Jesucristo oy oa’pak: Kenda Jesucristoa; monigka’uyatenok; Diostaj mo’manopo’yarea’ika’ne

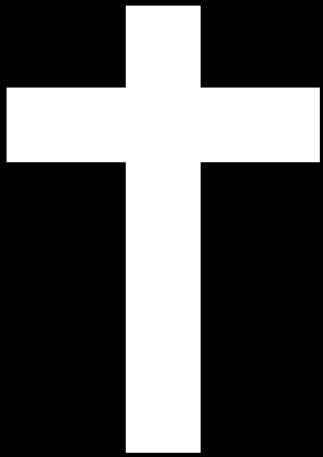

New Testament in Amarakaeri (PE:amr:Amarakaeri)

Jesucristo oy oa'pak: Kenda Jesucristoa; monigka'uyatenok; Diostaj mo'manopo'yarea'ika'ne

New Testament in Amarakaeri (PE:amr:Amarakaeri)

copyright © 2008 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Amarakaeri

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Amarakaeri [amr], Peru

Copyright Information

© 2008, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.
This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.
You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.
You do not sell this work for a profit.
You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Amarakaeri

© 2008, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.
This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.
You do not sell this work for a profit.
You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-21

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 25 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022
9f244e52-4e0f-5ab2-a2bc-389d22cb8fbb

Contents

SAN MATEO 1
SAN MARCOS 71
SAN LUCAS 111
SAN JUAN 191
HECHOS 248
ROMANOS 311
1 CORINTIOS 340
2 CORINTIOS 366
GÁLATAS 386
EFESIOS 399
FILIPENSES 411
COLOSENSES 418
1 TESALONICENSES 426
2 TESALONICENSES 433
1 TIMOTEO 437
2 TIMOTEO 446
TITO 453
FILEMÓN 457
HEBREOS 459
SANTIAGO 486
1 PEDRO 493
2 PEDRO 501
1 JUAN 506
2 JUAN 513
3 JUAN 514
JUDAS 515
APOCALIPSIS 519

SAN MATEO
Mateoa Jesucristoen huadak hua'a o'manigmadoya'uyate.

Jesucristoen adhuea'pane'.
(Lc. 3.23-38)

1 Jesucristo Davidkudaken adhuea'si'po kenpa'ti Abrahamkudaken
adhuea'si'po o̱'u̱yate. In beroba'te do Mateoa on'nigmadoya'ne. Jesu-
cristoen adhuea'pane'dik on'nigmadoya'dene.
2 A'nennanada Abraham Isaacen huaoj o̱'u̱yate. Isaac Jacoben huaoj
o̱'u̱yate. Jacob Judáen huama'buyereen huaoj o̱'u̱yate. 3 Judá Faresen
Zaraereen huaoj o̱'u̱yate. Tamar kenomeyen huaoj o̱'u̱yate. Fares
Esromen huaoj o̱'u̱yate. Esrom Aramen huaoj o̱'u̱yate. 4 Aram Ami-
nadaben huaoj o̱'u̱yate. Aminadab Naasónen huaoj o̱'u̱yate. Naasón
Salmónen huaoj o̱'u̱yate. 5 Salmón Boozen huaoj o̱'u̱yate. Rahab Boozen
hua̱ye̱ o̱'u̱yate. Booz Obeden huaoj o̱'u̱yate. Rut Obeden hua̱ye̱ o̱'u̱yate.
Obed Isaíen huaoj o̱'u̱yate. 6 Isaí Huairi Daviden huaoj o̱'u̱yate. David
Salomónen huaoj o̱'u̱yate. Uríasen ayhua Salomónen inag o̱'u̱yate.
7 Salomón Roboamen huaoj o̱'u̱yate. Roboam Abíasen huaoj o̱'u̱yate.
Abías Asaen huaoj o̱'u̱yate. 8 Asa Josafaten huaoj o̱'u̱yate. Josafat
Joramen huaoj o̱'u̱yate. Joram Uzíasen huaoj o̱'u̱yate. 9 Uzías Jo-
tamen huaoj o̱'u̱yate. Jotam Acazen huaoj o̱'u̱yate. Acaz Eze-
quíasen huaoj o̱'u̱yate. 10 Ezequías Manasésen huaoj o̱'u̱yate. Man-
asés Amónen huaoj o̱'u̱yate. Amón Josíasen huaoj o̱'u̱yate. 11 Josías
Jeconíasen huama'buyereen huaoj o̱'e̱po kenoka' Israel aratbuttaj Ba-
bilonia huadaribayo on'batohua'de'uyate.
12 Nogok Jeconías Salatielen huaoj o̱'u̱yate. Salatiel Zorobabelen huaoj
o̱'u̱yate. 13 Zorobabel Abiuden huaoj o̱'u̱yate. Abiud Eliaquimen huaoj
o̱'u̱yate. Eliaquim Azoren huaoj o̱'u̱yate. 14 Azor Sadocen huaoj o̱'u̱yate.
Sadoc Aquimen huaoj o̱'u̱yate. Aquim Eliuden huaoj o̱'u̱yate. 15 Eliud
Eleazaren huaoj o̱'u̱yate. Eleazar Matánen huaoj o̱'u̱yate. Matán Jacoben
huaoj o̱'u̱yate. 16 Jacob Joséen huaoj o̱'u̱yate. José Maríaen hua̱to̱e̱ o̱'u̱yate.
María Jesúsen hua̱ye̱ o̱'u̱yate. Jesústaj konogdikda o'dikka'uy Cristo,
Diosa o'ta'mona'uyate.
17 Ken Abraham Davidte catorce Daviden adhuea'pane' o̱'nuyate.
Kenpa'ti David Babilonia huadariyo en'batohuade'te Jeconíaste catorce
adhuea'pane' o̱'nuyate. Kenpa'ti Jesús e'si'poe̱de'te nog catorce ad-
huea'pane' o̱'nuyate.

Jesucristo o'si'poe̱'uyate.
(Lc. 2.1-7)

18 In konig Jesucristo o'si'poe̱'uyate. María Jesúsen hua̱ye̱
Joséere o'to̱e̱pakapo. To̱e̱pakhuedạda huaboa'da bogdakhue'da
o̱'e̱ on'tinopo̱e̱'uy. Diosen Nokiṛe̱gạ o'dapoka'uy. 19 José Maríaen
hua̱to̱e̱ huadak huaka'eri e̱'e̱ạda María bogdakhue' o̱'e̱nok e'huaa'ta'
pakhue'ada soatayo' hua̱to̱e̱ e̱'enta' o'pakuynig'a. 20 Kenpa' José
e'nopo̱e̱de'te o'yorokpo Dios Huairien huata'moneritaj o'tiahuay'uy.

—On José i̱'e̱. Daviden adhuea'si'po i̱'e̱. María e'to̱e̱paktaj me'pukehue'
ya̱e̱'. Huasi'po o'to̱e̱a̱ponig Dios Nokir̲e̱gen o̱'e̱a̱po. 21 Bokereksi'poa'
o'si'popakapo. Kentaj i'dikka'apo Jesús. (Jesúsdik Judíoen hua'ate
dakhuea' e'ka' huamanopo'yarea'eri o̱'e̱a̱po) konige̱po ke'nen aratbut
Israel aratbuttaj dakhuea' e'kika' o'manopo'yarea'apo. —Diosen hu-
ata'moneria kenda ona'uyate. Josétaj ona'uyate.
22 Dios Huairien huamanbatia'pakeria o'manbatia'pakuynig in aya'da
o̱'u̱y.
23 Mune'yo̱ katenohued e̱'e̱a̱da bogdakhue' o̱'e̱po. Huabokereksi'po
o'si'popakapo. Kentaj on'dikka'apo Emanuel. Dios Huairia
o'mana'uyate.
Emanuel huadik konig Dios oro'ere o̱'i̱ka'.
24 José o'mabodepo Dios Huairien huata'moneritaj o'nigpe̱e̱po hua̱to̱e̱
e'to̱e̱a̱da 25 e'si'popakde'te batohuedhue' o̱'u̱yate. E'si'popakde'te Jesús
o'dikka'uyate.

2

Diga̱da huanopo̱e̱'eria Jesús yo̱bedtaj on'ta'huade̱'uyate.

1 Belén huakka' jakyo Judea huadaribayo Jesús o'si'poe̱'uyate. Kenoka'
Herodes Roma hua̱e̱'eri Judea gobierno huairi o̱'u̱y. Kenoka' Jerusalén
huakka' jakyo sue'da huabokerek on'tiakdepo, kenomey diga̱'da
huanopo̱e̱'eria nogbaya' niokpo e'behuikyon on'tiakdepo,
2 —Judío aratbuten huairi o'si'popakdeme'. ¿Meyon ya̱'e̱?
Ke̱yon niokpo ome' judío Huairi e'si'popakde' huanopo̱e̱' siokpo
o'tiahuayme'po, judío Huairitaj dakiti Dios aa'ya'po o'tiakdey. —
On'mana'uyate. 3 Kenoka' Herodes Huairi kenda o'matipe̱e̱depo
o'me'puke'uyate. 4 Aya' sacerdote huairitaj kenpa'ti aya'da
Apagba' huamanmadika'eritaj o'makupopaka'uyate Herodesa.
O̱gkupopakdepo, "¿Cristo Diosya' o'tiakdepo meya̱' ya'si'poe̱apo?"
o'mana'uyate.
5 —Judeabayo Belén huakka' jakyo o'si'poe̱apo. Diosen huamanba-
tia'pakeria kenpa' o'nigmadoya'uyate:
6 Judea huadaribayoda Belén huakka' jak suhuigda e̱e̱'pi' huakhuairi
Cristo o'si'poe̱'apo. Belén jakya' huamata'monanhua' Huairi
Cristo o̱'o̱ro̱kapo. Ke'na Israel aratbuttaj o'batiokika'apo. —Judío
huairia o'nona'uyate.
7 Kenoka' diga̱'da huanopo̱e̱'erite o'mata'mona' Herodesa. "I̱re̱gir̲e̱g
yan'batotiak." Herodesa o'mana'uyate. "¿Judío huairien siokpo
menok huaboa'da ya̱'o̱ro̱kuy bo'tiahuayne?" Herodesa diga̱'da
huanopo̱e̱'eritaj o'mana'uyate. 8 O'nopo̱e̱depo diga̱'da huanopo̱e̱'erite
Belényo o'mata'mona'po,
—A̱yon yan'huati'. Huasi'potaj daka' yaduk. Kenoka'
yan'huahuaydepo do'taj yan'tiakti'. Enade'te do kenpa'ti huahua'dik
i̱jje̱po kentaj huikudate ijtihuadpo, "'Urua'da huairi i̱'e̱ne." Yona'apoy.
—Herodesa nama'da o'mana'uyate.
9 Ken Herodestaj on'pe̱e̱depo diga̱'da huanopo̱e̱'eria o'nokhua'uyate.
Ken siokpo niokpo ya'behuikyon on'tiahuayde ken siokpo huakkuruyon
o'hua'uy. O'hua'po kutaya' kente huasi'po e̱'hua̱e̱'te o'batik. 10 Diga̱'da
huanopo̱e̱'eria siokpo on'tiahuaypo huakka'da on'durugpakuy. Judío
aratbuten huairisi'po kente o̱'e̱ on'nopo̱e̱po. 11 Jakyo on'kuddepo

huasi'potaj on'tiahuay'uy. Huasi'po huaye̱ Maríaere on'tiahuay'uyate. Konig gobierno huairitaj huikudate on'huadikuy huasi'po Jesústaj huikudate on'tihuadpo 'urua'da judío aratbuten gobierno huairi o̱'e̱ on'batia'pakpo. Kenoka' caja' o'nokhuikedepo katetehue' huasi'potaj oro on'yokuyate. 'Urua'da o̱hue̱y huasihuaj daka'da e'bakpakte 'uru'hui̱e̱ada o'hui̱ri̱kika'. Huakka'teda e̱e̱'tada Jesústaj on'yokuyate. Nogda konig 'uru'hui̱e̱ada e'hui̱ri̱kika' kenpa'ti huakka'teda e̱e̱'tada on'yokuyate. Katetehue' huasi'po huairitaj on'yokuyate. 12 Nogok on'yorokdepo "Herodeste onte'ti huahue' yane'," kenda on'pe̱e̱depo kenomeyenbayo nog dagtekon on'hua'uyate.

Nog aratbutenbayo Egiptobayo on'mon'uyate.

13 Diga̱'da huanopo̱e̱'eri en'huade'te José o'taypo o'yorokpo Diosen huata'moneritaj o'tiahuay'uy.

—Herodes Jesússi'potaj a'arakya'po o'ukaponok, yamabo', huasi'po hua̱ye̱ere yabatohua'po Egipto aratbutenbayo yamatomon'. Ke̱yo̱ yanikati'. Kenok yakumejti' ona'apone. —José e'yorokya' Diosen huata'moneria ona'uyate.

14 Ken José o'pe̱e̱depo o'maboduyate. Sikyo huasi'po hua̱ye̱erea o'tohua'bedpo Egiptobayo o'tohua'uyate. 15 Egiptoyo o̱'i̱ka'uyate. Herodes Huairi e'bueyde'te o̱'i̱ka'uyate. Konig Oseas Diosen huamanbatia'pakeria a'nenda oa'uy konigti o̱gka'uyate. "Egiptobaya' ya̱o̱ro̱k. Do'hued Huasi'potaj yona'apoy." Dios Huairia oa'uy.

"Huasi'potaj yan'batiaraka'." Herodesa o'mana'uyate.

16 Diga̱'da huanopo̱e̱'eria judío huairisi'potaj a'batia'pakya'po tiakhue' ya̱'neapet. Nama'da me'nona'uyne. Herodes kenda o'nokotdepo diga̱'da o'diaypo, "Aya'da huabokereksi'po yo̱bed nogbayoktidaere botta' huabayokere en'ta̱e̱tada yan'batiaraka'. Belén huakka' jakyo kenpa'ti Belén meyo̱hue'da huasi'potaj yan'batiaraka'." O'mana'uyate. Diga̱'da huanopo̱e̱'eria a'nenda botta' huabayok Jesúsen siokpo huaboa'da on'tiahuay'uyate. Kenoka' Herodestaj on'batia'pakuy. 17 Konig Jeremías Diosen huamanbatia'pakeria oa'uyate. Kenda Herodesa o'ka'uy.

18 Ramá huakka' jak hua̱e̱'eria diga̱'da on'bahuikonhuahua'. Bidteda on'mapeeonhuahua'. Huasi'po on'mabueynok Raquel huasi'potaj on'bahuikonhuahua'apo. Jeremíasa kenda oa'uyate.

19 Herodes e'bueyde'te José e'yorokya' Diosen huata'moneritaj o'tiahuay'uy. Egiptobayo o̱'e̱po o'tiahuay'uy.

20 —Ke'na huasi'potaj e'arakta' o'pakuy o'bueyde, yabo', Israel aratbutenbayo yakumejti'. Huasi'po hua̱ye̱eretaj yabatohua'. —Diosen huata'moneria Josétaj ona'uyate.

21 José o'pe̱e̱depo o'bodpo huasi'po hua̱ye̱ere Israel aratbutenbayo o'batohua'uyate. 22 Herodesensi'po Arquelao Judeabayo gobierno huairi o̱'e̱. José o'pe̱e̱depo Judeayo e'hua'ta' o'me'pukpo o'bayorokpo, "Judeayo huahue' ya̱e̱'," o'pe̱e̱depo Galileabayo o'hua'uyate. 23 Nazaret huakka' jakyo o'hua'uyate. O̱'i̱ka'uyate. Jesús Nazaret hua̱e̱'eri o̱'e̱ on'dikka'apo Apagba' huamanbatia'pakeria oa'uyate. Konig Apagba' oa'uyate aratbut Jesústaj on'dikka'uyate.

3

Sue'da aratbut e'nahuẹ'yọ Juan bautiza huaka'eria Diosba' o'mana'onhuahua'uyate.

(Mr. 1.1-8; Lc. 3.1-9, 15-17; Jn. 1.19-28)

1 Nogok Jesús Nazaretyo o'kerekdepo Juan bautiza huaka'eria
huaboa'da o'mana'onhuahua'uyate. Sue'da aratbut e'nahuẹ'yọ
Jordánhuẹyon o'mana'onhuahua'uyate.
2 —Dakhuea' e'kika' yan'batikpo onte'ti Diostaj yan'nigpẹika'.
Diosen Huairi o'tiakdeapo Diosensi'po mo'ẹạpone. —Juana aratbut
ẹgkupopakya' o'mana'uyate.
3 Isaías Diosen huamanbatia'pakeria a'nenda Juantaj
o'timadoya'uyate,
Sue'da aratbut e'nahuẹ'yọ kentaj mo'pẹẹạpo. 'Utta' ena'pakte
mo'pẹẹạpo. "Huairi e'tiakde'te daka'da ae'ya'po 'urunopo'da
yạg'kika'. Dakhuea' e'kika' yan'batikpo onte'ti Diostaj
yan'nigpẹẹ'. Huairitaj yade'." 'Utta'da o'mana'apo. Kenda Isaíasa
o'timadoya'uyate.
4 Yudtaj camello huahuijtaj e'ka' Juan Bautista o'otika'po kenpa'ti
huasi'dak maka'bij ọ'tạẹ'uyate. Tiktik o'bapika'uyate. Asịgku
o'minika'uyate. 5 Juantaj e'pẹẹta' on'pakpo huakka'da aratbut Juantaj
on'huatiakuyate. Huakka' Jerusalén huakka' jakyo huạẹ'eri kenpa'ti
huakka' Judea huadari huạẹ'eri kenpa'ti Jordánhuẹ idbodte huạẹ'eria
Juantaj on'huatiakuyate. 6 "Dakhuea'da ijkika'mey, bekkahuea'
Dios." Enade'te Juana bautiza o'magka'uyate. Jordánhuẹyạ' bautiza
o'magka'uyate.
7 Huakka'ada huamanmadika'eri huairi on'bahua'po fariseo
huairi saduceo huairiere on'bahua'uyate. Juantaj bautiza megke'po
on'huahua'uyate. Juana o'batiahuaydepo:
—Konig dakhue'da bihui o'magkika'. Konigti opudomey
dakhuea'da bo'kika'po kenpa'ti opudomey nama'da mo'nopọika'po.
Nopo'koreahue'tada bautiza ẹgkade'te Diosa dakhuea'da castiga
ẹgka'te yoktitikonapoy. Kenda nama'da mo'nopọẹne. 8 'Urua'da
yạg'kikati'. Daknopo'da yạg'kika'po Diostaj mo'nopo'korea'uynok
aya'ada tiahuaydik mo'ẹạpone. 9 "Abraham oro'omeyen adhuea'pane'
ọ'ẹnok Diostaj me'pukhue'dik ọ'ẹy." Nopọẹhue' yanika'. Diosa
e'paknayo in huid o'bahuednigtaj Abrahamen huayayoa' magka'dik
ọ'ẹ. 10 Nopo'koreahue' ẹẹ'nayo ịda Diosa castiga mogka'apone. In konig
ọ'ẹ. Konig ta'bayo huada huatọẹ'eri ọ'ẹpo. Huada 'urua'da onhuadhue'
ọ'eonhuahuika'nok daka'da o'tiahuayonhuahua'depo yami'a o'ta'tegpo
ta'akyo o'mahuịgika'. 11 Dakhuea' e'kika' mo'nopo'korea'de
huamanopọẹạ' huẹ'ẹyạ do'hua bautiza ẹgka'tada nogạnayo Cristoanayo
o'tiakdepo Diosen Nokịrẹgạ ta'akerea bautiza o'magka'apo. Kennayo
huakhuairinanada teynanada ẹ'ẹạda do'huataj ehue'nanada ịjjẹy.
12 Cristo o'tiakdepo konig aroz huatugạ'eri ọ'ẹpo aroz o'tugdepo
oktipoa'. Ken oktipoa'depo jakyo o'kudapo. O'kudạ'depo huakusi'hue
ta'akyo o'huịgonhuahuika'po okbithue' ọ'ẹạpo. Ken huadak huakid
konig Cristotaj huaknopọẹ'eri ọ'ne. On'nigpẹika'. Huaknopọẹ'eritaj
o'bakudạ'apo, Diosen jakyo o'bakudạ'apo. Huakusi'hue konig aratbut
Diostaj nigpẹẹhue' ọ'nika'. Konig castiga e'magka' ta'akyo o'majenapo.
—Juana aya'tada o'mana'uyate.

Juana Jesústaj bautiza ǫgka'uyate.
(Mr. 1.9-11; Lc. 3.21-22)

13 Kenoka' Galilea huadaribaya' Jordánhuẹyǫ Juante o'huahua'uyate
Jesúsa. Bautiza megke'po o'huahua'po. 14 Juan Jesústaj bautiza ẹgka'ta'
pakhue' ǫ'ẹpo,
—Do'taj bautiza ǫgka'dik ǫ'ẹne ǫ'na. ¿Mena'po bautiza megke'po do'taj
i'tiak? —Juana Jesústaj ona'uyate.
15 —Aya'da Diosa o'paknig e'ka'ta' ijpaknok bautiza megka'. —Jesúsa
ona'uyate.
—Huadak bautiza ǫgkai'. —Juana ona'uyate. 16 Juan bautiza
ǫgka'denok Jesús huạhuẹyạ' e'behuikde'te i̱da kurud konig akbogpe
okhuikepo Diosen Nokị̱rẹgạ daka'damon konig tukku' o'huahuarakpo
Jesústaj o'tikot. Jesúsa e'tiahuayte o'tikotpo.
17 —On do'hued Huasi'po ǫ'tạẹne. Huadi'da ǫ'tạẹne. Ontaj durugda
o'tǫẹne. —Kurudyạ' Diosa ona'uyate.

4

Jesústaj nama'da kake'po toto' huairia Jesústaj ona'uyate.
(Mr. 1.12-13; Lc. 4.1-13)

1 Nogok sue'da aratbut e'nahuẹ'yǫ Diosen Nokị̱rẹgạ Jesústaj
o'tohua'uyate. Toto'a Jesústaj a'dikdikya'po kẹyǫ Jesústaj o'tohua'uyate.
2 Jesús cuarenta huame'noe cuarenta sikyo bapehue'
ǫ'unhuahuika'depo aypota' ǫ'ụyate. 3 Jesús nama'da kake'po toto'a
Jesústaj o'huahua'depo,
—On buttida Diosensi'po ẹẹ'nayo in huidtaj aypo yạẹ' yana'. —Toto'a
Jesústaj ona'uyate.
4 —Aypoayo'da noikahue'dik ǫ'ne aratbut. Aypo on'bapepo aya'da
Apagba' huadikkon nigpẹ̱ika'dik ǫ'ne. Apagba' kenpa' oa'. —Jesúsa
ona'uyate.
5 Kenoka' toto' Jesústaj o'tohua'po Jerusalényǫ Diosen huakka' jakyo
o'tohua'po Diosen huaboro' jak kutayoda jakkutagpiyo o'tobehuikuyate.
6 —On buttida Diosen Huasi'po ẹẹ'nayo barakte yakudaj Apagba'
oa'po:
Kanokba'huade'po e'kotte Diosa ke'nen huata'moneritaj
o'mata'mona'aponok huidbate kothue'dik i̱'ẹạpone. Huaba'a
kutate monokba'huadạpone. Apagba' kenpa' o'madoya'uyate.
—Toto'a ona'uyate.
7 —Kenpa'ti "Dios Huairitaj nama'da kake'po dikdikhue' yạẹ'."
Apagba'te kenpa' o'madoya'uyate. —Jesúsa toto'taj ona'uyate.
8 Onte'ti toto'a Jesústaj o'tohua'. Kutayoda ote'yo o'tobehuikuyate.
Nogyǫ nogyǫda aya' 'urua'da huadaribayo kenpa'ti aya'da huadaribayo
gobierno huairi Jesústaj o'tiahuay'ea'uyate.
9 —Do'taj huikudate be'tihuadpo "'Urua'da huairi me'tạẹne," do'taj
ea'nayo aya'da i'tiahuaynig aya'da 'urua'da huadaribayo kenpa'ti
huadaribayo huairi huaunhua' o'bayokapone. —Toto'a nama'da Jesústaj
ona'uyate.
10 —Keje', yahuati', toto'. "Dios Huairitayo'da huikudate yan'tihuadpo
kentayo'da yan'nigpẹ̱ika'." Apagba'a oa'. —Jesúsa ona'uyate.
11 Ken toto'a okhua'depo Diosen huata'moneria Jesústaj
on'huatiakdepo aypo on'yokuyate.

Galilea judíoen huadaribayo Jesúsa huaboa'da o'manmadika'uyate.
(Mr. 1.14-15; Lc. 4.14-15)

12 Juan Bautista huabakudạ' jakyo ọ'ẹ, Jesúsa o'tipẹẹdepo Galilea
huadaribayo o'hua'uyate. 13 Nazaret huakka' jakyo e'hua'ada ijhuiti
ehue' Capernaum huakka' jakyo o'hua'po Capernaumyo ọ'ịka'uyate.
Capernaum huaboro' ẹ'pọgte ọ'ẹ. Zabulón huadaribayo kenpa'ti Neftalí
huadaribayo huakka' jak Capernaum kenteda ọ'ẹ. 14 Capernaumyo
ọ'ịka'po konig Isaíaskudaka a'nenda o'timadoya'uyatenig, Jesúsa o'ka'uy.
15 Zabulón huadarieri kenpa'ti Neftalí huadari onteteyo' ẹ'pọgtone'
huạẹ'eri Jordánhuẹ akodpeneri Galilea huạẹ'eri Galilea
kenteda nog aratbutda judío huạẹ'eri ehue' ọ'nika. 16 Inomey
aratbut Diostaj oknopọẹhue' ọ'nepo konig sikkịrẹgyọ ọ'nika'po
huaboa'nayo Diostaj o'noknopọẹdepo konig huaboro'da huakjey
huaboa'da on'tiahuayde. Kenomeyạ dakhuea'da ọgkika'po
kenpa'da bueydik yạ'neapetnig'a huaboa'nayo huakjeytaj
on'tiahuayde. Isaíaskudaka o'madoya'uyate.
17 Kenoka' Jesúsa huaboa'da o'mana'po:
—Diosen Huairi o'tiakdenok dakhuea' bokika'nig yan'nopo'korea'
Diostaj yan'nopo'korea'. Dios Huairitaj yanoknopọẹ'. —Jesúsa huakka'
aratbuttaj o'mana'ika'uyate.

Botta' botta' huakjene'eritaj: "Doere monhua'." Jesúsa o'mana'uyate.
(Mr. 1.16-20; Lc. 5.1-11)

18 Nogok Galilea ẹ'pọg akta'bogpete Jesúsa o'hua'epo botta' huama'buy
o'tiahuay'uy. Simóntaj o'tiahuay. Simón nogdikda o'dikka' Pedro. An-
dréstakon o'tiahuay'uy. Huakjene'eri ọ'ne'uy. Ẹ'pọgyọ o'nokjen'ẹpo:
19 —Doere monhua'. Aratbut Diosensi'po ka'nike'po
kan'manopo'kore'po mo'manmadikika'apone. —Jesúsa o'mana'uyate.
20 On'pẹẹdepo huakjene' kenpa'da on'maenonpo Jesúsere
on'hua'uyate.
21 Adyonda nog botta' huama'buytaj Jesúsa o'tiahuay'uy. Jacobo
Juanere o'tiahuay'uy. Zebedeoen huasi'po ọ'nuy. Kusi'petone'yo
ọ'nepo huaojere huakjene'taj on'to'ka'po, "Doere monhua'po do'taj
me'nigpẹịka'." Jesúsa o'mana'uy. 22 On'pẹẹdepo kusi'pe huaojtere
kenpa'da o'nenonpo Jesústaj a'nigpẹịkaya'po on'tahua'uyate.

Huakka'tada o'manmadika'uyate Jesúsa.
(Lc. 6.17-19)

23 Ken Galilea huadaribayo nog huakka' jakyo nog huakka'
jakyo Jesúsa o'hua'epo judío aratbuten huạịtake' jakyo nogyạ'
nogyạ' o'manmadika'onhuahua'po Diosen Huairi o'tiakdepo
yan'nopo'korea'po yan'nigpẹịka' Diosensi'po mo'ẹạpone.
O'manmadika'onhuahua'po kenpa'ti aratbut nogpa' nogpa' dakhue'da
en'tọẹte o'bayareadhua'uyate. 24 Jesúsa aratbuttaj o'bayarea' bidteda
Siria huadaribayo on'tipẹẹdepo aya'da dakhue'da aratbut Jesúste
on'batohua'po nogda nogda dakhue' en'tọẹte on'batohua'uyate. Nog
e'are', nog e'sọ'teyye', nog ayhue', nog toto' e'nopo'tọẹ'taj on'batohua'uy.
Jesúsa o'bayareadhua'uyate. 25 Galilea huadaribaya' aratbut, Decápolis
huakka' jakya' aratbut, Jerusalén huakka' jakya' aratbut, Judea
huadaribaya' aratbut, kenpa'ti Jordánhuẹ akodpen huạẹ'eri huakka'ada
Jesúsere on'huahuudhuahuika'uyate.

5

Ote'ta' Jesúsa o'manmadikanhua'uy.

1 Huakka' aratbut ẹgkupopakte Jesús o'batiahuaypo ote'yo o'behuikpo
o'huaduy. Ke'nen huamanigpẹika'eri kentaj meyọhue'da ọgkupopakuy.
2 Huaboa'da o'manmadika'apo:

Durugda huạẹ'eri konig ọ'ne. Jesúsa o'manmadika'uyate.
(Lc. 6.20-23)

3 —Opudomey huata'da Diosen kikahue'dik ịhuẹy, mo'nopọẹpo,
"Be'tihuapok Dios," bo'tiona'pakika'po, durugda mo'ẹ. Dios opuden
Huairi ọ'ẹ. Diosensi'po mo'ẹne.
4 Opudomey dakhuea' e'ka'de' nama'da ijkamey mo'nopọika'denok
pai'da mo'ẹnok, Dios opudtaj mo'manoeynoeyạ'apone. Durugdakon
mo'ịka'apone.
5 Opudomey daknopo'da huata'yo'da pakhue' yanika'po Diosen arat-
but mo'ẹạpo kenpa'ti Diosere Diosenbayo huạẹ'eri mo'ẹạpo. Durugda
mo'ịka'apone.
6 Opudomey Diosen e'mana' 'urunanada e'kika'ta' bo'eretpakika'nok.
Diosa bo'tihuapokaponok daknopo'da mo'tạẹạpone. Durugnada
mo'ịka'apone.
7 Nogomeytaj mo'matinepahui'nok Diosa opudtaj mo'matinepahui'po.
Durugda mo'ịka'apone.
8 Diosenyo'da huapakeri 'urunanada huanopọẹ'eriomey Diosere
mo'ẹạpone. Durugda mo'ịka'apone.
9 Opudomey huamanoeynoeyeri do'huedsi'po mo'ẹne. Diosa
mona'apone. Durugda mo'ịka'apone.
10 Diosen e'mana' bo'kika'nok nogomeyạ bo'huadiaypo bo'tierikpo
mogka'ne. Opud Diosen bo'kika'po Diosensi'po mo'ịka'apone. Durugda
mo'ịka'apone.
11 Opud do'hued hua'a e'kika'ta' bo'paknok nama'da bo'tidi'kene
kenpa'ti nama'da mogka'ne kenpa'ti dakhuea'da bo'huaa'ne. Du-
rugda mo'ịka'apone. 12 A'nenda opud si'popakhued Diosen huaman-
batia'pakeritaj kenpa'ti on'magkuyate. Konig premio Diosa 'urua'da
mo'tọẹạ'apone. Durugda mo'ịka'apone.

Cristoen huanigpẹika'eri konigti sal huadak on'manigkika'po konig huakjey Diosen ẹgkika'te aya'ada on'batiahuaypo oknopọẹ'dik ọ'neapo.
(Mr. 9.50; Lc. 14.34-35)

13 Sal huadakda ọ'ẹpo aratbuttehuapa'. Konigti do'hued
huanigpẹika'eri konig salonig huadakda ọ'nepo aratbuttehuapa'
huadakda ọ'ne. Sal pai' e'titiknayo onte'ti huadakda kahue'dik ọ'ẹạpo.
Sal pai' e'titiknayo huadaritehuapa' huadak ehue'dik ọ'ẹạpo. Paichi
kahue'dik ọ'ẹạpo. Kenpa'da en'dik ọ'ẹ. Batikhue'ada daka' men'pẹẹ'.
Batikhue'ada daka' me'noknopoenka'.
14 Opudomey konig huakjey mo'ẹne. Diostaj mo'nigpẹẹpo huadak
bo'kika'nok aratbuta tiahuaydik mo'ẹne. Konigti be'edpi' huakka' jak
ote'yo ẹẹ'nayo aya'ada jaktaj tiahuaydik ọ'ne. Konigti Diosen bo'kika'nok
aya' aratbutada tiahuaydik mo'ẹạpone. 15 Huakjey e'bakpakde'te
ẹktịọkẹ'yọ jonhuadahue' ọ'nika'. Aya' on'kudpo tiahuaydik ka'ne'po
kutopa kutapen huakjey o'nonhuadika'. Aya' jakyoda jeyda ọ'ẹ.

16 Konigti opud huadak yag̱'kika'po konig huakjey ya̱'nepo aya'ada opud-
taj tiahuaydik ka'ne'po kenpa'ti huadakda Dios o̱'e̱a̱' batia'pakdik ka'ne'.

Moisés e'mana'taj Jesúsa o'tia'pakuy.

17 "Moisésen e'mana' kenpa'ti Diosen huamanbatia'pakeritaj
pe̱e̱hue'dik yane'." Ea'ta' o'pakpo o'tiakuy. Kenda nama'da nopo̱e̱hue'
yane'. "Moisésen e'mana' kenpa'ti Diosen huamanbatia'pakeritaj
pe̱e̱hue'dik yane'." Ahue' a̱'e̱ya̱'po aya'tada daka'da e'manopo̱e̱a̱'taj
ijpakpo ijtiakuy. 18 Kurud huadari e̱e̱'te batikhued kenpa'da Moisésen
e'mana' dikenhue' o̱'e̱a̱po. Suigpi' dikenhue'dik o̱'e̱a̱po. Kene'hua̱ya̱'
huame'noe e̱'e̱de'te aya'da Moisés e'mana' kuhuitdik o̱'e̱a̱pet. Buttida
ijjay. 19 Be'api' Diosen e'mana'taj kahue' e̱e̱'nayo kenpa'ti Diosen
e'mana' kahue'dik yane' e'manmadika'nayo Dios Huairiensi'po ehue'da
o̱'neapo. Kenpa' Moisésa o'mana'uyate opud bo'ka'po kenpa'ti ya̱g̱'kika'
e'manmadika'nayo Dios Huairiensi'po mo'e̱a̱pone. 20 Moisésba'
huamanmadika'eri kenpa'ti fariseo aratbut eretpakhue' e̱'e̱a̱da
Moisésba'taj nama'da on'nigpe̱ika'nig'a. Opudomeynayo huadakada
yan'nopo̱e̱po Diostaj daka' ya̱g̱'kika'. Huadaknopo' ehue' e̱e̱'nayo Diosen
aratbut ehue' mo'e̱a̱pone.

Madiayhue' yanika' Jesúsa o'manmadika'uy.
(Lc. 12.57-59)

21 "Aratbuttaj arakhue' ya̱e̱'. I'huadiaypo e'araknayo o̱'nakon
bueydik i̱'e̱ne." Opuden adhuea'pane' mona'uyate. Kenda opud
mo'pe̱e̱'uy. 22 Kenda huadak e̱e̱'pi' nogda ijja'apoy. Be'api' nog aratbuttaj
e'huadiaynayo dakhue'da o'ka'nok gobierno huairite castiga ka̱gke'po
tohua'dik mo'e̱ne. Nog aratbuttaj o'bahuadiaypo e'batidi'ke'nayo
dakhuea'da oa'nok mabitbitdik mo'e̱ne. Castiga ka̱gke'po gobierno
huairi e̱gkupopakyo tohua'dik mo'e̱ne. "Huasegda i̱'e̱po dakhuea'
i'kika'ne." Nog aratbuttaj ena'nayo dakhuea'da ia'nok ta'akyo hui̱gdik
mo'i̱ka'apone. Do'a ijjay.

23-24 Diostaj a'tiona'pakya'po i'hua'po nog aratbuttaj dakhue'ada
ijkamey huaboa'da i'nopo̱e̱de. Tiona'pakhuedạda yahuati'. Kentaj
yamanoeynoey. Yamanoeynoeydepo a'tiona'pakya'po yahuati'.

25 "O̱'na dakhuea' megka'ne," noga̱ ena'nayo gobierno huairitaj
bo'tohua'depo e'tohua'te kentaj yanoeya̱'. E'ma'dehue'nayo huaku-
pepi' yayokti'. Noeyahue'pi' yokhue'pi' e̱e̱'nayo gobierno huairitaj
bo'tohua'apone. Ken gobierno huairi sorotatataj bo'yokapone. Soro-
tataa huabakuda̱' jakyo bo'kuda̱'apone. 26 Ke̱yo̱da ijhue'da o̱ro̱khue'dik
i̱'e̱a̱pone. Aya'da dehue'te i'yokde'po o̱ro̱kdik i̱'e̱a̱pone.

E'bokerekbo'nayo konig hua̱to̱e̱ to̱e̱hue' o̱'e̱po e'bakdej o̱'e̱. Kenda Jesúsa o'manmadika'uy.

27 Nogen bakdejhue' yane'. Kenda mo'pe̱e̱'uyate. 28 Kenda buttida
ea'pi' be'api' e'bokerekbo'nayo konig huanopoya' o'eretpakpo konigti
o'bakdej. Dakhuea'da o'ka'. Donayo ijjay.

29 E'bokerekbo'nayo dakhuea'da ijkay yan'nopo̱e̱po kenpa'da
yan'batikti'. Batikhue'da dakhuea'da e'kika'nayo Diosa castiga
mogka'po ta'akyo hui̱gdik mo'i̱ka'apone. 30 Dakhuea'da huaba'a
eka'nayo kenpa'da yan'batikti', dakhue'da e'kika'nayo. Batikhue'da
Diosa castiga mogka'po ta'akyo hui̱gdik mo'i̱ka'apone.

Huạtọẹ konig ẹ'entaj Jesúsa o'manmadika'.
(Mt. 19.9; Mr. 10.11-12; Lc. 16.18)

31 Be'api' huabokerek huạtọẹ ẹ'ennayo ettone'taj ẹ'ende' huanopọẹ'
beroba' yokdik ọ'ẹ. Opuden adhuea'pane' kenda mona'ika'uyne.
32 Donayo nogda ijjay. Huabokereken huạtọẹ bakdejhued ẹẹ'tada
ẹ'ennayo ettone'taj dakhue'da ọgka'. Ken ettone' ẹ'ende'taj e'tọẹ'nayo
konig e'bakdejonhuahuika' ọ'ẹ. Kenpa'ti huabokereka nogen huạtọẹ
ẹ'entaj e'tọẹ'nayo konig e'bakdejonhuahuika' ọ'ẹ. Diostehuapa'
dakhuea'da ọ'ẹ, ijjay.

"Ijka'apoy. Buttida ijjay. Diosa meknopọẹne." Ken konig aratbut o'dika'nig Jesúsa o'manmadika'uy.

33 "Ijka'apoy. Buttida ijjay. Diosa meknopọẹne." Diostaj
e'huaa'nayo da ahue' yạẹ', kenda yakati'. Kenda opuden adhuea'pane'ạ
on'mana'uyate mo'pẹẹde'uy. 34 Donayo nogda ijjay. "Ijka'apoy. Buttida
ijjay." Ahue' yanika'. "Ijka'apoy," kenyo'da yaa'. Kurud Diosenbayo ọ'ẹ.
Kẹyạ' o'mata'mona'ika'. "Ijka'apoy. Buttida ijjay. Kuruda meknopọẹne
da ahue' ịjjẹy." Ken konig ahue' yanika'. 35 Dios huadarite o'ibonok,
"Ijka'apoy, buttida ijjay. Huadaria meknopọẹne. Da ahue' ịjjẹy." Ken
konig ahue' yanika'. Jerusalén Dios Huairien huakka' jak ọ'ẹnok,
"Ijka'apoy, buttida ijjay. Jerusaléna meknopọẹne. Da ahue' ịjjẹy."
Ken konigtion ahue' yanika'. 36 Opudạda kuhuirihueahue'dik mo'ẹne.
Diosayo'da kuhuirihuea'dik ọ'ẹ. "Ijka'apoy, buttida ijjay. Do'hued
huaku o'nopọẹ. Da ahue' ịjjẹy." Kention ahue' yanika'. 37 Kenpa'da
buttida yada'. Menokpi' da ahue' yane'. Nogịti nogịtinada ea'nayo toto'a
mena'nok ia'ne.

Nogạ ontaj dakhuea' ẹgka'nayo konigti kahue' yạẹ'. Jesúsa o'manmadika'uy.
(Lc. 6.29-30)

38 Huabokerekapi' nogtaj dakhuea' ẹgka'nayo kenpa'ti huairiakon
konigti kentaj ọgka'dik ọ'ẹ. Kenda opud mo'pẹẹ'uyate. 39 Nogpa'da
donayo ijjay. Nogạ ontaj dakhuea' ẹgka'nayo diayhue' yạẹpo kentaj
ọgkahue' yạẹti'. Nogạ ontaj nogạtida ẹgka'nayo diayhue' yạẹpo ọgkahue'
yạẹti'. Onte'ti ẹgka'nayo onte'ti diayhue' yạẹpo ọgkahue' yạẹ'. 40 Nogạ
gobierno huairipi' "Opiot beyok," ena'nayo daka'da yayokti'. Kenpa'ti
diayhue'ada chompakon yayokti'. 41 "Do'hued yudtaj adtemon betato-
hua'." Sorotataapi' ena'nayo diayhue'ada adyọda yatatohuati'. 42 "Aypo
beyok." Nogạ ena'nayo sue'nopo ehue'ada yabayokti'. Yudtaj bektoyok
ena'nayo daknopoda yạẹpo yaktoyokti', ijjay.

Dig huadiayeritaj konig taka'taj onte'ti diayhue'ada di' yan'maika'.
(Lc. 6.27-28, 32-36)

43 "Huadi'taj di' yamaika'. Ontaj huatinosikeritaj konigti
yan'huadiayikati'." Kenda opuden adhuea'pane' on'mana'uyatenig
mo'pẹẹde'uyne. 44 Donayo nogpa'da ijjay. Matinosikeritaj
di' yan'maika'. Dakhuea'da huaa'eritaj Diosa "Kanopo'kore'," yan'tiona'pakikati'. Huadiayeritaj huadakda yakikati'. Hua-
batidi'keritaj yan'tiona'pakikati'. Huamagkeritaj kenpa'ti
yan'tiona'pakikati'. 45 Kenda bo'kika'po konig Apag Dios
Kuruderiensi'po mo'ịka'apet. Huadak huaka'eri kenpa'ti dakhuea'
huaka'eriere aypo kan'tọịkẹ'po Diosa niokpoa kata'teike'po o'kuyate

kenpa'ti ehui' mo'nigta'mona'ika'ne. 46 Di' aratbuttayo'da di'
e'maika'nayo gana e'ka'huayak baehue'dik mo'ęąpone. Kenda dakhuea'
huaka'eria ǫgkika'. Di' aratbuttaj di' on'maika'. Dakhuea' huakeritaj
kenpa'ti di' maika'dik mo'įka'apone. 47 Ǫ'nen huabettayo'da 'urua'da
ę'huąika'nayo "Huadakda ijkay," nopǫęhue' yanika'. Dakhuea'
huaka'eria kenda ǫgkika'. Dakhuea' huakeritaj kenpa'ti di'da huaa'dik
mo'įka'ne. 48 Opuden Apag Dios kurudyǫ aya'tada di' o'maika' kenpa'ti
aya'tada huadaka'da o'magkika'. Konigti opuden Apag Dios aya'tada di'
yan'maika' kenpa'ti aya'da huadaknopo'da yąg'kikati'.

6

Huadaknopo'ada huadakyo'da yąg'kikati'. Jesúsa o'manmadika'uyate.

1 Aratbuta men'tiahuaye'poyo'da pai'da aratbuttaj e'bayoknayo
nama'da boka'ne. Ken konig kahue' yanika'. Kenda e'kika'nayo Apag
Dios kurudyǫ huąę'eria kenpa' e'ka'huayak bayokhue'dik mo'ęąpone.
2-3 Nama'da huanopǫę'eria huakka' aratbut men'tiahuaye'po pai'da
aratbuttaj on'bayokika'. Kenpa'ti huąitake' jakya' huakka' aratbut
men'tiahuaye'po pai'da aratbuttaj on'bayokika'. Konigępo huadakda
ǫgka' batia'pakika'dik me'nepo. Kenpayo'da on'pęika'po. "Huadak
ǫgka'." Diosa ahue' mo'ęąpone. Kenomey nama'da huanopǫę'eria
digą'da aratbuttayo'da on'pakika'. Diostanayo pakhue' ǫ'ne. Konig
kenomey ǫgkika' kikahue' yane'. Įręgięg yan'bayokikati'. Ǫ'nen
huadi'a tiahuayhue'te pai'da aratbuttaj yan'bayokikati'. 4 Įręgięg
aratbuta tiahuayhue' ene'te pai'da aratbuttaj yan'bayokikati'. Kenda
e'kika'nayo Dios įręgięg e'bayokika'nayo o'tiahuaypo Diosa nogitida
'uruda bo'yokapone.

Diostaj konig tiona'pakika'dik Jesúsa o'manmadika'uy.
(Lc. 11.2-4)

5 Do huadakda įjjęy nama'da huamanopǫęą'eri huąitake' jakyo
kenpa'ti jak kurute aratbut ęgkupopakikaya' on'tiona'pakika'.
"Huadakda ǫ'ne." Aratbuta menhuaike'po on'tiona'pakika'. Kenda
dakhuapa ę'ęąda on'tiona'pakika'nig'a Diosanayo sigpi' pęęhue'dik
mo'ęąpone. 6 Opudomeynayo menokapi' e'tiona'pakta' bo'pakpo
ǫ'nenbayo dubayapi' nogtia'da Apag Diostaj yan'tiona'pakikati'. Įręgięg
e'tiona'pakika'te Apag Diosa tiahuaydik mo'ęne. Mo'pęęika'apone.
Montihuapokika'apone.

7-8 Diostaj oknopǫęhue' huąę'eria konigdikti onte'ti onte'ti ijhue'da
on'tiona'pakonhua'nig'a Diosa mo'pęęąpone nama'da on'nopǫęnig'a.
Kenomeytaj Diosa nigpęęhue'dik o'maika'apo. Konigti kikahue' yane'.
Tiona'pakhued ęę'ted kenda i'paknig Apag Diosa o'nopǫę. 9 In konig
yan'tiona'pakikati':

Oro'en Apag į'ęne, Apag Dios. Kurudyǫ į'įka'ne. Kenpa'da 'urunanada
į'įka'ne. Ǫ'nen huadik kenpa'da huadakda ǫ'įka'. Aya'ada
ka'dike'. 10 Huakhuairi į'ęnok įda aya'ada ontaj mo'nigpęike'.
Dios Huairi į'ępo aya'da i'pakpo i'manika'. Kurudyǫ huąę'eria
mo'nigpęika'po ǫgkika' konigti įyǫ huadariyo aya'ada huaka'.
11 Inme'noete aypo oro'taj a'nigyąyą'po bo'tihuapok. 12 Oro'taj
dakhuea' mogkame'nigtaj oroa o'bakkahueay konigti oro'en
dakhuea' e'kika'taj bokkahuea'. 13 Dakhuea' e'ka' nopǫęhue'
kąike'po montihuapok. Nama'da e'ka'ta' e'paknayo kikahue'

kaẹ'po bo'tihuapok, Apag Dios. Dios Huairinayo aya'enda Huakhuairinanada i'ẹpo teynananada i'ẹpo kenpa'da huadaknananada i'ẹnok kenda aya'ada kan'manbatia'pakike', ken. Ken konig yan'tiona'pakikati'.

14 Opudtaj dakhuea' mogkame'nigtaj ekkahuea'nayo o'nen Apaga kurudya' o'nen dakhuea' e'ka' bokkahuea'apone. 15 Opudomey nogomeytaj okkahueahue' eẹ'nayo Diosa opudtaj okkahueahue'dik mo'eạpone.

Diosa kapeunhue'po in konig bapehue' mo'unhua'nig'a Jesúsa o'manmadika'uy.

16 Oro' huadakda o'e nama'da huamanopoẹa'eri, pai'da o'e, nama'da e'manopoẹa'ta' on'pakpo huakok koyoahue'da ogkokparoka'po "Huadakda o'ne." Aratbuta kan'batia'pake'po aypo bapehue' o'neonhua'nig'a, "Huadakda o'ne." Diosanayo huaahue'dik mo'eạpone. Opudomeynayo Diostaj aypo bapehue' mo'unhua'po ken konig kikahue' yane'. 17-18 Opudnayo e'tiona'pakte aypo bapehue' e'unhua'nayo yag'kokkoyoika' kenpa'ti daka' yag'kuirida'ika'. Kenda eka'nayo aratbut bo'tiahuaypo aypo bapehue' o'nunhua'nigtaj nokothue'dik o'neapo. Opuden Apag Diosayo'da soatayo' bo'tiahuayapone. Bo'tiahuaypo mo'peẹpo huanoeonhuahuika' mo'bayokapone.

Diostaj bo'eretpakpo yan'nigpeika'po kenda Diosa okkahuehue' mo'eạpone.

(Lc. 12.33-34)

19 Katepi' 'uru yudtapi' huakka'nada e'tamaeta' eretpakhue' yanikati'. Huakka'da matoẹhue' yanikati'. Huakka'da e'matoẹ'nayo indariyo huithuita ya'bapeapetpi', huakka'da ya'para'apetpi', yan'bereapetpi', 20 Dios kuruderienyo'da yaderetpakpo yan'nigpeika'. Diosa okkahuehue'dik o'eạpo. Kenpa'ti Diosen o'taẹ kateapi' bapehue'dik parahue'dik okberehue'dikpi' o'unhuahuika'apo. 21 Diosen e'kika'nayo Diostaj di'nanada mo'ẹpo Diostaj bo'eretpakika'apone.

Opudomeyen huakpo huasọ'en huakjey o'e.

(Lc. 11.34-36)

22-23 Opudomeyen huakpo huasọ'en huakjey e'dik o'e. Huakpoa katepi' bo'tiahuaypopi' ontehuapayo'da eretpakdik mo'enepi', huadaknopo'da mo'ẹpo nogomey pai'da huaẹ'eritapi' e'bayokta' bo'eretpakpopi'. Katetapi' 'uruda e'tiahuayada nogomey kan'tamae'po e'paknayo huadaknopo'da mo'ẹpo durugda mo'ẹpo huadakda bo'kika'ne. Konig huakjeyyonig mo'ika'. Katetapi' bo'tiahuaypo ontehuapayo'da bo'eretpakpo dakhue'nopo'da mo'ẹpo durugnopo' ehue' dakhue' bo'kika'. Konig sikkireẹgyonig mo'ika'ne.

Dios huairi o'e. Huakka' e'tamaeta' e'eretpaknayo ken konig nogda huairionig mo'taẹ.

(Lc. 16.13)

24 Diosyo'da konig huairi o'e. Kentayo'da nigpeika'dik mo'ẹne. Kentayo'da di'nanada ika'dik mo'ẹne. Huakka'da katepi' e'eretpakika'nayo nogda huairi mo'taẹ. Konigẹpo huakka'da katepi' eretpakhue' yanikati'. Diostaj e'nigpeika'nayo huakka'da katetapi' eretpakhue'dik mo'ẹne.

Dios ke'nensi'potaj o'batihuapokika'.

(Lc. 12.22-31)

25 Aypota' e'mai'ta'pi' yudtata' mepu'kudhuahuahue' yanikati'. Diosa
oro'taj mo'noea'ika'ne kenpa'ti oro'en aypo oro'en yudtaj bo'yokika'ne.
Konigẹpo Diostaj yanoknopounhuahuika'. 26 Bakoy baahue'tada ọ'nen
Apag Diosa aypo o'bayokika'. Bakoyta' suigda o'pak. Opudtanayo
Apag Diosa huakka'da o'pak. Konigẹpo bo'tihuapokika'apone. Aypota'
mepu'kikahue' yanika'. 27 Huabokerek e'kerekta' e'pakada huakka'
e'mepu'kudhuahuada nogi̱ti kerekhue'dik ọ'ẹạpo.
28 ¿Mena'po yudtata' mo'mepu'kika'? Mepu'kehue' yanika'. Mirẹbayo
huakhuen yan'tiahuayika'. Mirẹ huakhuen baahue'ada ọ'ẹ. Jọda
o'kerek. 29 Salomónkudak huairitone' ọ'ụyate. Huakka'da o'tọẹ'uyate.
'Uruda yudtaj o'matọẹ'ika'uyate. 'Uruda o'otika'. Huakhuennayo
nogi̱tinada 'urunanada Salomónkudak sue'da 'uruda o'otika'uyate.
30 Diosa huakunopia okhuenpaka'. 'Urua'nada e'ka'tada i̱dada
okhuenkot. Diosa huakunopiada okhuenpaka'ika' kenpa'ti opudtaj
huakka'da o'pakpo o'tihuapokapone yudtaj yokika'dik mo'i̱ka'apone.
31 Konigẹpo katetapi' mepu'kehue' yanikati'. "¿Kate o'bapeapo?"
Nopọẹhue' yanikati'. "¿Kate o'mayapo?" Nopọẹhue' yanikati'. "¿Kate
ijjotapo?" Nopọẹhue' yanikati'. 32 Oknopọẹhue' huạẹ'eri huakka'da
yudtaj kenpa'ti huakka'da aypo digạ'da on'pakika'. Kenoka' opud
tọẹhue'da mo'ẹnok Apag Diosa o'nopọẹpo bo'tihuapokika'apone.
33 Nogi̱ti nogi̱ti Dios Huairitaj yan'pakika'. Nogi̱ti nogi̱ti Dios Huairitaj
e'nigpẹẹta' yan'pakika'. Ken konig Diostaj e'pakika'nayo Diosa
bo'yokika'apone. Yudtaj aypo huamai' katepi' bo'yokika'apone.
34 Eme'te katepi' ijjotapo, katepi' ijbapeapo katepi' yamayapo kenpa'
nopọẹhue' yanika'. Konig oy Diosa bo'tihuapokpo eme'tepi' nogok
nogok Diosa daka' bo'tihuapokika'apone.

7

Nogomeytaj "Dakhuea' o'ka'," bahuaahue' yanika'.
(Lc. 6.37-38, 41-42)

1 "Dakhuea' o'ka'," Diosa huaahue' mo'ẹ'po nogomeytaj "Dakhuea'
o'ka'," bahuaahue' yanika'. 2 Konig nogomeytaj bo'huaa'ika'nig
konigti Diosa opudtaj bo'huaa'apone. Konig nogomeytaj bo'kika'nig
konigti Diosa mogkika'apone. 3-5 Nogạ sue'pi' dakhuea' e'ka'tada
"dakhuea' ika'," i̱da onahue' yanika'. Ona'taj dakhuea'nanada
i'kuy'etpi'. Kenda nopọẹhue' mo'ẹne. In konig ọ'ẹ ijbatia'pakapoy.
Nogen huakpoyo huata'sujsi'po ekpohuedte ọ'na i'tiahuaynig'a.
Ọ'nen huakpoyoa'taj huaboro'ta'suada bekpohuedne. "Huata'suj
huakpoyo oktoki', eg'." Menpa' ina'. Nama'da i'nopọẹpo ia'. Ken
ọ'nen huakpoyoa'taj huaboro'ta'suada ekpohuedtada tiahuayhue'
i̱'ẹne. Nama'da huanopọẹ'eri i̱'ẹne. Huakkuruda ọ'nen huakpoyo
huaboro'ta'sutaj on huata' yakokpotoken. Ken konig dakhuea'
i'ka'uynig yanopo'korea'po yabatik. Kenoka' i'nopo'korea'depo daka'
i'tiahuaydepo nogen huata'sujsi'pokon okpotokdik i̱'ẹạpone. Nogạ
nama'da eka'nayo dakhuea' e'ka' kabatike'po batihuapokdik i̱'ẹạpone.
6 Huatidi'keritaj Diosen huadak hua'a manmadikahue' yanika'. Kentaj
e'manmadika'nayo dakhuea' magka'dik yạ'neapetpi'. Konigti Diostaj
pakhue' huạẹ'eritaj Diosen huadak hua'a manmadikahue' yanika'.
'Urunanada e'manmadika'nayo opudomeytaj bo'huadiaypo dakhuea'da
mogka'apetpi'.

In konig Diostaj yan'tiona'pakika'.
(Lc. 11.9-13; 6.31)

7 Katepi' bo'pakpo "Beyok" Diostaj yan'tiona'pakikati'. Diosa
bo'yokikapone. Diostaj bo'ukpo bo'huahuayapone. Menigokhuike'
Diosyo ijkudapoy. Yan'tiona'pak. Mo'tiona'pakdepo kuddik mo'eapone.
8 Konigepo beyok o'na ea'nayo Diosa bo'yokapone. Kenpa'ti e'uknayo
bo'huahuayapone. Ijkudapoy menigokhuike' ena'nayo kuddik
mo'eapone.
9 "Aypo beyok." O'nensi'poa ena'nayo huid yokhueada aypoda yokdik
mo'ene. 10 "Biig beyok." Ena'nayo bihui yokhueada, biigda yokdik
mo'ene. Kenda huasi'po o'paknig kenda bo'yokne. 11 Opud dakhue'da
ee'pi' katepi' huadakda mo'bayokika'ne huasi'potaj. Kenpa'da Diosnayo
huadakda o'kika'. Opud Diostaj e'tiona'pakika'nayo Diosa huadakda
mogkika'apone kenpa'ti huadakda huakika' bo'tihuapokika'apone.
12 Konig nogomeya opudtaj huadakda egkika'ta' e'paknayo huadakda
ogkikahue' ee'pi' kenomeytaj huadakda yag'kikati'. Konig nogomey op-
udtaj di'da ee'ta' e'batipaknayo kenomeytakon di'nanada yan'maikati'.
Ken konig Moisésa o'manbatia'pakonhuahua'uyate. Kenpa'ti huaman-
batia'pakeria ken konigti on'manbatia'pakonhuahua'uyate.

Diosyo huahua' suigda akbogpe huakud o'e.
(Lc. 13.24)

13 Diosyo huahua' suig akbogpe huakud o'e. Diosyo huahua'
suigdagda o'e. Diosyo bo'hua'po suigdag huakka' bo'pakpo hua'dik
mo'ika'pone. Suigdagte huahua' Diostaj mo'nigpeika'po Diosere onte'ti
mo'noeonhuahuika'apo. Boro'dagte ta'akyo on'hua'ika'. Ta'akyo
huahua' dag huaboro'dag o'ika'. Boro'dagtaj huakka'da eretpakdik
o'nika'. Katepi' huakka'da e'tamaeta' on'pakika'. Dakhuea'da kika'dik
o'nika'. Boro'dagte huakka'nada on'bahua'ika'. Ta'akyo on'bahua'ika'.
Ta'akyo mahuigdik o'ika'apo. 14 Diosyo huahua' suigdagda o'e.
Dagsi'poda o'e. Suigdagteda huakka'da katepi' toehue'dik mo'ika'apone.
Diosenyo'da kika'dik mo'ika'pone. Suigdagte bo'hua'po onte'ti
Diosere mo'noeonhuahuika'apone. Suigdagtaj sue'ada on'huahuaypo
on'hua'ika'.

Huamanmadika'eri konig hueymey o'ne. Huadak hueymey ee'nayo huadak huada o'toe.
(Lc. 6.43-44)

15 Nama'da huamanmadika'eria opudtaj e'manmadika'ta' on'pakpo
yan'tiakapet. Keyoj nama'da monmadikapet. Nama'da e'manopoea'ta'
on'pak. Konig oveja ijjey. Huadakda ijkikay. Buttida ijjay. Nama'da
opudtaj mona'ika'apet. Konig apetpet o'ne. Huiyokda o'ne. Dakhuea'da
ogka'dik mo'eapone. 16 Huamanmadika'eria dakhuea'da e'kika'nayo
nama'da huamanmadika'eri o'ne. Maknokotdik mo'ene. Konig ok-
posidsi' 'uruda huada dapakhue'dik o'e. Konigti nama'da huaman-
madika'eri huadak kikahue'dik o'ne. 17 Huamanmadika'eri konig
hueymey o'ne. Huadak hueymeya kenpa'ti huadak huada o'toika'.
Hueymey e'aya huada kenpa'ti o'ay. Dakhue'da o'e. 18 Hueymey
huadakda ee'nayo dakhue' huada toehue'dik o'e. Hueymey e'aya
huadak huada toehue'dik o'e. 19 Aya'da hueymey e'madaayika'nayo
ta'tegdik o'eapo. O'ta'tegpo huigdik o'eapo ta'akyo. 20 Nama'da hua-
manmadika'eria dakhue'da ogkika'. Huamanmadika'eria dakhue'da

e'kika'nayo nama'da huamanmadika'eri o̱'ne. Maknokotdik mo'e̱ne. Kenomeytaj manigpe̱e̱hue' yaneti'.

Diosensi'po aya'da ehue'dik o̱'neapo.
(Lc. 13.25-27)

21 "Do'hued huairi ontaj huakka'da ijnigpe̱ikay, Huairi." Do'taj huakka'ada o'nona'apet. Sue'da huakka'amon aratbuta huadaknopo'da kenda o'nona'po Apag Diostaj mo'nigpe̱ika'nok kenomeynayo Diosensi'po o̱'ne. "Do'hued huairi ontaj huakka'da ijnigpe̱ikay, Huairi." Huakka'ada do'taj nama'da o'nona'apet. Apag Diostaj nigpe̱e̱hue' o̱'nepo dapita' Diosensi'po ehue'da o̱'ne. 22 Kene'hua̱ya̱' huame'noete aya'ada Diostaj on'toboapo. "Diosa mona'nok Diosba' oro'a o'manbatia'pakika'uy. Diosa mona'nok aratbuttaj o'bayarea'po toto' noki̱re̱g o'maoro̱ka'uy. Diosa mona'nok konig Diosyo'da teyda ka'dik o̱'e̱ konigti oro' 'urua'da o'kika'uy." Diostaj on'tobopo huakka'ada ya̱'nona'apet. 23 "Opudtaj o̱ki̱e̱hue' i̱jje̱a̱huadikamey. Dakhuea'da huaka'eri mo'e̱ne. Kenpa'da yanhuati'." Ijmana'apoy.

Konig jak o̱gka' Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyate.
(Lc. 6.47-49; Mr. 1.22)

24-25 Aya'ada do'hued hua'ataj mo'nigpe̱ika'po bo'kika' kenpa'da bueyhue'dik mo'i̱ka'apone. Onte'ti doere mo'noeonhuahuika'apone. Konig huadak huanopo̱e̱'eri jak huaka'eri o̱'nepo jak o̱gka'. Ote'ya' dariteyta' jak o̱gka'. Adteda 'iddu o̱gkude̱a̱'. Diga̱'da o'hui', diga̱'da kenpa'ti o'bapok. Hue̱kurukon o'tiak. Ote'yo o̱'e̱nok hue̱kurua jak tohuahue'dik o̱'e̱. Bapoka onhue̱ke̱hue'dik o̱'e̱. 26 Aya'ada do'hued hua'ataj nigpe̱e̱hue' o̱'nepo konig nama'da huaka'eri o̱'ne. Nama'da huaka'eri konig kuhuadta' jak huaka'eri o̱'ne. Adteda 'iddu kude̱a̱hue' o̱'ne. 27 Huakka' o'hui' kenpa'ti diga̱'da o'bapok kenpa'ti hue̱kuru o̱'hue̱pokpo jak o'tohua'. Ke'poda o'ka'. Nama'da huaka'eri ken konig o̱gkika' kenpa'ti do'ed e'manmadika'te nigpe̱e̱hue' o̱'nika'. —Kenda Jesúsa o'manmadika'ahuaduy.

28 Jesúsa kenda e'manmadikade'te "Kenpihuay 'urua'da o'manmadika'." Aratbuta on'batia'pakuy. 29 "'Urua'da o'manmadika'nok nigpe̱ika'dik o̱'i̱ka'apoy. Moisésenba' huaman-madika'eria konig huairi manmadikahue' o̱'nika'." Aratbuta on'batia'pakuy.

8

Huabokerek ke'poda e'so̱'settaj Jesúsa o'yarea'uyate.
(Mr. 1.40-45; Lc. 5.12-16)

1 Jesús ote'ya' o'huarakpo huakka'ada on'ta'bahua'uy. 2 Jesústaj huabokereka o'huatiakuy, kena ke'poda e'so̱'set. Konig a'nenda aratbut gobierno huairitaj o̱gkika'uynig ke'na Jesústaj huikudate o'tihuadpo:

—O̱'na e'paknayo beyarea', Huairi. —Ona'uy.

3 Jesúsa o'tibata'tepo ona'po:

—E'yarea'ta' ijpaki. Ijyareapoy. —Jesúsa ona'uy. Ena'te i̱dada o'yarud'uy.

4 —Jesúsa be'yarea'ne mantia'pakhue' ya̱e̱'. Sacerdote Diostaj 'uhua huanigbatiarakerite yahuati'. A'yareya'po konig Moisésa o'mana'uyate ken konig yayokti'. Sacerdotea 'uhua Diostaj kanigarake'po 'uhuapi'

yayokti'. Ken konig i'ka'po o'yaredepo aratbuta mo'tinopo̱e̱apone. —Jesúsa ona'uy.

Roma gobierno capitánen huanaba'taj Jesúsa o'yarea'uyate.
(Lc. 7.1-10)

5 Huakka' jak Capernaumyo Jesús e'kudonde'te Roma sorotataj Capitána Jesústaj o'huahua'uy. Cien sorotataj o'mata'mona'ika'. 6 Jesústaj
—Do'hued huanaba' jakyo onpahued. Hua̱so̱' dakhue'da o̱'e̱po konig ayhue'da o̱'e̱. Pai'nada o'nopo'e̱, Huairi. —Capitána diga̱' o'pakpo ona'uy.
7 —A'yareaya'po ijhua'apoy. —Jesúsa ona'uy.
8 —O̱'na 'urua'da Huairi i̱'e̱. Donayo nog aratbutda i̱jje̱y. Ehue'da i̱jje̱y. Do'hued jakyo kudhue'dik i̱'e̱ne, Huairi. Kayare' yaa'. Eade'te o'yarudapo. 9 Do'hued sorotataj huairia menika'ne kenda ijnigpe̱i̱kay. Kenpa'ti do'hued sorotatataj ijmanikay do'taj men'nigpe̱i̱ka'ne. "Yahuati'." Do'hued sorotatataj enade'te on'hua'ika'. Nogtaj "Yatiak," ena'te on'tiakika'. Do'hued huanaba'taj katepi' "Yaka'," ena'nayo o'kika'. —Capitána Jesústaj ona'uyate. 10 Kenda Jesúsa o'pe̱e̱depo,
—Kenpihuay, huakka'da meknopo̱e̱ne. Israel aratbut Diosen aratbut e̱'e̱a̱da sue'da Diostaj o'noknopo̱e̱. 11 Huakka'da nog aratbutda judío ehue' o'noknopo̱e̱a̱po. Bidta'da on'tiakapo nogya̱' nogya̱'. Abrahamere Isaacere Jacobere on'bape'po on'noeonhuahuika'apo. Diosensi'po o̱'neapo. 12 Huakka'ada judío aratbuta Diosensi'po o̱'e̱y nama'da on'nopo̱e̱po Diostaj oknopo̱e̱hue'ada on'nopo̱e̱nok Diosa o'maenapo. Sikki̱re̱gyo̱da on'bahua'apo. Pai'da on'nopo'unhuahuika'apo. Kenpa'da on'huikonhuahuika'apo. —Jesúsa huanigpe̱i̱ka'eritaj o'mana'uy.
13 Ona'ti capitántaj ona'po:
—O̱'nen jakyo yahuati'. Konig do'taj iknopo̱e̱nig o̱'nen huanaba' o'yarudde. —Jesúsa ona'uy. Kenda ea'te huanaba' o'yarud.

Pedroen huasu'taj o'yaread'uy Jesúsa.
(Mr. 1.29-31; Lc. 4.38-39)

14 Pedroen jakyo Jesús o'hua'uy. Pedroen huasu' o'digpakpo on-pahued. Jesús e'kudde'te o'tiahuay'uy. 15 Huaba'ta' o'nejpo o'yaread'uy. Ken Pedroen huasu' o'yaruddepo o'bodpo o'manigmanhuada̱'uy.

Jesúsa huakka'tada o'bayarea'uy.
(Mr. 1.32-34; Lc. 4.40-41)

16 Nogya̱' nogya̱' huakka' aratbut o̱'nepo, dakhue'da o̱'nepo, noga̱ noga̱ nogda nogda dakhue' on'to̱e̱po on'digpakpi', ekpobigpi', nogda nogda dakhue'da o̱'ne'uyate. Ken e'sikde'te kenomeyen huabeta Jesúste on'batotiakuyate. Jesús nogtati nogtati o'batibata'te'epo o'bayarea'uyate. Nogomey kenpa'ti dakhue'da e̱'ne'te Jesúsa toto'taj o'makena'uyate. Aya' dakhue' hua̱e̱'eritaj o'bayarea'uy. 17 "Oro'taj mo'tinepahui'po bo'yarea'apone." Isaíasa a'nennada oa'uyate. Kenpa' Isaíasa Jesústaj o'tia'pakpo oa'uyate. Kenda Jesúsa o'ka'po o'bayarea'uy. Jesúsa huakka'tada o'bayarea'uy.

Nogomeya̱ Jesústaj e'tahuata' on'pakuy.
(Lc. 9.57-62)

18 Nogok Jesústaj huakka'ada en'tikupopakte Jesúsa o'batiahuaypo, "E̱'po̱gtone' mo'dayhua," o'mana'uy. 19 E̱'po̱g ayhuahued Moisésenba' huamanmadika'eria Jesústaj o'huatiakuy. Ona'po:

—Meyopi' i'huika'apo o'nen huanigpeika'eri eee'ta' ijpaki. Ontaj e'tahuika'ta' ijpaki, Huamanmadika'eri. —Jesústaj ona'uy.
20 —Nubakuhued huakog o'taika'. Bakoyen kenpa'ti huapak o'taika'. Do huabokerek ijjepo Diosya' ijtiakuy. Donayo nog jakyo nog jakyo ijtay'ikay. Doere e'hua'nayo meyokon yatayapet nopoehue' yaee'. —Huamanmadika'eritaj Jesúsa ona'uy.
21 —Ontaj etahuata' ijpaknig'a huakkuru bueyhued ee'ted huaojtone'taj daka' toedik ijjey. —Noga huanigpeika'eria Jesústaj ona'uy.
22 —Huabo oknopoehue' huaee'eria nog oknopoehue' huaee'eritone'taj daka' kan'toikee' kenpa'ti kan'kubarakke'. Onnayo diga'da yaeretpakpo beta'hua'. —Jesúsa ona'uy.

Jesúsa e'hueniri'tone'taj bapoka'tere o'batika'uy.
(Mr. 4.35-41; Lc. 8.22-25)

23 Jesús huanigpeika'eriere e'pog aktegya'po kusi'petone'yo on'bahuadpo on'hua'uy. 24 E'pognopoyo ee'te huaboro'bapokada o'bahuatiakuy. Teya'da o'bapoknok huaboro'da o'hueniri'tone'po diga'da o'huekudpo huata'kotdikte o'uy. Jesúsnayo o'tay'uy. 25 A'maboaya'po Jesústaj on'huahua' huanigpeika'eria:
—Bo'tihuapok, Huairi. Montakotnede. —Jesústaj o'nona'uy.
26 —Me'pukhue' yane'. Diosa bo'tihuapokapone. Diosa bo'tiokkika'apo daka' yanoknopoika'. —Jesúsa o'mana'uy.
O'mabodpo, "Yabatik, bapokhue' yaee', hueenirihue' yaee'," ona'nok o'batikanpo, bapokhue' o'epo kenpa'ti hueenirihue' o'uy. 27 "Kenpihuay. I'na huabokerek 'urua'da o'ka'. Kentaj bapoka o'nigpee kenpa'ti e'poga o'nigpee." Huanigpeika'eria on'batia'pakuy.

Botta' huabokerektaj toto' huakka'ada o'manopo'toe'ika'uyate.
(Mr. 5.1-20; Lc. 8.26-39)

28 Jesús e'pog akodpen o'be'tuy. Ken huadari Gadarabayo o'e. Jesústaj botta' huabokerek on'huatiakuy. Huakka'ada toto'a o'manopo'tounhuahua'nok kubarakbayo o'nika'uyate. Sorokeyo o'nika'uyate. Huiyokda o'nika'uyate. Huiyokda o'nenok ke'nenbayo aratbut huahue'dik o'nika'uyate.
29 —¿Mena'po oro'taj o'huatiak, Jesús? Diosen Huasi'po i'ene. Kene'huaya' castiga huame'noe ehued oro'taj castiga magkahue' moe'. —'Utta'da Jesústaj o'nona'uy toto'a.
30 Kenta'da meyohue'da huakka'da huakyari' on'bape'uy.
31 —Oro'taj e'maoroka'nayo huakyarien huanopo'yo mota'mona'. —Jesústaj diga'da o'nona'uy.
32 —Yanhuati', huakyarien huanopo'yo yan'bakud. —Jesúsa o'mana'nok, toto' botbokerektaj on'maenonpo huakyarien huanopo'yo on'hua'po on'bakud'uy. Ken, aya'da huakyari' huaduk on'bahuarakpo kubogyo on'baajpo e'pogyo on'bata'ko'tuyate. Toto'ere on'bata'ko'tuy.
33 Ken huakyari' huamatoe'eri kenda on'tiahuaydepo diga'da on'mame'pukonpo kenomeyen huakka' jakyo on'baket'uyate. On'tiakdepo kenda huaboa'da on'tiahuaynig on'batia'pakato'uyate. 34 Aya'ada huakka' jak huaee'eria on'peedepo Jesúste on'huahua'uy. Jesústaj on'huahuaydepo, "Oro'enbaya' yahuade'." Jesústaj diga'da o'nona'uyate.

9

Huabokerek e'ketpaktaj Jesúsa o'yarea'uyate.
(Mr. 2.1-12; Lc. 5.17-26)

1 Ken, Jesús kusi'peyo o'huadpo akodpen oktegdepo huaen jakyokon
o'tiakuy. 2 Jesúste aratbuta asukte huabokerektaj o'nonpahuedạ'po
on'nigtotiakuyate. Ke'na e'ketpak ọ'ịka'uy. Jesúsanayo o'yareapo
o'noknopọẹpo on'nigtotiakuy. Kenda Jesúsa o'nopọẹpo.
—Durugda yạẹ'. Aya'da Diostaj dakhuea' i'ka'uyatenig'a doa
yokkahueay. —Jesúsa e'ketpaktaj ona'uy.
3 "Inbokerek nama'da o'nopọẹpo Diostaj dakhuea'da o'huaa'." Sue'da
Moisésenba' huamanmadika'eria huanopoya'da on'nopọẹpo. 4 Kenda
huanopoya'da on'nopọẹnig Jesúsa o'nopọẹpo o'mana'po:
—Menpa' dakhuea'da on'tinopọẹ. 5 Diostaj dakhuea' e'ka' huabok-
erekada okkahueahue'dik ọ'ne. Diosayo'da dakhuea' e'ka' okkahuea'dik
ọ'ẹ. Huabokerekanayo sigpi' yareahue'dik ọ'ne. Diosayo'da yarea'dik
ọ'ẹ. 6 Do huabokerek ịjjẹpo Diosya' ijtiakuy. Diostaj dakhuea' e'ka'
bakkahuea'dik ịjjẹy opudtaj kenda a'manopọẹạya'po,
—Yabo', asuk yatọẹpo, ọ'nen jakyo yahuati'. —Huabokerek
e'ketpaktaj Jesúsa ona'uy.
7 Ke'na o'boddepo jakyo o'hua'uyate. 8 Huakka'da aratbut
ọgkupopakpo kenda on'tiahuaypo on'mame'pukpo Diosa o'tihuapoknok
Jesús teyda ọ'ẹpo konig Diosonigti okkahuea'dik ọ'ẹ. Yarea'dik ọ'ẹ.
'Urua'nanada Dios ọ'ẹ. On'huaa'uy.

Jesúsa Mateotaj "menigpeunhuahuika'po beta'huika'," ona'uyate.
(Mr. 2.13-17; Lc. 5.27-32)

9 Ken kẹyạ' Jesús o'tiakuy. Do Mateotaj Jesúsa be'huahuay'uyne.
Jaksi'poya' gobiernoen huakupe ijtabae'ika'uy.
—Do'taj a'nigpeunhuahuikaya'po beta'huika'. —Mena'uynok ijbodpo
kenere ijhua'uy.
10 Ken jakyo Jesúsere Jesúsen huanigpẹịka'eriere ijbape'po huakka'ada
gobiernoen huakupe huatabae'eri on'bakudpo oro'ere on'bapepo
kenpa'ti nogomey Moisésenba' daka' pẹẹhue' huạẹ'eri on'bape'uy.
11 Kenda fariseo huamanmadika'eria on'tiahuaypo:
—¿Mena'po Jesúsa gobiernoen huakupe huatabae'eriere kenpa'ti
dakhuea' huaka'eriere ya'bape'? Dakhuea' huakika'eriere bapehue'dik
ọ'ịka'ne. —Fariseoa Jesúsen huanigpẹịka'eritaj on'huaa'uy. 12 Jesúsa
kenda o'mapẹẹdepo,
—Aratbut dakda ẹẹ'nayo huamadakka'eritaj pakhue' ọ'nika'.
Dakhue'da ẹẹ'nayo huamadakka'erita' on'pakika'. Opud fariseo
huamanmadika'eri huadakda ọ'ẹy mo'nopọẹpo do'taj pakhue' mo'ẹne.
Gobiernoen huakupe huatabae'eri kenpa'ti dakhuea' huaka'eriere
dakhue'da ọ'ne on'nopọẹpo do'te huamanopo'yarea'eri ịjjẹnok on'pakpo
on'batiakika'. 13 "Nog aratbuttaj di' yan'maepo yan'matinepahuika'.
Kenda huakka'da ijpaki. Do'taj 'uhua e'nigarakika' kennayo sue'da
ijpaki." Apagba'a oa'. Kenda daka' yan'nopọịka'. Konigẹpo
"Yan'nopo'korea', onte'ti Diostaj yan'nigpẹịka'." Dakhuea' huaka'eritaj
e'mana'taj ijpakpo ijtiakuy. Huadak huaka'eritaj "Yan'nopo'korea',"
a'manaya'po Diosya' tiakhue' ịjjụy. —Jesúsa o'mana'uy.

Mena'po o̱'nen huanigpe̱ika'eria Dios kamape̱e̱'po aypo bapehue' ehue' yanika'. Jesústaj o'nona'uyate.

(Mr. 2.18-22; Lc. 5.33-39)

14 Juan Bautistaen huanigpe̱ika'eria Jesústaj on'huatiakpo:
—Diosa me'pe̱e̱'po bapehue' o̱'i̱kay oro'. Fariseo huaman-
madika'eriakon Diosa me'pe̱e̱'po bapehue' o̱'nika'. O̱'nen
huanigpe̱ika'erinayo kenpa'da on'bapika'. ¿Mena'po yan'bapika'? —
Jesústaj o'nona'uy.
15 —Huabokerek o'to̱e̱pakpo ke'nen huadi'a fiestate on'tiakdepo
on'bapika'. Ken huabokerekere o̱'nepo pai'da ehue'dik o̱'ne. Do kenpa'ti
do'hued huanigpe̱ika'eriere i̱ji̱ka'nok durugda o̱'nika'. Pai'da ehue'
o̱'nepo on'bapika'. Nogok do'taj mo'baktohua'apone. Kenoka' pai'da
o̱'neapo. Nogok nogok Dios kamape̱e̱'po bapehue' o̱'nika'apo.
16 Huatone'ok ke'poda e'para'te akbetya'po huabo huaoktaj okteghue'
o̱'i̱kay oro'omey judío aratbut. Huaboenpa huatone'oktaj ekbetnayo
onte'ti ke'poda o'para'apo kenpa'ti huabo huaok dakhue'da o̱'e̱a̱po.
Konigti adhuea'pane'a̱ e'manmadika' huatone'dik onte'ti nigpe̱e̱hue'dik
yane'. Do'hued huabodikyo'da e'manmadika' nigpe̱e̱dik yanika'.
17 Huatone'si'dak vino hua̱to̱e̱' ayda kenpa'ti kuruga̱da o̱'e̱po konige̱po
huabo vino sine' hue̱biahued onjoyhue'dik o̱'e̱ne. Huatone'si'dakyo
huabo vino onjoyhue'dik o̱'i̱ka'ne. Huatone'si'dakyo huabo vino
enjoynayo o'hue̱poagpo huasi'dak on'titagonapo. Vino o'surukapo
kenpa'ti huasi'dak ke'poda o'su'huitonapo, dakhue'da o̱'e̱a̱po. Huabo
vino huabosi'dakyo onjoydik o̱'e̱ne. Huasi'dak vinoere huadak o̱'neapo.
—Jesúsa o'mana'uy.

Jairoen hua̱yo̱butaj o'noyhuada̱'uyate. Kenpa'ti ettone' Jesúsen yudtaj o'nejdepo o'yarud'uyate.

(Mr. 5.21-43; Lc. 8.40-56)

18 Juan Bautistaen huanigpe̱ika'eritaj Jesúsa e'mana'te judío huairia
o'huatiakpo Jesúsen hua'ite huikudate o'tisakotpo:
—Do'hued hua̱yo̱bu huaboa'da e'bueytada on ehua'nayo tanoy-
huada̱'dik i̱'e̱ne. Bohua'. Yakutibata'te', e'kutibata'te'te o'noyhuadapo.
—Jesústaj ona'uy.
19 Kenda Jesúsa o'peeonpo o'bodpo kenere o'hua'uy. Oro' Jesúsen
huanigpe̱ika'eriere Jesúsere o'hua'uy. 20-21 Jesús dagte e'hua'te ettone' hu-
ata'piyen o'tatiakpo. Mimi batikhue' o̱'unhuahuika'po doce huabayok
o̱'unhuahuika'po, "Jesúsen huaok huakubogpita' e'nejnayo ijyareapoy."
Huanopoa o'nopo̱e̱po huaok huakubogpita' o̱'ne'uy. 22 E'nejde'te Jesúsa
o'tikorudpo o'tiahuaypo:
—Yadurugpak. Do'taj oknopo̱e̱nok o'yareaddene, sion. —Jesúsa
ona'uy. Kenda eade'te o'yareadpo huadakda o̱'unhuahuika'uyate.
23 A'kubarakka'deya'po música huaka'eri on'tiakdepo huairien jakyo
o̱'nedepo kenpa'ti huakka'ada aratbut on'bahuik. Jesús o'tiakdepo
o'batiahuaydepo:
24 —Yan'maoro̱k. Ettone'si'po bueyhue'ada o̱'e̱. O'taypo o̱'e̱. —Jesúsa
o'mana'uy. Aratbuta kenda on'pe̱e̱po Jesústaj on'tierikuy. 25 Jesúsa
o'maoro̱ka'depo o'kudpo ettone'si'pobuey e'huedyo o'huahua'po
huaba'taj o'to̱e̱a̱to'nok o'noyhuadonpo o'bodu̱y. 26 Jesúsa judío
huairien hua̱yo̱busi'potaj o'noyhuada̱' aratbuta Capernaum aya'bayoda
on'batia'pakuyate.

Botta' ekpobigtaj Jesúsa o'bakpoyarea'uyate.

27 Jesús huairien jakya' o'bakhua'depo e'pokte botta' ekpobiga̱
on'tatiakpo:
—Mo'tinepahui', Davidkudaken adhuea' huayayo. —Jesústaj 'utta'da
o'nona'uy.
28 Jakyo e'kudonde'te ekpobiga̱ on'huahua'nok
—¿Do'a okpoyarea'dik me'e̱ne menpa' mo'nopo̱e̱? —Jesúsa o'mana'uy.
—E̱e̱', oknopo̱e̱ne, huairi. —O'nona'uy.
29 Ekponejde'te:
—Bo'tiahuayapone moknopo̱e̱nok, yan'tiahuay'. —O'mana'uy.
30 O'nokpoyarudpo on'tiahuayon'uy.
—Bokpoyarea'ne, be'tapi' batia'pakhue' yaneti'. —Huiyoka'da
o'mana'uynig'a. 31 O'noro̱kondepo, Jesúsa bokpoyarea'ne huabada
on'batia'pakuyate.

A'pakhue'da e̱'i̱ka'tada Jesúsa o'yarea'uy.

32 Jesúsomey e'noro̱konde'te sue'da nogomeya̱ huabokerektaj
on'totiakuy. Ken huabokerek a'pakhue'da o̱'i̱ka'uy, toto'a o'no'to̱i̱ka'nok.
Jesúste on'totiakuy. 33 Jesúsa toto'taj okenonnok a'pakhue'da hua̱e̱'eria
i̱dada oa'pakon'uy.
—Kenpihuay, Israel aratbut ken konig tiahuayhued
o̱'neahuadikame'te. —Huakka' aratbut e̱gkupopakte on'batia'pakuy.
34 —Toto' huairia o'teypaka'nok toto'taj o'maen Jesúsa. —Fariseo
huamanmadika'erianayo nama'da on'huaa'uy.

Jesús aratbuttaj o'matinepahui'uy.

35 Kendariyo aya'da huakka' jakyo Jesús o'huae'uy. Nogyo̱ nogyo̱
o'huae'uy. Judíoen hua̱i̱take' jakyo o'manmadikika'uy. Dios Huairia
me'nopo'to̱i̱ke'po yan'nopo'korea'. Dios Huairitaj yanoknopo̱e̱'
yan'nigpe̱i̱ka'. Diosensi'po mo'e̱a̱pone. O'manmadika'uy. E'digpaktaj
kenpa'ti nogpa' nogpa' dakhue' e̱e̱' en'to̱e̱'tada o'bayarea'uyate.
36 Huakka' aratbut e̱gkupopakte o'batiahuaypo o'matinepahui'uy.
Kenomey konig oveja 'uhua o̱'nepo konig huamato̱e̱'eri to̱e̱hue'
o̱'nika'uy. Pai'da o̱'neonhuahuika'po kate ka'dik nopo̱e̱hue' o̱'nepo,
kenpa'ti Diostaj buttida manmadikahue' o̱'nenok kenomeytaj Jesúsa
o'matinepahui'uy.
37 —Huakka'ada Diosensi'po e̱e̱'ta' e'pakada Dios Huairitaj eknopo̱e̱'ta'
e'pakada sue'ada huadak hua'a huamanmadika'eri o̱'ne. 38 Konige̱po
Diosa huadak hua'a huamanmadika'eritaj yamata'mona', Diosa aratbut-
taj kamanopo'yare'po yamata'mona', Diostaj yan'tiona'pakika'. —Jesúsa
oro' huanigpe̱i̱ka'eriomeytaj mona'uyne.

10

Docetaj huamata'mona' Jesúsa o'baktie'ea'uy.
(Mr. 3.13-19; Lc. 6.12-16)

1 Oro'taj doce huanigpe̱i̱ka'eritaj, "Menhuatiak." Jesúsa mona'uyne.
E'tiakde'te, "Dakhue' toto'a huamanopo'to̱e̱'eritaj kan'maoro̱ke'po
on'teypakapone on'tihuapokapone. Aya'da dakhue' e̱e̱' kan'bayarike'po
on'teypakapone on'tihuapokapone. Bayarea'dik mo'e̱a̱pone." Jesúsa
mona'uyne.

2 Jesúsen doce huamata'mona'eri o̱'nepo: Simón nogdikda Pedro,
Pedroen huama'buy Andrés, nog Jacobo huama'buy Juanere Zebe-
deoensi'po, 3 nog Felipe, Bartoloméere, kenpa'ti Tomás do Mateo-
ere huakupe huabae'eri i̱ji̱kamey, kenpa'ti Jacobo Alfeoensi'po, Lebeo
konogdikda o'dikka'uy Tadeo, 4 Simón cananista jonyo huapakeri,
kenpa'ti Judas Iscariote. Judas Iscariote Jesústaj kan'arake'po judío
huairitaj bayokdik o̱'e̱a̱po.

Doce huanigpe̱i̱ka'eritaj kan'manmadike'po o'mata'mona'uy.
(Mr. 6.7-13; Lc. 9.1-6)

5 Jesúsa oro' doce huanigpe̱i̱ka'eritaj mo'ta'mona'uyne.
—Judíoenbayoyo'da yanhuati'. Nog aratbutenbayo huahue' yane'.
Samaria aratbuten huakka' jakyo kudhue' yaneti'. 6 Israel aratbut
konig oveja Diostaj e'tiyoyahue'taj yanhuati'. 7 Dios Huairi o̱'e̱de.
Yanoknopo̱e̱po yan'nigpe̱i̱ka'. Nogyo̱ nogyo̱ yanhua'epo yan'manati'.
8 Ke'poda e'si'dakpara'tada yan'bayareati'. Dakhue'da e̱e̱'tada
yan'bayarea'. E'bueytada yan'manoyhuada̱'. Toto'a e'manopo'to̱e̱tada
yan'maenti'. Katetehue' Diosa bo'tihuapokaponok katetehue'
yan'batihuapokika'. "Huakupe beyok," manahue' yanika'.
9 Yan'hua'po oro tohuahue' yane'. Huakupe tohuahue' yane'.
10 Kutama batohuahue' yane'. Nogtida huaok yan'tohuati'. Huabo
zapatos tohuahue' yane'. Oteypapi' tohuahue' yane'. Huakka'da
mo'manmadika'aponok kenpa'ti mo'batihuapokapone tobape'dik
mo'e̱a̱pone.
11 Huakka' jakyo bo'kudondepo, "¿Be'a Diostaj bo'pak? ¿Be'a Diostaj
e'nigpe̱e̱ta' bo'pak?" Yan'manati'. Be'a Diostaj ya'pakapet ke'nen jakyo
yanikati'. Yanhua'apo ke̱yo̱da yan'tayikati'. 12 Jakyo yan'kudondepo,
"Opudtaj Diosa mo'manopo'noeye̱'." Yan'mana'. 13 Jak hua̱ta̱e̱'eria
opudtaj e'paknayo kenpa'ti e'pe̱e̱nayo Diosa kenomeytaj kamano-
eye̱'. Jak hua̱ta̱e̱'eria opudtaj pakhue' e̱e̱'nayo yanokhuati'. Diosa
jak hua̱ta̱e̱'eritaj manoeya̱hue' kamae'. 14 Jak hua̱ta̱e̱'eria opudtaj
pakhue' e̱e̱'nayo kenpa'ti e'pe̱e̱ta' pakhue' e̱e̱'nayo ken jakya' huakka'
jakya'pi' yan'bakhuati'. Yan'o̱ro̱kdepo Diostaj dakhuea'da o'ka'dey
aya'ada kan'nopo̱e̱'po soroka e'itimabette yan'itihuekeati'. 15 Ken
jaktaj Diosa diga̱'nanada castiga o'magka'apo. Sodoma huakka' jak
hua̱e̱'eritaj kenpa'ti Gomorra huakka' jak hua̱e̱'eritaj sue'da huakka'
castiga o'magka'uy. —Jesúsa oro'taj mona'uyne.

"Opudtaj dakhuea'da mogka'apone." Jesúsa mona'uyne.

16 —Opudomeytaj on'ta'mona'ne. Aratbut opudtaj dakhuea'da
e'magka'ta' on'pakapo. Konig ovejasi'ponig dubakuhuaenbanopoyonig
mo'e̱a̱po. Huadaka'da yan'nopo̱e̱po ya̱g'kikati'. 'Urunopo'da yanika'.
17 Opudomey do'hued huanigpe̱i̱ka'eritaj huabokereka dakhuea'
mogka'aponok "keyoj" ijjay. Castiga kan'magke'po judío huairite
bo'tohua'apone. Judíoen hua̱i̱take' jakyo mo'batibitbitapone. 18 Do'taj
moknopo̱e̱nok nog aratbuten gobierno huairite bo'tohua'apone.
Diostaj kenpa'ti do'taj kan'manbatia'pake'po huairite bo'tohua'apone.
19 Gobierno huairitaj e'yokde'te "Katia'pi' huairitaj yan'batia'pakapo."
Me'pukehue' yane'. Kenoka' a'dik ka'ne'po Diosa mo'nopo̱e̱a̱'apone.
20 Huairitaj mo'batia'pakpo Apag Diosen Noḵi̱re̱ga̱ mo'nopo̱e̱a̱'aponok
mo'batia'pakapone.

21 Nogok oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eria huaknopo̱e̱'eri huama'buytaj
kan'batiarake'po gobierno huairitaj on'bayokapo. Kenpa'ti huaoa
huasi'potaj kan'batiarake'po gobierno huairitaj on'bayokapo.
Kenpa'ti huasi'poa ke'nen huaoj huaknopo̱e̱'eritaj kan'batiarake'po
gobierno huairitaj on'bayokapo. 22 Do'taj moknopo̱e̱nok
aya'ada bo'huadiayapone. Dakhue'da mogkadhuahuika'apone.
Opud batikhue'da eknopounhuahuika'nayo onte'ti Diosere
mo'noeonhuahuika'apone. 23 Huakka' jakya' opudtaj e'huadiaynayo
e'batiarakata' e'tipakte i̱dada yan'makmamonti'. Nog huakka' jakyo
yan'bakhuati'. Ke̱ya̱' kenpa'ti e'huadiaynayo onte'ti i̱da yan'bakhuati'.
Nog judíoen huakka' jakyo nog judíoen huakka' jakyo e'hua'te konigti
dakhue'da mogka'apet. Aya'da judíoen huakka' jakyo huaehued ene'ted
do Diosen Huairi i̱jje̱po onte'ti ijtiakapoy.
24 Opud do'hued huanigpe̱i̱ka'eri mo'e̱ne. Do'taj dakhuea'da
e̱gka'nayo opudtakon dakhuea'da mogka'apone. 25 Do'taj toto' huairia
e'tidike'nayo opud do'hued huanigpe̱i̱ka'eritakon diga̱'da dakhuea'da
bo'huaa'apone.

¿Be'taj okme'pukdik ya̱'e̱?
(Lc. 12.2-9)

26 Aratbuttaj me'pukhue' yanika'. Opudtahuanig Diosen huadak
hua'a o'nonmadika'ne. Nogok aya'ada on'nokotapo. 27 Kenda soatayo'
o'nonmadika'nig nogok aya'tada yan'manikati'. 28 Huabokereka
hua̱so̱'tayo'da barakdik o̱'ne. Huabokereka noki̱re̱gtaj arakhue'dik o̱'ne.
Huabokerektaj mididhue' yanika'. Diosanayo hua̱so̱'taj noki̱re̱geretaj
ta'akyo en'dik o̱'e̱. Onte'ti noyhuadhue'dikda o̱'ne. Konige̱po Diostayo'da
yanokme'pukikati'.
29 Bakoysi'potaj aratbuta suhuigda on'pak. Botta' bakoysi'pote
huasigkupesi'po bayokdik o̱'e̱. Opuden Apag Diosa e'paknayo bakoysi'po
bueydik o̱'e̱. E'paknayo bueyhue'dik o̱'e̱. Opuden Apag Diosa
bakoysi'potaj daka' o'mato̱i̱ka'. 30 Opudtaj kenpa'ti daka' mo'mato̱i̱ka'ne.
Opuden huakuhuijtaj mo'dikika'ne. 31 Diosa bakoytaj sue'da o'pakpo
opudtanayo huakka'da bo'pakne. Daka' mo'mato̱i̱ka'ne. Konige̱po
aratbuttanayo mididhue' yanikati'.

"Jesucristotaj huaknopo̱e̱'eri i̱jje̱y" huaa'eritaj Apag Diostaj Jesúsa
huadakda o'bahuaa'apo.
(Lc. 12.8-9)

32 "Do Jesucristotaj huaknopo̱e̱'eri i̱jje̱y." Aya'ada aratbuttaj
e'manika'nayo Dioste kurudyo̱ en'tiakte, "Do'hued huaknopo̱e̱'eri
o̱'ne." Do'hued Apagtaj yona'apoy. 33 "Do Jesucristotaj oknopo̱e̱hue'
hua̱e̱'eri i̱jje̱y." Aya'ada be'api' aratbuttaj e'ika'nayo, "Kenomey do'hued
huaknopo̱e̱'eri ehue' o̱'ne." Do'hued Apag Diostaj kurudya̱' yona'apoy.

Jesucristotaj oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eria huabeta huaknopo̱e̱'eritaj
on'huadiayapo.
(Lc. 12.51-53; 14.26-27)

34 Do'a aya'da aratbuttaj a'manoeya̱ya'po Diosya' o'tiakuy
nopo̱e̱hue' yane'. Aratbut nog aratbuttaj a'poespakanhuaya'po
Diosya' ijtiakuy. Nogtaj nogtaj on'bahuadiayika'apo. 35-36 Diosya'
ijtiakuynok huabet nog onaratbuttaj huabettaj yan'mahuadiayika'apet.
Oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eria huaknopo̱e̱'eritaj yan'mahuadiayika'apet.

Huasi'po huaojtaj yan'mahuadiayikapet. Kenpa'ti huayobua huayetaj yan'mahuadiayika'apet. Kenpa'ti huakabu huasu'taj yan'mahuadiayika'apet.

37 Be'api' do'taj e'nigpeika'ta' e'paknayo do'taj huakka'da di'nanada me'nikati'. Apagtapi', huayetapi' huasi'potapi' huama'buytapi' huakka'da di' ee'nayo do'taj sue'da di' ee'nayo, do'hued huaknopoe'eri ehue'dik o'ne. 38 "Jesucristoen huaknopoe'eri ijjey." Nog aratbuttaj e'mana'nayo opudtaj diga' on'huadiaypo mogka'apet. "Jesúsen huaknopoe'eri ijjey." Aratbuttaj manahue' ee'nayo do'taj huaknopoe'eri ehue'dik mo'ene. 39 Do'hued huaknopoe'eri mo'enok diga'da mogkadhuahuika'apone. "Jesúsen huaknopoe'eri ehue' ijjey." Ena'nayo ontaj arakhue'dik mo'eapone. Onte'ti Diosere noeonhuahuikahue' mo'eapone. Do'hued huaknopoe'eri i'enok aratbut diga'da mogkapone. Batikhue'da "Jesúsen huaknopoe'eri ijjey." I'mana'ika'nok e'araknayo onte'ti Diosere mo'noeonhuahuika'apone.

Diosen huadak e'kika'nayo Diosa 'urua'da mogkika'apone.
(Mr. 9.41)

40 Aya'ada opudomeytaj on'nigpeepo bo'ika'ne, do'takon me'depo on'nigpeika'. Kenpa'ti aya'ada do'takon on'nigpeika'po Apag Diostakon on'pakpo on'nigpeika'apo. Ke'na do'taj be'ta'mona'uyne. 41 Diosen huamanbatia'pakeritaj Diosa o'mata'mona'ika'. Diosen huamanbatia'pakeri o'enok kentaj e'nigpee'nayo konig huamanbatia'pakeritaj huadakhuapa Diosa o'bayokapo, ontaj konigti huadakhuapa Diosa mo'bayokapone. Diosenba' 'uruda huanigpeika'eritaj e'de'nayo konig kentaj huadakhuapa Diosa o'yokapo konigti ontaj huadakhuapa Diosa bo'yokapone. 42 Huakka' huaknopoe'eri o'ne. Diostaj sue'damon huaknopoe'eritaj hue'eypi' e'yoknayo huadakda bo'ka'nig Diosa okkahuehue'dik o'unhuahuika'apo. Nogok kurudya' huadakhuapa mo'bae'apo. —Kenda oro'omey huanigpeika'eritaj monmadikahuaduy Jesúsa.

11

Juan Bautistaa botta'taj Jesúste o'mata'mona'uyate.
(Lc. 7.18-35)

1 Jesúsa oro'taj ke'nen doce huamata'mona'eritaj monmadika'depo oro'taj bokhua'uy. Meyohue'da huakka' jakyo Jesús o'hua'uy. A'manmadikaya'po o'hua'uy.

2 Juan Bautista huabakuda' jakyo o'epo Cristo o'bayarea'po nogda nogda 'uruda o'kika'. Juana kenda o'tipeedepo botta' ke'nen huanigpeika'eritaj Jesúste o'ta'mona'uyate.

3 —Diosa Cristotaj mo'nigta'mona'apone. Cristo ya'tiakapet oknopoey. "¿O'na menpa' Cristo i'e? ¿Oro'omey menpa' nogtaj nige'dik o'e?" Jesústaj ya'nonati'. —Juana mona'ne. Jesúsa Juanen huanigpeika'eritaj o'peedepo,

4-6 —Huakpobigtaj ijbakpoyareay. Hua'ehue'dik ee'tada ijbayareay. Ke'poda e'si'dakpara'taj ijbayareay. E'peokbettaj ijbayareay. Huakudaka'da e'bueytada ijmanoyhuaday. Do'taj eknopoe'nayo Diosere onte'ti mo'noeonhuahuika'apone. Pai'da aratbuttaj ijmanikay. Do'taj o'noknopoepo okbatikhue' o'nenok kenomeytaj ijmadurugpaka'apoy. Kenda e'ka'te on'tiahuayonhua'nig on'peeonhua'nig Juantaj

yan'huahua'po yan'nonati'. —Jesúsa Juanen huanigpeika'eritaj o'mana'uyate.

7 Ken Juan Bautistaen huanigpeika'eri e'nokhuade'te huakka' aratbut egkupopakte Jesúsa Juantaj o'tia'pakpo:

—Nogbayo sue'da aratbut e'nahue'yo opudomey bo'hua'uyne. Huabokerek nogpa' nogpa' huaa'eritaj a'peeya'po huahue' mo'uyne. 8 Huabokerek 'urunada yudtaj e'otika'te kenda a'tiahuaya'po huahue' mo'uyne. Aratbut 'uru yudtaj on'otika'po konig huairien 'uru jakyoda o'nika'. 9 Diosen huamanbatia'pakeritaj a'tiahuaya'po jakbahue'yo bo'hua'uyne. Diosen huamanbatia'pakeri huadakda o'ne. Juannayo nogiti hueretnanada Diosen huamanbatia'pakeri o'ika'nok. Juantaj a'tiahuaya'po bo'hua'uyne. 10 Do'taj katia'pake'po huakkuruda Diosa Juantaj o'ta'mona'uyate. Apagba'te kenpa' o'timadoya'po:

Ontaj huakkuruda do'hued huata'mona'eritaj ijta'mona'apoy. Dakhuea' ogkika'nok aya'tada yamanopo'korea'. Diosen Huasi'potaj yanoknopoe'. Aratbuttaj o'mana'apo. Apagba'te o'timadoya'uyate. Kenda Diosa Apagba'te mena'uyne do'taj.

11 Oyedda aya'da huabokerek sue'da huadak o'nika'. Juannayo huadaknada o'e. Diosa oknopoe'. Dios Huairitaj huaknopoe'eri huadaknanada o'neapo. Diosa kenomeytanayo huakka' o'baeretpakika'apo. Juantanayo sue'da o'pakapo. Ijjay.

12-13 Diosen Huairi o'eapo Moisésa Apagba'te o'batia'pakuyate. Kenpa'ti Diosen Huairi o'eapo Diosen huamanbatia'pakeria Apagba'te on'batia'pakuyate. Juan bautista tiakhued ee'ted on'batia'pakuyate. Juan bautista Diosen Huairitaj huaboa'da e'batia'pakde'te aratbuta Diosen Huairitaj diga'da on'pakika'. Diosensi'potaj e'nigpeeta' on'pak. Nogomeyanayo Diosen Huairitaj on'huadiaypo Cristoen huaknopoe'eritaj eknopoebatika'ta' on'pakpo, "Yan'batik. Dakhue' ia'ne." Huaknopoe'eritaj on'manika'nig'a. 14 Eknopoe'ta' e'paknayo Elías Diosen huamanbatia'pakeri o'e Juan. Diosen Huairi o'tiakde Elías huakkuru o'eapo. Apagba'a oa'uyate. 15 Kenda yonay daka' yan'peee' bo'peokhuadne.

16-19 Aratbut oy ken konig o'nika' ijbatia'pakapoy. Kenomeytaj be'api' madurugpakahue'dik o'nika'. Katepi' nogomey on'pakpo ogkika'nig kenomeynayo konigti e'ka'ta' pakhue' o'ne. Kenda Juan Bautista o'kika'nig kenomeynayo pakhue' o'ne. Kenpa'ti do huabokerek ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne konig do ijkika'nig kenda kenpa'ti pakhue'da o'ne. Juan Bautista katepi' 'uruda aypo bapehue' o'ika'po kenpa'ti vino mayhue' o'ika'po. Kenda Juana o'kika'nok toto'a Juantaj o'nopo'toe kenomeya nama'da on'batia'pakika'nig'a. Nogok do huabokerek ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne opudere katepi' 'uruda aypo ijbapikay kenpa'ti do katepi' ijmay'ikay. Do'takon dakhuea'da menhuaika'ne. "Huakka'da o'bapika' kenpa'ti huakka'da huamai'eri o'ika'. Kenpa'ti Jesúsa dakhuea' huaka'eritaj di'da o'maika'. Kenpa'ti gobierno huakupe huatabae'eritaj di'da o'maika'." Do'taj kenpa' menhuaa'ika'ne. Aratbut oy ken konig o'nika' nogda ijbatia'pakapoy. Katepi' nogomey on'pakpo ogka' kenomeynayo konigti e'ka'ta' pakhue' o'nika'. Konig huasi'po on'batuerikika'nig aratbut oy konigti o'ne. Huasi'po huakka' jak kurute on'bahuadpo on'batuerikpo nogtaj nogtaj on'mana'po "Tete'pu'te 'urua'da o'batadi'keay opudnayo oro'ere e'durugpakta' pakhue' mo'ene,

baila e̱e̱'ta' pakhue' mo'e̱ne. Oro' e'bahuiktada opudnayo huikhue' mo'e̱ne." Ken konig huasi'poa onda'ika'. Ken konig aratbut oyda o̱gkika'. Diosa 'urua'da o'nopo̱ika'nok Diostaj huanigpe̱ika'erinayo 'urua'da on'nopoenkika'po kenomeyo'da durugda o̱'nika'. —Jesúsa o'mana'uyate.

Huakka' jakyo hua̱e̱'eria Diostaj nigpe̱e̱hue'ada dakhuea'da o̱gkika'po nopo'koreahue'da o̱'ne'uy.
(Lc. 10.13-15)

20 Huakka' jakyo nogyo̱ nogyo̱ Jesúsa o'bayarea'uy. Aratbut nopo'koreahue' o̱'nenok Diosa ke'poda o'magka'apo. Jesúsa huaboa'da o'manbatia'pakapo:
21-23 —Huakka' jak Corazín hua̱e̱'eria pai'da mo'nopo'e̱a̱pone. Kenpa'ti huakka' jak Betsaida hua̱e̱'eria pai'da mo'nopo'e̱a̱pone. Opudomeyen jakya' Diosa teyda o'kame'nig'a 'urua'da o'kame'nig'a o'bayareame'nig'a, opudomeynayo nopo'koreahue' mo'e̱me'ne. Konig Betsaida huakka' jakya' kenpa'ti Corazínya̱' Diosa 'urua'da o'kame' kenpa'ti teyda o'kame' konigti Tiro nog aratbuten huakka' jakya' Sidón nog aratbuten huakka' jakya'kon Diosa 'urua'da eka'nayo kenomeya̱ ida yan'manopo'korea'aymetnig'a kenpa'ti kenomey pai'da o̱'nea' aratbuttaj moknopo̱e̱po saconig yan'otay'metnig'a. Nogok kenoka' Diosa aya'tada aratbuttaj dakhuea' huaka'eritaj castiga o'magka'po Tiro hua̱e̱'eritaj Sidón hua̱e̱'erieretaj sue'da castiga o'magka'apo. Opudomeytanayo ke'poda castiga mogka'apone. Opud Capernaum huakka' jakyo hua̱e̱'eri "Huadakda o̱'e̱y. Kurudyo̱ o'hua'apoy." Mo'nopo̱e̱nig'a. Kubarakyoda bohuapone. Sodoma huakka' jak hua̱e̱'eria dakhuea'da o̱gkikuynok Diosa huakka' jak ta'aka o̱'mahuig'uyate. Kenomeytaj mahuighued konig opudtaj ijbayarikay konigti Sodomayo e'bayarika'uynayo Diosa ta'akyo mahuighue' ya̱'e̱a̱y'uyetnig'a. 24 Nogok Diosa castiga e̱gka'te opudtaj ke'poda mogkapet. Sodomataj sue'damon castiga o'magka'apo. —Jesúsa o'bayareaddepo huakka' jakyo hua̱e̱'eritaj huiyokada o'mana'uy.

Do'taj me'noknopo̱e̱'po dakhuea' e'ka' on'batika'apone. Jesúsa o'mana'uyate.
(Lc. 10.21-22)

25 —'Urua'da i̱'e̱ne, Apag Dios. Kurudyo̱ hua̱e̱'eried huairi i̱'e̱ne. Kenpa'ti huadariyo hua̱e̱'eried huairi i̱'e̱ne, Apag Dios. Suhue'damon huanopo̱e̱'eritaj 'urunopo'tada o̱'nen huairitaj i'maknopo̱e̱a̱'ne. Huakka' huanopo̱e̱'eritaj o̱'nen huairitaj huaknopo̱ika' men'tiokhueyne. 26 I'paknok huaknopo̱ika' men'tiokhueyne, kenpa'ti i'paknok menoknopo̱e̱ne, Apag. —Jesúsa Diostaj o'tiona'pakuy.
27 —Do'hued Apaga̱ be'teypaka'uyne, me'manopo̱e̱a̱'uyne. Aya'da beyokuyne. Do Diosen Huasi'po o̱'e̱, Apag Diosayo'da moknopo̱e̱a̱'ne. Konig Apag Dios o̱'e̱po, konig o'nopo̱e̱, konig Apag Dios o'ka' do'huayo'da ijnopo̱e̱y kenpa'ti kenomeytaj do'hua Diosen Huasi'poa ijmaknopo̱e̱a̱y. 28 Opud dakhue'da bo'kikame'te. Diostaj dakhuea' huakeri mo'e̱ne. Dakhuea' e'ka' a'nopo'yareaya'po diga̱'da nama'da bo'kika'nig'a. Opudtaj e'tihuapokta' ijpaki. Do'taj meknopo̱e̱nok on'nopo'yarea'apone. Dakhuea' e'ka' on'batika'apone. 29 Diosen ijkikay. Doere bokika'. Do'taj men'nigpe̱ika'po nogiti nogiti yan'noponhuati'. Opudtehuapa' ijhue'da daka'da ijnigikay. Opudtaj ijmatinepahuika'nok onte'ti

dakhuea' kikahue'dik mo'ęąpone. Ona'ti me'pukehue'dik mo'ęąpone.
30 Doere bo'pakpo Diostaj o'nigpęęne kenpa'ti on'tihuapoknok do'hued
e'manmadika'taj nigpęika'dik mo'ęąpone. —Jesúsa o'mana'uy.

12

Judíoen okmapię'ahuaddik huame'noete oro' Jesúsen huanigpęika'eri ǫgkupoktegą'uy.
(Mr. 2.23-28; Lc. 6.1-5)

1 Nogok judíoen okmapię'ahuaddik huame'noete oro' Jesústaj
huanigpęika'eri Jesúsere o'huae'uy. Ta'bayo o'huae'uy. O'kusitokpo
ǫgkupaya'po o'bape'uy. 2 Fariseo huamanmadika'eri huairia oro'taj
bo'tiahuaypo Jesústaj:
—Yatiahuay'. Kenda judíoen okmapię'ahuaddik ęę'te kikahue'dik
ǫ'ęnig ǫ'nen huanigpęika'eria ǫgka'. Dakhuea'da ǫgka'. —Fariseo
Moisésba'taj nama'da huaknopǫę'eria Jesústaj o'nona'uy.
3 —Apagba'te Davidtaj e'batia'pak mo'ba'tiahuay'uyate. David
kenere huąę'eri ǫgkusitokuyate. 4 Diosen carpa jakyo on'kudon'uyate.
Pan Diostaj o'nighuedą'ika' o'hued'uyate. Sacerdote Diostaj 'uhua
huanigbatiarakeriyo'da ken pan bape'dik ǫ'nika'. David kenere
huąę'eri ǫgkusitokpo ken pan o'depo on'pe'uyate. 5 Sacerdote
Diostaj 'uhua huanigbatiarakeritaj Moisésenba' o'batia'pak
mo'ba'tiahuayde. Judíoen okmapię'ahuaddik ęę'te sacerdote 'uhua
Diostaj on'nigbarakika'. Judíoen okmapię'ahuaddik ęę'te baahue'dik
ǫ'ę. Moisésa o'madoya'uyate. Opudomeynayo sacerdote dakhuea'da
ǫgka' bahuaahue' mo'ika'ne. 6 Diosen jak huadakda ǫ'ęnig'a do
huabokerek ijjępo Diosya' ijtiakuy. Do'tataj aya'ada nigpęika'dik ǫ'ne.
7 "'Uhua e'nigbatiarakika' sue'da ijpaki. Aratbuttaj e'matinepahuiataj
huakka'da ijpaki," Apagba'a oa'. Kenda e'nopǫę'nayo do'hued
huanigpęika'eritaj mo'matinepahui'po dakhuea'da ǫgka' ahue'
mo'ęąyet. 8 —Do huabokerek ijjęnok Diosa me'ta'mona'uyne. Judío
aratbuten okmapię'ahuaddik huame'noete huairi ijjępo katepi' yągka'
aratbuttaj mana'dik ijikay. —Fariseotaj Jesúsa o'mana'uyate.

Eba'po'ketpaktaj Jesúsa o'bayarea'uy.
(Mr. 3.1-6; Lc. 6.6-11)

9 Kenda Jesúsa o'mana'depo o'hua'uy. Judíoen huąitake' jakyo
o'kudon'uy. 10 Jakyo huabokerek eba'po'ketpak ǫ'uy.
—¿Okmapię'ahuaddik huame'noete menpa' yarea'dik yą'ę? —Jesústaj
o'nona'po Jesúsa nama'dapi' kae'po Jesústaj dakhue' e'huaa'ta' on'pakpo
kenpa' Fariseomeyą o'nona'uy.
11 —Opuden nogtida oveja ę'tąęąda judíoen okmapię'ahuaddik
huame'noe ęę'pi' huabid sorokkogyǫ e'takotnayo dapita' ida sorokkogyǫ
bo'totokika'ne. 12 Diosa oveja 'uhuataj sue'da o'pak. Aratbuttanayo
huakka'da o'pak. Konigępo judíoen okmapię'ahuaddik huame'noete
aratbuttaj tihuapokdik ijjęy. —Jesúsa o'mana'uy.
13 —Yaopite'. —Jesúsa ona'uy. Huabokerek o'opitedepo o'bayaruduy.
Dakba'da nogbapenonigti ǫ'un'uy. 14 Fariseo huamanmadika'eri
o'nokbahua'uy. Ǫgkupopakpo ontatayo on'batia'pakpo, monig Jesústaj
o'arakapo, huaboa'da on'batia'pakuyate.

A'nenda Jesústaj Diosen huamanbatia'pakeria o'timadoya'uyate.

15 Fariseo huairi Jesústaj e'arakta' on'paknok kenok Jesús o'nokotpo
kẹyạ' o'bakhua'uy. Kenere huakka'da on'hua'uy. Aya'da dakhue'
huạẹ'eritaj o'bayarea'uy. 16 Jesúsa o'bayarea' nogyọ nogyọ batia'pakhue'
yane'. Huiyoka'da o'mana'uy. 17 Kenda Isaíasa Diosen huamanba-
tia'pakeri o'batia'pakuyatenig Jesúsa aya' o'ka'uy. Oa'po:

18 In do'hued huanaba' me'tạẹne. Do'hued kakike'po ijta'mona'apoy.
Kentaj di' ịjjẹy. Do'taj me'durugpaka'apone. Kentaj ijdurug-
pakapoy. Do'hued Nokịrẹgạ ijnopo'tọẹạpoy. Aya'tada nog arat-
buttakon dakhuea' e'ka' manopo'yarika'dik ọ'ịka'apo. 19 Nog
aratbuttaj maboyhue' ọ'ịka'apo. Aratbuttaj 'utta'da okoyhue'
ọ'ẹạpo. Jak kuruta' 'utta' mana'pakhue' ọ'ẹạpo. 20 Konig
huẹ'pi sue'pi' tey ẹ'ẹọk daka' tọika'dik ọ'ne, konigti aratbut
sue'da o'noknopọẹnok daka' o'matọika'apo. Konig kerosen-
bij aya' ekpakada ịda bakayhue'dik ọ'ẹ. Konigti pai'da arat-
buttaj o'manopo'yarea'apo. Do'hued huanaba'a aya' dakhuea'
huaka'eritaj castiga o'magka'depo kenpa'da Diosen huadak hua'a
o'mananhuahuika'apo. Ke'nen huaknopọẹ'eriomeynayo kenere
on'neonhuahuika'apo. 21 Nogbayo nogbayo huạẹ'eria kentaj
yanoknopọika'apet. Isaíasa a'nenda oa'uyate.

"Toto' huairia Jesústaj o'teyya'." Fariseo huamanmadika'eria nama'da on'huaa'uyate.
(Mr. 3.19-30; Lc. 11.14-23; 12.10)

22 Toto' nokịrẹgạ dakhue'a o'nopo'tọẹnok huabokerek botpenpenda
ekpobig ọ'ụy kenpa'ti a'pakhue'dik ọ'ụy. Jesúste on'tohua'uy. Jesúsa
o'yarea'nok o'yarud. Huaboa'da 'urua'da mabo'dik ọ'ụy kenpa'ti
huaboa'da a'pakdik ọ'ụy.

23 —¡Kenpihuay! Diosa huabokerek huairitaj o'ta'mona'apo. Kentaj
on'maboikay. ¿Menpa' Diosa Jesústaj ya'ta'mona'uy? ¿Menpa' Jesús David
Huairien adhuea' huayayo yạ'ẹ? —Huakka' aratbuta ọgkupopakpo
o'da'uy. 24 Fariseo huamanmadika'eria on'pẹẹdepo,

—Ehue'. Diosa ta'monahue' ọ'ụy. Toto' huairia o'teyya'nok Jesúsa toto'
nokịrẹgtaj maendik ọ'ẹ. —Fariseoa on'huaa'uy.

25 Kenda fariseo en'huaa'te Jesúsa o'nopọẹpo,

—Ondariyoyo' huạẹ'eri gobierno huairi huayahuaya e'barakika'nayo
gobierno huairi tọẹhue'dik ọ'neapo. Onyoyo' huạẹ'eri aratbut
e'batuktukta' on'pakpo on'bakkupopak. E'baraknayo ehue'dikda
ọ'ne. 26 Konigti toto' huairi huayahuaya e'magka'nayo a'ti ehue'dik
yạ'neapet. 27 Toto' huairi do'taj o'teyya'nok nog toto' nokịrẹgtaj
o'maena'. Opud fariseo huamanmadika'eria nama'da on'huaa'ne.
Opuden huanigpẹika'eria toto' nokịrẹgtaj kan'maene'po menpa'
toto' huairia ya'bateypaka'po. Ehue'. Nama'da boa'ne. Opuden
huanigpẹika'eria mona'apone 28 Diosen Nokịrẹgạ be'teyya'nok toto'taj
ijmakenikay. Konigẹpo do Diosen Huairi o'tiakde. Diosa o'ta'mona'uy.
Opudere Diosen Huairi ọ'ẹde. Kentaj yanoknopọẹ'.

29 Huabokereka huairien e'tamaika' ekbakayta' e'paknayo
ba'tinuku'dik kenpa'ti itakpi'tinuku'dik ọ'ẹ. Huairitaj e'tinukude'
okbakaydik ọ'ẹ. Donayo teyda ịjjẹy. Toto' huairitaj tinuku'dik ịjjẹy.
Toto' huairien huanaba' maendik ịjjẹy.

30 Be'api' do'taj pakhue' ęę'nayo konig do'hued taka' mo'ika'ne. Be'api'
doere e'baktie'ea'ta' tihuapokhue' ęę'nayo do'hued huaknopǫę'eritaj
on'baknopǫębatika'po dakhuea' ǫgka'po.
31 Aratbut dakhuea'da eka'nayo kenpa'ti Diostaj dakhuea'da
e'huaa'nayo Diosa bakkahuea'dik ǫ'ę. Diosen Nokiręgtanayo
dakhuea'da e'huaa'nayo bakkahueahue'dik ǫ'ę. 32 Be'api' do'taj
dakhuea'da e'huaa'nayo Diosa bakkahuea'dik ǫ'ę. Be'api' Diosen
Nokiręgtaj dakhuea'da e'huaa'nayo bakkahueahue'dik ǫ'ę. Menokapi'
bakkahueahue'dik ǫ'ęąpo.

*Huęymeyen huada huadakda ęę'nayo o'tiahuaypo huęymey huadakda
ǫ'ę o'nopǫęne. Konigti aratbut huadakda e'batia'pakika'nayo huadakda
ǫ'ne nopǫę'dik ǫ'ęne.*
(Lc. 6.43-45)
33 Daknopoda huęymey ęę'nayo 'uru huada o'toika'. Huęymeyą
e'aynayo huadakon o'aypo dakhue' huada ǫ'ika'. Huadakdada
enhuadnayo 'uruda ǫhuęy ǫ'ę o'nopǫęne. Do kenpa'ti huadakda
ijkika'nok huadakda ǫ'ę. Yan'nopǫę'. 34 Konig bihui a'nenda nama'da
ona'uyate, opudkon nama'da huaa'eri mo'ęne. Opud dakhuea' huąę'eri
mo'ępo huadak sigpi' ahue'dik mo'ika'ne. Katepi' huanopoya'da
o'nopǫępo kenda o'batia'pakika'ne. 35 Huabokerek huadaknopo'da
ǫ'nepo huadakda on'nopǫika'po huadakyo' on'batia'pakika'.
Huabokerek dakhue'nopo'da ǫ'nepo dakhue'da on'nopǫika'po
dakhueayo' on'batia'pakika'. 36 Kene'huąyą'me'noete Diosen castiga
huame'noete aya'da dakhue'dik ǫda'ika'uynigtaj castiga o'magka'apo.
37 Huadakyo' huaa'eritaj "Huadakda mo'ęne." Diosa mona'apet.
Dakhuea' huaa'eritaj "Dakhue'da mo'ęne." Diosa mona'apet, ken.
—Jesúsa o'mana'uy.

*—On Diosya' o'tiakuyate. Kenda oro'omeyą oknopǫę'dik ka'ne'po
konig Dios teyda o'kika' konigti yaka'. —Dakhuea' huaka'eriomeyą Jesústaj
o'nona'uyate.*
(Mr. 8.12; Lc. 11.29-32)
38 —On Diosya' o'tiakuyate. Kenda oro'omeyą oknopǫę'dik ka'ne'po
konig Dios teyda o'kika' konigti yaka', huamanmadika'eri. —Sue'da
Moisésenba' huamadoya'eria kenpa'ti fariseo huamanmadika'eria
o'nona'uy.
39 —Oy aratbut dakhuea'da ǫ'nika'. Diostaj oknopǫikay ǫdanig'a
Diostaj nigpęęhue'da ǫ'ne. Konig Dios teyda o'kika' konigti
yaka' o'nona'nig'a kahue' ijjęąpoy. Kenyo'da konig Jonás Diosen
huamanbatia'pakeria o'kuyate sue'da konigtimon ijka'apoy. 40 Jonás
bapa'me'noe bapa' sikyo sikidbi'dapoyo ǫ'unhua'uyate konigti do
bapa'me'noe bapa' sikyoere sorokkogyǫ ijjęąpoy. 41-42 A'nennada
huakka' jak Nínive huąę'eritaj Jonás Diosen hua'a e'manade'te Nínive
aratbut Diostaj on'nopo'korea'po huaboa'da Diostaj on'nigpęę'uyate. Oy
aratbut do'taj mo'pęędenig'a nopo'koreahue' mo'ępo do'taj oknopǫęhue'
mo'ęne. Jonás sue'da huairi ǫ'ǫyate. Donayo hueretda huairi
ijjęy. Konigępo kene'huąyą'me'noete aya'da Diostaj e'nigbakupobote
opudomey oy huąę'eri dakhuea'da ǫgkika'uyate. Nínive huąę'eria
kenda Diostaj on'bahuaa'apo. A'nennada huadaribayo ettone'ą
huairi ǫ'ǫyate. Ke'nenba bidtenada ǫ'ǫyate. Salomón Israel
aratbuten huairi huakka'nada o'nopǫępo 'urua'da o'batia'pakika'nok

a'pe̱e̱ya'po ken ettone' ke'nenbaya' bidta'nada o'tiakonhuahua'uyate. Israel aratbutenbayo o'tiakonhuahua'uyate. Salomónnayo sue'da 'urua'damon o'nopo̱e̱'uyate. Donayo 'urua'nanada ijnopo̱e̱po huadaka'da ijmanmadikika'nig'a oy hua̱e̱'eria sue'ada do'taj mo'pe̱e̱po o'noknopo̱e̱ne. Konige̱po nogok kene'hua̱ya̱'me'noete aya'da Diostaj en'nigbakupobo'te opudomey do'taj oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eri Diostaj dakhue'nada o̱'ne ettone' huairia Diostaj o'bahuaa'apo. —Jesúsa o'mana'uyate.

Dakhue' toto' noki̱re̱ga̱ huabokerektaj ekhua'deada onte'ti o'huakume'uy.
(Lc. 11.24-26)

43 —Dakhue' toto' noki̱re̱g huabokerektaj e'nopo'toeonhuahua'de' okhua'depo aratbut ehue' e̱e̱'yo̱ o'hua'po meyo̱pi' hua̱i̱ka' e'uktada huahuayhue'da o̱'e̱po. 44 "Ke̱yo̱ i̱ji̱kamey a'kumeyi̱'." Kenpa' noki̱re̱ga̱ o'nopo̱e̱po, ken huabokerektaj o'nopo'to̱i̱kame', kentaj e̱kye̱de'te Diosapi' nopo'to̱e̱hue'da daknopo'da konig jak e'beroke'yonig 'urua'da o̱'e̱nok 45 ken toto'a o'hua'po nog siete dakhue'nanadakon noki̱re̱gtaj o'bahuahuaydepo o'batotiakpo ken ontayo' huabokerektaj on'nopo'to̱e̱nok. Huakkuruda nogtotoatida o'nopo'to̱e̱po sue'da dakhue'mon o̱'e̱po ta'pota'taj ochoa dakhuea'nanada toto' on'nopo'to̱e̱denok huabokerek dakhuea'nanada o̱'e̱'uy. —Jesúsa o'mana'uyate.

Jesúsen hua̱ye̱ Jesúsen huama'buyere on'huatiakuy.
(Mr. 3.31-35; Lc. 8.19-21)

46 Jesús e'batia'pakonhua'te Jesúsen hua̱ye̱ Jesúsen huama'buyere o'nokye̱depo on'boato'po, "Jesústaj e'batia'pakta' o'paki." Huabokerektaj o'nona'uy.
47 —I̱yo̱ jak kurute o̱'nen hua̱ye̱ o̱'nen huama'buyere bo'ukne. Ontaj e'batia'pakta' on'pak. —Huabokereka Jesústaj ona'uy.
48 —Be do'hued hua̱ye̱ ya̱'e̱t. Be do'hued huama'buy ya̱'net. —Jesúsa o'mana'po, 49 huanigpe̱i̱ka'eritaj o'ba'tohua'ea'po:
—Inomey do'hued hua̱ye̱ do'hued huama'buy o̱'ne. 50 Aya'ada kenda do'hued Apag kurudyo̱ hua̱e̱'eri o'paknok o̱gkika' kenomeyyo'da do'hued huama'buy o̱'ne. Kenomey Diosen o̱gkika' do'hued huidpo o̱'ne, kenomey Diosen o̱gkika' do'hued hua̱ye̱ o̱'ne. —Jesúsa o'mana'uy.

13

Huabakidena'eri konig o̱gkika'nig o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyate.
(Mr. 4.1-9; Lc. 8.4-8)

1 Kenme'noe Jesús o̱'o̱ro̱kpo e̱'po̱gyo̱ o'hua'po akta'bogpete o'huad'uy.
2 Huakka'ada aratbut Jesústaj on'tikupopaknok kusi'pe e'betyo o'huadato'po. Aratbut kuhuadte o̱gkupopakuy. 3 Konig Diosen Huairitaj yanoknopo̱e̱a̱pet a'manmadikaya'po o'manbatia'pakonhua'po:
—Huabakidena'eri a'bakidenaya'po o'hua'uy. 4 Nogyon nogyon o'hua'e'uyate. O'hua'epo o'bakidenea'po dagte sue'da o'kidbakotapo bakoy o'batiakpo o'kidye̱'kea'uyate. 5 Huidbate sorok burujte sue'da o'kidbako'tuyate. Kenta' i̱dada o'kerekuy. Sorok buruj o̱'e̱po i̱dada o'kerekuy. 6 Ken diga̱' niokpo o'ta'tedepo eyya' o'pakpo suhue'da

hua'ihuit o̱'e̱po o'ay'uy. 7 Nog huakid okpota'pidsi'bayo o'kidbako'tuyate.
Huakpi sue'da o'batipakbonig'a okpota'pidsi' diga̱' o'bakerekpo huakpi-
taj o'batibuk'uyate. 8 Nog huakid huadak sorokteda o'kidbakotea'uyate.
O'batipakbodepo huakka'kida̱da o̱gkupahuad'uyate. Noga̱ huakpia cien
huakid o̱gkupa̱e̱po. Noga̱ huakpia sesenta huakid o̱gkupa̱e̱po. Noga̱
treinta huakid o̱gkupa̱e̱'uyate, ken. 9 Kenda o'nona'dene daka' yan'pe̱e̱'.
Bo'peokhuadne. —Jesúsa o'mana'uy.

Jesúsa konig o̱'e̱ o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyatenok huakka'a nopoenkahue'dik ya̱'neapet.
(Mr. 4.10-12; Lc. 8.9-10)

10 Oro' Jesúsen huanigpe̱ika'eri o'huatiakpo:
—¿Mena'po aratbuttaj nopoenkahue'dik e̱'hua̱e̱' jonbatia'pak? —
Jesústaj ona'uyne.
11 —Diosen Huakhuairitaj konig aratbuta on'nigpe̱ika'apo opud-
tanayokon konig e'manopo̱e̱a̱'ta' ijpaki. Nogomeytaj e'manopo̱e̱a̱'ta'
pakhue' i̱jje̱y. 12 Kenomey sue'da huakka' on'nopo̱e̱po e'nigpe̱ika'ta'
on'pakpo nogda on'nopo̱e̱a̱po. Nogomey suhuigda on'nopo̱e̱nig'a
nogda e'nopo̱e̱ta' pakhue' o̱'nenok Diosa o'bakkahuea'apo. 13 Nogomey
e'tiahuayada e'pe̱e̱a̱da nopoenkahue'dik e̱'hua̱e̱' Diosen huakhuairi
konig o̱'e̱ ijmanbatia'pakpo ijmanmadikikay. 14 Isaías Diosen huaman-
batia'pakeria nopoenkahue' hua̱e̱'eri konig o̱'nika' o'batia'pakuyate:
Opuda̱da mo'pe̱e̱a̱petnig'a nopo̱gkahue' mo'e̱a̱pet. Kenpa'ti
bo'tiahuayapetnig'a nopo̱gkahue' mo'e̱a̱pet. 15 Nopo'teyda
mo'e̱po. Diosendiktaj dakhuea'da mo'pe̱e̱a̱pet. Konig ekposikonig
ya̱'nepo hueretda hua'a tiahuayhue'dik ya̱'neapet. Pe̱e̱hue'
ya̱'neapet. Nopo̱gkahue' ya̱'neapet. Kenpa'ti a'nopo'yareaya'po
nopo'koreahue' mo'e̱a̱pet. Kenda Isaíasa oa'uyate.
16 Opudnayo do'hued huanigpe̱ika'erianayo on'tiahuayne on'pe̱e̱ne.
Konige̱po durugda mo'i̱ka'ne. 17 A'nenda Diosen huamanbatia'pakeria
kenpa'ti huadaknopoada aratbut do'taj e'tiahuayta' e'pakada tiahuay-
hue'dik me'nuyate kenpa'ti do'hued e'manmadika'taj e'pe̱e̱ta' e'pakada
pe̱e̱hue' o̱'nuyate. Buttida ijjay. —Jesúsa oro'taj mona'uyne.

Huakidena'eri konig o̱'e̱ kan'nopoenke'po Jesúsa huanigpe̱ika'eritaj daka' o'manopo̱e̱a̱'uyate.
(Mr. 4.13-20; Lc. 8.11-15)

18 —Yan'pe̱e̱'. Huabakidena'eri konig o̱'e̱ daka' ijbatia'pakapoy.
19 Huabakidena'eria o'bakidena'po dagte o'kidbakot. Diosen
Huakhuairitaj huadak hua'a konig huakid o̱'e̱. Sue'ada aratbut konig
dag o̱'ne. Teynopo'da o̱'ne. Diostaj e'nigpe̱e̱ta' pakhue' o̱'ne. Do'hued
e'manmadika' e'pe̱e̱a̱da nopoenkahue' o̱'ne. Toto' o'bahuatiakpo
huadak hua'ataj o'bakkayika'. 20-21 Sue'da huidbate o'kidbakot.
Sorok burujda o̱'e̱. Ken konig aratbut do'hued e'manmadika'taj
on'pe̱e̱po i̱dada o'noknopo̱e̱nig'a durugda on'pe̱e̱a̱tunig'a kenpa'da
nigpeonhuahuahue' o̱'nepo sue'da o'nopoenka'po. Sue'da huame'noe
o'noknopoeonhua'. Nogok Jesúsen e'manmadika'taj yoknopo̱e̱y o'da'nok
aratbuta on'batierikpo diga̱' on'magka'nok o'noknopo̱e̱batikapo.
22-23 Huakid okpota'pidsi'bayo o'kidbako'tuyate. Ken konig aratbut
Diosen e'manmadika'taj on'pe̱e̱po on'pe̱e̱nig'a nogok nogta' nogta'
on'mame'pukepo onte'ti sig sig Diostaj o'noknopo̱e̱batikapo. Kenpa'ti

huakka' e'matoe̱'ta' on'pakpo sig sig Diostaj o'noknopoe̱batikapo. Kenpa'ti hua̱'enda e'durugpakta' on'pakika'po onte'ti Diostaj pakhue' o̱'neapo, nigpe̱e̱hue' o̱'neapo. Diosen kahue'dik o̱'neapo. Ken huakid huadak sorokyo o'kidbako'tuyate. Ken konig aratbut huadaknopo'da Diosba'taj on'peeonhuahuika'po on'nigpeeonhuahuika'. Daka' konig 'urunopo'da on'nigpe̱e̱po batikhue'da huadakda o̱gkika'apo. Kenomey Diosensi'po o̱'ne, huakka'ada on'nopo̱e̱a̱po. Noga̱ suhuignada on'nigpe̱ika'. Noga̱ huakka'mon on'nigpe̱ika'. Noga̱ huakka'nanada on'nigpe̱ika'. —Jesúsa oro' huanigpe̱ika'eritaj mona'uyne.

A'manmadikaya'po nogdakon Jesúsa o'manbatia'pakuy. Trigo mire̱ere e'tipakbo' konig o̱'e̱ Jesúsa o'manbatia'pakuy.

24 Huadak hua'a konig Dios Huairitaj o'noknopo̱e̱a̱ponigtaj on'nigpe̱e̱a̱ponigtaj ken konig o̱'e̱a̱po Jesúsa onte'ti o'manbatia'pakpo o'manmadika'po:

—Diosen Huakhuairi in konig o̱'e̱. Huairien huanaba' ta'bayo huadakkidda o'batuke'uyate. 25 Aya'ada en'batayte huairien taka' ta'bayo o'tiakbedpo trigotaj mire̱okda o'noktibatukbed'uyate. O'noktibatukbedpo on'hua'uyate. 26 Ken trigo huakpi o'kerekdepo trigokid o'magkupapa'kuyate. Mire̱ trigoere o'bakerekuyate. 27 Huanaba' mire̱ on'tiahuaydepo huairite on'hua'po, "Huadakkidyo' o'batu'kemey. ¿Meyo̱ ee' mire̱ ya'bo, huairi?" O'nona'uyate. 28 "Takaa o̱gkame'te." Huairia ona'nok, "¿Menpa' e'taburuta' i'pak?" Huanaba'a huairitaj o'nona'uy. 29 "Keje', mire̱ mo'burupo trigo huakpitaj tionurudikpi' mo'e̱t. Trigoere mire̱ere kenpa'da ka̱e̱'. 30 O̱gkupayea'hued e̱e̱'ted onteteyo' kenpa'da ka̱e̱'. Huakkuru a'bakpakaya'po mire̱ yan'burupo yan'kupahuia', trigokidnayo aypo jakyo ya̱g'kuda̱ti'. Ijmana'apoy." Huairia oa'uyate. —Jesúsa ken konig o'manbatia'pakpo o'manmadika'uy.

Mostazakidtaj ken konig o̱'e̱ o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyate.
(Mr. 4.30-32; Lc. 13.18-19)

31 Huadak hua'a konig Dios Huairitaj o'noknopo̱e̱a̱ponigtaj on'nigpe̱e̱a̱ponigtaj ken konig o̱'e̱a̱po o'manbatia'pakpo o'manmadika'po:

—Diosen Huakhuairi konig suhuigkidda mostaza huakid o̱'e̱. Huabokerek ke'nen ta'bayo mostaza huakidsi'po o'tukpo. 32 Suhuigkida̱da e'kerekpo hue̱ymeytonea' o'kerekdepo huaboro'nanada o̱'e̱a̱po. Hua'opite huakka' bakoya on'pakka'apo. Konigti huakkuruda Dios Huairien huaknopo̱e̱'eri sue'da o̱'ne. Nogok huakka'ada Dios Huairitaj o'noknopo̱e̱po on'nigpeonhuahuika'po huakka'da o̱'neapo. —Jesúsa ken konig o'manbatia'pakpo o'manmadika'uy.

Pan huabia'o̱g ken konig o'ka' Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyate.
(Lc. 13.20-21)

33 Ona'ti a'manmadikaya'po Jesúsa o'manbatia'pakpo:

—Ettone'a̱ harinao̱gyo̱ huabia'o̱g o'buk. 'Urua'da o't̲io̱gkuayaga̱'nok huabada o'kudapo. Aya'da o'bia'apo. Ken konig Diosen Huakhuairitaj huabada yanoknopo̱e̱a̱pet. —Jesúsa ken konig o'manbatia'pakpo o'manmadika'uy.

Huakka' aratbut ẹgkupopakte Jesúsa Dios Huairitaj hua-knopọẹ'eri o'noknopọẹạpo ken konig ọ'ẹạpo o'manbatia'pakika'po o'manmadika'uyate.
(Mr. 4.33-34)
34 Huakka' aratbut ẹgkupopakte konig Dios Huairitaj
yan'nigpeunhuahuika'apet nogda nogda o'manbatia'pakika'po
o'manmadika'uy. 35 Diosen huamanbatia'pakeria oa'uyatenok aratbut
ẹgkupopakte Jesúsa ken konig ọ'unhuahuika'apo o'manbatia'pakika'uy.
Huadari e'ka'detada kenda aratbut nopọẹhued ọ'nunhuahuika'uy,
kenda kan'nopọẹ'po, ken konig ọ'ẹạpo ijmanbatia'pakpo
ijmanmadika'apoy. Diosen huamanbatia'pakeria a'nenda
oa'uyate.

Mirẹ trigoere e'bakerek Jesúsa ken konig ọ'ẹ o'manbatia'pakde daka' o'manmadika'uy.
36 Huakka' aratbut ẹgkupopakte Jesúsa o'bakhua'po jakyo o'kudon'uy.
Oro' ke'nen huanigpe̱ika'eria o'huatiakondepo,
—Trigo mirẹere ta'bayo onteteyo' o'bakerek ken konig
i'manbatia'paknig daka' mona'. —Oro' Jesúsen huanigpe̱ika'eria
ona'uyne.
37 —Do huabokerek i̱jjẹnok Diosa me'ta'mona'uyne. Ken konig
ijmanbatia'paknig. Huairien ta'ba ọ'tạẹpo huadakkidda e'batuke'.
Ken huairi do i̱jjẹy. 38 Huadarite huạẹ'eri aratbut konig huairien ta'ba
ọ'ne. Aratbut do'taj mo'nigpe̱ika'nig konig huadakkidda ọ'ne. Aratbut
toto'taj on'nigpe̱ika'nig konig mirẹ ọ'ne. 39 Taka' mirẹ huabakbatuke'eri
konig toto' huairida ọ'ne. Toto'ada nama'da o'manopọẹạ'nok
Cristoen huaknopọẹ'eri ọ'ẹy nama'da ya'manopọẹạ'apet. Nogok
kene'huạyạ' huame'noete Diosen huata'moneri aya'tada o'bakbaea'apet
40 Konig aratbut tajpo mirẹ on'bakpakika'nig konigti kene'huạyạ'
huame'noe ẹẹ'te Diosa dakhuea' huakka'eritaj huehuea'nanada ta'akyo
o'mahuigapo. 41 Do Diosen huata'moneritaj ijmata'mona'apoy. Aya'da
dakhuea' huaka'eritaj on'bakbe'ea'apo. 42 Dakhuea' huakka'eritaj
ta'akyo on'maenaponok on'bahuikonhuahuika'apo pai'nanada
ọ'neonhuahuika'apo. 43 Kenoka' Diostaj huanigpe̱ika'eri 'urua'nanada
ọ'neapo. Konig niokpo e'ta'teonig 'urua'nanada ọ'neapo. Kenda
o'nona'nig daka' yan'pe̱ikati'. Bo'piokhuadne.

Huakka'te huapa'da ọ'i̱ka'nig katepi' o'huahuaypo konig ọ'ẹ. Jesúsa o'manbatia'pakuy.
44 Huadak hua'a konig Dios Huairitaj o'noknopọẹạponigtaj
on'nigpẹẹạponigtaj konig ẹ'dik ọ'ẹạpo ijmanbatia'pakapoy. Konig
huabokereka nogen ta'bayo huakka'te huapa'da ọ'i̱ka'nig o'huahuaypo
kenda huakka'da o'pakpo soroka o'tibukanpo. Ken ta'ba huakupete
e'bake'nayo kenda o'huahuayme'nig ọ'taeonhuahuika'apo. Konigẹpo
ken ta'ba e'baketa' huakka' o'pakpo aya'da o'matọẹ huakupete
o'bahuaya'po, ken huakupe o'tọẹdepo ta'ba huakupete durugteda
o'bakepo. Kenda 'urunanada o'huahuayme'nig huaboa'da
ọ'taeonhuahuika'apo. Konigti Diosen huakhuairitaj huakka'da pakdik
ọ'nepo kentayo'da nigpe̱ika'dik ọ'neonhuahuika'apo.

'Uruda sakbij huakka'tenanada ọ'i̱ka', konigti Diosen Huakhuairien e'manmadika' ọ'i̱ka'.

45-46 Diosen Huakhuairien e'manmadika' on'nigpeeonhuahuika'aponigtaj
konig o̱'e̱ ijbatia'paki. Konig yudtaj huabahuaya'eria 'uruda sakbij
o'ukika'po 'urunanada o'huahuaydepo kenda sakbijtaj o'pakpo aya'da
o'mato̱e̱po huakupete o'bahuaya'po sakbij o'bake. Ken konigti Diosen
Huakhuairien e'manmadika' huakka'nada pakdik o̱'neonhuahuika'apo.

*Dios Huairien huaknopo̱e̱'eri konig biigentotok o̱'e̱. Hueretda hua-
knopo̱e̱'eritaj on'baktie'ea'apo. Nogtaj ta'akyo mahui̱gdik o̱'neapo.*

47 Dios Huairien huaknopo̱e̱'eri ken konig o̱'ne. Konig biig huakjenea
e̱'po̱gya̱' o'noke̱ne. Nogda nogda biig o'nontotokpo 48 hueda̱'da
o̱'e̱nok kuhuadta' o'nontotok, o'nontotokdepo huadak biigyo̱'
o'noktie'ea'. Nogda biig pehue'dik e̱'hua̱e̱' o̱'nen. 49 Diosen kene'hua̱ya̱'
huame'noete ken konig Diosa aratbuttaj o'magka'apo. Diostaj hueretda
huaknopo̱e̱'eritaj Diosen huata'moneria on'baktie'ea'apo. 50 Dakhuea'
huakka'eritaj ta'akyo on'maenapo. Ta'akyo pai'da o̱'nepo on'bahuikapo.
—Jesúsa mona'uyne.

*Moisésen e'mana'ba' huamanmadika'eria Jesústaj eknopo̱e̱'nayo hua-
tone'bapi' kenpa'ti Jesúsen huaboda e'manmadika' manmadika'dik o̱'ne.*

51 —¿Menpa' o'nonbatia'paknig mo'nopoenka'? —Jesúsa oro'taj ke'nen
huanigpe̱ika'eritaj mona'uyne.
—E̱e̱', o'nopoenkay. —Jesústaj ona'uy.
52 —Opud Moisésenba' huamanmadika'eri Moisésenba'taj daka'
mo'nopo̱e̱. Kenpa'ti Diosen huamanbatia'pakerienba' mo'nopo̱e̱. Oy
Diosen Huairitaj ijmanmadika'nig opud moknopo̱e̱dene. Huatone'ba'
kenpa'ti do'hued huaboda e'manmadika' manmadika'dik mo'e̱ne. Konig
jak hua̱ta̱e̱'eri ken konig ya̱g'kikati'. Jak hua̱ta̱e̱'eria pai'da hua̱e̱'eritaj
on'batiahuayika'. Jakyo katepi' o̱'ta̱e̱ huatone'pi' huabopi o'batotiakpo
pai'da hua̱e̱'eritaj o'bayokika'. Opud konigti ya̱g'kika'. Apagba'
huatone'ba' do'hued huaboa'da e'manmadika'ere yan'manmadikikati'.
—Jesúsa o'mana'uy.

Nazaretyo Jesús o̱'i̱ka'uy.
(Mr. 6.1-6; Lc. 4.16-30)

53 Kenoka' Jesúsa ken konig o'manmadikandepo o'batikuy. Ke̱ya̱'
on'bakhua'uy. 54 Hua̱'enbayokon o̱kye̱'uy. Judíoen hua̱i̱take' jakyo
huaboa'da o'manmadika'uy. Aratbut on'pe̱e̱depo e'me'pukeada
oknopo̱e̱hue' o̱'nepo:
—¡Kenpihuay! 'Urua'da o'nopo̱e̱. Menpapi' huakka'da yanopo̱e̱'. Men-
papi' yabayarea'. 55 Huamenhuea'eriensi'po o̱'e̱nig'a. Ke'nen hua̱ye̱
María o̱'e̱. Jacobo ke'nen huama'buy o̱'e̱, José Simón Judas. 56 Jesúsen
huidpopi' oro'ere o̱'nika', meya̱' huakka' ya'nopu̱yet. —Aratbut Jesúsen
huakka' jakyo hua̱e̱'eri huayahuaya on'batia'pakuy.
57 Konige̱po Jesústaj digda on'huanopo̱e̱'uy.
—Aya'da nogbayo nogbayo hua̱e̱'eria Diosen huamanbatia'pakeritaj
e'pe̱e̱ta' on'pakika'. Kenpa'ti huadakda o̱'ne. E'bahuaa'ta' on'pakika'.
Ke'nenbayo hua̱e̱'erinayo e'pe̱e̱ta' pakhue' o̱'nika' kenpa'ti Diosen hua-
manbatia'pakeri huadak o̱'ne. E'bahuaa'ta' pakhue' o̱'ne. —Jesúsa
ke'nenbayo hua̱e̱'eritaj o'mana'uy.
58 Ke̱ya̱' aratbut Jesústaj oknopo̱e̱hue' o̱'nenok sue'tada o'bayarea'uy.

14

Juan Bautistataj on'huẹrenokteg'uyate.
(Mr. 6.14-29; Lc. 9.7-9)

1-12 Galilea huadari gobierno huairi Herodes o̱'u̱yate. Herodesen huama'buy Felipeen huạto̱ẹ̱ Herodíastaj o'to̱ẹ̱'uyate.

—Felipeen huạto̱ẹ̱ Herodíastaj to̱ẹ̱hue'dik i̱'ẹ̱ne. —Juana Herodestaj ona'ika'nok Herodes Juantaj o'tita'mona'uyate. "Huabakudạ' jakyo yạg'kudạ'." O'mana'uyate. Herodes Juantaj e'arakta' o'paknig'a arakhue' o̱'u̱yate. Aratbuttaj o'me'pukpo Juantaj arakhue' o̱'u̱yate. Juan Bautista Diosen huamanbatia'pakeri o̱'ẹ̱. Aratbuta o'noknopo̱ẹ̱nok. Herodesen cumpleañote huakka'tada o'batobape'uyate.

Aya'tada Herodíasen huạyo̱bua bailea' o'manigẹ̱'uy. Herodes huakka'da o'durugpakpo "Aya'da katepi' on i'pak menati' kenda o'yokapone." Aya'da en'pẹ̱ẹ̱te huạyo̱butaj ona'uy. Mune'yo̱ạ̱ Herodías huạyẹ̱taj o'huahuatupo. "¿Ka'tia' yona'apo?" Onatupo. "Juan Bautistaen huaku beyok." Yanati'. Mune'yoen huạyẹ̱ạ̱ ona'uyate. Herodeste o'kumej. "Baegte Juan Bautistaen huaku beyok." Herodestaj ona'uy. Herodes kenda o'pẹ̱ẹ̱depo pai'da e'nopo'ẹ̱ạda "Aya'da katepi' on i'pak menati' kenda ijyokapoy." Aya'ada huabokerek on'pẹ̱ẹ̱nok sorotatataj "Huabakudạ' jakyo yanhuati', Juantaj yanhuẹrenokteg. Yạg'kutotiak. Herodíasen huạyo̱butaj yan'yok." Huairia o'mana'uyate. Sorotataj on'nigpẹ̱ẹ̱po huaku on'totiakpo Herodesen huạyo̱butaj on'yokuyate. Ke'na huạyẹ̱taj o'kutohua'po o'kuyokuyate. A'timon Juan Bautistaen huanigpẹ̱ika'eri on'tiakpo huabuey on'tohua'uy. O̱gkubarakka'uyate. O̱gkubarakka'depo Jesústaj on'hua'po Juantaj on'huẹrenokteg o'nonbatia'pakato'uy.

Nogok Jesús 'urua'da o'kika'nok Herodes huairia o'tipẹ̱ẹ̱depo:

—Ken Juan Bautista o̱'ẹ̱taj. Huakudaka'da ẹ̱ẹ̱'tada Diosa o'noyhuadạme'te. Konigẹ̱po 'urua'da o'kika'te. —Kenda nama'da o'nopo̱ẹ̱po oa'uyate.

Cinco mil huabokerektaj Jesúsa aypo o'bia'po o'batobape'uyate.
(Mr. 6.30-44; Lc. 9.10-17; Jn. 6.1-14)

13 Juan Bautista e'bueyde'te Jesúsa o'pẹ̱ẹ̱depo kẹ̱yạ' o'bakhua'uy. Kusi'pete o'hua'uy. Kente aratbut ehue' ẹ̱'nika'yo o'hua'uy. Jesús o'hua'de on'tipẹ̱ẹ̱po huakka'da jakya' o'noro̱konpo akta'bogpea' on'tahua'e'uy. 14 Kusi'pe o'betatodepo Jesúsa o'kutuy. O'kutdepo huakka'da aratbuttaj o'batiahuay'uy. O'matinepahui'po dakhue' ẹ̱'ne'taj o'bayarea'uy. 15 Huaboa' e'sikonyakte oro' Jesúsen huanigpẹ̱ika'eria Jesústaj o'huahua'po,

—O'sikde. I̱yo̱ aratbut ehue' o̱'ne. Huakka' jakyo aypo kan'bae'po yamata'mona'. —Oro'a Jesústaj ona'uynig'a.

16 —Huahue'dik o̱'ne. Opudạ aypo yan'bayok. —Jesúsa oro'taj mona'uyne.

17 —Ehue' to̱ẹ̱hue'da o̱'ẹ̱y. Huabanigạ' pan botta' biigyo̱'da o'to̱ẹ̱y. —Jesústaj ona'uy.

18 —I̱yo̱ do'taj menigtotiak. —Jesúsa mona'uyne.

19 "Mirẹ̱bate yan'bahuad." Huakka'da aratbuttaj Jesúsa o'mana'depo, huabanigạ' pan botta' biigere o'bapadpo kurudyo̱ o'mabopo Diostaj dakiti o'tiona'pakuy. Dakiti oa'depo pannopote o'posakea'uy. Oro' ke'nen huanigpẹ̱ika'eritaj bo'yoke'uyne. Oro' huakka' aratbuttaj

o'bayoke'uy. 20 Aya'ada on'bape'po noteyya' ǫgka'uy. On'tiokayonpo
doce kusogyǫ huedạ'da huata'suj on'dohuea'uy. Huaboro' huaenmo
boro'ta'sujmonere on'dohuea'uy. 21 Cinco mil huabokerek on'bape'uy.
Ettone' huasi'pobeta' kenpa'ti on'bape'uy.

Jesús huạhuẹtiudte o'huae'uy.
(Mr. 6.45-52; Jn. 6.16-21)

22 "Huakkuru kusi'pete yan'kudpo yanoktegti'." Jesúsa oro'taj
mona'uyne. Enade'te huakka' aratbuttaj jakyoda o'mata'mona'uy.
23 O'mata'mona'depo ote'yo o'behuikuyate. Diostaj a'tiona'pakya'po
o'behuikuyate. Osikdenok Jesúsyo'da ǫ'ụyate. 24 Kenok oro' ẹ'pǫgnopoyo
ǫ'ụy. Digạ'da o'bapokpo kusi'pete monbosaka'uyne. 25 Sikyoedda Jesúsa
huạhuẹtiudte bo'huatiakuyne. 26 Jesús huạhuẹtiudte oro' o'tiahuaypo
o'me'pukon'uy.

—Nokịreg ǫ'ẹ. —O'me'pukonpo o'okoy'uy.

27 —Me'pukhue' yane'. Do ịjjẹy. —Jesúsa mona'uyne.

28 —Ǫ'na ẹẹ'nayo do'taj yatiak. Mena' Huairi. —Pedroa ona'uy.

29 —Yatiak. —Jesúsa ona'nok Pedro o'kotpo Jesústaj huạhuẹtiudte
o'huahua'uy. 30 Huạhuẹtiudte o'huahua'po e'huahuada digạ'da o'bapok
o'nokotpo o'me'pukon'uy. O'me'pukonpo huaboa'da o'ta'kotaypo.

—Be'totok, Huairi, ijta'kotdey. —Pedroa Jesústaj o'nokoy'uy. 31 Jesúsa
Pedrotaj o'ba'totokpo,

—¿Mena'po suhuigda meknopǫẹ' do'taj? Huạhuẹtiudte i'huatiakpo
be'tihuapokapone mena'po oknopǫẹhue' ǫ'ẹ. —Ona'uy. 32 Jesús Pe-
droere kusi'peyo en'huadde'te bapoka o'batikon'uy. 33 Oro' huikudate
o'huadpo,

—Kenpihuay, on buttida ị'ẹ Diosen Huasi'po. Kurudyạ' i'tiakuyate. —
Oro'a ona'uy.

Genesaret huadaribayo Jesúsa huakka'tada o'bayarea'uyate.
(Mr. 6.53-56)

34 Ẹ'pǫgtone' oktegdepo Genesaret huadaribayo o'betdepo ǫkyẹ'uy.
35 En'kotde'te Jesús ǫ'ẹ aratbuta o'nokịẹ'depo aya'tada huabada
on'mana'uy. Aya'da dakhue' ẹ'huạẹ' Jesúste on'manpatotiakuy. 36 "Ǫ'nen
huaok huakubogpi a'neyạ'po," Jesústaj digạ' o'nona'nok aya'ada
on'nejdepo Diosa o'bayaread'uy.

15

Huabokerekapi' dakhuea' eka'nayo Diostaj dakhue'nopo'da ǫ'ne.
(Mr. 7.1-23)

1 Nogok sue'da judío huạẹ'eri huairi Jesústaj on'huatiakuy. Jerusalén
huakka' jakya' on'huatiakuy. Jesústaj o'nona'po:

2 —A'nenda oro'en adhuea'pane' huairi huadaknopo' oro'en Diosa
moknopǫẹpo bapehued on'ba'koyo'ika'uyate. Mena'po kenda ǫ'nen
huanigpẹịka'eria nigpẹẹhue'ada ba'koyohue'ada yan'bape'ika'. —Judío
huairia Jesústaj o'nona'uy.

3 —Konig opuden adhuea'pane' ǫgkika'uyate opudạkon a'kikaya'po
Apag Diostaj nigpẹẹhue' mo'ịka'ne. 4 "Opuden huaojtaj huạyẹtere
nigpẹịka'dik mo'ẹne kenpa'ti tihuapokika'dik mo'ẹne." Diosa oa'uyate.
Kenpa'ti "Huaojtaj huạyẹtapi' be'api' dakhuea' e'huaa'ika'nayo
bueydik mo'ẹne." Diosa oa'uyate. 5 "Huaojtaj huạyẹtere oyda

tihuapokhue'dik o̱'nene kenpa'ti bayokonhuahue'dik o̱'nene. Diostaj
aya'da mo'tamaika'nigtaj o'bayokde'uy." Be'api' huaojta huạyẹtapi'
a'dik o̱'ne. 6 Ken konig huaojta huạyẹtapi' ea'nayo tihuapokhue'dik
o̱'neapo. Opudạ mo'manmadikika'ne. Konig adhuea'pane' nama'da
on'manmadikika'uyatenig opudạ nama'da mo'manmadikika'nok
aratbuta Diostaj nigpẹẹhue'dik o̱'nika'apo. Bo'ika'ne. 7 Opud nama'da
huanopo̱ẹ'eri mo'i̱ka'ne. Isaías Diosen huamanbatia'pakeria a'nenda
'urua'da bo'timadoya'uyate opudtaj:

8 In aratbuta Diostaj o'paki nama'da o'dika'nig'a do'taj huanopoya'da
eretpakhue' o̱'ne. 9 Nama'da do'taj dakiti mo'tiona'pakika'ne.
Huabokerekada e'huaa'yo'da on'manmadikika'nig'a. Isaías a
o'manigmadoya'uyate.

—Jesús a judío huairitaj o'mana'uy.

10-11 —I̱yon yan'batiak. —Jesús a huakka' aratbuttaj o'mana'depo,

—Katepi' e'pe'pi' konig Diostaj dakhuea' e'ka' ehue'dik o̱'ẹ. Kenda
dakhue'dik ea'nayo konig da ea' Diostaj dakhuea' e'ka' ẹ'dik o̱'ẹ. In
o'nona'nig yan'pẹẹ' kenpa'ti yan'nopoenka'. —Jesús a huakka'tada
o'mana'uy.

12 Kenoka' oro' Jesús en huanigpẹi̱ka'eria Jesús taj o'bahuahua'po,

—Fariseo huamanmadika'eri ontaj mo'pẹẹpo bo'huadiayne. ¿Menpa'
i'nopo̱ẹ? —Jesús taj ona'uy.

13 —Konig huakpi do'hued Apagạ konig batukehue'da sue'da
huamanmadika'eria konigti o̱'ne. Huakpi do'hued Apag batukehue'taj
o'baurua'po o'maenapo. Konigti nogenda huamanmadika'eritaj
o'maenapo. 14 Fariseo huamanmadika'eritaj mepu'kehue' yane'.
Kenomey nama'da o'noknopo̱ẹpo nama'da on'manmadikika'nig'a.
Konig ekpobigtaj e'tohuanig o̱'ne. Kenomey kenpa'ti konig ekpobig o̱'ne.
Fariseo ekpobigyo' e'hua'enayo huabidkogyo kotdik yạ'neapet. —Jesús a
oro'taj mona'uyne.

15 —Katepi' bo'pe'po konig Diostaj dakhuea' e'ka' ehue'dik o̱'ẹ. Ia'nig.
Nopoenkahue' o̱'ẹnok daka' mona'. —Pedroa Jesús taj ona'uy.

16 —Menpa' opud kenpa'ti nopoenkahue' mo'ẹ. 17 Mo'bape'po
hua'aypoyo o'kudika'. Huaminyạ'kon o̱'o̱ro̱kika'. Kenda Diostaj
dakhuea' e'ka' ehue'dik o̱'ẹ. Kenpa' mo'nopo̱ẹ. 18 Dakhue'da
ea'nayo huanopo'ada i'nopo̱ẹpo ia'. Diostaj dakhuea'da i̱'ẹne Diosa
o'nopo̱ẹ. 19 Aratbut huanopoya'da on'pakpo dakhuea'da o̱gkika'.
Huanopoya' on'huadiaypo on'barakika'. Huanopoya' on'eretpakpo
nogen huạto̱ẹ on'bakdejika'. Huanopoya' on'pakpo huạto̱ẹ to̱ẹhue'
huạẹ'eri on'bakdejika'. Huanopoya' on'pakpo on'bere'ika'. Huanopoya'
on'eretpakpo nama'da on'mahuị̱ạ'ika'. Huanopoya' on'pakpoda
on'mahuị̱ạ'ika'. 20 Kenpa' o̱gkika'po dakhue'da o̱'ne Diosa o'nopo̱ẹ.
Ba'koyohue'ada e'bape'nayo "dakhuea' i'ka'," Diosa manahue' o̱'ẹ. —
Jesús a mona'uyne.

Esoeri ettone'ạ Jesús taj oknopo̱ẹ'uy.
(Mr. 7.24-30)

21 Kẹyạ' Jesús o'hua'po Tiro huakka' jakyo kenpa'ti Sidón huakka' jak
huadaribayo o'hua'uy. 22 Ettone' judío aratbut ehue' kẹyo̱ o̱'i̱ka'. Cananea
huạẹ'eri o̱'ụy. Jesús taj o'huahua'po,

—Do'taj me'tinepahui'po be'tihuapok. Do'hued huayobu'taj toto'a o'nopo'toepo dakhue'nanada o'e, Huairi. On Daviden huayayo i'ene. —Ettone'a Jesústaj 'utta'da ona'uy.

23 Jesúsanayo sigpi' a'tokhue' o'uy.

—Ettone'taj yata'mona'. Konigepo oro'taj bota'tiakpo 'utta'da o'okoy'onyak. —Oro' huanigpeika'eria Jesústaj diga'da ona'uy.

24 —Judío aratbuttaj kabatihuapoke'po Diosa me'ta'mona'uyne. Judío aratbut konig oveja e'titikononig Diostaj nigpeikahue' o'ne. Nog aratbuttaj judío ehue'taj Diosa ta'monahue' me'uyne. —Jesúsa oa'uy.

25 Ken ettone'nayo Jesústaj o'huahua'po hua'ikudate o'tihuadato'po,

—Be'tihuapok, Huairi. —Jesústaj ona'uy.

26 —Konig huasi'poen aypo kuhuataj e'yok dakhue'da o'e. Konigti judío aratbuttayo'da tihuapokdik ijjey. Nog aratbuttaj tihuapokhue'dik ijjey. —Jesúsa ettone'taj ona'uy.

27 —Buttida ia'ne. Kuhuanayo huasi'poen e'ta'sujkahua' on'bapika', Huairi. —Ettone'a Jesústaj ona'uy.

28 —Huakka'da do'taj iknopoenok. Kenda ona'nok o'tayarea'ne, ettone'. —Jesúsa ona'uy. Kenpa' ea'te ettone'en huayobu o'yarud'uy.

Jesúsa aya'pa'da e'ne'taj o'bayarea'uy.

29 Keya' Jesús o'hua'po Galilea e'pog akta'bogpete o'hua'e'uy, Nogok ote'yo o'behuikdepo o'huaduy. 30 Kentaj huamojta'po sododa, ekpobig, a'pakhue'dik aratbut, kenpa'ti huakka' dakhue' nogpa' nogpa' ee' on'batotiakpo Jesústaj huakka'da on'huatiakuy. On'batotiaknok Jesúsa o'bayarea'uy.

31 —Kenpihuay. A'pakhue'a aratbuta huaboa'da on'a'pak. Huamojta'po sododa huaboa'da 'uruda on'hua'e. Huakpobiga huaboa'da on'tiahuay. —On'batia'pakpo, "'Urua'da o'e Israelen Dios. Dakiti Dios." Huaboa'da on'batadi'kea'uy.

Cuatro mil huabokerektaj ettone'eretaj Jesúsa o'batobape'uy.
(Mr. 8.1-10)

32 Oro' huanigpeika'eritaj bo'kupopaka'depo mona'po:

—Iyoda huakka'nada bo'kupopakme'ne. Bapa'me'noea' o'nedepo aypobayo' kate bapehue'dikda o'nenok ijmatinepahui'po bapehued en'bahua'nayo jakyo okyehued dagta' arogdik o'nenok e'mata'mona'ta' pakhue' ijjey. —Jesúsa mona'uyne.

33 —Iyo aratbut ehue' o'nika'. ¿Meyo aypo o'eyapet? —Oro'a Jesúsen huanigpeika'eria Jesústaj o'nona'uyne.

34 —¿Meniga' pan mo'taee? —Jesúsa mona'uyne oro'taj.

—Siete pan sue'da biigere mo'taene. —Oro'a ona'uy.

35 —Barakte yan'bahuad. —Jesúsa o'mana'uy. 36 Siete pan sue'da biigere o'bapadpo, "Dakiti Dios. Daka' joka'ne." O'tiona'pakpo o'posakea'po oro'taj ke'nen huanigpeika'eritaj bo'yoke'uyne. Oro'a huakka'da aratbuttaj o'bayoke'uy. Aya'tada o'bayoke'uy. 37 Aya'ada on'bape'uy. Noteymeya'da ogka'uy. Siete kusogyo huaboro'pegda boro'ta'sujmonere on'dohuea'uy. Huedmeya'da on'dohuea'uy. 38 Cuatro mil huabokerek on'bape'uy. Ettone' huasi'poere kenpa'ti o'nuyate. 39 Kenoka' "Opuden jakyo yan'huati'." Jesúsa huakka'da aratbuttaj o'mana'uy. O'mana'depo kusi'pete Magdalabayo o'hua'uy.

16

Konig Diosayo'da ka'dik kurudyạ' katepi' oro' tiahuayhue' ọ'ịka'uynig mo'nigka'. Judío huairia Jesústaj o'nona'uy.

(Mr. 8.11-13; Lc. 12.54-56)

1 Judío aratbut huairia Jesústaj on'huatiakuy. Jesúsa nama'da katepi' yaka'apetpi' on'nopọẹpo, "Katepi' konig Diosayo'da kurudyạ' ka'dik oro' tiahuayhue' ọ'ịka'uynig kake'po." Judío huairia Jesústaj on'dikdikpo o'nona'uy.

2 —Baysik kurudbed bo'tiahuaypo "Eme'te 'uru'bada ọ'ẹạpo." Opudạ boa'ika'ne. 3 Sikyoedda kurudbed ẹẹ'nayo kenpa'ti digạ'da ẹ'sịhuị' ẹẹ'nayo "Dakhue'bada ọ'ẹạpo." Opudạ boa'ika'ne. Opud huadakda ọ'ẹy huata'da nama'da mo'tinopọịka'ne. Dakhue'da mo'ẹne. Kurud huadakda mo'nopọịka'nig'a Diosa o'ta'mona'uy, oknopọẹhue' ọ'nene. 4 In judío aratbut dakhue'nada ọ'nika'. Diostaj oknopọẹhue'da ọ'nika'. "Katepi' kurudyọ konig Diosayo'da ka'dik oro' tiahuayhue' ọ'ịka'uynig yaka'." Nama'da o'nona'ne. Kenpa'da konig Jonás o'noyhuadụyate do konigti ijnoyhuadạpoy, ijjay. —Jesúsa o'mana'po o'bakhua'uy.

"Fariseo huairi Saduceo huairiere dakhue'dik ẹ'huạẹ' on'manmadikika'. Kenomeytaj keyoj ijjay." Jesúsa oa'uyate.

(Mr. 8.14-21)

5 Kenoka' oro' Jesúsen huanigpẹịka'eri ẹ'pọg akodpen oktegpo pan okkahuudị.

6 —Ẹyạ', judío huairien e'bia'ọgtaj keyoj ijjay. —Jesúsa oro'taj mona'uyne.

7 —Pan okkahuudnok kenda mona'ne. —Oro'a huayahuaya o'batia'pakuy.

8 Kenda oro'a o'batia'paknig Jesúsa o'nopọẹpo,

—¿Menpa' aypota' mo'mepuke? Do'hua daka' tọẹdik ọ'nene. Suhuigda do'taj o'noknopọẹne. 9 Opudạ do'taj nopọẹhue' ọ'nene. Cinco mil huabokerektaj cinco pan ijmanigposakea'uy. Aya'da noteya' on'bapeme'. Menpa' kenda bokkahue'. Doce kusogyọ huedmeyạ'da o'dohuea'uy. 10 Kenpa'ti cuatro mil aratbuttaj siete pan sue'da biigere ijmanposakea'mey. Noteymeya'da on'bapeme'. Siete kusogyọ huata'suj huedmeyạ'da o'dohueame'. 11 "Ẹyạ', judío huairien e'bia'ọgtaj keyoj." Huaboa'da o'nona'dene. Pantaj o'batia'pak nama'da mo'nopọẹne. Judío huairien e'bia'ọgtaj keyoj o'nona'ne kenti. —Jesúsa oro'taj mona'uyne.

12 Jesúsa nog konig monbatia'paknig huaboa'da o'nokoti. Pan e'bia'ọgtaj batia'pakhue' ọ'ẹ. Judío huairia dakhue'diken on'manmadika'ika'. Kenomeytaj keyoj. Kenda Jesúsa o'batia'paknig o'nopoenka'uy oro'a.

Diosen Cristo ị'ẹne. Diosa kurudyạ' meta'mona'uyne. Pedroa Jesústaj ona'uyate.

(Mr. 8.27-30; Lc. 9.18-21)

13 Nogok Jesús Cesarea Filipo huadaribayo ọkyẹdepo oro' ke'nen huanigpẹịka'eritaj mona'po:

—¿Be ọ'ẹạ' do'taj aratbuta menhuaa'ika'? —Oro'taj mona'uy Jesúsa.

14 —Juan Bautista on ọ'ẹ. Nogạ bo'huaa'ika'ne. On Elías ọ'ẹ. Nogạ bo'huaa'ika'ne. On Jeremías ọ'ẹ. Nogạ bo'huaa'ika'ne. Diosen huamanbatia'pakeripi' ọ'ẹ. Nogomeyạ bo'huaa'ika'ne. —Oro'a Jesústaj ona'uy.

15 —¿Be o̱’e̱a̱’ do’taj opuda̱ on’huaa’ika’? —Oro’taj mona’uyne.
16 —On Diosen Cristo i̱’e̱ne. Diosen Huasi’po i̱’e̱nok Diosa
me’ta’mona’uyne. —Pedroa ona’uy.
17 —Kenda ona’ne aratbuta onahue’tada ona’ne. Apag
Dios kurudyo̱ hua̱e̱’eria men’nopo̱e̱a̱’ne, Simón Jonásensi’po.
Konige̱po durugda i̱’i̱ka’apone. 18 O̱’nendik Pedro o̱’e̱. Pedro
huidtone’dik o̱’e̱. On konig huakkuruda huaknopo̱e̱’eria judíotaj
nog aratbuttaere mo’manbatia’pakapone. Ken aya’da ijkika’nig
mo’manbatia’pakika’apone. Huakka’ada do’taj o’noknopo̱e̱a̱po.
Huakka’tada Diosa o’baktie’ea’apo. Kenomeytaj toto’a kenpa’da engaña
magkahue’dik o̱’e̱a̱po. Do’hua ona’ne. 19 On Pedro mo’manbatia’paknok
aratbut Diosen Huairitaj huaboa’da on’nigpe̱e̱a̱po Diosensi’po o̱’neapo.
Katepi’ aratbut dakhue’ kahue’dik e̱’hua̱e̱’ manmadikika’dik i̱’e̱a̱pone.
Katepi’ huadakyo’ ka’dik e̱’hua̱e̱’ manmadikika’dik i̱’e̱a̱pone. —Jesúsa
Pedrotaj ona’uy.
20 —“Cristo o̱’e̱. Diosa o’ta’mona’uy.” Be’tapi’ manahue’ yane’. —
Oro’taj mona’uyne Jesúsa.

“Ijbueydeapoy.” Jesúsa o’batia’pakpo oa’uy.
(Mr. 8.31–9.1; Lc. 9.22-27)

21 “Jerusalén gobierno huairien huakka’ jakyo hua’dik i̱jje̱y. Ke̱yo̱
judío huairitone’ sacerdote huairiere Moisésen e’mana’ba’ huaman-
madika’eriere do’taj pai’da me’nogka’apone. Do’taj men’arakapone.
Bapa’me’noe e’pokde’te Diosa me’noyhuada̱’apone.” Kenoka’ Jesúsa
huaboa’da kenpa’ monbatia’pakuyne. Oro’taj monbatia’pakuyne.
22 —Kenpa’ ahue’ ya̱e̱’, Huairi. Dios kenpa’ pakhue’ o̱’e̱. Konig
o̱gkahue’dik mo’e̱a̱pone. —Pedroa adyon o’tohua’depo Jesústaj
ona’uynig’a. 23 Jesúsa Pedrotaj o’tikoretupo,
—Yahuati’. Konig totoniga̱ ona’ne. Nama’da mena’ne. Konig huabok-
erekada nama’da on’nopo̱i̱ka’nig o̱’na konigti i’nopo̱i̱ka’. Diosen e’nopo̱e̱’
nopo̱e̱hue’da i̱’e̱ne. —Pedrotaj ona’uyate.
24 —Bepi’ do’taj e’nigpe̱i̱ka’ta’ e’paknayo katepi’ hua̱’enda on’pakika’
ona’ti eretpakhue’ ka’nike’. Ona’ti do’huedyo’da kan’pakike’. Kenpa’ti
do’taj moknopo̱i̱ka’po pai’da nopo’e̱dik mo’e̱a̱pet. 25 Kenpa’da hua̱’enda
e’paknayo Cristoere kurudyo̱ onte’ti noeonhuahuahue’ o̱’nika’apo.
Kenomey kenpa’da hua̱’enda pakhue’ o̱’nepo, Diostayo’da e’nigpe̱i̱ka’ta’
huakka’ on’pakpo onte’ti Diosere kenpa’da on’noeonhuahuika’apo.
26 Aya’ada oy katetapi’ huakka’ta’da on’eretpakpo on’bae’ika’po do’taj
e’nigpe̱e̱ta’ pakhue’ o̱’nepo kenpa’da on’bueyapo. Kurudyo̱ Diosere
noeonhuahuikahue’dik o̱’neapo. 27 Do huabokerek i̱jje̱nok Diosa
me’ta’mona’uyne. Diosen huata’moneriere nogok kurudya̱’ ijtiakapoy.
Konig Apag Dios ’urua’da o̱’e̱ konigti i̱jje̱a̱poy. Konig Apag Dios
huairitone’ o̱’i̱ka’ konigti i̱ji̱ka’apoy. Konig daka’ on’nigpe̱i̱ka’nigtaj
huakka’ dakhuapa ijbayokapoy. Sue’da on’nigpe̱i̱ka’nigtaj sue’da
ijbayokapoy. 28 Sue’da opud i̱yo̱ doere mo’e̱nig bueyhued e̱e̱’te
huakka’ada Dios Huairitaj moknopo̱i̱ka’nigtaj mo’nigpe̱i̱ka’nigtaj
mo’batiahuayapet. —Jesúsa mona’uyne.

17

Jesús o’eypakatu’uyate.
(Mr. 9.2-13; Lc. 9.28-36)

1 Seis huame'noe e'pokde'te Pedrotaj Jacobotaere Jacoboen
huama'buy Juantaere o'batohua'po huakupa kutayo Jesúsa
o'batobehuikuyate. 2 Kenomey on'tiahuaypo Jesúsen huakok konig
niokpo o'kokeypakuyate. Yudtakon digạ'da o'takeregpakatupo konig
senogda ọ'ẹtuyate. 3 Moiséskudak Elíaseretaj Jesús en'batia'pakte
Pedromeyạ on'batiahuay'uyate.
4 —Oro' i̱yọda ọ'ẹpo huadakda ọ'ẹne. Ọ'na e'paknayo bapa' bak o'kay'.
Ontehuapa' nogtida Moiséstaj nogtida kenpa'ti Elíastaj nogtida o'kay',
Huairi. —Pedroa Jesústaj ona'uyate.
5 Pedroa kenpa' enade'te senogada ẹ'si̱hui̱ạ o'batibuk'uyate. Ẹ'si̱hui̱yạ'
on'pẹẹpo,
—In do'hued Huasi'po me'tạẹne. Huadi'da me'tạẹne. Kentaj
huakka'da ijdurugpakikay. Kentaj yan'nigpẹi̱ka'. —Diosa ẹ'si̱hui̱yạ'
oa'nok on'pẹẹ'uyate.
6 Kenda on'pẹẹpo konig gobierno huairitaj ọgkika'nig Diostaj
okkubuka' huakka'da on'me'pukpo on'bahuedon'uyate. 7 Ken Jesúsa
Pedromeytaj o'bahuahua'po o'tibata'tepo,
—Yanbo'. Me'pukhue' yane'. —Jesúsa o'mana'uyate.
8 Ona'ti en'tiahuayte Jesústayo'da on'tiahuay'uyate.
9 Huakupaya' on'huarakdepo,
—Do huakudaka'da e'bueyada noyhuadhued kenda huakupayo
huaboa'da bo'tiahuaynig batia'pakhue' yane'. —Jesúsa o'mana'uyate.
10 —"Diosen Cristo tiakhued ẹẹ'ted Elías huakkuruda tiakdik ọ'ẹạpet".
¿Mena'po Moisésenba' huamanmadika'eria kenda yadika'? —Jesústaj
oro'omeyạ ona'uy.
11 —Elíasonigti huakkuruda tiakdik ọ'ẹạpo. Aya'tada
ya'manopo'yareaya'po ya'tiakapet. Buttida oa'uynig'a. 12 Elías
e'tiaktada kentaj ọki̱ẹhue' ọ'nuy Apagba' huamanmadika'eria. Dakhuea'
huaka'eria kentaj dakhuea'da o'nogka'uy. On'pakpo dakhuea'da
o'nogka'uyate. Do'taj kenpa'ti dakhuea'da me'nogka'apone. Pai'da
men'nopo'ẹạ'apone. Do huabokerek i̱jjẹnok Diosa me'ta'mona'uy.
Buttida ijjay. —Jesúsa oro'omeytaj mona'uyne.
13 Jesúsa Juan Bautistataj o'huaa' oro'omeyạ huaboa'da o'noponde'uy.

Huasi'po e'ketpakonka'taj Jesúsa o'yarea'uyate.
(Mr. 9.14-29; Lc. 9.37-43)

14 Huakupaya' e'huarakde'te huakka'da aratbut ẹgkupopakyo
oro'omey ẹkyẹ'te nogbokerekatida Jesústaj o'huahua'po huikudate
o'tihuadato'po,
15 —Do'huedsi'potaj yatinepahui', huairi. O'ketpakonkika' kenpa'ti
pai'nanada o'nopo'i̱ka'. Nogok nogok ta'akyo ọ'huẹkika' kenpa'ti
huạhuẹyọ ọ'huẹkika'. 16 Ọ'nen huanigpẹi̱ka'eritaj ijtohua'nig'a
yareahue'dik ọ'ne. —Jesústaj ona'uy.
17 —Opudomey judío aratbut eknopọẹ'ta' pakhue' mo'ẹne.
Oknopọẹhue' huạẹ'eri mo'ẹpo dakhue'da mo'i̱ka'ne. Dios teyda ọ'ẹpo
bayarea'dik ọ'ẹ oknopọẹhue'da mo'ẹne. Ijhue'ta'da do'taj moknopọẹne.
Huasi'potaj yan'totiak. —Jesúsa mona'uyne.
18 Toto' huasi'potaj e'nopo'tọẹtada Jesúsa huiyokda ona'po
o'ta'mona'denok toto' okmonnok huasi'po o'yarud'uy.
19 Nogok oro' Jesúsen huanigpẹi̱ka'eriyo'da ọ'ẹpo,
—¿Oro'nayo toto'taj mena'po ta'monahue'dik ọ'ẹ? —Jesústaj ona'uy.

20 —Dios teyda o̱'e̱po yarea'dik o̱'e̱. Opudnayo suigda moknopo̱e̱ne.
Mostazakid sigkidonig sigda sigda eknopo̱e̱'nayo ote'taj "yahua'" ona'dik
mo'e̱nok, ena'te o'hua'apo. Diosnayo aya'da ka'dik o̱'e̱ yanoknopo̱e̱'.
21 Bapehue' mo'unhua'po kenpa'ti e'tiona'pakonhua'nayo in toto'taj
ta'mona'dik mo'e̱ne. —Jesúsa mona'uyne.

"Do'taj me'darakapone." Onte'ti Jesúsa o'mana'uy.
(Mr. 9.30-32; Lc. 9.43-45)

22 Jesús oro' huanigpe̱ika'eriere Galilea huadaribayo o'hua'udhuapo,
"Do huabokerek i̱jje̱nok Diosa me'ta'mona'uyne. Huabokereka do'taj
huairitaj men'yokapone. 23 Do'taj men'arakapone. Bapa'me'noe huaku-
daka'da e̱'e̱a̱da ijnoyhuada̱poy." Jesúsa mona'uyne. Jesús kenda eade'te
pai'da o'mauy.

Diosen jak e'to'ka'huayak huakupe on'bayok'uy.

24 Capernaum huakka' jakyo Jesús oro'ere o'tiakdenok Diosen jak
e'to'ka' huakupe huabae'eria Pedrotaj on'huahua'po,
—¿Huamanmadika'eria Diosen jak e'to'ka' huakupe menpa' yayokika'?
—Pedrotaj o'nona'uy.
25 —E̱e̱'. O'yokikay. —Pedroa o'mana'uy. Jakyo Pedro e'kudonde'te
Jesúsa huakkuruda ona'po:
—¿Huadari gobierno huairitaj be'a huakupe yokdik yanika'? ¿Gob-
iernoen huadakyereapi' esoeriapi' yokdik yanika'? —Jesúsa Pedrotaj
ona'uy.
26 —Esoeriayo'da huakupe yokdik o̱'nika'. —Pedroa ona'uy.
—Ken gobierno huairitaj huadakyerenayo yokhue'dik o̱'nika'.
Konigti do Diosen Huasi'po i̱jje̱po Diosen jak e'to'ka'huayak huakupe
yokhue'dik i̱jje̱y. 27 Aratbut be'api' huadiayhue'dik mo'e̱po ijyokapoy.
E̱'po̱gyo̱ yahua'. Yanigka'eti'. Huakkuru biig e̱'ta̱ka̱' i'totokdepo
huakitta'yo huakupe i'huahuayapone. Diosen jak e'to'ka'huayak
huakupe huabae'eritaj yayokti'. Onere doerea dakhuapa o̱'e̱a̱po. —
Jesúsa ona'uy.

18

"¿Be'a hueret huairida e̱'dik ya̱'e̱a̱pet?" Huanigpe̱ika'eriomeya̱ Jesústaj
o'nona'uyate.
(Mr. 9.33-37; Lc. 9.46-48)

1 Kenoka' oro'omey Jesúsen huanigpe̱ika'eri Jesústaj o'huahua'po,
—¿Diosen Huairitaj nogok e'nigpe̱e̱de'te be'a hueret huairida e̱'dik
ya̱'e̱a̱pet? —Oro'a Jesústaj ona'uy.
2 Jesús kenda o'pe̱e̱depo, "yatiak huasi'po," ona'po nopoyo o'boa'po.
3 —Huasi'potaj 'urua'da manmadika'dik mo'e̱ kenpa'ti huasi'po
'urua'da on'nigpe̱ika'. Diostaj nopo'korea'dik mo'e̱. Konig huasi'po
'urua'da on'nigpe̱ika'nig yan'nigpe̱ika'. Konig huasi'po on'nigpe̱ika'
opud nigpe̱e̱hue' e̱e̱'nayo kenpa'ti nopo'koreahue' e̱e̱'nayo Diosensi'po
ehue'dik mo'e̱a̱pone. 4 In isi'po huairi i̱jje̱y nopo̱e̱hue' o̱'i̱ka'nig
aya'ada konigti yan'nopo̱i̱ka'po Cristoere hueret huairida ya̱'neapet.
5 Do'hua ijpaknok aya'ada konig huasi'potaj do'hued huaknopo̱e̱'eritaj
e'tihuapoknayo daka' e'mato̱e̱'nayo do'takon o'dene, do'takon
mento̱e̱ne.

Keyoj nama'da eka'nayo dakhue'da o̱'unhuahuika'apo.
(Mr. 9.42-48; Lc. 17.1-2)

6 Be'api' do'hued 'uru huanigpe̱ika'eritaj dakhuea' e'batoka'nayo
ke'ponanada castiga Diosa o̱gkadhuahuika'apo konige̱po do'hued
'uru huanigpe̱ika'eritaj dakhuea' e'batoka'ta' e'paknayopi' dakhuea'
batokahued be'api' huidtone' ke'nen hua̱hue̱renta' yan'tiontidukupo
ta'kotdik a̱'e̱ya̱'po jod ya̱koyo e'kotnayo kendanayo konig sue'da
castiga e'magka' o̱'e̱. 7 Dakhuea'nanada o̱'e̱po nogtaj nogtaj
dakhuea' huabatoka' o̱'nika'po dakhue'da o̱'e̱. On'batoka'ika'aponok
dakhuea' e'ka' huabatoka'eritaj Diosa diga̱'nanada castiga
o'magkadhuahuika'apo. 8-9 Konige̱po huaba'pi' hua'ipi' huakpopi'
dakhuea' e'ka' huata'da e'toka'nayo dakhuea'nanada o̱'e̱nok Diosa
castiga o'magka'po ta'akyo o'enapo. Konige̱po huabaapi' hua'iapi'
huakpoapi' dakhuea' e'toka'ta' e'paknayo dakhue'da o̱'e̱po kahue'dik
a̱'e̱ya̱'po e'boktegnayopi' huadak ya̱'e̱a̱pet, tokahue'dik a̱'e̱ya̱'po
ekpokotoknayopi' huadak ya̱'e̱a̱pet. Ken konig yan'nopo̱e̱po dakhuea'
kahue' yanika'. Dakhuea' eka'nayo Diostaj dakhuea'nanada bo'ka'nok
castiga mogkadhuahuika'apone.

*Oveja e'titikon ken konig o̱'e̱ Jesús*sa *o'manbatia'pakpo o'manmadika'uy.*
(Lc. 15.3-7)

10 Huaboa' huaknopo̱e̱'eritaj konig huasi'potaj dakhue'da o̱'ne
matinopo̱e̱hue' yanikati'. Diosen huata'moneria Diosere o̱'nika'po daka'
on'mato̱ika'. Huaboa' huaknopo̱e̱'eritaj daka' on'mato̱ika'. 11 Do Diosen
Huasi'po i̱jje̱nok Diosa me'ta'mona'uyne. Aratbut Diostaj nigpe̱e̱hue'
hua̱e̱'eritaj a'manopo'yareaya'po ijtiakuy.
12 Cien oveja on e'to̱e̱'nayo nogtida e'tatitikonte nogomey noventa y
nuevetaj i'bakhua'apo nogtia'da e'tatitikontaj i'ukapo. 13 I'huahuaypo
durugnada i̱'e̱a̱pone. Nog ovejataj sue'pi' durugda i̱'e̱a̱pone 14 Aya'da
huaknopo̱e̱'eritaj Diosa huadi'da o'maika'. Nogtiapi' huadi'da hua-
knopo̱e̱'eri Diostaj e'yoyahue'ta' Apag Dios kurudya̱' pakhue' o̱'e̱.

*Huaknopo̱e̱'eri huama'buytaj okkahuea'ika'dik mo'e̱ne. Ken konig Jesús*sa *o'manmadika'uy.*
(Lc. 17.3)

15 O̱'nen huaknopo̱e̱'eri huama'buy ontaj dakhuea' eka'nayo ken-
taj nogtia' yan'to̱e̱po nama'da o̱gka'ne. Yanati'. Ke'na o'pe̱e̱po
e'nopo'korea'nayo onte'ti on'taj huadi'da o̱'e̱a̱po kenpa'ti Diostaj di'da
o̱'e̱a̱po. 16 Ontaj pe̱e̱hue'da e̱e̱'nayo nogtida bottatapi' yabatohua'.
O̱'nen huaknopo̱e̱'eri huama'buyte yabatohua'. Kenpa' huama'buy on-
taj dakhuea' megka'ne kan'huae'po yabatohua'. Huama'buyte yabato-
hua'. 17 Kenda enade'te kenomeytakon e'pe̱e̱ta' pakhue' e̱e̱'nayo Diostaj
huaknopo̱e̱'eri e̱gkupopakikaya' daka' yamana'. Ke'na kenpa'ti Diostaj
huaknopo̱e̱'eritaj manpe̱e̱hue'da e̱e̱'nayo konig oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eri
ka̱e̱'. Konig huakupe huabae'eri dakhue'da ka̱e̱'. Kentaj eg' huaahue'
yanikati'.
18 Opudere nogtiapi' huaknopo̱e̱'eri o'kupopakika' dakhuea'
eka'nayopi' daka'da yan'nopo̱e̱po kentaj okkahuea'dik mo'e̱ne.
Ekkahuea'nayo Diosakon okkahuea'apo. Okkahueahue'da e̱'nika'nayo
Diosakon okkahueahue'dikda o̱'e̱a̱po.
19 Opud botta'da konigti bo'pakpo bo'tiona'paknok Apag Diosa ku-
rudyo̱ mo'nigkika'apone. 20 Do'hued e'kika'ta' on'pakpo botta'api'

bapa'api' on'kupopak. A'tiona'pakya'po on'kupopakpo kenomeynopoyo
ijjeapoy. Kenpa'ti ijjay. —Jesúsa o'mana'uy.
21 Ken, Pedroa Jesústaj o'huahua'po,
—¿Do'hued huama'buy do'taj onte'ti onte'ti dakhuea' egka'nayo
meniga'a' okkahuea'dik ijje? ¿Menpa' sietea'a' okkahuea'dik ijje, Huairi?
—Pedroa Jesústaj ona'uy.
22 —Sietea' okkahuea'dik ahue' ijjey. Cuatro cientos noventaa'
okkahuea'dik mo'ene, ijjay. —Jesúsa ona'uy.

Huanaba' nogtaj ekkahuea'ta' pakhue' ee'nayo Dios Huairiakon ekkahuea'ta' pakhue' o'eapo. Ken konig Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uy.

23 —Dios huairitaj e'nigpeika' konig huadari gobierno huairi o'e.
"Ayaada do'taj dehue' ee'nayo yokdik mo'ene." Kenpa' huairia
o'mana'uyate. 24 Kenpa' e'manade'te nogtida huadehue'eritaj
on'totiakuy. Huairite on'totiakuy. Huakka'nanada dehue' o'uyate.
25 Ken huabokerek huadehue'eri huakupebayo' o'epo yokhue'dik
o'enok. "Ken huanaba' huakupete yabahuayati'. Ke'nen huatoere
huasi'poere kenpa'ti aya'da o'tamaenig yabahuayati'. Kenda huakupe
dehue' bae'dik ijjey." Gobierno huairia o'mana'uyate. 26 Ken
huadehue'eria o'peedepo huikudate o'tihuadpo "Do'taj menige'. Do'taj
me'tinepahui'po dakhuapa ijyokapoy, huairi." Ona'uy. 27 Ke'nen
huairia o'tinepahui'po o'enpo kenpa'ti aya' dehue' o'titiokahue'uy.
28 O'titiokahue'nig'a ken huadehue'eri e'hua'te nog huanaba'taj
o'deato'po. Ken huanaba' huadehue'eritaj suhuigda dehue' ee'tada
huahuerenta' o'huerendapikpo "Kenda huakupe e'dehue'te beyok."
Huiyokda ona'uy. 29 Ken huanaba' huikudate o'tihuadpo. "Menige'.
Me'tinepahui'po. A'ti aya' ijyokapoy," ena'tada 30 noga e'nige'ta' pakhue'
o'epo huabakuda' jakyo o'kuda'uy. Huakupe yokhued huabakuda'
jakyo e'dik o'eapo. 31 Kenda nog huanaba' o'ka'nig on'tiahuaypo konig
e'tirionig o'nepo. Gobierno huairitaj on'huahua'uy. Aya'da dakhuea'
huadehue'eria o'ka'nig o'nonbatia'pakuy. 32 "Ke'na dehueme'enigtaj
yan'totiak." Huairia o'mana'uy. En'totiakde'te "Dakhue'da huanaba'
i'ene. Pai'da ona'nok o'na dehue' aya' ijtitiokahue'mey. 33 Konig ontaj
o'matinepahuime'ne on konigti nogtaj tinepahui'dik yaika'." Ken
huairia ona'uy. 34 Ken huairia huakka'da o'huadiaypo, "Huakupe paga
kahued ee'te huabakuda' jakyo huamatoe'eritaj yan'yokti'." Huairia
o'mana'uy. —Ken konig Jesúsa o'manbatia'pakpo:
35 —Nog aratbuttaj okkahueahue' ee'nayo konigti do'hued Apag Dios
opudtaj okkahueahue' o'epo castiga o'magka'apo. —Jesúsa o'mana'uy.

19

"¿Huabokerek huatoe'taj menpa' en'dik ya'ne?" Jesústaj nama'da kae'po o'nona'uy.

(Mr. 10.1-12; Lc. 16.18)

1 Kenpa' Jesúsa o'mana'depo Galilea huadaribaya' o'bakhua'po
Jordánhue akodpen Judeabayo o'hua'uy. 2 Judeabayo o'hua'epo
kentaj huakka' ogkupopakpo Jesústaj on'ta'hua'uy. Keya' huakka'tada
o'bayarea'uy. Dakhue'taj o'bayarea'uy.

3 Kenoka' sue'ada fariseo huamanmadika'eria Jesústaj on'huahua'po
Jesúsa nama'da kae'po on'pakpo:
—¿Huabokerek huąto̱ę katepi' dakhuea' e'ka'te menpa' kenpa'da endik
ya̱'ę? —Jesústaj o'nona'uy.
4 —"Huakkuruda Diosa huabokerektaj ettone'takon o'ka'uyate."
Apagba'te kenpa' oa'. 5 Kenpa'ti oa'po: "Konigę̱po huabokerek ke'nen
huaoj huąyę̱eretaj okhua'po ettone'taj a'to̱ę̱pakya'po. Botta' ę̱'ę̱ąda
on'to̱ę̱pakdepo konig nogtida o̱'nede." Apagba'te kenpa' oa'. 6 Konigę̱po
huabokerek huąto̱ę̱ere ona'ti botta' ehue'dik nogtida o̱'ne. Konigę̱po
kenda Diosa o'to̱ę̱paka'de huabokereka enhue'dikda o̱'ne. —Jesúsa
fariseo huamanmadika'eritaj o'mana'uy.
7 —Huabokerek huąto̱ę̱'taj ę̱'enta' e'paknayo ę̱'en beroba' madoya'dik
o̱'ę̱. Huąto̱ę̱'taj iyokdepo 'endik o̱'ę̱. ¿Mena'po Moisésa kenpa'
o'mana'uyate? —Jesústaj o'nona'uy.
8 —Aratbut Diosen e'ka'ta' pakhue' o̱'nepo konigę̱po huąto̱ę̱ en'dik
mo'ę̱ne. Moiséskudaka e'mana'tada a'nenda huakkuruda enhue'dik
o̱'nika'uy. 9 Huąto̱ę̱ nog huabokerekere bakdejhue' ę̱ę̱'nayo ken
huabokerek ke'nen huadakda huąto̱ę̱ ę̱'enada kenpa'ti nog ettone'taj
e'to̱ę̱paknayo Diostaj dakhuea'da o'ka'po konig nogen huąto̱ę̱ o'bakdej.
Kenpa'ti nogen huąto̱ę̱ ę̱'en beroba' e'yokde'taj on e'to̱ę̱paknayo konig
nogen huąto̱ę̱ e'bakdeonig o̱'ę̱. Diostaj dakhuea'da i'ka'. Do'hua ijjay. —
Jesúsa fariseo huamanmadika'eritaj o'mana'uy.
10 —Ken konig huabokerek huąto̱ę̱'taj enhue'dik ę̱ę̱'nayo
to̱ę̱pakhue'dik o̱'ę̱y. —Oro' Jesúsen huanigpę̱ika'eria ona'uy.
11 —Sue'damona huabokereka to̱ę̱pakhue'dik o̱'nika'apo. Kenomey-
taj Diosa o'tihuapoknok to̱ę̱pakhue' o̱'nika'apo. 12 Sue'da huabokerek
dakhue' e'si'poę̱'ą̱ to̱ę̱pakhue'dik o̱'nika'. Nogomeytaj huabokereken
ektego̱k to̱ę̱pakhue'dik o̱'nika'. Nogomey Diostayo'da di' ę̱'ę̱ta' on'pakpo
kenpa'ti Diosenyo'da e'ka'ta' on'pakpo to̱ę̱pakhue' o̱'nepo Diosenyo'da
o̱gkika'. Kenda pę̱ę̱'dik ę̱ę̱'nayo yan'pę̱ę̱'. —Jesúsa oro'taj mona'uyne.

Jesúsa huasi'potaj o'mationa'pakuy.
(Mr. 10.13-16; Lc. 18.15-17)

13 Nogok huasi'potaj Jesúste on'batohua'uy. Jesúsa be'tatibata'te'e'po
kenpa'ti me'tationa'pake'po on'pakpo on'batotiakuy. Oro'
huanigpę̱ika'erianayo "Keje', nigbatohuahue' yane'." O'mana'uynig'a.
14 —Huasi'po do'te kan'batiake'. "Ką̱ę̱yą̱'," manahue' yane'. Konigę̱po
konig inomey 'urunopo'da huasi'po o̱'ne konigti aratbut huaknopo̱ę̱'eri
Diosensi'po o̱'nepo Dios Huairitaj on'nigpę̱ika'. —Jesúsa mona'uyne.
15 Huasi'potaj o'batibata'te'edepo o'mationa'pakdepo ke̱yą̱'
o'bakhua'uy.

Huairi Jesúsere on'batia'pakuy.
(Mr. 10.17-31; Lc. 18.18-30)

16 Jesústaj huairia o'huatiakdepo:
—¿Kurudyo̱ Diosere a'noeonhuahuikaya'po kate huadakda kika'dik
i̱jję̱, huadakda huamanmadika'eri? —Jesústaj ona'uy.
17 —Ka'tia'po huadakda i̱'ę̱ ona'. Diosyo'da huadakda o̱'i̱ka'. Kurudyo̱
Diosere e'noeonhuahuika'ta' e'paknayo Diosen e'mana' yanigpę̱ika'. —
Jesúsa huairitaj ona'nok:
18 —¿Katea' e'mana' nigpę̱ika'dik i̱jję̱ąpo? —Jesústaj ona'uy huairia.

—Aratbuttaj yahuadiaypo arakhue' yaika'. Nogen huatoe'taj bakdejhue' yaika'. Nogen bakberehue' yaika'. Nama'da bahuaahue' yaika'.
19 Huaojtaj huayetaere daka'da yanigpeika', kenpa'ti daka'da yamatoika'po, yabayokika'. Konig huata' di'da i'ika' nog aratbuttakon di'nanada yamaika'. —Jesúsa ona'uy.
20 —Do huasi'poedada aya'da ijnigpeika'uy. ¿Kate nog ka'diken ijjeapo? —Huairia ona'nok:
21 —Aya'da ka'diken i'epo i'pakpo huakupete aya'da i'tamaetnig yabahuaya'. Ken huakupe yabaedepo pai'da aratbuttaj yabayoke'. Kenda on eka'nayo kurudyo Diosere huakka'da i'matoeunhuahuika'apone. Do'taj be'tahua'ika'po do'tayo'da menigpeonhuahuika'. —Jesúsa ona'uy.
22 Ken huairi huakka'nada o'tamaenok suhue'nanada o'unpo okhua'uy.
23 —Huairi huakka' e'matoe'ta' huaeretpakeri Diostaj oknopoehue'dik o'neapo Diosensi'po ehue'dikda o'ne. 24 Konig camello huaboro' 'uhua sakpi'peyo kudhue'dik o'e. Konigti huairi huakka'da on'matoepo Diosensi'po ehue'dikda o'neapo. —Jesúsa oro'taj mona'uyne. 25 Kenpa' oro' o'peedepo,
—¡Kenpihuay! ¿Be'a Diosensi'po e'dik ya'neapo? ¿Be'a Diosere onte'ti noeonhuahuika'dik ya'neapo? —Oro'a huayahuaya o'batia'pakuynok.
26 Jesúsa oro'taj bo'tiahuaypo:
—Huabokereka huata'da nopo'yareahue'dik o'ne. O'nada on'pakpo noeonhuahuikahue'dik o'neapo. Diosayo'da nopo'yarea'dik o'mae kenpa'ti onte'ti manoeanhuahuika'dik o'mae. Diosayo'da aya'da ka'dik o'e. —Jesúsa mona'uyne.
27 —Oro'nayo aya'da o'matoika'nig o'maenon'uy. Ontaj ata'huaya'po aya'da o'maenondemey. ¿Oro' kate matoe'dik o'eapet? —Pedroa Jesústaj ona'uy.
28 —Nogok Diosa konig huaboda aya'da onte'ti o'ka'apo. Kenoka' do huamata'mona'anhua' gobierno huairitone' ijjepo opud doce huanigpeika'eri Israel tribu aratbuttaj maboroaydik mo'ika'apone.
29 Aya'ada ke'nen jak kenpa'da o'nen, huama'buytaj huidpotapi' o'nen, huaojtaj huayetapi' o'nen, huatoe'taj huasi'potaj ta'bapi' o'nen. Do'tayo'da a'nigpeikaya'po o'nen. Kenomeytaj huakka'nada Diosa o'bayokapo kenpa'ti onte'ti Diosere on'noeonhuahuika'apo. 30 Oy huakka'da huairi e'eada nogok huairida ehue' o'neapo. Konig huanaba' o'neapo. Huakka'mon konig huairionig ehue'da o'nika'nig konig huanaba'da oy o'nika'nig nogoknayo 'urua'da o'neapo. Konig gobierno huairitone' o'neapo. —Jesúsa mona'uyne.

20

Huakupete huabaa'eri konig o'ne Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uy.

1 Dios huairitaj e'nigpeika' konig o'eapo onte'ti Jesúsa o'manbatia'pakpo:
—Ta'ba huairi huaboro'da ta'ba o'toepo uva kan'dake'po sikyoedda ta'ba huabaa'eritaj o'ukuy. 2 Nogtida denario huakupe ijyokapoy o'mana'depo ke'nen ta'bayo o'mata'mona'uy. 3 Tokhuada' huadhued eee'ted ona'ti huakka' jak eretnopoyo huabokerektaj o'bahuahuaypo,

4 “Do’hued ta’bayo yanhuati’. Dakhuapa on’yokapone.” O’mana’nok
kenomeykon ta’bayon on’hua’uy. 5 Tokhuad e’huadte ta’ba huairi
onte’ti konigti o’ka’uy kenpa’ti terea’ e’huadte konigti o’ka’uy. Onte’ti
onte’ti nogbokerek nogbokerek ta’bayo o’mata’mona’uy. 6 Kenpa’ti
baysikdakon jak eretnopoyo o’hua’depo nogda o’bahuahuaypo “¿Opud
aya’ inme’noete mena’po baahue’ mo’ẹ?” Huabokerektaj o’mana’uy.
7 “Be’api’ oro’taj ta’monahue’ mo’ẹne.” Huairitaj o’nona’uy. “Do’hued
ta’bayo yanhua’. Kẹyọ yan’baa’. Dakhuapa on’yokapone.” Huairia
o’mana’uy. 8 O’sikdenok ta’ba huairi ke’nen huakupe huatọẹ’eritaj
ta’bayo o’ta’mona’po, “Huabaa’eritaj yabatotiak. Huakupe yabayoke’.
Ta’pota’ huahua’eritaj huakkuruda yabayoke’. Kenomey sikyoedda
huakkuru on’baa’ ta’pota’ yabayok.” Huairia ke’nen huakupe
huatọẹ’eritaj ona’uy. 9 Kenomey bisikda huaboa’da on’baa’nig
en’tiakde’te nogtida denario huakupe o’bayoke’. 10 Nog huakkuruda
huabaa’eria a’timon ta’pota’ on’tiakdepo nogitimon oro’taj bo’yokapone
en’nopọẹ’tada konigti o’bayoke’uy. Kenomeytakon nogtida denario
huakupe o’bayoke’uy. 11 Huakupe on’tọẹdepo huaboa’da huairitaj
dakhuea’da on’huaa’po, 12 “Ta’pota’ huaka’eria sue’da on’baa’nig’a
oro’nayo ukka’da e’ta’te’te huame’noea’ o’baa’ahuadnig’a konig
kenomeytaj o’bayok konigti oro’taj bo’yokne.” Huairitaj en’huaa’te,
13 nogtitada “Ontaj dakhuea’ kahue’ ijjẹy. Nogtida denario huakupete
ijbaa’apoy ọ’na ia’ne i’baa’ne, huadi’. 14 Ọ’nen huakupe in i’tạẹne
yahuati’. Ta’pota’da huabaa’eritaj konigti doada e’yokta’ ijpaki.
15 Do’huedda huakupe ijtọẹpo be’tapi’ ijpakpo yokdik ijjẹy. Nogtaj
ijpakpo huakka’da ijbayoki nama’da o’huadiayne, huadiayhue’ mee’.”
Huairia ona’uy. 16 Ken aratbut ta’pota’ do’taj o’noknopọẹạpo konig
huakkuruda huaknopọẹ’eritaj konigti Diosa o’bayokapo. Diosa
o’manoeanhuahuika’apo. —Jesúsa o’manbatia’pakpo o’manmadika’uy.

Nog aratbuta do’taj me’darakapone. Jesúsa onte’ti oa’uyate.
(Mr. 10.32-34; Lc. 18.31-34)

17 Jesús Jerusalénỵọ o’hua’depo oro’ ke’nen doce huata’moneritaj
Jesúsa bo’tohua’uy. Meyọhue’da bo’tohua’uy. Oro’taj mona’po:
18 —Jerusalénỵọ o’hua’ne. Do huabokerek ijjẹpo Diosya’ ijtiakuy.
Jerusalénỵọ huabokereka sacerdote huairiomeytaj men’yokapone.
Moisésenba’ huamanmadika’eritere men’yokapone. Ken bueydik
ọ’ẹ. Men’huaa’apone. 19 Nog aratbuttaj judío aratbut ehue’taj do’taj
on’bayokapo. Nog aratbuta do’taj men’tierikapone. Huiyokda
pidetbi’a men’bitbitapone. Huẹypa Cruzte do’taj me’darakapone.
Botta’a’ e’tisikde’te kubarakyo huakudaka’da ẹ’eme’tada Diosa
me’noyhuadạ’apone. —Jesúsa mona’uyne.

Jacoboen Juanereen huạyẹạ Jesústaj huasi’potehuapa’ o’niga’uy.
(Mr. 10.35-45)

20 Zebedeoensi’po Jacobo kenpa’ti Juan ọ’nepo huạyẹere Jesústaj
on’huahua’uy. Konig huairitaj huikudate on’tihuadika’ ettone’ạ Jesústaj
huikudate o’tihuaduy.
21 —¿Kate i’pak? —Jesúsa ona’nok.
—Ọ’na huakhuairi ẹ’ẹde’te in do’hued botta’si’po onere ka’nike’
kenpa’ti onere huairitone’ yan’manpạika’. —Jacoboen Juanenere
huạyẹạ Jesústaj ona’uy.

22 —Kenpa' onahue' mene'. Do pai'nada ijnopo'ea̱poy. ¿Menpa' doere
konigti pai'da nopo'e̱'dik mo'e̱? —Jesúsa o'mana'uy.
—E̱e̱', onere pai'nada nopo'e̱'dik o̱'ey. —Jesústaj o'nona'uy Juana
Jacoboerea.
23 —Buttida ijjay, konig do pai'da ijnopo'ea̱poy opud konigti pai'da
mo'nopo'ea̱pone. Nogok do huakhuairi i̱jje̱depo ijmanika'apoy.
Doere huakhuairi ka'ne'po do'huanayo yahueahue'dik o̱'nene.
Kenomey do'hued Apag Dios a'nenda o'baktie'ea'uynigtaj do'ere huairi
o'bayahuea'apo. —Jesúsa o'mana'uy.
24 Oro'a Jesúsen nog diez huata'mona'eria kenda o'mape̱e̱po Juantaj
Jacobotaere o'mahua̱diay'uy. Kenomey huakhuairi Jesúsere e̱e̱'ta'
on'paknok oro'a o'mahua̱diay'uy. 25 Inte yan'batiak Jesúsa oro'
huanigpe̱i̱ka'eritaj mona'depo:
—Nog aratbuten gobierno huairitone' kenpa'da teyda
on'mana'ika'nok kenomeyen aratbut huairitaj nigpe̱i̱ka'dik o̱'nika'.
26 Opudnayo ken konig kikahue'dik mo'e̱ne. Be'api' huairi e̱e̱'ta'
e'paknayo nog aratbuttaj kan'batihuapokike'. 27 Kenpa'ti be'api' do'ere
huairi e̱e̱'ta' e'paknayo nog aratbuten huanaba' ka'nike'. 28 Konig do
ijkika'nig konigti ya̱g'kika'. "Konig huanaba'a mentihuapok." A'ikaya'po
tiakhue' i̱jju̱y. Aratbuttaj a'tihuapokya'po ijtiakuy. Aratbuten dakhuea'
e'ka'taj a'bakkahueaya'po a'manigbueyya'po ijtiakuy. —Jesúsa oro'taj
mona'uyne.

Botta' ekpobigtaj o'bayarea'uy Jesúsa.
(Mr. 10.46-52; Lc. 18.35-43)

29 Jerusalénye̱o̱ o'hua'po huakka' jak Jericóyo e̱'unhua'de' o̱'o̱ro̱kdenok
huakka'ada aratbut Jesústaj on'tahua'uy. 30 Dagope botta' ekpobig
on'huadpo, "Jesús o'pokde," aratbuta enhuaa'te huakpobiga̱ on'pe̱e̱po,
—Oro'taj mo'tinepahui'po bokpoyarea' Huairi, Daviden adhuea'
huayayo. —Jesústaj o'nonokuy'uy.
31 —Yan'batikde'. —Aratbuta huiyoka'da en'mana'tada nogi̱ti
huakka'a'da o'nonokuye'uy.
—Oro'taj mo'tinepahui'po bokpoyarea' Huairi, Davidkudaken ad-
huea' huayayo. —'Utta'da o'nonokuy'uy.
32 Ken, Jesúsa e'hua'ada o'boato'po. Ekpobigtaj o'mana'po:
—¿Kate bo'pak? —Jesúsa o'mana'uy.
33 —Ekpoyarea'ta' o'paki. Oro'taj boyarea', Huairi. —Jesústaj
o'nona'uy.
34 Ken, Jesúsa o'matinepahui'po e'makpoto̱e̱a̱de'te huaboa'da
on'tiahuaydepo Jesúsere on'hua'uy.

21

Jerusalénye̱o̱ Jesús o'kuduy.
(Mr. 11.1-11; Lc. 19.28-40; Jn. 12.12-19)

1 Jerusalén meyo̱hue'da e̱'e̱de'te Betfagé huakka' jakyo o'tiakuy. Olivos
ote' kenteda o̱'e̱. Jesús botta' huanigpe̱i̱ka'eritaj o'mata'mona'po:
2 —A̱yon Jerusalén dagyon huakkuruyon huakka' jakyo yanhuati'.
Ke̱yo̱ burra 'uhua burrasi'poere enuku' bo'huahuayapone. Yanogkujpo
do'taj menigtotiak. 3 "¿Mena'po bo'tohua'?" Be'api' ena'nayo "Huairia
o'paknok o'kay. Huaboa'da onte'ti o'totiakapoy." Ya̱'nonati'. —Jesúsa
botta' huanigpe̱i̱ka'eritaj o'mana'uy.

4 Konig Diosen huamanbatia'pakeria oa'uyatenok Jesúsa burrate
kan'totiake'po o'mata'mona'uy. O'madoya'po:
5 Jerusalén aratbuttaj yana': "Yan'mabo'. O̱'nen Huairi opudtaj
bo'huatiakne. Konig huanaba' huiyoka' ahue' o̱'e̱po burrosi'pote
o'huadpo o'tiakapo. Burra katepi' huamaba'hui'eri o̱'e̱." Diosen
huamanbatia'pakeria kenpa' o'madoya'uyate.
6 Ken Jesúsen huanigpe̱ika'eria konig Jesúsa o'mana'denig on'hua'depo
o̱gka'uyate. 7 Burra huasi'poere on'totiakuy. Huanigpe̱ika'eriomeyen
huaoka' burrata'pite on'huedạ'denok Jesúsa burrata'pite o'huadde'uy.
8 Jesúsere huakka'da aratbut on'kupopakdepo dagte huakkuruyon
huaok dagte on'bahuedạ'po kente Jesús o'pokapo on'nopo̱e̱po huaok
on'bahuedạ'uy. Huakka' nogomey o̱hue̱y 'opi ba'kutaj on'baktegạ'depo
dagte on'bahuedạ'uy. 9 Huakkurute huạe̱'eria kenpa'ti huata'poeria
aya'ada huaboa'da 'utta'da on'da'po:
—Huairitone' Daviden adhuea' huayayo 'urua'nanada o̱'i̱ka'. Dios
Huairia 'urua'da me'ta'mona'uyate. Dakiti Dios. —Aratbuta 'utta'nada
o'nokoy'uy.
10 Jerusalényo̱ Jesúsa e'kudde'te aya' huakka' jakyo huạe̱'eria digạ'da
on'batia'pakpo:
—¿Be'a in yạ'e̱? —Huakka'ada huayahuaya on'batia'pakuy.
11 —Galilea huadaribayo huakka' jak Nazaret huạe̱'eri o̱'e̱. Jesús
o̱'e̱. Diosen huamanbatia'pakeri o̱'e̱. —Huakka' aratbut e̱gkupopakya'
on'batia'pakuy.

Diosen jakya' huabahuaya'eritaj o'maen'uy Jesúsa.
(Mr. 11.15-19; Lc. 19.45-48; Jn. 2.13-22)

12 Jesúsa Diosen jakyo o'kudondepo aya' 'uhua huabahuaya'eritaj
o'maoro̱ka'. Kenpa'ti aya' huabakbae'eritaj o'maoro̱ka'uy. Kenpa'ti
huakupe huakabia'erien kutopa o'makmaena'uy. Kenpa'ti tukku' 'uhua
huabahuaya'erien huahuadtaj o'makmaena'uy. 13 O'mana'po:
—Apagba'te o'madoya'uyate. "In do'hued jak o̱'e̱. A'tiona'pakya'po
aratbut i̱yo̱da on'tiakika'. Konig huabere'erien jakonig opudomeyạ
mo'to̱e̱ne." Apagba'te kenpa' oa'. —Jesúsa huabahuaya'eritaj o'mana'uy.
14 Diosen jakyo sue'da huakpobig sue'da huakketkon Jesústaj
on'huatiaknok o'bayarea'uy. 15 Sacerdote huairi kenpa'ti Apagba'
huamadoya'eri o̱'nepo, Jesús e'bayarea'te on'tiahuaydepo, Diosen jakyo
huasi'po Jesústaj "On 'urua'nanada huairitone' i̱'e̱. Daviden adhuea'
huayayo i̱'e̱." Huasi'poa 'utta'da e'nona'te huairi on'pe̱e̱depo on'diaypo:
16 —¿Inomey huasi'poa bo'huaa'nig menpa' i'pe̱e̱? —Jesústaj o'nona'uy.
—E̱e̱' ijpe̱e̱y. A'nenda Apagba'te David o'madoya'uyate opudạda
bo'tiahuayika'ne.
Huasi'po yo̱bederea "'urua'da o̱'e̱," on'huaa'apo Apagba'te kenpa'
oa'uyate.
—Jesúsa o'mana'uy.
17 Judío huairitaj o'bakhua'depo huakka' jak Betaniayo o'hua'uy. Ke̱yo̱
o'tay'uy.

Hue̱ymey higueratаj "onte'ti dapakhue'dikda i̱'e̱ạpone," Jesúsa ona'uy.
(Mr. 11.12-14, 20-26)

18 Sikyoedmon onte'ti Jerusalényo̱ Jesús o'kumejdepo aypota' o̱e̱'uy.
19 Hue̱ymey higuera dagte o'tiahuaypo o'huahua'uy. Huakutayo'da
o̱'e̱nok,
—Onte'ti dapakhue'dikda i̱'e̱a̱pet. —Jesúsa higueraraj ona'nok i̱dada
higuera o'ayon'uy. 20 Oro' o'tiahuaydepo,
—Kenpihuay. ¿Menpa' i̱dada o'ayon? —Oro'a Jesústaj ona'nok.
21 —Daka' eknopo̱e̱'nayo konig higueraraj ijka'dey konigti 'urua'da
ka'dik mo'e̱a̱pone opuda̱kon. Nog kenpa'ti daka' moknopo̱e̱po "In
ote' yatohua', Dios. E̱'po̱gyo̱ yaen." Tiona'pakdik mo'e̱a̱pet. Kenpa'
e'tiona'pakde'te Diosa o'enapo. 22 Eknopo̱e̱'nayo katepi' i'pakpo
i'tiona'paknok Diosa o'kika'apo. —Jesúsa oro'taj mona'uyne.

"Yabayareadhuati'. ¿Be'a mena'uy?" Jesústaj judío huairia o'nona'uy.
(Mr. 11.27-33; Lc. 20.1-8)

23 Nogok Diosen jakyo Jesúsa o'kudondepo e'manmadika'te sacerdote
huairi huatone' huairiere Jesústaj on'huatiakpo:
—¿Yabayareadhuati'. Be'a mena'uy? —Jesústaj o'nona'uy.
24 —Huakkuru do'taj me'nakonen. Opud ena'nayo ke'na "yabayarea'."
mena'uyne do kenpa'ti o'nona'apone. 25 "Bautiza yamagkika'." ¿Be'a
Juantaj yana'uy, huabokereka Diosapi'? —Jesúsa o'mana'nok. Ken
huairiayo' huayahuaya onpayo' on'batia'pakpo:
—Diosa Juantaj o'ta'mona'uy. Oro'a ea'nayo "¿Kenda Juana do'taj
be'tia'ikuynig mena'po oknopo̱e̱hue' mo'u̱y?" Oro'taj mona'apone.
26 "Huabokereka Juantaj ona'uy." Oro'a ena'nayo aratbuta oro'taj
dakhue'da mogka'apet konige̱po Diosen huamanbatia'pakeri
Juan o̱'e̱'uy aratbut o'noknopo̱e̱. —Judío huairia huayahuaya
on'batia'pakdepo:
27 —Be'a Juantaj yanuye̱t oro' nopo̱e̱hue' o̱'e̱y. —Huairia Jesústaj
o'nona'uy.
—"Yabayarea'." Ke'na mena'uyne do kenpa'ti onahue' o̱'neapone. —
Jesúsa o'mana'uy.

Jesúsa botta' isi'potaj o'manbatia'pakpo o'manmadika'uy.

28 —Huabokerek botta' huasi'po o'to̱e̱'uy. Nogtatida huasi'potaj "Oy
do'hued uva ta'bayo yahua'po yabaa'." Huaoa ona'uy. 29 "Ke' baahuey."
E'ada a'timon huadakda o'nopo̱e̱po a'baaya'po o'hua'uyate. 30 A'ti huaoj
nogsi'potaj o'huahua'. Konigti ona'uy. "Oy do'hued uva ta'bayo yahua'po
yabaa'." Huaoa ona'uynig'a. "E̱e̱' ijka'apoy." Ke'na huaojtaj ona'uy.
Kenpa' ena'ada huahue' o̱'u̱y. 31-32 ¿Menata huasi'poa huaoj o'paknig
ya'ka'uy? —Jesúsa judío huairitaj o'mana'uy.
—Huakkuru e̱'huana huasi'po konig huaoj o'paknig o'ka'uy. —Huairia
Jesústaj o'nona'uy.
—"Yan'nopo'korea' onte'ti Diosen ya̱g'kikati'." Juan Bautista
opudtaj mona'uynig'a opuda̱ nopo'koreahue' mo'u̱y. Oknopo̱e̱hue'da
mo'u̱y. Gobierno huakupe huabae'eria kenpa'ti huakupete
huabakdejeriomeynayo Juana e'manmadika'te on'nopo'korea'po
o'noknopo̱e̱'uyate. Opud kenomeytaj e'batiahuayada eknopo̱e̱'taj
nopo'koreahue' mo'u̱ynok. Konige̱po gobierno huakupe huabae'eria
kenpa'ti huakupete huabakdejeriere huakkuruda Diosensi'po o̱'neapo.
Opudnayo ta'pote Diosensi'po e̱'dikpi' moet. Buttida ijjay. —Jesúsa judío
huairitaj o'mana'uy.

Huairien ta'ba huątąto̱e̱'eria dakhuea'da on'taka'uy. Ken konig Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uy.
(Mr. 12.1-12; Lc. 20.9-19)

33 —In ijmanbatia'pakapoy daka' yan'pe̱e̱ti'. Huairien ta'bayo uva huakpi on'batuke'uy. Uva setda huada huakpi on'batuke'uy. On'tiokpaka'uy. Uva huada huasapa'a' sipana' 'uruda o'kogka'. Hua'ia a'sapaya'po o'kogka'uy. Ta'ba huatioka' kutayoda kutopa o'ka'uy.

Kenoka' uva ta'ba huątąto̱e̱'eritaj ta'ba o'baktoyokuy. O'yokdepo bidteda nogbayo huairi o'bakhua'uyate. Nogbayo ijhue'da o̱'u̱yate. 34 Kenoka' uva huada o'boyogdenok ta'bayo o'mata'mona'uyate. Huanaba'taj o'mata'mona'uyate. Sue'da huada kan'totiake'po o'mata'mona'uyate. 35 Ta'bayo en'tiakte huątąto̱e̱'eria huairien huanaba'taj on'mato̱e̱po nogta'tida on'bitbituyate. Nogtaj o'darakuy. Nogtaj on'pa'ea'uy. 36 Onte'ti nogi̱ti huakka' huanaba'taj o'mata'mona'uy. Huada kan'totiake'po o'mata'mona'uy. Ta'bayo en'tiakde'te huątąto̱e̱'eria konig huakkurueri huanaba'taj on'magka'uy konigti kenomeytaj on'barakuyate.

37 Kene'huąyą' huairia huasi'po o'ta'mona'uy. Kentanayo 'urua'da on'deapet o'nopo̱e̱po. 38 Huasi'pokon e'ta'mona'tada ta'ba huątąto̱e̱'eria huasi'potaj on'tiahuaydepo "Huairi e'bueyde'te huasi'poa aya' huaojen bae'dik o̱'e̱ąpo. Huairien ta'ba oro'en kenpa'da mo'tąe̱'po huasi'potaj mo'darak." Onpayo' on'batia'pakuy. 39 Ken huasi'potaj on'to̱e̱po ta'baya' on'to̱o̱ro̱kpo, o'darakuy, ken. —Jesúsa ken konig o'manbatia'pakuy.

40 —¿Ta'bayo huairi o'tiakdepo, huątąto̱e̱'eritaj menpa' magka'dik yą'e̱? ¿Menpa' mo'nopo̱e̱? —Jesúsa judío huairitaj o'mana'nok,

41 —Matinepahuihue'da dakhuea' huaka'eritaj o'barakapo. Ta'ba nogomey huątąto̱e̱'eritaj o'bayokapo. Kenomeyąnayo i̱da ke'nen uva huada on'tatotiakapo. —Jesústaj o'nona'uy.

42 —In Apagba' bo'tiahuayde'uy:

Huid jak o̱gka'po jak huaka'eria Diosen 'uru huidda e̱'huąe̱'taj pakhue' o̱'nepo o̱'nen'uy. Ken huidte Diosnayo o'pak ken huidte huaboro' jakda o'ka'apo. Kenda Dios Huairia o'ka'apo 'urudapita' o'ka', o'nopo̱e̱y. Apagba'te kenda oa'.

43 Konige̱po Diosen Huairitaj nogomeyą o'noknopo̱e̱po 'urua'da on'nigpe̱i̱ka'apo. Diosen 'uruda huasi'po o̱'neapo. Opudomeytanayo mo'eneapone. 44 Konig huidtone'taj o'tikude'po o'nokketo̱gka'apo ken konig e̱'dik o̱'neapo. Diosen Huairitaj oknopo̱e̱hue' o̱'nepo dakhue'da o̱'neapo. Huidtone' kutahueya' e'tikotnayo konig huąo̱gąda ya'magka'apet. Ehue'da o̱'neapo. Konigti nopo'koreahue' huąe̱'eritaj Diosa castiga o'magka'apo. Kenpa'da ehue'dikda o̱'neapo. —Jesúsa judío huairitaj o'mana'uy.

45 Sacerdote huairi fariseo huamanmadika'eriere Jesúsen e'manbatia'paktaj on'pe̱e̱depo, Jesúsa oro'taj bo'tia'pakne on'nokotuy. Oro'a huairien ta'ba huątąto̱e̱'eri o̱'nea' Jesúsa bo'tia'pakne judío huairiomeyą o'nokotdepo, 46 Jesústaj huabakudą' jakyo e'tohuata' on'paknig'a aratbuttaj on'makme'pukpo tohuahue'dik o̱'nuy. Jesús Diosen huamanbatia'pakeri o̱'e̱. Aratbuta o'noknopo̱e̱nok aratbuttaj on'makme'pukuy huairia.

22

Huairia huasi'potaj e̱'ta̱to̱e̱pakte fiesta o'nigka'uyate. Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uy.

1 Ken onte'ti Jesúsa ken konig o'manbatia'pakpo, o'manmadika'uy.

2 —Dios Huairitaj e'nigpe̱ika' ken konig huairiensi'po e̱'ta̱to̱e̱pak fiesta
o̱'e̱. Gobierno huairiensi'po o'to̱e̱pakaponok huairia fiesta o'nigka'uyate.
3 Huakka'tada kenoka' yan'tiakti' fiesta aypo mon'bape' ikken
o'mana'deme'te. Ken aypo e'mahue̱yde'te huanaba' o'mata'mona'uyate.
"Kenomeytaj ijmana'mey kentaj yan'batotiak." O'mana'uyatenok.
Huanaba'a "Yan'tiak." Ena'tada tiakhue' o̱'ne'uyate. E'tiakta' pakhue'
o̱'nepo tiakhue' o̱'ne'uy. 4 Nogomeytakon huanaba'taj o'mata'mona'po,
"Kenomeytaj yan'tiak ijmana'demey. Vaca huasihuada ijbatiarakamey.
Vacasi'po ijbatiarakamey. Vacaere aypoere o'hue̱yde. Oyedda e'to̱e̱pak
aypotaj yan'tiak. Huairia mona'ne." Yan'manati'. 5 On'hua'depo
on'mana'nig'a. Nigpe̱e̱hue' o̱'nepo on'tierikpo ehua'ta' pakhue'
o̱'ne'uy. Sue'ada e'pe̱e̱a̱da ta'bayo on'hua'uy. Noga̱ huabahuaya'
jakyo on'hua'uy. 6 Nogomey on'pe̱e̱depo huairien huanaba'taj
on'mabitbituy. Dakhuea'da on'magka'uy. Nogte on'barakuy. 7 Huairia
kenda o'matipe̱e̱depo huakka'da o'bahuadiaypo "Yanhuati'. Kenomey
huabarakeritaj yan'barak. Kenomeyen huakka' jaktaj yan'makhui̱g."
Hua̱'en sorotatataj o'mana'uyate. 8 Kenoka' "E'to̱e̱pak fiesta aya'da
o'ka'dey aya' aypo e'mahue̱yde'tada kenomey e'tiakta' pakhue'
o̱'nenok 9 jak nopoyo kente aratbut on'kupopakika' kente yanhuati'.
Aya'tada mo'bahuahuayapetnigtaj, 'Yan'tiak, e'to̱e̱pak aypo mon'bape'.'
Yan'manati'." Huairia huanaba'taj o'mana'uyate. 10 Huanaba'
on'pe̱e̱depo kurute on'hua'uy. Aya'da on'bahuahuaydepo huairien
jakyo on'batotiakpo aypo a'bapeya'po on'batotiakpo huadakda
dakhue'daere on'batotiaknok jakyo hueda̱'da o̱'u̱y.

11 Aya'da on'kuddepo 'uru e'to̱e̱pak huaok on'baenig'a
nogbokerekatida othue' o̱'u̱yate. Gobierno huairi o'kudondepo
othue' o'tiahuay'uyate. 12 "'Uru e'to̱e̱pak huaok othue' e̱e̱'a̱da
menpa' i̱yo̱da i'kud, huadi'." Huairia ena'tada ke'na a'tokhue'da
o̱'u̱yate. 13 "Huamata'koypi' hua'itakpipenkon yan'tinuku'. Sikki̱re̱gyo̱
yanen'. Ke̱yo̱ kenpa'da o'huikonhuahua'apo kenpa'ti pai'da
o'nopo'unhuahua'apo." Huairia huanaba'taj o'mana'uyate, ken.
14 "Do'hued huasi'potaj yanoknoponhuati'." Diosa huakka'tada
o'mana'ika'. Sue'ada o'noknopo̱e̱nok sue'tada Diosa o'baktie'ea'apo.
Dios Huairitaj e'nigpe̱ika' in konig fiesta o̱'e̱. —Jesúsa o'manbatia'pakpo
o'manmadika'uy.

*"¿Menpa' Romano gobierno huairitaj huakupe yokika'dik o̱'e̱?"
On'batia'pakuy.*

(Mr. 12.13-17; Lc. 20.20-26)

15 Kenoka' fariseo huamanmadika'eria o'nokhua'depo "Jesúsa
nama'da kae' kentaj kate ona'dik o̱'e̱," huayahuaya on'batia'pakuyate.
Jesúsa nama'da ea'nayo dakhuea'da oa' huaa'dik o̱'e̱a̱pone.
On'batia'pakuyate. 16 Konige̱po Jesúste on'mata'mona'uyate. Sue'da
fariseomey sue'da Herodes huamanmadika'eria Jesúste on'huahua'uy.
O'nona'po:

—Buttida ia'ika'. Konig aratbut ka'dik o̱'nika', kenda Diosa o'pak buttida i'manmadikika'ne. Be'api' aratbut huairiapi' ontaj e'pe̱e̱tada me'pukhue'da i̱'e̱po buttida i'manmadikika'. 17 ¿Menpa' Romano gobierno huairitaj huakupe yokika'dik o̱'e̱? ¿Yokhue'dikpi' o̱'e̱, huamanmadika'eri? —Fariseo huamanmadika'eria Herodes huamanmadika'eria Jesústaj o'nona'uy.

18 Jesúsa nama'da yaa'apetpi' nama'da kae'po me'nona'ne. Jesúsnayo o'nokotpo,

—Huadakda i̱jje̱y opuda̱da huata'da nama'da mo'tinopo̱i̱ka'ne. ¿Do dakhuea' kae'po mena'po nama'da o'nona'? 19 Men huakupe gobierno huairitaj yokdik ya̱'i̱ka'. Men'tiahuay'ea'. —Jesúsa o'mana'uynok.

Ken denario huakupe e'yokte 20 Jesús o'tiahuaydepo,

—¿Huakupete be'ed huakok ya̱'e̱? ¿Huakupete be'ed huadik e'madoya' ya̱'e̱? —Jesúsa o'mana'uy.

21 —Romano gobierno huairien huakok huadikere o̱'e̱. —Jesústaj o'nona'uy.

—Gobiernoen e̱'hua̱e̱' yan'yokikati'. Kenpa'ti Diosen e̱'hua̱e̱' ya̱g'kika'po yan'yokikati'. —Jesúsa o'mana'uy.

22 Kenpa' on'pe̱e̱depo, kenpihuay, 'urua'da oa' on'nopo̱e̱po Jesústaj o'nokhua'uy.

¿Menpa' aratbut kubarakya' noyhuaddik ya̱'neapet?
(Mr. 12.18-27; Lc. 20.27-40)

23 Saduceo huamanmadika'eria aratbut kubarakya' onte'ti noyhuadhue' o̱'neapo on'batia'pakika'uy. Kenme'noete Saduceoa Jesústaj on'huahua'po o'nona'po:

24 —"Huabokerek e'to̱e̱pakada huasi'po to̱e̱huedа̱da e'bueynayo ke'nen huama'buy ayhuataj to̱e̱pakdik o̱'e̱po huama'buykudaktaj huasi'po kanigto̱e̱'." Moisésa a'nenda o'mana'uyate. 25 Ken oro'ere siete huama'buy o̱'nuy. Huakkurueria o'to̱e̱pakdepo nogok okbuey'uyate. Sigpi' huasi'po to̱e̱hue'ada okbuey'uy. Nog huama'buya ekbuey ayhuataj o'to̱e̱pakuy. 26 Konigti huakkuruerien ayhua o'to̱e̱po huasi'po to̱e̱hue'ada okbuey'uy. Konigti aya'ada huama'buy o̱gka'uy. Aya'da huama'buya huakkuruerien ayhuataj on'to̱e̱pakdepo on'timabuey'uy. Sietea' huama'bueya ayhuataj on'to̱e̱pakdepo on'mabuey'uy. 27 Ta'pota' ayhuakon o'buey'uy. 28 ¿Nogok aratbut kubarakya' onte'ti en'noyhuadde'te ke'na ayhua be'ed hua̱to̱e̱a̱'taj ya̱'e̱a̱pet? Aya'ada huama'buya on'to̱e̱'uy, huamanmadika'eri. —Saduceoa Jesústaj o'nona'uy.

29 —Opud Apagba' nopo̱e̱hue'da mo'e̱ne. Kenpa'ti Dios teyda o̱'e̱ oknopo̱e̱hue'da mo'e̱po nama'da mo'nopo̱i̱ka'ne. 30 Aratbut on'bueydepo onte'ti kubarakya' on'noyhuaddepo to̱e̱pakhue'dik o̱'neapo kenpa'ti hua̱yo̱bu kato̱e̱pake'po bayokhue'dik o̱'neapo. Aratbut kubarakya' onte'ti on'noyhuaddepo konig Diosen huata'moneri kurudyo̱ o̱'ne konigti o̱'neapo. Diosen huata'moneri to̱e̱pakhue' o̱'nika'. 31 Aratbut kubarakya' onte'ti on'manoyhuadapo nopo̱e̱'dik mo'e̱ne. Apagba'te Diosa kenpa' oa'uyate. Moisésenba'te konig bo'tiahuayika'. 32 "Abrahamen Dios i̱jje̱y. Isaacen Dios i̱jje̱y. Jacoben Dios i̱jje̱y." Diosa oa'uyate. Kenpa' ea'te inomey huabokerek a'nenda on'bueyon'uyate. Diosere on'noeonhuahuika'. E'bueyen Dios ehue'da o̱'e̱. Dios aratbut huanoika'erien Dios o̱'e̱. —Jesúsa o'mana'uy.

33 Jesústaj on'pęędepo 'urua'nada oa' huakka'ada aratbuta
on'tinopǫę'uy.

Diosen e'mana' menata hueretda inigpęępo kika'dik yą'ę.
(Mr. 12.28-34)

34-36 Jesúsa 'urua'da oa'nok Saduceo aratbut onte'ti onahue'
ǫ'nuy Jesústaj. Kenpa' fariseo huamanmadika'eria on'nopoendepo
ǫgkupopakpo Jesúsa nama'da yaa'apetpi' ¿katea' ona'dik ǫ'ęąpo?
On'nopǫępo,
—¿Diosen e'mana' menata hueretda inigpęępo kika'dik yą'ę, Huaman-
madika'eri? —Fariseo huamanmadika'eria Jesústaj ona'uy.
37 —"Dios Huairitaj di'nanada yanika'. Huanopo'abeta' huakka'da
yan'pakpo Diostaj di' yanika'. Huąsǫ'ąbeta' huakka'da yan'pakpo
Diostaj di' yanika'. Huanokįręgąbeta' huakka'da yan'pakpo Diostaj di'
yanika'. E'nopǫika'a yan'eretpakpo Diostaj di' yanika'." 38 Kenda Diosen
hueretda e'mana' i'nigpęika'po kika'dik ǫ'ę. Huakkuruda kenda e'mana'
ǫ'ę. 39 Diosen ta'pota' e'mana' konigtimon ǫ'ę. "Konig huata' di'da
mo'ika'ne konigti nog aratbuttaj di'da yan'maika'." 40 Kenda ijja'nig
Moisésen e'mana'pi' konigti aya'da ǫ'ę. Kenpa'ti Diosen huamanba-
tia'pakeri e'manmadika'pi' konigti aya'da ǫ'ę. —Jesúsa o'mana'uy.

¿Be'ed adhuea' huayayo ǫ'ę Cristo?
(Mr. 12.35-37; Lc. 20.41-44)

41 Fariseo huamanmadika'eri Jesústaj ęgkupopakte,
42 —¿Cristotaj katia' mo'tinopǫę'? ¿Be'ed adhuea' huayayo ǫ'ę? —Jesúsa
o'mana'uy.
—Daviden adhuea' huayayo ǫ'ę. —Jesústaj o'nona'uy.
43 —Davidtaj Diosen Nokįręgą o'nopo'tǫędenok, "Cristo do'hued
Huairi me'tąęne." ¿Mena'po Davida kenpa' yaa'uyate?
44 "Doere teyda yamana'ika'. Aya'da ǫ'nen taka' oknopǫęhue'
huąę'erikon nogoka'da huaboa'da ontaj nigpęika'dik ǫ'neapo."
Do'hued Huairi Cristotaj Diosa ona'uy, a'nennada Davida
oa'uyate.
45 "¿Do'hued Huairi Cristo ǫ'ę," David ea'nayo Cristo Daviden adhuea'
huayayo menpa' ę'dik yą'ę? —Jesúsa o'mana'uy.
46 Fariseo on'pęędepo konig a'tokhue'dikda ǫ'nepo kate ona'dik ǫ'ę
nopǫęhue'da ǫ'nuy. Ona'ti onahue' ǫ'nuy.

23

Fariseo huamanmadika'eritaj kenpa'ti Moisésenba' huaman-
madika'eritaj Jesúsa o'batia'pakuy.
(Mr. 12.38-40; Lc. 11.37-54; 20.45-47)

1 Huakka' aratbut Jesústaj en'tikupopakte kenpa'ti Jesúsen
huanigpęika'eribeta' ǫ'nenok aya'tada Jesúsa o'mana'po:
2 —Moisésenba' huamanmadika'eri kenpa'ti fariseo huaman-
madika'eriere Moisésenba' manmadika'dik ǫ'nika'apo. 3 Konigępo
kenomeytaj yan'manigpęika' kenpa'ti kenda ka'dik ena'te kennayo
yąg'kikati'. Konig huamanmadika'eria ǫgkika'nignayo kikahue'
yanikati'. Kenda on'manika'nignayo kikahue' ǫ'nepo dakhue'da
ǫgkika'. 4 Nogda nogda huakka'da yąg'kika' opudtaj mona'ika'nig'a.
Aya'da menpa' kikahue'dik mo'ęne. Huamanmadika'erianayo kenda

on'mana'ika'nig'a katepi' sigpi' kahue'dikda o̱'nika'. 5 Aratbuta
men'tiahuaye'po huamanmadika'eria aya'da o̱gkika'. Aratbuta
men'tiahuaye'po Apagba'si'po huanoyte on'beta'ika' kenpa'ti
hua'opite on'beta'ika'. Kenpa'ti aratbuta men'tiahuaye'po huabida̱da
o̱gkubogpiokdea'ika' huaoktaj. 6 Fiesta aypo e'bape'nayo huairien
huahuadte e'huadta' on'eretpakika' kenpa'ti judíoen hua̱itake' jakyo
huairien huahuadte e'huadta' on'eretpakika'. 7 Huakka' jak eretnopoyo
e'huae'te, "I'tiak huairi," kenpa'ti "I'tiak huamanmadika'eri,"
ena'ta' on'eretpakika'. Apagba' huamanmadika'eri kenpa'ti fariseo
huamanmadika'eri kenpa' e'pe̱ika'ta' on'eretpakika'.
8 "Huamanmadika'eri, menona'," manahue' yanika'. Aya'da
huama'buy mo'maene kenpa'ti nogtida Huamanmadika'eri mo'ta̱e̱ne.
Cristoyo'da mo'ta̱e̱ne. 9 Kenpa'ti in huadariyo nogbokerektaj "pag,"
manahue' yanika'. Nogtida Pag mo'ta̱e̱ne. Kurudyo̱ o̱'e̱.
10 "Huairi
menona'," manahue' yanika' Cristoyo'da Huairi o̱'e̱nok. 11 Nogtaj
huabatihuapoke'eri ke'na opuden huairi o̱'ne. Huabatihuapoke'eritaj
Diosa o'pak. 12 Kenomey "huairitone' i̱jje̱y," huata'da huatinopo̱e̱'eri
ehue'dikda o̱'neapo. Kenomey "huairi ehue'da i̱jje̱y," huanopo̱e̱'eria
konig huairi o̱'neapo.
13 Moisésenba' huamanmadika'eri fariseo huamanmadika'eriere
pai'da mo'nopo'e̱a̱pone. Huadakda o̱'ne, 'uruda huamanmadika'eri
o̱'ne. Aratbuta opudtaj men'tinopo̱e̱'po kenpa'da bo'eretpakika'ne.
Nama'da huanopo̱e̱'eri mo'i̱ika'ne. Dakhuea'da bo'kika'nok aratbut
Diosensi'po e̱e̱'ta' e'pakada Diosensi'po ehue'dik o̱'neapo. Opudkon
Diosensi'po ehue'dik mo'e̱a̱po.
14 Moisésenba' huamanmadika'eri Fariseo huamanmadika'eriere
opud pai'da mo'nopo'e̱a̱pone. Huadakda o̱'ne. Nama'da
mo'manopo̱e̱a̱'ika'ne. Ayhuataj huakka' huakupe dehuea' nama'da
mona'po ayhuataj huid jak katepi' en'ta̱e̱' mo'bakkay'ika'ne, nogok
aratbut e'tiahuayte Diostaj ijhue'nada bo'tiona'pakika'ne. Nama'da
bo'kika'ne. Ke'poda Diosa castiga mogka'apone.
15 Moisésenba' huamanmadika'eri fariseo huamanmadika'eriere
pai'da mo'nopo'e̱a̱pone. Huadakda o̱'ne. Nama'da mo'manopo̱e̱a̱'ika'ne.
Nama'da huaka'eri mo'e̱ne. Opuden e'manmadika'taj nogtia'
kanopo'kore' opudtaj mo'nigpe̱ike'po nogta'tipi' bo'ukonhuahua'po
diga̱'da bo'hua'udhuahua'po. Huadarite kenpa'ti e̱'po̱gte bidteda
bo'hua'udhuahua'po. Nogtiada o'pe̱e̱depo e'nopo'korea'de' konig opud
dakhue'da mo'e̱ne ke'nanayo dakhue'nanada o'yahueapo.
16 "Diosen jaka meknopo̱e̱nok katepi' Diosenpi' ijkika'apoy buttida
ijjay." Be'api' kenpa' ea'ada kahue'dik e̱'e̱a̱da oa'. "Diosen jak oro
huakupea meknopo̱e̱nok katepi' ijkika'apoy buttida ijjay." Be'api'
ea'nayo kenda ka'dik mo'e̱ne. Opuda̱ nama'da boa'ika'ne. Opud hua-
manmadika'eri ekpobiga̱ huabatohua'erionig pai'da mo'nopo'e̱a̱pone.
17 Nama'da mo'nopo̱i̱ka'ne. Ekpobigo̱nig mo'e̱ne. Diostaj oknopo̱e̱hue'
mo'e̱ne. Diosen jak o̱'e̱nok oroa e̱'ti̱hui̱t Diostaj 'uruda o̱'e̱. Diosen
jaktanayo Diosa huaka' o'pak. 18 "Ijka'apoy, buttida ijjay. Diosen 'uhuataj
e'nigbakpaka kutopa meknopo̱e̱ne," kenda ea'ada kahue' mo'i̱ika'ne.
"Ijka'apoy, buttida ijjay. 'Uhuataj e'nigbakpaka kutopate 'uhua o'huedpo
meknopo̱e̱ne ea'nayo ka'dik mo'e̱ne." Opuda̱ nama'da boa'ika'ne
19 Konig huakpobigonig Diostaj oknopo̱e̱hue' mo'i̱ika'ne. Diosen kutopa
o̱'e̱nok 'uhua Diostaj huadak o̱'e̱. Kutopatanayo Diosa huakka' o'pak.

20 Ijka'apoy, kutopa meknopo̱e̱ne buttida ijjay ea'nayo kutopayo'da
oknopo̱e̱hue' mo'e̱ne. Kutopa 'uhuaerea moknopo̱e̱ne. Ka'dik mo'e̱ne.
21 Kenpa'ti Diosen jaka meknopo̱e̱nok ijka'apoy ea'nayo ka'dik mo'e̱ne.
Dios jakyo o̱'i̱ka'. 22 Kenpa'ti kenda ijka'aponig, kurudạpi' meknopo̱e̱ne
buttida ijjay. Kenpa' ea'nayo Diosen huahuadạ Diosakon moknopo̱e̱nok
kenda ka'dik mo'e̱ne.

23 Opud Moisésenba' huamanmadika'eri fariseo huaman-
madika'eriere Apagba' huakka' mo'nopo̱e̱nig'a nama'da mo'nopo̱i̱ka'po
bo'kika'ne. Opud pai'da mo'nopo'e̱ạpone. Menta anís cominoere
aypo huatokbuk Diostaj sig sig bo'yokika'nig'a Diosen e'manmadika'
kenda Dios huakka' o'pak kennayo kahue' mo'i̱ka'ne. Opudnayo
butukda huadik kikahue' mo'e̱ne. Nog aratbuttaj matinepahuihue'
mo'i̱ka'ne. Kenpa'ti Diostaj oknopo̱e̱hue'da mo'i̱ka'ne. Aya' Diosen
'uru e'manmadika' kika'dik mo'e̱po, nogomeytaj butuk huadikyo'
kika'dik mo'e̱po, aya'tada yan'matinepahuika'po, kenpa'ti aypo
huatokbukkon Diostaj yokdik mo'i̱ka'apone. 24 Kenda Diosa pakhue'
o̱'i̱ka'nig bo'kika'ne. Kenda Diosa huakka' o'pak opudnayo kahue'
mo'i̱ka'ne. Opud konig ekpobigạ e'batohua'nig mo'i̱ka'ne.

25 Opud huamanmadika'eri pai'da mo'nopo'e̱ạpone. Huadakda o̱'ne,
'uruda huamanmadika'eri o̱'ne. Aratbuta opudtaj men'tinopo̱e̱'po
kenda bo'eretpakika'. Huạso̱'tayo'da bo'koyoa'ika'ne. Huanopo'nayo
dakhue'nopo'nada mo'i̱ka'po huakka'tada katetapi' bo'eretpakika'po
kenpa'ti mo'bakkay'ika'ne. 26 Fariseo Diostaj konig ekpobigo̱nig
mo'i̱ka'ne. Konig vaso huaki̱re̱gpenkon koyodik mo'i̱ka'ne, ken
konig e'nopo'koyoa' yanika'. Huakkuruda nopo'koyoa'dik mo'e̱ne.
Mo'nopo'koyoa'depo huạso̱'kon 'uruda o̱'e̱ạpo.

27 Opud huamanmadika'eri pai'da mo'nopo'e̱ạpone. Huadakda
o̱'ne. 'Uruda huamanmadika'eri o̱'ne. Aratbut opudtaj men'tinopo̱e̱'po
kenpa'da bo'eretpakika'ne. Konig kubaraktone'onig mo'e̱ne. Huid
huanokbettaj yereda e̱'ti̱hui̱tde'te 'uruda e̱'e̱ạda sorokyạ'nayo pạgda
o̱'e̱po e'bueyen hua'ay huakka'da o̱'nika'. 28 Ken konig mo'i̱ka'ne. Opu-
den huạso̱' 'uruda mo'e̱nig'a dakhue'nopo' mo'i̱ka'po kenpa'da nama'da
mo'nopo̱i̱ka'po dakhuea'da bo'kika'ne.

29 Moisésenba' huamanmadika'eri fariseoere pai'nada
mo'nopo'e̱ạpone. Huadakda o̱'ne. Aratbuta men'tinopo̱e̱'po nama'da
mo'nopo̱i̱ka'po bo'kika'ne. Apagba' huamanbatia'pakerikudaken
kubarakta' konig okkahuehue'dik huid jaksi'po bo'kika'nig'a. Kenpa'ti
huadak huaka'erien kubarak huanokbet 'urua'da boto'kika'nig'a.
30 "Oro'en adhueya'pane'kudaka Diosen huamanbatia'pakeritaj
on'batiarakika'uy. Oro' kenoka' e̱e̱'nayo batiarakahue' o̱'e̱ạy'uyyet."
Opudạ nama'da mo'mana'ika'ne. 31 Diosen huamanbatia'pakeritaj
oro'en huaoj on'batiaraka'uyate. Opudạ huata'da bo'huaa'ika'ne.
32 Kenda opuden huaoj huaboa'da o̱gkika'uyatenig kenpa'da yạgka'po
yan'batikti'.

33 Opud konig bihui mo'e̱ne. Konig bihuien aratbut mo'e̱ne.
Nama'da huaa'eri mo'i̱ka'ne. Kenpa'da mo'bueyapone. Diosa castiga
mogka'po kenpa'da ta'akyo mo'eonhuahuikapone. 34 Opudtaj Diosen
huamanbatia'pakeritaj ijmata'mona'apoy. Diosen huanopo̱e̱'eritaj
ijmata'mona'apoy. Kenpa'ti huadak hua'a huamanmadika'eritaj
ijnigta'mona'apoy. Dakhue'da mo'e̱po opudạ sue'da huakka'mon

mo'baarakapone. Huẹypa cruzte nogtaj mo'baarakapone. Nogtaj opuden huạitake' jakya' huiyokbiada mo'mabitbitapone. Nogtaj huakka' jakyo nog huakka' jakyo mo'bahuahua'po dakhue'ada mo'magka'apone. 35 Konig opud judío aratbuten adhuea'pane' huairi dakhuea'da mo'nigkika'uyatenok opudomeyạkon konigti bo'kika'. Huakkuru mo'diaypo Abeltaj o'darakuyate. Abel 'urua'da Diostaj o'nigpẹika'uyate. Nogok nogda nogda Diosen huamanbatia'pakeritaj on'huadiaypo o'darakuyate. Ta'pote Zacarías Berequíasensi'potaj Diosen jak kuruta' o'darakuyate. 36 Opuden adhuea'pane' dakhuea'da mo'nigkika'uynok opudkon dakhuea'da bo'kika'nok Diosa digạ'da castiga mogka'apone, buttida ijjay. —Jesúsa judío huairitaj ịghua'nanada o'mana'uy.

Jerusalén huakka' jakyo huạẹ'eritaj Jesúsa o'matinepahui'uyate.
(Lc. 13.34-35)

37 —Opud Jerusalén huakka' jakyo huạẹ'eritaj di' ọ'nika'nig'a. Diosen huamanbatia'pakeritaj kenpa'ti Diosen huata'mona'eritaj opudạ mo'batiarakika'uyate kenpa'ti a'arakya'po huidạ mo'bapa'ea'uyate. Konig huatahuaj huạyẹạ huasi'potaj okajpea o'batioka'ika' konigti menigaa' opudomeytaj a'batiokaya'po e'kupopakata' ijpakika'uynig'a opudnayo konig Diosensi'po ẹẹ'ta' pakhue' mo'ịka'uyne. 38 Opudomeytaj Diosa bokhua'nede. Opuden huakka' jaktaj Diosa onte'ti tiokahue' mo'ẹạpo. Jak ehue'da ọ'tạẹạpone. 39 Onte'ti do'taj tiahuayhue' ọ'neonhuahua'apone. Kenoka' "Kentaj Diosa o'ta'mona'uyate 'urunanada ọ'ẹ. Kentaj o'paki." Opudomeyạ eade'te onte'ti do'taj on'tiahuayapone, ijjay. —Jesúsa o'mana'uy.

24

Diosen huid jak aya'nada on'baksaka'apo. Jak ehue'da ọ'ẹạpo.
(Mr. 13.1-2; Lc. 21.5-6)

1 Diosen jakya' Jesúsa ọ'ọrọkdepo jak kurute e'huae'te, "Diosen huakka' jak yatiahuay', 'uruda ọ'ẹ." Oro'a Jesúsen huanigpẹika'eria Jesústaj ona'uy.

2 —In huid jak bo'tiahuaydenigtaj nogok aya'da huid on'sakapo. Huabada sorokte nog aratbuta on'saka'apo. Huid kupahuihuihue' ọ'ẹạpo. Diosen jak ehue'da ọ'ẹạpo. Buttida ijjay. —Jesúsa oro'taj mona'uyne.

Cristo onte'ti tiakhued ẹẹ'ted kenpa'ti kene'huạyạ' huame'noe tiakhued ẹẹ'ted in konig aratbuta on'magkika'aponig Jesúsa o'manopọẹạ'uyate.
(Mr. 13.3-23; Lc. 21.7-24; 17.22-24)

3 Ken Olivos ote'yo o'hua'de'uy Jesús e'huadte oroayo'da kentaj o'huahua'po ona'po:

—¿Menoka' Diosen huid jak yansakapet? ¿On onte'ti e'tiak kenpa'ti kene'huạyạ' huame'noe menoka' yạ'ẹạpet? ¿Oro'omey a'nopọẹya'po kate huakkuru o'tiahuayapet? —Jesústaj ona'uy.

4 —Keyoj, huakka'ada opudtaj nama'da ena'te pẹẹhue' yanikati'. 5 Huakka'ada opudtaj bo'huatiakapone. "Cristo ịjjẹy." Nama'da mona'apet. Kenomeytaj huakka'ada nama'da on'manigpẹẹạpo. 6 Nogbayo nogbayo gobierno sorotataj nog gobierno sorotataj on'barakonhua' yan'batia'pakapet. Opudnayo me'pukhue' yane'.

Kene'huạyạ' huame'noe tiakhued ẹẹ'ted. 7 Nogbaya' nogbaya' gobierno
sorotataj yan'barakeonhuahua'apet. Digạ'da yan'barakeonhua'apet.
Nogyạ' nogyạ' aratbut aypobayo' ọ'nepo yan'mabueyonhua'apet,
huakka'da dakhue'da yan'mamaeapet, kenpa'ti nogbaya' nogbaya'
huadari yạ'ịyẹgạpet. 8 Kenpa' huaboa' dakhuea'da ọ'ẹdepo pai'nanada
yan'nopo'ẹạpet.

9 Nogok do'taj moknopọịka'nok opudtaj digạ'da mogka'apet. Opudtaj
bo'arakapet. Nogba nogbaya' huabada opud huaknopọẹ'eritaj
bo'huadiayika'apet. 10 Kenoka' huakka'ada yanoknopọẹbatikapet.
Nog huaknopọẹ'eritaj dakhuea'da yan'magka'apet yan'bakudẹạ'apet
kenpa'ti huayahuaya yan'bahuatitotia'keapet. 11 Kenpa'ti huakka'da
huamanbatia'pakeri yạ'neapet. Diosen huamanmadika'eri
ịjjẹy nama'da yada'apet. Kenpa' on'mona'nok huakka'ada
nama'da yanoknopọẹạpet. Ona'ti Diostaj pakhue' yạ'neapet.
12 Digạ'da dakhuea' on'magka'aponok huaknopọẹ'eria di'
on'maepo sigda sigda yan'batikapet. Onte'ti nog huaknopọẹ'eritaj
huayahuaya suepi' di' yan'maeapet. 13 Kenomey Diostaj daka'da
on'nigpẹẹpo o'noknopoeonhuahuika'po batikhue'da huayahuaya
di' on'mae'ika'nignayo on'bueydepo batikhue'da onte'ti Diosere
on'noeonhuahuika'apo. 14 Konig ijmanmadika'nig, Dios Huairitaj
huaknopọẹ'eri Diosensi'po yạ'neapet. Kenda nogbaya' nogbaya'
huabada yan'manbatia'pakika'apet. Aya'ada yan'mapẹạpet. Aya'ada
en'mapẹẹdeika'te kene'huạyạ' huame'noe yạ'ẹạpet.

15 Kenda Diostaj konig tạhuịrẹgnanada ọ'ẹpo Diosen jakyo yạ'ẹạpet.
Daniela a'nenda o'madoya'uyate. Yan'bona'pakpo yan'nopoenkati'.
Kenda Diosen jakyo ẹ'ẹde'te yan'tiahuaydepo 16 aya'da aratbut Judea
huadaribayo ọ'nepo ote'yon ịda ken'mamone'. 17 Huabarakeri ịdada
on'batiaknok jak kurute opud ẹẹ'nayo jakyo katepi' mo'tamae a'udya'po
kudhue' yaneti'. Ịdada yan'mamonti'. 18 Kenomey ta'bayo ọ'nepo
jakyo huaoktaj a'etuya'po kumejhue' yane'. Ịdada yan'mamonti'.
19 Ettone' bogdakhue' yạ'nepo kenpa'ti ettone' yọbed yan'tọẹpo
on'minognok ịda monhue'dik ọ'nenok kenomeytaj dakhue'nanada
yạ'ẹạpet. Pai'da yan'nopo'ẹạpet. 20 Yan'tiona'pakikati'. Huahui'okpi'
uu'ok ẹẹ'tepi' monhue'dikpi' ạ'ẹyạ'po, okmapịẹ'ahuaddikte
monhue'dikpi' ạ'ẹyạ'po, yan'tiona'pakikati'. 21 Huakka'nada pai'da
yan'nopo'eonhuahua'apetnok. Ke'ponanada yạ'neonhuahua'apet.
A'nenda sue'da pai'damon on'nopo'ẹ'uyate. Kenpa'ti nogok onte'ti
sue'da dakhue'mon yan'nopo'ẹạpet. 22 Aya'ada mabueyhue'dik
ka'ne'po kenpa'ti Diostaj huaknopọẹ'eri Diosen huabaktie'ea'eritaj
Diosa o'matinepahui'po "sue'da huame'noe aratbut pai'nananada
kan'nopo'unhuahuike'." Diosa ya'aapet. Konigẹpo yan'tiona'pakikati'.

23 Kenoka' pai'da e'nopo'unhuahuade'te "Yan'tiahuay' in Cristo ọ'ẹ."
"Yan'tiahuay' ạyọ Cristo ọ'ẹ." Be'api' ena'nayo pẹẹhue' yaneti'. 24 Nogok
"Cristo ịjjẹy," huabokerekapi' nama'da yan'mana'apet. Nogạ "Diosen
huamanbatia'pakeri ịjjẹy," nama'da nogok nogok yan'mana'apet.
Diosen huabaktie'ea'eri nama'da kạgke'po nama'da yan'mana'apet.
Kenpa'ti 'urua'da konig Diosayo'da ka'dik ọ'ẹnig yạgka'apet kenpa'ti
yan'bayarea'apet. 25 Nama'da huaa'eria nama'da yan'batia'pakapet.
Nama'da huaa'eri tiakhued daka'da opudtaj on'nopọẹạ'ne. 26 "Aratbut
ehue' e'nahuẹ'yọ Cristo ọ'ẹ." Aratbuta e'na'nayo huahue' yaneti'. "Ịyọ

Cristo o̱'e̱ jakyo." Be'api' ena'nayo pe̱e̱hue' yaneti'. 27 Konig o̱jbedtone'
adteda kurudya̱' e'eypak o'huaika' aya'ada aratbuta nogbaya' nogbaya'
onokteyo' on'tiahuayika'. Ken konig do onte'ti e'tiakte aratbut nogbaya'
nogbaya' onokteyo' on'tiahuayapet. Do'taj Diosen Huasi'po i̱jje̱nok
Diosa me'ta'mona'uyne. 28 Hua̱so̱' o'bueypo i̱da pa̱gda o̱'e̱. Matuk i̱da
on'batiakika'. Konigti nogok aratbut dakhuea'da o̱gkika'deaponok
doere Diosen huata'moneriere ijhuarakapoy. Dakhuea' huaka'eritaj
castiga ijmagka'apoy.

In konig ijtiakapoy Jesúsa o'batia'pakuyate.
(Mr. 13.24-37; Lc. 21.25-33; 17.26-30, 34-36)

29 Kenoka' pai'da en'nopo'unhuahuade'te diga̱' e'magkadhuahua'
en'batikde'te niokpoakon sigpi' ta'tehue'dikda ya̱'e̱a̱pet konigti
puug jeyhue'da ya̱'e̱a̱pet. Kurudya̱' siokpo yakahuaapet. Kurudyo̱
hua̱e̱'eri huairinig yan'kiriga̱'apet. 30 Kenoka' kurudyo̱ do Diosen
Huasi'pota' bo'tiahuayapet, 'urua'nanada e̱e̱'te aya'ada bo'tiahuayapet.
Diostaj dakhue'da o̱gkika'po on'manokotdepo on'mame'pukpo
diga̱'da on'bahuikapo. Do e'tiakte bo'tiahuayapet. Teynanada
i̱jje̱po 'urunanada i̱jje̱po ijhuarakapoy. 31 'Utta'da huato'ka'pu'
e'to'ka'te do'hued huata'moneri ijmata'mona'apoy. Nogyon nogyon
do'hued huabaktie'ea'eritaj on'bakupopaka'apo. Aya'baya'da
on'bakupopaka'apo.

32 Higuera hue̱ymeytaj ijmanbatia'pakapoy. Kenda daka' yan'nopo̱e̱'.
Hua'opi o'kuta'sonpakde o'bakutapakde huabayok o'tiakonyak
mo'nopo̱ika'. 33 Kenda kenpa' huaboda ijmanay e̱'e̱de'te opud
bo'tiahuaydepo kurudya̱' o'tiakdeapo nopo̱e̱'dik mo'e̱ne. 34 Aya' opud
aratbut bueyhued opuden huakka' jaktaj taka' sorotataj ke'poda
mogka'apet. 35 Do'hued hua'a do'hued e'manmadika'nayo kenpa'da
o̱'unhuahuika'apo. Batikhue'dik o̱'e̱a̱po. Huadari batikdik kurud
batikdik do'hued e'mana'nayo batikhue'dikda o̱'e̱a̱po.

36 Ken huame'noe o'tiakapo kente niokpo e'huadte aya'ada be'api'
nopo̱e̱hue'da o̱'ne. Diosen huata'moneripi' kurudya̱' nopo̱e̱hue' o̱'ne. Do,
Diosen Huasi'po itipi' nopo̱e̱hue' i̱jje̱y. Apag Diosayo'da o'nopo̱e̱.

37 Konig a'nenda Noékudak e̱e̱'te aratbut hua̱hue̱ e̱'po̱gtaj onmabo-
hue' o̱'nuy. Do e'tiakte konigti o̱'e̱a̱po. Aratbut do'taj onmaboikahue'
o̱'neapo. 38 A'nenda Noé e'noete hue̱kurutone' tiakhued e̱e̱'ted arat-
but on'bapeika', on'mamay'ika', on'to̱e̱pakika', kenpa'da o̱gkika'uy.
Diostaj nopo'koreahue'da Noéomey kusi'petone'yo e̱gkudde'te 39 kenpa'ti
hue̱kurutone' o'tiakapo oknopo̱e̱hue' o̱'nuy. E'tiakte enta'kotde'te
huaboa'da on'nokotuyate. Kenoka' hue̱kurua aya'da o'batohua'uyate.
Do e'tiakte konigti ya̱'neapet. 40 Do e'tiakte ta'bayo botta' huabokerek
ya̱'neapet. Diosen huata'moneria nogtatida yanoktohua'apet. Nog-
taj ya'nenonapet. 41 Botta' ettone'a̱ yan'batarua'apet. Diosen hu-
ata'moneria nogtatida yan'tohua'apet. Nogtaj ya'nenonapet.

42 Kenoka' do opuden Huairi o'tiakdeapo nopo̱e̱hue' mo'e̱po, daka'
e̱kpo̱e̱' menigikati' opuda̱nayo. 43 Jak hua̱ta̱e̱'eri e'tayte huabere'eri
a'bereya'po on'tiakika'. Ken horate huabere'eri o'tiakapo jak hua̱ta̱e̱'eri
e'nopo̱e̱'nayo tayhue' o̱'e̱po huabere'eritaj o'mabonok berehue'dik
o̱'e̱a̱po. 44 Konigti opud kenpa'ti do'taj daka' maboika'dik mo'i̱ka'ne.
Kenoka' Huairi o'tiakapo nopo̱e̱hue' e̱'ne'te ijtiakapoy.

Huairien huanaba' huamatoe̱'eri daka' huakika'eri konig o̱'ne. Huairien huanaba' huamatoe̱'eri daka' kikahue' huae̱'eri konig o̱'ne.

(Lc. 12.41-48)

45 Huaknopo̱e̱'eritaj 'urua'nanada huatamato̱e̱'erita' Diosa
o'pakika'. 'Urua'nanada huatamato̱e̱'eria huaknopo̱e̱'eritaj daka'
on'manmadikika' kenpa'ti daka' on'mato̱ika'. 46 Do e'tiakte
huatamato̱e̱'eri daka'da on'nigpe̱ika'po huadakda e'manmadikika'nayo
kenpa'ti 'uruda nog huaknopo̱e̱'eritaj e'tihuapokika'nayo durugda
o̱'neapo. 47 Daka'da Diosen o̱gkika'po aya'da Diosen e'tamae'
on'to̱ika'apo. 48 Do'hued huairi ijhue'da ya̱'e̱po yatiakapet nama'da
e'nopo̱e̱'nayo kenpa'ti 49 Diosen huaknopo̱e̱'eritaj e'mabitbitnayo
kenpa'ti sine' huakkuda̱'eriere e'bape'ika'nayo kenpa'ti kenomeyere
e'mamay'ika'nayo 50 kenoka' Huairitaj mabohue' ene'te ijtiakapoy.
Kenme'noete nopo̱e̱hue' e̱e̱'te ijtiakapoy. 51 Kenomeytaj diga̱'da
o'nogka'apone. Nama'da huaa'eri dakhuea'da o̱'nenok kenomeyere
o'nogka'apone. Ke̱yo̱da aratbut pai'da on'nopo'i̱ka' kenpa'ti diga̱'da
on'bahuikika' ke̱yo̱ kenomeytaj ijmaenapoy.

25

Diez mune'yo̱ konig o̱gka'uyate.

1 Konig Dios Huairien hueretda huanigpe̱ika'eri, Dios Huairiensi'po
o̱'nepo daka' e̱kpo̱e̱' on'nigonhuahuika'depo durugda Diosyo
on'bakudapo. Ken konig o̱'e̱ ijmanbatia'pakapoy. Konig opud judío
aratbut o̱gkika' huabokerek a'to̱e̱pakya'po sikyo hua̱to̱e̱ ae'ya'po
o'tiakapo. Kentaj a'deatuya'po diez mune'yo̱a̱ sikyo on'huahua'uy.
Huasihuaj huakjeysi'po o'nonto̱e̱'e̱po on'huahua'uy. Mune'yo̱ konig
Jesúsen huaknopo̱e̱'eri o̱'ne. 2 Huabaniga̱' daka' nopo̱e̱hue'ada
o̱'nuy. Nog huabaniga̱' daka'da on'nopo̱e̱po huadakda o̱gkika'uy.
3 Daka' manopo̱e̱' ehue'ada mune'yo̱ sue'da huasihuaj o'nontohua'uy.
Nog huasihuaj ontohuaehue' o̱'nuyate. 4 Nog mune'yo̱a̱nayo nog
huasihuaj o'nontohuae'uyate. Diosen Noki̱re̱ga̱ o'manopo'to̱ika'nok
Diosen 'urua'da o̱gkika'po huabokerektaj ke̱yo̱da on'nigu̱yate.
Huasihuaj konig Diosen Noki̱re̱g o̱'e̱. 5 Huabokerek a'to̱e̱pakya'po
ijhue'ta'da o'tiaknok aya'da o'nokbatai'uyate. 6 Ken sikyo nopoka'
"Ken huabokerek a'to̱e̱pakya'po o'tiakde. Kentaj yan'dej." 'Utta'da
aya'ada on'pe̱e̱de'uyate. 7 Aya'ada mune'yo̱ on'mamabo'uyate.
Huakjeysi'potaj a'bakpakaya'po o̱gka'uyate. 8 Daka' manopo̱e̱'
ehue'ada hua̱e̱'eria mune'yo̱ nog mune'yo̱taj on'mana'po: "Sue'da
huasihuaj beyok. Oro'en huakjey o'bakayde." On'mana'uyate. 9 "Keje'
sue'da mo'ta̱e̱ne. Yokhue'dik o̱'nene. Huabahuaya'erite yanhua'.
Ke̱yo̱ ya̱'detu'." Daka'da huanopo̱e̱'eri mune'yo̱a̱ on'mana'uyate.
10 Nog huabaniga̱' daka' nopo̱e̱hue'ada hua̱e̱'eri mune'yo̱ huasihuate
enhuade'te huabokerekakon o'tiakuy. Ke'na a'to̱e̱pakya'po o'tiakuy.
Kenere huabaniga̱' mune'yo̱ Diosen Noki̱re̱ga̱ o'manopo'to̱ika'nok
daka'da Diostaj on'nigpe̱ika'po jakyo e'to̱e̱pak fiestate on'kuduyate.
On'kuddepo akbogpe o'nokhuikuy. 11 A'timon huabaniga̱' daka'
nopo̱e̱hue'ada hua̱e̱'eri mune'yo̱ on'tiakuy. "Monigokhuike', Huairi."
O'nona'uynig'a. 12 "Opudtaj o̱ki̱e̱hue' o̱'nene. Buttida ijjay." Huairia
o'mana'uy. Ken konig ya̱'e̱a̱pet. —Jesúsa o'manbatia'pakuy.

13 —Konigẹpo Diosen daka'da yạg'kikati'. Batikhue'da do e'tiakapote
ẹkpọẹ' yanikati'. —Jesúsa mona'uyne.

Huairien huadak huanigpẹẹ'eria huairien huakupe daka' ọ'tạẹpo nog huakupe gana o'taka'apo. Ken konig Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uy.

14 —Konig Dios Huairien hueretda huanigpẹika'eri, Dios Huairiensi'po
ọ'nepo kirigạyọ' Diosen ọgkika'. Konig huairi huanaba' o'matọẹpo
nogbayo a'ti o'hua'depo huanaba'taj ke'nen huakupe o'baktoyoke'uyate.
Gana men'takadhuahue'po o'baktoyoke'uyate.

15 Nogtatida huabanigạ' mil huakupe oktoyokuyate. Nogtaj botta'
mil huakupe oktoyokuyate. Nogtaj nogtida mil huakupe oktoyokuy-
ate. Konig gana men'take'po huakka' huanopọẹ'eritaj huakka'mon
o'baktoyokuyate. Sue'da huanopọẹ'eritaj huakkahue' o'baktoyokuyate.
O'bayokdepo nogbayo o'bakhua'uyate. 16 Ke'na huanaba' huabanigạ'
mil huakupe o'edepo nogok nogok o'bae' kenpa'ti o'bahuaya'. Daka'da
o'kika'depo nog huabanigạ' mil huakupe ọ'ịtaka'uyate. 17 Konigti o'ka'po
nogạ botta' mil o'tọẹpo nog botta' mil huakupe ọ'ịtaka'uyate. 18 Kennayo
nogtida mil o'edepo sorokyo o'ma'ịrẹgạ'uyate.

19 Huairi ijhue'da ọ'ẹdepo onte'ti o'tiakuyate. "Yan'tiak." Huakupe
huatọẹ'eritaj o'mana'po en'tiakte, "Men do'hued huakupe mo'tọẹ,"
o'mana'uyate. 20 Ke'na huabanigạ' mil huakupe oe'uy huakkuru
o'huatiakuy. Huairitaj botbanigạ' mil huakupekon o'tabahua'uyate.
"Huabanigạ' mil huakupe bekuyne. Nog huabanigạ' mil ịjịtaka'mey. In
botbanigạ' mil huakupe i'tamaene, Huairi." Ona'uyate. 21 "Huadakda
huanaba' ọ'tạẹne ọ'na. Daka'da i'kika'nok. Batikhue'da i'kika'. Sue'da
do'hued me'tạẹme'nig'a daka'da i'kika'tenok huakka'da do'hued
me'tạẹạpone. Doere i'durugpakapone." Huairia ona'uy. 22 Nogạkon
huanaba' botta' mil huakupe oe'uyate huairite o'huatiakpo "Botta'
mil huakupe bektoyokuyne. Nog botta' mil huakupe ịjịtaka'mey. In
botta' botta' mil huakupe i'tạẹne, Huairi." Ke'na huanaba'a ona'uyate.
23 "Huadakda huanaba' me'tạẹne. Daka'da i'kikate. Sue'da do'hued
me'tạẹme'nig'a daka'da i'kika'tenok huakka'da do'hued me'tạẹạpone.
Doere i'durugpakapone." Huairia ona'uy. 24 Ke'na nogtida mil huakupe
oe'uy huairitaj o'huatiakdepo "Ọ'na ba'tey ọ'ẹpi', ijnopọẹpo ọ'nen
huanaba' digạ'da en'baa'tada aya'da i'bakbae'ika'. Huanaba'en ehue'da
ọ'ẹ. Huakid batukehue'ada i'bakbakayika'. 25 Konigẹpo ijme'pukpo
ọ'nen huakupe sorokyo ijmairẹgạ'uy. In ọ'nen i'tạẹne." Ken huanaba'a
ona'uy. 26 "On huanaba' dakhue'da ị'ẹne. Baahue' huạẹ'eri ị'ẹne. Do
baahue'da o'bakbaika' kenpa'ti batukhue' ẹ'ẹạda huakid o'bakbaika'
i'nopọẹpo 27 konigẹpo do'hued huakupe bancoyo e'kudạme'nayo
do e'tiakde'te do'hued huakupe nogịti huakupe men'tahuayetnig'a."
Huanaba'taj huairia ona'uyate. 28 Nogomey kenteda ẹ'ne'te "Ken
mil huakupe huanaba' o'tọẹ ya'nokkay'. Ke'na diez mil o'tọẹnigtaj
yan'yok. 29 Aya'ada sue'da huakka' on'tọẹpo daka'da e'tọika'nayo
daka'da e'kika'nayo kenomeyen huairia o'pakpo nogịti o'bayokapo.
Nogomey sue'da on'tọẹpo daka'da tọẹhue' ẹẹ'nayo daka'da kikahue'
ẹẹ'nayo kenpa'ti nogda ịtakahue' ẹẹ'nayo kenomeyen huairi kenda
sue'da on'tọẹnigtaj o'baktiparatapo. 30 Ken dakhue' huanaba'taj
kẹyọda sikkịrẹgda ọ'ịka', kẹyọda kenpa'da pai'da on'nopo'ịka', kẹyọda

ya'nen'." Huairia o'mana'uyate. —Jesúsa ken konig o'manbatia'pakpo o'manmadika'uy.

Jesús Huairi onte'ti e'tiakde'te ke'nen hueretda huanigpe̱ika'eritaj daka' o'baeapo. Oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eritanayo Diosen castiga e'kadhuahuika'yo o'maenapo.

31 —Diosa do'taj me'ta'mona'uyne. Nogok do onte'ti ijtiakapoy. Onte'ti konig huairitone' 'urua'da i̱jje̱po doere aya'da Diosen hu-ata'moneriere o'tiakapoy. Kenoka' Dios Huairien 'urua'da huahuadte konig huamata'mona' huairi ijhuadapoy. 32 Aya'ada nogbayo nogbayo hua̱e̱'eria do'taj menhuatiakapone. Do'taj e̱gkupopakte ijbaktie'ea'apoy. Konig oveja huato̱e̱'eria ovejataj cabra 'uhua o'bakupopaka'ika' ken konig ijka'apoy. 33 Oveja konig Diosen huabaktie'ea'eri 'uruda Diosen hua'a huanigpe̱e̱'eri do'hued huada'kopen ijkupopaka'apoy. Cabra konig Diosen huabaktie'ea'eri ehue'da nama'da huaka'eritaj do'hued ope'topen ijkupopaka'apoy. 34 Ijbakupopaka'depo do'hued huada'kopen hua̱e̱'eritaj "Yan'tiak. Opudtaj do'hued Apaga̱ o'madurugpaka'uyate. Huadari kurud Diosa a'nenda o'ka'po do'huedsi'po o̱'neapo Diosa o'nopo̱e̱'uyate. Oyda Diosensi'po mo'e̱ne. 35 Aypota' e'kusitokte aypo on'yokuyne. Maymaya̱' ea'te hue̱'e̱y on'yokuyne. Nogbayo e'huae'te huatay' on'yokuyne. 36 Yudtaj to̱e̱hue' e̱e̱'te on'yokuyne. Dakhue', e̱e̱'te on'ta'huade̱'u̱yne. Huabakuda̱' jakyo e̱e̱'te do'taj on'ta'huade̱'u̱yne." Do Diosen Huairi huada'kopen hua̱e̱'eritaj ijmana'apoy. 37 "Menok kenpa' kahue' o̱'u̱y ontaj. O̱'na aypota' e'kusitokte aypo yokhue' o̱'u̱yne. Maymaya̱' ea'te hue̱'e̱y yokhue' o̱'u̱y. 38 O̱'na nogbayo e'huae'te oro'en jakyo kataye'po kuda̱hue' o̱'u̱y. Yudtaj to̱e̱hue' e̱e̱'te menok yokhue' o̱'u̱yne. 39 Dakhue' e̱e̱'te kenpa'ti huabakuda̱' jakyo e̱e̱'te on'taj ta'huade̱hue' o̱'u̱yne, Huairi." Huadak huaka'eria do'taj kenpa' boa'apone. 40 "Kenoka' inomey do'hued huama'buytaj bo'ka'uyate kenda do'taj hueretda bo'ka'uyne." Do Diosen Huairia ijmana'apoy.

41 Aratbut ope'topen Diosen huabaktie'ea'eri ehue' e̱'hua̱e̱'taj "Menokbahua'. Opudtaj Diosa diga̱' castiga magka'dik mo'e̱a̱pone. Bakpak batikhue'da e̱'i̱ka'yo yanhuati'. Ken ta'akyo castiga a'magkaya'po toto'taj kenpa'ti toto'en huata'moneritaj Diosa o'nigka'de. 42 Aypota' e̱e̱'tada yokhue' o̱'ne'uyne. Maymaya̱' ea'tada yokhue' o̱'ne'uyne. 43 Nogbayo e'huae'te huatay' yokhue' o̱'ne'uyne. Yudtaj to̱e̱hue' e̱e̱'te yokhue' o̱'ne'uyne. Dakhue' e̱e̱'te kenpa'ti huabakuda̱' jakyo e̱e̱'te do'taj ta'huadehue' o̱'ne'uyne." Do Diosen Huairia ijmana'apoy. 44 "Ehue' ontaj e'kusitokte tiahuayhue'da maymaya̱' ea'te tiahuayhue'da o̱'na nogbayo e'huae'te kenpa'ti yudtaj to̱e̱hue' e̱e̱'te kenpa'ti dakhue'da e̱e̱'te huabakuda̱' jakyo e̱e̱'te tiahuayhue' o̱'e̱'uyne. Konige̱po ontaj tihuapokhue' o̱'e̱'uy, Huairi." Ope'topen huakupopakeria do'taj mona'apone. 45 "Inomey do'hued huama'buy do'hued huaknopo̱e̱'eri huairihue'da kenpa'ti konig pai'da e̱'ne'tada batihuapokhue'da mo'i̱ka'uynok konige̱po do'tada konig tihuapokhue' o̱'nuyne. Buttida ijjay." Ijmana'apoy. 46 Kenomey ope'topen huakupobo'eri Diosen castigayo kenpa'da o'nokbahua'apo. Kenpa'da pai'da on'nopo'unhuahuika'apo. Diosen 'uruda huakika'eri kenpa'da Diosere on'noeonhuahuika'apo. —Jesúsa oro'taj mona'uyne.

26

Jesústaj a'arakya'po monig o'totiakapo judío huairiomey on'batia'pakuyate.
(Mr. 14.1-2; Lc. 22.1-2; Jn. 11.45-53)

1 Kenpa' aya'da Jesúsa oro'taj mona'depo nogdakon mona'po:
2 —Eme'tekenta' judío huakkurueri isi'po mabueyhue' ęę' okkahue-
hue' fiesta o̱'ęąpo, mo'nopo̱ęne. Do'taj cruzte kan'arake'po judío huairi-
taj nogbokereka'tida me'bahuaya'apone —Jesúsa mona'uyne.
3 Jesúsa kenpa' ea'te sacerdote, Moisésenba' huamanmadika'eri, judío
huairitone', Caifás sacerdote huairien jak kurute on'kupopakuyate.
4 Kęyą' monig Jesústaj i̱rę̱gi̱rę̱g o'totiakapet kenpa'ti monig o'arakapet
on'batia'pakuyate.
5 —Fiesta ęę'te arakhue'dik o̱'ęne. Kenoka' e'araknayo aratbut
mo'huadiaypo 'utta'da boy'dik mo'ęąpone. —Judío huairia
on'batia'pakuyate.

Ettone' 'uru'huı̱ęąda huasihua'a Jesústaj o'kutioy'uy.
(Mr. 14.3-9; Jn. 12.1-8)

6 E'si'dakseta' Simóntaj on'dikka'uyate. O'si'dakyare'uyate. Be-
tania huakka' jakyo Simónen jakyo Jesús ęę'te 7 ettone'ą Jesústaj
o'huahua'po huid yerepu'te 'uru'huı̱ęda huasihuaj huakka'teda ęę'tada
o'tohua'uy. Jesús huabape' kutopate e'huadte 'uru'huı̱ęąda huasihuaj
o'kutioy'uy. 8 Sue'ada Jesúsen huanigpęı̱ka'eria e'kutioy on'tiahuaydepo
on'huadiayonpo,
—Mena'po huakka'teda ęę'tada nama'da injoy. 9 Onjoyhued
ęę'nayo huakka'teda bahuaya'dik huakupe pai'da aratbuttaj bayokdik
o̱'ęąy'nig'a. —Huanigpęı̱ka'eria nopo̱ęhue' o̱'nepo on'da'uy.
10 —In ettone'taj nama'da i'ka'ne onahue' yane'. 'Urua'da megka'ne.
11 Opudere pai'da aratbut o̱'nika'apo. Donayo opudere ehue' i̱ji̱ka'apoy.
12 In huasihuaj be'tioyne do'hued huąso̱' e'kubarakka' ikkenda
be'sihuaka'ne. 13 Do aratbuttaj a'manopo'koreaya'po mo'nigbuey'uy.
Meyąpi' aya'da huadaribaya' kenpa' on'manbatia'pakika'apo kenda
in ettone' megka'nigkon on'manbatia'pakika'apo. Ken ettone'taj
okkahuehue' o̱'nika'apo. —Jesúsa mona'uyne.

Huakupete Judasa Jesústaj o'huatitotiakapo judío huairitaj.
(Mr. 14.10-11; Lc. 22.3-6)

14 Doce Jesúsen huata'moneri o̱'nepo nogtida Judas Iscariote
ę'ęąda o'bakhua'uy. Judío sacerdote huairitaj a'batia'pakya'po
o'bahuahua'uyate.
15 —¿Jesús opudtaj e'yoknayo menigą' huakupe do'taj yokdik o̱'ne?
—Judasa sacerdote huairitaj o'mana'uy. Ken Judastaj treinta plata
huakupe on'yokuyate. 16 Huaboa'da Jesústaj sacerdote huairitaj monig
ijbayokapet Judasa o'nopo̱ę'uyate.

Kene'huąyą' Jesúsere on'bape'uyate.
(Mr. 14.12-25; Lc. 22.7-23; Jn. 13.21-30; 1 Co. 11.23-26)

17 Ken huame'noe judío huakkurueri isi'po mabueyhue' ęę' okkahue-
hue' fiesta huakkuru huame'noe o̱'ụy. Oro' Jesústaj o'huahua'po,
—¿Meyą' fiesta aypo manhuadą'dik o̱'ęąpo? —Jesústaj ona'uy.

18 —Jerusalényo̱ yanhua'. Huabokerektaj bo'huahuayapet, "A'ti
ijbueyapoy. O̱'nen jakyo do'hued huanigpe̱ika'eriere fiesta aypo
o'bape'apoy. Huamanmadika'eria oa'." Ken huabokerektaj ya̱'nonati'.
—Jesúsa mona'uyne.
19 Kenda Jesúsa mona'nig oro'a o'ka'po fiesta aypo o'manhuada̱'uy.
20 Esikde'te Jesús doce huanigpe̱ika'eriere kutopate o̱'e̱po 21 o'bape'po,
—Judío huairia do'taj kadarake'po opud nogtiada do'taj
mo'bayokapone. Buttida ijjay. —Oro'taj Jesúsa mona'uyne.
22 Ken huaboa'da suhue'nada o̱'u̱y oro'. Noga̱ noga̱ Jesústaj ona'po:
—Doapi' o'yokapetpi', Huairi. —Oro'a noga̱ noga̱ ona'uy.
23 —Ke'na doere aypo huabape'te o'bape'denig'a ke'nada judío
huairitaj me'bahuaya'apone. 24 Konig Apagba'te oa'ika' do'taj
o̱gka'aponiga̱ ke'na me'bahuaya'apone. Kentaj ke'ponada o̱'e̱a̱po.
Pai'nada o'nopo'unhuahuika'apo. Ke'na a'nen si'poe̱hue' e̱'u̱ynayo
huadakda o̱'e̱a̱ynig'a. —Jesúsa oro'taj mona'uyne.
25 —Do'huapi' o'bahuaya'apetpi'. —Jesústaj Judasa nama'da ona'nig'a
ke'na judío huairitaj o'yokapo.
—E̱e̱' o̱'na o'bahuaya'apone. —Jesúsa Judastaj ona'uy.
26 O'bape'po Jesúsa pan o'bapadpo, "dakiti Dios" oa'depo o'posakea'po
oro'taj bo'yoke'po,
—Yan'bape'. In pan do'hued hua̱so̱' o̱'e̱. —Oro'taj mona'uyne.
27 A'timon vino huamai'pu' o'to̱e̱po "dakiti Dios" ona'depo oro'taj
bo'yokpo,
—Opud aya'ada yan'mai' 28 Do'hued mimi o̱'e̱. Aratbuten dakhuea'
e'ka' ijbakkahuea'apoy. Huaboa'da ijjay. Opudtaj a'nopo̱e̱a̱ya'po ijbuey-
depo do'hued mimi o'hua'apo. Aratbuten dakhuea' e'ka' akkahueaya'po
do'hued mimi o'manighua'apo. 29 A'ti in vino mayhue' i̱ji̱ka'apoy.
Nogok do'hued Apag Dios Huairitaj aya'da huaknopo̱e̱'eria huaboa'da
en'nigpe̱ikade'te onte'ti vino ijmayapoy. —Jesúsa mona'uyne.

"Jesústaj jo̱ki̱a̱hue'ya i̱jje̱y." Ia'apone Pedro. Jesúsa ona'uy.
(Mr. 14.26-31; Lc. 22.31-34; Jn. 13.36-38)

30 Diostaj e'batadi'kea'de' huakka' jak Jerusalénya̱' o'noro̱kdepo ote'
Olivosyo sikyo o'hua'uy.
31 —In sikyo opud aya'da do'taj o'nokmabiradapone. Do'taj
o'nokmamonapone. "Oveja huamato̱e̱'eritaj ekarakte oveja
o'nokmamonapo." Apagba'te kenpa' oa'. 32 Nogok huakudaka'da e̱'e̱a̱da
ijnoyhuaddeapoy Galileayo huakkuruda ijhua'apoy. Opud ta'pota'
bo'tiakapone. —Jesúsa oro'taj mona'uyne.
33 —Nogomey bokbiradpo ekmamonpi' donayo okbiradhue' i̱jje̱a̱poy.
—Pedroa Jesústaj ona'uy.
34 —Oyda in sikyo huatahuaj sipoghued "Jesústaj jo̱ki̱a̱hue'ya i̱jje̱y."
Bapa'a' ia'apone. Buttida ijjay. —Jesúsa Pedrotaj ona'uy.
35 —Ehue' onere bueydik e̱e̱'pi' "Jesústaj jo̱ki̱a̱hue'ya i̱jje̱y," ahue'
i̱jje̱a̱poy. —Pedroa ona'uy. Oro' Jesúsen huanigpe̱ika'eria konigti aya'ada
ona'uy.

Getsemaní ta'baya' Jesúsa Diostaj o'tiona'pakuy.
(Mr. 14.32-42; Lc. 22.39-46)

36 Ken sikyoda Getsemaní ta'bayo Jesús oro' ke'nen huanigpe̱ika'eriere
o̱kye̱'uy.

—Inteda yan'bahuadti'. Ayo a'tiona'pakya'po ijhua'apoy. —Jesúsa
oro'taj mona'uyne.
37 Pedrotaj kenpa'ti Zebedeoen botta' huasi'po Juan Jacobotaj
o'batohua'depo Jesús huaboa'da suhue'nanada o'epo kenpa'ti
pai'nanada o'nopo'epo,
38 —Konig ijbueyapopo pai'nanada ijnopo'ey. Iyoda men'nige'. Doere
yanokpoehue'. —Jesúsa o'mana'uyate.
39 Ken Jesús nogiti adyonda o'hua'depo okkubuka' o'huedpo
o'tiona'pakpo:
—Do pai'da nopo'ehue' kae'po tihuapokdik ee'nayo konig do ijpaknig
kahue' yae'. Konig kenda on i'pakpo megka', do'hued pag. —Jesúsa
o'tiona'pakuyate.
40 Ken Pedromeytaj o'bahuahua'po en'batayte o'bahuahuay'uy.
—Nogoratipi' mena'po doere okpoehuehue'dik mo'ene. 41 Nama'da
kahue' a'eya'po yanokpoehue' yan'tiona'pak. Huadak e'kika'ta'
bo'eretpaknig'a kahue'dik mo'ene. —Jesúsa o'mana'uyate.
42 Onte'ti a'tiona'pakya'po adyonda o'bakhua'uy.
—Do'huada pai'da e'nopo'eta' pakhue' ijjey. Kenpa'ti e'bueyta'
pakhue' ijjenok konig kenda on ipaknok bueydik a'ey', do'hued pag.
—Jesúsa o'tiona'pakondepo 43 onte'ti huanigpeika'eritaj o'bahuatiakuy.
Entayte o'bahuahuayato'uy. Taytaya' ijjay. Huakka' o'da'nok.
44 O'bakhua'depo bapa'a' o'tiona'pakuyate. Konigti o'tiona'pakuyate.
45 Ken o'tiona'pakondepo huanigpeika'eritaj o'bahuatiakpo,
—Oyitieyo yan'huedti', yan'tayti'. Oy dakhuea' huaka'eritaj do'taj
men'bahuaya'ne. 46 Yan'mabo' monhua'. Ke'na men'bahuaya'dene
o'tiakde. —Jesúsa o'mana'uyate.

Jesústaj on'tohua'uyate.
(Mr. 14.43-50; Lc. 22.47-53; Jn. 18.2-11)

47 Jesúsa kenpa' e'mana'ted Judas o'tiakde'uy. Jesúsen doce
huanigpeika'eri Judas nogtida o'uy. Judasere huakka'da
on'batiakbeduyate. Sorotataen siroenpa noga hueypa on'totiakpo
on'batiakbeduyate. Sacerdote huairi judío huairitone'a
on'mata'mona'nok on'batiakbeduyate.
48 —Kentaj bo'paknigtaj ijbuyukapoy yan'tohuati'. —Kenpa' Judas
huabahuaya'eri tiakhued o'epo o'mana'uyate. Jesústaj ka'nokie'po
kenpa' o'mana'uyate.
49 Ken Judas Jesústaj o'huahuato'po,
—Ijtiaki, Huamanmadika'eri, —ona'depo o'buyukuy.
50 —¿Katete i'tiak huadi'? —Jesúsa ona'uy.
Nogomeya Jesústaj on'ta'koyato' on'tohua'uy.
51 Ken nogtiada huanigpeika'eria siroenpa o'toepo sacerdote huairien
huanaba'taj o'pesodokteguy.
52 —Siro yakuda'. Kenomey kenpa'ti siroa ogka'po siroa mabueydik
o'eapo. 53-54 Setenta mil Diosen huata'moneri sorotataj menigta'mona',
pag. Oyedda do'hued Apag Diostaj tiona'pakdik ijjeayetnig'a, kenda
e'tiona'paknayo idada menigta'monayetnig'a inomey do'taj tohua'dik
o'ne. Apagba'te oa'ika'nok kenpa' tiona'pakhue'dik ijjey. —Jesúsa Pedro-
taj ona'uy. 55 Kenoka' huakka' aratbuttaj:
—Konig huiyokda huabere'eritaj a'tohuaya'po mo'bahuahuika'.
Konigti do'taj on'huatiakbedne. Siroenpa mo'toepo hueypa mo'toepo

do'taj on'huatiakbedne. ¿Mena'po? Diosen jakyo aya'da huame'noe
ijhuadpo ijmanmadika'ikay. Kenoka' do'taj tohuahue' o̱'nika'ne.
56 Konig Diosen huamanbatia'pakeria Apagba'te mentimadoya'uyate.
Konigda opud do'taj ka'dik o̱'nene. —Jesúsa o'mana'uy. Eade'te oro'
Jesúsen huanigpe̱ika'eria Jesústaj okmamon'uy.

Judío huairi e̱gkupopakyo Jesústaj on'boa'uyate.
(Mr. 14.53-65; Lc. 22.54-55, 63-71; Jn. 18.12-14, 19-24)

57 Caifáste on'tohua'uyate. Caifás sacerdote huairitone' o̱'i̱ka'uy.
Caifásen jakyo aya' judío huairi on'kupopakbedu̱y. 58 Pedronayo
adteda Jesústaj o'ta'hua'uyate. Sacerdote huairien kurute o'tiakdepo
e'tiokpaka'yo o'kudpo sorotataere o'huadonhua'po, Jesústaj menpa'
yanogka'apet o'nopo̱e̱po a'tiahuaya'po o'huadonhua'uyate.
59 Sacerdote huairiere huatone' huairiere kenpa'ti aya'da nog judío
huairi o̱gkupopakpo, "Jesúsa dakhuea'da o'ka'." "Jesúsa nama'da oa'."
Be'api' kenpa' a'huaaya'po o'dikuk. Nogpa' nogpa' nama'da a'huaaya'po
kenpa'ti on'dikukpo Jesús kabueye', ea'ta' o'deretpakuy. 60 Huakka'da
nama'da huaa'eria da on'huaa'nig'a "Dakhuea' o'kika', bueydik o̱'e̱."
Ahue'dik o̱'nuy. Ta'pote botta' nama'da huaa'eria on'huaa'po,
61 —"Diosen huid jaktone'taj sakdik i̱jje̱y. Bapa' huame'noe onte'ti
ka'dik i̱jje̱y." Jesúsa oa'uy. —Kenpa' nama'da huaa'eria on'huaa'uyate.
62 Kenoka' sacerdote huairi o'bodpo Jesústaj
—¿O̱'na menpa' baa'tokhue' i̱'e̱? ¿Kenda inomey ontaj bo'huaa'ne
buttida menpa' yada'? —Sacerdote huairia Jesústaj ona'uyate.
63 Jesúsnayo sohuata' a'tokhue'da o̱'u̱yate.
—Diosnayo o'noeonhuahuika'. Diosa mepe̱ika'ne do'taj buttida
ona'dik mo'e̱ne. ¿O̱'na menpa' Cristo i̱'e̱? ¿Menpa' Diosen Huasi'po i̱'e̱?
Mena'. —Sacerdote huairia ona'uyate.
64 —E̱e̱', Cristo i̱jje̱y. Diosen Huasi'po i̱jje̱y. Do'taj Diosa
me'ta'mona'uyne. Kurudyo̱ do'taj on'tiahuayapone. Dios teyda o̱'e̱.
Ke'nen huada'kopen i̱jje̱po kurudya̱' e̱'si̱hui̱ya̱' e'tiakte on'tiahuayapone.
—Jesúsa huairitaj o'mana'uyate.
65 Konig judío aratbuta o̱gkika'uyate on'diaypo yudtaj on'huisika'.
Ke'na sacerdote huairi Jesústaj o'pe̱e̱depo o'huadiayonpo yudtaj
o'huis'uyate.
—In huabokereka Dios i̱jje̱y nama'da o'nopo̱e̱po dakhuea'da oa'.
Nogi̱ti dakhuea' huaa'eritaj e'pe̱e̱ta' pakhue' o̱'e̱y. Diostaj dakhuea'da
oa'nigtaj opuda̱ mo'pe̱e̱ne. 66 ¿Menpa' mo'nopo̱e̱? —Sacerdote huairia
nog judío huairitaj o'mana'uyate.
—Dakhuea'da oa'. Bueydik ka̱e̱'. —O'nona'uyate.
67 Jesúsen huakoktaj on'tisupue'uy kenpa'ti Jesústaj on'tuktukuy
kenpa'ti Jesúsen huakoktaj on'pebas'uy.
68 —¿Ontaj Diosa e'ta'monuy'nayo be'a huaboa'da betuktuk ke'na yaa'?
—Jesústaj o'nona'uyate.

"Jesústaj jo̱ki̱a̱hue'ya i̱jje̱y." Pedroa bapa'a' oa'uyate.
(Mr. 14.66-72; Lc. 22.56-62; Jn. 18.15-18, 25-27)

69 Kenoka' jak kurute Pedro e'huadte mune'yo̱ huanaba'a
o'huahua'depo,
—Jesús Galileayo hua̱e̱'eriere i'huae'ika'uyate. —Pedrotaj mune'yo̱a̱
ona'uyate.

70 Aya'ada enpe̱e̱'te,
—Ehue'. Katea' i'et nopo̱e̱hue' i̱jje̱y. —Pedroa oa'uyate.
71 E'tiokpaka' akbogpeyo e'huade'te noga̱ ettone'a̱ o'tiahuaydepo,
—Jesús Nazareteriere ken kenpa'ti o'huae'ika'uyate. —Pedrotaj o'huaa'uyate.
72 —Ehue'. Kenbokerektaj jo̱ki̱a̱hue'ya i̱jje̱y. Buttida ijjay Diosapi' o'nopo̱e̱. —Onte'ti Pedroa oa'uyate.
73 A'timon nogomey meyo̱hue'da o̱'nepo Pedrotaj on'huatiakpo,
—O̱'na Jesúsen huanigpe̱i̱ka'eri i̱'e̱po konig Galilea hua̱e̱'erien hua'a ia'ne. —Pedrotaj o'nona'uyate.
74 —Kentaj jo̱ki̱a̱hue'ya i̱jje̱y. Buttida ijjay. Buttida ahue' e̱e̱'nayo dakhuea'da do'taj ka̱gke'. —Pedroa o'mana'uyate.
Kenpa' ea'te huatahuaa o'sipogde'uyate. 75 E'sipogde'te "Oyda in sikyo huatahuaa sipoghued, 'Jesústaj jo̱ki̱a̱hue'ya i̱jje̱y,' bapa'a' ia'apo." Jesúsa mename'nig. Pedro huaboa'da okkahuehue'da onte'ti o'noponpo o̱'o̱ro̱kdepo pai'nanada o'huikuyate.

27

Jesústaj Pilato gobierno huairitaj on'yokuyate.
(Mr. 15.1; Lc. 23.1-2; Jn. 18.28-32)

1 Emede'te monig Jesús bueydik o̱'e̱a̱po aya' sacerdote huairia aya' judío huatone' huairia on'batia'pakdepo on'nopo̱e̱'uyate. 2 Jesústaj on'tinukupo on'tohua'po Poncio Pilato Romano gobierno huairitaj on'yokuyate.

Judas o'buey'uyate.

3 Judas huakupete Jesústaj judío huairitaj o'bahuayame'te. Jesús bueydik o̱'e̱a̱po Judas huaboa'da o'nopo̱e̱depo huaboa'da o'nopo'korea'uyate. Treinta plata huakupe sacerdote huairitaj kenpa'ti huatone' huairitaj onte'ti a'batahuaya'po o'tohua'po,
4 —In huabokerek dakhuea' kahue' o̱'u̱y. Kenpa'da huadak o'kika'uy. Opuda̱ kan'arake'po on'yokme'ne. Kenpa' ijka'po dakhuea'da ijka'mey. —Judasa huairitaj o'mana'uyate.
—Kenda e'pe̱e̱ta' pakhue' o̱'e̱y oro'nayo. —Huairia Judastaj o'nona'uyate.
5 Diosen jakyo Judas plata huakupe barakte o'endepo o̱'o̱ro̱kuyate. O'hua'depo e'bia o̱'hue̱renpitinukupo huata' o'oroa'po o'buey'uy.
6 Sacerdote huairi huakupe on'edepo,
—Huabokerektaj e'arak huakupe o̱'e̱nok Diosen huakupe huanto̱e̱'yo̱ in huakupe kuda̱hue'dik o̱'e̱ne. —Huairia o̱da'uyate.
7 Nogok huayahuaya on'batia'pakpo,
—Mamasot huadari in huakupete mon'bake. Ke̱yo̱da esoeritayo'da bakubarakka'dik o̱'nika'apo. —Huayahuaya on'batia'pakuyate. 8 Ken huakupe Jesústaj kan'arake'po o'bahuaya'uynig ken huadari on'bake'uy. Mimi huadari o̱'e̱. Aratbuta on'batia'pakika'apo. 9-10 Konig Jeremías Diosen huamanbatia'pakeria oa'uyate. Judío Huairia konigda o̱gka'de'uy. "Ken treinta plata e'huatitotiak huakupe konig Dios Huairia oa'uynig mamasot huadari yan'bakeapet." Jeremías o'madoya'uyate. Kenda judío huairi o̱gka'uyate.

Pilato gobierno huairitaj Jesúsa huakpote o'nigbo'uyate.
(Mr. 15.2-5; Lc. 23.3-5; Jn. 18.33-38)

11 Kenoka' Pilato gobierno huairite Jesústaj on'tohua'depo,
—¿Judíoen gobierno huairi menpa' i̱'e̱? —Pilatoa ona'uy Jesústaj.
—E̱e̱' kenda ia' kenda i̱jje̱y. —Jesúsa ona'uy.
12 —Jesús dakhue'da o̱'e̱. Nogda nogda dakhuea' o'ka'. —Judío huairia Pilatotaj on'huaa'uynig'a. Jesúsanayo baa'tokhue' o̱'u̱y.
13 —Ontaj dakhuea'da bo'huaa'ne. O̱'na soata' i̱'e̱ne. ¿Menpa' i'pe̱e̱? —Pilatoa Jesústaj ona'uy.
14 Jesúsanayo sigpi' a'tokhue' o̱'u̱y. Pilato kenpihuay Jesústaj huakka' oknopoen'uy.

Jesústaj yan'arakti' Pilatoa ta'pota'da o'mana'uy.
(Mr. 15.6-20; Lc. 23.13-25; Jn. 18.38–19.16)

15 Ken fiestate gobierno huairia nogtatida huabakuda̱' jakyo hua̱e̱'eritaj o'maoro̱ka'ika'. Kentaj aratbuta o'noktie'ea' gobierno huairia o̱'o̱ro̱ka'ika'. 16 Kenoka' Barrabás huabakuda̱' jakyo o̱'u̱yate. Dakhuea'da huaka'eri o̱'e̱ aya'ada on'nopo̱e̱'uy. 17 Huakka'da en'bakupopakde'te,
—¿Huabakuda̱' jakya' e'o̱ro̱kata' be'taj bo'pak Barrabástaj Jesústapi'? Jesús opuden Cristo o̱'e̱. —Pilatoa o'mana'uy.
18 Judío huairi Jesústaj digda on'huahuaypo menigtotiakne. Pilatoa kenpa' o'nopondepo o'mana'uy.
19 Kenoka' Pilato huairi a̱pon huahuadte o'huadde "Jesús huadakda o̱'e̱. Bueydik o̱'e̱. Ahue' ya̱e̱'. E'bayorokte kentaj pai'da yoknopo'unhuahuay." Pilatotaj behuaati' Pilatoen hua̱to̱e̱a̱ o'mana'uyate.
20 —"Barrabástaj ya̱o̱ro̱ka'. Jesústaj ya̱'darak." Pilatotaj ya̱'nona'. —Sacerdote huairia kenpa'ti huatone' huairia huakka' aratbut e̱gkupopakte on'eretpakpo on'mana'uy.
21 —Botta' o̱'nenok. ¿Be'tataj i̱jjo̱ro̱ka'apo? —Pilatoa onte'ti o'mana'uy.
—Barrabástaj. —O'nona'uy.
22 —¿Jesús opuden Cristotaj monig ijka'apo? —Pilatoa o'mana'uy.
—Hue̱ypa cruzte yaarak. —Aya'ada o'nona'uy.
23 —¿Mena'po? ¿Kate dakhuea' yaka'? —Pilatoa o'mana'uy.
—Hue̱ypa cruzte yaarak. —Nogi̱ti nogi̱ti 'utta'da o'nona'uy.
24 Do'taj pe̱e̱hue' o̱'nepo kenpa'ti aratbut diga̱'da o'nokoynok. Pilato o'nopondepo, "Hue̱'e̱y yatotiak," ona'po aya'ada en'tiahuayte o'ba'koyopo,
—In huadak huabokerektaj e'arakta' pakhue' i̱jje̱y. Donayo dakhuea' kahue' i̱jje̱y. Opud bo'paknok ijjarakapoy. —Pilatoa o'mana'uy.
25 —Kentaj ya̱'darak nama'da ea'nayo oro' kenpa'ti oro'ensi'po pai'da o'nopo'e̱a̱po. —Aya'ada o'nona'uy.
26 Kenoka' Pilato Barrabástaj o̱'o̱ro̱ka'uy. Jesústaj huiyokda huasi'dakbi'a en'bitbitde'te Pilatoa sorotata'taj o'bayokuy. Hue̱ypa cruzte kan'arake'po o'bayokuy. 27 Gobierno huairien huaboro' jakyo on'tohua'depo aya'da sorotataj Jesústaj on'tikupopakuyate. 28 Ken Jesúsen huaok o'nokkiroka'po ayagdakon huaok on'ota'po. (Ken konig gobierno huairiayo'da on'otika'nig.) 29 Kenpa'ti e'pid huakiok

ǫgkuotta'po kenpa'ti huẹypa huada'kopen on'ba'padạ'uyate. Kenpa' o'nogka'depo huikudate on'tihuadpo,
—I'tiak judíoen gobierno huairi. —Nama'da sorotata'a on'tierikpo o'nona'uyate.
30 Kenpa'ti on'tisupu'uyate. Huẹypa on'tǫẹpo ǫgkubitbituyate.
31 Ken konig on'tierikdepo okayagda o'nokiroka'po ke'nenokkon onte'ti on'ota'depo huẹypa cruzte a'arakya'po Jesústaj on'tohua'uyate.

Huẹypa cruzte on'arakuyate.
(Mr. 15.21-32; Lc. 23.26-43; Jn. 19.17-27)
32 Jerusalén huakka' jakya' on'tǫǫrǫkdepo Cirene huakka' jak huạẹ'eri Simóntaj on'de'uyate. Sorotataa o'nona'nok Jesúsen huẹypa cruz Simóna o'tohua'uyate.
33 Ken Gólgota ote' onokyẹ'uyate. Gólgota aratbutenjate huakuai' ote'. 34 Kẹyǫ sorotataj Jesústaj vino pai' on'yokuyate. Monigti yạ'ẹtapo suhuigda o'maypo nogịti mayhue' ǫ'ụyate.
35 Sorotataj Jesústaj huẹypa cruzte on'betandepo be'a ke'nen yudtaj ya'deyapet a'nopǫẹya'po huid okmo ǫ'nene'uy. Kenda Diosen huamanbatia'pakeria oa'uyatenig kenda ǫgka'uy. 36 Kenoka' Jesúsen huạsǫ' a'tiokaya'po on'huad'uyate. 37 Huaku kutapen huẹymeyente "In Jesús ǫ'ẹ. Judío aratbuten gobierno Huairi ǫ'ẹ." On'madoya'uyate. Konigẹpo bueydik ǫ'ẹ on'nopǫẹ'uyate.
38 Kenoka' botta' huabere'eritakon huẹypa cruzte on'mabeta'uyate. Jesús huada'kopen nogtaj ope'topen on'mabeta'uyate. 39 Judío aratbut on'pokpo Jesústaj dakhuea'da on'tidi'keonhua'uy. Kenpa'ti on'huadiaypo huakua on'pekore'epo,
40 —"Diosen huaboro' jak ijsakapoy, bapa' huame'noe onte'ti ijka'apoy." Iame'ne. Ǫ'na bueyhue' ạ'ẹyạ'po huata' yatihuapok. Ǫ'na Diosen Huasi'po ẹẹ'nayo cruzya' yahuarak. —Judío aratbuta on'bapokpo Jesústaj o'nona'uyate. 41 Sacerdote huairia Apagba' huamanmadika'eria fariseo huamanmadika'eria huatone' huairierea kenpa'ti Jesústaj dakhuea'da o'nona'po:
42 —Nogomeytaj o'bayarea'ika'uyatenig'a huata'nayo bueyhue' ạ'ẹyạ'po tihuapokhue'dik ǫ'ẹ. Israel aratbuten huairi ẹẹ'nayo huẹypa cruzya' kahuarake'. E'huaraknayo kentaj oknopǫịka'dik ǫ'ẹạpoy.
43 Diostaj oknopǫẹnok kenpa'ti "Diosen Huasi'po ịjjẹy." Jesúsa oa'uynok Diosa daka' Jesústaj e'paknayo bueyhue'dik kạẹ'po katihuapoke'. —Judío huairia Jesústaj on'huaa'uyate.
44 Huabere'eriere Jesús onteteyo' huẹypa cruzte on'betpo kenpa'ti Jesústaj dakhuea'da ona'uyate.

Konig Jesús o'buey'uyate.
(Mr. 15.33-41; Lc. 23.44-49; Jn. 19.28-30)
45 Tokhuadạ' e'huadte huadari huabada o'sikon'uy. Sikkịrẹgda ǫ'ụyate. Terea' e'huadde'te onte'ti o'ta'tudụyate. 46 Kenteda niokpo e'huadted,
—Elí, Elí, ¿lama sabactani? —Jesúsa 'utta'da o'okoyon'uyate. Ken aratbuten hua'ate:
—¿Mena'po do'taj me'enonne, do'hued Dios? —Jesúsa 'utta'da o'okoyon'uyate.
47 Sue'da huakka'mona on'tikupobopo on'pẹẹdepo,

—In huabokerek Elíaskudaktaj o'nokoy. —On'mana'uyate.

48 Nogbokerektida i̱da o'ketpo a̱pon esponja o'totiakdepo vino pai'yo
o'ta'buta'po hue̱ypate o'beta'po kenpa'ti huakitta'te o'nigoktea'uyate.
Kabuyuke'po o'nigoktea'uyate.

49 —A'ti, Elías a'tihuapokya'po yatiakapetpi' a'tiahuaya'po mon'nige̱.
—Nogomeya̱ on'mana'uyate.

50 Onte'ti Jesús 'utta'da o'okoyondepo o'notitikon'uyate.
51 E'bueyonde'te Diosen huid jakyo konig tela pe̱gtone' e'oroya'da
kutapen nopote o'huison'uyate. Huadari o̱'i̱yi̱g'uy. Huidtone'
o'sakuy. 52 Huakka' kubarak o'bakhuikead'uy. Huakka' Diosen
huaknopo̱e̱'erikudak on'manoyhuadon'uyate. 53 Bapa'me'noe
e'pokonde' Jesús e'noyhuadde'te huaknopo̱e̱'erikudakkon kubarakya'
on'maoro̱kon'uyate. Diosen huakka' jakyo Jerusalényo̱ on'kudon'uyate.
Ke̱yo̱da huakka'da on'batiahuay'uyate.

54 Kenta' sorotataj sorotataj capitánere Jesústaj huatioka'eri huadari
e̱'i̱ye̱g kenpa'ti nogpa' nogpa' e̱e̱'te on'tiahuaydepo huakka'da
on'me'pukpo,

—In huabokerek buttida Diosen Huasi'po o̱'e̱. —On'batia'pakuy.

55 Kenpa'ti ke̱yo̱da huakka' ettone' on'nepo bidta'da
on'tiahuayanhua'uyate. Ettone' Galilea huadaribaya' Jesústaj
on'ta'hua'ika'po kenpa'ti on'tihuapokika'uy. 56 María Magdalena
kenpa'ti María Jacoboen Joséereen hua̱ye̱ kenpa'ti Zebedeoen huasi'poed
hua̱ye̱ ke̱yo̱da o̱'ne'uyate.

Jesústaj on'kubarakka'uyate.
(Mr. 15.42-47; Lc. 23.50-56; Jn. 19.38-42)

57 Ken e'sikonyakte José huakka'da huamato̱e̱'eri huairi o'tiakuyate.
José huakka' jak Arimatea hua̱e̱'eri kenpa'ti Jesústaj huanigpe̱i̱ka'eri
o̱'e̱po 58 Pilatotaj o'huahua'depo, "Jesúsenso̱' beyok." Ona'nok "Jesúsenso̱'
Josétaj yan'yok." Pilatoa o'mana'uyate. 59 José o'so̱'to̱e̱po yereda telaa
o'so̱'ti̱hui̱yi̱gdepo 60 Joséen huabo sipana'kogyo̱ o'so̱'huedan'uyate. Ken
kubarak akbogpete huaboro' huid o'tinokbetandepo o'hua'uyate.
61 Joséen kubarak meyo̱hue'da María Magdalena nog Maríaere
on'huadpo on'tiahuay'uyate.

Jesús kubaraktaj sorotataj on'tioka'uyate.

62 Eme'te sábadote sacerdote huairi kenpa'ti fariseo huaman-
madika'eriere Pilatotaj on'huahua'po,

63 —"Bapa' huame'noe e'pokte onte'ti ijnoyhuadapoy." Ke'na da
huaa'eria bueyhued o̱'e̱po oame', okkahuehue' o̱'e̱y, huairi. 64 Ke'nen
huanigpe̱i̱ka'eri yan'huahua'po yan'so̱'bereapetdapi' "E'bueytada Jesús
o'noyhuadde." Aratbuttaj yan'mana'apet. Kenpa' e̱gka'nayo dakhue'da
e̱'dik o̱'e̱a̱po. Diga̱'da aratbut nama'da yanoknopo̱e̱a̱petpi'. Konige̱po
bapa'a' huame'noea' kubaraktaj daka' yan'tioka' yamana'. —Judío
huairia Pilatotaj o'nona'uyate.

65 —Inomey sorotataj yan'batohuati'. Daka'nada kubaraktaj yan'tioka'
yan'manati'. —Pilatoa o'mana'uyate.

66 Ken on'bahua'uyate. Kubaraktaj a'tiokaya'po, huaboro' huid teyda
o'nokbettinuku'uyate. Kenpa'ti sorotataj kan'tioke'po sacerdote huairi
kenpa'ti fariseo huamanmadika'eriere on'maenonpo on'bakhua'uyate.

28

Jesúsa huakudaka'da, e̱'e̱a̱da o'noyhuadu̱yate.
(Mr. 16.1-8; Lc. 24.1-12; Jn. 20.1-10)

1 Judío aratbuten okmapie̱'ahuaddik huame'noe e'pokonde'te
domingo emede'te María Magdalena nog Maríaere kubarakyo
a'tiahuaya'po on'hua'uyate. 2 Kenoka' diga̱'da huadari o̱'iye̱g. Diosen
huata'moneri kurudya̱' o'huarakonpo kubarakyo o'hua'po boro'
huid huanokbet okpokorea'depo huaboro' huidte o'huaduyate.
3 Ke'na jeynada konig o̱jbed. Ke'nen yudtaj keregnanada o̱'u̱y.
4 Sorotataj on'tiahuaypo diga̱'da on'me'pukuyate. Konig e'bueyonig
on'bahued'uyate. 5 Ettone'taj:
—Okme'pukhue' mene'. Jesústaj bo'ukne ijnopo̱e̱y kentaj hue̱ypa
cruzte o'darakme'te. 6 I̱yo̱ ehue' o̱'e̱. O'noyhuadonde. Ken
konig mona'uyne. Yan'tiak. Kente on'hueda̱me'te yan'tiahuay'.
7 En'tiahuayde'te i̱da yanhuati'. Jesúsen huaknopo̱e̱'eritaj
yan'bahuahuati', "Huabueya'da o̱'eme'nig'a o'noyhuadonde. Huakku-
ruda Galileayo o'hua'apo opud huahued. Ke̱ya̱' bo'tiahuayapone."
Kenpa' huaknopo̱e̱'eritaj yan'manati'. Kenpa'da ijjay. —Diosen
huata'moneria ettone'taj o'mana'uyate.
8 Ken ettone' kubarakya' i̱dada on'hua'po on'durugpakonpo kenpa'ti
on'me'pukudpo on'bahua'uyate. Huaknopo̱e̱'eritaj a'mana'toya'po
on'baketonhua'uyate. 9 I̱da Jesúsa o'madejpakuyate. "Ijtiaki."
Oa'uyate. Ettone' Jesústaj on'huahua'depo Jesúsen hua'itaj di'da o̱'nepo
on'bapaduyate kenpa'ti
—'Urua'nanada Diosen Huasi'po i̱'i̱ka'. —O'nona'uyate.
10 —Me'pukhue' yane'. Do'hued huama'buyte yanhua'. "Galileayo
yanhuati'. Ke̱yo̱da Jesústaj bo'tiahuayapone." Yan'manati'. —Jesúsa
ettone'taj o'mana'uyate.

Kenda sorotataj on'batia'pakato'uyate.

11 Ettone' en'huade'te sue'da sorotataj kubarak huatioka'eria
Jerusalén huakka' jakyo on'hua'uyate. A̱yo̱da judío sacerdote huairitaj
aya'da kenda on'tiahuaydepo on'manbatia'pakato'uyate. 12 Kate
o'kapoy e'nopo̱e̱'ta' on'pakpo huatone' huairitere on'batia'pakuyate.
On'nopo̱e̱depo huakka' huakupe sorotatataj on'bayokpo,
13 —Sikyo e'tayte Jesúsen huaknopo̱e̱'eria on'tiakpo Jesúsen hua̱so̱'
on'berepo on'tohuate. Nama'da yan'batia'pakti'. 14 Kenda gobierno
huairi e'pe̱e̱nayo oro' opudtaj o'tihuapokpo huairitaj o'batia'pakapoy.
Opudtaj menpa' o̱gkahue'dik mo'e̱a̱pone. —Judío huairia sorotata'taj
on'mana'uyate.
15 Ken sorotataj huakupe on'baedepo on'hua'uyate. Kenpa'
huairia on'mana'nig on'batia'pakonhua'uyate. Konige̱po oy kenpa'ti
Jesúsenso̱'taj Jesúsen huaknopo̱e̱'eria on'bere'uyate. Judío nama'da
on'batia'pakika'.

Once huaknopo̱e̱'eritaj Jesúsa o'mana'uy.
(Mr. 16.14-18; Lc. 24.36-49; Jn. 20.19-23)

16 Ken ote' Galileayo Jesúsa o'dikkame' oro'a Jesúsen once hua-
knopo̱e̱'eri o'hua'uy. 17 Jesústaj o'tiahuaydepo "'Urua'da i̱'e̱. Diosen
Huasi'po i̱'e̱." Jesústaj o'nona'uynig'a nogte Jesústaj oki̱o̱gkahue' o̱'nuy.
18 Jesúsa oro'taj o'huatiakdepo,

—Diosa mena’nok aya’tada kurudyo̱pi’ huadarieretapi’
mata’mona’dik i̱jje̱y. Aya’ada do’taj nigpe̱e̱dik me’nika’apone.
19 Yanhuati’. Aya’ aratbuten huadaribayo yanhuati’. Do’taj
kanoknopo̱e̱’po daka’ yan’manmadikikati’ kenpa’ti Apag Diosa o’paknok
do ijpaknok Diosen Noki̱re̱g o’paknok bautiza yan’magkikati’. 20 Aya’da
ijmana’nig nigpe̱i̱ka’dik mo’e̱ne yan’manikati’. Kenpa’da opudere
aya’da huame’noe i̱jjeonhuahuika’apoy. Kene’hua̱ya̱’ huame’noete
onte’ti opudere i̱jjeonhuahuika’apoy. —Jesúsa mona’uyne, ken.

SAN MARCOS
Marcosa Jesucristoen huadak hua'a o'manigmadoya'uyate.

Sue'da aratbut e'nahuẹ'yọ Juan Bautistaa Diosen huadak hua'a o'mana'onhuahua'uyate.
(Mt. 3.1-12; Lc. 3.1-9, 15-17; Jn. 1.19-28)

1 Jesucristoen huadak hua'a huaboa'da on'nigmadoya'ne. Jesucristo
Diosen Huasi'po ọ'ẹ.
2 A'nennada Isaías Diosen huamanbatia'pakeria o'madoya'uyate:
Ontaj oknopọẹ'dik ka'ne'po onte huakkuruda do'hued huata'moneritaj
ijta'mona'apoy sion. Diosa ona'uyate. 3 Sue'da aratbut e'nahuẹ'yọ
ọ'i̱ka'apo. "Yan'nopo'korea'. Huairi e'tiakde'te daka'da a'eya'po
'urunopo'da yạg'kika'. Dakhuea' e'kika' yan'batikpo onte'ti
Diostaj yan'nigpẹi̱ka'." 'Utta'da o'mana'apo.
Kenda o'madoya'uyate Isaías. Juan Bautistataj o'timadoya'uyate.
4 Ken sue'da aratbut e'nahuẹ'yọ Juana bautiza o'magkika'po, "Diosa
dakhuea' e'ka' kakkahue'po yan'nopo'korea' Diostaj bautiza megke'."
Juana aratbuttaj o'manika'uyate.
5 Juantaj e'pẹẹta' on'pakpo huakka'nanada aratbut on'huahua'uyate.
Huakka' Judea huadari huạẹ'eri huakka' Jerusalényọ huạẹ'eriere Juantaj
on'huahua'uyate. "Dakhuea'da ijkikamey. Bekkahuea' Dios." Enade'te
Jordánhuẹyạ' Juana bautiza o'magka'uyate.
6 Yudtaj camello huahuijtaj e'ka' Juan Bautista o'otika'po kenpa'ti
huasi'dak baka'bij ọ'tạẹ'uyate. Tiktik o'bapika'uyate. Asi̱gku
o'minika'uyate. 7 O'mana'po:
—A'ti Diosen Huairi bo'huatiakdeapone. Do'hua e'manikade'te
bo'huatiakapone. Kennayo huakhuairinanada teynanada ẹ'ẹạda
do'huataj ehue'da i̱jjẹy. Huairinanada ọ'ẹnok ke'nen huanaba'
ehue'dikda i̱jjẹy. 8 Huẹ'ẹyạ opudtaj bautiza o'nogka'ne. Ke'nanayo
Diosen Noki̱rẹgạ bautiza mogka'apone. —Juan Bautista o'mana'uyate.

Jesústaj bautiza ọgka'uyate.
(Mt. 3.13-17; Lc. 3.21-22)

9 Kenoka' Galilea huadaribaya' Nazaret huakka' jakya' Jesús
o'tiakuyate, Jordánhuẹyạ' Juana bautiza ọgka'uyate. 10 Jesús huạhuẹyạ'
e'behuikde'te i̱da kurud konig akbogpe okhuikepo, Diosen Noki̱rẹgạ
daka'damon konig tukku' o'huahuarakpo Jesústaj o'tikot Jesúsa Diosen
Noki̱rẹgtaj e'tiahuayte o'tikotpo:
11 —On do'hued huasi'po ọ'tạẹne. Huadi'da ọ'tạẹne. Ontaj durugda
o'tọẹne. —Kurudyạ' Diosa ona'uyate.

Jesústaj toto'a o'dikdikuyate.
(Mt. 4.1-11; Lc. 4.1-13)

12 Ken sue'da aratbut e'nahuẹ'yọ Dios Noki̱rẹgạ Jesústaj
o'ta'mona'uyate. 13 Ken, sue'da aratbut e'nahuẹ'yọ cuarenta huame'noe
ọ'eonhua'po dubayo huạẹ'eriere ọ'nepo. Toto' huairia Jesústaj
o'dikdikuyate dakhuea' kake'po. E'dikdikde'te Diosen huata'moneri
aypo on'yokuyate.

Galileayo huaboa'da huadak hua'a Jesúsa o'manmadika'uyate.
(Mt. 4.12-17; Lc. 4.14-15)

14 Ken Herodes huairia Juantaj huabakuda̱' jakyo e'kuda̱de'te, Galilea
huadariyo Jesús o'hua'uyate. Dios Huairitaj huadak hua'a huaboa'da
o'manmadika'uyate.
15 —Oyedda Dios huairi o'tiakdenok, dakhuea' bokika'nig
yan'nopo'korea', Diosen huamanopo'yarea'eritaj yanoknopo̱ika'. —
Jesúsa o'manika'uyate.

Botta' botta' huakjene'eritaj: "Doere monhua'." Jesúsa o'mana'uyate.
(Mt. 4.18-22; Lc. 5.1-11)

16 Jesús huaboro' e̱'po̱g Galilea akta'bogpete o'hua'epo Simón
huama'buy Andréstere o'batiahuay'uyate. O'nokjene'uyate.
Huakjene'eri o̱'ne'uy. E'nokjene'te o'batiahuay'uyate.
17 —Doere monhua'. Aratbut Diosensi'po ka'nike'po
kan'manopo'kore'po mo'manmadikika'apone. —Jesúsa o'mana'uyate.
18 I̱dada huakjene' kenpa'da o̱'nenanpo Jesúsere on'hua'uyate.
19 Adyonda o'hua'edepo Jacobotaj huama'buy Juantere Jesúsa
o'batiahuay'uyate. Jacobo huama'buyere Zebedeoen huasi'po o̱'nuyate.
Kusi'petone'yo o̱'nepo huakjene'taj on'to'ka'po, 20 "Monhua', do'taj
me'nigpe̱ika'." Jesúsa e'manade'te huaoj Zebedeo huanaba'tere
o'nenonpo Jesústaj a'nigpe̱ikaya'po on'tahua'uyate.

Dakhue' noki̱re̱ga̱ huabokerektaj o'nopo'to̱e̱'uyate.
(Lc. 4.31-37)

21 Ken Capernaum huakka' jakyo o'nokye̱'uyate. Okmapi̱e̱'ahuaddik
huame'noete judío aratbuten hua̱itake' jakyo Jesús o'kuddepo,
o'manmadika'uyate. 22 Moisésenba' huamanmadika'eri konig huairi
daka' manmadikahue' o̱'nika'nig'a Jesúsnayo konig huairitone'
'urua'nanada o'manmadika'uyatenok, "kenpihuay" aratbut o̱da'po
on'mepuke'uyate. 23 Judíoen hua̱itake' jakyo dakhue' noki̱re̱ga̱
huabokerektaj o'nopo'to̱e̱nok 'utta'da ona'po:
24 —Mena'po oro'taj dakhuea' e̱gka'ta' i'pak Jesús Nazaret hua̱e̱'eri.
Mena'po oro'taj a'maenya'po o'huatiak. Ontaj o̱ki̱a̱'ne Diosen huadakda
nogsi'potida i̱'e̱ne. O'nopo̱e̱y. —Kenbokereka Jesústaj 'utta'da ona'uyate.
25 —A'pakhue' ya̱e̱'. Huabokerektaj yako̱ro̱k, noki̱re̱g. —Jesúsa
ona'uyate. 26 Noki̱re̱ga̱ o'iriga̱'po o'sagkia'depo okhua'uyate.
27 Aya'ada on'tiahuaypo,
—Kenpihuay on'nopo̱e̱po 'urua'nanada o'manmadika'. Konig huairi-
tone' i̱ghua'da o'mana'nok dakhue' noki̱re̱g on'nigpe̱e̱po o'noko̱ro̱k. —
Huayahuaya on'batia'pakuyate.
28 I̱dada Galilea huadaribayo nogyo̱ nogyo̱ Jesúsa 'urua'da o'kika'
on'manbatia'pakika'uyate.

Simón Pedroen huasu'taj o'yaread'uy Jesúsa.
(Mt. 8.14-15; Lc. 4.38-39)

29 Ken judíoen hua̱itake' jakya' o'noro̱kdepo Jesús Simónen Andrésenere
jakyo Jacobo Juanere o'hua'uy. 30 Simónen huasu' o'digpakpo, onpahue-
duyate. "Simónen huasu' o'digpak." Jesústaj o'nona'nok. 31 Jesús Simónen
huasu'taj o'huahua'po, o'ta'kuypo o'boda̱'uyate. E'digpak o'ta'huitato'po
aypo o'manigmanhuada̱'uy.

Huakka' aratbut dakhue'da e̱'ne'te Jesúsa o'bayarea'uyate.
(Mt. 8.16-17; Lc. 4.40-41)

32 E'sikde'te huakka'da dakhue' o̱'nenok aya'tada Jesúste
on'batohua'uy. Nogomeytaj dakhue' nokı̱re̱ga̱ on'manopo'to̱e̱nok
Jesústaj on'batohua'uy. 33 Huakka' jakya' aya'ada akbogpete
on'kupopakuy. 34 Huakka'tada Jesúsa o'bayarea'uy. Huakka' toto'taj
o'maken'uy. Toto' Jesústaj o̱kı̱a̱'nok "Diosen Cristo o̱'e̱ ahue' yane'."
Jesúsa toto'taj o'mana'uyate.

Galilea huadaribaya' Jesúsa o'manbatia'pakonhuahua'uyate.
(Lc. 4.42-44)

35 Ken, meahuedda o'mabo'uyate. Sue'da aratbut e'nahue̱'yo̱ Jesús
o'hua'uyate. Ke̱ya̱' Diostaj o'tiona'pakuyate. 36 Simónomey on'tahua'po,
37 on'huahuaydepo,
—Aya'ada bo'ukne. —O'nona'uyate.
38 —Nog huakka' jakyo nogyo̱ nogyo̱ huadak hua'a
a'manbatia'pakya'po ijtiakpo nogyo̱ nogyo̱ monhua'. —Jesúsa
o'mana'uyate.
39 Galilea huadaribayo nogyo̱ nogyo̱ o'hua'unhuahua'po judío
aratbuten hua̱ı̱take' jakyo o'manmadikika'po kenpa'ti toto' nokı̱re̱gtaj
o'maenika'uyate.

Huabokerek ke'poda e'so̱'settaj Jesúsa o'yarea'uyate.
(Mt. 8.1-4; Lc. 5.12-16)

40 Huabokerek ke'poda o'so̱'setpo, Jesústaj o'huatiakuyate. Huikudate
o'tihuadpo,
—E'paknayo yarea'dik o̱'e̱ne. —Jesústaj ona'nok.
41 Jesús o'tinepahuiudpo, o'tibata'tepo, ona'po:
—E'yarea'ta' o'pakne. O'yareapone. —Ona'uyate.
42 Ena'te ı̱dada o'yaread'uyate. 'Uruda hua̱so̱' o̱'u̱yate.
43 Jesúsa o'ta'mona'po,
44 —Keyoj, Jesúsa be'yarea'ne mantia'pakhue' ya̱e̱'. Hua̱so̱' e'yarea'
ka'tiahuaye'po sacerdotete yahuati'. A'yareya'po konig Moisésa
o'mana'uyatenig ken konig yayokti'. 'Uhuapi' yayokti'. O'yarede
aratbuta mo'tinopo̱e̱a̱pone. —Jesúsa ı̱ghua'da ona'uyate.
45 Ke'nanayo o'hua'po Jesúsa be'yarea'ne aya'tada huaboa'da
o'mantia'pak'uyate. Konige̱po Jesús huakka' jak eretnopoyo
mankudhue'dik o̱'e̱po sue'da aratbut e'nahue̱'yo̱ o̱'ı̱ka'uy. Nogya̱' nogya̱'
on'bahuatiakika'uyate.

2

Huabokerek e'ketpaktaj Jesúsa o'yarea'uyate.
(Mt. 9.1-8; Lc. 5.17-26)

1 Sue'da huame'noe e'pokde'te Capernaum huakka' jakyo onte'ti
Jesús e'tiakde'te "Jesús jakyo o̱'e̱." Huakka' jak hua̱e̱'eria on'tipe̱e̱po,
2 huakka'ada aratbut on'kupopakpo, jakyo o̱gkupopakpo kurutekon
o̱gkupopakuyate. Akbogpete mente boahue' o̱'ne'uyate. Apag Diosen
huadak hua'a Jesúsa o'manmadika'uyate. 3 Botta' botta' huabokereka
huabokerek e'ketpaktaj o'nonokba'huadonpo on'totiakuyate.
4 Huakka'ada o̱gkupopaknok, menpa' ibodte huatotiakhue'dik o̱'nepo,
jak kutayo on'tobehuikpo jakonpid on'tiokendepo huabokerek

e'ketpak asukte enpahuedte aratbutnopote Jesústaj huakokpen
o'nonhuaraka'uyate. 5 Jesúsa o'yarea'apo o'noknopo̱e̱nok Jesúsa
o'nopo̱e̱po,
—Aya' Diostaj dakhuea' i'kika'uyatenig'a yokkahuea'po
o'nopo'tihueke'ne, sion. —Huabokerek e'ketpaktaj Jesúsa ona'uyate.
6-7 Kenteyo sue'da Moisésenba' huamanmadika'eri on'bahuadpo,
"Menpa' in huabokerek Diostaj dakhuea' oa'. Be'a dakhuea'
e'ka' ya'nopo'tihueke'. Diosayo'da nopo'tihueke'dik o̱'e̱."
Kenda huanopoya'da on'nopo̱e̱'uyate. 8 Kenda Moisésenba' huamanmadika'eri
huanopoya'da on'nopo̱e̱nigtaj Jesúsa o'nopo̱e̱po,
—Mena'po huanopoya' kenpa' do'taj on'tinopo̱e̱. 9 Diostaj dakhuea'
e'ka' huabokereka okkahueahue'dik o̱'e̱. Diosayo'da okkahuea'dik
o̱'e̱. Huabokerekanayo yareahue'dik o̱'e̱po, "Yabod, atisuk yatohua'
yahuati'," onahue'dik o̱'e̱. Diosayo'da yarea'dik o̱'e̱. 10 Do huabokerek
i̱jje̱po Diosya' ijtiakuy. Diostaj dakhuea' e'ka' nopo'tihueke'dik i̱jje̱y
opudtaj a'manopo̱e̱a̱aya'po, e'ketpaktaj ijyareapoy. —Jesúsa Moisésenba'
huamanmadika'eritaj o'mana'po,
11 —Yabo', asuk yato̱e̱po, o̱'nen jakyo yahuati' ona'ne. —Jesúsa
e'ketpaktaj ona'uyate.
12 Aya'ada en'tiahuayte o'bodpo asuk o'udpo o'mako̱ro̱kon'uyate.
Konige̱po aya'ada,
—Kenpihuay, Dios huadakda o̱'e̱. 'Urunanada o'ka'. Ken konig a'nenda
tiahuayhue' o̱'nika'uynig o'tiahuaydey. —Aratbuta on'tiahuaydepo
on'batia'pakuy.

Jesúsa Mateotaj "menigpe̱e̱po beta'hua'," ona'uyate.
(Mt. 9.9-13; Lc. 5.27-32)

13 Ken onte'ti Jesús o'hua'po, e̱'po̱g akta'bogpete o'hua'uyate.
Huakka'ada aratbut kentaj e̱gkupopakde'te o'manmadikanhua'uyate.
14 O'pokonpo, Levítaj o'tiahuay'uyate. (Leví Mateo botta'dik
on'dikka'uyate.) Leví Alfeoen huasi'po gobiernoen huakupe huatabae'
jakyo o'huaduyate,
—Menigpe̱e̱po beta'hua'. —Levítaj ona'uyatenok Leví o'bodpo,
Jesúsere o'hua'uyate.
15 Ken Levíen jakyo Jesúsere huakka'mon on'bape'po huakka'
gobiernoen huakupe huatabae'eri huakka' dakhuea' huaka'erikon
on'bape'uyate. Huakka'da ken konig Jesústaj on'tahua'ika'uyate.
16 Dakhuea' huaka'eriere, Jesús o'bape' Moisésenba' huamanmadika'eri
fariseoere on'tiahuaydepo,
—¿Mena'po huakupe huatabae'eri dakhuea' huaka'eriere o'bape'po
Jesús? —Fariseoa Jesúsen huanigpe̱i̱ka'eritaj on'huaa'uyate.
17 Kenda Jesúsa o'mape̱e̱depo,
—Aratbut dakda e̱e̱'nayo huamadakka'eritaj pakhue' o̱'nika'.
Dakhue'da e̱e̱'nayo huamadakka'eritaj on'pakika'. Huadak
huakika'eritaj "yan'nopo'korea'," a'manaya'po tiakhue' i̱jje̱'uy.
"Yan'nopo'korea'po do'taj men'nigpe̱i̱ka'." Dakhuea' huaka'eritaj
e'mana'ta' ijpakpo ijtiakuy. —Jesúsa o'mana'uyate.

*"¿Mena'po o̱'nen huanigpe̱i̱ka'eria Dios kamape̱e̱'po aypo bapehue' ehue'
yanika'?" Jesústaj o'nona'uyate.*
(Mt. 9.14-17; Lc. 5.33-39)

18 Nogok Juanen huanigpeika'eri Dios kamapee'po aypo bapehue' e'nika'te, fariseo aratbutkon Dios kamapee'po bapehue' e'nika'te sue'da aratbut Jesústaj on'huatiakpo,

—Juanen huanigpeika'eri fariseokon Dios kamapee'po bapehue' o'nika'. ¿O'nen huanigpeika'erinayo mena'po yan'bapika'? —O'nona'uyate.

19 —Huabokerek o'toepakapo, ke'nen huadi'a fiestate on'tiakdepo on'bapika'. Ken huabokerekere e'ne'te huadi'a bapika'dik o'nika'. 20 Nogok ken huabokerektaj en'baktohuade'te huadi'a pai'da e'dik o'nepo Dios kamapee'po bapehue' o'nika'apo. —Jesúsa o'mana'uyate.

21 —Huatone'ok ke'poda e'para'te akbetya'po huabo huaoktaj okteghue' o'ika'ne oro'omey aratbut. Huaboenpa huatone'oktaj ekbetnayo onte'ti ke'poda o'para'apo kenpa'ti huabo huaok dakhue'da o'eapo. Konigti adhuea'pane'a e'manmadika' huatone'dik onte'ti nigpeehue'dik yane'. Do'hued huabodikyo'da e'manmadika' nigpeedik yanika'. Konigti konig adhuea'pane' ogkika'uynig nogiti kika'dik manahue' ijjepo huabo e'manmadikayo'da on'madika'ika'ne. 22 Huatone'si'dak vino huatoe' ayda kenpa'ti kurugada o'epo konigepo huabo vino sine' hueebiahued onjoyhue'dik o'ene. Huatone'si'dakyo huabo vino onjoyhue'dik o'ika'ne. Huatone'si'dakyo huabo vino enjoynayo o'huepoagpo huasi'dak on'titagonapo. Vino o'surukapo kenpa'ti huasi'dak ke'poda o'su'huitonapo, dakhue'da o'eapo. Huabo vino huabosi'dakyo onjoydik o'ene. Huasi'dak vinoere huadak o'eapo. Konigti adhuea'pane' ogkika'nig kahue'dik yanika'. Do'hued huabo e'manmadikayo'da yan'nigpeika'po yag'kika'. Konigti konig adhuea'pane' ogkika'uynig nogiti kika'dik manahue' ijjepo huabo e'manmadikayo'da on'madikika'ne. —Jesúsa o'mana'uyate.

Judíoen okmapie'ahuaddik huame'noete Jesúsen huanigpeika'eria o'nogkupoktega'uyate.
(Mt. 12.1-8; Lc. 6.1-5)

23 Nogok okmapie'ahuaddik huame'noete ta'bayo Jesús o'hua'epo huanigpeika'eriere o'huae'uyate. Jesúsen huanigpeika'eria ogkusitokpo trigo o'nogkupaya'uyate.

24 —Yatiahuay'. ¿Judíoen okmapie'ahuaddik huame'noete ogkupayahue'dik o'enig'a mena'po o'nen huanigpeika'eria yagka'? Dakhuea'da ogka'. —Fariseoa Jesústaj o'nona'uyate.

25 —A'nennada David kenere huae'eri aypotaj o'nepo ogkusitokuyate. 26 Diosen carpa jakyo on'kudonpo, Abiatar sacerdote huairi e'ika'te Diostaj e'nighueda' pan on'tabapeduyate. Kenda pan be'api' bapehue'dik ee'tada ogka'uyate. Sacerdoteyo'da bape'dik o'nuyate. Menpa' kenda Apagba'te tiahuayhue' o'ika'.

27 Huabokerektehuapa' okmapie'ahuaddik ka'nike'po Diosa okmapie'ahuaddik huame'noe o'dikka'uyate. Huabokereka katepi' nogda nogda kikahue'dik yanika' a'manaya'po okmapie'ahuaddik huame'noe Diosa dikkahue' o'uyate. 28 Do huabokerek ijjepo Diosya' ijtiakuy. Okmapie'ahuaddik huame'noe Huairi ijjey. —Fariseotaj Jesúsa o'mana'uyate.

3

Jesúsa eba'po'ketpaktaj o'ba'yarea'uyate.
(Mt. 12.9-14; Lc. 6.6-11)

1 Onte'ti okmapiẽ'ahuaddik huame'noete judíoen huaĩtake'
jakyo Jesúsa o'kuduyate. Kẽyõ huabokerek eba'po'ketpak õ'ũyate.
2 "¿Okmapiẽ'ahuaddik huame'noete menpa' Jesúsa ya'yareapo?" Fariseo
on'nopõẽpo, e'yarea'nayo, "Jesúsa dakhuea' o'ka'." Huaa'dik õ'ẽy
on'nopõẽ'uyate. Konigẽpo fariseo Jesústaj on'tiahuaya'uyate.
3 —Yabo', ĩyõ eretnopoyo yaboato'. —Jesúsa eba'po'ketpaktaj
ona'uyate.
4 —¿Okmapiẽ'ahuaddik huame'noete menpa' huadak ka'dik yã'ne?
¿Menpa' dakhuea' ka'dik yã'ne? ¿Menpa' yarea'dik yã'ne? ¿Menpa'
arakdik yã'ne? —Jesúsa o'mana'nig'a. Fariseomeyã sohuata' a'tokhue'da
o'nokẽ'uyate. 5 E'nopoenka'ta' pakhue' õ'nenok Jesúsa o'bahuadiayonpo
suhue'da õ'ẽpo nogta nogta o'batiahuaypo,
—Yabate'. —Jesúsa ona'uyate.
Ken o'ba'tepo o'ba'yarud'uyate. 6 Fariseomey o'norõkpo ĩda
Herodestaj huapakeriere õgkupopakdepo, menpa' Jesústaj arakdik
õ'ẽ, on'batia'pakuyate.

Ẽ'põg akta'bogpete Jesústaj huakka'da õgkupopakuyate.

7 Huaboro' ẽ'põg akta'bogpeyo Jesús huanigpẽika'eriere on'hua'uyate.
Huakka' Galilea huadaribaya' huãẽ'erikon on'tahua'uyate. 8 Judeaya'
Jerusalényã' Idumea huadariya' Jordánhuẽ adpenya' Tiro huakka'
jakya' Sidón huakka' jakya' huakka'da on'huatiakpo, Jesúsa 'urunanada
o'kika' on'tipẽẽdepo, on'tiakuyate. 9-10 Huakka'tada o'bayareaduynok
aya'ada dakhue' huãẽ'eria a'yareya'po ken'taj e'nejta' on'pakpo digã'da
on'kupopakpo Jesúsõ'taj sapajdikte e'nenok,
—Ibodteda kusi'pe mo'nigtõẽ'. —Jesúsa huanigpẽika'eritaj
o'mana'uyate.
11 Kenoka' toto'a huanopo'tõẽ'eria Jesústaj on'tiahuaydepo
on'tihuẽkpo,
—Diosen Huasi'po ĩ'ẽne. —'Utta'da o'nona'uyate.
12 —Keje' matõkĩã̃hue' yane'. —Ighua'da o'mana'uyate Jesúsa.

Jesúsa docetaj huamata'mona' o'baktie'ea'uyate.
(Mt. 10.1-4; Lc. 6.12-16)

13 Ote'yo o'behuikuyate. Kenomeytaj e'baktie'ea'ta' o'pakpo
"Yan'tiak," o'mana'nok on'huatiakuyate. 14 Jesúsere ka'nike'po
huadak hua'a kan'manmadikike'po docetaj o'baktie'ea'uyate.
15 "Do ijpaknok dakhue' ẽẽ' bayarea'dik mo'ẽã̃po kenpa'ti dakhue'
nokĩrẽgtaj maorõka'dik mo'ẽã̃pone." O'mana'uyate. 16 Jesúsen doce
huamata'moneri õ'nepo: Simón Pedro, 17 Jacobo, Jacoboen huama'buy
Juan Zebedeoen huasi'po, kenomeytaj o'dikka' Boanerges (kurud
ea'ensi'po), 18 Andrés, Felipe, Bartolomé, Mateo, Tomás, Jacobo Alfeoen
huasi'po, Tadeo, Simón cananista huakupopakeri, 19 kenpa'ti Judas
Iscariote Jesúsen huamata'moneri õ'nuyate. Judas Iscariote huakupete
Jesústaj kanarake'po ya'bahuatitotiakapet.

*"Toto' huairia Jesústaj o'teyya'." Fariseo huamanmadika'eria nama'da
on'huaa'uyate.*
(Mt. 12.22-32; Lc. 11.14-23; 12.10)

Nogok huanigpeika'eri Jesúsere jakyo on'kuduyate. 20 Onte'ti
huakka'da aratbut ogkupopaknok menpa' bapehue'dik o'ne'uyate.
21 "O'segpakpo o'kika'." Aratbuta on'batia'paknok Jesúsen huabeta
kenda on'nopoedepo a'tohuaya'po on'huatiakuyate.
22 —Beelzebú toto' huairi o'nopo'toepo o'teyya'nok Jesúsa
toto' nokiregtaj o'makenika'. —Moisésenba' huamanmadika'eria
on'batia'pakuy. Jerusalénya' on'tiakde'uyate.
23 "Nama'da on'nopoenig Moisésenba' huamanmadika'eritaj
a'manopoeaya'po menhuatiakpo men'peee'," Jesúsa o'mana'depo konig
o'e o'manbatia'pakpo:
—Menpa' toto'a huata' toto'taj en'dik ya'et. Ehue', enhue'dik o'e.
24 Ondariyoyo' huaee'eri gobierno huairi huayahuaya e'barakika'nayo
gobierno huairi toehue'dik o'neapo. 25 Kenpa'ti onyoyo' huaee'eri
e'batuktukta' on'pakpo on'bakkupopak. E'baraknayo ehue'dikda o'ne.
26 Konigti toto' huairi huayahuaya e'magka'nayo a'ti ehue'dik ya'neapet.
27 Huabokereka huairien e'tamaika' jekbakayta' e'paknayo
ba'tinuku'dik kenpa'ti itakpi'tinuku'dik o'e. Huairitaj o'tinukudepo
okbakaydik o'e. Donayo teyda ijjey. Toto' huairitaj tinuku'dik ijjey. Toto'
huairien huanaba' maendik ijjey.
28 Aratbut dakhuea'da eka'nayo kenpa'ti Diostaj dakhuea'da
e'huaa'nayo nopo'tihueke'dik o'e Diosa. 29 Diosen Nokiregtanayo
dakhuea'da e'huaa'nayo Diosa bakkahueahue'dik o'e. Menokapi'
bokkahueahue' o'eapo Diosa. Diosen Nokiregtaj dakhuea'da
o'huaa'uyate Diosa okkahuehue' o'unhuahuika'apo. Buttida ijjay. —
Jesúsa o'mana'uyate.
30 "Dakhuea' nokiregaa Jesústaj o'nopo'toe." Moisésenba' huaman-
madika'eria nama'da on'huaa'nok Jesúsa kenpa' o'mana'uyate.

Jesúsen huaye Jesúsen huama'buyere on'huatiakuyate.
(Mt. 12.46-50; Lc. 8.19-21)

31 Kenoka' huaye Jesúsen huama'buyere on'huatiakuynig'a
huakka'nada ogkupopaknok bidtemon on'boato'po "bo'huatiakne.
Yana'," ona'nok 32 huakka'da aratbut on'tikupohuadpo,
—O'nen huaye o'nen huama'buyere aratbuttiokpeyon mo'nigbone.
On'taj bo'ukne. —O'nona'uyate.
33 —Be do'hued huaye ya'et. Do'hued huama'buy be ya'net. —Jesúsa
o'mana'po, 34 kenomey en'tikupohuadtaj o'tiokpokubere'po,
—Inomey do'hued huaye do'hued huama'buy o'ne. 35 Kenda Dios
o'paknok aya'ada ogkika'po do'hued huama'buy do'hued huaidpo
do'hued huaye o'ne. —Jesúsa o'mana'uyate.

4

Huabakidena'eri a'manopoeaya'po o'manbatia'pakuyate.
(Mt. 13.1-9; Lc. 8.4-8)

1 Onte'ti huaboa'da Jesúsa o'manmadika'po e'pog akta'bogpete
o'manmadika'uyate. Huakka'ada aratbut ogkupopaknok
kusi'pe e'betyo o'huadato'po huakka' aratbutnayo akta'bogpete
ogkupopakuyate. 2 Konig Diosen Huairitaj yanoknopoeapet
a'manopoeya'po o'manbatia'pakonhua'po o'manmadika'po nogda
nogda o'manbatia'pakpo o'manmadika'po,

3 —Yan'pe̱e̱': Huabakidena'eri a'bakidenaya'po o'hua'uyate. 4 Nogyon
nogyon o'bakidena'po sue'da dagte o'kidbakotapo, bakoy o'batiakpo
o'kidye̱'kea'uyate. 5 Sorok buruj huidbate sue'da o'kidbakotuyate.
Kenta' i̱dada o'kerekuy. Sorok buruj o̱'e̱po i̱dada o'kerekuy. 6 Ken
diga̱' o'ta'tedepo eyya' o'pakpo sue'da hua'ihuit o̱'e̱po o'ay'uy. 7 Nog
huakid okpota'pidsi'bayo o'kidbakotea'po sue'da o'batipakbonig'a
okpota'pidsi' diga̱' o'bakerekpo huakpitaj o'batibuk'uyate. 8 Nog huakid
huadak sorokteda o'kidbakotea'uyate. O'batipakbodepo o'bakerekdepo
huakka'kida̱da o̱gkupahuad'uyate. Noga̱ huakpia treinta huakid
o̱gkupa̱e̱po noga̱ huakpia sesenta huakid o̱gkupa̱e̱po nogda cien huakid
o̱gkupa̱e̱'uyate. —Jesúsa kenda o'manbatia'pakdepo,
9 —Be'api' e'nopo̱e̱'ta' e'paknayo daka' yan'pe̱e̱'. Bo'peokhuadne. —
Jesúsa o'mana'uyate.

Huakka'ada nopoenkahue'dik ka'ne'po Dios Huairi konig o̱'e̱, Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadikika'uyate.
(Mt. 13.10-17; Lc. 8.9-10)

10 Huakka'ada aratbut en'bakhuade'te Jesúsen huanigpe̱ika'eri doce
huanigpe̱ika'eriereyo'da o̱'nepo, "Ken huabakidena'eri ken konig o̱'e̱
huaboa'da on'manbatia'paknigtaj nopo̱gkahue' o̱'e̱y. Oro'taj daka'
mo'nopo̱e̱a̱'." Jesústaj o'nona'uyate.
11 —Dios huairitaj konig aratbuta yan'nigpe̱ika'apet opudtanayo daka'
e'manopo̱e̱a̱'ta' ijpaki. Nogomeytaj e'manopo̱e̱a̱'ta' pakhue' i̱jje̱po ken
konig o̱'e̱ ijmanbatia'pakikay. 12 En'tiahuayada daka' tiahuayhue'
o̱'neapo. En'pe̱e̱a̱da nopo̱gkahue' o̱'neapo. Nopo'koreahue' ka'ne'po
Diosa bakkahueahue'dik kamagke'po Dios Huairi konig o̱'e̱ ijmanba-
tia'pakikay. —Jesúsa o'mana'uyate.

Huabakidena'eri konig o̱'e̱ kan'nopoenke'po Jesúsa huanigpe̱ika'eritaj daka' o'manopo̱e̱a̱'uyate.
(Mt. 13.18-23; Lc. 8.11-15)

13 —Huabakidena'eri konig o̱'e̱ nopo̱gkahue e̱e̱'nayo nogdakon
e'manbatia'paknayo menpa' nopo̱gka'dik mo'e̱a̱pet. 14 Ken huakid
huabakidena'eri o'bakidenea'nig Diosen huadak hua'a o̱'e̱. 15 Kenda
huakid dagte o'kidbakot konig aratbuta Diosen huadak hua'a
on'pe̱e̱a̱to'nig'a i̱dada toto'a huahua' huanopoya' Diosen hua'ataj
o'bakkaynok kenpa'da o'noknopo̱e̱batikapo. 16 Huakid huidbayo
on'kidbakot konig aratbuta Diosen huadak hua'ataj durugda
on'pe̱e̱a̱to'nig'a. 17 Konig sigda hua'ihuit huadak hua'a sigda
o'noknopo̱e̱depo daka' nigpeonhuahued o̱'nepo on'nigpe̱e̱a̱to'nig'a.
Nogok Diosen huadak hua'a huaknopo̱e̱'eri o̱'nenok aratbut
on'batieriknok kenpa'ti castiga on'magka'nok i̱da o'noknopo̱e̱batikapo.
18 Nog okpota'pidsi'bayo o'kidbakot. Ken konig aratbuta huadak
hua'a on'pe̱e̱po on'pe̱e̱nig'a. 19 Nogok nogta' nogta' on'mamepuke'po
kenpa'ti katepi' on'tiahuayika'nigtaj nogi̱ti nogi̱ti on'pakpo huakka'
e'mato̱e̱'ta' on'pakpo, huakka' e'mato̱e̱'nayo durugda i̱jje̱a̱poy nama'da
on'nopo̱e̱nig'a nogta' nogta' on'eretpakpo onte'ti Diosen kahue'
o̱'nika'apo. Sigda sigda Diostaj o'noknopo̱e̱batikapo. 20 Huakid
huadak sorokyo o'kidbakot konig aratbut huadaknopo'da huadak
hua'a daka' on'nigpeeonhuahuika'po Diosen batikhue'da huadakda
o̱gkadhuahuika'po Diosensi'po o̱'ne. Noga̱ suhuignada on'nigpe̱ika'.

Nogạ huakka'mon on'nigpẹika'. Nogạ huakka'nanada on'nigpẹika'apo.
—Jesúsa huanigpẹika'eritaj o'manmadika'uyate.

Jakkịręgyạ' huakjeytaj o'batia'pakpo Jesúsa o'manmadika'uyate.
(Lc. 8.16-18)

21 Nog Jesúsa o'mana'po:
—Sikyo jakkịręgyạ' huakjey e'bakpakte kosoa huakjeyte
tiokkubukhue'dik ọ'nika'. Kenpa'ti huataytoyo huakjey huadạhue'dik
ọ'nika'. Kutopate huakjey on'huadạ'ika'. 22 Ken konig Diostaj eknopọẹ'
oy konig e'ịręgịręg nogok aya'ada on'nopọẹạpo, aya'ada on'tiahuayapo.
23 Kenda o'nona'ne daka' yan'pẹẹ'. 24 Huadak hua'atayo'da daka'
yan'nigpẹika'. Sigda e'bayoknayo sigda Diosa bo'yokapone. Huakka'
e'bayokika'nayo Diosa huakka' bo'yokapone. Konigti Diosen huadak
hua'ataj daka' e'nigpẹika'nayo Diostaj 'urunanada moknopọẹạpo.
25 Sue'da e'pẹẹnayo sue'da eknopọẹ'nayo Diosa kaknopọẹ'po
bo'tihuapokapone nogịti nogịti Diostaj moknopọẹạpo. Daka'
pẹẹhue' ẹẹ'nayo Diosen huadak hua'ataj oknopọẹhue' ẹẹ'nayo kenda
mo'nopọẹnigtaj Diosa bokkayapone. Onte'ti oknopọẹhue'dikada
mo'ẹạpone. —Jesúsa o'mana'uyate.

Dios Huairitaj huaknopọẹ'eri ken konig huakid o'tipakbopo o'kerekapo.

26 Nogịti Jesúsa o'mana'po:
—Dios Huairitaj huaknopọẹ'eri in konig ọ'ẹ: Huabokerekpi' e'borute
o'bakidena'po 27 ken o'taybedpo nogok o'taybedpo nogok huakid
o'tibopo o'kerek. Monig tibodik yạ'ẹt nopọẹhue' ọ'ẹ. 28 Sorokyo
ọ'ẹnok o'tipakbopo o'kerek. Huabokerek tihuapokhue' ẹẹ'tada
o'kerek. Huakkuru huakpi, huametpikon o'kerek konig huakka' huakid
o'magkupapakpo 29 e'maboyogde'te ạgkupaeaya'po ta'bayo o'hua'apo
o'boyognok ọgkupaeya'apo. —Jesúsa o'manmadika'uyate.

Konig mostaza huakid o'tipakbopo huaboro'nanada o'kerekika'. Ken konig huakka'nanada Dios Huairitaj huaknopọẹ'eri ọ'neapo.
(Mt. 13.31-32; Lc. 13.18-19)

30 Onte'ti Jesúsa o'manmadika'po:
—Dios Huairitaj huaknopọẹ'eri ken konig ọ'neapo ijmanba-
tia'pakapoy. 31 Dios Huairitaj huaknopọẹ'eri konig mostaza huakid ọ'ne.
Mostaza huakid suhuigkidda ọ'ẹpo ta'bayo on'tukika'. 32 E'batukde'te
nogok o'tipakbopo huaboro'nanada o'kerekika'. Huaboro'nanada
ọ'ẹnok hua'opite huakka' bakoya on'pakka'ika'. Ta'huiokte ịka'dik ọ'ne.
Ken konig oy sue'da Dios Huairitaj huaknopọẹ'eri ọ'ne. Nogoknayo
huakka'nanada huaknopọẹ'eri ọ'neapo. —Jesúsa o'manmadika'uyate.

Huakka' aratbut ẹgkupopakte Dios Huairitaj huaknopọẹ'eri o'noknopọẹạpo ken konig ọ'ẹạpo Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyate.
(Mt. 13.34-35)

33 Ken konig Jesúsa o'manmadika'po konig Dios Huairitaj
yan'nigpeunhuahuika'apet nogda nogda o'manbatia'pakika'po.
Keniga'da eanopọikapa' pẹẹ'dik yanet o'manbatia'pakika'uyate.
34 Huakka' aratbut ẹgkupopakte Dios Huairitaj ken konig
ọ'ẹạpo yan'nigpeunhuahuika'apet o'manbatia'pakika'po ke'nen
huanigpẹika'eritanayo daka' o'manopọẹạ'ika'uyate.

Jesúsa e̱'hue̱niri̱'tone'taj bapoka'tere o'batika'uyate.
(Mt. 8.23-27; Lc. 8.22-25)

35 Ken huame'noe baysik huanigpe̱ika'eritaj o'mana'po:
—E̱'po̱g monokteg. —Jesúsa o'mana'uyate.
36 Ken huakka' aratbut e̱gkupopakya' o'nokbahua'po kusi'petone'yo
Jesústaj o'nontohua'po nog kusi'petone'ere on'hua'uyate. 37 E̱'po̱gnopoyo
enhua'te huaboro'bapokada o'bahuatiakuy. Teya'da o'bapoknok
huaboro'da o'hue̱niri̱'tone'po diga̱'da o'hue̱kudpo huata'kotdikte
o̱'u̱yate. 38 Jesúsnayo huata'pakte colchónte o'tay'uyate. On'maboa'po,
—Huata'kotdikte o̱'e̱ne, Huamanmadika'eri. ¿Menpa' mepu'kehue' i̱'e̱?
—Jesústaj o'nona'uyate.
39 Ken Jesús o'mabodpo, "Yabatik, bapokhue' ya̱e̱'. Hue̱niri̱hue'
ya̱e̱'." Jesúsa ona'nok o'batikanpo bapokhue' o̱'e̱po kenpa'ti hue̱niri̱hue'
o̱'u̱yate.
40 —Mena'po diga̱' mome'puk. Mena'po do'taj oknopo̱e̱hue' mo'e̱. —
Jesúsa huanigpe̱ika'eritaj o'mana'uyate.
41 Huakka'da on'mepu'kepo,
—¿Kenpihuay, in huabokerek be ya̱'e̱? Kentaj bapoka o'nigpe̱e̱ kenpa'ti
e̱'po̱ga̱ o'nigpe̱e̱. —Huanigpe̱ika'eria huayahuaya on'batia'pakuyate.

5

Huabokerektaj huakka'ada toto' noki̱re̱ga̱ on'nopo'to̱e̱'uyate.
(Mt. 8.28-34; Lc. 8.26-39)

1 Ken akodpen Gadara huadaribayo o'betato'uyate. 2 Jesús e'kotde'te
kubarakbaya' nogbokerektida o'huatiakuyate. Kentaj dakhue'da
noki̱re̱ga̱ o'nopo'tounhuahuika'uyate. 3 Kubarakbayo o'noika'uyate.
Kentaj sirobijtone'a̱ tinukuhue'dik o̱'nuyate. 4 Nogok nogok
sirobijtone'a̱ huaba'ta'koypi' kenpa'ti hua'itakpi on'tinuku'ea'nig'a
teyda o̱'e̱po sirobijtone'taj o'tipukpukika' kenpa'ti o'bakpukika'uyate.
Kentaj to̱e̱hue'dik o̱'nuyate. 5 Huame'noe kenpa'ti sikyo o'hua'epo
ote'yo kenpa'ti kubarakya' o'sagkia'ika'po huida̱ huata' o'bitakpo
o'ayagsikatoka'po o'kika'uyate. 6 Jesústaj o'tiahuaypo huikudate
o'tisakotuyate.
7-8 —Ken huabokerektaj yako̱ro̱k, dakhue'da noki̱re̱g. —Jesúsa
ona'nok huabokereka 'utta'da oa'tokpo:
—¿Mena'po do'taj o'huatiak, Jesús? Dios kutayo hua̱e̱'erien Huasi'po
i̱'e̱ne. Diosa be'tihuapoke' kenpa'da castiga o̱gkahue' mee'. —Jesústaj
'utta'da ona'uyate.
9 —¿Katedik i̱'e̱? —Jesúsa ona'uy. Huakka'da noki̱re̱g o̱'nenok,
—Do'hued huadik o̱'e̱ "Huakka'," 10 adyonda oro'taj ta'monahue' moe'.
—Jesústaj diga̱' o'nona'uyate.
11 Kente ote'te huakka'da huakyari' on'pe'nok,
12 —Huakyariere a̱'e̱ya̱'po yan'kud, oro'taj yamana'. —Jesústaj
dakhue'da noki̱re̱ga̱ o'nona'nok,
13 —Yan'kud. —Jesúsa e'mana'te noki̱re̱ga̱ huabokerektaj o'nenonpo
dos mil huakyaritaj on'huankudonnok aya'da huaduk on'bahuarakpo
kubogyo on'baajpo e̱'po̱gyo̱ on'bata'ko'tuyate.
14 Huakyari' huamato̱e̱'eriomeya̱ kenda on'tiahuaydepo
on'mepuke'po a'manbatia'pakya'po huakka' jakyo on'bake'tuyate.
Ta'bayo kenpa'ti a'manbatia'pakya'po on'hua'uyate. Kenda

Jesúsa o'ka' on'pe̱e̱depo Jesústaj on'huahua'po 15 o'nokye̱po ken
huabokerektaj huakka' dakhue'da nokı̱re̱ga̱ huaboa'da en'maoro̱konde'
on'tiahuay'uyate. Ken huabokereka daka' e'huadpo yudtaj o'otpo
huadakda o̱'e̱po huadakda o'nopo̱e̱po. Kentaj on'tiahuaydepo
on'me'pukuyate. 16 Aratbut ke̱yo̱ Jesúsere e̱'hua̱e̱a̱ on'tiahuaydepo kenda
Jesúsa o'ka'de eatiahuay'a huakka' jakyo hua̱e̱'eritaj on'manbatia'pakpo,
Jesúsa dakhue'da nokı̱re̱gtaj o'maoro̱ka'de kenpa'ti huakyariyo
en'huankudonde'te huakyari' huaduk on'bahuarakpo e̱'po̱gyo̱
on'bata'kotnig on'manbatia'pakuyate. 17 Kenda on'pe̱e̱depo
"Oro'enbaya' yahuade'." Jesústaj diga̱'da o'nona'uyate.

18 Jesús kusi'petone'yo a'huaya'po e'huadde'te ken huabokerekya'
dakhue'da nokı̱re̱g oko̱ro̱ka'niga̱ "onere e'hua'ta' ijpaki," Jesústaj
ona'nok,

19 —Doere huahue' ya̱e̱'. O̱'nen jakyo yahuati'. O̱'nen huabettaj
yamanbatia'pak. "Dios Huairi me'tinepahui'po be'yarea'dene." Daka'
yamanbatia'pakti'. —Jesúsa ken huabokerektaj ona'uyate.

20 Ken huabokereka a'manbatia'pakhuaya'po o'hua'po Decápolis
huadaribayo huakka' jakyo huaboa'da o'manbatia'pakonhuahua'po
"Jesúsa dakhue'da nokı̱re̱gtaj mekmaename'ne, be'yareame'ne,"
o'manbatia'pakonhuahua'uyate. Aya'ada on'pe̱e̱depo "Kenpihuay,
'urunanada Jesús Huairia o'kame'te," on'batia'pakuyate.

Jairoen hua̱yo̱butaj o'noyhuada̱'uyate. Kenpa'ti ettone' Jesúsen yudtaj
o'nejdepo o'yarud'uyate.
(Mt. 9.18-26; Lc. 8.40-56)

21 Onte'ti akodpen kusi'petone'yo Jesús e'kumejde'te akta'bogpete
huakka'ada aratbuta on'tikupopakuyate. 22 Jairo judíoen hua̱ı̱take' jak
huairi o̱'u̱yate. Jesústaj o'huatiakpo o'tiahuaydepo hua'ite huikudate
o'tisakotpo,

23 —Do'hued huayetsi'po huabueydikte meke̱ne. Betayare'po ka-
noe'po huaba'a be'tatibata'tepo doere bohua'. —Jesústaj diga̱'da
ona'uyatenok.

24 Jairoere Jesús o'hua'uyate. E'hua'te huakka'ada on'tahua'po
aratbutpoya' a'daya'po o'nogka'uyate. 25 Huakka' aratbut e̱gkupopakyo
ettone' o̱'e̱po dakhue'da o̱'e̱po doce huabayok o'tipokde mimi
batikhue' o̱'unhuahuika'uyate. 26 Nogtaj nogtaj huamadakka'eritaj
o'bahuahuae'ika'uynig'a aya'da ke'nen huakupe e'yoktada yareahue'
o̱'e̱po nogı̱ti nogı̱ti o'dakhue'pakika'uyate. 27 Jesúsa huakka'tada
o'bayarea'ika' aratbuta on'batia'paknok o'pe̱e̱depo Jesústa'piyen
o'huatiakpo e̱gkupopakyo Jesúsen yudtaj o'nejpo, 28 "Ke'nen yudtaj
e'nejnayo ijyareapoy." Huanopo'ada o'nopo̱e̱po, 29 o'nejpo mimi
o'batikonpo "ijyarudi" o'nopo̱e̱'uyate. 30 Betapi' huaboa'da ijyareadi
Jesúsa o'nopo̱e̱po huakka' aratbutyo huata'piyon o'korudpo,

—¿Be'a me'nej? —O'mana'nok.

31 —Huakka'ada aratbutpoya' monda'ene a'daya'po mogka'ne. "¿Be'a
me'nej?" ¿Mena'po ia'? —Jesúsen huanigpe̱ı̱ka'eria o'nona'uyate.

32 Jesúsanayo be'a me'nejne o'nopo̱e̱po o'tiokpokubere'uyate. 33 Ken
Jesúsa be'yareadne ettone'a̱ o'nopo̱e̱depo diga̱'da o'me'pukpo Jesústaj
o'huahua'po hua'ite huikudate o'tisakotpo, "o'nejne ı̱dada ijyarudi,"
Jesústaj buttida ona'uyate.

34 —Do'taj oknopo̱e̱nok o'yareaddene. Dakda i̱'e̱po daka'da yahuati', sion. —Jesúsa ona'uyate.
35 Jesúsa ettone'taj e'batia'pakte Jairoen jakya' huabokerekakon o̱kye̱yakpo,
—O̱'nen huayetsi'po o'bueyde. Huamanmadika'eritaj totiakhue' ya̱e̱'. —Jairotaj o'nona'uyate.
36 Jesúsanayo kenda o'pe̱e̱po nigpe̱e̱hue' o̱'e̱po,
—Me'pukhue' ya̱e̱'. Do'hua o'yarea'apo meknopo̱e̱'. —Jesúsa Jairotaj ona'uyate.
37 —Pedro Jacobo Juanereyo'da do Jairoere hua'dik o̱'ne. —O'mana'po o'hua'po 38 huairien jakyo o̱kye̱yakdepo huakka' aratbuttaj o'batiahuay'uyate. Ettone'si'po e'bueyta' diga̱'da on'bahuikpo on'sagkia'uyate. 39 O'kuddepo,
—Mena'po bo'sagkia'po diga̱'da mo'bahuik. Ettone'si'po bueyhue' o̱'e̱. O'taypo o̱'e̱. —Jesúsa o'mana'nok,
40 Jesústaj on'tierikuynig'a aya'tada o'maoro̱ka'depo ettone'si'poen huaoj hua̱ye̱ ke'nen huatahua'eretere ettone'si'pobuey e'huedyo o'batokudpo, 41 mune'yoen huaba'ta' o'ba'padpo,
—"Talita, cumi." Yabo', mune'yo̱si'po, ona'ne. —Jesúsa ona'uyate.
42 I̱dada mune'yo̱si'po o'bodpo o'huae'uyate. Doce huabayok o'to̱e̱'uyate. Diga̱'da on'mepuke'po "kenpihuay" o̱da'uyate. 43 "Ken bo'tiahuaynig betapi' manbatia'pakhue' yane'." I̱ghua'da o'mana'po, "mune'yo̱si'potaj aypopi' yan'yok," o'mana'uyate.

6

Nazaretyo Jesús o̱'i̱ka'uyate.
(Mt. 13.53-58; Lc. 4.16-30)

1 Ken, ke̱ya̱' on'bakhua'po huanigpe̱i̱ka'eriere Jesús huaenbayokon o̱kye̱'uyate. 2 Okmapi̱e̱'ahuaddik huame'noe e̱'e̱de'te judíoen hua̱i̱take' jakyo huaboa'da o'manmadika'uyate. 'Urua'nanada o'manmadika'nok judío aratbut on'pe̱e̱depo on'mepuke'po,
—¡Kenpihuay! 'Urua'da o'nopo̱e̱. Menpapi' huakka'da yanopo̱e̱'. Meyo̱pi' huaboa'da huakka' yanopo̱e̱'. Ka'bayare'po be'a yateyya'. 3 Huamenhuea'eri o̱'e̱nig'a, Maríaensi'po o̱'e̱nig'a. Jacobo ke'nen huama'buy o̱'e̱ José Simón Judas. Jesúsen huidpopi' oro'ere o̱'nika'. —O̱da'po onte'ti e'pe̱e̱ta' pakhue' o̱'nepo konig digda on'huanopo̱e̱'uyate.
4 —Nogbayo hua̱e̱'eria Diosen huamanbatia'pakeritaj e'pe̱e̱ta' on'pakika'. Huadakda o̱'ne. E'bahuaa'ta' on'pakika'. Ke'nenbayo hua̱e̱'erinayo e'pe̱e̱ta' pakhue' o̱'nika'. Huadakda o̱'e̱. E'bahuaa'ta' pakhue' o̱'nika'. Konigti ke'nen huabet ke'nen jakyo hua̱e̱'erikon e'pe̱e̱ta' pakhue' o̱'nika'. —Jesúsa Nazareteritaj o'mana'uyate.
5 Ke̱ya̱' Jesústaj eknopo̱e̱'ta' pakhue' o̱'nenok konig Dios teyda ka'dik o̱'e̱nig Jesúsa kahue'dik o̱'e̱nig'a kenyo'da sue'da dakhue'da o'tibata'tea'po o'bayarea'uyate. 6 Ke'nenbayo hua̱e̱'eri eknopo̱e̱'ta' pakhue' o̱'nenok Jesúsa kenpihuay o'nopo̱e̱'uyate. Nogok nogda nogda huakka' jakyo meyo̱hue'da o'manmadika'uyate.

Huanigpe̱i̱ka'eritaj kanmanmadike'po o'mata'mona'uyate.
(Mt. 10.5-15; Lc. 9.1-6)

7 "Menhuatiak." Jesúsa doce huanigpe̱i̱ka'eritaj o'mana'depo nogda nogda botta' nogyo̱ nogyo̱ o'mata'mona'po,

—Doa o'nona'nok dakhue'da nokiręgtaj maorǫka'dik mo'ęąpone.
8 Dagte bo'huahuudhuahuika'po katepi' tohuahue' yanikati'. Oteypaj nogtiyo'da yan'tohua'. Huenpu aypo huakupepi' tohuahue' yane'.
9 Hua'iot yan'otpo, nogtida 'opiot yan'otpo nogda tohuahue' yane'.
10 Jakyo bo'kuddepo kęyǫyo'da yanikati'. Huakka' jakya' yan'hua'epo kęyǫ yan'tayikati'. 11 Jak huątąę'eria opudtaj pakhue' ęę'nayo kenpa'ti e'pęęta' pakhue' ęę'nayo ken jakya' huakka' jakya'pi' yan'bakhuati'. Yan'ǫrǫkdepo Diostaj dakhuea'da o'ka'dey aya'ada kan'nopǫę'po soroka e'itimabette yan'itihuekeadti'. Kenomeytaj Diosa digą'nanada castiga o'magka'apo. Sodoma huakka' jak huąę'eritaj kenpa'ti Gomorra huakka' jak huąę'eritaj sue'da castiga o'magka'apo. —Jesúsa doce huanigpęika'eritaj o'mata'mona'po o'mana'uyate.

12 Ken doce huanigpęika'eria on'bahua'udhuahuika'po nog huakka' jakyo nog huakka' jakyo on'hua'po huadak hua'a on'manbatia'pakpo "yan'nopo'korea', Dios Huairitaj yanoknopǫę'," on'mana'po
13 dakhue'da nokiręgtaj on'maorǫka'po kenpa'ti dakhue'taj huasihuaa on'batikubata'tepo on'bayareaduyate.

Juan bautista o'buey'uyate.
(Mt. 14.1-12; Lc. 9.7-9)

14 Jesúsa 'urua'nanada o'kika'nig huabada aratbut on'batia'pakika'nok Herodes huairia o'tipęędepo,

—Ken Juan bautista ǫ'ętaj. Huakudaka'da ęę'tada Diosa o'noyhuadąme'tenok 'urua'da o'kika'te. —Herodes nama'da o'nopǫępo Jesústaj o'tia'pakuyate.

15 —Elías Diosen huamanbatia'pakerikudak o'noyhuadme'te Jesús ǫ'ętaj. —Nogomeyą on'batia'pakuyate.

—Diosen a'neneri huamanbatia'pakeri Jesús ǫ'ętaj. —Nogomeyą on'batia'pakuyate.

16 Herodes kenda o'pęędepo,

—Ke'na Juan ǫ'ętaj. Juantaj yan'huęrenokteg i'mana'meynig'a o'noyhuaddepo Jesús ǫ'ętaj. —Herodesa oa'uyate.

17 Herodías o'paknok Herodes huairi Juantaj huabakudą' jakyo o'kudame'te. Herodías Herodesen huama'buy Felipeen huątǫę ęę'tada Herodesa o'koreame'tenok.

18 —Huama'buyen huątǫę koreahue'dik i'ęne. —Juana ona'nok
19 Herodíasa Juantaj digą' o'huadiaypo e'arakta' o'paknig'a arakhue'dik ǫ'ęme'te. 20 Juan huadakyo'da o'kika' kenpa'ti Diosenyo'da o'kika' Herodesa o'nopǫępo Juantaj daka' o'tiokikame'nok Herodíasa arakhue'dik ǫ'ęme'te. Juantaj o'pęępo nopoenkahue' ęę'pi' durugda o'pęęme'te. 21 Herodesen cumpleaños fiestate Juantaj arakdik ijjęy Herodíasnayo o'nopǫęme'te. Fiestate Herodesen huairi Galilea huairitaj o'batobapeme'te. 22-23 Herodíasen huąyǫbu o'bahuakudpo baile e'nigę'te huairi Herodesere huakka'da on'durugpakpo,

—Katepi' i'paknig mena' o'yokapone. Huakka'pi' i'paknig o'yokapone. Buttida ijjay. —Herodesa Herodíasen huąyǫbutaj ona'uyate. 24 Huąyętaj o'huahuatupo,

—¿Katepi' ona'dik ijjęy? —Oname'te.

—Juan Bautistaen huaku beyok. Yana'. —Oname'te.

25 Herodes huairitaj o'huahua'depo,

—Oyedda baegte Juan Bautistaen huaku beyok. —Mune'yo̱a̱ on-
ame'te.
26 Herodes kenda o'pe̱e̱depo pai'da eknopo̱e̱a̱da "Aya'da katepi' on
i'pak menati' kenda ijyokapoy. Buttida ijjay." Oa'nig. Aya'ada on'pe̱e̱nok
nogda ea'ta' pakhue' o̱'e̱po 27 "Huabakuda̱' jakyo yahuati'. Juantaj
yahue̱renokteg. Ya̱gkutotiak. Herodíasen hua̱yo̱butaj yayok." Herodesa
sorotatataj oname'tenok 28 huabakuda̱' jakyo Juantaj o̱'hue̱renoktegpo
baegte o'totiakpo Herodíasen hua̱yo̱butaj o'yokme'nok ke'na hua̱ye̱taj
o'yokme'te.
29 Kenda Juanen huanigpe̱ika'eria o'noknopo̱e̱depo on'tiakpo
huabuey on'tohua'po o̱gkubarakka'uyate.

Cinco mil huabokerektaj Jesúsa aypo o'bia'po

o'batobape'uyate.
(Mt. 14.13-21; Lc. 9.10-17; Jn. 6.1-14)
30 Nogok Jesúste doce huamata'moneria on'koredepo kenda
o'kadhuahua'mey Jesústaj o'nonbatia'pakuyate. Aya'da
o'manmadikika'mey o'nonbatia'pakuyate. 31 Huakka'nada
on'batiakika'nok on'bahua'ika'nok menokapi' bapehue'dikda o̱'nepo,
—Monhua'. Kente aratbut ehue' e̱'nika'yo okmape̱i̱e̱'ahuaddik a̱'e̱ya̱'po
monhua'. —Jesúsa o'mana'uyate. 32 Kente aratbut ehue' e̱'nika'yo
kusi'pete Jesús ke'nen doce huamata'moneriere on'bahua'uynig'a.
33 En'hua'te huakka'ada on'batiahuaypo Jesústaj on'noki̱e̱'po aya'
huakka' jakya' ke̱yo̱ yan'betapet on'nopo̱e̱po on'baketonhua'po
huakkuruda on'bakye̱'uyatenok. 34 Jesús o'kotpo huakka'tada
o'batiahuaypo kenomey konig oveja o̱'nepo huabet to̱e̱hue'onig o̱'nenok
Jesúsa o'matinepahui'po huaboa'da o'manmadika'uyate. 35 Huaboa'
e'sikonyakte Jesústaj on'huatiakpo,
—O'sikde. I̱yo̱ aratbut ehue' o̱'ne. 36 Aypo to̱e̱hue' o̱'nenok nog jakyo
nog jakyo huakka' jakyo meyo̱hue'da aypo kan'baepo yamata'mona'. —
Huanigpe̱i̱ka'eria o'nona'uynig'a,
37 —Opuda̱ aypo yan'bayok. —Jesúsa o'mana'nok,
—¿Aypo a'bayokya'po docientos denario huakupea pan kabae'po
menpa' hua'dik o̱'e̱ oro'? —Huanigpe̱i̱ka'eria o'nona'uyate.
38 —¿Meniga̱' pan mo'to̱e̱? Yan'hua'po yan'tiahuay'. —Jesúsa
o'mana'uyate.
On'nopo̱e̱depo,
—Huabaniga̱' pan botta' biigyo̱'da o'to̱e̱y. —Jesústaj o'nona'uyate.
39 "Huakupo huakupoa' mire̱bate yan'bahuad." Jesúsa o'mana'nok
40 cien kenpa'ti cincuenta huakupo huakupoa' on'bahuaduyate.
41 Ken Jesús huaba'te cinco pan botta' biigere o'bapadpo kurudyo̱
o'mabopo Diostaj dakiti o'tiona'pakdepo pannopote o'posakea'po
huanigpe̱i̱ka'eritaj kan'bayoke'po o'bayoke'uyate. Botta' biigkon
okpukpukpo aya'tada o'bayoke'uyate. 42 Aya'ada on'bape'po noteyya'
o̱gka'uyate. 43 On'tiokayonpo doce kusogyo̱ hueda̱'da huata'suj
on'dohuea'uyate. Pan biig huaboro' huaenmo boro'ta'sujmonere
on'tihueda̱'uyate. 44 Cinco mil huabokerek ken pan on'bape'uyate.

Jesús hua̱hue̱tiudte o'huae'uyate.
(Mt. 14.22-27; Jn. 6.16-21)

45 “Kusi’peyo yan’kudpo Betsaidayo akudpen huakkuru yanoktegti’.”
Jesúsa huanigpeika’eritaj o’mana’depo huakka’ aratbuttaj jakyoda
o’mata’mona’uyate. 46 O’mata’mona’depo Diostaj a’tiona’pakya’po Jesús
ote’yo o’behuikpo ijhue’da o’tiona’pak’uyate. 47 E’sikde’te kusi’petone’
e’pognopoyo o’enig’a Jesúsyo’da huadarite o’uyate. 48 E’pognopoyo
diga’ o’bapoknok e’nokhuayaga’tada huahue’ o’nuyate. Sikyoedda
Jesúsa huahuetiudte o’bahuatiakpo meyohue’da o’batipokaynig’a,
49-50 huahuetiudte e’huae’taj huanigpeika’eria on’tiahuaypo aratbuten
nokireg o’e on’nopoepo huakka’da on’me’pukpo on’sagkia’uyate.
—Me’pukhue’ yane’. Do ijjey. —Jesúsa o’mana’uyate.
51 Kusi’petone’yo o’kudpo huanigpeika’eriere on’huaduyate. E’kudte
bapoka o’batikon’uy. Huakka’nanada on’mepuke’po “kenpihuay”
oda’uyate. 52 Jesús o’paknok Diosa pan o’biame’ nopoenkahued
kenpa’ti Jesús Diosen Huasi’po o’e oknopoehued o’nenok diga’nanada
on’me’pukuyate.

Genesaretyo Jesúsa o’bayarea’uyate.
(Mt. 14.34-36)

53 E’pogtone’ o’noktegdepo Genesaret huadaribayo on’betdepo
o’nokye’uy. 54 En’kotde’te Jesús o’e aratbut o’nokie’depo, 55 Jesúste
dakhue’ e’huae’ a’manpatotiakya’po nogyon nogyon on’baketpo
huaboa’da Jesúste asukte on’manpatotiakuyate. 56 Meyopi’ Jesús
o’hua’epo jak kuruyo huakka’ jakyopi’ dagte dakhue’ e’huae’
on’manpahueda’po “O’nen huaok huakubogpi kan’nejatue’po,” Jesústaj
diga’ o’nona’nok aya’ada on’nejdepo Diosa o’bayaread’uy.

7

Huanopoya’da dakhuea’da on’nopoepo Diostaj dakhuea’ ogkika’.
(Mt. 15.1-20)

1 Nogok Jerusalénya’ fariseo huairi Moisésenba’ huamanmadika’eriere
on’tiakdepo Jesústaj on’huahua’uyate. 2 Konig adhuea’pane’
bapehued on’bakoyo’ika’uyatenig sue’ada Jesúsen huanigpeika’eria
konig kahue’ o’nika’po ba’koyohue’ada on’bapika’nig judío huairia
on’batiahuaypo “dakhuea’da ogkika’,” on’huaa’uyate. 3 (Konig
adhuea’pane’ ogkika’uyatenig aya’ judíomey fariseoere ogkika’po
aypo bapehued huakka’da on’ba’koyo’ika’. 4 Kenpa’ti aypo huabae’
jakya’ on’tiakpo bapehued on’ba’koyo’ika’. Vasos, platos, ollas,
kutopatakon on’ba’koyoa’ika’uyate.) 5 Konigepo fariseoa Moisésenba’
huamanmadika’erierea Jesústaj o’nona’po:
—A’nenda oro’en adhuea’pane’ huadaknopo’da Diosa meknopoe’po
bapehued on’ba’koyoika’uyate. Mena’po kenda o’nen huanigpeika’eria
nigpeehue’ada ba’koyohue’ada yan’bape’ika’. —O’nona’uyate.
6 —Diosen huamanbatia’pakeri Isaías opud nama’da huanopoe’eritaj
daka’ bo’timadoya’uyate:

In aratbuta Diostaj o’paki nama’da o’dika’nig’a do’taj huanopoya’da
eretpakhue’ o’ne. 7 Nama’da do’taj dakiti mo’tiona’pakika’ne.
Huabokerekada e’huaa’yo’da on’manmadikika’nig’a.

Isaíasa o’madoya’uyate. 8 Kenda opudomey bo’kika’po Diosen e’mana’ba’
nigpeehue’ada konig opuden adhuea’pane’ ogkika’nig bo’kika’po vasos
platos nogtaj nogtaj bo’koyoa’ika’po nogda nogdakon bo’kika’nig’a.
9 Konig opuden adhuea’pane’ on’pakpo ogkika’uyatenig a’kikaya’po

Diosenba'taj nigpe̱e̱hue'ada bo'kika'ne. 10 "O̱'nen huaojtaj hua̱ye̱tere
nigpe̱ika'dik mo'e̱ne kenpa'ti tihuapokika'dik mo'e̱ne. Pai'da e̱e̱'nayo
bayokika'dik mo'e̱ne," kenpa'ti "Huaojtaj hua̱ye̱tapi' huasi'poa
dakhuea' e'huaa'ika'nayo bueydik mo'e̱ne." Moisésa o'mana'uyate.
11 "Huaojtehuapa' hua̱ye̱eretehuapa' aya'da Diostaj o'bayokde'po
opudtaj bayokhue'dik o̱'nene." Kenpa' be'api' huaojtaj hua̱ye̱tere
ona'dik o̱'ne. 12 Kenpa' ena'nayo huaojtaj hua̱ye̱tere tihuapokhue'dik
o̱'nepo bayokikahue'dik o̱'nepo nama'da mo'manmadikika'po 13 ken
konig adhuea'pane' o̱gkika'nig bo'kika'po Diosen hua'ataj nigpe̱e̱hue'
mo'i̱ika'po, ken konig nogda nogda nama'da bo'kika'nig'a. —Jesúsa judío
huairiomeytaj o'mana'uyate.

14 "I̱yon yan'batiak." Huakka' aratbuttaj Jesúsa o'mana'po,

—Do'taj menigpe̱e̱po yan'nopoenka'. 15 Katepi' e'pe'pi' Diostaj
dakhuea' e'ka' ehue'dik o̱'e̱. Dakhue'dik ea'nayo, da ea'nayopi' Diostaj
dakhuea' e'ka' e̱'dik o̱'e̱. 16 Do'taj daka' menigpe̱e̱'. —Jesúsa o'mana'uyate.

17 Huakka'da aratbut e̱gkupopakya' Jesúsa e'bakhuade' jakyo
e'kudde'te "Katepi' bo'pe'po konig Diostaj dakhuea' e'ka' ehue'dik o̱'e̱.
Ia'nig. Nopoenkahue' o̱'nepo daka' mona'." Huanigpe̱ika'eria Jesústaj
o'mona'uyate.

18-19 —Menpa' opud kenpa'ti nopoenkahue' mo'e̱. Katepi' mo'bape'po
hua'aypoyo o'kudika'po huaminyo o'hua'po huaminya̱' ken o̱'o̱ro̱kika'.
Huanopo'yo kudhueada Diostaj dakhuea' e'ka' ehue'dik o̱'e̱. —Jesúsa
o'mana'uyate.

Kenda oa'nok katepi' aypo huaenpi' bape'dik o̱'e̱ne. Aya'da bape'dik
o̱'e̱ne, huaboa'da on'nopo̱e̱'uy.

20 —Huanopoya'da dakhuea'da e'nopo̱e̱'nayo dakhuea'da
bo'ka'apone, dakhuea'da boa'apone. Kennayo Diostaj dakhuea'da o̱'e̱.
21 Huanopoya'da on'pakpo dakhuea'da on'nopo̱i̱ka'po, huanopoya'da
on'eretpakpo nogen hua̱to̱e̱ on'bakdejpo, nogtaj nogtaj on'bakdeika'po,
on'huadiaypo on'barakika'po, 22 huanopoya'da on'pakpo on'bereika'po,
huanopoya'da nogen en'tamaeta' on'eretpakpo, huanopoya'da
dakhuea' o̱gkika'po, huanopoya'da nama'da on'manika'po,
huanopoya'da aya'da diga̱'da on'eretpakika'po, huanopoya'da digda
on'bahuahuayika'po, huanopoya'da on'bahuae'ika'po, huanopoya'da
huata'tada on'pakika'po huanopoya'da konig nopo̱e̱hue'ada o̱gkika'po.
23 Ken konig huanopoya'da aratbut o̱gkika'nok Diostaj dakhuea'da o̱'ne.
—Jesúsa o'mana'uyate.

Esoeri ettone'a̱ Jesústaj oknopo̱e̱'uyate.
(Mt. 15.21-28)

24 Ke̱ya̱' Jesús o'hua'po Tiro Sidónere huadaribayo o'hua'uyate.
Jakyo o'kudpo i̱re̱gi̱re̱g e'kudta' e'paktada sue'ada on'tiahuaynok
25 ettone'si'poen hua̱ye̱ i̱dada o'nopo̱e̱po Jesúsen hua'ite huikudate
o'tihuad'uyate. Ke'nen hua̱yo̱butaj toto' noki̱re̱ga̱ o'nopo'to̱e̱nok
dakhue'da o̱'u̱yate. 26 Ettone' esoeri o̱'e̱po sirofenicia hua̱e̱'eri o̱'u̱y.
"Do'hued hua̱yo̱butaj toto' noki̱re̱gtaj yako̱ro̱ka'." Jesústaj ona'uyate.

27 —Hueretda judío huasi'po huakkuruda bape'dik o̱'nika'. Huasi'poen
aypo yokhue'dik kuhuataj. —Jesúsa esoeri ettone'taj ona'nok,

28 —E̱e̱', Huairi. Kuhuanayo kutopatopen huasi'poen e'ta'sujkahua'
on'bapika'. —Ettone'a̱ ona'nok,

29 —Huadaknada mena'nok hua'dik i̱'e̱. Toto' nokire̱g huayo̱butaj
o'tako̱ro̱konde. —Jesúsa ona'uyate.
30 Jakyo o'kumejdepo huayo̱bu huatayte dak e̱'unde'te o'huednig
o'huahuay'uyate. Toto' nokire̱g o̱'o̱ro̱kde'uyate.

Huabokerek a'pakhue'dik kenpa'ti e'peokbettaj Jesúsa o'yarea'uyate.

31 Jesús Tiro huadaribaya' o'hua'po Sidónyo o'pokpo Decápolis
huadaribayo nog jakyo nog jakyo o'pokpo e̱'po̱g Galileayo o'tiakuyate.
32 Ke̱yo̱ huabokerektaj on'huatotiakpo e'peokbet kenpa'ti a'pakhue'dik
e̱'hua̱e̱', "yatibata'te." Jesústaj o'nona'nok 33 huakka' aratbutya'
o'baktohua'depo o'peokba'kudpo o'bapitisupupo o'no'deya'po,
34 kurudyo̱ o'tiahuaypo, "aaj" oa'po, "yapeokbete'," oa'uyate.
35 I̱dada o'peokbeteonpo o'noyarudpo huadakda a'pakdik o̱'u̱yate.
36 "Kenda ijka'dey nogomeytaj batia'pakhue' yane'." Jesúsa
o'mana'nig'a i̱ghua'mon e'mana'tada nogi̱ti huakka'mon kenda
on'batia'pakonhua'po. 37 Kenpa'ti Jesústaj on'mepuke'po,
—Aya'tada 'urua'nanada o'kika'po e'peokbettaj o'mape̱e̱a̱'apo kenpa'ti
a'pakhue'dik huaboa'da a'pakdik o̱'ne. —Aratbuta on'batia'pakuyate.

8

Cuatro miltaj Jesúsa e'batobape'uyate.
(Mt. 15.32-39)

1 Nogok onte'ti huakka'nanada e̱gkupopakte kenpa'ti aypopi' ehue'da
o̱'u̱yate. Jesús kenda o'nopo̱e̱po huanigpe̱i̱ka'eritaj o'mana'po:
2 —Inomey aratbut bapa'me'noea' i̱yo̱da doere o̱'nedepo aypobayo'
o̱'nenok ijmatinepahui'po. 3 Jakyoda mata'monahue'dik i̱jje̱y.
Huakka'mon bidteda on'tiakme'tenok e'mata'mona'nayo dagta' a̱ro̱gdik
o̱'nenok. —Jesúsa o'mana'uyate.
4 —I̱yo̱ aratbut ehue' o̱'nika'. ¿Meyo̱ aypo o'eyapet? —Jesúsen
huanigpe̱i̱ka'eria o'nona'uyate.
5 —¿Meniga̱' pan mo'to̱e̱? —Jesúsa o'mana'nok.
—Siete. —O'nona'uyate.
6 "Barakte yan'bahuad." Jesúsa o'mana'uyate. Siete pan
o'ba'padpo, "Dakiti Dios, daka' joka'ne," o'tiona'pakdepo o'posakea'po
huanigpe̱i̱ka'eritaj o'bayoke'uyatenok aratbuttaj on'bayoke'uyate.
7 Sue'da biigkon on'to̱e̱nok "Dakiti Dios" ona'depo "yan'bayoke'."
o'mana'uyate. 8 Noteymeya'da aya'ada on'bape'uyate. Noteymeya'da
en'bapepi' siete kusogyo̱ huata'suj huedmeya̱'da on'dohuea'uyate.
9 Konig cuatro mil on'bape'uyate. "Jakyoda yan'huati'," Jesúsa
o'mana'depo, 10 huanigpe̱i̱ka'eriere kusi'petone'yo o'kuddepo
Dalmanuta huadariyo o'hua'uyate.

Konig Diosayo'da ka'dik kurudya̱' katepi' oro' tiahuayhue' o̱'i̱ka'uynig mo'nigka'. Fariseo huairia Jesústaj o'nona'uyate.
(Mt. 16.1-4; Lc. 12.54-56)

11 A'ti fariseomey Jesústaj on'huatiakdepo huaboa'da on'batia'pakpo
a'dikdikya'po, "konig Diosayo'da ka'dik kurudya̱' katepi' oro' tiahuay-
hue' o̱'i̱ka'uynig mo'nigka'," Jesústaj o'nona'uyate. 12 Huanopoya'da
"aaaj" oa'depo,

—“Konig Diosayo’da ka’dik kurudyą’ katepi’ oro’ tiahuayhue’ ǫ’įka’uynig mo’nigka’.” Nama’da o’nona’ne. Konig mona’nig opudtehuapa’ kahue’ įjjęąpoy, buttida ijjay. —Jesúsa o’mana’uyate.
13 Jesús o’bakhua’po kusi’petone’yo o’kudpo akodpen o’hua’uyate.

“Fariseo huairi dakhue’dik ę’huąę’ on’manmadikika’. Keyoj ijjay.” Jesúsa oa’uyate.
(Mt. 16.5-12)
14 Kusi’pete on’hua’po pan e’tohua’ta’ o’nokkahuuduyate. Nogtiyo’da on’tǫę’uyate kusi’peyo.
15 —Ęyą’, fariseoen e’bia’ontaj keyoj ijjay. Herodesen e’bia’ontaj keyoj ijjay. —Jesúsa o’mana’uyate.
16 —Pan tǫęhue’ ǫ’ęnok kenda mona’ne. —Jesúsen huanigpęika’eria huaboa’da huayahuaya on’batia’pakuyate.
17 —Pan tǫęhue’ ǫ’ęy mena’po mo’batia’pak. Pantaj mepu’kehue’dik mo’įka’ne. Kenda ka’dik įjjęy nopǫęhued mo’ę kenpa’ti nopoenkahued mo’ęne. Menpa’ huanopoya’da oknopǫęhue’dikda mo’įka’ne.
18 Huakpoa mokpǫęnig’a menpa’ tiahuayhue’ mo’ę. Huapeok bo’peokjęne menpa’ pęęhue’ mo’ę. Pan ijbia’mey menpa’ bokkahue’de.
19 Cinco mil huabokerektaj cinco pan ijbayokemey. ¿Menigą’ kusogyǫ huata’suj huedmeyą’da yan’ohueame’? —Jesúsa o’mana’uyate.
—Doce. —O’nona’uyate.
20 —Cuatro mil aratbuttaj siete pan ijbayokemey. ¿Meniga’ kusogyǫ huedmeyą’da yan’ohueame’? —Jesúsa o’mana’nok,
—Siete. —Huanigpęika’eria o’nona’uyate.
21 —Menpa’ kenda nopǫęhued mo’ę. —Onte’ti o’mana’uyate.

Huakka’ jak Betsaidaya’ Jesúsa ekpobigtaj o’yareaduyate.
22 Nogok Betsaida huakka’ jakyo on’tiakuyate. Jesúste ekpobigtaj on’totiakpo “yakpotibata’te’,” o’nona’uyatenok 23 ekpobigtaj o’ta’koypo huakka’ jakya’ o’baktohua’po igkusį’huęą okpotihueke’po o’tibata’tepo,
—¿Menpa’ sigpi’ tiahuaydik į’ę? —Ona’uyate.
24 Ekpobig o’tiahuayatupo,
—Huabokerektaj ijtiahuaypo konig ǫhuęy on’hua’e. —Jesústaj ona’uyatenok, 25 onte’ti Jesúsa okpotibata’tenok huaboa’da ’urunanada aya’tada o’tiahuay’uyate.
26 —Ǫ’nen jakyo yahuati’. Huakka’ jakyo huahue’ yąę’. Kenda o’nigka’ne batia’pakhue’ yąę’. —Jesúsa ona’uyate.

Diosen Cristo į’ęne. Diosa kurudyą’ me’ta’mona’uyne. Pedroa Jesústaj ona’uyate.
(Mt. 16.13-20; Lc. 9.18-21)
27 Cesarea de Filipo huadaribayo nog jakyo nog jakyo huanigpęika’eri Jesúsere on’hua’epo dagte,
—¿Be ǫ’ęą’ do’taj aratbuta menhuaa’ika’? —Huanigpęika’eritaj Jesúsa o’mana’uyate.
28 —Juan Bautista on ǫ’ę. Nogą bo’huaa’ika’ne. On Elías ǫ’ę. Nogą bo’huaa’ika’ne. Diosen huamanbatia’pakeri ǫ’ę. Nogomeyą bo’huaa’ika’ne. —Huanigpęika’eria o’nona’nok,
29 —¿Be ǫ’ęą’ do’taj opudą on’huaa’ika’? —Jesúsa o’mana’uyate.
—On Diosen Cristo į’ęne. Diosen Huasi’po į’ęnok Diosa me’ta’mona’uyne. —Pedroa ona’uyate.

30 —Kenda ona'ne be'tapi' manahue' yane'. —Jesúsa o'mana'uyate.

"Ijbueydeapoy." Jesúsa o'batia'pakpo oa'uyate.
(Mt. 16.21-28; Lc. 9.22-27)

31 Jesúsa huaboa'da o'manmadika'po:
—Do huabokerek ijjepo Diosya' ijtiakuy. Pai'nanada ijnopo'eapoy. Judío huairitone', sacerdote huairi, kenpa'ti Moisésenba' huamanmadika'erierea do'taj eknopoe'ta' pakhue' o'nepo men'arakapone. Bapa'me'noe e'pokde'te Diosa me'noyhuada'apone. 32 —Jesúsa daka' o'mana'uyatenok Pedroa o'tohua'depo, "kenpa' ahue' yaee', Huairi," ona'uynig'a 33 Jesúsa o'batikorudpo ke'nen huanigpeika'eritaj o'tiahuaypo Pedrotaj ona'po:
—Konig huabokerekada nama'da on'nopoika'nig o'na konigti i'nopoika'po Diosen e'nopoe' nopoehue'da i'ene. Konig totonig ia'ne yahuati'. —Jesúsa ighua'da ona'uyate.
34 Huanigpeika'eritaj kenpa'ti huakka'da aratbuttaj menhuatiakde' o'mana'depo huaboa'da o'manmadika'po:
—Bepi' do'taj e'nigpeika'ta' e'paknayo katepi' hua'enda on'pakika' ona'ti eretpakhue' ka'nike'. Ona'ti do'huedyo'da kan'pakike'. Kenpa'ti do'taj moknopoika'po pai'da nopo'edik mo'eapet. 35 Kenpa'da hua'enda e'paknayo Cristoere kurudyo onte'ti nounhuahuahue' o'nika'apo. Do'taj e'nigpeika'ta' on'pakpo huadak hua'a huakka' on'pakpo kenpa'da hua'enda pakhue' o'nepo onte'ti Diosere kenpa'da on'noeonhuahuika'apo. 36 Aya'ada oy katetapi' huakka'ta'da on'eretpakpo on'bae'ika'po do'taj e'nigpeeta' pakhue' o'nepo kenpa'da on'bueyapo. Kurudyo Diosere noeonhuahuikahue'dik o'neapo. 37 Diosere a'noeonhuahuikaya'po katepi' Diostaj yokhue'dik mo'epo kenpa'da do'taj peee'dik mo'ika'ne. 38 In aratbut dakhuea'da ogkika'po Diostaj nigpeehue' o'nika'po inomey be'api' do'taj e'nokbira'nayo do'hued e'manmadika'taj en'tobira'nayo nogok do huabokerek ijjepo onte'ti ijtiakdepo kenomeytakon ijbakbira'apoy. Diosya' kurudya' ijhuarakpo Diosa 'urua'nanada megka'nok Diosen huata'moneriere 'urua'nanada ijjepo ijtiakapoy. —Jesúsa o'mana'uyate.

9

1 —Huakka'nanada Diosen Nokireg on'nopo'toepo Dios Huairitaj daka' on'nigpeika'apo. Kenpa' opudomey huakka'mon bueyhued mo'epo bo'tiahuayapo. Buttida ijjay. —Jesúsa o'mana'uyate.

Jesús o'eypakatuyate.
(Mt. 17.1-13; Lc. 9.28-36)

2 Seis huame'noe e'pokde'te Pedrotaj Jacobotaj Juantere o'batohua'po huakupa kutayo Jesúsa o'batobehuikuyate. En'tiahuayte Jesúsen huakok konig niokpo o'kokeypakuyate. 3 Yudtakon diga'da o'takeregpakatupo konig senogda o'etuyate. Aratbutnayo konig keregda kahue'dik o'nika'. 4 Elíastaj Moiséstaj Jesúsere en'batia'pakte on'batiahuay'uyate.
5 —Oro' iyoda o'epo huadakda o'ene. Bapa' bak o'kay'. Ontehuapa' nogtida Moiséstaj nogtida Elíastaj nogtida o'kay', Huairi. —Pedroa ona'poda ona'uyate. 6 Pedromey diga'da on'mepuke'po koniga' a'ay' Pedroa nopoehue'ada oa'uyate. 7 Kenpa' ena'te e'sihuia o'batibuk'uyate. E'sihuiya' on'peepo:

—In do'hued Huasi'po me'tąęne. Huadi'da me'tąęne. Kentaj yan'nigpęika'. —Diosa o'mana'uyate.
8 A'tida en'tiahuayte Jesústayo'da on'tiahuay'uyate.
9 Huakupaya' en'huarakde'te
—Do huakudaka'da e'bueyada noyhuadhued ęę'ted kenda huakupayo huaboa'da bo'tiahuaynig batia'pakhue' yane'. —Jesúsa o'mana'uyate.
10 Konigępo kenda batia'pakhue' ǫ'ne'uynig'a huayahuayayo'da kate e'noyhuadtaj Jesúsa ya'batia'pak on'batia'pakuyate. 11 Konigępo Jesústaj:
—"Cristo tiakhued ęę'ted Elías huakkuruda tiakdik yą'ęąpet." ¿Mena'po Moisés huamanmadika'eri kenda yadika'? —Jesústaj o'nona'uyate.
12 —Elíasonigti huakkuruda tiakdik ǫ'ęąpo. Aya'tada a'manopo'yareaya'po yatiakapet. Diosen Huasi'po pai'nada ya'nopo'ęąpet. Kentaj yan'tibirae'apet. Kenda huaojba'te on'madoya'uyate. 13 Elíasonigti e'tiaktada on'tibirae'po konigti on'pakpo dakhuea' ǫgkame'te. Konig Apagba'a oa'nig ǫgkame'te. —Jesúsa Pedromeytaj o'mana'uyate.

Huasi'po toto' nokiręgą e'nopo'tǫętada Jesúsa o'yarea'uyate.
(Mt. 17.14-21; Lc. 9.37-43)

14 Jesúsen huanigpęika'erite on'bahua'po ǫkyęhued ęę'ted huakka'nada e'kupopakada Moisésenba' huamanmadika'eria Jesúsen huanigpęika'eritaj en'maboyte Jesúsomey on'batiahuayato'uyate. 15 Jesústaj on'tiahuaydepo on'mepu'kepo on'huaketonyakpo durugteda on'baaka'uyate.
16 —¿Katea' yan'batia'pak? —O'mana'nok 17 nogtiada oa'tokpo,
—Do'hued huasi'potaj dakhuea' toto' nokiręgą o'nopo'tǫęnok a'pakhue'dik ǫ'ę. 18 Kenpa'ti menokapi' e'nopo'tǫęte o'ketpakonpo barakte ǫ'huękika'po kutajpoa' ǫ'ǫrǫkika'po hua'id o'idta'peteye'po digą'da ǫ'ąrǫgnok ontaj o'totiakne. "Dakhue' nokiręgtaj yą'norǫka'," ǫ'nen huanigpęika'eritaj e'mana'tada ǫrǫkahue' ǫ'ne, Huamanmadika'eri. —Nogtiada ona'uyate.
19 —Opudomey judío aratbut do'taj eknopǫę'ta' pakhue' mo'ęne. Oknopǫęhue' huąę'eri mo'ęne. Dios teyda ǫ'ępo bayarea'dik ǫ'ę oknopǫęhue'da mo'ęne. Ijhue'ta'da do'taj moknopǫęne. Huasi'potaj yan'totiak. —Jesúsa o'mana'uyate.
20 Huasi'potaj on'totiaknok dakhuea' nokiręgą Jesústaj o'tiahuaydepo huasi'potaj o'ketpakonka'nok sorokte ǫ'huękpo, o'pokore'epo o'tiokkutajǫrǫkuyate.
21 —¿Meniga' huabayoka' dakhuea' nokiręgą ya'nopo'toika'po ya'ketpakonka'ika'? —Jesúsa ona'uyate.
22 —Si'nog ęę'ted nogok nogok huakka'da dakhue' nokiręgą a'arakya'po ta'akyo huąhuęyǫpi' o'enika'. Ka'dik ęę'nayo oro'taj mo'matinepahui'po bo'tihuapok. —Ke'nen pagą ona'uyate.
23 —Do'taj eknopǫę'nayo aya'tada ka'dik ijjępo yarea'dik ijjęy. —Jesúsa ona'nok,
24 —Yoknopǫęy, nogiti nogiti eknopǫę' be'tihuapok. —'Utta'da ona'uyate.
25 Huakka' aratbut on'kupopaknok Jesúsa o'tiahuaypo,
—E'peokbet a'pakhue'dikere nokiręg yąǫrǫkpo huasi'poya' yakhuati' onte'ti a'kudya'po tiakhue' yąę'. —Jesúsa dakhue' nokiręgtaj

huiyokda ona'nok, 26 dakhue' nokiręga o'sagkiadpo o'ketpakogka'po
e'bueyonig o'orokpo o'enon'uyate. Konigępo "e'buey o'ę," huakka'mon
on'batia'pakuynig'a 27 Jesúsnayo o'ta'koypo o'boa'uyate. Huasi'po
o'boduyate.
28 Jesús jakyo o'kuduyate. Huanigpeika'eriyo'da kenere o'nepo,
—¿Oro'nayo dakhue' nokiręgtaj mena'po orokahue' o'ę? —Jesústaj
o'nona'uyate.
29 —Bapehue' mo'unhua'po kenpa'ti mo'tiona'pakonhua'po dakhue'
nokiręgtaj ta'mona'dik mo'ęne. —Jesúsa o'mana'uyate.

"Do'taj me'darakapone." Onte'ti Jesúsa o'mana'uyate.
(Mt. 17.22-23; Lc. 9.43-45)

30 Kęya' o'hua'po Galileayo konig iręgiręgteda o'pokonhua'po.
31 Huanigpeika'eritaj o'manmadika'po iręgiręgteda o'hua'onhua'po.
"Do Huabokerek ijjęnok Diosa me'ta'mona'uyne. Huabokereka
men'bahuatitotiakapet. Men'arakapone. Bapa'me'noe huaku-
daka'da ę'ęada ijnoyhuadapoy." Jesúsa o'manmadika'uyate.
32 Huanigpeika'erinayo kenpa' nopoenkahue' o'nepo on'me'pakpo
"¿monig ya'ę?" onahue' o'nuyate.

"¿Be'a hueret huairida ę'dik ya'ęt?" Huanigpeika'eria on'batia'pakuyate.
(Mt. 18.1-5; Lc. 9.46-48)

33 Capernaumyo on'tiakdepo jakyoda o'ęato'po,
—¿Dagte o'tiakpo katetaj mo'batia'pak? —Jesúsa huanigpeika'eritaj
o'mana'uyate.
34 "¿Be'a hueret huairida ę'dik ya'ęt?" on'batia'pakpo a'tokhue'
o'nuyate. 35 Jesús huanigpeika'eritaj a'manmadikaya'po o'huadpo
"yan'kupopak," o'mana'po,
—Bepi' doere huairi ęę'ta' e'paknayo nog aratbuten huanaba'nig
ka'nike' konig nogtaj kan'tihuapokike'. —O'mana'po 36 huasi'potaj
o'ta'koypo nopoyo o'totiakpo hua'opite o'doko'uyate.
37 —Do ijpaknok be'api' in huasi'potaj di'da o'depo o'tihuapokika'po
konigda do'takon o'de do'hued Apagtakon o'de. Ke'na me'ta'mona'uyne.
—Jesúsa o'mana'uyate.

Ken aratbut opudomeytaj dakhuea' ęgka'ta' pakhue' o'nepo daka' bo'tihuapokika'ne.
(Lc. 9.49-50; Mt. 10.42)

38 —Nogbokereka o'nendik o'dikka'po toto'taj o'maenika'.
O'tiahuaypo oro'ere huahue' o'ika'nok, "Keje', kahue' yaę'." Ona'mey,
huamanmadika'eri. —Juana ona'uyate.
39 —Kentaj "kahue' yaę'," onahue' yane'. Be'api' konig tiahuayhued
o'ika'nig do'hued huadik o'dikka'po eka'nayo onte'ti do'taj dakhue'
huaahue'dik o'ęapo. 40 Ken aratbuta oro'omeytaj dakhuea' ęgka'ta'
pakhue' o'nepo oro'omeytaj bo'tihuapokne. 41 Cristoen huanigpeika'eri
mo'ęnok do ijpaknok be'api' huamai' huę'ęy e'yoknayo dapi' Diosa
dakhuapa o'bayokapo. Buttida ijjay. —Jesúsa o'mana'po.

Keyoj nama'da e'toka'nayo dakhue'da o'unhuahuika'apo.
(Mt. 18.6-9; Lc. 17.1-2)

42 —Be'api' do'hued 'uru huaknopoę'eritaj dakhuea' e'batoka'nayo
ke'ponanada castiga Diosa ogkadhuahuika'apo. Konigępo do'hued

'uru huaknopo̱e̱'eritaj dakhuea' e'batoka'ta' e'paknayopi' dakhuea' batokahued huidtone' ke'nen hua̱hue̱renta' yan'tiontidukupo ta'kotdik a̱'e̱ya̱'po jod ya̱koyo e'kotnayo kenda konig sue'da castiga e'magka' o̱'e̱. 43-48 Huaba'pi' hua'ipi' huakpopi' dakhuea' e'ka' huata'da e'toka'nayo dakhue'nanada o̱'e̱nok Diosa castiga o'magka'po ta'akyo o'enapo. Ta'ak o'bakpakonhuahuika'apo bakayhue' o̱'e̱a̱po. Konige̱po huabaapi' hua'iapi' huakpoapi' dakhuea' e'toka'ta' e'paknayo dakhue'da o̱'e̱po kahue'dik a̱'e̱ya̱'po e'boktegnayopi' huadak ya̱'e̱a̱pet, dakhuea' kahue'dik a̱'e̱ya̱'po ekpokotoknayopi' huadak ya̱'e̱a̱pet. Ken konig yan'nopo̱e̱po dakhuea' kahue' yanika'. Dakhuea' eka'nayo Diostaj dakhuea' boka'nok castiga mogkadhuahuika'apone. Ta'akyo mo'bakpakonhuahuika'apone. Bakayhue'dik o̱'unhuahuika'apo.

49 Sal pai' e̱'e̱a̱da huadakda o'kika'nig konigti pai'da mo'nopo'e̱po huadakda mo'e̱a̱pone. 50 Sal huadakda o̱'e̱po o'kika'. Pai' ehue' e̱e̱'nayo huadak kahue'dikda en'dik o̱'e̱ne. Konig salonig ya̱'nepo huadaknopo'da huayahuaya di' yan'maepo yan'manoeyika'. —Jesúsa huanigpe̱ika'eritaj o'mana'uyate.

10

"¿Huabokerek hua̱to̱e̱'taj menpa' en'dik ya̱'ne?" Jesústaj nama'da kae'po fariseoa o'nona'uyate.

(Mt. 19.1-12; Lc. 16.18)

1 Ke̱ya̱' Jesúsa o'bakhua'po Judeayo kenpa'ti Jordán akodpen huadariyo o'hua'uyate. E'tiakte onte'ti huakka'nanada o̱gkupopakuyate. Konig o'kika'po o'manmadika'uyate. 2 Jesústaj a'dikdikya'po sue'da fariseo on'huahua'po, "¿Huabokerek hua̱to̱e̱'taj menpa' kenpa'da endik ya̱'e̱?" Jesústaj o'nona'uyate.

3 —¿Kate yamana'uyate Moisésa? —Jesúsa o'mana'uyate.

4 —"Hua̱to̱e̱ e̱'en beroba' madoya'dik mo'e̱po hua̱to̱e̱ endik mo'e̱." Moisésa o'mana'uyate. —O'nona'uyate.

5 —Konig nopoteyda mo'i̱ka'po Diostaj e'nigpe̱ika'ta' pakhue' mo'i̱ka'nok Moisésa kenda o'madoya'uynig'a. 6 Huakkuruteda Diosa aya'tada o'ka'uypo huabokerek ettone'ere o'ka'uyate. 7 "Konige̱po huabokerek ke'nen huaoj hua̱ye̱eretaj oko̱ro̱kpo ettone'taj a'to̱e̱pakya'po. 8 Botta' e̱'e̱a̱da on'to̱e̱pakdepo konig nogtida o̱'nede." Apagba'te kenpa' oa'. Botta' e̱'e̱a̱da nogtida o̱'nede. 9 Kenda Diosa o'to̱e̱paka'denok huabokereka enhue'dikda o̱'ne. —Jesúsa fariseomeytaj o'mana'uyate.

10 Nogok huanigpe̱ika'eriere jakyoda o̱'nepo, "¿Hua̱to̱e̱ menpa' en'dik o̱'e̱?" Jesúsen huanigpe̱ika'eria o'nona'nok,

11 —Be'api' huabokerek hua̱to̱e̱'taj e̱'ennayo nogtaj o'to̱e̱pakpo huakkuru hua̱to̱e̱'taj dakhuea'da o̱gka'. 12 Kenpa'ti ettone'a̱ hua̱to̱e̱'taj e̱'ennayo nogtaj o'to̱e̱pakpo dakhuea'da o'ka'. Diostaj dakhuea'da o'ka'. —Jesúsa o'mana'uyate.

Jesúsa huasi'potaj o'mationa'pakuyate.

(Mt. 19.13-15; Lc. 18.15-17)

13 Jesúsa daka' kan'bake'po huasi'po kentaj en'batotiaktada ke'nen huanigpe̱ika'eria "keje', batotiakhue' yane'," on'mana'uyate. 14 Kenda Jesús o'tiahuaypo o'diayatupo.

—Huasi'po do'te kan'batiake'. "Kaẹyạ'," manahue' yane'. Konig inomey 'urunopo'da huasi'po ọ'ne konigti aratbut huaknopọẹ'eri Diosensi'po ọ'nepo Dios Huairitaj on'nigpẹika'apo. 15 Huasi'po do'taj 'urunopo'da menoknopọẹpo men'nigpẹika'ne. Konig huasi'po Dios Huairitaj daka' o'noknopọẹnig konigti opudomey oknopọẹhue' ẹẹ'nayo Dios Huairiensi'po ehue'dik mo'ẹạpone. Buttida ijjay. —Jesúsa o'mana'uyate.

16 Huasi'potaj o'badokoe'po o'batibata'te'epo Diosa daka' kabake'po o'mationa'pakuyate.

Huabokerek huairi Jesúsere on'batia'pakuyate.
(Mt. 19.16-30; Lc. 18.18-30)

17 Dagte Jesúsa huaboa'da o'hua'depo huabokereka o'huaketonyakpo huikudate o'tihuadpo,

—¿Kurudyọ Diosere a'noeonhuahuikaya'po kate huadakda kika'dik ịjjẹ, huadakda huamanmadika'eri? —Jesústaj ona'uyate.

18 —Ka'tia'po huadakda ị'ẹne ona'. Diosyo'da huadakda ọ'ịka'. 19 Diosen e'mana' i'nopọẹ. Nogen huạtọẹ'taj bakdejhue' yạika'. Aratbuttaj yahuadiaypo arakhue' yạika'. Nogen bakberehue' yạika'. Nama'da bahuaahue' yạika'. Da ahue' yạika'. Huaojtaj huạyẹtere daka'da yanigpẹika'po daka' yamatọika'po yabayokika'. Kenpa' Diosa o'mana'uyate i'nopọẹne. —Jesúsa ona'uyate.

20 —Do huasi'poedanda kenda aya'da ijnigpẹika'uy, Huamanmadika'eri. —Huabokereka ona'uyate.

21 Jesúsa di' ọ'ẹpo o'tiahuayatupo,

—Nogitied ka'diken ị'ẹne. Huakupete aya'da i'tamaetnig yabahuaya'. Ken huakupe yabaedepo pai'da aratbuttaj yabayoke'. Kenda on eka'nayo kurudyọ Diosere huakka'da i'matounhuahuika'apone. Do'taj behuatiakpo beta'hua'ika' e'bueypi' beta'hua'ika'. —Jesúsa huairitaj ona'uyate.

22 Huairia kenda o'pẹẹpo nohue' ọ'unpo huakka'nanada o'tamaenok suhue'nanada ọ'ẹpo okhua'uyate.

23 Huanigpẹika'eritaj okpokuberudpo,

—Bepi' huairi huakka'nada e'matọẹ'ta' huaeretpakeri Dios Huairitaj oknopọẹhue'dik ọ'neapo, Diosensi'po ehue'dikda ọ'ne. —Jesúsa o'mana'uyate.

24 Huanigpẹika'eria Jesúsen hua'ataj o'pẹẹpo on'mepuke'nok onte'ti Jesúsa o'mana'po:

—Huakka'da e'matọẹ'ta' huapakeria Dios Huairitaj oknopọẹhue'dik ọ'neapo. Diosensi'po ehue'dikda ọ'ne. 25 Konig camello huaboro' 'uhua sakpi'pẹyọ kudhue'dik ọ'ẹ. Konigti huairi huakka'da on'matọẹpo Diosensi'po ehue'dikda ọ'neapo. —Jesúsa o'mana'uyate.

26 Huanigpẹika'eria kenda on'pẹẹpo huakka'da on'mepu'kepo huayahuaya on'batia'pakpo:

—¡Kenpihuay! ¿Be'a Diosensi'po ẹ'dik yạ'neapo? ¿Be'a Diosere onte'ti noeonhuahuika'dik yạ'neapo? —On'batia'pakuyate.

27 Jesúsa o'batiahuaypo o'mana'po:

—Huabokereka huata'da nopo'yareahue'dik ọ'ne. Ọ'nada on'pakpo noeonhuahuikahue'dik ọ'neapo. Diosayo'da nopo'yarea'dik o'mae kenpa'ti onte'ti manoeanhuahuika'dik o'mae. Diosayo'da aya'da ka'dik ọ'ẹ. —O'mana'uyate.

28 —Oro'nayo aya'da o'matoika'nig o'maenon'uy. Ontaj ata'huaya'po
aya'da o'maenondemey. —Pedroa ona'uyate.
29 —Aya'ada ke'nen jak kenpa'da o'nen, huama'buytaj huidpotapi'
o'nen, huaojtaj huayetapi' o'nen, huatoe'taj huasi'potaj ta'bapi' o'nen.
Huadak hua'a o'deretpakpo kenpa'ti do'tayo'da a'nigpeikaya'po o'nen.
30 O'nennok Diosa oy huakka'nanada o'bayokapo. Jak, huama'buy,
huidpo, huaye huasi'po, ta'bakon o'bayokapo. Pai'da e'nopo'ebet
o'bayokapo. Nogok Diosere on'noeonhuahuika'apo. 31 Oy huakka'da
huairi e'eada nogok huairida ehue' o'neapo. Konig huanaba' o'neapo.
Huakka'mon konig huairionig ehue'da o'nika'nig konig huanaba'da oy
o'nika'nig. Nogoknayo 'urua'da o'neapo. Konig huairitone' o'neapo. —
Jesúsa o'mana'uyate.

"Do'taj me'darakapone." Jesúsa onte'ti oa'uyate.
(Mt. 20.17-19; Lc. 18.31-34)

32 Jerusalényo dagte Jesús huanigpeika'eriere on'behuikpo Jesús
huakkuruda o'hua'enok huanigpeika'eri on'mepuke'po nogomey
on'tahua'po on'me'pukuyate. Doce huanigpeika'eritaj nogyonda
o'batohua'po konig megka'apone o'mana'po:
33 —Jerusalényo o'hua'ne. Do huabokerek ijjepo Diosya'
ijtiakuy. Jerusalényo huabokereka sacerdote huairiomeytaj
men'yokapone. Moisésenba' huamanmadika'eritere men'yokapone.
Ken bueydik o'e men'huaa'apone. Nog aratbuttaj judío ehue'taj do'taj
menyokapone. 34 Nog aratbuta do'taj men'tierikapone. Huiyokda
pidetbi'a men'bitbitapone. Mentisupu'eapone. Me'darakapone.
Botta'a' e'tisikde'te kubarakyo huakudaka'da e'eme'tada Diosa
me'noyhuada'apone. —Jesúsa o'mana'uyate.

Jacoboa Juanerea huairi bo'yahuea' o'nona'uyate.
(Mt. 20.20-28)

35 Zebedeoen huasi'po Jacobo Juanere Jesústaj on'huahua'po,
—Kenda ona'nig oro'taj mogka', huamanmadika'eri. —Juan Ja-
coboere o'nona'uyate.
36 —¿Kate bo'pak? —Jesúsa o'mana'nok.
37 —O'na 'urua'nanada huakhuairi e'ede'te konig huairi e'huae' onte
da'kopen ope'topen bohuada'. —Jesústaj o'nona'uyate.
38 —Kenpa' onahue' mene'. Do pai'da ijnopo'eapoy. ¿Menpa' doere
konigti pai'da nopo'e'dik mo'e? —Jesúsa o'mana'uyate.
39 —Ee', onere pai'da nopo'e'dik o'ey. —Jesústaj o'nona'uyate.
—Buttida ijjay, konig pai'da ijnopo'eapoy opud konigti pai'da
nopo'e'dik mo'eapone. 40 Nogok do huakhuairi ijjedepo ijmana'ika'apoy.
Doere huakhuairi ka'ne'po do'huanayo yahueahue'dik o'nene.
Kenomey do'hued Apag Dios a'nennada o'baktie'ea'uynigtaj doere
huairi o'bayahuea'apoy. —Jesúsa o'mana'uyate.
41 Nog diez huamata'moneria kenda on'mapeepo Jacobotaj Juantere
on'mahuadiay'uyate.
42 —Inte yan'batiak —Jesúsa o'mana'po — Nog aratbuten
gobierno huairitone' kenpa'da teyda on'mana'ika'nok kenomeyen
aratbut huairitaj nigpeika'dik o'nika'. 43 Opudnayo ken konig
kikahue'dik mo'ene. Be'api' huairi ee'ta' e'paknayo nog aratbuttaj
kan'batihuapokike'. 44 Kenpa'ti be'api' doere huairi ee'ta' e'paknayo

konig nog aratbuten huanaba' ka'nike'. 45 Konig do ijkika'nig konigti
yag'kika'. "Konig huanaba' mentihuapok." A'ikaya'po tiakhue' ijjuy.
Aratbuttaj a'tihuapokya'po ijtiakuy. Aratbuten dakhuea' e'ka'taj
a'bakkahueaya'po a'manigbueyya'po Apag Diosya' ijtiakuy. —Jesúsa
o'mana'uyate.

Bartimeotaj okpoyarea'uyate.
(Mt. 20.29-34; Lc. 18.35-43)

46 Ken Jericó huakka' jakyo on'batiakuyate. Huakka' jakya'
on'pokondepo Jesús huanigpeika'eriere huakka'nanada aratbutere
e'norokte Bartimeo ekpobig Timeoen huasi'po dagte o'huadpo
"huakupe beyok," o'mana'uyate. 47 "Jesús Nazaret huaae'eri o'pokde,"
aratbuta enhuaa'te o'peepo 'utta'da ona'po,
—Metinepahui', Jesús Daviden adhuea' huasi'po. —Ekpobiga 'utta'da
ona'uyate.
48 —Yabatikde'. —Aratbuta huiyokda e'nona'tada nogiti huakka'a'da
o'nokoye'uyate.
—Metinepahui', Jesús Daviden adhuea' huasi'po. —'Utta'da ona'uyate.
49 Ken Jesús e'hua'ada o'boato'po,
—Yan'totiak. —Jesúsa o'mana'nok on'huahua'depo,
—Yadurugpakpo yabod. Jesúsa "Yatiak" mena'ne. —O'nona'uyate.
50 Huaok o'enpo o'bodpo Jesústaj o'huatiakuyate.
51 —¿Kate i'pak? —Jesúsa ona'uyate.
—Ekpoyarea'ta' ijpaki, Huamanmadika'eri. —Ekpobiga ona'uyate.
52 —Do'taj meknopoepo yayarudpo yahuati'. —Jesúsa ona'uynok
ekpobig huaboa'da o'tiahuaypo Jesústaj dagte o'tahua'uyate.

11

Jerusalénnyo Jesúsa o'kuduyate.
(Mt. 21.1-11; Lc. 19.28-40; Jn. 12.12-19)

1 Jerusalén meyohue'da e'ede'te Betfagéte kenpa'ti Betaniate kenpa'ti
ote' Olivoste o'nedepo, botta' huanigpeika'eritaj:
2 —Butukda yan'huati'. Huakka' jakyo yan'huati'. Keyo burro 'uhua
enuku' bo'huahuayapone. Ken burrote bepi' huadhued o'ne. Yanogku-
jpo do'taj menigtotiak. 3 "¿Mana'po bo'tohua'?" Be'api' ena'nayo "Huairia
o'paknok o'kay. Huaboa'da onte'ti o'totiakapoy." Ya'nonati'. —Jesúsa
botta' huanigpeika'eritaj o'mana'uyate.
4 Ken on'hua'po dagte akbogpete burro 'uhua enuku' on'huahuaypo
o'nogkujuyate.
5 Egkujte huabokerek kenteda o'nepo,
—¿Kate boka'? ¿Mena'po burrotaj mogkuj? —On'mana'uyate.
6 Konig Jesúsa o'mana'nig kenda on'mana'nok "tohua'dik mo'e,"
on'mana'uyate. 7 Jesúste burrotaj on'tohua'po kenomeyen huaoka'
burrota'pite on'huedaa'nok Jesús o'huaduyate. 8 Kente Jesús o'pokapo
on'nopoepo dagte huakka'da kenomeyen yudtaj on'bahuedaa'po no-
gomeya ohuey 'opi ba'kutaj on'baktegaa'depo dagte on'bahuedaa'uyate.
9 Huakkurute huaae'eria kenpa'ti huata'poeria aya'ada huaboa'da
'utta'da on'da'po:
—'Urunanada Jesús, Diosen huamanopo'yarea'eri, mon'durugpak,
huakka' mon'durugpak. Kentaj Apag Diosa mo'nigta'mona'uyne.
10 Oro'en adhuea'pane' David huairionig hueretda huakhuairi

o'tiakde, Jesús Huairi o'tiakde. Dakiti Dios, mon'durugpak, huakka' mon'durugpak. —Aratbuta 'utta'nanada o'nokoy'uyate.
11 Ken konig Jerusalényo̱ Jesús o'kudpo kenpa'ti Diosen jakyo o'kudpo, aya'tada daka' o'tiahuaypo osikdenok Betaniayo doce huamata'moneriere o'hua'uyate.

Hue̱ymey higueratai "onte'ti dapakhue'dikda i̱'e̱a̱pone," Jesúsa ona'uyate.
(Mt. 21.18-19)
12 Eme'te Betaniaya' o'noro̱kdepo Jesús aypota' o̱'e̱po 13 adteda hue̱ymey higueratai o'tiahuaynig'a huada o'pakpo o'huahua'nig'a huakutayo'da o̱'u̱yate. Huadajok ehued o̱'u̱yate. 14 Konige̱po higueratai ona'po:
—Onte'ti dapakhue'dikda i̱'e̱a̱pet. Bepi' o̱'nenda bapehue' ya̱'neapet. —Jesúsa ona'uyate. Kenda huanigpe̱i̱ka'eria on'pe̱e̱'uyate.

Diosen jakya' huabahuaya'eritai o'maen'uyate Jesúsa.
(Mt. 21.12-17; Lc. 19.45-48; Jn. 2.13-22)
15 Onte'ti Jerusalényo̱ on'tiakdepo Jesús Diosen jakyo o'kuddepo huaboa'da 'uhua huabahuaya'eritai huabakbae'erieretai o'maoro̱ka'po huakupe huakabia'erien kutopa o'makmaena'po tukku' 'uhua huabahuaya'erien huahuadtai o'makmaena'uyate. 16 "Konig dag ekapa' Diosen jakyo katepi' topokhue'dik mo'e̱ne." Jesúsa i̱ghua'da o'mana'uyate. 17 O'manmadika'po:
—Do'hued jak aya' huadarieri aratbuten huationa'pak jak on'ta̱e̱. Apagba' e'mana'tada konig huabereerien jakonig opudomeya̱ mo'to̱e̱ne. —Jesúsa huabahuaya'eritai o'mana'uyate.
18 Kenda sacerdote huairi Moisésenba' huamanmadika'eriere on'pe̱e̱po Jesústai on'me'pukuyate. Jesúsa e'manmadika'te huakka'nanada aratbut on'pe̱e̱po 'urunanada o̱'e̱ on'mepuke'nok huairia Jesústai on'me'pukpo huaboa'da e'arakta' on'pakpo monig e'arakta' o'duknig'a. 19 Esikde'te Jesúsa huakka' jakya' o̱'o̱ro̱kuyate.

Hue̱ymey higuera o'ay'uyate.
(Mt. 21.20-22)
20 Eme'te sikyoedda onte'ti on'hua'depo higuera hua'ihuitya' aya'da e'ayde' on'tiahuay'uyate. 21 Pedro onte'ti okkahuehue' o̱'e̱po,
—Ken higueratai "onte'ti dapakhue'dikda" iname'nig o'ayde, yati-ahuay', huamanmadika'eri. —Ona'uyate.
22 —Diostai daka' yanoknopo̱e̱'. 23 "In ote' yatohua', Dios. E̱'po̱gyo̱ yaen." Be'api' ena'nayo Diosa yaka'apet daka' eknopo̱e̱'nayo o'ka'apo. Konig ona'nig o̱'e̱a̱po. 24 Eknopo̱e̱'nayo aya'tada katepi' bo'pakpo bo'tiona'paknok Diosa bo'yokapone. 25 Apag Diostai yan'tiona'pakpo be'api' ontai dakhuea' e̱gkame'nayo yakkahuea'. O̱'nen Apag Dios kurudyo̱ o̱'i̱ka'po ke'na opudtai dakhuea' e'ka' bokkahueapone kenpa'ti. 26 Nogtai okkahueahue' e̱e̱'nayo o̱'nen Apag Diosakon opudtai okkahueahue' mo'e̱a̱pone. —Jesúsa o'mana'uyate.

¿Be'a Jesústai ya'ta'mona'uyate?
(Mt. 21.23-27; Lc. 20.1-8)
27 Onte'ti Jerusalényo̱ on'tiakdepo Jesúsa Diosen jakyo e'huae'te sacerdote huairi Moisésenba' huamanmadika'eri judío huairitone'ere on'huahua'depo,

28 —¿Yabayareadhuati'. Be'a mena'uy? —Jesústaj o'nona'uyate.
29 —Huakkuru do'taj me'nakonen. Opud ena'nayo ke'na "yabayarea'," mena'uyne do kenpa'ti o'nona'apone. 30 "Bautiza yamagkadhuati'." ¿Be'a Juantaj yana'uyate, Diosa huabokerekapi'? Mena'tok. —Jesúsa o'mana'uyate.
31 Menpa' o'apo huairia huayahuaya on'batia'pakpo:
—"Diosa Juantaj o'ta'mona'uyate." Oro'a ena'nayo "¿kenda Juana do'taj be'tia'pakikuynig mena'po oknopo̱e̱hue' mo'u̱y?" oro'taj mona'apone. 32 "Huabokereka Juantaj on'ta'mona'uyate." Oro'a ena'nayo aratbuta oro'taj dakhue'da mogka'apet konige̱po Diosen huamanbatia'pakeri Juan o̱'e̱'uy aratbut o'noknopo̱e̱nok. —Judío huairia huayahuaya on'batia'pakpo,
33 —Be'a Juantaj yanuyet oro' nopo̱e̱hue' o̱'e̱y. —Huairia Jesústaj o'nona'uyate.
—"Yabayarea'." Ke'na mena'uyne do kenpa'ti onahue' o̱'neapone. —Jesúsa o'mana'uyate.

12

Huairien ta'ba hua̱ta̱to̱e̱'eria dakhuea'da on'taka'uy. Ken konig Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyate.
(Mt. 21.33-46; Lc. 20.9-19)
1 Jesúsa konig o̱'e̱ o'manbatia'pakpo o'manmadika'po:
—Huairien ta'bayo uva huakpi on'batuke'uy. Uva setda huada huakpi on'batuke'uy. On'tiokpaka'uy. Uva huada huasapa'a' sipana' 'uruda o'kogka'uy. Hua'ia asapaiya'po o'kogka'uy. Ta'ba huatioka' kutayoda kutopa o'ka'uy. Uva ta'ba hua̱ta̱to̱e̱'eritaj ta'ba o'baktoyokdepo bidteda nogbayo huairi o'bakhua'uyate. Nogbayo ijhue'da o̱'u̱yate. 2 Kenoka' uva huada o'boyogdenok ta'bayo ke'nen huanaba' o'ta'mona'uyate. Sue'da huada ka'totiake'po o'ta'mona'uyate. 3 E'tiakde'te ta'ba hua̱ta̱to̱e̱'eria huairien huanaba'taj on'to̱e̱po on'bitbitpo uvabayo' on'ta'mona'uyate. 4 Onte'ti huairia nog huanaba'taj o'ta'mona'uyate. Ta'bayo e'tiakde'te on'pa'ea'po huakutaj on'bitbitpo on'tidike'uyate. 5 Huairia nogtakon o'ta'mona'uyate. Kentaj o'darakuyate. Nogok nogomey huakka'montaj o'mata'mona'uyate. Nogtaj on'mabitbitpo konogtada on'batiarakuyate.
6 Huairien huasi'poyo'da o̱'ta̱e̱po kentaj di'nanada o̱'i̱ka'uyate. Ta'poteda huasi'po o'ta'mona'uyate. Kentanayo 'urua'da yan'deapet o'nopo̱e̱po. 7 Ta'ba hua̱ta̱to̱e̱'erinayo dakhuea'da on'nopo̱e̱po, "Huairi e'bueyde'te huasi'poa aya' huaoen o'baeapo. On'nopo̱e̱po huairien ta'ba oro'en kenpa'da mo'ta̱e̱'po huasi'potaj mon'arak." Onpayo' on'batia'pakuyate. 8 Ken huasi'potaj on'to̱e̱po o'darakpo ta'baya' hua̱so̱' o̱'nen'uyate. —Ken konig Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadika'po,
9 —Huairi o'tiakdepo hua̱ta̱to̱e̱'eritaj menpa' ya'magka'apet mo'nopo̱e̱. Hua̱ta̱to̱e̱'eritaj o'barakpo ta'ba nogomeytaj o'bayokapo. 10 Apagba'kon tiahuayhue' mo'i̱ka'.
Huid jak o̱gka'po jak huaka'eria Diosen 'uru huidda e̱'hua̱e̱'taj pakhue' o̱'nepo o'nen'uy. Ken huidta' Diosnayo o'pak ken huidte huaboro' jakda o'ka'apo. 11 Kenda Dios Huairia o'ka'apo 'urudapita' o'ka', o'nopo̱e̱ne. Apagba'te kenda oa'.
—Jesúsa o'mana'uyate.

12 Judío sacerdote huairi nog judío huairiere Jesústaj on'pe̱e̱depo
oro'omeytaj bo'tia'pakne. Oro' konig huairien ta'ba hua̱ta̱to̱e̱'eri
o̱'nea' bo'tia'pakne on'nokotdepo Jesústaj huabakuda̱' jakyo e'tohua'ta'
on'tipaknig'a aratbuttaj on'makme'pukpo tohuahue' o̱'nuyate.
Jesús Diosen huamanbatia'pakeri o̱'e̱. Aratbuta o'noknopo̱e̱nok
on'makme'pukpo on'bakhua'uyate.

¿Menpa' Romano gobierno huairitaj huakupe yokdik o̱'e̱? Fariseoa o'nona'uyate.
(Mt. 22.15-22; Lc. 20.20-26)

13 Jesúsa nama'da kae'po dakhue'da oa' aa'ya'po judío huairia Jesúste
fariseotaj kenpa'ti Herodesen huapakeritere on'mata'mona'uyatenok
14 on'huatiakpo,
—Konig aratbuta yan'pakapet mentia'pakapetpi' nopo̱e̱hue' i̱'e̱po
buttida i'mana'ika', huamanmadika'eri. Aya'tada konigti i'pakika'.
Huairi huanaba'pi' konigti i'pakika'. Diosen e'kika'nig buttida
i'manmadikika'. ¿Menpa' Romano gobierno huairitaj huakupe
yokika'dik o̱'e̱? ¿Yokhue'dikpi' o̱'e̱? —Jesústaj o'nona'uyate.
15 Nama'da me'nona'ne Jesúsa o'nopo̱e̱po,
—¿Do dakhuea' kae'po mena'po nama'da o'nona'? Men huakupe,
mentiahuay'ea'. —Jesúsa o'mana'uynok, 16 ken denario huakupe e'yokte
o'tiahuaypo,
—¿Huakupete be'ed huakok ya̱'e̱? ¿Be'ed huadik e'mandoya' ya̱'e̱? —
Jesúsa o'mana'uyate.
—Romano gobierno huairien huakok huadikere o̱'e̱. —Jesústaj
o'nona'uyate.
17 —Gobiernoen e̱'hua̱e̱' yan'yokikati'. Kenpa'ti Diosen e̱'hua̱e̱'
ya̱g'kika'po yan'yokikati'. —Jesúsa o'mana'uyate.
Kenpa' on'pe̱e̱depo, "kenpihuay," 'urua'da oa' on'nopo̱e̱po.

¿Menpa' aratbut kubarakya' noyhuaddik ya̱'neapet?
(Mt. 22.23-33; Lc. 20.27-40)

18 Saduceo huamanmadika'eri aratbut kubarakya' onte'ti noyhuad-
hue' o̱'neapo on'batia'pakika'uy. Saduceomey Jesústaj on'huahua'po
o'nona'po:
19 —"Huabokerek e'to̱e̱pakada huasi'po to̱e̱hueda̱da e'bueynayo
ke'nen huama'buy ayhuataj to̱e̱pakdik o̱'e̱po huama'buykudakendik
huasi'po dikto̱e̱dik o̱'e̱." Moisésa o'manigmadoya'uyate. 20 Oro'ere
siete huama'buy o̱'nuy. Huakkurueria o'to̱e̱pakdepo nogok sigpi'
huasi'po to̱e̱hue'ada okbuey'uy. 21 Nog huama'buy ayhuataj
o'to̱e̱pakuy. Ke'nakon huasi'po to̱e̱hue'ada o'buey'uy. Noga̱kon
konigti o'ka'uy. 22 Ken konig aya'ada siete huama'buey kentaj
on'to̱e̱pakuy. Huasi'po to̱e̱hue'ada on'timabuey'uy. Ta'pota' ayhuakon
o'buey'uy. 23 ¿Nogok aratbut kubarakya' onte'ti en'noyhuadde'te ke'na
ayhua be'ed hua̱to̱e̱a̱'taj ya̱'e̱a̱pet? Aya'ada huama'buya on'to̱e̱'uy,
huamanmadika'eri. —Saduceomeya̱ Jesústaj o'nona'uyate.
24 —Nama'da mo'nopo̱ika'ne. Apagba' nopo̱e̱hue' mo'e̱ne kenpa'ti
Dios teyda o̱'e̱ nopo̱e̱hue' mo'e̱ne. 25 Aratbutkudak kubarakya'
on'noyhuaddepo to̱e̱pakhue'dik o̱'neapo kenpa'ti hua̱yo̱bu kato̱e̱pake'po
bayokhue'dik o̱'neapo. Konig Diosen huata'moneri kurudyo̱ o̱'ne
konigti o̱'neapo. Diosen huata'moneri to̱e̱pakhue' o̱'nika'. 26 Aratbut

e'buey onte'ti kubarakya' noyhuadhue' ya̱'neapet opud nama'da on'batia'pakika'nig'a kubarakya' onte'ti on'noyhuada̱po nopo̱e̱dik mo'e̱ne. Moisésenba'te bo'tiahuaypo kenpa' nopo̱e̱dik mo'e̱ne. Kente Moisésenba'te hue̱ymey e'bakpakte Moisésa Diostaj o'tiahuay'uy o'timadoya'uyate. "Abrahamen Dios i̱jje̱y. Isaacen Dios i̱jje̱y. Jacoben Dios i̱jje̱y." Diosa ona'uyate. 27 E'bueyen Dios ehue' e̱e̱'tada huanoe'erien Dios o̱'i̱ka'. Aratbut noyhuadhue' o̱'neapo opud nama'da mo'nopo̱i̱ka'ne. —Jesúsa o'mana'uyate.

Diosen e'mana' menata hueretda inigpe̱e̱po kika'dik ya̱'e̱.
(Mt. 22.34-40)

28 Jesús saduceo huairiere en'batia'pakte Moisésenba' huamanmadika'eri o'bahuatiakpo o'mape̱e̱po Jesúsa 'uruda o'mana' o'nopo̱e̱depo,

—Diosen e'mana' menata hueretda inigpe̱e̱po kika'dik ya̱'e̱. —Jesústaj Moisésenba' huamanmadika'eria ona'uyate.

29 —Huairi oro'en Dios kenyo'nanada Dios o̱'e̱. Yan'pe̱e̱', Israel aratbut. 30 Dios Huairitaj di'nanada yanika'. Huanopo'abeta' huakka'da yan'pakpo Diostaj di' yanika'. Hua̱so̱'a̱beta' huakka'da yan'pakpo Diostaj di' yanika'. Huanoki̱re̱ga̱beta' huakka'da yan'pakpo Diostaj di' yanika'. E'nopo̱i̱ka'a yan'eretpakpo Diostaj di' yanika'. Kenda Diosen e'mana' menata hueretda inigpe̱e̱po kika'dik ya̱'e̱. 31 Diosen ta'pota' e'mana' konigtimon o̱'e̱. "Konig huata' di'da mo'i̱ka'ne konigti nog aratbuttaj di'da yan'maika'." Kenda e'mana' Diosa huakka'nanada o'pakika' nogda sue'da o'pakika'. —Jesúsa ona'uyate.

32 —'Urunanada ona'ne, huamanmadika'eri. Buttida ona'ne. Nogtiyo'da Dios o̱'e̱. Nogda ehue' o̱'e̱. 33 Dios Huairitaj di'nanada yanika'. Huanopo'abeta' huakka'da yan'pakpo Diostaj di' yanika'. E'nopo̱i̱ka'a yan'eretpakpo Diostaj di' yanika'. Hua̱so̱'a̱beta' huakka'da yan'pakpo Diostaj di' yanika'. Huanoki̱re̱ga̱beta' huakka'da yan'pakpo Diostaj di' yanika'. Kenpa'ti konig huata' di'da mo'i̱ka'ne konigti nog aratbuttaj di'da yan'maika'. Kenda Diosa huakka'nanada o'pakika'. 'Uhua Diostaj on'yokika'po Diostaj kutopate on'mahui̱gika' Diosa sue'da o'pak. —Moisésenba' huamanmadika'eria ona'uyate.

34 Moisésenba' huamanmadika'eria daka' oa'nig Jesúsa o'pe̱e̱po,

—Dios Huairitaj oknopo̱e̱'dik i̱'e̱ne. Diosensi'po e̱'dik i̱'e̱ne. —Jesúsa ona'uyate. Kenda enade'te onte'ti Jesústaj onahue' o̱'nuyate.

¿Be'ed adhuea' huayayo ya̱'e̱ Cristo?
(Mt. 22.41-46; Lc. 20.41-44)

35 Diosen jakyo Jesúsa o'manmadika'po:

—Cristo Daviden adhuea' huayayo o̱'e̱. Mena'po Moisésenba' huamanmadika'eria yada'ika'.

36 Doere teyda yamanika'. Aya'da o̱'nen taka' oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'erikon nogokda huaboa'da ontaj nigpe̱i̱ka'dik o̱'neapo. Do'hued huairi Cristotaj Dios Huairia ona'uy.

A'nennada Davida Diosen Noki̱re̱g o'nopo'to̱e̱po oa'uyate. 37 "¿Do'hued Huairi Cristo o̱'e̱," David ea'nayo Cristo Daviden adhuea' huayayo menpa' e̱'dik ya̱'e̱? —Jesúsa o'mana'uyate.

Ken huakka'ada aratbut o̱gkupopakpo durugnanada on'pe̱e̱'uyate.

Moisésenba' huamanmadika'eritaj Jesúsa o'batia'pakuyate.
(Mt. 23.1-36; Lc. 11.37-54; 20.45-47)

38 Jesúsa nogiti o'manmadika'po:
—Moisésenba' huamanmadika'eritaj keyoj ijjay. Huata'da
on'eretpakpo nama'da ogkika' daka' yan'nopoika'. Konig huairi
kirigayo' huabidokda e'otta' on'pakika'po kenpa'ti huakka' jak
eretnopoyo e'huae'te "I'tiak, huairi," ena'te e'peeta' on'pakika'.
39 Kenpa'ti judíoen huaitake' jakyo huairied huahuadte e'huadta'
on'eretpakika'. Kenpa'ti fiestate konig huairied huahuadte e'huadta'
on'eretpakika'. 40 Kenpa'ti ayhuaen huakupe jakpi' katepi' en'taee'te
konig engaña ogka'po on'bakkayika'. Kenda ogkika'po onokteteyo'
Diostaj ijhue'da on'tiona'pakonhuahuika'. Aratbuta men'tiahuaye'po
huadakda o'ne men'tinopoe'po kirigayo' on'tiona'pakonhuahuika'.
Kenda ogkika'nok Diosa daka' o'nopoepo huakka' castiga o'magka'apo.
—Jesúsa o'mana'uyate.

Ayhua pai'da e'eada Diostaj botta' sigkupe o'yokuyate.
(Lc. 21.1-4)

41 Diosen jakyo huakupe huabae' cajate meyohue'da Jesúsa o'huadpo
huakka' aratbut huakupe en'kuda'te o'batiahuay'uyate. Huairia
huakka'da on'kuda'uyate. 42 Pai'da ayhua o'tiakdepo botta' sigkupe
o'bakuda'uyate. 43-44 Huanigpeika'eritaj "yan'tiak" o'mana'po,
—In ayhua suhuigda e'toeada konig huakka'da o'kuda'. Judío huairi-
nayo huakka'da e'tamaetada suigda on'kuda'. Konigepo ayhua aya'da
Diostaj o'yok. Buttida ijjay. —Jesúsa o'mana'uyate.

13

Diosen huid jak aya'nada on'baksaka'apo. Jak ehue'da o'eapo.
(Mt. 24.1-2; Lc. 21.5-6)

1 Diosen jakya' Jesúsa e'orokde'te,
—Diosen jak yatiahuay', huamanmadika'eri, 'urunanada huid,
'urunanada jak. —Nogtida huanigpeika'eria Jesústaj ona'uyate.
2 —In Diosen huid jak bo'tiahuaynig nogok aya'da huid on'sakapo.
Huabada sorokte nog aratbuta on'saka'apo. Huid kupahuihuihue'
o'eapo. Diosen jak ehue'da o'eapo. —Jesúsa ona'uyate.

Cristo onte'ti tiakhued eee'ted kenpa'ti kene'huayа' huame'noe tiakhued eee'ted in konig aratbuta on'magkika'aponig Jesúsa o'manopoea'uyate.
(Mt. 24.3-28; Lc. 21.7-24; 17.22-24)

3 Ken Olivos ote'yo Diosen jakya' butukada on'hua'uyate. Jesús
e'huadte Pedro Jacobo Juanereyo'da on'huahua'po,
4 —¿Menoka' Diosen huid jak yan'sakapet? ¿On onte'ti e'tiak kenpa'ti
kene'huayа' huame'noe menoka' ya'eapet? ¿Oro'omey a'nopoeya'po kate
huakkuru o'tiahuayapet? —Jesústaj o'nona'uyate.
5 —Keyoj huakka'ada opudtaj nama'da ena'te peehue' yanikati'.
6 Huakka'ada opudtaj bo'huatiakapone. "Cristo ijjey." Do'hued
huadik nama'da mona'apet. Kenomeytaj huakka'ada nama'da
on'manigpeeapo.
7 Nogbayo nogbayo gobierno sorotataj nog gobierno sorotataj
on'barakonhua' yan'batia'pakapet. Opudnayo me'pukhue' yane'.
Kene'huayа' huame'noe tiakhued eee'ted. 8 Nogbaya' nogbaya' gobierno

sorotataj yan'barakonhuahua'apet. Digạ'da yan'barakonhuahua'apet. Nogbaya' nogbaya' huadari yạ'ịyẹgapet. Nogyạ' nogyạ' aratbut aypobayo' ọ'nepo yan'mabueyonhua'apet. Kenpa' huaboa'da dakhuea'da ọ'ẹdepo pai'nanada yan'nopo'ẹạpet.

9 Huata'da daka' yan'nopọẹpo do'taj batikhue'da yanoknopọịka'. Judío huairi ẹgkupopakyo mo'batohua'apone. Judíoen huạịtake' jakyo mo'bitbitapone. Do'taj moknopọẹnok do'hued gobierno huairitaj manbatia'pakdik mo'ẹạpone. 10 Kene'huạyạ' huame'noe ehued ẹẹ'ted aya'da huadaribayo huạẹ'eritaj e'noeanhuahuika' hua'a huadak hua'a manbatia'pakdik yạ'neapet. 11 Gobierno huairitaj e'yokde'te "katia'pi' huairitaj yan'batia'pakapo," me'pukhue' yane'. Kenoka' Diosen Nokịrẹgạ mo'nopọẹạ'aponok kenda huairitaj mo'mana'apone. 12 Nogok oknopọẹhue' huạẹ'eria huaknopọẹ'eri huama'buytaj kan'batiarake'po gobierno huairitaj on'bayokapo. Kenpa'ti huaoa huasi'potaj kan'batiarake'po gobierno huairitaj on'bayokapo. Kenpa'ti huasi'poa ke'nen huaoj huaknopọẹ'eritaj kan'batiarake'po gobierno huairitaj on'bayokapo. 13 Do'taj moknopọịka'nok nogba nogbaya' huabada opudtaj bo'huadiayika'apet. Kenomey batikhue'ada Diostaj daka' on'nigpẹịka'po Diosere on'noeonhuahuika'apone.

14 Ken dakhue'da Diostaj konig Diosen jakyo ya'kudapet. Daniela a'nenannda o'madoya'uyatenig Diosen jakyo ẹ'ẹde'te bo'tiahuaydepo aya' Judea huadaribayo huạẹ'eria huakupayo yan'mamonti'. Beroba' yan'bona'pakpo yan'nopoenkati'. 15 Huabarakeri ịdada on'batiaknok jak kurute ẹẹ'nayo jakyo katepi' mo'tamae a'udya'po kudhue' yaneti'. Ịdada yan'mamonti'. 16 Ta'bayo ẹ'ne'nayo yudtaj a'udya'po jakyo huahue' yaneti'. 17 Ettone' bogdakhue' kenpa'ti ettone' yọbed on'tọẹpo ịdada monhue'dik ọ'nepo pai'da yan'nopo'ẹạpet. 18 Uu'ok ẹẹ'te monhue'dik ọ'ẹy Diostaj yan'tiona'pakikati'. 19 Huakka'nanada pai'nanada yan'nopo'eonhuahua'apet. Ke'ponanada yạ'neonhuahua'apet. Huakkuruda Diosa huadari e'ka'deya' sue'da pai'damon on'nopo'ẹ'uyate. Kenpa' ehue' yạ'neapet. 20 Aya'da mabueyhue'dik ka'ne'po, kenpa'ti Diostaj huaknopọẹ'eri Diosen huabaktie'ea'eritaj o'matinepahui'po "sue'da huame'noe aratbut pai'nananada kan'nopo'unhuahuike'." Diosa ya'aapet.

21 Kenoka' "yan'tiahuay', in Cristo ọ'ẹ," "yan'tiahuay', ạyọ Cristo ọ'ẹ." Be'api' ena'nayo pẹẹhue' yaneti'. 22 Kenpa'ti "Cristo ịjjẹy," huabokerekpi' nama'da yan'mana'apet. "Diosen huamanbatia'pakeri ịjjẹy," nogok nogok nama'da yan'mana'apet. Kenpa'ti 'urua'da konig Diosayo'da ka'dik ọ'ẹnig yạgka'apet. Kenpa'ti yan'bayarea'apet. Diosen huabaktie'ea'eri nama'da kạgke'po yan'eretpakpo nama'da yan'mana'apet. 23 Nama'da huaa'eritaj keyoj ijjay. Engaña huaa'eri tiakhued ene'ted daka' on'nopọẹạ'ne.

Kurudyạ' Jesucristo o'huarakapo.
(Mt. 24.29-35, 42-44; Lc. 21.25-36)

24 Kenpa'ti nogok pai'da en'nopo'ẹbatikde'te niokpoakon sigpi' ta'tehue'dikda yạ'ẹạpet konigti puugkon jeyhue'da yạ'ẹạpet. 25 Kurudyạ' siokpo ya'kahuapet. Kurudyọ huạẹ'eri huairinig yan'iriga'apet. 26 Do e'tiakte men'tiahuayapet. Kurudyạ' ẹ'sịhuịyạ' teynanada ịjjẹpo 'urua'nanada ịjjẹpo ijhuarakapoy. 27 Do'hued ángeltaj ijmata'mona'apoy.

Nogyon nogyon do'hued huabaktie'ea'eritaj on'bakupopaka'apo.
Aya'baya'da aya' kurudbaya'da on'bakupopaka'apo.
28 Higuera hueymeytaj ijmanbatia'pakapoy. Kenda daka'
yan'nopoe'. Hua'opi o'kuta'sonpakde o'bakutapakde huabayok o'tiakde
mo'nopoika'. 29 Kenda kenpa' huaboa'da ijja'nig e'ede'te bo'tiahuaydepo
do Diosen Huairi kurudya' o'tiakdeapo nopoe'dik mo'ene. 30 Opud
aratbut aya' bueyhued opuden huakka' jaktaj taka' sorotataa ke'poda
mogka'apet. 31 Do'hued hua'a do'hued e'manmadika'nayo kenpa'da
o'unhuahuika'apo. Batikhue'dik o'eapo. Huadarinayo batikdik
kurudkon batikdik do'hued e'mana'nayo batikhue'dikda o'eapo.
32 Ken huame'noe o'tiakapo, kente niokpo e'huadte o'tiakapo aya'ada
be'api' nopoehue'da o'ne. Diosen huata'moneripi' kurudya' nopoehue'
o'ne. Do Diosen huasi'po itipi' nopoehue' ijjey. Apag Diosayo'da o'nopoe.
33 Keyoj Diosen daka' yag'kikati'. Kenoka' o'tiakapo nopoehue'
mo'enok batikhue'da do e'tiakapote ekpoe' yanikati'. 34 Konig huairi
nogbayo a'ti o'hua'deapopo ke'nenda huanaba'taj daka' o'mana'po,
"jak daka' mentatoika', daka'da yag'kikati', akbogpe huatoe'eri daka'
ekpoe' yanikati'. 35 Kenoka' jak huairi o'tiakapo nopoehue' mo'epo
baysik nopote sikyo meahued sikyoeddapi' yatiakapetpi' yan'nopoepo
daka' ekpoe' yanikati'. 36 E'tayde'tepi' yatiakapet yan'nopoepo daka'
ekpoe' yanikati'." Huairia huanaba'taj o'mana'uy. 37 Opudomeytaj ken
konigti aya'tada ijmanay. Daka' ekpoe' yanikati' ijmanay. —Jesúsa
o'mana'uyate.

14

Jesústaj a'arakya'po monig o'totiakapo judío huairia on'batia'pakuyate.
(Mt. 26.1-5; Lc. 22.1-2; Jn. 11.45-53)

1 Eme'tekenta' biahue' pan huape' fiesta o'eapo. Jesústaj monig iregireg
a'arakya'po huatotiak on'ukpo,
2 —Fiesta ee'te arakhue'dik o'ene. Kenoka' e'araknayo aratbut
mo'huadiaypo 'utta'da boy'dik mo'eapone. —Huairia on'batia'pakuyate.

Ettone'a 'uru'huieada huasihua'a Jesústaj o'kutioy'uyate.
(Mt. 26.6-13; Jn. 12.1-8)

3 E'si'dakset Simóntaj on'dikka'uyate. O'sidakyare'uyate. Betania
huakka' jakyo Simónen jakyo Jesús mesate e'huadte ettone' o'kudonpo
huid yerepu'te 'uru'huieda huasihua'a huakka'teda ee'tada o'totiakpo
Jesústaj o'kutioy'uyate. 4 Sue'ada on'tiahuaydepo on'huadiayonpo,
—Mena'po huakka'teda ee'tada nama'da injoy. 5 Pai'da aratbuttaj
kabayoke'po onjoyhued ee'ted huakka'teda bahuaya'dik o'eay'nig'a. —
Huayahuaya on'batia'pakpo.
—Nama'da i'ka'. —Ettone'taj o'nona'uyate.
6 —In ettone'taj nama'da i'ka'ne onahue' yane'. 'Urua'da
megka'ne. 7 Opudere pai'da aratbut o'nika'apo. Menokapi'
huadaka'da kika'dik mo'eapone. Batihuapokika'dik mo'ika'apone.
Bayokika'dik mo'ika'apone. Donayo opudere ehue' ijika'apoy.
8 In ettone'a 'uru'huieda huasihuaj e'toeada be'kutioyne. Do'taj
huaso' e'kubarakka' ikkenda be'sihuaka'ne. 9 Do'hua aratbuttaj
a'manopo'koreaya'po mo'nigbuey'uy. Meyapi' aya'da huadaribaya'
kenpa' on'manbatia'pakika'apo kenda in ettone' megka'nigkon

on'manbatia'pakika'apo. Ken ettone'taj okkahuehue' o̱'nika'apo, buttida ijjay. —Jesúsa o'mana'uyate.

Huakupete Judasa Jesústaj o'huatitotiakapo judío huairitaj.
(Mt. 26.14-16; Lc. 22.3-6)

10 Doce Jesúsen huamata'moneri o̱'nepo nogtiada Judas Iscariotea o'bakhua'uyate. Huakupete Jesústaj huatitotiak judío huairitaj a'batia'pakya'po o'bahuahua'uyate. 11 Judas Iscariote huakupete Jesústaj e'huatitotiakta' o'paknok judío huairia kenda on'nopondepo on'durugpakpo, "huakupe bo'yokapone," o'nona'uyate. Judas kenda o'pe̱e̱depo huaboa'da sacerdote huairitaj monig ijbayokapet o'nopo̱e̱'uyate.

Kene'hua̱ya̱' Jesúsere on'bape'uyate.
(Mt. 26.17-29; Lc. 22.7-23; Jn. 13.21-30; 1 Co. 11.23-26)

12 Pan biahue' fiesta huakkuru huame'noe e̱e̱'te kenme'noe oveja 'uhua Diostaj on'nigbatiarakika'uyate.

—¿Fiesta aypo a'bapeya'po meya̱' fiesta aypo manhuada̱'dik o̱'e̱a̱po? —Jesúsen huanigpe̱ika'eria o'nona'uyate.

13 Botta' huanigpe̱ika'eritaj o'mana'po:

—Jerusalényo̱ yan'hua'. Huabokereka hue̱'e̱y kosote e'tohua'te bo'huahuayapet. Yan'tahuati'. 14 Ke̱yo̱da e'kudte jak hua̱ta̱e̱'eritaj "Meya̱' adkorepen pan biahue' fiesta aypo doere do'hued huanigpe̱ika'eri o'bapeapoy. Huamanmadika'eria oa'." 15 Ken jak hua̱ta̱e̱'eri o'pe̱e̱depo jak kutayo huaboro' ki̱re̱gyo̱ bo'tohua'apone. Kutopa huabidda huahuadere bo'huahuayapone. Ke̱ya̱' fiesta aypo yan'manhuada̱'. —Jesúsa o'mana'uyatenok. 16 Botta'a o'nokhua'po Jerusalényo̱ on'hua'po kenda Jesúsa o'mana'nig on'huahuay'uyate. Ken jakyo o̱'nehua'po fiesta aypo on'manhuada̱'uyate.

17 E'sikde'te Jesús doce huanigpe̱ika'eriere ken jakyo o'nokye̱po 18 kutopate o̱'nepo on'bapepo,

—Judío huairia do'taj kadarake'po opud nogtiada do'taj mo'bayokapone. Ke'na oro'ere o'bapenig'a. Buttida ijjay. —Jesúsa o'mana'nok 19 suhue'nada o̱'nunpo huaboa'da Jesústaj:

—Doapi' ijbayokapetpi'. —Noga̱ noga̱ o'nona'uyate.

20 —Doceya' nogtiada doere pan o'oye'epo konigti plato' o'oye'e. Ke'na me'bahuaya'apone. 21 Konig Apagba'te men'timadoya'uyatenig do'taj mogka'apone. Ke'nanayo do'taj huairitaj o'bayokapo kentataj ke'ponada o̱'e̱a̱po. Pai'nanada o'nopo'unhuahuika'apo. Ke'na a'nen si'poe̱hue' e̱'u̱ynayo huadakda o̱'e̱a̱ynig'a. —Jesúsa o'mana'uyate.

22 Ken on'bape'po Jesúsa pan o'bapadpo, "dakiti Dios" ona'depo o'posakea'po o'bayoke'po,

—Yan'bape'. In pan do'hued hua̱so̱' o̱'e̱. —Doce huanigpe̱ika'eritaj o'mana'uyate.

23 A'timon vino huamai'pu' o'to̱e̱po "dakiti Dios" ona'depo o'bayoke'nok aya'ada on'may'uyate.

24 —In do'hued mimi o̱'e̱. Aratbuten dakhuea' e'ka' ijbakkahuea'apoy, huaboa'da ijjay. Opudtaj a'manopo̱e̱a̱ya'po ijbueydepo do'hued mimi o'hua'apo. Aratbuten dakhuea' e'ka' akkahueaya'po do'hued mimi o'manighua'apo. 25 Ona'ti vino mayhue' i̱ji̱ka'apoy. Nogok kene'hua̱ya̱'

do'hued Apag Dios Huairitaj aya'da huaknopo̱e̱'eri huaboa'da Diosyo en'bahuade'te onte'ti vino ijmayapoy. —Jesúsa o'mana'uyate.

"Jesústaj jo̱ki̱a̱hue'ya i̱jje̱y." Bapaa' ia'apone Pedro, Jesúsa ona'uyate.
(Mt. 26.30-35; Lc. 22.31-34; Jn. 13.36-38)

26 Diostaj e'bata'dikea'de' Jerusalénya̱' o'noro̱kdepo Olivos ote'yokon sikyo on'hua'uyate.
27 —In sikyo opud aya'da do'taj o'nokmabirada̱pone. Do'taj o'nokmamonapone. Apagba'te kenpa' oa'nig konig: "Oveja huamato̱e̱'eritaj ekarakte oveja o'nokmamonapo." 28 Nogok huakudaka'da e̱'e̱a̱da ijnoyhuaddepo opudte Galileayo huakkuruda ijhua'apoy. —Jesúsa o'mana'uyate.
29 —Nogomeya̱ bokbiradpo ekmamonpi' donayo okbiradhue' o̱'e̱a̱pone. —Pedroa Jesústaj ona'uyate.
30 —Oyda in sikyo huatahuaj botta'a' sipoghued "Jesústaj jo̱ki̱a̱hue'ya i̱jje̱y." Bapa'a' ia'apone. Buttida ijjay. —Jesúsa Pedrotaj ona'uyate.
31 —Ehue' onere bueydik e̱e̱'pi' "Jesústaj jo̱ki̱a̱hue'ya i̱jje̱y," ahue' i̱jje̱a̱poy. —Pedroa i̱ghua' ona'uyate. Aya'ada huanigpe̱i̱ka'eria konigti o'nona'uyate.

Getsemaní ta'baya' Jesúsa Diostaj o'tiona'pakuyate.
(Mt. 26.36-46; Lc. 22.39-46)

32 Ken sikyoda Getsemaní ta'bayo Jesús huanigpe̱i̱ka'eriere o'nokye̱'uyate.
—Inteda yan'bahuadti'. A̱yo̱ a'tiona'pakya'po ijhua'apoy. —Jesúsa o'mana'uyate.
33 Pedrotaj Jacobotaj Juantere o'batohua'po huaboa'da suhue'nanada o̱'e̱po kenpa'ti pai'nanada o'nopo'e̱po,
34 —Konig ijbueyapopo pai'nanada ijnopo'e̱y. I̱yo̱da men'nige̱', doere yanokpoehue'. —Jesúsa o'mana'uyate.
35 Nogiti adyonda o'hua'depo okkubuka' o'huedpo o'tiona'pakpo:
36 —Do pai'da nopo'e̱hue' ka̱e̱'po tihuapokdik e̱e̱'nayo konig do ij-paknig kahue' ya̱e̱'. Konig kenda on i'pak megka', do'hued pag. —Jesúsa o'tiona'pakuyate.
37 Huanigpe̱i̱ka'eritaj o'bahuahuapo en'batayte o'bahuahuay'uyate.
—Menpa' i'tay, Simón. Nogoratipi' mena'po doere okpoehuehue'dik mo'e̱ne. 38 Dakhuea' kahue' a̱'e̱ya̱'po yanokpoehue' yan'tiona'pak. Huadak e'kika'ta' bo'eretpaknig'a kahue'dik mo'e̱ne. —Pedrotaj ona'uyate.
39 Onte'ti Jesús o'hua'po konigti huadik Diostaj o'tiona'pakpo 40 a'timon onte'ti once huanigpe̱i̱ka'eritaj o'bahuatiak'uyate. En'taytetion o'bahuahuayato'uyate. Taytaya' huakka' o'dapo kate a'tokhue'dik o̱'nuyate. 41 Onte'ti o'bakhua'po o'tiona'pakdepo bapa'a' o'bahuatiakdepo,
—Oyiti̱e̱yo̱ yan'huedti' yan'tayti'. Kenpa'da yan'tayde' oyda dakhuea' huaka'eritaj do'taj me'bahuaya'ne. 42 Yan'mabo', mon'hua'. Ke'na me'bahuaya'dene o'tiakde. —Jesúsa once huanigpe̱i̱ka'eritaj o'mana'uyate.

Jesústaj on'tohua'uyate.
(Mt. 26.47-56; Lc. 22.47-53; Jn. 18.2-11)

43 Īda Jesúsa kenpa' e'mana'ted Judas ǫkyę'uyate. Jesúsen
doce huanigpęika'eri Judas nogtida ǫ'ǫy. Judasere huakka'da
on'batiakbed'uyate. Sorotata'en siro on'totiakpo nogą huęypa
on'totiakpo on'batiakbed'uyate. Sacerdote huairi Moisésenba' huaman-
madika'eri judío huairitone'a on'mata'mona'nok on'batiakbed'uyate.
44 —Kentaj bo'paknigtaj ijbuyukapoy yan'tohuati'. —Kenpa' Judas
huabahuaya'eria tiakhued ǫ'ępo o'mana'uyate. Jesústaj ka'nokīę'po
kenpa' o'mana'uyate.
45 Judas o'tiakdepo Jesústaj o'huahuato'po,
—Ijtiaki, Huamanmadika'eri. —Ona'depo o'buyukuyatenok 46 Jesústaj
onta'koyato'po on'tohua'uyate.
47 Ken nogtiada huanigpęika'eri siro o'tǫępo sacerdote huairien huan-
aba'taj o'pesodokteg'uyate.
48 —Konig dakhuea' huabakbereeritaj a'tohuaya'po mo'bahuahuika'
konigti do'taj on'huatiakbedne. Siro mo'tǫępo huęypa mo'tǫępo do'taj
on'huatiakbedne. 49 Diosen jakyo aya' huame'noeda ijhuadpo ij-
manmadika'ikay. Kenoka' do'taj tohuahue' ǫ'nika'ne. Konig Diosen
huamanbatia'pakeria Apagba'te mentimadoya'uyate konigda opudą
do'taj ka'dik ǫ'nene. —Jesúsa o'mana'uyate. 50 Kenda eade'te Jesúsen
huanigpęika'eri aya'ada Jesústaj o'nokmamon'uyate.

Huabokerek ę'ęą̄da okmon'uyate.

51 Huabokerek o'tahua'po yudtayo'da nogtida kuperina
o'kudopo o'tahua'nok on'ta'koyato'nig'a 52 kuperina o'matienonpo
o'makmon'uyate.

Judío huairi ęgkupopakyo Jesústaj on'boa'uyate.
(Mt. 26.57-68; Lc. 22.54-55, 63-71; Jn. 18.12-14, 19-24)

53 Jesústaj on'tohua'po sacerdote huairitone'te on'tohua'uyate.
Nog sacerdote huairi, huairitone', Moisésenba' huamanmadika'eri
ǫgkupopakuyate. 54 Pedronayo adteda Jesústaj o'tahua'uyate. Sacerdote
huairitone'en kurute o'tiakdepo e'tiokpaka'yo o'kudpo policíasere
o'huadonhua'po ta'ak o'tihuadonhua'uyate.
55 Sacerdote huairi nog judío huairiere ǫgkupakdepo "Jesúsa
dakhuea'da o'ka'uy." "Jesúsa nama'da oa'uy." Be'api' kenpa' a'huaaya'po
on'dikuk. Nogpa' nogpa' nama'da a'huaaya'po kenpa'ti on'dikukpo
Jesús kabueye', ea'ta' o'deretpakuyate. On'dikuknig'a dikhuahuayhue'
ǫ'nuyate. 56 Huakka'ada Jesústaj da on'huaa'nig'a jondikyo' huaahue'
ǫ'nuyate. 57 Sue'ada on'bopo da on'huaa'po:
58 —"Diosen huid jaktone'taj sakdik ījjęy. Ken jak huabokereka
ǫgka'uyatenig. Bapa' huame'noe onte'ti ka'dik ījjęy huabokerekapi'
kahue'tada." Oro'omeyą kenda o'pęęmey. 59 —Nogą kenpa' o'da'nig'a
ondikyo' huaahue' ǫ'nuyate.
60 Kenoka' nopoya'da sacerdote huairitone' o'bodpo,
—¿Ǫ'na menpa' baa'tokhue' ięę? ¿Kenda inomeyą ontaj bohuaa'ne
buttida menpa' yada'? —Sacerdote huairitone'a Jesústaj ona'uyate.
61 Jesúsnayo soata' a'tokhue'da ǫ'ǫyate. Sacerdote huairitone' onte'ti
ona'po:
—¿Ǫ'na menpa' Cristo Diosen Huasi'po ī'ęę? —Jesústaj ona'uyate.

62 —Ee̱', Cristo i̱jjey. Diosen Huasi'po i̱jjey. Diosa me'ta'mona'uyne.
Dios teynanada o̱'i̱ka'po kenere e'huadte kurudya̱' e̱'si̱hui̱ya̱' e'tiakte
on'tiahuayapone. —Jesúsa sacerdote huairitone'taj ona'uyate.
63-64 Konig judío aratbuta on'diaypo o̱gkika'nig sacerdote huairi
Jesústaj o'pee̱depo o'huadiayonpo yudtaj o'huis'uyate. Noga̱ huairitaj
o'mana'po:
—Dios i̱jjey. Dakhuea'da oa'nok nog dakhuea' huaa'eritaj pee̱hue'dik
o̱'ey. Opuda̱ mo'pee̱de. ¿Menpa' mo'nopoe̱? —O'mana'nok,
—Dakhuea' oa'. Bueydik kae'. —Aya'ada o'nona'uyate.
65 Jesúsen huakoktaj on'tisupu'e'uyate. O'nokpotidoka'po on'tuktukpo,
—Yamadikka'. Yanopoe̱' be'a be'tuktuk. —O'nona'uyate. Policíakon
huakokta' on'tuktukuyate.

"Jesústaj jo̱ki̱a̱hue'ya i̱jjey." Pedroa bapa'a' oa'uyate.
(Mt. 26.69-75; Lc. 22.56-62; Jn. 18.15-18, 25-29)

66 Ken jak kurute Pedro e'huadte sacerdote huairien mune'yo̱ huan-
aba'a o'tiakpo 67 ta'ak e'tihuadte o'tiahuaypo,
—Jesús Nazaret hua̱e̱'eriere i'huae'ika'uy. —Mune'yo̱a̱ Pedrotaj
ona'uyate.
68 —Ehue' jo̱ki̱a̱hue'ya i̱jjey. Katea' i'et nopoe̱hue' i̱jjey. —Pedroa
oa'uyate. E'tiokpaka' akbogpeyo e'huade'te huatahuaa o'sipoguyate.
69 Mune'yo̱ huanaba' onte'ti o'tiahuaypo,
—In huabokerek Jesúsen huanigpe̱ika'eri nogtida o̱'e̱. —
O'mana'uyate.
70 —Jesúsen huanigpe̱ika'eri ehue' i̱jjey. —Pedroa onte'ti o'mana'uyate.
A'timon Pedrotaj onte'ti nogomeya̱kon o'nona'po:
—O̱'na Jesúsen huanigpe̱ika'eri i̱'e̱po Galilea hua̱e̱'erien hua'a ia'ne. —
O'nona'uyate.
71 —Kentaj jo̱ki̱a̱hue'ya i̱jjey. Buttida ijjay. Buttida ahue' e̱e̱'nayo
dakhuea'da do'taj ka̱gke'. —Pedroa o'mana'uyate.
72 Kenpa' ea'te huatahuaa onte'ti o'sipog'uyate. E'sipogde'te
"Huatahuaa botta'a' sipoghued e̱e̱'ted do'taj jo̱ki̱a̱hue'ya i̱jjey bapa'a'
ia'apo." Mename'nig Pedro huaboa'da onte'ti o'noponpo pai'nanada
o'huikuyate.

15

Jesústaj Pilato gobierno huairitaj on'yokuyate.
(Mt. 27.1-2, 11-14; Lc. 23.1-5; Jn. 18.28-38)

1 Emede'te monig Jesústaj ka'dik o̱'ey sacerdote huairi huairitone'
Moisésenba' huamanmadika'eriere on'batia'pakdepo Jesústaj
on'tinukupo Romano gobierno huairi Pilatotaj on'tohua'uyate.
On'yokuyate.
2 —¿Judíoen gobierno huairi menpa' i̱'e̱? —Jesústaj Pilatoa ona'uyate.
—Ee̱' kenda ia' kenda i̱jjey. —Jesúsa ona'uyate.
3 —Jesús dakhue'da o̱'e̱. Nogda nogda dakhuea' o'kame'. Nogda nogda
dakhuea' o'ka'uy. —Sacerdote huairia o'nona'uyate.
4 —¿Menpa' a'tokhue' i̱'e̱? Ontaj huakka' dakhuea'da bo'huaa'ne. —
Pilatoa Jesústaj onte'ti ona'uyate.
5 Jesúsanayo sigpi' baa'tokhue'da o'mauyatenok Pilato "kenpihuay"
Jesústaj oknopoe̱'uyate.

Jesústaj yanarakti' Pilatoa ta'pota'da o'mana'uyate.
(Mt. 27.15-31; Lc. 23.13-25; Jn. 18.38–19.16)

6 Ken fiestate Pilatoa nogtatida huabakudạ' jakyo huạẹ'eritaj
o'maorọkika'. Kentaj aratbuta o'baktie'ea'po ọ'ọrọkika'. 7 Huabakudạ'
jakyo dakhuea' huaka'eri Barrabásere ọ'nepo gobierno huairitaj
a'maenya'po on'barakme'te. 8 "Nogok nogok fiestate nogtatida
i'maorọkika'nig nogtatida yạọrọka'." Aratbuta Pilatotaj o'nona'nok,
9 —¿Judíoen Huairitaj e'nigọrọka'ta' menpa' bo'pak? —Pilatoa
o'mana'uyate.
10 Sacerdote huairi Jesústaj digda on'huahuaypo men'nigtotiakne.
Pilatoa kenpa' o'nopondepo o'mana'uyate. 11 "Barrabástaj yạọrọka'.
Barrabástaj yạọrọka'." Pilatotaj yạ'nona'. Sacerdote huairia huakka'
aratbuttaj digạ'da on'mana'uyate.
12 —¿Judíoen Huairi opudomeyạ on'dikka'ika'nigtaj monig ijka'apo? —
Pilatoa onte'ti o'mana'uyate.
13 —Huẹypa cruzte yaarak. —'Utta'nada o'nona'uyate.
14 —¿Mena'po? ¿Kate dakhuea' yaka'? —Pilatoa o'mana'uyate.
—Huẹypa cruzte yaarak. —Nogịti nogịti 'utta'da o'nona'uyate.
15 Ken aratbuttaj o'manigpẹẹpo o'pakpo Barrabástaj ọ'ọrọka'uyate.
"Jesústaj huiyokda huasi'dakbi'a yan'bitbit" o'mana'depo huẹypa cruzte
kan'arake'po Pilatoa sorotata'taj o'bayokuyate.
16 Gobierno huairien huaboro' jakyo on'tohua'depo aya'da soro-
tataj Jesústaj on'tikupopakuyate. 17 Jesústaj ayagda huaok on'ota'po
(ken konig gobierno huairiayo'da on'otika'nig) kenpa'ti e'pid huakiok
ọgkuotta'po,
18 —I'tiak, judío aratbuten gobierno huairi. —Sorotata'a dakhue'dikda
on'nopọẹpo 'utta'nanada o'nona'uyate.
19 Kenpa'ti huẹypa ọgkubitbitpo on'tisupu'epo huikudate
on'tihuaduyate. 20 Ken konig on'tierikdepo okayagda o'nokiroka'po
ke'nenokkon onte'ti on'ota'depo huẹypa cruzte a'arakya'po Jesústaj
on'tohua'uyate.

Huẹypa cruzte on'arakuyate.
(Mt. 27.32-44; Lc. 23.26-43; Jn. 19.17-27)

21 Simón Cirene huakka' jak huạẹ'eri Alejandroen Rufoenere huaoj
ta'baya' o'tiakpo kenteda o'poknok "Jesúsen cruz tohua'dik j̱'ẹne,"
o'nona'uyate.
22 Ken Gólgota ote'te on'tohua'uyate. Gólgota aratbutenate huakuai'
ote'te on'tohua'uyate. 23 Kẹyạ' sorotataj vino pai' on'yokuyatenig'a
mayhue' ọ'ụyate. 24 Sorotata'a Jesústaj cruzte on'betandepo be'ati ke'nen
yudtaj ya'deyapet a'nopọẹya'po huid okmo ọ'nene'uyate.
25 Sikyoedda nuevete cruzte on'beta'uyate. 26 Huaku kutapen
huẹymeyen "In judío aratbuten gobierno huairi ọ'ẹ." On'madoya'uyate.
Konigẹpo bueydik ọ'ẹ on'nopọẹ'uyate. 27 Botta' huabere'eritakon
huẹypa cruzte on'mabeta'uyate. Jesús huada'kopen nogạ ope'topen
on'mabetuyate. 28 "Dakhuea' huaka'eriere ya'bueyapet." Ken konig
Apagba' oa'uyatenig Jesús o'buey'uyate.
29 Judío aratbuta on'bapokpo Jesústaj dakhuea'da
on'tidi'keonhua'uyate. Kenpa'ti on'huadiaypo huakua on'pekore'epo,

—“Diosen huaboro’ jak ijsakapoy, bapa’ huame’noe onte’ti ijka’apoy.”
Iame’ne. 30 Ọ’na bueyhue’ ạ’ẹyạ’po huata’da yatihuapokpo cruzya’
yahuarak. —O’nona’uyate.
31 Ken kenpa’ti sacerdote huairi Moisésenba’ huamanmadika’eriere
huayahuaya dakhuea’da on’huaa’po:
—Nogomeytaj o’bayarea’ika’uyatenig’a huata’nayo bueyhue’ ạ’ẹyạ’po
tihuapokhue’dik ọ’ẹ. 32 Cristo judío aratbuten huairi kahuarake’. Kenda
e’tiahuaynayo oknopọika’dik ọ’ẹạpoy. Huabereeriere Jesús onteteyo’
huẹypa cruzte on’betpo kenpa’ti Jesústaj dakhuea’da ona’uyate.

In konig Jesús o’buey’uyate.
(Mt. 27.45-56; Lc. 23.44-49; Jn. 19.28-30)

33 Tokhuad e’huadte huadari huabada o’sikon’uy. Sikkịrẹgda ọ’ụyate.
Terea’ e’huadde’te onte’ti o’ta’tuduyate. 34 Kenteda niokpo e’huadted,
—Eloi, Eloi, ¿lama sabactani? —Jesúsa ’utta’da o’okoyon’uyate. Ken
aratbuten hua’ate: “¿Mena’po do’taj me’enonne? Do’hued Dios, do’hued
Dios.”
35 Sue’da huakka’mona on’tikupobopo on’pẹẹdepo,
—In huabokerek Elíaskudaktaj onokoy. —On’mana’uyate.
36 Nogtida huabokerek o’ketonhua’po ạpon esponja vino pai’yo
o’ta’buta’po huẹypate o’beta’po kenpa’ti huakitta’te o’nigoktea’uyate.
Kabuyuke’po o’nigoktea’uyate.
37 Ken Jesús ’utta’da o’okoyondepo o’notitikon’uyate. 38 E’bueyonte
Diosen huid jakyo konig tela pẹgtone’ e’oroya’da kutapen nopote
o’huison’uyate. 39 Ken sorotataj capitána romanoa Jesúskokpen o’bopo
o’tiahuaypo konig Jesús o’okoyonpo o’bueyonnigtaj o’tiahuaypo,
—In huabokerek buttida Diosen Huasi’po ọ’ẹ. —O’da’uyate.
40 Kenpa’ti ettone’ ọ’nepo bidta’da on’tiahuayanhua’uyate. María
Magdalena ọ’ẹpo kenpa’ti María Jacobo huasueden huạyẹ José Sa-
loméereen huạyẹ ọ’nepo. 41 Jesús Galileayo ẹẹ’te on’tahua’ika’po
kenpa’ti on’manigmanhuadạ’ika’uyate. Kenpa’ti nogomey ettone’
huakka’mon bidta’da on’tiahuayanhua’uyate. Ke’na Jesúsere Jerusalényọ
on’huame’te.

Jesústaj on’kubarakka’uyate.
(Mt. 27.57-61; Lc. 23.50-56; Jn. 19.38-42)

42 Ken o’sikonyakuyate. Eme’te judíoen okmapịẹ’ahuaddik huame’noe
ọ’ẹạponok 43 José o’tiakpo me’pukhue’ ọ’ẹpo Pilatotaj o’huahua’po
“Jesúsensọ’ beyok.” Ona’uyate. José Arimateayo huạẹ’eri ọ’ẹpo kenpa’ti
judío huairi huakupopakyo huạẹ’eri ọ’ụyate. Kenpa’ti Dios Huairi-
taj daka’ o’nigịka’uyate. 44 Josétaj Pilatoa o’pẹẹdepo Jesús o’bueyde
o’mepuke’po “¿menpa’ ya’bueyonde?” capitántaj ona’uyate. 45 “Ẹẹ’,
o’bueyde,” capitána ona’denok Jesúsensọ’ Josétaj o’yokuyate. 46 ’Uruda
tela huakupete oe’po o’sọ’huarakapo o’sọ’tihuịyịg’uyate. A’timon huabo
sipana’kogyọ o’sọ’huedan’uyate. Kenpa’ti kubarak akbogpete huaboro’
huidạ o’tinokbetan’uyate. 47 María Magdalena Joséen huạyẹ Maríaere
kẹyọ o’sọ’huedạ’ on’tiahuay’uyate.

16

Jesúsa huakudaka’da ẹ’ẹạda o’noyhuaduyate.
(Mt. 28.1-10; Lc. 24.1-12; Jn. 20.1-10)

1 Judío aratbuten okmapiẹ'ahuaddik huame'noe epokonde'te
domingo emede'te María Magdalena Salomé Maríaere Jacoboen huayẹ
'uru'huiẹda huasihuaj huakupete o'depo Jesúsensọ' asọ'huekeya'po
o'de'uyate. 2 Domingo emede'te kubarakyo on'tiakdepo,
3 —¿Be'a kubarak huid huanokbet yakpokorea'apet? —Huayahuaya
on'batia'pakuyatenig'a 4 on'tiahuayato'po kubarak huid huanokbet
onokbetahue' on'tiahuaypo, 5 kubarakyo on'kuddepo da'kopente
huaboa bokerek huabid huaok yerenanada e'ottaj on'tiahuaypo
on'mepuke'uyate.
6 Okme'pukhue' mene'. Jesús Nazaret huạẹ'eri kentaj cruzte
o'darakme' bo'ukne. O'noyhuadde. Iyọ ehue' ọ'ẹ. Iyọ on'huedạme'te.
Ehue' ọ'ẹ. Yan'tiahuay'. 7 Yan'huati', ke'nen huanigpeika'eritaj kenpa'ti
Pedrotaj ya'nona', "Galileayo huakkuru o'hua'apo. Ạyọda kentaj
bo'tiahuayapone. Kenda ijjay bo'tiahuayapone." —Kenda huabo
huabokereka ettone'taj o'mana'uyate.
8 Ken ettone' kubarakya' o'nokmonpo digạ'da onme'pukpo be'tapi'
onbatia'pakhue' ọ'nuyate.

Jesúsa María Magdalenataj o'tiahuay'ea'uyate.
(Jn. 20.11-18)

9 Domingo sikyoedda Jesúsa o'noyhuaddepo huakkuruda María
Magdalenataj o'sọ'tiahuay'ea'uyate. A'nen Jesúsa siete nokirẹgtaj
okmaena'uyate. 10 María o'hua'po Jesúsen huanigpeika'eritaj
o'huahua'depo Jesústaj ijtiahuaydey o'batia'pakuyate. Kenomey
suhue'nanada ọ'nepo on'bahuikpo. 11 Jesús onte'ti o'noe kenpa'ti María
e'tiahuaydetada oknopọẹhue' ọ'nuyate.

Jesús botta' huanigpeika'eritaj o'batiahuay'uyate.
(Lc. 24.13-35)

12 Nogok botta' Jesúsen huanigpeika'eri dagte on'hua'uyate. Jesús
konig nogkokada ọ'ẹpo botta'taj o'batiahuaydenok 13 Jesús ọ'ẹ
o'nokiẹ'depo nog huanigpeika'eritaj on'bahuahua'po "Jesús o'noe,"
e'mana'tada Jesús o'noe nopọẹhue'da ọ'nuyate.

Jesúsen once huamata'moneritaj o'mata'mona'uyate.
(Mt. 28.16-20; Lc. 24.36-49; Jn. 20.19-23)

14 Nogok once huanigpeika'eri aypo kutopate en'huadte
Jesús o'manokyon'uyate. "Do e'noyhuadte huakka'mon do'taj
mentiahuaydete kenda e'tia'paktada o'noyhuad oknopọẹhue' mo'ẹne.
Dakhue'da mo'ẹne." O'mana'uyate.
15 —Aya'bayoda aya' aratbutte yan'huati'. Huadak hua'a
yan'manbatia'pakikati'. 16 Huaknopọẹ'eritaj bautiza ẹgka'te Diosa
o'manopo'yarea'apo o'manoeanhuahuika'apo, aya' oknopọẹhue'
huạẹ'eritaj Diosa castiga o'magkadhuahuika'apo. 17 Do
ijpaknok do'hued huadik ea'te huaknopọẹ'eria toto' nokirẹgtaj
on'makmaorọka'ika'apo. Nog aratbuten hua'ate ona'pakapo. 18 Bihuitaj
on'paytọẹạpo. Mabokhue'dik ọ'ẹạpo. E'bueyuruhuẹ e'maypi'
bueyhue'dik ọ'neapo. Dakhue' aratbuttaj huaba'a on'tibata'teaponok
on'bayarika'apo. —Jesúsa o'mana'uyate.

Kurudyọ Jesús o'behuikuyate.
(Lc. 24.50-53)

19 Ken Jesúsa kenda e'manade'te Diosa Jesús Huairitaj
o'baktobehuikuyate. Diosen huada'kopen o'huaduyate.
20 Huanigpeika'eria on'bahua'po nogyo nogyo aya'bayoda Jesúsen
huadak hua'a on'manbatia'pakonhuahuika'uyate. Jesús Huairia
huakka' o'batihuapokika'po Jesúsen huadak hua'a e'manbatia'pakte
teyda o'batihuapoknok on'bayarea'po nogda nogda ogkika'po konig
Diosyo'da ka'dik o'enig ogkika'uyate, ken.

SAN LUCAS
Jesucristoen huadak hua'a Lucasa mo'nigmadoya'uyate.

*Huakkuruda Lucasa Teó*filotaj *o'nigmadoya'uyate.*

1-2 O'nigmadoya'ne, huadi'da Teófilo. Kenda Jesús o'kadhuahua'uyate
kenpa'ti o'manmadika'onhuahua'uyate. Ken sue'da huakka'a
on'tiahuayonhuahua'uyate. Ken Jesús huaboa'da o'ka'uyate
on'tiahuay'uyate. Kenpa'ti Diosba' on'manmadika'uyate.
Nogomey on'peeonhuahua'uypo on'timadoya'uyate. Aya' kenda
Jesús o'kadhuahua'uyate on'timadoya'uyate. 3 Kenda Jesús
o'kadhuahua'uyate kenpa'ti Jesústaj on'timadoya'uyate a'nennada
huakkuruda ijba'tiahuayonhuahua'uy. Daka'nada yoknopoeon-
huahuikay. Konigẹpo do'huakon Jesústaj daka' e'timadoya'onhuahua'ta'
ijpaki, Teófilo. 4 Kenda Jesústaj i'nigpẹẹdeme'te buttida ọ'ẹ kanopọẹ'po
daka'da on'nigmadoya'onhuahua'ne.

Juan bautiza huamagka' o'si'poẹapo. Ken Diosen huata'moneria nogti-ada ona'uyate.

5 A'nennada Romano gobierno huairi Herodes Judea huadaribayo
ọ'ụyate. Kenoka' sacerdote ọ'ẹpo sacerdote Diostaj kenda on'baa'po
'uhua on'nigbatiarakika'uyate. Zacaríasa sacerdote ọ'ụyate.
Zacaríasere nogomey sacerdote on'baa'ika'po onteteyo' on'baa'ika'po
kenomeyendik on'madikka'uy Abías. Zacaríasen huạtoeen huadik
Elisabet. Elisabeten adhuea'pane' Aarón ọ'ụyate. Aarón huakkuruda
sacerdote huairi ọ'ụyate. 6 Zacarías huạtọẹ Elisabetere Diostehuapa'
'urunopo'da ọ'nika'uyate. Aya'da Diosen e'mana' on'nigpẹika'uyate.
Dakhuea'da ọgka' be'api' bahuaahue'dik ọ'ne. 7 Elisabet si'popakhue'dik
ọ'ụyate kenpa'ti tone'nanada ọ'nepo huasi'po tọẹhue' ọ'nuyate.

8 Nogme'noetida Zacaríasomey konig sacerdote Diosen jakyo
baa'dik ọ'ne'uyate. 9 Konig sacerdote ọgkika' huidsi'po o'nendepo
on'tiahuaydepo Zacaríasyo'da Diosen jakyo kuddik ọ'ụyate. Konig
'uru'huịẹạda vela a'bakpakaya'po Dios Huairitaj Zacarías kuddik
ọ'ụyate. 10 Ken Zacarías Dios Huairien jakyo ọ'ẹpo vela 'uru'huịẹạda
o'bakpaka'depo jakkurute huakka'da aratbut ọgkupopakdepo
on'tiona'pakuyate. 11 Kenoka' Zacarías Dios Huairien huata'moneritaj
o'tiahuay'uyate. Ken kutopate 'uru'huịẹạda vela e'bakpakte
huada'kopen o'bo'uyate. Dios huairien huata'moneri kente o'bo'uyate.
12 Zacarías o'tiahuaypo huakka' o'me'pu'kuyate.

13 —Me'pukhue' yạẹ', Zacarías. Kenda Diostaj i'tiona'pakuynok Diosa
mepẹẹ'uyate. Ọ'nen huạtọẹ Elisabet bokereksi'poa' o'si'popakapo
kenpa'ti kentaj i'dikka'apone Juan. 14-15 Ọ'nensi'poa Diostaj 'urua'da
o'nigpẹẹạpo konigẹpo durugnanada ị'ẹạpone. Kenpa'ti e'si'poẹ'te
huakka'ada on'durugpakapo. Vino mayhue' i'tạẹạpone. Kenpa'ti
pisco'pi' mayhue' i'tạẹạpone. Si'popakhued ẹẹ'ted Diosen Nokịrẹgạ
o'nopo'tọẹạpo. 16 Huakka'tada Israel aratbuttaj Dios Huairitaj hua-
knopọẹ' Juana o'manopo'korea'apo. 17 Cristo Huairitaj Juan huakkuruda
ọ'ẹạpo. Cristo tiakhued ọ'nensi'poa Juan huakkuruda ọ'ẹạpo. Elíasen

nokiregą o'nopo'toepo konig Elías teyda o'uyate konigti Juan teyda
ka'dik o'ęąpo. Huaoj huasi'potaj on'bakkahuea'po on'manoeynoeyąpo.
Ken huayahuaya huaoa huasi'poa huadi'da on'maeapo. Kenda Juana
o'ka'apo. Kenpa'ti nigpęęhue' huąę'eritaj o'manopo'korea'apo onte'ti
on'nigpęęąpo. 'Urua'da on'nopoępo huadakda ogka'apo. Ken Cristo
Huairitaj kanoknopoę'po Juana aratbuttaj 'uru'nopoa'da o'magka'apo.
—Diosen huata'moneria Zacaríastaj ona'uyate.

18 —Kenda ona'nig buttia' oknopoęhue'dik ijjey. Huatone'da ijjey,
do'hued huątoękon huatone'da o'ę. —Zacarías Diosen huata'moneritaj
ona'uyate.

19 —Do Gabriel ijjey. Diosen huanaba' ijjey. Diosa me'ta'mona'ne.
Ontaj kan'batia'pake'po Diosa me'ta'mona'ne. Huadak hua'a
kan'batia'pake'po Diosa me'ta'mona'ne. 20 Kenda ona'denig'a buttia'
oknopoęhue' o'ęnok a'pakhue'dik i'ęąpone. O'nensi'po e'si'poęde'te
onte'ti a'pakdik i'ęąpone. Kenoka' Diosa o'pak kenda yona'dey o'ęąpo.
—Diosen huata'moneria ona'uyate.

21 Kenoka' jakkurute aratbut ogkupopakpo Zacaríastaj on'nigepo
ijhue'da Diosen jakyo o'ęnok aratbut on'me'puke'uyate. 22 Ken
kenoka' Zacarías o'orokdepo a'pakhue'dik o'uyate. Diosen jakyo
konig e'yorokyanig Diosa Zacaríastaj o'tiahuaya' kenomey aratbut
on'nokotuyate. Ken Zacarías huaba'a o'tohua'yadhua'uyate. Ken
a'pakhue'dik o'uyate.

23 Ken ken huame'noete Diosen jakya' konig sacerdote
o'baa'onhuahua'po o'kuhuitdepo huą'en jakyokon o'hua'uyate.
24 Nogok ke'nen huątoę Elisabet huaboa'da bogdakhue' o'uyate.
Konig o'iregunhuahua'po cinco puug jakkurute orokhue' o'uyate.
25 "Dakhue'da o'ę. Si'popakhue'dik o'ę." Ken aratbut huaahue'
me'neapone. Dios Huairia me'tinepahui'po in megka'ne. Elisabet
o'nopoę'uyate.

Jesússi'po i'toęąpone. Ken Diosen huata'moneria Maríataj ona'uyate.

26 Ken Elisabet seis puug bogdakhue' ę'ęde'te Diosen huata'moneri
Gabrieltaj Diosa o'ta'mona'uyate. Nazaret huakka' jakyo Galilea
huadaribayo o'ta'mona'uyate. 27 Mune'yo María taj o'huahua'uyate.
María katenohued o'uyate. Katoępake'po Maríaen huaoa o'yokuy
Josétaj. José Davidkudak huairien onaratbutyo' konig huayayo o'uyate.
María hueretda toępakhued Gabriel o'huahua'uyate. 28 Maríataj
o'huahua'depo,

—Ijtiaki, María, Diosa 'urua'da megka'ne, onere o'ę. Nog ettone'taj
Dios sue'da huadak o'magka'nig'a ontanayo huadaka'da megka'ne. —
Maríataj ona'uyate.

29 Ken, Diosen huata'moneritaj o'tiahuaydepo o'pęędepo ke'nen
hua'ataj o'me'pukatupo, ¿Mena'po ken konig mena'ne? o'nopoępo María.

30 —Me'pukhue' yąę', María. Diosa metinepahui'po 'urua'da
megka'ne. 31 Bogdakhue' i'ęąpone. Huabokereksi'poa'
i'si'popakapone. I'dikka'apone JESÚS. 32 Huairi o'ęąpo. Kentaj
huakka'da o'noknopoęąpopo on'nigpęęąpo. Diosen Huasi'po
on'dikka'apo. Dios Kuruderiensi'po on'dikka'apo. Konig Davidkudak
huairitone' huakka'da aratbuttaj o'mana'ika'uyate. Konigti Dios
Huairi Jesústaj huairitone' o'yahuea'apo. Ken aya'da Israel

aratbuttaj o'mana'onhuahuika'apo. 33 Ken Israel aratbuttaj
o'mana'onhuahuika'apopo, batikhue' o̱'eonhuahuika'apo. —Diosen
huata'moneri Gabriela Maríataj ona'uyate.
34 —¿Menpa' do ijsi'popakapo? Huabokerekere huedhued i̱jje̱y. —
Maríaa Diosen huata'moneritaj ona'uyate.
35 —Diosen Noki̱re̱g betihuarakapone. Kenpa'ti Dios teynanada o̱'e̱po
konig e̱'si̱hui̱a̱ betibukapone, ontaj betibukapone. Konige̱po kensi'po
o'si'poe̱apo Diosya' o'tiakapo. Diosenyo'da o'kika'apo. Diosen Huasi'po
o̱'e̱. Aratbuta on'batia'pakika'apo. 36 Kenpa'ti o̱'nen huabet Elis-
abet huabokereksi'po o'si'popakapo. Ke'na huatone'nanada o̱'e̱nok
si'popakhue'dik on'batia'pakikame'te. Ke'na seis puug bogdakhue'
o̱'e̱de. 37 Diosnayo aya'da ka'dik o̱'e̱. —Diosen huata'moneria ona'uyate.
38 —Dios Huairien huanaba' i̱jje̱y. Ken konig ona'nig kenda Diosa
megke'. —María ona'uyate.
Ken konig ona'depo Diosen huata'moneria okhua'uyate.

María Elisabettaj bapa' puuga' o'toksike'uyate.

39 Kenoka' María atoksikeya'po o'huahua'uyate. I̱dada o'hua'po Judea
ote'bayo o'hua'uyate. Ote' huakka' jakyo o'hua'uyate. 40 Zacaríasen
jakyo o'kudondepo Elisabettaj "Ijtiaki," ona'uyate. 41 Kenoka' Elisabet
Maríataj o'pe̱e̱depo yo̱beda huakiokoya' o'tiarud'uy. Diosen Noki̱re̱ga̱
o'nopo'to̱e̱'uyate. Elisabettaj o'nopo'to̱e̱'uyate.
42 —Diosa aya' ettone'taj daka' mogkika'ne. Ontanayo 'urua'da
megka'ne. Kenpa'ti o̱'nensi'potaj 'urua'da o̱gka'apo. 43 ¿Be'a i̱jje̱ do
do'hued Huairied hua̱ye̱a̱ o'huatiakne? ¿Menpa' Diosa 'urua'da megka'?
44 Ken huaboa'da ontaj "Ijtiaki," ea'te ijpe̱e̱depo yo̱beda huakiokoya'
o'durugpakpo be'tiarudne. 45 Dios Huairitaj iknopo̱e̱po durugda i̱'e̱
konige̱po kenda Diosa mename'ne kenda megka'apone. —Ken Elisabeta
Maríataj 'utta'da ona'uyate.
46 Dios Huairi 'urua'da o̱'e̱ huanopoya'da yoknopo̱e̱y. 47 Do'hued
Dios Huairi do'taj huanopo'yarea'eritaj durugnopo'da
i̱jje̱y. 48 Konige̱po do'taj be'tiahuayne. Pai'da huanaba'
e̱e̱'pi' daka' be'tiahuayne. Kenda nogok nogok aratbuta
mo'batia'pakika'apone. Diosa 'urua'da megka'nig. Kenda
mo'batia'pakapone. 49 Ke'nendik 'uruda o̱'e̱po aya'da ka'dik o̱'e̱po
konige̱po 'urua'da do'taj megka'ne. 50 Diostaj huakme'pukeritaj
nogok nogok o'matinepahuika'po, Diosa o'matinepahuika'.
51 Diosa teyda o'kika'. Nama'da 'uruda i̱jje̱y huanopo̱e̱'eritaj
kenpa'da o'maenapo. 52 Huairitone'taj o'maenpo pai'da
aratbuttaj huairi o'bayahuea'. 53 Ken pai'da hua̱e̱'eritaj huadakda
o'bayokika'. Huakka'da huato̱e̱'eritaj o'mata'mona'. Katepi'
to̱e̱hue'da o'mata'mona'. 54 Israel aratbut konig Diosen huanaba'
e̱'hua̱e̱'taj Diosa daka' o'mato̱i̱ka'po, okkahuehue' o'maepo
o'matinepahui'ika'po. 55 Oro'en huapane'kudakomeytaj kenpa'ti
Abrahamkudaktaj kenpa'ti aya'da ke'nensi'po ke'nen huayayo
nogok nogok aya'tada "Ijmatinepahui'apoy" ona'uyate Diosa.
Kenda o'kika'. Kenda Maríaa Elisabettaj ona'uyate.
56 Ken Elisabetere o̱'unhuahua'uyate. Bapa' puug María
o̱'unhuahua'uyate. Bapa' puug o̱'e̱depo hua̱'en jakyo o'kume'uyate.

Juan Bautista o'si'poe̱'uyate.

57 Ken, kenoka' Elisabet huasi'popak o̱'e̱denok huabokereksi'po
o'si'popakuyate. 58 Onteteyo' huahuaderi kenpa'ti Elisabeten huabet
hua̱e̱'eri on'mapeeundepo ken Dios Elisabettaj o'tinepahui'po yo̱bed
o'yoknok on'pe̱e̱depo Elisabetere on'madurugpakuyate. 59 Yo̱bed
ocho huame'noe e̱e̱'te huabokereksi'poensi'dak kaktege'po konig judío
aratbut o̱gkika'uyate, aktegya'po on'batiakuyate. Si'nontaj huaoendik
Zacarías e'dikkata' on'pakuynig'a.
60 —Ka̱e̱'. Ke'nendik Juan o̱'e̱. —Ke'nen hua̱ye̱a̱ o'mana'uyate.
61 —¿Menapo? O̱'nen huabet ken huadik ehue' o̱'ne. —O'nona'uyate.
62 "¿Ke'nendik katedik i'pak?" Konig Zacarías pe̱e̱hue'dik
o̱'e̱nok huaba'a on'tohua'ya'uyate. 63 Kamadoye'po huaen tablataj
me'nigtotiak o'mana'uy. En'totiakde'te "Ke'nendik Juan o̱'e̱." Zacaríasa
o'madoya'uyate. Aya'da on'tiahuaydepo kenpihuay on'batia'pakuyate.
64 Juanendik o'madoya'depo Zacarías onte'ti huaboa'da a'pakdik o̱'u̱y.
Dios Huairi 'urua'da o̱'e̱po teyda o'kika' Zacaríasa o'batia'pakuyate.
65 Aya'da aratbut ke̱yo̱da meyo̱hue'da kenpihuay on'nopo̱e̱'uyate. Kenda
Zacarías o'ka' kenpa'ti Juantaj huabada on'batia'pake'uy. Judea ote'yo
huabada kenda on'batia'pake'uyate. 66 Ken aya'ada on'tipe̱e̱depo kenda
on'tinopoeonhuahua'po nogtaj nogtaj on'batia'pakonhua'po:
—Ke'na huasi'po Juana Diostaj kate 'urua'da ya'nigkapet. —Diosa
'urua'da o̱gkame'nok on'batia'pakuyate.

Zacarías konig o'mana'uyate o'batadi'kea'uy.
67 Juansi'poen huaoj Zacarías o̱'e̱po Diosen Nokiṟe̱ga̱ o'nopo'to̱e̱nok
Zacaríasa o'mana'pakpo:
68 Dios Huairitaj Israel aratbuta o'noknopo̱ika'. Dios Huairi 'urua'da o̱'e̱.
Kan'batia'pakike'po. Oro'omey Israel aratbuttaj bo'huatiakdepo
mo'nopo'yarea'ne. 69 Kenpa'ti Diosen huanaba' Davidkudak
huakka'da huayayo o'mata̱e̱'nig'a nogtida bo'yokdene. Dios
Huairia oro'omeytaj bo'yokdene. Ke'na Davidkudaken
adhuea' huayayo o̱'e̱po teynanada huamanopo'yarea'eri
o̱'e̱. 70-75 Oro'en taka'taj akmaenya'po Dios Huairia
o'mata'mona'apo. Oro'omeytaj huahuadiayeritaj Dios Huairia
bo'tioka'po o'maenapo. Kenpa'ti oro'omeyen adhuea'pane'taj
a'matinepahuiya'po, "Me'pukhue'ada o̱'na o̱'nen huayayoere
Diostaj 'urunopo'da kan'nigpe̱ike'po kenpa'ti Diostayo'da
kan'nigpe̱ike'po opudomeyen taka'taj bo'tioka'apone." Ken
oro'en huaoj Abrahamtaj kenda Diosa ona'uyate. Kenda Diosa
okkahuehue' o̱'i̱ka'. Ken Diosa oa'uyate. Kenda a'nennada
Diosen 'urua'da huamanbatia'pakeria o'mana'uyate. 76 Kenpa'ti,
o̱'na do'huedsi'po, Dios Kuruderien huamanbatia'pakeri
mo'dikka'apone konige̱po Cristo Huairia manmadikahued
o̱'na huaboa'da i'manmadika'apo. Konig Cristo Huairi o̱'e̱a̱po
huakkuruda i'manmadika'apone. Kenda i'manmadika'depo
aratbuttaj i'manopo'korea'apone. Cristotaj i'maknopo̱e̱a̱'apone.
77 Aratbut Cristotaj o'noknopo̱e̱depo on'nigpe̱ika'po dakhuea'
e'ka' Diosa o'bakkahuea'apo kenpa'ti o'manopo'korea'apo.
I'manmadika'aponok o'noknopo̱e̱a̱po. 78 Ken oro'en Diosa di'
mo'e̱po mo'matinepahui'po konig niokpo o'ta'tika'nig kutaya'
Cristo konigti o'huarakapo. 79 Sikki̱ṟe̱gyo̱ hua̱e̱'eritaj ke'na konig
huakjey o'maeapo. Aratbut e'bueytaj huame'pukeritaj konig

huakjey o'maeapo. Diostaj o'maknopo̱e̱a̱'apo. 'Uruda huakadhua' mon'madika'apone. Kenda ena'te on'nopo'noeyapone. Zacaríasa oa'uyate, ken.

80 Ken Zacaríasensi'po o'kerekpo kenpa'ti Diostaj daka'da oknopo̱e̱po nogi̱ti nogi̱ti oknopo̱e̱po aratbut ehue' e̱'ne'te o̱'eonhuahuika'po Israel aratbuttaj a'manbatia'pakya'po huahued aratbut ehue' e̱'ne'te o̱'eonhuahuika'po. Nogok Israel aratbuttaj o'manbatia'pakuyate.

2

Jesús o'si'poe̱'uyate
(Mt. 1.18-25)

1 Kenoka' Romano huairitone' o̱'i̱ka'po ke'nendik Augusto o̱'e̱'uyate. "Aya' huabokerekdik kan'matimadoye'." Huairia Augustoa o'mana'uyate. 2 Ken konig huabokerekdik on'matimadoya'uyate, ken konig Romano huairi o'paknok huakkuruda aya' huabokerekdiktaj on'matimadoya'uyate. Kenoka' Siria aratbut gobierno huairi Cireniotaj on'nigpe̱i̱ka'uyate. 3 Ken aya'da aratbut kenomeyen adhuea'pane'en huakka' jakyo hua'dik o̱'nepo huadik gobiernoen beroba'te a'timadoyaya'po on'bahua'uyate. 4 Konige̱po Nazaret huakka' jakya' José o'hua'uyate. Nazaret Galilea huadaribayo o̱'e̱. Nog huadaribayo o'hua'uyate. Judea huadaribayo José o'hua'uyate. Huakka' jakyo Belényo o'hua'uyate. Belényo Davidkudak o'si'poe̱'uyate. José Davidkudaken adhuea' huayayo o̱'u̱yate. 5 Belényo huadik i̱jje̱y a'timadoyaya'po o'hua'po Maríaere on'hua'uyate. Maríaen huaoj Maríataj o'to̱e̱pakanpo Joséere on'hua'po María bogdakhue' o̱'u̱yate. 6 Ken Belényo o̱'nedepo kenoka' si'popakdik o̱'e̱po 7 huakkuru huabokereksi'po o'si'popakuyate. Aratbuten huatay jakyo huakka'da o̱'nedepo kudhue'dik o̱'nepo vaca 'uhuaen jakyo o'si'popakuyate. Konig atisuksi'po yo̱bedtaj on'tidoka'po vacaen huabape' aypo cajayo on'huedą̱'uyate.

Diosen huata'moneritaj on'tiahuaypo oveja huamato̱e̱'eria on'tiahuaypo kenpa'ti on'mape̱e̱'uyate.

8 Belén huakka' jakyo meyo̱hue'da oveja huamato̱e̱'eri o̱'nebedpo kenomeyen oveja on'mato̱e̱bedpo mire̱ huadaribayo on'mato̱e̱beduyate. 9 I̱dada Dios Huairien huata'moneritaj on'tiahuay'uyate. Oveja huamato̱e̱'eria on'tiahuaypo Dios Huairi eynanada nogyen nogyen o'batita'tenok huakka'da on'me'puke'uyate.

10 —Me'pukhue' yane' konige̱po huadak hua'a o'nigtotiakne. Ken aya'ada on'mape̱e̱depo on'madurugpakapo. 11 Davidkudaken jakyo oy Diosen Huamanopo'yarea'eri o'manigsi'poe̱de. Ke'na Cristo Huairi o̱'e̱. 12 Kan'nopo̱e̱'po huasi'po atisuksi'po e'tidoka' vacaen huabape' aypo cajayo e'huedte bo'huahuayapone. —Ken Diosen huata'moneria o'mana'uyate.

13 Kenoka' ken Diosen huakkuru huata'moneri e̱e̱'ted nog huakka'nanada huata'moneri kurudyą̱' on'huahuarakdepo,

14 —Dios kutayo o̱'i̱ka'po 'urua'da o̱'e̱po o'ka'de, i̱yo̱ huadariyo aratbuttaj Diosa o'pakpo o'manoeyą̱'. —Diosen huata'mona'eriomeyą̱ 'urua'nanada on'mana'uyate.

15 Kurudyo̱ Diosen huata'moneriomey en'behuikde'te, "Belényo monhua'. Kenda Diosa o'ka'de Dios Huairia mo'nopo̱e̱a̱'dene mon'tiahuay." Oveja huamato̱e̱'eriomeya̱ huayahuaya on'batia'pakuyate.

16 I̱dada on'bahua'uyate. María Joséere kenpa'ti yo̱bedtaj on'bahuahuay'uyate. Yo̱bed vacaen mire̱ huabape' caja'poyo e'huedte on'huahuay'uyate. 17 Jesús yo̱bedtaj on'tiahuaydepo kenda Diosen huata'moneria huasi'potaj o'huaa'nig aya'da Josétaj Maríataere o'non'batia'pakuyate. 18 Ken, aya'da on'pe̱e̱depo José Maríaere kenpihuay on'nopo̱e̱'uyate. Kenda oveja huamato̱e̱'eriomeya̱ e'batia'pakde'te on'mepuke'uyate. 19 Maríanayo kenda oveja huamato̱e̱'eriomeya̱ en'batia'pakde'te kenda okkahuehue' o̱'e̱po o'nopoeonhuahua'uy. 20 Ken oveja huamato̱e̱'eriomeynayo o̱gkume'uyate. Ovejate o̱gkume'uyate. O̱gkumejpo "Diosen huata'moneria buttida mona'nig. Konig mona'nig Diosa o'ka', konig o'pe̱e̱nig konigti o'tiahuaydey. Dios 'urua'da o̱'e̱po huadaknada o'kika'. Huadakda mogka'ne. Dakiti Dios." Ken oveja huamato̱e̱'eriomeya̱ on'batia'pakuyate.

Diosen jakyo Jesús yo̱bedtaj on'tohua'uyate. Diosa ka'tiahuaye'po on'tohua'uyate.

21 Ken e'si'popakte ocho huame'noe e̱'e̱de'te huabokereksi'poensi'dak o'nokteg'uyate. O'noktegdepo on'dikka'uyate Jesús. Ken huadik Diosen huata'moneria a'nenda o'dikyok'uyate. María bogdakhue' ehue' e̱e̱'ted o'dikyok'uyate. Kenda o'dikka'uyate Jesús.

22-24 Huabokereksi'po e'si'popakde'te cuarenta huame'noe e'pokde'te ke'nen huaoj hua̱ye̱ere botta' apoyerepi' botta' tukkupi' e'nigarak Diostaj yokdik yane'. Kenda judío aratbuttaj Moisésa o'mana'uyate. Kenpa'ti ettone'en huakkurueri huabokereksi'po e'si'popakde'te "Diosen o̱'ta̱e̱." Kenda aratbuta kan'batia'pake'. Judío aratbuttaj Moisésa o'mana'uyate. Ken Jesús e'si'poe̱'te cuarenta huame'noe e'pokde'te José Maríaere Jesústaj on'tohua'uyate. Jerusalénye̱o̱ on'tohua'uyate. Aya' Moisésa o'mana'uyatenig kenda a'kaya'po Jerusalénye̱o̱ on'tohua'uyate.

25-27 Ken Jerusalénye̱o̱ o'nokye̱depo Diosen jakyo on'kud'uyate. Diosenba' Moisésa o'nigmadoya'uyatenig a'nigpe̱e̱ya'po on'kud'uyate. Jesústaj e'nigka' a'nigpe̱e̱ya'po on'kud'uyate. On'kuddepo Simeón ke̱yo̱da o̱'e̱'uyate. Simeón Jerusalén huakka' jakyo hua̱e̱'eri o̱'u̱y. 'Urunopo'da o̱'e̱po Diostaj huakka'da o'pakika'uyate. Diosen Noki̱re̱ga̱ o'nopo'to̱e̱'uyate. Cristoa pai'da Israel aratbuttaj o'manopo'yarea'apo. Kentaj Simeóna o'nigunhuahuika'po Cristotaj Dios Huairia o'ta'mona'apo Cristotaj ijtiahuayapoy, do bueyhued i̱jje̱po ijtiahuayapoy. Ken Diosa Simeóntaj o'nopo̱e̱a̱'uyate. Yo̱bed Jesús huaojere hua̱ye̱ere Diosen jakyo e'kudte Diosen Noki̱re̱ga̱ Simeóntaj o'tokud'uyate 28 Simeón Jesússi'potaj o'dokopo, 'urua'nada o'tia'pakpo:

29-30 Konig mena'uyne megka'dene. Konig mena'uyne o̱'nen Huamanoeanhuahuika'eritaj ijtiahuaydey, Dios Huairi oyda menopo'noeyanpo kabueye' meknopo̱e̱'. 31 Kentaj aya'tada Diosa o'bayokdenok aya'ada aratbuta tiahuaydik o̱'ne. 32 Insi'poa konig huakjey o̱'e̱po Dios konig o̱'e̱nig judío ehue' aratbuttaj o'maknopo̱e̱a̱'apo kenpa'ti Israel aratbut 'uruda o̱'ne ke'na aya'tada o'manopo̱e̱a̱'apo. Ken konig Diostaj Simeóna oa'uyate.

33 Simeón Jesústaj ’urua’da o’batia’paknok Jesúsen huaoj huaye̱ere ken-
pihuay on’nopo̱e̱’uy. 34 “Diosa daka’ mogka’ne.” Simeóna o’mana’uyate
Maríataj Josétaere.
—E̱ya̱’ Diosa o’paknok insi’potaj huakka’ Israel aratbut
oknopo̱e̱hue’da o̱’nepo Diosere ehue’ o̱’neapo nog Israel aratbuta
o’noknopo̱e̱po Diosere kenpa’da on’noeonhuahuika’apo. Diosen hua’a
oa’ika’nok kenpa’ti konig Dios o’pak o’kika’aponok huakka’ada kentaj
dakhue’ada on’huaa’po on’huamahui̱’i̱a̱’apo. 35 On’huamahui̱’i̱a̱’po
dakhuea’ huanopoya’ on’nopo̱e̱nig kenda aya’ada on’nopo̱e̱a̱po.
O̱’nakon María pai’da i̱’e̱a̱pone. Konig siro e’nopo’huekonig
suhue’nanada i̱’e̱a̱pone. —Ken Simeóna Maríataj ona’uyate. María
Jesúsen hua̱ye̱ o̱’u̱yate.
36 Ke̱yo̱da Diosen jakyoda Ana o̱’u̱yate. Ana Diosen hua’a
huamanbatia’pakeri o̱’u̱yate. Ana Fanuelen hua̱yo̱bu kenpa’ti Aser
aratbut o̱’u̱y. Huatone’nanada o̱’u̱yate. Konig mune’yo̱ sue’da
huabayok e̱’ta̱e̱tada o’to̱e̱pakuyate. Siete huabayok hua̱to̱e̱ere on’uyate.
37 Kenoka’ Jesús Diosen jakyo e̱e̱’te konig ayhua ochenta y cuatro
huabayok o̱’eonhuahuika’de’uy. Diosen jakyo o̱’i̱ka’po jakya’ huahue’
o̱’i̱ka’uyate. Diostaj o’nigpe̱i̱ka’po nogok nogok Diostaj o’pakpo
bapehue’da o̱’e̱po, Diostayo’da o’tiona’pakahuadika’uyate. Kenpa’ti
o’tiona’pakbedika’uyate. 38 Kenoka’ Simeón enade’te Ana Jesústaj
o’huahua’uyate. Ana’a Diostaj dakiti oa’depo ken Jesúsa pai’da
en’nopo’e̱te Jerusalén aratbuttaj o’madurugpakapo. Kentaj huakka’da
o’nonmabonok Ana’a Jesústaj o’manbatia’pak ken.

Nazaret huakka’ jakyo on’kume’uyate.

39 Ken Dios Huairienba’ e’mana’te aya’da on’nigpe̱e̱depo José Maríaere
Galilea huadaribayo on’kume’uy. Kenomeyen jakyo Nazaretyo
on’kume’uyate. 40 Ken Jesússi’po o’kerekpo, o’teyyepo kenpa’ti Diosen
e’ka’ konig ’urua’da e’ka’ nogi̱ti nogi̱ti o’nopo̱e̱’uyate. Kenpa’ti Diosa
daka’ o’to̱i̱ka’uyate.

Diosen Jakyo Jesús huabosi’po o̱’u̱yate.

41 Nogbayok nogbayok aya’ huabayokda Jerusalénye̱o̱ Jesúsen huaoj
hua̱ye̱ere Jerusalénye̱o̱ on’hua’ika’uyate. Judío huakkurueri isi’po
mabueyhue’ e̱e̱’ okkahuehue’ fiestate on’hua’ika’uyate. 42 Ken Jesús
doce huabayok e’to̱e̱de’te aya’da Jerusalénye̱o̱ on’hua’uyate. María Joséere
Jesúsere on’hua’uyate. Konig ken fiestate on’huika’po on’hua’uyate.
43 Ken fiesta e’pokde’te on’kumejdepo José Jesúsen hua̱ye̱ere nopo̱e̱hue’
o̱’nepo Jesús huahue’da Jerusalénye̱o̱ o̱’e̱’uyate. 44 Jesús nog aratbutere
yatiaket nama’da on’nopo̱e̱po nogme’noetida o’nokhua’uyate, huabet
e’ta̱hue̱’ye̱o̱ kenpa’ti nog aratbutyo Jesústaj on’ukpo 45 huahuayhue’
o̱’nepo Jerusalénye̱o̱ onte’ti on’kume’uyate. A’ukya’po on’kume’uyate.
46 Ken, bapa’ huame’noe on’ukdepo on’huahuay’uy, Jesús Diosen
jakyo o̱’e̱po Diosba’ huamanmadika’eriere o’huadpo o’batia’pakpo
kenomeyere o’batia’pakpo. 47 Ken aya’da Jesústaj on’pe̱e̱depo ’urua’da
o’batia’pak on’nopo̱e̱po kenpihuay huakka’ Jesús o’nopo̱e̱ Jesústaj
huape̱e̱’eria on’nopo̱e̱’uyate. 48 Ke’nen hua̱ye̱ Joséere on’tiahuaydepo
on’mepuke’uyate.
—¿Mena’po konig i̱’e̱ oro’taj? Ontaj huakka’ o’me’puke’po o’ukne.
O̱’nen huaoj doere o’ukne. —Jesúsen hua̱ye̱a̱ Jesústaj ona’uyate.

49 —¿Mena'po do'taj o'duk? Kenda do'hued Apag Dios o'paknok ka'dik
ijjey. ¿Menpa' kenda nopoehue' mo'e? —Jesúsa o'mana'uy.
50 José huayeere kenda Jesúsa o'mana' nopounkahue' o'nuyate.
51 Ken Nazaretyo on'kumejpo onte'ti Josétaj huayetaere Jesúsa
o'nigpeika'uyate. Kenda Jesús o'ka'depo Jerusalényo María okkahuehue'
o'epo huanopoya' o'nopoeonhuahua'ika'uyate. 52 Ken Jesús o'kerekpo
kenpa'ti nogiti nogiti o'nopounhuahua'uyate. Jesús 'urua'da o'kika'.
Kenda Dios aratbutakon on'nopoe'uyate.

3

Aratbut ehue' e'ika'te Juan Bautista o'manbatia'pakonhuahuika'uyate.
(Mt. 3.1-12; Mr. 1.1-8; Jn. 1.19-28)

1 Huakka' huabayok e'pokde'te Tiberio Roma huae'eria gobierno
Huairi o'uyate. Ke'na quince huabayok o'mana'de'ika'uyate. Kenokti
Poncio Pilato Judeayo gobierno huairi o'uyate. Herodes Galilea
huadaribayo Romayo huae'eria gobierno huairi o'uyate. Kenoka'ti
Herodesen huama'buy Felipe Iturea huadaribayo gobierno huairi o'epo
kenpa'ti Felipe Traconite huadaribayo huairi o'uyate. Kenoka'ti Lisanias
Abilinia huadaribayo gobierno huairi o'uyate. 2 Kenoka'ti Anás Caifásere
konig huakkuru sacerdote huairi o'nuyate. Diosen jakyo ogkika'uyate.
Kenokti Diosa Juantaj ona'po Diosen hua'a ijmanbatia'pakapoy Diosa
Juantaj o'nopoea'uyate. Juan Zacaríasensi'po o'epo aratbut huakka' ehue'
ee'yo o'ikame'te. 3 Jordánhuete nogyon nogyon o'hua'epo aratbuttaj
o'manbatia'pakpo,

—Dios opudomeyen dakhuea' e'ka' kabakkahue'po yan'nopo'korea'po
bautiza yagka'. —Aratbuttaj o'mana'uyate. 4 Konig Isaías Diosen hua-
manbatia'pakeri o'timadoya'uyate. Konigti Juana o'ka'uyate. Isaías
o'timadoya'po,

Keyo aratbut ehue' e'ika'yo huabokerek 'utta'da e'mana'te a'peeya'po
aratbut on'bahuahua'apo. "Dios Huairien dag kente
huahuae' daka' dag yan'nigka'. Butukda yan'nigka'. Konig
yan'manopo'korea'po. 5 Huatota'po yanokbuk. Konig ote'
yanoktibutuka'. Sondoda dag e'eok yanoktibutuka'. Kente
ekkotatuka' dag yan'tinokdejpaka'. 6 Kenpa'ti konig Dios
aratbuttaj o'manopo'yarea' aya'ya'da huadariya' aya'ada aratbut
on'tiahuayapo." Kenda Isaías o'madoya'uyate. A'nennada
o'madoya'uyate.

7 Ken huakka'ada Juantaj on'huahua'uyate. Juantaj bautiza megke'po
on'huahua'uyate.

—Konig dakhue'da bihui o'magkika'. Konigti opudomey
dakhuea'da bo'kika'po kenpa'ti opudomey nama'da mo'nopoika'po.
Nopo'koreahue'tada bautiza egka'te Diosa dakhuea'da castiga
egka'te yoktitikonapoy. Kenda nama'da mo'nopoene. 8 'Urua'da
yag'kikati'. Daknopo'da yag'kika'po Diostaj mo'nopo'korea'uynok
aya'ada tiahuaydik mo'eapone. "Abraham oro'omeyen adhuea'pane'
o'epo Diostaj me'pukhue'dik o'ey." Nopoehue' yane'. Diosa
e'paknayo huid in o'bahuednigtaj Abrahamen huayayo magka'dik
o'e. 9 Nopo'koreahue' eee'nayo ida Diosa castiga mogka'apone. In
konig o'e. Konig ta'bayo huada huatoe'eri o'epo. Huada 'urua'da

onhuadhue' o̱'eonhuahuika'nok daka'da o'tiahuayonhuahua'depo huateya o'ta'tegpo ta'akyo o'mahuı̱gika'. —Juana o'mana'uyate.

10 —¿Diosa castiga kahue' mo'e̱'po oro' kate ka'dik o̱'e̱? —Juantaj o'nona'uyate.

11 —Botta' opiot e̱'ta̱e̱'nayo kentaj opiotbayo' e̱'hua̱e̱'taj nogtida yan'bayokika'. O̱'na aypo e'to̱e̱'nayo kentaj aypobayo' e̱'hua̱e̱'taj yan'bayokikati'. —Juana o'mana'uyate.

12 Juana bautiza megke'po sue'da gobierno huakupe huabae'eria Juantaj on'huahua'depo engaña e'kikada huakka'da huakupe e'bakikada,

—¿Oro' kate ka'dik o̱'e̱, huamanmadika'eri? —Juantaj o'nona'po,

13 —Kenyo'da ken huakupe Roma gobiernoa o'mana'uynig kenyo'da yan'bae'. Nogda baehue' yane'. —Gobierno huakupe huabae'eritaj Juana o'mana'uyate.

14 —¿Oro' kate ka'dik o̱'e̱? —Roma sorotataj Juantaj o'nona'uy.

—Be'tapi' katepi' bakkayhue' yanika'. Katepi' a'bakkayya'po huiyoka'da manahue' yanika'. Nama'da yan'bahuaa'po bakkayhue' yane'. Kenpa'ti ken huakupe gobierno bo'yokika'ne konig sorotatayo e̱e̱'te huakupe bo'yokika'ne. Kenpa'da dakhuapa me'te̱ne, nogı̱ti pakhue' a̱'e̱ı̱' yan'nopo̱ı̱ka'. —Ken Juana sorotatataj o'mana'uyate.

15 Diosa Cristotaj o'ta'monapo kenda huakka'ada aratbut on'nopo̱e̱po Juante o̱gkupopakdepo Cristotaj huakka' o'nonmabopo, Juantaj Cristo o̱'e̱pi' on'tinopo̱e̱po.

16 —Cristo ehue' ı̱jje̱y. Donayo hue̱'e̱ya̱ bautiza ijmagkikay. Cristonayo o'tiakde opudomeytaj bautiza o'magka'apo. Diosen Nokı̱re̱ga̱ bautiza o'magka'apo kenpa'ti ta'ak e'bakpakya' bautiza o'magka'apo. Ke'na huakhuairi o̱'e̱po mata'mona'dik o̱'e̱a̱po. Donayo huairi ehue'da ı̱jje̱y. Cristo 'urua'da o̱'e̱po Diostaj huadaknada o̱'e̱. Donayo suhue'da huadak ı̱jje̱y. 17 Cristo o'tiakdepo konig aroz huatuga̱'eri o̱'e̱po aroz o'tugdepo oktipoa'. Ken oktipoa'depo jakyo o'kudapo. O'kuda̱'depo huakusi'hue ta'akyo o'huı̱gonhuahuika'po okbithue' o̱'e̱a̱po. Ken huadak huakid konig Cristotaj huaknopo̱e̱'eri o̱'ne. On'nigpe̱ı̱ka'. Huaknopo̱e̱'eritaj o'bakuda̱'apo, Diosen jakyo o'bakuda̱'apo. Huakusi'hue konig aratbut Diostaj nigpe̱e̱hue' o̱'nika'. Konig castiga e'magka' ta'akyo o'maenapo. —Juana aya'tada o'mana'uyate.

18 Ken konig nogda nogda Juana o'mana'onhuahua'po judío aratbuttaj huadak hua'a o'manbatia'pakpo Jesucristotaj ken Juana o'manbatia'pakuyate. 19 Herodes Roma hua̱e̱'eri gobierno huairi o̱'e̱po Galilea huadaribayo gobierno huairi o̱'e̱po, "Dakhuea' o'ka'." Juana o'huaa'de'uy. Herodes huama'buyen hua̱to̱e̱ o'to̱e̱po kenpa'ti nogda nogda dakhuea' o'kame'nok, "Dakhuea' o'ka'." Juana o'huaa'de'uy. 20 Juana kenpa' e'huaa'de'te Herodes nigpe̱e̱hue' o̱'e̱depo nogda dakhuea' o'ka'po huabakuda̱' jakyo Juantaj o'kuda̱'uyate.

Jesústaj bautiza o̱gka'uyate.
(Mt. 3.13-17; Mr. 1.9-11)

21 Ken 'ikken Juantaj kuda̱hued Juan bautiza o'magka'po, huakka'da aratbuttaj bautiza o'magka'depo Jesústakon bautiza o̱gka'uyate. Ken Jesústaj bautiza e̱gkade'te Jesúsa Diostaj e'tiona'pakde'te konig kurudya̱' akbogpe okhuike'uyate. 22 Diosen Nokı̱re̱g o'huahuarakpo konig tukku' o'huarakpo Jesústaj o'tikotpo,

—On do'hued Huasi'po o̱'ta̱e̱ne. Huadi'da o̱'ta̱e̱ne. Ontaj durugda o'to̱e̱ne. —Kurudya̱' Diosa ona'uyate.

Jesucristoen adhuea'pane' o̱'nika'uyate.
(Mt. 1.1-17)

23 Jesús konig treinta huabayok o̱'e̱po huaboa'da judío aratbuttaj o'manmadika'onhuahua'po. Joséensi'po o̱'e̱ aratbut on'nopo̱ika'pi'. José Elíensi'po o̱'u̱yate. 24 Elí Matatensi'po o̱'u̱yate. Matat Levíensi'po o̱'u̱yate. Leví Melquiensi'po o̱'u̱yate. Melqui Janaensi'po o̱'u̱yate. Jana Joséensi'po o̱'u̱yate. 25 José Matatíasensi'po o̱'u̱yate. Matatías Amósensi'po o̱'u̱yate. Amós Nahumensi'po o̱'u̱yate. Nahum Esliensi'po o̱'u̱yate. Esli Nagaiensi'po o̱'u̱yate. 26 Nagai Maatensi'po o̱'u̱yate. Maat Matatíasensi'po o̱'u̱yate. Matatías Semeiensi'po o̱'u̱yate. Semei Joséensi'po o̱'u̱yate. José Judáensi'po o̱'u̱yate. 27 Judá Joanaensi'po o̱'u̱yate. Joana Resaensi'po o̱'u̱yate. Resa Zorobabelensi'po o̱'u̱yate. Zorobabel Salatielensi'po o̱'u̱yate. Salatiel Neriensi'po o̱'u̱yate. 28 Neri Melquiensi'po o̱'u̱yate. Melqui Adiensi'po o̱'u̱yate. Adi Cosamensi'po o̱'u̱yate. Cosam Elmodamensi'po o̱'u̱yate. Elmodam Erensi'po o̱'u̱yate. 29 Er Josuéensi'po o̱'u̱yate. Josué Eliezerensi'po o̱'u̱yate. Eliezer Jorimensi'po o̱'u̱yate. Jorim Matatensi'po o̱'u̱yate. 30 Matat Levíensi'po o̱'u̱yate. Leví Simeónensi'po o̱'u̱yate. Simeón Judáensi'po o̱'u̱yate. Judá Joséensi'po o̱'u̱yate. José Jonánensi'po o̱'u̱yate. Jonán Eliaquimensi'po o̱'u̱yate. 31 Eliaquim Meleaensi'po o̱'u̱yate. Melea Mainánensi'po o̱'u̱yate. Mainán Matataensi'po o̱'u̱yate. Matata Natánensi'po o̱'u̱yate. 32 Natán Davidensi'po o̱'u̱yate. David Isaíensi'po o̱'u̱yate. Isaí Obedensi'po o̱'u̱yate. Obed Boozensi'po o̱'u̱yate. Booz Salmónensi'po o̱'u̱yate. Salmón Naasónensi'po o̱'u̱yate. 33 Naasón Aminadabensi'po o̱'u̱yate. Aminadab Aramensi'po o̱'u̱yate. Aram Esromensi'po o̱'u̱yate. Esrom Faresensi'po o̱'u̱yate. Fares Judáensi'po o̱'u̱yate. 34 Judá Jacobensi'po o̱'u̱yate. Jacob Isaacensi'po o̱'u̱yate. Isaac Abrahamensi'po o̱'u̱yate. Abraham Taréensi'po o̱'u̱yate. Taré Nacorensi'po o̱'u̱yate. 35 Nacor Serugensi'po o̱'u̱yate. Serug Ragauensi'po o̱'u̱yate. Ragau Pelegensi'po o̱'u̱yate. Peleg Heberensi'po o̱'u̱yate. Heber Salaensi'po o̱'u̱yate. 36 Sala Cainánensi'po o̱'u̱yate. Cainán Arfaxadensi'po o̱'u̱yate. Arfaxad Semensi'po o̱'u̱yate. Sem Noéensi'po o̱'u̱yate. Noé Lamecensi'po o̱'u̱yate. 37 Lemec Matusalénensi'po o̱'u̱yate. Matusalén Enocensi'po o̱'u̱yate. Enoc Jaredensi'po o̱'u̱yate. Jared Mahalaleelensi'po o̱'u̱yate. Mahalaleel Cainánensi'po o̱'u̱yate. 38 Cainán Enósensi'po o̱'u̱yate. Enós Setensi'po o̱'u̱yate. Set Adánensi'po o̱'u̱yate. Adán Diosensi'po o̱'u̱yate.

4

Jesústaj nama'da kake'po toto' huairia Jesústaj da ona'uyate.
(Mt. 4.1-11; Mr. 1.12-13)

1 Diosen Nokı̱re̱g o'nopo'to̱e̱nok Jesúsa Diostaj o'nigpe̱ı̱ka'po Jordánhue̱ya̱' o'kume'uyate. Diosen Nokı̱re̱ga̱ aratbut ehue' e̱'ı̱ka'yo Jesústaj o'tohua'uyate. 2 Ke̱yo̱da cuarenta huame'noe o̱'eonhuahuika'po. Ke̱yo̱da toto'a Jesústaj o'dikdikuyate dakhuea' kake'po. Cuarenta huame'noe bapehue' o̱'unhua'po kenpa'ti cuarentaa' sikyo bapehue' o̱'eonhuahua'depo kenoka' aypota' o̱'e̱'uyate.

3 —On buttida Diosen Huasi'po e̱e̱'nayo in huidtaj aypo yaean. —
Jesústaj toto'a ona'uyate.
4 —Aypoayo'da noikahue'dik o̱'ne aratbut. Aypo on'bape'po aya'da
Apagba' huadik nigpe̱ika'dik o̱'ne. Apagba'a kenpa' oa'. —Jesúsa
ona'uyate.
5 Kenoka' toto'a o'tohua'po Jesústaj o'tohua'po kutayoda ote'yo
o'tobehuikpo. Ken ijhuiti ehue' nogyo̱ nogyo̱da adteda aya' huadaribayo
gobierno huairi Jesústaj o'batiahuay'ea'uyate.
6-7 —Aya'da 'urua'da huadaribayo kenpa'ti huadariyo huairi hua̱e̱'
o'bayokapone konige̱po do'huedda me'tamaenok. Betapi' e'yokta' ij-
pakpo yokdik i̱jje̱y. Do'taj huikudate e'tihuadnayo "'Uruda huairi
me'ta̱e̱ne." Do'taj ena'nayo aya'da i'tiahuaynig o'bayokapone. —Toto'a
Jesústaj nama'da ona'uyate.
8 —Bekhua', toto', konige̱po "Dios Huairitayo'da huikudate
yanighuadpo yan'nigpe̱e̱'." Apagba'a kenpa' oa'. —Kenpa' Jesúsa toto'taj
ona'uyate.
9 Kenoka' Jerusalénye̱ Diosen jakyo o'tohua'po toto'a o'tohua'po Diosen
huaboro' jak jakkutagpiyo o'tobehuikuyate.
—On Diosen Huasi'po e̱e̱'nayo barakte yakudaj. 10-11 Apagba' oa'po:
Ka'nonokba'huade̱'po e'kudajte Diosa ke'nen huata'moneritaj
o'mata'mona'aponok huidbate kothue'dik i̱'e̱a̱pone. Huaba'a
kutate monokba'huada̱pone. Apagba' kenpa' o'madoya'uyate.
—Toto'a nama'da ona'uyate.
12 —"Dios Huairi nama'da kake'po nama'da ahue' ya̱e̱'." Apagba'
kenpa' o'madoya'uyate. —Jesúsa toto'taj ona'uyate.
13 Jesús nama'da kake'po toto' huairia nogda nogda da ona'depo nogda
nama'da huana' nopo̱e̱hue' o̱'e̱depo o'batikpo okhua'uyate. Nogokpi' da
anaya'po yakumeapetdapi'.

Galilea huadaribayo Jesúsa huaboa'da o'manmadika'uyate.
(Mt. 4.12-17; Mr. 1.14-15)

14 Galilea huadaribayo Jesús o'kume'uyate. Diosen Noki̱re̱ga̱
o'nopo'to̱e̱nok Jesús teyda o̱'e̱'uyate. 'Urua'da o'manmadika'nok Jesústaj
on'batia'paknok huabada adta'da nogya̱' nogya̱' on'batia'pakuyate.
15 Judío aratbuten hua̱itake' jakya' o'manmadika'po nogda nogda
nogyo̱ nogyo̱ judío aratbuten hua̱itake' jakya' o'manmadika'ika'uyate.
"'Urua'da o'manmadika' Jesúsa." Aya'ada on'batia'pakuyate.

Nazaretyo Jesúsa o̱'i̱ka'uyate.
(Mt. 13.53-58; Mr. 6.1-6)

16 Ken, Nazaret huakka' jakyo Jesús o'hua'uyate. Ke̱ya̱' Jesús
o'kerekuyate. Okmapi̱e̱'ahuaddik huame'noete judío aratbuten
hua̱itake' jakyo o'kud'uyate. Kenda o'kika'po o'kud'uyate. O'kudondepo
Apagba' o'tiahuaypo Apagba' abona'pakya'po o'bo'uyate. 17 Apagba' ken
Isaías huamanbatia'pakeria o'manigmadoya'uy. Kenda beroba' Jesústaj
on'yokuyate. O'ukpo in o'huahuaydepo, o'mona'pakuyate:
18 Dios Huairien Noki̱re̱g me'nopo'to̱e̱ne konige̱po pai'da aratbuttaj
huadak hua'a a'manbatia'pakya'po bektie'ea'me'ne. Pai'da
hua̱e̱'eri aratbuttaj kamadurugpake'po Dios Huairia
me'ta'mona'uyne. Huairien huanaba' kenpa'da bahua'dik
ka'ne'po kamane'po Dios Huairia me'ta'mona'uyne. Ekpobigtaj

kabakpoyare'po Dios Huairia me'ta'mona'uyne. Kenomeytaj
dakhuea'da on'magkika'nok kabaktohue'po Dios Huairia
me'ta'mona'uyne. 19 In huadak huabayokte Dios Huairia
o'matinepahui'po kamabatia'pake'po Diosa me'ta'mona'uyne.
Ken Jesúsa Isaíasba' o'mona'pakpo o'mana'uyate.
20 Ken Jesús Apagba' o'bokhuikdepo judío aratbuten huaitake' jak
huatoe'eritaj o'ba'yokdepo o'huaduyate. Ken aya' aratbut huaitake'
jakyoda o'nepo Jesústaj on'tiahuaya'nok,
21 —Ken Apagba' huaboa'da mo'peedene oy konig Isaías oa'uyate
oy kenda ijkay. Oy ijka'nig bo'tiahuayne. —Ken Jesúsa huaboa'da
o'mana'uyate.
22 Jesústaj "kenpihuay," on'batia'pakpo "huadakda oa'," "buttida oa'," "'urua'da hua'a o'batia'pak," aya'ada on'batia'pakuyate.
—In Joséensi'po o'enig'a. —On'batia'pakuyate. Nopoehue' o'nepo
on'batia'pakuyate.
23 —Konig aratbut oa'ika', "Huamadakka'eri i'epo huata'da yayarea'."
Do'taj ena'ta' bo'pakne ijnopoey, "Konig Capernaum huakka' jakyo
o'bayareame'te o'peee iyokon o'nen huadaribaya' konigti yaka'."
O'nona'apone. —Jesúsa Nazaret aratbuttaj o'mana'uyate.
24 Jesúsa nogiti o'manbatia'pakpo,
—Be'api' Diosen huamanbatia'pakeria nogbayo e'hua'nayo Diosen
huamanbatia'pakeri o'e aratbuta o'noknopoeapo on'nigpeeapo. Ke'nen
huakka' jakya' yakerekya'da kentaj Diosen huamanbatia'pakeritaj
aratbuta pakhue' o'nika'apo. Buttida ijjay. 25 A'nennada Elíaskudak
o'ika'uyate. Elíaskudak Diosen huamanbatia'pakeri o'uyate. Keyo
Israel aratbut o'nika' bapa' huabayok nogiti nog seis puug hui'hue'
o'uyate. Aypo ehue'da o'uyate. Israel aratbut aypo toehue' o'nuyate.
Kenoka' huakka'ada Israel 'ayhua ee'tada 26 Israel aratbut 'ayhuataj
Elíaskudaktaj nigta'monahue' o'uyate. Israel aratbuta oknopoehue'da
o'nenok Israel 'ayhuataj aypo kabayokike'po nigta'monahue' o'uyate.
Dios nog aratbut 'ayhuataj o'nigta'mona'uyate. Ken Sarepta jak
'ayhuataj o'ta'mona'uyate. Serepta jak meyohue'da Sidón huakka'
jak o'e. Sarepta jak 'ayhua nog aratbutda o'uyate. Nog aratbut
'ayhua aypo kabayokike'po o'nigta'mona'uyate. 27 Kenpa'ti Israel
aratbut huadaribayo huaee'eri Eliseokudak o'uyate. Eliseo Diosen
huamanbatia'pakeri o'uyate. Kenoka' huakka' Israel aratbut ke'poda
on'masoset'uyate. E'soset Israel aratbuttaj bayareahue' o'mauyate
Diosa. Nogtatipi' bayareahue' Israeltanayo e'eada Naamantayo'da
o'yarea'uyate. Naaman nog aratbutda Siria huadaribayo huaee'eri
aratbut o'uyate. —Jesúsa hua'enbaya'da Nazaretyo o'mana'uyate.
28 Judío aratbuten huaitake' jakya' aya'ada Israel aratbut o'nepo
on'peedepo diga'da Jesústaj on'huadiay'uyate. 29 On'bopo huakka' jakya'
on'toorookpo Jesústaj on'toorookpo huakupakunojpoyo on'tohua'po ken
huakupate kenomeyen huakka' jak o'e'uy. Ken huakupakunojpoya' an-
daya'yo on'tohua'uynig'a. 30 Jesúsa huakupakunojpote huakka' aratbut
egkupopakte o'bakpokonpo o'bakhua'uyate.

Dakhue'da nokireega bokerektaj o'nopo'toe'uyate.
(Mr. 1.21-28)

31 Ken Capernaum huakka' jakyo Jesúsa o'hua'uyate. Capernaum
Galilea huadaribayo o'e. Capernaumyo Jesús o'epo aratbuttaj

o'manmadika'po judío aratbuten huaitake' jakya' okmapie'ahuaddik
huame'noete o'manmadika'uyate. 32 "Kenpihuay 'urua'da
o'manmadika', konig huairitone' o'manmadika'." Aratbuta
on'tinopoe'uyate.
33 Huaitake' jakyo nogbokerekta'tida dakhue' nokirega o'nopo'toenok
'utta'da o'okoypo,
34 —Oro'omeytaj ogkahue' moe'. ¿Mena'po oro'omeytaj ogka', Jesús
Nazaret huae'eri? ¿Oro'taj kenpa'da a'enya'po menpa' o'huatiak? Ontaj
okea'ne. Diosenyo'da i'ene. —Dakhue' nokirega 'utta'da o'okoy'uyate.
35 —A'pakhue' yae'. Huabokerekya' yakhua', nokireg. —Jesúsa
ona'uyate.
Ken huabokerektaj dakhue' nokiregа sorokte o'en'uyate. Aya' okpoda
sorokte o'en'uyate. O'endepo okorokon'uyate. Huabokerektaj dakhuea'
ogkadhue'ada dakhue' nokiregа okhua'uyate. 36 Aya'ada on'tiahuaypo
on'mepuke'uyate. Huayahuaya on'manbatia'pakpo,
—'Urua'da huadik oa'. Konig huairitone' ona'po ighua'da o'mana'nok
nigpeedik o'nepo o'makorока', dakhue' nokireg o'makorока'. —
Huayahuaya on'manbatia'pakuyate.
37 Ken huadaribayo nogyon nogyon Jesústaj on'manbatia'pakonhuahuika'uyat

Simón Pedroen huasu'taj Jesúsa o'yarea'uyate.
(Mt. 8.14-15; Mr. 1.29-31)

38 Ken Jesús o'orокonpo judío aratbuten huaitake' jakya' o'orокondepo
Simónen jakyo o'kudon'uyate. Keyo Simónen huasu' huakka'da
o'digpaknok, "Oro'en huasu'taj yayarea'." Jesústaj o'nona'nok
39 enpahuedte Jesúsa o'tiboato'po o'yarea'nok ke'na o'ta'huitato'depo
ida o'bodpo o'manigmanhuada'uyate.

Huakka' aratbut dakhue'da e'ne'te Jesúsa o'bayarea'uyate.
(Mt. 8.16-17; Mr. 1.32-34)

40 Nogyo nogyo huakka' aratbut o'nepo, dakhue'da o'nepo, noga
noga dakhue'da o'nepo, on'digpakpi', ekpobigpi', nogda nogda
dakhue'da o'ne'uyate. Ken e'sikde'te kenomeyen huabeta on'batotiakpo
Jesúste on'batotiakuyate. Jesús nogtati nogtatia' o'batibata'tepo
o'bayarea'uyate. 41 Nogomey kenpa'ti dakhue'da e'ne'te Jesúsa toto'taj
o'makena'uyate. Toto'a o'makorокpo 'utta'da o'dokoypo,
—Diosen Huasi'po i'ene. —Toto'a on'mana'uyate.
Jesús Diosen Cristo Diosa o'ta'mona'de'uy toto'a o'noknopoenok,
—Keje', ahue' yane'. —Jesúsanayo toto'taj o'mana'uy.

Galilea huadaribaya' Jesúsa o'manbatia'pakonhuahua'uyate.
(Mr. 1.35-39)

42 E'munyakte Jesúsa huakka' jakya' o'orокonpo aratbut ehue' ee'yo
o'hua'uyate. Aratbuta o'dukpo Jesústaj on'huahuay'uyate.
—Oro'omeytaj okhuahue' moe'. —Jesústaj o'nona'nig'a,
43 —Huadak hua'a konig aratbut Dios Huairitaj oknopoika'dik
o'neapo. Ken nog huakka' jakyo nogyo nogyo huadak hua'a
manbatia'pakdik kae'po konigepo Diosa me'ta'mona'uyne. —Jesúsa
aratbuttaj o'mana'uyate.
44 Ken nogda nogda judío aratbuten huaitake' jakyo Galilea huadarib-
ayo Jesúsa huadak hua'a o'manbatia'pakika'uyate.

5

Jesúsa ena'te Simónomey o'nokẹnedepo huakka'nanada biig o'nontotokuyate.
(Mt. 4.18-22; Mr. 1.16-20)

1 Nogok Genesaret ẹ'pọg akta'bogpete Jesús o'bo'uyate. Diosen hua'a
a'pẹẹya'po huakka'nada aratbut on'batiakpo o'nonda'epo Diosen hua'a
e'pẹẹta' on'pakpo Jesústaj o'nonda'e'uy. 2 Botta' kusi'petone' meyọhue'da
akta'bogpete e'bette Jesúsa o'tiahuaypo sigpi' huadhue' ọ'nuy.
Huakjene'eriomey kusi'petaj o'nokhua'depo huakjene' on'koyoa'uyate.
3 Nogtida kusi'petone'yo Jesús o'kudpo o'bo'uyate, Simónen kusi'peyo
o'bopo.

—Sue'pi' ẹ'pọgnopo'te be'tohuatu', Simón. —Jesúsa Simóntaj
ona'uyate. Kẹyọ kusi'peyo o'huaddepo huaboa'da huakka'nada
aratbuttaj o'manmadika'uyate. Kusi'peya'da o'manmadika'uyate.
4 O'manmadika'batikdepo,

—Ẹ'pọg jodyoda yanhua'po biigtaj yanokjene'. —Simóntaj ona'uyate.

5 —Aya' sikyoda oro'omey okjene'bednig'a biig ehue'da ọ'ẹ, Huaman-
madika'eri. Ọ'na ona'nok yokjene'apoy. —Simóna Jesústaj ona'uyate.

6 Ken o'nokjene'depo huakka'nada biig on'kudạ'denok en'totokte
huakjene' huaboa'da okputukonpo nogyen nogyen okputukonpo.
7 Nog huakjene'eri nog kusi'petaj Simóna huaba'a ba'ba' o'manenok.
Ken on'tiakdepo kenomeyen botta' kusi'peyo biig on'bahuedạ'po
huakka'nada ọ'ẹpo kusi'pe o'ta'kotay'uyate. 8 Kenda Simón Pedro
o'tiahuaypo Jesúsen hua'ite huikudate o'tihuadpo,

—Bekhua', Huairi, donayo dakhuea' huaka'eri ịjjẹy. —Jesústaj Simóna
ona'uyate.

9 Biig huakka'da ọ'ẹnok Simón omepuke'po kenpa'ti nogomey
Simónere huakka'da on'mepuke'uy. 10 Kenpa'ti Jacobo Juanere
Zebedeoensi'po Simónere huakjene'eri ọ'nuyate. Kenomeykon
on'mepuke'uyate.

—Mepu'kehue' yạẹ'. Oy huaboa'da do'taj kanoknopọẹ'po aratbuttaj
i'bae'apo. —Jesúsa Simóntaj ona'uyate.

11 Ken kusi'pe on'betandepo huakjene'eria aya'da on'maenanpo
kenpa'da on'maenanpo Jesústaj a'nigpẹịkaya'po on'tahua'uyate.

Huabokerek ke'poda e'sọ'set Jesúsa o'yarea'uyate.
(Mt. 8.1-4; Mr. 1.40-45)

12 Kẹyọ huakka' jakyo Jesús ọ'ẹdenok huabokereka o'huatiak'uyate.
Ke'na ke'poda o'sọ'setạ' Jesústaj o'tiahuaydepo huikudate o'huadpo
sorokyo o'kuta'boy'uyate. (Ken konig gobierno huairitaj ọgkika'uyate.)

—Ọ'na e'paknayo beyarea', Huairi. —Jesústaj ona'uyate.

13 Jesúsa o'tibata'tepo

—E'yarea'ta' ijpaki, "o'yareay'." —Jesúsa ona'uyate.

Ena'te ịdada o'yarud'uyate.

14 —"Jesúsa be'yarea'ne," mantia'pakhue' yạẹ'. Sacerdote
Diostaj 'uhua huanigbatiarakerite sacerdotete yahuati'. I'yaredene
betiahuayye'. A'yareya'po konig Moisésa o'mana'uyate konig yayokti'.
Sacerdote 'uhua Diostaj kanigarake'po 'uhuapi' yayokti'. Ken konig
i'ka'po i'yaredepo huadak ị'ẹnok aratbut tiahuaydik ọ'neapo. —Jesúsa
ona'uyate.

15 'Urua'da Jesúsa o'bayarea' huadaknada o'manmadika' nogyạ' nogyạ' on'tipẹẹpo nogịti nogịti huakka'da on'tipẹẹpo huakka'da aratbut
Jesústaj ọgkupopakpo a'pẹẹya'po kenpa'ti be'yare'po ọgkupopakuyate.
16 Ẹgkupopaktada Jesúsnayo o'bakhua'ika'po kẹyọ aratbut ehue' huạẹ'yo
o'bakhua'ika'uyate. Kẹyọda o'tiona'pakonhua'uyate.

Huabokerek e'ketpaktaj Jesúsa o'yarea'uyate.
(Mt. 9.1-8; Mr. 2.1-12)

17 Nogoka' Jesúsa e'manmadika'te kẹyọ fariseo aratbut on'bahuadpo
fariseo Moisésenba' on'nigpẹịka'uyate. Kenpa'ti Moisésenba' huaman-
madika'eri on'bahuadpo Galileaya' Judeaya' kenpa'ti Jerusalénạ'
on'huatiakde'uyate. Kabayare'po Diosa Jesústaj o'tihuapokpo 18 ken
Jesústaj huabokerek asukte enpahuedte on'nigtotiakpo sue'ada
huabokerek on'nigtotiakuyate. Ken huabokereka asukte e'ketpak
onpahuedika'uyate. Jakyo e'kudạ'ta' on'pakpo Jesústaj a'nighuedạya'po
e'kudạ'ta' on'paknig'a 19 huakka'nanada ọ'nenok meyạ' kudạhue'
ọ'ne'uy. Konigẹpo jak kutayo on'tobehuikpo jakonpid on'tiokendepo
huabokerek asukte enpahuedte o'nonhuaraka'po aratbutnopote Jesústaj
huakokpen o'nonhuaraka'uyate. 20 Jesúsanayo o'yarea'apo on'nopọẹ'uy.
Kenda Jesúsa oknokot. Huabokerek e'ketpaktaj,

—Aya'da Diostaj dakhuea' i'ka'uyatenig'a do'a yokkahueay, huabok-
erek. —Jesúsa e'ketpaktaj ona'uyate.

21 Ken Moisésenba' huamanmadika'eri kenpa'ti fariseo aratbut
Jesústaj on'pẹẹdepo huaboa'da on'nopọẹpo "Diostaj dakhuea' Jesúsa
oa'. Nama'da o'nopọẹpo dakhuea'da Jesúsa oa'. Huabokerekanayo
okkahueahue'dik ọ'ẹ. Diosayo'da dakhuea' e'ka' okkahuea'dik ọ'ẹ."
Moisésenba' huamanmadika'eri fariseoere huaboa'da huanopoya'da
on'nopọẹpo.

22 Kenda fariseomey huanopoya'da on'nopọẹnig Jesúsa o'nopọẹ'uyate.

—Menpa' ken konig dakhuea' on'tinopọẹ. 23 Diostaj dakhuea'
e'ka' huabokereka okkahueahue'dik ọ'ẹ. Diosayo'da dakhuea' e'ka'
okkahuea'dik ọ'ẹ. Huabokerekanayo sigpi' yareahue'dik ọ'ẹ. Diosayo'da
yarea'dik ọ'ẹ. 24 Do huabokerek ịjjẹpo Diosya' ijtiakuy. Diostaj
dakhuea' e'ka' bakkahuea'dik ịjjẹy opudtaj a'manopọẹạya'po e'ketpaktaj
ijyareapoy. —Jesúsa o'mana'po,

—Yabo', asuk ya'udpo, ọ'nen jakyo yahuati'. —Huabokerek
e'ketpaktaj Jesúsa ona'uyate.

25 Huaboa'da ena'te ke'na o'bod'uyate. Huamanmadika'eri fariseoere
en'tiahuayte o'bodpo, asuk o'udpo ke'nen jakyo o'hua'po Diostaj dak-
iti o'tiona'pakpo Dios 'urua'da megka'ne o'batia'pakuyate. 26 Aya'ada
on'tiahuaydepo on'mepuke'po Dios 'urua'da o'ka' on'batia'pakuyate.
On'mepu'kudpo,

—Oy konig a'nenda tiahuayhue' ọ'nika'uynig o'tiahuaydey. Diosa
'urua'da o'ka' o'tiahuay. —Aratbuta on'tiahuaydepo on'batia'pakuyate.

—Diostaj aknopọẹya'po do'taj menigpẹẹpo be'tahua'. —Jesúsa Levítaj
ona'uyate. (Leví konogda o'dikka'uy Mateo)
(Mt. 9.9-13; Mr. 2.13-17)

27 Nogoka' Jesúsa ọ'ọrọkpo Levítaj o'tiahuay'uyate. Leví huabokerek
ọ'ẹpo gobiernotaj huakupe o'tabae'ika'po gobierno huakupe huatabae'
jakyo o'huad'uyate.

—Diostaj aknopo̱e̱ya'po do'taj menigpeunhuahuika'. —Jesúsa Levítaj
ona'uyate.
28 Ken Leví o'bodpo aya'da kenpa'da o'maenanpo Jesúsere o'hua'uyate.
29 Nogok Jesústaj huakka'da aypo on'manigmanhuada̱'po Levíen hua-
naba'a on'nigmanhuada̱'uyate. Levíen jakya' on'nigmanhuada̱'uyate.
Kutopate Jesúsere Levíere huakka'da on'bahuadpo, gobiernotaj huakupe
huatabae'eri on'bahuadpo kenpa'ti nogomey on'bahuadpo gobierno
huakupe huatabae'eria engañaa o̱gkika'uyate. 30 Fariseo aratbut kenpa'ti
Moisésenba' huamanmadika'eri o̱'nepo huaboa'da on'bahuaa'po Jesúsen
huanigpe̱ika'eritaj on'bahuaa'depo,
—¿Gobierno huakupe huatabae'eriere kenpa'ti dakhuea' huaka'eriere
mena'po opudomeya̱ mo'bape'? Kenomeyere bapehue' yane'.
Dakhuea'da boka'ne. —On'mana'uyate.
31 —Aratbut huadakda e̱e̱'nayo huamadakka'eriyo huahue' o̱'nika'.
Dakhue'da e̱e̱'nayo huamadakka'eriyo on'hua'ika'. 32 Konige̱po
"Huadak huaka'eri i̱jje̱y." Aratbut kenda huata' huatinopo̱e̱'eritaj
"Yan'nopo'korea'. Diostaj yan'nigpe̱e̱'," a'manaya'po Diosya'
bahuatiakhue' i̱jje̱'uy. "Dakhuea' huaka'eri i̱jje̱y." Aratbut kenda huata'
huatinopo̱e̱'eritaj "Yan'nopo'korea'. Diostaj yan'nigpe̱e̱'," a'manaya'po
Diosya' ijbahuatiakuy. —Jesúsa o'mana'uyate.

Diosa kamape̱e̱'po bapehue' o'nunhua'depo on'tiona'pakika'.
(Mt. 9.14-17; Mr. 2.18-22)

33 —Juan bautiza huaka'erien huanigpe̱ika'eri kenpa'ti
fariseoen huanigpe̱ika'eri Diosa me'pe̱e̱'po bapehue' o̱'nunhua'po
on'tiona'pakika'. ¿Menpa' o̱'nen huanigpe̱ika'eriata aypo on'bape'ika'?
—Fariseomey kenpa'ti Moisésenba' huamanmadika'eriomeya̱ nama'da
on'nopo̱e̱po Jesústaj o'nona'uyate.
34 —Do konig huabokerek e'to̱e̱pak konig i̱jje̱nok. Kenoka' huabok-
erek o'to̱e̱pakapo huakka' huadi'a a'durugpakya'po kenere a'bapeya'po
on'bahuatiakika'. Kenoka' huadi' kenere o̱'nepo "Bapehue' ya'nunhua'."
manahue'dik o̱'nenig'a 35 kenoka' do'taj kadarake'po boktohua'denok
huadi' aratbuta bapehue' o̱'nunhua'po on'tiona'pakonhua'apo. —Jesúsa
o'mana'uyate.
36 —Huatone'ok ke'poda e'para'te akbetya'po huabo huaoktaj
okteghue' monika' oro'omey judío aratbut. Huaboenpa huatone'oktaj
ekbetnayo onte'ti ke'poda o'para'apo kenpa'ti huabo huaok dakhue'da
o̱'e̱a̱po. Konigti adhuea'pane'a̱ e'manmadika' huatone'dik onte'ti
nigpe̱e̱hue'dik yane'. Do'hued huabodikyo'da e'manmadika' nigpe̱e̱dik
yanika'. 37 Huatone'si'dak vino hua̱to̱e̱' ayda kenpa'ti kurugada
o̱'e̱po konige̱po huabo vino sine' hue̱biahued onjoyhue'dik o̱'e̱ne.
Huatone'si'dakyo huabo vino onjoyhue'dik o̱'i̱ka'ne. Huatone'si'dakyo
huabo vino enjoynayo o'hue̱poagpo huasi'dak on'titagonapo.
Vino o'surukapo kenpa'ti huasi'dak ke'poda o'su'huitonapo,
dakhue'da o̱'e̱a̱po. 38 Huabo vino huabosi'dakyo onjoydik o̱'e̱ne.
Konigti adhuea'pane' o̱gkika' kahue'dik yanika'. Do'hued huabo
e'manmadikayo'da yan'nigpe̱ika'po, ya̱g'kika'. 39 Be'api' vinotone'
on'mamay'ikame'te huabo vino pakhue' o̱'nepo. "Vinotone'yo'da
huadakda o̱'e̱." O'da'. Ken konig adhuea'pane' o̱gkika' be'api'
o̱gkadhuahuika'depo do'hued huabo e'manmadika' e'ka'ta' pakhue'
o̱'ne. —Jesúsa o'mana'uyate.

6

Judíoen okmapiẹ'ahuaddikte Jesúsen huanigpeika'eria o'nogkupoktegạ'uyate.
(Mt. 12.1-8; Mr. 2.23-28)

1 Nogok judío aratbuten okmapiẹ'ahuaddik huame'noete Jesús ta'bayo
o'hua'epo huanigpeika'eriere o'hua'e'uyate. Jesúsen huanigpeika'eri
trigo o'nogkupaya'po huaba'a on'tipita'po on'bape'uyate. 2 Ken sue'da
fariseo huamanmadika'eri ọ'nepo,
—Kenda Judíoen okmapiẹ'ahuaddik huame'noete ọgkupayahue'dik
ọ'ẹnig'a. ¿Mena'po bo'ka'? Dakhuea'da bo'ka'ne. —Fariseo huaman-
madika'eriomey Jesúsen huanigpeika'eritaj on'mana'uyate.
3 —Apagba'te Davidtaj e'batia'pak mo'ba'tiahuay'uyate. David kenere
huạẹ'eri ọgkusitokuyate. 4 Diosen carpa jakyo ọgkud'uyate. Pan Diostaj
on'nighuedạ'ika' o'hued'uyate. Sacerdote Diostaj 'uhua huanigbatiarak-
eriyo'da ken pan bape'dik ọ'nika'. David kenere huạẹ'eri ọgkusitokpo
ken pan o'depo on'bape'uyate. —Jesúsa fariseomeytaj o'mana'uyate.
5 Nogdakon Jesúsa o'mana'po,
—Do huabokerek ịjjẹnok Diosa me'ta'mona'uyne. Judío aratbuten
okmapiẹ'ahuaddik huame'noete huairi ịjjẹpo katepi' yạgka' aratbuttaj
mana'dik ịjjẹy. —Jesúsa o'mana'uyate.

Eba'po'ketpaktaj Jesúsa o'ba'yarea'uyate.
(Mt. 12.9-14; Mr. 3.1-6)

6 Nog okmapiẹ'ahuaddik huame'noete judíoen huaitake' jakyo
Jesús o'kuddepo huaboa'da o'manmadika'uyate. Kẹyọ huabokerek
huada'kopen eba'po'ketpak ọ'ụyate. 7 Moisésenba' huamanmadika'eri
fariseomeyere Jesústaj on'tiahuaya'po okmapiẹ'ahuaddik huame'noete
menpa' o'yareapopi' kenda e'tiahuayta' on'pakpo. Okmapiẹ'ahuaddik
huame'noete e'yarea'nayo "Dakhuea' o'ka'." huaa'dik ọ'ẹy on'nopọẹpo.
8 Kenda fariseomey en'nopọẹ'te Jesúsnayo o'maknokotuy. Huabokerek
eba'po'ketpaktaj
—Yabo', ịyọ eretnopoyo yaboato'. —Jesúsa ona'uyate.
Ken huabokerek o'bopo eretnopoyo o'boato'uyate.
9 —Okmapiẹ'ahuaddik huame'noete huadak ka'dik ọ'ẹne. Dakhuea'
kahue'dik ọ'ẹne. Okmapiẹ'ahuaddik huame'noete dakhue'taj yarea'dik
ọ'ẹne. Barakhue'dik ọ'ẹne. Menpa' kenpa' mo'nopọẹ opudạ. —Jesúsa
o'mana'nig'a fariseomey soata' a'tokhue'da o'nokẹ'uyate.
10 Konigẹpo Jesús nogta nogta o'batiahuaypo,
—Yabate'. —Jesúsa huabokerek eba'po'ketpaktaj ona'uyate.
O'ba'tedepo o'ba'yarudpo huadakba'da ọ'ean'uyate.
11 Fariseomeynayo Jesústaj huakka'da on'huadiaydepo a'arakya'po
monig ka'dik ọ'ẹ, on'batia'pakuyate.

Jesúsen doce huamata'mona'eritaj Jesúsa o'baktie'ea'uyate
(Mt. 10.1-4; Mr. 3.13-19)

12 Nog huame'noete Jesúsa a'tiona'pakya'po ote'yo o'behuikpo
aya' sikyoda o'tiona'pakbedpo Diostaj o'tiona'pakbeduyate.
13 Emede'te ke'nen huanigpeika'eritaj o'magkupopaka'depo doceyo'da
o'baktie'ea'uyate. Opudạ doce do'hued huamata'mona'eri mo'ẹạpone.
Jesúsa o'madikka'uyate. 14 Simóntaj oktie'ea'uyate. Simón konogda
o'dikka'uy Pedro. Simónen huama'buy Andréstaj oktie'ea'uyate.

Jacobotaj Juantaj, Felipetaj, Bartolométaj, 15 Mateotaj, Tomástaj
o'baktie'ea'uyate. Alfeoensi'po Jacobo o̱'e̱po Jacobotakon oktie'ea'uyate.
Kenpa'ti Simón Zelote oktie'ea'uyate. 16 Kenpa'ti Jacoboen huama'buy
Judastaj oktie'ea'uyate, kenpa'ti Judas Iscariotetaj oktie'ea'uyate. Ke'na
Judas Iscariote Jesústaj judío huairitaj nogok o'bayokuyate. Kadarakepo
o'bayokuyate.

Jesúsa huakka'tada o'manmadika'uyate.
(Mt. 4.23-25)

17 Ken Jesús ote'ya' o'huarakpo doce huamata'mona'eriere
huatota'yo on'huarakuyate. Jesúsen huanigpe̱ika'eri huakka'nada
o̱'nepo kenpa'ti nogomey huakka' on'batiakdepo Judea huadariya'
Jerusalénya̱' e̱'po̱gya̱' huakka' jak Tiroya' kenpa'ti e̱'po̱gya̱' huakka'
jak Sidónya' on'batiakde'uyate. Jesústaj a'pe̱e̱ya'po on'batiakpo
Jesúsa be'yare' on'nopo̱e̱po on'batiakuyate. 18 Kenomeytaj toto'a
dakhuea' e'magka'tada Jesúsa o'bayarea'uyate. 19 Jesúsa aya'tada
o'bayarea'ika'nok aya'ada a'yareya'po Jesústaj e'nejta' on'pakuyate.

Durugda aratbut o̱'nika'apo kenpa'ti noga̱ suhue' o̱'nika'apo. Jesúsa o'mana'uyate.
(Mt. 5.1-12)

20 Ken Jesús huanigpe̱ika'eritaj o'batiahuaypo, o'manmadika'po,
—Opudomey pai'da mo'e̱po katepi' to̱e̱hue' mo'e̱. Dios opuden Huairi
o̱'e̱. Diosa mo'nopo'to̱e̱nok Diostaj mo'nigpe̱ika'. Durugda mo'i̱ka'ne.
21 Opudomey aypotaj e̱'e̱a̱da durugda mo'i̱ka'apo dapotey
mo'i̱ka'apone. Opudomey oy suhue' mo'e̱depo bo'huikdepo durugda
mo'e̱po bo'erikapone.
22 Opudomeytaj on'huadiayapo. Do'taj bo'paknok on'huadiayapo.
Do huabokerek i̱jje̱po Diosya' ijtiakuy. E'huadiaytada durugda
mo'i̱ka'apone. Kenpa'ti do'taj bo'paknok mo'enapone. E̱'entada
durugda mo'i̱ka'apone. Kenpa'ti do'taj bo'paknok e'tidi'ke'tada
durugda mo'i̱ka'apone. Kenpa'ti do'taj bo'paknok "dakhue'da
o̱'ne," e'huaa'tada durugda mo'i̱ka'apone. 23 Nogok ken konig
e̱gka'tada huakka'da yan'madurugpakti'. Dios kurudya̱' 'urua'da
mo'nigka'apone. Kenomey aratbuta opudomeytaj dakhuea'da
mogka'apone. Kenomeyen adhuea'pane' Diosen huamanbatia'pakeritaj
dakhuea'da on'magka'uyate.
24 Opudomey oy huakka'da mo'to̱e̱po mo'durugpakne. Nogok pai'da
mo'e̱a̱pone.
25 Huakka'da aypopi' mo'to̱e̱po konig oy dapotey e̱'i̱ka'ada nogokda
pai'da mo'e̱a̱popo bo'kusitokapone.
Oy durugteda e'erikada pai'da mo'e̱po bo'huikapone.
26 Huadakda o̱'ne. Aya'ada opudtaj mo'tinopo̱e̱po
on'batia'pakika'nig'a nogokda pai'da mo'nopo'e̱a̱pone. Konigti
a'nennada da huamanbatia'pakeritaj on'tinopo̱e̱'uyate, huadakda o̱'ne
nama'da on'tinopo̱e̱'uyate. Huadakda o̱'ne nama'da on'batia'pakuyate.

Dig huabahuahuay'eritaj konig taka'taj onte'ti diayhue'ada di' yan'mae'.
(Mt. 5.38-48; 7.12)

27 Do'taj on'pe̱e̱ne opudomeytaj o'nona'ne. Opudtaj dig
bo'huahuayika'ne konig taka' o̱'nepo dakhuea' mogkika'ne. Kenomeytaj

di' yan'maika'po huadak yan'magkika'. 28 Opudtehuapa' dakhue'da kąę'
huahuaa'eritaj Diostaj daka' yamagka' yą'nona'. "Kenomeytaj Diosa
kamanopo'kore'." Yan'tiona'pakti'. Kenpa'ti kenomeyą dakhue'da
mogka'ne, kenomeytaj yan'tiona'pakti'. 29 Nogą opudtaj e'tuktuknayo
diayhue'ada kentaj daka' yana'. Onte'ti e'batuktuknayo onte'ti daka'
yana'. Nogą opiot e'kai'nayo diayhue'ada chompakon yayokti', 30 "Aypo
beyok." Nogą ena'nayo sue'nopo ehue' yąępo yabayokti'. Yudtaj
bektoyok ena'nayo daknopo'da yąępo yaktoyokti'. Onte'ti "Betahua'."
ahue' yąę'. 31 Konigti huadakda nogomey opudtaj e'nigka'ta' bo'paknok
kenomeytaj konigti huadakda yan'manigkikati'.

32 Sue'ada opudomeytaj di' mo'ęne kenomeytayo'da di' ęę'nayo
kenda sue'da huadak ǫ'ę. Kenda dakhuea' huaka'eria ǫgkika'nigtaj.
Nogomeyą di'da ęę'nayo di' on'mae'. Dihue' huąę'eritakon di' yan'mae'.
Kenda huadakda ǫ'ę. 33 Sue'ada opudomeytaj huadakda mogkika'po
montihuapokika'ne. Kenomeytayo'da e'tihuapoknayo sue'da huadak
ǫ'ę. Ken konig dakhuea' huaka'eri ǫgkika'. Nogomey dakhue' huąę'eri
huadak ęgka'nayo e'tihuapoknayo kenomeytaj dakhue' huąę'eria
huadak ǫgkika'po on'tihuapokika'. Opudomeytaj huadakda kahue'
huąę'eritaj kenpa'ti tihuapokhue' huąę'eritaj huadakda yąg'kikati'.
Kenda e'kika'nayo huadaknanada ǫ'ę. 34 Kenomeyąnayo kenpa'ti
be'tahuapone, yan'nopǫępo kenomeytayo'da ektoyoknayo sue'da
huadak ǫ'ę. Kenda konig dakhuea' huaka'eria ǫgkika'. Nog dakhuea'
huaka'eritaj on'baktoyokika'. Kenpa'ti be'tahuapone on'nopǫępo.
Nogomeyąnayo onte'ti tahuahue' me'tąęąpone nopǫęhue'ada
opudomeynayo kenomeytaj yan'baktoyokika'. Kenda huadaknanada
ǫ'ę. 35 Opudtaj huahuadiayeritaj kenpa'ti taka'taj di' yan'maika'.
Huadakda yan'magkika'. Taka'taj huadakda yan'magkika'. Kenomeytaj
yan'baktoyokika'. Kenpa'ti tahuahue' me'tąęąpone nopǫęhue'ada
yan'baktoyokika'. Ken konig e'kika'nayo Dios kurudyǫ 'urua'da
bo'yokapone. Opudomey kenpa'ti Dios Huairi kuruderiensi'po
mo'ęąpone. Dios kuruderi teynanada ǫ'ę. Konigępo dakiti
ahue' huąę'eritaj kenpa'ti dakhuea' huaka'eritaj Diosa huadakda
o'manigkika'. 36 Konig opuden Apag Dios o'matinepahuika' konigti
yan'matinepahuika'.

Nog aratbuttaj dakhuea' o'ka', e'nopǫę'ada bahuaahue'dik yane'.
(Mt. 7.1-5)

37 Nogtaj "Dakhuea' o'ka'," huaahue' yanika'. "Dakhuea' o'ka'."
huaahue' ę'i̱ka'nayo "Dakhuea' o'ka'," Dios opudtakon huaahue'
mo'i̱ka'apone. Kenpa'ti nogomeytaj "Dakhuea' o'ka'nok mabitbitdik
ǫ'ęy," ahue' yanika'. Ken konig ahue' ęę'nayo "Dakhuea' o'ka'nok
mabitbitdik i̱jjęy." Diosa opudtakon onahue' mo'ęąpone. Nogomeytaj
bakkahuea'nayo Diosa opudtakon bokkahuea'apone. 38 Nogomeytaj
yan'bayokti', konig en'pakte huakka' yan'bayokti'. Huakka' e'bayoknayo
opudtakon huakka'nanada Diosa mo'bayokapone. Nogomeytaj sue'da
e'bayoknayo kenpa'ti Diosa sue'da bo'yokapone. Nogomeytaj huakka'da
e'bayoknayo Diosa opudtakon huakka'da mo'bayokapone. —Jesúsa
kenda o'manmadika'uyate.

39 Konig huamanbatia'pakonhua' Jesúsa o'manmadika'po,

—Huabot ekpobigą' batohuahue'dik ǫ'ne. Konigępo huakogtone'yon
bakotdik ǫ'ne. Ken konig be'api' huamanmadika'eritaj daka'

pe̱e̱hued e̱'e̱a̱da Diosenba' daka' kikahued e̱'e̱a̱da Diosba' nogtaj manmadikahue'dik o̱'ne. 40 Huamanmadika'erien huanigpe̱ika'erinayo sue'da on'nopo̱e̱nig'a ke'nen huamanmadika'erinayo huakka'da on'nopo̱ika'. Nogok e'nigpeeonhuahuade'te konigti kenomeyen huamanmadika'eri o'manmadika'ika' nogomeytakon manmadika'dik o̱'neapo.

41 Noga̱ suepi' dakhuea' eka'nayo "Dakhuea' o'ka'," i̱da huaahue' yane'. Onnayo dakhuea'nanada i'kuy'etpi'. Kenda nopo̱e̱hue' i̱'e̱. In konig o̱'e̱ ijbatia'pakapoy. Nog aratbuten huakpoyo huata'sujsi'po ekpohuedte o̱'na i'tiahuaynig'a. O̱'nen huakpoyoa'taj huaboro'ta'sua bekpohuedne. 42 "Huata'suj huakpoyo oktoki', eg'." Menpa' ina'. Nama'da ia'. Ken o̱'nen huakpoyoa'taj huaboro'ta'sua bekpohuednig'a tiahuayhue' i̱'e̱ne. Nama'da huanopo̱e̱'eri i̱'e̱ne. Huakkuruda o̱'nen huakpoya' huaboro'ta'sutaj on huata' yakokpotoken. Ken konig dakhuea' i'ka'ne yanopo'korea'po yabatik. Kenoka' i'batikde'po daka' i'tiahuaydepo nogen ta'sujkon okpotokdik i̱'e̱a̱pone. Noga̱ nama'da eka'nayo dakhuea' e'huaka' kabatike'po tihuapokdik i̱'e̱a̱pone.

Hue̱ymeyen huada huadakda e̱e̱'nayo o'tiahuaypo hue̱ymey huadakda o̱'e̱ o'nopo̱e̱ne. Konigti aratbut huadakda e'batia'pakika'nayo huadakda o̱'ne o'nopo̱e̱ne.

(Mt. 7.17-20; 12.34-35)

43 Aratbut konig hue̱ymey o̱'ne. Huadak hue̱ymey e̱e̱'nayo dakhue'daa' huada dapakhue'dik o̱'e̱. Huadakdayo' o'dapakika'. Kenpa'ti dakhue' hue̱ymey o̱'e̱po huadak huada dapakhue'dik o̱'e̱. Dakhue'ayo' huada o'dapakika'. 44 Hue̱ymeyen huada huadak e̱e̱'nayo o'tiahuaydepo hue̱ymey huadakda o̱'e̱ o'nopo̱e̱ne. Hue̱ymeyen huada dakhue' e̱e̱'nayo hue̱ymey dakhue'da o̱'e̱ o'nopo̱e̱ne. 45 Konigti bepi' huabokerek huadakda e̱e̱'nayo huadakyo' oa'ika'. Huadaknopo'da o̱'e̱po huadakyo' o'batia'pakika'. Kenpa'ti bepi' dakhue'da o̱'e̱po dakhue'yo' oa'ika'. Dakhue'nopo'da o̱'e̱po dakhuea'da o'batia'pakika'. Konig huanopo'a o̱'e̱, konig o'nopo̱ika'po ken konig o'batia'pakika'ne.

Jesústaj huanigpe̱ika'eri konig jak huaka'eri o̱'ne. Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyate.

(Mt. 7.24-27)

46 "Do'hued Huairi o̱'ta̱e̱ne. Do'hued Huairi o̱'ta̱e̱ne." Nama'da do'taj o'nonika'ne. Do'taj nigpe̱e̱hue' mo'i̱ka'ne. Kenda o'nonika'ne kahue' mo'i̱ka'ne. 47-48 Aya'da do'taj menhuatiakpo do'taj menigpe̱ika'po do'hued hua'a bo'kika', konig 'urua'da jak huaka'eri daka' jak o'ka'po dariteyya' o'ka'po 'iddu boro'da adteda o'kudya̱po jak o'ka'. Hue̱kuru o'tiakdepo jakta o'pokpo daka' jak o'ka'nok tohuahue'dik o̱'e̱. Hue̱kurua tohuahue'dik o̱'e̱. Ken konig do'taj huanigpe̱ika'eri o̱'nepo, oknopo̱e̱batikhue'dik o̱'neapo. 49 Nogomeya̱ do'taj nama'da menpe̱e̱nig'a kenda ijmanay nigpe̱a̱hue' o̱'nika'po konig dakhue' jak huaka'eri o̱'ne. Dakhue' jak huaka'eri kuhuadta' jak o'ka'po, 'iddu adteda kudya̱hue'ada jak o'ka'po. Nogok hue̱kuru o'hue̱tiakdepo ken jak o̱'hue̱kedepo hue̱kurua jaktaj o'tohua'po. Aya'da o'tohua'. Dakhue' jak huaka'erien jak ehue'da o̱'ta̱e̱. Ken konig do'taj nigpe̱e̱hue' hua̱e̱'eri o̱'neapo. Ken konig e̱'dik o̱'neapo. —Kenda Jesúsa o'manmadika'uyate.

7

Roma gobierno sorotataj capitánen huanaba'taj Jesúsa o'yarea'uyate. (Mt. 8.5-13)

1 Jesúsa huakka'da o'manmadikandepo o'batikdepo huakka' jak Capernaumyo o'hua'uyate. 2 Capernaumyo o'kudondepo Roma gobierno sorotataj capitán o̱'e̱'uyate. Capitán cien sorotataj o'mata'mona'ika'. Huadi'da huanaba' o̱'ta̱e̱po kentaj huakka' o'pakika'uyate. Ken huanaba' dakhue'da o̱'e̱po ehue' hua̱e̱'dikte o̱'u̱yate. 3 Jesúsa o'bayarea'deme'te o'tipe̱e̱depo sue'da judío huairitone'taj o'mata'mona'po Jesúste o'mata'mona'po. "Do'hued huanaba'taj betayarea'." Jesústaj ya̱'nonati'. O'mana'uyate. 4-5 Jesústaj onhuahua'depo diga̱'da on'pakpo,

—Roma sorotataj capitána oro'omey judío aratbutaj huakka'da o'pak. Oro'omeytaj di'da o̱'e̱. Oro'en hua̱itake' jak o'ka'uy. Konige̱po capitánen huanaba'taj yayarea'. —Judío huiritone'a̱ ighua'da Jesústaj o'nona'uyate.

6 Ken huairitone'ere Jesús o'hua'uyate. Capitánte o'hua'po capitánen jak meyo̱hue'da en'tikayopakte capitána huadi' aratbuttaj o'mata'mona'uyate. Jesúste yanhua' o'mana'po,

—Iyo̱ do'hued jakyo kudhue' ka̱e̱' konige̱po o̱'na 'urua'da i̱'e̱. Huairi i̱'e̱ne. Donayo huairi ehue'da i̱jje̱y. 7 Do'huada ijpakpo ontaj huahuahue' o̱'e̱ne. "Kayare'," yaa'. Kenda o̱'na ea'te do'hued huanaba' o'yaruda̱po. 8 Do'hued sorotataj huairia menika'ne kenda ijnigpe̱ikay. Kenpa'ti do'hued sorotatataj ijmanikay do'taj mennigpe̱ika'ne. "Yahuati'," do'hued sorotatataj e'nade'te o'hua'ika'. Nogtaj "Yatiak," ena'te o'tiakika'. Do'hued huanaba'taj katepi' "Yaka'," ena'nayo o'ka'ika'. Kenpa' Jesústaj ya̱'nonati'. —Capitána huadi'taj o'mana'uyate.

9 Kenda Jesús o'pe̱e̱depo "Kenpihuay, huakka'da capitána meknopo̱e̱ne." Jesúsa o'nopo̱e̱po. Huakka' aratbut huatahua'eritaj Jesúsa o'batiahuay'epo,

—Ken capitána huakka'da meknopo̱e̱ne. Huakka'da Diostaj oknopo̱e̱'. Judío aratbutnayo Diostaj sue'da o'noknopo̱e̱ ijnopo̱e̱y. Diostaj sue'da o'noknopo̱e̱. Buttida ijjay. —Jesúsa o'mana'uyate.

10 Jakyo e'kumejde'te kenomeytaj capitán o'mata'mona'denig o̱gkumejdepo capitánen huanaba' e'yarede' huadakda e̱'e̱de' on'huahuayato'uyate.

'Ayhuaensi'po huabokerek huaboa'da e'bueytada Jesúsa o'noyhuada̱'uyate.

11 Nogoka'da Naín huakka' jakyo Jesús o'hua'uyate. Jesús huanigpe̱ika'eriere kenpa'ti nogomey huakka'ada on'hua'uyate. 12 Huakka' jak hua̱kye̱'dikte o'huahua'depo huabokudak huaboa'da e'bueyde'te a'kubarakkaya'po o̱hue̱y cajónpote e'nontohua'te Jesúsa o'tiahuay'uyate. Ken huabokerekkudak 'ayhuaen nogtida huabosi'po o̱'ta̱ika'uyate. 'Ayhuaere huakka'da aratbut on'hua'uyate. 13 Jesús Huairia 'ayhuataj o'tiahuaydepo o'tinepahui'po,

—Huikhue' ya̱e̱'. —Ona'uyate.

14 Ken Jesús o'huahua'po o̱hue̱y cajónpota' o'tibata'tenok huanto-hua'eriomeya̱ o'nontoboato'uyate.

—Yanoyhuad, huabo, do'hua ijjay. —Jesúsa ona'uyate.

15 Ken huaboa o'huadato'po huaboa'da aratbuttaj
o'mana'pakato'uyate. Ken huabotaj huayetaj o'yokuyate. 16 Huakka'ada
aratbut keyo o'nepo on'tiahuaypo huakka'ada on'mamepu'kudpo Diosa
'urua'nanada o'epo huadaknanada o'kika'. On'batia'pakpo,
—Diosen huamanbatia'pakeri teyda o'epo orote o'tiakde. —Onda'po,
kenpa'ti,
—Diosa iyo ke'nen aratbutte o'tiakde. Oro'omeytaj manti-
huapokya'pone. —Onda'uyate.
17 Kenda Jesúsa o'ka'denig on'batia'pakpo, nogya' nogya' adta'da
on'batia'pakpo, Judea huadaribayo kenpa'ti Judea huadaribaya' nogya'
nogya' on'batia'pakuyate.

Jesúste Juan Bautista botta'taj o'mata'mona'uyate.
(Mt. 11.2-19)

18-19 Kenda Jesúsa o'ka'denig Juan Bautistaen huanigpeika'eria
on'batia'pakdenok kenda Juana o'tipeedepo botta' huanigpeika'eritaj
o'mata'mona'po, Jesúste o'mata'mona'po, "Diosa Cristotaj
mo'ta'mona'apone. Cristo o'tiakapo oknopoey. ¿Menpa' o'na Cristoda
i'e? ¿Oro'omey menpa' nogtaj nige'dik o'e?" Jesús Huairitaj ya'nonati'.
Juana o'mana'uyate. 20 Kenomey Juanen huanigpeika'eri botta'a Jesústaj
on'huatiakdepo,
—"¿Menpa' o'na Cristoda i'e? ¿On Cristo ehue' ee'nayo menpa' nog-
taj on'mabodik o'eapo oro'omeya?" Ontaj kenpa' kanone'po Juana
bo'ta'mona'ne. —Jesústaj o'nona'uyate.
21 Kenoka' botta' en'tiakde'te Jesúsa huakka'tada o'bayarea'po,
dakhue'taj o'bayarea'po, pai'da e'nopo'ete kenomeytaj o'bayarea'uyate.
Nogomeytaj toto'a e'manopo'toetada toto'taj o'maen'uyate. Kenpa'ti
Jesúsa huakka' ekpobigtaj o'makpoan'uyate.
22-23 —Ekpobigtaj ijmakpoani, huakkettaj ijhua'eadi, ke'poda
e'so'para'taj ijbayareay, e'peokbettaj ijbayareay, huakudaka'da
e'bueytada ijmanoyhuaday. "Do'taj eknopoe'nayo Diosere onte'ti
mo'noeonhuahuika'apone." Pai'da huae'eriomeytaj ijmanikay. Do'taj
okbirahue' huae'eriomeytaj ijmadurugpaka'apoy. Kenda e'ka'te
on'tiahuayne on'peedene Juantaj yanhuahua'po yan'batia'pakti'. —
Jesúsa Juanen huanigpeika'eritaj o'mana'uyate.
24 Ken Juan Bautistaen huanigpeika'eri e'nokhuade'te huakka' aratbut
egkupopakte Jesúsa Juantaj o'tia'pakpo,
—Nogbayo jakbahue'yo aratbut ehue' e'ika'yo opudomey
bohua'uyne. Huabokerek konig teyda ehue' konig dakhue'
ka'huey ahue' huae'eri konig huihuipi e'bapokte o'ika' kentaj
konig a'tiahuaya'po huahue' mo'uyne 25 Huabokerek 'urunada
yudtaj e'otte a'tiahuaya'po huahue' mo'uyne. Aratbut 'uru yudtaj
on'otika'po konig katetapi' o'deretpakika'po huairien 'uru jakyoda
o'nika'. 26 Diosen huamanbatia'pakeritaj a'tiahuaya'po jakbahue'yo
bohua'uyne. Diosen huamanbatia'pakeri huadakda o'ne. Juannayo
nogiti hueretnanada Diosen huamanbatia'pakeri o'ika'nok. Juantaj
a'tiahuaya'po bohua'uyne. 27 Do'taj katiapake'po huakkuruda Diosa
Juantaj o'ta'mona'uyate. Apagba'te kenpa' o'timadoya'po:
Ontaj huakkuruda do'hued huata'mona'eritaj ijta'mona'apoy.
Dakhuea' ogkika'nok aya'tada yamanopo'korea'. Diosen

Huasi'potaj yanoknopo̱e̱'. Aratbuttaj o'mana'apo. Apagba'te
o'nigmadoya'uyate. Kenda Diosa Apagba'te mena'uyne do'taj.
28 Aya'da huabokerek sue'da huadak o̱'nenok Juannayo huadaknada
o̱'e̱nok Diosa huakka' Juantaj o'pak. Dios Huairitaj e'nigpe̱ika'te Diosen
Huasi'potaj huaknopo̱e̱'eri huadakda o̱'neapo. Diosa kenomeytataj
huakka'nada o'baeretpakapo. Juantaj sue'damon o'pakapo. Ijjay. —
Jesúsa o'mana'uyate.
29 Aya' aratbuttaj kenpa'ti gobiernotaj huakupe huanigbae'eritaj
Juana bautiza o'magkame'nok kenomeya̱ Jesústaj e'pe̱e̱de'te
"Diosa huadakda o'ka'." On'batia'pakuyate. 30 Moisésenba'
huamanmadika'erinayo kenpa'ti fariseomeynayo konig huairi o̱'nepo
Diostaj e'nopo'korea'ta' pakhue' o̱'nepo bautiza megke'po Juantaj
huahuahue' o̱'ne'uyate. Juana konige̱po kenomeytaj bautiza magkahue'
o'mae'uyate. 31-34 Jesúsa nogiti o'mana'po:
—Aratbut oy ken konig o̱'nika' ijbatia'pakapoy. Kenomeytaj be'api'
madurugpakahue'dik o̱'ne. Katepi' nogomey on'pakpo o̱gkika'nig
kenomeynayo konigti e'ka'ta' pakhue' o̱'ne. Kenda Juan Bautista
o'kika'nig kenomeynayo pakhue' o̱'ne. Kenpa'ti do huabokerek i̱jje̱nok
Diosa me'ta'mona'uyne konig do ijkika'nig kenda kenpa'ti pakhue'da
o̱'ne. Juan bautista katepi' 'urua'da aypo bapehue' o̱'i̱ka'po kenpa'ti
vino konig sine' pai' mayhue' o̱'i̱ka'po. Kenda Juana o'kika'nok
toto'a Juantaj o'nopo'to̱e̱ kenomeya̱ nama'da on'batia'pakika'nig'a.
Nogok do huabokerek i̱jje̱nok Diosa me'ta'mona'uyne opudere katepi'
'uruda aypo ijbapikay kenpa'ti do katepi' ijmay'ikay. Do'takon
dakhuea'da menhua'pakika'ne. "Huakka'da o'bapika' kenpa'ti
huakka'da huamai'eri o̱'i̱ka'. Kenpa'ti Jesúsa dakhuea' huaka'eritaj di'da
o'maika'. Kenpa'ti gobierno huakupe huanigbae'eritaj di'da o'maika'."
Do'taj kenpa' menhuaa'ika'ne. Aratbut oy ken konig o̱'nika' nogda
ijbatia'pakapoy. Katepi' nogomey on'pakpo o̱gka' kenomeynayo konigti
e'ka'ta' pakhue' o̱'nika'. Konig huasi'po on'batuerikika'nig aratbut oy
konigti o̱'ne. Huasi'po huakka' jak kurute on'bahuadpo on'batuerikpo
nogtaj nogtaj on'mana'po, "Tete'pu'te 'urua'da o'batadi'key opudnayo
oro'ere e'durugpakta' pakhue' mo'e̱ne baila e̱e̱'ta' pakhue' mo'e̱ne.
Oro' e'bahuiktada opudnayo huikhue' mo'e̱ne." Ken konig huasi'poa
onda'ika'. Ken konig aratbut oyda o̱gkika'. 35 Diosa 'urua'da
o'nopo̱ika'nok Diostaj huanigpe̱ika'erinayo 'urua'da on'nopoenkika'.
Kenomeyyo'da durugda o̱'ne. —Jesús Huairia o'mana'uyate.

Jesús Simónen jakyo o'bape'uyate. Simón fariseo aratbut o̱'u̱yate.

36 "Do'hued jakya' mobape'." Nogtiada fariseo aratbut Jesústaj
ona'uyate. Jesús ke'nen jakyo o'hua'po kutopate o'huadpo o'bape'uyate.
37 Ken ettone' o̱'e̱po huakka' jakyo hua̱e̱'eri o̱'e̱po dakhuea' huaka'eri
o̱'u̱yate. Jesús fariseoen jakyo o'bape' o'nopo̱e̱po Jesústaj o'huahua'po
'uruda yereda huidpu' 'uru'hu̱ie̱a̱da huasihuaj o'tohua'uyate. 38 Jesústaj
hua'ita'pote o'tihuadpo o'huikpo diga̱'da huakpota̱'hue̱a̱ Jesúsen
hua'ita' o'itisuruka'po ken o'ikoyopo o'itidukutpo ettone'a̱ huakuhui'a
o'itidukutpo hua'ita' o'ibuyukepo, Jesústaj di'da o̱'e̱po o'ibuyukepo
kenpa'ti di' o̱'e̱po hua'ita' 'uru'hu̱i̱e̱da huasihua'a o'ihueke'uyate. 39 Ken
fariseo Jesústaj o'tobape'po kenda ettone' e̱gkade'te o'tiahuaydepo
"Diosen huamanbatia'pakeri Jesús ehue'dik o̱'e̱, yoknopo̱e̱po Diosen
huamanbatia'pakeri e̱e̱'nayo in ettone' dakhuea' huaka'eri o̱'e̱,

ya'nopo̱e̱yet." Kenda fariseoa huanopoya' nama'da o'nopo̱e̱'uyate.
40 Jesúsa kenda joknokotpo,

—Ontaj e'batia'pakta' ijpaki, Simón. —Jesúsa fariseotaj ona'uyate.

—Mena', Huamanmadika'eri. —Fariseoa ona'uyate.

41 —Huakupe huabaktoyokeritaj botta' huabokereka huakupe dehuea' o̱'nuyate. Nogtiada quinientos denario huakupe dehuea' o̱'u̱yate. Noga̱ cincuenta denario huakupe dehuea' o̱'u̱yate. 42 Huakupebayo' o̱'nepo tahuahue'dik o̱'nenok huakupe huabaktoyokeria huabokerek botta'taj huakupetaj betahua' e'manata' pakhue' o̱'e̱po o'batiokkahue'uyate. Oy, ¿mena'taj di'da e̱'dik ya̱'e̱? —Jesúsa fariseotaj ona'uyate.

43 —Ke'na huakka'da dehuea' o̱'e̱po kentaj huakka'da o'batiokkahue'uyate, ke'na huakka' di' o̱'e̱, ijnopo̱e̱po. —Simóna ona'uyate.

—Buttida ia'ne. —Jesúsa ona'uyate.

44 Ken Jesúsa ettone'taj huatiahuaya'a', Simóntaj,

—In ettone'taj yatiahuay'. O̱'nen jakyo ijkudondey. Hua'ita' a'ikoyoya'po hue̱'e̱y yokhue' me'e̱ne. In ettone'nayo huakpota̱'hue̱a̱ be'ikoyoa'po kenpa'ti huakuhui'a be'itidukutne. 45 O̱'nanayo buyukhue' o̱'e̱ne. Ettone'a̱nayo huaboa'da do e'kudte be'ibuyukene. 46 E'kudonde'te huakuta' do'taj huasihuaj kutioyhue' o̱'e̱ne. Ettone'a̱nayo 'uru'hui̱e̱a̱da huasihuaj be'itioyne. 47 Ettone' huakka' dakhuea' e'ka' Diosa okkahuea'nok ettone' huakka' di' me'e̱dene. Kentaj Diosa sue'da okkahuea'nok sue'da di' me'e̱ne. —Jesúsa Simóntaj ona'uyate.

48 Ettone'taj,

—On dakhuea' i'ka'uyatenig okkahuea'ne. —Jesúsa ona'uyate.

49 Nogomeya̱ kutopata' on'batobape'po huayahuaya on'batia'pakpo,

—Ken huabokereka dakhuea' e'ka' okkahuea'de. Konig Diosa okkahuea' ke'na dakhuea' e'ka'taj okkahuea'. ¿Be ya̱'e̱? —Aypo huatobape'eria on'batia'pakuyate.

50 Ettone'taj,

—Do'taj oknopo̱e̱nok Diosa ontaj bekkahuea'po me'nopo'yarea'ne. Daknopo'da ya̱e̱po yahuati'. —Jesúsa ettone'taj ona'uyate.

8

Ettone'a̱ Jesúsomey hua̱e̱'eritaj on'tihuapokuyate.

1 Nogok nogyo̱ nogyo̱ huakka' jakyo Jesús o'hua'epo huakka' jakyo huadak hua'a Diosen huairi o̱kye̱yakde Dios huairitaj yanoknopo̱e̱po yan'nigpe̱ika', o'manmadikika'uyate. Jesúsen doce huamata'mona'eri kenere on'hua'udhua'po. 2 Ettone'ere o'hua'epo toto'a e'manopo'to̱e̱tada Jesúsa o'manopo'yareame'te toto' o'makenme'te. Nogomey ettone'taj o'bayareame'te. María Magdalena Jesúsere o̱'i̱ka'uyate. Jesúsa Maríataj siete toto' okmaename'te. 3 Juanakon Jesúsere o̱'i̱ka'uyate. Juana Chuzaen hua̱to̱e̱ o̱'u̱yate. Chuza Huairi Herodesen jak huato̱e̱'eri o̱'u̱yate. Kenpa'ti Susana Jesúsere o̱'i̱ka'uyate. Nogomey ettone' sue'da huakka' Jesúsere o̱'nepo Jesúsomey hua̱e̱'eritaj katepi' on'paknok on'bayokika'uyate. Aypopi' yudtapi' on'bayokika'po kenpa'ti on'tihuapokika'uyate.

Huabakidena'eri ken konig o̱gkika' o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyate.
(Mt. 13.1-9; Mr. 4.1-9)

4 Huakka'ada aratbuta Jesústaj on'huahua'uyate. Nog jak nog jakya' on'huahua'po Jesústaj on'tikupopaknok huabakidena'eri ken konig o̱gkika' Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadikanhua'uyate.
5 —A'bakidenaya'po huabakidena'eri o'hua'uyate. O'hua'epo o'bakidena'po dagte sue'da o'kidkahuapo hua'ia o'bakidtuge̱a̱'po kenpa'ti nogte bakoya o'kidye̱'kuyate. 6 Huidbate kuhuado̱nokparedte sue'da o'kidkahuad. I̱da o'kereknig'a. Kuhuado̱nokparedte dariayda o̱'e̱nok i̱da o'ay'uyate. 7 Nog huakid okpota'pidsi'bayo o'kidkahua'uyate. Huakpi sue'da o'batipakbonig'a okpota'pidsi' diga̱'da o'bakerekpo huakpitaj o'batibuk'uyate. 8 Nog huakid huadak sorokte o'kidkahua'uyate. O'batipakbodepo huakka'da huakid o̱gkupapakuyate. Sue'da huakpi cien huakid o̱gkupapakpo noga̱ sue'da huakid o̱gkupapakuyate. —Jesúsa kenda e'mana'te,
—Huadakpeok e̱'hua̱e̱a̱ daka' men'pe̱e̱'. —Jesúsa 'utta'da o'mana'uyate.

Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyatenok huakka'a nopoenkahue'dik ya̱'neapet.
(Mt. 13.10-17; Mr. 4.10-12)

9 —Ken huakidena'eri ken konig o'ka' huaboa'da oro'taj on'batia'paknig nopoenkahue'da o̱'e̱y. Oro'taj daka' mo'nopo̱e̱a̱'. —Jesúsen huanigpe̱i̱ka'eria Jesústaj o'nona'uyate.
10 —Opudomey do'hued huanigpe̱i̱ka'eri mo'e̱nok konig aratbut Diosen Huakhuairitaj on'nigpe̱i̱ka'apo, konig buttida o̱'e̱a̱po Diosa opudomeytanayo e'manopo̱e̱a̱'ta' o'pak. Nogomeytaj do'hued huanigpe̱i̱ka'eri ehue'taj nogda ken konig o̱'e̱ ijmanbatia'pakikay. Kenda e'mape̱e̱e̱ada nopoenkahue' o̱'neapo. —Jesúsa huanigpe̱i̱ka'eritaj o'mana'uyate.

Huakidena'eri konig o̱'e̱ a'nopoenkaya'po Jesúsa huanigpe̱i̱ka'eritaj daka' o'manopo̱e̱a̱'uyate.
(Mt. 13.18-23; Mr. 4.13-20)

11 —Ken huakidena'eri ijmanopo̱e̱a̱'apoy. Ken huakid konig Diosen hua'a o̱'e̱. 12 Dagte sue'da o'kidkahua'uyate. Ken huakid dagte o'kidkahua'uyate konig sue'da aratbut Diosen e'manmadika'taj on'pe̱e̱nig'a i̱da toto'a o'huahua'po huanopoya' Diosen hua'a o'bakkaynok onte'ti Diostaj oknopo̱e̱hue'dik o̱'neapo onte'ti nopo'yareahue'dikda o̱'neapo. 13 Huidbate sue'da o'kidkahua'uyate. Ken konig aratbut Apagba' en'pe̱e̱a̱tu'te durugda on'pe̱e̱a̱tunig'a konige̱po daka' nigpeonhuahuahue' o̱'nepo sue'da on'nopoenka'po sue'da huame'noe o'noknopoeonhua'po toto'a nama'da e'manade'te onte'ti Diostaj nigpe̱e̱hue' o̱'nepo kenpa'da okkahue'dik o̱'neapo. 14 Huakid okpota'pidsi'bayo o'kidkahua'uyate. Ken konig aratbut Diosen e'manmadika'taj on'pe̱e̱po on'pe̱e̱nig'a nogok nogta' nogta' on'mamepu'kepo onte'ti sig sig Diostaj o'noknopo̱e̱batikapo. Kenpa'ti huakka' e'ta̱'maeta' on'pakpo sig sig Diostaj o'noknopo̱e̱batikapo. Kenpa'ti huata'da e'durugpaka'ta' on'pakika'po onte'ti Diostaj pakhue' o̱'neapo, nigpe̱e̱hue' o̱'neapo. Diosen kahue' o̱'neapo. 15 Ken huakid huadak sorokyo o'kidkahua'uyate. Ken konig aratbut huadaknopo'da

Diosba'taj on'peeonhuahuika'po on'nigpeeonhuahuika'. Daka' konig 'urunopo'da on'nigpe̱e̱po batikhue'da huadakda o̱gkika'apo. Kenomey Diosensi'po o̱'ne, huakka'ada on'nopo̱e̱a̱po.

Jakki̱re̱gya̱' huakjeytaj o'batia'pakpo o'manmadika'uyate.
(Mr. 4.21-25)

16 Sikyo jakki̱re̱gya̱' huakjey e'bakpakte kosoa tiokkubukhue'dik o̱'nika'. Kenpa'ti huakjey e'bakpakte huataytoyo huada̱hue'dik o̱'nika'. Kutopate huakjey on'huada̱'ika'. Jakyoda aya'ada on'kuddepo tiahuaydik ka'ne'po. 17 Ken konigti Diosen e'nopo̱e̱' oy konig e'i̱re̱g e̱e̱'tada nogok aya'ada on'nopo̱e̱a̱po, aya'ada on'tiahuayapo.

18 Ken, daka' Apagba'taj yan'pe̱e̱' konige̱po sue'da e'pe̱e̱'nayo sue'da eknopo̱e̱'nayo Diosa bo'tihuapokapone nogi̱ti nogi̱ti Diostaj moknopo̱e̱a̱po, nogi̱ti nogi̱ti Diostaj mo'nigpe̱e̱a̱po. Daka' pe̱e̱hue' e̱e̱'nayo Diosba'taj oknopo̱e̱hue' e̱e̱'nayo kenda mo'nopo̱e̱ Diosa bokkayapone onte'ti oknopo̱e̱hue'dikada mo'e̱a̱pone. —Jesúsa o'manmadika'uyate.

Jesúsen hua̱ye̱ Jesúsen huama'buyere Jesústaj on'huatiakuynig'a.
(Mt. 12.46-50; Mr. 3.31-35)

19 Kenoka' Jesúsen hua̱ye̱ Jesúsen huama'buyere Jesústaj onhuatiakuynig'a huakka'nanada o̱gkupopaknok kentaj huatiakhue'dik o̱'ne'uyate.

20 —O̱'nen hua̱ye̱ o̱'nen huama'buyere aratbuttiokpeyon mo'nigbone. Ontaj e'batia'pakta' on'pak. —Noga̱ Jesústaj o'nonatu'uyate.

21 —Be'api' Diosen hua'a on'pe̱e̱po on'nigpe̱e̱po konig o̱gkika' ke'na do'hued hua̱ye̱ o̱'ne, do'hued huama'buy o̱'ne ijnopo̱e̱y. —Jesúsa aya' huakupopakeritaj o'mana'uyate.

Jesúsa e̱'hue̱niri̱'tone'taj bapoka'tere o'batikan'uyate.
(Mt. 8.23-27; Mr. 4.35-41)

22 Nogok Jesús huanigpe̱i̱ka'eriere huaboa'da kusi'petone'yo on'bahuadpo,

—E̱'po̱g monokteg. —Jesúsa o'mana'nok huaboa'da o'nonhua'uyate. 23 Ken e'nonoktegte kusi'peya' Jesús o'tay'uyate. E̱'po̱gnopoya' i̱da huaboro'bapokada o'bahuatiakpo. Teya'da o'bapoknok huaboro' o'hue̱niri̱'tone'po diga̱'da o'hue̱kudpo o'tihuedpo huata'kotdikte o̱'u̱yate. 24 Jesústaj on'huahua'po a'maboaya'po,

—Huamanmadika'eri, Huamanmadika'eri, montakotnede. —Jesústaj o'nona'uyate.

Ken Jesús o'mabodpo, "Yabatik, bapokhue' ya̱e̱'." Kenpa'ti, "Yabatik, hue̱niri̱hue' ya̱e̱'." Jesúsa ona'nok o'batikanpo bapokhue' o̱'u̱yate kenpa'ti hue̱niri̱hue' o̱'u̱yate.

25 —Mena'po do'taj oknopo̱e̱hue' mo'e̱, —Jesúsa huanigpe̱i̱ka'eritaj o'mana'uyate.

Kenomeynayo Jesústaj on'tome'pukepo huayahuaya,

—¿Kenpihuay, be in huabokerek ya̱'e̱? Bapokataj ona'nok o'nigpe̱e̱ kenpa'ti e̱'po̱gtaj ona'nok e̱'po̱ga̱kon o'nigpe̱e̱. ¿Kenpihuay, be ya̱'e̱? —Huanigpe̱i̱ka'eria huayahuaya on'manbatia'pakuyate.

Gadara huadaribayo nogbokerektatida huakka' toto'a on'nopo'to̱e̱'uyate.
(Mt. 8.28-34; Mr. 5.1-20)

26 Ken akodpen Gadara huadaribayo on'tiakpo on'be'tuyate. Gadara
e'dea' akudpen Galilea o̱'e̱. 27 Jesús e'kotde'te Jesústaj nogbokerekatida
huakka' jakya' o'huatiakonpo. Ken huabokerektaj huakka' toto'a
on'nopo'tounhuahua'uyate. Yudtaj othue' o̱'unhuahua'uyate. Jakyo
ehue' o̱'i̱kame'te. Kubarakbayo o̱'unhuahua'ika'uyate. 28 O'tiahuaydepo
Jesústaj huikudate o'tisakotuyate. O'okoypo,

—¿Mena'po do'taj o'huatiak, Jesús? Dios kutayo hua̱e̱'erien Huasi'po i̱'e̱.
Do'taj o̱gkahue' mee'. Diga̱'da ona'ne. —Huabokereka 'utta'da Jesústaj
ona'uyate.

29 Kenpa' enade'te Jesúsa toto'taj huamaena'dikte o̱'u̱yate. Nogok
nogok huakka' toto'a on'nopo'to̱i̱kame'te. Aratbuta kentaj sirobia
huaba' kenpa'ti hua'i on'tinukupo daka' a'to̱e̱ya̱'po. On'tinukunig'a ken
huabokereka o'tipukpukanika'uy. Aratbut ehue' e̱'i̱ka'yo toto'omeya̱
on'tohua'uyate.

30 —¿Katedik i̱'e̱? —Jesúsa huabokerektaj ona'nok,

—Do'hued huadik "Huakka'" i̱jje̱y. —Ona'uyate.

Kenda ona'nigtaj huakka' toto' kentaj on'nopo'to̱i̱ka'uyate.

31 —Sorokkogyo̱ adyonda dakhuea' toto'omeya̱ pai'da
on'nopo'eunhuahuika'apo. Ke̱yo̱ oro'omeytaj mata'monahue' moe'.
—Toto'omeya̱ Jesústaj o'nona'uyate. 32 Kente ote'te huakka'da huakyari'
on'pe'nok,

—Huakyariere a̱'e̱ya̱'po yan'kud. Mona'. —Jesústaj diga̱'da
o'nona'nok,

—Yan'kud. —Jesúsa toto'taj o'mana'uyate. 33 Ken toto'a
huabokerektaj o'nenonpo o'nokhua'po huakyaritaj on'huankudonpo
ken huakyari' aya'da huaduk o'bahuarakpo kubogyo on'baajpo e̱'po̱gyo̱
o'bata'ko'tuyate. Toto'ere on'bata'ko'tuyate.

34 Ken huakyari' huato̱e̱'eri kenda on'tiahuaydepo on'mame'puke'po
kenda a'manbatia'pakya'po huakka' jakyo on'bake'tuyate. Kenpa'ti
ta'baya' a'manbatia'pakya'po on'hua'uyate. 35 Kenda on'pe̱e̱depo monig
Jesúsa yaka' a'tiahuaya'po huakka' jakya' huakka'ada on'maoro̱kondepo
Jesústaj on'huahua'po on'huatiakdepo ken huabokerektaj huakka' toto'
huaboa'da e'nokbahua'de' on'tiahuaypo, ken huabokereka Jesúsen
hua'ite o'huadpo, yudtaj o'otpo, kenpa'ti oyda huadakda o̱'e̱. Ken
huabokerektaj on'tiahuaydepo on'me'puke'uyate. 36 Aratbut ke̱yo̱
Jesúsere e̱'hua̱e̱a̱ on'tiahuaydepo kenda Jesúsa o'ka'de eatiahuay'a
on'manbatia'pakpo huakka' jakyo hua̱e̱'eritaj on'manbatia'pakpo, konig
kentaj huakka' toto'a e'nopo'tounhuahuika'de'te Jesúsa o'yarea'denig,
on'manbatia'pakuyate. 37 Kenda on'pe̱e̱depo aya' aratbut Gadara
huadaribayo hua̱e̱'eri ke̱yo̱ o̱gkupopakdepo huakka'da onme'pukpo,

—Oro'edbaya' yahuade'. —Jesústaj i̱ghua'da o'nona'nok. Jesús
kusi'petone'yo o'huadpo huahua'dikte o̱'e̱nig'a 38 huahued e̱e̱'ted ken
huabokerekya' toto'a huaboa'da o'nokhua'de ke'na Jesúsere e'hua'ta'
o'pakpo,

—Onere e'hua'ta' ijpaki. —Jesústaj ona'nok.

—Doere huahue' ya̱e̱'. 39 O̱'nen jakyo yahuati'. A̱yo̱ o̱'nenbaya' yaman-
batia'pak. Aya'da Diosa menigka'dene yamanbatia'pakhuati'. —Jesúsa
ken huabokerektaj ona'uyate. Kenpa' ona'depo Jesúsa o'hua'uyate.

Ken huabokerek a'manbatia'pakhuaya'po o'hua'po ke'nen jak huaa̱e̱'eritaj Jesúsa huakka' toto'taj mekmaename'ne, be'yareame'ne o'manbatia'pakhua'uyate.

Jairoen huaa̱yo̱butaj o'noyhuada̱'uyate. Kenpa'ti ettone' Jesúsen yudtaj o'nejdepo o'yarud'uyate.
(Mt. 9.18-26; Mr. 5.21-43)

40 Jesús akudpen onte'ti o'kumejdepo huakka'ada aratbuta o'nonmabopo o̱gkupopakpo durugteda huabada on'de'uyate. 41-42 Ken huabokerek Jairodik o'tiakuyate. Jairo judíoen huai̱take' jak huairi o̱'u̱yate. Jairo Jesúsen hua'ite huikudate o'tisakotpo,

—Nogtida huayetsi'po me'ta̱e̱ne. Doce años o̱'e̱po ke'poda o̱'e̱po huabueydikte meke̱ne. Betayarea', do'hued jakyo yahua'. —Jesústaj i̱ghua'da ona'uyate. Ken Jesús e'hua'te huakka'ada aratbut o̱gkupopakpo Jesústaj huakka'ada aratbutpoya' andaya'po o'nogka'uyate.

43 Ettone' o̱'e̱po huakka' aratbutere o̱'e̱po ke'na dakhue'da o̱'e̱po mimi batikhue' o̱'unhuahuika'po doce huabayok o'tipokde batikhue'da o̱'unhuahuika'uyate. Nogtaj nogtaj huamadakka'eritaj o'bahuahuae'ika'uyate. Huamadakka'eritaj aya'da ke'nen huakupe gasta o'tika'onhuahua'uyate. Huamadakka'eritaj e'yoktada yareahue' o̱'u̱yate. 44 Jesústa'piyen o'huatiakpo, yudta'jok huakubogpita' o'nejpo, o'nejdepo mimi o'batikonpo o'yarud'uyate.

45 —¿Be'a me'nej? —Jesúsa oa'uyate.

Ehue' be'a nejhue' meene, aya'ada on'batia'pakpo

—Huakka'ada aratbutpoya' ontaj monda'ene andaya'po mogka'ne. "¿Be'a me'nej?" ¿Mena'po ia'? —Pedro nogomeyere Jesústaj o'nona'uyate.

46 —Be'api' me'nejne ijnopo̱e̱y konige̱po betapi' ijyarea'dey huanopo'ada ijnopo̱e̱y. —Jesúsa o'mana'nok.

47 Do'taj be'yareadne Jesúsa me'tinopo̱e̱ne ettone' o'nokotdepo ome'pukpo o'iriga̱'po Jesústaj o'huahua'po Jesúsen hua'ite huikudate o'tisakotuyate. Huakka' aratbuttaj kan'pe̱e̱'po kena'po Jesústaj ijnej kenpa'ti konig i̱dada be'yareaddene ettone'a̱ o'batia'pakuyate.

48 —Do'taj oknopo̱e̱nok o'yareaddene. Dakda yahuati'. —Jesúsa ettone'taj ona'po.

49 Jesúsa ettone'taj e'batia'pakde'te Jairo huai̱take' jak huairien jakya' huabokerekakon o̱kye̱yakpo,

—O̱'nen huayetsi'po o'bueyde. Huamanmadika'eritaj totiakhue' ya̱e̱'. —Jairotaj ona'uyate.

50 Jesús kenda o'pe̱e̱po,

—Me'pukehue' ya̱e̱'. Do'hua o'yarea'apo meknopo̱e̱'. O̱'nen hua̱yo̱bu o'yaruḏapo. —Jesúsa Jairotaj ona'uyate.

51 Jesús jakyo o̱kye̱depo, "Ettone'si'poen hua̱ye̱ huaojere Pedroere Jacoboere Juanereyo'da kuddik o̱'ne. Nogomeynayo kudhue'dik mo'e̱ne." Jesúsa o'mana'uyate. 52 Huakka' aratbut on'kupopakdepo ettone'si'po e'bueyta' en'bahuikte,

—Huikhue' yane'. Mune'yo̱si'po bueyhue' o̱'e̱. O'taypo o̱'e̱. —Jesúsa o'mana'uyate.

53 Jesústaj on'pe̱e̱po on'tierikpo ettone'si'po kenpa'da o'bueydenig'a oa' on'nopo̱e̱'uy. 54 Jesúsnayo mune'yoen huaba'ta' o'ba'padpo,

—Yabo', mune'yo̱si'po. —Jesúsa 'utta'da ona'uyate.

55 Ke'na o'noyhuaddepo i̱da o'bod'uyate.
—Aypo yan'yok. —Jesúsa o'mana'uyate.
56 —Kenpihuay. —Mune'yoen huaoj huạyẹerea o'da'uyate.
—Kenda ijkay manbatia'pakhue' yane'. Betapi' manbatia'pakhue' yane'. —Jesúsa o'mana'uyate.

9

Doce huanigpẹi̱ka'eritaj Jesúsa o'ta'mona'uyate.
(Mt. 10.5-15; Mr. 6.7-13)

1 Doce huanigpẹi̱ka'eritaj Jesúsa "Inta' mogkupopak," o'mana'po. On'kupopakdepo, "Doa o'nona'nok nogda nogda dakhue' toto' nokị̱rẹgtaj maendik mo'ẹạpone kenpa'ti aya' aratbut dakhue' ẹẹ' bayarea'dik mo'ẹạpone." Kenda Jesúsa o'mana'uyate. 2 Docetaj Jesúsa o'mata'mona'po huadak hua'a konig aratbut Dios Huairitaj o'noknopọẹạpone on'nigpẹi̱ka'apone. Kenda doce kan'manmadike'po kenpa'ti dakhue'taj kan'bayare'po docetaj Jesúsa o'mata'mona'uyate.

3 —Yanhuahuudhuahuika'po dagte ka'tepi' tohuahue' yanikati'. Oteypaj tohuahue' yane'. Cuperina yudtaj mantoahue' yane'. Huenpu tohuahue' yane'. Aypo tohuahue' yane'. Huakupe tohuahue' yane'. Nogtida 'opiot yan'ot. Botta' 'opiot tohuahue' yane'. 4 Huakka' jakyo bo'kuddepo ken jakyo huaboa'da bo'tayapet kẹyọyo'da yanikati'. Nogen jakyo huahue' yane'. Ken huakka' jakya' en'bahuade'te kẹyọda yanikati'. 5 Ken huakka' jakyo opudomeytaj e'pẹẹta' pakhue' ẹ'ne'te ken huakka' jakya' yan'bakhua'. Bohua'depo soroka e'itimabette yan'itihuekead. Ken huakka' jak huạẹ'eriomey on'tiahuaydepo on'nopọẹạpo kenda ọgka'de dakhuea'da Diostaj ọ'ẹnok ọgka' on'nopọẹạpo. —Jesúsa docetaj o'mana'uyate.

6 Ken doce huanigpẹi̱ka'eri on'bahua'udhuahuika'po, nog huakka' jakyo nog huakka' jakyo on'hua'po huadak hua'a on'manbatia'pakpo dakhue' huạẹ'eritaj on'bayarea'uyate.

Konig Juan Bautista o'buey'uyate.
(Mt. 14.1-12; Mr. 6.14-29)

7 Herodes Roma huạẹ'eri gobierno huairi ọ'ẹpo Jesústaj tiahuayhued ọ'ẹpo kenda Jesús o'kika'nig o'tipẹẹdepo huaboa'da o'nopọẹpo o'mepu'kepo Herodes Juantaj on'huẹrenokteg'uy. Juan e'bueyada o'noyhuadme'te sue'ada on'batia'paknok, Juan ọ'ẹ Jesústaj o'tinopọẹpo o'mepu'ke'uy Herodes. 8 "Diosen huamanbatia'pakeri Elíaskudak kurudyạ' o'huarakdenok kentaj o'tiahuayikay Jesús ọ'ẹtaj." Nogomeyạ on'batia'pakpo, "Diosen huamanbatia'pakerikudak nogtida o'noyhuadme'te Jesús ọ'ẹtaj." Nogomeyạ on'batia'paknok Herodes o'mepu'kepo,

9 —Juantaj yan'huẹrenokteg ijmana'mey. Jesústaj e'manbatia'pak ijpẹẹy. Jesús be yạ'ẹ. —Herodesa oa'po. Jesústaj a'tiahuaya'po Herodesa o'uk'uyate.

Cinco mil huabokerektaj Jesúsa aypotaj o'bia'po o'batobape'uyate.
(Mt. 14.13-21; Mr. 6.30-44; Jn. 6.1-14)

10 Jesúsen doce huata'mona'eri on'kumejdepo kenda o'ka'mey Jesústaj o'nonbatia'pakuyate. Ken doce huamata'mona'eritaj o'batohua'uyate. Huakka' jak Betsaidayon on'bahua'po kente aratbut

ehue'yo on'bahua'uyate. 11 Jesús o'pokonde on'tipe̱e̱po huakka' aratbut
huakka' jakya' on'nokotondepo Jesústaj on'tahua'uyate. Jesúsa o'baedpo
kenpa'ti huadak hua'a konig aratbut Dios huairitaj o'noknopo̱e̱apone
mo'nigpe̱e̱apone Jesúsa o'manmadika'po kenpa'ti aratbut dakhue'
e̱'ne'te o'bayarea'uyate.
12 Huaboa' e'sikonyakte Jesúsen doce huata'mona'eria Jesústaj
on'huahua'po
—I̱yo̱ katepi' jak ehue' o̱'e̱, aratbut ehue' o̱'ne, aypo ehue' o̱'e̱, konige̱po
huakka' aratbut e̱gkupopakte kan'taye'po kan'bape'po huakka' jakyo
meyo̱hue'da yamata'mona'. —Jesúsen doce huata'mona'eria Jesústaj
o'nona'nig'a,
13 —Opudomeya̱ aypo yan'bayok. —Jesúsa docetaj o'mana'uyate.
—Ehue'da to̱e̱hue'da o̱'e̱y. Cinco panes dos biigyo'da o'to̱e̱y. Biig
aypoere kanokayatue'po menpa' oro'taj e'ta'mona'ta' o'tipak. —Docea
Jesústaj o'nona'uyate.
14 Ken, cinco mil huabokerek o̱'ne'uyatepi'.
—Yan'bahuad. Yan'mana'. Cincuenta huakupo huakupoa'
yan'bahuad yan'mana'. —Jesúsa huanigpe̱ika'eritaj o'mana'uyate.
15 Kenda on'mana'nok aya'da on'bahuad'uyate. 16 Ken, Jesús huaba'te
cinco panes botta' biigere o'bapadpo kurudyo̱ o'mabopo Diostaj
dakiti o'tiona'pakdepo panes o'posakea'po biigkon okpukpukpo
huanigpe̱ika'eritaj o'bayokenok huanigpe̱ika'eriomeya̱ huakka'da
aratbuttaj on'bayoke'uyate. 17 Aya'ada on'bape'po dapoteymeya̱'
o̱gka'uyate. On'bape'depo doce kusogyo̱ huata'suj hueda̱'da on'dohuea',
huaboro' huaenmo boro'ta'sujmonere on'tihueda̱'uyate.

Diosen Cristo i̱'e̱ne. Diosa kurudya̱' meta'mona'uyne. Pedroa Jesústaj ona'uyate.
(Mt. 16.13-19; Mr. 8.27-29)

18 Nogok nogme'noete aratbut bahue'yo huanigpe̱ika'eriereyo'da
Jesúsere o̱'nepo Jesúsa o'tiona'pakpo, o'tiona'pakdepo huanigpe̱ika'eritaj
—¿Be'a i̱jje̱ do? ¿Katia' do'taj aratbuta menhuaika'? —Jesúsa
o'mana'uyate.
19 —Juan Bautista ke'na o̱'e̱. Sue'ada bo'huaa'ika'ne. Noga̱
Elías ke'na o̱'e̱. Bo'huaa'ika'ne. Nogomeya̱ nogtida Diosen
huamanbatia'pakerikudak a'nennada o̱'u̱yatenig, o'noyhuadde, kena
o̱'e̱. Bo'huaa'ika'ne. —Huanigpe̱ika'eria Jesústaj o'nona'uyate.
20 —¿Opuda̱ katedik o̱'e̱ do'taj on'tinopo̱e̱? —Jesúsa huanigpe̱ika'eritaj
o'mana'nok.
—Diosen Cristo i̱'e̱ne. Diosa kurudya̱' ontaj meta'mona'uyne. —
Pedroa ona'uyate.

"Ijbueyapoy." Jesúsa o'mana'uyate.
(Mt. 16.20-28; Mr. 8.30–9.1)

21 —Kenda Pedroa huaboa'da mena'nig manahue' yane'. —Jesúsa
i̱ghua'da o'mana'uyate. Kenpa'ti
22 —Do huabokerek i̱jje̱po Diosya' ijtiakuy. Huakka'da pai'da
ijnopo'e̱a̱poy. Judío huairitone', sacerdote huairi, kenpa'ti Moisésenba'
huamanmadika'eriere do'taj pakhue' o̱'nepo men'arakapone.
Bapa'me'noe e'pokde'te Diosa me'noyhuada̱'apone. —Jesúsa
o'mana'uyate.
23 Aya'tada o'mana'po,

—Be'api' do'hued e'manmadika' e'ka'ta' e'paknayo katepi' huạ'enda
on'pak ona'ti eretpakhue' ka'ne'. Ona'ti do'huedyo'da kan'pakike'.
Konig cruzte pai'da ijnopo'ẹạpoy konigti kenomeyạkon pai'da
kan'nopo'ẹ'. Kenpa'ti do'taj do'hued en'mana'taj men'nigpẹịke'.
24 Kenomey kenpa'da huạ'enda on'pakpo Cristoere kurudyọ onte'ti
noeonhuahuikahue' ọ'neapo. Kenomey kenpa'da huạ'enda pakhue'
ọ'nepo, Diostayo'da e'nigpẹẹta' huakka' on'pakpo onte'ti Diosere
ọ'neonhuahuika'apo. 25 Be'api' huabokerek katetapi' huakka'ta'da
on'eretpakpo on'bae'ika'po do'taj e'nigpẹẹta' pakhue' ọ'nepo kenpa'da
on'bueyapo. Diosyo noeonhuahuahue' ọ'neapo. Huakka' on'matọẹpo
Diosyo huahue'dik ọ'neapo. 26 Do'taj e'nokbira'nayo kenpa'ti do'hued
e'manmadika'taj en'tobira'nayo nogok do ijtiakdepo kenomeytakon
ijbakbira'apoy. Huabokerek ịjjẹnok Diosa me'ta'mona'uyne konig
Apag Dios huakhuairionig ịjjẹpo, 'urua'da ịjjẹpo, Diosya' kurudyạ'
ijhuarakdepo kenomeytakon ijbakbira'apoy. Kenpa'ti ijhuarakdepo
konig Diosen huata'monerionig 'urua'da ịjjẹạpoy. 27 Opudomey
sue'da ịyọ mo'ẹnig'a bueyhued mo'ẹpo huakka'tada Dios Huairitaj
e'noknopọịka'te en'nigpẹịka'te mo'ba'tiahuayapet. Buttida ijjay. —
Jesúsa aya'tada o'mana'uyate.

Jesúsa o'jeypakatu'uyate.
(Mt. 17.1-8; Mr. 9.2-8)

28 Jesúsa kenda eade'te ochopi' huame'noe e'pokde'te Jesús ote'yo
o'behuikpo a'tiona'pakya'po o'behuikpo Pedroere Jacoboere Juanere
on'behuik'uyate. 29 Jesúsa o'tiona'pakdepo Jesúsen huakok kokeyda
ọ'ẹtuy kenpa'ti yudtaj keregnada ọ'ẹtuy kenpa'ti senogda ọ'ẹtuyate.
30 Ken kenta' Jesústaj botta' huabokereka on'bopo on'batia'pakpo
adhuea'pane' Moiséskudak kenpa'ti adhuea'pane' Elíaskudakere
on'batia'pakpo 31 'urua'da konig jeynanada ọ'nepo ken konig
Jesús pai'da o'nopo'ẹạpo Jerusalénạ' kenpa'ti ken konig o'bueyapo
on'batia'pakuyate. 32 Pedromey digạ'da taytaya' e'ada tayhue' ọ'nepo
Jesústaj on'tiahuaypo Jesústaj 'urua'da jeynanada on'tiahuaypo.
Kenpa'ti nog botta' huabokerektaj on'tiahuaypo Jesúsere ẹ'ne'te
on'batiahuay'uyate. 33 Huabokereka Jesústaj e'nokhua'de'te

—Oro' ịyọ ọ'ẹpo huadakda ọ'ẹ. Bapa' bak o'kai'. Ontehuapa' nogtida
Moiséstaj nogtida kenpa'ti Elíastaj nogtida bak o'kai', Huamanmadika'eri.
—Pedroa Jesústaj ona'uyate.

Pedroa konigạ' oa' nopọẹhue'ada oa'uyate. 34 Pedro kenda eade'te
ẹ'sịhuị'ạ kenomeytaj o'batibuk'uyate, E'batibukte on'me'pukpo.
35 Ẹ'sịhuịyạ' on'pẹẹpo,

—In do'hued Huasi'po me'tạẹne. Huadi'da me'tạẹne kentaj yan'pẹẹ'.
Ken ẹ'sịhuịyạ' on'pẹẹ'uyate.

36 Kenda Diosa eade'te Jesústayo'da on'tiahuay'uyate. Soatayo' ọ'nepo
kenda huaboa'da on'tiahuaydenig batia'pakhue' ọ'neonhuahua'uyate.

Huasi'potaj toto' nokịrẹgạ o'nopo'tọẹnok dakhue'da ẹẹ'tada Jesúsa
o'yarea'uyate.
(Mt. 17.14-21; Mr. 9.14-29)

37 Eme'te ote'ya' Jesúsomey e'huarakde'te huakka'ada aratbut Jesústaj
on'huahua'uyate. 38 Huakka'ada aratbut ẹgkupopakyo nogtiada
huabokereka 'utta'da ona'po:

—In do'hued nogsi'potida me'tąęnig yatiahuay'. 39 Toto'a
o'nopo'tǫęnok o'sagkia'ika', o'irigą'ika', huakittaya' kutajpoa'
ǫ'ǫrǫkika'po, kenpa'ti huasi'potaj digą'da ǫgkadhuahuika'po ę'enonta'
pakhue' ǫ'ę. 40 "Toto'taj yanta'mona'." Ǫ'nen huanigpęika'eritaj
ijmana'denig'a okenhue'dik ǫ'neme', Huamanmadika'eri. —
Huabokereka 'utta'da Jesústaj ona'uyate.
41 —Opudomey aratbut oknopǫęhue' huąę'eri mo'ępo, dakhuea'da
mo'ika'ne. Opudere huakka'da huame'noe ikahue'dik ijjęąpoy. Opu-
domeytaj nogok nogok pęęhue'dik ijjeonhuahuika'apoy. Ǫ'nensi'potaj
yatotiak. —Jesúsa ona'uyate.
42 Huasi'poa Jesústaj e'huahuade'te toto'a barakte ǫ'huękanpo
o'irigą'uyate. Toto'taj,
—Keje', kenpa'da yakhuati'. —Jesúsa toto'taj enade'te huasi'potaj
o'yaread'uyate. Huasi'po huadakda ę'unde'te ke'nen huaojtaj
o'yokuyate.
43 —Kenpihuay ijjay, Dios kutayo huaboro'da ǫ'ępo 'urua'da ǫ'ępo
konig teyda o'kika'. —Aya'ada on'batia'pak'uyate.

"Do'taj me'darakapone." Onte'ti Jesúsa o'batia'pak'uy.
(Mt. 17.22-23; Mr. 9.30-32)

Ken 'urua'da Jesúsa o'kika'nok aya'ada, "Kenpihuay," en'batia'pakte
huanigpęika'eritaj,
44 —Daka' yan'pęę'. Okkahuehue' yane'. Do huabokerek ijjęnok
Diosa me'ta'mona'uyne. Do'taj huairiomeytaj menyokapone.
Huairiomeyą do'taj dakhuea'da ka'nogke'po menyokapone. —Jesúsa
huanigpęika'eriomeytaj o'mana'nig'a 45 huanigpęika'eri nopoenkahue'
ǫ'nenok konig Diosa o'makirągą'po manopoenkahue' o'maea'nok.
"¿Monig yą'ę?" Anai' e'nopǫąda onme'pukpo onahue' ǫ'ne'uyate.

"¿Be'a hueret huairida ę'dik yą'ęąpet?" Huanigpęika'eriomey on'batia'pakuyate.
(Mt. 18.1-5; Mr. 9.33-37)

46 "¿Oro'omeyą be'ata hueret huairida ę'dik yą'ęąpo?" Ken
huanigpęika'eria huayahuaya on'batia'paknig'a 47 kenda
huanigpęika'eri huanopoya' on'nopǫęnig Jesúsa o'nopǫę. Huasi'potaj
o'tǫępo o'boa'po 48 o'mana'po,
—In huasi'po ehue' ǫ'ę moknopǫęne. In huasi'potaj be'api' ee'nayo
do ijpaknok ee'nayo konigti do'taj e'dik mo'ęne kenpa'ti be'api'
do'taj o'deapet doere do'hued Apageretaj o'deapone. Do'hued Apągą
me'ta'mona'uyne. Huasi'potaj huatihuapokeri konig hueret huairida
ǫ'ne Diosnayo o'nopǫę. —Jesúsa huanigpęika'eritaj o'mana'uyate.

Ken aratbuta opudomeytaj dakhuea' ęgka'ta' pakhue' ǫ'nepo opu-
domeytaj on'tihuapokika'.
(Mr. 9.38-40)

49 —Huabokerektaj e'tiahuayde'te, ke'na ǫ'nendik o'dikka'po toto'taj
o'maenika', "Keje', kahue' yąę'." Oro'a ona'nok kenbokereka oro'ere
huahue' ǫ'ika'nok. —Juana Jesústaj ona'nig'a.
50 —Ken huabokerektaj "Kahue' yąę'," onahue' yane'. Ken
aratbuta oro'omeytaj dakhuea' ęgka'ta' pakhue' ǫ'nepo oro'omeytaj
bo'tihuapokne. —Jesúsa ona'uyate.

"Kenda ahue' yane'." Jacobotaj Juaneretaj Jesúsa o'mana'uyate.

51 A'ti kurudyo̱ ijhua'apoy Jesús o'nopo̱e̱po "Jerusalényo̱
ijhua'apoy," me'pukhue'ada 'urua'da o'nopo̱e̱depo 52 huakkuruda
menigtayo'da o'mata'mona'uyate. Samaria huadaribayo huakka' jakyo
o'mata'mona'uyate huatay jak kan'uke'po. 53 Jesús Jerusalényo̱ o'hua'nok
Samaria huakka' jakyo hua̱e̱'eria Jesústaj i̱yo̱ yataya' manahue'
o̱'ne'uyate. 54 Jacobo Juanere Jesúsen huanigpe̱i̱ka'eri kenda on'pe̱e̱depo,
—¿Konig Elíaskudak Diosen huamanbatia'pakeria o'ka'uyate,
kenomeytaj Samariayo hua̱e̱'eritaj konigti kan'mameyye̱'po ta'ak
kurudya̱' kakote' oro'omeya̱ ena'ta' menpa' on i'pak, Huairi? —Jesústaj
o'nona'uyate.
55 Jesúsa o'batiahuayatupo Jacobotaj Juaneretaj o'mana'po,
—Nama'da mo'nopo̱e̱ne, ken konig nopo̱e̱hue' yane'. 56 Do huabo-
kerek i̱jje̱nok Diosa me'ta'mona'uyne. Aratbuttaj a'barakya'po tiakhue'
i̱jje̱'uy. Aratbuttaj a'manopo'yareaya'po ijtiakuy. —Jesúsa o'mana'uyate.
Ken nog huakka' jakyokon onhua'uyate.

Nogomey Jesústaj e'nigpe̱i̱ka'ta' on'pakuyate.
(Mt. 8.19-22)

57 Ken dagte on'hua'po Jesústaj
—Meyopi' i'huaika'apo o̱'nen huanigpe̱i̱ka'eri e̱e̱'ta' ijpaki.
Eta'hua'ika'ta' ijpaki, Huairi. —Huabokereka Jesústaj ona'uyate.
58 —Nubakuhued huakog o̱'ta̱i̱ka'. Bakoyen kenpa'ti huapak o̱'ta̱i̱ka'.
Do huabokerek i̱jje̱nok Diosa me'ta'mona'uyne. Konige̱po donayo jak
to̱e̱hue' i̱ji̱kay. Nog jakyo nog jakyo ijtay'ikay. —Jesúsa huabokerektaj
ona'uyate.
59 —Beta'hua'. —Jesúsa nogtaj ona'nig'a,
—A'ti, huakkuru huaojtone'taj daka' toen'dik i̱jje̱a̱poy. Kenpa'ti
e'bueyde'te kubarakka'dik i̱jje̱a̱poy. —Jesústaj ona'uyate.
60 —Keje'. Huabot oknopo̱e̱hue'ya' hua̱e̱'eria nog oknopo̱e̱hue'
hua̱e̱'eritone'taj daka' kan'to̱i̱ke̱' kenpa'ti kan'kubarakke'. Onnayo
yahuati'. Huadak hua'a konig aratbut Dios Huairitaj oknopo̱e̱'dik
kenpa'ti nigpe̱e̱dik ka'ne'po yamanbatia'pakika'. —Jesúsa ona'uyate.
61 —Huaboa'da ontaj eta'hua'ta' e'pakada, Huairi huakkuru huabet-
taj "Ijhuay," a'mana'tuya'po jakyo e'hua'tuta' ijpaki. —Noga̱ Jesústaj
ona'uyate.
62 —Aratbut huaboa'da Diostaj o'noknopo̱e̱po on'nigpe̱e̱po
batikhue'da nigpe̱e̱'dik o̱'ne. Ken konig 'ikken o̱gkika'uy onte'ti ken
konig nopo̱e̱hue'dik o̱'nika'apo. Diostaj o'noknopo̱e̱po on'nigpe̱e̱po
e'batiknayo konig o̱gkika'uy onte'ti e'nopo̱i̱ka'nayo nogomey Dios
Huairitaj huaknopo̱e̱' kenpa'ti huanigpe̱e̱' tihuapokhue'dik o̱'neapo.
—Jesúsa ona'uyate.

10

Setenta huanigpe̱i̱ka'eritaj Jesúsa o'mata'mona'uyate.

1 Nogok Jesús Huairia o'baktie'ea'po nog setenta huanigpe̱i̱ka'eritaj
o'baktie'ea'po huakkuru botta' botta'taj o'mata'monea'uyate. Nog
huakka' jak nog huakka' jakyo o'mata'monea'po a'ti Jesúsakon ta'pota'
o'hua'apo.
2 —Huakka'ada Diostaj yanoknopo̱e̱a̱pet yan'nigpe̱i̱ka'apet sue'ada
huabokereka Dios Huairitaj huamaknopo̱e̱a̱'eri o̱'ne. Dios Huairitaj
yan'tiona'pakika'. Dios Huairia huamaknopo̱e̱a̱'eritaj kamata'mone'

yan'tiona'pakikati'. 3 Yanhuati'. Opudomey konig ovejasi'ponig
mo'ẹnok konig dubakuhuaenbanopoyonig mo'ẹạpo. Konig dubakuhuaa
ovejasi'potaj on'arakika' kenpa'ti aratbuta opudomeytaj konigti
mogka'apetdapi'. 4 Yudtaj kutamate tohuahue' yane'. Huakupe
huamantọẹpi' tohuahue' yane'. Nogda hua'iotpi' tohuahue' yane'.
Aratbuta dagte e'dejpi' batia'pakonhue' yane'. 5 Ken jakyo bo'kuddepo
huakkuruda "Opudomeytaj Diosa mo'nopo'yare'," yan'tiona'pakti'.
6 Ken jakya' aratbut en'nopo'yarea'ta' en'paknayo kan'nopo'yare'.
E'nopo'yareata' pakhue' ẹ'ne'nayo kenda huaboa'da yan'tiona'pakde'po
keje' yan'manati'. 7 Ken jakyo bo'kudapet kẹyọyo'da yanikati'. Kenda
aypo bo'yokapetnig yan'bapikati'. Kenda huẹ'ẹy bo'yokapetnig
yan'mayịkati'. Nogen e'baa'nayo dakhuapa aypopi' bayokika'dik
mo'ịka'apone. Ken nog jakyo nog jakyo hua'ehue' yanikati'. Ken
jakyo huakkuru bo'kudapet, kẹyọda yanikati'. 8 Huakka' jakyo
e'kudde'te aratbuta opudtaj bo'eddepo kenda aypo bo'yokapet,
yan'bapikati'. 9 Kẹyọ huakka' jakyo e'kudde'te dakhue' ẹ'huạẹ'taj
yan'bayarea'ikati'. "Huadak hua'a konig Dios Huairi meyọhue'da
ọ'ẹdenok opudomeyạ oy yanoknopọẹ'." Yan'manati'. 10 Kenoka' huakka'
jakyo e'kudde'te opudomeytaj ee'ta' pakhue' ẹẹ'nayo yanbakhuati'.
Jakya' yan'bakhua'depo, 11 "Oro'omeytaj pakhue' mo'ẹnok opudomeyen
huakka' jak kuruta' sorok oro'en hua'ita' e'tibette oro'a o'tihuekeay.
Huadak hua'a konig Dios Huairi meyọhue'da ọ'ẹdenok oyedda
yanoknopọẹ'." Yanhua'depo yan'manati'. 12 Nogok dakhuea' huakka'eri
aya'tada Diosa ke'poda castiga o'magka'apo. Kenoka' ken jak huạẹ'eria
opudomeytaj ehue' moe'ụynigtaj kenomeytataj ke'ponanada castiga
o'magka'apo. Sodomatanayo sue'da castiga o'magka'uyate. —Jesúsa
setenta huaknopọẹ'eritaj o'mana'uyate.

Huakka' jak huạẹ'eria Diostaj nigpẹẹhue'ada dakhuea'da ọgkika'po nopo'koreahue' ọ'ne'uyate.
(Mt. 11.20-24)

13 —Huakka' jak Corazín huạẹ'eria pai'da mo'nopo'ẹạpone.
Kenpa'ti huakka' jak Betsaida huạẹ'eria pai'da mo'nopo'ẹạpone.
Opudomeyen jakya' Diosa teyda o'kame'nig'a 'urua'da o'kame'nig'a
o'bayareame'nig'a, opudomeynayo nopo'koreahue' mo'ẹme'ne.
Konig Betsaida huakka' jakya' kenpa'ti Corazínyạ' Diosa 'urua'da
o'kame' kenpa'ti teyda o'kame' konigti Tiro huakka' jakya' Sidón
huakka' jakya'kon Diosa 'urua'da ẹgka'nayo kenomeyạ ịda
yan'manopo'korea'uyyetnig'a kenpa'ti pai'da ọ'nea' aratbuttaj
moknopọẹpo saconig yan'otay'uyyetnig'a. 14 Nogok kenoka' Diosa
aya'tada aratbuttaj dakhuea' huaka'eritaj castiga o'magka'po
Tiro huạẹ'eritaj Sidón huạẹ'erieretaj sue'da castiga o'magka'apo.
Opudomeytanayo digạ'da castiga mogka'apone. 15 Opud Capernaum
huakka' jakyo huạẹ'eri "Huadakda ọ'ẹy." Mo'nopọẹnig'a, "Kurudyọ
o'hua'apoy." Mo'nopọẹnig'a. Kubarakyoyo'da bo'hua'apone. —Jesúsa
o'mana'uyate.

16 —Aya'ada opudomeytaj e'nigpẹẹ'nayo do'taj on'nigpẹẹạpo. Aya'da
opudomeytaj pakhue' ẹẹ'nayo do'taj pakhue' ọ'ne. Kenpa'ti aya'da do'taj
pakhue' ẹẹ'nayo Diostaj pakhue' ọ'ne. Diosa me'ta'mona'uyne. —Jesúsa
setentataj o'mana'denok setentaakon o'nokbahua'uyate.

Setenta onte'ti on'kume'uyate.

17 Nogok setenta huanigpeika'eri on'kumejdepo durugteda
on'kumejpo,
—Oʼna boʼteypakaʼnok totoʼa oroʼtaj moʼnigpeepo bokbahuameʼne,
Huairi. —Jesústaj oʼnonaʼuyate.
18 —Diosa totoʼ huairitaj oʼenmeʼ kurudyaʼ, ijtiahuaymey. Konig
ojbed idada kurudyaʼ oʼkotonmeʼ. Totoʼ kurudyaʼ barakyo okotmeʼte.
19 Doʼhua yonaʼnok bihuitaj tugdik kenpaʼti toʼtidtaj tugdik kenpaʼti
totoʼtaj gana ogkaʼdik moʼepo bihuia toʼtidapiʼ totoʼapiʼ opudomeytaj
sigpiʼ digaʼ noeyanhueʼdik moʼene. 20 Kenda huadakda oʼenigʼa totoʼ
opudomeytaj moʼnigpeeme'tenok durugpakhueʼ yaneʼ. Diosensi'po
moʼenok kurudyaʼ opudendik Diosa eʼtimadoyaʼdeʼ moʼtene Diosere
oʼnoeonhuahuikaʼapoy. Kenda yanʼnopoepo yanʼdurugpak. —Jesúsa
oʼmanaʼuyate.

Jesús oʼdurugpakuyate.
(Mt. 11.25-27; 13.16-17)

21 Diosen Nokireega oʼnopoʼtoenok Jesúsa oʼdurugpakpo Diostaj,
—Kurudyo huaeʼeri Huairi iʼene kenpaʼti huadariyo huaeʼeri Huairi
iʼene, Apag Dios. Huaboaʼda setentataj iʼbateypakameʼnig kenda
suhueʼda huanopoeʼeritaj iʼmaʼnopoeaʼne Apag Dios. Kenda huakkaʼ
huanopoeʼeritanayo manopoeahueʼ iʼene. Kenda iʼpakpo ʼuruaʼda
iʼkaʼde. —Apag Diostaj Jesúsa oʼtionaʼpakpo,
22 —Doʼhued Apaga beʼteypakaʼuyne, meʼnopoeaʼuyne. Ayaʼda be-
yokuyne. Do Diosen Huasiʼpo oʼe, Apag Diosayoʼda moknopoeaʼne.
Konig Apag Dios oʼepo, konig oʼnopoe, konig Apag Dios oʼkaʼ doʼhuayoʼda
ijnopoey kenpaʼti kenomeytaj doʼhua Diosen Huasiʼpoa ijmaknopoeay.
—Jesúsa oʼmanaʼuyate.
23 Huanigpeikaʼeritaj oʼbatiahuayʼepo,
—Opudomey doʼhued huanigpeikaʼeri moʼepo doʼtaj Diosen
Huasiʼpotaj onʼtiahuaypo durugda moʼene. 24 Aʼnenda huakkaʼ Diosen
huamanbatiaʼpakeria kenpaʼti huadaribayo huairierea do Diosen
Huasiʼpotaj eʼtiahuaytaʼ menʼpakuyatenigʼa tiahuayhueʼ meʼnuyne.
Kenpaʼti doʼhued eʼmanmadikaʼ eʼpeetaʼ onʼpakuyatenigʼa peehueʼ
meʼnuyne. —Jesúsa huanigpeikaʼeritayoʼda oʼmanaʼuyate.

Konig Samaria huadaribayo huaeʼeria ʼuruaʼda oʼkaʼuyate, konigti yagʼkikatiʼ.

25 Ken Moisésenba' e'mana' huamanmadika'eri o'bodpo, Jesústaj
o'huahua'po Jesúsa nama'dapi' kae'po,
—¿Diosere a'noeonhuahuikaya'po kate ka'dik ijje? —Jesústaj ona'uyate.
26 —¿Katea' Moisésba' ya'madoya'uyate? ¿Monig i'tiahuay? —Jesúsa
ona'uyate. Moisésenba' huamanmadika'eritaj ona'uyate.
27 —Dios Huairitaj di' yanika'. Huanopo'a huakka'da yan'pakpo
Diostaj di' yanika'. Nokireega huakka'da yan'pakpo Diostaj di' yanika'.
Huaso'a teyda ya'nepo Diostaj di' yanika'. E'nopoika' ya'deretpakpo
Diostaj di' yanika'. Kenpa'ti konig huata' di' i'e konigti nog aratbuttaj di'
yan'maika'. —Moisésenba' huamanmadika'eria Jesústaj ona'uyate.
28 —Buttida ia'. Kenda eka'nayo Diosere i'noeonhuahuika'apone. —
Jesúsa ona'uyate.
29 Huadakda ona' aratbut kan'nopoede'po Jesústaj ona',

—¿Betataj di' mae'dik i̱jje̱? —Moisésenba' huamanmadika'eria ona'nok.
30 —Nogbokerektida Jericó huakka' jakyo dagte o'huae'uyate.
Judío aratbut o̱'e̱po Jerusalénya̱' Jericóyon o'huarakpo dagte e'hua'ete
sue'da huabereeria on'huahua'po, o'nogka'po, on'bitbitpo, aya'da
o'nokbakaya'po yudtakon o'nokbakaya'po dagte ken huabokerektaj
o'nenonpo o'nokbahua'uyate. Ke'na judío huabuey'dikte dagte
onpahueduyate. 31 A'ti judío sacerdote ken dagte o'hua'epo judío
huabokerek enpahuedtaj e'tiahuayada dagte adpenda okpokon'uyate.
32 Nog huabokerekkon o'hua'epo ke'na Leví aratbut e̱e̱'tada, o'hua'epo
kente enpahuedte e'tiahuayada ke'nakon okpokon'uyate. Leví
aratbut Diosen jakya' on'baa'ika'uyate. Ken enpahuedte e'tiahuayada
okpokon'uyate. 33 Nog huabokereknayo judío ehue' Samaria hua̱e̱'eri
o̱'e̱po Samaria hua̱e̱'eri judío hua̱e̱'eritaj di' maehue' o̱'nika'. Ken
Samaria hua̱e̱'eri dagte o'hua'epo judío enpahuedte o'tiahuayato'po
o'tinepahui'po 34 o'huahua'po, huaentaj 'urusihuada vinoere
okhueke'edepo huakbetakon o'tinuku'depo ke'nen mulayo o'behuika'po
huatay jakyo o'tohua'de'uyate. Ke̱yo̱ daka' o'to̱e̱'uyate. 35 Eme'te ken
Samaria hua̱e̱'eri ahua'deyapo botta' huakupe kutamayo o'tokdepo
jak huato̱e̱'eritaj o'yokpo "In judío huabokerektaj daka' yato̱e̱'. Nogda
huakupe e'paknayo a'ti ijkumejdepo o'yokapone." Samaria hua̱e̱'eria
ona'uyate. 36 Ken huabokerektaj huabereeria o'nogka'uyate, bapa'
huabokereka on'tiahuay'uyatenig'a, ¿Be'ata di' o̱'u̱yate? —Jesúsa
Moisésenba' huamanmadika'eritaj ona'uyate.
37 —Ke'na o'tinepahui'po okbetbetpo o'tinuku'uyate. Ke'na di' o̱'u̱yate.
—Ken Moisésenba' huamanmadika'eria Jesústaj ona'nok,
—Yahuati'. Konigti yakikati'. —Jesúsa ona'uyate.

Marta Maríaenere jakyo Jesús o̱'i̱ka'uyate.

38 Jesúsa onte'ti o'hua'udhuahua'po huanigpe̱i̱ka'eriere o'hua'uyate.
Huakka' jakyo o'kuddepo ettone' o'dikka' Martaa ke'nen jakyo kataye'po
o'ed'uyate Jesústaj. 39 Martaen huama'buy María Jesústaj daka'
a'nigpe̱e̱a̱ya'po Jesúsen hua'ita'pote o'huad'uy. 40 Martanayo huakka'
o'baa'po kenpa'ti huakka'da ka'dik i̱jje̱y o'nopo̱e̱po o'mepu'kepo Jesústaj
o'huahua'po,
—Do'hued huama'buya do'taj tihuapokhue' me'e̱ne. Nogtia'da aya'da
ijkay. Do'hued huama'buya do'taj tihuapokdik o̱'e̱. Kenpa' i'nopo̱e̱t.
"Martataj yatihuapok." Maríataj yana', Huairi. —Martaa Jesústaj
ona'uyate.
41 —Nogda nogda huakka'da i'ka'po i'mepu'ke'nig'a, Marta.
42 Kenyo'da do'taj e'nigpe̱e̱' huadaknanada o̱'e̱. Kenda o̱'nen huama'buy
María o'pak. Do'taj e'pe̱e̱ta' o'pak. Kenda huadaknada o̱'e̱. Be'api'
do'hueddik okdikkayhue'dik o̱'ne. —Jesúsa ona'uyate.

11

Jesúsa konig tiona'pakdik o̱'e̱ o'manmadika'uyate.
(Mt. 6.9-15; 7.7-11)

1 Nogok bebahueya' Jesúsa o'tiona'pakonhua'depo o'batikdenok,
—Juan Bautista ke'nen huanigpe̱i̱ka'eritaj o'manmadika'po
huationa'pak o'manmadika'uyate. Konig Juan o'manmadika'uyate
konigti oro'omeytaj mon'madika', Huairi. —Nogtiada Jesúsen
huanigpe̱i̱ka'eria Jesústaj ona'uyate.

2 —In konig yan'tiona'pakti': Oro'en Apag i̱'e̱ne, Apag Dios. Kurudyo̱
i̱'i̱ka'po kenpa'da huadakda i̱'i̱ka'ne. O̱'nendik kenpa'da huadakda
o̱'e̱. Huairi i̱'e̱nok i̱da aya'ada ontaj mo'nigpe̱i̱ke'. Dios Huairi
i̱'e̱po aya'da i'pakpo i'manika'. Kurudyo̱ hua̱e̱'eria mo'nigpe̱i̱ka'po
o̱gkika' konigti i̱yo̱ huadariyo aya'ada huaka'. 3 Inme'noete aypo
oro'taj a'nigya̱ya̱'po bo'tihuapok. 4 Oro'omeyen dakhuea' e'ka'
bokkahuea' kenda oro'taj dakhuea' mogkame'nigtaj oro'akon
o'bakkahuea'demey. Ke̱ya̱' dakhuea'da o̱gkika' ke̱yo̱ toahue' moe'.
Oro' nama'da e'ka'ta' e'paknayo dakhuea' kahue' o̱e̱i̱' bo'tihuapok,
Apag Dios, ken.

—Jesúsa e'tiona'pak o'manmadika'po.

5-6 Jesúsa nogi̱ti o'manmadika'po,

—Opudomey nogtipi' sikyo nopoka' huadi'en jakyo e'hua'nayopi'.
"Do'hued jakyo bidta'da do'hued huadi' o̱kye̱denig'a aypobayo' i̱jje̱po
aypo yokhue'dik i̱jje̱po sue'da aypo beyok." Ke'na ena'nayo 7 ke'nen
huadi' jakyo o̱'e̱po, "Aypo beyok. Onnahue' mee'. Yokhuikdey.
Do'huedsi'poere doere o'tay'i. Aypo a'yokya'po e'mabota' pakhue'
i̱jje̱y." Ke'na yaapetpi'. 8 Oro'en huadi' e̱'e̱a̱da sikyo nopoka' aypo
yokhue' me'e̱ne. "Aypo beyok" oro'omeya̱ batikonhue'da ona'bednok
kan'batike'po sikyo nopoka' aypo bo'yokapone. Katepi' aypo o'paki
bo'yokapone. 9 In o'nona'nig e'tiona'pak o'nonmadika'ne. Katepi'
bo'pakpo, "Beyok." Diostaj yan'tiona'pakika'. Diosa bo'yokapone.
Katepi' bo'pakpo, yan'tiona'pakika'po yaduk, batikhue'da bo'ukpo
bo'huahuaypo, mo'to̱e̱a̱pone. Ijtiaki, menigokhuike' konig Diostaj
e'tiona'pak o̱'e̱nok Diosa mo'nigokhuike'apone. 10 Konig bo'pakpo,
"Beyok." Diostaj e'tiona'paknayo Diosa bo'yokapone. Katepi'
bo'pakpo bo'tiona'pakpo e'uknayo batikhue'da e'uknayo bo'huahuaypo
mo'to̱e̱a̱pone. "Ijtiaki, menigokhuike'," e'tiona'pakika'nayo Diosa
mo'nigokhuike'apone.

11 Apag Diostaj e'tiona'pak in konig o̱'e̱. Huasi'po katetapi' on'pakpo
huaojtaj "beyok" o'nona'ika'. Kenda ea'te bo'yokika'apone. "Pan beyok,"
huasi'poa ena'nayo huaoa huid yokhue' o̱'e̱a̱po. Panda beyokapone.
"Biig beyok," huasi'poa ena'nayo huaoa bihui yokhue' o̱'e̱po biigda
beyokapone. 12 "Huatahuaokda beyok," huasi'poa ena'nayo huaoa
to'tid yokhue' o̱'e̱po huatahuaokda beyokapone. 13 Dakhuea' huaka'eri
e̱e̱'pi' huasi'potaj katepi' huadaknada mo'bayokika'ne. Opuden Apag
Dios kurudyo̱ o̱'i̱ka' huadaknada o̱'e̱po 'urua'da bo'yokapone. "Diosen
Noki̱re̱g beyok." E'tiona'paknayo bo'yokapone. —Kenda Jesúsa hua-
tiona'pakonhua' o'manmadika'uyate.

"Toto' huairia Jesústaj o'teyya'." Sue'ada nama'da on'huaa'uyate.
(Mt. 12.22-30; Mr. 3.19-27)

14 Nogok huabokerek o̱'e̱'uyate. Toto'a o'nopo'to̱e̱nok a'pakhue'dik
o̱'u̱yate. Jesúsa toto'taj okendenok huaboa'da oa'pakon'uyate. Kenda
aratbut on'tiahuaydepo kenpa'ti on'pe̱e̱depo, "Kenpihuay," o'da'uyate.

15 —Toto' huairia Jesústaj o'teyya'nok toto'taj o'makenika'. —Sue'ada
oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eria on'huaa'uyate.

16 —Diosa ontaj e'ta'mona'uynayo konig Dios kuruderia teyda
o'kika'nig konigti yaka'. —Nogomeya̱ nama'da Jesústaj o'nona'uyate.
17 Kenda kenomey judío huairia on'nopo̱e̱nig Jesúsnayo kenda
o'nopo̱e̱po,

—Huadari gobierno huairi huakka'da aratbuttaj huamana'ika'eria
huayahuaya e'magkika'nayo aya'da ken aratbuten gobierno
huairi ehue'da o̱'neapo. Kenpa'ti huabet huabetere nogtaj nogtaj
e'batuktuknayo ehue'da o̱'neapo. 18 Konigti toto' huairiomey e̱gka'nayo
toto' nog toto'taj e'magka'nayo toto' huairi ehue'dik o̱'neapo. "Toto'taj
a'makenya'po toto' huairia Jesústaj o'teyya'." Nama'da mo'batia'pakne.
19 Toto'taj ka'makene'po toto' huairia do'taj o'teyya' opudomey
nama'da mo'tinopo̱e̱nig'a. Oro'en huanigpe̱ika'eritaj toto' huairia
o'manopo'teypaka'ika' toto'taj kamakmaene'po opuda̱ kenpa' ea'nayo
"Da boa'ne." Opudomeyen huanigpe̱ika'eria mona'apone. 20 Dios teyda
o̱'e̱po do'taj be'teypaka'nok toto'taj ijmakenikay. Do Diosen Huairi
ijtiakdey aya'ada nopo̱e̱'dik o̱'neapo kenpa'ti nigpe̱ika'dik o̱'neapo.
Opudomeyere i̱jje̱dey. Do'taj menoknopo̱ika'.
21 Huabokerekpi' teyda o̱'e̱po konig huairi o̱'e̱po huakka' pi̱ya̱'
o'mato̱e̱po ke'nen jak daka' o'ta̱to̱e̱po. Do'hued jakyo katepi' me'ta̱e̱nig
daka' ijto̱e̱nok bepi' kudhue'dik o̱'e̱a̱po o'nopo̱e̱nig'a, 22 noga̱pi' huam-
agka'eria nogi̱ti teyda o̱'e̱po kentaj e'huatiaknayo o̱gka'po jokbakaya'po
pi̱ya̱' kenpa'ti aya'da okbatohua'apo.
23 Be'api' do'taj pakhue' e̱e̱'nayo konig do'taj dakhue'da mo'e̱ne.
Sue'ada do'taj on'pakpo daka' moknopo̱e̱po mo'nigpe̱e̱po huakka'tada
Diostaj moknopo̱e̱a̱'ne do'taj mo'nigpe̱e̱a̱'ne. Nogomeynayo do'taj
batotiakhue' o̱'nepo huakka'tada maknopo̱a̱hue' on'maea'. —Jesúsa
o'mana'uyate.

Dakhue' toto' noki̱re̱ga̱ huabokerektaj ekhua'deada onte'ti o'kumej.
(Mt. 12.43-45)

24 —Dakhuea' toto' huabokerektaj e'nopo'toeonhuahua'de'
okhua'depo aratbut ehue' e̱e̱'yo̱ o'hua'po meyo̱pi' hua̱ika' e'uktada
huahuayhue' o̱'e̱po "Ke̱yo̱ i̱ji̱kamey a'kumeyi̱'." Ken noki̱re̱ga̱ o'nopo̱e̱po,
25 ken huabokerektaj o'nopo'to̱ikame', kentaj e̱kye̱de'te Diosapi'
nopo'to̱e̱hue'tada daknopo'da konig jak e'beroke'yonig 'urua'da
o̱'e̱nok 26 ken toto'a o'hua'po nog siete dakhue'nada noki̱re̱gtaj
o'bahuahuaydepo o'batotiakpo dakhuea'da o̱'nepo ke'nanayo sue'da
dakhue' o̱'e̱po ken ontayo' huabokerektaj on'nopo'to̱e̱nok. Huakkuruda
nogtoto'tida o'nopo'to̱e̱po sue'da dakhue'da o̱'e̱po ta'pota' ocho dakhuea'
toto' on'nopo'to̱e̱depo huabokerek dakhuea'da o̱'e̱a̱po. —Jesúsa
o'mana'uyate.

Diosa ea' huanigpe̱ika'eri durugda o̱'nika'apo.

27 Jesúsa kenda e'manade'te,
—Ken ettone' o̱'nen hua̱ye̱a̱ ontaj besi'popakuypo kenpa'ti ontaj
meminoganhuahua'uypo durugnada ka̱ike'. —Ettone'a̱ aratbut
e̱gkupopakyo o̱'e̱po 'utta'nada ona'uyate.
28 —Do'hued hua̱ye̱nayo sue'da durugmon o̱'e̱nig'a aya'da Diosba'taj
on'pe̱e̱depo on'nigpe̱e̱po o̱gkika'po kenata'taj nogi̱ti durugda o̱'nika'apo.
—Jesúsa ettone'taj ona'uyate.

—On Diosya' o'tiakuyate. Oro'omeya̱ oknopo̱e̱'dik ka'ne'po konig Dios teyda o'kika' konigti yaka'. —Dakhuea' huaka'eriomeya̱ Jesústaj o'nona'uyate.
(Mt. 12.38-42; Mr. 8.12)

29-32 Huakka'ananada Jesústaj en'tikupopakte,

—Opudomey aratbut oy mo'noika'. Dakhuea'da huaẹ'eri mo'ika'. Konig Dios teyda ka'dik oọ'ẹ konig e'bayarea' konigti oro'taj mogke' mo'nopọẹnig'a. Konig Jonás oọ'ẹ'uyate, konigti Diosa do'taj me'ẹa'apone. Jonás 'urua'da oọ'ẹ'uyatenok Nínive huakka' jak aratbut on'nigpẹẹpo Diostaj on'manopo'korea'uyate. Konigti do huabokerek ịjjẹnok Diosa me'ta'mona'uyne 'urua'da ịjjẹaponok aratbuta men'tiahuaypo oknopọẹ'dik yạ'neapet, Diosa o'ta'mona'uy oknopọẹ'dik yạ'neapet. A'nennada huakka' jak Nínive huaẹ'eritaj Jonás Diosba' e'mana'de'te Nínive aratbut Diostaj on'nopo'korea'po huaboa'da Diostaj on'nigpẹẹ'uyate. Oy aratbut do'taj mo'pẹẹdenig'a nopo'koreahue' oọ'nepo do'taj oknopọẹhue' mo'ẹne. Jonás sue'da huairi oọ'ụyate. Donayo huahuak huairi ịjjẹpo, konigẹpo kene'huạyạ'me'noete aya'da Diostaj on'nigbakupobopo kenoka' opudomey oy huaẹ'eri a'neneri Nínive huaẹ'eriere Diostaj onteteyo' bo'ta'bopo. Opudomey oy huaẹ'eri dakhuea'da mo'ẹpo do'taj e'tiahuayada e'pẹẹdeada nopo'korehue' mo'ụyatenok. Nínive huaẹ'eria kenda Diostaj on'bahuaa'apo. A'nennada huadaribayo ettone'ạ huairi oọ'ụyate. Ke'nendari adtenada oọ'ụyate. Salomón Israel aratbuten huairi huakka'nada o'nopọẹpo 'urua'da o'batia'pakika'nok a'pẹẹya'po ken ettone' ke'nenbaya' bidtenada o'hua'onhuahua'uyate. Israel aratbutenbayo o'hua'onhuahua'uyate. Salomóna sue'da 'urua'da o'nopọẹ'uyate. Donayo 'urua'nanada ijnopọẹpo huakka'da ijnopọẹnig'a oy huaẹ'eria sue'ada do'taj mo'pẹẹpo moknopọẹne. Konigẹpo nogok kene'huạyạ'me'noete aya'da Diostaj en'nigbakupobo'te opudomey oy huaẹ'eri dakhuea'da mo'ẹ do'taj nigpẹẹhue'ada oknopọẹhue' mo'ụynok, ettone' huairia Diostaj o'bahuaa'apo. —Jesúsa o'mana'uyate.

Oro'omeyen huakpo konig huạsọ'en huakjey oọ'ẹ.
(Mt. 5.15; 6.22-23)

33 —Huakjey e'bakpakde'te ẹktịokẹ'yọ huadạhue' oọ'nika'. Sorokkosotone'toyo huadạhue' oọ'nika'. Huakjey e'bakpakte kutopa kutapen on'huadạ'ika'. Kente jeyda oọ'ẹnok aya'da on'kudpo batiahuaya'dik oọ'ne. 34-35 Aratbuten huakpo konig huạsọ'en huakjey oọ'ne. Aratbuten huakpo huadakda ẹẹ'nayo huạsọ'ạ jeyonigti oọ'ẹ. Konigti huakjey jeyda ẹẹ'te aratbut katepi' e'ka' tiahuaydik oọ'ne. Aratbuten huakpo dakhue'da ẹẹ'nayo daka' tiahuayhue'dik oọ'ne. Konig sikkịrẹgyọ huạsọ' oọ'nepo katepi' kahue'dik oọ'ne. Konigti aratbuten huanopo' oọ'ẹ konig huakjey aratbutensọ'yo oọ'ẹ. Huadaknopo'da ẹẹ'nayo huadakyo' on'nopọịka'. Konig 'urua'da Diosa o'nopọẹ kenpa'ti Diosa o'pak aratbutkon o'nopọẹ kenpa'ti ọgka'. Aratbutennopo' dakhue'da ẹẹ'nayo katepi' dakhue' e'nopọẹ'nayo aratbuttaj 'uruda e'nopọẹ' Diosa manopọẹạhue'dik o'mae. Aratbut dakhue'nopo'da ẹẹ'nayo konig sikkịrẹgyọ oọ'ne. Meyon huahue'dikda oọ'ne. Konigẹpo keyoj, dakyo' yạg'kikati'. Huanopoya' huadakyo' yan'nopọẹpo, batikhue' yane'. E'batiknayo konig sikkịrẹgyọ mo'ịka'apone. 36 Huanopoya' huadakda e'nopọẹ'nayo Dios konig huakjey ke'nen dag bo'tiahuaya'ne kenpa'ti huadak e'ka' mo'nopọẹạ'ne. Sikkịrẹgyọ ehue' mo'ẹạpone. Konig huakjey o'bakpakpo 'urua'da o'ta'te tiahuaydik mo'ẹpo kenpa'ti Diosen e'ka' mo'nopọẹạpo. —Kenda Jesúsa o'manmadika'uyate.

Fariseo huairitaj kenpa'ti Moisésenba' huamanmadika'eritaj Jesúsa o'bahuaa'uyate.

(Mt. 23.1-36; Mr. 12.38-40; Lc. 20.45-47)

37 Jesúsa e'manmadika'de'te, "Doere mo'bape'." Jesústaj fariseoa
ona'uyate. Jesús ke'nen jakyo o'kuddepo kutopate o'huaduyate. 38 Judío
aratbut bapehued huaba' on'bakoyo'ika'. Jesús ba'koyohue' kuto-
payo o'huadnok fariseoa o'tiahuaydepo, "Kenpihuay, ba'koyohue'ada
o'bapeapo," fariseoa o'tinopo̱e̱'uyate.

39 —Opudomey fariseo huairi konig plato' taza huabakoyoa'eri mo'e̱po
hua̱so̱'ensi'dakyo'da daka' bo'koyoa'ika'ne. Aratbut kan'tiahuaye'po
'urua'da hua̱so̱'si'dak bo'koyoa'nig'a huanopo'nayo dakhue'da mo'e̱ne.
Nogen on'ta̱e̱ bo'eretpakpo mo'bakkay'ika'ne kenpa'ti katepi' dakhuea'
bo'kika'. 40 Nama'da mo'nopo̱i̱ka'. Diosa hua̱so̱'si'dak o'ka'uyate. Ken
Diosa kenpa'ti hua̱so̱'en huanopo' o'ka'uyate. Kenda nopo̱e̱'dik mo'e̱ne.
41 Huanopoya' yan'matinepahui'po pai'da aratbuttaj yan'bayokikati'
kenda e'kika'nayo aya'da hua̱so̱'en 'uruda mo'e̱a̱pone.

42 Pai'nada mo'nopo'e̱a̱pone, opudomey fariseo huairi. Aypo
huatokbuk sue'da Diostaj bo'yokika'nig'a nog aypo huatokbukba'a
'uruda Diostaj sue'da bo'yokika'nig'a aratbuttanayo huadakda kahue'
mo'i̱ka'po kenpa'ti Diostaj di' ehue' mo'e̱ne. Aypo huatokbuk Diostaj
yokdik mo'e̱po kenpa'ti aratbuttaj huadakda kika'dik mo'e̱po kenpa'ti
Diostaj di' e̱'dik mo'e̱ne. 43 Huanopo'a pai'nada mo'nopo'e̱a̱pone,
opudomey fariseo huairi. Judíoen hua̱i̱take' jakyo 'uruda huairien
huahuadte ehuadta' bo'eretpakika'ne. Huakka' jakte e'hua'e'te
"I'tiak huairi." "I'tiak huamanmadika'eri." Kenpa' enayo'da e'pe̱e̱ta'
bo'eretpakika'ne. 44 Opudomey fariseo huairi kenpa'ti Moisésenba'
huamanmadika'eri pai'nada mo'nopo'e̱a̱pone. "Oro'omey huadakda
o̱'e̱y." Nama'da mo'nopo̱e̱'ika'nig'a konig ta̱hui̱ri̱gda dakhue'nada
mo'e̱ne. Dakhue'da e̱'ne'tada aratbuta nokothue' o̱'ne. Opud konig
kubaraktone'onig mo'e̱ne. Kubaraktone'taj aratbut tiahuayhue' o̱'nepo
kente on'huae'ika'. Aratbut sorokyo e'para' e̱e̱'tada tiahuayhue'da
o̱'nepo on'huae'ika'. —Jesúsa o'mana'uyate.

45 —Oro'omeytakon dakhuea'da o'huaa'ne, huamanmadika'eri. —
Moisésenba' huamanmadika'eria Jesústaj ona'uyate.

46 —Pai'nada mo'nopo'e̱a̱pone opudomey Moisésenba' huaman-
madika'eri. Nogda nogda huakka'da ya̱g'kika', be'api' kenda kahue'dik
e̱e̱'tada opudomey aratbuttaj mo'mana'ika'ne. Opudnayo sigpi' kenda
kahue' mo'i̱ka'ne.

47 Pai'nada mo'nopo'e̱a̱pone opudomey. Opudomeyen
adhuea'pane'kudak Diosba' huamanbatia'pakeritaj on'barakuyate.
E'bueykudaken kubarakta' huid jaksi'po konig okkahuehue'dik huid
jaksi'po bo'kika'ne. 48 Diosba' huamanbatia'pakeritaj opudomeyen
adhuea'pane'a̱ on'batiaraka'uy. Opudomeyen adhuea'pane' huadakda
o̱gka'uyate opudomeya̱kon mo'nopo̱e̱po, kubarakta' okkahuehue'dik
huid jaksi'po bo'kika'.

49 Konige̱po, "Diosba' huamanbatia'pakeri ijmata'mona'apoy kenpa'ti
huanigpe̱i̱ka'eri ijmata'mona'apoy. Sue'tada on'barakapo nogomeytaj
onhuadiaypo diga̱' on'magka'apo." Diosa huakka' o'nopo̱e̱po kenda
o'mana'uyate. 50-51 Konige̱po opudomey aratbut oyda mo'noenig,
opudomeytaj Diosa diga̱' mogka'apone. Opudomeyen adhuea'pane'

Diosba' huamanbatia'pakeritaj on'barakuyate. Diosa huadari e'ka'de'te huakkuruda Abeltaj o'arakpo o'buey'uyate. Nogok nogok nogtaj nogtaj on'barakpo, ta'pota' Zacaríastaj o'darakuyate. Diosen 'uru jak kurute 'uhua e'arakika'ta' Diostaj e'nigbakpakika' kutopa o̱'e̱. Kutopa Diosen jaknopoya' Zacaríastaj o'darakuyate. Diosba' huamanbatia'pakeritaj opudomeyen adhuea'pane' on'barakuynok opudomeynayo barakhue' e̱'u̱ypi' Diosa diga̱' mogka'apone.

52 Opudomey Moisésenba' huamanmadika'eri pai'nada mo'nopo'e̱a̱pone. Aratbuttaj daka' Diosba' nopo̱e̱a̱hue'dik mo'e̱ne. Konig Diosensi'po e̱e̱' nopo̱e̱hue' o̱'nepo. Opudomeykon Diosensi'po ehue' mo'e̱a̱pone kenpa'ti nogomey Diosensi'po ehue'dik o̱'neapo oknopo̱e̱hue'ada bo'ka'po. —Jesúsa o'mana'uyate.

53 Jesúsa kenda e'mana'de'te Moisésenba' huamanmadika'eriomeya̱ fariseoerea Jesústaj diga̱'da on'huadiaypo nogpa' nogpa' kirigayo̱' o'nona'uyate. 54 Jesúsa nama'da kae'popi' yaapetpi' on'nopo̱e̱po on'pe̱e̱nig'a dakhuea' ea' e'pe̱e̱ta' on'paknig'a. Jesúsa dakhuea' oa' e'huaa'ta' on'pakpo.

12

"Oro' huadakda o̱'e̱y." Fariseomeya̱ nogomeytaj nama'da on'manopo̱e̱a̱'ika'nig'a fariseotaj keyoj daka' yan'pe̱ika'.

1-2 Jesúsa daka' o'manmadika'onhuahua'po huakka'nanada aratbut o̱gkupopakdepo huakka'ada aratbut o̱'nepo batugon o̱gka'uyate. Huakkuruda huanigpe̱ika'eritaj o'mana'po:

—"Oro'omey huadakda o̱'e̱y." Fariseo huairia aya'tada e'manopo̱e̱a̱'ta' on'paknig'a dakhuea'da o̱'ne. Konig pan e'bia'o̱g' fariseo o̱'ne. Huakkuruda pan e'ka'te e'bia'o̱g' tiahuayhued mo'e̱po a'ti e'biade'te e'bia'o̱g' o̱'e̱ mo'nopo̱e̱. Huakkuruda fariseo huairi huadakda o̱'ne nama'da mo'nopo̱e̱nig'a nogok kenda o̱gkika' bo'tiahuaydepo dakhuea'da o̱'ne nopo̱e̱'dik mo'e̱a̱pone. Konige̱po fariseomey huairitaj keyoj, ijjay. 3 Katepi' konig soatayo' sikki̱re̱gya̱' boa'ika'nig, kenda boa'ika'nig nogok konig huame'noete aya'ada on'pe̱e̱a̱po. Konigti jakya'da nog aratbut ehue' e̱e̱'ya̱' kenpa'ti jakhui'kay ekhuikya' utaka' boa'ika'nig kenda nogok huakka' jak eretnopote jakkutagpite on'bopo 'utta'da o'da'apo, aya'ada kan'pe̱e̱'po o'da'apo.

¿Be'taj okme'pukdik mo'e̱?
(Mt. 10.28-31)

4-5 Huabokerek hua̱so̱'taj arakdik o̱'ne. Kenyo'da aratbutso̱'taj arakdik o̱'ne. Noki̱re̱gtanayo arakhue'dik o̱'ne. Konige̱po aratbuttaj mididhue' yanika'. Be'ta'taj okme'pukdik moe' daka' o'nona'ne. Diostayo'da yanokme'pukika'. Diosnayo arakdik o̱'e̱ kenpa'ti e'bueyde'te noki̱re̱gtaj pai'da kan'nopo'e̱'po ta'akyo en'dik o̱'e̱. Kentaj yanokme'puk, ijjay. Do'hued huadi'taj ijjay.

6 Bakoyta' aratbut suhuigda on'pakika'. Cinco bakoy a'bakaya'po botta' sigkupe bayokdik o̱'ne. Diosnayo bakoytaj o'pakpo nogtatipi' okkahuehue' o̱'e̱. 7 Opudomeytaj Diosa huakka'da o'pakpo daka' mo'mato̱ika'ne. Opuden huakuhuijtapi' mo'dikika'ne. Bakoytaj konig sue'da o'pak. Diosa sue'da o'pak. Opudomeytaj huakka' o'paknok me'pukhue' yanika'.

“Jesucristotaj huaknopo̱e̱’eri ijje̱y.” Huaa’eritaj Jesúsa o’batia’pak.
(Mt. 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

8 “Jesucristotaj huaknopo̱e̱’eri i̱jje̱y.” Aya’ada aratbuttaj
on’mana’aponig do huabokerek i̱jje̱nok Diosa me’ta’mona’uyne,
“Kenomey kenda e’manade’te do’hued huaknopo̱e̱’eri o̱’ne.” Diosen
huata’moneritaj ijmana’apoy. 9 “Jesucristotaj oknopo̱e̱hue’ya i̱jje̱y.”
Aratbuttaj on’mana’po “Do’hued huaknopo̱e̱’eri ehue’ o̱’ne.” Diosen
huata’moneritaj ijmana’apoy ijjay.
10 Do huabokerek i̱jje̱nok Diosa me’ta’mona’uyne, do’taj be’api’
dakhuea’ e’huaa’nayo Diosa bakkahuea’dik o̱’e̱. Diosen Noki̱re̱gtaj
dakhuea’ e’huaa’nayo Diosa bakkahueahue’dik o̱’e̱a̱po.
11 Nogok judío hua̱itake’ jak huairitaj bo’tohua’apone. Dakhuea’
boka’ne mona’po judíoen hua̱itake’ jakyo bo’tohua’apone.
Kenpa’ti gobierno huairite bo’tohua’apone. “¿Ka’tia’pi’ huairitaj
ijmanbatia’pakapo?” Yan’nopo̱e̱po me’pukehue’ yane’. 12 Huairitaj
manbatia’pakdik e̱e̱’te Apag Diosen Noki̱re̱ga̱ mo’nopo̱e̱a̱’aponok
’urua’da batia’pakdik mo’e̱a̱po. —Jesúsa o’mana’uyate.

Huakka’da katepi’ e’mato̱e̱’ta’ eretpakhue’ yane’. Jesúsa
o’manmadika’uyate.

13 —Kenda oro’en huaojkudak o’mato̱e̱’uyate kenda do’taj
jonposakea’dik o̱’e̱nok, do’taj yabayokti’. Do’hued huama’buytaj yanati’,
Huamanmadika’eri. —Huakka’ Jesústaj en’tikupopakya’ nogtiada
Jesústaj ona’uyate.
14 —“O̱’nen huama’buytaj yabayokti’.” Onahue’dik i̱jje̱a̱poy. —Jesúsa
huabokerektaj ona’uyate.
15 —¡Keyoj! Huakka’nada e’mato̱e̱’ta’ eretpakhue’ yanika’. Durugnada
a̱’e̱ya̱’po huakka’da katepi’ to̱e̱hue’dik yanika’. Sue’da e̱’ta̱e̱pi’ durugda
e̱’dik mo’e̱ne. —Jesúsa o’mana’uyate.
16 Jesúsa a’manmadikaya’po o’manbatia’pakpo,
—A’nenda huabokerek o̱’u̱yate. Konig huairi o̱’e̱po huakka’da
o’mato̱e̱’uyate. Ke’nen ta’batone’ huakka’da aypo o’kerekdepo konig
aroz huakka’da o’taboyog’uyate. 17 “Menpa’ ijka’apo. Do’hued aroz
do’hued aypo hua̱to̱e̱’ jak suhuigda o̱’e̱. Aypo huakka’da o̱’e̱nok meyo̱
kuda̱hue’dik o̱’e̱.” Kenpa’ huairia o’nopo̱e̱po. 18 Ken, “Oy konig
ijka’apoy ijnopo̱e̱y. Do’hued aypo hua̱to̱e̱’ jaksi’po ijjakyogapoy. Nogda
huaboroa’da aypo huamato̱e̱’ jak ijka’apoy ijjakka’depo aya’da aypo
arozere ke̱yo̱ ijkuda̱’apoy. Aya’da katepi’ ijmato̱e̱nig ijbakuda̱’apoy.
19 Kenoka’ ijbakuda̱’depo do’hued huamato̱e̱’ jakyo huakka’da ijto̱e̱’apoy.
Huakka’da huabayok ijto̱e̱a̱poy. Baahue’ada bape’dik i̱jje̱a̱poy. Mai’dik
i̱jje̱a̱poy. Durugda i̱jje̱a̱poy.” Ken huabokerek nama’da o’nopo̱e̱nig’a.
20 “Nama’da i’nopo̱e̱nig’a. In sikyo i’bueyapone. Aya’ aypopi’ arozpi’
nogda nogda huakka’da i’mato̱e̱po huaboro’ jakyo i’bakuda̱’depo noga̱
on’mato̱e̱a̱po. Diosa ken huairitaj ona’uyate.” 21 Ken konig o̱’e̱po
aratbut ke’nen huata’ huakka’da nogi̱ti nogi̱ti on’mato̱e̱po, huakka’da
e’mato̱e̱a̱da Diostehuapa’nayo pai’da on’e̱. —Jesúsa o’manmadika’po
o’mana’uyate.

Diosa huaknopo̱e̱’eritaj daka’ o’mato̱ika’.
(Mt. 6.25-34)

22 Nogok huanigpe̱ika’eritaj,

—Aypota' mepu'kehue' yanika'. Kenpa'ti yudtata' mepu'kehue'
yanika'. 23 Diosa teyda o̱'e̱po oro'omeytaj mo'manoea'i̱ka'ne.
Oro'omeytaj aypo yudtakon bayokdik mo'i̱ka'apone. 24 Surujpi̱g
konig o̱'e̱ yan'nopo̱e̱po. Batukehue' o̱'nika'. Ogkupaeahue' o̱'nika'.
Aypo huamato̱e̱' jak to̱e̱hue' o̱'nenig'a Diosayo'da surujpi̱gtaj aypo
o'bayokika'. Diosa bakoytaj sue'da o'pak. Opudomeytanayo Diosa
huakka'da bo'pakika'ne. Aya'da katepi' bayokdik mo'i̱ka'apone.
Mepu'kehue' yanika'. 25 Aratbut nogi̱ti huabidda e̱e̱'ta' on'pakpo,
huakka'da e'mepu'keada nogi̱ti huabidda ehue'dik o̱'neapo. 26 Kenda
mo'mepukepo ehue'dik mo'e̱a̱pone. Nogta' nogta' katetapi' mepu'kehue'
yanika'.
27 Huakhuen 'urunada o̱'ne. Baahue'ada o̱'nika' kenpa'ti batiokhuihui-
hue' o̱'nika' mo'nopo̱e̱t. Salomónkudak huairitone' o̱'u̱yate. Huakka'da
o'mato̱e̱'uyate. 'Uruda yudtaj o'mato̱e̱'po o'utika'uyate. Huakhuen
'urunanada o̱'nika', Salomónnayo sue'da 'uruda o'utika'uyate. 28 Diosa
huakunopia okhuenpaka'. 'Urua'da o'ka'. I̱da okhuenkot. I̱da o'taset.
Diosa huakunopia okhuenpakika' kenpa'ti opudomeytaj huakka'da
o'pakpo bo'tihuapokika'apone yudtaj mo'mato̱i̱ka'apone. Sue'da mo-
knopo̱e̱po nogi̱ti Diostaj daka' yanoknopo̱e̱'. 29 Katetapi' mepu'kehue'
yanika'. ¿Kate o'bape'apo? Nopo̱e̱hue' yanika'. ¿Kate' o'mamay'a̱?
Nopo̱e̱hue' yanika'. 30 Oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eria yudtata' kenpa'ti ay-
pota' kenpa'da on'eretpakika'. Opudnayo aypopi' yudtapi' to̱e̱hue'
mo'e̱nig Apag Diosa kenda o'nopo̱i̱ka'. 31 Kenpa'da Dios Huairitaj
yan'pakika'po yan'nigpe̱i̱ka'. Ken konig Dios Huairitaj e'paknayo
Diosa bo'yokika'apone. Katepi' bo'pak yudtapi' aypopi' Apag Diosa
bo'yokika'apone. —Jesúsa ke'nen huanigpe̱i̱ka'eritaj o'mana'uyate.

Kenda Dios Huairitaj mo'nigpeeonhuahua'po bo'kika'nok Diosa kurudya̱' okkahuehue'dik o̱'e̱a̱po. Kurudya̱' Diosere huakka'da mo'mato̱e̱a̱pone.

(Mt. 6.19-21)

32 —Do'hued huanigpe̱i̱ka'eri mo'e̱po sue'da mo'e̱ne. Me'pukhue'
yane'. Opudomeyen Apag Dios o'paknok kenoka' aya'ada Diostaj
on'nigpe̱e̱depo opudomeykon Apag Diosere huairida mo'e̱a̱pone.
33 Kenda mo'mato̱e̱nig yan'bahuaya'. Yan'bahuaya'depo pai'da
aratbuttaj ken huakupe yan'bayoketi'. Kenda e'ka'te Diosa kurudya̱'
bo'tiahuayapone. Okkahuehue'dik o̱'e̱a̱po. Kenda bo'ka'po kurudyo̱
Diosere huakka'da mo'to̱e̱a̱pone. Kenda matone'pakhue' o̱'e̱a̱po.
Okkayhue'dik mo'e̱a̱pone. Huabereeria berehue'dik o̱'neapo. Kenpa'ti
kenda kurudya̱' mo'to̱e̱a̱ponig sukka'poapi' bapehue'dik o̱'e̱a̱po.
34 Huakka'tada katetapi' e'paknayo Diostaj sue'da bo'pakapo. Diostaj
mo'nigpe̱e̱po pai'da aratbuttaj e'bayokika'nayo Diostaj huakka'da
bo'pakapone. —Jesúsa o'mana'uyate.

Jesús Huairitaj e̱kpo̱e̱' yan'nige̱'ika'.

35-36 —Onte'ti indariyo ijtiakapoy. Do huairitaj e̱kpo̱e̱' mennige̱'ikati'.
Konig en'to̱e̱pak fiestaya' huairi e̱kye̱'taj ke'nen huanaba'a e̱kpo̱e̱'
on'nige̱'i̱ka'. Ken e̱kye̱'te huairitaj i̱da nigokhuike'dik o̱'neapo. Konigti
do'taj e̱kpo̱e̱' mennige̱'i̱kati'. 37 Konig huairi o'tiakpo ke'nen huanaba'a
e̱kpo̱e̱' en'nige̱'te o'bahuahuayatonok durugda o̱'neapo. Ken huairi
nog yudtaj o'tiokotdepo yan'bahuad huanaba'taj o'mana'depo aypo

o'bayokeapo. Huanaba'taj o'bayokeaponok durugda o̱'neapo. 38 Huairi
nopotesikyo o'tiakapopi' sikyoeddapi' o'tiakapopi'. Huanaba'a e̱kpo̱e̱'
on'nige̱'po huairi e'tiakte durugda o̱'neapo. Huanaba' durugda o̱'neapo.
39 Kenpa'ti nogdakon yan'nopo̱e̱'. Konig huabereeri a'bereya'po ken
horate o'tiakapo jak hua̱ta̱e̱'eria e'nopo̱e̱'nayo tayhue' o̱'e̱nok huaberee-
ria jakyo kudhue'dik o̱'e̱a̱po. Kenpa'ti berehue'dik o̱'e̱a̱po. 40 Do ku-
rudya̱' ijtiakaponok e̱kpo̱e̱' mennige̱'ikati'. Do huabokerek i̱jje̱nok Diosa
me'ta'mona'uyne kenoka' huame'noe sikyopi' o'tiakapo nopo̱e̱hue'da
ene'te kenoka' ijtiakapoy. —Kenda Jesúsa o'manmadika'uyate.

Huairien huanaba' huamato̱e̱'eri daka' huakika'eri konig o̱'ne.
Huairien huanaba' huamato̱e̱'eri daka' kikahue' hua̱e̱'eri konig o̱'ne.
(Mt. 24.45-51)

41 —¿Oro'omeytayo'da menpa' kenda onmadika', Huairi? ¿Menpa'
nogomeytakon i'manmadika'? —Pedroa ona'uyate.
42 —Huanaba' huamato̱e̱'eri daka' huakika'eri kenpa'ti huanaba'
huamato̱e̱'eri 'urua'da huaknopo̱e̱'eri konig o̱'ne ijmanmadikay. Ken
huairien jak huanaba' huamato̱e̱'eritaj "Do'hued huanaba'taj aypo yam-
abayokikati'. Nogbayo ijhua'apoy. A'ti ijtiakapoy." Onanpo. 43 Huairi
o'tiakdepo konig huiria onanme'nig huanaba' huamato̱e̱'eria daka'
aypo e'bayokika'nayo durugda o̱'e̱a̱po. 44 "Aya'da do'hued ijmato̱e̱nig
daka' me'tamato̱e̱'." Huairia ken huanaba'taj onanpo. Buttida ijjay.
45 "Do'hued huairi ijhue'da ya̱'e̱po yatiakapet." Huanaba'a e'nopo̱e̱'nayo
nog huanaba'taj huabokerekere ettone'eretaj huaboa'da o'mabitbitpo
kenpa'ti huaboa'da huakka' o'bapudhua'po huakka' o'mai'onhua'po
kenpa'ti konig sine' o'siborudhua'po 46 Kenda huanaba' huamato̱e̱'eria
e'ka'te kenoka' ken huanaba' e̱kpo̱e̱' nige̱hue' e̱e̱'te kenpa'ti kenme'noete
o'tiakapo nopo̱e̱hue'da e̱e̱'te huairi o'tiakapo. Ken huanaba' huam-
ato̱e̱'eritaj castiga diga̱'da o̱gka'apo kenpa'ti oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eriere
kenpa'da o'maenapo.
47 Huanaba' ke'nen huairi o'paknig en'nopo̱e̱a̱da kahue' o̱'nepo
dakhue'en o̱gka' kenpa'ti huairi e'tiakapote e̱kpo̱e̱' nige̱hue' o̱'nenok
kenomeyen huairia huakka'da castiga o'magka'apo. Konigti aratbut
kenda ijmanika'nig e'nopo̱e̱a̱da nigpe̱e̱hue' o̱'nepo kenpa'ti do
e'tiakapote e̱kpo̱e̱' nige̱hue' mene'apetnigtaj Diosa castiga diga̱'da
ya'magka'apet. 48 Nog huanaba'a kenda huairi o'paknig nopo̱e̱hue'
o̱'nepo kenda huairi pakhue'tada o̱gka'nok huairia sue'da castiga
o'magka'apo. Dakhuea' o̱gka'nok sue'da castiga o'magka'apo.
Konigti aratbut kenda ijpaki nopo̱e̱hue'ada kenda pakhue' i̱jje̱ynig
e̱gka'nayo Diosa sue'da castiga o'magka'apo. Diosapi' huairiapi'
aratbuttaj huakka' katepi' e'bayoknayo daka' nigpe̱i̱ka'dik ka'ne' Diosa
'urua'da e'nopo̱e̱a̱'nayo daka' nigpe̱i̱ka'dik o̱'neapo. Diosa huakka'
e'tihuapoknayo nogomeytakon huakka'da tihuapokdik o̱'neapo. —Ken
konig Jesúsa o'manmadika'uyate.

Jesústaj sue'ada o'noknopo̱e̱a̱po nogomeya̱ sue'ada oknopo̱e̱hue'
o̱'neapopo huaknopo̱e̱'eritaj on'bahuadiayapo.
(Mt. 10.34-36)

49 —In huadariyo aratbut abakpoespakaya'po ijtiakuy. Aratbut
on'poespakpo konig ta'ak e'bakpak o̱'e̱. Ken ta'ak a'bakpakaya'po
ijtiakuy. Ken oyda e'bakpakte ijjeretpaki. 50 Konig bautiza e̱gka'te o̱'e̱
konigti pai'da nopo̱e̱'dik i̱jje̱a̱poy. Pai'da ijnopo'e̱a̱popo ijme'pukey.

51 Aratbut nog aratbuttaj a'manoeyyaya'po o'tiakuy opudomey
nama'da mo'nopo̱e̱ne. Aratbut nog aratbuttaj a'manoeyyaya'po
Diosya' tiakhue' i̱jje̱'uy. Aratbut nog aratbuttaj a'poespakaya'po Diosya'
ijtiakuy. 52 Huaboa'da nogjakyotida huabet nog huabettaj dakhuea'
on'bahua'pakapo. Cinco o̱'nepo tresa dostaj dakhuea' on'bahua'pakapo
kenpa'ti dosa trestaj huadak hua'a on'batia'pakapo. 53 Sue'da do'taj
on'pakapo nogomeya̱nayo do'taj pakhue' o̱'nepo konige̱po oknopo̱e̱hue'
hua̱e̱'eria dakhuea' on'bahua'pakapo. Huaoapi' do'taj oknopo̱e̱hue'da
me'e̱po huasi'potaj huaknopo̱e̱'eritaj ya'huadiayapet. Mune'yo̱
huaknopo̱e̱'eritaj hua̱ye̱a̱ huadiaydik ya̱'e̱a̱pet. Huakabua huasu'taj
huadiaydik ya̱'e̱a̱pet. —Jesúsa o'manmadika'uyate.

Kurudtaj on'tiahuaypo huame'noe huadak o̱'e̱a̱popi' dakhue'me'noe
o̱'e̱a̱popi' aratbuta on'nopo̱e̱'i̱ka'.
(Mt. 16.1-4; Mr. 8.11-13)

54 —Opudomey indariyo mo'e̱po kurudyo̱ e̱'si̱hui̱' sika e'bia'te
niokpo yakudyon bo'tiahuaypo "Ohui'apo," boa'ika'nig a'ti o'hui'apo.
55 Kenpa'ti indariyo mo'e̱po toyed e'bapoknayo "juknanada o̱'e̱a̱po,"
boa'ika'nig i̱da juknanada o̱'e̱a̱po. 56 Opudomey nama'da huanopo̱e̱'eri
mo'e̱ne. Kurud bo'tiahuaypo o'hui'apo kenpa'ti juknanada o'ta'teapo
e'nopo̱i̱ka'ada i̱nok do'tanayo Diosen Cristo o̱'e̱ oknopo̱e̱hue' o̱'nene.
—Jesúsa o'mana'po.

Nog aratbuta gobierno huairitaj e'tohua'nayo i̱da yan'noeya̱'.
(Mt. 5.25-26)

57 —Kenda huadak e'ka' o̱'e̱. Kenyo'da 'uruda o̱'e̱. Opudomeya̱ onda
nopo̱e̱'dik mo'e̱ne. 58 "O̱'na dakhuea' ika'ne," noga̱ ena'nayo gobierno
huairitaj bo'tohua'depo e'tohua'te kentaj yanoeya̱'. E'madehue'nayo
huakupepi' yayokti'. Noeyahue'pi' yokhue'pi' e̱e̱'nayo gobierno huairitaj
bo'tohua'apone. Ken gobierno huairi sorotatataj bo'yokapone. Soro-
tataa huabakuda̱' jakyo bo'kuda̱'apone. 59 Ke̱yo̱da ijhue'da o̱ro̱khue'dik
i̱'e̱a̱pone. Aya'da dehue'te i'yokde'po o̱ro̱kdik i̱'e̱a̱pone. —Jesúsa
o'mana'uyate.

13

Aya'da dakhuea' o̱gka'depo nopo'korea'dik ya̱'nepo onte'ti Diostaj
nigpe̱ika'dik yane'. Jesúsa o'mana'uyate.

1 Kenoka' sue'ada Jesústaj o'nonbatia'pakpo. Sue'da huabokerek
Galilea huadaribayo hua̱e̱'eri Diostaj oveja 'uhua on'nigbatiaraka'depo
Pilato gobierno huairien soratataa Galileayo hua̱e̱'eri huabokerektaj
on'batiaraka'po 'uhua mimi huabokereken mimiere jontayo'
o'mimihua'uyate. Jesústaj o'nonbatia'pak'uyate.

2-3 —Kenomey huabokerek Galileayo hua̱e̱'eria dakhuea'da o̱gkika'po
on'mabuey'uy. Nogomeynayo sue'da dakhuea' huaka'eri o̱'nepo
mabueyhue' o̱'ne. Kenpa' nopo̱e̱hue' yane', ijjay. Opudomey
aya'da nopo'koreahue' e̱e̱'nayo kenpa'ti mo'mabueyapone.
4-5 Kenpa'ti Jerusalén huakka' jakyo huabid jaktone' o̱'hue̱kpo
o'manbetuyate. Dieciocho huabokerektaj o'manbetuyate. Kenomey
huabokereka on'mabuey'uyate dakhuea'da huaka'eri o̱'nepo konige̱po
on'mabuey'uyate. Nogomey Jerusalén hua̱e̱'eri sue'da dakhuea'
huaka'eri o̱'nepo bueyhue' o̱'ne'uyate. Kenpa' nopo̱e̱hue' yane', ijjay.

Opudomey nopo'koreahue' ęę'nayo kenpa'ti aya'da mo'mabueyapone.
—Jesúsa o'mana'uyate.

Higuera huęymey dapakhue'da ǫ'ę. Ken konig Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyate.

6 Jesúsa ken konig ǫ'ę o'manbatia'pakpo o'manmadika'po,
—Nogtida huabokereka ta'ba o'tǫępo menpa'ti higuera huada yanhuadmet o'nopǫępo ta'bayo o'hua'po huadataj o'tiahuaynig'a onhuadhue' ǫ'ęnok 7 ta'ba huatǫę'eritaj,
"Ęyą' bapa' huabayok in ta'bayo ijtiakdeme'nig'a higuera huęymey huada onhuadhue' ǫ'ęme'. Yata'teg. In sorok huadak ǫ'ęnig'a nama'da o'kerek." Ta'ba huatǫę'eritaj ona'uyate. 8 "In huabayoknayo ta'teghue' įjjęąpoy, huęymeyta'po ijtoruapoy kenpa'ti 'uhua ovejadohua'a ijta'potibukapoy. 9 Nog manhua'ata' ya'dapakapetpi'. Dapakhue' ęę'nayo ijta'tegapoy." Ta'ba huatǫę'eria ona'uyate. —Ken konig Israel oknopǫęhue' huąę'eri ǫ'ne Jesúsa o'batia'pakpo o'manmadika'uyate.

Kenme'noe okmapįę'ahuaddikte ettone' dakhue' ę'įka'te Jesúsa o'yarea'uyate.

10 Nogok okmapįę'ahuaddik huame'noete judío aratbut baahue'dik ę'nika'te judióen huąitake' jakya' Jesúsa o'manmadika'po. 11 Kęyǫ huąitake' jakyo ettone' ǫ'ępo dakhue'da ǫ'eonhuahuika'uyate. Dieciocho huabayok dakhue'da ǫ'eonhuahuika'uyate. Dakhuea' toto'a ken ettone'taj ǫgka'nok sodoa' o'boika'po butuka' bohue'dik ǫ'įka'uyate. 12 Jesúsa o'tiahuaydepo
—I'yaredene, ettone'. —Jesúsa ona'uyate.
13 Ken Jesúsa o'tibata'tenok įda ken ettone' butuka'da o'bodpo huaboa'da "Dios 'urunanada ǫ'ę," kenpa'ti "dakiti Dios" oa'uyate. 14 Huąitake' jak huairianayo o'huadiay'uyate. Judíoen okmapįę'ahuaddik huame'noete Jesúsa o'yarea'denok o'huadiaypo,
—Seis huame'noe baa'dik mo'ęne. Ken seis huame'noe e'yarea'ta' e'paknayo yan'tiakti'. Judíoen okmapįę'ahuaddik huame'noete be'yare'po tiakhue' yanika'. —Huąitake' jak huairia o'mana'uyate.
15 —Nama'da huanopǫę'eri mo'ęne. Okmapįę'ahuaddik huame'noete opudomey aya'da opudomeyen vacatapi' burrotapi' huę'ęy kan'mayę'po bo'tikujpo huę'ęyte bo'tohua'ika'ne. 16 In ettone' Abrahamen adhuea' huayayo ęę'tada toto' huairia dakhuea' ǫgkadhuahuika'nok ettone' dakhue'da ǫ'eonhuahuaika'po dieciocho huabayok dakhue'da ǫ'eonhuahuika'uyate. Okmapįę'ahuaddik huame'noete e'yarea' huadak ǫ'ę. Dapi' huadakda ǫ'ę yan'nopǫę'. —Jesús Huairia judióen huąitake' jak huairitaj ona'uyate.
17 Jesúsa kenda enade'te kenomey Jesústaj on'huadiayika'nig'a on'mabira'uyate. Nogomeynayo aya'ada Jesústaj durugda ǫ'nepo, kenda 'urua'da Jesúsa o'kika' on'tiahuaydepo kentaj durugda ǫ'nuyate.

Mostazakidtaj ken konig ǫ'ę o'man'batia'pakpo o'manmadika'uyate.
(Mt. 13.31-32; Mr. 4.30-32)

18 —Huadak hua'a konig Dios Huairitaj o'noknopǫęąponigtaj on'nigpęęąponigtaj ken konig ǫ'ęąpo ijmanbatia'pakpo ijmanmadika'apoy. 19 Konig huabokereka suigkidda mostaza huakid o'tuk. Kenkida o'kerekdepo nogok huaboro'da ǫ'ędepo hua'opite huakka' bakoya o'pakka'. Konigti huakkuru Dios Huairien huaknopǫę'eri

sue'da o̱'ne. Nogok huakka'ada Dios Huairitaj o'noknopo̱e̱po on'nigpeonhuahuika'po huakka'nada huaknopo̱e̱'eri o̱'neapo. —Jesúsa o'mana'uyate.

Pan e'bia'o̱g'a ken konig o'ka' Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyate.
(Mt. 13.33)

20 —Huadak hua'a konig Dios Huairitaj o'noknopo̱e̱a̱ponigtaj on'nigpe̱e̱a̱ponigtaj ken konig o̱'e̱a̱po ijmanbatia'pakpo ijmanmadika'apoy. 21 Konig sigda pan e'bia'o̱g'a ettone'a̱ huakka' harinao̱gyo̱ o'tokbuk. Harinao̱gyo̱ e'bia'o̱g' o'tokbukdepo daka' o̱gkuayaga̱'. Huabada o'kudapo. Aya'da o'bia'apo. E'bia'o̱g'a o'bia'po konig Dios Huairien huadak hua'a on'manmadika'nok huakka'ada nogya̱' nogya̱' huabada o'noknopo̱e̱a̱po. —Jesúsa o'mana'uyate.

Diosyo huahua' konig suigda akbogpe huakud o̱'e̱.
(Mt. 7.13-14, 21-23)

22 Jerusalényon Jesúsa o'hua'udhua'po nog huakka' jakyo nog huakka' jakyo o'pokandepo o'manmadika'uyate.

23 —¿Menpa' Diosa sue'tada ya'manopo'yarea'apo? —Nogtiada Jesústaj ona'nok,

24 —Diosyo huahua' konig suigda akbogpe huakud o̱'e̱nok huakka' yan'pakpo yan'kud. Huakka'ada e̱gkudta' on'pakpo onhuahua'nig'a kudhue'dik o̱'neapo Diosenbayo a'kudya'po konig o̱'e̱ ijmanbatia'pakapoy. 25 Jak huato̱e̱'eri huairi nogok e'mabode'te akbogpe jokhuikdepo opudomey dakhuea' huakka'eri jak kurute mo'e̱po "Mo'nigokhuike', Huairi." Mona'aponig'a. "Opudomey meyo̱ hua̱e̱'eri mo'e̱t. O̱ki̱e̱hue'ya o̱'nene." Huairia o'mana'apo. 26 "Onere o'bape'ikay kenpa'ti onere o'may'ikay kenpa'ti oro'omeyen jak kuruta' onmadika'onhuahua'uyne." Opudomeya̱ huaboa'da mona'apone. 27 "Opudomey meyo̱ hua̱e̱'eri mo'e̱t o'nona'dene. Do'taj me'nokhua'. Dakhuea' huaka'eri mo'e̱ne." Huairia mona'apone. Kenda konigti Diosa mona'apone. 28 Ke̱yon dakhuea' huaka'eria bokbahua'depo pai'da mo'manopo'e̱a̱pet. Kenpa'da Diosyo huahue'dik mo'e̱a̱popo. Abraham Isaacere Jacobere Diosen huamanbatia'pakeriere Dios Huairiere adyo̱da e̱e̱'ne'te mo'batiahuaydepo. Diga̱'da mo'bahuikonhuahuika'apo. Pai'da mo'nopo'e̱po bo'idokboke'apo. 29 Kenpa'ti aratbut Dios Huairitaj on'batiakapo. Niokpo e'o̱ro̱kyen on'tiakapo. Niokpo e'huakudyen on'tiakapo. Toya' kenpa'ti kutaya' on'tiakapo. Nogya̱' nogya̱' Dios huairitaj on'huatiakapo. Dios Huairiere konig ke'nensi'po on'bape'ika'apo. 30 Huakka'ada oy konig Diosen aratbut ehue'da o̱'ne. Judío aratbut ehue'da o̱'ne. Nogok Diosa o'matinepahuinok Diosere o̱'neapo. Nogomey judío aratbutpi' oy Diosen aratbut o̱'e̱y on'nopo̱e̱nig'a nogok Dostaj oknopo̱e̱hue' o̱'neaponok Diosa matinepahuihue' o'maeapo. Diosere ehue'da o̱'neapo. —Jesúsa o'mana'uyate.

Jerusalén hua̱e̱'eritaj Jesúsa o'matinepahui'uyate.
(Mt. 23.37-39)

31 Kenoka' sue'da fariseo aratbut o'nokye̱po,

—I̱ya̱' yabakhua'. Herodes gobierno huairia ontaj e'arakta' o'pak. —Fariseoa Jesústaj o'nona'uyate.

32 —Yanhuati'. "Ḛya̱', oy eme'tekon sue'da huame'noe toto'taj ij-
maenapoy kenpa'ti ijbayarea'apoy dakhue'taj ijbayarea'apoy. Eme'te
kenta' aya'da ijkuhuitapoy, oa'," Herodestaj ya̱'nona'. Herodes nama'da
huaa'eri konig engañ*a* huaa'eri o̱'ḛ. Fariseomeytaj o'mana'po. 33 Ken
oy eme'te adme'ta' nog adme'ta' nog adme'ta' Jerusalén*y*o̱ hua'dik i̱jjḛy.
Jerusalén*y*a̱*y*o̱' Diosen huamanbatia'pakeri bueydik o̱'nika'. —Jesús*a*
o'mana'uyate.
34 —Jerusalén*y*o̱ hua̱ḛ'eritaj o'nona'ne. Diosen huamanbatia'pakeritaj
mo'mabatiarakika'uyate. Kenpa'ti Diosa o'mata'mona'uyatenigtaj,
kenomeytaj huida̱ mo'bapa'ea'po mo'mabatiarakika'uyate. Konig
huatahuaj hua̱yḛa̱ huasi'potaj okajpea o'batioka'ika' konigti
opudomeytaj a'batiokaya'po e'kupopakata' ijpakuynig'a, nogok
nogok a'batiokaya'po e'kupopakata' ijpakuynig'a opudomeynayo
pakhue'da mo'ḛ'uyne. 35 Opudomeyen jakya' Diosa o'bakhua'de.
Opudomeytaj tiokahue' mo'ḛa̱pone. Tihuapokhue' mo'ḛa̱pone.
Kenpa'ti nopo'yareahue' mo'ḛa̱pone yan'nopo̱ḛ'. Nogok do'taj
tiahuayhue' o̱'neonhuahuika'apone. "Dios Huairia in huabokerektaj
o'ta'mona'uyate. Huadakda o̱'ḛ." Nogoknanada mona'deapone kenda
onte'ti do'taj bo'tiahuayapone. —Jesús*a* o'mana'uyate.

14

Huabokereka dakhue'da o̱'ḛpo, huabopij hua'opiere ke'poda
*o'iyokuyate. Jesús*a *o'yarea'uyate.*
1 Nogok okmapi̱ḛ'ahuaddik huame'noete a'bapeya'po Jesús
o'hua'uyate. Fariseo huairien jakyo o'hua'po, nog fariseo huairi
o̱'nepo menpa' Jesús okmapi̱ḛ'ahuaddik huame'noete ya'yareapetpi'
on'nopo̱ḛpo Jesús*taj* daka' on'tiahuay'uyate. 2 Jesús huakkuruyon
huabokerektaj okpo̱ḛpo dakhue'da o̱'ḛpo huabopij hua'opiere diga̱'da
o'iyokuyate.
3 —¿Okmapi̱ḛ'ahuaddik huame'noete menpa' yarea'dik ya̱'ḛ? ¿Menpa'
yareahue'dikpi' ya̱'ḛ? —Jesús*a* o'mana'po, Moisés*enba'* huaman-
madika'eritaj kenpa'ti fariseotaj o'mana'nok. 4 Huamanmadika'eri
fariseoere a'tokhue'da o̱'nenok Jesús*a* dakhue'taj o'yareadpo
o'ta'mona'uyate. 5 Onte'ti fariseomeytaj,
—Opudomey o̱'nen burropi' vacapi' huḛ'ḛy huabid sorokkogyo̱
okmapi̱ḛ'ahuaddik huame'noete ḛḛ'pi' e'takotnayo dapita' i̱da
sorokkogyo̱ bo'totokatu'ika'. Opudomey kenda daka' mo'nopo̱ḛ. —
Jesús*a* o'mana'uyate. 6 Kenda Jesús*a* eade'te buttida o̱'ḛ on'nopo̱ḛpo
nogda a'tokhue' o̱'nepo sohuata'da o'nokḛ'uyate.

*E'to̱ḛpak fiesta menata huahuad ya'huad Jesús*a *o'manmadika'uyate.*
7 Ken fiestayo on'batiakpo kutopate on'bahuadpo kente huairi
on'huadika' ken huahuadtaj on'ukpo on'huaduyate. Jesús*a* kenda
o'tiahuaydepo o'manmadika'po:
8 —E'to̱ḛpak fiestate yatiakti' enade'te on'hua'depo huairi o̱'ḛ
aratbuta me'noknopo̱ḛ'po kente huaboro' huairi on'huadika' kente
huadhue' yanika'. Huairien huahuadte e'huadnayo nogda huakhuairi
o'tiakatoapopi'. 9 Fiesta huaka'eria ontaj behuatiakaponepi'. "Yakbo'
in huabokerek kente o'huadapo," mena'apetpi'. Ken nogyon kente
huanaba' on'huadika'nig kente huaddik i̱'ḛa̱po. I'bira'epo nogtekon
i'huadapone. 10 E'to̱ḛpak fiestayo yanhua'po kente huiri ehue'a

on'huadika' kente yanhuadatoti'. Kente e'huadte fiesta huaka'eria
o'tiakdepo, "Nogyon kente huairi on'huadika'nig kente yahuad, huadi'."
Ontaj ona'dik mo'ęąpet. Kenoka' huadakda i'ępo konig huairi i'ę aya'ada
kutopate on'huadpo on'nopǫęąpo. 11 "Huairi ijjęy," aratbut huata'da
nama'da e'tinopǫę'nayo "Huairi ehue' i'ę," Diosa o'batia'pakapo. "Huairi
ehue' ijjęy." Aratbuta huata'da e'tinopǫę'nayo "huairi i'ę." Diosa
o'batia'pakapo. —Jesúsa o'mana'uyate.
12 "E'tǫępak fiestate yatiakti' Jesús." Fariseoa oname'nigtaj kentaj
Jesúsa ona'po,
—Nogok onte'ti fiesta i'ka'po huakka' aypo i'manhuadą'po,
huadi'taj, huama'buytaj, huaojtaj, huąyętaj, huairitaj "Yan'tiakti',
aypo doere mon'bape'." Kenomeytaj manahue' yąika'. Kenomeytaj
e'tobape'nayo onte'ti kenomeyere i'bape'apetpi' kenpa'ti dehuehue'
mo'ęąpone. 13 Fiesta eka'nayo huakka' aypo e'manhuadą'nayo
"Yan'tiakti' doere aypo mon'bape'." Pai'da huąę'eritaj, dakhue'sǫ'taj,
huakkettaj, ekpobigtaj yamana'ika'. 14 Kenda e'mana'ika'nayo durugda
i'ęąponok kenomeyą kenpa'ti ontaj tobapehue'dik mo'ęąpone Diostaj
daka' huanigpęika'eri kurudyǫ Diosyo en'huade'te Diosa huadakda
mo'nigka'apone. —Jesúsa ona'uyate.

*"Doere mon'bape' yan'tiak." Dios Huairia huakka'tada o'mana'uy. Ken
konig Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyate.*

15 Nogtida huabokereka kutopate o'tohuadpo Jesústaj kenda o'pęędepo
Jesústaj
—In huadariyo Dios Huairiere Diosen aratbutere durugteda
on'bape'apo. —Kenbokereka Jesústaj ona'uyate.
16 Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadika'po,
—Huairia a'ti huakka'tada aypo kan'manigmanhuadję'po
o'mana'apo. Huanaba'taj o'mata'mona'po, "Huairia be'tobape'po
a'ti aypote yan'tiakti'." Yan'mana'. Huakka'tada yan'manati'. 17 Ken
aypo e'mahuęyde'te, onte'ti huanaba'taj o'mata'mona'po, kenomeytaj
'ikken mo'maname'te "Oyda yan'tiak. Aypo o'mahuęyde yan'tiak."
Yan'manati'. 18 Kenda e'pęędeada "Aypote huahue'dik ijjęy." Aya'ada
huaboa'da konigti on'mana'po, "Ta'ba huakupete ekkai'me'tenok
tiahuayatudik ijjęy. Konigępo aypote huahue'dik ijjęy. Huairia do'taj
huadiayhue' kę'ę'." Huakkuruda huanaba'taj ona'uyate. 19 Nogą
"Diez toros konig 'uhua vaca konig tronco huatotokeri huakupete
ijbae'dey. Menpa'ti huadakda totokdik yą'ęta'po tiahuaydik ijjęy. Aypote
huahue'dik ijjęy. Huairia do'taj huadiayhue' kę'ę'." Nogą huanaba'taj
ona'uyate. 20 Nogą "Ijtǫępakdey. Konigępo aypote huahue'dik ijjęy."
Nogąkon ona'uyate. 21 Huanaba' huairitaj on'kumejdepo kenda
aratbuta on'mana'denig huairitaj o'nona'to'uyate. Kenoka' huairi
o'diayonpo, "Huakka' jak kurute yanhuati'. Aya' jak kurute yanhua'eti'.
Iyǫ pai'da huąę'eritaj yan'batotiakti'. Dakhue' huąsǫ' huąę'eritaj
yan'batotiakti'. Huakkettaj yan'batotiakti'. Kenpa'ti huakpobigtaj
yan'batotiakti'." Huairia huanaba'taj o'mana'uyate. 22 Nogok huanaba'
onte'ti on'tiakdepo, "Konig ǫ'na oname'nig konigti o'kay, huairi, huakked
huahuad ǫ'ęnok nogda tiakdik ǫ'ne." Huanaba'a o'nona'nok 23 "Nogyon
nogyon dagtepi' huąhuętepi' meyǫpi' aratbut ę'ne'te, huairien aypote
yan'tiakti' ighua'da yan'manati'. Huakka'da do'hued jakyo ę'tąęta'
ijpaki. 24 Konigępo aya'da huakkurueritaj yan'tiak, doere yan'bape'

ijmana'nig'a aya'ada do'ere huakka' aypo bapehue' o̱'neapo." Huairia huanaba'taj o'mana'uyate. —Ken konig Dios Huairia o'ka'apo Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyate.

Cristotaj e'nigpe̱ika'ta' e'paknayo huakkuruda monig ka'dik i̱jje̱y nopo̱e̱'dik ya̱'ne.

25 Jesústaj huakka'ada aratbut on'tahua'enok o'batikorudpo, o'mana'po:

26 —Be'api' do'taj e'nigpe̱ika'ta' e'paknayo do'taj huakka'da di' e̱'dik me'nika'. Huaojtapi' hua̱ye̱tapi' hua̱to̱e̱'tapi' huasi'potapi' huama'buytapi' huidpotapi' huata'dapi' sue'da di' yanika'. Do'tanayo huakka'da di' e̱'dik yanika'. Beapi' do'taj huakka'da di' ehue' e̱e̱'nayo do'taj nigpe̱ikahue'dik mo'e̱a̱pone. Do'hued huanigpe̱ika'eri ehue'dik mo'e̱a̱pone. 27 Konig hue̱ypa cruzte pai'da on'nopo'e̱po konigti do'taj a'nigpe̱ikaya'po pai'da e'nopo'e̱ta' pakhue' e̱e̱'nayo do'hued huanigpe̱ika'eri ehue'dik mo'e̱a̱pone. Kenpa'de hua̱'enda e'paknayo do'hued huanigpe̱ika'eri ehue'dik mo'e̱a̱pone. 28 Menpuru do'huedda katepi' ijeretpakika'nig Jesústaj a'nigpe̱ikaya'po onte'ti do'huedda eretpakhue' i̱jje̱a̱po, kenpa' huakkuruda daka' yan'nopo̱e̱po. Kenpa'da hua̱'enda e'paknayo do'hued huanigpe̱ika'eri ehue'dik mo'e̱a̱pone. Do'hued huanigpe̱ika'eri e̱e̱'ta' e'paknayo huakkuruda monig ka'dik i̱jje̱ daka' yan'nopo̱e̱po. Pai'da ijnopo'e̱a̱petpi', nogpi' aya' ijmato̱e̱nig pai'da hua̱e̱'eritaj bayokdik i̱jje̱a̱petpi', kenpa' huakkuruda daka' yan'nopo̱e̱po. Konig huabokerekpi' huaboro' jak e'ka'ta' o'pakpo huakkuruda menigte e̱'dik ya̱'e̱t daka' o'nopo̱e̱po. Sue'da e'to̱e̱'nayo jak huaboa'da kahue' o̱'e̱a̱po. 29 Daka' nopo̱e̱hueda̱da eka'nayo jak 'iddu o'ka'denig'a siro jaktaj huakupebayo' o̱'e̱po dakeahue'dik o̱'e̱nok aya'ada kentaj on'tierikapo. 30 "Ken huabokereka huaboro' jak e'ka'ta' o'paknig'a jak dakeahued huakupe o'dakea'po jaknayo dakeahue'dik o̱'e̱a̱po." Huayahuaya kenda on'mana'po on'tierikapo. 31 Konigti gobierno huairipi' diez mil sorotataj o'mato̱e̱po nog gobierno huairipi' ke'nen taka' veinte mil sorotataj o'mato̱e̱po on'tiak. Tiakhueda̱ded gobierno huairi diez mil sorotataj o'mato̱e̱po daka' nopounhua'dik o̱'e̱a̱po. "Do'hued diez mil sorotataj menpa' gana ka'dik ya̱'net." Nopo̱e̱'dik o̱'e̱a̱po. 32 Gana kahue'dik o̱'neapo. E'nopo̱e̱'nayo sue'da huabokerektaj taka' huairitaj o'mata'mona'apo. "E'manoeya'ta' o'paki." Taka' huairitaj ya̱'nona'. O'mana'apo. 33 Ken konig, "Jesústaj a'nigpe̱ikaya'po Dios Huairia e'paknayo do'huedda eretpakhue' i̱jje̱po aya'da ijmato̱e̱nig kenpa'da ijmaenapoy." Kenpa' nopo̱e̱hue' e̱e̱'nayo do'hued huanigpe̱ika'eri ehue'dik mo'e̱a̱pone.

Sal konig Cristoen huanigpe̱ika'eri o̱'ne. Sal pai' ehue' e̱e̱'nayo kenpa'da en'dik o̱'e̱.

(Mt. 5.13; Mr. 9.50)

34 Sal huadakda o̱'e̱po aratbuttehuapa'. Konigti do'hued huanigpe̱ika'eri konig sal huadakda o̱'nepo aratbuttehuapa' huadakda o̱'ne. Sal huadak ehue' e̱e̱'nayo onte'ti huadak kahue'dik o̱'e̱a̱po. 35 Sal huadak ehue' e̱e̱'nayo huadaritehuapa' huadak ehue'dik o̱'e̱a̱po. Paichi kahue'dik o̱'e̱a̱po. Kenpa'da en'dik o̱'e̱. Daka' men'pe̱e̱'. Daka' me'noknopoenka'. —Kenda Jesúsa o'manmadika'uyate.

15

Oveja e'titikon ken konig o̱'e̱ Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyate.
(Mt. 18.10-14)

1 Jesústaj a'pe̱e̱ya'po aya'ada gobierino huakupe huabae'eri
dakhuea' huaka'eriere Jesústaj on'huahua'po. Ken gobierno huakupe
huabae'eri engaṉ̃a huaka'eri o̱'nika'po dakhuea' huaka'eriere Jesústaj
on'huahua'uyate.
2 —Dakhuea' huaka'eritaj o'bae'. In huabokereka dakhuea'
huaka'eritaj o'baepo o'batobape'. —Fariseo hua̱e̱'eri Moisésenba'
huamanmadika'erierea Jesústaj dakhuea' on'huaa'uyate.
3 Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadika'po,
4 —Cien oveja on e'to̱e̱'nayo nogtida e'titikonnayo nogomey noventa
y nueve mire̱bate oveja en'mae'te i'bakhua'apo ken nogtida ovejataj
i'ukapo. E'huahuayta'da i'pakpo i'ukpo. 5 I'huahuaydepo i'kume'pepo
durugda i̱'e̱a̱pone. Jakyo i'hua'po. 6 Jakyo i'tiakdepo aya'tada huadi'taj
i'bakupopaka'po, "Do'hued oveja o'titikonme'tenig ken ijhuahuaydey.
Konige̱po doere mo'durugpak," o̱'na i'mana'apone. 7 Konigti
nogtida dakhuea' huaka'eri Diostaj o'nopo'korea'depo onte'ti Diostaj
ijnigpe̱e̱a̱poy o'nopo̱e̱depo kurudyo̱ durugnanada o̱'neapo. Nogomey
noventa y nuevepi' sue'da huadak o̱'nepo Diostaj nopo'koreahue'dik
o̱'e̱y on'nopo̱e̱nok kenomeytaj kuruderia durugda mato̱e̱hue' o̱'neapo.
Ijjay. —Jesúsa o'manmadika'uyate.

Ettone'en huakupe e'titikon konig o̱'e̱, Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyate.

8 —Bepi' ettone' diez oro huakupe e̱'ta̱e̱a̱da nogtida e'titikonnayo
huakjey o'bakpakapo kenpa'ti o'ukpo jonberokeapo, jakyo
jonberokeapo, jakyo daka' o'ukonhua'po e'huahuayta'da o'pakpo
o'ukonhua'apo. 9 Ken huakupe o'huahuaydepo ettone' huadi'taj kenpa'ti
nogomey meyo̱hue'da jakyo hua̱e̱'eritaj o'bakupopakapo, "Ken huakupe
be'tatitikonme'nig ijhuahuaydey doere mo'durugpak." Ettone'a̱
o'mana'apo. 10 Konigti nogtida dakhuea' huaka'eri e'nopo'korea'nayo
kurudyo̱ Diosere Diosen huata'moneri durugnada o̱'neapo, ijjay. —Ken
konig Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyate.

Huabokerekensi'poa nama'da o'kadhuahua'depo o'nopo'korea'uyate. Ken konig Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyate.

11 —A'nenda huabokerek o̱'u̱yate. Botsi'poa' huabokerek huasi'po
o'to̱e̱po, 12 huasueda̱ huaojtaj, "Konig huaoj e'bueyte huasi'potaj
on'bayokika' oyda ijpaknok o̱'na bueyhuedạded katepi' huakupepi'
beyok, pag." Huasueda̱ huaojtaj ona'uyate. Ken huaoj ke'nen
botta'si'potaj ke'nen o'tamae'uy o'bayoke'. Huakka'da o'tamaenok
o'bayoke'uyate. 13 Sue'da huame'noe e'pokde'te huasueda̱ huasi'poa
aya'da huaboa'da huaojen o'to̱e̱depo nog huadaribayo bidteda
o'hua'uyate. Ke̱ya̱' dakhuea' o'kadhuahua'po aya'da ke'nen huakupe
gasta o'ka'po dakhuea'da o'ka'po gasta o'ka'uyate. 14 Kenoka' aya'da
gasta o'ka'depo huakupebayo' o̱'e̱depo ken huadaribayo hui'hue'da
o̱'e̱po aypobayo' o̱'nenok ke'na huaboa'da o'kusitokpo. 15 Konige̱po
ken huadari huato̱e̱'eritaj o'huahua'uyate. Ke'nen a'tabaaya'po
o'huahua'uyate. Ken huadari huato̱e̱'eria ke'nen huakyaritaj

metamatoẹ'po o'ta'mona'uyate. 16 Ke'na digạ'da o'kusitokpo huakyarien
aypo e'paktada nog huakyari' huatoẹ'eria yokhue' ọ'nuyate. 17 Konigẹpo
huaboa'da daka' o'nopọẹpo "Do'hued huaojen jakyo huakka'da
huanaba' ẹ'ẹạda huakka'da aypo on'tọẹpo aya' bapehue'dik ọ'nika'.
Donayo i̱yọ aypota' bueydik i̱jjẹạpoy. 18 Do'hued huaojenbayo
ijkumejapoy. 'Diostaj dakhuea'da ijkadhuahua'mey kenpa'ti ontaj
dakhuea'da ijka'mey. 19 Onte'ti huasi'poa' onahue' meeti'. Ọ'nen
huanaba' ẹẹ'ta' ijpaki, pag.' Ken do'hued huaojtaj anay'," o'nopọẹ'uyate.
20 Ken ke'nen huaojen jakyo huaboa'da ona'ti o'kume'uyate.

Ken jakyo iboteda ẹẹ'de'te kentaj ke'nen huaoa o'tiahuaydepo
o'tinepahui'po huasi'potaj o'huaketpo di' ọ'ẹpo o'dokopo kenpa'ti
o'buyukuyate. 21 Huaojtaj "Diostaj dakhuea'da ijkadhuahua'mey.
Ontakon dakhue'da ijka'mey. Onte'ti siona' onahue'dik meeti', pag."
Huasi'poa ona'uyate. 22 Huanaba'taj "'Uruda huaot yan'totiakpo
yanotta'. Kenpa'ti huabapiokot yanotta'. Hua'iotkon yanotta'. 23 Kenpa'ti
ken huabo vaca sihuada ẹ'huạẹ' yan'totiakpo yan'arak. Fiesta mogka'.
Huakka' aypo mon'bape'. 24 Do'hued huasi'poa konig ekbueyonig
me'i̱ka'nig'a oy onte'ti o'noe. A'nen o'titikon'uynig oy huaboa'da
o'huahuaydey." Huaoa huanaba'taj o'mana'uynok huaboa'da fiesta
ọgka'de'uyate.

25 Kenoka' huatone'ma'buy ta'bayo ọ'ẹpo o'baa'po jakyo o'tiakdepo
música o'pẹẹpo kenpa'ti ẹ'huạk o'pẹẹ'uyate. 26 Huaojen huanaba'taj
"¿Katia'po yạgka'?" ona'uyate. 27 "Ọ'nen huama'buy o'tiakdenok kenpa'ti
dakda ọkyẹyaknok ọ'nen huaoj huabo vaca ẹ'huạẹ' sihuada huanaba'taj
yaarak o'mana'." Huanaba'a ona'uyate. 28 Huatone'ma'buya o'diaypo
"Jakyo kudhue' i̱jjẹạpoy." Oa'. Ke'nen huaoa o'huạọrọkonpo, "Yakud
ijjay," ena'tada 29 "Huakka'da huabayok ọ'nen ijbaa'onhuahua'ika'nig'a,
ontaj o'nigpẹi̱ka'nig'a, fiesta do'hued huadi'taj kabatoke'po do'taj
sigpi' yokhue' ọ'i̱ka'ne. Cabrito konig 'uhua sue'pi' yokhue' ọ'i̱ka'ne.
30 Ọ'nensi'ponayo huakka'da ọ'nen huakupe o'bae'uynig potajtaj
o'bayokuyate. Oy e'kumejde'te huabo vaca ẹ'huạẹ' sihuada
i̱'nigarakdene." Huaojtaj ona'uyate. 31 "Onnayo doereda i̱'i̱ka'ne, aya'da
ijmatọẹnig ọ'nen kenpa'ti i'tạẹne. 32 Oy durugpakdik ọ'ẹne kenpa'ti fiesta
ka'dik ọ'ẹne konigẹpo ọ'nen huama'buy konig e'bueyda ọ'eme'nig'a oy
onte'ti o'noe. Konig o'yoyahue'uyatenig'a oy o'huahuaydey, sion."
Huaoa ona'uyate. —Kenda Jesúsa o'manbatia'pakpo ken konig
e'nopo'korea'nayo dakhuea' huaka'eritaj Apag Diosa o'matinepahui'po
o'bakkahuea'ika'apo o'manmadika'uyate.

16

Huairien huatamatọẹ'eri nama'da o'ka'po konig huairien e'tamatị̱ẹ'ada nama'da o'bayokenok kenpa'da huairia o'en'uyate. Jesúsa ken konig o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyate.

1 Huanigpẹi̱ka'eritaj o'manbatia'pakpo o'manmadika'po,

—Huairi ọ'ụyate. Huakka'da o'tamaenok huatamatọẹ'eria
o'tamatọẹpo, "Ọ'nen huatamatọẹ'eri huabokerek ọ'nen i'tamaenig daka'
tamatọẹhue'ada dakhuea' i'takika'ne." Aratbuta on'huaa'nok, 2 "Yatiak."
Huatamatọẹ'eritaj ona'uyate. E'tiakde'te "Do'hued e'tamatọẹ'ada
nama'da o'bayokika'. Nogomeyạ menona'ne. Onte'ti do'hued
huatamatọẹ'eri ehue'da i̱'ẹạpone. Aya'da e'bahuaya'ba' kenpa'ti aya'da

e'bae'ba' menigtotiak." Huairia huatamatoe'eritaj ona'uyate. 3 "Oy
huairia me'endene ke'nen huatamatoe'eri onte'ti ehue'da ijjeapoy.
¿Kate ijka'apet? Teyhue'da ijjepo ta'ba kahue'dik ijjey. Konig aratbuttaj
huakupe beyok e'manika'ta' pakhue' ijjepo, ijbira'i." Kenda huairien
huatamatoe'eria huanopoya'da o'nopoepo. 4 "Oyda kenda ijka'apoy
ijnopoey. Nogok jak toehue' e'ede'te, huakupe toehue' e'ede'te,
aypobayo' e'ede'te aratbuta kenomeyen jakyo do'taj medeapetpi'
kenda ijka'apoy ijnopoey." Kenpa' huanopoya'da o'nopoe'uyate.
5 Kenomey do'hued huairitaj dehuea' e'nahue'taj kenomeytaj nogti
nogtia' menigtotiak ona'nok. Huakkuru huatiakeritaj "¿Do'hued
huairitaj meniga' dehuea' i'e?" Huakkuru dehuea' huae'eritaj ona'uyate.
6 "Cien kajapotone'te huasihuaj dehuea' ijjey." Huakkuru huabokereka
ona'nok "In o'nen dehuea' e'huae'ba' i'tene, ida yahuadpo yamadoya',
cincuentayo'da yamadoya'. Ken onte'ti huairitaj cincuentayo'da
dehuea' i'unapone." Huairien huatamatoe'eria ona'uyate. 7 Nogakon
e'tiakde'te "¿O'na meniga' dehuea' i'e?" Nogtaj ona'nok, "Cien
huaboro' saco trigo dehuea' ijjey." Noga ona'uyate. "In o'nen dehuea'
e'huae'ba' i'tene, kente ochenta huaboro' sacoyo'da yamadoya'. Ken
onte'ti huairitaj ochenta huaboro' sacoyo'da dehuea' i'unapone."
Huairien huatamatoe'eria ona'uyate. Kenda konigti nogtaj nogtaj
dehuea' huae'eritaj o'mana'uyate. Konigepo nogok dehuea' huae'eria
huairien huatamatoe'eritaj ya'deapetpi'. 8 Huairien huatamatoe'eri
ken konig o'ka'de huairi o'nokotdepo, "In dakhuea' huatamatoe'eria
dakhuea' be'taka' aratbuta kentaj nogok mentihuapoke'po daka' akaya'
o'nopoepo. In huadariyo Diostaj oknopoehue' huae'eri aratbut nogtaj
nogtaj 'urua'da akaya' on'nopoepo, nogok kenpa'ti mentihuapoke'po.
Diostaj huaknopoe'erinayo sue'da 'urua'da akaya' on'nopoika', nogok
sue'da mentihuapokedepo."

9 Konigepo huakupepi' nog katepi' mo'toepo nama'da gasta ka'dik
mo'ika'pi'. Huata'da bo'pakpo Diostaj nigpeehue'da mo'epo gasta ka'dik
mo'ika'pi'. Huata'da bo'eretpakpo nama'da bae'ika'dik mo'epi'. Diostaj
daka' yan'nigpeepo aratbuttaj yan'tihuapokikati', yan'bayokikati',
pai'da huae'eritaj yan'bayokikati', ijjay. Nogok opudomey e'bueyde'te
katepi' huakupepi' toehue' mo'edenok o'nen huadi'a Dioserea kurudya'
mo'baedapone.

10 Nogen sue'da e'tamaetaj daka' e'tamatiee'ika'nayo konigti nogenkon
nogitinada daka' mo'tamatiee'ika'apo. Kenpa'ti nogen sue'da e'tamaetaj
daka' matieehue' eee'nayo konigti nogen nogitinada daka' tamatieehue'dik
mo'eapo. 11 Huakupe katepi' mo'toepo daka' yan'nopoepo yanikati'.
Huakupe gana e'ka'ta' bo'pakpo engaña ka'dikpi' mo'ene. Diosa
o'paknok huakupe mo'toika'ne. Huakupe daka' toehue' eee'nayo
pai'da aratbuttaj daka' bayokhue' eee'nayo Dios huadaknanada huaun-
huahuika' yokhue'dik mo'eapone. Kenpa'ti Diosa 'uruda huaknopoe'
tihuapokhue'dik mo'eapone. 12 Nogen daka' tamatieehue' e'ika'nayo
o'nenda huatamae' Diosapi' bayokhue' mo'eapone.

13 Botta' huairi toehue'dik mo'ene. Diosyo'da Huairi o'e. Katepi'
huakka' e'tamaeta' e'eretpaknayo konig nog huairi huanopoya'
toe'dik o'e. Kenpa'ti huakka' huakupe e'tae'ta' e'eretpaknayo konig
nog huairi huanopoyoda toe'dik o'e. Dios Huairitayo'da nigpeedik
mo'ene. Diostayo'da di' e'dik mo'ene. Huakka'ta'da katepi' huakupepi'

e'eretpaknayo Diostaj pakhue'dik mo'ẹ̱ne. Diostaj e'paknayo huakka'da katepi' huakupepi' pakhue'dik mo'ẹ̱ne. Diostaj e'nigpẹ̱ẹ̱nayo huakka'da katepi' huakupepi' pakhue'dik mo'ẹ̱ne. —Kenda Jesúsa o'manmadika'uyate.

14 Fariseoa huakka'da huakupeta' on'deretpakika'po Jesústaj on'pẹ̱ẹ̱depo Jesústaj on'tierikpo nama'da oa' on'huaa'uyate.

15 —Opudomey fariseo "Huadakda o̱'ne," nog aratbuttaj mo'manopo̱ẹ̱a̱'ika'nig'a Diosanayo opudomeyennopo'taj dakhue' o̱'ne moknopo̱ẹ̱ne. Be'api engaña o̱gka'po "Huadakda o̱'ne," aratbuttaj e'manopo̱ẹ̱a̱'ta' on'eretpakika'. Diosnayo kenda e'ka' dakhue'da o̱'ẹ̱ o'nopo̱i̱ka'. —Jesúsa o'mana'uyate.

Moisésenba'taj kenpa'ti konig Dios Huairitaj o'noknopo̱ẹ̱po on'nigpẹ̱i̱ka'apone Jesúsa o'batia'pakpo o'manmadika'uyate.

16 —Juan Bautista tiakhued ẹ̱ẹ̱'te Moisésba'taj mo'nigpẹ̱i̱ka'uyate, kenpa'ti Juan Bautista tiakhued ẹ̱ẹ̱'te Diosen huamanbatia'pakerien beroba' monmadika'uyate. Juan Bautista e'tiakde'te huadak hua'a konig Dios Huairitaj yanoknopo̱ẹ̱' yan'nigpẹ̱ẹ̱' kenda on'manbatia'pakonhuahua'po oy huakka'da on'eretpakpo Dios Huairitaj huaboa'da on'nigpẹ̱ẹ̱depo.

17 Kurud huadariere i̱da batikhue'dik o̱'neapo konigti Moisésenba' kenpa'da o̱'i̱ka'apo. Dikenhue'dik o̱'ẹ̱a̱po. Nogtipi' huadik dikenhue'dik o̱'ẹ̱a̱po. —Jesúsa o'mana'uyate.

Hua̱to̱ẹ̱'taj kenpa'da enhue' yane'. Jesúsa o'manmadika'uyate.
(Mt. 19.1-12; Mr. 10.1-12)

18 —Be'api' huabokerek hua̱to̱ẹ̱ kenpa'da ẹ̱'ennayo kenpa'ti nog ettone'taj e'to̱ẹ̱paknayo huakkuru hua̱to̱ẹ̱'taj dakhuea' o'ka'. Kenpa'ti konig e'bakdej o̱'ẹ̱nok dakhuea' o'ka'. Kenpa' Diosa oa'. Nog huabokereken hua̱to̱ẹ̱ ẹ̱'enonde'te kentaj be'api' e'to̱ẹ̱paknayo kenpa' dakhuea' o̱gka'. Kenpa' Diosa oa'. —Ken Jesúsa o'manmadika'uyate.

Huabokerek huairitaj kenpa'ti pai'da Lázarotaj Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyate.

19 —Huabokerek huairi o̱'u̱yate. Huakka'da o'mato̱ẹ̱'uyate. 'Uruda yudtaj huakka'teda ekkai' o̱'ta̱ẹ̱nok o'otika'po aya' huame'noe huakka'tada o'matobapepo konig fiesta o'kika'po 'urua'da o'bape'ika'uyate. 20 Nog huabokerek Lázaro pai'nanada o̱'i̱ka'po huasi'dak huabada o'basetika'po huairien akbogpete o'huadika'po sorokte o'huadika'uyate. 21 Huairia en'bape'te sue'da aypota'suj barakte en'bakotate ken aypota'suj pai'da Lázaro e'bape'ta' o'pakika'uyate. Kenpa'ti Lázarotaj kuhua on'huatiakpo huasi'dak e'settaj on'timinika'uyate. 22 Nogok Lázaro pai'da hua̱ẹ̱'eri o'buey'uyate. Ken Diosen huata'moneria Lázarotaj on'tohua'po kente Abraham ẹ̱'hua̱ẹ̱'yo̱ on'tohua'uyate. Kente 'uruda o̱'i̱ka'. Huairikon e'bueyde'te on'kubarakka'uyate. 23 Kẹ̱yo̱ oknopo̱ẹ̱hue' hua̱ẹ̱'erikudak noki̱rẹ̱g ẹ̱'nika'yo ken huairia pai'da o'nopo'ẹ̱po kutayo bidteda Abrahamtaj o'tiahuaypo Lázarotaj Abrahameretaj o'batiahuay'uyate. 24 "Do'taj yatinepahui', pag Abraham. Do'te Lázarotaj menigta'mona'. Ke'na huaba'pikunote hue̱'ẹ̱yyo̱ yaba'pisotpo do'hued huano'taj kano'pohue'po in ta'akyo pai'da ijnopo'ẹ̱y." Kenpa' huairikudaka Abrahamtaj o'nokoypo ona'uyate. 25 "Okkahuehue' ya̱ẹ̱', sion. On

i'noepo huakka'nanada i'matoe'ika'uyate. Huadaknada i'ika'uyate,
Lázaronayo pai'nada o'ika'uyate. Oy iyo doere Lázaro huadakda
o'e. Durugda o'ika'. Onnayo pai'nada i'nopo'ene. 26 Kenpa'ti
iyo konig kubog o'e. Mente huahue'dik o'e. Iya' opudomeytaj
huahuahue'dik o'ey. Kenpa'ti iyo oro'omeytaj huatiakhue'dik mo'ene."
Abraham huairikudaktaj ona'uyate. 27 "Ken do'hued huaojen jakyo
Lázarotaj yata'mona'. 28 Do'hued cinco huama'buytaj yamana'tu'
Lázarotaj yana'. Do'hued huama'buy iyo tiakhue' ka'ne'po, iya'
pai'da on'nopo'eapo. Konig do nama'da ijkika'mey konigti kahue'
ka'ne'po. Lázaroa kamane', pag Abraham." Huairia Abrahamtaj
ona'uyate. 29 "O'nen huama'buy kenda Moisésa o'nigmadoya'uyate,
Moisésenba' on'ba'toe kenpa'ti Diosen huamanbatia'pakerienba'
on'ba'toe. Kan'nigpee'." Abrahama ona'uyate. 30 "Ehue', Moisésenba'taj
nigpeehue' o'neapo, pag Abraham. Be'api' kubarakya' o'noyhuadpo
e'huatiakato'nayo do'hued huama'buya yan'nopo'korea'apet." Huairia
ona'uyate. 31 "Moisésenba'taj kenpa'ti huamanbatia'pakeriba'taj
e'nigpeeta' pakhue' ee'nayo be'api' kubarakya' e'huatiakato'nayo kentaj
kenpa'ti nigpeehue' o'neapo." Abrahama ona'uyate. —Kenda Jesúsa
o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyate.

17

Keyoj nama'da eka'nayo dakhuea'da o'unhuahuika'apo.
(Mt. 18.6-7, 21-22; Mr. 9.42)

1 Jesúsa huanigpeika'eritaj,
—Katetapi' e'tiahuayapi' e'huirikapi' e'pee'api' konigepo aratbut
kirigayo' dakhuea' e'ka'ta' o'bapaka'ika'. Ken o'na nogtaj dakhuea'
e'batoka'nayo konigepo ontaj Diosa ke'poda castiga megka'apone.
2 Do'hued huanigpeika'eritaj dakhuea' e'batoka'ta' i'pakpopi' dakhuea'
batokahued be'api' huidtone' o'nen huahuerenta' yan'tiontidukupo
a'ta'kotia'po odda yakoyo e'ennayo kenda sue'da castiga o'e. 3 Keyoj,
opudomey, aya'da daka' yan'nopoepo yan'manika'.
Huaknopoe'eri huama'buyapi' ontaj dakhuea' egka'nayo "Dakhuea'da
ogka'ne. Kenpa'da yabatik." O'nen huama'buytaj ighua'da yaboroay.
E'nopo'korea'nayo o'nen huama'buytaj yakkahuea'. 4 Nogme'noetida
ontaj dakhuea' egka'nayo konig sietea'pi' ontaj dakhuea' egka'nayo ontaj
"Nama'da ontaj ogka'ne, ijnopo'koreay, onte'ti konigti kahue' o'eapone,"
sietea'pi' ena'nayo o'nen huama'buytaj sietea'a' yakkahuea'. Nogok
nogok konigti o'nen huama'buya ena'nayo onte'ti yakkahuea'. —Ken
Jesúsa huanigpeika'eritaj o'manmadika'po o'mana'uyate.

Daka' eknopoe'nayo Huairi Jesúsa teyda 'urua'da o'ka'apo.

5 —Ontaj sue'da oro' oknopoey, nogiti ontaj huaknopoe' bo'tihuapok.
—Huairi Jesústaj doce huamata'mona'eria o'nona'uyate.
6 —Mostaza huakid sigda o'e. Do'taj sue'da eknopoe'nayo mostazakid
konig suigda eknopoe' o'e "In hueymey o'dikka' sicómoro yauru, e'pogyo
yatohua'po yatuk." Suigda iknopoepo enapi' Diosa o'ka'apo. —Jesúsa
o'mana'uyate.

Diostaj huaknopoe'eri konig huairien huanaba' daka' nigpeika'dik o'ne.

7 —O'nen huanaba' ta'baya' o'baa'popi' campoduyte oveja
o'tioka'popi' bisik jakyo e'tiakde'te "Yakud, yabape'." Ken konig

onahue' mo'ika'ne. 8 "Menigmanhuada' do'taj kabape'po kenpa'ti koya'
menigtotiak. Do e'bape'de'te a'ti yabapedti' kenpa'ti koya' yamayenti'."
Ken konig mo'mana'ika'ne. 9 Huanaba' e'nigpeika'tada "dakiti" onahue'
mo'ika'ne. 10 Konigti opudomey kenoka' aya'da Diosa o'mana'uyate
boka'depo, "O'nen huanaba' o'ey, 'Huadaka'da boka'ne.' Kenpa'ti
'Dakiti' oro'taj onahue'dik o'ene. Kenyo'da ka'dik o'epo o'kay." Diostaj
ya'nona'. —Kenda Jesúsa o'manmadika'uyate.

Diez huabokerek en'si'dakpara'ta Jesúsa o'bayarea'uyate.

11 Jerusalényo Jesús o'huae'onhuahua'po Samaria huadaribayo Galilea
huadaribayo ondariyonyo' e'ne'te o'hua'epo. 12 Huakka' jakyo Jesús
ekyede'te diez huabokerek e'si'dakpara'a sue'da bidteda on'nigbopo,
13 —Oro'omeytaj mo'tinepahui' Jesús Huairi. —'Utta'da Jesústaj
o'nonokoy'uyate.
14 Jesúsa o'batiahuaydepo,
—Yanhuati'. Judío sacerdotetaj yanhuahuati'. Sacerdotea
bo'tiahuaye'. —Jesúsa diez huabokerek e'si'dakpara'taj o'mana'uyate.
En'bahuade'te Diosa o'bayaread'uyate. 15 Kenoka' nogtiada ijyaredey
huaboa'da o'nopoedepo o'kumejpo, "Diosa 'urua'da o'kika'. Huadak-
nanada o'e Dios. Dakiti Dios." 'Utta'da o'okoypo, 16 Jesústaj huikudate
o'tihuadpo "Dakiti Jesús Huairi." Ona'uyate. Ke'na Samaria huadarib-
ayo huae'eri o'uyate.
17 —Dieztaj ijbayarea'nig, ¿Nog nueve meyon ya'ne? 18 In nogbayo
huae'eriyo'da "dakiti Dios" aa'ya'po o'kumej. Ka'tia'po nogda nueve
kumejhue' ya'ne. —Jesúsa oa'uyate.
19 —Ya'upakpo yabodpo yahuati'. Do'taj oknopoenok konigepo
o'yareaddene. —Jesúsa ona'uyate.

¿Dios Huairi o'tiakpo monig ya'eapo?
(Mt. 24.23-28, 36-41)

20 —¿Menoka' Dios Huairi yatiakapet? —Fariseo aratbuta Jesústaj
o'nona'nok,
—Dios Huairitaj huadak hua'a moknopoika'nig kenpa'ti
mo'nigpeika'nig tiahuayhue'dik mo'ene. 21 Oy opudomey sue'ada Dios
Huairitaj moknopoedenok e'nigpeedepi' "In o'e." "An o'e." Be'api'
ahue'dik o'neapo. —Jesúsa o'mana'uyate.
22 Ke'nen huanigpeika'eritaj,
—Do huabokerek ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne, nogok do'taj
e'tiahuayta' bo'pakaponig'a. Nogtida huame'noeyo'dapi' do'taj
e'tiahuayta' bo'pakaponig'a kenoka' do'taj tiahuayhue'dik o'neapone.
Aratbutere ehue' ijjeapoy. 23 'Ayo o'e.' 'Keyo o'e.' Yan'batia'pakapetnig'a.
Kenomeytaj manpeehue' yane'. Do'taj a'ukya'po huahue' yane'. 24 Nogok
do e'tiakte aya' huadariya' nogdari nogdariya' do'taj bo'tiahuayapone.
Konig ojbed o'ika' kurudya' huabada jeyda o'enok aya' huadariya' do'taj
tiahuaydik o'neapo. 25 Huakkurunayo pai'da huakka' ijnopo'eapoy.
Kenpa'ti huakka' aratbuta oy do'taj eknopoe'ta' pakhue' me'neapone.
26-27 Do huabokerek ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne. Nogoka' do
kurudya' e'tiakte aratbut on'bape'ika'apo vinopi' on'mamay'ika'apo
kenpa'ti on'toepakika'apo. Konigepo do'taj ekpoe' nigehue' o'neapo.
A'nennada Noékudak ee'te konigti ogkika'uyate. Diostaj pakhue'da
o'nepo, on'bape'ika'po, on'mamay'ika'po, on'toepakika'po. Noé

huaboro' kusi'petone'yo en'bakudde'te aratbut kenda ẹgkika'te
huẹkurua ọ'huẹpokdepo aya'da on'mabuey'uyate. 28 Konigti a'nennada
Lotkudak ẹ'huạẹ'oka' aratbut Diostaj pakhue' ọ'nepo on'bapika'po
on'mamay'ika'po kenpa'ti huakupete on'bae'ika'po on'bahuaya'ika'po,
kenpa'ti ta'bayo on'batuke'ika'po kenpa'ti jak ọgkika'po. 29 Kenda
aratbut ọgkika'uynig'a Lot Sodoma huakka' jakya' en'makọrọkde'te
Diosa castiga o'magka'po konig ta'akonigạ kurudyạ' e'hui'a aya'tada
o'mahuịg'uyate. Kenpa'ti azufre konig huidjeyada kurudyạ'
o'batikahuapo aya'tada o'barakuyate. 30 Do huabokerek ịjjẹnok Diosa
me'ta'mona'uyate, do onte'ti kurudyạ' e'tiakte konigti aratbut ọgkika'po,
do'taj ẹkpọẹ' nigẹhue' ọ'nika'apo.
31 Katepi' e'matọẹ'ta' me'pukehue' yanikati'. Do kurudyạ' e'tiakte
jakkurute opud ẹẹ'nayo katepi' jakyo e'tamae'nayo a'baetuya'po jakyo
kudhue' yaneti'. Kenpa'ti do e'tiakte ta'bayo opud ẹẹ'nayo jakyo
katepi' a'baetuya'po huahue' yane'. Konigẹpo do'taj daka' ẹkpọẹ'
nigẹ'dik mo'ẹạponok. 32 Loten huạtọẹ'taj okkahuehue' yane'. Et-
tone'ạ katepi' do'hued jakyo me'tamaene o'nopọẹpo tạ'nia' o'mabo'udpo
konigẹpo kenteda o'buey'uyate. 33 Opudomey kenpa'da huata'da
bo'pakpo doere kurudyọ onte'ti noeonhuahuikahue'dik mo'ẹạpone. Op-
udomey kenpa'da huata' pakhue' mo'ịka'po Diostaj e'nigpẹẹta' huakka'
bo'pakika'po onte'ti Diosere mo'noeonhuahuika'apone.
34 Ken nogok do e'tiakte sikyopi' botta' jọgkutopayoyo' en'tayte nog-
tiada do'taj ẹkpọẹ' ọ'nigẹnok Diosen huata'moneria o'tohua'apo. Nog-
taj tohuahue' ọ'ẹạpo. 35 Konigti botta' ettone' aros on'tugpo nog-
tatida Diosen huata'moneria o'tohua'apo nogtaj tohuahue' ọ'ẹạpo.
36 Konigti ta'bayo botta' huabokerek ọ'nepo. Diosen huata'moneria
nogtatida o'tohua'apo nogtaj tohuahue' ọ'ẹạpo, ijjay. —Ken Jesús*sa*
huanigpẹịka'eritaj o'mana'uyate.
37 Huanigpẹịka'eri kenda on'pẹẹdepo,
—¿*Kenda* ia'nig meyạ' yạ'ẹạpet? —Huanigpẹịka'eria Jesús*staj*
o'nona'uyate.
—Kente e'bueyen huạsọ' o'huednok, kente huakka' matuk on'tiakapo.
Ken konig ẹ'ne'te dakhuea' huaka'eri'taj Diosen huata'mona'eriomeyạ
castiga o'magka'apo. —Jesús*sa* o'mana'uyate.

18

*Juez yamanoeyạ' huamana'eri ọ'ẹpo yamanoeyạ' huamana'eritaj kenpa'ti 'ayhuataj Jesús*sa *o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyate.*

1 Kirigạyọ' yan'tiona'pakika'po batikhue' yanika'. Jesús*sa*
o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyate.
2 —A'nenda huakka' jakyo juez yamanoeyạ' huamana'eri ọ'ẹpo,
Diostapi' me'pukhue' ọ'ẹpo kenpa'ti aratbuttaj manpẹẹhue'da
ọ'ịka'uyate. 3 Ken huakka' jakyo 'ayhuakon ọ'ẹpo yamanoeyạ'
huamana'erite o'huahua'ika'po, "Nogạ dakhuea' menogkame'ne
mentihuapok, huairi." 'Ayhua ona'ika'po nogok nogok kirigạyọ'
konigti ona'ika'uyate. 4 Keje' keje' yamanoeyạ' manahue' ịjjẹạpoy
nogok nogok yamanoeyạ' huamana'eria e'nopọẹ'ada nogok "Diostaj
okme'pukhue' ịjjẹy kenpa'ti aratbuttaj pẹẹhue' ịjịkay. 5 In 'ayhua
kirigạ'da be'huatiakika'nok kentaj ijtipeunapoy. Onpeunhue' ẹẹ'nayo
do'taj kirigạyọ' be'huatiakika'nok do'hua huadiaydik ịjjẹạpoy."

Huanopoada o'tinopo̱e̱'uy. —Kenda kirigayo̱' yan'tiona'pakika'po
batikhue' yanika', Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyate:
6 Onte'ti Jesús Huairia o'mana'po,
—Kenda dakhue'a yamanoeya̱' huamana'eri huanopoya'
o'tinopo̱e̱'uyate. Yan'nopo̱e̱'. 7-8 "Be'tihuapak, Dios." "Be'tihuapok,
Dios." "Taka' dakhuea' megka'ne, Dios." Diosen huabaktie'ea'eria
Diostaj huame'noe kenpa'ti sikyo e'tiona'pakika'te Diosa i̱dada
o'batihuapokapo, Do huabokerek i̱jje̱nok Diosa me'ta'mona'uyne.
Kurudya̱' ijhuarakapoy. ¿Huabaktie'ea'eritaj a'batiokaya'po e'tiakde'te
meniga̱' do'taj yanoknopo̱e̱'apet? —Kenda Jesúsa o'manbatia'pakpo
o'manmadika'uyate.

*Fariseo hua̱e̱'eritaj kenpa'ti gobiernoen huakupe huabae'eritaj Jesúsa
o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyate.*

9 "Huadakda i̱jje̱y. Huadakda ijkikay." "Nogomeynayo dakhue'da
o̱'nepo dakhuea' o̱gkika'." Sue'ada nama'da on'matinopo̱ika'nigtaj
Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyate.
10 —Diosen jakyo a'tiona'pakya'po botta' huabokerek on'hua'uyate.
Nogtida fariseo hua̱e̱'eri o̱'e̱po nogda gobiernoen huakupe huatabae'eri
o̱'u̱yate. 11 Huakkuru fariseo hua̱e̱'eria o'bopo, o'tiona'pakpo, "Konig
nog aratbut dakhuea' huaka'eri o̱'nika'nig konig donayo ehue' i̱jje̱y.
Huadakda i̱jje̱y, Dios. Konige̱po dakiti ijjay. Huabereeri konig ehue' i̱jje̱y.
Dakhuea' huaka'eri konig ehue' i̱jje̱y. Nogen hua̱to̱e̱'taj huabakdejeri
konig ehue' i̱jje̱y. Kenpa'ti in gobiernoen huakupe huabae'eri
konig ehue' i̱jje̱y. 12 Nogsemanatida e̱e̱'te Diostaj iknopo̱e̱po botta'a'
huame'noete bapehue' i̱ji̱kay. Kenpa'ti huakupepi' aypopi' katepi'
ijbae'dey. Diostaj sue'da ijyokikay." Ken fariseo hua̱e̱'eria o'bopo Diostaj
o'tiona'pak'uyatenig'a. 13 Gobiernoen huakupe huatabae'erinayo
Diosen jakte sue'da bidte o'bopo dakhuea' huaka'eri i̱jje̱y o'nopo̱e̱po
kurudyo̱ mabohue'da o̱'e̱po o'tiona'pakpo, kenpa'ti konig pai'da
o̱'e̱po huata' o'ka̱gkatuktukpo o'tiona'pakpo, "Do'taj me'tinepahui',
dahuea' huaka'eri i̱jje̱y, Dios." O'tiona'pakuyate. 14 Gobiernoen
huakupe huatabae'eri ke'nen jakyo e'kumejde'te Diosa okkahuea'depo
huadaknopo'da o̱'ean'uyate. Fariseo hua̱e̱'eritaj okkahueahue'
o̱'u̱yate. "Huadakda i̱jje̱y. Huairi i̱jje̱y." Aya'da kenda huanopo̱e̱'eritaj
"Do'tehuapa' dakhue'da mo'e̱ne." Diosa o'mana'apo. "Huairi ehue' i̱jje̱y.
Huadakda ehue' i̱jje̱y." Aya'da kenda, huanopo̱e̱'eritaj "Huadakda
mo'e̱ne." Diosa o'mana'apo. —Kenda Jesúsa o'manbatia'pakpo
o'manmadika'uyate.

*Jesúsa huasi'potaj huadakda Diosa kamagke'po o'batibata'te'e'uyate.
(Mt. 19.13-15; Mr. 10.13-16)*

15 Nogok huasi'potaj Jesúste on'batohua'uyate. Jesúsa
kabatiba'ta'te'e'po on'batohua'uyate. "Keje' batohuahue' yane'."
Huanigpe̱ika'eria en'mana'tada 16 "Men'huatiake," Jesúsa o'mana'po,
"Huasi'po do'te en'huatiakte, ka̱e̱ya̱' manahue' yane'. Konige̱po konig
inomey 'urunopo'da huasi'po o̱'ne konigti aratbut huaknopo̱e̱'eri Dios
Huairitaj on'nigpe̱ika'po Diosensi'po o̱'ne. 17 Huasi'po do'taj 'urunopo'da
me'noknopo̱e̱po men'nigpe̱ika'ne. Konig huasi'po Dios Huairitaj
o'noknopo̱e̱nig konigti opud oknopo̱e̱hue' e̱e̱'nayo Dios Huairiensi'po
ehue'dik mo'e̱a̱pone. Buttida ijjay." Jesúsa o'mana'uyate.

Huairia Jesúsere on'batia'pakuyate.
(Mt. 19.16-30; Mr. 10.17-31)

18 —¿Kurudyo̱ Diosere a'noeonhuahuikaya'po kate kika'dik i̱jje̱, huadak
huamanmadika'eri? —Nogtia'da judío huairia Jesústaj ona'uyate.
19 —Ka'tia'po huadakda i̱'e̱ ona'. Diosyo'da huadakda o̱'e̱. 20 Nogen
hua̱to̱e̱'taj bakdejhue' yane'. Nog aratbuttaj e'huadiayte arakhue'
yan'maika'. Nogen bakberehue' yanika'. Nog aratbuttaj dakhuea'da
bahuaahue' yanika'. Huaojtaj hua̱ye̱taere yanigpe̱ika'po daka'
yan'mato̱ika'po yan'bayokika'. Ken Diosen e'mana' yanopo̱e̱'. —Jesúsa
ona'uyate.
21 —Do huasi'poeda̱da kenda aya'da ijnigpe̱ika'uy. —Jesústaj ona'nok.
22 Jesúsa o'pe̱e̱depo,
—Nogitied ka'diken i̱'e̱ne. Aya'da katepi' i'mato̱e̱nig huaku-
pete yabahuaya'. Ken huakupe yabaedepo pai'da aratbuttaj
yabayoke'. Kenda on eka'nayo kurudyo̱ Diosere huakka'da
i'matoeunhuahuika'apone, do'taj behuatiakpo do'tayo'da menigpe-
onhuahuika'. —Jesúsa ona'uyate.
23 Kenda huairi o'pe̱e̱depo huakka'nanada o'mato̱e̱po huaboa'da
suhue'nanada o̱'u̱yate. 24 Suhue'nada o̱'e̱nok Jesúsa o'tiahuaydepo,
—Huairi ke'nenda huakka' e'mato̱e̱'ta' e'eretpaknayo Diostaj
oknopo̱e̱hue'dik o̱'neapo Diosensi'po ehue'dikda o̱'ne. 25 Konig camello
huaboro' 'uhua sakpi'pe̱yo̱ kudhue'dik o̱'e̱. Konigti huairi huakka'da
e'mato̱e̱'nayo Diosensi'po ehue'dikda o̱'neapo. —Jesúsa ona'uyate.
26 —¿Be'a manopo'yarea'dik ya̱'ne? ¿Be'a Diosere noeonhuahuika'dik
ya̱'ne? —Nogomeya̱ Jesústaj on'pe̱e̱depo o'nona'uynok,
27 —Huabokerek huata'da nopo'yareahue'dik o̱'ne. Huata'da
on'pakpo noeanhuahuikahue'dik o̱'neapo. Diosayo'da nopo'yarea'dik
o'mae kenpa'ti onte'ti noeanhuahuika'dik o'mae. Diosayo'da aya'da
ka'dik o̱'e̱. —Jesúsa o'mana'uyate.
28 —Oro'omeynayo aya'da o'mato̱e̱ika'nig o'maenon'uy. Ontaj
ata'huaya'po aya'da o'maenondemey, huairi. —Pedroa Jesústaj
ona'uyate.
29 —Aya'da ke'nen jakpi', ke'nen huaojpi', ke'nen hua̱ye̱pi', ke'nen
huama'buypi', ke'nen huidpopi', ke'nen hua̱to̱e̱pi', ke'nen huasi'popi'
Dios Huairitaj a'nigpe̱e̱ya'po e'maenon'nayo indariyo 30 durugda
on'noeonhuahuika'apo huakka'da nogda on'mato̱e̱a̱po kenpa'ti onte'ti
Diosere on'noeonhuahuika'apo. —Jesúsa o'mana'uyate.

Nog aratbuta do'taj me'darakapone. Jesúsa onte'ti o'batia'pakuyate.
(Mt. 20.17-19; Mr. 10.32-34)

31 Doce huamata'mona'eritaj Jesúsa meyo̱hue'da o'batohua'depo,
—Oy Jerusalényo̱ o'hua'deapone. Do huabokerek i̱jje̱nok Diosa
me'ta'mona'uyne. A'nenda Diosen huamanbatia'pakeria do'taj kenda
men'timadoya'uyatenig huabokereka do'taj me'nogka'apone. 32 Nog
aratbuttada menyokapone. Do'taj nog aratbuta men'tierikapone,
dakhuea'da men'tidi'keapone, do'taj mentisupu'eapone, 33 pidetbi'a
kenpa'ti men'bitbitapone, me'darakapone, botta'a' kubarakyo
eksikonde'te kubarakya' Diosa me'noyhuada̱'apone. —Jesúsa doce
huanigpe̱ika'eritaj o'mana'uyate.

34 Doce huanigpeika'erinayo nopoenkahue' o'nuyate. Kenda Jesúsa
e'mana'tada nopoenkahue' o'nepo konig e'ireg o'enok nopoenkahue'
o'ne'uyate.

Jericó huakka' jak huae'eri ekpobigtaj Jesúsa okpoyarea'uyate.
(Mt. 20.29-34; Mr. 10.46-52)

35 Huakka' jak Jericóyo Jesúsa e'tikayopakte dagte huabokerek
o'huadpo ekpobig o'epo huakupepi' aypopi' men'yok oa'ika'.
36 Huakka'da aratbut on'poknok ekpobiga o'peedepo, "¿Katete mo'e?"
o'mana'uyate. 37 "Jesús Nazareteri o'pok." O'nona'uyate.
38 —Metinepahui', Jesús. Daviden adhuea' huayayo i'ene. —
O'okoy'uyate.
39 "Yabatik, soata' yae'." Huakkuru aratbuta Jesúsere huahua'eria
e'nona'tada onte'ti onte'ti o'okoypo,
—Metinepahui', Jesús. Daviden adhuea' huayayo i'ene. —
O'okoy'uyate.
40 Jesús ehuada o'boato'po, "Men'nigtotiak," huanigpeika'eritaj
o'mana'uyate. O'tikayopakonyakdenok,
41 —¿Katetaj i'pak? —Jesúsa ona'uyate.
—Ekpoyarea'ta' ijpaki, huairi. —Ekpobiga ona'uyate.
42 —Yatiahuay'. Do'taj oknopoenok okpoyareaddene. —Jesúsa ekpo-
bigtaj ona'uyate.
43 Jesúsa kenpa' eade'te huaboa'da ekpobig tiahuaydik o'edepo,
Jesústaj o'tahua'po "Dios kurudyo 'uruda o'ika'po huadaknanada
o'kika'," o'batia'paknok, aya'ada Jesústaj on'tahua'po on'tiahuaypo
on'peepo kenpa'ti "Dios kurudyo 'uruda o'ika'po huadaknanada o'kika'," on'batia'pakuyate.

19

Jesúsa Zaqueotaj o'nopo'yarea'uyate.

1 Ken, Jericó huakka' jakyo Jesús o'kudonpo o'huae'po dagte
o'huae'uyate. 2 Ayo huairi o'epo o'dikka' Zaqueo. Ke'na gobierno
huakupe huabae'eri huairi o'uyate. 3 Jesústaj e'tiahuayta' e'pakada
huakka'ada Jesústaj on'tikupopakika'nok ke'na jontojyo'da o'epo
tiahuayhue'dik o'epo, 4 Konigepo huakkuruyon o'ketonhua'po kente
Jesús o'pokapo o'nopoepo hueymeyyo sicómoroyo o'behuikato'po Jesústaj
a'tiahuaya'po hueymeyyo o'behuikato'uyate. 5 Ken hueymeyte Jesús
o'pokpo kutayo o'maboatopo,
—Ida yahuarak, Zaqueo. Oy o'nen jakyo tahuade'dik ijjey. —Jesúsa
ona'uyate.
6 Konigepo Zaqueo o'huarakonpo ida o'huarakpo durugda o'toepo
ke'nen jakyo Jesústaj o'tohua'uyate. 7 Huakka'da aratbuta Jesústaj Zaque-
oere e'hua'te on'tiahuaydepo, "Dakhuea' huaka'erien jakyo o'hua'depo
keyo o'tay'apo," dakhuea' onpapayo' on'huaa'uyate. 8 Ken Zaqueo
hua'ite o'bodpo,
—Eya', Huairi, huakka'da do ijmatoenig ijposakapoy pai'da aratbut
huae'eritaj ijbayoke'apoy. Pai'da aratbuttaj huakka'da ijbayoke'apoy.
Aratbuttaj engaña e'magkikame'nayo kenomeyen huakupe botta' botta'
ijbatahua'apoy. —Zaqueo Jesús Huairitaj ona'uyate.
9-10 —Do huabokerek ijjepo Abrahamen adhuea' huayayo
judío dakhuea' huakka'eritaj a'ukya'po a'bakkahueaya'po

a'manopo'yareaya'po ijtiakpo Abrahamen adhuea' huayayo
i̱'ẹnok, Zaqueo, ontaj o̱'nen huabettakon dakhuea' o'bakkahuea'po
o'manopo'yarea'ne. Diosere mo'noeonhuahuika'apone. —Jesúsa
ona'uyate.

Diez huakupetaj Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyate.

11 Jesús Jerusalényo̱ o'hua'po meyo̱hue'da o̱'ẹnok a'ti Dios Huairi-
taj o'huahuayapoy aratbut on'nopo̱ẹ̱nok huakka'da e'pẹẹde'te Jesúsa
o'manbatia'pakpo,
12 —'Uruda huabokerek o̱'ẹpo, huadakda ke'nen huabet o̱'nepo ke'na
nogbayo o'hua'uyate. "O̱'nenbayo gobierno huairi i̱'ẹ." Nogbayo
hua̱ẹ'eri huairi kayahue'po o'hua'uyate. Nogok gobierno huairi
o̱'ẹdepo o'kumejapo. 13 Ke'na 'uruda huabokerek huahued diez
huanaba'taj o'magkupopaka'depo nogtitaj nogtitaj nogtida huakupe
huakka'teda ẹẹ' konig oro huakupetone' o'baktoyoke'uyate. "Ijhue'da
i̱jjeonhuahuika'depo ijtiakapoy. Do a̱yo̱da huakka'a'da ẹ'unhuahua'te
in huakupete yudtapi' yan'bae'ikati' kenpa'ti yan'bahuayika' huakupe
gana ya̱g'kikati'." O'mana'uyate. Diez huanaba'taj o'mana'uyate.
Kenpa' o'mana'depo nogbayo o'hua'uyate. 14 Ke'nenbayo hua̱ẹ'erinayo
ken huairitaj on'huadiaypo sue'tada aratbut on'mata'mona'po
'uruda huabokerektaj ta'pote on'mata'mona'po, "In huabokerektaj
konig oro'omeyen huairi ẹ'ta̱ẹta' pakhue' o̱'ẹy." Nogbayo hua̱ẹ'eri
huairitaj yan'mana'. Ke'nenbayo hua̱ẹ'eriomeya̱ on'mana'uyatenig'a.
15 Ken nogbayo 'uruda huabokerek ẹẹ'te "Gobierno huairi i̱'ẹne."
E'nonade'te o'kume'uyate. Ke'nenbayo o'kumejdepo kenomeytaj
huakupe a'nenda e'baktoyo'ke'me'taj "yan'tiak," o'mana'uyate. Konig
ke'nen huakupe yudtaj on'baepo kenpa'ti on'bahuaya'po meniga̱'
gana ya̱gka'met e'nopo̱ẹ̱ta' o'pakuyate. Nogtiaj nogtiaj meniga̱' gana
ya̱gka'met e'nopo̱ẹ̱'ta' o'pakuyate. 16 Ken huakkurueria huanaba'a
huairitaj o'huahua'depo, "O̱'nen huakupe oktoyokuynig nog diez
gana ijka'demey, huairi." Kenda huakkurueri huanaba'a ona'uyate.
17 "Huadakda i'kame'te. Huadakda huanaba' o̱'ta̱ẹne. Konigẹpo sue'da
do'hued e'nigtoeunhuahua'te daka' o'nigtoeunhuahuame'nok diez
huakka' jaktaj gobierno huairi i̱'ẹa̱po." Huairia ona'uyate, huakkurueri
huanaba'taj ona'uyate. 18 Nog huanaba'a huairitaj o'huahua'depo,
"O̱'nen huakupe oktoyokuynig nog cinco huakupe gana ijka'demey,
huairi." Ken huanaba'a ona'uy. 19 "Cinco huakka' jaktaj gobierno huairi
i̱'ẹa̱po." Huairia ona'uyate. 20 Ken noga̱ huanaba' gobierno huairitaj
o'huahua'depo, "In o̱'nen huakupe pañuelote ijtoeunhuahua'mey,
huairi. 21 Huakupe gana eka'nayo o̱'na bektiparatapetpi' ijnopo̱ẹpo
ijme'pukpo. Kenpa'ti aya'da o̱'nen huanaba' gana on'ka' ken aya'tada
i'baktiparatika'. Kenpa'ti ta'ba nogomey on'batuke'uyate. Ken
katetehue' i'bakbae'ika'ne." Ken huanaba'a ona'uyate. 22 "On huanaba'
dakhuea'da i̱'ẹne. Kenda huaboa'da ona'ne o'pẹẹdene dakhue'ada
i̱'ẹne ijnopo̱ẹy. Do'hua o'noktiparatika'ne kenpa'ti do batukehue'da
nogen ta'baya' katetehue' o'nokbae'ika'ne o̱'na e'nopo̱ẹme'nayo
23 mena'po do'hued huakupe bancoyo kuda̱hue' i̱'ẹme'te. Huakupe
bancoyo ẹ'unhuahua'nayo nog huakupe huakka' i̱takdik o̱'i̱kay'nig'a.
Do'hued huakupe bancoyo a'nenda e'kuda̱me'nayo do e'tiakte do'hued
huakupe do'taj yokdik o̱'ẹpo kenpa'ti nogiti huakupe do'taj yokdik
me'neaynig'a." Huairia ona'uyate. 24 Nogomey kentaj meyo̱hue'da

o'bonigtaj "Ken huakupe o'toenig yanoktiparatpo, ken diez o'tọẹnigtaj
yan'yokti'." Huairia o'mana'uyate. 25 "Mena'po ia', huairi, diez
huakupe ọ'tạẹ." Kenomey huairitaj o'nona'uyate. 26 "Konigẹpo aya'
huạẹ'eria huairien sue'da huakka'mon on'nigtọẹpo huairitaj daka'
e'nigtọẹnayo daka' huairitaj nogda e'nigitaka'nayo kenomeyen huairia
o'pakpo nogdakon o'bayokeapo. Nogomey huirien sue'da on'nigtọẹpo
huairitaj daka' nigtọẹhue' ẹẹ'nayo kenpa'ti huairitaj nogda nigitakahue'
ẹẹ'nayo kenomeyen huairi kenda sue'da e'huạtọẹtaj o'baktiparatapo.
Kenpa'ti konig Diostaj sue'da huakka'mon moknopọẹpo, Diostaj
'urua'da e'nigpẹẹ'nayo nog aratbuttaj huadakda e'tihuapoknayo
nogiti Diostaj moknopọẹạpo. Sue'da Diostaj moknopọẹpo, Diostaj
sue'da e'nigpẹẹ'nayo aratbuttaj sue'da e'tihuapoknayo kenda
moknopọẹnig'a bokkahueapo, ijjay. 27 Inomey aratbut do'huedbayo
huạẹ'eri do'taj menhuadiaypo do konig kenomeyen gobierno huairita'
pakhue' ọ'nenig'a, yan'totiakpo yan'darak. Iyọ do'hua e'tiahuayte
yan'darak." Huairia ke'nen huanaba'taj o'mana'uyate. —Kenda Jesúsa
o'mana'uyate.

Jerusalénnyọ Jesús o'kuduyate.
(Mt. 21.1-11; Mr. 11.1-11; Jn. 12.12-19)

28 Kenda e'manade'te Jerusalénnyọ Jesúsa onte'ti o'hua'po. 29 Ken
o'hua'po huakka' jak Betfagé kenpa'ti huakka' jak Betania meyọhue'da
ẹẹ'te kenpa'ti ote' huadik on'dikkika' Olivos meyọhue'da ẹẹ'te botta'
huanigpẹika'eritaj o'mana'po,
30 —Kẹyon huakka' jakyo meyọhue'da ẹẹ'te yanhuati'. Bo'kudonde'po
burro 'uhua e'tinuku' bo'huahuayapone. Huabo burrote bepi' huadhued
ọ'ne. Yan'tikujpo yan'totiakti'. 31 "¿Mena'po bo'tikuj?" Be'api' ena'nayo,
"Huairia o'paknok o'kay." Yạ'nona'ti'. —Botta' huanigpẹika'eritaj Jesúsa
o'mana'uyate.
32 Ken botta' huanigpẹika'eri on'hua'po, kenda Jesúsa o'mana'nig
konigti on'huahuaypo burrotaj on'huahuay'uyate. 33 Burrotaj huaboa'
e'tikujte burro huatọẹ'eria on'mana'po,
—¿Burrotaj mena'po bo'tikuj? —On'mana'uyate.
34 —Huairi o'paknok o'kay. —Huanigpẹika'eria on'mana'uyate.
35 Ken Jesúste on'tohua'po, ẹkyẹde'te huanigpẹika'eriomey
kenomeyen yudta'a burrota'pite on'huedạ'depo Jesús burrota'pite
o'huadde'uyate. 36 Jesús burrote o'hua'depo aratbut kẹyọ'ti ọ'nepo
dagte huakkuruyon huaok on'bahuedạ'po, kente Jesús o'pokapo
on'nopọẹpo huaok on'bahuedạ'uyate. 37 Olivos ote'yo ọ'nepo huaduk
on'tikayo'pakpo Jerusalén meyọhue'da kẹyọ on'tibehuikapo. Huakka'da
huanigpẹika'eriomeyạ on'durugpakpo "'Uruda Dios ọ'ẹ." "Huadakda
Diosa o'kika'. Huakka'tada Diosa o'bayareadde o'tiahuaymey. 'Urua'da
Diosa o'kika'." 'Utta'da o'nokoy'uyate.
38 —In Gobierno Huairi o'tiakde Dios Huairia o'pakpo o'ta'mona'uyate.
Dios Huairia daka' katọẹ'. Kurudyạ' kentaj on'durugpak. Dios 'uruda ọ'ẹ.
—Huakka'da aratbut ọgkupopakpo o'nona'uyate.
39 Huakka'da aratbut ọgkupopakpo huakka'da aratbutere sue'da
fariseo kẹyọ'ti ọ'nepo,
—"Soata' yane'." Ọ'nen huanigpẹika'eritaj yamana'. —Fariseo Jesústaj
o'nona'uynig'a.

40 —Do'hued huanigpeika'eria 'utta' okoyhue' ee'nayo soata' e'ne'nayo
huida'pi' o'dokoyapo. —Jesúsa o'mana'uyate.
41 Jerusalényo meyohue'da o'edepo Jerusalén huakka' jaktaj
o'tiahuaypo Jesúsa Jerusalén aratbuttaj o'matinepahui'po
o'batohuikuyate. 42 O'mana'po,
—Opudomeytaj Diosa kamanopo'noeye'po kate ka'dik mo'e oy
opudomey e'manopoenka'ta' huakka'da on'tipaknig'a oy konig e'ireg
o'enok suigpi' nopoenkahue' mo'ene. 43 Dios Huairitaj okieehue'
mo'enok nogok opudomeytaj dakhue'nanada o'eapo. Opudomeytaj
taka' on'huatiakdeapo. Huakka' jak kurute ke'na huaktiokke' huakbirik
taka'a o'nokbirikpo on'tiokkudejdeapo nogyen nogyen bo'huatiakpo
bo'batiarakapone. 44 Opudomenen jak sorokte mokmaena'apone.
Opudomey huakka' jak aratbuttaj bo'batiarakapone. Aya'da jak huidtaj
barakte on'maenapo. Kenoka' Diosen Huasi'po a'manopo'noeyaya'po
o'tiakme' opudomey oknopoehue' mo'eme'nok. —Jerusalényo
huaae'eriomeytaj Jesúsa o'mana'uyate.

Diosen jakya' huabahuaya'eritaj o'maen'uyate.
(Mt. 21.12-17; Mr. 11.15-19; Jn. 2.13-22)

45 Ken Diosen jakyo Jesús o'kudonpo huabahuaya'eriomeytaj
huaboa'da o'makmaena'po huabae'eriomeytakon o'makmaena'uyate.
46 —"In do'hued jak o'e. A'tiona'pakya'po aratbut iyoda on'kudika'.
Konig huabereerien jak opudomeya mo'toene." Apagba'a kenpa' oa'. —
Jesúsa huabahuaya'eritaj o'mana'uyate.
47 Diosen jakyo Jesúsa o'manmadika'ika'po aya'me'noeda
o'manmadika'ika'uyate. Sacerdote huairi, Moisésenba' huaman-
madika'eriere, nog huakka' jak huairiere Jesústaj on'huadiaypo
e'arakta' on'tipakpo monig arakdik o'eapo on'nopoepo o'duknig'a.
48 Aya'ada aratbut on'peonhua'po Jesústaj on'pakpo daka'
on'peonhuahua'uyatenok Jesústaj konig arakdik nopoenkahue'
o'nuyate.

20

"Yabayareati'. ¿Be'a menuy?" Jesústaj judío huairia o'nona'uyate.
(Mt. 21.23-27; Mr. 11.27-33)

1 Nogok nog huame'noete Diosen jakyo konig Dios aratbuttaj
o'manopo'yarika'nig kenda Jesúsa e'manmadika'te Jesústaj sacerdote
huairia on'huatiakpo, Moisésenba' huamanmadika'eria on'huatiakpo,
huatone' huairierea on'huatiakuyate.
2 —"Yamanmadika'. Yabayarea'." ¿Be'a menuy? —Judío huairiomeya
Jesústaj o'nona'uyate.
3-4 —Huakkuru do'taj me'nakonen. Bautiza yamagkadhuati'. ¿Be'a
Juantaj yanuyate, huabokereka Diosapi'? ¿Menpa' Juan onda ya'pakpo
bautiza yamagkika'uyate? —Jesúsa o'mana'uyate.
5 Huayahuaya onpayo' judío huairiomey on'batia'pakpo,
—¿Jesústaj katia' ona'apet? Diosa Juantaj o'ta'mona'uyate. Oro'omeya
Jesústaj ena'nayo "¿Juantaj mena'po oknopoehue' mo'e'uy? ¿Mena'po
nigpeehue' mo'e'uy?" Jesúsa mona'apone oro'omeytaj. 6 "Juantaj
Diosa ta'monahue' o'e'uy." Jesústaj ena'nayo aratbut oro'omeytaj
huida bo'pa'ea'apone. Bo'pa'ea'po oro'omeytaj bo'arakapone.
Kenda Juan Diosen huamanbatia'pakeri o'uyate. Aya'da aratbut

o'noknopo̱e̱nok. —Ken konig judío huairia on'batia'pakpo konig huayahuaya on'batia'pakuyate.
7 —Bautiza kamagke'po be'a Juantaj ya'ta'mona'uyet nopo̱e̱hue' o̱'e̱y.
—Jesústaj huairiomeya̱ o'nona'uy.
8 —Do kenpa'ti, "Yamanmadika'. Yabayarea'." Ke'na do'taj mena'uyne,
kenda onahue' o̱'neapone. —Jesúsa o'mana'uyate.

Huairien ta'ba hua̱ta̱to̱e̱'eria dakhuea'da on'magka'uyate. Kenda Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyate.
(Mt. 21.33-44; Mr. 12.1-11)

9 Nogok huakka'da aratbuttaj Jesúsa onte'ti o'manbatia'pakpo
o'manmadika'po,
—Huabokerek o̱'e̱po, ta'ba huato̱e̱'eri o̱'e̱po uva o'batuke'uyate.
Kenoka' uva ta'ba hua̱ta̱to̱e̱'eritaj o'baktoyokdepo nogbayo adteda
o'bakhua'uyate. Nogbayo ijhue'da o̱'e̱'uyate. 10 Nogok uva huada
o'boyogdenok huanaba'taj o'ta'mona'po ta'bayo o'ta'mona'po ta'ba
menta̱to̱e̱nigtaj, "Sue'da uva huada boyok." Yamana'. Ken huanaba'
o'hua'uyate. Ta'bayo o'tiakdepo "Sue'da uva huada boyok," e'mana'tada
hua̱ta̱to̱e̱'eria nigpe̱e̱hue' o̱'nepo huanaba'taj on'tuktukpo uva huada
yokhue'ada on'ta'mona'uyate. 11 Ken ta'ba huato̱e̱'eria nog huan-
aba'takon o'ta'mona'uyate. Kentakon on'tidi'ke'po on'bitbitdepo uva
huada yokhue'ada on'ta'mona'uyate. 12 Ta'ba huato̱e̱'eria nog huanaba'
o'ta'mona'uyate. Ta'ba hua̱ta̱to̱e̱'eria kentaj dighuea' siroa on'tuka'po
tabaya' on'en'uyate.
13 Kenoka' "¿Kate ijka'apo?" Ta'ba huato̱e̱'eria o'nopo̱e̱po, "Do'hued
huasi'po huadi'nanada ijta'mona'apoy. Kentanayopi' on'tiahuaydepo
dakhuea' onahue' ya̱'neapetpi'." O'nopo̱e̱'uyate. Ken huasi'potaj
o'ta'mona'uyate. 14 Ta'ba hua̱ta̱to̱e̱'eria huasi'potaj on'tiahuaydepo
huayahuaya on'batia'pakpo "In ta'ba huato̱e̱'eriensi'po o̱'e̱. Ke'nen
huaoj e'bueyde'te huaojen ta'ba ke'nakon o'to̱e̱a̱po. Huasi'potaj
mon'arak. Ke'nen huaojen ta'ba oro'omeyen mo'ta̱e̱'po mo'darak."
Kenda ta'ba hua̱ta̱to̱e̱'eriomeya̱ on'batia'pakuyate. 15-16 Ken uva
ta'bokpeyo on'tohua'depo on'darakuyate. —Jesúsa o'mana'po.
—Ta'ba huato̱e̱'eria hua̱ta̱to̱e̱'eriomeytaj o'bahuatiakapo.
Hua̱ta̱to̱e̱'eritaj o'baarakapo. Ta'ba nog aratbuttaj o'bayokapo. —Jesúsa
o'manbatia'pakuyate.
Kenda huakka'da aratbut on'pe̱e̱depo,
—Keje' kenda kahue'dik ka̱e̱'. —O'da'uyate.
17 Jesúsa aratbuttaj o'batiahuaypo,
—Apagba' yan'nopoenka'. Kenpa' Apagba'a oa',
Huid jak huaka'eria jak o̱gka'po Diosen 'uru huid pakhue' o̱'nuy.
Ken hueretda huida̱ Diosen jak jon'ta'tihuada̱'apo. Nogok hua-
knopo̱e̱'erien Huairi i̱jje̱a̱poy.
Konig huid jak huaka'eriomey o̱gka'po huidtaj pakhue'da o̱'nepo
o̱'nen'uyate konigti do'taj pakhue'ada o̱'nepo kenpa'ti do'taj
me'nenapone. 18 Konig huidtone'taj o'tikude'po o'nokketo̱gka'apo
konigti Diosen Huairitaj oknopo̱e̱hue' o̱'nepo dakhue'da o̱'neapo.
Huidtone' kutahueya' e'tikotnayo konig hua̱o̱ga̱da yamagkapet.
Ehue'da o̱'neapo. Konigti kenomey Diosen Huasi'potaj pakhue' o̱'nepo
nopo'koreahue' o̱'nepo. Diosa castiga o'magka'apo. Ehue'da o̱'neapo.
—Kenda Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyate.

¿Menpa' Romano aratbuten gobierno huairitaj huakupe yokdik o̱'e̱?
(Mt. 21.45-46; 22.15-22; Mr. 12.12-17)

19 Ken sacerdote huairiomey, Moisésenba' huamanmadika'eriere
Jesústaj on'peeonhua'depo Jesúsa oro'omeytaj bo'tia'pakne, oro'a konig
huairien ta'ba hua̱ta̱to̱e̱'erionig o̱'nea', bo'tia'pakne. Judío huairiomeya̱
on'nokotdepo Jesústaj huabakuda̱' jakyo e'tohua'ta' on'tipaknig'a arat-
buttaj on'makme'pukpo tohuahue'dik o̱'nuyate. Jesús Diosen hua-
manbatia'pakeri o̱'e̱. Aratbuta o'noknopo̱e̱nok huairia aratbuttaj
on'makme'pukuyate. 20 Konige̱po Jesúste nama'da huaa'eriomeytaj
on'tita'mona'po sacerdote huairia on'tita'mona'po nama'da huaa'eritaj
konig huadaknoponigda on'nige̱po Jesústaj on'pe̱e̱a̱po nama'da Jesúsa
yaa'apetdapi'. Jesúsa nama'da ea'nayo gobierno huairite tohua'dik
ya̱'neapet. Jesúsnayo nama'da ahue'dik o̱'i̱ka'uyate. 21 Konige̱po Jesústaj
o'nona'po,

—Buttida i'manikate. Buttida i'manmadika'ika'. Kenda Diosa o'pak
buttida i'manmadika'ika'. Be'api' aratbut huairipi' ontaj e'pe̱e̱'nayo
me'pukhue'ada i̱'e̱po buttida i'manmadika'ika'. 22 ¿Romano gobierno
huairitaj menpa' huakupe yokdik o̱'e̱? ¿Yokhue'dikpi' o̱'e̱, huaman-
madika'eri? Jesústaj o'nona'uyate. —Kenda nama'da huaa'eria
o'nona'uyate.

23 Jesúsa nama'da ya'mana'apetpi' nama'da huaa'eria nama'da
o'nona'denok Jesús o'nokotonpo,

—¿Mena'po nama'da do'taj o'nona'? 24 Men huakupe. ¿Be'ed
huakok huakupete ya̱'e̱? ¿Be'ed huadik huakupete e'madoya' ya̱'e̱? —
O'mana'nok,

—Romano gobierno huairi o̱'e̱. —Onte'ti Jesústaj o'nona'nok.

25 —Gobierno huairien huakupe huairitaj yan'yokti'. Kenpa'ti Diostaj
yanoknopo̱e̱po yan'nigpe̱i̱ka'. —Jesúsa o'mana'uyate.

26 Aratbuta en'pe̱e̱a̱'te Jesúsa nama'da ahue' o̱'neapo on'nopo̱e̱'uy.
Jesúsa 'urua'da oa'ika' on'nopo̱e̱po nama'da huaa'eri soata' o̱'ne'uyate.

¿Menpa' aratbut kubarakya' yan'noyhuada̱petpi'?
(Mt. 22.23-33; Mr. 12.18-27)

27 Nogok Jesústaj on'huahua'po sue'ada saduceo aratbut
on'huahua'uyate. Aratbut kubarakya' onte'ti noyhuadhue' o̱'neapo
saduceo on'nopo̱e̱po kenpa'ti on'batia'pakika'po,

28 —"Huabokerek hua̱to̱e̱ere e̱'e̱a̱da suigpi' okhuij ehue'ada
e'bueynayo ke'nen huama'buy 'ayhuataj to̱e̱pakdik o̱'neapo. Huakkuru
e'ta̱si'po̱e̱' kentaj ka'dikke' huama'buykudakendik ka̱e̱'." Moisésa
a'nennada o'mana'uyate. 29 Ken siete huama'buy o̱'nuy. Huakkurueria
o'to̱e̱pakdepo nogok okbuey'uyate. Sigpi' okhuij ehue'ada okbuey'uyate.
30 Nog huama'buyakon 'ayhuataj o'to̱e̱pakpo nogok ke'nakon sigpi'
okhuij ehue'ada okbuey'uyate. 31 Konoga̱da 'ayhuataj o'to̱e̱pakpo
ke'nakon sigpi' okhuij ehue'ada okbuey'uy. Konigti nog huama'buy
o̱gka'uyate. Aya'da huama'buy seis huama'buy huakkuruerien
'ayhuataj on'to̱e̱pakdepo sigpi' onpapayo' okhuijhue'ada on'buey'uyate.
32 Ken nogok 'ayhuakon on'timabuey'uyate. 33 Nogok aratbut
kubarakya' onte'ti Diosere en'manoyhuadde'te, ¿Ke'na 'ayhua
be'ed hua̱to̱e̱ ya̱'e̱a̱po? Aya'da siete huama'buy on'to̱e̱'uyate,
huamanmadika'eri. —Saduceoa o'nona'uyate.

34 —Oy aratbut indariya' on'tǫẹpakika'. 35 Kenomeynayo Diostaj
daknopo'da ǫ'nepo Diostaj o'noknopǫẹnok nogok on'manoyhuaddepo
Diosere ǫ'nedepo onte'ti tǫẹpakhue' ǫ'neapo. Kenpa'ti huạyǫbu
katǫẹpake'po bayokhue' ǫ'neapo. 36 Onte'ti bueyhue'dik ǫ'neapo.
Ken konig Diosen huamata'moneri kurudyǫ ǫ'ne konigti ǫ'neapo.
Kubarakya' Diosa o'manoyhuadạ'nok Diosensi'po ǫ'neapo. 37 Aratbut
kubarakya' on'noyhuadạpo Moisésa o'madoya'po Diosba' o'madoya'po
o'manopǫẹạ'uyate. Kente Moisésenba'te huẹymey e'bakpakte Moisés
o'timadoya'uyate kente Dios Huairi Abrahamen Dios ǫ'ẹ. Dios Huairi
Isaacen Dios ǫ'ẹ. Kenpa'ti Dios Huairi Jacoben Dios ǫ'ẹ. Apagba'a
kenpa' oa'. 38 Abrahamkudak Isaackudak Jacobkudakere huaknopǫẹ'eri
ǫ'ne'uynok konig nokịrẹg on'noe Diosa o'matinopǫẹpo. Aya'da Diostaj
huaknopǫẹ'eri en'bueypi' on'noe Diosa o'matinopǫẹpo. —Jesúsa
o'mana'uyate.

39 —Huadakda i'mana', huamanmadika'eri. —Sue'da Moisésenba' hua-
manmadika'eria o'nona'uyate.

40 Onte'ti Jesústaj on'me'pukpo onahue' ǫ'nuyate.

Cristotaj Diosa o'ta'mona'apo. Kenpa' Diosba' oa'uyate. Cristo Daviden Dios Huairi ǫ'ẹ kenoka'ti kenpa'ti Daviden adhuea' huayayo ǫ'ẹ.
(Mt. 22.41-46; Mr. 12.35-37)

41 —"Cristo Davidkudaken adhuea' huayayo ǫ'ẹạpo." Mena'po kenpa'
on'da'ika'.

42-43 Salmosba' Apagba'te Cristotaj o'batia'pakpo, Cristo do'hued
Huairi me'tạẹne, Davida oa'uyate.

"Doere teyada kenpa'da yamana'ika'. Aya'da ǫ'nen taka' konig toto'
kenpa'ti oknopǫẹhue' huạẹ'eri nogoka'da huaboa'da ontaj
nigpẹẹdik ǫ'neapo." Cristo do'hued huairitaj Dios Huairia ona'uy.
Davida Salmosba'te oa'uyate.

44 "Do'hued Huairi me'tạẹne." Cristo si'popakhued Davida oa'uyate.
Cristo Huairi e'si'poẹ'dete Davidkudaken adhuea' huayayo kenpa'ti
ǫ'ẹ'uy. Kenda dapi' mo'nopǫẹ. —Jesúsa o'mana'uyate.

Moisésenba' huamanmadika'eri nama'da ǫgkika'. Jesúsa o'bahuaa'uyate.
(Mt. 23.1-36; Mr. 12.38-40; Lc. 11.37-54)

45 Aya'da aratbut Jesústaj on'pẹẹdepo,

46 —Moisésba' huamanmadika'eriomey huata'da on'eretpakpo
nama'da ǫgkika' daka' yan'nopǫịka'. Konigti huairi kirigạyǫ'
huabidokda e'otta' on'pakika'po, kenpa'ti huakka' jak eretnopoyo
ẹ'huạẹ'te "I'tiak, huairi." Ena'te e'pẹẹta' on'pakika'. Kenpa'ti
judíoen huạịtake' jakyo huairied huahuadte e'huadta' on'eretpakika'.
Kenpa'ti fiestate konig huairied huahuadte e'huadta' on'eretpakika'po.
47 Kenpa'ti 'ayhuaen huakupepi' jakpi' katepi' en'tạẹ'te konig engaña
ǫgka'po on'bakkayika'po. Kenda ǫgkika'po onokteteyo' Diostaj ijhue'da
on'tiona'pakonhuahuika'po aratbuta men'tiahuaye'po huadakda
ǫ'ne men'tinopǫẹ'po konigẹpo kirigạyǫ' on'tiona'pakonhuahuika'po.
Kenda ǫgkika'nok Diosa daka' o'nopǫẹpo huakka' castiga o'magka'apo.
Huakka' pai'da on'nopo'ẹạpo. Konig kenomey nama'da ǫgkika' konigti
kahue' yane'. —Jesúsa huanigpẹịka'eritaj o'mana'uyate.

21

'Ayhuaa pai'da e̱'e̱a̱da Diostaj botta' sigkupe aya'da o'yokuyate.
(Mr. 12.41-44)

1 Diosen jakyo o̱'nepo, judío huairi huakka'da on'mato̱e̱po Diosen
jakyo huakupe cajayo on'kuda̱'po Jesúsa o'tiahuay'uyate. 2 Kenpa'ti
pai'da 'ayhua e̱'e̱a̱da botta' sigkupe jeyda e'kuda̱te Jesúsa o'tiahuaypo,
3-4 —In 'ayhua suigda e'to̱e̱a̱da konig huakka'da o'kuda̱'. Judío huairi-
nayo huakka'da e̱'ta̱e̱tada konig suigda on'kuda̱'. 'Ayhuanayo sue'da
e̱'ta̱e̱tada Diostaj daka' oknopo̱e̱po aya'da Diostaj o'yok. Buttida ijjay. —
Jesúsa o'mana'uyate.

Diosen jak ekbirik huidtaj aya'da sorokte on'baksaka'apo. Jak ehue'da o̱'e̱a̱po. Jesúsa oa'uyate.
(Mt. 24.1-2; Mr. 13.1-2)

5 Ken Diosen jak 'uruda o̱'e̱. Sue'da on'batia'pakpo. 'Uruda huid
kenpa'ti Diostaj 'uruda katepi' katetehue' on'yokuyate. Kendakon
on'nigbetuyate. Diosen jak 'uruda o̱'e̱. Kenda on'tiahuaypo
on'batia'pakuyate.
6 —Nogok in 'uruda jak bo'tiahuayika'nig ekbirik huid on'majenapo.
Aya'da huid sorokte nog aratbuta on'baksaka'apo. Huid kupahuihue'da
o̱'e̱a̱po. Diosen jak ehue' o̱'e̱a̱po. —Jesúsa o'mana'uyate.

Diosen kene'hua̱ya̱' huame'noe tiakhued e̱e̱'ted kenpa' aratbut o̱gkika'aponig Jesúsa o'manopo̱e̱a̱'uyate.
(Mt. 24.3-28; Mr. 13.3-23)

7 —¿Kenda oro'omeytaj ona'dene menoka' ya̱'e̱a̱pet? ¿Oro'omey
a'nopo̱e̱ya'po kate huakkuru tiahuaydik o̱'e̱a̱pet? Huamanmadika'eri.
—Jesúsen huanigpe̱ika'eria Jesústaj o'nona'uyate.
8 —Keyoj nama'da mona'apey. Opudomeytaj huakka'ada
bohuatiakapone, "Diosa me'ta'mona'uyne', Cristo i̱jje̱y." Nama'da
on'batia'pakapo. "Oy opudtaj ijhuatiakpo, do Cristo i̱jje̱y." Nama'da
on'batia'pakapo. Kenomeytaj keyoj kenomeytaj manigpe̱e̱hue' yane'.
9 Nogbayo nogbayo gobierno sorotatataj nog gobierno sorotatataj
on'barakonhuahua', on'batia'pakdeapo mo'pe̱e̱deapet, me'pukehue'
yane'. Ken huakkuruda gobierno sorotataj barakonhuahua'dik o̱'neapo.
A'ti nogok Diosen kene'hua̱ya̱' huame'noete do onte'ti ijtiakapoy. —
Jesúsa huanigpe̱ika'eriomeytaj o'mana'po.
10 —Huadaribayoeri nog huadaribayoeri sorotataa yan'barakapet.
Kenpa'ti huadaribayo gobierno sorotataj nog huadaribayo gobierno
sorotatataj diga̱'da yan'barakapet. 11 Nogya̱' nogya̱' huadaribaya'
diga̱'da ya̱'i̱ye̱gapet. Nogya̱' nogya̱' aypo ehue'da ya̱'e̱a̱pet. Aypota'
yan'mabueyonhua'apet. Kenpa'ti nogya̱' nogya̱' aratbut dakhue'da
o̱'nepo huakka'da yan'mabueyapet. Kurudyo̱ huiyoknanada
on'tiahuaypo diga̱'da yan'mame'pukapet. Konig tiahuayhue'ya
on'tiahuaypo yan'me'pukapet.
12 Kenda kahued e̱e̱'ted opudomey huaknopo̱e̱'eritaj mo'baea'po
mo'batohua'apone. Opudomey huaknopo̱e̱'eritaj bo'huadiayapone.
Judío aratbuten hua̱itake' jakyo mo'batohua'apone. Opudomeya̱
dakhuea'da bo'kame'ne, bo'huadiaypo nama'da bo'huaa'apone.
Huabakuda̱' jakyo bo'kuda̱'apone. Kenpa'ti do'taj moknopo̱e̱nok
gobierno huairite mo'batohua'apone, opudomey huaknopo̱e̱'eri

dakhuea' ǫgkame' a'huaaya'po huairite mo'batohua'apone. Gobierno huairite huakkurute mo'nigboa'apone. 13 Do Cristotaj huaknopǫẹ'eri ịjjẹpo Cristoen ịjjẹy, Diosensi'po ịjjẹy. Dios aratbuttaj o'matinepahui'po o'manopo'yareadhuahuika'. Batia'pakdik mo'ẹạpone. 14 Huairite huahuahued "Katia' kentaj yona'apet," nopǫẹhue' yane'. 15 Kenok huairitaj huana'dikte huadakdik kenpa'ti 'uru e'nopǫẹ' do'hua on'nopǫẹạ'apone. 'Urunanada mona'apet opudomeyen taka' oknopǫẹhue' huạẹ'eria onte'ti katia'pi' sigpi' opudtaj huaahue'dik yạ'neapet. 16 Opudomeyen huaoapi' huạyẹạpi' huama'buyapi' huidpoapi' kenpa'ti nog huabetapi' kenpa'ti huadi'da aratbutapi' dakhuea'da opudomeytaj mogka'apone. Castiga kạgke'po gobierno huairitaj bo'yokapone. Opudomeytaj sue'tada bo'arakapone. 17 Do'taj o'noknopǫẹnok do'hued huadik men'diktǫịka'nok konigẹpo aya'da aratbuta bo'huadiayapone. 18 Me'pukehue' yane'. Daka' Diosa mo'matǫẹịka'apone. Opudomey kenpa'da bueyhue' mo'ẹạpone. Diosere mo'noeonhuahuika'apo. Aya' opudensǫ'taj Diosa daka' mo'matǫẹạpone. Huakuhuij opuden nogtipi' ehue' ehue'dik ǫ'ẹạpo. 19 Daka'da do'taj eknopoeonhuahuika'nayo batikhue'ada eknopoeonhuahuika'nayo Diosere mo'noeonhuahuika'apone.

20 Jerusalén jakkuru huanig taka' sorotataj ẹ'nede'te opudomeyạ e'tiahuayde' Jerusalén huakka' jakyo ịda on'barakapo kenpa'ti jak on'maenapo. Huakka' jak ehue'da ǫ'ẹạpo, yan'nopǫẹti'. 21 Kenoka' aya'da aratbut Judea huadaribayo ǫ'nepo ote'yon ịda kan'mamone'po, aya'da Jerusalényǫ huạẹ'eri ịda ka'norǫkone'po, kenpa'ti kenoka' ta'bayo ǫ'nepo huakka' jakyo onte'ti kumejhue' ka'ne'. 22 Kenoka' Dios ke'nen Israel aratbuttaj castiga o'magka'apo. Kenpa' Diosba'a oa'uyate. Kenda Diosa o'ka'apo. 23 Kenoka' Diosa ke'poda castiga yamagka'apet. Ettone' bogdakhue' yạ'neapet kenpa'ti nog ettone' yǫbed on'tǫẹpo yan'minogạ'deapet kenpihuay ke'ponada yạ'ẹạpet. Pai'nanada on'nopo'ẹạpo. Huadarite in judío aratbuttaj Diosa digạ'nanada castiga o'magka'apo, pai'da on'nopo'ẹạpo. 24 Sorotataa judíotaj yan'barakapet huakka' yan'mabueyapet nogomeytaj noybayo nog gobiernoenbayo nogyon nogyon yan'batohua'apet. Nog aratbut Jerusalényǫ yạ'neonhuahuika'apet, nog aratbutda huairi Jerusalényǫ yạ'neonhuahuika'apet. Kenoka' Diosa o'pakpo judío onte'ti Jerusalényǫ yạ'nika'apet. Gobierno huairi huạ'enda yan'tǫẹạpet. —Jesúsa o'mana'po.

Kurudyạ' ijhuarakapet. Jesúsa o'mana'uyate.
(Mt. 24.29-35, 42-44; Mr. 13.24-37)

25 —Diosa castiga o'magka'apo huanopǫẹạ' niokpo puug siokpo nogpa'da yạ'neapetnok nogoknanada nogbaya' nogbaya' aratbuta en'tiahuayada kate Diosa yaka'apet yanokkahueapet. Kenpa'ti ẹ'pǫgạ 'utta'da yaa'apet kenpa'ti huiyokda ẹ'pǫgạ digạ'da ya'bosakapetnok digạ'da yan'mame'pukapet. 26 Ken niokpo siokpoere konig huiyokda ǫ'ịyẹgạponok konigẹpo kate Dios yaka'apet aratbut on'nopǫẹpo huakka'nanada on'me'pukpo konig on'mabueynoatu'apo. 27 Kenoka' do e'tiakte on'tiahuayapo. Do huabokerek ịjjẹnok Diosa me'ta'mona'uyne kurudyạ' ẹ'sịhuị'yạ' ijhuarakapoy. Teynanada kenpa'ti konig senogda jeynanada ijhuarakapoy. Ken konig do'taj bo'tiahuayapone. 28 Kenoka' huaboa'da ǫ'ẹdeapo konig kurud ẹ'ịyẹgde'te kenoka' yan'durugpakpo

kutayo yan'mabo'. Opudomeytaj Diosa o'manopo'yarea'deapo. —Kenda
Jesúsa o'manmadika'uyate.
29 Onte'ti Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadika'po,
—Higuera huẹymey kenpa'ti nog huẹymeytapi' yan'tiahuay'.
30 Kenoka' huakutaj o'bakutapakde huabayokok a'ti ọ'ẹạpo, mo'nopọẹ.
31 Kenda huaboa'da o'nona'denig kenda huaboa'da bo'tiahuaydepo Dios
Huairi a'ti o'tiakapo nopọẹ'dik mo'ẹne. 32 Kenda huaboa'da ijja'nig
opuden huakka' jaktaj taka' sorotataa ke'poda ọgka'apo. Jak ehue'
ọ'ẹạpo. Aya' aratbut oyda on'noepo bueyhued ọ'nepo on'tiahuayapo.
Buttida ijjay. 33 Kurud ehue' ọ'ẹạpo. Kenpa'ti huadari ehue' ọ'ẹạpo.
Do'hued buttida huadiknayo batikhue'dik ọ'eonhuahuika'apo.
34-35 Keyoj ijjay. Daka' yan'nopọi̱ka'. Kenpa'da huadakda yạg'kika',
huadakda yan'nopọi̱ka'. Katepi' fiestapi' e'ka'ta' me'pukehue' yanika'.
Huakka'da e'mamay'ta' eretpakhue' yanika'. Katetapi' huakka'
mepu'kehue' yanika'. Ken konig nama'da e'kika'nayo kenoka'
do'taj ẹkpọẹ' nigẹhue' ẹ'ne'te do huabokerek i̱jjẹpo kurudyạ' i̱da
ijhuarakapoy. Castiga a'magkaya'po ijtiakapoy. Konig trampa
i̱dada o'kotika' konig ẹkpọẹ' nigẹhue' ẹ'ne'te i̱dada kurudyạ'
ijhuarakapoy. Castiga e'magka' ijtiakapoy. Aya'tada aratbut nogyạ'
nogyạ' nog huadari nog huadariyo aya'tada castiga a'magkaya'po
ijbahuatiakapoy. 36 Konigẹpo do'taj e'tiaktaj ẹkpọẹ' men'nigẹ'ika'.
Kenpa'ti kenoka' konig kenda huaboa'da ijja'nig konig sorotataj
nogbayo sorotatataj on'barakika'po kenpa'ti kenoka' opudomeytaj
digạ' bo'huadiaypo ke'poda mogka'apone. Konigẹpo opudomeyạ daka'
Diostaj yanoknopọi̱ka' Diostaj yan'tiona'pakika'. Do huabokerek i̱jjẹpo,
do'hua e'tiakte daknopo'da ẹ'dik yanika'. —Jesúsa o'manmadika'po
o'mana'uyate.
37 Ken huame'noete Diosen jakyo o'manmadika'ika'po Jesúsa
o'manmadika'ika'uyate. Sikyo Jerusalényạ' ọ'ọrọkika'po ote' Olivoste
o'hua'ika'po kẹyọ jakyo o'tayika'uyate. 38 Sikyoedda huakka'da aratbut
Diosen jakyo ọ'nehua'po Jesústaj a'pẹẹya'po on'kudika'uyate.

22

Jesústaj a'arakya'po monig yan'totiakapo judío huairiomey on'batia'pakuyate.

(Mt. 26.1-5, 14-16; Mr. 14.1-2, 10-11; Jn. 11.45-53)

1 A'ti judíoen fiesta ọ'ẹạpo. Ken fiestate biahue' pan on'bape'ika'.
E'bia'ọg' okbukhue' ọ'nepo pan biahue' ọ'i̱ka'. Ken fiesta
huakkurueri isi'po mabueyhue' ẹẹ' okkahuehue' fiesta on'dikkuyate.
2 Kenoka' sacerdote Diosen jakyo huabaa'eri huairi, Moisésenba'
huamanmadika'eriere sue'da kẹyọti ọ'nepo Jesústaj monig arakdik
ọ'ẹạpoy. Kenomey on'nopọẹpo Jesústaj e'tohua'te huakka' aratbuta
oro'taj en'tiahuay'nayo aratbuta bo'huadiayapey on'nopọẹpo
on'makme'pukuy.
3 Judas Iscariote Jesúsen doce huamata'mona'eri nogtida ọ'ụyate.
Judastaj toto' huairia o'nopo'tọẹdenok, 4 Sacerdote huairitaj kenpa'ti
Diosen jak huatọẹ'eri huairitaj o'bahuahua'po monig Jesústaj ijbayokapo
o'batia'pakuyate. 5 Ken sacerdote huairi Diosen jak huatọẹ'eriere Ju-
dastaj on'pẹẹdepo durugda ọ'nepo, "Huakka'da huakupe bo'yokapone."
Judastaj o'nona'uyate. 6 "Huakka' huakupe on'yokaponok Jesúste

on'tohua'apone." Judasa o'mana'uyate. "Kente huakka' aratbut ehue' e̱'ne'yo menpe̱e̱ta' sacerdotetaj ijbatohua'a." Huaboa'da Judasa o'nope̱o̱'uy.

Doce huanigpe̱i̱ka'eriere Jesús Huairiere on'bape'uyate.
(Mt. 26.17-29; Mr. 14.12-25; Jn. 13.21-30; 1 Co. 11.23-26)

7 Ken huame'noe pan e'bia'o̱g'a okbukhue'ada on'bape'ika'nig fiesta o̱'e̱de. Kenoka' ovejasi'po on'darakika'. 8 Pedrotaj Juaneretaj o'mata'mona'uyate Jesúsa.

—Yanhuati'. Judío huakkurueri isi'po mabueyhue' e̱e̱' okkahuehue' fiesta aypo yan'manhuada̱'. —Jesúsa o'mana'nok,

9 —¿Meya̱' fiesta aypo o'manhuada̱'apo? —Jesústaj o'nona'uy.

10 —Jerusalényo̱ yanhua'. Huakka' jakyo yan'kudondepo, huabokerek hue̱'e̱y huaegpu'te hueda̱' e'tohua'te bo'huahuayapone. Kentaj yan'tahuati'. Ken jakyo o'kudapo. Ken jak kurute yan'huahuati'. 11 "¿Do huanigpe̱i̱ka'eriere o̱'nen jakyo meya̱' o'bape'apo?" oro'en huamanmadika'eria mena'ne. Ken konig jak hua̱ta̱e̱'eritaj ya̱'nonati'. 12 Ken jak hua̱ta̱e̱'eri opudomeytaj o'pe̱e̱depo jak kutayo huaboro' ki̱re̱gyo o'batohua'nok kutopa huabidda huahuadere mon'tiahuayatu. Ke̱ya̱' aypo yan'manhuada̱'. —Jesúsa Pedrotaj Juaneretaj o'mana'uyate.

13 Ken Juan Pedroere o'nokhua'po, huakka' jak Jerusalényo̱ on'hua'po kenda Jesúsa o'mana'nig on'huahuay'uyate. Ken jakyo o̱'nehua'po fiesta aypo on'manhuada̱'uyate.

14 Kenoka' aypo e'mahue̱yde'te kutopate Jesús Jesúsen huamata'moneriere on'huaddepo,

15 —Do bueyhued i̱jje̱po in judío huakkurueri isi'po mabueyhue' e̱e̱' okkahuehue' ka'ne'po fiesta opudomeyere e'tobape'ta' huakka' ijpaki. 16 Onte'ti in fiesta aypo bapehue' i̱jjeonhuahuika'apopo. Nogok aya'da Diosen Huairitaj en'nigpe̱e̱de'te kenpa'ti do Diosen Huasi'po e'nigbuey'uyde'te do'taj okkahuehue'ada aypo mo'bape'ika'apone. Kenoka' nogoknanada onte'ti in okkahuehue'ada aypo ijbape'apoy. —Jesúsa o'mana'uyate.

17 Ken huaba'te huamai'pu' o'to̱e̱po, Diostaj dakiti ona'depo,

—Aya'ada yan'mai'e̱'. 18 Konige̱po uva huada hue̱'e̱y mayhue' i̱jjeonhuahuika'apoy. Nogokda Dios Huairitaj aya'ada en'nigpe̱e̱de'te onte'ti ijmayapoy. —Jesúsa o'mana'uy.

19 Kenpa' oa'depo pan o'bapadpo Diostaj dakiti oa'depo o'po'sakea'po doce huanigpe̱i̱ka'eritaj o'bayoke'po,

—In pan do'hued hua̱so̱'nigti o̱'e̱. Aya'tada kamannigbueye'po Diosa me'ta'mona'uyne. In pan yan'bape'. Do e'buey okkahuehue' hua̱i̱ka' yan'bape'. —O'mana'uyate.

20 Ken on'bape'depo onte'ti huamai'pu' o'bayokpo,

—In vino konig Diosen huaboa' huamanopo'yarea' e'mana' huadik o̱'e̱. Buttida o̱'e̱ a'manope̱e̱aya'po do'taj bo'arakapone. Do'hued mimi o'mimihua'apo.

21 Oynayo ken huabokerek oro'ere o'bape'nig'a konig huadi'da o'bapenig'a do'taj taka'taj be'yokapone. 22 Do huabokerek i̱jje̱nok Diosa me'ta'mona'uyne. Ijbueyapoy. Konig Diosa o'pakpo a'nennanada o'nope̱u̱ya̱tenok, ijbueyapoy. Ke'na taka'taj be'yokapone. Kentaj Diosa diga̱' castiga o̱gka'apo. Pai'nada o'nopo'unhuahuika'apo. —Jesúsa o'mana'uyate.

23 Ken, huaboa'da on'batia'pakepo Jesúsen huata'mona'eriomey
huayahuaya on'batia'pakepo, ¿be'auru Jesústaj taka'taj ya'bayokapo?
on'batia'pake'uyate.

¿Oro'omey be'aturu hueretda huairi o̱'e̱a̱pet? Huayahuaya on'batia'pakuyate.

24 Kenoka' on'batia'pakpo. ¿Oro'omey be'aturu hueretda huairi
o̱'e̱a̱pet? Huayahuaya huamata'mona'eriomeya̱ on'batia'pakuyate.
25 —Nog aratbuten gobierno huairi teyda on'mana'ika' kenpa'ti
on'mata'monea'ika'. "Huadakda o̱gkika'." Nog aratbuta kenomeyen
huairitaj huaa'dik o̱'nika'. 26 Opudomeynayo konig nog aratbut gobierno
huairi ehue'dik yane'. Opudomeya̱ hueretda huairi e̱e̱'ta' e'paknayo
teyda e'mata'mona'ika'ta' pakhue' yaneti' konig huasuedonig yaneti'.
Kenpa'ti opudomey huairi e̱e̱'ta' e'paknayo konig huanaba' yanikati'.
27 Ke'na kutopate o'bape'. Ke'na huairi o̱'e̱. Ke'na aypo o'nigtotiakika'nig
ke'nataj huanaba' o̱'e̱. Donayo opudomeyere konig opudomeyen hua-
batihuapokika'eri i̱jje̱y. Ken konig Diosa o'pak.
28 Kenoka' judío huairi do'taj engañа e̱gka'ta' on'eretpakpo nama'da
ena'ta' mentipakikame'ne kenoka' do'ere mo'i̱kame'ne. 29 Konig do'hued
Apag Diosa hueretda huairitone' me'e̱a̱'u̱yne. Konig aya'tada mana'dik
i̱jje̱po kenpa'ti mata'mona'dik ka̱e̱'po huairi me'e̱a̱'u̱yne. Konigti huairi
opudomeytakon o̱'nea'ne. 30 Nogok do gobierno huairitone' e̱e̱'te do-
eretaj mo'tobape'apone. Kenpa'ti doere mo'mayapone. Dios Huairien
huahuad huahuadte bo'huadapone. Aya'da Israel aratbuttaj, doce
tribus aratbuttaj konig huamanoeya̱'eri huairionigti mo'e̱a̱pone. Kenda
katepi' Israel aratbut o̱gkika'uyate, kenda mo'pe̱e̱deapone. Dakhuea'
o̱gka'nigtaj mo'nopo̱e̱nok Diosa castiga o'magka'apo. —Jesúsa doce
huamata'mona'eriomeytaj o'mana'uyate.

"Jesústaj jo̱ki̱a̱hue'ya i̱jje̱y." Simón Pedroa ia'apone. Jesúsa ona'uyate.
(Mt. 26.31-35; Mr. 14.27-31; Jn. 13.36-38)

31 —Yape̱e̱' Simón, yape̱e̱' Simón. "Beyok Jesúsen huanigpe̱ika'eri
konig trigotaj ektipoapa' o̱'nen huata'mona'eritaj e'magka'ta' ijpaki.
Jesúsen huata'mona'eritaj menpa'ti daka' yanoknopoenhuahuiketapo
batikhue'ada e'noknopoenhuahuikate nama'da e'magka'ta' ijbatipaki,
Dios." Toto' huairia ona'uyatenig'a. 32 Donayo ontaj Simón
o'tiona'pakne. "Simón Diostaj do'takon daka' kaknopo̱i̱ke' batikhue'ada
kaknopo̱i̱ke' kenpa'ti ona'ti do'taj e'nopo'korea'de'te huama'buy
huaknopo̱e̱'eritaj teyda eknopo̱e̱' kabatihuapokike'." Kenda
o'tiona'pakne. —Jesúsa Simón Pedrotaj ona'uyate.
33 —On huabakuda̱' jakyo e̱gkuda̱'nayo kuddiktion i̱jje̱y. Onere
a'bueyya'po hua'diktion i̱jje̱y, ijnopo̱e̱y, Huairi. —Simón Pedroa Jesústaj
ona'uyate.
34 —Oyedda in sikyo huatahuaj sipoghued "Jesústaj jo̱ki̱a̱hue'ya i̱jje̱y,"
bapa'a' ia'apo, Pedro. —Jesúsa Pedrotaj ona'uyate.

A'ti Jesús pai'da o'nopo'e̱a̱po.

35 —A'nenda opudomeytaj do'hua on'mata'mona'uyne. Kutamabayo',
huakupebayo' nog hua'iotbayo' on'mata'mona'uyne. Enhua'de'te konig
aya'da e'tamae'onig mo'e̱me'ne. —Jesúsa o'mana'nok,
—E̱e̱', katepi' aya'da o'paknig o'mato̱e̱'uy. —O'nona'uyate.

36 —Oynayo huakupe e̱'ta̱e̱'nayo yan'tohua'. Kutama e̱'ta̱e̱'nayo
yan'tohua'. Sorotataen siro to̱e̱hue' e̱e̱'nayo huaok yan'bahuaya'po siro
yadeti'. 37 Konige̱po "Ke'na dakhuea' huaka'eri o̱'e̱. On'batia'pakapo."
Apagba'a oa'. Kenda Apagba'a oa'nig do'taj a'ti men'huaa'deapone ijjay.
Aya'da Apagba'te me'nigbatia'pakuyatenig do'taj a'ti me'nogka'apone.
Pai'da ijnopo'e̱a̱poy. A'ti ehue'da i̱jje̱a̱poy. —Jesúsa o'mana'uyate.
38 —In botta' sorotataen siro o̱'e̱, Huairi. —O'nona'denok.
—Kenyo'da ka̱e̱'. —Jesúsa o'mana'uyate.

Getsemaní ta'baya' Jesúsa Diostaj o'tiona'pakuyate.
(Mt. 26.36-46; Mr. 14.32-42)

39 Ken Jesús huakka' jakya' Jerusalénya̱' o'o̱ro̱konpo ote'
Olivosyo o'hua'ika'po ote' Olivosyon o'hua'beduyate. Kenere
huanigpe̱ika'eriomeyere on'hua'uyate. 40 Ke̱yo̱ o'tiona'pakika'nigyo̱
jo̱kye̱depo,
—Dakhuea' kahue' hua̱e̱'te yan'tiona'pak. Konig Diosa
bo'tihuapoke'po dakhuea' kahue' hua̱e̱'te yan'tiona'pak. —Jesúsa
o'mana'uyate.
41 Ken Jesús meyo̱hue'da o'bakhuato'po a'tiona'pakya'po huikudate
ohuadpo.
42 —"Pai'da yanopo'e̱po bueyhue'dik ya̱e̱'ti sion." On e'paknayo mena',
Dios. Do konig ijpaknig kahue' ya̱e̱'. Konig kenda on i'pak megka',
do'hued pag. —Jesúsa o'tionapakuyate.
43 Ken kurudya̱' Diosen huata'moneri o'huarakondepo Jesústaj ateypakaya'po o'huarakonde'uyate. 44 Konige̱po cruzte ijbueyapoy diga̱'da
o'nopo̱e̱po nogi̱ti huakka'a'da o'tiona'pakpo diga̱'da o'ukpakpo konig
mimi e'ukpakhue̱ huakka' barakte o'surukuyate.
45 Ken o'tiona'pakonhua'depo o'bopo huanigpe̱ika'eriomeytaj
o'bahuahua'po e'tayte o'bahuahuay'uyate. Sue'nanada o̱'nepo
on'batay'uyate.
46 —¿Mena'po bo'tai'? Yan'mabo'. Yan'tiona'pak. Onte'ti dakhuea'
kahue' hua̱e̱'te yan'tiona'pak. —Jesúsa huanigpe̱ika'eritaj o'mana'uyate.

Jesústaj huakka'ada a'tohuaya'po on'huatiakuyate.
(Mt. 26.47-56; Mr. 14.43-50; Jn. 18.2-11)

47 Jesús huanigpe̱ika'eritaj e'manbatia'pakonhua'te huakka'ada
on'huatiakde'uyate. Huakkuru Judasa o'huatiakpo. Ke'na Jesúsen
doce huanigpe̱ika'eri nogtia' o̱'u̱y. Judas huakka' aratbut o'batotiakdepo
Jesústaj a'buyukya'po o'huahua'uyate.
48 —Do huabokerek i̱jje̱nok Diosa me'ta'mona'uyne. Do'taj inomey do'hued taka'taj a'yokya'po do'taj o'buyukne. —Judastaj Jesúsa
ona'uyate.
49 Huakka' aratbut on'huatiakdepo Jesústaj on'tohua'apo. Jesúsen
huanigpe̱ika'eria on'batiahuayondepo,
—¿Sorotataen siro menpa' o'magka'apo, Huairi? —
Huanigpe̱ika'eriomeya̱ o'nona'uyate.
50 Nogtida huanigpe̱ika'eria sacerdoteen huanaba'taj huada'kopen
huapesod okteg'uyate.
51 —Keje' kennigda yamagka'. —Jesúsa o'mana'po,
Ken huanaba'en huapesod Jesúsa o'tibata'tepo o'yarea'uyate.

52-53 —Konig huabereeritaj e̱gkapa' siroa hue̱ypaerea
on'huatotiakbedne. Ka'tia'po kenpa' o'nogka'. Diosen jakyo
opudomeyere nog huame'noe nog huame'noe nogok nogok i̱ji̱ka'niga
do'taj sigpi' opuda̱ tohuahue'da o̱'nikame'ne. Oynayo sikyoda toto'a
mo'to̱e̱nok o'nogka'bedne. —Sacerdote huairitaj Diosen jak huairitaj
huatone' huairitaj Jesúsa o'mana'uyate. Kenomey Jesústaj a'tohuaya'po
on'huatiakbeduyate.

Jesústaj jo̱ki̱a̱hue'ya i̱jje̱y. Pedroa bapa'a' oa'uyate.
(Mt. 26.57-58, 69-75; Mr. 14.53-54, 66-72; Jn. 18.12-18, 25-27)

54 Ken Jesústaj on'to̱e̱po on'tohua'beduyate. Sacerdote huairitone'en
jakyo on'tohua'beduyate. Pedroa ta'pote hueytemon o'tahua'po.
55 Sacerdote huairitone'en jakyo o'nokye̱'depo jakkurunopote ta'ak
on'bakpaka'po ta'akope huabirika' on'tibahuadpo Pedro ke̱yo̱ti
kenomeyere o'huaduyate. 56 Pedro ta'akopete e'huadte huanaba' ettone'
o'boato'po Pedrotaj o'tiahuaypo daka'da o'tiahuaydepo,
—In huabokerekkon Jesúsere o̱'i̱ka'uyate. —Huanaba' ettone'a̱
o'mana'uyate.
57 —Ehue', ettone'. Jesústaj jo̱ki̱a̱hue'ya i̱jje̱y, —Pedroa ona'uyate.
58 A'timon noga̱kon Pedrotaj o'tiahuaydepo,
—O̱'nakon Jesúsen huanigpe̱i̱ka'eri i̱'e̱ne. —Ona'uyate.
—Ehue', huabokerek, Jesúsen huanigpe̱i̱ka'eri ehue' i̱jje̱y. —Pedroa
ona'uyate.
59 A'ti noghoratida noga̱kon o'mana',
—In huabokerek Jesúsere o̱'i̱ka'uyate, buttida ijjay. Konige̱po Galilea
huadaribayo hua̱e̱'eri o̱'e̱. —O'mana'uyate.
60 —Ehue', ka'tia' ia' nopo̱e̱hue' i̱jje̱y, huabokerek. —Pedroa ona'uyate.
Kenoka' kenpa' Pedroa ea'te huatahuaa o'sipogde'uyate. 61 Jesúsa
Pedrotaj o'huakorudpo o'tiahuaynok, kenda Jesús Huairia ona' Pedro
okkahuehue' o̱'e̱po huaboa'da o'nopo̱e̱. "Oyedda in sikyo huatahuaj
sipoghued 'Jesústaj jo̱ki̱a̱hue'ya i̱jje̱y,' bapa'a' ia'apo, Pedro." Huairia
mename'nig Pedro okkahuehue'da huaboa'da onte'ti o'nopon'uyate.
62 Jak kuruyo o'mako̱ro̱kdepo pai'nada o'huikuyate.

Jesústaj on'tierikpo on'tidi'ke'uyate.
(Mt. 26.67-68; Mr. 14.65)

63 Huabokereka Jesústaj on'to̱e̱po on'tierikonhua'po on'bitbitonhua'po
64 huakpotaj tela o'nokpotidoka'po huakokta' on'pebasbasdepo, "Diosa
mennopo̱e̱', ¿Be'a ontaj bo'kokbasbas? oro'taj mona'." Jesústaj
o'nona'uyate.
65 Ken nogda nogda dakhuea'da Jesústaj on'tidi'keunhua'uyate.

Judío huairi e̱gkupopakyo Jesústaj on'boa'uyate.
(Mt. 26.59-66; Mr. 14.55-64; Jn. 18.19-24)

66 Emede'te judío aratbut huatone' huairi o̱gkupopakpo, sacerdote
huairiere o̱gkupopakpo kenpa'ti Moisésenba' huamanmadika'eriere
o̱gkupopakpo, Jesústaj on'manigtotiakdepo,
67 —¿Menpa' Cristo i̱'e̱? ¿Menpa' Diosa meta'mona'uy? Oro'omeytaj
kenda mona'. —Judío huairiomey o̱gkupopakpo Jesústaj o'nona'uyate.
—E̱e̱', do'hua e'mana'nayo, Cristo i̱jje̱y do'hua e'mana'nayo
oknopo̱e̱hue' mo'e̱a̱pone. Da oa' mo'nopo̱e̱a̱pone. 68 "Do Cristo
i̱jje̱y. Diosa me'ta'mona'uyne. ¿Kenda menpa' mo'nopo̱e̱?"

Opudomeytaj e'mana'nayo do'taj onte'ti a'tokhue' o̱'neapone. Kenpa'ti
"Yahua'." Onahue'dik o̱'neapone. 69 Do huabokerek i̱jje̱nok Diosa
me'ta'mona'uyne. A'ti Diosere ijhuadapoy. Dios teyda o̱'e̱po aya'da
ka'dik o̱'e̱nok Dioste huada'kopen konig Dios teyda i̱jje̱a̱poy. Aya'da
ka'dik i̱jje̱a̱poy. —Jesúsa o'mana'uyate.
70 —¿Menpa' o̱'na Diosen Huasi'poda i̱'e̱? —Aya'ada Jesústaj
o'nona'uyate.
—E̱e̱', Diosen Huasi'po i̱jje̱y konig opuda̱da o'nona'ne, Diosen Huasi'po
i̱jje̱y. —Jesúsa o'mana'uyate.
71 —"Diosen Huasi'po i̱jje̱y." Jesúsa oa'nok oroada o'pe̱e̱ne.
Dakhuea'da oa'po o'ka', o'nopo̱e̱ne. Konige̱po castiga o̱gka'dik o̱'e̱a̱pone.
"Jesús dakhuea' oa'uy." "Dakhuea' o'ka'uy." Noga̱ en'dapi' pe̱e̱hue'dik
o̱'e̱a̱pone. —Huatone' huairiomeya̱ o̱da'uyate.

23

Pilato Romano gobierno huairitaj e'koka' Jesúsa o'nigbo'uyate.
(Mt. 27.1-2, 11-14; Mr. 15.1-5; Jn. 18.28-38)

1 Kenoka' aya'ada judío huairi e̱gkupopakte on'maboddepo Jesústaj Pi-
lato Romano gobierno huairite on'tohua'uyate. Judío huairinayo Jesústaj
arakhue'dik o̱'nenok Romano huairiayo'da yan'arak a'dik o̱'nenok. 2 A̱yo̱
Jesústaj Pilatotaj huaboa'da nama'da on'huaa'po,
—Oro'omeyen judío aratbuttaj in huabokerek nama'da
o'manmadikika'uy. Romano gobiernotaj yan'magka' nama'da
o'manmadikika' oro'a o'pe̱e̱'uy. Kenpa'ti Romano gobierno huairitaj
huakupe bayokhue'dik yanika'. Nama'da o'manmadika'. Kenpa'ti
"Cristo i̱jje̱y," oa'. Cristo konig gobierno huairi huadik o̱'e̱. —Jesústaj
Pilatotaj nama'da on'huaa'uyate.
3 —¿Judío aratbuten gobierno huairi menpa' i̱'e̱? —Pilatoa Jesústaj
ona'uyate.
—E̱e̱', konig o̱'na ia'nig i̱jje̱y. —Jesúsa ona'uyate.
4 —In huabokerek dakhuea' kahue' o̱'i̱ka'. Castiga o̱gkahue'dik i̱jje̱y. —
Pilatoa sacerdote huairitaj huakka' aratbutomeytaj o'mana'uyate.
5 —Romano gobierno huairi dakhuea'da o̱'ne. Yan'maen. Ken
konig Jesúsa nama'da o'manmadikika'. Judío aratbut aya'tada
nama'da o'manmadikika'po adyonda Galileayo huakkuruda nama'da
o'manmadikika'po nogyo̱ nogyo̱ konigti o'kika'po ta'pota' i̱yo̱kon konigti
o'kika'po nama'da o'manmadikika'. —Kenpa' judío huairia i̱ghua'da
on'tihuaa'po Jesústaj, Pilatotaj nama'da on'tihuaa'uyate.

Herodes nog Romano gobierno huairi o̱'e̱po Galilea huadaribayo huairi
o̱'e̱nok Herodeste Jesústaj Pilatoa o'ta'mona'uyate.

6 Jesús Galileayo o'manmadika'uyate. Pilatoa o'pe̱e̱depo "¿Galilea
hua̱e̱'eri menpa' Jesús ya̱'e̱?" O'mana'uyate. 7 "E̱e̱', Galilea huadaribayo
hua̱e̱'eri Jesús o̱'e̱." Pilatotaj o'nona'de'uyate. Kenda Pilato o'pe̱e̱depo
Jesústaj Herodeste o'ta'mona'po, Herodes Galilea gobernador o̱'e̱nok
kenpa'ti kenoka' Herodes Jerusalénye̱o̱ o̱'u̱yate. 8 Herodes nogok
nogok Jesústaj o'tipeeonhuahua'po konige̱po Jesústaj e'tiahuayta'
o'pakpo Jesús katepi' 'urua'da e'ka' konig e'bayarea'te e'tiahuayta'
o'pakpo konige̱po Jesústaj e'tiakte o'tiahuaydepo Herodes huakka'
o'durugpakuyate. 9 Nogi̱ti nogi̱ti ena'tada Jesúsanayo a'tokhue' o̱'u̱yate.
10 Ke̱yo̱ sacerdote huairi kenpa'ti Moisésenba' huamanmadika'eri

o̱'nepo Jesústaj i̱ghua'da on'huaa'nok 11 Herodes sorotataere Jesústaj
a'tierikya'po 'uruda huaok on'ota'po konig gobiernoen huairien yudtaj
on'ota'depo onte'ti Pilatote o'ta'mona'uyate. 12 Kenme'noete Pilato
Herodesere huaboa'da huayahuaya di'da on'mae'uyate. A'nenda
huayahuaya on'bahuadiay'ika'uyate. Huaboa'da di'da on'mae'uy.

"Jesústaj arakdik mo'e̱ne." Pilatoa o'mana'uyate.
(Mt. 27.15-26; Mr. 15.6-15; Jn. 18.39–19.16)

13 Sacerdote huairitaj aratbuten huairitaj kenpa'ti nog aratbuteretaj
"Yan'batiak, do'taj menhuatiak." Pilatoa o'mana'po e̱gkupopakde'te,
14 —In huabokerektaj opudomeya̱ on'nigtotiakne. "In huabokerek
nama'da o'manmadikika'. Romano gobiernotaj yan'magka' nama'da
o'manmadikika'." Opudomeya̱ o'nona'nig'a opudomey on'tiahuaypo
Jesústaj ijbatia'pakdepo Jesúsa nogda nogda dakhuea' o'ka' bo'huaa'nig'a
kenda nama'da bo'huaa'nig'a Jesúsnayo sigpi' dakhuea' kahue' o̱'i̱ka'te.
Ijnopo̱e̱y. 15 Herodes kenpa'ti Jesústaj o'pe̱e̱depo dakhuea' kahue'
o̱'i̱ka'te. Herodesakon o'nopo̱e̱po oro'omeytaj onte'ti bo'tokumejne.
Yan'pe̱e̱'. Jesúsa sigpi' dakhuea' kahue' o̱'i̱ka'tenok Jesústaj yadarak.
Ahue'dik i̱jje̱y. 16 Castiga yo̱gka'depo yahuati' yona'apoy. —Pilatoa judío
huairiomeytaj o'mana'uyate.
17 Fiestate nogtida huabakuda̱' jakyo hua̱e̱'eritaj jakya' o̱'o̱ro̱kika'
konige̱po Pilato nogtatida o̱ro̱ka'dik o̱'u̱yate. 18 Onokteteyo' aya'ada
'utta'da o'nokoypo,
—Jesústaj yadarak. Barrabástanayo ya̱o̱ro̱ka'. —Onokteteyo' aya'ada
'utta'da o'nokoy'uyate.
19 Jerusalénye̱o̱ Barrabás huakka'da aratbut o'bakupopaka'depo
gobierno huairitaj a'mabatiarakaya'po e'batoahua'ta' o'pakuyatenig'a.
Kenpa'ti nogtatida o'arakuyate. Konige̱po huabakuda̱' jakyo o̱'e̱nok.
20 Jesústaj Pilatoa e'o̱ro̱ka'ta' o'pakpo, "Jesústaj e'o̱ro̱ka'ta' ijpaki."
O'mana'nig'a.
21 —Hue̱ypa cruzte yadarak. Hue̱ypa cruzte yadarak. —Huakka'ada
judío aratbut e'kupopakya' 'utta'da o'nokoypo. Onte'ti onte'ti
o'nokoy'uyate.
22 —I̱'na sigpi' dakhuea' kahue' o̱'i̱ka'tenok keje' arakhue'dik i̱jje̱y.
Konige̱po Jesústaj castiga yo̱gka'depo Jesústaj ijjo̱ro̱kapoy. —Bapa'a'
Pilatoa o'mana'nig'a.
23 —Hue̱ypa cruzte Jesústaj yadarak. Hue̱ypa cruzte yadarak. —
Huakka'ada aratbuta o̱gkupopakpo sacerdote huairierea diga̱'da
o'nokoypo, nogok Pilato ta'pota'taj e'nokoyte o'manigpe̱e̱'uyate.
24 "Kenda on'paknok ijka'apoy." Pilatoa o'nopo̱e̱tupo, o'mana'uyate.
25 Pilato huakka' aratbuttaj o'manigpe̱e̱po, Barrabástaj o̱'o̱ro̱ka'uyate.
A'nenda Barrabás huakka' aratbuttaj o'bakupopaka'depo gobierno
huairitaj a'mabatiarakaya'po e'bahuatoahua'ta' o'pakuyatenig'a.
Kenpa'ti Barrabása o'arakuyate. "Barrabástaj ya̱o̱ro̱ka'." Huakka'ada
o'nokoynok o̱'o̱ro̱ka'uyate. Ken judío aratbuta Jesústaj e'arakta'
oneretpaknok, Jesústaj Pilato Romano sorotatataj ka'darakepo
o'bayokuyate.

Hue̱ypa cruzte Jesústaj on'arakuyate.
(Mt. 27.32-44; Mr. 15.21-32; Jn. 19.17-27)

26 Ken sorotataj Jesústaj on'tohua'depo Simóntaj on'dejdepo, Simón
Cirene huakka' jak huąę'eri ǫ'ępo ta'baya' e'tiakde'te Simóntaj on'tǫępo
huęypa cruz katohue'po sorotataa o'nona'nok Jesúsen ta'pota' Simóna
cruz o'tohua'uyate.
27 Huakka'nanada aratbut on'batahua'po kenpa'ti huakka'da et-
tone' on'batahua'po Jesústaj on'tinepahui'po digą'da on'bahuikonhua'po
'utta'da on'bahuikonhua'uyate. 28 Jesúsa ettone'taj o'batiahuaypo,
—Dota' huikhue' yane', Jerusalén ettone', huata'da yan'tohuik, op-
udomeyensi'pota' yan'tohuik. 29 Konigępo opudta'taj nogok ke'poda
dakhuea'nada ǫ'ęąpo. Aratbuta pai'nanada on'nopo'ęąpo. "Ettone'
si'popakhue'dik ǫ'nepo durugda ǫ'neapo, ettone' bogdakhue' ehue'dik
ǫ'nepo durugda ǫ'neapo, ettone' huasi'potaj huau'te minonhue' ǫ'nepo
durugda ǫ'neapo." Nogok ke'ponada ęę'te kenda on'batia'pakapo.
30 Kenoka' nogokda aratbut digą'da pai'nada on'nopo'ęąponok e'bueyta'
on'pakapo. "Oro'omeytaj monbet," huakupataj o'nona'apo. "Pen-
daka bo'tiyurak," o'nona'apo. 31 Donayo konig ǫhuęyburanig įjjępo
huadakda ęę'tada do'taj dakhuea'da me'nogka'ne. Opudomeynayo
dakhuea'da mo'ępo konig ǫhuęy e'ay'onig opudomeytaj nogįti ke'poda
dakhuea'nada on'magka'apo. —Jesúsa o'mana'uyate.
32 Kenpa'ti nog botta'taj dakhuea' huakka'eritaj on'batohua'po
Jesústaere a'arakya'po on'batohua'uyate. 33 Ote'te o'nokyędepo Jesústaj
huęypa cruzte on'beta'uyate. Kenpa'ti botta' dakhuea' huakka'eriere
huęypa cruzte on'mabeta'uyate. Jesúsen huada'kopen nogtaj on'beta'po
nogtaj Jesúsen ope'topen on'beta'uyate. Ote' huadik ǫ'ę La Calavera.
34 Jesústaj en'beta'dete,
—Dakhuea' e'ka' yabakkahuea', Pag. Kenda menogka'ne nopǫęhue'
ǫ'nepo. —Jesúsa ona'uyate.
Ken sorotataj Jesúsen yudtaj be'ati ya'deyapet a'nopǫęya'po huid okmo
ǫ'nene'uyate. 35 Huakka'da aratbut ǫ'nepo Jesústaj on'tiahuaya'po judío
huairiomeyąkon Jesústaj on'tierikpo,
—Jesús nogomeytaj o'batihuapokikame'te. Ken Diosen Cristo ęę'nayo
Diosa ektie'ea' ęę'nayo huata' katihuapoke'. —Judío huairiomeyą
Jesústaj dakhuea'da on'tierikpo on'batia'pakuyate.
36 Sorotataa kenpa'ti Jesústaj on'tierikpo, Jesústaj on'huahua'po, vino
pai' kamayę'po on'yokuyate.
37 —On judíoen gobierno Huairi ęę'nayo huata' yatihuapokpo huęypa
cruzya' yahuarak. —Sorotataa Jesústaj on'tierikpo o'nona'uyate.
38 Jesúsen huaku kutapen huaensi'pote bapa'en hua'ate
on'madoya'uyate, griego hua'a, latin hua'a, hebreo hua'a on'madoya'po
"In judío aratbuten gobierno Huairi ǫ'ę." On'madoya'uyate.
39 Botta' dakhuea' huaka'eri cruzte on'betonhua'po Jesústaj nogtiada
o'tierikpo,
—Ǫ'na Cristo ęę'nayo Diosa e'ta'mona'uynayo huata'da cruzya'
yahuarak kenpa'ti oro'omeytaj bo'tihuapokpo bohuaraka'. —Nogtiada
dakhuea' huaka'eria Jesústaj nama'da ona'uyate.
40 —Dakhuea' ia'. Menpa' Diostaj okme'pakhue'ada ia'ne. Jesús
pai'da o'nopo'ę konigti pai'da i'nopo'ęne castiga ontaj mogka'ne.
41 Oro'omeynayo dakhuea'da o'kika'nok oro'omeytanayo castiga
mogka'ne. Inbokereknayo sigpi' dakhuea' kahue' ǫ'įka'. —Nogą
dakhuea' huaka'eria huakkuru huaa'eritaj ona'uyate.

42 —Nogok Dios Huairi on i̱'ẹ̱depo do'taj okkahuehue' yaẹ̱po do'taj
metinepahuiti', Jesús. —Jesústaj huatodiayeria ona'uyate.
43 —Oy doere paraísoyo i̱'ẹa̱pone. Paraísoyo durugda
i̱'eonhuahuika'apone. Buttida ijjay. —Huatodiayeritaj Jesúsa ona'uyate.

Jesús o'bueyonde'uyate.
(Mt. 27.45-56; Mr. 15.33-41; Jn. 19.28-30)

44 Niokpo tokhuada̱' ekpohuadte huadari huabada o'ta'sikon'uyate.
Sikki̱rẹ̱gda o̱'u̱yate. Huaduknopoyo e'huadte onte'ti niokpo
o'tieyhuaduyate. 45 Niokpo jey ẹ̱ẹ̱' e'batikonte sikki̱rẹ̱gda ẹ̱ẹ̱'te Diosen
jakyo huahuakda cuperina eretnopoyo e'oroya'da huanopota'da
o'huison'uyate. Kenoka',
46 —Ontaj Apag Dios do'hued noki̱rẹ̱g o'yokne, Pag. —Jesúsa 'utta'da
ona'uyate.
Kenpa' oa'depo o'bueyon'uyate.
47 Capitán sorotataj Romano o̱'ẹ̱po sorotataj huairi o̱'ẹ̱po kenoka'
kenda aya'da o'tiahuaydepo, "Apag Dios 'uruda o̱'ẹ̱. Huadaknanada o̱'ẹ̱,"
o'batia'pakpo,
—In huabokerek dakhuea' kahue' o̱'i̱ka'te, buttida ijjay. —Capitán
sorotataa oa'uyate.
48 Aya'da aratbut kente o̱'nepo on'tiahuaydepo o'nokbahua'po
suhue'nanada o̱'nepo o'nokbahua'uyate. 49 Nogomeynayo Jesústaj
hua̱ki̱ẹ̱'eri o̱'nepo huahue' o̱'ne'uyate. Ettone'ere o̱'nepo ettone'
Galileaya' Jesústaj huatahua'eri o̱'nepo huahuedda o̱'nepo sue'da bidte
on'kupobopo Jesústaj e'darakte on'batiahuaya'uyate.

Jesúsbueytaj on'kubarakka'uyate.
(Mt. 27.57-61; Mr. 15.42-47; Jn. 19.38-42)

50 Ken huabokerek o̱'ẹ̱po ke'nen huadik o̱'ẹ̱ José. José huadakda o̱'ẹ̱po
Diosenba' daka' o'nigpẹ̱i̱ka'uyate. Judea huadaribayo hua̱ẹ̱'eri o̱'ẹ̱po
huakka' jak Arimateayo o'si'poẹ̱po o'kerekuyate. Ke'na judío huairiere
on'kupopakika'uyate. 51 José Dios Huairitaj e'mabo' o'nigi̱kuyate. Kenda
judío huairiomey Jesústaj o'nogka'denig kenda pakhue' o̱'u̱yate. 52 Ken
José Pilatotaj o'huahua'po, "Jesúsbuey beyok." Ona'uyate. 53 "Ẹ̱ẹ̱',
yatohuati'," Pilatoa e'nade'te Jesúsbueytaj o'huaraka'depo o'bueyto̱ẹ̱po
Jesúsbueytaj o'tihui̱yi̱gpo 'uruada telaa konig sábana o'tihui̱yi̱gdepo
sipana' huidkogyo̱ huabokogyoda o'bueyhueda̱'uyate. Ken kubarak
huabokogda o̱'ẹ̱po kẹ̱yo̱ nogtaj kubarakkahuedda o̱'ẹ̱'uyate. 54 Ken
huame'noe konig e'manhuada̱' huame'noe o̱'ẹ̱nok a'ti huaboa'da
okmapi̱ẹ̱'ahuaddik huame'noe o̱'ẹa̱po.
55 Kenomey ettone' huaboa'da Jesúsere Galileaya' on'tiakme'te kente
Jesúsbueyte on'huahua'po kubaraktaj on'tiahuaypo kenpa'ti konig
ke'nenbuey e'huedte on'tiahuayon'uyate. 56 Ettone' jakyo o̱gkumejdepo
'uru'hui̱ẹ̱da huẹ̱'ẹ̱y e'ka'deada okmapi̱ẹ̱'ahuaddik huame'noete kahue'
o̱'nuyate. Konig Moisés e'mana' oa'uyatenok kenomey on'nigpẹ̱ẹ̱'uyate.

24

Jesús huakudaka'da e'bueyada o'noyhuadon'uyate.
(Mt. 28.1-10; Mr. 16.1-8; Jn. 20.1-10)

1 Judío aratbuten okmapi̱ẹ̱'ahuaddik huame'noe e'pokonde'te
domingo emede'te sikyoednada kubarakyo ettone' on'hua'po

'uru'huiẹda huẹ'ẹy adikken e'ka'de' on'tẹnok on'tohua'po, nog
ettone'ere on'huahua'uyate. 2 Ettone' kubarakyo o'nokyẹdepo huaboro'
huid huanokbet kubaraktaj o'nonokbetame'te onokbethue'kon
on'huahuay'uyate. 3 On'kudondenig'a Huairi Jesúsbueytaj huahuayhue'
ọ'nuyate. 4 Kenpihuay, Jesúsbuey huedhue' ọ'ẹ menpapi' yạ'ẹạte
en'nopọẹ'te. Ida botta' huabokerek on'tibopo meyọhue'da on'tibopo
yudtaj senogda e'ot ọ'nuyate. 5 Huabokerektaj on'batiahuaydepo
digạ'da on'me'pukpo sorokyon on'kuboyon'uyate.

—Kubarakyo kente aratbutbueyyo'da ọ'nika'nig'a katia'po
huabokerektaj o'noedenig'a bo'uk. 6-7 Jesús iyọda ehue' ọ'ẹ. Diosa
o'noyhuadande. Jesús Galileayo ọ'ẹpo "Do huabokerek ijjẹnok Diosa
me'ta'mona'uyne. Do'taj dakhuea' huaka'eritaj beyokapone. Dakhuea'
huaka'eriomey men'tohua'apone. Huẹypa cruzte do'taj men'arakapone.
Bapaa' huame'noe kubarakyo ijjẹdepo a'ti ijnoyhuadapoy." Jesúsa
mona'uyne, okkahuehue' mo'ẹt. —Botta'a Diosen huata'moneria
ettone'taj on'mana'uyate.

8 Ken, kenda Jesúsa o'mana'uyate ettone' huaboa'da onte'ti
on'nopọẹ'uyate. 9 Ken kubarakya' on'kumejdepo aya'da on'tiahuaydepo
on'pẹẹdenig on'manbatia'pakuyate. Once huamata'mona'eritaj
kenpa'ti aya'tada nogomeytaj aya'da on'manbatia'pakuyate. 10 María
Magdalena, Juana, María Jacoboen huạyẹ, nog ettone'ere once
huamata'mona'eritaj aya'da e'manbatia'pakato'tada 11 nama'da
mona'ne once huata'mona'eria on'nopọẹpo butti o'da' maknopọẹhue'
ọ'ne'uyate.

12 Pedronayo ọ'ọrọkondepo o'ketonhua'po kubarakyo o'ketonhua'po
ọkyẹdepo kubarakyo o'tiahuayato'po 'uru tela konig sábana adkorepen
e'hued o'tiahuayondepo onte'ti jakyo o'hua'po, "Kenpihuay, kate yaka'
Diosa," o'noponpo o'hua'uyate.

Emaús huakka' jakyo dagte on'hua'uyate.
(Mr. 16.12-13)

13 Kenme'noete botta' Jesúsen huanigpẹika'eri Emaús huakka'
jakyo on'hua'po, Jerusalényạ' Emaús sue'da bidte ọ'ẹ. Once
kilómetros ọ'ụy. 14 Huahua'a' on'batia'pakonhua'po aya'da huaboa'da
on'tiahuayme'nig aya'da on'pẹẹme'nig aya'da Jesústaj o'nogkame'nig
aya'da on'batia'pakonhua'po, 15 e'batia'pakde'te Jesúsa o'bata'dea'po
kenoka' kenomeyere on'hua'epo. 16 Jesústaj on'tiahuaynig'a ken Jesús
ọ'ẹ nopọẹhue' ọ'ne'uy. Kenpa' Diosa o'paknok ọkịẹhue'dik ọ'ne'uyate.
17 Botta' huanigpẹika'eritaj

—¿Huahua'a' kate'taj mo'batia'pakonyak? ¿Mena'po sue' mo'ẹ? —Jesúsa
o'mana'nok,

18 —Kenda huaboa'da Jesústaj o'nogkame' Jerusalényọ huaboa'da
o'nogkame' aya'ada aratbut on'nopọẹ. Ọ'na Jerusalényọ i'ika'nig'a
menpa' onyo'da nopọẹhue' i'ẹ. —Nogtiada Jesústaj ona'uyate. Ke'nen
huadik Cleofas ọ'ụy.

19 —¿Kate yạgkame'? —Jesúsa o'mana'uyate.

—Kenda Jesús Nazareteritaj o'nogkame'. Jesús Diosen
huamanbatia'pakeri ọ'ẹpo huakka'tada o'bayarea'uy kenpa'ti ighua'da
oa'ika'uy. Kenda Diosa daka'da o'nopọẹ. Konigti aya' aratbutere
Jesúsa huadakda o'kika' on'nopọẹnig'a 20 oro'omeyen sacerdote huairia
kenpa'ti judío huairia Romano gobierno huairitaj on'yokme'. Huẹypa

cruzte kan'arake'po on'yokme'. 21 Jesúsa Romano gobierno huairitaj
ya'maenapetpi'. Romano sorotatataj ya'maenapetpi'. Oro'omeyen
Israel aratbuttaj o'batihuapokapo oro'omeyạ o'nopọẹnig'a. Jesús
o'bueyme'nig bapa' huame'noe o'tipokde. 22 Kenpa'ti oro'omeyere
sue'da ettone' oro'taj on'mame'puke'po konigẹpo sikyoedda kubarakyo
on'hua'. 23 Jesúsenbuey huahuayhue' ọ'nepo on'kumejdepo "Diosen
huata'moneritaj o'tiahuay. Jesús o'noe, mona'ne." Ettone'ạ on'batia'pak.
24 A'timon nogomey oro'omeyere ọ'nika'po on'hua', kubarakyo on'hua'.
Konigti ettone'ạ on'batia'pak on'huahuaynig'a Jesústaj tiahuayhue'
ọ'neate. —Jesústaj o'nona'uyate.

25 —Nopoenkahue'da mo'ẹ. Ijhue'ta'da moknopọẹ. Aya'da Diosen
huamanbatia'pakeria e'mana'uytada ijhue'ta'da moknopọẹ. 26 Cristo
'uruda ọ'ẹ. 'Urua'da o'kika'uy. Aya'ada on'batia'pakapo. Huakkuruda
Cristo pai'da nopo'ẹ'dik ọ'ẹ. —Jesúsa botta'taj o'mana'uyate.

27 Moisésenba' Cristotaj o'batia'pak, konig Cristo ọ'ẹạpo kenpa'ti kenda
Cristo o'ka'apo o'batia'pakpo kenpa'ti Diosen huamanbatia'pakeri
Cristotaj o'batia'paknok Jesúsa huakkuru Moisésenba' Cristotaj
e'batia'pakte o'manopọẹạ'po. Kenpa'ti Cristotaj e'batia'pakte Diosen
huamanbatia'pakeriomey ona'uyate Jesúsa o'manopọẹạ'uyate.

28 Emaús huakka' jakyo onhua'po o'nokyẹdepo, Jesús yapokonapet-
dapi' o'hua'nig.

29 —Keje' huahue' yạẹ'. Oro'en jakyo yaksik. Osikde. Sikkịrẹgạ' ọ'ẹde.
—Jesústaj daka'da o'nona'po.

Ken Jesús kẹyọ jaksikya'po o'kore'uyate. 30 Kutopate botta'taj Jesús
onteteyo' o'bata'huaddepo pan o'bapadpo "Dakiti, Dios," oa'depo
o'posakea'depo o'bayoke'uyate. 31 Huaboa'da Jesústaj o'nokịẹ'de. Jesús
ọ'ẹ on'nopoendenok onte'ti Jesústaj tiahuayhue'dik ọ'nuyate.

32 —Dagte e'tiakte Jesúsere e'tiakte Jesús Apagba'taj mo'nopoenka'depo
oro'ennopo' digạ' o'nopo'durugpak. —Huayahuaya on'batia'pakuyate.

33 Ken ijhuiti ehue' jakya' o'norọkonpo Jerusalényọ on'kumejpo
Jerusalényọ once huanigpẹika'eri nogomeyere onteteyo'
on'bahuahuayato'po,

34 —Jesús Huairi o'noyhuadate, buttida o'ay. Simónakon Huairitaj
o'tiahuayate. —Botta'a on'mana'uyate.

35 Konig dagte on'hua'po Jesúsere on'batia'pakpo kenpa'ti konig
jakyo kutopata' pan e'posakea'te Jesústaj huaboa'da o'nokịẹ'po, kenda
on'batia'pakuyate.

Huanigpẹika'eriomeytaj Jesúsa o'manokyon'uyate.
(Mt. 28.16-20; Mr. 16.14-18; Jn. 20.19-23)

36 Kenda botta'a en'batia'pakte Jesús huaboa'da o'manokyondepo
kenomeyere onteteyo' o'batobopo,

—Yan'manopo'noey'. Mame'pukhue' yane'. —Jesúsa o'bopo
o'mana'uyate.

37 Ken huakka'nada on'me'pukpo o'mididpo nokịrẹgtaj o'tiahuay
nama'da on'nopọẹnok.

38 —Me'pukhue' yane'. Do Jesús ịjjẹy opuden huanopoya' daka' meno-
knopọẹ'. 39 Do'hued huaba'taj daka' men'tiahuay'. Do'hued hua'itakon
men'tiahuay'. Jesúsda do ịjjẹy. Do'taj men'sọ'tọẹạ'. Kenpa'ti do'taj

men'tiahuay'. Nokiręgnayo huaen huaay' tǫęhue' ǫ'nika'. Donayo huaen huaay' ijtǫęy konigda do'taj on'tiahuay. —Jesúsa o'mana'uy.
40 Kenda Jesúsa o'mana'depo ke'nen huaba' o'batiahuay'ea'po ke'nen hua'i o'batiahuay'ea'uyate. 41 On'durugpakpo kenpa'ti on'me'puke'po oknopǫęhued ǫ'nenok.
—¿Aypo menpa' yą'ę? —Jesúsa huanigpęika'eritaj o'mana'uyate.
42 Ken biig e'tiaya' on'yokpo ai'morǫ'huękon on'yoknok 43 Jesús o'tǫępo o'bape'uyate. Huanigpęika'eriomey Jesústaj e'bape'te on'tiahuaya'uyate.
44 —E'mana' beroba'te Apagba'te aya' Moisés do'taj be'timadoya'uyate. Aya'da huamanbatia'pakeria do'taj mentimadoya'uyate. David salmos Apagba'te do'taj be'timadoya'uyate. Kenda ka'dik jjika'po ijkika'uy. Kenda ǫgka'dik me'nepo me'nogka'uyne. Bueyhued opudomeyere jjika'uy. Kenda menogka'apone opudomeytaj daka' o'nona'ika'uyne. —Jesúsa huanigpęika'eriomeytaj o'mana'uyate.
45 Kenoka' o'manopoenka'po kenda Apagba'te Jesústaj on'timadoya'uyate Jesúsa huanigpęika'eriomeytaj o'manopoenka'po,
46 —Apagba'te on'timadoya'po, Cristo bueydik ǫ'ęąpo. Bapa'a' huame'noete noyhuaddik ǫ'ęąpo. Kubarakya' noyhuaddik ǫ'ęąpo. 47 Huakkuru Jerusalén aratbuttaj huadak hua'a manbatia'pakdik yanikati'. Nogok aya'tada aratbuttaj aya' huadaribayo huadak hua'a manbatia'pakonhuahua'dik yanika'. Diosa bekkahue'po manopo'korea'dik yane'. Mana'dik mo'ęąpone. Apagba'te kenpa' on'timadoya'uyate. 48 Opudomey aya'da bo'tiahuayikame'ne. Kenda aya'tada mo'manbatia'pakapone. 49 Ęyą'. Konig Apag Diosa o'mana'uyate, opudomeytaj Diosen Nokiręg do'hua o'nigta'mona'apone. Diosen Nokiręg tiakhued oy Jerusalényǫ yan'nigika'. Diosen Nokiręgtaj yan'nigikati'. Diosen Nokiręgą opudomeytaj e'nopo'tǫęde'te konig Diosya' teyda mo'ędeapet. Daka' manbatia'pakika'dik mo'ika'apone. —Jesúsa huanigpęika'eriomeytaj o'mana'uyate.

Kurudyǫ Jesús o'behuikuyate.
(Mr. 16.19-20)
50 Ken Jerusalényą' ǫ'ǫrǫkonpo Betaniayo o'batohua'po huanigpęika'eriomeytaj o'batohua'uyate. O'ba'tepo, "Do'hued huanigpęika'eriomeytaj 'urua'da yamatǫę', Apag Dios." O'tiona'pakondepo, 51 kurudyǫ Diosa o'baktobehuikuyate. 52 Jesús huadaknanada ǫ'ę. 'Urua'da o'kika'. Diosen Huasi'po ǫ'ę. On'batia'pakdepo durugnanada Jerusalényǫ on'kume'uyate. 53 Diosen jakyo ǫ'nika'po Dios 'urua'da ǫ'ę. Dios huadakda ǫ'ę. On'batia'pakika'uyate, ken.

SAN JUAN
Jesucristoen huadak hua'a Juana o'manigmadoya'uyate.

Diosen hua'a huamana'eri Jesucristo o'si'poe̱'uyate.

1 A'nennanada huakkuruda katepi' ehue' o̱'u̱yate. Cristo Diosen
hua'a huamana'eri o̱'i̱ka'uyate. Cristo Diosda o̱'i̱ka'.
2 A'nennada
huakkuruda katepi' ehue' o̱'u̱yate, Cristo Diosen hua'a huamana'eri
o̱'i̱ka'uyate. Diosere o̱'i̱ka'uyate.
3 Cristoa aya'tada o'tiahuayika'nig
o'ka'uyate. Konig Diosa o'paknok aya'tada o'ka'uyate. Noga̱ sigpi'
kahue' o̱'u̱yate. Cristoayo'da aya'tada o'ka'uyate.
4 Cristo Diosen hua'a
o'noika'po huamanoea'eri o̱'i̱ka'uyate. Cristokon konig Diosen Huakjey
o̱'e̱. Huakjey o'ta'tepo katetapi' tiahuaydik o̱'e̱ne, katetapi' nopo̱e̱'dik
o̱'e̱ne. Konigti Cristo konig Diosen huakjey o̱'e̱po Diostaj moknopo̱e̱a̱'ne
kenpa'ti Diosen buttida hua'ataj moknopo̱e̱a̱'ne. Katepi' huadak Diosa
o'pak mo'nopo̱e̱a̱'ne.
5 In huadariyo aratbut Diostaj pakhue' o̱'nika'.
Dakhuea' o̱gkika'. Konig sikki̱re̱gyo̱ o̱'nepo Diostaj oknopo̱e̱hue'
o̱'nika' kenpa'ti Diostaj pakhue' o̱'nika'. Cristo Diosen Huakjey in
huadari aratbuttaj o'ta'tepo Diostaj moknopo̱e̱a̱'ne. Diosen buttida
hua'ataj moknopo̱e̱a̱'ne. Katepi' huadak Diosa o'pak mo'nopo̱e̱a̱'ne.
Huakka'da Cristotaj eknopo̱e̱'ta' pakhue' o̱'nepo kenpa'da e̱'enta'
on'paknig'a enhue'dik o̱'nuyate. Cristo konig Diosen Huakjey 'urua'da
o'bata'teonhuahuika'po o'maknopoeanhuahuika'apo.

6-7 Diosa aratbuttaj Juan Bautistataj o'mata'mona'uyate. Cristotaj
kamanbatia'pakike'po Juantaj o'mata'mona'uyate. Aratbuta
Cristotaj kanoknopo̱e̱'po Juana Cristotaj o'manbatia'pakuyate.
Diosen Huakjeytaj o'manbatia'pakuyate.
8 Juan Diosen Huakjey
ehue' o̱'u̱yate. Cristonayo Huakjey o̱'u̱yate. Cristotaj kaman-
batia'pake'po Juantaj o'mata'mona'uyate.
9 Ken Juana Cristotaj
o'manbatia'pakonhuahua'depo indariyo hua̱e̱'eriomeytaj Diosen
Huakjeytaj o'manoki̱a̱'uyate. Cristo Diosen hueretda Huakjeytaj
a'maknopo̱e̱a̱aya'po o'bahuatiakdepo, Juana o'manbatia'pakuyate.

10 Cristo aya' huadari o'ka'uyate. Huadariyo o̱'i̱ka'nig'a huadari
hua̱e̱'eria oknopo̱e̱hue' o̱'nuyate. Huadari huaka'eritaj oknopo̱e̱hue'
o̱'nuyate.
11 Diosya' o'tiakdepo ke'nen judío aratbutere o'noika'uynig'a
Jesucristotaj e'nigpe̱e̱ta' pakhue' o̱'nuyate. A'nenda Diosa judío
aratbuten adhuea'pane'taj o'baktie'ea'uyatenig'a Cristo Diosen
hua'ataj eknopo̱e̱'ta' pakhue' o̱'nuyate. Judío aratbuta eknopo̱e̱'ta'
pakhue' o̱'nuyate.
12 Sue'ada Jesucristotaj e'nigpe̱i̱ka'ta' on'pakpo
o'noknopo̱e̱'uyate. O'noknopo̱e̱po Diosen on'si'poe̱po Diosensi'po
o̱'ne'uyate.
13 Kena'po ettone'ya' on'si'popakme'tenok Diosensi'po ehue'
o̱'ne. Kena'po ettone'pi' huabokerekpi' e'si'popakta' on'pakika'nok
Diosensi'po ehue' o̱'ne. Diosen Cristotaj o'noknopo̱e̱po Diosen
on'si'poe̱po Diosensi'po o̱'nuyate.

14 Ken Diosen hua'a huamana'eri Jesucristo Diosere
o̱'unhuahuika'depo nogok Diosa o'pakpo o'si'poe̱'uyate. Oro'omeyere
o̱'i̱ka'uy. Jesucristo kenyo'da huadaknanada o'kika'uy. Huakka'nanada

di' o'maika'uy. Huakka'nanada o'matinepahuika'po buttida oa'ika'uy.
Diosonig 'urua'nanada o'kika'nok konigti Dios o̱'e̱po Diosya' o'tiakpo
Diosen Huasi'po o̱'e̱ o'nopo̱e̱ne.
15 —A'ti Cristoa o'tiakde. Ke'na oro'en huairi o̱'e̱. Do huairi ehue'
i̱jje̱y. Do si'popakhued i̱jje̱po, Jesús Diosere o̱'u̱yate. Ikkenda kentaj
ijmanbatia'pakmey. —Juana o'manbatia'pakuyate.
16 Jesucristo huakka'da di' mo'e̱ne. Oro'taj nogda nogda
daka' mo'matinoea'ne. 17 A'nennada Diosen hua'a Moisésa
mo'nigmadoya'uyate. Jesucristonayo di'nanada bo'huatiakpo
mo'matinepahui'po, oro'omeytaj dakhuea' e'ka' a'manopo'yareaya'po
bo'huatiakuyate. 18 Be'api' aratbuta Diostaj tiahuayhue' o̱'nika'uyate.
Cristonayo Diosensi'po o̱'e̱po di' o'maunhuahuika'po Diosere
o̱'unhuahuika'po konig Dios o̱'e̱ 'urua'nanada o'nopo̱e̱po oro'omeytaj
'urua'nanada moknopo̱e̱a̱'uyne.

Juan bautiza huaka'eria Jesucristotaj 'uruda o'manbatia'pakuyate.
(Mt. 3.11-12; Mr. 1.7-8; Lc. 3.15-17)

19 Judío aratbut huairi Jerusalén huakka' jakyo o̱'nuyate. Juante
on'mata'mona'uyate. Sacerdote Diostaj huanigtiona'pakeritaj
on'mata'mona'uyate. Kenpa'ti levita aratbuttaj Juante
on'mata'mona'uyate. On'huatiakdepo,
—Nogbokerektida ijta'mona'apoy. Cristo ijta'mona'apoy. Diosa
o'mana'uyate. ¿Menpa' Cristoda i̱'e̱? Kenda mona'. —Juantaj
o'nona'uyate.
20 —Ehue', Cristo ehue' i̱jje̱y. Diosa Cristotaj o'ta'mona'apo. Oro'taj
kabatihuapoke'po o'ta'mona'apo. —Juana buttida o'mana'uy. Dahue'da
oa'uy.
21 —¿Be'a i̱'e̱? ¿Elíaskudak Diosen huamanbatia'pakeri menpa' i̱'e̱? —
O'nona'uyate.
—Elíaskudak ehue' i̱jje̱y. —Juana o'mana'uyate.
—¿Diosen huamanbatia'pakeritaj o'maboy, menpa' Diosen huamanba-
tia'pakeri i̱'e̱? —O'nona'po,
—Ehue' i̱jje̱y. —Juana o'mana'uyate.
22 —Judío huairi oro'taj bo'ta'mona'ne kenomeytaj batia'pakdik
o̱'e̱nok, "¿Be'a i̱'e̱?" "¿Kenda kamanbatia'pakike'po be'a meta'monuy?"
—Sacerdoteomeya̱ onte'ti Juantaj o'nona'uy.
23 —Aratbut ehue' e̱'i̱ka'yo nogtia'da 'utta'da ijmanay, Dios Huairi
o'tiakde, yan'nopo'korea'. Ke'na o'tiakdepo kentaj a'nigpe̱e̱ya'po,
yan'nopo'korea'. Aknopo̱e̱ya'po yan'nopo'korea'. Ijmana'ika'po. Konig
Isaíaskudak Apag Diosen hua'a huamanbatia'pakeria oa'uyate. —Juana
o'mana'uyate.
24 Kenomeya̱ Juantaj on'huatiakpo, fariseo aratbut huairia
on'ta'mona'uyatenok.
25 —¿O̱'na Cristo ehue' e̱e̱'nayo, Elíaskudak ehue' e̱e̱'nayo, Apag Diosen
hua'a huamanbatia'pakeri ehue' e̱e̱'nayo, mena'po bautiza imagkika'?
—Fariseoa Juantaj o'nona'uyate. (Diosa Juantaj o'mata'mona'uyate.
Kenda fariseo huairiomeya̱ oknopo̱e̱hue' o̱'nika'.)
26 —Do hue̱'e̱ya̱ bautiza ijkikay. Nogtida huabokerek opudenbayo
o̱'e̱de, Cristo o̱'e̱de. Kentaj o̱ki̱a̱hue' mo'e̱. 27 Diosa o'ta'mona'nok a'ti
Cristoa Diosen hua'a o'manmadika'apo. Ke'na huadakda o̱'e̱nok ke'nen
huanaba' ehue'dik i̱jje̱y, ijnopo̱e̱y. —Juana o'mana'uyate.

28 Juan bautiza o'ka'po, Betábara huakka' jakyo kenpa'
on'batia'pakuyate. Betábara jak Jordánhue akodpen o'e.

Jesús konig Diosen ovejasi'ponig o'e, Juana o'mana'uyate.

29 Eme'te Jesús Juantaj o'huahua'nok Jesús e'tiakte Juana
o'tiahuaydepo, o'mana'pakpo,
—Ken huabokerek konig Apag Diosen Ovejasi'ponig o'e. Konig
aratbuten dakhuea' e'ka' kabakkahue'po oveja 'uhuataj on'nigarakika'
konigti aratbuten dakhuea' e'ka' a'bakkahueaya'po Jesús konig ove-
jasi'po 'uhua o'manigbueyapo. 30 Kentaj ijbatia'pakmey, "Jesústaj Diosa
o'ta'mona'nok a'ti Diosen hua'a o'manmadika'apo. Oro'en huairi
o'e. Do huairi ehue' ihuey. Do si'popakhued ee'te Jesús Diosere
o'uyate." Ijbatia'pakmey. 31 Ikken Jesústaj do'hua okiahued e'eada,
Israel aratbuta Cristotaj kanoknopoe'po huey'eya bautiza o'nogka'pone.
—Juana o'mana'uy.

32-34 Juana kenpa'ti o'mana'po,
—Ken huabokerekte Apag Diosen Nokireg o'kotpo, o'ika'po, ken-
taj bo'tiahuayapone. Ken Huabokereka Diosen Nokireg aratbuttaj
o'manopo'toeapo. Diosa mename'ne. Huey'eya bautiza kamagke'po,
Diosa me'ta'mona'uyne. Ken kurudya' Diosen Nokireg konig tukku'
o'kotpo, Jesúste o'kotpo, keyo Diosen Nokireg o'ika'. Kenda ijtiahuaymey.
Kena'po "Jesús Diosen Huasi'po o'e." Ijjay. —Juana o'mana'uyate.

Jesúsen huakkuruda huanigpeika'eria on'tahua'uyate.

35 Ken onte'ti eme'te Juanere oro' Juanen botta' huanigpeika'eriere
o'bopo, 36 Jesús e'pokte Juana o'tiahuay'uy. Jesústaj o'tiahuaypo,
—Yan'tiahuay'. Ken huabokerek konig Apag Diosen Ovejasi'ponig
o'e. —Juana mona'uyne. 37 Oro' Juanen botta' huanigpeika'eri
o'peedey, Jesústaj o'tahua'uy. 38 Jesús bo'huakorudpo, e'ta'tiakte oro'taj
bo'tiahuayme'ne.
—¿Kate bo'pak? —Moname'ne.
—Ontaj e'nigpeika'ta' o'paki. ¿Meyo i'ika', Huamanmadika'eri? —
Ona'uy.
39 —Yan'tiak. Yan'tiahuay'. —Jesúsa moname'ne. Ken o'hua'po, keyo
e'huaika'yo o'tiahuay'uy. Kenme'noete Jesúsere o'unhua'mey. Baysik-
mon o'eme'.
40 Doere Andrésere Juantaj o'nigpee'uy. Andrés Simón Pedroen
huama'buy o'epo Jesústaj o'tahua'uy. 41 Idada ke'nen huama'buya
Simóntaj o'ukpo, o'huahuay'uy. Simóntaj o'huahuaydepo ona'po,
—Cristotaj o'huahuayi, "Cristotaj ijta'mona'apoy." A'nenda Diosa
oa'uyatenig. —Andrésa ona'uy—. Jesús Diosen Cristo o'e.
42 Jesúste o'totiakuyate. Jesúsa o'tiahuaypo,
—Simón i'e, Jonásensi'po i'e. O'nen huadik Cefas o'eapo. —Ona'uy.
Cefas konigdik Pedro o'e. Cefas huiddik o'e. Ken konig Cefas Jesústaj
huaboa'da o'nigpeika'uyate.

*Felipe Natanaelere konig Jesúsen huanigpeika'eri huaboa'da
on'tahua'uyate.*

43 Eme'te Jesús Galilea huadariyo a'huaya' o'nopoepo Felipetaj
o'huahuay'uy. O'huahuaydepo,
—Menigpeika'po beta'huaika'. —Jesúsa ona'uy.

44 Ken Felipe huakka' jak Betsaidayo o̱'i̱ka'uyate. Ke̱yo̱ti Andrésere
Pedroere o̱'nika'uyate. 45 Ken Felipe Jesústaj o'pe̱e̱depo oknopo̱e̱depo
Natanaeltaj o'ukdepo o'huahuay'uy.
—Diosa huabokerek mo'nigta'mona'apone. Moiséskudak ken
huabokerektaj o'timadoya'uyate. Konigti Apag Diosen hua'a
huamanbatia'pakeri on'timadoya'uyate. Ken huabokerek
bo'huatiakdenok o'huahuaydene. Ke'nendik Jesús o̱'e̱. Joséensi'po o̱'e̱.
Nazaret huakka' jak hua̱e̱'eri o̱'e̱. —Felipea Natanaeltaj ona'uy.
46 —Nazaret huakka' jakyo huadakda aratbut ehue' o̱'nika'. —
Natanaela oa'uy.
—Yatiak. Yatiahuay'. —Felipea ona'uy.
47 Natanael e'tiakde'te Jesúsa Natanaeltaj o'tiahuaypo,
—Yan'tiahuay'. Ke'na o'tiakdepo hueretda Israel aratbut o̱'e̱. Ke'na
'urunopo'da da ahue' o̱'i̱ka'. Buttida o'ika'. —Jesúsa o'huaa'uy.
48 Natanael Jesústaj o'pe̱e̱depo,
—¿Menpa'pi' do'taj o̱ki̱e̱'? —Natanaela ona'uy.
—Felipea ontaj totiakhued higuera o̱hue̱yta'pote on'taj ijtiahuayi. —
Jesúsa Natanaeltaj ona'uy.
49 Natanaela Jesústaj o'pe̱e̱depo oknoponpo,
—Diosen Huasi'po i̱'e̱. Israel aratbuten Huairi i̱'e̱, Huamanmadika'eri.
—Natanaela ona'uy.
50 —Kena'po higuera o̱hue̱yta'pote on tiakhued e̱e̱'te ontaj ijtiahuayi.
Kenda ona'nok do'taj oknoponne. Kennayo sigda ijjay. Do'taj nogi̱ti
meknopo̱e̱'po teynanada ijka'apoy. —Jesúsa Natanaeltaj ona'po,
51 —Do Huabokerek i̱jje̱po, Diosya' ijtiakuy, Diosa me'ta'mona'uyne.
Kurud Diosenbaya' ekhuike' do'te Diosen huata'moneria menti-
huarakatupo menokbehuikonapone, opudomeya̱ bo'tiahuayapone,
buttida ijjay. —Jesúsa o'mana'uyate.

2

Galilea huadaribayo huakka' jakya' e'to̱e̱pak aypo o̱'u̱yate.

1-2 Oro' huanigpe̱i̱ka'eri Jesúsere Galilea huadaribayo o'hua'uy. Botta'a'
eksik o̱'u̱y. "E'to̱e̱pak aypo o'batobapeapoy, Caná huakka' jakya'
o'batobapeapoy. O̱'nen huanigpe̱i̱ka'eriere yatiak." Aypo huairia
Jesústaj ona'nok Jesúsere o'hua'uy. Jesúsen hua̱ye̱kon o̱'u̱y. 3 Huakka'nada
o̱'nepo e'to̱e̱pak aypo on'bape'po aya'da vino on'mai'depo,
—Vino ehue' o̱'e̱. —Jesúsen hua̱ye̱a̱ ona', Jesústaj ona'uy.
4 —¿Menapo do'taj ona', nag? Ken konig 'uruda ijkika'apoy, aratbuttaj
tihuapokhued i̱jje̱y. —Jesúsa ona'uy.
5 —Katepi' Jesúsa ya̱gka' ena'te ya̱gka'. —Ken Jesúsen hua̱ye̱a̱ vino
hua̱hue̱tohua'eritaj o'mana'uyate.
6 Huaboro' huidkoso judío aratbut on'to̱i̱ka'po, hue̱'e̱y onjoypo
on'bakoyo'ika'. Kenda eka'nayo Diostaj 'uru'nopo'da o̱'e̱a̱poy
o'noknopo̱i̱ka'uy, ken. Kenteda seis boro'huidkoso o'bahuad'uy.
7 —Huidkosoyo hue̱'e̱y ya'nonjoi'. —Jesúsa o'mana'uy.
Huakka' hue̱'e̱y on'toegonpo hueda̱'da o'nonjoy'uyate. On'oydepo,
8 —Huidkosoyo sigpi' yatoegpo. Aypo huairite yan'tohua'. —Jesúsa
o'mana'uyate. Ken on'tohua'uyate. 9 Hue̱'e̱y e̱e̱'tada huaboa'da vino
o̱'eanuy. Aypo huairi o'mai'depo 'urunanada vino o̱'e̱ o'nopo̱e̱po ke̱yan
on'totiak nopo̱e̱hue' o̱'u̱y. Vino hua̱hue̱tohua'eriayo'da on'nopo̱e̱'uy.

—Yatiak. —Ken huabokerek huatoepakeritaj ona'po,
10 —In vino huadaknanada o'e. Aya' huabokerek vino
on'matomay'ika'depo huakkuru huadak vino on'bayokika'. Kenoka'
huakka'a'da on'mamay'depo, sue'da huadak vino on'bayokika'.
O'nanayo huakkuru sue'da huadak vino i'matomaydenig'a, huaboa'da
huadak vino i'totiakne. —Aypo huairia ona'uyate. 11 Ken Galileadariyo
huakka' jak Canáte Jesúsa kenda o'ka'uy. Aratbuta Jesústaj oknopoe'dik
ka'ne'po Diosa Jesúsere o'epo o'tihuapokpo kenda huakkuru 'urua'da
o'ka'uy. Vino o'ka'uy. Konig Diosyo'da 'urua'nanada ka'dik, konig teyda
o'ka'nok oro'omey ke'nen huanigpeika'eri o'tiahuaypo Jesús Diosen
Huasi'po o'e nogiti oknopoe'uy.
12 Nogok Jesús Capernaum huakka' jakyo o'hua'po, huayeere
huama'buyere oro'omey huanigpeika'eriere o'hua'uy. Capernaum
huakka' jakyo o'ika'uy. Sue'da huame'noe o'uy.

Apag Diosen jakya' Jesúsa huabahuaya'eritaj o'maoroka'uy.
(Mt. 21.12-13; Mr. 11.15-18; Lc. 19.45-46)

13 A'ti judío huakkurueri isi'po mabueyhue' ee' okkahuehue'
fiesta o'edeapo. Jerusalén huakka' jak ote'yo Jesúsa o'behuikuy.
Oro'omey ke'nen huanigpeika'eriere o'behuikuy. 14 Diosen jakkireegyo
o'kudonpo, vaca 'uhua oveja 'uhua tukku' 'uhua huabahuaya'eritaj
o'batiahuayato'uy. Huakupe huakabia'eritakon o'batiahuay'uy. Konig
engaña huaka'eri o'nepo jakkireg akbogpete on'bahuad. 15 E'bia
o'batinukupo huiokda huabitbitbia o'kedpo, Jesúsa Apag Diosen jakya'
aya'tada o'maoroka'uy. Oveja vacakon o'maoroka'uy. Huakabia'erien
huakupe onkuta'tog'uy. Mesa o'bakkubuka'uy.
16 —Aya'da yan'tohua'. Do'hued Apagen jak huationa'pak jak o'e.
Huabahuaya' jak ehue' o'e. 'Uhuaeretaj huakupeeretaj yan'batorok. Iya'
bahuayahue' yane'. —Tukku' huabahuaya'eritaj o'mana'uy.
17 "O'nen jak ijjeretpaki, Dios. O'nen jaktaj ijpaknok huakka'
menhuadiayapone." Apagba'te a'nennada o'madoya'uyate. Apagba'
o'tiahuay'uy oro' Jesúsen huanigpeika'eria huaboa'da o'nopoen'uy.
Jesústaj Apagba'a o'tia'pakuynok o'nokotuy.
18 —"Huakupete huabahuaya'eritaj yamaoroka'." Diosa ena'nayo
oro'omey kan'tiahuaye'po konig Diosyo'da ka'dik o'e konigti yaka'. —
Oknopoehue' huae'eri judío huairia Jesústaj nama'da o'nona'uy.
19 —In jak yan'sak. Bapa' huame'noe onte'ti ijka'apoy. —O'mana'uy
Jesúsa.
20 —In jak cuarenta y seis huabayok on'kadhuahua'uy. Bapa'
huame'noe Diosen jak e'sakte kahue'dik i'eapo. —Judío huairia
o'nona'uy.
21 Jesúsnayo Diosen huid jaktaj tia'pakhue' o'uy, Jesúsenso'taj
o'tia'pakuy, "Do'taj menarakapone. Bapa'me'noe ijnoyhuadapoy."
O'tia'pakuy. 22 Nogok Diosa Jesústaj e'noyhuadade'te kenda
Jesúsa o'mana'uy onte'ti kenda o'nopoen'uy. Kenpa'ti oro'omey
huanigpeika'eri Diosba' Jesústaj buttida on'nigmadoya'uyate,
oknopoe'uy. Jesucristo pai'da o'nopo'eapo, o'bueyapo, o'noyhuadapo
Diosba' buttida o'batia'pak oknopoe'uy. Kenpa'ti Jesúsa buttida oa'
oknopoe'uy.

Jesús aya'tada huanopoya'da o'makie'.

23 Judío huakkurueri isi'po mabueyhue' ęę' okkahuehue' fiesta ǫę'uy.
Jerusalén huakka' jakyo huakka'nanada ǫgkupopakpo Jesúskon ǫ'ępo,
konig Diosyo'da ka'dik ǫ'ę konig teyda Jesúsa o'ka'uyate. On'tiahuaypo,
huakka'da kentaj o'noknopǫę'uyate. Jesús Diosen Cristo yą'ętpi'
o'noknopǫę'uyate. 24 Jesúsnayo aya' aratbuttaj huanopoya'da o'makįę'po
inomey huaboa'da moknopǫęne, sue'da moknopǫęne, hueretda hua-
knopǫę'eri ehue' ǫ'ne, Jesúsnayo o'makįę'uy. "Inomey hueretda hua-
knopǫę'eri ehue' ǫ'ne." Be'api' ahue'dik ǫ'ę. 25 Jesúsa aya'tada
huanopoya'da o'makįę'. Kena'po nogomeytaj, "¿Monig yą'ne in aratbut?"
Ahue'dik ǫ'ę. Kena'po aya'tada aratbut huanopoya'da o'makįę'uy.

3

Jesúsere Nicodemo o'batia'pakuyate.

1 Huabokerek ǫ'ǫuyate. Ke'na fariseo Moisésenba' huaknopǫę'eri huairi
ǫ'ǫuyate. Fariseonayo Diosen hua'a e'kika'ta' on'pakika'po kenpa'ti ad-
huea'pane'en hua'a e'kika'ta' on'eretpakuyatenig'a Diostaj 'urunopo'
nigęhue' ǫ'nuyate. Ken huabokerek fariseo huairi ǫ'ępo ke'nen huadik
Nicodemo ǫ'ǫuyate. Nicodemo judío huairi kenpa'ti ǫ'ǫuyate. 2 Sikyo
Jesúste an'batia'pakya'po o'huatiakbed'uyate.
—Huamanmadika'eri į'ępo, oro'omeytaj a'manmadikaya'po
Apag Diosya' i'tiakuy, oro' o'nopǫęy. Kenda konig kahued
ǫ'neonhuahuika'uyatenig'a oyda i'kika'. Kena'po Apag Dios
be'tihuapoknok 'urua'da i'kika', Huamanmadika'eri. —Nicodemoa
Jesústaj ona'uy.
3 —Be'api' onte'ti e'si'poę'ta' e'paknayo Dios Huairitaj oknopǫę'dik
ǫ'neapo. Diosensi'po ę'dik ǫ'neapo. Onte'ti si'poęhue' ęę'nayo Dios
Huairitaj oknopǫęhue'dik ǫ'neapo. Diosensi'po ehue'dik ǫ'neapo.
Buttida ijjay. —Jesúsa ona'uy.
4 —¿Monig huabokerek ettone'endapoya' si'popakdik yą'ęt? Huabok-
erek huąyeendapoyo onte'ti kudhue'dik ǫ'ę. Onte'ti si'poęhue'dik ǫ'ę. —
Nicodemo nopoenkahue' ǫ'ępo ona'uy.
5 —'Urunopo' a'nopo'tǫęya'po, kenpa'ti konig Diosensi'ponig ą'ęyą'po
dakhuea' e'ka' nopo'korea'dik mo'ępo, huę'ęyą bautiza ǫgka'dik
mo'ępo, kenpa'ti Diosen Nokįręgą nopo'tǫędik mo'ępo. Kena'po
nopo'koreahue' ęę'nayo huę'ęyą bautiza ǫgkahue' ęę'nayo kenpa'ti
Diosen Nokįręg nopo'tǫęhue' ęę'nayo Diosensi'po ehue'dik mo'ęąpo.
Buttida ijjay. 6 Ettone'sǫ'ya' on'si'popakpo, aratbutda ǫ'ne. Diosen
Nokįręg o'manopo'tǫępo, 'urunanada on'noeonhuahuika'. 7 "Kutaya'
Diosen Nokįręgyą' si'poę'dik į'ę." Ijja'denok, me'pukehue' yąę'. 8 Bapoka
o'adyak. I'pęęnig'a, meyą' yatiak, meyon yahua' nopǫęhue' į'ę. Aya'da
Diosen Nokįręgyą' on'si'poę konigti ǫ'ne. Onte'ti 'urua'nanada ǫgkika'.
Monig Diosa monigka' nopǫęhue' į'ę. —Jesúsa Nicodemotaj ona'uy.
9 —¿Monig Diosen Nokįręgyą' si'poę'dik yą'ę? —Nicodemoa ona'uy.
10 —Israel aratbuten huamanmadika'eri į'ę. ¿Mena'po kenda ona'dene
nopǫęhue' į'ę? 11 Do ijnopǫępo, ijbatia'paki. Ijtiahuaypo, ijbatia'paki.
Do ijmana'nig'a, opud judío huairi do'taj eknopǫę'ta' pakhue' mo'ę.
Buttida ijjay. 12 Įyǫda konig aratbut ǫgkika' do'a on'batia'pakdenig'a
oknopǫęhue' ǫ'ęne. Konig Diosa mo'nigkika'ne ontaj e'batia'paknayo
dapi' oknopǫęhue'dik me'ęne.

13 Diosenbayo kurudyo̱ opud behuikhued mo'e̱ne. Diosere ehue'
mo'i̱ka'uyne. Donayo huabokerek i̱jje̱nok Diosa me'ta'mona'uyne.
Diosere i̱ji̱ka'po Diostaj daka' ijnopo̱e̱y. Diosya' ijtiakuy. 14 Aratbut
ehue' e̱'i̱ka'yo Moiséskudak siro bihui e'ketka' o'beta'uyate.
'Iddute kutayo o'beta'uyate. Kenomeynayo Diostaj o'noknopo̱e̱po, bihuitaj
on'tiahuaynok, Diosa o'bayarea'uyate. Konigti do'taj o̱gka'apo. Doa
Huabokerek i̱jje̱nok Diosa me'ta'mona'uyne, do'taj 'iddute kutayo
men'betapone. Cruzte men'betapone. 15 Do'taj cruzte e'beta'deme'te
aya'da do'taj o'noknopo̱e̱po kenpa'da bueyhue' o̱'neapo onte'ti Diosere
on'noeonhuahuika'apo. —Jesúsa ona'uyate.

Dakhuea' huaka'eritaj a'manopo'yareaya'po Diosa huakka'nada di'
o'mae'uyate.

16 —Aya' dakhuea' huaka'eritaj Diosa huakka'da di' o'maepo
ke'nen nogtiyo'da huasi'po o'manigta'mona'uyatenok, ka-
manopo'yare'po o'manigta'mona'uyatenok. Aya'ada Diosen
Huasi'potaj e'noknopo̱e̱'nayo kenpa'da bueyhue' o̱'nepo, Diosere
on'noeonhuahuika'apo. 17 Dakhuea'da bokikate aratbuttaj kamane'po
Diosa ke'nensi'potaj ta'monahue' o̱'u̱yate. Aratbuttaj kamanopo'yare'po
Diosa o'manigta'mona'uynok.

18 Be'api' Diosen Huasi'potaj o'noknopo̱e̱de, "Dakhuea' o̱gka'."
Diosa bahuaahue' o̱'e̱. Be'api' Huasi'potaj oknopo̱e̱hue'da mentae̱nok,
"Dakhuea' o'ka'." Diosa oa'de kena'po Diosen nogtiyo'da huasi'potaj
oknopo̱e̱hue' o̱'ne. 19 Diosen Huasi'po konig Diosen huakjey o̱'e̱po
Diostaj o'maknopo̱e̱a̱'. Indariyo aratbuttaj o'bahuatiakuynig'a aratbuta
Diostaj eknopo̱e̱'ta' pakhue' o̱'nepo dakhuea' o̱gkika'po sikki̱re̱gyo̱
e̱'i̱ka'ta' o'deretpakika'nok. Konige̱po "Dakhuea' o̱gkika'."
Diosa o'mana'apo. 20 Aya'ada dakhuea' e̱gka'te nogomeytaj e'tiahuayata'
pakhue' o̱'ne. Kena'po Diosen huakjeyta' pakhue' o̱'ne. Do'taj nigpe̱e̱hue'
o̱'ne. 21 Hueretda huaknopo̱e̱'erinayo Diosen buttida hua'a o̱gkika'po
Diosen huakjeytaj on'pakpo Diosen Huasi'potaj o'noknopo̱e̱nok, Diosa
o'batihuapokdenok aya'ada tiahuaydik o̱'ne. —Jesúsa o'mana'uy.

Onte'ti Juan bautiza huaka'eria Jesúsen o'manbatia'pakuyate.

22 Nogok Judea huadariyo Jesús oro' ke'nen huanigpe̱i̱ka'eriere
o'hua'uy. Jesús oro'ere o̱'i̱ka'po, bautiza o'magkika'uy. 23 Enón
huakka' jakte kenpa'ti Salim huakka' jak ibodteda Juan kenpa'ti bautiza
o'magka'uyate, ke̱yo̱ huakka' hue̱'e̱y o̱'e̱nok. Aratbut huakka' en'tiakte
Juana bautiza o'magka'uyate. 24 Huabakuda̱' jakyo Juantaj kuda̱hued
o̱'nenok, bautiza o'magkika'uyate.

25 "Be'aen bautiza e'magka' Diostaj 'urunopo' ka'dik ya'mae, Jesúsenpi'
Juanenpi'." Juanen huanigpe̱i̱ka'eri judío aratbutere on'batia'pakdepo,
26 Juante on'huatiakonpo,
—Jordánhue̱ akodpen Jesús onere o̱'i̱kame'ne. Jesústaj 'uruda
i'manbatia'pakme'ne. Oy bautiza megke'po aya'da Jesústaj on'huahua',
huamanmadika'eri. —Juanen huanigpe̱i̱ka'eria Juantaj o'nona'uyate.

27 —Be' huabokerektapi' aratbuttaj e'manmadika' Diosa o'pakpo
ta'mona'dik o̱'e̱ kenpa'ti tihuapokika'dik o̱'e̱. Jesústaj o'ta'mona'uyatepo
Jesústaj o'tihuapokika'. Aratbuta Jesústaj on'huahua'denok. 28 "Do
Cristo ehue' e̱e̱'tada Cristo tiakhued e̱e̱'te Diosa do'taj huakkuruda
me'ta'mona'uyne." Opudtaj o'noname'ne. Kenda do'taj on'pe̱e̱me'ne.

29 Huabokerek huaboa'da o'tọẹpakpo huạtọẹ o'tọẹdepo durugda ọ'ẹ.
Nogạ ken huabokerektaj di' ọ'ẹpo, kenpa'ti durugda ọ'ẹ. Ken konig do
Jesústaj di' ịjjẹpo durugda ịjjẹy. Huakka'ada Jesústaj on'pakpo huaboa'da
on'nigpẹịka'. Kenda durugạ'da ijmatịpẹẹy. 30 Jesústanayo huakka'ada
nigpẹịka'dik ọ'nika'apo. Do'taj huaboa'da sue'da nigpẹẹ'dik mo'ẹạpone.
—Juana o'mana'uyate.

Jesús Diosen Huasi'po ọ'ẹpo Diosya' o'tiakuyate.

31 Ke'na Diosya' o'tiakme'po Diosen huairitone' ọ'ẹ. Aya'tada
mata'mona'ika'dik ọ'ẹ. Aratbutnayo indari huạẹ'eri ọ'nenig'a indaritaj
on'nopọẹpo on'batia'pakika'. Jesúsnayo Diosen Huasi'po ọ'ẹpo Diosya'
o'tiakpo 'urunopo'da ọ'ẹpo aya'enda huairi ọ'ẹ. 32 Katepi' Diosyo
o'batiahuayonhuahuika'nig, katepi' o'mapeeonhuahuika'nig, kenda
o'manbatia'pakika'nig'a, suhue'ada Jesústaj o'noknopọịka'. 33 Kenomey
Jesúsen hua'a o'noknopọẹpo, Diosa buttida oa'ika' o'noknopọẹnok.
34 Diosa Jesústaj o'ta'mona'uyate. Diosa ke'nen nokịrẹgda o'yok.
Jesústaj o'yok. Dakhuapa ke'nen nokịrẹg o'yoknok. Diosen hua'a
o'mana'ika'. 35 Apag Huasi'potaj di' ọ'ẹ. Aya'en huairida kạẹ'po
o'ta'mona'uy. 36 Kenomey Diosen Huasi'potaj o'noknopọẹpo onte'ti
Diosere on'noeonhuahuika'apo. Kenomey Huasi'potaj oknopọẹhue'
ọ'nepo onte'ti Diosere noeonhuahuahue' ọ'neapo. Diosa kenomeytaj
castiga o'magkadhuahuika'apo.

4

Jesús Samaria huạẹ'eri ettone'ere on'batia'pakuyate.

1-2 Ken, Jesústaj huakka'ada on'pẹẹdepo huaboa'da on'tahua'uyate.
Huaboa'da on'nigpẹịka'uyate. Bautiza e'magkade'te Jesústaj
on'nigpẹịka'uy. Jesúsnayo bautiza kahue' ẹ'ẹạda oro'omeyạ
huanigpẹịka'eria bautiza o'magkika'uy. Juantaj sue'ada
o'noknopọẹ'uyate. Kenda fariseo huairia on'tipẹẹdeme'te, Jesúsa
o'maknokotuy. 3 Ken o'maknokotpo, Judeaya' o'bakhua'uy. Galilea
huadariyo o'kume'uy.

4 Ken Galilea huadariyo o'hua'po, Samaria huadariyo pokdik ọ'ụy.
5 Samaria huadariyo huakka' jak Sicarte o'tiakuy. Sicar Jacobku-
daken ta'bate ibodteda ọ'ẹ. Ta'ba Jacobkudaken huasi'po Josékudaktaj
o'yokuyate. 6 Kenteda Jacobkudaken huẹ'ẹy sorokkogyạ' hua'eg ọ'ụyate.
Jesús bidteda o'hua'epo ọ'ạrọgpo, o'huaduy. Tokhuadạ' e'huadte
o'huaduyate. Huẹ'ẹy sorokkogte o'manighuad'uy. 7-8 Oro' Jesúsen
huanigpẹịka'eri aypo a'baetuya'po, huakka' jakyo o'hua'demey. Samari-
aeri ettone' huẹ'ẹy a'egatuya'po o'tiakuyate.

—Huẹ'ẹy beyok. —Jesúsa ona'uyate.

9 Judío aratbuta Samaria huạẹ'eritaj batia'pakhue' ọ'ịka'nig'a Jesústaj
ettone'ạ o'pẹẹdepo,

—Ọ'na judío aratbut ị'ẹnig'a, Samaria huạẹ'eri do ịjjẹy. ¿Menpa' huẹ'ẹy
beyoka' do'taj mena'? —Samaria ettone'ạ Jesústaj ona'uyate.

10 —Diosa huanounhuahuika' huẹ'ẹy e'yokta' be'tipakne. "Huẹ'ẹy
beyok." Ontaj ona'nig'a, "Huanounhuahuika' huẹ'ẹy beyok." Do'taj
meknopọẹpo ena'nayo huanounhuahuika' huẹ'ẹy o'yokapone. —Jesúsa
ettone'taj ona'uyate.

11 —Hua'eg tọẹhue' i̱'ẹne. Sorokkog huabidkogyoda huẹ'ẹy ọ'ẹ. ¿Meya̱'
huanoeanhuahuika' huẹ'ẹy i'egapo, huairi? 12 Oro'en adhuea'pane'a̱
Jacobkudak in sorokkog bo'yokuyne. Ke'nada o'mayika'uyatenig.
Ke'nen huasi'po kenpa'ti on'mamay'ika'uyate. Ke'nen vacakon
o'mamay'ika'uyate. Oro'omeytaj in sorokkog bo'yokon'uyne. ¿Menpa'
Jacobkudakitipi sigda huairi ọẹ'uynig'a, ọ'na huahuak huairi i̱'ẹ? —
Ettone'a̱ ona'po,

13 —Be'api' in sorokkog huẹ'ẹy o'maypo, onte'ti may-
maya̱' o'da'ikanig'a, 14 aya'ada do'taj moknopọẹpo Diosere
on'noeonhuahuika'apo. Konig huanoeanhuahuika' huẹ'ẹy o'yoknok
on'may'po, huanopoyo ọ'unhuahuika'apo, onte'ti "maymaya̱
ijjay" ahue' ọ'neonhuahuika'apo. Do'taj moknopọẹpo Diosere
on'noeonhuahuika'apo. —Jesúsa ona'uyate.

15 —Ken huẹ'ẹy beyok. Onte'ti maymaya̱ ahue'dik a̱'ẹya̱'po, i̱yọ
sorokkogyọ huẹ'ẹy a'egya'po tiakhue'dik a̱'i̱kaya'po ọ'nen huẹ'ẹy ij-
mayapoy, huairi. —Ettone'a̱ ona'po, Jesúsen hua'ataj nopoenkahue'da
kenpa'ti Jesús Diosen Huasi'po ọ'ẹ oknopọẹhued ọ'ẹpo kenda Jesústaj
ona'uyate.

16 —Yahuati'. Ọ'nen hua̱tọẹ'taj yatotiak. —Jesúsa ona'uyate.

17 —Hua̱tọẹ tọẹhue' i̱jjẹy. —Ettone'a̱ ona'uyate.

—Hua̱tọẹ tọẹhue' i̱jjẹy. Buttida ia'. 18 Huabaniga̱' i'ta̱ẹ'uynig'a. Oyda
kentaj e'dipakada ọ'nen hua̱tọẹ ehue' ọ'ẹ. Kenda buttida ia'. —Jesúsa
ona'uyate.

19 —Diosen hua'a huamanbatia'pakeri ọ'ẹ, o'tinopọẹne,
huairi. 20 In o'te'yo "Huaboro'da i̱'ẹ, Apag Dios." Oro'
onaratbutyo' adhuea'pane'kudak Samaria huada̱ẹ'eriomeya̱
on'tiona'pakika'uyate. Jerusalén huakka' jakyo "Huaboro'da i̱'ẹ, Apag
Dios." Tiona'pakdik mo'ẹne. Opuda̱ judío aratbut on'mana'ika'. —
Ettone'a̱ ona'uyate.

21 —Men'pẹẹ', ettone'. A'ti meyọpi' mo'ẹpo Apag Diostaj tiona'pakdik
mo'ẹne. Apag Diostaj a'tiona'pakya'po in ote'te tiakhue'dik
mo'ẹa̱pone. Kenpa'ti a'tiona'pakya'po Jerusalényọ huahue'dik
mo'ẹa̱pone. 22 Opud Samaria hua̱ẹ'eria Diostaj nopọẹhue'da nama'da
mo'tiona'paknig'a, oro'omeynayo judío aratbut ọ'ẹpo Diostaj oknopọẹpo
daka' o'tiona'pakikay. Diosen huamanopo'korea'eri judío aratbut ọ'ẹ.
23-24 Apag Dios noḵi̱rẹg ọ'ẹpo buttida oa'ika'. Apag Diosen hua'a buttida
ọ'ẹ. Oy kenpa'ti nogokkon aratbut huadaknopo'da Diosen buttida
hua'ataj o'noknopọẹpo Apag Diostaj on'tiona'pakapo. Diosen Noḵi̱rẹga̱
o'manopo'tọẹnok Apag Diostaj on'tiona'pakapo. Kenda Apag Diosa
o'pak. —Jesúsa ettone'taj ona'uyate.

25 —Nogok Diosa Cristotaj o'ta'mona'apo, yoknopọẹy. E'tiakde'te
aya'da o'manmadika'apo. —Ettone'a̱ ona'uyate.

26 —Cristo do i̱jjẹy. Doa on'batia'paknig Cristo i̱jjẹy. —Jesúsa ona'uyate.

27 Jesúsa ettone'taj kenda e'nade'te oro'omey Jesúsen huanigpẹ̱ika'eri
Jesúste o'tiakuy. Jesúsa ettone'taj o'batia'paknok oro'a o'tiahuaypo
o'me'puke'uy. (A'nennada judío huamanmadika'eri ettone'taj ba-
tia'pakhue' ọ'nika'uy.) "¿Ka'tia'po ettone'taj ina'pak?" "¿Kate i'pakpo
ia'?" Jesústaj onahue' ọ'ụy. 28 Ettone' sorokkoso o'huadanpo okhua'uyate.
Ke'nen huakka' jakyo Sicar okhua'uyate. Huakka' jakyo o'kudondepo,
huakka' jak hua̱ẹ'eritaj o'mana'po,

29 —Sorokkogte huabokereka behuatiakpo do'taj 'urua'da menba-
tia'pakne. Nog huadaribayoeri o̱'e̱nig'a aya'da nogok nogok ijkikame'nig
kenda mena'ne. Aya'da o'nopo̱e̱po mena'ne. Ke'na Cristo ya̱'e̱tpi'. —
Ettone'a̱ ke'nen aya' huakka' jak hua̱e̱'eritaj o'mana'uyate.
30 Ken huakka' jakya' huakka'ada on'maoro̱konpo, Jesústaj
on'huatiakuyate. 31 Huakka'da aratbut tiakhued e̱'ne'te,
—Yabape', Huamanmadika'eri. —Oro' ke'nen huanigpe̱ika'eria
ona'uyne.
32 —Bapeahue' i̱jje̱y. Nogda aypo ijto̱e̱nig opud nopo̱e̱hue' mo'e̱ne. —
Mona'uyne.
33 —Be'api' kentaj aypo yanigtotiaketpi', o'nopo̱e̱po oro'omey
huanigpe̱ika'eria huayahuaya o'batia'pakuy.
34 —Diosa do'taj me'ta'mona'uyne. Katepi' Dios o'pak kenda ijkikay.
Aya'da ke'nen ijkuhuitapoy. Ke'nen ijjeretpakpo ijkika'po, do'hued
aypo konig o̱'e̱. 35 Opudomey aypotaj huakka' mo'nopo̱e̱po, "Aypopi'
boyoghued e̱e̱'te a'ti botta' botta' puug o'boyogaponok jakyo totiakdik
o̱'e̱a̱poy." Mo'batia'pakika'nig. Oy konig e'boyog a̱'e̱ya̱'po huakka'
aratbut on'batiakdenok, yan'tiahuay'. Oy huakka'ada e'nopo'korea'ta'
on'pak. Huakka'ada Diostaj eknopo̱e̱'ta' on'pak. 36-37 "Nogtiada
o'batuke'. Noga̱ aypo o'totiak." Ken buttida on'batia'pakika'uy.
Konig huabatuke'eri i̱jje̱po konig huakkuruda Diosen hua'a daka'
ijmanmadikay. Opudomey konig aypo huatotiakeri mo'e̱po do'hued
hua'a mo'manmadikika'aponok huakka'ada do'taj mo'nigpe̱ika'apone.
Doere Diosere mo'noeonhuahuika'apone. Konig dakhuapa
opudomeya̱ doere mo'durugpakonhuahuika'apone. 38 Nogomeya̱
on'manmadikadhua'de'uy. Aratbut i̱dada oknopo̱e̱hue' o̱'nuypo
kanoknopo̱e̱'po opudomeya̱ kan'manmadike'po do'a on'ta'mona'uyne.
Opudomey huakkuru huamanmadika'eriere mo'manmadika'nok
mo'maknopo̱e̱a̱'apo. —Jesúsa oro'taj mona'uyne.
39 Ken jakte huakka' Samaria hua̱e̱'eri o̱'nika'po, "Aya' nogok nogok
ijkika'uynigda." Mena'ne. Ettone'a̱ o'manbatia'paknok, huakka'ada
Samariayo hua̱e̱'eria Jesústaj o'noknopo̱e̱'uy. 40 Samaria hua̱e̱'eri
on'huatiakde. "Oro'omeytaj bota'huadunhua'." Jesústaj o'nona'uy.
Kente botta' huame'noe o̱'u̱ynok. 41 Jesúsen hua'ataj on'pe̱e̱po nogi̱ti
huakka'ada o'noknopo̱e̱'uy.
42 —Ontayo'da on'pe̱e̱po oknopo̱e̱hue' o̱'e̱'nig'a oy Jesústakon
on'pe̱e̱depo oknopo̱e̱y. Jesús Diosen Cristo o̱'e̱. Diosa
mo'nigta'mona'uyne. Aratbuten dakhuea' e'ka' kabakkahue'po,
huamanopo'yareadhua' o̱'e̱ monoknopo̱e̱y. —Ettone'taj o'nona'uy.

Jesúsa gobierno huairiensi'potaj o'yarea'uy.

43 Botme'noe Sicar huakka' jakyo o̱'e̱depo oro'omeyere Jesúsa
o'bakhua'uy. Galilea huadariyo o'hua'uy. Galilea huadariyo
Jesús o'kerekuyate. 44 Diosen hua'a huamanbatia'pakerien jak
hua̱e̱'eriomeynayo Diosen huamanbatia'pakeritaj e'pe̱e̱ta' pakhue'
o̱'nika'. Jesúsa Galilea hua̱e̱'eritaj o'manbatia'pakuynig'a. 45 Galilea
huadari hua̱e̱'eri Jerusalénye̱ aypo fiestate o̱'neme'te. Jerusalénye̱
Jesúsa 'urua'nanada konig Dios ekapa' o'kame'nok on'tiahuay'uyate,
Galilea hua̱e̱'eria. Jesúsa teynanada o'kame'nok Galileayo e'kumejde'te
durugteda Jesústaj o'de'uy.

46 Ken, Caná huakka' jak Galilea huadariyo kẹyọ huẹ'ẹytaj vino
o'kame' onte'ti Jesús o'tiakuy. Capernaum huakka' jak meyọhue'da ọ'ẹpo
Capernaum gobierno huairiensi'po o'digpakuyate. 47 Judea huadariya'
Jesúsa o'tiakdepo, Galilea huadariyo Jesús ọ'ịka'. Kenda Capernaum
huairi o'tipẹẹdepo Jesústaj o'huahua'depo, "Capernaum huakka' jakya'
do'huedsi'po o'bueyapo. Bohua'. Betayarea'." Digạ'da ona'uy.
48 —Opud Galilea huạẹ'eri do'hued hua'a eknopọẹ'ta' pakhue'
mo'ẹ. 'Urua'da eka'nayo konig e'bayarea'nayo do'hued hua'ataj
yanoknopọẹạpetpi'. —Jesúsa Capernaum huairitaj ona'uy.
49 —Bueyhued ẹẹ'te do'huedsi'pote bohua', huairi. —Jesústaj ona'uy.
50 —Yahuati'. Ọ'nensi'po o'yarede o'noe. —Jesúsa ona'uy. Jesúsen
hua'ataj buttida oknoponpo jakyo o'kume'uyate. 51 Jakyo e'kumejte
dagte ke'nen huanaba'a on'huatiakpo, on'dejpo,
—Ọ'nensi'po o'yarede, o'noe. —Ke'nen huanaba'a o'nona'uyate.
52 —¿Menoka' ya'yarud? —O'mana'uy.
—'Ikken niokpo tokhuad e'huadte o'yareme'. —Huanaba'a
o'nona'uyate.
53 Kente niokpo e'huadte "Ọ'nensi'po o'yarede o'noe." Jesúsa
mename'ne. Huasi'poed huaoa o'noponpo. Ke'nen huabetomeya Jesús
Diosen Huasi'po Diosya' o'tiakuyate, o'noknopọẹ'uyate.
54 Judea huadariya' Jesús o'kumejdepo Galilea huadariyo o'tiakuy.
Galilea huadariyo huẹ'ẹytaj vino o'ka'uy. Kenpa'ti gobierno
huairiensi'po o'yarea'uy.

5

*Ken yạkote huabokerektaj dakhue' ọ'eonhuahua'uyate. Jesúsa
o'yarea'uy.*

1 Nogok judío aratbut onte'ti on'mabape'apo, Jerusalénnyạ'
on'mabape'apo kenpa'ti on'tiona'pakapo. Jesús Jerusalén huakka'
jakyo onte'ti o'behuikon'uy. 2 Jerusalén huakka' jak kurupen huidạ
e'tiokpaka' akbogpe ọ'ẹ. Akbogpedik o'dikka'uy oveja. Oveja akbogpete
yạko ọ'ẹ. Yạkodik o'dikka' Betesda. Betesda yạko akta'bogpete
huabanigạ' ba'ak ọ'ẹ. 3 Ba'akyo huakka'da o'nonpabahuedika'.
On'digpakpo o'nonpabahuedika', ekpobig o'nonpabahuedika',
huakket o'nonpabahuedika', e'huẹtihuarotaj o'nonmaboika'. 4 Yạkote
nogok nogok Diosen huata'moneri on'huarakatuika'. O'tiakdepo
yạkotaj o'tihuaroa'uynok. Yạko karogda e'tihuaroyo be'api'
huakkuruda yakudontaj o'bayarea'ika'uyate. Katepi' dakhue' ẹ'ne'te
o'bayarea'ika'uyate. 5 Kente treinta y ocho huabayok nogbokerektida
dakhue' enpahued ọ'unhuahua'uyate. 6 Jesús okmapịẹ'ahuaddik
huame'noete yạkote o'tiakdepo, enpahuedika'taj o'tiahuaydepo
onpahuedunhuahuika' oknopọẹpo,
—¿E'yarea'ta' menpa' i'pak? —Ona'uy.
7 —Yạko e'tihuarote be'api' do'taj tohuahue'dik me'nene. Do'a daka'da
ijhua'nok, nogạ huakkuruda o'kudika', Huairi. —Jesústaj ona'uy.
8 —Yabo'. Colchón ya'udpo, yahuae'. —Jesúsa ona'uy.
9 Ijhuiti ehue' o'yaread'uy. Colchón o'udpo o'hua'ud'uy.
Okmapịẹ'ahuaddik huame'noete o'yarea'uy.
10 Okmapịẹ'ahuaddik huame'noete sigpi' kahue'dik mo'ẹne. Judíoen
adhuea'pane' nama'da on'manika'uynok,

—Okmapi̱e̱'ahuaddik huame'noe o̱'e̱nok colchón tohuahue'dik o̱'e̱ne.
—Judío huairia o'nona'uy.
11 —Kenbokereka do'taj be'yarea'ne. "Colchón ya'udpo yahuae'."
Ke'na mena'nok ijkay. —Judío huairitaj o'mana'uy.
12 —"Ya'udpo yahuae'." ¿Be'a on'taj mena'? —Judío huairia o'nona'uy.
Jesúsa dakhue'da ona' on'nopo̱e̱po o'nona'uy.
13 Jesúsendik nopo̱e̱hued o̱'e̱po kenpa'ti ke'na be'yareadne nopo̱e̱hue'
o̱'u̱y. Kenpa'ti huakka'ada aratbut o̱'nenok Jesúsa okhua'nok Jesústaj
tiahuayhue'dik o̱'e̱po. 14 Nogok Jesúsa Diosen jakyo o'huahuay'uy. Hua-
yareritaj o'huahuay'uy.
—E̱ya̱', o'yaraddene. Dakhuea' onte'ti kahue' ya̱e̱'. Onte'ti dakhuea'
eka'nayo nogi̱ti dakhue'da i̱'e̱a̱pone. —Jesúsa ona'uy.
15 Kenoka' judío huairite o'hua'uyate. "Jesúsa be'yareadne."
Huabokereka o'batia'pakuy. 16 Okmapi̱e̱'ahuaddik huame'noete
Jesús kenda o'ka'nok Judío huairia Jesústaj huaboa'da diga̱'da
on'huadiaypo dakhuea' on'huaadhuahuika'po, kenpa'ti e'arakta'
on'tipakonhuahuika'uyate.
17 —Oy kenpa'ti do'hued Apag Dios o'kika' doakon ijkikay. —Jesúsa
o'mana'uy.
18 Okmapi̱e̱'ahuaddik huame'noete judío aratbut kahue'dik yane',
kenda judío huairien adhuea'pane'a̱ on'manika'uynig'a. Jesúsa
manigpe̱e̱hue' o̱'e̱po okmapi̱e̱'ahuaddik huame'noete o'yarea'po.
Kenpa'ti Dios do'hued Apag me'ta̱e̱ne, oa'po. "Konigti Dios i̱jje̱y."
Jesúsa oa'nok, judío huairia on'nopo̱e̱po nogi̱ti diga̱'da e'arakta'
o'deretpakuyate.

Katepi' Apag Diosa kenda o'paknok Diosen Huasi'poa o'ka'.

19 —Do Diosen Huasi'po i̱jje̱po do'huedda kahue'dik i̱jje̱y. Katepi'
Apaga o'paknok kenda do Diosen Huasi'po i̱jje̱po ijkikay. Konig do'hued
Apag o'ka' konigti ijkay. Buttida ijjay. 20 Kenpa'ti Diosen Huasi'po i̱jje̱nok
do'taj di' me'e̱ne. Aya'da Diosa o'kika'po kenda do'takon me'nopo̱e̱a̱'ne.
Huabokerektaj ijyarea'dey. Nogi̱ti 'urua'da ijka'apoy. ¡Kenpihuay! A'dik
mo'e̱a̱pone. 21 Aratbut en'bueyde'te onte'ti Diosa manoea'dik o̱'e̱.
Konigti do Diosen Huasi'po i̱jje̱po e'bueytapi' e'manoea'ta' ijpakpo ijma-
noea'apoy. 22 "Dakhuea' i'ka'." Apagayo'da aratbuttaj ahue' o̱'e̱. Apaga
o'paknok, "Dakhuea' i'ka'." Doa Apagen Huasi'po i̱jje̱po a'dik i̱jje̱a̱poy.
23 Kenda Apaga o'paknok, "Diosen Huasi'po huadakda o̱'e̱." Aya'ada
do'taj on'tia'pakapone. Konig Apagtaj huadak on'tia'pakpo, konigti
do'taj huadak on'tia'pakapone. "Huasi'po huadakda o̱'e̱." Be'api' do'taj
tia'pakhue' e̱e̱'nayo konigti "Apag Dios huadakda o̱'e̱," tia'pakhue'da
o̱'ne. Apaga do'taj me'ta'mona'uyne.
24 Aya'ada do'taj daka' on'pe̱e̱po kenpa'ti Apaga me'ta'mona'uyne,
o'noknopo̱e̱po doere kurudyo̱ on'noeonhuahuika'apo. "Dakhuea'
boka'ne." Diosa onahue' mo'e̱a̱pone. Konig Diostaj en'nopo'bueyde
on'nige̱'nig'a Diosa mo'manoeanhuahuika'apone. Buttida ijjay. 25 Nogok
kenpa'ti oyda kenomeya̱ konig Diostaj on'nopo'bueydenig'a Apag Diosen
Huasi'potaj on'pe̱e̱a̱po. On'nigpe̱e̱po Diosere on'noeonhuahuika'apo.
Buttida ijjay. 26 Apag Dios o'noeonhuahuika'po onte'ti manoean-
huahuika'dik mo'e̱ne. Diosa o'paknok do Diosen Huasi'po kenpa'ti
aratbuttaj onte'ti manoeanhuahuika'dik i̱jje̱y. 27 Do huabokerek i̱jje̱nok
Diosa me'ta'mona'uyne. Konige̱po, "Dakhuea' i'ka'ne." Aratbuttaj

mana'dik i̱jje̱y. 28 Kenda mepu'kehue' yane'. Kena'po nogok aya'
huabueyeri kubarakya' do'taj on'pe̱e̱a̱po. 29 On'maoro̱konka'apo.
Huadak huakika'eri onte'ti Diosere on'noeonhuahuika'apo. Dakhuea'
huakika'eri pai'nanada on'nopo'unhuahuika'apo. —Jesúsa o'mana'uy.

Jesústaj kanoknopo̱e̱'po "Jesús Diosen Huasi'po o̱'e̱nok Diosa o'ta'mona'uyate." Juana o'mana'uy. Kenpa'ti Jesústaj kanoknopo̱e̱'po konig Diosenyo'da ka'dik o̱'e̱po Jesúsa o'ka'uy.

30 —Do'huada ijnopo̱e̱po kahue'dik i̱jje̱y. Konigti Apag Diosa mena'nok
ijjay. Buttida ijja'ikay. Kena'po katepi' do ijpakpo kahue' i̱ji̱kay.
Kenda Apag Dios o'paknok ijkikay. Apag Diosa me'ta'mona'uynok.
31 Do'a Diosen Huasi'po i̱jje̱y. Do'huayo'da ijnopo̱e̱po ea'nayo kenpa'
ahue' i̱jje̱a̱nig'a konig buttida do'hued hua'a pe̱e̱hue'dik o̱'nene.
32 "Do'hued Huasi'po me'ta̱e̱ne." Diosa be'huaa'ne. Do'taj buttida
be'huaa'nok do'taj pe̱e̱'dik o̱'nene ijnopo̱e̱y. 33 "Jesús be'ati ya̱'e̱ta'po."
Juantaj opudomeya̱ mo'ta'moname'. "Jesús Diosen Huasi'po o̱'e̱."
Juana buttida do'taj be'huaame'ne. 34 "Jesús Diosen Huasi'po o̱'e̱."
Huabokereka e'huaa'te donayo pe̱e̱hue'dik i̱jje̱y. Opudomeya̱nayo
Juantaj nigpe̱e̱dik mo'e̱po do'taj oknopo̱e̱'dik mo'e̱ne Diosere
a'noeonhuahuikaya'po do'taj oknopo̱e̱'dik o̱'nene. O'nona'ne. 35 Juan
konig jeyda huakjey 'uruda o'ta'te, Juana 'uruda o'manmadikikame'po.
Opudomey judío aratbuttaj mon'madikikame'ne. Opudomey huakjeytaj
mo'durugpakatume'ne. Juantaj mon'pe̱e̱po mo'durugpakatume'ne.
36 Dios do'hued Apag o̱'e̱po do'taj me'ta'mona'uyne. Kenda Juana
buttida behuaame'ne, opudomeytaj moname'nok do'taj oknopo̱e̱'dik
mo'e̱nok. Kenpa'ti konige̱po katepi' 'urua'da Diosayo'da ka'dik o̱'e̱,
doakon ijkika'nok Diosa o'ta'mona'uy oknopo̱e̱'dik mo'e̱ne. 37 Kenpa'ti
Apaga Apagba'te do'taj be'tia'pakuynig'a opudomey judío huairinayo
Diostaj tiahuayhue' mo'i̱ka'po kenpa'ti nigpe̱e̱hue' mo'i̱ka'po,
38 ke'nen hua'a e'pe̱e̱ta' pakhue' mo'e̱. Diosa o'ta'mona'uy. Do'taj
oknopo̱e̱hue' mo'e̱ne. 39 Apagba'a do'taj be'tia'pakne. Opudomeynayo
do'taj oknopo̱e̱hue' mo'e̱ne. Diosya' o'tiakuy oknopo̱e̱hue' mo'e̱po
Apagba'tayo'da mo'mona'pakika'po, Diosere o'noeonhuahuika'apoy
nama'da mo'nopo̱e̱ne. Do'taj oknopo̱e̱hue' mo'e̱nok Diosere
noeonhuahuikahue' mo'e̱a̱pone. 40 Aya'ada do'taj o'noknopo̱e̱po Diosere
on'noeonhuahuika'apo. Opud judío huairinayo do'taj eknopo̱e̱'ta'
pakhue' mo'e̱ne.

41 "Huadak o̱'e̱." Huabokereka do'taj e'huaa'ta' pakhue' i̱jje̱y.
42 Opud judío huairia Diostaj di' ehue' o̱'ne doa on'tinopo̱e̱ne. 43 Apag
Diosa do'taj me'ta'mona'uyne. Opudomeya̱nayo do'taj e'nigpe̱e̱ta'
pakhue' o̱'nene. Nog huabokerektaj Diosa ta'monahue' e̱e̱'tada
opudte e'bahuatiaknayo kentanayo mo'nigpe̱e̱a̱po. 44 "Huadakda
mo'e̱ne." Aratbuta enata' e'pe̱e̱ta' bo'pakika'. "Huadakda mo'e̱ne."
Diosa enata' e'pe̱e̱ta' pakhue' mo'e̱ne. Kena'po Diosya' o'tiakuy
oknopo̱e̱hue'dik o̱'nene. 45 Opudtaj, "dakhuea' o̱gkika'."' Apag
Diostaj Jesúsa be'huaa'apone. Nopo̱e̱hue' yane'. "Opuda̱ dakhuea'
bokika'uynig." Moisésanayo kenda bo'huaa'apone. Moiséstaj nama'da
boa'ika'. 46 Moisésa do'taj o'timadoya'uyate. Opuda̱ Moiséstaj hueretda
oknopo̱e̱hue' mo'e̱po kena'po do'taj oknopo̱e̱hue' o̱'nene. 47 Kenda
Moiséskudaka o'madoya'uyate oknopo̱e̱hue' e̱e̱'nayo, do'hued hua'ataj
kenpa'ti oknopo̱e̱hue' mo'e̱a̱pone. —Jesúsa judío huairitaj o'mana'uyate.

6

Jesúsa cinco mil huabokerektaj o'batobape'uyate.
(Mt. 14.13-21; Mr. 6.30-44; Lc. 9.10-17)

1 Ken, Galilea e̱'po̱g konogda o'dikka' Tiberias. Nogok Galilea e̱'po̱g
Jesús okteg'uy. Oro'omeyere okteguy. 2 Jesús e'hua'te huakka'ada
aratbut on'tahua'po, kena'po konig Diosyo'da ka'dik o̱'e̱, konigti
Jesúsa nogok nogok o'ka'po, dakhue' e̱'netaj o'bayarea'uy. Konige̱po
huakka'ada on'tahua'uy. 3 A'ti huakupayo o'behuikuy. Oro'omey Jesúsen
huanigpe̱ika'eriere mo'batohuaduyne. 4 A'ti judío huakurueri isi'po
mabueyhue' e̱e̱' okkahuehue' aypo fiesta o̱'e̱a̱po. Konige̱po huakka'da
aratbut o̱'nuy. 5 Huakka'da aratbut o̱gkupopakdepo en'batiakte Jesúsa
o'batiahuay'uy. Felipetaj
—¿Huakka'da on'batiakde kan'bape'po meya̱' pan o'baeyapet? —Jesúsa
Felipetaj ona'uy.
6 Menpa'ti Felipea oa'apo e'nopo̱e̱'ta' o'pakpo ona'uy. Kenda ijka'apoy
soatayo' Jesúsa o'nopo̱e̱'uy.
7 —Pan huabae' doscientos denarios huakupe e̱e̱'nayo aya'ada
aratbuta sue'pi' pan bapehue'dik o̱'ne. —Felipea ona'uy.
8-9 —Huabokereksi'poa nogmanigtida cebadao̱g' pan botta' biigere
o'to̱e̱nig'a kenniga aratbuta kate bapehue'dik o̱'nenok. —Andrésa, Simón
Pedroen huama'buy o̱'e̱po ona'uy. Jesústaj ona'uy.
10 —"Yan'bahuad." Yan'mana'. —Jesúsa oro'taj mona'uyne.
Kenteda huakka'da mire̱ o̱'u̱yate. Ken aya'da on'bahuaduy. Cinco mil
huabokerek o̱'nuy. 11 Jesúsa pan o'to̱e̱po Diostaj dakiti o'tiona'pakuy.
Oro'omey ke'nen huanigpe̱ika'eritaj o'posakea'po bo'yoke'po aratbut
en'bahuadte oro'omeya̱ o'bayoke'uy. Konigti biig o'manokpukpukpo
bo'yoke'nok oro'omeya̱ o'bayoke'uy. Noga̱ huakka' enpakok huakka'
o'bayoke'uy. Dapoteya'da on'bape'uy. 12 Kenoka' aya'da dapotey
e̱'nede'te,
—Pan huaboro' huaenmo boro'ta'sujmonere bapehue' ene' yan'baea'.
Ken sigpi' parahue'dik ka̱e̱'po. —Oro'taj mona'uyne.
13 Ken o'baea'uy. Doce kusogyo̱ cebada pan boro'ta'sujmon
hueda̱'hueda̱'da o'kuda̱'uy. 14 Kenda konig Diosayo'da ka'dik o̱'e̱ Jesúsa
konigti o'ka'nok aratbuta on'tiahuaypo,
—Diosen hua'a huamanbatia'pakeri oro'omeytaj mo'nigtiakapone,
Apag Diosba'a oa'. Kentaj e̱kpo̱e̱' o̱'nigunhuahuika'uy. Dapi' Jesús Diosen
hua'a huamanbatia'pakeri o̱'e̱. —Judío aratbuta on'batia'pakuy.
15 Jesústaj mon'tohua'. Oro'omeyen gobierno huairi ka̱e̱'. Huakka'
aratbut e̱gkupopakte huanopoya'da on'nopo̱e̱'uy. Jesúsa o'nokotpo,
o'bakhua'po nogtia'da ote'yo o'bakbehuikuyate.

Jesús hua̱hue̱tiudte o'huae'uyate.
(Mt. 14.22-27; Mr. 6.45-52)

16 Ken osikdenok oro' Jesúsen huanigpe̱ika'eri e̱'po̱gte o'hua'uy.
17 Kusi'peyo o'bakudpo, Capernaum huakka' jakyo e̱'po̱g o'noktegpo
ektegte o'baksikpo, Jesús tiakhued e̱e̱'te 18 diga̱'da o'bapokpo
e̱'po̱g huakka'da o'kuta'huaropakuy. 19 Bidteda e'huade'te, e̱'po̱g
hua̱hue̱tiudte Jesús o'huae'po kusi'peyo Jesúsa e'huatiakte oro'
o'tiahuay'uy. Jesústaj o'tiahuaypo o'me'pukon'uy.
20 —Do i̱hue̱y. Me'pukhue' yane'. —Jesúsa mona'uyne.

21 “Kusi’peyo yakud.” Durugteda ona’depo, e’kudde’te ijhuiti ehue’
akodpen o’hua’depo on’betuy.

Aratbuta Jesústaj o’dukuy.

22 Ken eme’te akodpen huakka’da aratbut o̱’nuyate. Kente cinco
miltaj o’batobape’uy. ’Ikken nogkusi’petida o̱’e̱me’. Ken kusi’peyo
Jesús kudhue’ o̱’eme’nok Jesúsen huanigpe̱ika’eriomeynayo on’bakudpo
o’nokbahuame’nok on’batiahuaya’uy. 23 Tiberias huakka’ jakya’
kusi’pe o’batiakuyate. Huakka’da aratbut on’batiakuy. Kente Jesús
Huairi pantaj dakiti o’tiona’pakme’. Pankon on’bapeme’ kente
ibodteda kusi’pe o’batiakuyate. 24 Kente Jesústaj huahuayhue’da
ke’nen huanigpe̱ika’eritaj huahuayhue’da huakka’da aratbut kusi’peyo
on’kudonpo Jesústaj o’dukpo Capernaumyo on’hua’uyate.

Jesús konig aypo huamanoeanhuahuika’eri o̱’e̱.

25 Ken akodpen kusi’pete on’betdepo Capernaumyo Jesústaj o’dukpo,
onhuahuaydepo,
—¿Menoka’ i̱yo̱da i’tiak, Huamanmadika’eri? —O’nona’uy.
26 —Konig Diosyo’da teyda ka’dik o̱’e̱, do konigti ijka’deme’nig’a
kenda do’taj oknopo̱e̱hue’ o̱’nene. Pan ijbiame’nok opudomey
dapoteya’da mo’bapeme’po, kena’po do’taj o’dukne. Aypoyo’da
bo’pakne. Buttida o’nona’ne. 27 Aypo kenpa’ti katetapi’ bo’eretpakpi’,
a’baeya’po mo’baa’popi’, bo’kika’nig’a aypo kenpa’ti nogda a’ti ehue’
o̱’e̱a̱po. Konige̱po aypoyo’da kenpa’ti katetapi’ eretpakhue’ yane’.
Kikahue’ yane’. Aypoanayo mo’manoteypakpo sue’pi’ mo’noea’ne.
Doanayo Diosere manoeanhuahuika’dik o̱’nene. Do huabokerek i̱jje̱nok
Diosa me’ta’mona’uyne. Do’taj mederetpakpo me’noknopo̱e̱’. Diosa
be’tihuapoknok ijbayarea’mey kenpa’ti konig Diosyo’da teyda ka’dik
o̱’e̱, konigti ijkamey. —Jesúsa o’mana’uy.
28 —Diosen e’ka’ta’ o’paki. ¿Diosen hua’a a’kaya’po kate ka’dik o̱’e̱y oro’?
—Jesústaj nama’da o’nona’uy.
29 —Opudte Diosa me’ta’mona’uyne. Do’taj me’noknopo̱e̱’. Kenda
Diosa o’pak. —Jesúsa o’mana’uy.
30 —Oro’omeya̱ ontaj me’noknopo̱e̱’po konig Diosyo’da o’kika’,
konigti yaka’. Konig Diosa ’urua’nanada o’kika’ o̱’na konigti eka’nayo
oknopo̱e̱a̱poy. Diosya’ o’tiakuyate oknopo̱e̱a̱poy. 31 A’nennada
oro’omeyen adhuea’pane’taj Moisésa o’batohuae’ika’uyate. Aratbut
ehue’ e̱’hua̱e̱’i̱ka’yo o’batohua’ika’uyate. “Maná aypo kurudya̱’
o’batobape’ika’uyate.” Apagba’ oa’. —Jesústaj o’nona’uy.
32-33 —A’nennada kurudya̱’ maná aypo Moisésa o’bayokika’uyate
nama’da mo’nopo̱e̱nig’a Moisésa bayokhue’ o̱’u̱yate. Kurudya̱’
Diosa maná aypo o’bayokonhuahua’ika’uyate. Maná ayponayo
manoeanhuahuikahue’dik o̱’e̱. Kurudya̱’ do’hued Apag Dios
me’ta’mona’uyne. Konig aypo huamanoeanhuahuika’eri i̱jje̱y.
Aratbuttaj a’manoeanhuahuikaya’po ijtiakuy. —Jesúsa o’mana’uy.
34 —Kenda aypo bo’yokika’ne, huairi. —Jesústaj nopoenkahue’ e̱’e̱a̱da
o’nona’uy.
35 —Konig aypo huamanoeanhuahuika’eri i̱jje̱po aratbuttaj ma-
noeanhuahuika’dik i̱jje̱y. Aya’ada on’nopo’korepo do’taj moknopo̱e̱po
mo’nigpe̱ika’po konig noteyda durugnopo’da o̱’neonhuahuika’apo.
On’nopo’noeyonhuahuika’apo. 36 Opudomeynayo do’taj pakhue’

o̱’nepo do’taj oknopo̱e̱hue’ o̱’nene. Konig huaboa’da o’nona’po,
do’taj e’tiahuayme’pi’ oknopo̱e̱hue’ o̱’nene. 37 Apag Diosa do’te
aya’tada mo’ta’mona’ne do’taj moknopo̱e̱a̱pone kenpa’ti do’taj
mo’nigpe̱i̱ka’apone. Kenomeya̱ do’taj me’noknopo̱e̱nok ijbae’apoy,
maenhue’dik i̱jje̱a̱poy. 38 Kena’po kurudya̱’ ijtiakuy Diosa
me’ta’mona’uynok. Ke’nen e’ka’ta’ ijpakpo ijtiakuy. Do huata’da
e’ka’ta’ pakhue’ i̱jje̱po ijtiakuy. 39 Huakka’ Diosataj huaknopo̱e̱’eri
me’bayokuyne nogtipi’ titikhue’ mo’e̱a̱pone. Kene’hua̱ya̱’ huame’noete
aya’tada ijmanoyhuada̱’apoy. Kenda o’pakpo Diosa me’ta’mona’uyne.
40 Diosa o’pakpo kenomey do’taj o’noknopo̱e̱ne, do Diosen Huasi’po o̱’e̱
o’noknopo̱e̱po kenda mo’batia’pakpo Diosere on’noeonhuahuika’po
kene’hua̱ya̱’ huame’noete onte’ti kenomeytaj ijmanoea’apoy. —Jesúsa
o’mana’uy.

41 “Do konig aypo huamanoeanhuahuika’eri i̱jje̱y. Kurudya̱’ do’hued
Apag Diosa me’ta’mona’uyne.” Jesúsa oa’nok judío huairia Jesústaj
on’huadiaypo on’huamahui̱’i̱a̱’po,

42 —In huabokerek Jesús o̱’e̱. Joséensi’po o̱’e̱. Ke’nen huaoj ke’nen
hua̱ye̱kon o̱ki̱e̱y. “Kurudya̱’ Diosa me’ta’mona’uyne.” ¿Mena’po kenpa’
a’dik ya̱’e̱? —Judío huairia onpapayo’ on’batia’pakuy.

43 —Onpapayo’ huaahue’ mene’. 44 Apag Diosa me’ta’mona’uyne.
Huakka’tada Diosa o’batihuapokpo, do’taj huaknoponhua’
o’batihuapok. Kenomey huaknopo̱e̱’eritaj ijmanoyhuada̱’apoy.
Kene’hua̱ya̱’ huame’noete ijmanoyhuada̱’apoy. Diosere
on’noeonhuahuika’apo. 45 “Diosa aya’tada o’manopo̱e̱a̱’apo.” Diosen
hua’a huamanbatia’pakeria o’madoya’uyate. Konige̱po aya’ada Apagtaj
on’pe̱e̱po o’noknopo̱e̱po do’takon mo’nigpe̱i̱ka’apone.

46 Apag Diosya’ ijtiakuy, do’ayo’da Apagtaj ijtiahuayika’uy. Nogomey-
nayo Apagtaj tiahuayhue’ o̱’nikame’te. 47 Kenomey do’taj o’noknopo̱e̱po
Diosere on’noeonhuahuika’apo. Buttida ijjay. 48 Do konig aypo
huamanoeanhuahuika’eri i̱jje̱y. Aratbuttaj ijmanoeanhuahuika’apoy.
49 Aratbut ehue’ e̱’i̱ka’yo opuden adhuea’pane’ o̱’neonhuahuika’uyate.
Diosa maná aypo e’bayokika’tada Diosere noeonhuahuikahue’ o̱’nuyate.
On’mabuey’uyate. 50 Nog aypo o̱’e̱. Huamanoeanhuahuika’ aypo
o̱’e̱. Donayo konig huamanoeanhuahuika’ ayponig i̱jje̱y. Kurudya̱’
ijtiakuypo. Konig huamanoeanhuahuika’ aypo en’bape’nayo,
bueyhue’ on’noeonhuahuika’apo. Kenda huamanoeanhuahuika’
ayponig i̱jje̱y. 51 Aypo huamanoeanhuahuika’ do konig aypo i̱jje̱y.
Kurudya̱’ Diosenbaya’ ijtiakuypo, aya’ada in aypo e’bape’nayo Diosere
on’noeonhuahuika’apo. Ken huamanoeanhuahuika’ aypo konig
do’hued hua̱so̱’ o̱’e̱. Aratbut kan’noeonhuahuike’po ijmanigbueyapoy.
Do’taj oknopo̱e̱’dik mo’e̱ne. —O’manbatia’pakpo kenda Jesúsa
o’mana’uy.

52 Huayahuaya judío huairia on’batia’pakpo,
—Menpa’ ke’nen hua̱so̱’ pe’dik o̱’e̱nok yaa’. —On’batia’pakuy.

53 —Do Huabokerek i̱jje̱nok Diosa me’ta’mona’uyne do’hued hua̱so̱’
bapehue’ e̱e̱’nayo, do’hued mimi mayhue’ e̱e̱’nayo onte’ti Diosere
noeonhuahuikahue’ mo’e̱a̱pone. 54 Kenomey do’hued hua̱so̱’ on’bape’po
kenpa’ti do’hued mimi on’mai’po Diosere on’noeonhuahuika’apo.
Diostehuapa’ kene’hua̱ya̱’ huame’noete kenomeytaj ijmanoea’apoy.
55-56 Kenda o’nona’nig do’hued hua̱so̱’ huamanoeanhuahuika’ aypo

o̱'e̱. Do'hued mimi buttida huamai' mimi o̱'e̱. Aya'ada do'hued
huasu̱' on'bape'po do'hued mimi on'mai'po doyoyo' o̱'nika'. Do
kenpa'ti kenomeyere i̱ji̱kay. 57 Do'hued Paga̱ me'ta'mona'uyne. Apaga
o'noeonhuahuika'po do'takon me'noeanhuahuika'ne. Aya'ada konig
do'taj mo'bape'po do'taj moknopo̱e̱po doere on'noeonhuahuika'apo.
58 Do konig aypo huamanoeanhuahuika'eri ka̱e̱'po kurudya̱' Diosa
me'ta'mona'uyne. A'nennada adhuea'pane'taj Diosa maná aypo
kurudya̱' o'bayokika'uyate. E'bape'ika'ada nogok on'mabuey'uyate.
Aya'da do'taj moknopo̱e̱po konig huamanoeanhuahuika' aypo
on'bape'po Diosere on'noeonhuahuika'apo. —Jesúsa judío huairitaj
o'mana'uy.
59 Capernaum huakka' jakyo judío aratbuten hua̱i̱take' jakyo Jesúsa
o'manmadika'po kenda o'mana'uy.

Jesúsen hua'a o'manoeanhuahuika'apo.

60 Sue'da huakka'mon Jesúsen huanigpe̱i̱kaeria on'peeondepo,
—Jesúsa o'manmadika' kenda kahue'dik o̱'e̱ne. Menpa' be'api
nigpe̱e̱'dik ya̱'net. —Kenomeya̱ on'batia'pak'uy.
61 Ke'nen huanigpe̱i̱ka'eri kenda on'batia'pakpo Jesúsa o'nopo̱e̱po,
—¿Do'hued hua'ataj menpa' nigpe̱e̱hue'dik mo'e̱? 62 ¿Do
Huabokerek i̱jje̱nok Diosa me'ta'mona'uyne ke̱yo̱ kurudyo̱ i̱ji̱ka'uy
e'behuikte opuda̱ on'tiahuaydepo menpa' do'taj moknopo̱e̱a̱pet?
63 Diosen Noki̱re̱ga̱ o'manoeanhuahuika'. Aratbuten hua̱so̱'a̱nayo
manoeanhuahuikahue' o̱'e̱. Do'hued hua'a ijmanay konig Diosen
Noki̱re̱g o'manoeanhuahuika'apo. Do'hued hua'ataj moknopo̱i̱ka'po
mo'nigpe̱i̱ka'po Diosere mo'noeonhuahuika'apone. 64 Kenda ijja'denig'a
opudomey sue'ada oknopo̱e̱hue' o̱'nene. —Jesúsa o'mana'uy.
Ken huakkuruda Jesúsa a'manmadikaya'po tiakhued o̱'e̱poed be'ati
do'taj oknopo̱e̱hue' me'neapone Jesúsa o'nopo̱i̱ka'uyate. Kenpa'ti Judasa
kadarake'po be'titotiakapone Jesúsa o'nopo̱e̱'uyate.
65 —Do Diosen Huasi'po i̱jje̱nok Diosa me'ta'mona'uyne. Do'taj
kanoknopo̱e̱'po Diosa e'tihuapokenayo oknopo̱e̱'dik mo'e̱ne. Do'taj
kanoknopo̱e̱'po Diosa tihuapokhue' e̱e̱'nayo oknopo̱e̱hue'dik mo'e̱ne. —
Jesúsa o'mana'uy.
66 Kenda e'manade'te huakka'ada ke'nen huanigpe̱i̱ka'eriomeya̱
o'noknopo̱e̱batikuy. Onte'ti kenere ta'huaehue' o̱'ne'uy.
67 —¿Opud kenpa'ti menpa' eknopo̱e̱batikta' bo'pak? —Jesúsa oro' doce
huamata'mona'eritaj mona'uyne.
68 —Ehue', Huairi, o̱'na huanoeonhuahuika' hua'a ona'ika'ne. 69 Cristo
i̱'e̱po, Diosen Huasi'po i̱'e̱po ontaj Diosa bektie'ea'uyate, Huairi. —Simón
Pedroa ona'uy.
70 —Opud, doce huamata'mona'eri ijbaktie'ea'uynig'a, opuda̱
nogtatida toto' huairia mo'nopo'to̱e̱a̱pone. —Jesúsa mona'uyne.
71 Simónensi'po Judas Iscariotetaj o'batia'pakpo kena'po ken doce
huanigpe̱i̱ka'eriya' kadarake'po o'batotiakapo Jesúsa o'nopo̱e̱'uy.

7

Jesúsen huama'buya Diosen Huasi'po o̱'e̱ oknopounkahue' o̱'nuy.

1 Nogok Galilea huadaribayo Jesúsa nogi̱ti o'manmadikadhuahuika'uy.
Nogyo̱ nogyo̱ o'hua'epo o'manmadikadhuahuika'uy. Kenoka' Judea
huadaribayo nogyo̱ nogyo̱ e'manmadika'ta' pakhue' o̱'u̱y Jesúsa. Judeayo

judío huairia e'arakta' on'tipaknok. 2 A'timon judíoen baak fiesta
o̱'e̱a̱po, Jerusalénya̱' o̱'e̱a̱po. Siete huame'noe fiesta o̱'e̱a̱po. Aya'da
judío huabokerek on'bahua'apo. 3 Kenoka' Jesúsen huama'buy Jesúste
on'huatiakdepo, o'nona'po,
—I̱yo̱ Galileayo i̱kahue' ya̱e̱', eg'. Fiestate Judeayo monhua'.
Huakka'da o̱'nen huanigpe̱i̱ka'eri Judeayo o̱'ne, kenpa'ti 'urua'da
Diosen i'kika'nig kan'tiahuaye'po. Konige̱po Judeayo monhua'. 4 Ontaj
huakka'ada eknopo̱e̱'ta' e'paknayo, ontaj huakka'ada e'nigpe̱i̱ka'ta'
e'paknayo i̱yo̱ sue'da aratbut e'nahue̱'yo̱ ehue'dik i̱'e̱ne. Ke̱yo̱ huakka'da
aratbut e'nahue̱'yo̱ hua'dik i̱'e̱ne. Huairi o̱'e̱ aratbuta me'noknopo̱e̱'po
huakka' aratbut e̱gkupopakya' 'urua'nanada yamanigkika', konig
Diosayo'da ka'dik o̱'e̱ yamanigkika', yabayarea'. —Jesúsen huama'buya
Jesústaj o'nona'uyate.
5 Diosa Jesústaj o'ta'mona'uyate kenpa'ti Jesús Diosen Huasi'po o̱'e̱
Jesúsen huama'buy oknopo̱e̱hued e̱'e̱a̱da kenpa' o'nona'uyate. Jesúsere
ehua'ta' on'pakpoda kenpa' o'nona'uy.
6 —Oy huame'noenayo fiesta Jerusalényo̱ huahue'dik i̱jje̱y. Opud-
nayo menokapi' bo'pakpo hua'dik mo'e̱ne. 7 Huakka' aratbuta do'taj
oknopo̱e̱hue' o̱'ne. Konigti oknopo̱e̱hue' o̱'nene do'taj. Konige̱po
kenomeya̱ opudtaj huadiayhue' mo'e̱ne. "Diostaj dakhuea' bo'kika'ne.
Diostaj nigpe̱e̱hue' mo'i̱ka'ne." Kenomey oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eritaj ij-
manika'nok konige̱po do'taj diga̱'da menhuadiayika'ne. 8 Fiestayo
yan'bahuati'. Donayo huahued i̱jje̱y. Oy huahue'dik i̱jje̱y. —Jesúsa
huama'buytaj o'mana'uy.
9 Kenda Jesúsa e'nade'te huama'buya o'nokhua'uy. Jesúsnayo Galileayo
o̱'i̱ka'uy.

Nogok baak fiestayo Jesús o'hua'uy. Judío aratbuttaj o'manmadikanhua'uy.

10 Jesúsen huama'buy kenpa'ti aya' huabokerekomey fiestate
Jerusalényo̱ on'hua'depo dagte aratbutbahue' o̱'nenok Jesúskon
Jerusalényo̱ o'hua'uy. Aratbut Jesústaj tiahuayhue' o'maepo Jesús
o'hua'uy. 11 Jesús Jerusalényo̱ o̱kye̱hued e̱e̱'te judío huairiomeya̱ Jesústaj
o'nonmabopo,
—¿Kenbokerek meyon ya̱'e̱? —Judío huairia on'huaa'po.
12 Jesústaj huakka'ada on'tia'pakpo, "Huadakda o̱'e̱." Huakka'ada
on'tia'pakpo, "Dakhue'da o̱'e̱. Nama'da o'manmadika'. Aratbuttaj en-
gaña o'magka'." Nogomey huakka'ada on'tia'pakuy.
13 Huayahuaya utak utaka' on'batia'pakpo judío huairitaj
on'me'pukpo huakka' aratbuttaj 'utta' batia'pakhue' o̱'nuy. 'Utta' Jesústaj
batia'pakhue' o̱'nuy.
14 Fiesta bapa'me'noe o̱gka'depo konig fiesta nopote e̱e̱'te Diosen
jakyo Jesús o'hua'po o̱kye̱depo huaboa'da o'manmadika'uy. Huakka'da
aratbut e̱gkupopakde'te o'manmadika'uy. 'Urua'nada o'manmadika'uy.
15 Ken judío huairi Jesústaj on'pe̱e̱depo on'mepu'kepo on'huadiaypo,
—Oro'en escuelaya' Diosba' madoyahue' o̱'i̱ka'uy Jesús. Kentaj on-
madikahue' o̱'i̱ka'uy. Konige̱po sigpi' nopo̱e̱hue' o̱'e̱. Buttida o'nona'ne.
—Judío huairia Jesústaj oknopo̱e̱hue' o̱'nepo huakka' aratbuttaj nama'da
on'mana'uy.
16 —Do'huedda ijpakpo manmadikahue' i̱jje̱y. Diosa me'ta'mona'uyne.
Kenda Diosa me'nopo̱e̱a̱'nok ijmanmadikikay. Diosen buttida hua'a

ijmanmadikikay. 17 Do'taj on'pęępo aya'ada Diostaj e'nigpęikaʼta'
on'pakpo kenda Diosa me'nopǫęą'nig ijmanmadikikay dakaʼ kenda
on'nopǫęąpo. Do'huedda ijnopǫępo manmadikahue' ijjęy kenomeyą
kenpa'ti on'nopǫęąpo. 18 Nogomey huakka'ada onda on'nopǫępo
on'manmadikika'. "Ke'na huadakda huamanmadika'eri ǫ'ę."
"Huadakda ǫ'ę." "Huairi ǫ'ę." Aratbuta e'huaa'te e'pęęta' on'pakpo
on'manmadikika'. Do'tanayo Diosa me'ta'mona'uyne. "Huadaknanada
ǫ'ę Dios." "Huaboro'nanada huairi ǫ'ę Dios." Opudą e'huaa'te e'pęęta'
ijpakpo buttida hua'ayo'da ijmanmadikikay. Sigpi' da ahue' ijjikay.

19 Moisésa Diosen hua'a o'mana'uyate. Diosen hua'a buttida ǫ'ę.
Moisésba' mo'ba'toika'ne. Kenda e'nopǫęąda aya'ada nigpęęhue'
mo'ika'ne. Moisésba'taj nigpęęhue' mo'ika'ne. ¿Do'taj mena'po e'arakta'
on'tipak? —Jesúsa judío huairitaj o'mana'uy.

20 —Dakhue' nokireągą me'nopo'tǫenok huasegda i'ępo ia'ne. Be'api'
ontaj e'arakta' pakhue' ǫ'ne. —Aratbuta Jesústaj nama'da o'nona'uy.

21 —Huabokerek treinta y ocho huabayok dakhue'da ǫ'ępo onpahue-
donhuahuika'uyate. Okmapię'ahuaddik huame'noete ijyareame'nok
huakka' mo'mepu'ke'po do'taj on'huadiayne. 22 Huabokereksi'potaj
yǫbedtaj huasi'dak oktegdik yanikati', opudomeyen adhuea'pane'ą
mona'uyate. Moisésa konigti mona'uyate. Konigępo Moiséstaj
mo'nigpęępo huabokereksi'potaj ocho huame'noe e'noede'te huasi'dak
boktegika'. Okmapię'ahuaddik huame'noe ęę'pi' boktegika'ne.
23 Okmapię'ahuaddik huame'noete kahue'dik mo'ę opudomey
mo'mana'ika'nig'a okmapię'ahuaddik huame'noe ęę'pi' Moisés'taj
mo'pęępo huabokereksi'poensi'dak boktegika'ne. Huabokerek
dakhue'da ǫ'ępo treinta y ocho huabayok enpahuedonhuahuikade'te
okmapię'ahuaddik huame'noete ijyareame'nok do'taj onhuadiayme'ne.
¿Mena'po onhuadiayme'? Nama'nanada onhuadiayme'ne. 24 Do'a
e'yarea'te on'tiahuayme'po dakhuea' o'ka' nama'da on'tinopǫępo
on'huadiaypo do'taj e'arakta' on'tipakne. Konigępo Dios ken
huabokerektaj o'matinepahui'po di' ǫ'ęnok ijyarea'mey. Opudomey
kenda nokotdik mo'ę. Okmapię'ahuaddik huame'noete e'bayarea'
huadakda ǫ'ę yan'nopǫę'. —Jesúsa o'mana'uy.

Diosa buttida oa'ika'. Diosya' ijtiakuy. Jesúsa oa'uy.

25 —In huabokerektaj judío huairia a'arakya'po o'deretpakpo 26 iyǫ
Diosen jakyo e'manmadika'te judío huairinayo tohuahue' ǫ'ne. Diosa
o'ta'mona'uy, Diosen Cristo ǫ'ę. Dapi' judío huairia kenda oknopǫęhue'
ǫ'ne. 27 Ke'na Cristo ehue' ǫ'ę. Konigępo Jesús Galileayo huąę'eri ǫ'ę
o'nopǫęy. Cristo e'tiakde'te meyą' ya'tiaket nopǫęhue'dik ǫ'ęąpoy.
—Sue'da Jerusalénǫ huąę'eria huaboa'da nama'da huayahuaya
on'manbatia'pakuy.

28 Kenda aratbuta nama'da on'batia'pakpo Jesúsa o'nopǫępo huakka'
aratbut ęgkupopakte o'manmadika'po 'utta'da o'mana'po,

—Do'taj ǫkięhue' ǫ'nene kenpa'ti kęyą' o'tiakuy opudomeyą
oknopǫęhue' ǫ'nene. Do huata'da ijpakpo tiakhue' ijję'uy. Dios kurudyǫ,
hueretda Diosa o'pakpo me'ta'mona'uyne. Opudomeynayo hueretda
Diostaj oknopǫęhue' mo'ęne. 29 Hueretda Diosa me'ta'mona'uynok
Diosya' ijtiakuy. Konigępo Diostaj yoknopǫikay. Diostaj yǫkięy. Buttida
a'dik ijjęy. —Jesúsa 'utta'da o'mana'uy.

30 Jesústaj judío huairia on'huadiaypo e'bakudą' jakyo en'tohua'ta'
en'tipaktada Diosa Jesústaj o'tioka'nok tohuahue'dik ǫ'nuy. Jesús
kenok huabuey ehued ǫ'tąę̱nok. 31 Nogomey huakka' judío aratbut
ǫgkupopakpo Jesústaj on'pę̱ę̱po Jesústaj o'noknopǫę̱'uy.
—Kenyo'da Diosen Cristo 'urua'da kika'dik ǫ'ę̱ąpo. In huabokerek
kenda o'kika'po. In huabokereka aratbuttaj o'bayarea'. Dapi' Diosen
Cristo ǫ'ę̱ Jesús. —Aratbuta on'batia'pakuy.

*Diosen jakyo kente Jesúsa e'manmadika'te fariseo huairia sorotataj
on'mata'mona'uyate. Jesústaj kan'tohue'po on'mata'mona'uyate.*

32 Jesús Diosen Cristo ǫ'ę̱. Aratbuta on'batia'pakpo fariseo
huairi kenpa'ti sacerdote huamationa'pakika'eri huairiomeyą
on'tipę̱ę̱depo on'huadiaypo Jesústaj kan'tohue'po kenomeyen sorotataj
on'mata'mona'uyate. 33 Kenoka' huakka' aratbut ę̱gkupopakte Jesúsa
o'mana'po,
—Opudomeyere sue'da puug i̱jję̱ąpoy. Kenoka' Diosyo ijkume-
japoy. Diosa me'ta'mona'uynig kę̱yǫda ijhua'apoy. 34 Nogok do'taj
o'dukaponig'a huahuayhue'dik ǫ'neapone. Do'taj oknopǫę̱hue' ǫ'nepo
konigę̱po do'taj huatiakhue'dik ǫ'neapone. —Jesúsa o'mana'uy.
35 Judío aratbuta on'pę̱ę̱depo huayahuaya on'batia'pakpo,
—¿In huabokerek ka'tia' yaa'? ¿Meyon yahua'apet oro' huahuayhue'dik
ǫ'ę̱ąpone? Nog huadaribayo kę̱yǫ judío aratbut on'mamon'uyate nog
aratbuttaj kamanmadike'po yahua'apetdapi'. 36 "Do'taj o'dukaponig'a
huahuayhue'dik ǫ'neapone." "Do'taj oknopǫę̱hue' ǫ'neapo konigę̱po
do'taj huatiakhue'dik ǫ'neapone." Jesúsa o'mana'. ¿Ka'tia' yaa'? —Judío
aratbut huayahuaya on'batia'pakpo.

*Diosen Noki̱rę̱gą huaknopǫę̱'eriennopo'taj o'manopo'tǫę̱apo. Diosa
o'manoeanhuahuika'apo. Diosere on'noeonhuahuika'apo.*

37 Fiesta kene'huąyą' huame'noete 'urua'da ǫgkika'uyate. 'Urume'noe
ǫ'i̱ka'uyate. Kenme'noete Jesúsa o'bopo huakka' aratbuttaj 'utta'da
o'mana'po,
—Be'api' durugnopo' ę̱ę̱'ta' e'paknayo do'taj kan'noknopǫę̱' do'taj
kan'nigpę̱ę̱' ijmanopo'durugpakika'apoy. Konigti be'api' maymayą'
ea'nayo huę̱'ę̱y ijbayoknok on'durugpakapo. 38 Konig Diosba' oa'po,
konig huakka' huę̱'ę̱y on'mayika'po durugda ǫ'neonhuahuika'po konigti
kenomey do'taj beknopǫę̱po durugnanada on'noeonhuahuika'apo,
Diosere durugteda on'noeonhuahuika'apo. Nogomeytakon
on'manoeanhuahuika'apo. —Jesúsa o'mana'uy.
39 Jesúsen huaknopǫę̱'eritaj Diosen Noki̱rę̱gą o'manopo'tǫę̱ąpo. Diosen
durugteda ǫgkika'apo. Jesúsa kenpa' o'batia'pakuy. En'batia'pakte Diosa
ke'nen Noki̱rę̱g huaknopǫę̱'eritaj manigta'monahued ǫ'ę̱po konigę̱po
Jesús bueyhued ǫ'ę̱po, kurudyǫ huahued ǫ'ę̱po, Diosere ehued ǫ'ę̱po.

*Jesús Diosen huamanbatia'pakeri ǫ'ę̱. Huakka' o'noknopǫę̱po. Diosa
o'ta'mona'uyate, Diosen Cristo ǫ'ę̱. Nogomeyą o'noknopǫę̱. Diosa
ta'monahue' ǫ'ę̱. Konigę̱po Cristo ehue' ǫ'ę̱. Nogomeyą o'noknopǫę̱po.*

40 Kenda Jesúsa eade'te,
—Kentaj o'nonmabodhuahuika'uy Diosen huamanbatia'pakeri Jesús
ǫ'ę̱. —Huakka'ada o'da'uy.
41 —Diosa o'ta'mona'uyate. Cristo ǫ'ę̱. —Nogomeyą o'da'uy.

—Ehue'. Cristo ehue' o̱'e̱. Galilea hua̱e̱'eri o̱'e̱. Galileayo hua̱e̱'eria
Cristo ehue'dik o̱'e̱a̱po. 42 Cristo David huairien adhuea' huayayo o̱'e̱a̱po.
Belényo o'si'poe̱'apo kenteda David o'si'poe̱'uyate. —Nogomeya̱ o'da'uy.
43 Huakka'ada Jesústaj o'noknopo̱e̱'uy. Nogomeya̱ oknopo̱e̱hue' o̱'nuy.
44 Huakka'ada kan'kude̱'po e'tohua'ta' e'pakada tohuahue' o̱'nuy.

Diosa Jesústaj o'ta'mona'uyate kenda judío huairia oknopo̱e̱hue' o̱'nuyate.

45 Fariseo huairitaj kenpa'ti sacerdote huairitaj kenomeyen sorotataa
on'kume'uy. Jesústaj totiakhue'ada on'kume'uy.
—Jesústaj yan'totiak. O'nona'ne. ¿Mena'po totiakhue' mo'e̱? —Huairia
on'mana'uyate.
46 —In huabokerek 'urua'nanada o'mana'. Ken konig manahue'
o̱'i̱ka'uy. 'Urua'nanada o'manmadika'. —Sorotataa on'mana'uyate.
47 —Menpa' Jesúsa opudomeytakon engañ̃a mogka'de. 48 Oro'omey
aya' huairiada oknopo̱e̱hue' o̱'e̱y. —Fariseo huairikon oknopo̱e̱hue'
o̱'ne. 49 Jesúsen huaknopo̱e̱'eria Moisésen hua'ataj nopo̱e̱hue' o̱'ne. Diosa
castiga kamagke'. —Fariseo huairi on'huadiaypo sorotataj huairitaj
on'mana'uyate.
50 Nicodemo fariseo huairi o̱'e̱po a'nenda sikyo Jesústaj
a'batia'pakya'po o'ta'huadbed'uyate. Nicodemoa nogomey fariseo
huairitaj o'mana'po,
51 —Betapi', "Dakhuea' o'ka', castiga ka̱gke'po." Kenpa' ahued kenbok-
erektaj pe̱e̱'dik mo'e̱. Katepi' dakhuea'pi' o'ka' huakkuruda nopo̱e̱'dik
mo'e̱. Kenpa' Moisésen e'mana' o̱'e̱. Kenda opudomey mo'nopo̱e̱t. —
Nicodemoa o'mana'uy. Nog fariseo huairitaj o'mana'uy.
52 —Ka'tia', o̱'nakon Galilea hua̱e̱'eri i̱'e̱po ia'. Apagba' yatiahuay'.
Galilea hua̱e̱'eri Diosen huamanbatia'pakeri ehue'dik o̱'e̱a̱po. Cristo
Galileaya' tiakhue'dik o̱'e̱a̱po. Apagba'taj i'tiahuaypo kenda nopo̱e̱'dik
i̱'e̱. —Judío huairia on'diaypo nama'da o'nona'uy. Nicodemotaj
o'nona'uyate.

Ettone' nogbokerekereda o'bakde'uyate.

53 Jak e'tahua̱e̱'yo aya'da on'bahua'uyate.

8

1 Jesúsnayo ote' Olivosyo o'hua'uy. 2 Eme'te Diosen jakyo o'kume'uy.
Huakka'da en'tikupopakte Jesús o'huadpo huaboa'da o'manmadika'po.
3 A'timon sue'da Moisésenba' huamanmadika'eri sue'da fariseo huairi
hua̱e̱'eriere Jesúste on'huatiakuy. Ettone'taj on'huatotiakpo, ken ettone'
nogbokerekereda e'bakdejte be'api' huaboa'da on'huahuaydepo arat-
butnopoyoda on'boa'po,
4 —In ettone' nogbokerekereda e'bakdejte on'huahuayate. 5 Ettone'
nogbokerekereda e'bakdejnayo kabueye'po huida̱ yan'bapa'ika'.
Moisésba'a kenpa' mona'ne, huamanmadika'eri. ¿Menpa' ka'dik o̱'e̱
oro'? ¿Menpa' i'nopo̱e̱ o̱'na? —Moisésba' huamanmadika'eri fariseoere
Jesústaj nama'da kae'po o'nona'uy.
6 Kenda nama'da Jesúsa kae'po nama'da o'nona'uy. Jesústaj nama'da
ena'tadapi' kae'po o'nona'uy. Kenoka' kenda e'nona'te Jesús 'ikutagpite
o'huadpo sorokta' huaba'pia o'madoya'uy. 7 "¿Menpa' ka'dik o̱'e̱ oro'?"
"¿Menpa' i'nopo̱e̱?" Onte'ti Jesústaj nama'da o'nona'po,

—Be'api' dakhuea' kahue' e'huạ'ịka'a huakkuru huidạ kapa'e'. —Jesúsa judío huairitaj o'mana'po.

8 Onte'ti 'ikutagpite o'huadpo sorokta' huaba'pia o'madoya'po.
9 Ettone' dakhuea' o'ka'. Aya'ada kenda enade' nogtia' nogtia' huaboa'da
o'nokbahuuka'po oro'omeykon Diostaj dakhuea' o'ka'uy on'noponpo
o'nokhua'uy. Huakkuruda huatone'ạ o'nokbahua'po nogti nogtia'
o'nokbahuuka'po aya'ada o'nokbahua'denok ettone'yo'da o'yahue'uy.
Ettone'ere Jesúsereyo'da o'nun'uy. 10 Jesúsa o'bopo ona'po,

—¿Dakhuea' o'ka' bo'huaa'nig men yạ'ne? Sigpi' castiga ọgkay huaahue'
mo'ẹne, ettone'. —Jesúsa ona'uy.

11 —Aya' menokbahua'ne. Sigpi' castiga ọgkay huaahue' me'nene,
Huairi. —Ettone'ạ Jesústaj ona'uy.

—Castiga kanogke' dokon huaahue'dik ịjjẹy. Yahuati'. Onte'ti
dakhuea' kahue' yạẹ'. —Jesúsa ettone'taj ona'uy.

Jesús konig Diosen huakjey ọ'ẹ. Diostaj o'maknopọẹạ'ika'. Jesúsen huanigpẹika'eri Diosere on'noeonhuahuika'apo.

12 Diosen jakyo huakka' aratbut ọgkupopakuy. Onte'ti Jesúsa
o'manmadika'apo,

—Diostaj huamaknopọẹạ'eri konig Diosen huakjey ịjjẹy. Konig Diosen
huakjey ịjjẹpo aratbuttaj ijmaknopọẹạ'ikay. Konig ọ'ẹ Dios huanopọẹ' ij-
maknopọẹạ'ikay. Do'taj aya'ada moknopọẹpo mo'nigpẹika'po Diostakon
o'noknopọẹạpo. Huadakda ọgkika'po Diosere on'noeonhuahuika'apo.
Huakjeyyo ọ'neonhuahuika'apo. Dakhuea' kikahue'da sikkịrẹgyọ ehue'
ọ'neonhuahuika'apo. —Jesúsa o'mana'uy.

13 —Onda i'nopọẹpo huata' i'tia'pakne nogạ konigti kenda ia'
tia'pakhue' ọ'nenok nama'dapi' ia'nok ontaj nigpẹẹhue'dik ọ'ẹy. —
Fariseo huairiomeyạ Jesústaj o'nona'uy.

14 —Do huata'da ijtia'paknig buttida ọ'ẹ. Do'taj nigpẹẹdik mo'ẹ
konigẹpo Apag Diosere ịjịka'uy, Apag Diosya' ijtiakuy ijnopọẹy. Onte'ti
Diosyo ijhua'apoy ijnopọẹnok konigẹpo do'hued hua'a buttida ọ'ẹ
oknopọẹdik mo'ẹ kenpa'ti do'taj nigpẹika'dik mo'ẹne. Opudomeynayo
kẹyạ' o'tiakuy nopọẹhue' mo'ẹ. Kẹyọ o'hua'apo nopọẹhue' mo'ẹne.
15 Konig aratbuta on'nopọika' opudạ mo'nopọẹ. Diosya' o'tiakuy
nopọẹhue' mo'ẹne. Da oa' o'noknopọika'ne. "Dakhuea' bo'kika'po
bueydik mo'ẹne," kamanike'po Diosa ta'monahue' me'ụyne. 16 Aratbut
oknopọẹhue' ẹ'ne'nayo nopo'koreahue' ẹ'ne'nayopi' "Dakhuea'
bo'ka'nok Diosa castiga kamagke'." A'dik ịjjẹạpoy. Konigẹpo
nogtia'da ahue' ịjjẹy. Apag Dios doere konigti o'mana'ika'. Buttida
oa' aya'ada nopọẹ'dik ọ'ne. 17 A'nennada Diosen hua'a Moisésa
o'manigmadoya'uyate. Opudomey Moisésba' mo'tọẹne. Huabokerekpi'
dakhuea' eka'nayo dakhuea' o'ka' botta'bokereka konigti e'huaa'nayo
buttida on'huaa' mo'nopọẹpo dakhuea' huaka'eritaj castiga ọgka'dik
mo'ẹne. Moisésa oa'uyate. 18 Ken do konig Diosen huakjey ịjjẹpo
Diostaj huamaknopọẹạ'eri ịjjẹpo ijtiakuy. Diosa me'ta'mona'uyne.
Kenda huata' ijhua'ikay. Do'hued Apaga Diosa konigti be'huaa'ika'ne.
Konigẹpo buttida oa' oknopọẹ'dik mo'ẹne. —Fariseo huairitaj Jesúsa
o'mana'uynig'a Jesús Diosen Huasi'po ọ'ẹ oknopọẹhue'da ọ'nuy.

19 —Ka'tia' ia', ¿Ọ'nen Apag men ịtạẹ? —Fariseoa o'nona'uy.

—Diosen Cristo o̱'e̱ oknopo̱e̱hue' mo'e̱ne. Aratbuten dakhuea' e'ka' huamanopo'yarea'eri o̱'e̱ nopo̱e̱hue' mo'e̱ne. Kenpa'ti Apag Diostaj konigti oknopo̱e̱hue' mo'e̱ne. —Jesúsa o'mana'uy.

20 Diosen jakyo kenteda Diostaj huakupe huanigkuda̱' caja'po o'huadika', ke̱yo̱ Jesúsa kenoka' e'manmadika'te Jesús bueyhue' ka̱e̱' Diosa o'nopo̱e̱nok tohuahue'dik o̱'nuy.

Ke̱yo̱ ijhua'apoy huahue'dik mo'e̱a̱pone. Jesúsa o'mana'uy.

21 —Kenpa'da o'nokhua'apone. Do'taj o'dukaponig'a oknopo̱e̱hue'da mo'e̱po kenpa'da mo'bueyapone. Nopo'koreahue'da dakhuea' e'ka' mo'to̱e̱po mo'bueyapone. Ke̱yo̱ ijhua'apoy huahue'dik mo'e̱a̱pone. —Judío oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eritaj Jesúsa o'mana'uy.

22 —"Ke̱yo̱ ijhua'apoy huahue'dik mo'e̱a̱pone." Jesúsa mona'ne. Menpa' huata'da arakdikpi' ya̱'e̱po ya̱'e̱t. —Judíomeya̱ nopo̱e̱hue' o̱'nepo on'batia'pakuy.

23 —Huadariyo hua̱e̱'eri mo'e̱po konig dakhuea' huaka'eri aratbut mo'e̱po, konig opudda bo'pakpo mo'nopo̱i̱ka'po, konigti bo'kika'. Donayo kurudya̱' ijhuarakuy. Apag Diosya' ijtiakuy. Indariyo hua̱i̱ka'eri ehue' i̱jje̱y. 24 Diosen Huasi'po i̱jje̱nok Diosa me'ta'mona'uyne. Do Diosen Huasi'po e̱e̱'tada do'taj oknopo̱e̱hue' e̱e̱'nayo dakhuea' e'ka' mo'to̱e̱po kenpa'da mo'bueyapone. Diosa castiga mogka'apone. —Jesúsa judío huairitaj o'mana'uy.

25 —¿Be'a i̱'e̱ on? —Kenda e'nopo̱e̱'ta' pakhue' o̱'nepo nama'da o'nona'uy.

—Kenda huakkuruda o'nona'uyne. Mena'po onte'ti ena'ta' bo'pak. 26 "Inomey huairia dakhue'da o̱gkika', ontaj oknopo̱e̱hue' mo'e̱ne." Diostaj huaa'dik e̱'e̱a̱da oynayo huaahue'dik o̱'nene. Ke'na me'ta'mona'uyne buttida oa'ika'. Kenda Diosen ijpe̱e̱po aratbuttaj ijmanikay. —Jesúsa oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eri judío huairitaj o'mana'uy.

27 Jesúsa Apag Diostaj o'manmadikika'. Judío huairianayo nopoenkahue' o̱'nuy. Kenpa'ti Apag Diosa o'ta'mona'uyate judíomey nopo̱e̱hue' o̱'nuynok,

28 —Cruzte do'taj en'darakde'te Diosa o'ta'mona'uyate mo'nopo̱e̱a̱pone. Do'huedda sigpi' kahue' i̱ji̱kay. Kenda Diosa me'nopo̱e̱a̱'ne kenda ijmanikay. 29 Do'hued Apag Diosa me'ta'mona'uyne. Nogtia'da e̱a̱hue' me'i̱ka'ne. Doere kenpa'da o̱'i̱ka'. Kenda Diosa o'pak ijkikay. —Jesúsa Judío huairitaj o'mana'uy. Kenomeya̱ Jesústaj on'huadiaypo e'arakta' on'tipakuy.

30 Kenda Jesúsa e'manade'te huakka'ada Jesústaj o'noknopo̱e̱'uy.

Diosensi'pomey Jesústaj di' o̱'ne. Aratbut Jesústaj nigpe̱e̱hue' o̱'nepo konig toto'en huanaba' o̱'nepo dakhuea' o̱gkika'.

31-32 —Aya'ada do'hued hua'a mo'nigpe̱i̱ka'po do'hued hueretda huanigpe̱i̱ka'eri mo'e̱ne. Do'hued hua'a buttida o̱'e̱ moknopo̱e̱po onte'ti toto'taj konig huanaba' nigpe̱e̱hue' mo'i̱ka'po onte'ti dakhuea' kikahue'dik mo'e̱a̱pone. —Judío huaknopo̱e̱'eritaj Jesúsa o'mana'uy.

33 —Oro'omey Abrahamen adhuea' huayayo o̱'e̱y. Nog aratbuten huanaba' ehue'da o̱'i̱kay. Konig dakhuea' huaka'eri huanaba' ehue'da o̱'i̱kay. Onte'ti konig huanaba' dakhuea' kikahue'dik o̱'e̱a̱poy. Nama'da oro'taj kenpa' ona'ne. —Jesústaj o'nona'uy.

34 —Aya'ada dakhuea' ǫgkika'po, batikhue'da dakhuea' ǫgkika'po
dakhuea' huakika'eri huanaba' ǫ'ne. 35 Huabokereken huasi'po huao-
jyoda ǫ'nika'apo. Huanaba'nayo huairiyoda ɨkahue' ǫ'neapo. No-
gok meyǫpi' kenpa'da hua'dik ǫ'nika'. 36 Do Diosen Huasi'po ɨjjẹy.
Konig toto'en huanaba' dakhuea' bo'kika'ne. Do'hua dakhuea' e'ka'
e'manopo'yarea'nayo Diostaj nigpeɨka'dik mo'ẹąpone. 37 Buttida boa'ne
Abrahamen adhuea' huayayo mo'ẹne ijnopǫẹy. Abrahamen ad-
huea' huayayo ẹ'ẹąda do'hued hua'a pakhue' mo'ẹpo do'taj e'arakta'
on'tipakne. 38 Kurudyǫ do'hued Apagere ɨjɨka'uy. Apagtaj ijti-
ahuayika'uy. Ijpeɨka'uy. Kenda ijtiahuayika'uy ijpeɨka'po opudomeytaj
o'nona'ne. Do'taj nigpẹẹhue' mo'ẹne. Ǫ'nen huaojtaj mo'nigpeɨka'po
dakhuea' bo'kika'ne. —Judíotaj Jesúsa o'mana'uy.

39 —Ehue', dakhuea' huaka'eri ehue' ǫ'ẹy. Huadakda ǫ'ẹy. Abraham
oro'en huaoj ǫ'ẹ. —Jesústaj o'nona'uy.

—Abraham Diostaj o'nigpeɨka'uyate. Abrahamen hueretda huasi'po
ehue' mo'ẹne. Abrahamensi'po ẹẹ'nayo Diostaj mo'nigpeɨka'yet.
Kenpa'ti Diosen hua'a bo'pakika'yet. 40 Diosa me'ta'nona'uyne.
Diosya' ijtiakuy. Buttida hua'a Diosa me'nopǫẹą'uyne. Diosen buttida
hua'a e'nona'tada do'taj on'huadiaypo do'taj e'arakta' on'tipakne.
Ken konig Abrahama kahue' ǫ'ụy. Abraham Diostaj oknopǫẹpo
Diosen huata'moneritaj o'manigpeɨka'uyate. 41 Konig opuden huaoj
dakhue'yo'da o'kika' opudomeykon dakhuea' bo'kika'. —Jesúsa judíotaj
o'mana'uy.

—Oro' kate bahueta' e'si'poẹ' ehue' ǫ'ẹy. Abrahamen hueretda adhuea'
huayayo ǫ'ẹy. Nogtida Apag Dios o'tẹne. Diostaj o'nigpeɨkay. —Judíoa
Jesústaj o'nona'uy.

42 —Dios opuden huaoj ẹẹ'nayo do'taj di' mo'ẹąyẹt konigẹpo Diosya'
ijtiakuy. Doda ijpakpo tiakhue' ɨjjẹ'uy. Diosa o'pakpo me'ta'mona'uyne.
Opudnayo do'taj di' ehue' ǫ'nene. 43 Dakhue'da mo'ẹpo Diostaj
e'nigpẹẹta' pakhue' mo'ẹne. Huadak e'ka'ta' pakhue' mo'ẹne. Konigẹpo
do'hued hua'a e'pẹẹta' pakhue' mo'ẹne. Kenpa'ti do'hued hua'a
e'nopoenka'ta' pakhue' mo'ẹne. 44 Katepi' opudomeyen huaoj o'paknok
kenda bo'kika'ne. Opudomeyen huaoj toto' mo'tąẹne. Kentayo'da
mo'nigpeɨka'. Huakkuruda toto'a o'bahuadiayika'po huakka'tada
o'manopo'arakika'po. Diosen buttida hua'a toto'a e'nopǫẹ'ta' pakhue'
ǫ'ɨka'. Buttida hua'a nopǫẹhue' ǫ'ẹpo ahue' ǫ'ɨka'. Da oa'ika'. Da
huaa'eri ǫ'ẹ. Aratbuttaj da huaa'eri o'maea'ika'. Aratbuttaj engaña
huaka'eri ǫ'ẹ. 45 Konigẹpo ǫ'nen huaoj toto' da hua'ayo'da e'pẹẹta'
bo'pakika'po Diosen buttida hua'a e'mana'te e'pẹẹta' pakhue' mo'ɨka'ne.
Diosen Huasi'po ɨjjẹnok do'taj eknopǫẹ'ta' pakhue' ǫ'nene. 46 Nama'da
oame'. Huaahue'dik ǫ'nene. Dakhuea' o'kame'. Huaahue'dik ǫ'nene.
Buttida o'ika'. Do'taj oknopǫẹhue' ǫ'nene. 47 Diostaj oknopǫẹhue'
mo'ẹpo konigẹpo do'taj oknopǫẹhue' ǫ'nene. Diosen aratbut Diosen
huanigpeɨka'eriomey Diostaj on'nigpeɨka'. Opudomeynayo Diosen
huanigpeɨka'eri ehue' mo'ẹne. Diostaj e'nigpẹẹta' pakhue' mo'ẹne.
—Jesúsa judío aratbuttaj o'mana'uy.

A'nennanada Abraham o'si'poẹ'uyate. Abraham si'poẹhued ẹẹ'te Cristo ǫ'ɨka'uy.

48 —Dapita' dakhue'nanada i'ene. Samaria huae'eri i'ene. Toto'a
menopo'toene. Buttida ona'ne. —Judío huairia huakka' on'huadiaypo
Jesústaj on'tidi'kepo o'nona'uy.
49 —Do'taj toto'a nopo'toehue' me'ene. Diostaj di'nanada ijikay.
Ijnigpeikay. Dios huadaknanada o'ika' ijbatia'pakikay. Diostaj pakhue'
mo'epo do'taj on'huadiaypo dakhuea'da on'huaa'ne. 50 "Jesús huadakda
o'e." Menhuaika'. Manahue' ijikay. Apag Diosnayo do'taj buttida
be'tinopoepo, "Huadakda o'ika'." Be'huaika'ne. 51 Do'hued hua'ataj
aya'ada o'noknopoepo on'nigpeika'po kenpa'da bueyhue' o'neapo,
Diosere on'noeonhuahuika'apo. —Judío huairitaj Jesúsa o'mana'uy.
52 —Toto' o'nopo'toe. Oynayo buttida o'nopoey. Oro'omeyen
adhuea'pane' Abrahama Diostaj e'nigpeikada o'buey'uyate. Diosen
huamanbatia'pakeriakon Diostaj e'nigpeikada on'mabuey'uyate.
"Do'hued hua'ataj aya'ada o'noknopoepo on'nigpeika'po kenpa'da
bueyhue' o'neapo." Nama'da ia'. 53 Oro'en huaoj Abraham teyda huairi-
tone' o'uy. Abraham o'buey'uyate. Diosen huamanbatia'pakerikon
on'mabuey'uyate. Menpa' Abrahamtaj nogiti hueretda huairitone'
okehue'dik i'ene. Diosen huamanbatia'pakeritaj o'nayo'da teyda
huairitone' makehue'dik i'ene. "Huairi ijjey," nama'da i'nopoepo, da
ia', huairi ehue' i'e. —Judío huairia oknopoehue'da o'nepo Jesústaj
o'nona'uy.
54 —"Aratbuttaj manoeanhuahuika'dik ijjey." Doda ijpakpo manahue'
ijikay. "Jesús huadakda o'e," aratbuta men'batia'pake'po manahue'
ijikay. Diosa o'paknok kenda ijmanikay. "Huairitone' i'ene. Do'hued
Huasi'po i'ene." Diosa mena'ika'ne. "Oro'en Dios o'e," nama'da
boa'ika'ne. 55 Diostaj oknopoehue' mo'ene. "Diostaj yoknopoey." Buttida
ijjay. "Diostaj oknopoehue' ijjey." Doa ea'nayo opud konigti da huaa'eri
ijjeayet. Dapita' Diostaj yoknopoepo ijnigpeikay. 56 Do'taj o'tia'pakpo
Abrahamtaj Diosa ona'uyate. "O'nen huayayo huaboro' huairitone'
o'eapo." Do'taj o'tia'pakpo Abrahamtaj ona'uyate. Diostaj Abraham
kenda oknopoepo do ijjeaponok durugnanada o'uyate. —Judío huairitaj
Jesúsa o'nana'uy.
57 —Ehue'. Abraham a'nennanada o'ika'uyate. Onnayo huatone' ehue'
i'ene. Menpa' Abrahamtaj i'tiahuay'uy. Ehue'. Abrahamtaj tiahuayhue'
ie'uy. Da ia'ne. —Jesústaj o'nona'uy.
58 —Abraham si'poehued Diosere ijikay. Buttida ijjay. —Jesúsa
o'mana'uy. 59 On'peedepo Jesústaj kadarake'po huid on'bae'eadpo
Jesústaj kan'pa'e'po huid on'bae'eadnig'a. Jesúsa o'makiregpo Diosen
jakya' o'bakhua'uy.

9

Huabokerek ekpobig o'si'poe'uyate. Jesúsa kentaj okpoyarea'uyate.

1 Nogok okmapie'ahuaddik huame'noete Jesús o'hua'epo Jerusalényo
o'hua'epo huabokerek ekpobigtaj o'tiahuay'uy. Ke'na ekpobig
o'si'poe'uy ekpobig o'e'uy.
2 —¿Mena'po inbokerek ekpobig yasi'poe'uyate? ¿Be'a dakhuea'
yakuyet? ¿Huaoapi' huayeapi' ke'nadapi' dakhuea' yakuyetpi' huaman-
madika'eri? —Oro'omey Jesúsen huanigpeika'eria Jesústaj ona'uy.
3 —Ehue', ke'na dakhuea' kahue' o'uy. Ke'nen huaoa huayeerea
dakhuea' kahue' o'nuyate. Konigepo dakhuea' ogkuypo ekpobig ehue'

o̱'e̱. Diosa teyda kika'dik ka̱e̱'po bakpoyarea'dik ka̱e̱'po aratbuta
kan'tiahuaye'po kan'nopo̱e̱'po konige̱po ekpobig o'si'poe̱'uyate.
4 Kenda Diosa o'pak kakike'po kenpa'ti Diostaj kanigpe̱ike'po Diosa
me'ta'mona'uyne. Konige̱po oyedda Diosen kika'dik i̱jje̱y. Sue'da
huame'noe meke̱nok oyda Diosen kika'dik i̱jje̱y. A'ti nogok kahue'dik
i̱jje̱a̱poy. Konig sikyonig o̱'e̱a̱po kahue'dik i̱jje̱a̱poy. 5 In huadariyo
i̱jje̱depo konig Diosen huakjey i̱jje̱po Diostaj ijmaknopo̱e̱a̱'dey, Diosen
hua'a ijmanopo̱e̱a̱'dey. —Jesúsa oro'taj ke'nen huanigpe̱ika'eritaj
mona'uyne.

6 Kenda oa'depo barakte o'supupo igkusi̱'hue̱ o'dukuta'po soroka
ekpobigtaj okpodukuta'uy.

7 —Yahuati'. Siloé ya̱koyo yahuati'. Yakpokoyoa'. —Ekpobigtaj ona'uy.
(Siloé judíoen huadik e'dikta'mona' o̱'e̱.)

Ken, o'hua'po okpokoyodepo okpoyarud'uy. O'tiakpo daka' o'mabo'uy.
8 Yareahued ekpobig jak eretnopoyoda o'huadika'po "huakupe
men'yok," o'mana'ika'uy. Aya'ada kentaj on'noki̱e̱'uy. Ekpobig o̱'i̱ka'
aya'ada on'tiahuayika'uy.

—Dapi' inbokerek o'huadpo "huakupe men'yok," o'mana'ika'uynig. —
Sue'ada o'da'uy.

9 —E̱e̱', ke'na o̱'e̱. —Nogomeya̱ o'da'uy.

—Ehue', nogda o̱'e̱. Konigti o̱'e̱. —Nogomeya̱ o'da'uy.

—Do ekpobig i̱ji̱ka'uynig i̱jje̱y. —Kenbokerek okpoyaredepo
o'mana'uy.

10 —¿Monig ikpoyarudme'? ¿Moniga̱' i'mabodme'? —O'nona'uy.

11 —Jesúsa barakte o'supupo o'dukuta'po soroka bekpodukuta'po,
"Siloé ya̱koyo yahuati'. Yakpokoyoa'." Mena'ne. Ken ijhua'depo
yokpokoyodepo huaboa'da ijmabodi. —O'mana'uy.

12 —¿Men ya̱'e̱ kenbokerek? —O'nona'uy.

—Nopo̱e̱hue' i̱jje̱y. —O'mana'uy.

¿Menpa' i̱'e̱po ikpoyarud? Fariseo judío huairia ekpobigtaj o'nona'uy.

13-14 Okmapi̱e̱'ahuaddikte huame'noete Jesúsa soroka o'dukuta'po
okpoyareadnok kenbokerek ekpoyareadtaj on'tohua'po judío hua̱i̱take'
jak huairitaj on'tohua'po fariseo huairitaj on'tohua'uyate.

15 —Ekpobig i̱'unhuahuika'uy. ¿Monig oyda huaboa'da i'tiahuay? —
Fariseo huairia o'nona'uy.

—Soroka samibia bekpodukuta'po yokpokoyopo huaboa'da ijtiahuay-
oni. —Fariseo huairitaj o'mana'uy.

16 —Okmapi̱e̱'ahuaddik huame'noete aratbut katepi' kahue'dik o̱'ne.
O'manmadikikay. Inbokerek nigpe̱e̱hue'da o̱'e̱po okmapi̱e̱'ahuaddik
huame'noete o'yarea'nok ke'na Diosen huamanbatia'pakeri ehue'dik
o̱'e̱, o'nopo̱e̱y. —Sue'ada on'batia'pakuy.

—Dakhuea' huaka'eri e̱e̱'nayo bayareahue'dik o̱'e̱. Ke'na o'yarea'de
dakhuea' huaka'eri ehue'dik o̱'e̱, o'nopo̱e̱y. —Noga̱ on'batia'pakuy.

Noga̱ nogpa' nogpa' on'batia'pakpo konigti ahue' o̱'ne'uyate.

17 —¿On menpa' i'nopo̱e̱ ken huabokerek huakpo beyareatenigtaj? —
Huabokerek huakpoyareritaj judío huairia o'nona'uy.

—Diosen huamanbatia'pakeri o̱'e̱, o'nona'ne. —O'mana'uy.

18 A’nenda ekpobig o̱’ika’uy. Oyda okpoyaredepo tiahuaydik o̱’e̱.
Kenda Judío huairia oknopo̱e̱hue’dik o̱’nepo, “Ke’nen huaoj huayetere
yan’totiak.” On’mana’uy. En’tiakde’te.
19 —¿In huabokerek menpa’ o̱’nensi’po ya̱’e̱? ¿Menpa’ ekpobig
o’si’poe̱’uy, bo’tia’pakika’? ¿Mena’po oyda tiahuaydik ya̱’e̱? —Judío
huairia ke’nen huaojtaj huayetere on’mana’uy.
20 —E̱e̱’, ke’na oro’ensi’po o̱’e̱. Ekpobig o’si’poe̱’uy o’nopo̱e̱y. 21 Mena’po
oyda tiahuaydik o̱’e̱ oro’nayo nopo̱e̱hue’ o̱’e̱y. Kenpa’ti be’a yakpoyaret
nopo̱e̱hue’ o̱’e̱y. “¿Be’a bekpoyarea’?” Ya̱’nona’. Huabokerek o̱’e̱.
Ke’nada a’dik o̱’e̱. —Ke’nen huaoa huayeerea on’mana’uy.
22 Judío huairitaj on’makme’pukpo huaojerea huayeerea kenda
nama’da huairitaj on’mana’uy. “Jesús Diosen Cristo o̱’e̱. Diosa
o’ta’mona’uyate.” Be’api’ ea’nayo Apagba’taj a’pe̱e̱ya’po judíoen
hua̱itake’ jakyo onte’ti kudhue’dik o̱’neapo. Judío huairia onpapayo’
onda’po. Konige̱po huabokereken huaojere huayeere on’me’pukpo,
nama’da on’mana’uy.
23 “Huabokerek o̱’e̱. Ke’na a’dik o̱’e̱. Kentaj ya̱’nona’.” Judío huairitaj
nama’da on’mana’uy.
24 “Ke’na huabokerek ekpobig o’si’poe̱’uy. Kentaj yan’totiak.” Judío
huairia on’mana’uy. E’tiakde’te o’nona’po,
—Buttida yaa’. “Diosa be’yarea’ne.” Yaa’. Jesús dakhuea’ huaka’eri
o̱’e̱, o’tinopo̱ikay. Bayareahue’dik o̱’e̱. Oro’ o’nopo̱ikay. —Judío huairia
o’nona’uy.
25 —Dakhuea’ huaka’eripi’ o̱’e̱pi’ ’uruda huaka’eri o̱’e̱pi’ nopo̱e̱hue’
i̱jje̱y. Nogtida ijnopo̱e̱y. ’Ikken ekpobig i̱jje̱mey. Oynayo ijtiahuay. —
O’mana’uy.
26 —¿Ontaj moniga̱’ megka’? ¿Monig bekpoyarea’? —Onte’ti judío
huairia o’nona’uy.
27 —Kenda huaboa’da o’nona’dene. ¿Mena’po onte’ti e’pe̱e̱ta’ bo’pak?
¿Jesúsen huanigpe̱ika’eri e̱e̱’ta’ menpa’ bo’pak? —O’mana’uy.
28 —O̱’na kentaj huanigpe̱ika’eri i̱’e̱. Oro’nayo Moisésen
huanigpe̱ika’eri o̱’e̱y. 29 Moiséstaj Diosa ona’ika’uyate oknopo̱ikay.
In huabokereknayo meya̱’ ya’tiakuyet nopo̱e̱hue’ o̱’e̱y. —Fariseo
huairiomeya̱ diga̱’da on’huadiaypo i̱ghua’da o’nona’uy.
30 —¡Kenpihuay! Kentaj mena’po oknopo̱e̱hue’ mo’e̱. Ken huabokereka
bekpoyarea’ne. Ke̱ya̱’ o’tiakuy nopo̱e̱hue’ mo’e̱ne. 31 Dakhuea’
huaka’eritaj Diosa manigpe̱e̱hue’ o̱’i̱ka’. Diostaj huanigpe̱ika’eritaj
Diosa o’manigpe̱ika’. Katepi’ on’paknok Diosa o’manigkika’.
32 A’nennanadapi’ huakkuruda ekpobigtaj e’si’poe̱’ okpoyarea’uy
tipe̱e̱hue’ o̱’i̱kay. 33 Dapita’ Diosya’ o’tiakuyate. Diosya’ tiakhue’ e̱’u̱ynayo
in huabokereka kenda sigpi’ kahue’dik o̱’e̱. Bakpoyareahue’dik o̱’e̱. —
Judío huairitaj o’mana’uy.
34 —Dakhue’ e’eretka’ i’si’poe̱’uy. Dakhuea’ i’kika’uy. Oro’taj on-
mandikahue’dik o̱’e̱ne. —Judío huairia on’huadiaypo o’nona’uy.
Judío aratbuten hua̱itake’ jakya’ o’nen’uy.

Diostaj oknopo̱e̱hue’ hua̱e̱’eri konig ekpobig o̱’ne.

35 Huabokerek ekpoyare’taj hua̱itake’ jakya’ o’nende Jesúsa o’nopo̱e̱po
o’deatopo,
—¿Diosen Huasi’po, ken huabokerektaj Diosa o’ta’mona’uyate menpa’
oknopo̱e̱’? —Jesúsa ona’uy.

36 —¿Be'a yaa̱'e̱, huairi? Eknopoo̱e̱'ta' ijpaki. —Jesústaj ona'uy.
37 —Kentaj i'tiahuayne. Diosa me'ta'mona'uyne. In do i̱jje̱y. Diosen
Huasi'po i̱jje̱po ona'ne. —Jesúsa ona'uy.
38 Jesús Diosen Huasi'po o̱'e̱ oknopoo̱e̱po huikudate o'tihuadpo,
—Diosen huata'mona'eri i̱'e̱. Diosen Huasi'po i̱'e̱. Yoknopoo̱e̱y, Huairi.
—Jesústaj ona'uy.
39 —Huakka'ada konig tiahuayhue'dik o̱'nepo konig ekpobig
o̱'nepo Diostaj oknopoo̱e̱hued o̱'nepo do'taj o'noknopoo̱e̱apopo Diosere
on'noeonhuahuika'apo. Nogomeyaa̱ "Ekpobig ehue' o̱'e̱y. Tiahuaydik
o̱'e̱y. Diostaj huadakda oknopoi̱kay." Nama'da on'batia'pakpo hueretda
huaknopoo̱e̱'eri ehue' o̱'nepo konig ekpobig o̱'nenok Diosa castiga
magka'dik o̱'i̱ka'apo. Konigeepo Diosa indariyo me'ta'mona'uyne. —
Jesúsa oa'uy.
40 Ken, sue'ada fariseo huairi kenteda o̱'nepo Jesústaj on'pee̱depo,
—Dapi' oro'omeynayo Diostaj oknopoo̱e̱hue' huaa̱e̱'eri ehue' o̱'e̱y.
Oro'omey ekpobig ehue' o̱'e̱y. Diostaj oknopoo̱e̱y. —Jesústaj o'nona'uy.
41 —"Diostaj oknopoo̱e̱hue' huaa̱e̱'eri o̱'e̱y," ea'nayo o̱'nen dakhuea'
e'ka' Diosa bakkahuea'dik mo'e̱a̱ynig'a "Diostaj oknopoo̱e̱hue' huaa̱e̱'eri
ehue' o̱'e̱y," nama'da boa'nok Diosa bakkahueahue'dik mo'e̱ne. —Jesúsa
fariseo huairitaj o'mana'uy.

10

Ovejaen huakpa ekbiriktaj Jesúsa o'manbatia'pakuy.

1 Diosen huanigpee̱'eriomeytaj hueretda huamatoo̱e̱'eri doa i̱jj̱ikay.
Jesúsa o'manbatia'pakpo,
—Buttida ijjay. Ovejataj kabatioke'po oveja huamatoo̱e̱'eria huakpa ek-
birikyo o'bakuda̱'ika'. Bisik o'bakuda̱'ika'. O'bakuda̱'depo akbogpe hu-
atoo̱e̱'eria teya'da okhuikika'. Oveja huabereeri on'tiakdepo akbogpeya'
kudhue'dik o̱'nika'. Nogya'da o̱gkudika'. Huakpakuya' on'behuikpo
on'kudika', 2-3 Hueretda oveja huamatoo̱e̱'eria ovejataj o'matiokika'po
o'mato̱ika'po sikyoedda ovejataj a'baeya'po akbogpete o'huahua'depo
kentaj akbogpe huatoo̱e̱'eria o̱ki̱e̱'po o'nigokhuike. Ken hueretda oveja
huamatoo̱e̱'eri o'kudde ke'nen ovejaa on'nigpee̱. Aya' ovejaen huadik
o'madikka'depo o'maoro̱ka'po. 4 Aya'tada o'maoro̱kandepo huakkuru
o'manighua'ika'. Oveja hueretda huamatoo̱e̱'eritaj on'pee̱po o'noki̱e̱'po
konigeepo on'tahua'ika'. 5 Noga̱da e'huatiakte oveja o'nokmamonapo.
Ke'na men'tahua' ena'te on'pee̱po o̱ki̱e̱hue' on'epo o'nokmamonapo. —
Ken konig oveja huamatoo̱e̱'eritaj Jesúsa o'manbatia'pakuy.
6 Jesúsa kenda o'manbatia'paknig'a judío aratbuta e'pee̱a̱da
nopo̱gkahue' o̱'ne'uy.

Jesús konig oveja huamatoo̱e̱'eri o̱'e̱po huanigpei̱ka'eritaj daka' o'mato̱ika'.

7 Onte'ti Jesúsa o'manbatia'pakpo,
—Buttida ijjay. Do konig ovejaen akbogpe i̱jje̱y. Do konig
oveja ijbatokudi. Aya'da huaknopoo̱e̱'eri do'taj o'noknopoo̱e̱po
doere kuddik o̱'ne. 8 Huakka'ada konig huamanbatia'pakeri do
tiakhued e̱e̱'ted kenomey konig huabereeri engaña huaka'eri
o̱'ne'uyate. Hueretda ovejaa ta'huahue' o̱'nika'uyate. 9 Do oveja
e'tiokpaka' akbogpe konig i̱jje̱y. Aya'ada do'taj o'noknopoo̱e̱po
konig on'kudpo Diosere on'noeonhuahuika'apo. Diostaj daka'

kan'nigpeike'po ijbatihuapokikay. Dakhuea' kahue' ka'ne'po
kenomeytaj ijbatiokika'apoy.
10 Nama'da huamanmadika'eri konig huabereeri o'ne. On'berika'.
On'barakika'. On'bakbasakika'. Donayo ijmanoeanhuahuikay.
Hueretda huaknopoe'eritaj ijmanoeanhuahuikay. Huakka'da
ijmatinepahui'po 'urua'nanada ijmanoeanhuahuikay. 11 Do
konig oveja huamatoe'eri ijjey. Huadaka'da huamatoe'eri ijjey.
Huanigpeika'eritaj daka'nanada ijmatoikay. Ovejataj a'batiokaya'po,
ovejataj a'manoeanhuahuikaya'po ijmanigbueyapoy. 12-13 Sue'ada
huakupeta' huakka' o'deretpakpo nogen ovejataj on'matamatoika'.
Nubakuhuaa e'huatiakte on'matiokmonika'. Oveja nogen on'taenok
huakupeyo'da o'deretpakpo ovejataj pakhue' o'nepo on'matiokmonika'.
Nubakuhua on'bahuatiakpo o'maboke'po o'mamona'ika'.
14-15 Doa konig ovejataj daka' huamatoe'eri ijjey. Apag Diosa
do'taj mekiene'ne konigti Apag Diostaj doa yokiey. Kenpa'ti do'hued
huanigpeika'eritaj ijmakiey konigti do'hued huanigpeika'eria do'taj
me'nokiene'ne. Dakhuea' e'ka' a'manopo'yareaya'po huanigpeika'eritaj
ijmanigbueyapoy. 16 Nog huanigpeika'eritakon ijmatoeika'apoy.
Judío aratbut ehue' o'ne. Nog aratbut o'ne. Ken aratbuttakon
manopo'korea'dik ijjey. Do'taj on'nigpeika'apo. Kenomeyere
judíomeyere konig nogaratbuttida o'neapo. Kenpa'ti do kenomeytaj
nogtiada huamatoe'eri ijjeapoy.
17-18 Diostaj ijnigpeenok, do'taj men'tohua' do'taj men'arake'
ijnopoepo. Ken ijbueydeapoy onte'ti ijnoyhuadapoy onte'ti ijnoeapoy.
Konigepo Apag Diosa di' me'ene. Huabokereka do'taj e'arakta'
on'pakpo arakhue'dik me'neapone. Konigepo doada e'nigbueyta'
ijpakpo ijnigbueyapoy. E'nigbueyta' ijpakpo bueydik ijjeapoy. Onte'ti
e'noyhuadta' ijpakpo noyhuaddik ijjeapoy. Kenda do'hued Apag Diosa
mena'uyne. —Jesúsa o'mana'uyate.
19 Judíomeya Jesústaj on'peedepo nogpa' nogpa' on'nopoepo nogpa'
nogpa' on'batia'pakuy.
20 —Toto'a o'nopo'toe'nok Jesús huasegda o'e Katia'po kentaj
mo'nigpee'. —Huakka'ada kenpa' on'batia'pak'uy.
21 —'Urua'nanada o'manbatia'pak. Toto'a nopo'toehue' o'e. Toto'a
e'nopo'toe'nayo 'uruda batia'pakhue' ya'eayet. Kenpa'ti ekpobigtaj
okpoyareahue'dik o'e toto'a. —Nogomeya on'batia'pak'uy.

Judío huairia Jesústaj eknopoe'ta' pakhue' o'nuy.

22 Nogok Jerusalényo Diosen jak on'to'ka'depo fiesta okkahuehue'
huae' o'uy. Huahui'ok o'uy. 23 Diosen jak kurute Salomóna dagtaj
jaka' o'tika'uyate. Ken dagte Jesús e'hua'ete 24 judío huairia Jesústaj
on'tikupobopo,
—¿Menigа' puug oro'omey nigunhuahua'dik o'e? Diosa
e'ta'monuy'nayo buttida oyedda mona'. Cristo buttida ee'nayo mona'.
—Jesústaj o'nona'uy.
25 —Kenda o'noname'niga do'taj oknopoehue' o'nene. Opudomeya
do'taj daka' kanoknopoe'po konig Diosyo'da ka'dik o'e ijkikamey.
Diosa kenda be'tihuapoknok 'urua'da ijkikamey. Konigda e'bayarea'
ijkikamey. Cristo o'e do'taj daka' oknopoe'dik 'urua'da ijkikamey.
26 Konig Dios 'urua'nanada o'kika' konigti ijkika'nig'a opuda do'taj
oknopoehue' o'nika'ne. Do'hued oveja huanigpeika'eri ehue' mo'epo,

do’taj eknopo̱e̱’ta’ pakhue’ o̱’nene. 27 Do’hued oveja huanigpe̱ika’eria
do’taj mena’ o̱ki̱a̱’po on’nigpe̱ika’. Do’hued huanigpe̱ika’eri do’a ij-
mata̱e̱po daka’ ijmaki̱kay. Do’taj o’noknopo̱e̱po on’nigpe̱ika’. 28 Diosere
durugnada ijmanoeanhuahuika’apoy. Kenpa’da bueyhue’dik o̱’neapo.
Daka’ ijbatioka’nok be’api’ sigpi’ okkayhue’dik me’neapone. 29 Oveja
huanigpe̱ika’eri me’bayokuyne. Do’hued Apag Diosa me’bayokuyne.
Teynanada o̱’e̱. Diosyo’da teynanada o̱’e̱. Noga̱pi’ konig teyti ehue’
o̱’nepo okkayhue’dik o̱’nika’. 30 Apagere doere nogtida o̱’e̱y. —Jesúsa
huairitaj o’mana’uy.

31 Judío huairia huida̱ Jesústaj a’pa’ea’ya’po on’baea’uy.

32 —Opuda̱ on’tiahuayika’ne nogda nogda ’urua’nanada ijkikay.
Apaga̱ be’tihuapoknok konig Diosayo’da ka’dik o̱’e̱ ijkikay. ¿Katea’po
menapoata do’taj onpa’eapo? —Jesúsa o’mana’uy.

33 —Ehue’. Huadakda i’kika’nok pa’eahue’ o̱’e̱a̱poy. Diostaj
dakhuea’nada ia’nok huida̱ o’pa’ea’apoy. Huabokerek e̱’e̱a̱da Dios
i̱jje̱y ia’nok huida̱ o’pa’ea’apoy. —Judíoa o’nona’uy.

34 —“Oy opudomey Diostaj huanigpe̱ika’eri mo’e̱po diosdik mo’to̱e̱ne.”
Diosa o’mana’uyate. Kenpa’ opudomeyen Diosba’te o’madoya’uyate.
35 Diosba’nayo nama’da ahue’dik o̱’e̱. Kenpa’da buttida o̱’i̱ka’.
“Oy opudomey Diostaj huanigpe̱ika’eri mo’e̱po diosdik mo’to̱e̱ne.”
Apagba’a buttida o’mana’uyate. 36 Apagtaj me’nigpe̱ike’po Diosa
me’ta’mona’uyne. Dakhuea’ huaka’erite me’ta’mona’uyne. Konige̱po
“Diosen Huasi’po i̱jje̱y,” a’dik i̱ji̱kay. Konige̱po “Diostaj dakhue’da
o’tia’pak.” Do’taj huaahue’ ya̱’nika’. 37 Kenda do’hued Apaga̱ menika’nig
ijkikay. Do Diosen kikahue’ e̱e̱’nayo do’taj oknopo̱e̱hue’dik mo’e̱ne.
38 Do’a Diosen e’kika’tada opudomeya̱ do’taj oknopo̱e̱hue’ e̱e̱’pi’ kenda
do ijkika’nige̱yo̱ kenda yanoknopo̱e̱’. Diosensi’po o̱’e̱ nopo̱e̱’dik mo’e̱.
Konig Diosa o’nopo̱e̱ konigti ijnopo̱e̱y. Konig do i̱jje̱y konigti Dios o̱’e̱.
Konig do’a ijnopo̱e̱y konigti Diosa o’nopo̱e̱. Kenda nopo̱i̱ka’dik mo’e̱a̱po.
—Jesúsa judío huairitaj o’mana’uy.

39 Onte’ti Jesústaj kan’kude̱’po e’tohua’ta’ en’paktada Jesúsa
o’makmon’uy.

40 Onte’ti Jordánhue̱ akodpen Jesúsa o’hua’uy. Kenteda Juana huakku-
ruda bautiza o’magkadhua’uyatenig. Kenteda Jesús o̱’unhuahua’po.
41 Jesúste huakka’ada on’huatiakuy.

—Konig tiahuayhued o̱’i̱ka’ konig Diosayo’da ka’dik o̱’e̱ Juananayo
kahue’ o̱’u̱y. Aya’da inbokerektaj o’tia’pakika’uy, buttida oa’ika’te. —
Aratbuta on’huaa’uy.

42 Ke̱ya̱’ Jesústaj huakka’ada o’noknopo̱e̱’uy.

11

Lázaro o’buey’uyate.

1-3 Lázaro huabokerek o̱’u̱y. Jesúsa Lázarotaj di’da o̱’i̱ka’uy. Be-
tania huakka’ jakyo hua̱e̱’eri o̱’i̱ka’uy. Betaniayo huidpo Maríaere
Martaere o̱’nika’uy. Lázaro dakhue’da o̱’e̱nok María Martaere Jesúste
on’ta’mona’uy.

—Lázarotaj di’da i̱’i̱ika’ne. Dakhue’da o̱’e̱, Huairi. Jesústaj yanati’.
—O’nona’uy. María Jesús huairien hua’itaj huasihuaj ’uru’hui̱e̱a̱da
’itioyhued kenpa’ti huakuhui’a ’itidukuthued o̱’u̱y.

4 Jesúsa kenda o’pe̱e̱depo,

—Dakhue'da o̱'e̱nig'a kenpa'da bueyhue' o̱'e̱a̱po. "Diosa 'urua'da o'ka'. Huadaknanada o̱'e̱," aratbuta kan'nopo̱e̱'po ke'na dakhue' o̱'e̱. Kenpa'ti "Diosen Huasi'poa huadaknanada o'kika'. 'Urunanada o̱'e̱." Aratbuta kan'huae'po ke'na dakhue'da o̱'e̱. —Jesúsa o'pe̱e̱depo o'mana'uy.

5-7 Ken Martataj Martaen huama'buytaj kenpa'ti Lázarotaj di'da o'maepo Jesús ke̱ya̱da nog botta'me'noe o̱'e̱a̱huadpo Lázaro dakhue'da o̱'e̱ e'pe̱e̱deada botta' huame'noe o̱'e̱depo,

—Judea huadaribayo monhua'. —Oro' huanigpe̱ika'eritaj mona'uy.

8 —Huaboa'da huida̱ on'taj e'pa'ea'ta' bo'tipakme'ne judío huairia Judeaya'. ¿Ke̱yo̱ menpa' onte'ti i'hua'apo, huamanmadika'eri? —Oro' huanigpe̱ika'eria ona'uy.

9 —Huame'noe jeyda o̱'e̱nok aratbuta katepi' kahuaddik o̱'nika'. Diostaj nigpe̱ika'dik o̱'ne. Nogme'noetida doce horas o'ta'tenok kahuaddik o̱'nika'. Do'taj huaarak huame'noe ehued o̱'e̱nok do'taj arakhue'dik me'nene. Nogok ken horate huabuey Diosa baktie'ea'uyne aya' Diosen e'kade'te e'kuhuitde'te do'taj arakdik me'neapone. 10 Sikyo ta'tehue' o̱'e̱nok katepi' kahue'dik o̱'nika'. —Jesúsa mona'uyne.

11 —Do'hued huadi' Lázaro o'taynig'a, monhua', ijmaboa'apoy. —Jesúsa mona'uyne.

12 —E'taynayo o'yareapo o'nopo̱e̱y, Huairi. —Oro' huanigpe̱ika'eria Jesústaj ona'uy.

13 O̱'a̱ro̱gpo o'tay oro'omeya̱ o'nopo̱e̱po Jesústaj oknopo̱e̱gkahue' o̱'u̱y. E'bueytada "O'tay," oa'po Jesúsa o'batia'pakuy. 14 Konige̱po,

—Lázaro o'bueyme'te. 15 Opud nogi̱ti do'taj menoknopo̱e̱'po Lázarote i̱da ikken huahuahue' i̱jje̱mey. Konige̱po durugda i̱jje̱y. Lázarote monhua'. —Jesúsa mona'uyne.

16 —Oro'omeykon monhua'. Jesúsere a'bueyya'po monhua'. —Oro'omey huanigpe̱ika'eritaj Tomása mona'uyne. Tomás konogda o'dikka' Gemelo.

Jesúsa aratbuttaj huamanoyhuada̱'eri o̱'e̱po aratbuttaj durugteda o'manoeanhuahuika'apo. Diosere on'noeonhuahuika'apo.

17 Ken Jesúsere o'hua'uy. Betaniayo e̱kye̱de'te "Botta' botta' huame'noe Lázaro kubarakyo o'huedde." Jesústaj o'nona'uy. 18 Betaniayo Jerusalén meyo̱hue'da o̱'e̱. Konig dos kilómetros y medio o̱'e̱nok 19 María Martaeretaj a'bata'huade̱ya̱'po huakka' judío huairi Betaniayo on'tiakdepo, Jerusalénya̱' on'tiakdepo, a'manoeynoeya̱'po on'tiakuyate. Huidpoa o'bakbueynok e'manoeynoeyta' on'pakuyate. 20 Jesús o'tiakde Marta o'peeondepo a'eya'po o̱'o̱ro̱k'uy. Maríanayo jakyo o̱ro̱khue' o̱'u̱y.

21 —A'nen botta' botta' huame'noete o̱'na i̱yo̱ ehue' i̱'e̱me'ne. On i̱yo̱ e̱'e̱me'nayo do'hued huidpo Lázaro bueyhue' o̱'e̱ayme', Huairi. 22 Oy kenpa'ti katepi' i'pakpo Diostaj e'tiona'paknayo beyokapone, ijnopo̱e̱y. —Martaa Jesústaj ona'uy.

23 —O̱'nen huidpo o'noyhuadapo. —Jesúsa ona'uy.

24 —Nogok kene'hua̱ya̱' huame'noete aya'ada on'noyhuada̱po. Ke'nakon o'noyhuadapo ijnopo̱e̱y. —Martaa ona'uy.

25-26 —Huamanoyhuada̱'eri i̱jje̱po aratbut e'buey'uytaj ijmanoyhuada̱'apoy. Diosere aratbuttaj durugda ijmanoeanhuahuika'apoy. Aya'ada do'taj me'noknopo̱e̱po en'bueynayo onte'ti kurudyo̱ Diosere on'noeonhuahuika'apo. Durugda on'noeonhuahuika'apo. Do'taj

me'noknopo̱e̱po on'noeonhuahuika'apo. Onte'ti bueyhue'dik o̱'neapo.
¿Kenda menpa' i'nopo̱e̱, Marta? —Jesúsa ona'uy.
27 —E̱e̱', kenda do ijnopo̱e̱y, Huairi. "Aratbuttaj kamanopo'kore'po
Cristotaj ijta'mona'apoy. Do'hued Huasi'po ijta'mona'apoy." A'nennada
Diosa o'mana'uyate. Diosya' o'tiakuyate. O̱'na Cristo o̱'e̱. Diosen
Huasi'po o̱'e̱, ijnopo̱e̱y, Huairi. —Martaa Jesústaj ona'uy, ken.

Kubarakyo Lázarobuey e'huedta'da Jesúsa o'huikon'uy.
28 Kenda Martaa ona'depo huama'buy Maríataj atotiakya'po Maríate
o'huahua'uyate.
—Huamanmadika'eri o'tiakdepo ontaj katiake' behuaa'ne. —Jutaka'
Martaa ona'uyate.
29 María o'peundepo i̱da o'bodpo Jesústaj o'huahua'uyate. 30 Huakka'
jakyo Jesús kudhued o̱'u̱y. Kenteda Martataj o'batia'pakpo kenteda
o̱'e̱po. 31 Ken María i̱da o'bodpo i̱da o̱'o̱ro̱konpo. Judío huairi
on'bata'huadpo, on'manoeynoeypo Maríataj on'tiahuaydepo kubarakya'
a'huikya'po o'hua' on'nopo̱e̱po on'ta'hua'uyate.
32 Jesústaj o'huatiakdepo Jesúsen hua'ita'pote huikudate o'tihuadpo.
—A'nen botta' botta' huame'noete o̱'na i̱yo̱ ehue' i̱'e̱me'ne on i̱yo̱
e̱'e̱me'nayo do'hued huidpo Lázaro bueyhue' o̱'e̱ayme', Huairi. —María
Jesústaj ona'uy.
33 Kenda María ona'depo o'huik. Lázarotaj o'huikuy. Judío huairi
kenere on'huatiakdepo kenere on'bahuikpo. Maríaomey enhuikte Jesúsa
o'batiahuaydepo sue'e̱a̱da o̱'e̱po o'mepu'ketu'uy.
34 —¿Lázarotaj meyo̱ ya̱gkubarakkame'? —Jesúsa o'mana'uy.
—Yatiak. Yatiahuay', Huairi. —María Martaerea o'nona'uy.
35 Ken Jesúskon o'huikon'uy.
36 —Dapita' Lázarotaj di'nanada o̱'unhuahuika'. —Judíoa on'huaa'uy.
37 —Huabokerek ekpobigtaj okpoyareame'. ¿Lázarotaj bueyhue' ka̱e̱'po
menpa' Jesúsa yareahue'dik o̱'e̱me'te? —Sue'ada judíoa on'batia'pakuy.

Lázaro o'noyhuaduy.
38 Onte'ti Jesúsa huanopoya'da sue'nanada o̱'e̱po kubarakte
o'huatiakonpo Lázarotaj kubarakyo on'hueda̱me'te. Huaboro'huida̱da
kubarak on'tinokbeta'uyate.
39 —Huaboro'huid yanokpokorea'. —Jesúsa o'mana'uy.
—A'nenda botta' botta' huame'noe o'bueyme'po oyda pa̱gda o̱'e̱deta,
Huairi. —E'bueyen huidpoa Martaa ona'uy.
40 —"Eknopo̱e̱'nayo Diosa 'urua'nanada o'ka'apo. Dios 'urunanada
o̱'e̱ aya'ada on'tiahuaypo on'nopo̱e̱a̱po," ona'dene. —Jesúsa Martataj
ona'uy.
41 Ken huaboro'huid e'tinokbeta' o'nokpokorea'uy. Jesúsa kurudyon
o'mabopo,
—Do'taj o'nigpe̱e̱nok, Apag, dakiti ona'ne. 42-43 Do'taj kirigayo̱'
menigpe̱e̱ne, ijnopo̱e̱y. Do'taj o'ta'mona'uyne in aratbuta
kanoknopo̱e̱'po "dakiti, Apag" ona'ne. —Jesúsa o'tiona'pakdepo,
—Ya̱o̱ro̱k, Lázaro. —'Utta'da ona'uy.
44 E'bueyme'ada o'noyhuaddepo o̱'o̱ro̱kpo hua'itaj huaba'taj huakok-
takon huabid telaa e'tihui̱yig o̱'o̱ro̱kon'uy. Ken konig Lázaroa o̱'o̱ro̱kuy.
—Yan'tikuj, kahua'e'. —Jesúsa o'mana'uy.

Jesústaj a'arakya'po monig o'ka'apo sacerdote huairiere fariseo huairiomeyạ on'batia'pakuyate.
(Mt. 26.1-5; Mr. 14.1-2; Lc. 22.1-2)

45 Judíomey Maríataj a'ta'huadẹya'po on'huatiakme'tenig'a kenda Jesúsa o'ka' on'tiahuaydepo huakka'ada o'noknopọẹ'uy. 46 Sue'ada fariseo huairitaj on'bahuahua'po, kenda Jesúsa o'ka'de fariseo huairiomeytaj on'batia'pakuyate. 47 Ken fariseoere sacerdote huairiere nog judío huairiere on'kupopakdepo,

—¿Kate o'ka'apo? Ken huabokerek konig Diosayo'da ka'dik ọ'ẹnig o'ka'. O'bayarea'. Kenpa'ti o'noyhuadạ'. 48 Kentaj batikahue' ẹẹ'nayo aya'ada kentaj o'noknopọẹạpo, kentaj aya'ada on'nigpẹika'apo. Jesús oro'en huairi ọ'ẹ. Aratbuta on'batia'pakapo Roma huairia kenda on'tipẹẹdete bo'huadiayapone, sorotataj mo'tita'mona'apone. Oro'taj mogka'apone. Kenpa'ti oro'en Diosen jak on'saka'apo. —Judío huairi huayahuaya on'batia'pakuyate.

49-50 —Opudomeyạ sigpi' nopọẹhue'da mo'ẹne. Aratbuttaj nogtiada e'manigbueynayo oro'tehuapa' huadakda ọ'ẹạpo. Aya'da judío aratbut mabueyhue' ka'ne'po nogtiada manigbueydik ọ'ẹạpo. Kenda nopọẹhue' mo'ẹne. —Caifása o'mana'uyate. Caifás kenbayokte huaboro' sacerdote huairi ọ'ụyate.

51-52 Caifásada o'nopọẹpo kenda manahue' ọ'ụynig'a kenbayok sacerdote huairi ẹẹ'te Diosa o'nopọẹạ'nok "Aya'tada judío aratbuttaj Jesúsa o'manigbueyapo. Kenpa'ti Diosen aratbut, judío aratbut kenpa'ti nog aratbuttaj kamanopo'kore'po Diostaj konigti kanoknopọẹ'po Jesúsa o'manigbueyapo." Kenda sacerdote huairia o'batia'pakuy. 53 Caifás kenda e'manade'te "Jesústaj monig o'arakapo." Judío huairia huaboa'da on'batia'pakuyate.

54 Judío huairia e'arakta' on'tipaknok kẹyọ huakka' judío aratbut ẹgkupopakyo onte'ti Jesús huahue' ọ'ụy. Nogyọ o'hua'uy. Efraín huakka' jakyo o'hua'uy. Oro' huanigpẹika'eriere o'hua'uy. Efraínyo sue'da aratbut ọ'ne'uy. Kenpa'ti Efraín kurute sue'ada aratbut ọ'nuy. Oro'omeyere ọ'ịka'uy.

55 A'ti judío huakkurueri isi'po mabueyhue' ẹẹ' okkahuehue' fiesta ọ'ẹạpo. Nogyạ' nogyạ' nog huakka' jakya' nog huakka' jakya' Jerusalénỵọ huakka'da judío aratbut on'bahua'uy. Fiesta ehued on'bahua'uyate. Fiestaya' a'bapeya'po a'maya'po Diostaj 'uru 'uhua ẹ'huạẹ' on'nigbatiarakuyate 'urunopo'da Diostaj a'nigeyapo. Konigẹpo fiesta kahued konig huakkuruda on'hua'uyate. 56 Jerusalénỵọ ọ'nedepo on'hua'epo Jesústaj o'nonmabopo. Diosen jakyo ọ'nedepo,

—¿Menpa' mo'nopọẹ? ¿Menpa' Jesús fiestate yatiakapet? ¿Tiakhue' yạ'ẹạpetpi'? —Judío aratbuta huayahuaya onpayo' on'batia'pakuy.

57 "Be'api' Jesústaj e'tiahuaynayo oro'taj monati'." Sacerdote huairiomey fariseo huairiere on'mana'uyate. Jesústaj huabakudạ' jakyo kan'tohue'po kenda on'mana'uyate.

12

Ettone' Jesúsen hua'itaj huasihuaj 'uru'huịẹạda o'itioy'uyate.
(Mt. 26.6-13; Mr. 14.3-9)

1 A'timon seis huame'noe e'pokde'te judío aratbuten huakkurueri isi'po mabueyhue' ẹẹ' okkahuehue' fiesta ọ'ẹạpo, Jesús Betania huakka'

jakyo o'tiakuy. Keyo Lázaro o'ika'uy. Jesúsa Lázarotaj e'bueyme'tada
o'noyhuada'uy. 2 Jesústaj 'uru aypo on'nigmanhuada'uy. Martaa
aypo o'mabayoke'uy. Jesúsere Lázaro o'bape'uy. 3 Ken on'bape'depo
'uru'huieda huasihuaj María o'totiakpo, konig medio litro o'totiakpo
nardo huasihuaj huakka'teda ee'tada o'totiakpo Jesústaj huakka' o'pakpo
María Jesúsen'itaj o'itioypo o'ihuekedepo, huakuhui'akon o'itidukut'uy.
Jakya' aya'ada huasihuaj 'uru'huie'taj on'huirikuy.
4-5 —¿Mena'po kenda yaka'? ¿Mena'po ken 'urusihua bahuayahue'
ya'eme'? Pai'da aratbuttaj kan'yoke'po ¿Mena'po bahuayahue' ya'uy?
Huakka'teda ee'tada o'e. Konig trescientos denarioshuapa huakupe
ee'tada o'e. —Judasa o'mana'uy. Judas Simónensi'po o'uy. Judas Jesúsen
huanigpeika'eri e'eada Judío huairia kadarake'po Judasa o'bayokapo.
6 Pai'da aratbuttaj matinepahuihue'ada huabereeri o'epo e'bereta'
o'pakpo kenda o'mana'uy. Huabereeri o'e kenda oro'omeya Jesúsen
huanigpeika'eria nopoehue' o'uy. Judas oro'en huakupe huamatoe'eri
o'ika'nig'a oro'en huakupe o'berika'uyate.
7 —Keje', dakhue' huaahue' yae' Maríataj. A'ti o'bueyapo
María o'nopoepo 'uru'huieda huasihuaj me'nigtoeonhuahuika'po
be'itihuekene. 'Urusoda kan'kubarakke'po me'soitihuekene.
8 Pai'da aratbuttanayo mo'matoika'apone. Do'tanayo toehue'
o'nunhuahuika'apone. —Jesúsa ona'uy.

Judío huairia Lázarotakon e'arakta' on'pakuyate.

9 Jesús Betania huakka' jakyo o'eea', huakka' judío aratbuta on'tipeepo
Betaniayo Jerusalénya' on'bahua'po. Jesústayo'da a'tiahuaya'po huahue'
o'nuy kenpa'ti Lázarotabeta' e'tiahuayta' on'pakpo Betaniayo on'hua'uy.
Lázarotaj o'noyhuadame'te Jesúsa. 10-11 Huakka'ada judío aratbuta
onte'ti judío huairitaj e'nigpeika'ta' pakhue' o'nepo on'bakhua'po
Jesústaj o'noknopoe'uy. Konigepo judío sacerdote huairi Lázarotakon
on'huadiaypo "Lázarotaj mo'darak," konigti onpapayo' on'nopoe'uyate.

*Jesúsa konig judío aratbuten gobiernonig huairitone' Jerusalényo
o'bahuahua'po o'kud'uy.*
(Mt. 21.1-11; Mr. 11.1-11; Lc. 19.28-40)

12 Judío huakkurueri isi'po mabueyhue' ee' okkahuehue' fiesta
a'bapeya'po huakka'ada aratbut Jerusalényo on'bahua'depo
o'nokyedepo. Eme'te "Jerusalényo Jesúsa o'tiakonyakde," huakka'ada
on'tipeedepo 13 huabotod on'baktegandepo Jesúste on'torokonpo
on'nigtohua'po,
—Oro'omeytaj kabatioke'po Diosa mo'nigta'mona'uyate. Dios huairia
mo'nigta'mona'uyate. Huadaknanada o'e. Israel aratbuten gobierno
huairitone' o'e. Dakiti Dios. —Jesústaj on'huahua'po 'utta'nanada
on'da'uy.
14 Jesúsa burrotaj o'huahuaypo kenta'pite o'huaduy. Jesús si'poehued
ee'te Apagba'te kenpa' o'eapo oa'uyate.
15 Jerusalényo huae'eria mo'epo opuden huairi e'tiakte me'pukhue'dik
mo'e. Burrote o'huadpo opudomeyen huairi o'tiakapo.
Apagba'te kenpa' o'madoya'uyate.
16 Jesús burrote e'huadde'te kenda Apagba'te Jesústaj o'tia'pakuynig
oro'omey Jesúsen huanigpeika'eria nopoenkahue' o'uy. Nogoknayo
Jesús kurudyo o'behuikdepo kenpa'ti Diosen Nokireg mo'nopo'toedenok

kenda Jesústaj Apagba'te o'timadoya'uyate konigti Jesúsa kenda
o'ka'uynok huaboa'da o'nopoenka'uy.
17 Kenoka' Jesúsa Lázarotaj e'bueyta' e'noyhuadạ'te kenpa'ti "Yạọrọk,
Lázaro," ena'te huakka'ada judío aratbuta on'tiahuay'uy. 'Urua'nanada
Jesúsa o'ka'nok kenda Jerusalénynọ digạ'da on'manbatia'pakuyate.
18 Konig Diosayo'da ka'dik ọ'ẹ Jesúsa o'ka'denok huakka'ada aratbuta
on'nopọẹdepo Jesústaj on'huahua'uyate.
19 —Paj, kentaj batikahue'dik ọ'ẹy oro'. Yan'tiahuay', aya'ada
kentaj on'pakpo on'nigpẹika'. —Fariseo huairia huayahuaya
on'batia'pakuyate.

Sue'da griego hua'a huaa'pakeria Jesústaj o'dukuy.

20 Fiestate Jerusalénynọ huakka'da on'batiakuyate. Diostaj
a'tiona'pakya'po on'batiakuyate. Judíoere griego hua'a huaa'pakeri
on'batiakuyate. 21 Felipe Jesúsen huata'mona'eri ọ'ẹpo Betsaida huakka'
jak huạẹ'eri kenpa'ti Galilea huadarieri ọ'ẹnok sue'da griego hua'a
huaa'pakeria Felipetaj on'huatiakpo,
—Jesústaj e'batia'pakta' o'paki, huairi. —Felipetaj o'nona'uy.
22 Felipe Andréste o'bakhua'po kenda griego hua'a huaa'pakeria
o'nona'de Andréstaj ona'uy. Felipe Andrésere onokteyo' Jesúste
on'hua'uy. Kenda griegoa o'nona' Jesústakon o'nona'uy.
23 —A'ti Diosa o'ta'mona'uy aya'ada on'nopọẹạpo. Aya'tada
ijmanigbueyapoy. Aya'tada ijmanignoyhuadapoy. Konig
Huairitone' Apag Diosere ịjjeunhuahuika'apoy. 24 Do'a aya'tada
manigbueyhue' ẹẹ'nayo kenpa'ti kubarakyo kudhue' ẹẹ'nayo
Diosere noeonhuahuikahue'dik ọ'neapo. Ken konig toketkid ọ'ẹ,
ijmanbatia'paki. Toketkid batukehue' ẹẹ'nayo konig kidpoaghue'
ẹẹ'nayo tipakbohue' ọ'ẹạpo, huakka' toket boyoghue'dik ọ'ẹạpo.
Sorokyo 'urua'da e'batuke'nayo nogok huakka' toket o'boyogapo.
Huakka'da toket ọ'ẹạpo. 25 Do'taj kenpa'ti Apag Diostaj pakhue' ọ'nepo
aya'ada huạ'enda on'eretpakpo, katetapi' o'deretpakpo, aratbuttaj
o'deretpakpo, huabettaj o'deretpakpo kenpa'da on'mabueyapo.
Nogomeynayo aya'tada huata'da pakhue' ọ'nepo, kateta'pi' eretpakhue'
ọ'nepo do'tayo'da on'pakpo do'tayo'da on'nigpẹika'po Diosere
on'noeonhuahuika'apo. 26 Be'api' do'taj e'nigpẹika'ta' e'paknayo konig
ijkikay konigti kan'kike', konig do pai'da ijnopo'ịkay konigti pai'da
kan'nopo'ịke', konig do huata'da ijpakpo kahue' ịjịkay konigti huata'da
kan'pakpo kahue' ka'nike' kenoka' doere do'hued Apagere kurudyọ
ọ'neonhuahuika'apo. Kenomey do'taj on'nigpẹika' kenomeytaj Diosa
o'bakkahuea'apo, "Huadakda mo'ẹne." Diosa o'mana'apo. —Jesúsa
o'mana'uy.

"Cruzte men'behuika'apone. Cruzte ijbueyapoy." Jesúsa o'batia'pakuyate.

27 Huakka'tada pai'da ijmanignopo'ẹạpoy. Huakka'tada ijmanig-
bueyapoy. Huakka'da e'me'pukeada "Bueyhue' ạ'ẹyạ'po be'tioka',
Apag" onahue' ọ'ẹne. A'manigbueyya'po kurudyạ' ijtiakuy. 28 Ontaj
ijnigpẹika'po ijmanigbueynok "Huadaknanada ọ'ẹ Dios. Huakka' di'da
o'maika'. Huakka' o'matinepahui'ika'." Aya'ada aratbuta kenda
kan'batia'pakike'po. Jesúsa kenpa' o'tiona'pakuy.

—Do'taj me'nigpe̱ika'nok "Huadaknanada o̱'e̱ Dios." Aya' aratbutada kan'nopo̱ike' nogok ona'ti konigti kan'nopo̱ike'. —Kurudya̱' Diosa 'utta'da ona'nok Jesúsa o'pe̱e̱'uy.

29 Huakka'ada aratbuta o̱gkupobopo on'pe̱e̱depo, "Kuruda oa'," on'batia'pakpo. "Diosen huata'moneria o'da'." Nogomeya̱ on'batia'pakuy.

30 —Do'tayo'da kenda Diosa onahue' me'e̱ne. Opudomey do'taj ka'noknopo̱e̱'po kenda mena'ne. 31 Do'taj eknopo̱e̱'ta' pakhue' o̱'nepo do'taj e'nigpe̱e̱ta' pakhue' o̱'nepo a'ti do'taj en'arakde'te "Dakhuea'nanada bo'ka'ne. Do'taj nigpe̱e̱hue' mo'e̱ne. Castiga o̱gka'dik o̱'neapone." Diosa o'mana'apo. Kenpa'ti toto'taj Diosa konigti o̱gka'apo onte'ti huairitone' ehue' o̱'e̱a̱po. Aya'tada onte'ti nama'da manahue'dik o̱'e̱a̱po. 32 Do cruzte ijbueyapoy. Cruzte ijbueydepo ijnoyhuadapoy. Kurudyo̱ Dioste ijhua'apoy. Aya' aratbuta do'taj e'noknopo̱e̱de' Diosensi'ponig o̱'neapo. Kurudyo̱ ijbatobehuikapoy. —Jesúsa o'mana'uy.

33 Cruzte ijbueyapoy Jesúsa daka' o'manbatia'pakuy.

34 —Oro'en Apagba' e'mona'pakte o'pe̱e̱po Dios Cristotaj o'ta'mona'aponok oro'taj bo'tiokadhuahuika'apone. Kenpa'da Cristo bueyhue' o̱'e̱po o'noeonhuahuika'apo. Diosa ontaj e'ta'mona'nayo, "Cruzte ijbueyapoy." ¿Mena'po ia' kenpa'? Diosa huabokerektaj o'ta'mona'apo. ¿Be'a ya̱'e̱a̱po? —Aratbuta o̱gkupopakpo nogtiada Jesústaj kenpa' ona'uy.

35 —Sue'da huame'noe opudomeyere i̱jje̱a̱poy. Konig huakjey i̱jje̱po Diostaj kanoknopo̱e̱'po o'nonmadika'ne. Konig Diostaj eknopo̱e̱' kenpa'ti e'nigpe̱e̱' on'tiahuaya'ne. Sue'da huame'noe opudere i̱jje̱a̱ponok opudere e̱e̱'te do'taj daka' men'pe̱e̱' kenpa'ti daka' Diostaj yanoknopo̱e̱'. Do'taj daka' nigpe̱e̱hue' e̱e̱'nayo konig sikki̱re̱gyo̱da mo'e̱a̱pone. Diostaj menpa' oknopo̱e̱hue'dik mo'e̱a̱pone. Diosen dag huahuayhue'dik mo'e̱a̱pone. 36 Do opudomeyere e̱'e̱de'te do'taj me'noknopo̱e̱'. Diosen aratbut a̱'e̱ya̱'po do'taj me'noknopo̱e̱'. —Jesúsa o'mana'uy.

Kenda o'mana'depo Jesús o'bakhua'po o'i̱re̱ge̱'uy.

Mena'po huakka' judío aratbuta Jesústaj oknopo̱e̱hue' o̱'nika'. Juana o'batia'pakuyate.

37 Konig Diosayo'da ka'dik o̱'e̱ aratbut kan'tiahuaye'po Jesúsa nogda nogda o'kika'uynig'a aratbuta en'tiahuayte o'bayarea'uy. Nogtaj o'noyhuada̱'uynig'a Jesústaj oknopo̱e̱hue' o̱'nuyate. Huakka' judío aratbuta oknopo̱e̱hue' o̱'nuyate. 38 Konig Diosen huamanigbatia'pakeri Isaíasa oa'uyate, a'nennanada oa'uyate konigti o̱gka'uy. Jesústaj oknopo̱e̱hue' o̱'nuy. Isaías o'madoya'po,

O̱'nen hua'a on'pe̱ika'nig'a konig huabokereknayo kahue'dik o̱'nika' konig teyda i'kika'nig on'tiahuayika'nig'a oknopo̱e̱hue' o̱'nika'. O̱'nen hua'a o'mana'nig'a oknopo̱e̱hue' o̱'ne, Dios Huairi. Isaías a'nennanada o'manigmadoya'uyate.

39 Mena'po oknopo̱e̱hue'dik o̱'ne onte'ti Isaías o'madoya'uyate,

40 Diostaj pakhue' o̱'nenok Diosa o'bakpobiga̱'uy. Kenpa'ti nopoenkahue' e̱'hua̱e̱' o'magka'nok onte'ti 'uruda Diosen e'ka' menpa' tiahuayhue'dik ya̱'neapet. Diosen hua'a menpa' nopoenkahue'dik ya̱'neapet. Dakhuea' e'ka' a'nopo'koreaya'po Diostaj menpa' nopo'koreahue'dik ya̱'neapet. Isaíasa o'mana'uyate.

41 Jesús pai'nanada o'manignopo'ẹpo o'manigbueypo o'noyhuadpo
Diosyo o'behuikpo kenda Diosa Isaíastaj o'nopọẹạ'uyate. Konigẹpo
judío aratbuta Jesús, Diosen Huasi'potaj eknopọẹ'ta' pakhue'
yạ'neapet. Kenpa'ti e'nigpẹẹta' pakhue' yạ'neapet. Isaíasa a'nennanada
o'mana'uyate.
42 Huakka'amon judío aratbut Jesústaj o'noknopọẹ'uynig'a sue'da
huakka' huairiakon o'noknopọẹ'uyatenig'a Jesústaj yoknopọẹy aratbuta
kan'pẹẹ'po batia'pakhue'da fariseo huairitaj on'me'pukpo batia'pakhue'
ọ'ne'uyate. Jesústaj yoknopọẹy aratbuta ea'paknayo onte'ti judíoen
huạitake' jakyo kudhue'dik ọ'neapo. Fariseo huairia on'mana'uynok.
43 Kenpa'ti "Huadakda ị'ẹne." "'Uruda huairi ị'ẹ." Aratbuta ea'tada
ekpẹẹta' o'deretpakpo Diosa kenda ea'ta' ekpẹẹta' pakhue' ọ'nepo
Jesústaj yoknopọẹy ahue' ọ'nuy.

Jesústaj pakhue' huạẹ'eria dakhuea' ọgkika'. Jesúsen hua'a oa'nok Diosa castiga o'magka'apo.

44 —Apag Diosa o'ta'mona'uy. Aya'ada do'taj eknopọẹnayo Diostaere
oknoponhua'dik mo'ẹne. 45 Kenpa'ti aya'ada do'taj mentiahuaypo
Diostakon on'tiahuay. Ke'na me'ta'mona'uynigtaj. 46 Huadariyo
aratbutte ijtiakuy. Konig huakjey Diostaj a'maknopọẹạya'po ijti-
akuy. Do'taj huaknopọẹ'eria Diostakon o'noknopọẹạpo. 'Uruda
kika'dik ọ'neapo. Konig sikkịrẹgyọ ehue' ọ'nika'apo. Dakhuea' onte'ti
kikahue' ọ'neapo. 47 Sue'da huakka' do'hued hua'ataj nigpẹẹhue'
mo'ẹạpone. "Dakhuea' boka'ne," manahue'dik ịjjẹạpoy. "Dakhuea'
i'ka'ne," a'manaya'po tiakhue' ịjjẹ'uy. Aratbuttaj a'manopo'koreaya'po
ijtiakuy. Aratbuttaj a'manoeanhuahuikaya'po ijtiakuy. 48 Do'taj
pakhue' huạẹ'eritaj kenpa'ti do'hued hua'ataj nigpẹẹhue' huạẹ'eritaj
"Dakhuea' bo'kika'uyne." Kene'huạyạ' huame'noete do'hued hua'a'a
o'mana'apo. Diosa castiga o'magka'apo. 49 Konig doada ijnopọẹpo
konig doada ijpakpo manahue' ịjịkay. Apag Diosa me'ta'mona'uyne.
Kenda Apaga mena'uynig ijmanmadikika'po o'nona'ne. 50 Diosen hua'a
o'nona'ika'nig ke'na mo'noeanhuahuika'apone. Do'taj eknopọẹ'nayo
mo'noeonhuahuika'apone. Apag Diosen hua'a o'nona'ika'ne. —Jesúsa
judío aratbuttaj 'utta'da o'mana'uy.

13

Huanigpẹika'eritaj hua'i Jesúsa o'ba'ikoyoa'uy.

1 A'ti judío huakkurueri isi'po mabueyhue' ẹẹ' okkahuehue' fiesta
ọgka'apo. Fiesta aypo on'bape'apo. Bapehued ẹ'ne'te, "Indaritaj
yokhua'apoy. Do'hued Apagtaj onte'ti ijkumejapoy." Jesúsa o'nopọẹ'uy.
Oro'taj ke'nen huanigpẹika'eritaj di' mo'ịka'po oynayo huakka'nada di'
mo'ẹpo mo'nigbueydeapone.
2-4 Oro'omey Jesúsen huanigpẹika'eri Jesúsere judío huakkurueri isi'po
mabueyhue' ẹẹ' okkahuehue' fiesta aypo huaboa'da o'bape'deapoy.
Toto'a Judas Iscariotetaj engañạ ọgka'depo, o'nopo'tọẹpo Jesústaj judío
huairitaj a'bayoki o'nopọẹạ'uy toto'a. Judas Iscariote Simónensi'po ọ'ụy.
Jesústere Judas Iscariote o'bape'po. Kenoka' Diosya' ijtiakuy. Diosyo
ijhua'apoy. Diosen aya'da ijtamatọẹapoy. Aya'ada do'taj nigpẹẹdik
ọ'neapo. Jesúsa o'nopọẹ'uy. Ken Jesús oro'ere o'bape'po o'bopo, huaok
o'kiroka'po o'huedạ'po huạsọ'tidukuta o'teyịga'uy. 5 Hua'ikoyoa' huẹ'ẹy

kosoyo onoydepo huaboa'da oro'en hua'i bo'ikoyoa'po bo'ikoyoa'depo
huąsǫ'tidukuta e'teyįgą'ą bo'itidukuta'uyne.
6 Simón Pedrotakon e'huatiakte a'ikoyoya'po
—Huairi į'ę̱ne. Do'hued hua'i menpa' i'ikoyoa'apo, do'hued Huairi. —
Simón Pedroa ona'uy.
7 —Kenda ijkay oyda noponkahue' į'ę̱nig'a nogoknayo i'nopǫę̱ąpo. —
Jesúsa ona'uy.
8 —Keje'. Menokapi' do'hued'i 'ikoyoahue'dik ǫ'ę̱ne. —Pedroa ona'uy.
—Ǫ'nen'i 'ikoyoahue' ę̱ę̱'nayo doere Apag Diosere ehue'dik
į'unhuahuika'apone. —Jesúsa Pedrotaj ona'uy.
9 —Kenda mena'ne. Huąsǫ' aya'da bekoyo'. Hua'i, huaba', huakukon
bekoyo', Huairi. —Simón Pedroa ona'uy.
10 —Huaboa'da ę̱'ǫǫ'de'te aya'da e'koyode' onte'ti koyohue'dik mo'ę̱po.
Jakyo e'tiakde'te hua'iyo'da sorokda ǫ'ę̱nok hua'iyo'da koyoa'dik mo'ę̱ne.
Opudomeytaj Diosa mo'bakkahuea'depo 'urunopo'da mo'ę̱nig'a nogti-
ada dakhue'da ǫ'ę̱. —Jesúsa ona'uy.
11 —Nogtiada dakhue'da ǫ'ę̱. —Ona'uy. Nogtiada dakhuea' o'ka'apo.
Judío huairitaj me'bahuaya'apone Jesúsa o'nopǫę̱'uy.
12 Oro'en hua'i bo'ikoyoa'depo o'kuhuitdepo Jesús onte'ti huaok o'otpo
oro'omeyere kutopate o'huad'uy. O'huaddepo,
—Kenda opudtaj huaboa'da o'nogka'depo opudtaj e'nopoenka'ta' ij-
paki. 13 "Huamanmadika'eri" do'taj o'nonika'ne, kenpa'ti "Huairi"
o'nonika'ne. Kenda buttida o'nonika'ne. Kenda į̱jję̱y. 14 Ken
do opueden Huairi į̱jję̱po opuden Huamanmadika'eri į̱jję̱po konig
huanaba' opuden hua'itaj on'ikoyoa'denok opudomeyąkon konigti
huayahuaya ba'ikoyoa'dik yanikati'. Huayahuaya batihuapokika'dik
yanikati'. 15 Opuden hua'i konig huanaba'nigą on'ikoyoa'ne do'taj
on'tiahuaydene. Konig do ijkay konigti yąg'kika'. Konig huanaba'nigą
huayahuaya yan'batiahuapokika'. 16 Opud huanaba' ę̱'ę̱ąda "Huaboro'
huairi i̱jję̱y." Nopǫę̱hue' yane'. "Do'hued huairinayo sue'da huairi ǫ'ę̱."
Nopǫę̱hue' yane'. Huamata'mona'erinayo huairi ǫ'ne. Huahua'erinayo
huairionig ehue' ǫ'ne. Yan'nopǫę̱'. Buttida ijjay. 17 Kenda huaboa'da
o'nona'nig opud e'nopǫę̱'nayo kenpa'ti daka' menigpę̱ika'nayo durug-
nanada mo'ę̱ąpone.
18 Opudomey do'taj mo'pę̱ę̱po durugda mo'ę̱ąponig'a nogtiada
durugda ehue'dik ǫ'ę̱ąpo. Opudomeytaj o'noktie'ea'uynig'a nogtiada
dakhuea' megka'apone. Kentaj Apagba'a o'huaa'. "Ke'na doere
o'bape'ika' do'taj dakhuea' megka'apone." Kenpa' Apagba'a oa'.
19 Dakhuea' megka'apone. Dakhuea' ǫgkahued ę̱ę̱'ted o'nona'ne.
Ę̱gkade'te do'taj o'noknopoeonhuahua'po batikhue' mo'ę̱po Diosa
o'ta'mona'uy, kenda kanoknopoeonhuahuike'po konigę̱po oyda
o'nona'ne. Konig huakkuruteda o'nona'ne. 20 Huadak hua'a
kan'manbatia'pake'po opudomeytaj on'ta'mona'ne. Nogomeytakon
ijmata'mona'apoy. Opudomeyą e'manmadika'te eknopǫę̱'nayo do'taj
ee'pa'ti unhua'dik ǫ'neapo. Kenpa'ti Diostaj ee'pa'ti unhua'dik ǫ'neapo.
Diosa me'ta'mona'uynigtaj. Buttida ijjay. —Jesúsa mona'uyne.

Judasa do'taj me'bahuayapone. Jesúsa o'mana'uy.
(Mt. 26.20-25; Mr. 14.17-21; Lc. 22.21-23)
21 Jesúsa kenda mona'depo huakka'da o'nopome'pukatupo,

—Opudạ̱ nogtiada me'bahuayapone. Judío huairitaj men'yokapone. Buttida o'nona'ne. —Jesúsa oro' doce huanigpẹ̱ika'eriomeytaj daka' mona'uyne.

22 Betaj Jesúsa ya'huaet oro' nopọẹhue' ọ̱'ẹpo huayahuaya o'batiahuaye'uy. 23 Jesús di'nanada me'ẹne do'taj Jesúsere onokteteyo' ijbape'nok, 24 do'taj Simón Pedroa ba'ba' menepo, "¿Be'taj ya'huaet? Kenda mena'." Simóna mena'uyne. 25 Ken Jesústaj ijtipebetpo,

—¿Be'a ontaj dakhuea' mogka'apone, Huairi? —Jesústaj yona'uy.

26 —Pan huẹ'ẹyyọ ijta'butapo ijyokapoy. Ke'na dakhuea' megka'apone. —Jesúsa mena'uyne.

Ken pan o'ta'buta'depo Judas Iscariotetaj o'yokuy. Judas Iscariote Simónensi'po ọ̱'ụ̱y. 27 Ken Judas pan onba'pokdepo o'bape'po e'bape'de' toto'a Judastaj o'nopo'tọẹ'po Jesústaj dakhuea'da kạ̱gke'po nama'da o'nopọẹạ'uy. Ken Judasa nama'da o'nopọẹnig kenda Jesús o'nopọẹpo,

—Kenda do'taj megka'aponig i̱da megkati'. —Jesúsa Judastaj ona'uy.

28 Oro'omey kutopate Jesúsere Judasere o'bape'po kenda Jesúsa Judastaj ena'te nopọgkahue' ọ̱'ụ̱y. 29 Judas oro'en huakupe huatọẹ'eri ọ̱'ẹnok, "Fiesta aypo nogi̱ti yabae'." Jesúsa ona'. Sue'ada on'nopọẹ'uy. "Pai'da aratbuttaj huakupe yayokti'." Ona'. Nogte on'nopọẹ'uy. 30 Judas pan o'bapokdepo o'bape'po o'ọ̱rọ̱konpo o'bakhua'bed'uy.

"Huayahuaya di' yan'mae'." Jesúsa huaboa'da o'mana'uy.

31 Judas ehuade'te,

—Huabokerek i̱jjẹnok Diosa me'ta'mona'uyne, Diostaj daka' ijnigpẹẹpo oyda huakka'da aratbuten dakhuea' e'ka'taj ijmanigbueyapoy. Konigẹpo huadaknanada ijka'denok huakka'ada on'nopọẹpo, "Dakiti, Dios," kenpa'ti "Huadaknanada ọ̱'ẹ Dios," huakka'ada on'batia'pakapo. 32 Do Diosen Huasi'po Diostaj ijnigpẹẹpo huakka'tada ijmanigbueypo Dios huadaknanada ọ̱'ẹ, huakka'tada ijmanopọẹạ̱y Diosakon huakka'tada o'manopọẹạ̱'. Ke'nen Huasi'po huadaknanada o'kika', huadaknanada ọ̱'i̱ka', o'manopọẹạ̱'. I̱da o'manopọẹạ̱'apo. 33 Huadi'nanada on'tạẹne, do'huedsi'po. Opudere sue'da hora i̱jjẹạ̱poy. Onte'ti do'taj huahuayhue' ọ̱'neapone. E'ukada huahuayhue' ọ̱'neapone. Ijhua'apoy. "Kẹyọda ijhua'apoy tiakhue'dik mo'ẹne." A'nen kenda judío huairitaj ijmana'mey konigti opudomeytakon o'nona'ne. 34 Konig huabodikda e'manmadika' e'mana'ta' ijpaki. Huayahuaya di' yan'maika'. Konig do'a di' ọ̱'nika'ne konigti huayahuaya di' yan'maika'. 35 Huayahuaya di' e'maika'nayo Jesúsen huaknopọi̱ka'eri ọ̱'ne aya'ada aratbuta on'nopọẹạ̱po. —Jesúsa oro'omey huanigpẹ̱ika'eritaj mona'uyne.

Jesústaj ọ̱kị̱ạ̱'huẹ'yaj i̱jjẹy. Ia'apo. Pedrotaj Jesúsa ona'uy.
(Mt. 26.31-35; Mr. 14.27-31; Lc. 22.31-34)

36 —¿Meyon i'hua'apo, Huairi? —Jesústaj Simón Pedroa ona'uy.

—Kẹyọ ijhua'apoy oyda ta'huahue'dik ọ̱'ẹne. Nogoknayo do'taj o'tahua'apone. —Jesúsa ona'uy.

37 —¿Mena'po oy ta'huahue'dik ọ̱'ẹ, Huairi? Ontaj a'tahuaya'po bueydik i̱jjẹy. —Pedroa ona'uy.

38 —Onere e'bueyta' ijpaki ia'nig'a. Huatahuaj sipoghued "Jesústaj ọ̱kị̱ạ̱'huẹ'yaj i̱jjẹy." Bapa'a ia'apone. Bapa' eade'te huaboa'da huatahuaj o'sipogapo. Buttida ijjay. —Jesúsa Pedrotaj ona'uy.

14

Jesúsa Diosyo huabatohua' dag o̱'e̱.

1-2 —Do'hued Apagenbayo ijhua'apoy. O'nokhua'apone. Onte'ti
opudomeyere ehue' i̱ji̱ka'apoy. Do e'huade'te mepu'kehue' yanikati'.
Mididhue' yanikati'. Mepu'kehue' ya̱'nepo Diostaj daka' yanoknopo̱i̱ka'.
Diosa bo'tihuapokapone. Do'takon daka' yanoknopo̱i̱kati'.
On'tihuapokapone. Daka' huaknopo̱i̱ka' on'tihuapokika'apone.
Diosenbayo Diosen jakyo huaboro'da o̱'e̱po aya'ada huaknopo̱e̱'eriomey
noeonhuahuika'dik o̱'neapo. Diosen huakka' jakyo ijhua'apoy. Dios
e̱'i̱ka'yo kenteda Diosen huakka' jakyo opudomeytaj huakka' jak
on'nigka'apone, buttida ijjay. 3 Opudomeytaj aya'da on'nigka'depo
aya'da ijkuhuitdepo opudomeytakon a'baeya'po ijkumejapoy. Doere
on'batohua'apone. Doere ka'nunhuahuike'po on'batohua'apone.
4 Kente ijhua'apoy mo'nopo̱e̱. Ken dagte ijhua'apoy mo'nopo̱e̱. Kenteda
i̱ji̱ka'apoy mo'nopo̱e̱. —Oro' Jesúsen huanigpe̱i̱ka'eritaj mona'uyne
Jesúsa.

5 —Kenteda i'hua'aponig nopo̱e̱hue' o̱'e̱y. Ken dag o̱ki̱e̱hue' o̱'e̱y,
Huairi. —Tomása Jesústaj ona'uy.

6 —Konig buttida huaa'eri do i̱jje̱po Diosyo huabatohua' dag
i̱jje̱y. Doa konig huamanoeanhuahuika'eri i̱jje̱po aratbuttaj
ijmanoeanhuahuika'nok Diosere on'noeonhuahuika'apo. Konig Apag
Diosyo huaodhua' dago̱nig i̱jje̱y. Do'tayo'da o'noknopo̱e̱nok Apag
Diosyo hua'dik mo'e̱a̱pone. 7 Do'taj daka' e̱'ki̱e̱'nayo do'hued Apagtakon
moki̱e̱'apone. Oyda kenpa'ti nogok moki̱e̱'onhuahuika'apone. Apag
Diostaj moki̱e̱'onhuahuika'apone. Oyda kenpa'ti nogok Apagtaj
bo'tiahuayapone. —Jesúsa mona'uyne.

8 —Apag Diostaj e'tiahuayta' o'paki. Apag Diostaj bo'tiahuay'ea'.
E'tiahuaynayo durugnanada o̱'e̱a̱poy, Huairi. —Felipea ona'uy.

9 —Ijhue'nanada opudomeyere i̱jjunhuahuika'nig'a menpa' do'taj
o̱ki̱e̱hued o̱'e̱, Felipe. Be'api' do'taj mentiahuaypo, do'taj me'noki̱e̱'po
Apagtakon o'noki̱e̱'de. "Apagtaj bo'tiahuay'ea'." ¿Mena'po ona'?
10 Doere Apag Diosere nogtida o̱'e̱y. Apag Diosyo i̱ji̱kay. Kenpa'ti
Apag Dios doyo o̱'i̱ka', dapita' yaknopo̱e̱'. Diosen hua'ayo'da ijmanikay.
Do'huada ijnopo̱e̱po ahue' i̱ji̱kay. Apag Dios doyo o̱'i̱ka'po konig Diosa
o'paknok Apag Diosen ijkikay. 11 Do Apag Diosere nogtida o̱'e̱y. Apag
Diosyo i̱ji̱kay kenpa'ti Apag Dios doyo o̱'i̱ka', kenda daka' yanoknopo̱e̱'.
Kenda oknopo̱e̱hue'dik e̱e̱'nayo Diosen ijkika'nige̱yo̱ do'taj yanoknopo̱e̱'.
12 Diosen ijkikay. Konig Diosayo'da ka'dik o̱'e̱ konigti ijkikay. Konig
aratbut tiahuayhued o̱'i̱ka'uynig kenda ijkikay. Teyda ijkikay. Aya'ada
do'taj o'noknopo̱e̱po konig ijkikay konigti o̱gka'apo. Do'hued Apag
Dioste ijhua'aponok huaknopo̱e̱'eria nogdakon 'urua'nanada o̱gka'apo.
Buttida ijjay. 13-14 Kenpa'ti katepi' ijpakika'nig opudomey konigti
yan'pakpo do'taj yan'tiona'pakika', do'hueddikte yan'tiona'pakika'. Ken
konig e'tiona'pakte "Apag Dios huadakda o̱'e̱po 'urua'nanada o'kika'."
aratbuta kan'batia'pake'po kenda mentiona'pakika'nig on'nigka'apone.
—Jesúsa mona'uy.

Diosen Noki̱re̱ga̱ opudtaj kamanopo'to̱e̱'po ijmanigta'mona'apoy.
Jesúsa o'mana'uy.

15 —Do’taj di’ e̱e̱’nayo do’hued hua’atakon nigpe̱ika’dik mo’e̱a̱pone.
16 Diosen Noki̱re̱ga̱ kabatihuapokike’po. Do’hued hua’a huanigpe̱e̱’
kabatihuapokike’po Diosen Noki̱re̱g opudomeyere ka’nike’po kenpa’ti
kamanopo’to̱ike’po “O̱’nen Huatihuapokeri yabayokti’, Apag,”
ijnigtiona’pakapoy. 17 Diosen Noki̱re̱ga̱ buttida hua’a mo’nopo̱e̱a̱’apone.
Diostaj monoki̱a̱’apone. Diostaj oknopo̱e̱hue’ hua̱e̱’eriomey Diosen
Noki̱re̱ga̱ nopo’to̱e̱hue’dik mo’e̱a̱pone konige̱po Diosen Noki̱re̱gtaj
o̱ki̱e̱hue’ o̱’nenok. Diosen Noki̱re̱g opudere o̱’i̱ka’aponok kenpa’ti
o’nopo’to̱e̱a̱ponok opudomeynayo Diosen Huatihuapokeritaj
moki̱e̱’apone. 18 Opudomeytaj kenpa’da maenhue’ i̱jje̱a̱poy. Konig
do’hued ayhuayo ehue’ mo’e̱a̱pone. Opudte noki̱re̱gada ijtiakapoy.
19 A’timon do’taj pakhue’ i̱jje̱y huaa’eria tiahuayhue’dik me’neapone,
doere ehue’dik o̱’neapo. Opudomeynayo do’taj moknopo̱i̱ka’po
doere mo’i̱ka’apone. Konige̱po ijnoeonhuahuika’aponok doere
mo’noeonhuahuika’apone. 20 A’ti Diosen Noki̱re̱ga̱ e’nopo’to̱e̱de’te
do’hued Apagere o̱’i̱ka’ mo’nopo̱e̱a̱pone. Do’hued Apag do’ere konig
nogtida o̱’e̱ mo’nopo̱e̱a̱pone. Kenpa’ti do’taj moknopo̱e̱po konig
do’huedso̱’ doere mo’i̱ka’ne kenpa’ti opudere i̱jje̱nok me’nopo’to̱ika’ne
mo’nopo̱e̱a̱po. 21 Aya’ada do’hued hua’ataj on’pe̱ika’po do’taj
hueretda di’ mo’e̱ne. Aya’ada do’ta di’ mo’e̱nok do’hued Apaga̱kon di’
mo’maeapone. Do’huakon di’ o̱’neapone. Do konig o̱’e̱ on’nopo̱a̱’apone.
—Jesús*sa* mona’uyne.

22 —¿Mena’po on konig o̱’e̱ oro’omeyyo’da on’nopo̱e̱a̱po? ¿Mena’po
nogomey on konig o̱’e̱ nopo̱e̱hue’ o̱’neapo? —Nog Judasa Jesús*taj* ona’uy.
(Judas Iscariotea ahue’ nog Judasa ona’uy.)

23 —Aya’ada do’taj di’ o̱’nika’niga̱ do’hued hua’ataj on’nigpe̱ika’apo.
Kenomeytaj do’hued Apaga di’ o’maika’apo. Do’hued Apag doere
kenomeyennopo’yo o̱’i̱ka’apoy. 24 Aya’ada do’taj di’ ehue’ mo’e̱po
do’hued hua’ataj pe̱e̱hue’ o̱’nika’. Ken hua’a mo’pe̱e̱denig do’huedda
ehue’ o̱’e̱nok Apaga me’ta’mona’uyne ke’nen hua’a o’nona’ika’ne.
Konige̱po aya’da o’nona’de’uy, aya’da o’nonmadika’de’uy daka’
yan’nigpe̱ika’.

25 Opudomeyere e̱’i̱kade’te huakka’da o’nonmadikanhuahuika’denig’a
suhue’da huadak mo’nopo̱e̱. 26 Do Apagyo ijhua’depo do ijpaknok
Diosa ke’nen Noki̱re̱g mo’nigta’mona’apone. Opudtehuapa’
mo’nigta’mona’apone. Diosen Noki̱re̱ga̱ do’hued hua’ataj daka’
mo’nopoeanhua’apone. Mo’maboroayonhua’apone. Do’hued hua’a
okkahuehue’ ka’nike’po bo’tihuapokika’apone. Do’hued e’manmadika’
ona’ti mo’nopo̱e̱a̱’apone.

27 Opudomeytaj on’nopo’noeynoeyonpo o’nokhua’apone.
Do’huayo’da on’manopo’noeyika’ne. Aratbutnayo konigti
manopo’noeyahue’dik mo’i̱ka’ne. Do e’huade’te mepu’kehue’ ya̱’nepo
mididhue’ ya̱’nika’. 28 “Do’hued Apagte kurudyo̱ ijhua’apoy. Nogok
onte’ti ijtiakapoy. Opudere a̱’i̱kaya’po ijkumejapoy.” Kenda do’taj
opuda̱ e’pe̱e̱te o’nona’dene. Diosnayo nogi̱ti teynanada Huairi o̱’e̱.
Donayo suhue’da tey huairi i̱jje̱y. Konige̱po nogi̱ti di’ mene’. Nogi̱ti
di’ e̱’e̱de’te Apagyo o’hua’apo mo’nopo̱e̱po durugnanada mo’e̱a̱pone.
29 Kenda ijka’apoy kahued i̱jje̱nig o’nona’ne. Nogok kenda do e’kade’te
opudomey o’tiahuaydepo do’taj daka’ moknopo̱e̱a̱po, konige̱po kenda
kahued i̱jje̱nig o’nona’ne.

30 Toto' huairia bo'huatiakdeaponok oy nogiti huakka' batia'pakhue'
ijjeapoy. Toto'anayo do'taj dakhuea' ogkahue'dik ee'tada 31 doda ijpakpo
aya'tada a'manigbueyya'po Apagtaj ijnigpeenok medarakapone. Kenda
e'nogkade'te Apag Diostaj di' oika' aya'ada nopoe'dik o'neapo. Yanbo',
monhua'. —Jesúsa mona'uyne.

15

*Konig uva huakpi ijjey kenpa'ti huanigpeika'eri konig uva hua'opi o'ne.
Jesúsa kenda o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyate.*

1 Onte'ti oro' ke'nen huanigpeika'eriomeytaj Jesúsa monbatia'pakpo
monmadika'uy. Jesúsen huaknopoe'eriomey Diosen 'urua'da kagkike'po
konig ka'dik yanika' oro'taj mona'po,
—Diosen aratbuta Diosen 'urua'da kagkike'po doayo'da tihuapokdik
o'nene. Ken Diosen hueretda uva huakpi konig ijjepo kenpa'ti do'hued
aratbut konig uva hua'opi o'nepo do'hued hua'ataj on'nigpeika'po
do'taj o'noknopoika'apo. Do'hued Apagata konig uva huakpi huatoe'eri
oika'. Do'hued huaknopoe'eritaj daka' o'matoika'. 2 Uva huakpi
huatoe'eria huakutataj daka' o'tiahuayika'. Huakutaa uva huada
onhuadhue' e'ika'nayo ken huakutataj o'kutegepo o'en. Ken huakutataj
huada onhuadika'nok daka' o'toepo huakka'da onhuadapo. Ken
konigti do'hued Apaga do'hued huaknopoe'eritaj daka' o'batiahuaypo
do'hued hua'ataj onte'ti pakhue' e'ne'nayo Diosen onte'ti daka'
kahue' e'nika'nayo o'maenapo. Nogomeynayo do'hued hua'a
on'nigpeika'po, Diosen daka' on'kika'po, Diosa o'manopo'koyoika'nok
daka' o'manopo'toika'nok nogiti 'urua'da Diosen kika'dik o'neapo.
3 Opudomeytaj o'nonmadikika'nok do'hued hua'a mo'nigpeika'depo
'urunopo'da mo'edepo Diosen daka' kika'dik mo'eapone. 4 Uva
huati'oj ontiokteghue' eee'nayo huada onhuaddik o'ika'apo, en'tiokteg
eee'nayo huada onhuadhue'dik o'eapo. Konigti do'hued hua'ataj daka'
nigpeikahue' eee'nayo kenpa'ti do'taj daka' oknopoikahue' eee'nayo
Diosen 'uruda kikahue'dik mo'eapone. Konigepo do'hued hua'ataj
daka' yan'nigpeika', do'taj daka' yanoknopoika', kenda bo'kika'nok
opudomeyere ijjika'apoy on'nopo'toika'apone. Kenoka' Diosen
'urua'nanada kika'dik mo'eapone.

5 Do konig uva huakpi ijjepo opudomey konig uva huanti'oj mo'ene.
Opudomey Diosen 'urua'nanada kagkike'po on'tihuapokika'ne.
Aya'ada do'hued hua'ataj on'nigpeika'po do'taj daka' moknopoika'ne
kenpa'ti kenomeyere ijjika'po ijmanopo'toika'nok Diosen daka' kika'dik
o'neapo. Do'hua tihuapokhue' eee'nayopi' do'hua nopo'teypakahue'
eee'nayo dapita' Diosen 'uruda kikahue'dik o'neapo. 6 Kenomeya
do'taj oknopoikahue' o'nepo, do'hued hua'ataj nigpeikahue' o'nenok
kenomeytaj ijmaenapoy. Castiga ijmagkadhuahuika'aponok
pai'nanada on'nopo'unhuahuika'apo. Kenomey konig uva huanti'oj
huada onhuadhue' eee'te huatoe'eria o'kutegepo, o'maenapo, e'baayde'te
ta'akyo o'maenpo o'bakpaka'apo.

7 Do'taj moknopoika'po, do'hued hua'ataj mo'nigpeika'po katepi'
bo'pakpo mo'tiona'pakika'nok Diosa mo'nigka'apone.

8 Do'taj daka' eknopoika'te do'hued hua'ataj e'nigpeika'te ken konig
Diosen 'urua'nanada bo'kika'nok do'hued hueretda huanigpeika'eri
mo'enok kenpa'ti aratbut opudomeytaj bo'tiahuaypo "Dios 'urunanada

o̱'e̱po huadaknanada o'kika',” on'batia'pakapo. 9-10 Apaga do'taj huakka'
di' me'i̱ka'ne. Konigti doa di' o̱'nika'ne. Do'taj o'noknopo̱i̱ka'nok
on'nigpe̱i̱ka'nok opudomeytaj daka' di' o̱'nika'ne. Do konigti Apagtaj
ijnigpe̱i̱ka'nok do'taj di' me'i̱ka'ne.
11 Kenda o'nona'denok do'taj monigpe̱i̱ka'po durugnanada
mo'i̱ka'apone. 12 Huayahuaya di' yan'maika', huayahuaya huakka'
di' yan'maika'. Konig do'a huakka' di' o̱'nika'ne konigti huayahuaya
di' yan'maika' kenpa' do'hued e'mana' o̱'e̱. 13 Do'hued huadi'taj
huakka'nanada di' ijmaepo ijmanigbueyapoy. Konig do huakka' di'
o̱'nika'ne konigti huayahuaya di' yan'maika'. 14 Do'hued hua'ataj
e'nigpe̱i̱ka'nayo do'hued huadi' mo'i̱ka'apone. 15 Do'hued huanaba'
ehue' mo'e̱a̱pone. Do'hued huadi' mo'e̱a̱pone. Kenda ke'nen huairi
o'nopo̱i̱ka' huanaba'nayo nopo̱e̱hue' o̱'nika'. Do'hued huadi' mo'e̱nok
aya'da do'hued Apaga menanhuahuika'ne kenda opudomeytakon
o'nonanhuahuika'ne. 16 Konig opuden huamanmadika'eri huairi
hua̱ta̱e̱' do'taj oktie'eahue' o̱'ne'uyne. Diosen hua'a 'urunanada
ka̱gkike'po, huadakda ka̱gkike'po huayahuaya di' kan'maike'po kenpa'ti
huakka'tada Diosen huadak hua'a kan'manmadikanhuahuike'po
huakka'tada kan'manopo'kore'po opudomeytaj on'baktie'ea'uyne.
Aratbut Diostaj kanoknopounhuahuike'po o'nokbatie'ea'uynok.
Ken konig bo'kika'po konig do ijpaki mo'tiona'pakika'nok Apaga
mo'nigpe̱i̱ka'apone bo'tihuapokika'apone. 17 Konige̱po huayahuaya di'
yan'maika' onte'ti o'nona'ne, ken. —Jesúsa oro' huanigpe̱i̱ka'eriomeytaj
mona'uyne.

Oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eri aratbuta Jesústaj on'huadiaypo Jesúsen huanigpe̱i̱ka'eritakon yan'bahuadiayapet.

18 —Do'taj moknopo̱e̱nok do'hued huanigpe̱i̱ka'eri mo'e̱nok
oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eriomeya̱ mo'huadiayapone me'pukehue'
yane'. Do'taj huakkuruda menhuadiay'uyne kenda okkahuehue'
yanika'. 19 Konig dakhuea' huaka'eriomey on'nopo̱e̱po o̱gkika'
opudomey nopo̱e̱hue' mo'e̱po kikahue' mo'e̱nok dakhue'da
e'nopo̱e̱'nayopi' e'kika'nayopi' dakhuea' huaka'eria di' mae'dik
mo'e̱ne. Opudomeytanayo Diosa boktie'ea'uyne. Dakhuea' e'ka'taj
mo'nopo'yarea'denok dakhuea' huakika'eriomeya̱ bo'huadiayne. Oyda
Diosen 'urua'nanada bo'kika'nok bo'huadiayne. 20 Huanaba' huata'
huairionig yahue'eahue'dik o̱'e̱. O'nona'nig okkahuehue' yanika'.
Oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eria do'taj on'huadiaypo dakhuea' me'nogka'apone.
Opudomeytakon bo'huadiaypo dakhuea' mogka'apone. Do'taj
nigpe̱e̱hue' me'nikame'nig'a opudomeytakon nigpe̱e̱hue'dik mo'e̱a̱pone.
21 Cristo i̱jje̱nok moknopo̱e̱po mo'manbatia'paknok oknopo̱e̱hue'
hua̱e̱'eriomeya̱ bo'huadiaypo dakhuea' mogka'apone. Do'hued Apaga
me'ta'mona'uynigtaj o̱ki̱a̱hue' o̱'nepo bo'huadiayapone. 22 Do tiakhue'
e̱e̱'uynayo do'taj oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eria dakhuea' me'nogkame'ne
huaahue'dik o̱'nene. Do ijtiakde'uypo ijmanmadika'de'uypo dakhuea'
me'nogkame'ne huaa'dik o̱'nene. 23 Do Apag Diosere nogtida o̱'e̱nok
be'api' do'taj on'huadiaypo konigti Apagtakon on'huadiay. 24 Konig
Diosayo'da ka'dik o̱'e̱ do'hua kahue' e̱e̱'uynayo oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eria
dakhuea' me'nogkame'ne huaahue'dik o̱'nene. Konig Diosayo'da
ka'dik o̱'e̱ do'hua ijka'de'uynok oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eria kenda e'ka'te
mentiahuaydepo menhuadiaypo Apagtakon on'huadiay. 25 Kenda

ǫgka'apo adhuea'pane'ą huamanbatia'pakeria o'madoya'uyate konigti ǫgka'. "Dakhuea' kahue'da ęę'tada menhuadiayapone." Apagba'a oa'uyate.

26 Oknopǫęhue' huąę'eriomeyą opudomeytaj e'huadiayte mepu'kehue' yą'nepo Apag Dios o'paknok Diosen Nokįręg on'nigta'mona'apone. Diosen Nokįręg buttida do'taj moknopǫęą'apone. Opudomeyą huadak hua'a kan'batia'pakike'po Diosen Nokįręgą bo'tihuapokika'apone. 27 Huakkurunada doere mo'įka'uyne. Aya'da ijkikamey bo'tiahuayikame'ne. Aya'da ijmanmadika'uynig mo'pęika'uypo do'hued hua'a mo'batia'pakika'apone.

16

1-4 Do'hued huanigpęika'eri mo'ęnok judío huairiomeyą dakhue'nanada mogka'apone. Opudtaj digą' bo'huadiaypo judíoen huąitake' jakya' mokenapone. Kenpa'da mo'enapone. Nogokkon bo'arakapone. Diostaj oknopǫęhue' ǫ'nika'po, do'takon oknopǫęhue' ǫ'nika'po, on'arakpo Diostaj daka' o'nigpęey nama'da on'nopǫęąpo. Kenpa' huaboa'da o'nona'po ęgkade'te me'pukehue' ka'ne'po kenpa'ti daka' moknopǫępo oknopǫębatikhue' ka'ne'po kenpa' o'nona'ne. Kenoka' opudtaj e'huadiayte digą' ęgka'te kenda o'nona'nig mo'noponapet.

Huaknopǫę'eritaj Diosen Nokįręg ijta'mona'apoy. Jesúsa o'mana'uyate.

A'nenda opudere įjįkame'po kenda onahue' ǫ'nika'uyne. 5-6 Oynayo do'taj me'ta'mona'uynigte ijhuahua'deapoy. Do'hued Apag Diostaj ijhuahua'deapoy. Kenda mo'pęędepo suhue' ę'ęąda ¿Meyon i'hua'apo? onahue' ǫ'nene. 7 Opudomeytaj huadaknanada a'kikaya'po ę'ęąda kenpa'ti a'tihuapokikaya'po ę'ęąda do'hued huaojtaj ijhua'apoy. Do huahue' ęę'nayo kabatihuapoke'po Diosen Nokįręgtaj mata'monahue' ǫ'neaynig'a. Apagtaj ijhua'apopo Diosen Nokįręg opudomeytaj on'nigta'mona'apone. 8-11 Diosen Nokįręg on'nigta'monapone. Opudomeytaj o'tiakpo o'manopo'tǫęąpo. 'Urua'nanada bo'kika'nok dakhuea' huaka'eriomey bo'tiahuaydepo dakhuea' huakka'eri ǫ'ęy on'nopǫąpo. Kenpa'ti huadak hua'a mo'manika'nig'a on'pęędenig'a do'taj oknopǫęhue' ǫ'nepo dakhuea' huakka'eri ǫ'ęy on'nopǫęąpo. Diosen Nokįręgą o'manopǫęą'apo. Kenpa'ti do Apagyo e'huade'te Diosen 'urua'nanada o'kika'uy dakhuea' huaka'eriomeyą on'nopǫęąpo. Diosen Nokįręgą o'manopǫęą'apo. Diosyo do e'huade'te onte'ti tiahuayhue' ǫ'neapone. Toto' huairi dakhuea' huaka'eretaj nama'da on'nigpęępo do'taj medarakapone. Dakhuea' o'nogka'de'uynok Diosa castiga o'magka'apo. Diosen Nokįręgą kenda o'manopǫęą'apo. Konigępo toto' dakhuea' o'ka' Diosa oa'depo castiga ǫgka'apo, kenda on'nopǫęąpo. Ken konig Diosen Nokįręgą o'ka'apo. Buttida ijjay.

12 Nogįti huakka' huadak hua'a opudomeytaj e'manmadika'ta' ijpaknig'a oynayo nogįti manmadikahue'dik ǫ'nene konigępo oy nogįti menpa' nopǫęgkahue'dikda mo'ęne. 13 Diosen Nokįręgą opudomeytaj bo'huatiakapone. Diosen Nokįręg buttida huaa'eri ǫ'įka'. E'huatiakde'te do'taj huanopǫę' do'hued hua'a buttida monmadikika'apone. Ǫ'nenda o'nopǫępo onahue' mo'ęąpone. Kenda Diosa oa' mona'apone. Kenda ǫ'ęąponig o'manopǫęą'apo. 14 Do'hued huadak hua'a opudomeytaj mo'nopǫęą'aponok do huadakda įjįka'nig huadakda ijkika'nig Diosen

Nokiregą o'manopoęą'apo. 15 Aya'da Apaga o'nopoę do'huakon ijnopoęy.
Aya'da Apaga o'toika'nig do'huakon ijtoikay. Aya'da Apaga o'kika'nig
do'huakon ijkikay. Konigępo Diosen Nokiregą do'hued e'nopoę'
mo'nopoęą'apone. Dios konig o'ę mo'nopoęą'apone. —Jesúsa oro'taj
mona'po.

Jesúsen huanigpęika'eri suhue' ę'ika' a'ti mo'madurugpakapo. Jesúsa o'batia'pakuy.

16 —Apag Diosyo ijhua'aponok a'timon do'taj onte'ti tiahuayhue'
o'neapone. Nogokda onte'ti on'tiahuayapone. —Jesúsa mona'uyne.
17 —¿Katia' yaa'. Be'a mo'nopoenka'? "A'timon do'taj onte'ti tiahuay-
hue' o'neapone. Nogokda a'timon onte'ti on'tiahuayapone, Apag
Diosyo ijhua'aponok." Oro'taj kenpa' mona'ne. 18 "A'timon do'taj
tiahuayhue' o'neapone," mona'ne kenda nopogkahue' o'ey. —Jesúsen
huanigpęika'eria suhue'ada huayahuaya on'batia'pakuy.
19 Kenda oro' huayahuaya o'batia'pak'uynig Jesúsa moknopoępo
mona'po,
—A'timon do'taj onte'ti tiahuayhue' o'neapone. Nogokda
a'timon onte'ti on'tiahuayapone. O'nona'dene. ¿Katia' yaa'?
¿Be'a mo'nopoenka'? Kenda e'nopoę'ta' bo'pakpo huayahuaya
mo'batia'paknig'a. 20 Do e'bueyde'te suhue'nada mo'ęąpone. Pai'nada
mo'bahuikapone. Oknopoęhue' huąę'erinayo durugda o'neapo.
Pai'nanada ę'ęąda onte'ti durugnanada mo'ęąpone. E'noyhuadde'te
do'taj on'tiahuaypo durugnanada mo'ęąpone. 21 Ettone' on'si'popakpo
pai'nanada on'nopo'ęnig'a on'si'popakdepo pai'nanada e'nopo'ende'
o'nokkahue'apo. Yobed on'toędepo on'durugpak. 22 Ken konig
mo'ęne. A'ti ijbueyapoy mo'nopoędepo pai'nanada mo'ęąponig'a
onte'ti ijnoyhuaddepo do'taj bo'tiahuayapopo durugnanada mo'ęąpone.
Durugnopo'da mo'ęąpone. Be'api' durugnopo' ę'ika' batikahue'dik
mo'ęąpone. Buttida ijjay. —Jesúsa mona'po.
23 —Nogok Diosen Nokiregą mo'nopo'toędenok do'hued
hua'a 'urunanada mo'nopoęąpo. O'nona'nig, ¿katia' ia'? do'taj
onahue'dik o'neapone kenoka'. Do'hued huanigpęika'eri mo'ępo
do'taj moknopoępo katepi' bo'pakpo Apagtaj e'tiona'pakde'te
bo'yokika'apone. Buttida ijjay. 24 Do'hueddiktaj daka' yanoknopoępo,
konig do ijpaknig Apagtaj tiona'pakhued mo'ędepo, do'hueddiktaj
daka' yanoknopoępo konig ijpaknok Diostaj yan'tiona'pakikati'.
Diosa mo'pęika'po mo'nigka'apone. Durugnanada ka'nike'po Diosa
mo'pęika'po mogka'apone.

Jesucristo toto' huairitaj kenpa'ti oknopoęhue' huąę'eritaj nigpęęhue' o'ika'uy. Konig huayakhue' huaka'eri o'uyate.

25 A'nen konig o'ę o'nonbatia'pakpo o'nonmadikikame'ne. A'tinayo
onte'ti ken konig onmadikahue' o'neaponig'a Apagtaj daka'da
o'noknopoęą'apone. 26 Nogok do'hueddik daka' moknopoępo do
konig ijpaknok Apagtaj mo'tiona'pakika'apo. Donayo Apagtaj
nigtiona'pakhue'dik ijjika'apoy. 27 Apag Diosada di' mo'ępo. Do'taj
di' o'nenok do'taj o'noknopoęnok Apag Diosya' o'tiakuy o'noknopoęnok
Apagąda di' mo'ępo mo'pęika'apone. 28 Apagere ijjika'uy. Apag Diosya'
ijjorokpo aratbutte ijtiakuy. Aratbutere ijmaunhuahuika'depo onte'ti
aratbutya' ijbakhua'apoy. Apagte ijhua'apoy. —Jesúsa mona'uyne.

29 —Oynayo daka'da ona'ne. Nopoenka'dik o̱'e̱y. A'nen konig o̱'e̱
on'batia'pakikame'nig noponkahue'dik o̱'i̱ka'uy oro'. Oynayo konig o̱'e̱
onbatia'pakhue' o̱'e̱ne. 30 Aya'da o'nopo̱e̱ oro'omey oynayo o'nopo̱e̱y.
Huanopoya'da kateapi' o'nopo̱i̱kay soatayo' o'nopo̱i̱ka'nig aya'da
kenda i'nopo̱i̱ka'nok Diosya' o'tiakuyate o'nopo̱e̱y. —Oro'omey Jesúsen
huanigpe̱i̱ka'eria ona'uy.
31 —Menpa' oy do'taj hueretda yoknopo̱e̱ ea'ada 32 oyda nogyon
nogyon o'nokbahua'apone. Aya'ada o'nokbahua'apone. Opudomeyen
jakyoda o'nokbahua'apone. Nogtia'da o'nenonaponig'a nogtia'da
ehue' i̱jje̱y do'hued Apagere i̱jje̱a̱poy. 33 Kenda o'nona'denok Diostaj
'urunopo'da mo'i̱ka'apone kenpa'ti Diostaj mo'nopo'noeyapone.
Oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eriomeya̱ bo'huadiaypo dakhuea' mogka'aponig'a
yan'nopo'teypakpo do'taj daka' yanoknopo̱i̱ka'. Doa toto' huairitaj
kenpa'ti oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eritaj nigpe̱e̱hue' i̱jika'uy. Toto'taj
huayakhue' huaka'eri i̱jje̱y. —Jesúsa oro' huanigpe̱i̱ka'eritaj mona'uyne.

17

Jesúsa huaknopo̱e̱'eritaj o'nigtiona'pakuyate.

1 Oro'omeytaj Jesúsa kenda mona'depo kurudyo̱ o'mabopo Apag
Diostaj o'tiona'pakpo,
—Q̱'nensi'po i̱jje̱po, Apag. Oy o̱'nensi'poa kamanigbueye'po, kamanig-
noyhuade'po, kurudyo̱ onere kabehuike'po, onere teyda kamanike'po
kenpa'ti "huadakda o'ka'," aya'ada kan'batia'pakike'. Kenda do e'kade'te
"Dios 'urua'nanada o'kika'," aya'ada kan'batia'pakike'. 2 Q̱'na o'pakpo
aya'tada me'bayokne. Diosere kamanoeanhuahuike'po. Teya'da
megka'nok aya'tada mana'dik i̱jje̱nok konige̱po aya'ada aratbut
nigpe̱i̱ka'dik mo'i̱ka'apone. 3 Hueretda Dios i̱'i̱ika', aya'en huairida
i̱'i̱ka'ne, aya'tada di' i'maika'ne, buttida i'ika'ne, aya'ada ontaj daka'
moknopo̱e̱po, do Jesucristotakon moknopo̱e̱po oro'ere durugda
mo'noeonhuahuika'apone. Do'taj me'ta'mona'uyne. 4 In huadariyo
aratbutere i̱jjunhuahuika'depo o̱'nen hua'a ijkadhuahuika'depo ontaj
ijnigpeunhuahuika'depo aya'da i'paknig kenda ijkuhuitdenok konige̱po
"Apag Dios huadaknanada o̱'e̱. 'Urua'nanada o'kika'," aratbuta
on'batia'pakapo. 5 Oyedda o̱'nenbayo onte be'tobehuik. Onere meto̱i̱ka'.
Durugtenanada meto̱i̱ka'. Konig a'nennanada onere i̱ji̱ka'po teynanada
ijmanika'nig onte'ti konigti megka'.
6 Huakka' huadariyo hua̱e̱'eri me'nigbaktie'ea'uyne, Pag.
Q̱'nen o̱'nenok "do'hued huadak hua'a daka' yamanmadikikati'," ona'uyne.
Q̱'nen huadak hua'a ijmanmadikadhuahua'dey, ontaj ijmaknopo̱e̱a̱'denok o̱'nen huadak hua'a on'nigpe̱e̱de. 7 Aya'da
ijkika'nig, be'tihuapokika'nok ijkikay kenpa'ti be'teypakika'nok
'urua'nanada ijkikay. Q̱'nen huadak hua'a me'nopo̱e̱a̱'ika'nok.
Kenda do'hued huaknopo̱e̱'eriomeya̱ on'nopo̱e̱de. 8 Q̱'nen huak-
tie'ea'eriomeytaj o̱'nen huadak hua'a do'hua ijmananhuahuika'denok
on'pakpo on'nigpe̱i̱ka'de. Me'ta'mona'uyne kenpa'ti Diosya' o'tiakuy
on'nopo̱e̱. 9 Do'hued huaknopo̱e̱'eritaj ijmationa'pakpo, nog aratbuttaj
mationa'pakhue' i̱jje̱po. Q̱'nendation o̱'nenok daka' yamato̱i̱ka' 10 Q̱'nen
huaknopo̱e̱'eri do'taj me'bayokuyne. Do'hued onmaenig o'nenkon
i'tamaika'ne. Q̱'nen daka' mo'nigpe̱i̱ka'nok o̱'nen 'urua'da o̱gkika'nok
huadakda o̱'e̱ kenpa'ti Diosen Huasi'po o̱'e̱ aratbuta on'nopo̱e̱po

‘Dakiti Dios’ on’batia’pakika’. 11 In huadariyo noikahue’ ijjeapopo
o’nen huaknopoe’eritaj ijbakhua’apopo onte ijbaktiakapoy. O’nen
indariyo o’nika’ponok huadaknanada i’ika’po teynanada i’ika’po
o’nen huaknopoe’eritaj daka’ yabatihuapokika’. Daka’ kagkike’po
yabatihuapokika’. Dakhuea’ kahue’ ka’nike’po yabatiokika’. O’nen
huaknopoe’eri daka’ kanoknopoike’po yabatihuapokika’. Kenpa’ti
huayahuaya di’ kan’maike’po yabatihuapokika’, Pag. Oro’ onpapayo’
ondikyo’ o’pakikay kenomeykon konigti kan’pake’po yabatihuapokika’.
12 Indariyo o’nen huanigpeika’eriere ijika’po do’taj teyda o’yoknok
o’nen huabaktie’ea’eritaj huadakyo’ kagkike’po ijbatihuapokika’po,
ijbatiokika’po, daka’ ijmatoika’uy. Okbatikhue’da aya’ada daka’
o’noknopoika’depo nogtia’da oknopoebatikdepo kenpa’da o’bueyapo.
Diosyo huahue’dik o’eapo. Kenda Apagba’a oa’uy.

13 Oy onte ijbakbehuikapoy. O’nen huabaktie’ea’eri huakka’
kan’durugpake’po konig do ontaj ijnigpeika’po durugnanada ijjikay
kenomey konigti durugnanada ka’nike’po konigepo ontaj daka’
ijtiona’pakonhua’po, onte huahued ijtiona’pakonhuay. 14 O’nen
hua’a ijmanmadikadhuahuika’uy. O’nen hua’a huakka’ on’pakpo
on’nigpeika’po, konig oknopoehue’ huaeriomey ogkika’nig
onte’ti kahue’ o’nika’po kenpa’ti do’hua konig oknopoehue’
huaeri ogkika’nig kahue’ ijjikay. Do konig ijkikay konigti o’nen
huaknopoika’eria ogkika’nok konigepo oknopoehue’ huaeria
diga’ on’bahuadiaypo. 15 O’nen huabaktie’ea’eritaj ijmatoika’po
in huadariyo dakhuea’ huakka’eriomeyere o’nika’. Oknopoehue’
huaeriya’ yamaktorok tiona’pakhue’ ijjenok toto’ engañ a huaka’eritaj
yabatiokika’. Toto’ engañ a kahue’dik kamae’po, ijtiona’paki. 16 Konig
oknopoehue’ huaeriomey ogkika’nig konigti kahue’ ijjikay. O’nen
huaknopoeriomey kenpa’ti dakhuea’ kikahue’ o’nika’po. 17 O’nen
hua’a buttida o’ika’. Buttida hua’a on’peenok ’urunopoa’da yamagkika’.
O’nen buttida hua’a kan’nigpeike’po yabatihuapokika’. Ontayo’da
kan’pakike’po yabatihuapokika’. 18 Oknopoehue’ huaeriomeyte
me’ta’mona’uyne. Konig do’taj me’ta’mona’uyne konigti o’nen
huabaktie’ea’eritaj oknopoehue’ huaeriomeyte ijmata’mona’dey.
19 O’nen buttida hua’ayo’da kan’nigpeike’po, do konig huakkurueria
o’nen hua’ayo’da ijnigpeikay.

20 Inomey o’nen huabaktie’ea’eriomey do’hued huadak hua’a
o’nonbatia’pakonhuahuika’apone. Nogok nogok do’taj huakka’ananada
moknopoeapone. Huakka’ananada do’taj mo’nigpeika’apone.
Kenomeytakon ijmationa’paki. 21 Do’huednopo’yo i’ika’ne. On konig
i’pakika’ konigti do ijpakikay. On konig di’ i’maika’ konigti do di’
ijmaikay, onpapayo’ o’ika’ne. Konigti aya’ada oro’en huaknopoe’eri
oro’omeytaj konigti kanoknopoike’po, konig oro’ di’ o’maikay
konigti di’ kan’maike’po, konig oro’ konigti o’pakikay kenomeyakon
konigti kan’pakike’po ijmationa’paki, Pag. Ken, aya’ada kenomeytaj
on’batiahuaydepo on’peedepo do’taj Apag Diosa o’ta’mona’uy nopoe’dik
ya’neapet. 22-23 Do’huednopo’yo i’ika’ne, me’nopo’toika’ne. Konig
nogtida o’ene. Konigyo’ o’pakika’ne. Konigyo’ o’nopoika’ne. Oro’ konig
nogtida kan’pakike’po, oro’ konig di’ kan’maike’po, oro’ konig nogtida
ka’nike’po ijmanopo’toikay. Ontaj konigti kanoknopoike’po, konigti
kan’nigpeike’po do’taj me’ta’mona’uyne, do’taj di’ me’ika’ne, konigti

huaknopo̱e̱’eritaj di’ mo’i̱ka’ne, aya’ aratbuta nopo̱e̱’dik ya̱’neapetpi’.
24 Aya’ do’hued huaknopo̱e̱’ do’taj me’bayokuyne, huakkurunada
di’ o̱’e̱nok doere ka’nike’po on huakkuruda i’paknok do’hua
onere huaboro’ huairi i̱ji̱ka’po, onere ’urunanada i̱ji̱ka’po, onere
teynanada i̱ji̱ka’nok tiahuaydik me’nike’po, Pag. 25 Aya’ oknopo̱e̱hue’
hua̱e̱’eriomey ontaj o̱ki̱e̱hue’ mo’e̱nig’a do’huanayo ontaj o̱ki̱e̱’ne
kenpa’ti do’taj o’ta’mona’uy do’hued huanigpe̱i̱ka’eria moknopo̱e̱ne,
Pag. Kenpa’da huadaknanada i̱’i̱ka’ne, Pag. 26 O̱’na konig o̱’e̱,
do’hued huanigpe̱i̱ka’eritaj ijmanopo̱e̱a̱’demey. Kenpa’ti nogi̱ti nogi̱ti
ijmanopo̱e̱a̱’apoy. Do’taj huakka’ di’da o̱’i̱ka’ne. Kenomeykon konigti
huakka’ di’ kan’maike’ kenpa’ti do’hua kamanopo’to̱i̱ke’po nogi̱ti nogi̱ti
ijmanopo̱e̱a̱’apoy, Pag. —Jesúsa Apagtaj o’tiona’pakuy.

18

Jesústaj sorotataj on’tohua’uyate.
(Mt. 26.47-56; Mr. 14.43-50; Lc. 22.47-53)

1 Jesús kenda o’tiona’pakdepo o’hua’uy. Oro’ ke’nen
huanigpe̱i̱ka’eriere o’hua’uy. O’hua’po Cedrón huatota’pote o’pokonpo
ta’bayo o’kudon’uy. Jesús huanigpe̱i̱ka’eriere on’kudon’uy. 2 Judas judío
huairitaj Jesústaj nama’da o’bayokapopo, ken ta’bayo o̱’e̱taj o’nopo̱e̱’uy.
Nogok nogok oro’ huanigpe̱i̱ka’eriere Jesúsa ke̱yo̱ o’kupopakika’uypo
kena’po Jesús ke̱yo̱ o̱’e̱taj o’nopo̱e̱’uy. 3 Ken ta’bayo Judas o’hua’po,
huakka’ sorotataj o’batohua’po, Diosen jak huato̱e̱’eri sorotatatakon
o’batohua’uyate. Diosen jak huato̱e̱’eri sorotatatakon fariseo huairia
sacerdote huairierea on’mata’mona’uyate. Siro kenpa’ti hue̱ypa
on’tohua’po. Sikyo o̱’e̱nok huakjey on’tohua’bed’uyate. Ta’bayo
Jesúste on’huatiakbed’uyate. 4 O’nokye̱depo Jesúsa aya’da kenda
me’nogka’apone e’nopo̱e̱’ada o’madejpo,
—¿Be’taj bo’uk? —Jesús o’mana’uy.
5 —Jesús Nazareteritaj o’uki. —O’nona’uy.
—In do i̱jje̱y. —Jesúsa o’mana’uy.
Judas judío huairitaj Jesústaj nama’da o’bayokpo sorotataere
on’tobo’uy. 6 “In do i̱jje̱y.” Jesúsa e’mana’te on’mididonpo on’ta’nionpo
on’hue̱kon’uy.
7 —¿Be’taj bo’uk? —Onte’ti o’mana’uy.
—Jesús Nazareteritaj o’uki. —O’nona’uy.
8 —In do i̱jje̱y. Huaboa’da o’nona’dene. Do’taj e’uknayo inomey
do’hued huanigpe̱i̱ka’eritaj magkahue’ ya̱’nepo kentaj batohuahue’
yane’. —Jesúsa o’mana’uy.
9 Kenda huaboa’da oa’me’nig magkahue’ ka’ne’po kenda o’mana’.
“Kenomeytaj Diosa do’taj beyokuyne nogtipi’ ehue’ okbatikhue’
o̱’neapone.” Huaboa’da Jesúsa moname’ne. 10 Kenoka’ Simón Pedroa
siroa e̱’ta̱e̱’ o’edpo o’bapadenpo sacerdoteen huanaba’taj huapesod
huada’kopen o’pesodokhue’uy. Ke’nendik Malco o̱’u̱y.
11 —Keje’, kahue’ ya̱e̱’. Siro huato̱e̱’yo yakuda̱’. Kenda Apag Diosa
o’paknok pai’nanada nopo’e̱dik i̱jje̱a̱poy. —Jesúsa Pedrotaj ona’uy.

Sacerdote huairite Jesústaj on’tohua’uy.
(Mt. 26.57-58; Mr. 14.53-54; Lc. 22.54)

12 Ken huakka’ sorotataj sorotataj huairiere, Diosen jak huato̱e̱’eria
sorotataj Jesústaj on’ta’kuypo, huaba’ on’ba’tinuku’uy. 13 Huakkuruda

Anástaj on'huatohua'uy. Anás Caifásen huahueyhuey o'enok,
on'huatohua'po, Caifás kenbayokte sacerdote huairi o'uyate. 14 Aya'
judío aratbut mabueyhue' ka'ne'po nogtiada e'manigbueynayo oro'taj
huadakda o'eapo. Kenpa' Caifás judío huairitaj o'batia'pakme'te.

"Jesúsen huanigpeika'eri ehue' ijjey." Pedroa oa'uy.
(Mt. 26.69-70; Mr. 14.66-68; Lc. 22.55-57)

15 Simón Pedro doere Jesústaj o'tahua'uy. Sacerdote huairi do'taj
huadak mekiê'nok sacerdote huairien jak e'tiokpaka'yo Jesúsere
ijkudon'uy. 16 E'tiokpaka' kurute akbogpete Pedro o'boato'nok, do
mune'yotaj akbogpe huatoe'eritaj ijhuahua'po, "Yakuda'," yona'po
Pedrotaj ijtokudon'uy.
17 —¿Ken huabokereken huanigpeika'eri o'na menpa' i'e? —Mune'yo
akbogpe huatae'eria Pedrotaj ona'uy.
—Do ehue' ijjey. —Pedroa ona'uy.
18 Juju' o'enok, huanaba'ere Diosen jak huatoe'eriere ta'ak ogka'uy.
Asoʼukkaya'po on'timabo'uy. Pedrokon kenomeyere asoʼukkaya'po
ta'akte o'bo'uy.

Sacerdote huairia Jesústaj ona'uy.
(Mt. 26.59-66; Mr. 14.55-64; Lc. 22.66-71)

19 "¿O'nen huanigpeika'eri meniga' i'tae? ¿Kate i'manmadikika'?" Sac-
erdote huairia Jesústaj ona'uy.
20 —Aya' aratbuta men'peepo ijmanmadikanhuahua'mey. Judíoen
huaitake' jakyo ijmanmadikika'mey. Kenpa'ti Diosen jakyo
ijmanmadikika'mey. Judío ogkupopakika' keya'ti ijmanmadikika'mey.
Ireg ireg manmadikahue' ijjika'mey. 21 "¿Kate i'manmadikika'?"
¿Mena'po do'taj ona'? Aya'ada do'taj men'peeika'ne, "¿Jesúsa katea'
monmadikame'?" Kenomeytaj yamana'. Kenda ijmana'mey kenomeya
on'nopoe. —Jesúsa sacerdote huairitaj ona'uy.
22 Kenda ea'te nogtida Diosen jak huatoe'eria sorotataj Jesústaj huaba'a
o'pebaspo,
—Sacerdote huairitaj dakhuea' ia'. —Jesústaj kame'pukone'po ona'uy.
23 —Nama'da onahue' ijjeynig'a, nama'da doa ena'nayo kenda
nama'da ia'ne mena'. Huadakda doa yona'nig'a mena'po o'pebas.
—Jesús ona'uy.
24 Caifás sacerdote huairite Anása o'ta'mona'uy. On'tinukupo
o'ta'mona'uy.

Onte'ti botta'a'te "Jesúsen huanigpeika'eri ehue' ijjey." Pedroa ona'uy.
(Mt. 26.71-75; Mr. 14.69-72; Lc. 22.58-62)

25 Kenoka' Pedro ta'akte asoʼukkaya'po e'bote,
—¿Jesúsen huanigpeika'eri menpa' i'e? —O'nona'uy.
—Ehue', Jesúsen huanigpeika'eri ehue' ijjey. —Pedroa o'mana'uy.
26 Ken, nogtida sacerdote huairien huanaba' o'epo. Ke'nen huabettaj
Pedroa o'pesod'oktegnig. Ke'nakon Pedrotaj ona'po,
—¿Jesúsere ta'bayo on'taj o'tiahuaynig menpa' i'e? —Ona'uy.
27 —Ehue'. —Onte'ti Pedroa ona'uy. Kenpa' eade'te huatahuaja
o'sipog'uy.

Jesústaj Pilatotekon on'tohua'uy.
(Mt. 27.1-2, 11-14; Mr. 15.1-5; Lc. 23.1-5)

28 Caifásen jakya' Jesústaj on'tohua'po, Roma huairien jakyo on'tohua'.
Judío huairi e'arakta' o'deretpakpo on'tohua'uy. Sikyoednada o̱'u̱y.
Roma huairien jakyo judío aratbut kudhue'dik o̱'ne'uy. Judío aratbut
nog aratbuten jakyo kudhue'dik o̱'ne'uynok, judío huakkurueri isi'po
mabueyhue' o̱'nuy okkahuehue' fiesta aypo e'bape'ta' on'pakpo, Roma
huairien jakyo kudhue'dik o̱'ne, e'kudnayo, judío huakkurueri isi'po
mabueyhue' o̱'nuy fiesta aypo bapehue'dik o̱'ne'uy. 29 Jakyo kudhue'dik
o̱'ne'nok jak kurute Pilato o'mahua̱o̱ro̱konpo,

—¿In huabokerek kate dakhuea' yaka'? ¿Katia' bo'huaa'? —Pilatoa
judío huairitaj o'mana'uy.

30 —Dakhuea' huaka'eri o̱'e̱nok onte o'totiaki. Dakhuea' kahue'
e̱e̱'nayo ontaj yokhue' o̱'e̱a̱nig'a. —Judío huairia o'nona'uy.

31 —Yan'tohua'. Konig opuden adhuea'pane' on'mana'uyate castiga
ya̱g'kati'. —Pilatoa o'mana'uy.

—Dakhuea' huaka'eritaj oro'nayo arakhue'dik o̱'e̱y. Opuda̱ Roma jak
hua̱e̱'eria dakhuea' huaka'eritaj cruzte arakdik mo'e̱ne. —Judío huairia
o'nona'uy.

32 "Cruz hue̱ypate nog aratbut me'darakapone." Jesúsa oame'nig.
Konige̱po "Cruzte kabueye'po," Judío huairia o'deretpakpo kenpayo'
Pilatotaj o'nona'uy. 33 Roma huairien jakyo Pilato o'kudonpo onte'ti.
Jesústaj o'tokudpo ona'po,

—¿Judío aratbuten gobierno huairi menpa' i̱'e̱? —Jesústaj ona'uyate.

34 —¿Menpa' onda i'nopo̱e̱po do'taj mena'? ¿Menpa' nogomey kenpa'
mona'nok mena'? —Jesúsa Pilatotaj ona'uyate.

35 —Ehue', kenda e'nopo̱e̱'ta' pakhue' i̱jje̱po judío aratbut ehue' i̱jje̱y.
O̱'nen aratbuta sacerdote huairierea do'taj mennigtotiakne. ¿Kate
i'kame'? —Pilatoa ona'uyate.

36 —In huadariyo aratbuten gobierno huairi ehue' i̱jje̱y. In huadariyo
gobierno huairi doa e̱e̱'nayo judío huairia do'taj en'tohua'te do'hued
huanigpe̱ika'eria do'taj men'tioka'po yan'magkaymet. In huadariyo
gobierno huairi ehue' i̱jje̱y. —Jesúsa ona'uyate.

37 —¿Huairi i̱'e̱ on? —Ken Pilatoa ona'uyate.

—E̱e̱', doa huairi i̱jje̱y. Kenda ia'ne. Huaknopo̱e̱'erien huairi a̱'e̱ya̱'po
kurudya̱' ijhuarakpo isi'poe̱'uypo. Konig Dios o̱'e̱ aratbuttaj buttida
a'manopo̱e̱a̱ya'po Diosya' ijhuarak'uy. Diostaj buttida hua'a aya'ada
e'pe̱e̱ta' on'pakpo do'taj on'nigpe̱ika'. Nogomey buttida hua'a pakhue'
o̱'nepo do'taj pe̱e̱hue' me'nika'ne. —Jesúsa ona'uyate.

38 —¿Kate buttida hua'a ya̱'e̱? —Pilatoa ona'uyate.

Jesústaj cruzte yadarakti' Pilatoa o'mana'uyate.
(Mt. 27.15-31; Mr. 15.6-20; Lc. 23.13-25)

Kenda ea'te judío aratbuttaj o'mahua̱o̱ro̱konpo,

—Jesúsa katepi' dakhuea' kahue'da o̱'i̱kame'te, yoknopo̱e̱y. 39 Ken
konig opuda̱ bo'kika' judío huakkurueri isi'po mabueyhue' o̱'nuy
okkahuehue' fiestate opud bo'paknok nogtida huabakuda̱' jakya'
o'nigo̱ro̱ka'ika'ne. ¿Judíoen huairi hua̱e̱' menpa' e'nigo̱ro̱ka'ta' bo'pak?
—Pilatoa o'mana'uy.

40 —Ehue', kentaj pakhue' o̱'e̱y. Barrabástaj mo'nigo̱ro̱ka'. —Ayada
o'nokoy'uy. Barrabás huabere'eri o̱'u̱yate.

19

1 Kenoka' "Jesústaj yan'tohua', yan'bitbitti'." O'mana'po Pilatoa
sorotatataj o'mata'mona'uy. 2 Sorotataj on'bitbitdepo e'pidonbij
on'kuokka'po Jesústaj on'kuota'uyate. Okayagda huaok on'ota'uy.
Okayag huaok gobierno huairiayo'da on'otika' konig. 3 On'huahua'po,
—¡Yanoeunhuahuikati', judío gobierno huairi! —Sorotataa on'tierikpo
o'nona'po, huaba'a on'pebas'uyate.
4 Onte'ti Pilato o'mahuạọrọkonpo,
—Ẹyạ', opudte Jesústaj ijtọrọkdey. Dakhuea' sigpi' kahue' ọ'ịka',
yan'nopọẹ'. —Judío aratbuttaj o'mana'uy.
5 Ken, e'pidonbij huakuok o'kuotdepo okayag o'otdepo, Jesúsa
ọ'ọrọk'uy.
—¡In huabokerek ọ'ẹ! Yan'tiahuay'. —Pilatoa o'mana'uy.
6 Sacerdote huairiere Diosen jak huatọẹ'eri Jesústaj on'tiahuaydepo,
o'dokoypo,
—Huẹypa cruzte yadarak. Huẹypa cruzte yadarak. —'Utta'da
o'dokoy'uy.
—Opudạ yan'pakpo yan'tohua'. Huẹypa cruzte yan'pakpo yadarak.
Ke'na dakhuea' sigpi' kahue' ọ'ịka' ijnopọẹy. —Pilatoa o'mana'uy.
7 —Oro'en huadik e'mana' o'tọẹy. Ke'na bueydik ọ'ẹ, oa'. "Diosen
Huasi'po ịjjẹy." Oa'nok bueydik ọ'ẹ. —Judío huairia o'nona'uy.
8 Kenpa' o'pẹẹdepo Pilato nogịti o'mididpo 9 onte'ti gobierno huairien
jakyo o'kudonpo,
—¿Meyọ huạẹ'eri ị'ẹ? ¿Be'a ị'ẹ? —Jesústaj ena'tada Jesúsa a'tokhue'da
ọ'ụyate.
10 —¿Menapa' do'taj a'tokhue' ọkẹ? Do gobierno huairi ịjjẹpo, ontaj
ọrọka'dik me'ẹne. Kenpa'ti huẹypa cruzte arakdik me'ẹne. ¿Menpa'
i'nopọẹ? —Pilatoa Jesústaj ona'uy.
11 —Diosa o'paknok gobierno huairi ị'ẹpo do'taj huẹypa cruzte
arakdik ọ'ẹne. Judío huabokereka on'taj bo'yokne kena'taj dakhuea'da
me'nogka'ne. Ọ'nanayo suhue'da dakhuea' ọgka'ne. —Jesúsa ona'uyate.
12 Kenda Pilato o'pẹẹdepo e'ọrọka'ta' o'pakpo, monig ọrọka'dik ịjjẹy
o'nopọẹpo o'uk'uynig'a, judíoa o'dokoypo,
—Kentaj ọrọkahue' yạẹ', kentaj e'ọrọkanayo Roma gobierno huantopa
huairia ontaj onte'ti pakhue' ọ'ẹpo o'enapo. César ọ'nen huantopa
ọ'ẹnok. Be'api' "Do huairi ịjjẹy," huata'da e'huaa'nayo Césaren taka'
ọ'ẹnok arakdik ọ'ẹ. —Judío huairia 'utta'da o'dokoy'uy.
13 Kenda Pilato o'pẹẹdepo Jesústaj o'tọrọkonpo huantopa huahuadte
o'huadato'uy. Kenda judíoen hua'a o'dikka' Gabata. Huid'aytate ọ'ụy.
14 A'ti tokhuadạ' o'huadapo kenpa'ti eme'te judíoen okmapịẹ'ahuaddik
huame'noe ọ'ẹạponok,
—In ọ'nen huairi mo'tạẹne. —Pilatoa judío huairitaj o'mana'uy.
15 —Yaarak. Yaarak. Ọhuẹyen cruzte yabeta'. —Judío huairia
o'dokoy'uy.
—¿Opuden huairitaj menpa' ọhuẹyen cruzte doa e'beta'ta' bo'pak? —
Pilatoa o'mana'uy.
—Roma huantopa César kenyo'da motạẹne. —Sacerdote huairiomeyạ
o'nona'uy.
16 Kenoka' Pilato kenomeytaj o'manigpẹẹpo ọhuẹyen cruzte
kan'arake'po o'mana'uy.

Roma sorotataj huẹypa cruzte siropia on'tịọgko'ea'po on'beta'uy.
(Mt. 27.32-44; Mr. 15.21-32; Lc. 23.26-43)

17 Ken Jesústaj on'tohua'uy. Ke'nen huẹypa cruz Jesús o'tohua'uy.
Ote' huadik Huakuai'te o'tohua'uy. Ken ote' judíoen huadik ọ'ẹ
Gólgota. 18 Kente ẹkyẹde'te Roma sorotataj huẹypa cruzte siropia
on'tịọgko'ea'po on'beta'uy. Kenpa'ti nog botta' huabokerektaj huẹypa
cruzte on'mabeta'po, nogkore' nogkore'pen on'mabeta'uy. Jesústaj
nopoyo cruzte on'beta'uy. 19 "Jesús Nazareteri judíoen gobierno
huairi ọ'ẹ." Huaente yan'madoya'po, cruz kutapen yan'beta', Pilatoa
o'mana'nok on'madoya'po on'beta'uy. 20 Huakka'ada judíoa e'madoya'
on'tiahuay'uy. Ken huẹypa cruzte en'betta'te huakka' jak Jerusalén
'ibodteda ọ'ẹnok, kena'po huakka'ada judíoa e'madoya' on'tiahuay'uy.
Judíoen hua'ate on'madoya'po, Roma huạẹ'erien hua'ate on'madoya'po,
kenpa'ti griego hua'ate on'madoya'uy.

21 —"Judíoen huairi ọ'ẹ," madoyahue' yạẹ'. "Judíoen huairi ịjjẹy," in
huabokerek oame'te. Kenpa' yamadoya'. —Judío sacerdote huairia
Pilatotaj o'nona'uy.

22 —Keje', kenda ijmadoyay kenpa'da ijmadoya'dey. —Pilatoa
o'mana'uy.

23 Sorotataj Jesústaj on'beta'depo botta' botta'a ke'nen yudtaj nogti
nogti on'de'e'uy. Kenpa'ti ke'nen huaok tiokhuihuihue' nogtida huaok
ọ'ẹnok,

24 —Huishue' mo'ne. Be'a e'dik a'nopọẹya'po huid okmo mo'nen'ẹ. —
Onpapayo' sorotataj o'dadpo, ken konig Apagba'te oa'uyate, "Do'hued
yudtaj nogti nogti yan'de'eapet. Do'hued huaoktaj be'a ya'eyapet
a'nopọẹya'po huid okmo ya'nen'ẹạpet." Kenda Apagba' oa'uyatenig
kenda ọgka'uy.

25 Onteyo' Jesúsen cruzte ọ'nepo, Jesúsen huạyẹ, huama'buyere ọ'nepo,
kenpa'ti María, Cleofasen huạtọẹ ọ'ẹpo kenpa'ti María Magdalena ọ'ẹ'uy.
26 Jesúsen huạyẹ doere o'bonok Jesúsa bo'tiahuaypo,

—In ọ'nen huasi'po i'tạẹne ettone'. —Huạyẹtaj ona'uy.

27 —In ọ'nen huạyẹ i'tạẹne. —Do Juantaj mena'uyne. Kenoka' Jesúsen
huạyẹtaj do'hued jakyo ijtohua'uy, do'hued jakyo ijtọịka'uy.

Konig Jesús o'buey'uyate.
(Mt. 27.45-56; Mr. 15.33-41; Lc. 23.44-49)

28 Kenda Jesúsa oa'depo, aya'da Diosen hua'a ijkuhuitdey Jesúsa
o'nopọẹpo,

—Maymayạ ijjay. —Jesúsa oa'uy. Kenda Apagba'a o'batia'pakuynig
Jesúsa oa'uy.

29 Kosoyo vino pai' huedạ'da onhuad'uy. Ạpon esponja o'nigoye'epo,
huẹypate on'beta'po huakitta'te o'nigoktea'uy. 30 Vino pai' o'mai'depo,

—Aya'da Diosa o'paknig ijka'depo ijkuhuiti. —Jesúsa oa'depo,
o'kuta'boypo o'buey'uy.

Siro hui'daka Jesústaj on'pidtuka'uy.

31 Eme'te okmapịẹ'ahuaddik ọ'ẹạpo kenpa'ti judío huakkurueri isi'po
mabueyhue' ọ'nuy okkahuehue' fiesta ọ'ẹạpo, Diostaj 'urume'noe
ọ'ẹạponok kena'po huẹypa cruzte huạsọ' ẹạhue'dik ọ'nepo "Huẹypa
cruzte huabeterien huabopi yan'mabopiokketekpo yan'bahuaraka'
kenpa'ti yan'batohua'." Judío huairia Pilatotaj o'nona'uy. 32 O'nona'nok

sorotataj on'hua'po huakkuru huabokerektaj huabopi o'nokketekpo,
nogtakon Jesúsere cruzte e'beta'taj huabopi o'nokketek'uy. 33 Ken
on'bakketekdepo Jesústekon on'huahua'po e'bueyonde' on'tiahuayato'po
ke'nen huabopi okketekhue' o̱'ne'uy. 34 Okketekhue'ada sorotataj
nogtiada ke'nen siro hui'daka Jesústaj on'pidtuka'uy. Enpidtuka'te i̱da
mimi hue̱'e̱yere o'mimihua'uy. 35 Do Juan aya'tada ijtiahuay'uy, buttida
ijjay, ijnopo̱e̱y. Opudomey daka' Jesústaj oknopo̱e̱'dik mo'i̱ka'aponok
buttida ijtimadoyay. 36 "Ke'nen hua'ay nogay'tipi' okketekhue'
o̱'neapo." Apagba'a oa'uyatenok Jesúsen huabopi okketekhue' o̱'nuy.
37 "Kentaj on'pidtukapo kenda on'tiahuayapo." Nogya̱' Apagba'te
on'timadoya'uyate.

Jesústaj o̱gkubarakka'uy.
(Mt. 27.57-61; Mr. 15.42-47; Lc. 23.50-56)

38 Jesústaj enpidtuka'de'te,
—Hua̱so̱' kakubarakke'po beyok. —Pilatotaj José Arimatea huakka'
jakyo hua̱e̱'eria ona'uy. José Jesústaj huaknopo̱e̱'eri o̱'e̱po judío huairitaj
o'mididpo soatayo' Jesústaj huaknopo̱e̱'eri o̱'u̱yate.
—Yatohua'. —Pilatoa ona'uynok cruzte o'hua'po, hua̱so̱' o'huaraka'po
o'tohua'uy. 39 Nicodemo kenpa'ti o'hua'uy. Ke'na a'nenda sikyo
Jesústaj a'batia'pakya'po o'huahua'uyate. Ken mirraere áloesere
o'tohua'po, mirra kenpa'ti áloes konig 'uru'hui̱e̱da e̱'e̱o̱k treinta kilos
o'tohua'po, 40 Joséere Nicodemoere Jesúsenso̱' on'tohua'po konig mirra
áloesere 'uru'hui̱e̱da yudta'bia on'tihui̱yi̱gonpo. Ken konig judíoa
on'bakubarakkika'nig konigti Jesústaj on'kubarakka'uy. 41 Kenteda
Jesústaj yaarakteda ta'ba o̱'u̱y. Kenteda ta'bayo huaboda kubarak
hua̱e̱' e'kogka' o̱'e̱po ke̱yo̱ sigpi' bakubarakkahued e̱e̱'yo̱. 42 Jesústaj
on'kubarakka'uy. Kena'po eme'te judíoen okmapi̱e̱'ahuaddik huame'noe
o̱'e̱a̱po kenpa'ti kubarak e'kogka' 'ibodteda o̱'e̱nok kenteda Jesústaj
on'kubarakka'uy.

20

Kubarakya' Jesús o'noyhuad'uyate.
(Mt. 28.1-10; Mr. 16.1-8; Lc. 24.1-12)

1 Domingote e'meunyakte sikki̱re̱genteda kubarak e'kogka'yo María
Magdalena o'hua'po, huakogyo̱ huakhuida̱ e'tinokbeta'me'yo ekpoko-
rea' o'tiahuay'uyate. 2 O'tiahuaydepo o'ketonyakpo Simón Pedrotaj
doeretaj bo'huatiakuyne.
—Kubarak huakogya̱' Huairitaj on'tohua'te. Ke̱yo̱ on'hueda̱'taj
nopo̱e̱hue' o̱'e̱y. —María mona'uyne.
3-4 Pedroere doere o'hua'po kubarakyo o'hua'po oro' botta'
o'ketpo donayo i̱da ijketpo huakkuruda kubarakyo i̱jji̱a̱to'uy.
5 Yonoktoato'po ijtiahuay'uy. Yudta'bijyo'da e'hued ijtiahuaypo
Jesúsbueytaj tiahuayhue' i̱jje̱po kudhue' i̱jju̱y. 6 Ta'pota' Simón
Pedro o'tiakatopo kubarakkogyo o'kudonpo yudta'bijyo'da e'bahued
o'tiahuaypo 7 yudta'bia on'kutihui̱yi̱g'uynig huata' o'hued'uyate.
8 Doa huakkuru e̱'e̱a̱toada ta'pote ijkudonpo ijtiahuaypo kenpa'ti
yoknopo̱e̱'uy. Jesús onte'ti o'noyhuadde yoknopo̱e̱'uy. 9 E'bueyada
onte'ti noyhuaddik o̱'e̱a̱po konig Apagba' oa' oro' nopo̱e̱hued o̱'e̱'uynig'a
huaboa'da oknopo̱e̱'uy. 10 O'tiahuaydepo oro'en jakyo o'hua'uy.

María Magdalenataj Jesúsada o'tiahuay'ea'uyate.
(Mr. 16.9-11)

11 Kubarakkogte kurute María onte'ti o'tiakdepo o'bopo o'huikuyate.
O'huikpo kubarak e'kogka'yo o'kubuypo o'noktoato'po o'tiahuay'uyate.
12 Botta' Diosen huata'moneritaj o'tiahuay'uyate. Yereda on'otpo kente
Jesúsbuey o'huedme'te on'huad. Nogtida huakupen o'huad'uy. Nogtida
hua'ipen o'huad'uy.
13 —¿Mena'po i'huik, ettone'? —O'nona'uy.
—Do'hued Huairitaj on'tohua'tenok ijjay. Kẹyon on'huedạ' nopọẹhue'
ijjẹy. —María o'mana'uyate.
14 Kenda o'mana'depo o'batipekorudpo Jesús e'bote o'tiahuay'uynig'a,
Jesús ọ'ẹ ọkịẹhue' ọ'ụyate.
15 —¿Mena'po i'huik, ettone'? ¿Be'taj i'uk? —Jesúsa ona'uyate.
—Ọ'na e'tohua'nayo kẹyọ ijhuedạy mena'. Do'hua ijtohua'apoy. —
María ona'uyate. Ta'ba huatọẹ'eri ke'na ọ'ẹ nama'da o'nopọẹpo kenda
Jesústaj ona'uyate.
16 —¡María! —Jesúsa ona'uyate.
Kentaj o'tikorudpo, ọkịẹ'depo,
—Huamanmadika'eri. —María ona'po o'dokoato'uyate.
17 —Do'taj sọ'tọẹạhue' mee'. Apag Diosyo behuikhued ịjjẹy. Do'hued
huama'buyte yahuati'. "Do'hued Apag Dioste kenpa'ti opuden Dioste
ijbehuikapoy," oa', yamana'. —Jesúsa Maríataj ona'uyate.
18 Ken María Magdalena oro' huanigpẹika'eriomeytaj bo'huatiakdepo,
"Huairitaj ijtiahuay." Oro'taj mona'po kenda Jesúsa Maríataj en'batia'pak
María monbatia'pakuyne.

Oro'taj huanigpẹika'eritaj Jesúsa huạsọ'da bo'tiahuay'ea'uyne.
(Mt. 28.16-20; Mr. 16.14-18; Lc. 24.36-49)

19 Kenda huame'noe, domingo sikyo oro' huanigpẹika'eri jakyoda
o'kupopakpo judío huairitaj o'mididpo akbogpe o'yahueka'po. Jesús
ihuiti ehue' oro' e'kupopaknopoyo o'bopo,
—Me'pukhue' yane'. —Jesúsa mona'uyne.
20 Kenda eade'te ke'nen huaba' e'batịọgkoa' bo'tiahuay'ea'uyne.
Ke'nen huapid e'pidtuka' bo'tiahuay'ea'uyne. Huairitaj o'tiahuaypo
o'nokịạ'depo o'durugpakuy.
21 —Yan'nopo'noey' me'pukhue' yane'. Konig do'hued Apag do'taj
me'ta'mona'uyne, aya'tada huadak hua'a kamane'po ijmata'mona'apoy.
—Onte'ti mona'uyne.
22 Kenpa' oa'po oro'taj bo'tipoapo,
—Diosen Nokịrẹgạ mo'nopo'tọẹ'. 23 Opudạ nogen dakhuea'
e'ka' e'bakkahuea'nayo Diosakon kenomeyen dakhuea' e'ka'
o'bakkahuea'deapo. Nogen dakhuea' e'ka' opudomeyạ okkahueahue'
ẹẹ'nayo Diosakon okkahueahue' o'maeapo. —Jesúsa mona'uyne.

Tomása Jesús Huairi e'noyhuadde'te o'tiahuay'uyate.

24 Tomás, nogtiada doce huanigpẹika'eri ọ'ẹpo, nogdikda Gemelo.
Jesús huakkuruda oro'ere e'bote Tomás ehue' ọ'ụy.
25 —Jesús Huairitaj o'tiahuay. —Nog huanigpẹika'eria Tomástaj
o'nona'uy.
—Huaba'ta' siropi on'batịọgkoame'te tiahuayhue' ẹẹ'nayo kenpa'ti
siropia e'tịọgkoa'ẹyọ do'hued huaba'pi' kudhue' ẹẹ'nayo kenpa'ti

do'hued huaba' ke'nen huapidte e'pidtuka'yo bakudhue' ęę'nayo Huairi
o'noyhuadme'te oknopǫęhue'dik i̱jjęąpoy. —Tomása oro'taj mona'uyne.
26 Ocho huame'noe e'pokde'te oro' huanigpęi̱ka'eri onte'ti jakyo
e'kupopakte Tomásere ǫ'ępo akbogpe okyahue'ka'nig'a Jesúsa o'kudonpo
oro' nopoyo o'boato'uy.
—Me'pukhue' yane', yan'manopo'noey'. —Mona'uyne.
27 —Inta' menej. Do'hued huaba' yatiahuay'. Huapidyo mebakud.
Oknopǫęhue' ęę' yabatikpo do'taj meknopǫę'. —Tomástaj ona'uy.
28 —Do'hued Huairi ǫ'tąęne. Do'hued Dios ǫ'tąęne. —Tomása ona'uy.
29 —Do'taj be'tiahuaypo kena'po do'taj meknopǫęne. Do Diosen
Huasi'po ǫ'ę meknopǫęne. Nogomeyą do'taj tiahuayhue' ę'ęąda
me'noknopǫępo durugda ǫ'neapo. —Jesúsa ona'uy.

Juana in o'madoya'nok huakka'ada Jesucristotaj oknopǫę'dik yą'neapet.

30 Jesúsa huakka'da o'bayarea'uy. Kenpa'ti konig Diosayo'da ka'dik
ǫ'ęnig Jesúsa oro'ere huakka' o'kika'uy. In beroba'te aya' madoy-
ahue' i̱jjęy. In beroba'te suhue'da ijmadoyay. 31 In ijmadoya'nok
Jesús Diosen Huasi'po ǫ'ę kenpa'ti Cristo ǫ'ępo Diosya' o'tiak'uyate
oknopǫę'dik mo'ęne. Aya'ada kenda o'noknopǫępo onte'ti Diosere
on'noeunhuahuika'apo.

21

Jesúsa huąsǫ'da siete huanigpęi̱ka'eritaj o'batiahuay'ea'uy.

1 Nogok onte'ti Jesúsa huąsǫ'da oro' huanigpęi̱ka'eritaj
bo'tiahuay'ea'uyne. Ę'pǫg Tiberiaste Jesúsa huąsǫ'da oro'
huanigpęi̱ka'eritaj bo'tiahuay'ea'po. 2 Simón Pedroere Tomásere,
Natanaelere, doere, do'en huama'buyere, kenpa'ti botta' nog
huanigpęi̱ka'eriere onteteyo' ǫ'ṵy. (Tomás konogda o'dikka' Gemelo.)
(Natanael Caná Galileaeri ǫ'ṵy.) (Doere do'en huama'buyere Zebedeoen
huasi'po ǫ'ęy.) Oro' onteteyo' ǫ'ṵy.
3 —Biig yǫgka'apoy. —Simón Pedroa mona'uyne.
—Oro'tion o'hua'apoy. —Ona'uy.
Ken, o'hua'po kusi'peyo o'kudpo, ę'pǫg nopote oken'ębedpo sigpi'
biig ontotokhue'da ǫ'ębed'uy. 4 Huaboa'da e'meunyakte akta'bogpete
Jesústaj e'huahuayada Jesús ǫ'ę ǫkiębue' ǫ'ṵy.
5 —¿Menpa' biig bo'kudą', huadi'? —Jesúsa mona'nok
—Kudąhue' ǫ'ęy. —Ona'uy oro'a.
6 —Nogkorepen huada'kopen yanoken, huakka'da montotokapone. —
Jesúsa mona'uyne.
Kęyon okenpo, huakka'da biig o'kudpo ontotokhue'dik ǫ'ę'uy.
7 —¡Huairi ǫ'ę! —Do'a Pedrotaj yona'uynok othue' ǫ'ępo biig okenepo,
ken Huairi ǫ'ę, Simón Pedro o'peeonpo o'otonpo huąhuęyǫ oa'uy. 8 Oro'
kusi'pete o'hua'uy. Akta'bogpeyo o'hua'uy. Huakene'yǫ biig huedą'da
on'totok'uy. Akta'bogpe meyǫhue'da ǫ'ṵy. 9 O'betanpo ta'ak o'tiahuaypo,
biigere panere ta'akte e'tiaya' oro' o'tiahuayato'uy.
10 —Suhue'da biig huaboa'da huakene'yǫ montotoknig yan'totiak. —
Jesúsa mona'uyne.

11 Simón Pedro kusi'peyo o'hua'po akta'bogpete huakene'
on'totok'uyate. Huedạ'da on'totokpo ciento cincuenta y tres boro'biig
ẹ'ẹạda huakka'da ẹ'ẹạda huakene' onokpukonhue' ọ'ụyate.
12 —Yan'tiak. Yan'bape'. —Jesúsa mona'uyne.
Huairi ọ'ẹ e'nopọạda. "¿Be'a i̱'ẹ?" Anay' e'nopọạda oro' o'me'pukpo
ahue' ọ'ụy. 13 Ken Jesúsa ta'akyo o'tiakpo pan o'etupo bo'yoke'uyne.
Kenpa'ti biig o'etupo, bo'yoke'uyne.
14 Jesúsa o'noyhuaddepo oro' huanigpe̱ika'eritaj kenoka' bapa'a' bo-
huahuay'uyne.

Simón Pedrotaj Jesúsa o'batia'pakuyate.

15 Ken on'bapuddepo,
—¿Menpa' inomeyạ do'taj sue'da di' me'nene. Menpa' ọ'nanayo do'taj
nogi̱ti huaka'da di' ọ'ẹne, Simón, Jonásensi'po? —Jesúsa ona'uy.
—Ẹ̱ẹ', Huairi. On'taj di'da i̱jjẹy, kenda i'nopọẹne. —Simóna ona'nok,
—Do'hued huanigpe̱ika'eri konig oveja ọ'nenok daka' yabatiokika'. —
Jesúsa ona'uy.
16 —¿Menpa' do'taj di'da ọ'ẹ, Simón Jonásensi'po? —Onte'ti Jesúsa
ona'uy.
—Ẹ̱ẹ', Huairi. Ontaj di'da i̱jjẹy. Kenda i'nopọẹne. —Simóna ona'nok,
—Do'hued huanigpe̱ika'eri daka' yamato̱ika'. —Jesúsa Pedrotaj
ona'uy.
17 —¿Menpa' di' ọ'ẹ, Simón, Jonásensi'po? —Bapa'a' Jesúsa ona'uy.
"¿Menpa' di' ọ'ẹ?" Bapa'a' Jesúsa jenak Pedro huaboa'da suhue' ọ'unpo,
—On aya'da i'nopọẹ, Huairi. On'taj di'da ọ'ẹne i'nopọẹ. —Simóna
ona'uy.
—Do'hued huanigpe̱ika'eritaj daka' yamato̱ika'. 18 Huabo i̱'ẹpo konig
i'pakpo i'otika'uy, meyọpi' ehua'ta' i'pakpo i'huae'ika'uy. Nogok tone'da
ẹ'ẹde'te huaba' bo'osaddaapo nogạ mo'tinuku'apet. Kẹyọ ehua'ta'
pakhue' ẹẹ'tada bo'tohua'apet. Buttida ijjay. —Jesúsa ona'uy.
19 Ken konig o'bueyapo. Jesúsa mo'nopoenka'uy. Kenpa'ti Pedro
o'bueydepo Dios 'uruda ọ'ẹ o'manopọẹạ'apo. Jesúsa o'batia'pak'uy.
Kenpa'ti ona'po,
—Do'taj menigpe̱ika'. —Jesúsa ona'uy.

Jesúsa Juantaj di'da ọ'ụyate.

20 Jesúsa do'taj di'nanada me'i̱ka'uyne. A'nen Jesúsere o'bape'po
Jesústaj ijtipebetpo, "¿Be'a ontaj judío huairitaj ya'bayokapet, Huairi?"
Do'hua yona'mey. Ken o'hua'depo do'taj Pedro o'korepo huata'pipen
be'tiahuay'uyne. 21 Pedroa be'tiahuaydepo,
—¿Juanataj monig bueydik yạ'ẹ, Huairi? —Pedroa ona'uy.
22 —Do'a kurudyọ ijhua'apoy. Do'hua e'paknayo do'hua nogok-
nanada onte'ti e'tiakde'te Juan bueyhued e'noe'nayo me'pukehue'ada
do'taj menigpe̱ika'. —Jesúsa Pedrotaj ona'uy. 23 Juan bueyhue' ọ'ẹạpo.
Nog huanigpe̱ika'eria nama'da on'batia'pakuy, "Juan bueyhue' ọ'ẹạpo."
Jesúsa ahue' ọ'ụynig'a, "Do'a e'paknayo kurudyạ' onte'ti e'tiakde'te Juan
bueyhued e'noe'nayo me'pukehue' yạẹ'." Kenpa' Jesúsa Pedrotaj ona'uy.
24 Doa Juan aya'da ijtiahuayika'po, ijpe̱ika'po kenpa'ti ijnopọẹpo
on'nigmadoya'ne. Buttida ijmadoyay, buttida o'nopọẹy.

25 Jesúsa huakka’da nogda nogda o’ka’uyate. Kenpa’ti huakka’da
o’manmadikika’uyate. Kenda aya’da e’madoyadhuahuika’nayo in
huadari aya’ beroba’ dakhuapa tǫ̱hue’dik ǫ̱’ę̱, ijnopǫ̱ę̱y, ken.

LOS HECHOS
Kenda Jesúsen huamata'moneria ǫgkadhuahuika'uyate.

Diosen Nokiręg opudtaj ijta'mona'apoy mo'manopo'tǫęąpone. Jesúsa o'mana'uyate.

1-2 Huadi'da Teófilo, do Lucas a'nenda o'nigmadoya'uyne. Kenda Jesúsa o'kadhuahuika'uynig o'manmadikadhuahuika'uynig aya'da o'nigmadoya'uyne. Kenpa'ti kurudyǫ huahued ęę'ted ke'nen huamata'moneri e'baktie'ea'uyde'te Diosen Nokiręgere o'mana'uyate, kenpa'ti kenme'noeteda kurudyǫ o'hua'uyate, o'nigmadoya'uyne. 3 Jesús o'bueydepo nogok nogok once huamata'moneritaj Jesúsa o'batiahuay'ea'uyate. Cuarenta huame'noe e'pokte nogok nogok o'batiahuay'ea'po kenomeytaj "doada ijjęy" o'mana'nok daka' o'manopǫęą'po kenpa'ti Dios Huairitaj yan'nigpeika' kenpa'ti Diosensi'po mo'ęąpone. Jesúsa o'manbatia'pakuyate.

4 Kenoka' Jesúsen once huamata'moneri Jesúsere ǫ'nepo, nogiti Jesúsa o'mana'po,

—Jerusalényą' huahue' yane'ti'. Iyǫ yan'nigę'. Diosen Nokiręg ijta'monapoy. —Diosa ennak. 5 Juana huę'ęyą bautiza o'kika'uynig'a a'ti Diosen Nokiręgą bautiza mogka'po opudtaj o'manopo'tǫęąpo. Jesúsa ke'nen once huamata'moneritaj o'mana'uyate.

Jesús kurudyǫ o'behuikuyate.

6 Onte'ti Jesúsere ǫ'nepo,

—¿Menpa' Romano gobierno huairitaj i'maenapo? ¿Menpa' oy onte'ti judío gobierno huairi tǫędik ǫ'ęąpet, Huairi? —Jesústaj o'nona'uyate.

7 —Diosayo'da kurudyǫ aya'da ka'dik ǫ'ę. Kenoka' o'pakpo, o'ka'apo. Opudtaj kenme'noe nopǫęąhue'dik ǫ'ę Diosa. 8 Diosen Nokiręg opudtaj o'huatiakpo opudtaj mo'nopo'tǫęąpone bo'teypaka'apone. Opudtaj 'urua'da montihuapokika'apone. Diosen huaka' montihuapokika'apone. Jerusalén huakka' jak huąę'eritaj konig ijkikame'nig konig ijbueyme'nig ijnoyhuadme'nig manbatia'pakika'dik mo'ika'apone. Judeabayo konigti batia'pakdik mo'ika'apone. Kenpa'ti Samariabayo konigti batia'pakdik mo'ika'apone. Kenpa'ti huehuea'da aya'bayoda aya' aratbuttaj konigti mana'dik mo'ika'apone. —Jesúsa o'mana'uyate.

9 Kenda eade'te huanigpeika'eria en'tiahuayate Diosa kurudyǫ Jesústaj o'tobehuikuyate. Ę'sihui'yǫ e'kudonte onte'ti Jesústaj tiahuayhue'dik ǫ'ne'uyate. 10 Kurudyǫ e'behuikde'te Jesúsen huanigpeika'eri kurudyǫ en'tiahuayate ida onteteyo' botta' huabokerek on'bata'boato'po yudtaj keregda on'otuyate.

11 —¿Mena'po kurud bo'tiahuaya'? Jesús kurudyǫ o'behuikonde, opud ę'ęyą' Jesús e'behuikte, bo'tiahuaynig konigti ya'huarakapet, Galilea huadarieri. —Diosen huata'moneria on'mana'uyate.

Jesúsen huaknopǫę'eri Matíastaj on'de'uyate.

12 Ote' Olivosya' on'bahua'uy. Jerusalényǫ meyǫhue'da on'bahua'uyate. 13 Huakka' jak Jerusalényǫ on'tiakdepo jak ayta

kutayo kente on'tai'ika' on'behuikuy. Huakka'da o̱'nepo, Pedro, Jacobo, Juan, Andrés, Felipe, Tomás, Bartolomé, Mateo, Jacobo, Simón cananista kenpa'ti Judas o̱'nepo. Jacobo Alfeoensi'po o̱'u̱yate. Judas Jacoboen huama'buy o̱'u̱yate. 14 Aya'ada on'pakpo kirigayo̱' Diostaj on'tiona'pakika'. Sue'da ettone'beta' on'tiona'pakonhua'uyate. María, Jesúsen inag kenpa'ti Jesúsen huama'buy, o̱'nuyate.

15 Kenoka' on'tiona'pakonhua'po huama'buynopoyo Pedro o'bo'uyate. Jesúsen huanigpe̱ika'eri huama'buy o̱'u̱yate. Ciento veinte huama'buy en'kupopakte:

16 —A'nenda David Apagba'te oa'po kenda Judas o'kame'nig oa'uyate. Konig Jesústaj taka'taj yan'yokapet Davidtaj Diosen Noki̱re̱ga̱ o'nopo'to̱e̱nok, David oa'uy. Buttida Apagba'te o'uyate konigti o̱'e̱me'te. 17 Judas oro'ere o̱'i̱ka'po, oro'ere o'kikame'nig'a 18 dakhuea' e'ka' huakupe o̱'e̱nok Sacerdote huairitaj o'batahuame'te huadarisi'po on'bakeme'te. Huakupen o'nennok o'dapopotagonpo huamin aya'da o̱'o̱ro̱kon'uyate. 19 I̱da aya' Jerusalén hua̱e̱'eria on'tipeen'uyate. Ken huadarisi'potaj Acéldama on'dikkame'te. Kendik Acéldama mimidari o̱'e̱. 20 Ken konig Davida Judastaj Salmosba'te o'timadoya'uyate:

Konig jak ekhua'nig i̱kahue' o̱'e̱a̱po.
Kenpa'ti:
Nogbokerekda ke'na e'kika' kake'.
David e'batadi'kea'ba'te o'timadoya'uyate.

21-22 Oy Judas ehue'da o̱'e̱nok noga̱ oro'ere "Jesús o'noyhuadme'te," manbatia'pakika'dik ya̱'e̱a̱pet. Nogtatida e'dik o̱'e̱y. Ke'na oro'ere kenpa'ti Jesúsere o̱'i̱ka'uy. Jesústaj Juan bautiza e̱gka'te o̱'i̱ka'uy, kenpa'ti Jesúsa e'manmadika'te o̱'i̱ka'uy kenpa'ti Jesús e'noyhuadde'te oro'ere o̱'i̱ka'. Nogtatida e'dik o̱'e̱y. —Pedroa o'mana'uyate.

23 Botta'taj eretnopoyo on'totiakuyate José Matíaseretaj. Josétaj botta'dik o'dikka'uy Barsabás Justo. 24-25 Inpa' on'tiona'pakpo:

—On aya'en huanopo'da i'maknokotika'ne, Huairi. Judas dakhuea' o'ka'po nogyoda hua'dik o̱'e̱po o'huame'. ¿Be'a ke'na e̱e̱'pa'ti ya̱'e̱a̱po? Botta' huabokerek i̱yo̱ o̱'ne. ¿Be'tataj i'pak? ¿Be'tataj i'eapo? —On'tiona'pakuyate.

26 Konig huanopo̱e̱' huid okmo on'en'uyate. O'nendepo on'tiahuaypo, Matías oro'ere Jesústaj huadak hua'a o'manbatia'pakapo, on'nopo̱e̱'uy. Jesúsen huamata'moneri Matíasere doce onte'ti o̱'u̱yate.

2

Diosen Noki̱re̱ga̱ o'bahuatiakdepo Jesúsen huanigpe̱ika'eritaj o'manopo'to̱e̱'uyate.

1 Pentecostés fiesta kenoka' o'me'de'uy. Jesús e'bueyte cincuenta huame'noe o'pokondepo, Jesúsen huanigpe̱ika'eri e̱gkupopakte 2 i̱da konig huaboro' bapoka eapa' e'adyakte on'pe̱e̱'uy. Kurudya̱' e'adyakte on'pe̱e̱po, aya'ada ken jakyo on'bahuadpo on'pe̱e̱'uyate. 3 Kenoka' konig ta'ak e'bakpakonig aya'tada o'bakutikotepo, o'pijboepo. 4 Huabada Diosen Noki̱re̱ga̱ o'manopo'to̱e̱po, nogen nogen aratbuten hua'a nopo̱e̱hue' e̱'i̱kada huaboa'da on'baa'pakuyate. Konig Diosen Noki̱re̱ga̱ o'manopo̱e̱a̱'uyate nogen nogen aratbuten hua'ate on'baa'pakuyate.

5 Ken fiestate Jerusalényo̱ huakka'da judío aratbut o̱'nuyate. Diosen e'ka'ta' on'pakpo nog jak nog jakya' nogbaya' nogbaya' on'batiake'uyate.

6 Kenda e'bapokpa' 'utta'da o'adyaknigtaj huakka'ada on'pe̱e̱depo
on'kupopakonpo, nogen nogen hua'a en'baa'pakte aya'da nogda
nogda ke'nenda hua'a on'mape̱e̱po diga̱'da on'mamepuke'uyate.
7 On'mamepu'kepo, huayahuaya on'batia'pakpo:
—¿Oro'taj mona'nig menpa' Galilea hua̱e̱'eri aya'da ya̱'ne? 8 ¿Oro'en
hua'ate menpapi' ya̱'nanopo̱e̱? 9 Partia huadarieri o̱'e̱y. Media huadari-
eri o̱'e̱y. Elam aratbut o̱'e̱y. Mesopotamia huadarieri o̱'e̱y. Judea hua̱e̱'eri,
Capadocia hua̱e̱'eri, Ponto hua̱e̱'eri, Asia hua̱e̱'eri, 10 Frigia kenpa'ti
Panfilia hua̱e̱'eri, Egipto hua̱e̱'eri, Africabayo idbodte Cirene hua̱e̱'eri,
kenpa'ti esoeri Roma hua̱e̱'eri o̱'e̱y. Esoeri Romaya' judío aratbut o̱'nepo
kenpa'ti nog aratbut e̱'e̱a̱da judío aratbut Diostaj on'kika'nig konigti
on'kika'uyate. 11 Kenpa'ti Creta hua̱e̱'eri, Arabia hua̱e̱'eri o̱'e̱y. Konig
huaboro'da Dios o̱'e̱. Konig huakka'da o'ka' Dios e'batia'pakte oro'en
hua'ate ona'nok o'pe̱e̱y. —Huayahuaya on'batia'pake'uy.
12 Aya'ada diga̱'da on'mamepuke'po huayahuaya on'batia'pakpo:
—¿In kate ya̱'e̱t? —On'batia'pakuyate.
13 Nogomey on'tierikpo,
—O'nokkuda̱'po, onda'. —On'mana'nig'a ken.

Pedroa o'manbatia'pakuyate.

14 Kenoka' Pedro nog once Jesúsen huamata'moneriere o'bopo 'utta'da
o'mana'po:
—Daka' do'taj men'pe̱e̱', Judea huadarieri kenpa'ti Jerusalén huakka'
jak hua̱e̱'eri. 15 Inomey o'nokkuda̱' nama'da mo'nopo̱e̱ne. Okkuda̱hue'
o̱'ne. Sikyoedda o̱'e̱. Oro' sikyoedda okkuda̱hue' o̱'i̱ka'ne. 16 Opudomey
o'mape̱e̱denig kenpa'ti oro'taj o'batiahuaydenig a'nenda Diosenba' hua-
manbatia'pakeri Joela oa'uyate:
17 Nogok Diosen kene'hua̱ya̱' huame'noete do'hued Noki̱re̱g huakka'
aratbuttaj ijbayo'keapoy. Opuden huasi'po, huabokerekere
ettone'ere Diosen hua'a on'manmadikika'apo. Huaboa'
e'bayorokte Diostaj on'tiahuayapo. Huatone'taj e'bayorokte
ijmanopo̱e̱a̱'apoy. 18 Kenoka' do'hued huakika'eri huabokerekere
ettone'eretaj do'hued Noki̱re̱g ijbayo'keapoy. Do'hued Noki̱re̱ga̱
o'manopo'to̱e̱nok do'huedyo'da on'manika'apo. 19 Kurudyo̱ konig
tiahuayhued moeonhuahuika'uy ijka'apoy. Huadariyo nogda
nogda ijka'aponok aratbut on'tiahuaypo teyda Dios o̱'e̱ nopo̱e̱'dik
o̱'neapo. Konig e'barak mimi on'tiahuayapo. Konig huakka' jak
e'mey on'tiahuayapo. E̱'si̱hui̱'tone' on'tiahuayapo. 20 Nogok Cristo
oro'en Huairi tiakhued e̱e̱'ted huakka' on'me'pukapo. Niokpo
yata'sikonapet. Ta'tehue' ya̱'e̱a̱pet. Puug konig mimi bedda
o̱'e̱a̱po. Cristo Huairi e'tiakte Dios huaboro'da o̱'e̱ yan'nopo̱e̱a̱pet.
'Urua'nanada huame'noe ya̱'e̱a̱pet. 21 Do'taj meknopo̱e̱po,
"Betioka', me'nopo'yarea', do'taj me'noeanhuahuika', Huairi."
Aya'ada kenda mena'nok kennayo bueyhue' o̱'neonhuahuika'apo.
Kenda Joela Diosenba' huamana'eri o'madoya'uyate.
22 Onte'ti men'pe̱e̱'. Opuda̱ Israel aratbut do'taj men'pe̱e̱'. Jesús
Nazaret huakka' jak hua̱e̱'eri o̱'e̱me'te. Konig huabokerekada kahue'dik
e̱e̱'tada 'uruda Jesúsa o'kikame'te. Konig kahued o̱'neonhuahuika'uy
Jesúsanayo Diosa o'tiahuapokpo o'kame'te. Opuda̱da mo'nopo̱e̱ne
Jesúsa o'ka'uynig. 23 Jesústaj bo'tohua'po cruzte kadarake'po dakhuea'
huaka'eritaj bo'yokme'nig'a. Kenda o̱gka'apo Diosa a'nennanada

o'nopo̱e̱'uyate. 24 Huabueytaj e'to̱e̱o̱nig e̱e̱'tada Diosnayo teynananada
o̱'e̱po o'noyhuada̱me'te. Jesústaj huabueyada ka̱e̱'po kenpa'da
to̱e̱hue'dik o̱'e̱me'. 25 Kenpa'ti a'nenda Jesústaj Davida in konig
o'tia'pakpo:

Do'hued Huairi Dios ontaj ijtiahuayikay. Do'ere o̱'i̱ka'ne. Do'taj
o'tihuapokika'nok me'pukhue' i̱ji̱kay. 26 Kena'po huakka'da
ijdurugpakpo, kentaj durugda ijbatadi'kikay. Konige̱po kenpa'ti
e'bueyde'te kubarakya' onte'ti ijnoyhuada̱poy daka' yoknopo̱e̱y.
27 Konige̱po on Dios do'taj kenpa'da huabueya'da ka̱e̱'po enhue'
o̱'e̱a̱pone. Ke̱yo̱ e'buey noki̱re̱g o̱'nika' do'taj enhue' o̱'e̱a̱pone.
Kenpa'ti do'taj o̱'nen huadi'taj so̱'parahue'dik o̱'i̱a̱'apone.
28 O̱'nen kakadhuahuike'po i'pakpo a'noeanhuahuikaya'po
do'taj o'nopo̱e̱a̱'nede. Kenpa'ti doere i̱'i̱ka'po do'taj huakka'
o'durugpaka'ika'apone.

Kenda Davida a'nennada Jesústaj o'tia'pakpo, o'madoya'uyate.

29 Oro'en adhuea'pane'kudak David a'nenda e'bueyte
on'kubarakka'uyate. Oy huame'noete kubarak o'tiahuay'ikay oro'.
Buttida ijjay, egomey. 30-31 David Diosen huamanbatia'pakeri o̱'e̱po
kenpa'ti "O̱'nen adhuea' huayayo nogok Cristo o̱'e̱a̱po. Cristo Israel
Huairi o̱'e̱a̱po." Diosa buttida ona'uyate. David kenda o'nopo̱e̱'uyate.
Konige̱po kenda Diosa o'ka'apo o'nopo̱e̱po, o'batia'pakuyate. Cristo
e'bueyde'te Diosa kenpa'da enhue' o̱'e̱a̱po, kenpa'ti so̱'parahue' o̱'e̱a̱po.
Kenpa' David o'batia'pakuyatenig konigda o̱'e̱me'. 32 David Jesústaj
o'batia'pakuyate. Diosa Jesústaj aya'ada o'tiahuaymey o'noyhuada̱me'te,
kenda oro' opudtaj huaa'dik o̱'e̱ne. 33 Kurudyo̱ Jesúsere a'huadikaya'po
Diosa Jesústaj o'behuikame'te. Kente e̱e̱'te aya'ada Jesústaj nigpe̱i̱ka'dik
o̱'neapo. Jesústaj Diosen Noki̱re̱g o'yokuyate. Konig Diosa oa'uyatenigda.
Kenda huaboa'da opuda̱ bo'tiahuaynig kenpa'ti mo'pe̱e̱nig. Diosen
Noki̱re̱ga̱ o'ka'. Jesúsa Diosen Noki̱re̱g mo'nigta'mona'dene. 34-35 David
huata' tia'pakhue' o̱'e̱po kurudyo̱ huahue' o̱'u̱yate. Jesús Diosyo
o'hua'apo Davida oa'uyate.

"Diosen huada'kopen yahuad, Huairi. Taka'taj gana yo̱gka'deaponok.
Nogok aya'da o̱'nen takaa mo'nigpe̱i̱ka'apone." Do'hued Huairitaj
Diosa oa'uy. Davida oa'uyate.

36 Opud Israelen adhuea' huayayo Jesústaj hue̱ypa cruzte mo'beta'po
bo'arakme'nig'a Diosanayo Huairikon Cristotaj o'yahueame'te. Kenda
daka' yan'nopo̱i̱kati'. —Pedroa 'utta'da o'mana'uyate.

37 Pedrotaj Israelen adhuea' huayayoa on'mape̱e̱depo, kenda nama'da
o'kamey on'nopo̱e̱depo, pai'da on'manopo'u̱y. Pai'nanada o̱'nepo,

—¿Kate kika'dik o̱'e̱, eg'? —Jesúsen doce huamata'moneritaj Pedro-
takon on'mana'uy.

38 —Diostaj yan'nopo'korea'. Diostaj huaboa'da yan'nigpe̱i̱ka'. Jesu-
cristoa o'paknok bautiza ya̱g'kati'. Jesústaj moknopo̱e̱nok Diosa o̱'nen
dakhuea' e'ka' mo'nopo'tihueke'apone, bokkahuea'apone. Kenpa'ti
Diosen Noki̱re̱ga̱ mo'nopo'to̱e̱a̱pone. 39 Do'hued Noki̱re̱g ijbayokapoy
Diosa oa'uyatepo opudtaj bo'yokapone, opuden huasi'potaj, kenpa'ti
bidteda hua̱e̱'erita' kenpa'ti nogbayo nogbayo hua̱e̱'erita' Diosa o'pakpo,
ke'nen Noki̱re̱g o'bayoke'apo. —Pedroa o'mana'uy.

40 Kenda o'mana'depo nogi̱ti nogdakon o'mana'po o'maboroaypo:

—In aratbut oyda o̱'nika'nig'a oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eri o̱'nepo dakhuea' o̱gkika'. Opudnayo konigti kikahue'ada yan'nopo'korea'. —Pedroa o'mana'uyate.
41 Ken, huakka'da Pedrotaj on'pe̱e̱depo, o'noknopo̱e̱po, bautiza o̱gka'uyate. Kenme'noeda tres mil Jesústaj huaboa'da o'noknopo̱e̱po, Jesúsa huata'moneriere on'nigpe̱i̱ka'uyate. Diostaj on'nigpe̱i̱ka'po on'batadi'kika'uyate. 42 Jesúsen doce huamata'moneria on'manmadikika'nok kenomey o'noknopo̱e̱depo aya'da huame'noeda daka' on'mape̱i̱ka'uyate. Aya'da ontatayo' on'bapika'uyate. Jesús e'buey'uy okkahuehue' o̱'nepo, on'bapika'uyate. Kenpa'ti Diostaj ontatayo' on'tiona'pakika'uyate.

Konig huaboa' huaknopo̱e̱'eria o̱gkika'uyate.
43 Jesúsen doce huamata'moneria kenda tiahuayhued o̱'neonhuahuika' on'kika'po, Diosa o'batihuapoknok huakka'tada on'bayarea'ika'. Aya' aratbutada on'mamepu'keonhua'uyate. 44 Aya'da kenomey Jesucristotaj o'noknopo̱e̱po, onteteyo' o̱'nika'po, huayahuaya on'batihuapokika'uyate. Kenomey katepi' on'to̱e̱po nogtaj nogtaj on'bayokika'uyate. 45 Kenomey katepi' on'to̱e̱po, ta'ba jakpi' nogda nogda on'bahuay'ea'uyate. Pai'da aratbuttaj huakupe on'bayoke'uyate. 46 Aya'da huame'noe Diosen jakyo on'kupopakika'uyate. Kenomeyen jakya' huayahuaya on'batobapika'po, durugda on'bape'po huanopo'ada huadak o'noknopo̱e̱po on'bapika'po, 47 Diostaj durugda o̱'nepo, dakiti o'nona'ika'uyate. Jesústaj huanigpe̱i̱ka'eria huadak o̱'ne. Aya'ada huakka' jak hua̱e̱'eria on'bahuaa'ika'uyate. Aya'me'noe Diosa o'batihuapokika'nok Jesucristotaj nogomeya̱ huaboa'da o'noknopo̱e̱po, huanigpe̱i̱ka'eriere o'noknopo̱e̱'i̱ka'uyate.

3

E'ketpaktaj Jesucristoa o'paknok Pedroa o'yarea'uyate.
1 Nogok terea' e'huadte Pedroere Juanere Diosen jakyo on'hua'uyate. Kente niokpo e'huadte aratbut on'tiona'pakika'uyate. 2 Diosen jak kurute huabokerek e'ketpak o̱'i̱ka'po, kenda e'si'poe̱' e'ketpak o̱'i̱ka'uyate. Diosen akbogpete aya'me'noeda e'ketpaktaj on'totiakika'uyate. Ken akbogpeta o'dikka'ika' "'Uruda." Aratbut Diosen jakyo en'kudde'te "Huakupe beyok," kae'po on'totiakika'uyate. 3 Diosen jakyo huakuddikte ene'te Pedro Juaneretaj, "Huakupe men'yok," o'mana'uy. 4 Pedro Juanere e'ketpaktaj on'tiahuaypo,
—Oro'taj bo'tiahuai'. —O'nona'uy. 5 Kenda ea'te o'batiahuaypo, o'manige̱'uy. Huakupepi' men'yokapone o'nopo̱e̱po.
6 —Huakupebayo' i̱jje̱y oropi' to̱e̱hue' i̱jje̱y kenda ka'dik o̱'e̱po o'ka'apoy. Jesucristo Nazaret hua̱e̱'eria o'paknok yaupakonpo yabo', yahuae'. —Pedroa e'ketpaktaj ona'uy. 7 Huada'kopen o'ta'koypo o'boa'. E'bode'te hua'i huabopiere o'yareudpo, o'teypakan'uyate. 8 Kenoka' o'kudajpo, o'boato'po o'hua'e. Diosen jakyo Juan Pedroere o'kudpo. O'hua'epo, o'kudajpo, "Dakiti, Dios, huadakda megka'ne," ona'uyate. 9 O'hua'epo Diostaj dakiti ea'te aya'ada on'tiahuay'uyate. 10 Kentaj on'noki̱e̱'po. 'Uruda akbogpete "Huakupe beyok" o'mana'ika'nok, kentaj on'noki̱e̱'po on'mepu'kepo, "Kenpihuay Diosa 'urua'da o'ka'," o̱da'uyate.

Diosen jak kurute o'dikka'uyate Salomón. Kenta' Pedroa o'manmadika'onhua'uyate.

11 Diosen jak kurute o'dikka'uyate Salomón. Kente Juantaj Pedrotaere
e'dakka'a o'bata'bodhua'po ekhua'ta' pakhue' o'mae'uy. Aya' aratbuta
e'dakka'taj on'tipeepo on'mepu'kepo on'baketonyakpo Diosen jak ku-
rute on'kupopakuyate. 12 Huakka'da kenomeytaj en'kupopakte Pedroa
o'batiahuaydepo, o'manmadika'po:

—¿Mena'po e'yarea'taj mo'mamepu'ke? ¿Menapo oro'taj bo'tiahuaya'?
Oro'taj teyda o'nepo on'yarea' nama'da mo'nopoene. Oro' huadakda
o'nepo e'ketpaktaj on'yarea' nama'da mo'nopoene, Israel aratbut.
13 Oro'en Diostaj Abraham o'nigpeika'uyate. Isaac Jacobere
on'nigpeika'uyate. Ken Diosa ke'nensi'potaj 'urua'nanada o'ka'po
Jesústaj huaboro' huairia o'yahueame'te. Opudanayo kadarake'po
Pilatotaj bo'yokme'te. Pilato e'oroka'ta' e'paktada o'pudomeya "Keje'"
moname'ne. 14 Jesús Diosenyo'da, o'pakpo, 'urua'da Diosenyo'da
o'kadhuahuikame'te. Kenpa'da huadaknanada o'ikame'te. "Jesústaj
pakhue' o'ey. Dakhuea' huakka'eritaj yaoroka'." Opudomey Pilatotaj
moname'ne. 15 Ken konig Diosen huamanoeanhuahuika'eritaj
opuda bo'arakme'nig'a. Huabueyada ee'tada Diosa o'noyhuadame'te
oro'ada o'tiahuayme'po oay. 16 Opuda e'ketpaktaj bo'tiahuayikame'ne
daka' mokiei'ika'ne. Jesústaj oro' oknopoenok o'yareadde. Kenda
bo'tiahuayne.

17 Opuden huairiereada Jesústaj nopoehue' mo'epo nama'da
bo'arakme'ne, ijnopoey egomey. 18 Cristo pai'da nopo'edik
o'eapo Diosen huamanbatia'pakeria o'da'uyatenig kenda Diosa
ogkame'. Jesús pai'da o'nopo'epo o'bueyme'. 19 Dakhuea' e'ka'
yan'batik yan'nopo'korea' Diostaj yanoknopoe'. E'nopo'korea'nayo
Diosa dakhuea' e'ka' o'nopo'tihueke'apo kenpa'ti Diosa
mo'manopo'durugpaka'apone. Kenpa'ti mo'manopo'teypaka'apone.
20 Kenpa'ti Dios onte'ti opudte Jesústaj mo'nigta'mona'apone. Ke'na
Cristo o'epo opuded huairi o'e. 21 Oy Jesús kurudyo e'dik o'ika'.
Nogok Diosa aya'da huaboa'da e'kade'te onte'ti Jesús o'tiakapo.
Kenda Diosa oa'uy. Ke'nen huadak huamanbatia'pakeria kenpa'
o'da'uyate: 22 "Dios Huairia huamanbatia'pakeritaj o'ta'mona'apo.
Opudtaj mo'nigta'mona'apone. Ke'na onaratbutyo' judío o'eapo.
Konigti do'taj me'nigta'mona'uyne opudtaj mo'nigta'mona'apone.
Aya'da mo'nika'apetnig yan'nigpeikati'. 23 Aya'ada Diosba'
huamanbatia'pakeritaj peehue' ee'nayo Diosa kenpa'da o'maenapo.
Diosen aratbut ehue'dik o'neapo." Kenpa' oa'uyate Moisésa.

24 Kenpa' oy oro' o'batiahuayde aya'da Diosenba' huamanbatia'pakeri
on'batia'pakuyate. Samuela Diosen huamanbatia'pakeria huakkuruda
kenpa' oa'uyate. Kenpa'ti nogok nogok nogda nogda Diosenba'
huamanbatia'pakeri kenpa' on'da'uyate. 25 Opudomey Diosen
huamanbatia'pakerien adhuea' huayayo mo'epo aya' aratbuttaj huadak-
nada mo'manigka'apone. Kenda Diosen huamanbatia'pakeriomeya
o'manbatia'pakuyate. "O'nen adhuea' huayayoa aya' aratbuttaj
'urua'nanada ya'manigka'apet." Diosa Abrahamtaj ona'uyate.
26 Kena'po Diosa Huasi'po o'noyhuada'depo opudtakon daka' kagkike'po
o'ta'mona'uyate. Opuda aya'ada dakhuea' e'ka' kan'manopo'kore'po
mo'nigta'mona'uyate. —Pedroa kenda o'mananhua'uyate.

4

Pedro Juanere huakka' judío huairitaj on'batiboa'uyate.

1 Pedro Juanere huakka' aratbut e'mananhua'te judío sacerdotea
on'huatiakuyate. Sacerdote Diosen jak huatoe'eri sorotataj huairi
on'huatiakuyate. Saduceoa aratbut on'bueypo noyhuadhue'dik o'ne
on'batia'pakika'uyate. 2 Pedro Juanere aratbuttaj on'manmadika'nok
kenpa'ti Jesús e'bueyada o'noyhuadme'tenok aratbut e'bueyada
noyhuaddik o'neapo. Kenpa' on'manmadika'nok Saduceomeya
on'bahuadiay'uyate. 3 On'mahuadiaypo Juantaj Pedrotaere
on'batohua'po, o'sikaponok sorotataen huabakuda' jakyo
on'bakuda'uyate. 4 Huakka'ada Pedrotaj Juantaere on'mapeedepo
Huairi Jesústaj o'noknopoe'uy. Kenoka' cinco mil huabokerek
Jesústaj o'noknopoe'uy. Kenoka' cinco mil huabokerek Jesústaj
o'noknopoe'uyate.

5 Emede'te judío aratbuten huairi ogkupopakpo, huatone' huairi,
Apagba' huamadoya'eriere Jerusalényo ogkupopakuyate. 6 Kenpa'ti
sacerdote huairi Anás o'uyate. Kenpa'ti Anás Caifás huabetere,
Juan, kenpa'ti Alejandroere ogkupopakuyate. 7 "Pedrotaj Juantaere
yan'totiak. Nopote yan'maboa'." On'mana'uyate. On'maboadepo,

—¿Monig bayarea'dik mo'e? ¿Be'ed hua'ate boka'? Yada'. —
On'mana'uy.

8-12 —Huabokerek e'ketpaktaj huadakda o'ka'mey. ¿Be'a ya'yareame'?
¿Be'ed hua'ate o'kay? Kenda e'nopoeta' e'paknayo daka' yan'peee'.
Yan'nopoe'. Aya' Israel aratbut kanoknopoe'. Jesús Nazareteri o'paknok
o'yarudme' kenbokerek e'yarede' huadaksoo'da iyoda o'bo. Ke'na
e'ketpak o'ika'uyate. Jesucristotaj hueypa cruzte opuda bo'arakme'ne.
Diosa e'bueyde'te o'noyhuadame'te. Jesús konig jak huaka' huid
o'e. Huidte jak onhuad. Opud Jesústaj nigpeehue' mo'ikame'po jak
huaka' huid mo'enme'te. Jesúste aya' jakda o'bahua'. Aratbutanayo
oroen dakhuea' e'ka' nopo'tihuekehue'dik mo'ika'ne. Aratbutanayo
onte'ti Diosere noeanhuahuikahue'dik mo'ika'ne. Jesucristoayo'da
nopo'tihueke'dik mo'ene. Jesucristoayo'da onte'ti Diosere noean-
huahuika'dik mo'ene. Huakka' jak huairitaj kenpa'ti huatone' huairitaj
ijjay. —Diosen Nokireega Pedrotaj o'nopoea'nok Pedroa o'mana'uyate.

13 Pedro Juanere me'pukhue' o'nepo 'urua'da on'mana'nok huakka'
huairi on'peepo, on'batiahuaypo, "Kenpihuay, ¿Menpapi' 'urua'da
yanahua'? Beroba' nopoehue' kenpa'ti huairi konig ehue' o'ne."
O'nopoepo, Jesúsere o'nika'uy on'nokiey'uy. 14 Kenpa'ti e'ketpak
on'yareme'te kenteda Pedro Juanere o'bata'bonok, on'tiahuaypo,
"dakhuea' ogkame'te," ahue'dik o'nuyate. 15 Pedrotaj Juantaere
on'maorokandepo huairi huaboa'da huayahuaya on'batia'pakpo,

16 —Inomey huabokerektaj kate ka'dik o'e oro'. Konig tiahuayhued
o'neonhuahuika' ogka'deme'te aya'da Jerusalén huaee'eri on'nopoe.
Kahue' o'neme', ahue'dik o'ey oro'. 17 Kenda e'ketpaktaj onka'deme'te
huabada nogtaj nogtaj batia'pakhue'dik ka'ne' ighua'da mana'dik
mo'ne. "Jesucristotaj batia'pakhue' yane'." Juantaj Pedrotaere
mo'nona'nok. —Huairia huayahuaya on'batia'pakuyate.

18 Onte'ti Pedrotaj Juantaere en'batotiakde'te, "Jesústaj batia'pakhue'
yane'. Kenpa'ti Jesúsen hua'a manmadikahue' yane'." On'mana'uyate.

19 —¿Kate ya'pak Diosa? ¿Be'taj nigpe̱e̱'dik opudtaj Diostapi'? ¿Menpa'
mo'nopo̱e̱ opud? 20 Kenda o'tiahuayikamey. Kenda oro' o'pe̱ikamey
manika'dik o̱'e̱y. —Pedro Juanerea huairitaj on'mana'uy.
21 Onte'ti yan'batik i̱ghua'da huairia on'mana'depo, Juantaj
Pedrotaere on'maoro̱ka'uyate. Aratbuttaj on'makme'pukpo
mabitbithue'ada on'maoro̱ka'uyate. E'ketpaktaj o'yarea'nok "Dios
huadakda o̱'e̱." Aya'ada aratbuta ona'nok. 22 Ken e'ketpaktaj Diosa
o'yareame' cuarenta huabayok yareahued o'noeonhuahuika'uyate.

Teynopo'da me'pukhue'ada Diosen huadak hua'a a'manaya'po Diostaj on'tiona'pakuyate.

23 Kenoka' Pedrotaj Juantaere e'noro̱ka'dete Pedro Juanere
Jesúsen huanigpe̱ika'eritaj on'bahuahua'uyate. Sacerdoteere
huatone' huairiere aya' on'mana'nig on'batia'pakuyate. 24 Aya'ada
huanigpe̱ika'eria on'pe̱e̱depo, onteteyo' Diostaj on'tiona'pakpo:
—Dios Huairi i̱'e̱ne. Kurud i'ka'uy. Ote' huadari i'ka'uy. Hua̱hue̱
huaboro' e̱'po̱g i'ka'uy. Kenpa'ti aya'da kurudyo̱ hua̱e̱'eri i'ka'uy. Aya'da
ote'yo hua̱e̱'eri aya'da huadariyo, hua̱hue̱yo̱, e̱'po̱gyo̱ hua̱e̱'eri i'ka'uyate.
Oro'en Huairi Dios aya'da ika'uyate. 25 O̱'nenba'te Davida o̱'nen hua-
naba'a oa'uy. O̱'nen Noki̱re̱g, Dios Noki̱re̱g Davidtaj o'nopo̱e̱a̱'nok,
o'madoya'uyate:

¿Nog aratbut mena'po Diostaj yan'huadiayika'po yan'maboyika'.
Mena'po Israel aratbut nama'da huadik yan'nopo̱ika'?
26 Nogbaya' nogbaya' huairi on'tiakpo on'kupopakpo, nogda
nogda jak huairiere on'kupopakpo, Dios Huairitaj kenpa'ti Diosen
Cristotaj dakhuea'da e'magka'ta' on'eretpakpo.

Kenda Davida o'madoya'uyate. 27 In huakka' jakyo konig Davida
oa'uyatenigda Jesucristotaj a'magkaya'po o̱gkupopakme'. O̱'nen
huadakda huasi'po Jesús, kentaj Cristo i'yahuea'po i'ta'mona'uyate.
Herodes Huairi, Poncio Pilato Huairiere, nog aratbut, Israel aratbut
Jesústaj a'arakya'po o̱gkupopakme'. 28 Kenda o̱gkame'nig kenda
o̱gka'apo a'nenda i'nopo̱e̱'uyate. 29 Oy huiyokda orotaj mona'dene,
yamape̱e̱', Dios Huairi. Oro' o̱'nen huanaba'taj bo'tihuapok,
mo'nopo'teypaka', o̱'nen huadak hua'a me'pukhue'ada o'mana'apoy.
30 Jesús o̱'nen Huasi'poa 'urua'da kabayere', nogda nogda 'urua'da
kake'po aratbut on'tiahuaypo teyda o̱'e̱ Dios o'noknopo̱e̱a̱po, oro'en
Huairi Dios. —Huanigpe̱ika'eria on'tiona'pakuyate.
31 En'tiona'pakde'te ken jakyo e̱gkupopakte o̱'i̱yi̱g'uy. Aya'tada Diosen
Noki̱re̱ga̱ o'manopo'to̱e̱'uyate. Aya'ada me'pukhue' o̱'nepo Diosen
huadak hua'a on'manika'uy.

Katepi' enta̱e̱' ayedda on'ta̱ika'uyate.

32 Aya'da Jesústaj huaknopo̱e̱'eri konig katepi' nogtiada aratbut
konigti on'pakika'uy, konigti on'nopo̱ika'uy, konigti o̱gkika'uy. "In
do'hued me'ta̱e̱ne." Ahue' o̱'nepo katepi' enta̱e̱' ayedda on'ta̱ika'uyate.
33 Jesúsen huata'moneria me'pukhue'ada Huairi Jesús e'bueyada
o'noyhuadme'te on'batia'pakika'uyate. Diosa o'batihuapoknok nogi̱ti
o'noknopo̱e̱po huayahuaya nogi̱tinada di' on'maika'uyate. 34 Pai'da
huaknopo̱e̱'eri ehue' o̱'nuy ta'ba huato̱e̱'eria on'bahuaya'po noga̱ jak
on'bahuaya'po huakupe on'totiakpo 35 Jesúsen doce huamata'moneritaj
huakupe on'bayoknok huakupe on'baedepo pai'da hua̱e̱'eritaj

on'bayoke'ika'uynok nogtiapi' pai'da ehue' o̱'nika'uyate. 36 Kenpa' José
o'ka'uyate. Josétaj nogdikkon o'dikka' Bernabé. (Bernabé e'batihuapok
huadik o̱'e̱.) José levita aratbut o̱'u̱y. Chipre hua̱gkuta'mejyo hua̱e̱'eri
o̱'u̱y. 37 Ta'ba o'bahuaya'uy. Jesúsen doce huamata'moneritaj huakupe
o'tohua'po, o'bayokuyate.

5

Ananías Safiraere dakhuea' o̱gka'uyate.

1 Nog huabokereknayo o̱'u̱yate. Ke'nendik Ananías o̱'u̱y. Ke'nen
hua̱to̱e̱ o'ta̱u̱yate huadik Safira. Hua̱to̱e̱ere ta'ba on'bahuaya'po,
2 hua̱to̱e̱ereada on'nopo̱e̱po sue'da huakupe nogte o'i̱re̱gapo
o'tiokhueypo "In aya' huakupe o̱'e̱," da oa'po Jesúsen doce
huamata'moneritaj o'bayokuyate.

3 —¿Toto'taj mena'po i'nigpe̱e̱po Diosen Noki̱re̱gtaj da ina'ne? Ta'ba
e'bahuaya' huakupe i'posaka'po i'i̱re̱gapo i'tiokhueyne. 4 Bahuayahued
o̱'nen ta'ba i'ta̱i̱kame'. E'bahuaya'de huakupe o̱'nen o̱'e̱. ¿Mena'po
kenpa' nama'da i'nopo̱e̱? "Ken aya'da huakupe ijyoki," nama'da ia'.
Huabokerektaj da onahue' i̱'e̱ne. Diostaj da ina'ne, Ananías. —Pedroa
ona'uy.

5 Ananías Pedrotaj kenda o'peeondepo o'bueyonpo o̱'hue̱'kuy.
Aya'ada kenda huaboa'da on'nokotdepo huakka'da on'mame'puke'uy.
6 Ken huabo on'huatiakpo asuk o'nogkuta'doka'po, on'tohua'po,
on'kubarakka'uyate.

7 Bapa' hora e'pokde'te ke'nen hua̱to̱e̱ o'kudon'uy. Hua̱to̱e̱ bekbuey-
dene nopo̱e̱hue' o̱'e̱po o'kudon'uyate.

8 —¿Ta'bataj meniga̱' huakupete mo'bahuaya'? ¿O̱'nen hua̱to̱e̱ oa'de
menpa' kenniga'teda huakupete mo'bahuaya'? —Pedroa ona'nok,

—E̱e̱', konig do'hued hua̱to̱e̱ menetnig kenda oro'taj bo'yokne. —
Ettone'a̱ ona'uy.

9 —Hua̱to̱e̱ere Diosen Noki̱re̱gtaj da mena'po onpapayo' mo'nopo̱e̱po,
mona'. Yape̱e̱'. Kenomey o̱'nen hua̱to̱e̱'taj on'kubarakkadpo akbogpete
o'nokye̱'depo ontakon on'tohua'apo. —Pedroa ona'uy. 10 I̱da
ettone' Pedroen hua'ite o'bueyonpo o̱'hue̱'kuy. Huabo on'kudpo
e'bueytaj on'tiahuaypo, on'bueytohua'po, hua̱to̱e̱ere ontatayo'
on'kubarakka'uyate. 11 Kenda aya' Jesústaj huaknopo̱e̱'eria on'pe̱e̱depo,
huakka' on'mididuyate. Aya'ada aratbut on'pe̱e̱depo, huakka'da
on'mame'pukuyate.

Konig tiahuayhued o̱'neonhuahuika'uyate Pedromey o̱gka'po dakhue'taj on'bayarea'uyate.

12 Ken Jesúsen huata'moneritaj Diosa o'tihuapokpo o'bateypaka'nok
'urua'da o̱gkika'uyate. Konig tiahuayhued o̱'neonhuahuika'uyate
o̱gkika'uyate. Kenpa'ti dakhue'taj on'bayarea'ika'uyate. Aya'
huaknopo̱e̱'eri Diosen jak kurute Salomónte o̱gkupopakika'.
13 Nogomeynayo oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eria on'me'pukpo hua-
knopo̱e̱'eriere kupopakhue' e̱'e̱a̱da Jesúsen huanigpe̱i̱ka'eri huadakda
o̱'ne on'nopo̱i̱ka'uyate. 14 Huakka' huabokerek huakka' ettone'ere
Jesús Huairitaj huaboa'da o'noknopo̱e̱'uyate. 15 Ken, 'urua'da Jesúsen
huata'moneria o̱gkika'nok dagte e'digpak e'ketpak nogda nogda
on'batohua'po, asukte on'bahueda̱'uy. Pedro huapokdikte ke'nen

huanokīrēgā e'tipokte yan'yareapet. 16 Huakka' jakya' Jerusalén huakka' jak ibodte Jerusalényō on'batiakpo, nogda nogda huakka' jakya' on'batiakpo, aratbut e'digpaktaj on'totiakpo, aratbut toto'a huamanopo'tōē'eritaj on'totiakuyate. Diosa aya'tada on'bayarea'uyate. Kenpa'ti toto'taj on'maen'uyate.

Pedrotaj Juantaere digā' on'magka'uyate.

17 Kenoka' sacerdote huairi kenpa'ti saduceo huaknopōē'eri aya'ada digda on'bahuahuaypo, Jesúsen doce huamata'moneritaj digda on'bahuahuaypo, 18 huabakudā' jakyo on'bakudā'uyate. 19 Sikyonayo Diosen huamata'moneria huabakudā' akbogpe okhuikepo o'maorōka'po Jesúsen huamata'moneritaj o'maorōka'po.

20 —Yan'huati'. Diosen jakyo yan'huati'. Āyōda yan'bopo, huaboda huadikkon huanoeanhuahuika' yan'manmadikika'. —Diosen huata'moneria o'mana'uyate.

21 On'pēēdepo Diosen jakyo on'kudpo, sikyoedda eme'te on'kudpo, huaboa'da on'manmadika'uyate. Ēgkupopakya' on'manmadika'uyate.

Nog jakyo kenteda huairi ōgkupopakika' nogomeyere sacerdote huairi on'tiakdepo, aya'da Israel huairitaj kenpa'ti Israel huatone' huairitaj ōgkupopakdepo, huabakudā' jakya' Jesúsen huamata'moneritaj kan'batotiake'po on'mata'mona'uynig'a, 22 sorotataj onhua'nig'a, Jesúsen huamata'moneri huabakudā' jakyo bahuahuayhue' ō'nedepo, on'tiakuyate.

23 —Huabakudā' jakyo o'tiakdepo huakīrēgyā' e'tiokkasa' ē'īka'. Jak huatōē'eria sorotataj on'tibopo, akbogpe on'tioka'. Akbogpe ekhuike'te ehue' ō'ne jakyo. Jesúsen huamata'moneri ehue'da ō'ne. —Sorotataj on'mana'uyate.

24 Diosen jak sorotataj huairi kenpa'ti sacerdote huairi sorotatataj on'pēēdepo, "monig yā'ēāpet" on'batia'pakuy. 25 Kenda en'batia'pakte nogtida huabokerek o'tiakato'po,

—Kenomeytaj huabakudā' jakyo mo'bakudāme'ne Diosen jakyo on'bopo, onte'ti aratbuttaj on'manmadika'. —Ken huabokereka o'mana'uyate.

26 Sorotataj huairi kenda o'pēēdepo ke'nen sorotataj o'batohua'. Jesúsen huamata'moneritaj o'batotiakuyate. Daka'da on'batotiakpo dakhue'da ēgka'nayo aratbut huidā menpa'jiput, on'nopōēpo. 27 Israel huairi ēgkupopakyo on'bahuatotiakpo, eretnopoyo on'maboa'uyate. Sacerdote huairi o'mana'nok:

28 —Jesúsen hua'a manmadikahue' yane'. Īghua'da oame'nig'a nigpēēhue' mo'ēpo, huabada Jerusalén huāē'eritaj mo'manmadika'deme'ne kenpa'ti oro'taj Jesústaj bo'arakme' mo'batia'pakme'. —Sacerdote huairia on'mana'uy.

29 —Diostayo'da nigpēika'dik ō'ēy oro'. Huabokereka nogda eda' manigpēēhue'dik ō'ēy. 30 Opudā Jesústaj huēypa cruzte mo'beta'po bo'arakme'nig'a, oro'en huapane'kudaken Diosa e'bueytada o'noyhuadāme'te. 31 Kenpa'ti Diosa kurudyō o'tobehuikpo huada'kopen o'huadame'te. Jesústaj huaboro' huairi o'yahueame'te. Jesús huaboro' huairi ō'ēnok aya'ada kentayo'da nigpēika'dik ō'ne. Jesúsa Diosere onteteyo' huamanopo'yarea'eri ō'ēpo huabokereken dakhuea' e'ka' nopo'tihueke'dik ō'īka'apo. Konigēpo Israel aratbut dakhuea' e'ka' nopo'korea'dik yā'nepo kenpa'ti Diosa nopo'tihueke'dik ya'maeapet.

32 Aya'da Jesúsa e'ka'te o'tiahuayikamey. Buttida o'ay Diosen Nokiręga
kenpa'ti Jesústaj buttida o'huaa'. Ke'na Jesústaj on'nigpeika' Diosa
ke'nen Nokiręg o'bayoke'. —Nog Jesúsen huamata'moneri Pedroerea
on'mana'uyate.
33 Huakka' huairi on'kupopakpo Pedromeytaj on'pęędepo, huakka'da
on'huadiaypo, e'barakta' on'paknig'a. 34 Nogtida fariseo huairi nog
huairiomeyere o'uy. Ke'nen huadik o'uy Gamaliel. Gamaliel Moisés
e'mana'ba' huamanmadika'eri o'uyate. Ken huadakda o'ę aya'ada arat-
but on'tinopoę'uy. Ke'na o'bodpo jak kurute Jesúsen huamata'moneritaj
o'maoroka'uyate. Judío huairitaj o'mana'po:
35 —Daka' yan'nopoępo, Jesúsen huamata'moneritaj kate o'nogka'apet,
Israel aratbut, o'nona'ne. 36 A'nenda Teudas o'ępo "Huaboro' huairi
ijjey," nama'da o'mana'nok huakka'ada kentaj on'nigpeikame'. Cu-
atrocientosa on'nigpeikame'nig'a nogok Teudastaj o'darakdeme'nok
aya'da ke'nen huanigpeika'eri on'bahuame'te. Kenpa'da on'batikuyate.
37 Nogok gobierno huairi aratbuttaj e'madika'te Judas Galileayo huaę'eri
o'uyate. Huakka'ada on'nigpeika' kenpa'ti Judastaj o'darakdenok
aya' ke'nen huanigpeika'eri on'bahua'uyate. 38 Kena'po in huabok-
erektaj magkahue' yane'. Yan'maoroka'. Huabokerekada on'pakpo
ęgka'nayo ehue'dik o'neapo. Batikdik o'neapo. 39 Diosen en'mana'nayo
mabatikahue'dik mo'ęne. Kenpa'ti opudomeya Diostaj dakhue'da
mogka'apet. —Gamaliela judío huairitaj o'mana'uyate.
40 Kentaj daka'da on'nigpęędepo jakyo onte'ti Jesúsen doce
huamata'moneritaj on'batokuddepo, on'mabitbitdepo, ona'ti Jesúsa
o'kika'nig tia'pakhue' yane' ighua'da on'mana'depo, on'maoroka'uyate.
41 Jesúsen doce huata'moneri judío huairi ęgkupopakya' durugteda
on'bakhua'po "oro' Jesústaj o'huaa'nok huairia mo'bitbitne
Diosa o'paknok." Durugda on'batia'pakuyate. 42 Diosen jakyo
aratbuten jakyokon Jesucristotaj on'batia'pakonhuahuika'po,
on'manmadika'onhuahuika'uyate.

6

*Aypo ayhuataj kan'bayokike'po sietea kan'batihuapokike'po
on'baktie'ea'uyate.*

1 Kenoka' Jesústaj huaknopoę'eri o'nitakpo griego huaknopoę'eria he-
breo huaknopoę'eritaj on'bahuaa'po "Aypo e'bayokete oro'omeyen ay-
hua sue'da aypo on'bae'ika' hebreo ayhuanayo huakka'da on'bae'ika'," 2
griego huaknopoę'eria on'bahuaa'uyate. Kena'po doce Jesúsen hu-
ata'moneria aya' huaknopoę'eritaj on'kupopaka'po,
—Apagba' oro' manmadikika'dik o'ępo aypo ayhuataj kirigayo'
bayokikahue'dik o'ęne. 3 Siete huama'buy huaknopoę'eritaj
yan'baktie'ea'. Kenomey huadak huaka'eri o'ne aya'ada on'matinopoę
kenpa'ti kenomeytaj Diosen Nokiręga 'urua'da o'manopo'toika' kenpa'ti
kenomey huadakda Diosen hua'a on'nopoę, kenomeytaj yan'baktie'ea'
ayhuataj aypo kan'bayokike'po. 4 Ayhua aypo kan'bayokike'po, opuda
sietetaj e'baktie'ea'nayo oroataj Diostaj o'tiona'pakika'apoy kenpa'ti
Diosba' o'manmadikika'apoy. —Jesúsen huamata'moneria on'mana'uy.
5 Kenda Jesúsen huamata'moneria on'mana'nok aya'da on'pakpo
Estebantaj on'depo, Esteban Diosen Nokiręg huakka'da o'nopo'toę'uy
kenpa'ti Diostaj huakka'da oknopoę'uyate. Kenpa'ti Felipetaj

on'de'uyate. Prócorotaj Nicanortaj, Timóntaj, Parmenastaj
Nicolástaj on'bae'uyate. Nicolás nogbaya' Antioquíaya' o'tiakuyate.
A'nenda judíoen e'manmadika' o'nigpeika'uyate. 6 A'ti Jesúsen
huamata'moneriyo on'batotiaknok, on'bakutibata'tepo daka' Diosa
kabatihuapoke'po on'tiona'pakuyate.
7 Nogiti huakka'da Jesús Huairitaj on'manmadika'uyate.
Huaknopoe'eri Jerusalényo huakka'da on'nitakuyate. Huakka'da
sacerdote kenpa'ti Jesústaj o'noknopoepo, on'nigpeika'uyate.

Estebantaj dakhue' a'huaaya'po judío huairi egkupopakte on'tohua'uyate.

8 Konig Diosayo'da ka'dik kake'po Diosa Estebantaj 'urua'da
o'nopo'toepo o'teypaka'nok Esteban teyda o'kika'uyate. Kenda aratbut
tiahuayhued on'neonhuahuika' o'kika'uyate. Aratbut en'tiahuayte
o'bayarika'uyate. 9 Esteban nama'da i'manmadikika'ne sue'ada
huabokerek on'boypo o'nona'uy. Judíoen huaitake' jakya', o'dikka'uy
Esclavos Libertadosyo on'bahuatiakdepo, Cirenebayo huae'eri
Alejandríabayo huae'eri Ciliciabayo huae'eri kenpa'ti Asiabayo huae'eri
Estebantaj on'boy'uyate. 10 Diosen Nokirega Estebantaj o'nopo'toenok
huakka'da o'nopoe'po 'urua'da o'manbatia'paknok nogbayo huae'eria
onte'ti katia' onahue'dik o'ne. 11 Konigepo da huaa'eretaj da kadepo
huakupe on'bayokpo, "Moiséskudaktaj dakhue'da o'batia'pak Estebana.
Diostaj dakhue'ada o'huaa'me'. O'peemey." Kenpa' yanhuaa' da
huaa'eritaj judío esoeria on'mana'uy. 12 Ken konig nama'da Estebantaj
da huaa'eria on'mahuia'nok, huabada Estebantaj on'huadiaypo judío
huatone'ere Diosba' huamanmadika'eriere on'huadiaypo, Estebantaj
on'huahua'po, on'toepo, judío huairi egkupopakyo on'tohua'uyate.
13 Estebantaj da kan'huaa'e'po da huaa'eritaj on'batotiak. Nama'da
on'mana'po:
—Esteban Diosen jaktaj dakhue'da o'huaa'ika'. Diosba' Moiséskudak
e'madoya'taj dakhue'da o'huaa'ika'. 14 Diosen jak o'sakapo Jesús
Nazareteria. Ke'na ea'te o'peemey. Kenpa'ti konig Moisésa
o'manmadikadhuahuika'uynig oro' o'kika'nig kenda Jesúsa kenpa'da
o'maenapo. Moisésen e'manmadika' o'enapo. Kenpa' Esteban
e'batia'pakte oro' o'peemey. —Da huaa'eria on'huaa'uy.
15 Aya'da huairi egkupopakya' Estebantaj on'tiahuaypo, Diosen hu-
ata'monerienkokonig on'tiahuay'uyate.

7

Estebana o'mana'onhua'uyate.

1 —¿Buttida menpa' yada'? —Sacerdote huairia Estebantaj ona'uynok,
2 —Men'peee', eg', men'peee', huairitone'. Oro'en Dios teyda
o'kika'. Diosa oro'en onaratbutyo' adhuea'pane'kudak Abrahamtaj
o'batia'pakuyate. Abraham Haránbayo huahued Mesopotamiabayo
e'ika'te Diosa Abrahamtaj o'batia'pakuyate. 3 "O'nen huadaribaya'
o'nen huabetya' yabakhua' nogbayo yahuati' ijtohua'apopo huadari
o'tiahuaya'apone." Diosa Abrahamtaj ona'uyate. 4 Ken, Caldea
aratbutenbaya' Abrahamomey on'bakhua'uy. Harán huakka' jakyo
Abraham o'ika'uyate. Nogok ke'nen apag e'bueyde'te inbayo
oro' o'ikay Diosa Abrahamtaj o'totiakuyate. 5 Iyo konig ke'nen

huadari kạtạẹ'po yokhued ọ'ụy Diosa. Ta'basi'popi' yokhued ọ'ẹpo,
"Huadari kạtạẹ'po ijyokapoy. On e'bueyte ọ'nen huasi'potaj ọ'nen
huayayotaj huayayoen huayayotaj huadari ijyokapoy." Diosa ea'te
Abraham ke'nen huasi'po tọẹhued ọ'ẹ'uyate. 6 "Ọ'nen adhuea'
huayayo nogaratbutenbayo on'maeonhuahuika'apo. Nogaratbuta
dakhue'da on'magkadhuahuika'apet. Nog aratbuten huanaba'
yạ'neapet." Dios Abrahamtaj ona'uyate. Cuatrocientos huabayok
dakhue'da on'magkadhuahuika'uyate. 7 "Kenomeytakon castiga
ijmagka'apoy. Castiga ẹgkade'te onte'ti on'maorọka'apo. Ịyọ
on'batiakdepo do'hued ọgkika'apo." Diosa Abrahamtaj ona'uyate.
8 Kenda ona'nig eknopọẹ'nayo huabokereksi'daktaj yabaktega'ika'.
Abrahamtaj ona'uynok Abrahamensi'potaj Isaac e'si'poẹ'de ocho
huame'noe ẹẹ'te osi'dakokteg'uyate. Isaac kenpa'ti ke'nensi'po Jacobtaj
osi'dakokteg'uyate. Jacoben doce huasi'potaj o'basi'dakoktegạ'uyate,
Kenomey oro'en Israel aratbut adhuea'pane' ọ'nuyate.

9 Kenomey Jacobensi'po oro'en adhuea'pane' ọ'nepo kenomeyen
huama'buy huasuedtaj on'huadiay'uyate. Josétaj on'huadiaypo
Egiptobayo kan'tohue'po huabahuayaeritaj huakupete on'bayokuyate.
Ạyọ huanaba' ẹẹ'te huadakda Diosa Joséere ọ'ịka'uyate. 10 José
pai'da e'nopo'ẹte Diosa o'tihuapokpo ọ'ọrọka'uyate. Diosa daka'
o'tihuapokika'nok kenpa'ti 'uruda o'nopọẹạ'nok Faraón Egipto huairia
Josétaj o'pakpo Egiptobayo huairi o'yahuea'uy. Kenpa'ti ke'nen jak
huairi o'yahuea'uyate.

11 Nogoknada Egiptobayoere Canaánbayoere ta'ba tibohue' ọ'ẹnok
aypobayo' ọ'nepo huabada digạ'da on'kusitokuyate. Oro'en
adhuea'pane'kon aypobayo' ọ'nedepo. 12 Egiptoyo aypo on'matọẹ Jacob
o'pẹẹdepo oro'en adhuea'pane' ọ'ẹpo huasi'potaj o'mata'mona'uyate.
Ken huakkuruda aypote on'hua'uyate. 13 Nogok onte'ti aypote Egiptoyo
on'hua'uyate. José huama'buytaj o'makịẹ'po, "Do opuden huama'buy
ịjjẹy." O'mana'uyate. Kenoka' Faraón Egipto huairi Joséen onaratbutyo'
huaboa'da o'makịẹ'uyate. 14 Jacob ke'nen apagtaj kenpa'ti aya'da
ke'nen onaratbutyo', "Yan'tiak," Joséa o'mana'uy. Ke'nen onaratbutyo'
setenta y cinco aratbut ọ'nuyate. 15 Ken Egiptoyo Jacobomey
on'hua'uyate. Kẹyọ ke'naere ke'nensi'poere on'matone'pakdepo
on'mabuey'uyate. 16 Nogoknanada e'bueyen huaaytaj adtenanada
on'totiakonhuahua'depo Siquemyọ on'baaybukuyate. Ken kubarakkog
a'nennada Abrahama Hamorensi'potaj huakupete o'bake'uyate.

17 Huakka' huabayok ọ'neonhuahuika'po Jacobkudaken aratbut
huakka'da o'nitakpo, huakka'nada ọ'ne'uyate. E'nitakde'te Abrahamtaj
Diosa ona'uyatenigda a'ti o'ka'apo. 18 Kenoka' nog huabokerek
Egipto huairi ọ'ẹ'uyate. Huaboa'da huairi ọ'ẹpo Josékudak 'uruda
o'kika'uyate nopọẹhue' ọ'ụy. 19 Oro'en onaratbutkudaktaj nama'
o'magka'po, dakhue'da o'magka'depo, kenomeyen huabokereksi'po
yọbed kabueye'po en'dik mo'ẹne. Ken konig o'mana'uyate. Dakhuea'da
o'magka'uyate huabo huairia. 20 Kenoka' Moisés o'si'poẹ'uyate.
'Urusi'poda Diosa o'tiahuay'uyate. Apagere inagere huasi'po
on'tọika'po, bapa' puug on'tọẹ'uyate. 21 Kenoka' en'dik ẹẹ'te
on'eandepo Faraón huairien huạyọbua o'huahuaydepo, o'tohua'po
ke'nen jakyo o'toeonhuahuika'uyate. Konig ke'nen huasi'ponig
o'toeonhuahuika'uyate. 22 Aya' Egipto aratbuten e'nopọẹ' Moisés'taj

on'manmadika'uyate. Moisés 'urua'da o'manbatia'pakika'po kenpa'ti
'urua'da o'kika'uyate.
23 Moisés cuarenta huabayok o'tọẹdepo ke'nen onaratbutyo'
Israel aratbuttaj e'batiahuayta' o'pakpo, o'bahuahua'uyate.
24 Egiptoeri huabokereka Israel huabokerektaj dakhuea' ẹgka'te
Moisésa o'tiahuaypo Egiptoeritaj o'tihuapokpo o'arakuyate.
25 Egiptobaya' ka'batohue'po Diosa o'ta'mona'uy. Do'hued onaratbutyo'
yan'nopọẹạpet. Moisésa nama'da o'nopọẹnig'a ke'nen onaratbutyo'
nopọẹhue' ọ'nuyate. 26 Eme'te botta' ke'nen onaratbutyo' o'tiahuaypo,
en'batuktukte o'batiahuay'uy. Moisésa e'manoeya'ta' o'pakpo, "Opud
huama'buy mo'ẹne, mo'batuktukapete," o'mana'uyate. 27 Ke'na nog
huabokerektaj dakhuea'da ọgka'po Moiséstakon ondajpo, "¿Oro'en
huairi kenpa'ti oro'en huamanoeyạ'eri ẹẹ'taj be'a mena'uy bokapetea'
huamananhua'? 28 ¿Konig 'ikken Egiptoeritaj i'arakme'te do'takon
e'arakta' i'pak?" Moiséstaj ona'uy. 29 Kenda Moisés o'pẹẹdepo,
nogbayo o'hua'uyate. Nog aratbutenbayo Madiánbayo esoeri
ọ'eonhuahuika'uyate. Kẹyạ' botsi'poa' o'si'popakuyate.
30 Nogoknanada cuarenta huabayok e'pokde'te aratbut ehue'
ẹ'ịka'yo Moisés ọ'eonhuahuika'depo ote' Sinaí 'ibodte Moisés Diosen
huata'moneritaj o'tiahuay'uyate. Mahuạị'huia o'bakpakuyate.
Mahuạị'hui e'bakpakyo Diosen huata'moneritaj o'tiahuay'uyate.
31 Moisés o'tiahuaypo, o'mepuke'uy. 'Uruda a'tiahuaya'po adte
o'huahua'po Huairi Diostaj o'pẹẹ'uyate. 32 "Dios ịjjẹy. Ọ'nen
adhuea'pane'en Dios ịjjẹy. Abrahamkudak do'taj menigpẹịka'uyne
Isaackudak Jacobkudakere men'nigpẹịka'uyne." Diosa oa'nok Moisés
o'me'pukonpo huakpisi'potaj tiahuayhue'dik ọ'ụyate. 33 "Ịyọda do Dios
ịjjẹy. In do'eddari ọ'ẹnok ọ'nen hua'iot yakiroka'. 34 Do'hued aratbut
Egiptoyo ọ'nepo, huadigda dakhuea' on'magka'nok Egipto aratbuta
on'magka'nok e'bahuikonhuahua'te ijmapẹẹy. A'baktohua'ya'po
ijhuaraki. Yatiakpo Egiptobayo o'ta'monapone." Dios Huairia Moiséstaj
ona'uyate.
35 Moiésta' pakhue' ọ'nepo "¿Oro'en huairi kenpa'ti oro'en
huamanoeyạ'eri ẹẹ'taj be'a mena'uy bokapetea' huamananhua'?"
Ona'uyate. Moisés kenomeyen huairi huạẹ' Diosanayo o'ta'mona'uy.
Moisésa ka'bakbatohue'po o'ta'mona'uy. Diosen huata'moneria
huakpisi'po e'bakpakya' o'ta'mona'uyate. 36 Egiptoyo kenpa'ti ẹ'pọgte
o'dikkika' ẹ'pọg huabed konig Diosyo'da ka'dik ọ'ẹnig konig tiahuayhued
ọ'neonhuahuika'nig Moisésa o'kika'uyate. O'kika'depo Egiptoya'
oro'en aratbut o'bakbatohua'uyate. Aratbut ehue' ẹ'ịka'yo cuarenta
huabayok o'matounhuahuika'uyate. Kẹyạ'kon konig Diosyo'da ka'dik
ọ'ẹnig o'kika'uyate. 37 "Konig Diosa be'ta'mona'uyne konigti opud
ẹ'huạịkaya' nogtatida Diosa o'ta'mona'apo. Kentaj yan'nigpẹịkati'."
Kenda Moisésa Israel aratbuttaj o'mana'uyate. 38 Aratbut ehue' ẹ'ịka'yo
Israel aratbutere Moisés ọ'ịka'uyate. Ote' Sinaíte Diosen huata'moneria
kentaj o'batia'pakonhuahua'nig, kenda Moisésa o'nigpẹẹdepo oro'en
adhuea'pane'takon o'mana'uyate. Diosen huanounhuahuika' hua'a
oro'en adhuea'pane'taj o'mana'uyate.
39 Oro'en adhuea'pane'kudaknayo Moiséstaj e'nigpẹẹta' pakhue'
ẹ'ne'tada Egiptoyo e'kumejta' on'pakuyate. 40 Moisés ote'te
ọ'unhuahuika'nok Moisésen huama'buy Aarónntaj o'nona'po: "Moisés

meyon yạ'ẹ̱ nopọẹ̱hue' ọ'ẹ̱y oro'. Moisésa mo'batotiakme'ne Egiptobaya'.
Oro'taj siro e'ketka' dios monigka', huakkuru oro'taj bo'tohue'po."
Aarónta j o'nona'uy oro'en adhuea'pane'. 41 Kenoka' oro vacapa'
diostaj e'ketka' ọ̱gka'uyate. Ọ̱gka'depo kenomeyen 'uhua konig oveja
on'nigbatiaraka'po oro e'ketka' vacataj on'bayokuyate. 'Uruda o'kay
nama'da on'nopọẹ̱po on'durugpakuyate. 42 Siokpo oro'en dios mo'tạẹ̱'
on'da'nok kenpa'ti siokpotaj o'deretpaknok Diosa o'bakhua'uyate.
Diosen huamanbatia'pakeria o'madoya'uyatenig bo'tiahuayika':

A'nenda aratbut ehue' ẹ̱'i̱ka'yo bohua'epo, cuarenta huabayok
mo'unhuahuika'uy. Huakka' 'uhua mo'batiaraka'po
mo'bakpakika'uynig'a. ¿Be'taj monigkiket? Kenda do'taj kahue'
mo'i̱ka'ne. 43 Konig nog aratbuten e'ketka' dios boka'uyate.
Ke'nendik Moloc. Kentaj a'tiona'pakikaya'po boka'uyate. Kenpa'ti
nog siokpo e'ketka' dios boka'uyate. Ke'nendik Renfán. Kentaj
a'tiona'pakikaya'po boka'uyate. E'ketka' dios Molocen jaksi'poyo
opudạ̱ bo'tohua'ika'uynig'a. Kenpa'ti siokpo e'ketka' dios
Renfántaj opudạ̱ bo'tohua'ika'uynig'a. Oro'en dios i̱'ẹ̱ne o'eretpaki
mona'ika'po kena'po Diostaj kurudyọ̱ nigpẹẹ̱hue'da nama'da
bo'kika'uyate. Konigẹ̱po opuden jakya' Babilonia huakka'
jakyo adteda opudtaj ijmata'mona'apoy. Opudtaj Babiloniayo
on'batohua'apo.

Opud Israel aratbuttaj Apagba' huamanbatia'pakeria kenpa'
o'madoya'uyate.

44 Aratbut ehue' ẹ̱'i̱ka'yo oro'en adhuea'pane' ọ̱'neonhuahuika'po
huasi'dak jak Diostaj on'nigtọẹ̱'ika'uyate. Diosa huidte
o'manigmadoya'uyate. Jakyo ken huid on'tounhuahuika'uyate.
Konig Diosa o'nopọẹ̱ạ̱'uynig Moisésa jak o'ka'uyate. Huasi'dak jakya'
sacerdote Diostaj on'tiona'pakika'uyate. 45 Nogok Moisés e'bueyde'te
adhuea'pane'en huabatohua' huairi Josué ọ̱'ụ̱yate. Diosen huasi'dak jak
on'tohua'po, kenda huadari Diosa o'bayoknok on'bahua'uyate. Diosa
nog aratbutaj Israel aratbut ehue'taj o'maen'uyate. Indariya' on'hua'po
huasi'dak jak on'tohuae'ika'uyate. Nogok nogok on'toeonhuahua'uyate.
David huairi huạ̱ẹ̱ọ̱k huasidak jak on'tọẹ̱'ika'uyate. 46 David Diostaj
o'nigpẹ̱ika'nok Davidtaj o'pakuy Diosa. Huaboro' jak Diostaj e'nigkata'
o'pakuy. David Jacoben Diostaj e'nigkata' e'pakada, 47 kahue' ọ̱'ụ̱yate.
Davidensi'poa Salomón Diosen jak o'ka'uyate. 48 Dios Huairi kurudyọ̱
huạ̱ẹ̱'eri huabokerekada huaboro' jak e'ka'yo, i̱kahue' ọ̱'i̱ka'. Kenpa'
Diosba' huamanbatia'pakeria o'madoya'uyate:

49 Kurudyọ̱ huairien huahuadte ijhuadikay. Huadariyo do'hued hua'ibo
ọ̱'ẹ̱. Jak do'taj nigkahue'dik mo'ẹ̱ne. Jakyo tayhue' i̱ji̱kay. 50 Aya'da
ijka'uynig. ¿Menpa' mo'nopọẹ̱?

Kenpa' oa'uyate. Diosba'te o'madoya'uyate.

51 Diosen e'ka'ta' pakhue' mo'i̱ka' opudomey. Konig aratbut Diostaj
oknopọẹ̱hue'da ọ̱'nika' konig opuden huanopo' mo'i̱ka'ne. Diosenba'taj
pẹẹ̱hue'dik mo'i̱ka'ne. Diosen Noki̱rẹ̱gtaj e'pẹẹ̱ta' pakhue' mo'i̱ka'ne.
Konig opuden adhuea'pane' ọ̱'nuyate konigti opudạ̱ mo'i̱ka'ne.
52 Opuden adhuea'pane' aya'tada Diosenba' huamanbatia'pakeritaj
dakhuea'da on'magkika'uyate. "Diosen 'urunanada o'tiakde,"
en'mana'tada huamanbatia'pakeritaj on'barakika'uyate. Oykon
Diosen 'urunanada huairi e'tiakdetada bo'kupopakpo da bo'huaa'po

bo'titohua'po bo'arakme'ne opudạ. 53 Diosen huata'moneria Diosba'
mo'ba'yokuyatenig'a Diosenba' opudạ mo'bae'de'uynig'a nigpẹẹhue'
mo'ịka'ne. —Estebana judío huairiomeytaj o'mana'uyate.

Esteban o'buey'uyate.

54 Kenomey judío huairi Estebantaj on'pẹẹdepo huakka'nada
on'huadiaypo Estebantaj digạ'da on'huadiay'uyate. 55 Estebannayo
Diosen Nokịrẹg o'nopo'tọẹnok kurudyọ o'tiahuaypo Dios 'urueyda
o'tiahuaypo Jesús Diosere onteteyo' e'bote o'tiahuay'uyate.
56 —Men'pẹẹ', kurud ekhuike' ọ'ẹ. Ken Huabokerek Diosa
o'ta'mona'uyate, Diosen Huasi'po ọ'ẹpo Diosere e'bote ijtiahuay. —
Estebana o'mana'uyate.
57 'Utta'da on'basagkea'udpo on'peokba'tepo, on'huakupopakonpo,
58 huakka' jakya' Estebantaj on'tọọrọkdepo, on'pa'ea'uyate. Huidạ
huapa'ea'eria huaok Saulotaj me'tạtọẹpo on'bayoka'uyate. Saulo
tone'bokerek ọ'ụy.
59 En'pa'ea'te Estebana o'tiona'pakpo:
—Do'hued nokịrẹgtaj bee', Huairi Jesús. —Ona'uyate.
60 O'ikudata'tepo,
—Ịne dakhuea' me'nogka'nigtaj yabakkahuea', Huairi. —'Utta'da
o'tiona'pakdepo o'bueyon'uyate.

8

Saulo Jesúsen huanigpẹịka'eritaj o'magkadhuahua'.

1 Saulokon kan'arake' o'nopọẹ'uyate. Kenme'noeteda huaboa'da
Jesúsen huanigpẹịka'eritaj digạ'da on'magkadhuahua'uyate
Jerusalényọ. Huanigpẹịka'eri nogyon nogyon on'mamon'uyate.
Judea huadaribayo kenpa'ti Samaria huadaribayo on'mamon'uyate.
Jesúsen doce huamata'moneriyo'da mamonhue' ọ'ne'uyate.
2 Diostaj huapakeria Estebantaj on'kubarakka'uyate. Huakka'da
on'bahuikpo on'kubarakka'uy. 3 Jesúsen huanigpẹịka'eritaj dakhuea'da
o'magka'po Sauloa, nog jakyo nog jakyo o'kudpo, huabokerek
ettone'ere huanigpẹịka'eritaj o'batohua'ika'uyate. Huabakudạ' jakyo
o'bakudạ'ika'uyate.

Samaria huakka' jakyo Jesucristotaj huadak hua'a on'manbatia'pakonhua'uyate.

4 Jerusalényạ' on'bakmonpo, nogyon nogyon on'bahua'po,
Jesucristoen huadak hua'a on'manbatia'pakonhua'uyate. 5 Samaria
huakka' jakyo Felipe o'hua'uyate. Konig Cristo o'ka'onhuahua'uyate
kenda o'manbatia'pakpo, 6 aratbut ọgkupopakpo daka'da
on'mapeeonhua'uyate. Konig aratbut tiahuayhued ọ'neonhuahuika'
Felipe o'ka'nok on'tiahuay'uyate. 7 Huakka'tada toto'a aratbuttaj
e'manopo'tọẹtada Felipe toto'taj o'maorọka'po o'manopo'yarea'nok
'utta'da on'baokoyonpo on'mamon'uyate. E'ketpaktaj kenpa'ti
huakkettaj o'bayarea'onhua'uyate. 8 Kẹyạ' huakka' jakyo huakka'da
on'durugpakuyate.
9 Kenda huakka' jakte huabokerek ọ'ụyate. O'dikka' Simón. A'nenda
tidig o'kika'nok aya'ada on'tomepuke'ika'uyate Samaria huạẹ'eri.
"Huairi ịjjẹy," nama'da oa'nok, 10 aya'ada huanaba' huairierea on'pẹẹpo,

—Kenbokerek konigti Dios, teyda o̱'e̱. —Aya'ada on'batia'pakika'uyate.
11 Simón tidig o̱gkika'po nama'da o'manopo̱e̱a̱'nok kentaj on'nigpeunhuahuika'uynig'a. 12 Aya'da Dios Huairitaj e'pe̱e̱de'te kenpa'ti Jesucristoen huadak hua'a Felipe e'manbatia'pakte aratbut o'noknopo̱e̱depo huabokerekere ettone'ere bautiza o̱gka'uyate. 13 Simón kenpa'ti oknopo̱e̱'uyate. Simóntaj bautiza e̱gkade'te Felipeere o'huae'ika'uy. Konig kahued o̱'eonhuahuika'uyate Felipe e'kika'te o'tihuaypo, o'mepuke'uyate.
14 Samaria hua̱e̱'eri Diosen huadak hua'a e'nigpe̱e̱de'te Jerusalénye̱o̱ Jesúsen doce huamata'moneri on'mati̱pe̱e̱depo Pedrotaj Juantaere Samariayo on'mata'mona'uyate. 15 Samaria huakka' jakyo Samariaeri huanigpe̱i̱ka'eritaj on'mationa'pakpo "Diosen Noki̱re̱ga̱ yamanopo'to̱e̱'." On'mationa'pakuyate. 16 Kenomeytaj Diosen Noki̱re̱ga̱ nopo'to̱e̱hued bautiza o̱gka'de'uyatenig'a. 17 Ken on'tiona'pakdepo Pedro Juanere on'batibata'tepo Samariaeritaj Diosen Noki̱re̱ga̱ o'manopo'to̱e̱'uyate.
18-19 Jesúsen doce huamata'moneria e'tiba'ta'tete Diosen Noki̱re̱ga̱ e'manopo'to̱e̱te, Simóna kenda o'tiahuaydepo,
—Doa e'tiba'ta'te betapi' Diosen Noki̱re̱ga̱ huamanopo'toeanhua' kenda do'taj e'yoknayo huakupe on'yokapone. —Simóna o'mana'nok.
20 —Nama'da i'nopo̱e̱nig o̱'nen huakupeere on'ere ehue'dikda i̱'e̱ne. Diosen Noki̱re̱g huakupete yokdik me'e̱ne nama'da i'nopo̱e̱. 21 Diostehuapa' o'nennopo' dakhue'da i̱'e̱po oro'ere in o'kikay kikahue'dik i̱'e̱ne. 22 Dakhuea' e'ka' yanopo'korea', Diostaj daka' yationa'pak, "Do'huednopoa dakhuea'da ijnopo̱i̱kay. Menopo'tihueke'. Bekkahuea'." Yationa'pakti'. 23 Konig hua̱hui̱' pai'onignanada i̱'e̱ne. Dakhuea' i'kika'po batikhue'dik i̱'e̱ne. Ijnopo̱e̱y. —Pedroa ona'uyate.
24 —Dakhue' Diosa megka'apone o'nona'ne. Diosa kenda kahue' ka̱e̱'po. Diostaj me'tiona'pak. —Simóna ona'uyate.
25 Ken, Juan Pedroere konig Jesucristo o'kikuyatenig on'manbatia'pakonhua'depo kenpa'ti Diosba' on'mananhua'depo Jerusalénye̱o̱ huaboa'da on'hua'uy. On'hua'po nog huakka' jakyo nog huakka' jakyo Samariabayo on'mata̱'unhua'po kenda Jesucristoa o'ka'onhua'uyatenig on'manbatia'pakonhua'uyate.

Huabokerek Etiopía huadari hua̱e̱'eri Felipetaj o'pe̱e̱depo Jesucristotaj o'nopo'korea'uyate.

26 Nogok Felipetaj Diosen huata'moneria ona'po,
—Yabodpo Gaza huakka' jakyon yahuati'. Jerusalénya̱' Gaza huakka' jak dagte yahuati'. —Diosen huata'moneria ona'uy. Ken dagte sue'da aratbut e'nahue̱'ye̱o̱. 27 Ken Felipe o'bodpo o'hua'. Ken dagte o'hua' Etiopía huadari hua̱e̱'eri huabokerek o̱de'uy. Ke'na bakdejhue'dik o̱'u̱y. Ke'na Etiopía ettone' huairien huakupe huato̱e̱'eri o̱'u̱yate. Diostaj a'tiona'pakya'po Jerusalénye̱o̱ o'hua'udhuahua'uyate. 28 O'kumejdepo dagte 'uru carro caballoa huatohua'te o'huadpo Isaíasa o'madoya'uyatenig Diosba' o'bona'pakuyate.
29 —'Uru carro caballoa huatohua'te yahuahua'. Carrote yahua'. —Diosen Noki̱re̱ga̱ Felipetaj ona'uy. 30 Ken Etiopíataj o'huaketdepo Isaíasba' e'bona'pakte Felipea o'pe̱e̱depo,

—Beroba' i'tiahuaynig menpa' i'nopoenka'. —Felipea ona'uyate.
31 —Ehue', noponkahue' ijjey. Do'taj konig o'e onahue' ee'nayo
nopoenkahue'dik ijjey. Doere carroyo yahuad. —Felipetaj ona'uy.
32 In Diosba'te o'bona'pakpo,
Konig ovejataj a'arakya'po on'tohua'ika' konigti kentaj a'arakya'po
yan'tohua'apet. Konig oveja e'kupie'te sagkiahue' o'e. In huabok-
erek konigti oveja konig soata'da ya'eapet. 33 Ke'na dakhuea'
kahue' ee'pi' kentaj yan'tierekapet yan'tisupu'eapet kenpa'ti ya-
narakapet. Kentaj huakka'ananada o'noknopoeapo, be'a sigpi'
ya'nopoeapet. Kentaj yan'arakapet.
Kenda Diosba' o'bona'pakuyate.
34 —¿Betaj o'tia'pakuyate Isaías Diosen huamanbatia'pakeria? ¿Hu-
ata'dapi' ya'tia'pakuyet? ¿Nogtadapi' yaa'uyetpi'? —Kenpa' Etiopía
huairia Felipetaj ona'uy.
35 Kenda Diosba'te huaboa'da e'bonapakde'te Felipea o'nopoea'po
kenda Jesúsa o'kika'uynig daka' onmadika'po 36 dagte on'hua'po
mayakote on'edepo,
—In hue'ey o'e. ¿Do'taj bautiza ogkahue'dik o'e? —Etiopía huakupe
huairia ona'uy Felipetaj.
37 —Jesucristotaj daka' eknopoe'nayo bautiza ogka'dik o'ene. —
Felipea ona'nok,
—Jesucristo Diosen Huasi'po o'e, yoknopoey. —Huairia ona'uy.
38 Carrotaj yabatika'. Huairia ona'po, mayakoyo Felipeere huairiere
on'kotpo. Felipea huairitaj bautiza ogka'uyate. 39 Ken en'behuikde'te
Diosen Nokirega Felipetaj o'tohua'uyate. Diosen Nokireg o'tohua'nok
huairi Felipetaj onte'ti tiahuayhue'da o'e'uy. Durugnada o'hua'uyate.
40 Huakka' jakyo Azoto Felipetaj o'enuyate. Felipe nogyo nogyo
huakka' jakyo o'hua'epo kenda Jesucristo o'kikuyate kenda huadak
hua'a o'manmadika'uyate. Cesarea huakka' jak dagte o'hua'depo nog
jakyo nog jakyo huadak hua'a o'manmadikanhua'uyate. Nogok Cesarea
huakka' jakyo o'tiakuyate.

9

Saulo huaboa'da o'nopo'korea'uyate.
(Hch. 22.6-16; 26.12-18)

1 Saulonayo Jesúsen huanigpeika'eritaj o'bahuadiaypo,
"Oknopoebatiakhue' ee'nayo ijbaarakapoy," o'ika'po sacerdote huairitaj
o'hua'po, 2 "Damasco huakka' jakyo ijhua'apoy Damasco huaitake'
jak huairitaj menigmadoya', Jesúsen huanigpeika'eritaj kabae'po
be'tihuapoke' Jerusalénye ka'batohue'po." Sacerdote huairitaj Sauloa
ona'uyate. 3 Ken, Damascoyo o'hua'depo, Damasco meyohue'da e'ede'te
kurudya' Saulotaj huakjey idada huabada o'ta'teon'uyate. 4 Barakte
o'koton'uyate.
—Saulo, Saulo, dakhuea' megkadhua'ne. —Saulo o'peepo,
5 —¿Be'a i'e Huairi? —Sauloa ona'uyate.
—Jesús ijjey. Do'taj dakhuea'da megkadhua'ne. Huata'da pai'da
i'nopo'ea'ne.
6 Saulo o'me'pukpo o'iriga'po,
—¿Do kate kake' i'nopoe, Huairi?

—Yabo'. Huakka' jakyo yakudpo kẹyọda yanigẹ'. Kenda ka'dik i̱'ẹạpo mona'apone. —Jesús Huairia Saulotaj ona'uyate.
7 Sauloere huabokerek on'hua'uynig'a digạ'da on'me'pukuy. Hua'anayo e'pẹẹạda Jesúsen huạsọ' tiahuayhue' ọ'nuyate. 8 Ken Saulo o'bodepo ẹkpọẹạda o'mabopo tiahuayhue'dik ọ'ụyate. On'ta'koypoda Damascoyo on'tohua'uyate. 9 Bapa' huame'noe ọ'ụy kẹyọ. Mayhue' bapehue' ọ'eonhua'uyate.
10 Ken Damascoyo huabokerek ọ'i̱ka'uyate. Jesúsen huanigpẹi̱ka'eri ọ'ẹpo ke'nen huadik Ananías ọ'ụy. E'yorokya' Jesús Huairia ona'po,
—Ananías. —Ona'uy.
—In ijjẹy, Huairi. —Ananías ona'uy.
11 —Yabo'. Ken dag on'dikkika' Butukda yahuati'. Kẹyọ, Judasen jakyo, "¿Meyon yạ'ẹ Saulo, Tarsoyo huạẹ'eri?" Yanati'. Kẹyạ' Saulo Diostaj o'tiona'pakonhua'. 12 Ananías o'kudonpo kakpoyare'po be'tibata'tepo, Sauloa ontaj o'bayorokpo be'tiahuaydene. —Jesús Huairia Ananíastaj ona'uyate.
13 —Jerusalényọ Saulo ọ'nen 'urunanada huanigpẹi̱ka'eritaj dakhuea'da o'magkadhuahuame'te. Huakka'ada kenda monbatia'pakme'ne, Huairi. 14 Kenpa'ti i̱yọ sacerdote huairien beroba' ya'totiakmetpo aya'da Jesústaj huanigpẹi̱ka'eritaj batohua'dik ọ'ẹ. —Ananíasa ona'uyate Jesús Huairitaj.
15 —Yahuahuati'. Nog huadaribayo nog aratbuttaj nog huadari huairitaj kenpa'ti Israel aratbuttaj kenda ijkadhuahuika'mey ka'manbatia'pakonhuahue'po kentaj ijjemey. 16 Kenda aratbut Saulotaj dakhuea'da o'nogkadhuahua'aponig Saulotaj ijnopọẹạ'apoy. Konigẹpo yahuahuati'. —Jesúsa ona'uyate.
17 Ken Ananías o'pẹẹdepo Saulotaj o'huahua'uyate. Ken jakyo Saulo ẹẹ'te o'kuddepo Saulotaj o'tibata'tepo,
—Saulo huama'buy, dagte e'tiakte Huairi Jesús behuatiakme'te ke'na on'taj kakpoyare'po me'ta'mona'ne kenpa'ti Diosen Nokẹi̱rẹg on'taj kanopo'tọẹ'po me'ta'mona'ne. —Ananíasa ona'uyate.
18 Ananías kenda enade'te i̱dada onte'ti tiahuaydik ọ'un'uyate. O'bodpo o'hua'po bautiza ọgka'uyate. 19 Ken o'bape'depo onte'ti notey ọ'ụy. Kenteda Damascoyo huanigpẹi̱ka'eriere sue'da huame'noe ọ'i̱ka'uyate.

Damascoya' Sauloa o'manbatia'pakonhua'uyate.

20 Ken judíoen huại̱take' jakya' Jesucristotaj o'manbatia'pakonhua'uyate. Jesús Diosen Huasi'po ọ'ẹ. O'mana'ika'uyate. 21 Aya'da kentaj on'pẹẹdepo on'mepu'kepo,
—¡Kenpihuay! ¿Menpa' Jerusalényọ in huabokerek Jesúsen huanigpẹi̱ka'eritaj digạ'da o'magka'ikame'te? ¿Menpa' in huabokerek kenpa'ti i̱yọkon ya'tiakme'te Jesúsen huanigpẹi̱ka'eritaj a'batohuaya'po Jerusalényọ sacerdote huairitaj a'bayokya'po huabakudạ' jakyo a'kudạ'yapo? —On'huaa'uyate.
22 Saulonayo nogi̱ti nogi̱ti 'urua'da o'manbatia'pakpo judío aratbuttaj daka' o'manopọẹạ'po, Diosa Jesústaj o'ta'mona'uyate daka'da o'manopọẹạ'uyate. Saulo 'urua'da Jesústaj o'manbatia'paknok judío Damascoya' onte'ti kateapi' ena' nopọẹhue'da ọ'nuyate.

Judío aratbuta e'arakta' e'tipaktada Saulo o'bakmon'uyate.

23 Huakka' huame'noe e'pokde'te, "Saulotaj mon'arak." Judío aratbuta
soatayo' on'batia'pakuy. 24 Judío aratbut Saulotaj e'arakta' on'paknig
be'api' Saulotaj o'nona'uyate. A'arakya'po huame'noe kenpa'ti sikyo
huakka' jakta e'tiokbirik akbogpete judíomey o'nokboika'nig'a. 25 Ken
sikyo Jesúsen huanigpeika'eria jak e'tiokbirikyo on'tohua'po Saulo ok-
tigtone'yo jak e'tiokbirik kurute ojkuya' o'nonhuaraka'po kamone'po
o'nonhuaraka'uyate. Ken konig Saulo Damascoya' o'makmon'uyate.

Saulo Jerusalényo o'unhuahua'uyate.

26 Ken, Saulo Jerusalényo okyedepo Jesúsen huanigpeika'eriere
ee'ta' e'paktada aya'da on'mididpo Jesúsen huanigpeika'eri ehue'
o'e o'noknopoe'uy. 27 Bernabénayo Saulotaj me'pukhue' o'epo
Jesúsen huata'moneritaj o'tohua'uyate. Damasco dagte Saulo
o'hua'po Jesús Huairitaj o'tiahuayme'te. Kenpa'ti konig Jesúsa
Saulotaj o'batia'pakme'te. Kenpa'ti konig Damascoyo 'urua'da
Jesústaj o'manbatia'pakonhuame'te. Kenda daka'da Bernabéa
o'manbatia'pakuy. 28 Ken, Saulo Jesúsen huata'moneriere o'ika'po.
Jerusalényo on'hua'epo 'urua'da Jesústaj o'manbatia'pakonhua'uyate.
29 Kenpa'ti judío aratbut o'nepo griego hua'a huaa'eri o'nenok
kenomeytaj kenpa'ti Sauloa Jesúsen huadak hua'a o'manbatia'pakuynok
Saulotaj e'arakta' on'pakuynig'a. 30 Kenda huaknopoe'eri huama'buy
on'peedepo Cesarea huakka' jakyo on'tohua'uyate. Keya' Tarso huakka'
jakyo Saulotaj on'ta'mona'uyate.

31 Kenoka' huabada Judea huadaribayo Galilea huadaribayo Samaria
huadaribayo Jesúsen huanigpeika'eritaj onte'ti dakhuea' magkikahue'
o'nuyate. Nogitinada 'urua'da Jesústaj o'noknopoeonhuahua'uyate. Dios
Huairitaj on'pakpo daka'da Diosen ogkika'uyate. Diosen Nokirega
o'batihuapoknok huakka'da Jesúsen huanigpeika'eri o'nitakuyate.

Jesucristo Eneastaj o'yarea'uyate.

32 Kenoka' nogyo nogyo Pedro o'bata'huade'onhua'uyate. Jesústaj
huaknopoe'eri huama'buyte o'hua'uyate. Kenpa'ti Lida huakka'
jakyo o'hua'uy. Lidayo huaknopoe'eri huama'buytaj o'mata'e'uyate.
33 Keyo Eneastaj o'huahuay'uyate. Eneas huabokerek e'ketpak
o'unhuahua'uyate. Ocho huabayok aytate onpahuedonhuahuika'uyate.

34 —Jesucristoa be'yarea'ne. Yabodpo, asuk yaudpo yahua', Eneas. —
Pedroa ona'uyate.

Eneas kenda o'peedepo idada o'boduyate. 35 Ken aya'da Lida
huae'eri kenpa'ti aya'da Sarón huakka' jak huae'eri e'ketpak e'yarea'te
on'tiahuaypo Jesústaj on'nopo'korea'po toto'taj huahueritaj kenpa'ti
tidigtaj kenpa'da o'nenonpo Jesús Huairitayo'da on'nigpeika'uyate.

Pedroa o'tiona'paknok Dorcas e'buey e'eada o'noyhuaduyate.

36 Kenoka' Jope huakka' jakyo ettone' o'uyate. Huanigpeika'eri
o'epo ke'nen huadik Tabita o'uy. Griego hua'a on'dikkika' Dorcas.
Ke'na kenpa'da huadakda o'kika'po nog aratbuttaj o'tihuapokika'uyate.
37 Kenoka' Dorcas dakhue' o'epo o'buey'uyate. On'so'koyoa'depo jak
kutahueta' e'bakariyo on'sohueda'uyate. 38 Lidaya' Jope meyohue'mon
o'uy. Pedro Lidayo o'e Jesúsen huanigpeika'eria on'tipeedepo botta'
huabokerek on'ta'mona'po:

—Ida Jopeyo yatiak. —O'nona'uyate.

39 Ken Pedro kenomeyere o'tiakpo o̱kye̱depo jak kutahueta'
e'bakariyo on'tobehuikuyate. Kenteda e'buey e'huedyo on'tohua'uyate.
Aya'da ayhua on'bahuikpo o̱gkupopakpo ettone'en huaok Dorcasa
o'manigkika'nig Pedrotaj on'tiahuaya'po kenpa'ti ettone' opiot
o'manigkika'nig Pedrotaj on'tiahuaya'po. Dorcas bueyhued o̱'e̱po
huakka' yudtaj o'nigkikame'te. 40 Pedro aya'tada jak kurute
o'maoro̱ka'depo huikudate o'huadpo o'tiona'pakuyate. Ettone'bueytaj
o'tiahuaypo,

—Yabo', Tabita. —Pedroa ona'uyate.

Ken Tabita o'mabodpo, Pedrotaj o'tiahuaypo o'upakon'uyate.
41 Huabata' o'ta'kuypo o'boa'uyate. "Yan'bakud." Ayhuataj Jesúsen
huanigpe̱ika'eritakon Pedroa o'mana'nok, on'bakuddepo ettone'
e'noe'kon o'batiahuaya'uyate. 42 Jope huakka' jakya' aya'ada huabada
kenda on'pe̱e̱depo huakka'ada Jesús Huairitaj o'noknopo̱e̱'uyate.
43 Simón si'dak jabukka' huakka'eriere Pedro o̱'i̱ka'po sue'da huame'noe
o̱'i̱ka'uyate Jope huakka' jakyo.

10

Cornelio nog aratbut e̱e̱'pi' Jesucristoen huadak hua'a Pedroa e'manbatia'pakde'te Diosen Noki̱re̱ga̱ o'manopo'to̱e̱'uyate.

1 Ken Cesarea huakka' jakyo Cornelio o̱'i̱ka'po sorotataj huairi o̱'u̱yate.
Cornelio huakka' sorotataj o'mata'mona'ika'uyate. Ke'nen sorotata'a
on'dikkika' Italiano. 2 Ken Diosta' o'pakika'po Diostaj o'nigpe̱ika'po
kenere ke'nen hua̱to̱e̱ere ke'nen huama'buyere ke'nen huatioere ke'nen
huaidpoere ke'nen inagere Diostaj on'nigpe̱ika'uyate. Pai'da judío
aratbuttaj o'bayokika'uy. Diostaj o'tiona'pakika'uyate. Kenda Corne-
lioa o'kika'uyate. 3 Huame'noe huadukyo e'huadte konig e'yorokyanig
Diosen huata'moneria e'huakudte Cornelioa e'tiahuayde'te.

—Cornelio. —Diosen huata'moneria ona'uyate.

4 Cornelio Diosen huata'moneritaj okpo̱e̱po huakka' o'me'pukpo,

—¿Kate, Huairi? —Cornelioa ona'uyate.

—Daka'da Diostaj i'tiona'pakika'. Pai'da aratbuttaj i'bayokika'nok
Diosa on'taj okkahuehue' meene. 5 Jope huakka' jakyo o̱'nen huanaba'
yamata'mona'. Simón Pedrotaj kan'totiake'. 6 Nog Simón huasi'dak
jabukka' huaka'eriere o̱'i̱ka'. Ke'nen jak e̱'po̱g ope o̱'i̱ka'. Kenda ka'dik
i̱'e̱a̱po Simón Pedroa mena'apone. —Diosen huata'moneria ona'uyate.

7 Kenoka' Diosen huata'moneri e'huade'te botta' ke'nen huanaba'taj
nogtida ke'nen huadi'da sorotatataj "Yan'tiak," o'mana'uyate. Ken soro-
tataj Diostaj huaknopo̱e̱'eri o̱'u̱y. 8 Ken aya'da o'tiahuaydenig o'pe̱e̱denig
o'mana'depo huakka' jakyo Jopeyo o'mata'mona'uyate.

9 Eme'te dagte on'hua'po Jopeyo on'huatiakpo sue'da bidtemon
ene'te Pedro jak o̱jkute o'behuikpo tokhuad e'huadte a'tiona'pakya'po
o'behuikuyate. 10 Ke̱ya̱' aypota' o̱'e̱po e'bape'ta' e'pakte noga̱
e'nigmanhuada̱nig 11 kurudya̱' cuperinatone' huakubogpita' e'tinuku'e'
huabite on'huarakuyate Pedroa o'tiahuay'uyate. 12 Cuperinatone'yo
dubayo hua̱e̱'eri huadariyo hua̱e̱'eri botta' botta' hua'i huato̱e̱'eri
o̱'nepo barakyo hua̱e̱'eri o̱'nepo bihuibeta' o̱'nepo bakoy kenpa'ti o̱'nepo,
kenomey judío aratbut bapehue'dik o̱'nuyate.

13 —Yabo', Pedro, yaarak, yaarakpo yape'. Kurudya̱' ena'te o'pe̱e̱'uy.

14 —Keje', Huairi, ken huaen bapehue'dik ɨjjẹy. Moisésa
o'mana'uyatenok, bapehue' ɨjjɨkamey. —Pedroa ona'uyate.
15 —"Ken huaen bape'dik mo'ẹne." Diosa huaboa'da oa'nig
"Bapehue'dik ɨjjẹy." Ahue' yạẹ'. Onte'ti kurudyạ' ena'te Pedroa
o'pẹẹ'uyate. 16 Bapa'a' konigti Pedro e'pẹẹde'te cuperina onte'ti kurudyọ
on'behuikuyate. 17 Ken en'tobehuikonde'te, mena'po cuperinataj
Diosa be'tiahuaya'ne, Pedroa e'nopọẹte Cornelioen huanaba'
o'mata'moname'tenig o'nokyẹdepo, Simónen jakyo o'nokyẹdepo,
"¿Meyon yạ'ẹ Simónen jak?" Simónen jak kurute on'bopo on'mana'uyate.
18 Huanaba' o'nokyẹdepo "¿Menpa' in jakyo yạ'ɨka' Simón Pedro?"
'utta'da onda'uyate. 19 Kenda Pedro e'yorokyanig o'tiahuayde
o'nopọẹdepo Diosen Nokɨrẹgạ ona'po,
—Yapẹẹ', bapa' huabokereka bo'ukne. 20 Yabodpo, yahuarak,
me'pukhue' yạ'ẹpo kenomeyere yahuati' on'te ijbatotiakmey. —Diosen
Nokɨrẹgạ Pedrotaj ona'uyate.
21 Ken Pedro huabokerek e'nahue'yo o'huarakonpo,
—Do'taj on'ukne. ¿Mena'po bo'tiak? —Pedroa o'mana'uyate.
22 —Cornelio capitána mo'ta'moname'ne. Ke'na huadakda ọ'ẹ. Diostaj
o'nigpẹɨka'. Ke'na huadakda ọ'ẹ aya'ada judío aratbuta o'noknopọẹ'ɨka'.
"Pedrotaj ọ'nen jakyo yatotiak kenda e'manmadika' a'pẹẹya'po yato-
tiak." Diosen huata'moneria Corneliotaj oname'te. —Cornelioen hua-
naba'a o'nona'uyate.
23 Pedro huanaba'taj o'batokudnok kẹyọ on'tay'uyate. Eme'te
kenomeyere Pedro o'hua'po kenpa'ti Jopeyo huạẹ'eri huama'buy kenere
onhua'uyate.
24 Eme'te Cesarea huakka' jakyo on'tiakuyate. Kẹyạ' Cornelioere
Cornelioen onaratbutyo ke'nen huabet kenpa'ti ke'nen huadi'
ọgkupopakpo Pedrotaj o'nonmabopo. 25 Kenoka' Pedro Cornelioen
jakyo ẹkyẹ'te Cornelio o'huạọrọkpo Pedrotaj o'ikudata'tepo konig
Diostaj on'ikudata'tika'nig konig o'ka'uyate. 26 Pedroa ona'po:
—Yabo'. Dios ehue' ɨjjẹy. Huabokerek on onigti ɨjjẹy. —Pedroa
ona'uyate.
27 Ken o'boddepo on'batia'pakondepo jakyo o'kudpo huakka' arat-
but ẹgkupopakte o'bahuahuay'uyate. 28 O'bahuahuaydepo Pedro
o'mana'po:
—Do judío aratbut ɨjjẹy. Judío aratbuttaj Moisésa mona'nok nog
aratbutere kupopakhue'dik mo'ẹne. Kenomeyen jakyo kudhue'dik
mo'ẹne. Nog aratbutere kupopakdik mo'ẹne. Ikken Diosa e'yorokyanig
huaboa'da me'nopọẹạme'ne. 29 Kena'po ọ'nen huanaba' "Yatiak,"
menoname'nok sigpi' mana'pakhue'ada ijtiakmey. Mena'po men'totiak,
mena'. —Pedroa Corneliotaj ona'uyate.
30 —Nog adikken terea' e'huadte konig oy terea' e'huadte konig Diostaj
ijtiona'pakikay ijtiona'pakmey. Ɨdada huabokereka be'tibome'ne.
Senogda o'otpo, 31 "Cornelio Diosa e'tiona'pak me'pẹɨka'ne. Kenpa'ti
pai'da aratbuttaj i'bayokikame'tenok Diosa okkahuehue' ọ'ẹpo.
32 Jopeyo huanaba' yamata'mona', Simón Pedrotaj kan'duke'po Simón
si'dak jabukka' huaka'erien jakyo ọ'ɨka'. Ke'nen jak ẹ'pọgtone'te ọ'ẹ."
Senogda yudtaj o'otpo huabokereka ennak 33 ɨda on'taj kan'totiake'po
ijmata'mona'mey. 'Urua'da kenda i'nigpẹẹpo on i'tiakdenok oy ɨyọda

oro' o̱'e̱ne. Diosa e'tiahuayte aya'da Diosa menuyetnig e'pe̱e̱ta' o'paki.
—Cornelioa Pedrotaj ona'uyate.

Cornelioen jakya' Pedroa o'manbatia'pakonhua'uyate.

34 —Aya'da aratbuttaj konigti Diosa o'pakika'po e'bae'ta' o'pakika'.
Judío aratbuttaj nog aratbuteretaj o'pak huaboa'da ijnopo̱e̱y. 35 Nogbayo
nogbayo aratbut Diostaj e'nigpe̱e̱nayo kenpa'ti huadakda o̱gkika'nok
Diosa kenomeytaj o'pakpo bae'dik o̱'e̱. 36 Jesucristotaj huadak hua'a
Diosa Israelen adhuea' huayayotaj o'manopo̱e̱a̱'uyate. Jesucristotaj
huaknopo̱e̱'eritaj o'manopo'noeya̱'ika'. Jesucristo aya'enda Huairi
o̱'i̱ka'. 37 Juana yan'nopo'korea', bautiza ya̱gka' e'manbatia'pakika'de'te
Jesucristoen huadak hua'akon huakkuruda Galilea huadaribaya'
on'topakonpo nogok aya' Judeabayo on'manbatia'pakika'uyate.
Opudomeya̱ kenda daka' mo'nopo̱e̱ne. 38 Jesús Nazareteria aya'da
kakike'po Diosen Noki̱re̱g Jesústaj o'yokuy Diosa, Diosen Noki̱re̱g
Jesústaj o'teypaka'uyate. Opuda̱ mo'nopo̱e̱ne. Jesús huadakda
o'kika'po o'bayarea'ika'po kenomeytaj toto'a o'manopo'to̱e̱nok toto'taj
o'maenika', Diosa o'tihuapoknok Jesúsa o'kadhuahuika'nig opuda̱
mo'nopo̱e̱ne. 39 Judeabaya' kenpa'ti Jerusalénya̱' aya'da Jesúsa
o'kikame'nig oro'a o'tiahuayikamey kenpa'ti judío aratbuta Jesústaj
hue̱ypa cruzte on'beta'po on'darakme'nig'a 40 bapa' huame'noe eme'te
Diosa Jesústaj o'noyhuada̱me'te. Oro'taj Jesús bo'tiahuay'eame'ne.
41 Jesúsa aya' aratbuttaj batiahuay'eahue' o̱'e̱me'. Oro'tayo'da
bo'tiahuay'eame'ne. Oro'taj Jesúsen a'manbatia'pakaya'po Diosa
boktie'ea'uyne. Jesúsa e'noyhuadde'te kenere oro' o'bape'mey kenpa'ti
hue̱'e̱y o'mai'mey. 42 Huabueyeria huanoe'eria huadak dakhue'pi'
o̱gkika'uyate. Dakhuea' huaka'eritaj castiga kamagke'po, huadak
huaka'eritaj Diosere kamanoeanhuahuike'po Diosa Jesústaj oe'uyate.
Kenda yan'manbatia'pakonhuahuikati' Diosa mona'uyne oro'taj.
43 Aya'tada Jesústaj o'noknopo̱e̱po on'nigpe̱i̱ka'nok Diosa dakhuea'
e'ka' ya'bakkahuea'apet. Kenpa' aya'ada Diosen huamanbatia'pakeria
on'batia'pakuyate. —Pedroa Corneliomeytaj o'manbatia'pakuyate.

Nog aratbuttaj judío ehue'taj Diosen Noki̱re̱ga̱ o'manopo'to̱e̱'uyate.

44 Pedroa aratbuttaj e'manbatia'pakte Pedrotaj daka' huape̱e̱'eritaj
Diosen Noki̱re̱ga̱ i̱da o'manopo'to̱e̱'uyate. 45-46 Nog aratbut judío
ehue'taj Diosen Noki̱re̱ga̱ o'manopo'to̱e̱nok kenpa'ti nogda nogda hua'a
o'da'pakpo 'urua'da o̱'e̱ Dios, huaboro'da o̱'e̱ Dios, huadakda o'kika' Dios
on'batia'paknok judío huanigpe̱i̱ka'eri Pedroere on'tiakdenig'a kenda
on'pe̱e̱po on'mepuke'uyate.
47 —Konig oro'taj Diosen Noki̱re̱ga̱ mo'manopo'to̱e̱'po inomey nog
aratbuttaj Diosen Noki̱re̱ga̱ o'manopo'to̱e̱denok. Inomeytaj bautiza
o̱gkahue' ya̱e̱', ahue'dik mo'e̱ne. —Pedroa o'mana'depo.
48 —Jesucristoa o'paknok bautiza mogke'. —Pedroa o'mana'uyate.
Bautiza e'magkade'te "I̱yo̱ sue'da huame'noe ya̱e̱'ika'." Pedrotaj Corne-
liomeya̱ o'nona'nok kenteda Pedro o̱'unhua'uyate.

11

Nog aratbuta Jesucristotaj huaboa'da o'noknopo̱e̱me' Jerusalényo̱ judío huaknopo̱e̱'eritaj Pedroa o'manbatia'pakuyate.

1 Judío aratbutnayo Apagba'taj o'nigpeeonhuahuikame'te. Oyda
nog aratbutada Diosen huadak hua'a huaboa'da o'noknopo̱e̱po
on'nigpe̱e̱deme'te. Kenda Jesúsen doce huamata'moneria aya'da
huama'buyere Judeaya' on'mati̱pe̱e̱'uyate. 2 Jerusalénye̱ onte'ti
Pedro e̱kye̱de'te sue'ada judío aratbut Pedrotaj kenda dakhue'dikda
o'nona'uyate. Nog aratbuttaj huasi'dak oktegdik o̱'nika' huanopo̱e̱'eria.
3 —¿Mena'po nog aratbuttaj i'bahuahuame' i'mata̱'unhuame' kenpa'ti
nog aratbutere i'bapudhuame'? —Dakhuea'da i'kame'te Pedrotaj
o'nona'uyate.
4 Kenomeytaj aya'da konig o̱'e̱me' Pedroa o'manbatia'pakpo:
5 —Jope huakka' jakyo i̱jje̱po e'tiona'pakte konig e'bayorokonig
ijtiahuaymey kurudya̱' cuperinatone' huakubogpita' e'tinuku'e' huabite
on'huarakme'. Do ehua̱e̱te meyo̱hue'da on'huarakame'. Ken konig
e'yorokonig ijtiahuaymey. 6 Daka' ijtiahuaypo dubayo hua̱e̱'eri
botta' botta' hua'i o̱'neme' barakyo hua̱e̱'eri o̱'neme' bakoy o̱'neme'
bihuibeta' o̱'neme' ijbatiahuaymey. 7 "Yabo' Pedro, yaarakpo yabape'."
Kurudya̱' ena'te ijpe̱e̱mey. 8 "Keje', Huairi, ken huaen bapehue'dik
o̱'e̱ne. Pehue'da i̱ji̱kamey." Yona'mey. 9 Onte'ti kurudya̱' Jesúsa
mena'po: Ken huaen "bape'dik mo'e̱ne." Diosa huaboa'da oa'nok
"bapehue'dik o̱'e̱ne," ahue' ya̱e̱'. Kurudya̱' mename'ne. 10 Ona'ti ona'ti
bapa'a' kurudya̱' konigti ijpe̱e̱mey. Ijpe̱e̱depo kurudyo̱ onte'ti aya'da
on'behuikonme'te. 11 Aya'da en'behuikonde'te ken jakte i̱jjunhua'uy
bapa' huabokerek o'nokye̱deme'. Cesarea huakka' jakya' huairia
o'mata'moname'te. 12 "Me'pukhue'ada yahuati'. Kenomeyere yahuati'."
Diosen Noki̱re̱ga̱ me'ta'moname'ne. In seis huama'buy Jesúsen
huanigpe̱i̱ka'eri doere o'huamey. Huairien jakyo o'kudmey. 13 Ken
huairia ke'nen jakya' Diosen huata'moneritaj o'tiahuayme'te. "Jopeyo
yamata'mona'. Simón Pedrotaj kan'totiake'. 14 Ontaj o̱'nen huabeteretaj
o'batia'pakapo. Opud dakhuea' e'ka'taj Diosa nopo'tihueke'dik mo'e̱po
o'manopo'yarea'po onte'ti Diosere mo'noeanhuahuika'apone. Pedroa
opudtaj o'batia'pakapo." Diosen huata'moneria huairitaj o'bopo
oname'te. 15 Ken, do'hua huaboa'da e'manbatia'pakde'te Diosen
Noki̱re̱ga̱ o'batikotepo o'manopo'toeme' konigti oro'taj huakkuruda
mo'nopo'to̱e̱'uyne. 16 "Hue̱'e̱ya̱' Juan bautiza e̱gkapi' opudtanayo Diosen
Noki̱re̱ga̱ mo'nopo'to̱e̱apone." Kenda Jesús Huairia moname'ne, kenda
ona'ti ijnopounmey. 17 Kenoka' Jesús Huairitaj oro' o'nigpe̱i̱ka'demey
Dios Diosen Noki̱re̱g bo'yokdeme'ne. Konigti Diosa o'pakpo nog
aratbuttaj Diosen Noki̱re̱g o'bayokme'te, "O̱'nen Noki̱re̱g bayokhue'
ya̱e̱', Dios." Ahue'dik i̱jje̱mey. —Pedroa o'mana'uyate.
18 Kenda judío aratbut on'pe̱e̱depo dakhue' hua'a o'nokbatikon'uy.
—Huadakda i̱'e̱, Dios. Nog aratbut kenpa'ti Diostaj nopo'korea'dik
o̱'ne kenpa'ti Diosere onte'ti noeonhuahuika'dik o̱'neapo. —Judío hua-
knopo̱e̱'eri huama'buya o̱da'uyate.

Antioquía huakka' jakya' nog aratbut huakka'ada Jesústaj huaboa'da o'noknopo̱e̱'uyate.

19 Kenoka' judío aratbuta Estebantaj on'arakdepo huaboa'da
Jesúsen nog huanigpe̱i̱ka'eritakon on'magka'nok on'mamon'uyate.
Jesústaj huaknopo̱e̱'eri nogyon nogyon on'bahua'uyate. Fenicia
huadariyo on'hua'uyate. Chipre hua̱gkuta'mejyo on'hua'uyate.
Antioquía huakka' jakyo on'hua'uyate. Ke̱yo̱ aya'da Jesúsa

o'kadhuahua'uyate. Kenda on'manbatia'pakika'uyate. Judío
aratbuttayo'da on'manbatia'pakika'uyate. 20 Jesúsen huaknopoe'eri
Chipre huagkuta'mej huae'eri kenpa'ti Cirene huakka' jak
huaknopoe'eriere Antioquía jakyo on'hua'uyate. Kenda Jesús
o'kadhuahua'uy kenda on'manbatia'pakonhua'uyate. Aya'tada
on'manbatia'pakonhua'uyate. Judío aratbuttaj nog aratbuttakon
kenda Jesúsa o'kadhuahua'uy on'manbatia'pakonhua'uyate.
Kan'nopo'yare'po on'manbatia'pakika'uyate. 21 Huaknopoe'eria
on'manbatia'pakonhua'nok Diosa teyda o'batihuapoknok huakka'ada
Jesústaj huaboa'da on'nopo'korea'depo o'noknopoe'uyate. Nog
aratbutadakon Jesústaj on'nigpee'uyate. Huabokereken eknopoika'nayo
o'nenonpo Jesús Huairienkon o'noknopoika'uy.
22 Kenda Jerusalénya' huanigpeika'eri on'pee'depo Antioquíayo
Bernabétaj on'ta'mona'uyate. 23 Ken okyedepo Diosa 'urua'da
o'manopo'tihuekea'depo o'manopo'durugpakame'te. Kenda
Bernabé o'tiahuaydepo durugnada o'epo "Jesús Huairitaj daka'da
yan'nigpeeunhuahuikati'," Antioquía huaknopoe'eritaj o'mana'uyate.
24 Bernabé huadakda o'epo Diosen Nokireega huakka'da o'nopo'toenok
Jesústaj daka'da o'nigpeika'po o'manbatia'pakonhuahua'nok
huakka'ada Jesústaj huaboa'da o'noknopoe'uyate.
25 Nogok Bernabé Saulotaj a'ukya'po Tarso jakyo
o'hua'uyate. O'huahuaypo Antioquíayo o'tohua'uyate.
26 Jesúsen huanigpeika'eriere o'neonhuahua'po huakka' hua-
knopoe'eritaj on'manmadika'onhuahua'uyate, nogbayoktida
on'manmadika'onhuahua'po. Keya' Antioquíaya' huakkuruda Jesúsen
huaknopoe'eritaj cristianos on'madikka'uyate.
27 Kenoka' Jerusalénya' Antioquíayo sue'ada Diosen huamanba-
tia'pakeri on'hua'uyate. 28 Agabo o'bodpo, o'manbatia'pakpo, "Aya'
huadariya'da aypo ojpai'ere ehue'da o'eapo." Diosen Nokireega
o'nopoea'nok Agaboa o'manbatia'pakuyate. Kenoka' Claudio Roma
huairi ee'te huabada aypo ojpai'ere ehue' o'uyate. 29 Judea huama'buytaj
huakupe mon'manigta'mona' Antioquía huaknopoe'eri o'da'po
ke'na sue'da o'toepo sue'da kata'mone', ke'na huakka' o'toepo
huakka' kata'mone'. 30 Huakupe on'huedea'depo kan'tohue'po
Saulotaj Bernabétaj on'mata'mona'po, Judea huanigpeika'eri huairitaj
kan'bayoke'po huakupe on'ta'mona'uyate.

12

Jacobotaj on'arakuyate kenpa'ti Pedrotaj ogkuda'uyate.

1 Kenoka' Antioquía huanigpeika'eria Judea huama'buytaj huakupe
on'ta'mona'uyate. Kenoka' Herodes Roma huairi Jerusalényo o'epo
ke'nen sorotataj Jesúsen huanigpeika'eritaj huaboa'da dakhuea'da
on'magka'po, sue'tada on'magka'uyate. 2 Jacobotaj kan'arake'po
sorotatataj o'mata'mona'nok siroa Jacobotaj on'arakuyate. Jacobo
Juanen huama'buy o'uyate. 3 Jacobotaj en'arakte judío huairi
durugda o'nenok Herodes kenda o'pee'depo Pedrotakon o'kuda'uyate.
Biahue' pan huape' fiesta ee'te Pedrotaj ogkuda'uyate. 4 Pedrotaj
en'kuda'de'te meyahuedda botta' botta' sorotataj on'tiokika'po, sikyoed
nog kupoada on'tiokika'po, bisik nog kupoakon on'tiokika'po, sikyo
nog kupoakon on'tiokika'po. Judíoen fiesta e'pokde'te a'arakya'po

aratbutpoya' ijtoorokapoy Herodesa o'nopoe'uy. 5 Huabakuda' jakyo
sorotataj Pedrotaj daka'da en'tiokikapi' Jesúsen huanigpeika'erianayo
on'pakpo on'tiona'pakonhua'po. Pedrotaj ka'tihuapoke'po Diostaj
on'tiona'pakonhua'uyate.

Huabakuda' jakya' Diosa o'orokaʼuyate Pedrotaj.

6 Ken sikyo o'epo, eme'te aratbut kan'tiahuaye'po Herodes Pedrotaj
orokaʼdik eeʼtada botta' sorotataa Pedrotaj nopoyo onhueda'po on'totay.
Botta' sirobia on'ba'tidukupo Pedrotaj. Kenpa'ti akbogpete nogomey
sorotataj huatioka'eri o'nepo. 7 Jakyo ijhuiti ehue' Diosen huata'moneri
o'bo. Huabakuda' jakyo jeyda o'epo Diosen huata'moneri Pedrotaj
huapidta' o'deydeypo o'maboa'po,

—Idada yabo'. —Ona'nok.

Ken sirobia e'ba'tiduku' oktikuonka'uy.

8 —Baka'bia teya' yatagpotinuku', hua'iot yaoton. —Diosen hu-
ata'moneria ona'uyate.

Pedroa e'otde'te,

—Huaot yaotonpo, do'taj betahua'. —Diosen huata'moneria
ona'uyate.

9 Ken Diosen huata'moneritaj o'tahua'po huabakuda' jakya' Pedro
o'orokpo. Diosen huata'moneria me'oroketpi' buttidapi' ijjet nopoehue'
o'epo ijyorokidapi' Pedro o'nopoepo. 10 Huakkuru sorotataj hua-
tioka'eritaj o'timononpo nogta'kon o'matimononpo siro jakhui'kayte
o'neato'uy. Siro jakhui'kay adpen huakka' jak o'e. Onda ekhuike'te
o'norokuyate. Kurute o'tohua'po adta'mon Diosen huata'moneria Pe-
drotaj okhua'uyate.

11 —Huabakuda' jakya' Diosen huata'moneria do'taj me'oroka'dene,
huaboa'da Pedroa o'nokotdepo, Herodes Huairitaj kenpa'ti judío
aratbuta do'taj menarakapeya'po do'taj katioke'po Diosa ke'nen
huata'moneri menigta'mona'dene, buttida o'e. —Pedroa huanopoya'da
o'nopoe'uyate.

12 Kenda Pedro o'noponhua'po Maríaen jakyo o'hua'uyate. María Juan
Marcosen huayee o'uy. Maríaen jakyo huakka'da on'kupopak Diostaj
on'tiona'pakonhua'po. 13 Akbogpeta' Pedroa o'mana'po Rode mune'yoa
akbogpete o'huatiakpo beati yaetapo o'huatiakuy. 14 Pedroa oa' okia'po
huakka'da o'durugpakonpo okhuikehue'ada o'korudpo o'ketpo, "Kurute
Pedro o'e," o'mana'uyate.

15 —Nama'da ia'. —E'nona'te "buttida ijjay," Rode o'mana'uyate.

—Pedro ehue' o'e. Ke'nen huata'moneri o'eta. —Ona'ti o'nona'uy.

16 Ken konig en'batia'pakte Pedroa menigokhuike'
o'mananhua'uy. Kenoka' o'nokhuike'depo Pedrotaj on'tiahuaypo
on'mame'pukeonuyate. 17 Pedroa o'batepo yan'batik o'mana'po. Diosa
huabakuda' jakya' me'oroka'ne, Pedroa o'manbatia'pakpo,

—Jacobotaj kenpa'ti huama'buytaj konig ijmanbatia'paki kenda
yan'manbatia'pakti'. —Pedroa o'mana'depo nogyon o'bakhua'uyate.
18 Emede'te, "¿Pedro men ya'e? ¿Be'a yatikuj?" Huayahuaya huabakuda'
jakya' sorotataj on'me'pukpo diga'da on'batia'pakuyate. 19 "Pedrotaj
yan'ukpo yan'totiak." Herodesa e'mana'te huahuayhue' o'nenok,
"¿Menpa' ya'monate?" Sorotatataj o'mana'po, "Sorotatataj yan'arak."
Herodesa o'mana'uyate. Nogok Herodes Judea huadariya' o'hua'uyate.
Cesarea huakka' jakyo a'ikaya'po o'hua'uyate.

Herodestaj ida o'bueya'uyate.

20 Kenoka' Tiro huakka' jak aratbuttaj kenpa'ti Sidón huakka' jak aratbuttaj Herodes o'mahuadiay'uyate. Herodes huairien huadariya' Sidón aratbuttaj Tiro aratbuttere aypo o'bayokika'uyatenok. Sidón aratbutere Tiro aratbutere Herodeste on'bahuahua'nig'a, huairitaj kudhued Blastotaj on'huahuaypo on'batia'pakuyate. Blasto huairien jak huatoe'eri o'uyate "Oro'taj mo'tinoeye'." Huairitaj monigbatia'pak. Tiro aratbutere Sidón aratbutere o'nona'uyate. 21 Ken huame'noete mene'batia'pak. Herodesa oa'me'po ken huame'noete Herodes huairien 'uruda huaok o'otpo huairien huahuadte o'huaddepo. Tiro aratbuttaj Sidón aratbuttere o'manbatia'pakuyate.

22 —Ke'na o'manbatia'paknig "Huabokerek ehue' o'e. Ke'na Dios Huairi o'e." —'Utta'da on'mana'uyate. 23 "Diosyo'da huadakda o'ika'." Herodesa ahue' o'enok ijhuiti ehue' Diosen huata'moneria dakhue' o'ean'uy. Morokdu'ada o'pe'po o'bueya'uyate.

24 Nogya' nogya' Jesús Huairitaj on'manbatia'pakonhua'nok huakka'ada huaboa'da on'nigpee'uyate.

25 Ken, Bernabé Sauloere Jerusalényo pai'da aratbuttaj huakupe on'bayoke'depo dakhuapa ogkaddepo Juantaj on'tohua'po Jerusalénya' on'kumejdepo. Antioquíayo onhua'uyate. Juan on'dikka'uyate Marcos.

13

Bernabé Sauloere nogbayo nogbayo Jesúsen huadak hua'a a'manbatia'pakikaya'po huaboa'da on'bahuae'uyate.

1 Ken Antioquíayo Jesústaj huaknopoe'eri ogkupopakika'po Diosen huamanbatia'pakeri o'nuyate. Kenpa'ti huamanmadika'eri o'nuyate, Bernabé o'epo, Simón o'epo, Lucio o'epo, Manaénere Sauloere o'nepo. Simón on'dikka'uyate Negro. Lucio Cirene huakka' jak huae'eri o'uy. Herodes Galilea huadaribayo huairiere Manaénere on'kerekuyate. 2 Diostaj on'batadi'kea'po Diosa e'tiona'pakte me'pee'po bapehue' o'nunhua'nok,

—Bernabé Saulotaere yan'mata'mona'. Nogya' nogya' Jesucristoen huadak hua'a kan'manbatia'pakonhuahuike'po yan'mata'mona'. —Diosen Nokirega o'mana'uyate.

3 Diostaj aya' on'tiona'pakdepo kenpa'ti bapehue' ee' on'batikdepo Bernabétaj Saulotaere on'batibata'tepo Jesucristoen huadak hua'a kan'manbatia'pakike'po on'mata'mona'uyate.

Chipre huagkuta'mejya' Bernabé Sauloere Jesúsen huadak hua'a on'manbatia'pakuyate.

4 Ken Diosen Nokirega Bernabétaj Saulotere o'mata'mona'denok Seleucia huakka' jak e'pogte o'nokye'uyate. Keya' Chipreyokon huagkuta'mejyo kusi'pete o'nokteg'uyate. 5 Salamina huakka' jakyo e'pog dagkotte on'betdepo judíoen huaitake' jakyo Jesucristoen huadak hua'a on'manbatia'pakato'uyate. Juana huatihuapokonhua' on'tohua'uyate. 6 Huaboro' huagkuta'mejyo huabada on'huae'depo Pafos huakka' jakyo o'nokye'uyate. Keya' Barjesús judío aratbuttaj on'huahuay'uyate. Barjesús tidig huakika'eri o'epo da huamanbatia'pakeri o'epo Diosen huamanbatia'pakeri ijjey nama'da oa'ika'uyate. 7 Barjesús gobernador huairiere o'ika'po gobernador huairi Sergio Paulo huakka'da o'nopoika'uyate. Apagba'

e'pe̱e̱ta' o'pakpo "Bernabé Saulotere yan'totiak." O'mana'uyate.
8 Tidig huaka'eritaj on'dikka'uyate Elimas. Saulotaj Bernabétaere
manigpe̱e̱hue' ya̱e̱'. Nama'da on'mana'. Gobernador huairitaj
ona'uyate. Kenda oknopo̱e̱hue' ya̱e̱'. Ona'uy. 9 Ken Saulotaj
on'dikka'uyate Pablo Diosen Noki̱re̱ga̱ huakka'da o'nopo'to̱e̱nok
Barjesústaj buttida daka'da o'tiahuaypo,
10 —Nama'da huaa'eri i̱'e̱ne. Dakhuea' i'kika'ne. Toto'ensi'po i̱'e̱ne.
Huadak e'kika' eretpakhue' i̱'i̱ka'ne. "Diostaj e'nigpe̱e̱' dakhue'da
o̱'e̱." Nama'da i'ika'ne. 11 Oy Dios Huairia ontaj sue'pi' dakhuea'
megka'apone. Ekpobig i̱'e̱a̱pone. Sue'da huame'noe niokpo tiahuay-
hue'dik i̱'e̱tuapone. —Pablo Barjesústaj ena'te kenokda okpobig o̱'unpo
sikki̱re̱gda o'mabodpo tiahuayhue'dikda o̱'unpo be'api' men'ta'koypo
men'tohue'po o'baukuy. 12 Kenda gobierno huairi o'tiahuaydepo,
Dios Huairied e'manmadika'taj o'me'pukepo Dios Huairitaj huaboa'da
oknopo̱e̱'uyate.

Pablo Bernabéere Pisidia huadariyo Antioquía jakyo o̱'nunhua'uyate.

13 Pablo Pafos jakyo kusi'petone'yo on'bakudpo huaboro' e̱'pog
o'noktegpo Perge jakyo o'nokye̱'uyate. Perge Panfilia huadariyo o̱'e̱.
Juannayo Pergeya' o'bakkorepo Jerusalénye̱ o'hua'uyate. 14 Nogok
Perge jakya' o'noro̱kpo, Pisidia huadariyo on'hua'po. Pisidia huadariyo
nog Antioquía jakyo o'nokye̱'uyate. Ke̱yo̱ okmapi̱e̱'ahuaddikte judío
aratbuten hua̱itake' jakyo on'kudpo on'huaduyate. 15 Ken Moisésba'
o'bona'pakdepo kenpa'ti Diosen huamanbatia'pakba' o'bona'pakdepo
hua̱itake' jak huairia Pablotaj Bernabétere on'mana'po:
—Aratbut e̱gkupopakte e'manmadika'ta' e'paknayo monmadika', eg'.
—Hua̱itake' jak huairia on'mana'uyate.
16 Ken Pablo o'bodpo eda'te yan'batik o'batepo,
—Yan'pe̱e̱', Israel aratbut. Kenpa'ti yan'pe̱e̱' nog aratbutada Diostaj
huanigpe̱i̱ka'eri. 17 Israel aratbuten Dios oro'en adhuea'pane'taj
o'baktie'ea'uyate. Egipto huadaribayo nog aratbutenbayo oro'en
adhuea'pane' e̱'neonhuahuikaya' Diosa o'maitaka'uyate. Kenpa'ti
Egipto aratbuten huadariya' Diosa teynanada o̱'e̱po o'maoro̱ka'uyate.
18 Nog huadariyo on'bahuae'onhuahua'uyate. Sue'da aratbut
e'nahue̱'yo̱ cuarenta huabayok on'bahuae'onhuahua'po ke̱yo̱da
Diosa daka'da o'mato̱e̱'unhuahua'uyate. 19 Ken, Canaán huadariyo
nogda nogda aratbut o̱'neonhuahua'ika'po, ken huadariyo siete
gobierno en'mato̱e̱'ika'te Diosa oro'en adhuea'pane'taj Canaán huadari
a'bayokya'po Canaán huadarieri aratbuttaj Diosa o'tihuapoknok
oro'en adhuea'pane'a̱ on'baarakpo aya'tada on'baarak'uyate. 20 Ken
cuatrocientos cincuenta huabayok e̱e̱'ted noga̱ noga̱ huamanoeya̱'eri
huairi on'kudi̱ka'po Israel aratbuttaj on'matoeonhuahuika'uyate.
Ta'pote Samuel Diosen huamanbatia'pakeri huairi o̱'u̱yate. 21 Kenoka'
oro'en adhuea'pane'a̱ gobierno huairi on'eretpakpo "Beyok." Diostaj
o'nona'uyatenok. Diosa Saúl, Israel huairi o'manigyahuea'uyate. Saúl
Cisensi'po o̱'u̱yate. Benjamín aratbut o̱'u̱yate. Cuarenta huabayok
Saúl Israel aratbuten huairi o̱'unhuahuika'uyate. 22 Nogok Diosa Saúl
huairi e̱e̱' okkaypo o'enpo Davidtaj Israelen huairi o'yahuea'uyate.
"David Isaíensi'po huadakda o'kika'. Do'taj be'nopo'durugpaka'ne.
Aya'da ijpakika'nig o'kika'apo." Diosa Davidtaj o'tia'pakuyate.
23 Nogtiada David adhuea' huasi'poed huayayo huasi'poed

huayayoa Israel aratbuttaj o'manopo'yarea'apo onte'ti Diosere
o'manoeanhuahuika'apo. Diosa o'mana'uyate. Jesús kenda huabokerek
o̱'e̱. 24 Jesúsa manmadikahued e̱e̱'ted Juana aya'da Israel aratbuttaj
o'mana'po: "Yan'nopo'korea' yan'nopo'korea'po bautiza ya̱gka'." Juana
o'mana'uyate. 25 Juana o'mananhuahuika'depo, o'kuhuitdeapo nogi̱ti
o'mana'po: "Diosen Cristo o̱'e̱. Do'taj moknopoenig'a Cristo ehue' i̱jje̱y.
A'ti o̱'e̱a̱po a'ti bo'huatiakapone. Ke'na huadaknanada o̱'e̱. Donayo
dakhue'da i̱jje̱y."

26 Opudtaj o'nona'ne, egomey. Opud Abrahamen adhuea' huasi'poed
huayayo huasi'poed huayayo mo'e̱ne. Kenpa'ti opudomey Diostaj
huame'pukeriomeytaj o'nona'ne. Diosa mo'nopo'yarea'apone onte'ti
kurudyo̱ mo'noeanhuahuika'apone, opudtehuapa' yanoknopo̱i̱kati'.
27 Ken Jerusalén jak hua̱e̱'eri kenpa'ti kenomeyen huairi Jesústaj
oknopo̱e̱hue' o̱'neonhuahuika'uyate. Dios Jesústaj o'ta'mona'uyate
oknopo̱e̱hue' o̱'ne'uyate. Okmapi̱e̱'ahuaddik huame'noete Diosen
huamanbatia'pakerienba' on'mona'pakpo oro'en judío huairia
on'pe̱i̱ka'nig'a nopoenkahue'da o̱'nika'uyate. Konig Diosen
huamanbatia'pakeria onda'ika'uyatenig konigda Jerusalén jak
hua̱e̱'eria huairiere dakhuea' o'nogka'uyate. Kan'arake'po Jesústaj
on'bayokuyate. 28 Jesús kenpa'da huadaknada o̱'i̱ka'po sigpi' dakhuea'
kahue' o̱'i̱ka'nok "dakhuea' o'kika'," huahuaa' nopo̱e̱hue' e̱e̱'pi' "Yaarak,
yaarak." Pilatotaj o'nona'uyate. 29 Jesústaj aya'da ya̱gkapetnigtaj
Apagba'te on'timadoya'uyate. Aya'da kenda o̱gka'depo e'bueyde'te
hue̱ypa cruzya' on'huaraka'po on'tohua'po kubarakyo on'hueda̱'uynig'a
30 Diosa e'bueytada o'noyhuada̱'uyate. 31 Galileaya' Jerusalén
jakyo Jesúsen huanigpe̱i̱ka'eria Jesúsere on'huae'ika'uyate. Jesús
e'noyhuadde'te kenomeytaj Jesús o'bahuahuayonhua'uyate. Nog
huame'noe nog huame'noe Jesúsa men'tiahuayde'po o'bahuahua'uyate.
Oy Jesústaj aratbuttaj on'manmadikika'.

32 Opuda̱ kan'nopo'durugpake'po oro'a on'nigbatia'pakne. "Do'hued
Huasi'potaj ijnoyhuada̱'apoy." Diosa oro'en adhuea'pane'taj
o'mana'uynok oro'a o'nonbatia'pakne. 33 Kenda Diosa o'mana'uyatenig
oy oro'taj mo'nigka'deme'te Jesústaj o'noyhuada̱me'te. Oro' kenomeyen
a'neneriensi'po o̱'e̱ne. "On do'hued Huasi'po me'ta̱e̱ne. Oy
o'noyhuada̱'ne." Apagba' salmo botta'a'te kenda o'madoya'uyate.
34 "Konig 'urunanada o'ka'apone" Jesústaj e'huaada Davidtaj
Diosa ona'uyate. Kenda oa'uypo Jesúsbuey parahue'dik ka̱e̱'po
o'noyhuada̱me'te. 35 Kenpa'tion nog salmote oa'po: "O̱'nen 'urusi'poda
huadi'nanada o̱'e̱nok so̱'parahue'dik ka̱e̱', Apag Dios." Apagba'te
kenpa' oa'. 36 Ken a'nennada David Diostaj o'nigpe̱i̱ka'po Israel
aratbuten gobierno huairi o̱'unhuahuika'uyate. Nogok o'buey'uyate.
Ke'nen apagkudakere ontayo' o̱gkubarakka'uyate. Kubarakya' David
o'para'uyate. 37 Jesústanayo Diosa o'noyhuada̱'nok parahue' o̱'e̱me'te.
38 Jesústaj opudomeya̱ eknopo̱e̱'nayo Diosa dakhuea' e'ka' okkahuea'dik
mo'e̱ne yan'nopo̱i̱kati', egomey. 39 Moiséstaj opuda̱ mo'nigpe̱i̱ka'nok
Diosa nopo'tihuekehue' mo'i̱ka'ne. Oynayo aya'ada be'api' Jesústaj
o'noknopo̱e̱nok Diosa kenomeyen dakhuea' e'ka' o'manopo'tihueke'apo.

40-41 Diostaj huatierikeria yan'tiahuay'. Diga̱'da mo'mame'pukpo
mo'mabueyapone. Opud e'manoete konig tiahuayhued
o̱'neonhuahuika'uyate 'urua'da ijka'apoy. Kenda opuda̱

oknopo̱e̱hue' mo'e̱a̱pone. Kenda e'manbatia'pakika'tada oknopo̱e̱hue' mo'e̱a̱pone.

Kenda Apagba' huamanbatia'pakeria a'nenda o'mana'po, keyoj, daka'da yan'nopo̱e̱po konigti kahue' yane'. —Kenda Pabloa o'mana'uyate.

42 Ken Pablomey judíoen hua̱itake' jakya' e'noro̱kde'te "Nog okmapi̱e̱'ahuaddik huame'noete i̱yo̱ onte'ti yan'kumej nogi̱ti konigti Jesústaj monbatia'pak." Pablotaj o'nona'uyate. Judío ehue' nog aratbuta kenpa' o'nona'uyate. 43 Ken judíoen hua̱itake' jakya' aratbut o'noro̱kdepo huakka'mon Pablotaj Bernabétaere on'batahua'po, judío aratbut o̱'nepo kenpa'ti nog aratbut konigti judío aratbut e̱'dik o̱'nepo Diostaj on'nigpe̱ika'po on'tiona'pakika'po. "Dios huadi'da mo'e̱nok daka'da yan'nigpe̱ika'. Jesústaj yanoknopo̱e̱po batikhue' yanika'." Pablo Bernabéere on'mana'uyate.

44 Nog semanakon okmapi̱e̱'ahuaddik e̱e̱'te aya' huakka' jakyo hua̱e̱'eria o̱gkupopakuyate. Diosen huadak hua'a Jesústaj e'pe̱e̱ta' on'pakpo on'kupopakuyate. 45 Kenoka' huakka' aratbut Pablotaj a'pe̱e̱ya'po e̱gkupopakte judío aratbuta on'tiahuaydepo, digda on'bahuahuaypo, "Nama'da o'mana'." Pablotaj on'huaa'po, Pablotaj dakhuea'da on'bahuaa'uyate. 46 Pablo Bernabéere me'pukhue'ada 'urua'da on'mana'po:

—Opud judío aratbuttaj huakkuru Diosen huadak hua'a Jesústaj manmadika'dik o̱'nenig'a opudnayo e'pe̱e̱ta' pakhue' mo'e̱po onte'ti Diosere e'noeonhuahuika'ta' pakhue' mo'e̱nok nog aratbuttaj Jesúsen huadak hua'a o'manmadika'apoy. 47 In konig Dios Huairia oro'taj mo'ta'mona'uyne:

Judío aratbut ehue' hua̱e̱'erite on'ta'monapone. Konig huakjey onyahuea'dene mona'po. Aya' aratbuttaj aya' huadariyo huadak hua'a kan'manopo̱e̱a̱'e̱'po onte'ti Diosere manoeanhuahuika'dik kan'manopo̱e̱a̱'e̱'po on'ta'monapone.

—Pabloa o'mana'uyate.

48 Kenda nog aratbuta on'pe̱e̱po on'durugpakpo kenda Diosen e'manmadika' 'uruda o̱'e̱. On'batia'pakuy. Kenomeytaj onte'ti Diosere o'manoeanhuahuika'apopo Diosa o'baktie'ea'uyate. Jesústakon o'noknopo̱e̱'uyate. 49 Ken huadaribayo huabada Diosen huadak hua'a Jesústaj on'manbatia'pakonhua'uyate. 50 Kenoka' judío aratbut Pablotaj Bernabéeretaj diga̱'da on'mahuadiaypo ettone' huairi Diostaj huationa'pakika'eritaj kenpa'ti huakka' jak huabokerek huairitaj judíomey on'huamahui̱'i̱a̱'uyate. Pablo Bernabéere dakhue'da o̱gka' on'bahuaa'nok aratbut Pablotaj Bernabéeretaj on'magka'po kenomeyenbaya' on'maen'uyate. 51 Pablo Bernabéere on'bakhua'depo hua'i sorok on'nonokbitbitan'uyate. Aratbut huakka' jakya' dakhuea'da o̱gka'denok kan'nokote'po on'nonokbitbitan'uyate. Huakka' jakyo Iconioyo on'hua'uyate. 52 Ken, Jesústaj huaknopo̱e̱'eri Antioquíaya' Diosen Noki̱re̱ga̱ huakka'da o'manopo'to̱e̱nok durugda o̱'nika'uyate.

14

Pablo Bernabéere Iconio huakka' jakya' Jesústaj huadak hua'a on'manbatia'pakonhua'uyate.

1 Ken Iconio huakka' jakyo Pablo Bernabéere o̱'nepo judíoen hua̱itake' jakyo onokteyo' on'kudonpo Jesúsen huadak hua'a 'urua'da

on'manbatia'paknok huakka'da Jesústaj huaboa'da o'noknopoenka'po,
o'noknopo̱e̱'uyate. Huakka'da judío aratbut kenpa'ti huakka'da
nog aratbutada Jesústaj o'noknopo̱e̱'uyate. 2 Judío oknopo̱e̱hue'da
o̱'nepo nog aratbuttaj nama'da on'manmahuı̱a̱'po dakhue'dikda
a'manopo̱e̱a̱ya'po. 3 Konige̱po Pablo Bernabéere ke̱yo̱ o̱'neonhuahua'po
Dios di'da o̱'e̱po Jesústaj mo'nigta'mona'uyate. Kenda me'pukhue'ada
on'manbatia'pakonhua'uyate. Jesús Huairia o'paknok aratbuttaj
Pablomeya̱ on'bayarea'onhua'uyate. E'bayarea'te on'tiahuaypo
buttida on'batia'pak aratbuta on'nopo̱e̱'uyate. 4 Iconioya̱' sue'da
huakka' Pablotaj Bernabétaere on'pakuy. Nog sue'da huakka'mon
aratbut kenomeytaj pakhue' o̱'nepo judío huairitaj on'pakuyate.
5 Kenoka' judío aratbutere nog aratbutere huakka' jak huairiomeya̱
Pablotaj Bernabétere mon'batidi'ke kenpa'ti mon'bapa'ea' soatayo'
on'bahuaa'uyate. 6 Kenda Pablo Bernabéere huaboa'da on'pe̱e̱po
on'mon'uyate. Licaonia huadaribayo on'mon'uyate. Ke̱yo̱ Listra
huakka' jakyo kenpa'ti Derbe huakka' jakyo on'mon'uyate, 7 Ke̱ya̱'
Jesúsen huadak hua'a on'manbatia'pakonhua'uyate.

Listra huakka' jakya' Pablotaj on'pa'ea'uyate.

8 Listra huakka' jakyo huabokerek huakket o'huadika'po hua'ehue'dik
o̱'u̱yate. Kenda e'si'poe̱' o̱'e̱po kenteda o'huadonhuahuikame'te.
Hua'ehue'da o̱'ı̱ka'uyate. 9 Pablo e'mana'te huabokerek huakket
o'pe̱e̱depo oknopo̱e̱po. Diosa yarea'dik me'e̱ne oknopo̱e̱denig Pabloa
oknokotpo Diosa o'yarea'apo o'nopo̱e̱po 10 'utta'da ona'po,

—Yabo'. Huada'kobopipen butuka' yabo'. —Pabloa ona'uyate.
Ken huabokerek e'yareadte ı̱dada o'bodpo huaboa'da o'hua'uduyate.
11 Pabloa huakkettaj o'yarea'nok Licaonia aratbut on'tiahuaydepo
kenomeyen hua'ate 'utta'da on'basagkia'udpo:

—Kenomey dios o̱'ne. Aratbuten hua̱so̱' o̱'nunpo kurudya̱'
oro'omeytaj mo'nighuarakdene. —Licaonia aratbut 'utta'da
on'basagkia'uyate.

12 Licaonia aratbuten dios Júpiter kenpa'ti Mercurio. Bernabé dios
Júpiter o̱'e̱, on'batia'pakuy. Pabloa huamana'eri o̱'e̱po dios Mercurio
o̱'e̱. On'batia'pakuyate. 13 Listra huakka' jak huakudte eatiokye̱'da
dios Júpiteren jak o̱'u̱yate. Júpiter jak sacerdote vaca huakhuenere
o'batotiakdepo Pablotaj Bernabétaere a'yokya'po e'nigarakta' e'pakada.
14 Jesúsen huata'moneri Bernabé Pabloere kenoka' kenda sacerdote
nama'da yaka'apet on'nopo̱e̱po kena'po opiot on'huis'uyate. Aratbut
e̱gkupopakyo on'kudonpo 'utta'da o'mana'po:

15 —¿Mena'po opuda̱ kenpa' boka'? Huabokerek opudonigti o̱'e̱y. Dios
ehue' o̱'e̱y. Kenda bokika'nig dakhue'nanada o̱'e̱. Batikdik mo'e̱ne.
Dios Huanoeonhuahuikeritayo'da yan'nopo'korea'po yan'nigpe̱ı̱ka'.
Diosa kurud o'ka'uyate. Ote' huadariere e̱'po̱g o'ka'uyate. Aya'da
kurudyo̱ hua̱e̱'eri, aya'da huadariyo o̱'ı̱ka'nig aya'da huakupayo
hua̱e̱'eri hua̱hue̱yo̱ hua̱e̱'eri e̱'po̱g hua̱e̱'eri oka'uyate. 16 A'nenda aya'da
a'neneria katepi' on'pakpo o̱gkika'uyate. Diosa "Kahue'dik yanika',"
manahue' o̱'u̱yate. 17 Dios huadakda o̱'e̱. Aratbuta kan'nopo̱ı̱ke'po
'urua'da Diosa oro'taj bo'tihuapokonhuahuika'ne. Oro'taj ehui'
mo'nigta'mona'ika'ne aypo mo'nigkereka'ika'ne, aypo bo'yokika'ne
kenpa'ti oro'taj mo'nopo'durugpaka'ika'ne. —Pabloa Bernabéerea
'utta'da on'mana'uyate.

18 Kenpa' en'mana'pi' kenomey dios o̱'ne Listra aratbuta nama'da
on'nopo̱e̱po vaca e'nigarakta' o'deretpakpo o'darakay'uynig'a.
19 Ken Antioquía huakka' jakya' kenpa'ti Iconio huakka' jakya' sue'da
judío aratbut on'batiakdepo nama'da huaa'eri o̱'e̱po Pablotaj yan'darak
on'mana'nok huakka' aratbuta Pablotaj huida̱ on'pa'ea'depo o'bueyde
on'nopo̱e̱po huakka' jak kurute on'totokuyate. Kenteda o̱'nen'uyate.
20 Jesústaj huaknopo̱e̱'eria Pablote en'tikupopakte Pablo o'bodpo onte'ti
huakka' jakyo o'kuduyate. Eme'te Bernabéere on'bakhua'po Derbe
huakka' jakyo on'hua'uyate.
21 Derbe huakka' jakyo, "Jesúsa nopo'tihueke'dik mo'e̱ne, onte'ti ku-
rudyo̱ noeanhuahuika'dik mo'e̱ne," on'manbatia'paknok huakka'da
huaboa'da Jesucristotaj o'noknopo̱e̱'po on'nigpe̱e̱'uyate. Nogok Lis-
tra Iconio kenpa'ti Antioquíayo on'kume'uyate. 22 Listra Iconio An-
tioquíayo Pablo Bernabéere huanigpe̱ika'eritaj daka'da yan'nigpe̱ika'
on'mana'po. "Jesústaj daka'da yan'nigpeeonhuahuika'. Batikhue'
yanika'. Nogiti nogiti opudtaj Jesústaj oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eria dakhuea'
o'magka'aponok pai'nanada mo'nopo'unhuahua'po Dios Huairiensi'po
mo'e̱a̱pone. Diosere mo'ika'apone." On'manmadika'uyate. 23 Nogyo̱ no-
gyo̱ Jesúsen huanigpe̱ika'eriyo' o̱gkupopakpo huanigpe̱ika'eritaj huam-
ato̱e̱' huairi on'baktie'ea'uyate. Kenpa'ti Dios ka'pe̱e̱'po bapehue' o̱'nepo
on'manigtiona'pakpo: "Inomey huanigpe̱ika'eritaj huamato̱e̱'eri huair-
itaj daka' yamato̱e̱', Dios Huairi." On'manigtiona'pakuyate.

Antioquía Siriabayo ona'ti Pablo Bernabéere on'kume'uyate.

24 Nogok Pisidia huadaribayo onpokonhua'po Panfilia huadaribayo
o'nokye̱po. 25 Perge huakka' jakyo Jesúsen huadak hua'a
on'manbatia'pakdepo Atalia huakka' jakyo on'hua'uyate. 26 Ke̱ya̱'
kusi'petone'yo on'kuddepo onte'ti Siriabayo Antioquíayo o'noktegpo.
Ke̱ya̱' a'nenda Jesúsen huaknopo̱e̱'eria Pablotaj Bernabéeretaj
on'mata'mona'uyate. On'mata'mona'po, "Jesúsen huadak hua'a
aratbuttaj on'manbatia'pakapo. Kenomeytaj daka' yamato̱ika', Dios."
on'tiona'pakuyate. Pablo Bernabéere aya'da on'kuhuitdepo ona'ti
on'kume'uyate. 27 Antioquía huakka' jakyo o'nokye̱depo Jesúsen
huanigpe̱ika'eritaj on'kupopaka'depo, "Oro' nog jak nog jakyo Jesúsen
huadak hua'a o'manbatia'pakika'po Diosa 'urua'da bo'tihuapokika'ne.
Diosa nog aratbut Jesústaj huaknopo̱e̱' o'batihuapokikame'." Pablo
Bernabéerea kenda on'manbatia'pakuyate. 28 Pablo Bernabéere
huanigpe̱ika'eriere huakka' puug o̱'nunhua'uyate.

15

Jerusalén huakka' jakyo Jesúsen huaknopo̱e̱'eri huairi o̱gkupopakuyate.

1 Kenoka' Judea huadari hua̱e̱'eri Judeaya' Antioquía jakyo
on'batiakuyate. Huama'buy huanigpe̱ika'eritaj huaboa'da
on'manmadika'po, konig Moisésa o'mana'uyate huabokereken
huasi'dak oktegdik mo'e̱ne. Okteghue' e̱e̱'nayo Diosa nopo'koreahue'
mo'e̱a̱pone. Huaboa'da on'manmadika'uyate. 2 Kenda
on'manmadika'nok Pablo Bernabéere Judea huamanmadika'eriere
huayahuaya nogpa' nogpa' e'ka'taj ighua'da on'mana'uyate.
Be'a buttida yaa' nopo̱e̱hue' o̱'nenok Jerusalén huakka' jakyo
Jesúsen huata'moneritaj kenpa'ti huanigpe̱ika'eri huairitaj kenda

kan'batia'pake'po Pablotaj Bernabéeretaj kenpa'ti sue'da Antioquía huanigpeika'eritaj on'mata'mona'uyate.
3 Ken Antioquía huanigpeika'eri on'mata'mona'nok on'hua'uyate. Fenicia huadaribayo kenpa'ti Samaria huadaribayo on'pokonhua'depo on'manbatia'pakonhua'uyate. Nog aratbuta konig kenomeyen adhuea'pane' nama'da ogkika'uynig konigti ogkika'po, Diostakon a'nigpeikaya'po kenpa'da on'batikuyate. Kenda 'urua'da on'manbatia'pakonhua'nok huama'buya on'peedepo huakka'da on'durugpakuyate.
4 Pablo Bernabéere Jerusalényo e'nokyede'te aya' huaknopoe'eri Jesúsen doce huamata'moneri huanigpeika'eri huairiere durugda on'matoepo on'madokoe'uyate. Ken nog huakka' jakyo nog huakka' jakyo Diosa o'tihuapoknok Jesústaj on'manmadika'onhua'nok huakka'da on'nigpeeme'. Pablomeya on'batia'paknig'a, 5 sue'da fariseo aratbut Jesústaj o'noknopoeme'po on'bodpo on'mana'po:
—Nog aratbutada huanigpeika'eritaj huabokereken huasi'dak oktegdik o'nika'. Kenpa'ti Moisésenba' nigpeika'dik o'ne. —Fariseo aratbut huanigpeika'eria on'mana'uyate.
6 ¿Diostaj kan'nopo'kore'po menpa' nog aratbuta Moisésen e'mana'taj nigpeika'dik ya'ne? Jesúsen doce huamata'moneri huanigpeika'eri huairierea ogkupopakpo huayahuaya on'mananhua'po. 7 Ken huakka'da en'batia'pakonhuade'te Pedro o'bodpo o'mana'po:
—Nog aratbut judío ehue'taj Jesústaj kanoknopoe'po "Jesústaj huadak hua'a nog aratbuttaj yamanbatia'pak," a'nenda Diosa do'taj bektie'eapo mename'ne. Kenda mo'nopoene, egomey. 8 Diosa aya' aratbuten huanopo' o'makie'ika'. Nog aratbuttaj o'bae'po oro'taj o'manopoea'uyne. Konig oro'taj a'nenda Diosen Nokireg boyo'keme'ne konigti nog aratbuttakon o'bayokeme'. 9 Konig Diosa oro'taj di' mo'ene konigti nog aratbuttaj di' o'maepo. Nogomey Diostaj o'noknopoenok Diosa o'manopo'tihuekeme'. 10 Diosa nog aratbuttaj o'manopo'tihuekeme', mena'po opudata oknopoehue'dik mo'ika'. Ken Moisésa o'mana'po o'madoya'uyate. Kenda oro'en adhuea'pane' kikahue'dik o'nika'uyate. Oro'kon kikahue'dik o'ene. Konigepo kenda Moisésa o'mana'uyate nog aratbuttaj manikahue' yanika'. 11 Dios oro'taj di' mo'epo, katetehue'da mo'nopo'tihuekepo onte'ti kurudyo mo'noeanhuahuika'apone konigti Dios nog aratbuttaj di' o'maepo katetehue'da o'manopo'tihuekepo, onte'ti kurudyo o'manoeanhuahuika'apo. —Pedroa o'mana'uyate.
12 Ken aya'da egkupopakada on'tia'pakbatikon'uy. Bernabétaj Pablotaere on'mapee'uyate. Konig tiahuayhued o'neonhuahuika'nig Diosa oro'taj o'tihuapokpo nog aratbuttaj o'kadhuahua'po kenpa'ti o'bayareamey. Pablo Bernabéerea on'manbatia'pakonhua'uyate. 13 Kenoka' en'manbatia'pakbatikde'te Jacoboa o'mana'po:
—Do'taj men'pee' egomey. 14 Diosa nog aratbuttaj judío ehue'taj huaboa'da o'manopo'tihuekedeme'te Diostaj men'nigpeike'po Diosa o'baeme'te. Simón Pedroa kenda monbatia'pakdene. 15 Ken konig ya'eapet Diosen huamanbatia'pakeria on'mana'uyate:
16 A'nenda David huairien aratbut Diostaj daka'da on'nigpeika'uyate.
Nogok Daviden adhuea' huayayoa Diostaj nigpeehue'da o'nuyate.
Nogok ijkumejapoy, Diosa o'mana'po, Daviden aratbuttaj

ijmanopo'korea'aponok. Onte'ti Diostaj on'nigpeika'apo.
17 Aya'ada nog aratbuta Diostaj ukdik ka'nike'po Daviden arat-
buttaj ijmanopo'korea'apoy. Nog aratbuta do'taj oknopoika'dik
menika'. 18 Ken konig Dios Huairia o'manopoea'uyate.
Kenda Diosba'te o'madoya'uyate.

19 Inomey nog aratbut Diostaj on'nopo'korea'depo Diostaj
on'nigpeika'nok, "Moisés Diosba' e'mana' nigpeika'dik mo'e." Oro'
ahue'dik o'ey. Ijjay. 20 "E'ketka' diostaj pakhue' yanika'po kenpa'ti
vacaen e'ketka' diostaj e'yokde' ken huaen bapehue' yane'. Nogen
huatoe'taj bakdejhue' yanika'. Kenpa'ti e'huerenonuku'po e'buey
huaen bapehue' yanika'po huahueya' e'ta'kot huaen bapehue' yanika'.
Huamimipi' bapehue' yanika'." Kenyo'da nog aratbut huaknopoe'eritaj
monigmadoya'. 21 A'nenda kenpa'ti oyda nogya' nogya' huakka' jakya'
Moisésenba' on'bonapakika' okmapie'ahuaddikte huaitake' jakya'. —
Jacoboa o'mana'uyate.

22 Ken Jesúsen doce huamata'moneri huanigpee'eri huairiere aya'da
huanigpeika'eriere 'urua'da Jacobo oa' on'nopoepo, "sue'da oro'en
huanigpeika'eritaj mon'mata'mona'. Antioquíayo Pablo Bernabéere
botta' mon'mata'mona'." O'nuyate. Judas Barsabástaj on'ta'mona'uyate.
Silastaj kenpa'ti on'ta'mona'uyate. Silas Barsabásere huairi o'ne'uyate.
23 Ken beroba' e'madoya' on'manigta'mona'uyate.

"Oro' Jesúsen doce huamata'moneri huanigpeika'eri huairiere
kenpa'ti huama'buyere opudtaj on'dikta'mona'ne, on'nigmadoya'ne.
Opud nog aratbut Judío ehue' huama'buy mo'ene. Antioquía huakka'
jak huaika'eri mo'ene. Kenpa'ti Siria huadaribayo huaika'eri mo'ene.
Kenpa'ti Cilicia huadaribayo huaika'eri mo'ene. 24 Sue'da oroen
huama'buy huabokereka bo'huahuame'te opudtaj nama'da huadik
monmadikame'te. Huabokerekensi'dak oktegdik mo'ene. Konig
Moisés o'mana'uyate nigpeika'dik mo'ene. Kenpa' yan'manmadika'
manahue' o'emey oro'. 25 Botta' oro'en huaknopoe'eri huadi'da
huama'buytaj Bernabéere Pabloere opudomeytaj e'ta'mona'ta' o'pakpo
onokteteyo' Silastaj Judastere o'baktie'ea'de. 26 Pablo Bernabéere
Jesucristotaj on'nigpeepo nog huakka' jakya' nog huakka' jakya'
keya' aratbut on'huadiaypo e'barakta' on'pakpo Jesúsen huadak
hua'a on'manmadikame'te. 27 Ken, Judas Silaseretaj o'mata'monay.
Kenda opudtaj o'nigmadoya'ne konigti kenomey 'urua'da mona'apone.
28 Aya'da Moisésa o'mana'uyate oro'nayo manahue' o'nene. Kenda opud
kika'dik mo'ene oro'ere Diosen Nokireegere o'nopoepo oro'a o'nona'ne.
29 Huaen e'ketka' diostaj e'yokde' ken huaen bapehue' yanika'. Konigti
mimi bapehue' yanikati'. Kenpa'ti e'huerenonuku'po e'buey huaen
bapehue' yanika'. Nogen huatoe'taj bakdejhue' yanika'. Kenpa'da
o'nona'ne. Kenda e'nigpeika'nayo huadakda bo'kika'po. Kenpa'da
o'nigmadoya'ne."

30 Antioquíayo on'mata'mona'denok on'hua'uyate. Aya'tada
huanigpeika'eritaj on'bakupopakandepo beroba' e'nigmadoya'
on'bayokuyate. 31 Kenoka' huama'buy beroba' on'tiahuaypo
on'bona'pakdepo beroba'te 'urua'da on'maboroayme'tenok
huakka'da on'madurugpakuyate. 32 Judas Silasere Diosen
huamanbatia'pakeri o'nepo huama'buytaj 'urua'da on'maboroaypo
on'manmadika'onhua'nok ken huama'buya Diosen daka'da

ǫgkika'uyate. 33 Ijhue'mon kẹyǫda ǫ'neonhuahua'depo Antioquía huama'buya. Jerusalén huaknopǫẹ'eritaj on'mata'mona'uyate. 34 Silasnayo ehua'ta' pakhue' ǫ'ẹpo huahue' ǫ'ụyate. 35 Pablo Bernabékon huahue'da Antioquía huakka' jakyo ǫ'nepo nogomeyere Jesús Huairien huadak hua'a on'manbatia'pakonhuahua'po on'manmadika'onhua'uyate.

Jesúsen huaknopǫẹ'eritaj a'maboroaya'po Pablomey onte'ti huaboa'da on'hua'uyate.

36 Nogok Pabloa Bernabétaj ona'po:

—Nog huakka' jakyo nog huakka' jakyo aya' jakya' oro' o'manmadika'uynig kẹyǫ bohua'. Mobata'huade. Jesúsen huadak hua'a menpa'ti daka' yan'nigpẹiket kenda monopǫẹ. —Pabloa ona'uyate.

37 Juan Marcostaj Bernabéa e'tohua'ta' e'paktada 38 Pablonayo e'tohua'ta' pakhue' ǫ'ẹpo. Panfilia huakka' jakya' o'bakkumejme'nok Juana Pablomeyere nogyǫ nogyǫ Jesúsen huadak hua'a a'manbatia'pakya'po huahue' ǫ'eme'nok Pabloa e'tohua'ta' pakhue' ǫ'ụy. 39 Huakka'da huayahuaya on'mahuadiayudpo konigti pakhue' ǫ'nepo nogyon nogyon on'bakhua'uyate. Bernabé Marcostaj o'tohua'po huaboro' kusi'peyo Chipre huạgkuta'mejyo o'nokteg'uyate. 40 Pablonayo Silastaj oe'uyate. Diosa kabatihuapoke' huama'buya on'tiona'pakdepo on'mata'mona'denok on'bakhua'uyate. 41 Pablo Siria huadaribayo ohua'epo Cilicia huadaribayokon o'hua'epo, "Jesucristotaj daka'da yan'nigpẹika'." Nogyạ' nogyạ' huanigpẹika'eritaj on'maboroay'uyate.

16

Pabloere Silasere Timoteo o'huae'uyate.

1 Pablo Silasere huakkuru Derbe huakka' jakyo on'hua'depo konogyonda Listra huakka' jakyo on'hua'uyate. Timoteo Jesústaj huaknopǫẹ'eri ǫ'ẹpo Listrayo ǫ'ịka'uyate. Ke'nen inag Jesústaj oknopǫẹpo judío aratbut ǫ'ụyate. Timoteoen apag judío aratbut ehue' ǫ'ụyate. 2 Listra huakka' jakyo huanigpẹika'eria kenpa'ti Iconio huanigpẹika'eria Timoteo huadakda ǫ'ẹ on'batia'pakika'uyate. 3 Pablo Timoteotaj nogyon nogyon e'tohua'ta' o'pakpo kẹyǫ Timoteoen apag nog aratbutda ǫ'ẹ judío aratbut on'nopǫẹnok huadiayhue' me'nepo Pabloa Timoteotaj huasi'dak okteg'uyate. 4 Nog huakka' jakyo nog huakka' jakyo on'hua'epo kenda Jerusalén huaknopǫẹ'eri huairi Jesúsen huata'moneriere on'maname'nigda Pablomeyạ on'mananhua'uyate. 5 Ken huanigpẹika'eri ǫgkupopakika'po nogịti nogịti Jesústaj daka'da on'nigpẹẹpo aya'da huame'noeda nogạkon Jesústaj huaboa'da o'noknopounhua'uyate.

Pabloa Macedoniabayo huạẹ'eritaj konig e'yorokea'nig o'tiahuay'uyate.

6 Asia huadaribayo Jesúsen huadak hua'a manbatia'pakhue' yane'. Diosen Nokịrẹgạ Pablotaj ona'nok Frigia huadaribayo kenpa'ti Galacia huadaribayo on'hua'epo 7 Misia huadaribayo ǫ'nedepo Bitinia huadaribayo ehuata' on'pakuynig'a "Huahue'dik mo'ẹne." Jesúsen Nokịrẹgạ o'manopǫẹạ'uyate. 8 Konigẹpo Misia on'pokonpo huaboro' ẹ'pǫgte Troas huakka' jakyo on'huarakuyate. 9 Kẹyạ'da sikyo Pablo konig

e’yorokyanig huabokerektaj o’tiahuaynig, ken huabokerek Macedonia huadaribayo huaẹ’eri o’bopo, ona’po:

“Oro’edbayo Macedoniayo yatiak. Oro’taj bo’tihuapok.” Ona’uyate.
10 Konigẹpo Macedoniayo aktegya’po oro’ o’bahuedẹa’uy. Jesúsen
huadak hua’a kan’manbatia’pake’po Diosa mo’ta’mona’ne oro’
o’nopọẹ’uy.

Filipos huakka’ jakyo Pablo Silasere ọ’nika’uyate.

11 Troas huakka’ jakyo kusi’petone’yo o’kudondepo Samotracia
huaạgkuta’mejyo o’hua’uy. Eme’te Neápolis huakka’ jakyo oktegdepo
ọkyẹ’uy. 12 Kẹyaạ’ Filipos huakka’ jakyo o’hua’uy. Kenteda huakka’
Roma aratbut ọ’nika’uy. Kenteyo Macedonia huadaribayo Filipos
hueretda huakka’da jak ọ’ụyate. Kẹyọda sue’da huame’noe ọ’unhua’uy.
13 Okmapịẹ’ahuaddik huame’noete huakka’ jak kurute ọ’ọrọkpo,
huaạhuẹkubog aratbut kẹyọda on’tiona’pakika’ kẹyọ o’hua’uy.
Ettone’ere ẹgkupopakte oro’ o’huadpo ettone’taj Jesúsen huadak hua’a
o’manbatia’pakonhua’uy. 14 Nogtida ettone’ Lidia ọ’ụyate. Lidia huakka’
jak Tiatirayo huaẹ’eri ọ’ụyate. Ke’na tela huabed huabahuaya’eri
ọ’ịka’uyate. Kenpa’ti Diostaj o’pakpo o’tiona’pakika’uyate. Pablo Jesúsen
huadak hua’a o’manbatia’paknok Diosa Lidiataj o’nopọẹạ’nok Lidia
huaboa’da Jesústaj oknopọẹ’uy. 15 Lidiataj kenpa’ti aya’da Lidiaen jak
huaẹ’eritaj bautiza o’magka’uy. Bautiza ẹgkade’te oro’taj mona’po:

—Do Jesús Huairien huanigpẹika’eri ọ’ẹ ọ’na daka’ e’nopọẹ’nayo
do’hued jakyo yan’tiakpo yanika’. —Lidia moname’ne. Konigẹpo ke’nen
jakyo ọ’ịka’uy.

16 Nogok kenteyo huakka’ jak kurute huạhuẹte en’tiona’pakika’yo
o’hua’po mune’yọtaj o’dejmey. Mune’yọ nog aratbuten huanaba’
ọ’ụyate. Toto’a mune’yọtaj o’nopo’tọẹ’nok mune’yọ huanopoada
o’nokotika’uy. Konig ọ’ẹạpo mune’yọạ e’batia’paknayo mune’yọ
huairien huạtạtọẹ’taj aratbut huakupe on’yokika’po konig ọ’neapo
e’nopọẹta’ on’pakpo huakupe on’yokika’uy. 17 Pablotaj oro’eretaj
bo’tahua’po,

—Inomey huabokerek Dios kuruderien huanaba’ ọ’nepo onte’ti
kurudyọ noeonhuahuika’dik mo’ẹne on’manbatia’pak. —Mune’yọạ
’utta’da o’mana’uyate.

18 Huakka’ huame’noe konigti ’utta’da o’manika’nok nogok Pabloa
o’diayatupo o’huakorudpo,

—Jesucristo o’paknok mune’yọya’ yakọrọk, toto’, yonay. —Pabloa
ona’nok toto’ ọ’ọrọkuy.

19 Huakka’ huakupe onte’ti ehue’dik me’tạẹạpone mune’yoen huairi
on’nopọẹdepo Pablotaj Silastaere on’bata’kuypo huakka’ jak eretnopoyo
Roma huairite on’batohua’uy. 20 Huakka’ jakyo huairitaj on’totiakdepo,

—Oro’en huakka’ jakyo huaẹ’eritaj inomey judío huabokerek
dakhuea’da on’magka’po 21 kenda on’manmadika’nig oro’ Roma aratbut
ọ’ẹpo pẹẹhue’dik kenpa’ti kikahue’dik ọ’ẹy. —Mune’yoen huairia
nama’da on’mana’uy.

22 Ken huakka’ aratbut ẹgkupopakya’ on’pẹẹdepo Pablotaj Silaseretaj
ịghua’da on’bahuaa’po “Huaot yan’bakkiroka’. Huẹypia yan’mabitbit.”
Huairia on’mana’uy. 23 Ken, digạ’da on’mabitbitdepo huabakudạ’ jakyo

on'bakudạ'depo, "Daka' yan'matọẹti'." Huabakudạ' jak huatọẹ'eri huairitaj o'nona'uy. 24 Kenda huabakudạ' jak huairi o'pẹẹdepo adyonda
o'bakudạ'uyate. Monhue'dika' huẹymeyente o'baibeta'uyate.
25 Nopote sikyo Pablo Silasere on'tiona'pakonhua'po
en'batadi'keadhua'te nog e'bakudạ' on'mapẹẹ'uyate. 26 Ijhuiti
ehue' huakka'da ọ'i̱yẹgpo. Huabakudạ' jak digạ'da ọ'i̱yẹgpo
aya'da o'bakhuikea'uy. Aya'da sirobia huabakuderitaj e'tiduku'
o'bakkujuyate. 27 Huabakudạ' jak huairi o'mabodepo aya'da jak
e'bakhuikea' o'tiahuaypo aya'da ebakudạ' on'mamonate o'nopọẹpo
huata' a'arakya'po siro o'utukon'uy.
28 —Keje' huata' arakhue' yạẹ'. Aya'da i̱yọda ọ'ẹy. —Pabloa 'utta'da
ona'uyate.
29 Ken huabakudạ' jak huairia "huakjey e'beta' menigtotiak,"
o'mana'po, i̱da o'kudonpo. Huakka' o'me'pukepo o'irigạ'po Pablotaj
Silastere huikudate o'batihuaduyate. 30 Kenoka' Pablotaj Silaseretaj
o'matọrọkpo,
—Dakhuea' ijkamey, a'nopo'yareaya'po kate ka'dik i̱jjẹ, huairiomey.
—Huabakudạ' jak huairia o'mana'uyate.
31 —Jesucristo Huairitaj yaknopọẹ'. Onere ọ'nen huabetere
on'nigpẹẹnok Diosa o'manopo'yarea'apo. —Pablo Silaserea o'nona'uy.
32 Jesucristo Huairien huadak hua'a huairitaj ke'nen huabetterekon
o'manbatia'pakbed'uy. 33 Sikyo ọ'ẹpo huabakudạ' jak huairi huẹypia
mimia e'mabitbitme' o'batihuekea'uy. Pablo Silasere huairitaj ke'nen
huabettaj ken sikyoda bautiza o'magka'uyate. 34 Bautiza e'magkade'te
jakyo huairia o'batokudpo Pablotaj Silastaere aypo o'batobape'uyate.
Huairi ke'nen huabetere Diostaj on'nigpẹẹdepo durugda ọ'ne'uyate.
35 Sikyoedda huakka' jak huairi sorotatataj huabakudạ' jakyo
on'mata'mona'po, "Pablotaj Silastere yan'maorọka'." Huabakudạ' jak
huairitaj yạ'nona'. 36 Kenda e'nona'te huabakudạ' jak huairi o'pẹẹdepo
Pablotaj o'mona'po,
—Opudtaj kan'ọrọke'. Huakka' jak huairia mena'ne. Konigẹpo opudạ
dakteda hua'dik mo'ẹne. E'mana'tada.
37 —Romano huạẹ'eri ẹẹ'tada huairia oro'taj pẹẹhued huakka' arat-
but bakpote sorotataj huẹypia mo'bitbitme'ne. Huabakudạ' jakyo
bo'kudạme'ne. Oyda i̱rẹgi̱rẹg e'ọrọka'ta' mena'po bo'tipak. Keje',
ke'nada kan'tiakpo aratbut bakpote mo'ọrọke'. —Pabloa huakka' jak
huairien sorotatataj o'mana'uyate.
38 Konig Pablo sorotatataj o'mana'nig sorotataj huakka' jak
huairitaj on'hua'depo konigda on'mana'uy. Pablo Silasere Roma
huạẹ'eri ọ'nenok huakka' jak huairi kenda on'pẹẹdepo on'me'pukpo
39 huabakudạ' jakyo on'hua'uy. "Nama'da ọgkame'ne, motinoey'
oro'taj." Pablotaj Silastaere on'mana'po on'matọọrọkonpo, "Huakka'
jakya' yanhuati'." On'mana'uyate. 40 Huabakudạ' jakya' o'norọkdepo
Lidiaen jakyo on'hua'uy. Jesúsen huanigpẹ̱ika'eritaj on'manbatia'pakpo
on'maboroaydepo on'bakhua'uyate.

17

Tesalónica huakka' jakyo huakka'da dakhuea' huaka'eria ẹgkupopakya' Pablotaj Silastere dakhuea' on'huaa'po i̱ghua'da on'bahuaa'uy.

1 Ken Pablo Silasere on'hua'po, Anfípolis huakka' jakyo
on'pokonpo kenpa'ti Apolonia huakka' jakyo on'pokonpo on'hua'po
Tesalónica huakka' jakyo o'nokyẹ'uyate. Tesalónicayo judíoen
huạitake' jak ọ'ụyate. 2 Konig Pablo o'kika'nig judíoen huạitake'
jakyo o'kuduyate. Okmapịẹ'ahuaddik huame'noete bapaa'tea'
Apagba' o'manmadika'uyate. Judío aratbuttataj nog aratbuttaere
o'manmadika'uyate. 3 Pablo Apagba' o'bona'pakpo, Cristo buey'dik
ọ'ẹpo kenpa'ti nogok noyhuaddik ọ'ẹạpo o'manmadika'po,
—Jesústaj kenda o'tia'pak. Jesústaj on'arakuyate. Diosa
o'noyhuadạ'uyate. Jesús Diosen Cristo ọ'ẹnok Diosa kurudyạ'
o'ta'mona'uyate. —Pabloa o'mana'uyate.
4 Ken, huakka'amon judío aratbut on'pẹẹdepo huaboa'da Jesucristotaj
o'noknopọẹpo Pablomeyere ọ'nika'uyate. Kenpa'ti nog aratbutada
huakka'ada Diostaj huapakeri on'pẹẹdepo Jesústaj huaboa'da
on'nigpẹika'po Pabloere ọ'nika'uyate. Kenpa'ti huakka' ettone'
konig huairi on'nopọẹpo huaboa'da Jesústaj on'nigpẹika'po Pabloere
ọ'nika'uyate. 5 Nog judío aratbut Jesucristotaj oknopọẹhue' huạẹ'erinayo
Jesúsen huanigpẹika'eritaj dig on'bahuahuaypo dakhuea' huaka'eri
dagte baahue' huạẹ'eritaj on'batotiakdepo on'kupopaka'depo
"Pablotaj Silaseretaj ịghua'da yan'bahuaa'po dakhuea'da ọgkika'
'utta'da yan'dokoy'." Digda on'bahuahuaypo on'bahua'uyate.
Kenda ondadhua'po huakka'da aratbuta on'pẹẹdepo on'bahua'po.
Huakka' aratbuttaj a'bayokya'po Pablotaj Silaseretaj o'dukpo Jasónen
jakyo on'kudon'nig'a. 6 Kẹyọ bahuahuayhue' ọ'nepo Jasóntaj
nog huanigpẹika'erieretaj on'bata'koypo huakka' jakyo huairitaj
on'batohua'uy. 'Utta'da o'nona'po:
—Nogbayo nogbayo Pablo Silasere aya' aratbuttada
on'manmadika'nok nogded on'maknopọẹạ'. Kenpa'ti ịyọdakon
on'tiakme'. 7 Jasón ke'nen jakyo o'matọẹme'te. Roma huairi e'mana'
kenomey pakhue' ọ'nepo, nog gobierno huairitone' ọ'ẹ on'batia'pakpo
ke'nen huadik Jesús ọ'ẹ on'batia'pakpo. —Judío aratbuta digda
on'bahuahuaypo 'utta'da ọda'uyate.
8 Huakka' aratbut huakka' jak huairiere kenda on'mapẹẹdepo digạ'da
on'mahuadiay'uyate. 9 Jasónere nog aratbutere huairitaj huakupe
on'bayoknok huakka' jak huairia Jasónomeytaj on'maenon'uyate.

Pablo Silasere Berea huakka' jakyo Jesúsen huadak hua'a
on'manbatia'pakuyate.

10 Sikyo Jesústaj huanigpẹika'eria Pablotaj Silaseretaj ịdada
on'mata'mona'po Berea huakka' jakyo on'mata'mana'uyate.
O'nokyẹdepo daka' a'manbatia'pakya'po judíoen huạitake' jakyo
on'hua'uyate. 11 Bereaya' judío aratbut huadaknopo'da ọ'nepo
huadak hua'ataj e'pẹẹta' on'pakuyate. Tesalónica aratbutnayo
huadak hua'ataj e'pẹẹta' pakhue'da ọ'nuyate. Pablotaj Silastaere
daka'da on'mapeeonhuahua'po aya' huame'noeda kenda
on'manmadikika'nig menpa'ti buttida hua'a yạ'ẹtapo a'nopọẹya'po
Apagba' e'madoya' on'bonapakika'uy. 12 Konigda ọ'ẹnok huakka'da
Jesústaj o'noknopọẹ'uyate. Kenpa'ti nog aratbutada griego
Jesústaj o'noknopọẹ'uyate. Huakka'ada on'nigpẹẹpo huakka'
konig huairi ettone'ạkon Jesústaj on'nigpẹẹ'uy. Kenpa'ti huakka'
huabokereka on'nigpẹẹ'uyate. 13 Ken judío aratbut Tesalónica

huakka' jakyo on'tipeepo, Bereayo Pablo Diosen huadak hua'a o'manbatia'pak on'tipeedepo keyoda on'tiakuyate. On'tiakdepo Pablotaj Silaseretaj dakhuea'da ighua'da on'bahuaa'po huakka' aratbuttaj on'mamame'pukea'uy. 14 Ken idada Jesústaj huanigpeika'eria Pablotaj e'pogyo on'ta'mona'uyate. Berea huakka' jakyo Silas Timoteoere on'yahue'uyate. 15 Nog huabokerek huama'buya Pablotaj Atenas huakka' jakyo on'tohua'po o'nokyedepo onte'ti Berea huakka' jakyo on'kume'uyate. Silastaj Timoteoeretaj ida kan'tiake'. Pabloa o'manigdikta'monen'uyate.

Atenas huakka' jakyo Pabloa Jesúsen huadak hua'a o'manbatia'pakonhua'uyate.

16 Kenoka' Pabloa Silastaj Timoteoeretaj o'manigunhuahua'po Atenas huakka' jakyo. Keyo huakka'da e'ketka' dios on'toenok o'tiahuaypo, o'mepuke'uy. 17 Konigepo judíoen huaitake' jakyo o'manbatia'pakpo, judío aratbut nog aratbutere Diostaj on'paknok kenomeytaj Pabloa huadak hua'a o'manbatia'pakuyate. Huakka' jak eretnopoya' aratbut e'ne'ya' Pabloa o'manbatia'pakuyate. 18 Epicúreos huamanmadika'erien huanigpeika'eri o'nepo kenpa'ti estoicos huamanmadika'erien huanigpeika'eri o'nepo Pablotaj huaboa'da on'huaa'po,

—In huabokerek katea' monet. —Sue'ada on'huaa'uy.

—Nog aratbuten diostaj o'batatia'pak o'nopoey. —Nogomeya on'batia'pakuy.

Pabloa Jesústaj o'manbatia'pak kenpa'ti Diosa aratbuttaj onte'ti kurudyo o'manoeanhuahuika'apo. Pabloa o'manbatia'paknok kenda on'batia'pakuy. 19 Ote' Areópagote Pablotaj on'tohua'uy. Kenteda huairi on'kupopakika'po Pablotaj o'nona'po:

—¿Kate huabodik onmadika' oro'taj? ¿Menpa' oro' kenda nopoe'dik o'e? 20 Nogpa'da on'batia'pakne. Konig o'e oro'tehuapa' e'nopoe'ta' o'paki. —Pablotaj o'nona'uyate.

21 Aya'da Atenas huakka' jakyo huae'eri kenpa'ti nog aratbutabeta' keyoda o'nika'uy. Katepi' huabodik e'batia'pakte diga'da e'mapeeta' on'eretpakika'po kenda o'nona'nok.

22 Ote' Areópagoyo huakka' huabokerek egkupopaknopoyo Pablo o'bopo o'mana'po:

—Opuden dios e'ketka'taj huakka' bo'pakne ijnopoey, Atenas huairiomey. 23 Kenoka' ijhua'epo nogyo nogyo opuden e'ketka' dios ijtiahuayikay. Opud e'ketka' diostaj bo'pakpo bo'huahua'ika'. Nogyon dios e'ketka' huanhuada' ijtiahuaymey, "dios okiahue'ya o'enigta huanhuada'." Ken huanhuada'te e'madoya' ijhuahuaymey. Kenda Diostaj opuda bo'paknig okiahue' mo'enok ka'noknopoe'po ijbatia'pakapoy.

24 Dios aya'da huadari ote'ere o'kuyate. Aya'da huadarite huae', aya'da ote'yo huae', huahueyo huae' Diosa o'kuyate. Dios kurud huairi o'e. Dios huadari huairi o'e. Dios aratbuta jak e'nigka'yo ikahue' o'ika'. 25 Diosa aya'da o'toenok Diostaj oro'a sigpi' tihuapokhue'dik o'ene. Diosanayo aya'tada aratbuttaj o'manoea'ika'. Aya'tada o'mahuekpoa'ika'. Kenpa'ti aya'tada katepi' o'bayokika'. Kenda Diosayo'da o'kika'.

26 Huakkuruda Dios nogtida huabokerek o'ka'uyate. Nogok Diosa o'itaka'depo aya'da aratbut nogtiedda mimi o'ne. Nogyon nogyon o'mata'mona'uyate. Kendariyoda huaika' o'mata'monea'uyate. Ken huabayok aratbut yan'noeapet a'nenda Diosa o'mana'uyate. 27 Aratbut

Diostaj kadukike'po kenpa'ti Diostaj kanoknopo̱ike'po Diosa aya'tada mogkuyate. Dios oro'taj ibodteda o̱'i̱ka'. 28 Diosa oro'taj mo'noea'ika'ne. Diosa oro'taj bo'tihuapoknok o'hua'e'ikay. Diosa oro'taj mo'to̱e̱nok o̱'i̱kay. "Oro' Diosensi'po o̱'e̱y." Opuden huanopo̱e̱'eria o̱da'uyate. 29 Oro' Diosensi'po, e̱e̱'nayo oro'en Dios dios e'ketka' ehue'dik o̱'e̱. Oro huaba'a e'ketka' dios Dios ehue'dikda o̱'e̱. Siro e'ketka' huid e'ketka' dios Dios ehue'dikda o̱'e̱. Huabokerekada konig on'nopo̱e̱po on'pakpo dios e'ketka' o̱gkika'. 30 A'nenda aratbut Diostaj nopo̱ehue'da o̱'nepo nama'da o̱gkika'uyate. Diosa diga̱' castiga o̱gkahue' o'maika'uy. Oynayo aya'tada nogya̱' nogya̱' dakhuea' e'ka' nopo'korea'dik yane'. Diosa o'mana'de. 31 Diosayo'da ken huame'noe ya̱'e̱a̱petnigtaj oknopo̱e̱'uyate. Kenme'noete aya'tada Cristoa daka' o'mape̱e̱depo castiga o'magka'apo. Nogtida huabokerek Cristotaj Diosa oktie'uyate. Diosen Huasi'po buttida o̱'e̱ a'nopo̱e̱ya'po Diosa o'noyhuada̱'uyate. —Pabloa o'mana'uyate.

32 Huabokerek e'bueyte Diosa o'noyhuada̱'uyate Pabloa e'manade'te kenda on'pe̱e̱depo, sue'ada en'tierektada nogomeya̱ o'nona'po:

—Kenda i'manbatia'paknig e'pe̱e̱ta' nogok o'paki. —Noga̱ Pablotaj o'nona'uyate.

33 Ken Pablo o'bakhua'uy. 34 Sue'ada Pablotaj on'pe̱e̱depo Jesústaj o'noknopo̱e̱po Pablotaj on'tahua'uy. Nogtia'da ken huadika Dionisio Pablotaj o'tahua'uy. Dionisio Areópago hua̱e̱'eri o̱'u̱y. Kenpa'ti ettone' ken huadik Dámaris Pablotaj o'tahua'uy. Kenpa'ti nogomeya̱ Pablotaj on'tahua'uy.

18

Pablo Corinto huakka' jakyo o̱'i̱ka'onhua'po Jesucristoen huadak hua'a o'manbatia'pakonhua'uyate.

1 Nogok Atenas huakka' jakya' Pablo o'bakhua'uyate. Corinto huakka' jakyo o'hua'uyate. 2 O̱kye̱depo judío huabokerek o'huahuay'uyate. Ke'nen huadik Aquila o̱'u̱y. Nogbayo Ponto huadaribayo Aquila o'si'poe̱'uyate. Huaboa'da hua̱to̱e̱ere Italia huadaribaya' on'tiakme'te. Ke'nen hua̱to̱e̱ huadik Priscila o̱'u̱yate. Roma Huairia Romaya' o'maoro̱kame'te. Judío aratbuttaj o'maoro̱kame'tenok Aquila Priscilaere Romaya' on'tiakdeme'te. Ken a'tahuade̱ya'po Pablo o'huahua'uyate. 3 Aquila hua̱to̱e̱ere jaka huaka' huasi'dak huaka'eri o̱'nuyate. Pablo konigti jaka huaka' huasi'dak huaka'eri o̱'e̱po kenomeyere onya̱yo̱' o̱gkika'uyate. 4 Aya'da okmapi̱e̱'ahuaddik huame'noete judíoen hua̱i̱take' jakyo Pablo o'hua'ika'uyate. Ke̱yo̱ judío aratbuttaj nog aratbuteretaj huadak hua'a o'manbatia'pakpo o'manmadikika'uyate. Jesucristo buttida o̱'e̱ o'maknopo̱e̱a̱'uyate.

5 Macedonia huadaribaya' Silas Timoteoere en'tiakde'te Pablo huasi'dak jaka e'ka' kenpa'da o'batikuy. Aya' huame'noeda Pabloa Jesúsen huadak hua'a kenpa'da o'manmadikika'uyate. "Jesús o̱'e̱ Cristo, Diosa kurudya̱' o'ta'mona'uyate." Pablo judío aratbuttaj daka'dakon o'mana'ika'uyate. 6 Kenoka' judío aratbuta huaboa'da Pablotaj e'batikata' on'pakpo dakhue'dikda on'huaa'nok Pablo huaok on'todtodon'uyate kenpa'da o'hua'apo a'manopo̱e̱a̱ya'po,

—Kenda opudạ bo'kika'po kenpa'da mo'bueyapet. Do nama'da ahue'
ẹ'ịka'tada pẹẹhue' mo'ịka'po kenpa'da mo'bueyapet. Oyda nog aratbut-
teda ijhua'apoy. —Pabloa judío aratbuttaj o'mana'uyate.
7 Huạitake' jakya' o'ọrọkdepo Justoen jakyo o'hua'uyate. Huabokerek
nog aratbutda ọ'ẹpo Diostaj di'da ọ'ịka'uy. Justoen jak judíoen huạitake'
jak onteteyo' ọ'tạika'uyate. 8 Kenpa'ti Crispo judíoen huạitake' jak
huairia Jesústaj huaboa'da oknopọẹ'uyate. Ke'nen huabeta aya'ada
Jesústaj o'noknopọẹ'uyate. Kenpa'ti huakka'da Corinto huakka'
jak huạẹ'eri Jesúsen huadak hua'a on'pẹẹpo huaboa'da Jesústaj
o'noknopọẹdepo bautiza on'magka'uyate. 9 Ken sikyo e'yorokte Jesús
Huairia Pablotaj ona'po:
—Mididhue' yạẹ'. Batikhue'da nogịti huadak hua'a yaman-
batia'pakonhuahuika'. 10 Onere ịjjẹnok, aratbut ontaj dakhuea'
ọgkahue'dik mo'ẹne kenpa'ti huakka'da in huakka' jakya' do'taj
o'noknopọẹạpo. —Jesús Huairia on'ụyate.
11 Ken Corintoyo nogbayoktida ọ'ẹpo seis puugkon
Pablo ọ'unhuahuika'po Corinto aratbuttaj Diosen hua'a
o'manmadika'onhuahua'uyate.
12 Kenoka' Acaya huadaribayo Galión gobierno huairi ọ'ụyate. Corinto
jak Acaya huadaribayo ọ'ụyate. Judío aratbuta ọgkupopakdepo Pablotaj
digda onhuahuaypo huairite on'tohua'uyate.
13 —Konig Moisésa o'mana'uyatenig opudomey judío Diostaj
nigpẹịkahue'dik mo'ẹne. Nogda Diostaj nigpẹika'dik mo'ẹne. Pabloa
nama'da o'mana'ika'. —Judío aratbuta gobierno huairitaj nama'da
on'huaa'uyate.
14 Pabloa batia'pakhued Galión huairia o'mana'po:
—Yan'pẹẹ', opud judío aratbut. In huabokerek o'bere o'barakpi'
do'taj ena'nayo nigpẹẹ'dik ọ'nene. 15 Ọ'nen huadik ọ'nen e'manmadika'
e'pẹẹta' pakhue' ọ'nene. Opudạda yan'nopọẹpo yạgka'. Doa kahue'dik
ịjjẹy. —Galión huairia o'mana'uyate.
16 Huairien jakya' huairia o'maen'uyate. 17 Roma huairien jak ku-
rute Sóstenes judíoen huạitake' jak huairitaj nog aratbuta on'bitbituyate.
Galión Roma gobierno huairia e'tiahuayada sohuata' ọ'ụyate.

Antioquía huakka' jakyo Pablo onte'ti o'kumejdepo, onte'ti
a'manmadikaya'po o'hua'uyate.

18 Corinto huakka' jakyo Jesúsen huanigpẹika'eriere Pablo ọ'ịka'po,
sue'da huakka' huame'noe ọ'ịka'depo, huanigpẹika'eritaj ijhuaya'
o'mana'depo Priscila Aquilaere o'bakhua'po Siria huadaribayo
kusi'petone'te on'bakhua'uyate. Cencrea huakka' jakyo e'hua'te
kusi'petone'yo huahued ọ'nepo, "Diostaj ijnigka'apoy," oa'po
kusẹrena'da Pablo o'kupiud'uyate. 19 Efeso huakka' jakyo o'nokyẹdepo
Priscila Aquilaere kẹyọ o'maenondepo. Judío huạitake' jakyo Pablo
o'kudpo judío aratbuttaj 'uruda o'manmadika'nok, 20 "Huahue' yạẹ'.
Oro'ere huakka' huame'noe yaunhua'." Enna'tada Pabloanayo, "ehue',
hua'dik ịjjẹy," o'mana'uy. 21 A'hua'deya'po o'mana'po:
—Jerusalényọ Apag Diostaj fiesta on'nigka'apo. Kẹyọ fiestayo ẹ'dik
ịjjẹy. Diosa e'paknayo opudtaj kumejdik ịjjẹạpoy. —Pabloa Efeso arat-
buttaj o'mana'uyate.
Ken kusi'petone'yo o'kuddepo Efeso huakka' jakya' okhua'uyate.
22 Cesarea huakka' jakyo o'betdepo Pablo Jerusalényọ dagte o'hua'uyate.

Jesúsen huaknopo̱e̱'eritaj e̱gkupopakte o'mabaaka'epo Antioquía huakka' jakyo o'hua'uyate. 23 Antioquía sue'da huakka' huame'noe o̱'e̱depo onte'ti o'hua'uyate. Onte'ti Galacia huadaribayo nog huakka' jakyo nog huakka' jakyo o'bata'huadunhua'po kenpa'ti Frigia huadaribayo nog huakka' jakyo nog huakka' jakyo o'bata'huadunhua'po, Jesúsen huaknopo̱e̱'eritaj daka' o'manopoeanhua'uyate. O'maboroaypo nogi̱ti nogi̱ti eknopo̱e̱' o'batihuapokuyate.

Efeso huakka' jakyo Apolos Apagba' o'manbatia'pakonhuahua'uyate.

24 Kenoka' Efeso huakka' jakyo judío huabokerek o̱kye̱'uyate. Ke'nen huadik Apolos o̱'u̱y. Alejandría huakka' jak hua̱e̱'eri o̱'u̱y. Apagba' 'urua'da huamanbatia'pakeri o̱'u̱yate kenpa'ti Apagba'taj huadakda o'nopo̱i̱ka'uyate. 25 Apolosa Jesús Huairitaj ya'tipe̱e̱teda oknopo̱e̱po o'eretpakpo Jesústaj durugteda o'manbatia'pakonhua'uyate. Kenda Jesúsa o'ka'uyate daka'da o'manmadika'uyate. Aya'da nopo̱e̱hue' o̱'u̱ynig'a kenyo'da Juana kenda Jesústaj o'manmadika'uyate kenpa'ti konig Juan bautiza o̱gka'uyatenig kenyo'da o'nopo̱e̱'uy. 26 Apolos judíoen hua̱i̱take' jakyo me'pukhue' o̱'e̱po huaboa'da o'manbatia'pakpo Jesústaj sue'da e'nopo̱a̱da o'manmadika'uyate. Kenoka' Aquila Priscilaere on'pe̱e̱depo bebahue'yo huata' on'tohua'po. Aya'da Jesúsa o'kika'uyatenig daka'da Apolostaj o'nonmadika'uyate. 27 Nogok Acaya huadaribayo Apolos e'huata' o'paknok Jesúsen huanigpe̱i̱ka'eria e'tihuapokta' on'pakpo beroba' on'manigmadoya'uyate. Acaya huadari huaknopo̱e̱'eri Apolostaj huadakda kan'nigpe̱e̱'po beroba' on'manigmadoya'po kenbate beroba' on'ta'mona'uyate. O̱kye̱depo Jesústaj huanigpe̱i̱ka'eritaj o'manmadika'po huakka'da huaknopo̱e̱'eritaj o'batihuapokuyate. 28 Judío aratbut oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eritaj Jesúsen huadak hua'a 'urunanada o'manbatia'pakonhua'po Jesús Diosen Cristo o̱'e̱'uyate. Kurudya̱' o'ta'mona'uyate. Apagba' o'bona'pakpo Jesús hueretda Diosen Cristo o̱'u̱yate o'manopo̱e̱a̱'nok judíoa nama'da ia' onahue'dik o̱'nepo atokhue'da o̱'nuyate.

19

Efeso huakka' jakyo Pablo o̱'e̱po Jesúsen o'manbatia'pakonhuahua'po o'manmadika'uyate.

1 Kenoka' Apolos Corinto huakka' jakyo e̱'unhuahuika'te Pablo Efeso dagte ote'te o'pokonpo Efesoyo o̱kye̱'uyate. Ke̱yo̱ Jesústaj huaknopo̱e̱'eritaj o'bahuahuay'uyate. 2 O'mana'po:

—¿Jesústaj huaboa'da moknopo̱e̱depo, Diosen Noki̱re̱g menpa' mo'nopo'to̱e̱'? —Pabloa o'mana'uyate.

—Diosen Noki̱re̱gtaj sigpi' pe̱e̱hue'da o̱'i̱kay. —Efeso huaknopo̱e̱'eria o'nona'uyate.

3 —¿Kateta' moknopo̱e̱po bautiza boka'uy? —Pabloa o'mana'nok,

—Juanen e'manmadika' oknopo̱e̱nok bautiza mogka'uyne. —Huaknopo̱e̱'eria o'nona'uyate.

4 —Aratbut e'nopo'koreade'te Juananayo bautiza o'magkika'uyate. Bautiza o'magka'depo "Noga̱ o'tiakde Diosa kentaj kurudya̱' o'ta'mona'uyate. Kentaj yanoknopo̱e̱'." O'manika'uyate. —Kenda Pabloa huaknopo̱e̱'eritaj o'mana'uyate.

5 Pablotaj daka'da on'pe̱e̱denok kenpa'ti Jesús Huairi o'paknok bautiza o'magka'uyate. 6 Kenoka' Pabloa e'batiba'ta'tete Diosen Noki̱re̱ga̱

o'manopo'tǫẹnok nogen hua'ate on'baapakuyate. Kenda Diosen Nokịrẹgạ huaboa'da o'manopǫẹạ'denok on'manbatia'pakuyate. 7 Doce huabokerek Jesucristotaj o'noknopǫẹ'uyate.

8 Bapa' puuga' Pablo judíoen huạitake' jakyo aya' okmapịẹ'ahuaddik huame'noete o'kudika'po Jesús Huairitaj oknopǫẹ'dik mo'ẹ o'manbatia'pakika'po mididhue'ada o'manika'po daka' o'manopǫẹạ'uyate. 9 Sue'ada Jesústaj e'nigpẹẹta' pakhue' ǫ'nepo Jesústaj e'manmadika' huakka'da ẹgkupopakya' dakhuea'da on'batia'pakonhua'uyatenok. Konigẹpo Pablo o'bakhua'po Tirannoen huamanmadika' jakyo huaknopǫẹ'eritaj o'batohua'uyate. Aya'da huame'noe Jesús Huairien hua'a o'manbatia'pakonhuahuika'uyate. 10 Ken botta' huabayok Jesús Huairien hua'a o'manbatia'pakonhuahuika'nok aya'da Asia huadaribayo huạẹ'eri Jesús Huairitaj e'manmadika' on'pẹẹ'uyate. Judío huạẹ'eri nog aratbutere on'pẹẹ'uyate. 11 Diosa Pablotaj teyda ǫ'ẹạ'nok konig Diosyo'da ka'dik ǫ'ẹnig o'kika'po dakhue'taj o'bayarea'po. 12 Kena'po yudtata' on'nejpo kenpa'ti yudtaj joktegạ on'nejdepo on'tohua'po, aratbut e'digpaktaj kenpa'ti dakhue' ẹẹ'taj ke'na on'manejpo on'bayarea'uyate. Kenpa'ti dakhue' toto' nokịrẹgtaj on'makmaorǫka'uyate.

13 Sue'da judío nogyǫ nogyǫ huahuae'eri toto'taj huamakmaorǫka'eri ǫ'nepo, toto' a'makmaorǫka'po Jesúsendik dikka'dik ǫ'ẹne on'nopǫẹpo,

—Yanorǫk. Jesústaj Pabloa o'manbatia'pakika'. Jesúsa o'paknok yanorǫk. —Kenomeyạ toto'taj on'mana'uyate.

14 Ken konig Escevaen huasi'poa on'da'uyate. Esceva judío sacerdote huairi ǫ'ụyate. Ke'nen sietesi'poa kenda on'da'uyate. 15 Kenpa' e'manade'te,

—Jesústaj ǫkịẹy. Pablotaj ǫkịẹy. Opudtaj ǫkịẹhue' ǫ'ẹy. ¿Be mo'ẹt? —Toto'a o'mana'uyate.

16 Kenda o'mana'depo kenbokereka Escevaensi'potaj aya'tada teynanada o'magka'nok jakya' on'mamonpo, jura'bayo' kenpa'ti dakhuea' huạsǫ' ẹgka' on'mamon'uyate. 17 Kenda aya'ada Efeso huakka' jak huạẹ'eri judío nog aratbutere huakka' on'me'pukpo. Huadakda Jesús Huairi ǫ'ẹ o'noknopondepo on'batia'pakuyate.

18 Kenpa'ti huakka'da Jesústaj huaknopǫẹ'eriomey on'kupopakuyate. Aratbut men'pẹẹ'po nogda nogda nama'da ijkikamey on'mana'uyate. 19 Huakka'mona tidig ǫgkikame'te. Tidig huaka' huanopǫẹ' beroba' en'batotiakde'te huakka'ada on'tiahuaypo on'mama'huịgạ'uyate. Ken beroba' e'bae'nayo quinientos gramos de oro yokdik ǫ'ẹ. 20 Ken konig nogyạ' nogyạ' huakka'ada Jesús Huairien huadak hua'a huaboa'da o'noknopǫẹ'uyate. Kenpa'ti 'urua'da on'nigpẹịka'po Diosen on'nigkika'uyate.

21 Nogok Pablo Jerusalényǫ e'huata' o'pakpo, "huakkuru Macedonia huadaribayo ijbata'huadunhua'apoy kenpa'ti Acaya huadaribayokon ijbata'huadunhua'apoy. Jerusalényạ' Romayo ijhua'apoy." Pabloa oa'uyate. 22 Macedoniayo Timoteo Erastoere huatihuapokeritaj o'mata'mona'depo nogịti Asiayo Pablo ǫ'un'uyate.

Efeso aratbut ǫgkupopakpo digda on'huadiaypo digạ'da o'dokoyonhua'uyate.

23 Kenoka' Efesoyo Jesúsen huadak hua'a on'manmadikika'nok
huakka' aratbut o̱gkupopakpo diga̱'da on'mahuadiaypo diga̱'da
o'dokoyonhua'uyate. 24 Demetrio huabokerek siro jaksi'po diosen
jakonig huaka'eri o̱'u̱y. Efeso aratbut aya'ada dios Dianataj
o'noknopo̱e̱'uyate. Ettone' diostaj o'dikka'uyate Diana. Demetrio
huakka' nog huabokerekere Dianataj huakka' siro e'ketka' jaksi'po
o̱gkika'uyate. On'bahuaya'po huakka' huakupe on'bae'ika'uyate.
25 Huakka' siro jaksi'po huaka'eri nog siro e'ketka' huaka'eriere
Demetrioa o'bakupopaka'po,

—Huairiomey, Dianataj siro jaksi'po huakka'da o'kika'ne kenpa'ti
siro e'ketka' dios o'kika'ne. Huakka' huakupe o'bae'ikay opuda̱
mo'nopo̱e̱ne. 26 "Huabokerekada e'ka' siro e'ketka' dios hueretda Dios
ehue' o̱'e̱." Pabloa nogyo̱ nogyo̱ Asiayo i̱yo̱ Efesoyokon o'hua'epo kenda
huakka'tada o'mana'nok Cristotayo'da huakka'ananada o'noknopo̱e̱.
Kenda mo'batiahuaydene kenpa'ti mo'matipe̱e̱dene. 27 Kenda
oro'tehuapa' dakhue'da o̱'e̱. Onte'ti oro'en siro e'ketka' jaksi'po kenpa'ti
oro'en siro e'ketka' aratbut pakhue'dik o̱'neapo. Bahuayahue'dikda
mo'e̱a̱pone. Kenpa'ti aratbuta 'uru dios Dianaen jaktone'ta' pakhue'
o̱'neapo. Oy dios Dianataj huakka'ada Asiaya' on'pak kenpa'ti nogbaya'
nogbaya' on'pak. Kenomeya̱ ona'ti dios Dianata' pakhue' o̱'neapo. —
Demetrioa o'mana'uyate.

28 Kenda on'pe̱e̱depo diga̱'da on'mahuadiayonpo,

—Efeso aratbuten dios Diana huadakdapita' huairi o̱'i̱ka'. —Efeso
aratbuta 'utta'da o'dokoy'uyate.

29 Efeso huakka' jakyo huabada aratbut konig o'ka'apoy nopo̱e̱hue'ada
o̱'nepo diga̱'da o'dokoypo Gayotaj Aristarcoeretaj on'bata'koyonpo Efeso
aratbuten hua̱itake' jakyo on'batotokonhua'po nopoyo on'maboa'uyate.
Ken Gayo Aristarcotere Pabloa nogyo̱ nogyo̱ o'batohua'ika'uyate. Gayo
Aristarcoere Macedonia huadaribayo hua̱e̱'eri o̱'nuyate. 30 Huakka'
aratbut e̱gkupopakyo Pablo e'kudta' e'paktada Jesúsen huaknopo̱ika'eria
Pablotaj on'to̱e̱nok kudhue'dik o̱'u̱yate. 31 Kenpa'ti sue'ada Asia
huadaribayo huairi Pabloen huadi' o̱'nepo Pablotaj ka'none'po
o'mata'mona'nok, "Hua̱itake' jakyo kudhue' ya̱e̱'." O'nona'uyate.
32 Hua̱itake' jakya' nogda huadik nogda huadik 'utta'da o̱'dapo
nopo̱e̱hueda̱da 'utta'da o̱da'po mena'po o̱gkupopak nopo̱e̱hue' o̱'nuy.
33 Alejandro judío huabokerek o̱'u̱y. Ken aratbuta o̱gkupopaknig
Alejandrotaj on'nopo̱a̱'depo aratbut nopoyo judío aratbuta Alejandrotaj
on'tohua'nok e'manbatia'pakta' o'pakpo Alejandroa apakhue' ka'ne'po
o'manigba'tenig'a. 34 Ke'na judío aratbut o̱'e̱ on'nokotpo dos horas
'utta'da on'basagkia'epo,

—Efeso aratbuten dios Diana huadakdapita' huairi o̱'e̱. —'Utta'da
on'basagkia'e'uyate.

35 Ken gobierno huairien huamadoya'eri o'bodpo aratbuttaj
o'baa'batika'depo o'mana'po:

—Huairiomey Efeso hua̱e̱'eri 'uru jak dios Dianaen oro' on'tioka'ika'
aya'baya'da aratbut on'nopo̱e̱. Kenpa'ti Diana e'ketka' dios kurudya̱'
o'kotuynig. Oro'a on'tioka'ika' aya'baya'da aratbut on'nopo̱e̱. 36 Kenda
buttida o̱'e̱ aya'ada huaa'dik o̱'ne yan'batik, basagkia ehue' yane'.
Nopo̱e̱hue'ada ahue' yane'. Daka'da yan'nopo̱e̱po ya̱gka'. 37 Kenomey
huabokerek bo'totiakdenig dakhuea' kahue' o̱'ne. Kenpa'ti opudomeyen

diostaj dakhuea' huaahue' o̱'ne. 38 Demetrioere huabaa'eria betapi' e'huaa'ta' e'paknayo daka' huanopo̱ika'eri huairitaj hua'dik o̱'nika'. Huanopo̱ika'eri huairia me'pe̱e̱'po huayahuaya batia'pakdik o̱'ne. 39 Nogda e'ka'ta' e'paknayo huakka' jak gobierno huairi e̱gkupopakya' batia'pakdik mo'e̱a̱pet. 40 E'kupopakya' 'utta'da o'da'paknok kenpa'ti on'bake'tenok, "Dakhuea'da bo'kame'te." Roma huakhuairi a'dik o̱'e̱. Kateapi' a'tokhue'dik o̱'e̱a̱pet oro'a. —Huairien huamadoya'eria o'mana'uyate.

41 Kenda o'mana'depo, "yan'bahuati'," o'manan'uyate.

20

Macedonia huadaribayo kenpa'ti Grecia huadaribayo Pablo o'hua'uyate.

1 'Utta'da ea'pak en'batikde'te Pabloa huanigpe̱ika'eritaj a'maboroayonya'po o'bakupopaka'uyate. O'manmadika'depo, "ijhua'dey," o'mana'depo Macedonia huadaribayo o'bakhua'uyate. 2 Macedonia huadaribayo nog huakka' jakyo nog huakka' jakyo o'bata'huadunhua'po Jesústaj huanigpe̱ika'eritaj daka'da o'maboroaypo o'manmadikanhua'uyate. Nogoka' Grecia huadaribayo o̱kye̱'uyate. 3 Ke̱yo̱ bapa' puug o'mata'unhuahua'po Siria huadaribayo hua'dikda e̱'e̱a̱da kusi'petone'yo huakuddik e̱'e̱a̱da judío aratbut Pablotaj a'arakenya'po onokkupobonok Pablo o'nopo̱e̱depo kusi'petone'yo huahue' o̱'u̱yate. Konige̱po hua'ite onte'ti Macedonia huadaribayo ijhua'apoy, huaboa'da o'nopo̱e̱'uyate. 4 Nogda huakka' jakeri kenpa'ti nogda huadaribayo hua̱e̱'eri Pabloere on'hua'uyate. Sópater Berea jak hua̱e̱'eri o'hua'uy. Tesalónica jak hua̱e̱'eri, Aristarco kenpa'ti Segundo on'bahua'po, Derbe jak hua̱e̱'eri Gayo kenpa'ti Timoteo on'bahua'po Asia huadaribayo hua̱e̱'eri Tíquico Trófimoere on'tahua'uyate. 5 Dagte huakkuru kenomey on'hua'depo huakka' jak Troasyo oro'taj monige̱'uyate. 6 Filipos huakka' jakyo judíoen fiestate oro' o'bape'uy. Kenda fiestate judío aratbut biahue' pan bape'dik o̱'nika'. Fiesta o'pokandepo kusi'petone'yo o'hua'uy. Cinco huame'noe e̱'po̱gte o'hua'unhua'po Troas huakka' jakyo o̱kye̱'depo Troasyo siete huame'noe o̱'un'uy.

Troas huakka' jakyo Pablo o̱'ta̱'un'uyate.

7 Domingote pan a'bapeya'po konig Jesúsen huata'moneri o̱gkika'uyatenig oro' o̱gkupopakpo, Pabloa oro' huanigpe̱ika'eritaj monmadikanhua'po. Eme'te ijhua'apoy o'nopo̱e̱po ijhue'da monbatia'pakonhua'po nopote sikyoda monbatia'pakbeduyne. 8 Jak kutaya'nada e'bakariya' o'kupopakuy. Ke̱yo̱da huakka' huakjeysi'po o'bakpaknok. 9 Huabo o̱'e̱po huaboendik Eutico ventanate o'huadpo ijhue'da Pablo o'manbatia'pakbednok ken huabo diga̱'da taytaya' oa'po o'tayonpo jak kutaya' o'kotuy. E'bueyon' o'dupaka'po jakyo on'hueda̱'uy. 10 Ken Pablo o'huarakdepo huabotaj huikudate o'tihuadato'po o'doko'epo,

—Me'pukhue' yane', huabo o'noe. —Huama'buy huaknopo̱e̱'eritaj o'mana'uy.

11 Ken ona'ti jak kutayo o'behuikonpo pan o'pohuesea'po o'batobape'depo onte'ti o'manbatia'pakpo o'tokme'uy. O'batikdepo

o'bakhua'uy. 12 Huabotaj e'noe' on'tohua'nok aya'ada durugnanada
on'mae'uy.

Troasya' Mileto huakka' jakyo Pablomey on'hua'uy.

13 Oro' huakkuruda o'hua'uy. Asón huakka' jakyo Pablotaj a'eya'po
kusi'petone'te o'hua'uy. Pablonayo hua'ite e'hua'ta' o'pakuyate. 14 Asón
jakyo Pablotaj o'huahuaydepo kusi'petone'yo o'bakudonpo Mitilene
huakka' jakyo o'hua'uy. 15 Kẹyạ' o'hua'uy. Eme'te Quío huạgkuta'mejte
o'pokonhua'po adme'ta' Samos huakka' jakyo o'tiakuy. Trogilioyo
okmapịạhuaduy. Eme'te Mileto huakka' jakyo o'tiakuy. 16 Efeso huakka'
jak Asia huadaribayo ọ'ẹ. Jerusalénỵọ Pablo ịda e'hua'ta' o'pakpo judío
aratbuten fiesta Pentecostéste e'bape'ta' o'pakpo. Konigẹpo ịda e'hua'ta'
o'pakpo Asiayo ijhue'da ẹẹ'ta' pakhue' ọ'ẹpo Efesoyo e'hua'ta' pakhue'
ọ'ụy.

Pabloa Efeso huaknopọẹ'eri huairitone'taj o'manbatia'pakonhua'uy.

17 Miletoyo Pablo ọ'ẹpo, Efeso huanigpẹika'eri huairitaj kan'totiake'po
o'mata'mona'uy. 18 Ken huairi en'batiakde'te

—Asiayo yọkyẹ'depo huakkurutedda huame'noeyte huadakda
ijkika'uy. Ta'pota'tion huadakda ijkikamey. Opudạ kenda daka'
mo'nopọẹne. 19 Botbayoka' opudere ịjịkamey. Huadaknopo'da Diostaj
ijnigpẹika'po Diosen ijkika'uy. Opud Diostaj daka' kan'nigpẹike'po
huakka' yonhuikonhua'uy. Judío aratbut do'taj e'arakta' on'pakpo
dakhuea'da me'nogkika'uyne opudạ Efeso huairi kenda mo'nopọẹ.
20 Daka'da e'manmadika' opudtaj a'tihuapokya'po o'nonmadikika'uyne.
Jak kurute huakka' aratbuta e'pẹẹte o'nonmadikika'uyne kenpa'ti
opuden jakya' o'nonmadikika'uyne. 21 Dakhuea' e'ka' yan'batik
Diostaj yan'nopo'korea', Jesucristo Huairitaj yanoknopọẹ'. Judíotaj
kenpa'ti nog aratbuttaj o'nona'ika'uyne. 22 Oy Jerusalénỵọ ijhua'apoy.
Diosen Nokịrẹgạ be'ta'mona'nok ijhua'apoy. Kẹyạ' menpapi'
me'nogka'apone nopọẹhue'da ijhua'apoy. 23 Kẹyạ' huabakudạ' jakyo
bo'kudạ'apone. Pai'da ijnopo'ẹạpone. Diosen Nokịrẹgạ mena'ne.
24 Kenda menogka'apone ijnopọẹpo mepu'kehue'dikda ịjjẹy. Do'huedda
huabidda e'noeta' pakhue' ịjjẹpo kenyo'da durugda Diostaj ijpẹẹpo
ke'nenyo'da huadakhuapa a'kaya'po kika'dik ịjjẹy. Diosen kakike'po
me'ta'mona'uynok kenpa'da e'dakea'ta' ijpaki. Diosa di'nanada ọ'ẹpo
Jesúsa mo'nigbuey'uynok aya'ada nopo'korea'dik yạ'nepo kenpa'ti
dakhuea' e'ka' Diosa o'bakkahuea'apet. Kenda nogyọ nogyọ durugteda
ijmanbatia'pakonhuahuika'poda e'kuhuitta' ijpaki, ken.

25 Ken Dios huairitaj nigpẹika'dik mo'ẹ. Kenpa'ti Jesústaj huadak hua'a
opudere ijmanbatia'pakika'mey. Opudomey do'taj onte'ti tiahuay-
hue'dik ọ'neapone. 26-27 Aya' Diosba' daka'da o'nonmadikikame'ne.
Be'api' oknopọẹhue' ẹẹ'nayo "Pabloa Diosba' daka' onmadikahue'
mo'ịka'ne'," ahue'dik ọ'ne. 28 Opudạda huadaknopo'da yan'tọika'.
Opudạda daka' yan'nopọẹpo yan'nigpẹika'. Huata'da yan'tioka'ika'.
Aya'da huaknopọẹ'eritaj Jesucristo o'manigbuey'uyatenok konigẹpo
Jesúsenyo' o'tamae. Aya'da Cristoen huanigpẹika'eritaj daka'da
yan'manigtọika'. Diosen Nokịrẹgạ kenda mona'uyne opudtaj. 29 Do'hua
o'nokhua'apone. Do'hua e'nokhuade'te nama'da huamanmadika'erikon
opudere ạ'ẹyạ'po Jesúsen huanigpẹika'eritaj Diostaj eknopọẹbatika'ta'
on'eretpakpo yan'batiakapet. Konig dubakuhua ovejataj e'barakta'

on'pakpo o̱'nika' konigti nama'da huamanmadika'eria opudtaj Diostaj
e'maknopo̱e̱batika'ta' yan'eretpakapet. 30 Sue'da huanigpe̱i̱ka'eria
opud e̱'hua̱i̱kaya'da huaboa'da nama'da huadik monmadika'apet.
Jesúsen huaknopo̱e̱'eritaj kenda kan'nigpe̱e̱'po kan'kike'po. 31 Nama'da
huamanmadika'eritaj keyoj, ijjay. Bapa' huabayok huame'noe
kenpa'ti sikyo batikhue'da opudtehuapa' Diostaj yonhuikpo Jesúsen
huadak hua'a on'maboroayonhuahuika'ne. Aya'tada opudtaj
o'nonmadikikame'ne. Kenda okkahuehue' yanikati'.
32 Ken, opudtehuapa' Diosa daka' kabatiokike'po Diosen
di'da hua'a kamanopo'to̱e̱'po ken hua'ataj mo'nigpe̱i̱ka'po teyda
moknopo̱e̱po, Diosen huanigpe̱i̱ka'eriere mo'noeonhuahuika'apo.
33 A'nenda opudere i̱jjunhuahuika'uy. Do'tehuapa' opuden huakupe
opuden yudtapi' pakhue' i̱ji̱kamey. 34 Do'tehuapa' kenpa'ti doere
huamanmadika'eritehuapa' ijbaikamey. Opuda̱ kenda daka'
mo'nopo̱e̱ne. 35 Kenda ijbaika'po pai'da aratbuttaj ijbayokikamey
opud konigti yan'baapo pai'da e'nahue̱'taj yan'bayokikati'. "Katetehue'
huabayokeria durugnanada o̱'nika'. Eyokte huabae'erinayo sue'da
durugda o̱'ne." Kenda Jesús Huairia oa'uyate. —Pabloa Efeso
huanigpe̱i̱ka'eri huairitaj o'mana'uyate.
36 Kenda oa'depo Pabloa huikudate on'bahuadpo aya'da Efeso
huanigpe̱i̱ka'eri huairiere o'tiona'pakuyate. 37 Pablotaj aya'ada
on'ta'bahuikpo on'doko'epo kenpa'ti konig kenomey o̱gkika'uynig
konigti on'buyuke'uyate. 38 "Onte'ti do'taj tiahuayhue' o̱'neapone,"
Pabloa o'mana'denok suhue'nanada on'mae'uyate. Kenoka'
kusi'petone'te on'tahua'uyate.

21

Jerusalényo̱ Pablo o'hua'onhuahua'uyate.

1 Huama'buytaj o'bakhua'depo kusi'petone'yo o'kuduy. Cos
hua̱gkuta'mejyo meyo̱pi' bethue'da butukda o'hua'uy. Eme'te
huakka' jak Rodasyo o'hua'uy. Ke̱ya̱' huakka' jakyo Pátarayo o'hua'uy.
2 Pátara nog kusi'petone' Fenicia huadaribayo huahua' o'huahuay'uy.
O'kudpo o'hua'uy. 3 E'hua'te hua̱gkuta'mej Chipre o'tiahuay'po
opetopen o'hua'po Siria huadariyo o'hua'uy. Tiro huakka' jakyo
katepi' o'batatohua'po batabakotandik o̱'e̱po o'betuy. 4 Tiro huakka'
jakyo Jesúsen huaknopo̱e̱'eritaj o'bahuahuaydepo kenomeyere siete
huame'noe o̱'unhua'uy. Diosen Noki̱re̱ga̱ huaknopo̱e̱'eritaj kenda
o'manopo̱e̱a̱'nok "Jerusalényo̱ huahue'dik ya̱e̱', Pablo." Huaknopo̱e̱'eria
o'nona'uy. 5 Ken siete huame'noe o̱'e̱depo a'huaya'po o̱'o̱ro̱k'uy. Huakka'
jak kurute aya'ada Jesúsen huaknopo̱e̱'eri ettone'ere huasi'poere
bo'ta'tiakuyne. Kuhuadte huikudate o'bahuadpo Diostaj o'tiona'pakuy.
6 "Yanhuati'," e'mabajbajte mona'uyne. "Yan'maeti'," o'mana'depo
kusi'petone'yo o'kuduy. Kenomey ke'nen jakyo on'bahua'uyate.
7 Ken huakka' jak Tiroya' o'bakhua'uy. E̱'po̱gyo̱ kusi'petone'yo
o'hua'uy. Tolemaida huakka' jakyo o'betuy. Jesúsen huaknopo̱e̱'eritaj
o'bahuahuaypo nogme'noetida kenomeyere o'mata̱'e̱ahuaduy.
8 Eme'te Pablo oro'ere o'hua'uy. Cesarea huakka' jakyo o̱kye̱'uy.
Cesareayo Felipeen jakyo o'hua'uy. Felipe Jesúsen huadak hua'a
o'manbatia'pakika'po nogya̱' nogya̱' o'manbatia'pakika'uyate. A'nenda
siete'a huabatihuapokika' on'baktie'ea'uy. Ke'na nogtida o̱'u̱y. Kenere

o̱’eonhua’uy. 9 Felipeen botta’ botta’ huạyo̱bu o’tạụy. To̱ẹpakhuedyo’
o’tạụyate. Kenomeytaj Diosa o’manopo̱ẹạ’nok kenda on’manika’uyate.
10 Huakka’ huame’noe ẹ’ẹde’te Diosenba’ huamanbatia’pakeri
Judeabaya’ o̱kyẹ’uy. Ke’nendik Agabo o̱’ụy. 11 Oro’taj a’ta’huadya’po
o’tiakuy. Agabo maka’bij Pablotada jokbijjeato’po huata’ o’itinukupo
kenpa’ti o’ba’tinukupo o’batia’pakpo,

—Jerusalényo̱ judío huairia Pablotaj in konig o’nogka’apo. Kenpa’ti
Roma aratbuttaj on’bayokapo. Diosen Nokịrẹgạ mename’ne. —Agaboa
oro’taj mona’uyne.

12 Kenda o’pẹẹdepo oro’ kenpa’ti Cesarea huaknopo̱ẹ’eria Pablotaj
ona’po, “Jerusalényo̱ huahue’ yạẹ’.” Digạ’da ona’uynig’a. 13 Pablonayo
mona’po,

—¿Mena’po dota’ mo’bahuik? ¿Mena’po pai’da on’nopo’ẹạ’? Do’taj
kudạ’dik me’nene kenpa’ti Jerusalén huakka’ jakyo Jesús Huairien
hua’a ijmanbatia’pakika’nok bueydik ịjjẹpo bueydik ịjjẹy. —Pabloa
mona’uyne. 14 Pablo oro’taj nigpẹẹhue’ mo’ẹnok,

—Kate Jesús Huairia e’kata’ o’pak megke’. —Ona’depo okbatikon’uy
oro’.

15 Ken katepi’ ẹ’tạẹ’ kutamayo o’bahue’udpo Jerusalényo̱ o’hua’uy.
16 Sue’ada Jesústaj huaknopo̱ẹ’eria Jerusalényo̱ bo’tahua’uy. Mnasónere
o’hua’po ke’na Chipreyo huạẹ’eri o̱’ụy. Jesúsen huanigpẹịka’eri
o̱’ịka’uyate. Mnasónen jakyo Jerusalényo̱ bo’tohua’uyne. Kẹyo̱da
o̱’ịka’uy.

Pablo Jacobotaj on’ta’huadẹ’uyate.

17 Jerusalényo̱ e’tiakde’te Jesucristotaj huaknopo̱ẹ’eri huama’buya
durugteda bo’eduyne oro’taj. 18 Jacobotaj a’ta’huadya’po eme’te
oro’ere Pablo o’hua’uy. Jacoboere aya’da Jesucristoen huaknopo̱ẹ’eri
huairitone’ on’mauy. 19 “Ijtiaki,” Pabloa o’manato’depo, Diosa daka’
be’tihuapoknok Jesúsen huadak hua’a o’manbatia’paknok huakka’nada
nog aratbut huaboa’da on’nopo’korea’po Jesús Huairitaj o’noknopo̱ẹme’.
Kenda Pabloa o’manbatia’pakuy. 20 Kenda on’pẹẹdepo, huadakda o̱’ẹ
Dios, ’urua’da o’kadhuahuame’te Diosa, on’batia’pakdepo, Pablotaj
o’nona’po:

—Huadakda huama’buy. Huakka’nada miles judío huaknopo̱ẹ’eri
ịyo̱da ẹ’ẹạda Moisésenkon aya’ada nigpẹịka’dik o̱da’ika’. 21 Judío
aratbuttaj nog aratbutenbaya’ nama’da Pabloa o’manmadikika’. Kenda
Moisésa o’mana’uyate kahue’dik o̱’ne. Kenpa’ti huabokereksi’po
huasi’dak oktegịkahue’dik o̱’ne. Kenpa’ti konig judío aratbut
o̱gkika’uyatenig kikahue’dik o̱’ne. Kenda i’manmadikika’nig ontaj
judío huaknopo̱ẹ’eria mo’tipẹẹme’te. 22 ¿Konigẹpo oro’ kate ka’dik o̱’ẹ?
Kenomey judío huaknopo̱ẹ’eri Pablo o’tiakde on’pẹẹdepo kupopakdik
o̱’neapo. 23 Konig yạg’kati’ o’nonapone: Oro’en botta’ botta’ huabokerek
mo’ẹne. Ken konig o’ka’apoy buttida Diostaj o’noname’tenigda. Kenda
ka’dik o̱’ne. 24 Yan’batohuati’. Kenomeyere Diosen jakte konig Moisésa
o’mana’uyatenigda Diostaj yan’bayokti’. Kenomeytaj oveja ’uhua
ka’de’po huakupe yabayokti’. Oveja ’uhua Diostaj e’batiarakade’te
kusẹrena’da kupie’dik mo’maeapet. Kenda eka’nayo judío aratbut
huaknopo̱ẹ’eri opudtaj bo’tiahuaypo nogạ nama’da on’huaa’me’te
on’nopo̱ạpo kenpa’ti Moisésenba’ o’kika’, on’nopo̱ạpo, ken. 25 Kenpa’ti
nog aratbut huaknopo̱ẹ’eritaj o’manigmadoya’uy. Kenda ka’dik ẹ’huạẹ’

o'manigmadoya'uy oroa. Konig judíomey o̱gkika'nigtaj kikahue'dik e̱e̱'tada ken huaen dios e'ketka'taj e'yokde' bapehue'dik yanika'. Kenpa'ti mimipi' bapehue'dik yanika'. Kenpa'ti e'huerenpitiduku'te e'buey bapehue' yanika'. Kenpa'ti nogen hua̱to̱e̱'taj bakdejhue'dik yanika'. Kenyo'da o'manigmadoya'uy. —Jacoboomeya̱ Pablotaj o'nona'uy.

Diosen huamanmadika' jakya' Pablotaj on'to̱ro̱kuy.

26 Ken Pabloa botta' botta' huabokerektaj o'batohua'po eme'te kenomeyere onokteyo' Diostaj 'uru'dikyo' o̱gka'uyate. Siete huame'noe nige̱'dik o̱'nepo kenoka' Diostaj ovejapi' vacapi' o'nigarakapet kenda sacerdotetaj a'na'ya'po Diosen huamanmadika' jakyo on'kudonme'te.

27 Ken siete huame'noe huapokdikte e̱e̱'te sue'da judío aratbut Asia huadaribaya' Diosen jakyo Pablotaj on'tiahuaydepo huakka'da aratbut e̱gkupopakte Pablotaj dakhuea' on'batia'pakdenok Pablotaj on'epo. On'to̱e̱'uy. 'Utta'da on'mana'po:

28 —Bo'tihuapok Israel huabokerek. In huabokerek nogbayo nogbayo o'huae'ika'po, oroen e'manmadika' dakhue'da o̱'e̱ o'manmadikika'po, Moisésenba'taj pe̱e̱hue'dik yanika' o'manmadikika', kenpa'ti in Diosen jaktaj dakhuea'da o'huaa'po kenpa'ti nog aratbuttada Diosen jakyo o'bakuda̱'nok Diostaj ta̱hui̱ri̱ga̱'da o̱gkika'po. —Nogbayo judío huabokereka 'utta'da on'mana'uyate. Nama'da on'mana'uynig'a. 29 Jerusalényo̱ 'ikken Pablo Trófimoere judíoa on'tiahuayme'te. Diosen jakyo Pablo Trófimo Efeso hua̱e̱'eritaj o'tokudtaj judíomey nama'da on'nopo̱e̱po nama'da on'huaa'uynig'a. 30 Aya'da Jerusalén jak hua̱e̱'eri on'pe̱e̱depo, on'diayonpo, on'huaketonyakpo on'kupopakpo. Pablotaj on'to̱e̱po Diosen jak kurute on'to̱ro̱konpo. Diosen huamanmadika' jak i̱dada o'nokhuikuy. 31 Kenoka' Pablotaj e'arakta' on'pakpo, aya'da jak hua̱e̱'eri 'utta'da on'maboya'. Kenda Roma sorotataj huairi o'matipeundepo, 32 i̱dada sorotataj sorotataj huairiere o̱gkupopakonpo aratbut e̱gkupopakyo on'baketonyakuy. Aratbuta huairitaj sorotatatere on'batiahuaydepo Pablotaj e'tuktukada on'batikon'uy. 33 Sorotataj huairia Pablotaj ibodteda o'huatiakdepo o'to̱e̱a̱to'po, "Botta' sirobia yan'tinuku'," o'mana'po, Kenta' o'mana'po: "¿Be'a ya̱'e̱?" "¿Kate yaka'?" o'mana'nig'a. 34 Huairitaj pe̱e̱hue'ada huakka'da nogda nogda huadik on'mana'po huairia nopo̱gkahue' o̱'e̱po kenigda o'mana'uy.

"Oro'en jakyo yan'tohua'." O'mana'uy. 35 Sorotataen jak huabehuikyo e̱'e̱de'te aratbuta Pablotaj dakhuea'da e̱gkata' on'paknok sorotataj Pablotaj kutayo huabagkutope'te baktohua'dik o̱'nuy. 36 Kenpa'ti

—Yanarak ke'na kabueye'. —Huakka'ada ta'poyen o'dadyakuy.

Huakka' aratbuttaj Pabloa huata' o'mantia'pak'uyate.

37 Huakpayo huakuda̱'dikte e̱e̱'te huairitaj Pabloa ona'po: "¿Menpa' on'ere batia'pakdik i̱jje̱?" Pabloa ona'uy.

—¿Griegoen hua'ate menpa' i'nopo̱e̱? 38 A'nenda Egiptoyo hua̱e̱'eri huabokerek Roma huairitaj e̱'enta' o'pakpo kente aratbut ehue' e̱'i̱ka'yo cuatro mil huabarakeri o'batohua'uyate. ¿Ke'na ehue' i̱'e̱? —Sorotataj huairia Pablotaj ona'uy.

39 —Do judío aratbut i̱jje̱y. Cilicia huadaribaya' huaboro'mon Tarso huakka' jak hua̱e̱'eri i̱jje̱y. Aratbuttaj e'mana'ta' ijpaki. —Pabloa ona'uy.

40 “Mana’dik i̱’e̱ne.” Sorotataj huairia ona’nok Pablo huabehuikte
o’bopo, o’manigba’tepo. Ken soata’ e̱’ne’te en’batikde’te kenomeyen
hua’a hebreo hua’a o’mana’po:

22

1 —Kenda ijkadhuahuikamey o’nontia’pakapone. Daka’ men’pe̱e̱’,
egomey pogomey. —Pabloa huaboa’da o’mana’denok 2 hebreo hua’a
kenomeyen hua’ate Pabloa o’mana’nok aratbut on’pe̱e̱depo nogi̱tinada
soata’da o̱’nenok,
3 —Judío aratbut i̱jje̱y. Cilicia huadaribayo Tarso huakka’
jakyo ijsi’poe̱’uy. I̱yo̱ Jerusalénye̱o̱ ijkerekuy. Huamanmadika’eri
Gamaliela me’nonmadika’onhua’ika’uyne. Aya’da adhuea’pane’en
e’mana’ o̱gkika’nok daka’da yoknopo̱i̱ka’uy. Kenpa’ti Diosen
e’kata’ ijjeretpakpo ijkika’uy konig opud oy bo’kika’nig. 4 A’nen
Cristoen huaknopo̱e̱’eritaj ijbaukikamey. E’barakta’ ijpakpo, ijbaepo
ijbakudikamey. Huabokerektaj ettone’tabeta’ ijkika’uy. 5 Sacerdote
huairi kenpa’ti aya’ada huatone’ huairi huakupopakeria do’taj
mentiahuayika’uyne konigti onbatia’pakdik mo’e̱ne. Kenpa’ti Damasco
huakka’ jakyo judío huama’buytaj kan’batotiake’po men’nigmadoya’uy.
Ken beroba’ do’taj men’yokuyne. Kenda ijtohua’uy. A̱yo̱ Cristoen
huaknopo̱e̱’eritaj a’baukya’po ijhua’uy. Jerusalénye̱o̱ a’batotiakya’po
kan’mabitbite’po kan’bakude’po ijhua’uy.

Konig Jesús Huairitaj ijnopo’korea’uy, Pabloa o’batia’pakuy.
(Hch. 9.1-19; 26.12-18)

6 Ken dagte ijhua’po Damasco huakka’ jakyo meyo̱hue’da e̱’e̱de’te
tokhuad e’huadte i̱dada kurudya̱’ huakjeytone’ do’taj be’tita’tenok
7 sorokte i̱jhue̱kon’uy. “¿Mena’po diga̱’ megka’ne, Saulo?” Ijpe̱e̱’uy.
8 “¿Be’a i̱’e̱, Huairi?” Yona’uy. “Jesús Nazareteri i̱jje̱y. Kentaj diga̱’
i̱gka’ne.” Jesús Huairia mena’uyne. 9 Kenomey doere on’hua’uynig’a
huakjey on’tiahuaypo on’me’pukonpo Jesústaj ’uruda pe̱e̱hue’ o̱’ne’uy.
10 “¿Kate ka’dik i̱jje̱y, Huairi?” Yona’uy. “Yabo’, Damascoyo yahua’.
Ke̱ya̱’ kenda ka’dik i̱’e̱a̱ponig noga̱ mona’apone.” Jesús Huairia
mena’uyne. 11 Huaboro’ huakjeya bekpohuiukan’uynok. Kenomey
doere on’hua’uynig’a do’taj men’ta’koypo men’tohua’uyne. Ken Damas-
coyo men’tokye̱’uy.
12 Ken Damascoyo nogbokerektida o̱’e̱po huadik Ananías o̱’u̱y.
Ke’na Apagba’ Moisés e’madoya’ba’ daka’da o’nigpe̱i̱ka’uyate. Aya’da
judío Damasco hua̱e̱’eria Ananías huadakda o̱’e̱ on’huaa’ika’uyate.
13 Ananías do’taj behuatiakuyate. “Huaboa’da ona’ti tiahuaydik yae’.”
Mena’uyne. Kenpa’ ena’te ona’ti huadakda ijtiahuay’uy. Kentaj
ijtiahuay’uy. 14 Kenpa’ mena’po: “Oro’en Apag Dios a’nennada
ontaj bektie’ea’uy. Konig Apag Diosa o’paknig kaknopo̱e̱’po, Cristo
kenpa’da huadak huakika’eritaj on be’tiahuay’epo kenpa’ti Jesús
Huairitaj hua’ada me’pe̱e̱’po Diosa oktie’ea’uyate. 15 Nogbaya’ nogbaya’
aya’da i’tiahuaymetnig aya’da i’pe̱e̱metnig i’batia’pakonhuahuika’apo,
Jesucristoen i’manbatia’pakonhuahuika’apo. 16 ¿Oy mena’po
ijhue’da i’huad? Yabo’. Bautiza yaka’. Jesucristotaj yaknopo̱e̱po
e’tiona’pakte Diosa o̱’nen dakhuea’ e’ka’taj menopo’tihueke’apone.
Bekkahuea’apone,” Ananíasa mena’uyne.

Konig nog aratbutyoda do'taj Diosa me'ta'mona'uy. Pabloa o'batia'pakuy.
17 Ken, Jerusalényo̱ ijkumejdepo Diosen jakyo ijtiona'pakpo konig
e'yorokpa' ijtiahuay'uy. 18 Huairitaj ijtiahuay'uy. Mename'ne:
"Jerusalénya̱' i̱dada yabakhua' kenda do'taj i'manbatia'paknig i̱yo̱
aratbut e'pe̱e̱ta' pakhue'da mo'e̱a̱pone." 19 "Aya'da huaknopo̱e̱'erien
hua̱i̱take' jakyo ijbahuahua'uy. O̱'nen huaknopo̱e̱'eritaj huabakuda̱'
jakyo ijbatohua'po, ijmabitbitdepo ijbakuda̱'uy. In aratbut kenda
on'nopo̱e̱. 20 O̱'nen huamanbatia'pakeri Esteban kenoka' en'arakte
do kenteda ijbopo Estebantaj huaarakeri huadakda o̱gka' ijnopo̱e̱'uy
kenpa'ti huaarakerien yudtaj ijmata̱to̱e̱po i̱jje̱'uy." Jesús Huairitaj
yona'uy. 21 "Judío ehue'taj nog aratbutte o'ta'mona'apone. Yahuati'."
Jesús Huairia mena'uyne. —Kenda Pabloa huakka' judío e̱gkupopakte
o'mana'uy.

Pablotaj sorotataj huairia o'mekto̱e̱'uy.
22 Kenda ea'te judío aratbuta Pablotaj on'pe̱e̱nig'a huaboa'da 'utta'da
on'basagkia'uy.
—In huabokerek kabueye'. Noikahue'dik ka̱e̱'. —'Utta'da
on'basagkia'uy.
23 Batikhue' on'basagkia'udhua'po kenpa'ti on'huadiaypo yudtaj
o'nokhuinhuinpo soroko̱g' kurudyo̱ o̱'nene'po 24 "Sorotataen
jakyo yan'kuda̱'," kenpa'ti "mena'po judío aratbut kentaj 'utta'da
on'basagkia'enok kenda e'nopo̱e̱'ta' ijpaki Pablotaj yan'bitbit." Sorotataj
huairia o'mana'uy. 25 A'bitbitya'po en'tinuku'ete,
—Roma hua̱e̱'eritaj huairia Roma gobiernoen aratbuttaj pe̱e̱hued
e̱'e̱a̱da mabitbithue'dik o̱'e̱. Roma huadariyo hua̱e̱'eri i̱jje̱y do. —Ken
capitántaj Pabloa ona'uy.
26 Kenda enade'te capitán sorotataj huairitaj o'hua'po onato'po:
—Keyoj, katea' i'mana'. In huabokerek Roma huadariyo hua̱e̱'eri o̱'e̱.
—Capitána ona'uy.
27 Huairi Pablotaj o'huatiakonpo, ona'po,
—¿Buttida Roma huadariyo hua̱e̱'eri i̱'e̱? —Sorotataj huairia ona'nok,
—E̱e̱'. —Pabloa ona'uy.
28 —Romayo hua̱e̱'eri a̱'e̱ya̱'po huakka' huakupe ijbayokuy. —Huairia
ona'nok,
—Roma huadariyo donayo ijsi'poe̱'uy. —Pabloa ona'uy.
29 Kenomeya̱ Pablotaj on'bitbitaynig o'nokbahua'uy. Kenpa'ti huairia
Pablo Romayo hua̱e̱'eri o̱'e̱ o'nopo̱e̱depo o'me'pukpo okhua'uy.

Judío Sacerdote Huairitaj kenpa'ti judío huairitone'taj Pabloa o'mana'uy.
30 Eme'te kate Pabloa yakame'te judío huairia kenda kan'huae'po
sorotataj huairia e'nopo̱e̱'ta' o'pakpo Pabloen sirobij e'tinuku' o'kujpo
kenpa'ti judío sacerdote huairitaj kenpa'ti judío huairitone'taj
ka̱gkupopake' o'bahuaa'po. Ken on'kupopakdepo kenomey
e̱gkupopakyo Pablotaj o'tohua'uy.

23

1 Ken sacerdote huairitaj kenpa'ti judío huatone' huairitaj Pabloa
o'batiahuaypo o'mana'po:

—Huadakda ijkika'mey oyda kenpa'ti. Diostaj huadakda i̱jje̱po durugnopo'da i̱jjkay. —Pabloa o'mana'uy.
2 Pablo kenda ea'te, "Huakittata' yan'bogbas." Sacerdote Huairia Ananíasa o'mana'uy. Pablotaj meyo̱hue'da huata'boeritaj e'mana'tada,
3 —Diosa ontaj o'bogbasapo. On nama'da huanopo̱e̱'eri i̱'e̱po konig Moisésenba'te o'uyatenig do'taj pe̱e̱'dik o̱'e̱ne. On'nayo konig Moisésenba' o'mana'ika'nig kenda nigpe̱e̱hue'ada do'taj yan'bogbas nama'da i'mana'ne. —Pabloa ona'nok.
4 —Kenpa' Diosen Sacerdote Huairitaj dakhuea' ina'. —Kente meyo̱hue'da huaboeria Pablotaj o'nona'nok.
5 —Ke'na Sacerdote Huairi o̱'e̱ nopo̱e̱hue' i̱jje̱po ijjay, egomey. Apagba'te oa'po, "Opuden huairitaj dakhuea' ahue'dik mo'e̱ne." Apagba'a kenpa' oa'. —Pabloa o'mana'uy.
6-8 Aratbut on'bueydepo ona'ti noyhuadhue' o̱'neapo kenpa'ti Diosen huata'moneri ehue' o̱'ne kenpa'ti noki̱re̱gpi' ehue' o̱'e̱. Kenda saduceo aratbut o̱da'ika'. Aratbut on'bueydepo ona'ti on'noyhuada̱po, Diosen huata'moneri o̱'ne, kenpa'ti noki̱re̱g o̱'e̱. Kenda fariseomeynayo o̱da'ika'.
Sue'da huakka' judío huairitone' saduceo o̱'nuy. Nogomey sue'da huakka' judío huairitone' fariseo o̱'nuy. Pablo kenda o'nopondepo 'utta'da o'mana'po:
—Fariseo i̱jje̱y. Do'hued huabetkudakente fariseo o̱'ne. Aratbut on'bueyika'nig ona'ti on'noyhuada̱po yoknopo̱i̱ka'nok i̱yo̱da opud huairia on'totiakne, do'hued egomey. —Pabloa o'mana'uy.
Kenda eade'te fariseo noyhuaddik o̱'ne o̱da'nok saduceoata noyhuadhue'dik o̱'ne o̱da'nok huayahuaya on'maboy'uy. Kenomeya̱ huayahuaya kenda e'manpe̱e̱ta' pakhue' o̱'nuy. 9 Kena'po huayahuaya 'utta'da on'maboydepo sue'da Apagba' e'mana' huamanmadika'eri fariseo huaknopo̱e̱'eria on'mana'po:
—In huabokerek dakhuea' kahue' o̱'i̱ka'. Kentaj noki̱re̱ga̱pi' ya'batia'pakuyetpi' kentaj Diosen huata'moneria ya'batia'pakuyetpi'. Diostaj dakhuea' o̱gkahue' mo'ne. —Fariseo huaknopo̱e̱'eria on'mana'uy.
10 Huiyoka'da huayahuaya on'maboynok Pablotaj dakhue'da yanogka'apet sorotataj huairia o'noponpo diga̱'da o'tome'pukpo, "Judío huairi nopoyo yanhua'. Pablotaj yan'to̱ro̱kpo sorotataen jakyo yan'tohua'." Sorotatataj o'mata'mona'uy.
11 Eme'te esikde'te Pablotaj Jesús Huairi o'tibopo,
—Teyda ya̱i̱ka'po me'pukhue' ya̱i̱ka'. I̱yo̱ Jerusalénye̱ do'taj 'urua'da i'manbatia'pakme'ne huakka' jak Romayakon konigti manbatia'pakdik i̱'e̱a̱pone. —Jesús Huairia Pablotaj ona'uyate.

Pablotaj mon'arak. Sue'ada judíoa huayahuaya on'batia'pakuyate.

12 Eme'te sue'ada judío aratbuta "Pablotaj mon'arak." Aya'ada on'nopo̱e̱po o̱da'po:
—Pablotaj arakhued oro' bapehue'dik o̱'e̱a̱pone kenpa'ti mayhue'dikda o̱'e̱a̱pone. E'pe'nayo e'mai'nayo oro' dakhue'da mae'dik o̱'e̱a̱pone. Nogpa'dakon adhue'dik o̱'e̱ne. —Aya'ada onpayo' o̱da'uyate.
13 Ken konig Pablotaj o'arakapoy nogi̱ti cuarenta e'pok huabokereka on'batia'pakuyate. 14 Sacerdote huairitaj judío huatone' huairitere on'bahuahua'po on'mana'po:

—Pablotaj arakhued oro' e'bapudhua'nayo oro'taj Diosa dakhuea'da
ǫgka'dik mo'ẹne, oro' aya'ada kenpa' oa'mey. 15 Sorotataj huairite
yan'mata'mona'. Pablotaj nogi̱ti e'pẹẹta' o'paki. Eme'te oro'taj monig-
totiak. Nama'da yanati'. Oro'nayo dagte en'totiakte i̱yǫ tiakhued dagta'
a'arakya'po o'nigẹ'apoy.
16 Pablotaj on'arakapo judío huabokereka kenda Pabloen huatoa'yo
o'mapẹẹpo Pablotaj a'batia'pakya'po sorotataen jakyo o'huahua'uyate.
17 Pablo kenda o'pẹẹpo sorotataj Capitántaj ona'po:
—In huabotaj sorotataj huairite yatohua'. Huairitaj e'batia'pakta'
o'pak. —Pabloa sorotataj capitántaj ona'uyate.
18 Sorotataj capitána Pabloen huatoa'yotaj sorotataj huairite
o'tohua'depo,
—In huabo ontaj ka'batia'pake'po sorotataj huairitaj yatohua'. Pabloa
mena'ne. —Sorotataj capitána ona'uy.
19 Sorotataj huairia huabotaj o'ta'koyonpo sue'da adyon o'tohua'depo,
—¿Katea' do'taj e'batia'pakta' i'pak? —Pabloen huatoa'yotaj ona'uyate.
20 —Judío aratbuta konigyo' on'pakpo, "Eme'te judío sacerdote huair-
itaj judío huatone' huairieretaj Pablotaj monigtotiak. Nogi̱ti daka'da
Pablotaj e'pẹẹta' o'paki." Nama'da ontaj mona'apone. 21 Kenomeytaj
manigpẹẹhue' yạẹ'. Cuarenta e'pok huabokereka o'nokmairẹgi̱rẹgạpo
Pablotaj a'arakya'po on'nigẹạpo "Pablotaj arakhued oro' e'bape'nayo
Diosa oro'taj dakhuea'da ǫgka'dik mo'ẹne." Aya'ada kenpa' ǫdame'te.
Kenpa'ti oyeddapi' eme'tepi' ijta'mona'apoy ǫ'na ea'te on'pẹẹpo ẹkpǫẹ'
mo'nigẹạpone. —Pabloen huatoa'yoa sorotataj huairitaj ona'nok.
22 "Do'taj kenda huaboda ona'nig be'tapi' manahue' yạẹ'. Kenigda
yahuati'." Sorotataj huairia Pabloen huatoa'yotaj ona'uyate.

Gobierno huairi Félixte Cesareayo sorotataj huairia Pablotaj o'ta'mona'uyate.

23 Ken huabo e'huade'te sorotataj huairi botta' capitántaj
o'manokoypo. E'tiakde'te, "Bisik nuevete Cesarea huakka' jakyo
a'huaya'po doscientos sorotataj yan'kupopak. Kenpa'ti setenta sorotataj
caballote huahua' yan'kupopak kenpa'ti doscientos sorotataj huabarak
sirohui'dakbet yan'kupopak. 24 Kenpa'ti Pablo huahuad caballo
yan'nigtotiak. Gobierno huairi Félixte dakda yan'tohuati'. Daka'
yan'tiokadhua'po yan'tohuati'." Sorotataj capitántaj o'mana'uyate.
25 Sorotataere o'nigta'mona'po beroba' o'nigmadoya'po,
26 "Judea Gobierno huairi Félix huadakda i̱'ẹne. Saludos o'huaa'ne.
Do Claudio Lisias o'nigmadoya'ne. 27 Judío aratbut in huabokerektaj
on'ta'koypo a'arakya'po. Roma huạẹ'eri ǫ'ẹ huaboa'da ijnopǫẹdepo
do'hued sorotataere ijbahuahua'po ijbaktiparatmey. 28 ¿Kate Pabloa
o'ka'? ¿Katea'ti yan'huaapet? e'nopǫẹ'ta' ijpakpo sacerdote huairitaj
judío huatone' huairi ẹgkupopakyo ijtohua'mey. 29 Judío aratbuten
beroba' e'mana'taj Pabloa dakhuea'da o'ka' on'huaame'. Oro'en go-
bierno beroba' e'mana'taj dakhuea' kahue' ǫ'ẹnok arakhue'dik ǫ'ne.
Kenpa'ti huabakudạ' jakyopi' kudạhue'dik ǫ'ẹ. 30 Pablotaj mon'arak.
Judío aratbuta ǫda' huaboa'da ijmatipẹẹpo ontaj ijnigta'monay. Kenpa'ti
Pablo dakhuea' o'ka'. Judío huairi kan'huaa'e'po nogok onte ij-
mata'mona'apoy katepi' Pabloa dakhuea' o'ka' ontaj huaa'dik yạ'neapet.
Kenpa'da ijjay." Beroba'te sorotataj huairia o'nigmadoya'uyate.

31 Ken sorotataj on'nigpe̱e̱po Pablotaj on'to̱e̱po sikyo
on'tohua'beduyate. Sikyo Antípatrisyo o'nokye̱'uyate. 32 Eme'te sorotataj
hua'ite huahua'eri jakyo on'kume'uyate. Sorotataj caballote huahua'eri
Pabloere on'hua'uyate. 33 Cesareayo o'nokye̱depo gobierno huairitaj
beroba' on'yokato'po kenpa'ti sorotataj huairitaj Pablotaj on'yokuyate.
34 Beroba' huairia o'tiahuaydepo, "¿Meya̱' i'si'poe̱'po i'kerekuy?" Pablotaj
ona'uy.

"Cilicia hua̱e̱'eri i̱jje̱y." Pablo jenak huairia o'pe̱e̱depo, 35 Ona'po,

—On'tiakdepo Judíoa ontaj dakhuea' enhuaa'te ijmape̱e̱a̱poy. —
Gobierno huairia Pablotaj ona'uy. "Herodes huairien jakyo yan'tohua'.
Ke̱yo̱ sorotataj kan'to̱e̱'." O'mana'uyate.

24

Pabloa Félix huairitaj kenda ijkadhuahua'uy on'batia'pakuyate.

1 Ken cinco huame'noe e'pokde'te sacerdote huairi Ananíasere hua-
tone' huairi kenpa'ti aratbuttaj huairitaj huamanigbatia'pakeri huadik
Tértuloere Cesareayo o'nokye̱po gobierno huairitaj on'huahua'uy. Pablo
dakhuea'da o'kika' e'huaa'ta' on'pakpo. 2 Pablotaj en'totiakde'te Pabloa
dakhuea'da o'kika' Tértuloa huaboa'da Félixtaj o'huaa'po:

—Oro'omey daka' o'noikay, me'pukhue' o̱'e̱po o'noey. Huakka'da
i'nopo̱e̱po 'urua'da i'manika'. Ontaj gobierno huairi dakiti o'ay. 3 Kenda
'urua'da oro'taj o'nigkika'ne. Huadakda i̱'e̱ne, Félix huairi. Nogi̱tinada
dakiti huairi. 4 Sue'da e'batia'pakta' ijpaki. Daka' mepe̱e̱ti'. 5 Pablo
dakhuea' huakka'eri o̱'e̱. Nogbayo nogbayo o'hua'epo judío arat-
buttaj o'bapoespakea'po nogpa'da o'manmadikika'nok nogded judíotaj
o'maknopo̱e̱a̱'. Kenpa'ti Jesús Nazareterien huaknopo̱e̱'eri huairi o̱'e̱.
6 Diosen jakyo nog aratbuttada e'batokudta' o'pakpo, Diosen hua-
manmadika' jaktaj dakhuea'da konig ta̱hui̱ri̱gda e'kata' o'pakme'te.
Konige̱po oro'a Pablotaj o'to̱e̱mey. Konig Moisésenba' o'ika'nigda
menpa' dakhuea' yakiketpi' e'nopo̱e̱'ta' o'pakpo o'to̱e̱me'nig'a 7 sorotataj
huairi Lisias o'kudonpo huiyokda o̱'e̱po bokayonpo boktohuame'ne.
8 "Pablo dakhuea' o'ka' huaa'eri Félixte yanhuati'." Lisiasa mon-
ame'ne. O̱'nadakon Pablotaj yabatia'pak. Ke'na dakhuea' o'ka' buttida
on'batia'pak i'nopo̱a̱pone. —Kenpa' Tértuloa Félixtaj ona'uy.

9 Nog judío huairi kenteda on'maepo, "Aya'da Tértulo oa'nig buttida
oa'." O'nona'uy. 10 Pablotaj yabatia'paka' huairia ba'ba' o̱'nenok,

—Kenda ijkikame'nig durugteda ontaj ijbatia'pakapoy. Indaribayo
aratbuttaj huairi i̱'unhuahuika'nok. 11 O̱'nada yamana'. Jerusalénye̱o
yo̱kye̱me'nig doce días be'tipokdene. Diostaj 'urua'da akaya'po
ijhua'mey. 12 Diosen jakya' hua̱i̱take' jakya' kenpa'ti nogya̱' nogya̱'
e'maboyte be'api' huahuayhue' me'nikame'ne. Huakka' aratbuttaj
dakhue' e'bahuaa'te be'api' tiahuayhue' me'nikame'ne. 13 Huadakda
ijkika'nok dakhuea' o'ka' be'api' huaahue'dik me'nene. 14 Diostaj
ijnigpe̱i̱kay. Diostaj oro'en huapane'kudak on'nigpe̱i̱ka'uyate.
Diostaj huanigmanopo'yarea' huaboda e'manmadika' ijnigpe̱i̱kay.
Kenpa'ti Diosenba' Moisésa o'madoya'uyate kenpa'ti Diosen
huamanbatia'pakeriba' yoknopo̱e̱po ijnigpe̱i̱kay. 15 Aya'ada onte'ti
on'noeapo. Aya' huadak huaka'eria kenpa'ti dakhuea' huaka'eria
on'noyhuadpo onte'ti on'noika'apo. Kenda yoknopo̱i̱kay konigti
judío huairia kenda on'nopo̱i̱ka'. 16 Konige̱po huadakda e'kika'ta'

huanopoya' ijjeretpakpo ijkikay. Dioserea huabokereka kenda tiahuaydik me'nika'ne.

17 Nogbayo nogbayo nog huakka' jakyo nog huakka' jakyo huakka' huabayok ijhua'eonhuahuika'depo huaboa'da ona'ti do'huedbayo ijkumejdepo pai'da huama'buytaj nog huaknopo̱e̱'eri nog huaknopo̱e̱'eri huama'buyen huakupe a'bayokya'po kenpa'ti Diostaj a'yokya'po ijkumejmey. 18 Kenda e'kade'te sue'ada judío aratbut Asiabaya' Diosen jakyo do'taj menhuahuayme'ne. Dakhuea' e'ka' e'nighuedade'te Diostaj konig oveja 'uhua e'arakde' menhuahuayme'ne. Huakka' aratbut kupopakhue' e̱e̱'te kenpa'ti be'api' dakhuea' oka' huaahue' ene'tada. 19 Ke'na Diosen jakyo, do'taj men'huahuayme'ne dakhuea' do'taj e'batia'pakta' e'paknayo i̱yo̱ kan'tiake' i̱ya̱' gobierno huairitaj kan'batia'pake'. 20 Kenomey tiakhue' e̱e̱'nayo judío huairitone' o̱gkupopakya' do e̱e̱'teda nama'da do e'ika'nayo ontada mone'. 21 "Aratbut e'bueyada ona'ti on'noyhuada̱po yoknopo̱i̱ka'nok i̱yo̱da opud huairia on'totiakne." Kenyo'da huairitone'taj 'utta'da ijmana'mey. —Pabloa Félixtaj ona'uy.

22 Kenda o'pe̱e̱depo Félix kenda Jesúsen huanigpe̱i̱ka'eria o'noknopo̱i̱ka'nigtaj huadakda o'nopo̱e̱po nogda Pablotaj e'kata' pakhue' o̱'e̱po,

—Lisias sorotataj huairi o'tiakdepo nogi̱ti menbatia'pakapone. Pablotaj nogiti yoknokotapoy. —Félixa o'mana'uyate.

23 "Pablotaj jakyo yato̱e̱' o̱ro̱khue'dikda yato̱e̱'. Tinukuhue' ya̱e̱'. Jakya' katepi' e'kata' o'pakpo ka'dik ka̱'e̱ kenpa'ti ke'nen huadi'a on'pakpo ta'huade̱'dik ka'ne' kenpa'ti aypo bayokika'dik ka'ne'." Capitántaj ona'uyate Félix huairia.

24 Sue'da huame'noe e'pokde'te Cesarea huakka' jakyo onte'ti Félix huairi o̱kye̱'uyate huato̱e̱ere. Huato̱e̱ o'dikka' Drusila. Drusila judío aratbut o̱'u̱y. "Jesucristotaj menbatia'pake' Pablotaj monigtotiak." Félixa o'mana'uyate. 25 Aratbut huadaknopo'da o̱'nepo Diosenyo'da kika'dik o̱'ne. Huasoa̱ katepi' o'pakika' kahue' yanika'. Kene'huaya̱' huame'noete oknopo̱e̱hue' huae̱'eritaj dakhuea' o̱gkika'uynok Diosa castiga o'magka'apo. Kenda Félix o'pe̱e̱po o'me'pukudpo,

—Oyedda kenpa'da ijpe̱e̱dey. Yahuati'. Nogok katepi' kahue' e̱'huae̱'oka' o'nokoypo on'taj o'pe̱e̱a̱pone. —Félixa ona'uyate.

26 Kenpa'ti e'o̱ro̱ka'huayak huakupe huao̱ro̱ka' Pabloa beyokapet Félix o'nopo̱e̱po nogok nogok a'batia'pakya'po Pablotaj o'nokoyika'uy. 27 Ken konig o'adhuahuika'po botta' huabayok o'pokpo Félix kenpa'da o̱'o̱ro̱kuyate. Porcio Festo huabo gobierno huairi o̱'u̱yate. Félix judío huairitaj huadi'da e̱e̱'ta' o'pakpo konig jakyo Pablotaj o̱ro̱kahuedada Félix okhua'uyate.

25

Huairi Porcio Festoa Pablotaj o'boa'uyate.

1 Cesareayokon gobierno huairi a̱'e̱ya̱'po Festo o̱kye̱'uyate. Bapa' huame'noe o̱'undepo Jerusalényo̱ o'hua'uyate. 2 Jerusalényo̱ sacerdote huairiere judío huairiere Festotaj: "Pablo dakhuea' o'kika'uyate," nama'da o'nona'po. 3 Dagta' Pablotaj mon'arak. Huakkuruda judío huairi soatayo' on'batia'pakdepo, "Oro' o'paknok Cesarea huakka' jakya'

yata'mona'. Iyo Jerusalényo Pablotaj mo'nigtotiake'." Festotaj judío huairia o'nona'nig'a. 4 "Keje'." Festoa o'mana'po,

—Pablotaj Cesareayo ijtoey a'ti ayo ijhua'apoy. 5 Opuden huairi Cesareayo doere hua'dik mo'ene. Pablo dakhuea' eka'nayo aya' huaa'dik mo'eapone. —Festoa judío aratbuttaj o'mana'uyate.

6 Jerusalényo ocho diezpi' huame'noe Festo o'edepo ona'ti Cesareayo o'kume'uyate. Eme'te kente egkupopakte gobierno huairi apon huahuadte o'huadpo, "Pablotaj yan'totiak." O'mana'uyate. 7 Pablo e'kudde'te judío huairi Jerusalénya' on'tiakdepo Pablotaj on'huahua'po, Pablo nogda nogda dakhuea' o'ka'uyate nama'da on'huaa'nig'a buttida huaahue' o'ne huairi o'nopoe'uyate.

8 —Dakhuea' kahue' ijje'uy. Judíoen e'mana' e'madoya'taj dakhuea' kahue' ijje'uy. Diosen jaktaj dakhuea' kahue' ijje'uy. Kenpa'ti Roma gobierno huakhuairitaj dakhuea' kahue' ijje'uy. —Pabloa ona'uyate.

9 Festo huadakda o'e. Judíomeya e'huaa'ta' o'pakpo,

—¿Ontaj daka'da me'tipee'po menpa' Jerusalényo e'hua'ta' i'pak? —Festoa Pablotaj ona'uy.

10 —Roma huakhuairien huairitaj ijtibopo iyo kenda menhuaa'nig pee'dik o'ene. Judíomeytaj dakhuea' kahue' ijje'uy. Sigpi' dakhuea' kahue' ijje'uy. Kenda daka' i'nopoe. 11 Doa dakhuea' eka'nayo bueydik ijjeayetnig'a, kenda judío menhuaa'ne buttida ehue' ee'nayo be'api' kenomeytaj bayokhue'dik me'nene. Roma huakhuairi do'taj pee'dik me'eapone. —Pabloa Festotaj ona'uyate.

12 Festoen huanopoe'eritaj Festoa o'batia'pakdepo,

—Roma huakhuairi do'taj pee'dik me'eapone, ia'nok kentaj i'hua'apo. —Festoa Pablotaj ona'uyate.

Agripa nog gobierno huairitaj Pabloa o'tibo'uyate.

13 Nogok sue'da huame'noe gobierno huairi Agripaen huaidpo Berenice Agripaere Festotaj a'batia'pakya'po Cesareayo on'hua'uyate. 14 Sue'da huakka' huame'noe kenteda o'nunhua'nok Pablotaj Festoa o'tia'pakpo:

—Pablo huabakuda' jakyo Félix huairia okhuame'. Pablo iyoda o'e. 15 Jerusalényo do Festo ijjedenok, "Pablo dakhuea' o'kadhuahua'uyate. Kentaj kadarake'." Judío sacerdote huairi judío huatone' huairierea do'taj moname'ne. 16 "Be'api' Roma gobierno huairi ida arakhue'dik o'ne. Dakhuea' o'ka' huaso'teda huaa'dik yane'. Ke'na huaso'teda kenda kahue' ijjemey a'dik o'e. Kenda huakkuruda gobierno huairia daka' pee'dik o'e." Judío huairitaj ijmana'mey. 17 Kena'po judío huairi iyo en'tiakde'te ida eme'te gobierno jakte enkupopakte ijhuadpo huairien apon huahuadte ijhuadmey. "Pablotaj yan'totiak." Ijmana'mey. 18 O'tiakdenok Pablo dakhuea'da o'kadhuahuame'te judío huairia yanhuaa'apetpi' ijnopoepi' kenda huaahue' o'neme'. 19 "Konig oro'en adhuea'pane' on'kika'uyatenig Pablo kikahue' o'uyate. Nogpa'da o'kika'uyate. Kenpa'ti Jesús o'buey'uyate onte'ti o'noe'uy. Pabloa o'manmadika'onhuahuika'uyate." Judío huairia me'noname'ne. 20 Pablotaj kate ijka'apet nopoehue' ijjepo, "¿Judío huairia ontaj dakhuea' bo'huaa'nok do gobierno huairia ontaj me'tipee'po menpa' Jerusalényo e'huata' i'pak?" Pablotaj yona'mey. 21 "Roma huakhuairi Augustote kahue'po ke'na men'pee'." Pabloa mename'ne. Kena'po Pablotaj ijtoepo

nogok Roma huakhuairitaj ta'mona'dik i̱jje̱po ijta'mona'apoy. —Festo huairia Agripataj ona'uy.
22 —Do kenpa'ti Pablotaj e'pe̱e̱ta' ijpaki. —Agripa Festotaj ona'uy.
—Eme'te i'pe̱e̱a̱po. —Festoa ona'uy.
23 Eme'te huairi Agripa Bereniceere 'urua'da yudtaj huairied yudtaj on'otpo enkupopakyo on'kudnok 'urua'da on'bae'uy kenpa'ti on'kudpo sue'da huakka' sorotataj huairi kenpa'ti Cesarea jak huairiere on'kudpo. On'kuddepo, "Pablotaj yan'tokud." Festoa o'mana'uy. 24 En'tokudde'te Festoa Agripaomeytaj o'mana'po:
—In huabokerektaj yan'tiahuay', Agripaomey. Huakka' judío aratbut kentaj dakhuea'ada on'huaa'po i̱yo̱ Cesareayo kenpa'ti Jerusalénye̱o̱ "Kabueye'" mona'ika'nig'a. 25 Kenda Pabloa o'ka'uyate dakhue' ehue' o̱'e̱nok arakhue'dik mo'e̱t ijnopo̱e̱po, "Roma huakhuairite e'huata' ijpaki." Pabloa oa'nok kente ijta'mona'apoy. 26 Roma huakhuairitaj beroba' e'ta'mona'ta' ijpaknig'a katepi' e'timadoya' nopo̱e̱hue' i̱jje̱po opudtaj ijtotiaki kenpa'ti huairi Agripa ontaj ijtotiaki. Kentaj yan'batia'pakpo kenpa'ti yan'pe̱e̱'. Kenda Pabloa dakhuea' yakuyetpi' a'ta'monaya'po timadoya'dik i̱jje̱a̱poy. 27 Roma huairite Pablotaj e'ta'mona'te dakhue' ya'kiketnig beroba'te ta'monahue' e̱e̱'nayo dakhue'da e̱'dik o̱'e̱ ijnopo̱e̱y. —Festoa Agripaomeytaj o'mana'uyate.

26

Pabloa huairi Agripataj kenda o'kika'uyate on'batia'pakuyate.

1 —Kenda i'kiketnig e'batia'pakta' e'paknayo mona'. —Huairi Agripa Pablotaj ona'uyate.
Pablo huairi Agripataj o'manigba'tepo,
2 —Dakhuea' o'kadhuahua'uy Judíomeya̱ men'huaa'nok ontaj, huairi Agripa, durugda o'nonbatia'pakapone. 3 Kenda judío aratbut o'noknopo̱e̱po on'kika'. Kenpa'ti kenda kenomeya̱ on'batia'pakika'nig o̱'na huadakda i'nopo̱e̱nok do'taj daka' men'pe̱e̱'.

Pabloa Cristotaj nopo'koreahued o̱'e̱po kenda konig o'kika'uyatenig on'batia'pakuy.

4 Huakka' jak kente ijsi'poe̱'uy aya'da ijkika'uynig kenpa'ti Jerusalénye̱o̱ isi'poted aya'da ijkika'uynig aya'da judío aratbuta on'nopo̱e̱. 5 Huasi'poted fariseoen huaknopo̱e̱'eri i̱jjunhuahuika'uy. Judío aratbut fariseonayo Apagba' e'mana' on'deretpakpo o̱gkika'. Kenda judío on'nopo̱e̱ kenpa'ti ea'ta' e'paknayo a'dik mo'e̱ne. 6 "Aratbut e'bueytaj onte'ti ijmanoyhuada̱'apoy." Oro'en adhuea'pane'taj Apag Diosa o'mana'uyate. Kenda yoknopo̱e̱nok gobierno huairia do'taj kan'pe̱e̱'po men'totiakne. 7 Oro'en Israel doce onaratbutyo' kenda o'noknopo̱e̱. Aratbut e'bueytaj onte'ti Diosa o'manoyhuada̱'apo. Kenda oro' judío o'nopo̱e̱ kena'po huame'noe kenpa'ti sikyo Diosen o̱gkika'po. Kenda do'huakon yoknopo̱e̱nok sue'da judío aratbuta dakhuea'da Pablo o'kika' nama'da men'huaa'po, huairi Agripa. 8 ¿E'bueytada Diosa noyhuada̱'dik o̱'e̱ mena'po opudomeya̱ oknopo̱e̱hue'dik mo'e̱?

Konig Pabloa a'nenda Cristoen huaknopo̱e̱'eritaj o'magkika'uyate.

9 Jesús Nazareteritaj huaknopo̱e̱'eritaj a'nenda dakhuea'da magkika'dik i̱jje̱y ijnopo̱e̱depo 10 Jerusalénya̱' ijkika'uy. Judío sacerdote huairia kenda huaka' o'madoya'po be'yoknok huabakuda̱'

jakyo huakka'tada ijbakudika'uy. Jesústaj huaknopo̱e̱'eritaj ijbakudika'uy. Kenoka' en'barakde'te 'urua'da o̱gka' do kenpa'ti ijnopo̱e̱'ika'uy. 11 Jesucristotaj kanoknopo̱e̱batike'po huakka' kenomeytaj ijmabitbitika'uy. Nogda nogda judíoen hua̱i̱take' jakya' ijmabitbitika'uy. Huakka' ijbahuadiaypo nog aratbuten jakyo a'mabitbitya'po ijbahuahuika'uy.

Pablo Cristotaj o'nopo'korea'uyatenigkon o'manbatia'pakuy.
(Hch. 9.1-19; 22.6-16)

12 Kena'po huaknopo̱e̱'eritaj bakuda̱'dik beroba' judío sacerdote huairia bo'yokuynok Damasco huakka' jakyo ijhua'depo. 13 Dagte e'hua'ete, huairi Agripa, tokhuad e'huadte niokpo huaboro'mon huakjey kurudya̱' do'taj be'tita'tepo. Kenpa'ti doere nogomeytaere bo'tita'tepo. 14 Ken oro' aya'da sorokte okmahue̱'kuy. Hebreoen hua'ate ijpe̱e̱po, "¿Do'hued aratbuttaj mena'po i'magka', Saulo? O̱'na huata'da dakhuea' i̱gka'ne. Diga̱'da i̱gka'ne." Kenpa' ijpe̱e̱'uy. 15 "¿Be'a i̱'e̱, Huairi?" Yona'uy. "Jesús i̱jje̱y. Do'taj digda megka'ne. 16 Yabo', o̱'na do'hued kakike'po o'tiahuayea'ne kenpa'ti onte'ti do'taj i'tiahuayaponigkon kenda yamanbatia'pakika'. 17 Ontaj judío aratbut nog aratbutkon e̱gkataj o'tioka'apone kenpa'ti nog aratbutte o'ta'mona'ne. 18 Kenomeya̱ do'taj konig okpohue'a kanoknopoenke'po, dakhuea' e'kika'ada kan'nopo'kore'po konig Diosen huakjeyyo kan'hua'epo, onte'ti toto'taj nigpe̱e̱hue' ka'nike'po, Diostaj kan'nigpe̱i̱ke'po, do'takon kanoknopo̱e̱'po, Diosa dakhuea' e'ka' o'bakkahuea'po kenpa'ti Diosen 'uru aratbutere Diosere kan'noeonhuahuike'po kenomeyte o'ta'mona'ne." Jesúsa kurudya̱' mena'uyne.

Kenda Pabloa o'tiahuay'uynig huaboa'da o'nigpe̱i̱ka'uyate.

19 Ken konig Jesúsa mena'uyne ijpe̱e̱'uy huaboa'da ijkika'uy, huairi Agripa. 20 Huakkuruda Damasco huakka' jak hua̱e̱'eritaj ijmanmadika'po nogok Jerusalén hua̱e̱'eritakon kenpa'ti aya' Judea huadaribayo kenpa'ti nog aratbuttaj ijmanmadika'po, Diostaj yan'nopo'korea' onte'ti dakhuea' kahue' yane' onte'ti huadakda ya̱g'kika'. Huadakda boka'nok aratbut opudtaj on'tiahuaypo on'nopo'korea'de on'nopo̱e̱a̱po. Ken konig ijmanmadikika'uy. 21 Kena'po Diosen jakyo judío aratbuta men'to̱e̱'uyne kenpa'ti do'taj e'arakta' men'pakpo. 22 Diosanayo do'taj mentihuapoknok oyda kenpa'ti daka'da ijmanmadikikay aya'tada huairitaj pai'da aratbuttabeta'. Kenpa'da kenda o̱'e̱a̱po Moiséskudak Diosen huamanbatia'pakeriere on'timadoya'uyate kenda ijmanmadika'ikay. 23 Cristo pai'da nopo̱e̱'dik o̱'e̱a̱po kenpa'ti nogok bueydik o̱'e̱a̱po kenpa'ti huakkuruda Diosa e'bueytada o'noyhuada̱'apo. O'noyhuaddepo, oro'en judío aratbuttaj nog aratbuttaere Diosa o'manopo'tihueke'apo kenpa'ti onte'ti kurudyo̱ o'manoeanhuahuika'apo, kenda Cristoa o'manbatia'pakapo. Kenda Moisésere Apagba' huamanbatia'pakeria on'timadoya'uyate. Kenda ijmanmadika'onhuahua'uy. —Pabloa huairi Agripaomeytaj o'mana'uy.

Jesucristotaj oknopo̱e̱'dik ya̱e̱' huairi Agripa. Pabloa o'pakpo ona'uyate.

24 Pablo huata'da e'tia'pakte Festoa o'okoypo:

—Konig huaseg i̱'e̱po nama'da ia', Pablo. Huakka'da i'madoya'ika'uyatepo nama'da ia'. —Festoa 'utta'da ona'uy.

25 —Huasegda ehue'ada nama'da ahue' ijjey, 'uru huairi Festo.
Huadakda ijmanay. Buttida ijmanay. 26 Agripa huairi iyo o'e.
Aya'da ijmanbatia'paknig ke'na huadakda o'nopoe. Kentaj daka'da ijmanbatia'pakpo me'pukhue' ijjepo ijmanbatia'paknok ireegireg kahue'ada kena'po huairi Agripa aya'da o'nopoe daka' ijnopoey. 27 ¿Kenda Diosen huamanbatia'pakeria on'mana'uyate menpa' i'nopoe, Agripa huairi? O'nopoe ijnopoey. —Pabloa o'mana'uyate.

28 —'Urua'da enapi' oknopoehued ijjey. —Agripa Pablotaj ona'nok.

29 —Idamonpi' konig Cristotaj yoknopoika'nig o'nakon kenpa'ti nogomey men'peenig yanoknopoika' huabakuda' jakyo ehue'ada. —Pabloa o'mana'uy.

30 Pablo kenda e'manade'te Agripa huairi, Festoere Bereniceere kenpa'ti aya'da kente on'bahuadpo on'bopo 31 nogyon o'nokbahua'uyate. A'batia'pakya'po o'nokbahua'uyate. Huayahuaya on'batia'pakpo:

—In huabokerek dakhuea' kahue' o'e'uy, bueyahue'dik o'ene. Kenpa'ti kudahue'dik o'ene. —On'batia'pakuy.

32 —"Roma huairia do'taj me'peee'po ijhua'apoy." Pabloa ahue' e'eme'nayo kenpa'da oroka'dik ijjeayyet. —Agripa Festotaj ona'uy.

27

Romayo Pablotaj o'ta'mona'uy.

1 Italia huadaribayo do Lucastaj Pablotere nogomeyeretaj oy mon'mata'mona' huaboa'da on'nopoedepo sorotataj huairitaj oro'taj bo'yokuyne. Sorotataj huairien huadik Julio. Kenomey sorotataj Augusto sorotataj o'nuy. 2 Huaboro' kusi'pe o'epo huakka' jak Adramitio huaee'eried o'uyate. Huahua'dikteda eee'te o'tiakatodepo o'kuduy. Oro' Aristarcoere o'kuddepo o'hua'uy. Aristarco Tesalónica huakka' jakyo huaee'eri o'uy. Tesalónica Macedoniabayo o'e. Asia huadaribayo hua'dik o'uy. 3 Eme'te huakka' jak Sidón huaboro' e'pogte o'betuy. Pablotaj huadi'da Julioa o'enok Pablo huadi'enbayo Pablo huahua'dik o'uy. Pablotaj katepi' o'paknok aratbuta yokdik o'ne'uy. 4 Nogok Sidónya' o'hua'uy kusi'petone'te o'hua'uy. Bapoka bo'huatiakpo Chipre huagkuta'mej ope'topen okpokuy. 5 Huadariba Cilicia kenpa'ti Pamfilia o'pokonhua'po, Mira huakka' jakyo o'tiakuy. Mira Liciabayo o'e. Mirayo o'betuy.

6 Ayo sorotataj huairia nog kusi'petone' o'huahuay'uy. Ken Alejandría kusi'pe Italia huadaribayo o'hua'apopo. Italia huadaribayo a'huaya'po ken kusi'peyo oro'taj bo'kuda'uy. 7 Sue'da huame'noe ijhue'da o'hua'uy. Ida huahue'dikda nogok Gnido huakka' jak o'pokuy. Huakka' o'bapoknok konig o'huatiaknok nogyon okhua'dik o'epo Creta huagkuta'mej huadariba adpen o'hua'po Salmón huakka' jak o'pokuy. 8 Creta huagkuta'mejte kusi'peyo o'hua'po, huakka' o'bapoknok daka'da o'hua'po kente o'dikkika' Buenos Puertos o'betuy. Huakka' jak Lasea ibodte o'uy.

9 E'hua'onhuahuade'te huakka' huame'noe e'pokonhuade'te kenme'noe judío aratbut bapehue'dik fiesta ogkika' e'pokde'te kenok e'pogte digaa'da bapokdik o'enok kusi'petone'te huiyokda o'e. Ta'kotdik o'e. Pabloa o'nopoepo 'uruda o'manopoea'po:

10 —Oro’ e̱’po̱gte o’hua’po dakhue’da o̱’e̱a̱po ijnopo̱e̱y huairi. Kusi’pe
ehue’ o̱’e̱a̱po, kenda kusi’peyo o’batohua’nig ehue’da o̱’e̱a̱po. Kenpa’ti
oro’ ta’kotdik o̱’e̱a̱poy. —Pabloa sorotataj huairitaj ona’uynig’a.
11 Sorotataj huairia kusi’petone’ hua̱ta̱e̱’eritanayo o’nigpe̱e̱’uy.
Kenpa’ti kusi’pe huatohua’ huairitaj o’nigpe̱e̱’uy Pablotanayo sigpi’
pe̱e̱hue’ o̱’nuy. 12 Kenpa’ti hua̱hui̱o̱k kusi’pe kente huabeta’ dakhue’da
o̱’u̱y. Hua’dik e̱e̱’nayo Fenice huakka’ jak Creta huadariyo e̱’po̱gte kente
sue’da bapoka o̱’e̱nok Feniceyo huakka’ada e’hua’ta’ on’pakuy.

E̱’po̱gte diga̱’nanada o’bapokonhuahua’uy.

13 Ken e̱’po̱gya̱’ daka’da o’bapokpo ona’ti hua’dik o̱’e̱ne on’nopo̱e̱’uy.
Ken o’hua’po meyo̱hue’da Creta hua̱gkuta’mejyo o’hua’uy. 14 Ijhuiti
ehue’ e̱’po̱gte e’hua’te huiyokda o’bapokuy. Diga̱’da o’bapokuy. Ken
bapokataj on’dikka’uy Nordeste. Hua̱gkuta’mejyan’ o’tiakuy. 15 Oro’taj
teyda monbapoknok e’bapokte huahue’dik o̱’e̱po o̱gkumeonnok
bapokada oro’taj montohua’uy. 16 Hua̱gkuta’mej Clauda adpente
e’pokonde’te bapoka sue’pi’ o’batikuy. Kusi’pesi’po e’tohuika’ diga̱’da
on’baa’po hue̱’e̱yya̱’ on’behuika’po huaboro’ kusi’peyo on’hueda̱’uy.
17 On’behuika’depo e’bijtone’ kusi’petone’taj on’tihui̱yi̱gepo teyya’da
o̱gka’uy. Kuhuadte e̱’po̱g burujda o̱’i̱ka’ kentaj o’dikkika’ Sirte.
Kusi’petone’ kuhuadte o’beta’apo on’mame’pukpo cuperinatone’
hue̱ypate e’betika’ bapoka’ kusi’pe huatohua’ on’huaraka’uy. Kenpa’da
bapoka kusi’pe o’tohua’uyate. 18 Eme’te bapoka sue’pi’ batikhue’ o̱’e̱nok
teyda o’bapokpo kenda kusi’petone’ o’tohua’nok katepi’ huaboa’da
e̱’po̱gyo̱ on’maenapo, 19 adme’ta’ kusi’petone’en kuperina e’bijtone’ere
nogda nogda e̱’po̱gyo̱ o’maena’uy, oro’en huaba’a o’maenapo. 20 Huakka’
huame’noe niokpo kenpa’ti siokpo tiahuayhue’da kenpa’ti diga̱’da
o’bapoknok oro’ aya’da o’bata’kotapoy o’nopo̱e̱’uy.
21 Huakka’da huame’noe bapehue’ o̱’e̱nok Pabloa o’bopo, o’mana’po:
—¿Mena’po do’taj nigpe̱e̱hue’ mo’e̱me’? ¿Mena’po Creta huakka’ jakya’
bo’tiakme’? Nama’da o̱’o̱ro̱kme’ne. Oro’ ’ikken Creta o̱ro̱khue’ e̱e̱’nayo
oro’taj keypoda ehue’ o̱’e̱a̱ynig’a kenpa’ti aya’da o’maena’nig mae-
nahue’ o̱’e̱a̱yyetnig’a. 22 Oynayo me’pukhue’ mo’e̱ne. Kusi’petone’nayo
ehue’da o̱’e̱a̱ponig’a opudanayo sigpi’ bueyhue’ mo’e̱a̱pone. 23 Do
Diosensi’po i̱ji̱e̱po Diosen ijkikay. Bisik Diosen huata’moneri do’te
o’tiakpo, 24 “Me’pukhue’, Pablo. Roma huairitaj hua’dik i̱’e̱ kenpa’ti
tibo’dik i̱’e̱. Ontaj Diosa daka’da bo’tioka’nok aya’da in kusi’peyo onere
o̱’nenig mabueyhue’ o̱’neapo.” Diosen huata’moneria mename’ne.
25 Kena’po yan’manopo’noey’. Dios buttida oa’, daka’da ijnopo̱e̱po.
Kenda oa’nig kenda o̱’e̱a̱po. 26 Hua̱gkuta’mejyo bapoka bo’tohua’apo
kusi’pe o’betpo o’sakapo. —Pabloa o’mana’uy.
27 Botta’ semana oro’ e̱’po̱gte o’hua’po Adria e̱’po̱gte o’hua’po bapoka
nogyon nogyon oro’taj mon’tohua’uy. Nopote sikyo kusi’pe huato-
hua’eria huadari akta’bogpe meyo̱hue’da o̱’e̱de on’nopo̱e̱’uy. 28 E̱’po̱g
odda huanigdikaj on’nigdika’depo treinta y seis metros odda o̱’u̱y. Nog
adyon onte’ti on’nigdikapo veintisiete metros odda o̱’u̱y. 29 Sipana’tone’a̱
e̱’po̱gya̱’ kusi’petone’ ya’sakapet on’nopo̱e̱po ’uru siro kusi’pe huabeta’
e’bijtone’ e’tinuku’tada huata’pakta’ e̱’po̱gyo̱ on’maena’uy. Huata’pakte
on’tinukupo on’maena’uy. Botta’ botta’ on’maena’po onmame’puke’po
eme’ o’nonmabo’uy. 30 Kenoka’ mehued o̱’e̱po kusi’pe huatohua’eria

kusi'pesi'pote e'monta' on'pakpo huaboa'da kusi'pesi'po on'huaraka'po
konig kusi'pe huąǫjpate siro kusi'pe huabeta' ę'enapa' nama' ǫgka'po.
31 —Kusi'pe huatohua'eri kusi'petone'yoda ehue' ęę'nayo e'huępa'
menpa' ehue'dik mo'ęne. —Pabloa sorotataj huairitaj sorotataeretaj
o'mana'uy.
32 Ken sorotataj kusi'pesi'po huatǫę'bij o'noktegpo kusi'pesi'po
o'kotnok o'tohua'uy.
33 Sikyoedda aya'da bape'dik mo'ęne. Pabloa o'mana'po:
—Botta' semana mo'eonhuahua'po bapehue' kenpa'ti tayhue'
mo'eonhuahua'po. 34 Sue'pi' yan'bape' o'nona'ne. Huągkuta'mejyo
madopi'dik mo'ęne nogtatipi' dakhuea' ǫgkahue' mo'ęąpone. Nogtipi'
bueyhue' ǫ'ęąpone. —Pabloa o'mana'uy.
35 Kenda o'mana'depo pan o'bapadpo dakiti Diostaj o'tiona'pakpo.
Aya'ada kenteda en'tiahuayte dakiti o'tiona'pakdepo o'posakea'depo
huaboa'da pan o'bape'uy. 36 Kenda on'tiahuaydepo aya'ada
on'durugpakpo on'bape'uy. 37 Kusi'petone'yo huakka'da ǫ'ne'uy.
Doscientos setenta y seis ǫ'ne'uy. 38 Dapoteya' on'bape'depo aypo
bapehued ę'pǫgyǫ on'maena'uy. Kusi'petone' pogkajda kąę'po
on'maena'uy.

Kusi'petone' o'sakdepo o'ta'kotuy.

39 Ome'depo kusi'pe huatǫę'eria huągkuta'mejtaj ǫkįąhue'ya ę'ęąda
konig įąko huakud kenpa'ti kuhuadba' on'tiahuaypo menpa' ąyǫ hua'dik
ǫ'ęy on'nopǫępo kuhuad įąkoyo a'betya'po monhua', on'batia'pakpo.
40 E'bijtone' o'noktegą'po kusi'pe siro huatǫę' ę'pǫgyǫ on'maeanpo
kusi'pe huabutuka remo on'kuj huaba'te on'tǫępo kenpa'ti kupe-
rina huąǫjpayon huęypate on'betpo huaboa'da bapoka kuhuadbayon
kusi'petaj o'tohua'depo. 41 O'hua'po kente bothuępura e'pirukpak
ę'pǫg burujda ǫ'ępo įąkoyed kuhuadte kusi'petone' ǫjpa o'huadato'po.
Kenteda ǫ'ąy. Menpa' tohuahue'dik ǫ'ne'uy. Huata'pakte huąhuęą
asakya'po huaboa'da o'saka'depo huata'pakpen. 42 Titikonhue'dik
ka'ne'po sorotataj huabakudą' jakyo huąę'eritaj e'barakta' on'paknig'a
43 Pablotapi' e'arakta' pakhue' ǫ'ępo sorotataj huairia, "barakhue' yane'," o'mana'po "kenpa'ti kenomey e'dopie' mo'nopǫę huakkuruda yąg'kot ę'pǫgyǫ kuhuadte kan'hua'epo 44 nogomey ta'pote kusi'pe huaentej kenpa'ti kusi'pe huęypate yan'betpo kuhuadte ya'nonhua'." Sorotataj huairia o'mana'uy. Ken ta'kothue' ǫ'nepo huągkuta'mejyo aya'da on'bahua'uy.

28

Huągkuta'mej Maltayo Pablo ǫ'unhua'uy.

1 Oro' sue'pi' ta'kothue' ǫ'ępo kuhuadte ǫ'ępo huągkuta'mej o'dikkika'
Malta huaboa'da o'nopǫę'uy. 2 Nog aratbut kenteda ǫ'nika'po oro'taj
'urua'da mo'tǫę'uyne. Ehui' kenpa'ti juju'da ǫ'ęnok huaboro ta'ak
ǫgka'depo "ibodte yan'tibo'," mona'uyne. 3 Ken sue'da ito'pi e'ay
o'be'eadpo ta'akyo o'tibahuedapo Pabloa. Ta'ak jukda ǫ'ęnok bihui
ǫ'ǫrǫkpo Pabloen huabata' o'bokpo o'tidteyye'uy. 4 Huągkuta'mejyo
aratbut huąę'eria Pabloen huaba'taj bihui o'tidteyyepo o'tioronok
on'tiahuaydepo,

—Ke'na aratbuttaj huabarakeri yạ'ẹtpi' ẹ'pọgyọ ta'kothue' ẹẹ'tada dakhuea' ọgka'nok bueydik ọ'ẹ. —Huayahuaya on'batia'pakuy.

5 Pablonayo huaba'a onhuinoka'po bihui ta'akyo o'kotuy. Pablo menpa'pi' ehue'da ọ'ẹ'uy. 6 O'iyokapo, o'bueyapopi' on'nopọẹpo on'nigunhua'po ijhue'da on'nigunhua'po iyokhue'da kenpa'ti bueyhue'da on'tiahuaypo konogpa'da on'nopọẹpo, "ke'na nogtida oro'en dios ọ'ẹ," huaboa'da on'batia'pakuy.

7 Huạgkuta'mej huairien ta'ba ibodteda ọ'ụy. Huairien huadik Publio ọ'ẹ. Ke'nen jakyo oro'taj bo'tohua'uyne. Kẹyọ bapa' huame'noe ọ'ịka'po aypo bo'tobapudhua'uyne. 8 Publioen apag dakhue'da ọ'ẹpo o'digpakpo kenpa'ti o'me'surukpo onpahueduy. A'tiahuaya'po Pablo o'huahua'po. O'tiona'pakdepo o'tibata'tedepo o'yaread'uy. 9 Pabloa e'yareadde'te aratbut on'tiahuaydepo nogda huạgkuta'mej huạẹ'eri dakhue'da ọ'nepo Pablotaj on'huatiakdenok kenomeytakon o'bayaread'uy. 10 Katetehue'da huakka'da mo'bayokuyne oro'taj. O'hua'po kusi'petone'yo o'kudpo oro' aya'da katepi' e'tohua'ta' o'paknok mo'bayokuyne.

Romayo Pablo ọkyẹ'uy.

11 Ken huạgkuta'mejyo bapa' puug ọ'ịka'depo kusi'petone'yo o'kuduy. Ken kusi'petone' juju'ok kenteda ọ'eonhuahua'uy Alejandría huakka' jakya' o'tiakuy. Kusi'petone' huạọjpate e'ketka' dios Cástor kenpa'ti e'ketka' dios Pólux ọ'ụy. 12 Siracusa huakka' jakyo o'tiakuy. Siracusa kusi'pe huabeta' ọ'ụy. Kenteda bapa' huame'noe ọ'ụy. 13 Ona'ti o'hua'po kubogte meyọhue'da o'hua'po Regio huakka' jakyo o'tiakuy. Eme'te huata'pakyan o'bapoknok ịda o'hua'po eme'te Puteoli huakka' jakyo ọkyẹ'uy. 14 Kẹyọda sue'da huama'buy Cristo huaknopọẹ'eritaj o'huahuaynok. "Oro'eri nogtida semana yanika'." Mona'uyne. Nogok Romayo dagte oro' o'hua'uy. 15 Pablomey dagte on'tiakpo huaknopọẹ'eri huama'buya Romaya' on'tipẹẹdepo oro'taj dagte a'dejya'po Romaya' o'norọkpo Foro Apio huakka' jakyo sue'da huakka'mon on'tiakuyate. Nogạ Tres Tabernasyo on'tiakuyate. O'batiahuaydepo Diostaj dakiti oa'uy Pabloa kenpa'ti Diostaj o'durugpakuy. 16 Romayo o'tiakdepo sorotataj huairia huamatọịka'eritaj guardia huairitaj o'bayokuy. Pablotanayo bayokhue' ọ'ụy. Nog aratbuten jakyo Pablo ịka'dik yạẹ' huairia ona'nok nogtida sorotataj o'tọịka'uy.

Romaya' Pabloa o'manmadika'uy.

17 E'tiakde'te bapa' huame'noe e'pokde'te, "judío huairitaj yan'batotiak." Pabloa o'mana'uy. On'kupopakondepo,

—Judío aratbuttaj dakhuea' kahue' ẹẹ'tada kenpa'ti kenda oro'en adhuea'pane' ọgkika'uyate dakhue' huaahue' ẹẹ'tada judíomey do'taj teyda men'tọẹpo Roma huairitaj Jerusalényọ men'yokuy, egomey. 18 Roma gobiernoen huairi do'taj o'batia'pakdepo do'a dakhuea' kahue' ịjjẹnok bueyhue'dik ịjjẹnok do'taj e'ọrọka'ta' e'pakada 19 Roma gobierno huairitaj "keje', ọrọkahue' yane'," judíoa o'nona'nok, "Huakhuairitaj Romayo be'ta'mona'. Ke'na do'taj me'pẹẹ'," yona'uy. Judío aratbuttaj katepi' dakhuea' ọgka' ahue' ẹẹ'pi' kenpa' yona'uy. 20 Konigẹpo opudtaj kan'tiake' onhuaa'ne. Opudtaj a'batiahuayya'po a'manbatia'pakya'po kan'tiake' onhuaa'ne. Konig oro' judío aratbut oknopọẹpo o'bueydepo

nogok onte'ti o'noeapoy, oknopo̱e̱y, do'huakon kenda yoknopo̱e̱nok i̱ya̱'kon do'taj sirobia on'tinuku'ika'. —Pabloa o'mana'uy.
21 —Judea huadaribaya' ontaj e'timadoya' beroba' ba'ehue' o̱'emey
kenpa'ti judío aratbut Judeaya' on'tiakme', "Pabloa dakhuea' o'ka'," noga̱tipi' huaahue' mo'e̱me'ne. 22 Nogyon nogyon nog huakka' jakyo nog
huakka' jakyo huabada Jesucristoen huaknopo̱e̱'eritaj dakhue'da o̱'ne on'bahuaa'nok kena'po kenda iknopo̱e̱nig oro' e'pe̱e̱ta' o'paki. —Judío huairia Pablotaj o'nona'uy.
23 Nog huame'noete o'tiakapoy, o'nona'po. Ken huame'noe
emede'te Pablo e̱'hua̱e̱'yo judío on'batiakuy. Sikyoedda huaboa'da o'manbatia'pakpo bisik o'batikuy. Aratbuta Jesús Huairitaj yan'nigpe̱i̱ka'apet. Moiséskudaka kenpa'ti Apagba' huamanbatia'pakeria Jesústaj on'timadoya'uyate. Pabloa o'mana'uy. 24 Noga̱ buttida oa'
o'noknopo̱e̱'uy. Nogomeyanayo buttida oa' oknopo̱e̱hue' o̱'nuy.
25 Onpapayo' nopo̱e̱hue' o̱'nepo huaboa'da yan'bahua'apet, Pabloa
o'nopo̱e̱po nogi̱timon o'mana'po:
—'Urua'da Isaías oro'en adhuea'pane'taj o'mana'uyate, Isaías Diosen huamanbatia'pakeritaj Diosen Noki̱re̱ga̱ o'nopo̱e̱a̱'nok Isaíasa o'mana'po:
26 Judío aratbutte yahuati' in konig yamanati': Ona'ti ona'ti do'hued
hua'a mo'peunhuahuika'aponig'a noponkahue' mo'i̱ka'apone. Ona'ti ona'ti bo'tiahuayonhuahua'aponig'a nopo̱gkahue' mo'i̱ka'apone. 27 Opud eknopo̱e̱'ta' pakhue' mo'e̱ne. Nigpe̱e̱hue' mo'e̱ne. Diosen hua'a e'tiahuayta' pakhue' mo'e̱ne. Kena'po tiahuayhue'dik mo'e̱ne, pe̱e̱hue'dik mo'e̱ne nopoenkahue'da mo'e̱ne. O̱'nen dakhuea' e'ka' me'nopo'tihueke'po Diostaj nopo'koreahue' mo'e̱ne.
Isaíasa o'mana'uyate. 28 Oy judío ehue' nog aratbuttaj Diosa
o'manopo'korea'apo o'manopo'tihueke'apo onte'ti kurudyo̱ o'manoeanhuahuika'apo. Kenomeynayo on'nigpe̱i̱ka'apo. Kenda yan'nopo̱i̱ka'. —Pabloa judío huairitaj o'mana'uy.
29 Pablo kenda eade'te judío huayahuaya on'batia'pakonpo
on'bahua'uy.
30 Ken jakyo e'tayhuayyak ke'nen huakupe o'yokika'po o̱'i̱ka'uy.
Botta' huabayok o̱'i̱ka'uy. Kenomey a'ta'huadeya'po en'tiakte yan'kud o'mana'ika'uyate. 31 Me'pukhue'da o̱'e̱po Jesús Huairitaj
yan'nigpe̱i̱ka'. O'mana'ika'uyate. Kenpa'ti daka'da Jesucristo Huairitaj huadak hua'a o'manmadikika'uy, 'urua'da o'manmadika'po. "Kenda manmadikahue'dik ya̱e̱'." Be'api' onahue' o̱'nuyate, ken.

ROMANOS
Roma huakka' jakya' huaknopo̱e̱'eriomeytaj Pabloa o'manigmadoya'uyate.

Roma huaknopo̱e̱'eriomeytaj Pabloa o'manigmadoya'uyate.

1 Do Pabloa on'nigmadoya'ne. Jesucristoen huanaba' ijnigpe̱ikay.
Diosen huadak hua'a, Jesucristoen huadak hua'a kamanbatia'pakike'po
Diosa do'taj bektie'po me'ta'mona'uyne.
2 Huadak hua'a Jesucristotaj a'nennanada Diosa o'manbatia'pakuyate.
Jesucristo tiakhued Apag Diosba'te on'nigmadoya'uyate. 3 Diosen
huadak hua'a Jesucristo Huairi Diosen Huasi'po aratbuten hua̱so̱'nigda
o'si'poe̱'uyate. David huairien adhuea' huayayo o̱'u̱yate. David
Israel aratbuten huairi o̱'u̱yate. 4 Dios teyda o̱'e̱po Jesucristotaj
kubarakya' o'noyhuada̱'uyate. Konige̱po Diosen Huasi'po o̱'e̱po
teyda o̱'e̱po Diosen Noki̱re̱ga̱ mo'manopo̱e̱a̱'ika'ne. 5 Jesucristo oro'en
Huairia me'tinepahui'po do'taj huakka'da bo'tihuapokika'ne. Aratbut
nogbaya' nogbaya' Jesucristotaj kamaknopo̱ike'po kenpa'ti Diostaj
kan'nigpe̱ike'po do'taj Diosa bektie'ea'uyne kenpa'ti me'ta'mona'uyne.
6 Konige̱po nogbaya' nogbaya' Jesucristotaj huakka'nanada
o'noknopo̱e̱denok. Opudomey Romano hua̱e̱'erikon Jesucristoen
mo'e̱ne.
7 Opudomey Roma huaknopo̱e̱'eritaj Diosa di' mo'maepo
"Do'huedyo' yanikati' ya̱g'kikati'." Diosa mona'de'uyne. Oro'omeyen
Apag Dios Jesucristo Huairiere opudomeytaj kamatinepahui'po
daka' kabatihuapokike'po kenpa'ti kamanoeyike'po ken konig
on'nigtiona'pakika'nig on'nigmadoya'ne.

Pabloa Romayo huaknopo̱e̱'eritaj e'bata'huade̱'deta' o'pakuyate.

8 Huakkuruda o'nona'ne. Opudomey Romaya' huaknopo̱e̱'eri Diostaj
Jesucristotaere daka' moknopo̱ika'nok kenpa'ti mo'nigpe̱ika'nok
nogbaya' nog huadaribaya' nogya̱' nogya̱' aratbut opudomeytaj
mo'tipe̱e̱denok konig daka' moknopo̱ika' mo'tinopo̱e̱denok. Konige̱po
Jesucristo kenda o'paknok dakiti Diostaj yonay. 9 Opudomeytaj
ijtiona'pakika'nig Diosapi' kenda buttida me'tinopo̱e̱ne. Diostaj
diga̱'da ijnigpe̱ika'po Diosen Huasi'potaj Jesucristoen huadak
hua'a ijmanbatia'pakikay. 10 Opudomey Romayo huaknopo̱e̱'eritaj
e'bata'huade̱'ta' ijpakika'nig'a huahue'dik i̱ji̱kay. Diosa kahuea'
e'tinopo̱e̱'nayo ijhua'apoy. Konige̱po ijtiona'pakikay. 11 Opudtaj
eta'huade̱ta' ijpaki. Kenpa'ti opudtaj e'tiahuayta' ijpakpo Jesucristoen
huadak hua'a nogi̱ti nogi̱ti kanoknopo̱ike'po opudomeytaj
e'tihuapokta' ijpaki. 12 Huayahuaya nogi̱ti nogi̱ti daka' huaknopo̱ika'
a'batihuapokeya'po opudtaj e'bata'huade̱'ta' ijpakikay.
13 Konig nog aratbuttaj Jesucristoen huadak hua'a ij-
manbatia'pakonhua'nok huakka'nada on'manopo'korea'uypo
on'maknopo̱e̱'uy. Opudomey konigti Romayo hua̱e̱'eri sue'da
oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eritaj a'manopo'koreaya'po Jesucristotaj huaboa'da
a'maknopo̱e̱a̱ya'po kenpa'ti opudomey huaknopo̱e̱'eritaj nogi̱ti daka'
huaknopo̱e̱' kenpa'ti nogi̱ti huanigpe̱e̱' a'batihuapokikaya'po nogok

nogok opudte ijhua'apoy ijnopo̱e̱'ika'nig'a huahue'dik i̱ji̱ka'uy. Oydapi' huahue'dikda i̱jje̱y. Kenda e'manopo̱e̱a̱'ta' ijpaki, egomey. 14 Aya' aratbuttada kenpa'ti aratbut huakka'da en'nopo̱e̱'tadapi' kenpa'ti aratbut sue'da en'nopo̱e̱'tada Diosa me'ta'mona'uynok Jesucristoen huadak hua'a manbatia'pakdik i̱ji̱kay. 15 Konige̱po opudomey Romayo hua̱e̱'eritakon Jesucristoen huadak hua'a e'manbatia'pakta' ijjeretpaki.

Jesucristoen huadak hua'a aratbut eknopo̱e̱'nayo Diosa dakhuea' e'ka' manopo'yarea'dik o̱'e̱.

16 Jesucristoen huadak hua'a e'manbatia'pakte aya'da aratbuta eknopo̱e̱'nayo Diosa dakhuea' e'kika' manopo'yarea'dik o̱'e̱. Huakkuruda judío huaknopo̱e̱'eritaj o'manopo'yarea'. Onte'ti nog aratbuttaj o'manopo'yarea'. Konige̱po Jesucristoen huadak hua'ataj e'manbatia'pak tobirahue' i̱jje̱y. 17 Jesucristotaj eknopo̱e̱yo'da oro'omeytaj huadaknopo'da e̱'hua̱e̱'taj Diosa bo'tinopo̱e̱po kenere mo'noeanhuahuika'apone. Kenda Diosen huadak hua'a o'manmadikika'. "Jesucristotaj huaknopo̱e̱'eri huadaknopo'da e̱'hua̱e̱'taj Diosa o'matinopo̱e̱po kurudyo̱ kenere o'manoeanhuahuika'apo." Apagba'a oa'uyate.

Aratbuta Diostaj pakhue' o̱'nepo kenpa'da dakhuea'nada o̱gkika'.

18 Aya'ada Diostaj e'nigpe̱e̱ta' pakhue' hua̱e̱'eri kenpa'ti buttida hua'a e'nopo̱e̱'ta' pakhue' hua̱e̱'eria dakhuea' o̱gkika'nok Diosa huiyoknanada dakhuea'da castiga magka'dik o̱'e̱a̱po o'nopo̱e̱ne. 19 Kenomeytaj Diosa buttida o̱'e̱ Diosa e'manopo̱e̱a̱'tada Diostaj daka' oknopo̱e̱'dik e̱'e̱a̱da, 20 oro'en huakpoa Diostaj tiahuayhue'dik e̱e̱'pi' kenda a'nennanada Diosa o'ka'uyatenig o'tiahuaypo oknopo̱i̱ka'dik o̱'e̱ne. A'nennanada siokpo niokpo puug huadari aya'tada Diosa o'ka'uyate. A'nennada kenpa'ti oyda kenda Diosa o'ka'uyatenig tiahuaydik o̱'nepo Dios teynanada o̱'e̱ kenpa'ti Dios Huairida o̱'i̱ka' oknopo̱e̱'dik o̱'nenig'a. "Diostaj oknopo̱e̱hue'dik i̱jje̱y," ahue'dikda o̱'ne dakhuea' huaka'eria. 21 Kenda Diosa o'ka'uyatenig dakhuea' huaka'eria on'tiahuaypo Diostaj o'noknopo̱e̱nig'a. "Dios Huairi i̱'e̱. Aya'nada i'ka'uyate. Huadakda i̱'e̱ne. Dakiti Dios." Ken konig onikahue' o̱'nika'uyate. Konig huasegda dakhuea'da on'nopo̱i̱ka'po buttida e'nopo̱e̱' nopo̱e̱hue'da o̱'nika'uyate. 22 "Huakka'da o'nopo̱e̱y. Daka' o'nopo̱e̱y." On'batia'pakuyatenig'a huasegda o̱'nuyate. 23 'Urunanada o̱'i̱ka' Dios. Kurudyo̱ o̱'i̱ka'. Teynanada o̱'i̱ka'po bueyhue'dikda o'noeonhuahuika'apo. Diostaj o'noknopo̱e̱batikpo huaboa'da noehue' e'ketka' dios o̱gkika'uyate. Ken konig huabokerekada o̱gkika'uyate. Bakoy e'ketka', bihui e'ketka', o̱jpai' botta' botta' hua'itakpi' e'ketka' o̱gkika'uyate. Oro'en dios o̱'e̱ nama'da on'nopo̱i̱ka'uyate.

24 Konige̱po dakhuea'da kan'nopo̱i̱ke' nama'da kan'eretpakike' huayahuaya dakhuea' ka̱gkike' Diosa o'nopo̱e̱'uyate. 25 Dios Huairitaj onte'ti eknopo̱e̱'ta' pakhue' o̱'nepo e'ketka' diostaj huaboa'da on'eretpakika'uyate. Kenda Diosa o'ka'uyate on'tiahuayika'nig on'eretpakika'uyate. Diosa aya'da o'ka'uyatenigyo̱'da Diostanayo sigpi' pakhue' o̱'nika'uyate. Dios aya'da huaka'eritayo'da "'Urua'nanada o̱'e̱, dakiti Dios." Aya'ada kan'batadi'kea'ike'.

26 Konige̱po kenpa'da dakhuea' ka̱gkike' Diosa o'nopo̱e̱po dakhuea' huaka'eritaj kenpa'da o'maenon'uyate. Konig birae'dik o̱gkika'po

ettone'a huatoe'taj pakhue' o'nepo o'nenpo huabot ettone'a huayahuaya
on'eretpakpo dakhuea'da ogkika'uyate. 27 Huabokerekakon huatoe'taj
o'nenpo huabotbokereka' on'eretpakpo dakhuea'da ogkika'uyate.
Ken konig ogkikapo birae'dik o'ne. Dakhuea'nanada ogkika'nok
konig Diosen castiga huasoʼada dakhue'nanada o'nepo pai'nanada
on'nopo'unhuahuika'apo.
28 Ken hueretda Diostaj eknopoe'ta' pakhue' o'nenok dakhuea'da
kan'nopoike'po dakhuea' kagkike' Diosa o'maknopoepo kenpa'da
o'maenon'uyate. 29 Kenomey kenpa'da dakhue'da e'kika'ta'
on'eretpakika'. Huabokerek ettone'ere huayahuaya dakhuea'nanada
ogkika'. Kenda on'eretpakpo nogpa'da dakhuea'da ogkika'.
Huakka'nada e'tamaeta' o'deretpakika'. Dakhuea'nada on'nopoika'.
Digda on'bahuahuayika'. On'mahuadiaypo on'barakika'.
Huayahuaya on'maboyika'. Nama'da huamana'eri o'nika'. Digaʼda
on'mahuaiʼika'.
30 Nogomeytaj dakhuea'da on'bahuaa'ika'. Diostaj on'huadiayika'.
Huabatidike'eri o'nika'. Huata'da huapakeri o'nika'. Nogda nogda
dakhue'dikda on'nopoika'. Apagtaj huayetapi' nigpeehue'dik o'nika'.
31 Katepi' Diosenpi' nopugkahue'da o'nika'. "Do kenda ijka'apoy," ea'ada
kahue'ada nogda ogkika'apo. Nogomeytaj huadi'da maehue' o'nika'.
E'manoeynoeyta' pakhue' o'nika'. Pai'da aratbuttaj matinepahuihue'da
o'nika'. 32 Ken konig dakhuea' huaka'eritaj castiga ijmagka'apoy.
Kenpa'da bueydik o'neapo. Diosa o'mana'uyate. Kenomey kenda daka'
e'nopoeada nogiti nogiti dakhuea'da ogkika'po kenpa'ti nogomeya
konigti egkika'nayo durugda o'nika'apo.

2

"Dakhuea' o'ka'uy." Betapi' Diosa e'huaa'nayo buttida o'bahuaa'.

1 Konigepo o'na be'api' mo'epo "Dakhuea'da o'kame'." Nogtaj
e'huaa'nayo "kenda donayo kahue' ijjemey." Diostaj onahue'dik
mo'ene. Konigti dakhuea' i'kikame'ne Diosa mo'tinopoepo castiga
ogka'dik mo'eapone. 2 Dakhuea' huaka'eritaj "dakhuea'da ogka'uy,"
Diosa buttida o'matinopoepo castiga o'magka'apo. 3 "Nogomeya
dakhuea'da ogkika'." O'napi' e'bahuaa'ada konigti dakhuea' e'kika'ada
Diosa do'taj castiga ogkahue' me'eapone nopoehue' mo'e. Dapi' Diosa
castiga mogka'apone. 4 Diosa di'nanada mo'ika'po ijhue'nanada
castiga ogkahue' mo'edenok castiga ogkahue' mo'eapetpi' kenda
nama'da nopoehue' yane'. Diosa di'nanada mo'epo mo'tinepahui'nok
nopo'korea'dik o'ene. Kenpataj yan'nopoe'. 5 Opudomeypi' Diostaj
eknopoe'ta' pakhue' mo'enok Diosa mo'tinepahui'ne mo'peedenig'a
nopo'koreahue' mo'epo nogiti nogiti dakhuea' bo'kika'nok nogiti
nogiti Diosa castiga ogka'dik mo'eapone. Kene'huayaʼ huame'noete
castiga o'magka'apo. 6 Be'api' sigda dakhuea' e'kuynayo sigda castiga
o'magka'apo. Nogapi' huakka'mon dakhuea' e'kuynayo huakka'mon
castiga o'magka'apo Diosa. Kenpa'ti be'api' o'nopo'korea'depo
huadakda e'kika'nayo Diosa huadakda o'manigka'apo. 7 Kenomeya
kirigayo' Diostaj on'nigpeika'po huadakda ogkika'po Diosere kurudyo
'urunanada e'noeonhuahuika'ta' on'pakpo "Huadakda bo'kika'," Diosa
ena'te e'peeta' on'pakpo Diosere kurudyo on'noeonhuahuika'apo.
8-9 Nogomeynayo huata'da huaeretpakeri Diosen buttida hua'a

nigpe̱e̱hue' hua̱e̱'eri dakhuea' huaka'eritaj Diosa diga̱'da o'mahuadiaypo
diga̱'da castiga o'magka'apo. Pai'nanada on'manopo'unhuahuika'apo.
Judío dakhuea' huaka'eri huakkuru pai'da on'manopo'unhuahuika'apo.
Nog aratbutakon pai'da on'manopo'unhuahuika'apo. 10 Huadakda
huakika'eri Diostaj huanigpe̱ika'eritanayo Diosa o'manoyhuada̱'apo.
Diosere 'urunanada on'noeonhuahuika'apo. "Huadakda o̱'ne." Diosa
o'bahuaa'apo. Durugnopo'da o̱'neonhuahuika'apo. Judío huadak
huaka'eritaj huakkuru Diosa 'urua'da o'manigka'apo. Kenpa'ti nog
aratbuttaj 'urua'da o'manigka'apo.
11 Diosa aya' aratbuttada konigti o'batiahuayika' konigti
o'manopoki̱e̱'ika'. Judíotaj kenpa'ti nog aratbuttaj castiga o'magka'apo.
12 Moisésenba'taj nog aratbut pe̱e̱hued o̱'nika'po dakhuea' e̱gkika'nayo
"Moisésenba'taj nigpe̱e̱hue' mo'i̱ka'uynok castiga magka'dik i̱jje̱y,"
Diosa kenomeytaj manahue' e̱e̱'pi' kenpa'da mabueydik o̱'neapo. Judío
aratbutnayo Moisésenba' e'pe̱e̱deada dakhuea' e̱gkika'nayo "Moisésenba'
nigpe̱e̱hue' mo'i̱ka'uynok diga̱'da castiga magka'dik i̱jje̱y," Diosa
o'mana'apo. 13 Kenpa'ti Moisésenba'taj e'pe̱e̱yo'da hua̱e̱'eritaj "huadakda
o̱'ne" Diosa bahuaahue' o̱'e̱a̱po kentada huanigpe̱ika'eritanayo
"huadakda o̱'ne" Diosa o'bahuaa'apo. 14-15 Nog aratbuta Moisésenba'
ba'to̱e̱hue' e̱'e̱a̱da huanopoya'da on'nopo̱e̱po konig Diosa o'paknig
e̱gkika'nayo Diosen hua'a huanopoya'da on'nopo̱e̱. Huadak o̱gka'po
on'nopo̱e̱a̱po. Dakhuea' o̱gka'po on'nopo̱e̱a̱po. 16 Jesucristoen
huadak hua'a ijmanmadikika'nigda nogok kene'hua̱ya̱' huame'noete
i̱re̱gire̱gte aya'da aratbuten dakhuea' e'kika' Dios Jesucristoerea kenda
on'manopo̱e̱a̱'po castiga on'magka'apo.

Judío aratbut Moisésenba' e'manmadikika'ada nigpe̱e̱hue'da o̱'nika'.

17 "Judío aratbut o̱'e̱y. Moisésenba' o'nopo̱e̱y. Oro'omeyen Dios kurudyo̱
o̱'i̱ka'." Opudomey judíomey mo'batia'pakika'nig'a 18 Moisésenba'
daka' mo'nopo̱e̱po kenda Diosa o'pak mo'nopo̱e̱po huadakda o̱'e̱
mo'nopo̱e̱nig'a. 19 Kenpa'ti nog aratbut Diostaj oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eri
o̱'ne. Konig ekpobig hua̱e̱'eri o̱'nika'. "Kentaj Dioste o'batohua'apet."
Opudomey judío aratbuta daka' mo'nopo̱i̱ka'nig'a. Kenpa'ti nog
aratbut konig sikki̱re̱gyo̱ hua̱e̱'eritaj "Diostaj o'maknopo̱e̱a̱'apoy. Konig
Diosen huakjey o̱'e̱y." Kenda daka' mo'nopo̱i̱ka'nig'a. 20 Apagba'
buttida hua'a o̱'e̱. Buttida huanopo̱e̱' o̱'e̱. Opud judío aratbut Apagba'
mo'nopo̱e̱po nopo̱e̱hue' hua̱e̱'eritaj kenpa'ti huasi'potaj manmadika'dik
o̱'e̱y mo'nopo̱e̱nig'a. 21 Nog aratbuttaj mo'manmadikika'nig'a mena'po
huata'da onmadikahue' mo'e̱. "Berehue' yane'." Mo'mana'ika'nig'a
opuda̱ded mo'berika'ne. 22 "Nogen hua̱to̱e̱'taj bakdejhue' yanika'."
Mo'manika'nig'a opuda̱ded nogen hua̱to̱e̱'taj mo'bakdejika'ne. Dios
e'ketka'taj o'huadiayi boa'ika'nig'a huakupe katepi' bo'eretpakpo dios
e'ketka' jakya' mo'berika'ne. 23 Moisésenba' huakka'da o'paki. Huadakda
o̱'e̱. Nigpe̱ika'dik mo'e̱ne. E'batia'pakika'ada nigpe̱e̱hue' mo'i̱ka'nok
Dios dakhue'da o̱'e̱ aratbuta o'noknopo̱e̱. 24 Opud judío aratbuta
Apagba'taj nigpe̱e̱hue' mo'i̱ka'nok "Dios dakhue'da o̱'e̱." Nog aratbuta
on'batia'pakika'. Kenpa' Apagba'te oa'.
25 Opudomey judío aratbut Moisésenba' e'nigpe̱i̱ika'nayo
huabokereksi'dak mo'nigoktegika'ne. Diostaj kenda huadakda o̱'e̱.
Diosen aratbut o̱'ne aratbuta nopo̱i̱ka'dik o̱'neapo. Moisésenba'
nigpe̱e̱hue' e'i̱ka'nayo konig okteghue'onig hua̱e̱'eri mo'e̱ne, konig

nog aratbutda mo'ẹne, konig Diosen aratbut ehue' mo'ẹne. 26 Nog
aratbut judío ehue' huạẹ'eri huasi'dak nigokteghue' ẹẹ'pi' Moisésenba'
e'nigpẹika'nayo konig judío huanigoktegerionig ọ'ne. Diosensi'po
ọ'ne. Diosa o'matinopọẹ. 27 Opud judío huanigsi'dakoktegeri
mo'ẹpo Moisésenba' e'tọẹạda nigpẹẹhue' e'nika'nayo nog aratbut
huasi'dak okteghue' huạẹ'eri Moisésenba' huanigpẹika'eria "Judío
huanigoktegerianayo Diostaj dakhuea'da ọgkika'," on'huaa'apo. 28 Judío
e'si'poẹ'nayo kenpa'ti huasi'dak ektegnayo hueretda judío ọ'ẹpo,
Diosensi'po ọ'ẹ. Diosa nopọẹhue'dik ọ'ẹ. 29 Huanopoya'da on'eretpakpo
Diostaj huanigpẹika'erinayo hueretda judío aratbut ọ'ne. Diosen aratbut
ọ'ne. Diosa o'matinopọẹ. "Huadakda ọ'ne." Aratbutanayo ahue'dik ọ'ne.

3

1-2 Judío aratbut ẹẹ' huadakda ọ'ẹ. Kenpa'ti huabokereksi'dak
e'nigọkteg huadakda ọ'ẹ. Diosa judío aratbuttanayo Apagba' kan'tọẹ'po
o'bayokuyate. Apagba' kan'nigpẹike'po o'bayokuyate. 3-4 Huakka'mon
oro' judío aratbuta Diostaj oknopọẹhue' ẹẹ'nayo nigpẹẹhue' ẹẹ'nayopi'
Diosnayo kenpa'da buttida oa'ika'. Kenda oa'de o'kika'. Aratbut
aya'ada da huaa'eri ene'pi' Diosnayo buttida oa'ika'. Davida kenda
o'manigmadoya'uyate. Oa'po:

Diosen hua'a buttida ọ'ika'. Aya'ada a'dik ọ'nika'apo. Kenpa'ti aya'da
Diosa o'kika' huadakda ọ'ẹ. Aya'ada a'dik ọ'nika'apo. Apagba'te
Davida oa'uyate.

5 Oro'omey judío aratbut dakhuea' e'kika'te aya'da Diosa o'kika'po
huadakyo'da o'kika' aratbuta on'tinopọika'po konigẹpo Diosa
oro'omeytaj castiga ọgkahue'dik mo'ẹạpetpi'. Huakka'mona nama'da
mo'nopọẹtpi'. 6 Diosnayo huadakyo' o'kika'po judío aratbuttaj
castiga magka'dik ọ'ẹạpo. Kenpa'ti huadakyo' o'kika'po kene'huạyạ'
huame'noete aya' aratbut dakhuea' huaka'eritaj castiga magka'dik
ọ'ẹạpo. 7 Oro' da e'ika'te Diosata buttida oa'ika'po huadaknanada
ọ'ika' aratbuta tinopọẹ'dik yạ'neapet. Oro'taj Diosa castiga ọgkahue'dik
mo'ẹạpetpi'. Kenda huakka'mona nama'da mo'nopọẹtpi'. 8 Konigẹpo
"Oro' dakhuea' o'kika'nok Dios huadakda ọ'ẹ. Aratbuta on'nopọẹpo
dakhuea' mogkika'." Pabloa o'manmadika'. Sue'ada judíoa nama'da
men'huaa'nok kenomeytaj Diosa castiga o'magka'apo.

Aya'ada dakhuea' huaka'eri ọ'ẹne.

9 Oro' judío aratbut huadakda ọ'ẹy. Nog aratbut dakhue'da ọ'ne.
Kenpa' Diosa tinopọẹhue' mo'ẹne. Aya'ada dakhuea' huakika'eri
o'maene. Judíopi' nog aratbutkon dakhuea' huakika'eri ọ'ne. Kenda
ijja'demey. 10 Kenpa'ti Diosba'te:

Huadakda aratbut ehue'da ọ'ne. Aratbut huadak nogtipi' ehue' ọ'ne.
11 Aya'ada Diostaj oknopọgkahue'da ọ'nika'. Aya'ada Diostaj
pakhue' ọ'nika'. 12 Aya'ada o'noknopọẹbatikde onte'ti Diosen
kikahue' ọ'nika'. Dakhuea'nada ọgkika'. Huadakda e'kika'
sigpi' ehue'da ọ'ẹ. Aya'ada Diostaj nigpẹẹhue'ada dakhuea'
ọgkika'. 13 Kenpa'da dakhue'da hua'ayo' on'da'ika'. Da on'da'ika'.
On'batidike'ika'. Huạsọkpa konig kubarak o'nokbetahue'onig
konig pạgnada ọ'nika'. Konig bihui e'buey'urua dakhuea'
ọgkika'nig ken konig ia' on'mahuịạ'ika'po dakhuea'nanada
on'magkika'. 14 Dakhue'dikda on'bahuaa'ika'. Kenpa'ti

on'mahuadiaypo on'maboy'ika'. 15 Digą'da on'bahuahuaypo
i̱dada on'barakika'. 16 Nog aratbuttaj dakhuea' on'magkika'po
pai'nada on'manopo'ęą'ika'. 17 Huayahuaya manoeynoeyhue'
o̱'nika'. 18 Diosa castiga ę̱gka'taj okme'pukhue' o̱'nika'. Diosba'a
oa'.
19 "Diostaj nigpę̱ę̱hue' i̱ji̱kamey. Dakhuea' ijkika'uy. Diosa castiga
o̱gka'dik me'ęą̱pone." Judío aya'daribayo huą̱ę̱'eriere kan'nopo̱ę̱'po
Diosa Diosba'te judío aratbuttaj o'mana'ika'. Kenda o'nopo̱ę̱ne.
20 Moisésenba' o'nigpe̱i̱ka'nok "huadak mo'ę̱ne." Diosa nogtitapi' onahue'
mo'ę̱ą̱pone. Moisésenba' nigpe̱i̱kahue'dik o̱'ę̱po dakhuea' huaka'eri
o̱'ę̱ne. Moisésenba'a mo'nopo̱ę̱ą̱'ne.

"Okkahuea'depo huadakda mo'ę̱ne." Jesucristoen hua-
knopo̱ę̱'eritayo'da Diosa mana'dik o̱'ę̱.

21-22 Jesucristotaj aya' Diosen huamanbatia'pakeri Moisésserea
on'timadoya'uyate. Jesucristo oro'en dakhuea' e'ka' a'bakkahueaya'po
mo'nigbuey'uyate. Aya' Moisésenba' nigpe̱i̱kahue' ę̱ę̱'pi' "Okkahuea'depo
huadakda mo'ę̱ne," aya' Jesucristoen huaknopo̱ę̱'eriomeytaj Diosa
ona'dik mo'ę̱ne. Judíomeytaj kenpa'ti nog aratbuttaj konigti
ona'dik mo'ę̱ne. 23 Nog aratbut oro' judío aratbutpi' aya'ada
dakhuea' o̱gkika'. Konig Diosa bo'tipaknig kahue'da o̱'ę̱nok Diosa
kabakkahue'po Jesucristotaj oknopo̱ę̱'dik o̱'ę̱ne. 24-25 Diosa oro'
dakhuea' huaka'eritaj huakka' di' mo'ę̱po mo'tinepahui'po Jesucristotaj
mo'nigta'mona'uyate. Aratbuta dakhuea' ę̱gkikak kamanigbueye'po
mo'nigta'mona'uyate. Oro'omeytaj kamanopo'yare'po Diosa
o'paknok Jesucristo mo'nigbuey'uyate. Jesúsa mo'nigbuey'uynok
oro'omey huaknopo̱ę̱'eritaj katetehue'da bokkahuea'ika'ne kenpa'ti
"huadakda mo'ę̱ne," Diosa monika'ne. Kenpa'ti Jesucristo
dakhuea' huaka'eritaj mo'nigbuey'uynok Diosa huadakda o̱'ę̱po
a'neneritaj o'bakkahuea'ika'uy o'nopo̱ę̱ne. 26 Konigti Jesucristoa
mo'nigbuey'uyatenok oy Jesucristoen huaknopo̱ę̱'eritaj Diosa
huadakyo' ę̱'huą̱ę̱' mo'ę̱ą̱'po "bokkahuea'depo huadakda mo'ę̱ne,"
ona'dik mo'ę̱ne.
27-28 "Moisésenba' o'nigpe̱i̱ka'nok Diosa mo'manopo'yarea'ne,"
oro'a ahue'dik o̱'ę̱ne. Jesúsa mo'nigbuey'uyate oknopo̱i̱ka'nok Diosa
bokkahuea'po "huadakda mo'ę̱ne," monika'ne daka' o'nopo̱ę̱ne.
29 Judío aratbuttayo'da Diosa o'manopo'yarea' sue'ada nama'da
yan'nopo̱ę̱tpi'. Kenpa' nopo̱ę̱hue' yane'. Nog aratbut judío aratbuttere
Diosa o'manopo'yarea'ika'. 30 Dios nogtida o̱'ę̱po judío huaknopo̱ę̱'eritaj
o'bakkahuea'po "huadakda mo'ę̱ne," o'manika'po nog aratbut
huaknopo̱ę̱'eritakon o'bakkahuea'po "huadakda mo'ę̱ne," o'manika'.
31 Jesucristotaj oknopo̱ę̱po Moisésenba'taj nigpe̱i̱kahue'dik o̱'ę̱ne.
Sue'ada nama'da yan'nopo̱ę̱tpi'. Jesústaj oknopo̱ę̱po Moisésenbapi'
huadak o̱'ę̱ o'nopo̱ę̱po Diostaj o'nigpe̱i̱kay.

4

Abrahama Diostaj oknopo̱i̱ka'uyatenok "Abraham huadakda
me'tą̱ę̱ne." Diosa oa'uyate.

1 Abraham Israel aratbuten adhuea'pane'taj mon'diknopo̱ą̱tu.
2 Abraham huadak o'kika'nok "huadakda o̱'ę̱," Diosa ahue'dik o̱'ę̱.
"Huadakda ijkay," a'dik ę̱ę̱'pi' Diostanayo kenpa' ahue'dik o̱'u̱yate.

3 Diostaj Abraham oknopoika'uyatenok "huadakda o'e," Diosa
ona'uyate. Apagba'te kenpa' oa'. 4 Be'api' huairien e'baa'nayo huairia
huakupepi' bayokdik o'nika'. Katetehue' o'yokne ahue'dik o'e. En'baa'te
huakupepi' bayokdik o'e. 5 Moisésenba' oro'omey o'kika'nok "huadakda
mo'ene," Diosa onahue'dik ee'tada oro'omey dakhuea' huaka'eri
e'eada Jesucristotaj oknopoenok Diosa bokkahuea'po "huadakda
mo'ene," mona'ne. 6 Aya'ada Moisésenba' ogkika'nok "huadakda
mo'ene," Diosa ahue'dik o'ika'. Diostaj o'noknopoika'nok dakhuea' e'ka'
bokkahuea'po "huadakda mo'ene," Diosa o'manika'nok durugnanada
o'nika'. A'nennada Davida Apagba'te o'batia'pakuyate:

7 Aratbuten dakhuea' e'ka' Diosa e'bakkahueade'te durugnanada o'ne.
8 "Yokkahuea'dey, castiga magkahue' ijjeapoy." Kenomeytaj Diosa
e'manade'te durugnanada o'ne. Kenda Diosba'te Davida oa'uyate.

9 Judío aratbut huabokereksi'dak ektegtaj Diosa dakhuea' e'ka'
o'bakkahuea'po "huadakda mo'ene," o'mana'nok durugda o'ne.
Nog aratbut judío ehue'taj huabokereksi'dak okteghue' huaee'eritaj
Diosa o'bakkahuea'po "huadakda mo'ene," o'mana'nok durugda o'ne.
Abraham Diostaj oknopoika'nok Diosa okkahuea'po "huadakda i'ene,"
Abrahamtaj ona'uyate o'nona'dene. 10 Abraham huabokereksi'dak
okteghued ee'ted Diosa Abrahamen dakhuea' e'ka' okkahuea'uy.
"Huadakda i'ene," Diosa ona'uyate. 11 Huakkuruda Diostaj Abraham
oknopoika'nok "huadakda i'ene," Diosa ona'uyate. Kenyo' aratbut
kan'nopoike'po huasi'dak yakteg Abrahamtaj Diosa ona'uyate.
Konigepo aya' aratbutda huabokereksi'dak okteghue' e'eadapi'
Diostaj o'noknopoenok "huadakda mo'ene," Diosa manika'dik o'e.
Abraham kenomeyen apag konig mo'taene. 12 Judío huabokerek
on'si'dakoktegdepo konig Abraham huasi'dak okteghued o'epo
Diostaj daka' oknopoika'uyatenig konigti o'noknopoika'po Abraham
kenomeyen Apag konig on'taee.

Abraham do'taj oknopoika'nok "aya' huadari ontaj o'nen huayayotaere ijbayokapoy, Abraham," Diosa ona'uyate.

13 Abraham Moisésenba' o'nigpeika'uynok "aya' huadari on'taj
o'nen huayayotaere ijbayokapoy, Abraham," Diosa onahue' e'uyada
Abraham Diostaj daka' oknopoika'nok "huadakda i'ene," kenpa'ti "aya'
huadari ijbayokapoy," Diosa ona'uyate. 14 "Huadakda mo'ene," Diosa
mone'po aratbuta Moisésenba'taj on'nigpeika'nok "huadakda mo'ene,"
Diosa onahue' o'maeapo kenpa'ti huadari bayokhue' o'maeapo.
Huaknopoe'eritayo'da o'bayokapo. 15 Moisésenba' en'nigpeika'nayo
"huadakda mo'ene," Diosa mona'apet huakka'mona nama'da
on'nopoenig'a Moisésenba' nigpeikahue'dik o'nenok Diosa castiga
magka'dik o'maeapo. Nogomey Moisésenba'taj peehuedda o'nepo
Moisésenba'taj dakhuea' kahue'dik o'nika'.

16 Diosen kahued ee'ted Dios o'pakpo "huadakda mo'ene," Abrahamen
adhuea' huayayo huaknopoe'eri aya'tada Diosa o'mana'. Moisésenba'
huanigpeika'eritaj kenpa'ti Abrahamonig huaknopoe'eritaj "huadakda
mo'ene," Diosa o'mana'. Konig Abraham oknopoika'uyatenig aya'da
oro'omey oknopoika'po Abraham konig oro'en apag o'ika'. 17 "Huakka'
huadaribayo huaee'eria do'taj me'noknopoeapone. O'na meknopoika'nig

konigti me'noknopo̱e̱a̱pone. Do'huedsi'po o̱'neapo." Diosada Abrahamtaj ona'uyate. Abraham Diostaj oknopo̱ika'uyate. Aratbut huakudaka'da en'bueytada Diosa o'manoyhuada̱'ika'apo kenpa'ti kenda oy ehue' e̱e̱'tada Diosayo'da ka'dik o̱'e̱.

18 Abraham hua̱to̱e̱ere huatone'nanada e̱'ne'te "huasi'po i'to̱e̱a̱pone, huakka'nanada o̱'nen adhuea' huayayo o̱'neapo," Diosa ona'uynok Diostaj daka' oknopo̱e̱po huakka'nanada adhuea' huayayo o'mato̱e̱'uyate. 19 Abraham a'ti cien años o'to̱e̱a̱ponig'a hua̱to̱e̱ Sarakon huatone'nada o̱'e̱po konig si'popakhue'dikda o̱'i̱ka'uyatenigtaj Abrahama e'nopo̱e̱pi' kenda Diosa ona'uynig daka' oknopo̱e̱'po huasi'po ijto̱e̱a̱poy o'nopo̱e̱'uyate. 20-21 Huasi'po Diosa yokhue'dik mo'e̱a̱pone, Abrahama oknopo̱e̱hue' o̱'u̱yate. "Dios buttida oa'ika'. Teynanada o̱'i̱ka'po huasi'po yokdik mo'e̱a̱pone," daka' oknopo̱e̱po o'tia'pakonhua'uyate. 22 Konige̱po Diosa dakhuea' e'ka' okkahuea'depo "huadakda i̱'e̱ne," Abrahamtaj ona'uyate.

23-25 "Huadakda i̱'e̱ne," Diosa Abrahamtayo'da onahue' o̱'u̱yate. Oro'omey Diostaj huaknopo̱e̱'eritabeta' Diosa kenda o'mana'uyate. "Huadakda mo'e̱ne," oro'omeytakon Diosa mona'ne. Oro'omey Diostaj nigpe̱e̱hue'da dakhuea'da o'kika'uynok Dios o'paknok sorotataa Jesús Huairitaj o'darakuyate. Oro'omeytehuapa' mo'nigbuey'uyate. Oro'omeyen dakhuea' e'ka' akkahueaya'po kenpa'ti "Huadakda mo'e̱ne," a'manaya'po Diosa kubarakya' Jesústaj o'noyhuada̱'uyate.

5

Diosa mo'tinepahui'po oro'omey huaknopo̱e̱'eritaj dakhuea' e'ka' bokkahuea'po "huadakda mo'e̱ne," mona'po mo'durugpakika'ne kenpa'ti nogda nogda huadakda mogkika'ne.

1 Diostaj oknopo̱e̱nok oro'omeyen dakhuea' e'ka' Diosa bokkahuea'depo "huadakda mo'e̱ne," mona'ne. Kenpa'ti Jesucristo Huairi oro'omeyen dakhuea' e'ka'taj mo'nigbuey'uypo oro'taj mo'nopo'noeya̱'ne. 2 Jesucristo oro'omeytaj mo'nigbuey'uyatenok Diosa oro'en dakhuea' e'ka' bokkahuea'po "huadakda mo'e̱ne," mona'ne. Kenda daka' oknopo̱ika'po Diosere 'urunananada o̱'e̱a̱pone o'nopo̱e̱po durugnanada o̱'i̱ka'ne. 3 Jesucristotaj oknopo̱ika'po pai'da o'nopo'e̱a̱pet. Pai'da o'nopo'e̱po batikhue'ada Diostaj oknopoeonhuahuika'apone. Kenda o'nopo̱e̱po pai'da e'nopo'e̱a̱da durugda o̱'i̱ka'ne. 4 Kenpa'ti batikhue'ada Diostaj oknopoeonhuahuika'nok huadakda mo'i̱ka'ne Diosa moknopo̱e̱ne. Diosere durugnanada o̱'unhuahuika'apoy o'nopo̱e̱ne. 5 Diosen Noki̱re̱ga̱ mo'nopo'to̱e̱po Dios di'nanada mo'e̱ne mo'nopo̱e̱a̱'ne. Konige̱po o'durugpakpo nama'da oknopo̱ika'uy ahue'dik o̱'e̱a̱pone.

6 A'nenda oro'omey dakhuea' o'kika'po batikhue'dik o̱'i̱ka'uyne. Kenpa'ti huata'da dakhuea' e'ka' nopo'yareahue'dik o̱'i̱ka'uyne. Kenoka' Dios o'paknok dakhuea' huaka'eritaj Cristoa o'manigbuey'uyate. 7 Nogbokereka bueyhue' ka̱e̱'po a'nigbueyi' sigpi' be'api' ahue'da o̱'nika'. Nogtaj huadaktada nogtiadapi' me'pukhue'ada nigbueydikpi' o̱'e̱. 8 Diosanayo di' mo'e̱po oro'omey dakhuea' huakika'eri e̱'i̱tipi' Cristo mo'nigbuey'uyatenok Dios di' mo'e̱ne nopo̱e̱'dik o̱'i̱ka'ne. 9 Cristo oro'omeyen dakhuea' e'ka' a'bakkahueaya'po mo'nigbuey'uynok "huadakda mo'e̱ne," oy Diosa mona'ne. Kenpa'ti Cristo oro'omey

huaknopo̱e̱’eritaj mo’nigbuey’uynok kene’hua̱ya̱’ huame’noete Diosa
castiga o̱gkahue’ mo’e̱a̱pone. 10 A’nenda Diostaj nigpe̱e̱hue’ e̱’i̱kame’pi’
Diosen Huasi’po mo’nigbuey’uynok Diosa mo’nopo’korea’uyne.
Dakhuea’ e’ka’ o’batikpo Diostaj o’pakpo o’nigpe̱i̱ka’ne. Oynayo
Jesús o’noyhuaduynok kenere o’noeonhuahuika’apone. Diosa castiga
o̱gkahue’ mo’e̱a̱pone o’nopo̱e̱ne. 11 Kenpa’ti Jesucristo Huairia
mo’nigbuey’uypo Diosa mo’nopo’korea’uyne. Diostaj oknopo̱e̱po
durugnanada o̱’e̱po Diostaj o’nigpe̱i̱ka’ne.

Adán huakkuruda Diostaj nigpe̱e̱hue’ o̱’u̱yate. Jesucristoanayo Diostaj o’nigpe̱e̱po mo’nopo’yarika’ne.

12 Huadariya’ nogbokerektida huakkuruerea Diostaj nigpe̱e̱hue’
o̱’e̱po dakhuea’ o’ka’uyate. Konige̱po o’buey’uyate. Adán nigpe̱e̱hue’
o̱’e̱po dakhuea’ o’ka’uynok ke’nensi’po huayayo aya’ada aratbut
konigti dakhuea’ o̱gkika’po on’mabueyika’uyate. 13 Moisésa
Diosen hua’a manahued e̱e̱’ted huadariya’ aya’ aratbuta dakhuea’
o̱gkika’uynig’a Moisésenba’taj nigpe̱e̱hue’ mo’e̱nok castiga o̱gka’dik
o̱’nene Diosa manahue’ o̱’u̱yate. 14 Adánen huasi’po huayayo
adhuea’ huayayo konig Adán dakhuea’ o’ka’uyatenig konigti
kahue’ e̱’ne’pi’ aya’da on’mabuey’uyate. Moisés si’poe̱hued e̱e̱’ted
nogok nogok on’mabueyika’uyate. Adán nigpe̱e̱hue’ o̱’u̱ynok
aya’da on’mabuey’uyate. Cristonayo o’nigpe̱i̱ka’nok aya’da
huaknopo̱e̱’eri Diosere on’noeonhuahuika’apo. Nogokda Cristotaj Diosa
o’ta’mona’uyate.

15 Adán Diostaj nigpe̱e̱hue’ o̱’e̱po dakhuea’da e’ka’tada Diosanayo
o’matinepahui’po oro’en dakhuea’ e’ka’ bokkahuea’ne. Adán
Diostaj nigpe̱e̱hue’ o̱’u̱yatenok huakka’nanada on’mabueyika’uyate.
Diosanayo aratbuttaj di’ mo’e̱po mo’tinepahui’po konig katetehue’
Dios o’pakpo oro’omeytaj nogbokerektida mo’nigta’mona’uyate.
Huakka’tada dakhuea’ e’ka’ a’manopo’yarea’po oro’tehuapa’ Jesucristo
mo’nigbuey’uyate. 16 Nogbokerekatida Adán Diostaj nigpe̱e̱hue’
o̱’u̱yatenok “aya’da mabueyika’dik o̱’neapo,” Diosa oa’uyate. Jesucristo
mo’nigbuey’uynok oro’omeyen dakhuea’ e’ka’ Diosa katetehue’
mo’nopo’yarea’nok “huadakda mo’e̱ne,” mona’ne. 17 Nogbokerekatida
Diostaj nigpe̱e̱hue’ o̱’u̱ynok aya’da mabueyika’dik e̱e̱’pi’ oro’omey
Jesústaj huaknopo̱e̱’eritaj Diosa di’ mo’e̱po mo’tinepahui’po katetehue’
bokkahuea’po “huadakda mo’e̱ne,” mona’nok nogbokerekeretida
Jesucristoere kurudyo̱ durugnanada o’noeonhuahuika’apone.

18 Adán nogatida do’taj nigpe̱e̱hue’ me’u̱ynok aya’da mabueydik
o̱’nika’apo Diosa oa’uyate. Kenpa’ti Jesucristo nogtida o̱’e̱po aya’tada
mo’nigbuey’uynok Diosa bokkahuea’po “huadakda mo’e̱ne,” mona’po
mo’noeanhuahuika’ne. 19 Nogbokerekatida Diostaj nigpe̱e̱hue’ o̱’u̱ynok
aya’ada dakhuea’ o̱gkika’uyate. Kenpa’ti nogbokerekatida Diostaj
o’nigpe̱i̱ka’nok “huadakda mo’e̱ne,” Diosa aya’ oro huaknopo̱e̱’eritaj
monika’ne.

20 Adán e’bueyde’te nogoknanada judío aratbuttaj Moisésa Diosen
hua’a o’mana’uyate. Aratbuta dakhuea’ o̱gkika’nig daka’ kan’nopo̱e̱’po
o’mana’uyate. Diosen hua’a on’nopo̱e̱po nogi̱ti nogi̱ti nigpe̱e̱hue’
o̱’nika’uyate. Diosanayo nogi̱ti nogi̱ti o’matinepahui’po nogi̱ti nogi̱ti
o’bakkahuea’ika’uyate. 21 Ken konig aratbut dakhuea’ o̱gkika’po
mabueydik e̱’nika’pi’ Dios di’da mo’e̱po mo’tinepahui’po oro’omey

huaknopo̱e̱'eritaj dakhuea' e'ka' bokkahuea'po "huadakda mo'e̱ne," mona'uy. Jesucristo Huairitaj oknopo̱e̱po Diosere durugnanada o'noeonhuahuika'apone.

6

Oro'omey Jesucristotaj huaknopo̱e̱'eri konig e'bueyonig dakhuea' kahue'dik o̱'i̱ka'ne. Jesucristoere o'noika'po huadakyo' o'kika'ne.

1 "Diosa nogi̱ti nogi̱ti oro'taj mo'tinepahuie'po kenpa'ti oro'taj huakka' dakhuea' e'ka' bokkahue'po onte'ti nogda nogda dakhuea' ka'dik o̱'i̱ka'ne. Katepi' o'pakpo ka'dik o̱'i̱ka'ne." Sue'ada opudomey nama'da mo'nopo̱e̱tpi'. Kenpa'nayo nopo̱e̱hue' yanika'. Ken konig ahue' i̱ji̱kay. 2 Onte'ti dakhuea' kikahue' mo'nika'. Aratbut on'bueydepo onte'ti dakhuea' kikahue'dik o̱'ne. Oro'omey huaknopo̱e̱'eri Cristoere e'bueyonig dakhuea' kikahue'dik o̱'e̱ne. Ken konig oro'omey huaknopo̱e̱'eri o'nopo'korea'depo onte'ti dakhuea' e'ka'ta' pakhue' o̱'i̱ka'ne. 3 Onte'ti dakhuea' kikahue' ka'nike'po oro'omeytaj Jesús mo'nigbuey'uyate. Kenda oknopo̱e̱po bautiza e̱gka'de'te onte'ti dakhuea' e'ka'ta' pakhue' o̱'i̱ka'ne. 4 Cristo e'bueyte e̱gkubarakka'tada Diosa teyda o̱'e̱po o'noyhuada̱'uyate. Kenda oknopo̱e̱'depo bautiza e̱gka'de'te dakhuea' e'kika' o'batikuyne. Konig Jesústaj teynanada o̱'e̱po o'noyhuada̱'uyatenig oro'takon mo'nopo'noyhuada̱'nok Diosenyo'da 'urua'nanada o'kika'ne.

5 Cristo e'buey'uypi' onte'ti o'noyhuaduyate. Konigti oro'omey e'nopo'korea'de'te Diosa mo'nopo'noyhuada̱'ne. Jesucristotaj daka' o'nigpe̱i̱ka'ne. 6 A'nenda Jesucristotaj oknopo̱e̱hued o̱'e̱po kenpa'da o'eretpakika'po dakhuea' o'kika'uyne. Oro'taj a'nopo'koreaya'po Cristo cruzte mo'nigbuey'uyate. Kenda oknopo̱e̱po dakhuea' e'kika' batikdik o̱'e̱ne. 7-8 Huabokerek e'bueya onte'ti dakhuea' kahue'dik o̱'ne. Konigti oro'en dakhuea' e'ka' a'bakkahueaya'po Jesucristo mo'nigbuey'uyate. Kenda oknopo̱e̱po e'bueyonig o̱'e̱po onte'ti dakhuea' e'ka'ta' pakhue'dik o̱'e̱a̱pone. Jesúsere durugda o'noeonhuahuika'apone daka' oknopo̱i̱ka'ne. 9 Kubarakya' Cristotaj Diosa o'noyhuada̱'uyate. Onte'ti bueyhue'dik o̱'e̱a̱po. Dapita' bueyhue'dik o̱'e̱a̱po o'nopo̱e̱ne. 10 Oro'omeyen dakhuea' e'ka' a'bakkahueaya'po Cristoa noga'tida mo'nigbuey'uyate. Oy Diostayo'da a'nigpe̱i̱kaya'po Cristo o'noeonhuahuika'. 11 Konige̱po oro'omey onte'ti dakhuea' kikahue' mo'nika'. Diosenyo'da mogkika'. Jesucristo oro'omeyen Huairitaj mo'noknopo̱e̱po Diostaj mon'nigpe̱i̱ka'.

12 Konig oro'enda dakhuea' e'ka'ta' o'pakika'nig'a dakhuea' kikahue' mo'nika'. 13 Mune'bohue' mo'nika'. Bokerekbohue' mo'nika'. Da ahue' mo'nika'. Huadiayhue' mo'nika'. Nogda nogda dakhuea' kikahue' mo'nika'. Diosa mo'nopo'noyhuada̱'denok mo'nopo'yarea'denok Diostayo'da huadakda mogkika'. 14 Oro'omeya̱ Moisésenba'taj nigpe̱i̱kahue'dik e̱e̱'pi' Diosa mo'tinepahuika'po huadaka' e'kika' bo'tihuapokika'nok Jesústaj oknopo̱e̱po onte'ti dakhuea' kikahue' mo'nika'.

A'nen kenpa'da dakhuea' o'kika'uynig'a huadaka' kikahue'dik e̱'e̱a̱da oynayo Jesucristotaj oknopo̱e̱po dakhuea' kikahue' o̱'e̱po Jesucristotaj o'nigpe̱i̱ka'ne.

15 Diosere kurudyo̱ a'noeonhuahuikaya'po Moisésen e'mana'taj
nigpe̱ikahue'dik o̱'e̱po Diosayo'da mo'tinepahui'nok Diosere
o'noeonhuahuika'apone. Konige̱po katepi' dakhuea' kika'dik o̱'e̱y
nopo̱e̱hue' mo'nika'. 16 E'paknayo dakhuea' ka'dik o̱'e̱ne. E'paknayo
Diostaj nigpe̱ika'dik o̱'e̱ne. Dakhuea' e'kika'ta' e'paknayo kenpa'da
bueydik o̱'e̱a̱pone. Diosa castiga mogkika'apone. E'paknayo Diostaj
nigpe̱ika'dik o̱'e̱ne. Diosa bokkahuea'depo "Huadakda mo'e̱ne,"
mona'apone. 17-18 A'nen kenpa'da dakhuea'da o'kikame'po huadak
kikahue'dik o̱'i̱ka'uyne. Oynayo "Dakiti Dios" oa'po Jesucristoen
hua'a oknopo̱e̱po dakhuea' kikahue'dik o̱'e̱po o'pakpo Jesucristotaj
o'nigpe̱ika'po huadakyo' o'kika'ne. 19 Opudomey daka' kan'nopo̱e̱gke'po
konig aratbut on'nopo̱ika'nig o'nona'ne. A'nenda nogi̱ti nogi̱ti dakhuea'
o'kika'uynig'a oynayo nogi̱ti nogi̱ti Diosen mogkika'. Huadakyo'da
mogkika'po Diosenyo'da mogkika'.
20-21 A'nenda dakhuea' o'kika'po huadak kikahue'dik o̱'i̱ka'uyne.
Dakhuea' o'kikame'po durugda ehue' kenpa'da bira'dik kenpa'ti
bueydik o̱'i̱ka'ne. 22 Oynayo Jesucristotaj oknopo̱e̱po dakhuea'
kikahue' o̱'e̱po Diosen o'kika'ne. Diosen o'kika'po durugda o̱'e̱po
Diosenyo'da o̱'e̱po Diosere durugda o'noeonhuahuika'apone.
23 Diostaj nopo'koreahue'da batikhue'da dakhuea' o̱gkika'po kenpa'da
on'mabueyapo. Diosa castiga magka'dik o̱'e̱a̱po. Oro'omey Huairi
Jesucristotaj huaknopo̱e̱'eritanayo Diosa mo'tinepahui'po katetehue'
kurudyo̱ Jesúsere mo'noeanhuahuika'apone.

7

*Ettone'en hua̱to̱e̱ e'bueyde'te nogtaj to̱e̱pakdik o̱'e̱po huabo
hua̱to̱e̱'taj nigpe̱ika'dik o̱'e̱. Ken konig Jesucristotaj oknopo̱e̱depo onte'ti
Moisésenba'taj nigpe̱ikahue'dik o̱'e̱po Jesucristotayo'da o'nigpe̱ika'ne.*

1 O'noepo Moisésenba'taj nigpe̱ika'dik o̱'e̱ne. O'bueydepo
nigpe̱e̱hue'dik o̱'e̱a̱pone. Kenda daka' mo'nopo̱e̱ne do'hued judío
egomey. 2 Ettone'en hua̱to̱e̱ e'noe'ted kenpa'da 'enhue'dik yanika'.
Moisésenba'a oa'. Hua̱to̱e̱ ekbueynayo nogtaj to̱e̱pakdik yane'. 3 Hua̱to̱e̱
e'tanoe'ted ettone' nogbokerekere ekbakdejnayo Moisésenba'taj
nigpe̱e̱hue' o̱'e̱po dakhuea' o'ka'. Hua̱to̱e̱ ekbueyde'te nogtaj to̱e̱pakdik
o̱'e̱. Onte'ti e'to̱e̱paknayo dakhuea' kahue' o̱'e̱.
4 Cristotaj huaknopo̱e̱'eri mo'e̱po, egomey, Diosa oro'omeyen
dakhuea' e'ka' bokkahuea'po "huadakda mo'e̱ne," mone'. A'nen
Moisésenba' nigpe̱ika'dik o̱'u̱nig'a oro'tehuapa' Cristo cruzte
mo'nigbuey'uyate oy oknopo̱e̱po onte'ti Moisésenba'taj nigpe̱ikahue'dik
o̱'e̱ne. Diosa Cristotaj o'noyhuada̱'uyatenok Cristoen o̱'e̱po 'urua'da
Diosen kika'dik o̱'i̱ka'ne. 5 A'nenda katepi' o'pakpo o'kika'uyne.
Moisésenba'taj o'pe̱e̱depo nigpe̱e̱hue'ada nogi̱ti dakhuea'da o'kika'uynok
bueydik mo'e̱ne Diosa oa'uyate. 6 A'nenda Diosa bokkahue'po
"huadakda mo'e̱ne," mone'po Moisésenba' kika'dik o̱'i̱ka'ne
o'nopo̱ika'uynig'a oynayo Jesucristotaj oknopo̱ika'po Diosen Noḵi̱re̱ga̱
bo'tihuapokika'nok Diosen 'urua'nanada o'kika'ne.

*Moisésenba' nigpe̱ikahue'dik o̱'e̱po dakhuea' huaka'eri o̱'e̱ne
Moisésenba'a mo'nopo̱e̱a̱'uyne.*

7 "Moisésenba' dakhue' o̱'e̱," ahue'dik o̱'e̱ne. Moisésenba' e'pe̱e̱deada
dakhuea' o'kika'uyne kenpa'ti dakhuea' huaka'eri o̱'e̱ne huaboa'da

o'nopo̱e̱'uyne. "Nogen katepi' entamae' eretpakhue' yane'," Moisésenba'
e'pe̱e̱a̱da dakhuea' o'ka'po nogen entamae' o'eretpakuyne. 8 Moisésenba'
e'pe̱e̱deada dakhuea'da o̱'e̱depo huaboa'da o'nopo̱e̱po nogda nogda
dakhuea' e'kika'ta' o'eretpakika'uyne. Aratbut Moisésenba' to̱e̱hue'
o̱'nepo nigpe̱e̱hue'dik o̱'ne. 9 A'nenda nogomeyere Moisésenba'
nopo̱e̱hued o̱'e̱po dakhuea' o'kikame'nig. Dakhuea' o'ka'ne nopo̱e̱hue'
o̱'i̱kame'ne. "Huadak o'kikay," o'nopo̱i̱ka'uyne. "Nogen katepi' en'tamae'
eretpakhue' yane'," e'pe̱e̱deada Diostaj nigpe̱e̱hue' o̱'e̱po dakhuea'
o'kika'ne huaboa'da o'nopo̱e̱'uyne. Diosere noeonhuahuikahue'dik
o̱'e̱ne o'nopo̱e̱'uyne. 10 Diostaj huadaka'da ka̱gkike'po kenpa'ti
kan'durugpakike'po Moisésa ena'tada oro'omeynayo nigpe̱i̱kahue'dik
o̱'e̱nok "bueydik mo'e̱a̱po," Diosa mona'de'uyne. 11 Moisésenba'
e'pe̱e̱deada daka' nigpe̱i̱kahue'dik o̱'e̱po Diostaj dakhuea' o'ka'uy.
Dakhuea' o'ka'nok "castiga o̱gka'dik mo'e̱a̱pone," Diosa mona'uyne.
12 Moisésba' Diosenba' o̱'e̱. Kenpa'da huadak o̱'e̱. Kenpa'da buttida
o̱'e̱. 13 Moisésenba' huadakda o̱'e̱. Moisésenba'taj e'nigpe̱i̱ka'nayo Diosa
castiga o̱gkahue' mo'e̱a̱pone. Moisésen huadak hua'ataj nigpe̱i̱kahue'dik
o̱'u̱ynok "castiga o̱gka'dik o̱'nene," Diosa mona'uyne. Moisésen
huadak hua'a o'pe̱e̱depo dakhue'da o̱'e̱y, dakhuea'da huaka'eri o̱'i̱kay
o'nopo̱e̱'uyne.
14 Moisésenba' huadakda o̱'i̱ka'. Diosen Noki̱re̱ga̱ Moisés̱taj
o'nopo̱e̱a̱'uyate. Donayo dakhuea' huaka'eri i̱jje̱po dakhuea' ijkika'uy.
15 Huadak e'kika'ta' e'pakada kahue'dik i̱jji̱kay. Dakhuea' e'ka'ta'
pakhue' e̱'e̱a̱da dakhuea' ijkikay. Kenda ijkika'nignayo nopo̱e̱hue'da
i̱jje̱y. 16 Ken dakhuea' e'ka'ta' pakhue' e̱'e̱a̱da dakhuea' ijkika'po
konige̱po Moisésenba' oyda huadak o̱'e̱ ijnopo̱e̱y. 17 Do'ada dakhuea'
e'ka'ta' pakhue' e̱'e̱a̱da ijkikay. Do'hued huanopoya'da dakhuea'
be'kika'ne. 18-19 Do'huada dakhue'da kahue' i̱jje̱y. Huadak e'kika'ta'
e'pakpi' kahue'dikda i̱jje̱y. Dakhuea' e'kika'ta' pakhue' e̱'e̱a̱da dakhuea'
ijkikay. 20 Kenda dakhuea' e'ka'ta' pakhue' e̱'e̱a̱da eka'nayo do'hued
huanopo'api' nama'da me'nopo̱e̱a̱'nok dakhuea' ijkay.
21 Doere konigti huadak e'ka'ta' e'pakada dakhuea' o'kikay. 22-23 Diosen
hua'a huadaknanada o̱'e̱ o'nopo̱e̱po huakka' e'nigpe̱i̱ka'ta' e'pakada
huanopo'anayo e'nigpe̱e̱ta' pakhue' o̱'e̱po kenpa'da dakhuea' kika'dik
o̱'e̱y, o'nopo̱e̱ne.
24 Nopo'durugpakhue'da i̱jji̱kay. Huata'da dakhuea' e'ka' batikahue'dik
o̱'e̱ne. Be'a tihuapokdik mo'e̱. Be'a nopo'yarea'dik mo'e̱. Batikhue'
e̱e̱'nayo kenpa'da o'bueyapoy. 25 Diostaj e'nigpe̱i̱ka'ta' e'pakada oro'en
huanopo'a dakhuea' e'kika'ta' o'pak. Diosanayo dakhuea' e'kika'
mo'nopo'yarea'ne. Jesucristo Huairitaj mo'nigta'mona'uyatenok
mo'nopo'yarea'ne. "Dakiti Dios" ona'ne.

8

Diosen Noki̱re̱ga̱ mo'nopo'to̱e̱nok Diosen 'urua'da kika'dik o̱'i̱ka'apet.

1 Aya' Jesucristoen huaknopo̱e̱'eri Diosen o̱'nepo konig huanopo'a
o'pakika'nig dakhuea' kikahue' o̱'nepo kenda Diosen Noki̱re̱ga̱ o'paknig
o̱gkika'nok "dakhuea' boka'po kenpa'da bueydik mo'e̱a̱po," Diosa
onahue' mo'e̱a̱pone. 2 Dakhuea' o'kikame'nok "bueydik mo'e̱a̱po,"
Diosa ena'tada Jesucristotaj oknopondenok Diosen Noki̱re̱ga̱ huadakyo'
e'kika' bo'tihuapokika'ne. Ona'ti "bueydik mo'e̱a̱po," Diosa onahue'

mo'ęąpone. 3-4 Moisésenba'taj nigpęikahue'dik ǫ'ųyne. Moisésenba' nopo'yareahue'dik mo'ęnok kenpa'ti noeanhuahuikahue'dik mo'ųyne. Konigępo Diosa oro'omeytaj e'manopo'yarea'ta' o'pakpo ke'nen Huasi'poda o'ta'mona'uyate. Oro'omeyen huąsǫ'nigda o'si'poę'uyate. Diosen huasi'ponayo dakhuea' kahue'da ǫ'įka'uyate. Oro'omey dakhuea' o'ka'nok kenpa'da mabueydik mo'ęąpone Moisésenba'te ea'tada oro'omey kenpa'da bueyhue' ka'ne'po Jesúsa oro'tehuapa' mo'nigbuey'uyate.

5 Huakka'ada konig huanopoya'da on'pakika'nig on'nopǫįka'po dakhuea' ǫgkika'nig'a. Oro'omey huaknopǫę'erinayo kenda Diosen Nokįręgą o'pakika'nigyo'da o'mepuke'ika'po Diosen o'kika'ne. 6-8 Kenpa'da kenda oro'en huanopo'a o'pakika'nig e'mepuke'ika'nayo Diostaj pakhue' ǫ'ępo Diosen hua'a nigpęęhue'dikda ǫ'ęne. Konig oro'en huanopo'a dakhuea' o'paknig e'kika'nayo konig Diosa o'pakika'nig kahue'dik ǫ'ęne. Konigępo konig oro'en huanopo'a o'pakika'nig e'nopǫįka'nayo kenpa'da o'bueyapone. Kennayo Diosen Nokįręgą o'pakika'nig oro'omey e'nopǫįka'nayo durugnopo'da Diosere o'noeonhuahuika'apone.

9 Diosen Nokįręgą opudomeytaj e'nopo'tǫę'nayo konig huanopo'a o'pakika'nig kikahue' mo'įka'po kenda Diosen Nokįręgą o'pakika'nig mo'nopǫįka'po bo'kika'ne. Diosen Nokįręgą nopo'tǫęhue' ęę'nayo Cristoen ehue'da mo'ęne. 10 Cristo opudomeytaj e'nopo'tǫę'nayo Diosa dakhuea' e'ka' bokkahuea'depo "huadakda mo'ęne," mona'denok dakhuea' kikahue' mo'įka'po Diosenyo'da bo'kika'ne. 11 E'bueytada kubarakya' Diosen Nokįręgą Jesucristotaj o'noyhuadą'uyate. Diosen Nokįręgąda oro'omeytaj mo'nopo'tǫęnok Diosenyo'da o'pakpo o'kika'ne. Kenpa'ti Diosen Nokįręgąda mo'nopo'tǫępo oro'omeytaj onte'ti huaboa'kon mo'noeika'apone.

12 Konigępo oro'omeyen huanopo'a dakhuea' e'kika'ta' o'pakika'nig kahue'dik ǫ'įka'ne. Diosennayo kika'dik ǫ'įka'apone. 13 Kenda oro'omeyen huanopo'a o'pakika'nig e'kika'nayo kenpa'da o'bueyapone. Diosen Nokįręgą mo'nopo'tǫęnok dakhuea' e'kika' e'batiknayo Diosere o'noeonhuahuika'apone, egomey.

14 Aya'tada Diosen Nokįręgą e'manopo'otnayo Diosensi'po ǫ'ęne. 15 Oro'omeytaj Diosen Nokįręgą mo'nopo'tǫępo Diosen huanaba' ehue'ada Diosensi'po mo'ęą'dene. Diosen Nokįręgą mo'nopo'tǫęnok Moisésenba'taj me'pukhue' ǫ'įka'apone. Diosensi'po ǫ'ępo, "oro'en pag, oro'en pag," Diostaj ona'ika'ne. 16 Oro' Diosensi'po ǫ'ęne Diosen Nokįręgą oro'omeytaj mo'nopǫęą'ika'ne. 17 Cristo pai'da o'nopo'ę'uyatenig oro'omey konigti pai'da e'nopo'ęnayo Cristoere Diosensi'po ǫ'ępo Cristoere Diosen ǫ'tąęąpone, Cristoere durugnanada o'noeonhuahuika'apone.

18 Oyda suigda pai'da o'nopo'unhua'po nogoknayo Cristoere durugnanada ǫ'unhuahuika'apone. 'Urua'da ǫ'unhuahuika'apone. 19 Nogok aya'da Diosensi'potaj Diosa o'manoyhuadą'apo. Diosere 'urunanada ǫ'unhuahuika'apone. Aya' Diosa o'ka'uyatenig aya' on'tiahuayika'niga a'batiahuayya'po on'nigonhuahuika'po Diosensi'potaj e'batiahuayta' on'pakika'. 20-21 Diosa 'urua'nanada e'ka'tada Adán Diostaj nigpęęhue' ǫ'ęnok "huadari sue'bada ǫ'unhuahuika'apo, aratbutkon dakhue'da ǫ'neapo, on'mabueyapo,"

Diosa oa'uyatenig'a. Nogoknayo oro'omey Diosensi'po o'noyhuaddepo
'urunanada o̱'e̱a̱pone. Huadariyo hua̱e̱'erikon onte'ti parahue' ya̱'e̱a̱pet,
mabueyhue' ya̱'neapet. Huadakyo'kon ya'bakerekapet. 'Urubada
ya̱'e̱a̱pet. 22 Oyda kenpa'ti aya' Diosa o'ka'uyateniga konig ettone'
on'si'popakpo on'tiripo pai'nanada on'nopo'i̱ka'. 23 Oro'omeykon
pai'nanada o'nopo'i̱ka'ne. Diosen Noki̱re̱ga̱ oro'omeytaj e'nopo'to̱e̱pi'
Diosensi'po huayahuea' kenpa'ti huaboso̱' e̱'hua̱e̱' o'nigunhuahuika'po
pai'nanada o'nopo'i̱ka'ne. 24 Kurudyo̱ Diosere Diosensi'po
o̱'unhuahuika'apone tiahuayhued e̱'e̱a̱ded oknopo̱e̱nok Diosa
mo'nopo'yarea'ne. Tiahuayhue' e̱e̱'pi'. Diosere o̱'unhuahuika'apone
o'nopo̱i̱ka'ne. 25 Diosere Diosensi'po o̱'unhuahuika'nig'a oynayo
tiahuayhue' e̱'i̱ka'pi' daka' o̱'nigunhuahuika'ne.

26 Daka' o'nigunhuahuika'po pai'da e'nopo'e̱te Diosen Noki̱re̱ga̱
bo'tihuapokika'ne. Konig Diosa o'pakika'nig nopo̱e̱hue'da
e̱e̱'tada Diosen Noki̱re̱ga̱ oro'tehuapa' Diostaj 'urua'nanada
mo'nigtiona'pakika'ne. 27 Konig Dios o'paknig oro'omey
huaknopo̱e̱'eritaj Diosen Noki̱re̱ga̱ mo'nigtiona'pakika'ne. Diosa
huanopoya'da oro'omeytaj daka' moknopo̱i̱ka'po, katepi' o'pakika'nig
o'nopo̱i̱ka'po Diosen Noki̱re̱g e'tiona'pakte Diosadakon o'nopo̱i̱ka'.

Pai'nanada e'nopo'unhuahua'pi' Cristoa bo'tihuapokaponok bo'teyya'aponok oknopo̱e̱po batikhue'da Diosen 'urua'da o'kika'apone.

28 Huakka'tada Dios o'pakpo o'baktie'ea'uyate. Diostaj di'nanada
o̱'nepo pai'da en'nopo'e̱'nayo Diosa daka' o'batihuapokika'po huadak
ka̱gkike'po huadakda ka'nike'po Diosere kan'noeonhuahuike'po
Diosa o'batihuapokika'. Kenda o'nopo̱e̱ne. 29 Kenomeya̱ Cristotaj
o'noknopo̱e̱a̱po huakkuruda Diosa o'maknopo̱e̱'uyate. Cristo
Diosen Huasi'po huaknopo̱e̱'eried Huairi ka̱i̱ke'po, "konig do'hued
Huasi'po kan'yahue'," Diosa huakkuruda oa'uyate. 30 Huakkuruda
Diosa o'baktie'ea'uyate. Kenomeytaj "yan'nopo'korea' Jesucristotaj
yanoknopo̱i̱ka'," o'mana'po dakhuea' e'ka' o'bakkahuea'po
"huadakda mo'e̱ne," o'mana'po kenpa'ti "do'hued huasi'poere
mo'noeonhuahuika'apone," Diosa o'mana'uyate.

31 Dios oro'omeyere o̱'i̱ka'po bo'tihuapokika'nok be'api' oro'omeytaj
dakhuea' o̱gkahue'dik mo'e̱ne. Me'pukhue'ada Diosen o'kika'ne
daka' oknopo̱i̱ka'ne. 32 Diosa Huasi'po Jesústaj bueyhue' ka̱e̱'po
tiokahue' o̱'u̱yate. Oro'omeyen dakhuea' e'ka'taj kamanigbueye'po
mo'nigta'mona'uyate. Kenpa'ti Diostaj a'nigpe̱e̱a̱'i̱kaya'po Diosa
bo'tihuapokika'apone. Pai'da e'nopo'e̱te bo'tihuapokika'apone.
Mo'noeanhuahuika'apone. O'nopo̱e̱ne. 33 Diosa oro'omeyen dakhuea'
e'ka' bokkahuea'depo "huadakda mo'e̱ne," mona'de'uynok "dakhuea'
o̱gka'," be'api' oro'omey huaknopo̱e̱'eritaj huaahue'dik mo'i̱ka'apone.
34 Oro'omeytaj Cristo mo'nigbuey'uyatenok Diosa huakudaka'da e̱e̱'tada
o'noyhuada̱'uyate. Diosere o̱'e̱po mo'nigtiona'pakika'nok oro'omey
huaknopo̱e̱'eritaj "dakhuea' o̱gkika'po kenpa'da bueydik o̱'ne," be'api'
toto'api' huaahue'dik mo'e̱ne. 35 Oro'omey pai'da e'nopo'e̱pi', ke'poda
e'mepu'kepi', oro'omeytaj e'tierikpi', e'tidike'pi', e'huadiaypi', e̱gkapi',
aypo to̱e̱hue' e̱e̱'pi', yudtaj to̱e̱hue' e̱e̱'pi', taka'a a'arakya'po e'huatiakpi'
e'bueypi' Cristoanayo di'nanada okbatikhue'da mo'i̱ka'ne. 36 Diosba'a
oa'po:

Cristoen huaknopo̱e̱'eri o̱'e̱nok oro'omeytaj bo'huadiaypo e'arakta' bo'tipakika'ne. Konig oveja huakka'tehue' on'batiarakika'nig oro'omeytakon matinepahuihue' mo'e̱po e'arakta' bo'tipakika'ne. Apagba'a oa'.

37 Ken konig e̱'i̱ka'pi' Cristo huakka' di' mo'i̱ka'nok batikhue'ada nogi̱ti nogi̱ti Cristotaj oknopo̱i̱ka'ne. Diostaj nogi̱ti nogi̱ti daka' o'nigpe̱i̱ka'ne. 38-39 Diosa di'nanada mo'e̱po Jesucristo Huairi oro'tehuapa' mo'nigbuey'uyate. Okbatikhue'da di'nanada mo'i̱ka'ne. E'bueypi', e'noepi', Diosen huata'moneria e̱e̱'pi', kuruderia e̱gka'pi', toto' huairia e'magkapi' oy nogokpi' pai'da e'nopo'e̱pi', Diosa okbatikhue'da di'nanada mo'i̱ka'nok oro'omeya̱kon batikhue'da oknopo̱i̱ka'apone. Kenpa'ti be'api' huairi noki̱re̱ga̱pi' kutayapi' soroktoyapi' dubayapi' hua̱hue̱yapi' Diosya' oktiparathue'dik mo'e̱a̱pone. Diosa okbatikhue'da di'nanada mo'i̱ka'nok batikhue'da oknopo̱i̱ka'apone. Do daka' ijnopo̱e̱y.

9

Israel aratbuttaj Diosa o'baktie'ea'uyate.

1-3 Ken do'hued aratbut, Israel aratbut do'hued aratbut e̱'e̱a̱da huakka'ada Diostaj nopo'koreahued o̱'nepo Cristotaj oknopo̱e̱hued o̱'nenok kenomeytaj suhue'nanada ijmakunhuahuikay. Kan'nopo'kore' huakka'da ijmatinopo̱i̱kay. Cristotaj kanoknopo̱e̱' huakka'da ijpakikay. Dakhuea' e'ka' kan'nopo'yare' kenda huakka'da ijpakikay. Do'hued aratbut kan'nopo'kore'po do'hua Cristotaj ekhueytudta' castiga do'taj e'nigo̱gkata' ijpakikay. Do Cristotaj huaknopo̱e̱'eri i̱jje̱po buttida ijjay Diosen Noki̱re̱ga̱ me'nopo̱e̱a̱'nok da ahue' i̱jje̱y. 4 Israelen adhuea' huayayo Israel aratbut o̱'ne. Diosa huakka'da o'pakpo konig ke'nensi'potanig o'baepo kenomeytaj o'batohua'udhuahua'po 'urua'nanada o̱'e̱po o'mato̱i̱ka'uyate. Kenda do'a on'nigka'apone Diosa nogok nogok o'mana'uyate. Moisésenba' o'bayokuyate. Diosen jakyo konig kika'dik mo'e̱ne o'mana'uyate. Cristo huamanopo'yarea'eri on'nigta'mona'apone o'mana'uyate. 5 Abraham Isaac Jacobere Israel aratbuten adhuea'pane' o̱'nuyate. Jesucristokon Israel aratbut osi'poe̱'uyate. Cristo Dios o̱'e̱po aya'enda Huairi o̱'e̱. "Cristo 'urunanada Huairi o̱'i̱ka'," aya'ada mon'batadi'kea'ika'.

6-8 "Huasi'po i'to̱e̱a̱pone, Abraham," Diosa ona'uyatenok Isaac o'si'poe̱'uyate. Kenpa'ti "Isaacensi'po o̱'nen hueretda huayayo o̱'e̱a̱po, huayayoensi'po o̱'nen hueretda adhuea' huayayo o̱'neapo, Abraham," Diosa ona'uyate. Aya' Israelen huayayo Israel aratbut hueretda ehue' o̱'ne. Kenyo'da kenomeyda huasi'po i'mato̱e̱a̱pone Diosa enak hueretda huasi'po Diosensi'po o̱'ne, o'nopo̱e̱ne. 9 Kenpa'ti, "Nogbayoktida teyda ijhuatiakaponok Sara o'si'popakapo. Huabokereksi'po o'si'poe̱'apo," Abrahamtaj Diosa ona'uyate.

10 Kenpa'ti Isaac Abrahamensi'po kenpa'ti oro'omeyen adhuea'pane'a̱ Rebecataj o'to̱e̱pakuyate. Nogtiedda apag e̱'e̱a̱da botsi'poa' huadapoyo o̱'nuyate. 11-13 Isaacensi'po si'poe̱hued e̱'ne'ted kenpa'ti dakhuea' kahued e̱'ne'ted huadakpi' kahued e̱'ne'ted, "huasuedtaj huatone'ma'buya nigpe̱i̱ka'dik o̱'i̱ka'apo," Rebecataj Diosa ona'uyate. Kenpa'ti "Jacobtaj di'nanada i̱jju̱y. Esaútaj sue'da di' i̱jju̱y." Apagba' kenpa' oa'. Ken Dios o'pakpo Jacobtaj oktie'uyate. Si'poe̱hued e̱e̱'ted dakhuea' huadakpi' kahued e̱e̱'ted Diosa o'pakpo oktie'uyate.

14 Esaútaj Diosa dakhuea' ǫgka'uyate ahue'dik ǫ'ẹne. Dakhuea'
kahue' ǫ'i̱ka' Diosa. 15 "Be'tapi' di' ẹẹ'ta' ijpakpo di' i̱jjẹa̱poy. Be'tapi'
e'tinepahui'ta' ijpakpo ijtinepahuika'apoy," Moiséstaj Diosa ona'uyate.
16 Oro'omey aratbut huata'da o'paknok Diosa tinepahuihue' mo'ẹne.
Oro'omey diga̱'da o'baa'nok tinepahuihue' mo'ẹne. Diosayo'da o'pakpo
mo'tinepahuika'ne. 17 Apagba'te "Egipto huairi do'hua e'yahuea'uypi'
do teynanada aya'tada ka'dik i̱ji̱kay aya' aratbut aya' huadaribaya'da
kanoknopǫi̱ke'po, do'hued aratbut ǫ'nendariya' ijmakǫrǫka'apoy."
Diosa Egipto huairitaj ona'uyate. 18 Egipto huairi nopo'koreahue'
ka̱ẹ' Diosa o'pakpo o'nopǫẹ'uyate. Be'api' kenpa'da dakhuea' ka'ne'
Diosa o'pakpo o'maknopǫi̱ka'. Nogomeytaj kan'nopo'kore' o'pakpo
o'maknopǫi̱ka'.
19 "Diosa o'paknok nopo'koreahue'dik ǫ'ẹa̱poy. Nopo'koreahue'dik
ẹẹ'nayo Diosa castiga menpa' ǫgkahue'dik mo'ẹne." Be'api' yadapetpi'.
20 Kenda Diostaj dakhuea' onahue'dik ǫ'ẹne. Sorokkoso konig ǫ'ẹne.
Dios konig sorokkoso huaka'erionig ǫ'ẹ. Oro konig suhuigkosonig
ẹẹ'pi' "¿suhuigkosoda mena'po o'nigkame'?" Diostaj onahue'dik ǫ'ẹne.
21 Sorokkoso huaka'eri konigti sorok mamasot o'tǫẹpo 'urua'nanada
koso ka'dik ǫ'ẹ. Kenpa'ti e'paknayo huamanhuada̱' koso ka'dik ǫ'ẹ.
Konigti Dios katepi' kenda e'ka'ta' o'pakpo ka'dik ǫ'i̱ka'. Ekkahuea'ta'
e'paknayo o'bakkahuea'apo. Castiga e'ka'ta' e'paknayo nogomeytaj cas-
tiga o'magka'apo. Ken konig ǫ'i̱ka' Dios.
22 Diosanayo aya'ada en'tiahuayte dakhuea' huakika'eritaj castiga
e'magkata' e'pakada kenpa'ti Dios teyda ǫ'i̱ka' e'maknopǫẹa̱'ta'
o'pakika'po ijhue'nanada o'manigunhuahuika'uyate. I̱dada castiga
magkahue' ǫ'u̱yate. 23 Onokteteyo' di'nanada o'maika'nig kenpa'ti
o'matinepahuika'nig e'manopǫẹa̱'ta' o'pakpo oro'omeytaj kurudyǫ
mo'noeanhuahuike' moknopǫẹa̱'ne. 24 Diosa o'pakpo judío aratbuttaj
kenpa'ti nog aratbuttaj o'baktie'ea'po o'manopo'yarea'. 25 Kenda Oseasa
Diosen huamanbatia'pakeria a'nennada o'manigmadoya'uyate:

Do'hued aratbut ehue' ǫ'nunhuahuika'uynig "do'hued aratbut ǫ'ne,"
ijja'apoy. Di' maehue' i̱jjunhuahuika'uynig'a di'da ijmaeapoy.
Diosa oa'uyate. 26 Kendariyo "Diosen aratbut ehue' ǫ'nika'," ǫda'ika'nigtaj "Dios huanoeonhuahuika'eriensi'po ǫ'ne." Yan'bahuaa'apet. Oseasa oa'uyate.

27-28 Isaíasa Israel aratbuttaj o'bahuaa'uyate: "Israel huayayoen arat-
but huakka'nanada ǫ'neapo. Konig kuhuad ẹ'pǫgte huakka'nanada
kuhuad ǫ'i̱ka'nig Israel aratbut konigti huakka'nanada ẹ'ne'pi' konig
Diosa oa'uyatenig i̱dada aratbuttaj castiga o'magka'aponok sue'da
huakka'mon mabueyhue' ǫ'neapo. Diosere on'noeonhuahuika'apo."
Isaíasa oa'uyate. 29 Kenpa'ti oa'po:

Sodoma aratbut kenpa'ti Gomorra aratbut dakhuea' huakika'eri
ǫ'nenok Dios Huairi teynanada ǫ'ẹpo castiga o'magka'po
aya'tada o'mahui̱guyate. Oro'omey Israel aratbuttanayo
mo'tinepahui'po aya'tada batiarakahue' mo'ẹa̱pone.
Huakka'mon o'noeonhuahuika'apone. Isaíasa o'mana'uyate.

Diosa dakhuea' e'ka' bokkahue'po Israel aratbuta Jesucristotaj eknopǫẹ'ta' pakhue' ǫ'nika'.

30 Nogdakon e'manopǫẹa̱'taj ijpaki. Diosa dakhuea' e'ka' bokkahue'
nog aratbut pakhue' ẹ'nikapi' Jesucristotaj o'noknopǫẹnok Diosa

o'bakkahuea'depo "huadakda mo'ẹne," o'mana'uy. 31-32 Diosa dakhuea'
e'ka' bokkahue'po Israel aratbutnayo Jesucristotaj eknopọẹ'ta' pakhue'
ẹ'ẹạda Diosa bokkahue'po "huadaka' mo'ẹne," mone'po Moisésenba'
e'kika'ta' on'paknig'a nigpẹikahue'dik ọ'nenok Diosa manopo'yareahue'
ọ'ụyate. Cristo konig e'ituka' huidọnig e'bahuedatoka' huidọnig ọ'ẹnok
kentaj huakka' judío aratbuta digạ' okbira'po oknopọẹhue' ọ'nenok
Diosa okkahueahue' o'maeapo. 33 Apagba' kenda oa'po:

Jerusalénỵọ nogtatida ijta'mona'apoy. Ke'na konig e'ituka' huidọnig
ọ'ẹnok huakka'ada oknopọẹhue'dik ọ'nika'apo. Kentaj hua-
knopọẹ'erinayo nama'da yoknopọikay ahue'dik ọ'neapo.

10

1 Israel aratbuta Cristotaj kanoknopọẹ'po kenpa'ti Diosa dakhuea'
e'ka' kamanopoyare'po do'hued huanopoya'da huakka'nanada ijpakpo
on'nigtiona'pakika'ne, egomey pogomey. 2 Israel aratbuta Diostaj
huakka' e'pakada kenda Diosa o'paknigtaj nopọẹhue'da ọ'ne. Kenda
e'manopọẹạ'ta' ijpaki. 3 Diosa dakhuea' e'ka' a'bakkahueaya'po
"huadakda mo'ẹne," Diosa a'manaya'po Israel aratbuta Cristotaj
oknopọẹ'dik ẹ'ẹạda nopọgkahue' ọ'nika'. Oro'omey huadakda
ọ'ẹne. Moisésenba' daka' o'nigpẹika'nok "huadakda mo'ẹne,"
Diosa mona'apone. Israel aratbuta nama'da on'nopọika'po Diosen
Cristotaj eknopọẹ'ta' pakhue' ọ'nika'. 4 Moisésen e'mana' hua'a
Cristoa aya'da o'nigpẹika'uyate. Aratbuten dakhuea' e'ka'taj
o'manigbuey'uyate. Moisésenba' konig dakhuapada o'ka'uyatenok
oy Cristotaj huaknopọẹ'eritaj Diosa dakhuea' e'ka' o'bakkahuea'po
"huadakda mo'ẹne," o'mana'ika'.

5 "Huadakda mo'ẹne," Diosa kamane'po "Moisésenba' aya'da hua'a
nigpẹika'dik yanika'. Sigpi' dakhuea' kahue'dik yanika'." Moisésa
e'madoya'uyate'tada kenda kikahue'dik ọ'ẹne. 6 Diosa dakhuea'
e'ka' kabakkahue'po "huadakda mo'ẹne," kamane'po Cristotaj
oknopọẹpo "Cristotaj atotiakya'po kurudyọ be'api' behuikdik ọ'ẹạpo"
nopọẹhue' ọ'ẹne. 7 Kenpa'ti, "Soroktoya' Cristotaj a'noyhuadạya'po
be'api' hua'dik ọ'ẹạpo," nopọẹhue' ọ'ẹne. Cristo huakudaka'da
ẹẹ'tada Diosa o'noyhuadạ'uyate. 8 "Huadak hua'a mo'pẹẹdepo
mo'batia'pakpo huanopoya' mo'nopọẹde." Apagba'a oa'. Aratbut
kanoknopọẹ'po kenda huadak hua'a o'manmadikikay 9 "Jesús oro'en
Huairi ọ'ẹ," aratbuttaj e'mana'nayo kenpa'ti Diosa huakudaka'da
ẹẹ'tada Jesústaj o'noyhuadạ'uyate huanopoya'da eknopọẹ'nayo Diosa
oro'en dakhuea' e'ka' bokkahuea'po mo'nopo'yarea'apone. Diosere
o'noeonhuahuika'apone. 10 Huanopoya'da Cristotaj oknopọẹnok Diosa
dakhuea' e'ka' bokkahuea'apone. Kenpa'ti Jesucristotaj yoknopọẹy
o'mana'nok Diosa mo'nopo'yarea'apone.

11 "Aya'tada Cristotaj huaknopọẹ'eritaj Diosa dakhuea' e'ka'
o'bakkahuea'po 'huadakda mo'ẹne,' o'mana'aponok huaknopọẹ'eria
nama'da yoknopọikay nopọẹhue'dik ọ'neapo." Apagba'te kenpa' oa'.
12 Aya' Cristotaj huaknopọẹ'eri judío ehue' huaknopọẹ'eritaj judío
huaknopọẹ'erieretaj Diosa dakhuea' e'ka' o'bakkahuea'po "Huadakda
mo'ẹne," o'mana'aponok Diostehuapa' konigti ọ'ne. Judío huaknopọẹ'eri
kenpa'ti judío ehue' huaknopọẹ'eri konigti ọ'ne. Dios kenomeyen
Huairi ọ'ẹ. Metinepahui' e'tiona'pakika'nayo Diosa o'matinepahui'po

o’bakkahuea’apo. 13 Kenpa’ti inpa’ Apagba’a oa’: “Menopo’yarea’,
dakhuea’ e’ka’ bekkahuea’, Cristo Huairi.” Aya’ada e’tiona’pakte Diosa
o’mapeedepo o’bakkahuea’apo o’manoeanhuahuika’apo. Apagba’a oa’.
14 Aratbuta Huairi Cristotaj oknopohue’ ee’nayo “metinepahui’, Cristo
Huairi,” onahue’dikda o’nika’. Kenpa’ti Jesucristoen huadak hua’a
peehuedda ee’nayo Jesucristotaj oknopohue’dik o’nika’. Jesucristoen
huadak hua’a huamanbatia’pakeri ehue’ ee’nayo Jesucristoen
peehue’dikda o’nika’. 15 Huamanbatia’pakeritaj Diosa ta’monahue’
ee’nayo Cristoen manbatia’pakhue’dik o’ne. Konigepo huadak hua’a
kan’manbatia’pake’po Diosa mo’ta’mona’ika’ne. “Jesucristoen huadak
hua’a on’diktotiakpo huamanbatia’pakeri ’urunanada o’ne.” Apagba’a
oa’.
16 Jesucristoen huadak hua’a huakka’ananada e’peeada eknopoe’ta’
pakhue’da o’nika’. “Diosen hua’a o’manbatia’pakika’nig sue’ada
o’noknopoe, Huairi.” A’nennanada Isaíasa oa’uyate. 17 Kenpa’ e’ika’ada
Jesucristoen huadak hua’a e’manbatia’pakte aratbut on’peedepo
oknopoe’dik ya’neapetpi’.
18 Jesucristoen huadak hua’a Israel aratbut aya’ada on’peede
o’nona’ne. Apagba’a inpa’ oa’uyate:

Huadariyo adtenanada meyopi’ aratbut o’nika’po Diosen hua’a
on’peede’uyate.

19 Diosa nog aratbuttaj o’manopo’yarea’apo. Kenda dapita’ Israel
aratbuta on’nopoe’uyate, o’nona’ne.

Opudomey Israel aratbuta do’taj eknopoe’ta’ pakhue’ mo’enok nog
aratbuttaj ijmatinepahui’apoy. Nog aratbut nopoehue’da
huaee’eri o’ne opudomey nama’da mo’nopoenig’a nog aratbutnayo
huadakda do’taj me’noknopoeaponok digaa’ mo’mahuadiayapet.
Moisésa kenpa’ Diosen hua’a o’mana’uyate. 20 Nog aratbuta do’taj
ukhue’ ee’pi’ me’noknopoeapone. Dios konig o’e moknopoea’
Diostaj onahued ee’pi’ Diosa o’maknopoea’apo. Isaíasa kenda
me’pukhue’ada Diosen hua’a o’mana’uyate.

21 Israel aratbuttaj o’tia’pakpo: “In aratbuta do’taj nigpeehue’da
mo’ika’ne. Do’taj moknopoebatikuyne. Aya’me’noeda yan’nopo’korea’,
onte’ti do’taj menigpeika’ o’manika’uynig’a.” Kenda Isaíasa Diosen hua’a
oa’uyate.

11

Suhue’tada Israel aratbuttaj a’manopo’yareaya’po a’manoeanhuahuikaya’po Diosa di’ o’maepo o’matinepahui’po o’baktie’ea’uyate.

1 Diosa ke’nen Israel aratbuttaj kenpa’da maenhue’ o’uyate, o’nona’ne.
Dokon Israel aratbutda ijjey. Abraham o’uyate do’hued adhuea’pane’.
Abrahamen huayayo Benjamín aratbutkon ijjey. Diosa do’taj enhue’
me’uyne. 2 A’nennada Diosa Israel aratbuttaj o’baktie’ea’uyate.
Do’hued aratbut me’taene Diosa o’maknopoika’po maenhue’da o’ika’.
A’nennada Elíasa Diostaj o’tiona’pakpo Israel aratbuttaj dakhuea’
o’bahuaa’uyate, Apagba’a oa’uyatenigtaj kenda mo’nopoene. 3 “Israel
aratbuta aya’da o’nen huamanbatia’pakeriomeytaj on’batiaraka’uyate,
Huairi. O’nen huid kutopakon kente Diostaj ’uhua on’nigarakika’po
on’nigmahuigika’nig ken kutopataj Israel aratbuta o’nenme’te.

Diosen huamanbatia'pakeri doyo'da ijnoey. Do'takon e'arakta'
mentipak." Kenpa' Elíasa e'tiona'pakte, 4 "Ehue', onyo'da noehue'
i̱'e̱ne. O̱'nayo'da do'taj di' ehue' o̱'e̱ne. Siete mil huabokereka do'taj
di' me'nene. Huata' ijmaktoe̱nok e'ketka' dios Baaltaj pakhue' o̱'nepo
Baaltaj huikudate tihuadhue' o̱'ne." Diosa Elíastaj oatokuyate. 5 Oy
kenpa'ti Israel aratbut huakka'mona Diostaj di' o̱'nepo Jesucristotaj
o'noknopo̱e̱nok. Kenomeytaj Diosa di' o'maepo o'matinepahui'po
Diosere kan'noeonhuahuike'po o'baktie'ea'uyate. 6 Diosa o'pakpo
huaknopo̱e̱'eritaj o'matinepahui'po dakhuea' e'ka' o'bakkahuea'po
o'baepo kurudya̱' o'manoeanhuahuika'apo. Aratbutada huadaknanada
e̱gkikak Diosa okkahueahue' o'maepo di' ehue' o'maepo baehue' o'mae.
Oro' huadak o'kika'nok konige̱po Diosa okkahueahue'dik mo'e̱ne
kenpa'ti ehue'dik mo'e̱ne. Kenpa' o'pakpo okkahuea'dik mo'e̱ne. Kenpa'
o'pakpo e'dik mo'e̱ne.
7 Diosa dakhuea' e'ka' bokkahue'po "huadakda mo'e̱ne," Diosa
mone'po Israel aratbuta on'pakonhuahuika'uynig'a kenda Diosa
o'paknig nopo̱e̱hue' o̱'nunhuahuika'uyate. Huakka'montaj Diosa
o'baktie'ea'po dakhuea' e'ka' o'bakkahuea'po "huadakda mo'e̱ne,"
o'mana'uyate. Nogomey Israel aratbuta oknopo̱e̱hue'ya ka'nike'.
8 "Israel aratbuttaj Diosa oknopo̱e̱hue'ya'taj o'maene'uynok Diostaj
oknoponkahue' o̱'nunhuahuika'uyate. Oydakon oknoponkahue'da
o̱'nika'. Diostaj konig ekpobigo̱nig o̱'nika'po kenpa'ti Diostaj pe̱e̱hue'dik
o̱'nika'apo." Apagba'a oa'. 9 Davidakon Israel aratbuttaj o'batia'pakpo:
Kirigayo̱' fiestate huakka'nanada aypo on'to̱e̱po on'bapika'po
on'mamay'ika'po Diostehuapa' huadakda o̱'e̱ne huata'da
nama'da on'tinopoi̱ka'po i̱dada on'mabueyapo. Huakka'nanada
on'tamaika'nok Diosa di' mo'e̱ne nama'da on'nopo̱e̱nig'a
Diosa castiga o'magka'apo. 10 Konig ekpobig o̱'nepo
Diostaj oknopo̱e̱hue'dik o̱'nika'po. Konig nog aratbuten
huanaba'nig huata'pite orogda o'nonbahuika'po pai'nanada
on'nopo'unhuahuika'apo. Davida Diosen hua'ate oa'uyate.

Nog aratbuttaj Diosa dakhuea' e'ka' o'bakkahuea'po o'manoeanhuahuika'apo.

11 Judíomey Jesucristotaj oknopo̱e̱hue' ene'pi' Diosa kenpa'da
maenhue' o'maeapo, o'nona'ne. Nogokpi' ya'noknopo̱e̱a̱pet.
Oyda judío huae̱'eriomey Jesústaj oknopo̱e̱hue' o̱'nenok nog
aratbutataj oknopo̱e̱'dik o̱'ne. Nog aratbut huaknopo̱e̱'eritaj Diosa
dakhuea' e'ka' o'bakkahuea'po "huadakda mo'e̱ne," o'mana'po
o'manoeanhuahuika'apo. Judío aratbuta nog aratbuttaj on'batiahuaypo
konigti Cristotaj eknopo̱e̱'ta' yan'pakapetpi'. 12 Judío aratbuta
Cristotaj oknopo̱e̱hue' o̱'nenok nog aratbutataj huaknopo̱e̱'eri Diosere
durugnanada o̱'neonhuahuika'apo. Nogok aya' judíomeya̱ Diostaj
e'nopo'korea'de'te onte'ti Diosensi'po o̱'nedepo nogi̱ti huakka'nanada
on'madurugpakonhuahuika'apo.
13 Opud judío ehue' huae̱'eriomeytaj o'nona'ne. Opudomeytaj
ka'maboroayike'po Diosa me'ta'mona'uynok huakka'nanada
ijpakpo opudomeytaj diga̱'nada on'boroayika'ne. 14 Opudomey
'urua'nanada Jesucristoen bo'kika'nigtaj huakka'mon do'hued judío
aratbut kan'tiahuaypo kenpa'ti kan'nopo'kore'po opudomeytaj
diga̱'da on'boroayika'ne. 15 Diosa judío aratbut oknopo̱e̱hue'

huaẹ'eriomeytaj o'maen'uyatenok aya'da nog aratbut on'nopo'korea'po Diosensi'po ẹ'dik ọ'ne. Nogok judíomey on'nopo'korea'depo kenpa'ti Jesucristotaj o'noknopọẹdepo huadaknanada ọ'ẹạpo. Konig e'buey e'manoyhuadọnig ken konig ọ'neapo. 16 Abrahamomey judío aratbuten adhuea'pane' Diosen aratbutda ọ'nepo Diosenyo'da ọgkika'uyatenok kenomeyen adhuea' huayayo Diosen aratbut ọ'nepo Diosenyo'da yạg'kika'apet. Kenda konig pan ọ'ne. O'nonbatia'pakapone. Judíomey pan Diostaj ọgka'po huakkuru pan ọgka'po Diostaj e'yokde'te huadakyo' Diosen ọ'ẹ. Aya' kendation pansot nog pan e'kade'te konigti aya'da huadakyo' ọ'ẹ. Diosen ọ'ẹ. Ken konig judío aratbut Diosen 'uruyo' yạ'neapet. Kenpa'ti huẹymey hua'ihuit huadakda ẹẹ'nayo aya' hua'opipi' huadakda ọ'neapo. Konigti Israel adhuea'pane' huadakda ọ'nuynok adhuea' huayayokon huadakda yạ'neapet. Diosenyo'da yạ'neapet.

17 Diosen judío aratbut konig olivo huẹymey ọ'ne. Olivo huatọẹ'eria hua'opi e'ay o'baktegạ'po o'maenpo nog ọhuẹy hua'opiada e'bakkudạk o'noe. Ken konig huakka' judío aratbut hua'opi ekteg konig ọ'ne. Opudomey nog aratbut huaknopọẹ'eri konig Diosen aratbutyo e'bakkudẹạnig mo'ẹạ'po Diosa mo'nopo'noeanhuahuika'ne. 18 "Oro'omey huaknopọẹ'eri huadakda ọ'ẹne. Judío oknopọẹhue' huạẹ'eri konig hua'opi e'baktegạnig dakhue'da ọ'ne." Kenpa' nopọẹhue' yanikati'. Opudomey nog aratbuta Abrahamomeytaj oknopọẹạhue' ẹ'ne'tada Abrahamomey Diostaj daka' o'noknopọika'uynok kenomeyere opudomeyạkon moknopọika'po kenda daka' yan'nopọẹ'.

19 "Hueretda olivo huatiote oro'omey nog aratbuttaj Diosa a'bakkudea'ya'po judío hua'opitaj Diosa o'baktegạ'uyate." Opudomey nog aratbuta yadapetpi'. 20 Dakamon mo'nopọẹ. Cristotaj oknopọẹhue' ọ'nenok Diosa judíomeytaj o'maen'uy. Opudomey judío ehue' ẹ'ẹạda kenyo'da Cristotaj moknopọika'nok Diosen mo'ịka'. Huadakda ọ'ẹy, huata'da tinopọẹhue' yanika'. Daka' yan'nopọika'. 21 Judío oknopọẹhue' huạẹ'eritaj Diosa matinepahuihue' ẹẹ'nayo oro'omeynayo huadakda ọ'ẹy opudomey nog aratbuta huata'da e'tinopọika'nayo kenpa'ti eknopọẹbatiknayo opudomeytakon matinepahuihue' mo'ẹạpone. 22 Diosa di'nanada o'maika'po o'matinepahui'ika' e'matinepahui'ika'pi' oknopọẹhue' huạẹ'eritaj ke'ponada castiga o'magka'apo. Oknopọẹhue' judío huạẹ'eriomeytaj o'maen'uy. Opudomey huaknopọẹ'eritanayo o'matinepahui'ika'de. Huadakda ọ'ẹy huata'da tinopọẹhue' ẹ'ịka'nayo kenpa'ti Jesústaj eknopọika'nayo Diosa mo'tinepahui'ika'apone. Diostaj eknopọẹbatiknayo Diosa castiga mogka'apone. Kenda daka' yan'nopọika'. 23 Diosen judío aratbut en'nopo'korea'nayo huaboa'da Cristotaj e'noknopọẹ'nayo Diosa o'matinepahui'apo. Teyda ọ'ẹpo hueretda olivotaj o'bakkudẹạ'apo. Ke'nen aratbut onte'ti o'maea'apo. 24 Opudomey Cristotaj huaknopọẹ'eri nog aratbutda mo'ẹpo konig dubayo olivo hua'opi ẹẹ'pi' hueretda ta'ba olivoyo Diosa mo'bakkudẹạ'uyne. Opudtapi' e'bakkudẹạ'nayo judío aratbut Diosen hueretda aratbuttaj dapita' Diosa o'bakkudẹạ'apo.

Israel aratbuttaj Diosa dakhuea' e'ka' o'bakkahuea'po o'manopo'yarea'po o'manoeanhuahuika'apo.

25-26 "Konig judío aratbuttaj Diosa o'magka'apo oro'omeyạ daka' o'nopọẹne." Opud nog aratbut nama'da nopọẹhue' yanika'. Huakka'da

judíomey Jesústaj oy eknopo̱e̱'ta' pakhue' e'nunhuahuika'ada nogoknayo aya' huadik nog aratbuta Jesústaj o'noknopo̱e̱denok kenoknayo aya' judíomeya̱ o'noknopo̱e̱a̱po, kenda huaboa'da e'manopo̱e̱a̱'ta' o'pakne, egomey. Apagba'a oa'po:

Jerusalénya̱' Israel adhuea' huayayo huamanopo'yarea'eri o̱'e̱deapo.
Judío aratbuttaj o'manopo'korea'apo. Dakhuea' e'ka' o'bakkahuea'apo. 27 Kenda ijmana'uynig ijmanigka'apoy. Kenomeyen dakhuea' e'ka' ijbakkahuea'apoy. Diosa Israel aratbuttaj o'mana'uyate.

28 Huakka'nanada judío aratbuta Jesucristoen huadak hua'a eknopo̱e̱'ta' pakhue' o̱'nuynok opudomey nog aratbuta Jesústaj oknopo̱e̱'dik mo'i̱ka'po Diosensi'po mae'dik mo'e̱ne. Diosanayo judíoen adhuea'pane'taj o'baktie'ea'uyatenok judíotaj di'nanada o'maika'. 29 Abrahamen adhuea' huayayotaj ijbaktie'ea'depo ijmatinepahui'apoy. Diosa ona'uyate. Nogpa'dakon ahue' o̱'e̱a̱po. 30 Opudomey nog aratbutda a'nenda Diostaj nigpe̱e̱hue' e̱'nika'uytada oydakon judíomey nigpe̱e̱hue' o̱'nika'nok Diosa opudomeytaj mo'tinepahui'ika'ne. 31 Judíomey oyda Diostaj nigpe̱e̱hue' e̱'nika'tada konig Diosa mo'tinepahuika'ne nogok judíotakon o'matinepahui'apo. 32 Aya'tada konigti matinepahui'dik ka̱e̱'po "aya'ada konigti dakhuea' o̱gkika' aya'ada konigti nigpe̱i̱kahue' o̱'nika'," Diosa o'bahuaa'uyate.

33 Diosnayo huakka'nanada o'nopo̱i̱ka'. Huakka'nanada e'ka' o'nopo̱i̱ka'. Konig Diosa o'pakpo castiga o'magkadhuahuika'apo, konig Diosa nogomeytaj o'matinepahui'onhuahuika'apo, Diosa o'kika'nig, nopo̱e̱hue'dik o̱'i̱ka'ne oro'omey. 34 "Kenda Diosa o'nopo̱i̱ka'nig nopo̱e̱hue'da o̱'e̱ne. Diosa aya'da o'nopo̱e̱nok aratbuta Diostaj onmadikahue'dik o̱'e̱ne. 35 Diosa onte'ti mo'bayoke'popi' mo'nigke'popi' sigpi' Diostaj yokhue'dikda o̱'e̱ne." Diosba'a kenpa' oa'. 36 Diosa aya'nanada o'ka'uyate, aya'da o'tamaika'. Diosen aya'da o̱'nika'. "Dios 'urunanada o̱'i̱ka', huaboro'nanada o̱'i̱ka', huadaknanada o̱'i̱ka'." Aya'ada kadike'.

12

Diostayo'da mon'nigpe̱i̱ka'po mogkika'.

1 Daka'nanada o'nona'ne, egomey pogomey. Diosa di'nanada mo'i̱ka'po mo'tinepahuika'nok okkahuehue' mo'nika'po "Diosenyo'da i̱jjeonhuahuika'apoy. Diostayo'da ijnigpe̱i̱ka'apoy. Diosenyo'da ijkika'apoy." Huanopoya'da mon'nopo̱i̱ka'. Kenda Diosa o'pak. 2 Konig oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eria on'nopo̱i̱ka'nig o̱gkika'nig konigti kikahue' mo'nika'. Nogpa'da mon'nopo̱i̱ka'. Diosa o'pakika'nig mon'nopo̱i̱ka'po mogkika'. Kenda huadakyo'da, kenda Diosa o'paknig mogkika'.

3 Jesucristoen huamanmadika'eri i̱jje̱po daka' on'boroayi': Huairi ehue' e̱'e̱a̱da huairi i̱jje̱y nama'da nopo̱e̱hue' yanikati'. Huadakda ehue' e̱'e̱a̱da huadakda i̱jje̱y nama'da nopo̱e̱hue' yanika'. Opuda̱da daka' yan'nopo̱i̱ka'. Diostaj 'urua'da oknopo̱i̱ka'po Diosen huadakda kika'dik o̱'e̱ne, daka' nopo̱i̱ka'dik o̱'e̱ne. 4 Hua̱so̱' nogtida e̱e̱'pi' huaba' hua'i huabopi hua'opi huakpo hua̱'o̱j huakitta' nogda nogda hua̱so̱'a̱ o'to̱e̱po nogso̱'tida e̱'e̱a̱da huaba'a o'baa', hua'ia o'hua'ika'ne, huakpoa o'tiahuayika'ne, huakitta'a oa'pakika'ne. 5 Ken konig oro'omey huaknopo̱e̱'eri huakka'nanada e̱e̱'pi' Cristotaj oknopo̱e̱po Cristoen

nogso̱’tida o̱’i̱ka’ne. Huayahuaya o’baotika’ne. Huayahuaya nogso̱’tida
o’maika’ne.
6 Diosen Noki̱re̱ga̱ mo’nopo’to̱e̱nok kenpa’ti Diosa mo’nopo̱e̱a̱’nok
nogda nogda Diosen kika’dik o̱’i̱ka’ne. Nog huaknopo̱e̱’eri huama’buytaj
a’batihuapokya’po nogda nogda nigkika’dik o̱’i̱ka’ne. Diosen hua’a
Diosa oro’taj e’manopo̱e̱a̱’nayo Diostaj daka’ oknopo̱e̱po daka’
mon’manbatia’pakonhuahuika’. 7 Kan’mantihuapoke’po Diosen
Noki̱re̱ga̱ e’tihuapoknayo nog aratbuttaj daka’ mon’mantihuapokika’.
Apagba’ kan’manmadikike’po Diosen Noki̱re̱ga̱ oro’taj e’tihuapoknayo
daka’ mon’manmadikika’. 8 “Yan’nopo’korea’, Diostaj yan’nigpe̱i̱ka’.”
Aratbuttaj kan’maboroayike’po Diosen Noki̱re̱ga̱ e’tihuapoknayo
’urua’da mon’maboroayika’. Huakupepi’ e̱’ta̱e̱’nayo durugteda pai’da
hua̱e̱’eritaj mon’bayokika’. Huaknopo̱e̱’eritaj huabatioka’eri e̱e̱’nayo
daka’ yan’batiokika’. Pai’da aratbuttaj e’batihuapoknayo durugteda
mon’batihuapokika’.

Cristotaj oknopo̱e̱po Diosen ’urua’nanada mogkika’.

9 Daknopo’da mo’nepo huayahuaya di’ mon’maika’. Dakhuea’ e’ka’
mon’tinosikpo huadakyo’da mogkika’. 10 Konig huama’buytanig konig
huidpotanig di’ o’maika’ne konigti nog huaknopo̱e̱’eritaj huayahuaya
di’da mon’maika’. Noga̱nayo huadak oa’ huadak o’kika’ huayahuaya
mon’matinopo̱i̱ka’po mon’bahuaa’ika’.
11 Batikhue’ada Diosen diga̱’da mogkika’. Diga̱’da Diostaj
mon’eretpakpo mogkika’.
12 Durugnanada Diosere o’noeonhuahuika’apone du-
rugteda mon’nopo̱i̱ka’. Pai’da e’nopo’e̱nayo batikhue’da
mo’noknopoeonhuahuika’. Batikhue’da mon’tiona’pakonhuahuika’.
13 Pai’da e̱’e̱a̱da huaknopo̱e̱’eri huama’buytaj aypo yudtapi’ huaku-
pepi’ mon’bayokika’. Nogbaya’ huama’buy e’tiaknayo mon’baedpo
kan’taye’po aypo a’batobapeya’po mon’baika’.
14 Oro’omey Cristotaj huaknopo̱e̱’eri o̱’e̱nok huakka’mona
bo’huadiaypo dakhuea’ mogkika’apone. “Diosa kamatinepahuie’po,”
mon’mationa’pakika’. Kenomeytaj dakhuea’ bahuaahue’ada
mon’mationa’pakika’.
15 Cristotaj huaknopo̱e̱’eri huama’buy durugda o̱’nenok kenomeyere
mon’durugpakika’. Huama’buy en’huikte a’manopo’noeyaya’po
kenomeytaj mon’manoeynoeyonhua’.
16 Huayahuaya dig bahuahuayhue’ mo’nika’. Huayahuaya daka’
mon’mato̱i̱ka’. “Donayo huadakda i̱ji̱kay,” huata’da tinopo̱e̱hue’
mo’nika’. Pai’da hua̱e̱’eri huama’buytaj mon’bapakika’. “Donayo
huakka’da ijnopo̱e̱y,” nopo̱e̱hue’ mo’nika’.
17 Oro’taj be’api’ dakhuea’ e̱gka’nayo kentaj kenpa’ti dakhuea’
o̱gkahue’ mo’nika’. Aya’ bakpoteda huadakyo’ mogkika’. 18 Nogtaj
nogtaj maboyhue’ mo’nika’. Manoeya̱’dik e̱e̱’nayo huayahuaya
yan’manoeynoeyika’. 19 Be’api’ dakhuea’ e̱gka’nayo kenpa’ti dakhuea’
magkahue’ mo’nika’, huadi’ egomey pogomey. Diosa castiga kamagke’.
“Aratbuta dakhuea’ e̱gka’nayo do’huataj castiga ijmagka’apoy,” Dios
Huairia oa’uyate. 20 Kenpa’ti “Ontaj dakhuea’ huaka’eria aypota’ e̱e̱’nayo
yan’bayokikati’. Maymaya̱’ ea’nayo hue̱’e̱y yan’mamaya’ikati’. Ken
konig e̱gkika’nayo nama’da dakhuea’ yo̱gkamey on’nopo̱e̱po kokbeda̱’da

on’pakpo on’bira’apo,” Apagba’a oa’uyate. 21 Nogạ dakhuea’da
ẹgka’nayo kentaj mahuạdiayhue’ mo’nepo huadakda mogkika’.

13

1 Dios Huaboro’ Huairi ọ’ịka’po gobierno huairitaj o’baktie’ea’ika’nok
gobierno huairitaj nigpẹịka’dik mo’nika’. 2 Gobierno huairitaj
nigpẹẹhue’ ẹẹ’nayo kenpa’ti Diostaj nigpẹẹhue’ ẹẹ’onigti ọ’ẹne.
Dakhue’ o’ka’nok gobierno huairia castiga mogka’apone. 3-4 Huadakda
e’kika’nayo gobiernoen sorotatataj me’pukhue’dik ọ’ịka’apone.
Dakhuea’ eka’nayo huairitaj nigpẹẹhue’ ẹẹ’nayopi’ gobierno huairien
sorotatataj me’pukdik ọ’ẹạpone. Gobierno huairia oro’omeytaj
kan’batiokike’po kan’batihuapokike’po Diosa o’baktie’ea’uyatenok
huadakda mogkika’. Huadakda o’kika’po huairitaj me’pukhue’
ọ’ịka’apone. “Huadakda boka’ne,” huairia monika’apone. Kenpa’ti
gobierno huairi dakhuea’ huaka’eritaj castiga kan’magkike’po Diosa
o’baktie’ea’uyatenok dakhuea’ eka’nayo me’pukdik ọ’ịka’apone.
5 Konigẹpo castiga ọgkahue’ mo’ẹpo gobierno huairitaj mon’nigpẹịka’.
Kenpa’ti gobierno huairitaj e’nigpẹịka’ huadakda ọ’ẹ mon’nopọẹpo
mon’nigpẹịka’. 6 Gobierno huairi konig Diosen huanaba’ Diosa o’paknok
aratbuttaj on’batihuapokika’. Konigẹpo gobierno huairitaj huakupe
bayokika’dik ọ’ẹne.
7 Gobierno huairitaj dehuea’ ẹẹ’nayo mon’bayokika’. Gobiernoen
huakupe huạtạẹ’eria huakupe beyok ena’nayo mon’yokika’. Huairi
huadakda ẹgkika’nayo huadakda ọ’ẹ mon’tinopọẹpo huadak o’kika’
mon’huaa’ika’. 8 Nogtaj ijhue’da dehuehue’ mon’maika’. Huayahuaya
di’ mon’maika’. Huayahuaya di’ e’maika’nayo aya’ konig Diosen hua’a
o’nigpẹịka’ne. 9 “Nogen huạtọẹ’taj bakdejhue’ yanika’. Nogtaj barakhue’
yanika’. Berehue’ yanika’. Nogtaj da bahuaahue’ yanika’. Nogen
katepi’ en’tạẹ’ eretpakhue’ yanika’.” Diosen hua’a ọ’ẹnok “Huakka’
huata’da di’ mo’ịka’nig konigti huayahuaya di’da yan’maika’,” ken konig
e’kika’nayo aya’ Diosen hua’a o’kika’pone. 10 Huayahuaya di’nanada
e’maika’nayo nogomeytaj dakhuea’ magkahue’ ọ’ẹạpone. Ken konig no-
gomeytaj di’ e’maika’nayo aya’ Diosen hua’a o’nigpẹịka’po dakhuapada
o’kuhuitika’ne.
11 A’ti Cristoa bo’huahuarakdeaponok huayahuaya di’da mon’maika’.
O’tiakdeaponok konig e’tayonig ẹ’ịkada mon’maboato’po onte’ti
Cristoen digạ’ mogkika’. Cristoa oro’omeytaj a’batobehuikya’po ịda
bo’huahuarakdeapone. 12 Oy ịyọ huadariyo aratbut on’maika’po konig
sikkịrẹgyạ’ huakka’nanada dakhuea’ ẹgkadhuahuikade’te a’ti Cristo
o’huarakapopo huame’nonig ọ’ẹạpo. Konig aratbut sikkịrẹgyạ’ dakhuea’
ọgkika’nig mon’batik. Konig huame’noete huadakda huakika’erionig
huadakda mogkika’. Huadak e’kika’ konig oro’en huatioka’pẹgọnig
onte’ti dakhuea’ kikahue’ ọ’ẹạpone. 13 Konig huame’noete aya’ada
etiahuayika’te oro’omey Cristotaj huaknopọẹ’eri huadaka’da mogkika’.
Fiesta ẹẹ’te digạ’ bapehue’ mo’nika’, huakka’ huamai’huẹ mayhue’
mo’nika’, okkudạhue’ mo’nika’. Nogtaj nogtaj bakdejhue’ mo’nika’.
Dakhuea’ kikahue’ mo’nika’. Maboyhue’ mo’nika’. Kenpa’ti dig
mahuanopọẹhue’ mo’nika’. 14 Huairi Jesucristoa opudomeyen huanopo’
mo’nopo’tọẹnok kenda Jesucristo o’pakika’nig mogkika’. Konig oro’en
huanopo’a dakhuea’ e’ka’ta’ o’eretpakika’nig nopọẹhue’ mo’nika’po
kikahue’ mo’nika’.

14

Nog huama'buy nogpa'da kika'dik o̱'ne e'matinopo̱e̱'ada dakhue' o̱gkika' bahuaahue' mo'nika'.

1 Opudomeyere huakka'da huama'buy huaknopo̱e̱'eri o̱'nika'.
Huakka'mon aya' Jesucristoen huadak hua'a nopo̱e̱hue' o̱'nepo
nogpa'da Diosen o̱gkika'. "Nama'da mo'nopo̱e̱po," maboyhue'
yanika'. 2 Huakka'da huaknopo̱e̱'eri aya' aypo huaenpi' bape'dik
o̱'e̱ne on'nopo̱i̱ka'. Nogomeya̱nayo aya' Cristoen hua'a daka'
nopo̱e̱hued o̱'nepo aypoyo'da bape'dik o̱'e̱ne on'nopo̱i̱ka'. 3 Opudomey
huaknopo̱e̱'eri aypo huaenere bapika'dik o̱'e̱ne huanopo̱e̱'eria
aypoyo'da huabape'eritaj batibiraehue' yanika'. Kenpa'ti opudomey
aypoyo'da huabape'eria aypo huaenere huabape'eritaj "dakhuea'
o̱gka'," bahuaahue' yanika'. Aypo huaenere huabape'eritaj Diosa
o'bae'ika'. Kenpa'ti aypoyo'da huabape'eritaj Diosa o'bae'ika'.
4 Oro'omey huaknopo̱e̱'eri konig Diosen huanaba' o'maepo "dakhuea'
o̱gka'," nog Diosen huanaba'taj bahuaahue' mo'nika'. "Dakhuea'
o̱gkika'," "huadakda o̱gkika'," Diosayo'da bahuaa'dik o̱'e̱po kenpa'ti
huadak ka̱gkike'po Diosa batihuapokika'dik o'mae.

5 Kenpa'ti sábadote baahue' o̱'e̱po tiona'pakika'dik o̱'e̱ne huakka'mona
on'nopo̱i̱ka'. Nogomeynayo judíoen fiesta huame'noete e'tiona'pakta'
pakhue' o̱'nika'. Aya'me'noeda konigti o̱'e̱nok aya'me'noeteda Diostaj
tiona'pakdik o̱'e̱ne on'nopo̱i̱ka'. Sábado baahue'da e'tiona'pakta'
e'paknayo kenda ya̱g'kika'. Sábadopi' nog judíoen fiesta huame'noete
e'baa'ta' e'paknayo kenda ya̱g'kikati'. 6 Dios Huairi 'urunanada o̱'i̱ka'
aya'ada kanoknopo̱e̱'po huakka'mona sábadote baahue' o̱'nika'po
on'tiona'pakahuadika'. Kenpa'ti Dios Huairi 'urunanada o̱'i̱ka' aya'ada
kanoknopo̱e̱'po nogomeynayo sábadotepi' on'baa'po aya'me'noeteda
on'tiona'pakika'. Kenpa'ti Dios Huairi 'urunanada o̱'i̱ka' kanoknopo̱e̱'po
huakka'mona dakiti Dios on'tiona'pakdepo aypo huaenere on'bape'ika'.
Dios Huairi 'urunanada o̱'i̱ka' kanoknopo̱e̱'po nog huakka'mona dakiti
Dios on'tiona'pakdepo aypoyo'da on'bape'ika'.

7 Diostehuapa' aya'da kika'dik o̱'e̱ne. Katepi' Diosa o'pakika'nig
kika'dik o̱'i̱ka'ne. Katepi' oro'omey huata'da o'pakika'nig kikahue'dik
o̱'i̱ka'ne. Kenpa'ti Diosa o'paknok o'bueyapone. 8 Kenpa'ti oro'omey
o'noepo Jesucristo Huairitaj o'nigpe̱i̱ka'ne. Jesucristo Huairi o'paknok
o'bueyapone. O'noepo Diosen o̱'e̱ne. E'bueypi' Diosen o̱'e̱ne o'nopo̱e̱ne.
9 Oro'omey e'manoete oro'en Huairi a̱'i̱kaya'po kenpa'ti e'mabueyte
oro'en Huairi a̱'i̱kaya'po Cristoa mo'nigbuey'uyate. Onpa'ti Diosa
o'noyhuada̱'uyate.

10 Dakhuea' o'ka' huama'buytaj huaahue' mo'nika'. Huama'buytaj
batibiraehue' mo'nika'. Nogok aya'ada Cristotaj tikupobo'dik o̱'e̱a̱pone.
Dakhuea' e'kika'nayo Cristoa kenda mona'apone. 11 Apagba'a inpa' oa':

Ijnoeonhuahuikay, buttida ijjay. Do'taj aya'ada huikudate mentibahuadpo "Cristoyo'da Dios Huairi o̱'e̱," me'nona'apone. Kendation buttida ijjay. Dios Huairia oa'.

12 Nogok Dios Huairitaj o'tikupobopo huama'buytaj e'batibirae'uy'nayo
"dakhuea' o'kika'," huama'buytaj e'bahuauy'nayo kenda Dios Huairitaj
ona'dik o̱'e̱a̱pone.

Huama'buytaj dakhuea' tokahue' ạ'ẹyạ'po daka' mon'nopọẹpo huadakyo' mogkika'.

13 Konigẹpo "dakhuea' o'ka'," Cristotaj huaknopọẹ'eri huama'buytaj huidpotapi' huayahuaya bahuaahue' mo'nika'. Huama'buytaj dakhuea' batokahue' ạ'ẹyạ'po huadakyo' mogkika'. 14 Konig Jesucristo Huairitaj huaknopọẹ'eri ịjjẹpo aya'da huaen aypopi' huadak ọ'ẹnok bapika'dik ọ'ẹne doa e'nopọẹ'tada "huaen huakyaripi' donayo bapehue'dik ịjjẹy," nogạpi' en'nopọẹ'tada do e'bape'nayo kentehuapa' dakhue'da ọ'ẹ. 15 Kenda huaenpi' huama'buya bapehue'dik ịjjẹy on'nopọika'nig oro'omeyạ e'bapika'nayo huama'buytaj dakhuea' e'batoka'nayo ke'nakon e'bape'nayo dakhuea' ọgka'apo. Konigẹpo huama'buytaj di' maehue'dik ọ'ẹạpone. Kenomey huaknopọẹ'eri huama'buytakon a'manopo'yareaya'po Jesucristoa o'manigbuey'uyate. Ken huaen huama'buy bapehue'dik ọ'ẹpo oknopọẹbatikhue' ka'ne'po ken huaen bapehue' mo'nika'. 16 Dakhuea'da ọgka' huaahue' mo'ịke'po konig kika'dik ọ'ẹne e'nopọạda kikahue'dik ọ'ịka'ne. 17 Diosensi'po ọ'ẹpo Jesucristo Huairitaj oknopọika'po "in huaen bape'dik ọ'ẹne," "nog huaen bapehue'dik ọ'ẹne," kirigạyọ' nopọẹhue' ọ'ịka'ne kenpa'ti "in huamai' mai'dik ọ'ẹne," "nog huamai' mayhue'dik ọ'ẹne," kirigạyọ' nopọikahue' ọ'ịka'ne. Diosensi'po ọ'ẹpo Jesucristo Huairitaj oknopọika'po Diosen 'urua'da e'kika', huadakyo'da e'kika' kirigạyọ' mon'nopọika'po mogkika'. Kenpa'ti Jesucristo Huairitaj oknopọẹpo o'eretdi'pakpo huayahuaya di' mo'maepo mo'manoeyika'. Kenpa'ti Jesucristo Huairitaj oknopọẹnok Diosen Nokịrẹgạ mo'nopo'durugpakika'ne. 18 Ken konig Cristotaj o'nigpẹikapo Diostaj o'durugpakika'ne. Kenpa'ti "huadakda ọgkika'," aratbuta bo'huaikapone.

19 Huama'buy huayahuaya di' a'maikaya'po huayahuaya a'manoeya'ikaya'po huadakyo' e'kika' mon'eretpakika'. Kenpa'ti huama'buy nogịti nogịti Jesucristo Huairitaj kanoknopọike'po 'urua'nanada e'kikata' mon'pakika'. 20 Nog huaknopọẹ'eri huama'buy huaenpi' bapehue'dik ọ'ẹne yan'nopọẹtpi' oro'omeykon bapehue' mo'nika'. Oro' e'pe'nayo oro'taj on'tiahuaypo yan'bapeapetpi' konigẹpo onte'ti Cristotaj ya'noknopọẹbatikapetpi'. Konigẹpo huaen huadakda bape'dik ẹẹ'pi' bapehue' mo'nika'. Huama'buytaj dakhuea' batokahue' mo'nika'. 21 Oro'omey huaen o'pe'nok huamai'huẹ o'mai'nok katepi' o'ka'nok huama'buyakon dakhuea' eka'nayo eknopọẹbatiknayopi' dakhue'da ọ'ẹ. Onte'ti huaen bapehue' mo'nika'. Huamai'huẹ mayhue' mo'nika'. Nogded manigkahue' mo'nika'. 22 Aya' huaenda bape'dik ọ'ẹne o'nopọẹtpi'. Katinig mai'dik ọ'ẹne o'nopọẹtpi'. Oro'anayo Diostayo'da daka' mo'noknopọika'. Dakhuea' kikahue' ọ'ẹne o'nopọẹdepo durugda ọ'ẹạpone. 23 Ken huaen bapehue'dik ọ'ẹne e'nopọạda e'bape'nayo dakhuea' o'kay o'nopọẹạpone. Katepi' e'ka'ta' o'pakpo dakhue' ọ'ẹ e'nopọạda eka'nayo Diostaj dakhuea' o'ka'ne.

15

Huama'buy nogịti kanoknopọike'po mon'batihuapokika'. Oro'enda o'pakpo kikahue' mo'nika'.

1 Huakka'mona huama'buy kenda huaen bapehue'dik ọ'ẹne on'nopọika'. Oro'omey huaen bape'dik ọ'ẹne daka' o'nopọẹpo kenomey nogịti Diostaj kanoknopọike'po mon'batihuapokika'. Oro'tehuapayo'da

kikahue' mo'nika'. 2 Kenomey kenda huaen bapehue' o̱'nika'nigtaj nogi̱ti
huadak ka̱gkike'po, nogi̱ti Cristotaj kan'nigpe̱ike'po, kanoknopo̱ike'po
mon'batihuapokika'. 3 Cristo huata'da a'durugpakaya'po kahue'
o̱'i̱ka'uyate. Diosenyo'da e'kika'tada "Aratbut Diostaj on'huadiaypo
do'taj bo'tidi'kika'apone" Apagba'te kenpa' oa'. 4 Oro'omeytaj
kan'manmadikike'po Apagba' mo'nigmadoya'uyate. Kenpa'ti
Apagba'taj o'pe̱ika'po pai'da o'nopo'e̱po oknopo̱e̱batikhue' o̱'i̱ka'ne.
O'nopo'noeypo Cristo e'tiakte e̱kpo̱e̱' o'nigunhuahuika'ne. 5-6 Oro'omey
pai'da e'nopo'e̱te Diosa moknopo̱e̱a̱'i̱ka'ne, mo'nopo'noeya̱'ika'ne,
kenpa'ti Jesucristoa o'paknok huayahuaya mo'manoeynoey'ika'ne.
Konige̱po Jesucristoen Diostaj Jesucristo Huairien Apagtaj oro'omeya̱
onokteteyo' "huadaknanada i̱'e̱ne," "'urunanada i̱'e̱ne," "dakiti Dios"
mo'nonika'.

"Yan'nopo'korea' Cristotaj yanoknopo̱e̱'." Pablo Cristoen huata'moneria judío ehue' hua̱e̱'eritaj o'manbatia'pakika'uyate.

7 Konig Jesucristoa oro'omeytaj di'da mo'e̱po mo'bae'uyne konigti
huaknopo̱e̱'eri huama'buytaj huayahuaya di'da mo'nepo mon'bae'ika'.
"Dios 'uruda o̱'e̱. Dios huadakda o̱'e̱," huakka'ada kanoknopo̱e̱'po
huayahuaya di'nada mon'bae'ika'. 8 "Opudomeytaj kabatihuapokike'po
Cristotaj ijmanigta'mona'apoy." Diosa judío adhuea'pane'taj
o'mana'uyate. Diosen hua'a buttida o̱'e̱ kamanopo̱ike'po kenpa'ti
Diosen hua'a a'kaya'po judíotaj a'batihuapokikaya'po Cristo o'tiakuyate.
9 Kenpa'ti "Dios huakka'da mo'matinepahui'po Cristotaj oknopo̱e̱denok
Diosa oro'en dakhuea' e'ka' bokkahuea'uyne. Dios huadaknanada
o̱'i̱ka'." Judío ehue' hua̱e̱'eri aratbutakon kan'batia'pakike'po Cristo
o'tiakuyate. Apagba'te inpa' o'madoya'uyate:

Judío ehue' hua̱e̱'eri en'maete "Dios huadakda o̱'i̱ka'. Diosa
o'matinepahuika'," ijja'apoy. Diostaj ijbatadi'kea'apoy. Diostaj
dakiti ijja'apoy. Apagba'te kenpa' Cristoa oa'uyate.

10 Nog Apagba'te inpa' oa':

Judío aratbutere yan'durugpakika' Diosa nog aratbuttaj o'mana'uyate.

11 Nogyo̱ Apagba'te inpa' oa':

"Dios 'urua'nanada o̱'i̱ka'," "'Uruda Huairitone' o̱'i̱ka'," Aya' nog aratbuta
aya'baya'da yan'tia'pakikati'.

12 Isaíasakon inpa' o'madoya'uyate:

Isaíen adhuea' huayayo huakka'da o̱'neapo. Nogtiada Huakhuairi
o̱'e̱a̱po. Nog aratbutenbeta' Huairi o̱'e̱a̱po. Nog aratbut ken'taj
huakka' on'pakapo. Kentaj o'noknopo̱ika'apo. Apagba'te kenpa'
oa'uyate.

13 Diosa 'urua'nanada mogkadhuahuika'apo buttida o'ika'nok Diostaj
daka'nanada moknopo̱ike', Cristotaj moknopo̱e̱po mo'durugpakike'
kenpa'ti mo'noeyi̱ke'. Diosen Noki̱re̱ga̱ teyda monopo'to̱e̱nok Diosa
'urua'nanada bokadhuahuike', nogi̱ti nogi̱ti daka' kanoknopo̱ike'po. Ij-
tiona'pakikay.

14 Opudomey Cristotaj huaknopo̱e̱'eri konig do'hued huama'buy
konig do'hued huidpo mo'e̱po huadaknanada mo'e̱po, huayahuaya
di' mo'maika'ne. Huakka' Cristotaj moknopo̱e̱po huayahuaya
manmadikika'dik mo'i̱ka'ne. Do kenda daka' e'nopo̱e̱pi' 15 Diosa
me'ta'mona'nok in beroba'te okkahuehue'da ka'ne'po daka'
on'boroaypo on'nigmadoya'ne. 16 Nog aratbuttaj Jesucristoen huadak

hua'a kamanbatia'pakike'po Diosa me'tinepahui'po me'ta'mona'uyne.
Nog aratbuta Jesucristotaj o'noknopo̱e̱nok Diosen Nokı̱re̱ga̱
o'manopo'to̱e̱po Diosa bae'dik mo'maeapone.
17 Jesucristotaj yoknopo̱e̱po Diosen 'urua'nanada ijman-
madikika'nok huakka'ada judío ehue' hua̱e̱'eria on'nopo'korea'depo
Diostaj on'nigpe̱ı̱ka'. Konige̱po durugda ı̱jı̱kay. 18 Cristoa
me'nopo'toeonhuahuika'nok Jesúsen huadak hua'a ijmanba-
tia'pakonhuahuika'uy. Konig Diosayo'da kika'dik o̱'e̱nig 'urua'nanada
ijkika'uynok huakka'ada nog aratbuta Cristotaj o'noknopo̱ı̱ka'po
Diostaj on'nigpe̱ı̱ka'. 19 Diosen Nokı̱re̱ga̱ be'teypaka'nok
Diosonig 'urua'nanada ijkika'uy. Ijbayarea'ika'uy. Ken konig
Jesucristoen huadak hua'a huabada ijmanbatia'pakonhuahua'po
Jerusalénya̱'kon huaboa'da ijmanbatia'pakonhuahua'po nogbaya'
nogbaya' bidteda Ilírico huadaribayo Jesucristoen huadak
hua'a daka' ijmanbatia'pakonhuahuika'uy. 20 Ke̱ya̱' nogomey
Cristoen huadak hua'a on'manbatia'pakdenok on'nopo'korea'depo
Jesucristotaj o'noknopo̱e̱denok, ke̱ya̱' do'hua Cristoen huadak hua'a
manbatia'pakhue' ı̱jje̱mey. Ke̱ya̱' aratbut Cristoen huadak hua'a
pe̱e̱hued e̱e̱'ted ijpakpo ijmanmadikikay. 21 Kenda Apagba'te oa'nig
ijkikay.
Aratbuta Cristotaj tipe̱e̱hued o'neonhuahuika'depo on'tipe̱e̱a̱po. Cristo-
taj o'noknopoenka'apo. Apagba'te kenpa' oa'uyate.

Romayo ijhua'apoy, Pabloa o'nopo̱e̱'uyate.

22 Romayo opudomeytaj e'mata̱'unhua'ta' ijpakika'nig'a nog aratbutte
huakkuru hua'dik ı̱jje̱'uy. Jesucristoen huadak hua'a pe̱e̱hued
hua̱e̱'eritaj huakkuru hua'dik ı̱jje̱'uy. Konige̱po opudomey Roma
hua̱e̱'eritaj huahuahue'dik ı̱jju̱y. 23 Oynayo nogbaya' nogbaya'
ijmanmadikadhuahuika'depo aya' ijka'depo huakka' huabayok ijhue'da
opudomeyere e'mata̱'unhua'ta' ijpakonhuahuika'depo 24 Españayo
ijtiakonhuahua'po opudomeytaj ijmata̱'ı̱ka'apoy, ijnopo̱e̱y. Opu-
domeyere e'durugpakonhuahua'de'te do'taj men'tihuapokpo Españayo
menta'mona'. 25 Oyednayo Jerusalényo̱ ijhua'apoy. Pai'da e̱'e̱a̱da
huama'buy huaknopo̱e̱'eritaj huakupe ijtohua'apoy. 26 Macedonia
huaknopo̱e̱'eria kenpa'ti Acaya huaknopo̱e̱'eria Jerusalényo̱ pai'da
hua̱e̱'eri huama'buytaj huakka' huakupe a'manigta'monaya'po
on'eretpakpo on'bayokikame'te. 27 Jerusalénya̱' judío huama'buya
huakkuruda Jesucristoen huadak hua'a Macedonia hua̱e̱'eritaj
on'manbatia'pakonhuahuika'uyatenok Macedonia judío ehue'
huaknopo̱e̱'eria konig dehuea' on'maepo Jerusalényo̱ huama'buytaj
on'pakpo huakupe on'bayokikame'te. 28 Kenda ijkuhuitonpo huakupe
Jerusalényo̱ pai'da huama'buytaj ijbayokuddepo Españayo ijhua'po
opudomey Roma hua̱e̱'eritaj onta̱'unapet. 29 Opudomeyenbayo
e'tiakde'te Cristoa me'nopo'to̱e̱nok on'madurugpaka'apone.
30 Jesucristo Huairitaj moknopo̱e̱po Diosen kakike'po do'taj
bo'tihuapokpo Diostaj diga̱' men'tiona'pakika', egomey. Kenpa'ti Diosen
Nokı̱re̱ga̱ di'da mo'e̱a̱'nok diga̱'da men'tiona'pakika'. Daka' o'nona'ne,
egomey. 31 Judeaya' oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eritaj Pablotaj yatioka',
Dios, men'tiona'pakonhua'. Ken huakupe ijtohua'po ijbayoke'apoy.
Huama'buy Jerusalénya̱' durugteda ka'de'po men'tiona'pakonhua'.
32 Dios e'paknayo opudomeyenbayo durugteda yo̱kye̱a̱poy.

Durugtenanada opudomeytaj on'tiahuayapone. Opudomeyere
ijnopo'noeyapoy. 33 Diosa a'manopo'noeyaya'po opudomeyere kaike'.

16

Saludos o'manigdikta'mona'uyate.

1 Oro'omeyen huidpo, Febe, huadakda o'ika'po Cristoen
huaknopoe'eritaj o'tihuapokika'po Cencrea huakka' jakya'
o'batihuapokika'. 2 Konig Huairi Cristoa o'paknok Febetaj daka'
yade'ika', konig huama'buy huaknopoe'eritaj 'urua'da on'bae'ika'nig
konigti kentakon yade'ti'. Febe nogomeytaj doeretaj huakka'da
bo'tihuapokuynok katepi' Febe e'ka'te yan'tihuapokikati'.

3 Priscila Aquilaere doere Jesucristoen huadak hua'a
o'manbatia'pakika'po o'manmadikika'uy. Priscilataj Aquilataere do'hua
saludos ijmanigdikta'monay. 4 Do'taj on'tioka'po mo'bueyay'uyne.
Konigepo kenomeytaj dakitia' ijmanikay. Kenpa'ti aya' judío
ehue' huae'eri huama'buya dakiti on'manika'. 5 Huaknopoe'eri
huama'buy huidpoere Priscila Aquilaereen jakyo Apagba'
a'peeya'po ogkupopakika'po kenomey huama'buytaj huidpotaere
saludos ijmadikta'monay. Epeneto huabokerek o'epo, Acaya
huadaribayo huae'eri o'epo huakkuruda Jesucristotaj o'nopo'korea'po
oknopoe'uyate. Huadi'da Epenetotakon saludos ijdikta'monay. 6 María
opudomeytaj huakka' bo'tihuapokonhuahua'uy. Kentakon saludos
ijdikta'monay. 7 Do'hued aratbut Andrónico Juniastaere saludos
ijmadikta'monay. Doere huabakuda' jakyo o'ne'uy. 'Urunanada
huaknopoe'eri o'ne. Cristoen huamata'mona'eria daka' o'matinopoey.
Do'hua Jesucristotaj oknopoehued ee'ted huakkuruda Jesucristotaj
o'noknopoe'uyate.

8 Ampliastaj saludos ijdikta'monay. Amplias Cristoen hua-
knopoe'eritaj di'da me'taene. 9 Urbanotaj saludos ijdikta'monay.
Urbano oro'ere Jesucristotaj o'nigpeika'po o'manmadikikay. Kenpa'ti
di'da Estaquistaj saludos ijdikta'monay. 10 Apelestaj saludos
ijdikta'monay. Apeles huaknopoe'eri o'epo pai'da e'nopo'eada Cristotaj
oknopoebatikhue' o'uy. Kenpa'ti Aristóbuloen huabettaj saludos
ijmadikta'monay. 11 Herodión do'hued aratbut o'e. Herodióntaj
saludos ijdikta'monay. Kenpa'ti Narciso ke'nen huabettaere
saludos ijmadikta'monay. Huairi Jesucristoen huaknopoe'eri o'ne.
12 Ettone' huidpo Trifena Trifosataere saludos ijmadikta'monay.
Kenomeya Huairi Jesucristotaj on'nigkika'. Kenpa'ti huadi'da huidpo
Pérsidataj saludos ijdikta'monay. Pérsida huakka' Huairi Jesucristoen
o'nigkika'uyate. 13 Rufo huabokerektaj saludos ijdikta'monay.
'Urua'da huaknopoe'eri o'e. Aya'ada on'tinopoika'. Rufoen huayetaj
saludos ijdikta'monay. Ke'na konig do'hued huayeonigti me'taika'uy.
14 Asíncritotaj saludos ijdikta'monay. Flegontetaj Hermastaj Patrobastaj
Hermestakon saludos ijmadikta'monay. Kenomeyere huaknopoe'eritaj
saludos ijmadikta'monay. 15 Filólogotaj, Juliataj, Nereotaj Nereoen
huama'buytaj, Olimpastaj huaknopoe'eri kenomeyeretaj saludos
ijdikta'monay.

16 Huayahuaya di'da yan'mae'po huayahuaya yan'batodurugpakika'.
Aya'da huaknopoe'ere nog huakka' jak nog huakka' jak huae'eri hua-
knopoe'eria saludos on'madikta'mona'.

17 Keyoj ijjay. Nama'da huamanmadika'eria opudomeytaj nama'da
e'manmadika'ta' on'pakika'. Onte'ti hueretta'da oknopo̱e̱hue'dik
mo'e̱a̱petpi', nama'da bokika'apetpi'. Buttida e'manmadika'
moknopo̱e̱de'uy. Kenomey nama'da on'manmadika'nok yan'bakhua'.
Kenomeytaj pe̱e̱hue' yanika'. 18 Kenomey nama'da huamanmadika'eri
oro'omeyen Huairi Jesucristotaj nigpe̱e̱hue'da o̱'nika'po kenpa'da
huata'da o'deretpakpo o̱gkika'. Nama'da konig 'uruda huadik
on'batia'pakpo on'manmadika'po Cristoen 'uruda huaknopo̱e̱'eritaj
nama'da mona'nok kenomey nama'da huamanmadika'eritaj pe̱e̱hue'
yanika'. 19 Opudomeya̱ Huairi Jesucristotaj 'urua'da on'nigpe̱i̱ka' aya'
huaknopo̱e̱'eriada nogya̱' nogya̱' mo'tinopo̱e̱ne. Konige̱po ijdurugpaki.
Opudomey huadakyo' a'kikay' daka' mo'nopo̱i̱ka'nok kenda ijpaki.
Kenpa'ti dakhuea' a'kay' nopo̱e̱hue' mo'i̱ka'nok kenda ijjeretpaki. 20 Dios
Huamanoeya̱'eria bo'tihuapoknok i̱da toto' nama'da huaa'eria onte'ti
engaña o̱gkahue'dik mo'e̱a̱pone. Huairi Jesucristoa daka' opudomeytaj
mogkike'.
21 Timoteoa doere huabaa'eri saludos mo'dikta'mona'ne. Kenpa'ti
do'hued aratbut Lucio Jasónere Sosípatererea saludos mo'dikta'mona'ne.
22 Do Tercio in Pabloen beroba'te ijtamadoya'po Jesucristo o'paknok
do'huakon saludos on'dikta'mona'ne.
23 Gayoen jakyo do Pablo i̱ji̱kay. Gayoen jakyo huaknopo̱e̱'eria
a'batadi'keaya'po on'bakudika'po, Gayoa saludos bo'huaa'ne. Erasto
huakka' jakyo huakupe huato̱e̱'eria saludos mo'dikta'mona'ne. Kenpa'ti
huama'buy Cuartoa saludos bo'huaa'ne. 24 Aya' opudomey hua-
knopo̱e̱'eritaj Huairi Jesucristoa daka' mogkike'.

Diostaj Jesucristotaere dakiti mo'da'ika' Pabloa oa'uyate.

25 Dios 'urunanada o̱'e̱. Teynanada o̱'e̱. Konig teyda kanoknopo̱i̱ke'po
opudomeytaj Diosa bo'tihuapokike'. Jesucristoen huadak hua'a
oknopo̱e̱'dik yanika' kenpa'ti nopo'korea'dik yane' ijmana'ika'uy.
Kenpa'ti Jesucristoen huadik ijmanmadikika'uy. Dios huadari
kahuedạded Cristotaj ijta'mona'apoy Diosayo'da huanopoya'da
o'nopo̱i̱ka'uyate. 26 Jesucristoen huadak hua'a Apagba' huamanba-
tia'pakeria on'manbatia'pakika'uyatenig oy Diosa mo'nopo̱e̱a̱'dene.
Oy aya'baya'da aratbut nogya̱' nogya̱' on'mape̱e̱depo o'noknopo̱e̱de.
Kenda yan'manopo̱e̱' Diosa o'mana'uyate. Diosnayo o'noeonhuahuika'.
Aya'da aratbut nogbaya' nogbaya' kanoknopo̱i̱ke' kanigpe̱i̱ke' Diosa
Jesucristoen huadak hua'a o'manopo̱e̱a̱'de.
27 Dios nogtida Huairi o̱'e̱. Diosayo'da aya'nanada o'nopo̱e̱. Jesu-
cristotaj oknopo̱e̱po "Dios 'uruda o̱'e̱. Kenpa'da huadaknanada o̱'e̱."
Mon'batia'pakika'. "Dakiti, Dios," mo'nonika'.

1 CORINTIOS
Pabloa huakkuruda Corinto huakka' jakyo huaknopo̱e̱'eritaj o'manigmadoya'uyate.

Pabloa Corinto huakka' jakyo huaknopo̱e̱'eritaj o'manigmadoya'uyate.
1 Do Pablo i̱jje̱y. Jesucristoen huadak hua'a ka'manbatia'pakike'po
Diosa me'ta'mona'uyne. Opudtaj o'nigmadoya'ne. Do huama'buy
Sósteneserea on'nigmadoya'ne. 2 Opud Corinto huakka' jakyo hua̱e̱'eri
mo'e̱ne. Diosensi'po ka'ne'po Diosa opudtaj boktie'ea'uyate. Jesucristo-
taj moknopo̱e̱po Diosen mo'e̱ne. Opudtaj on'nigmadoya'ne. Nogyon no-
gyon aya'tada Huairi Jesucristotaj huaknopo̱e̱'eritaj on'nigmadoya'ne.
Jesucristo oro'omeyen kenomeyenere Huairi o̱'e̱. 3 Apag Dios oro'en o̱'e̱.
Dios, Huairi Jesucristoerea opudtaj huadakda montihuapokike' kenpa'ti
opudtaj huadaknopoa'da mogkike'. Mo'nopo'noeyike'.

Jesucristotaj moknopo̱e̱nok Diosa opudtaj daka' mogkika'po bo'tihuapokika'ne.
4-9 Kenda Diosa o'ika'nig kenda o'kika'apo. Diosen huasi'poere
mo'noeonhuahuike'po Diosa opudtaj mo'baktie'ea'uyate. Cristo
Jesústaj moknopo̱i̱ka'nok Diosa huakka' bo'tihuapokika'ne. Diostaj
mo'nigpe̱e̱nok 'urunanada e̱'hua̱e̱' huakka' bo'tihuapokika'ne.
Jesucristotaj moknopo̱e̱nok aya' opuda̱ Diosen daka' ka̱gkike'po
Diosa huakka' bo'tihuapokika'ne. 'Urudayo' kan'batia'pakike'po
Diosa bo'tihuapokika'ne. Diosen opuda̱ kan'nopo̱i̱ke'po Diosa
bo'tihuapokika'ne. Jesucristoen e'manmadika'te kan'pe̱e̱'po Diosa
e'tihuapokok daka'da moknopo̱i̱ka'po mo'nigpe̱i̱ka'. Konige̱po
Jesucristo onte'ti e'tiakapo'te mo'nigunhuahuika'nok Diosa aya'
daka' ka̱gkike'po bo'tihuapokika'ne. Kenpa'ti Jesucristo e'tiakapo'te
kene'hua̱ya̱' huame'noetedakon Diosa mo'nopo'teypaka'ika'apet.
Kene'hua̱ya̱' huame'noete "Dakhuea' o̱gka'," be'api' huaahue'dik
o̱'neapo. Konige̱po Diostaj dakiti yonikay.

Opud bokupopakpo Jesucristoen huaknopo̱e̱'eri o̱'e̱ne, kenpayo'da yan'nopo̱i̱ka'. Nogpa' nogpa' nopo̱e̱hue' yanika'.
10 Opud huakka'da mo'e̱po konigyo' aya'ada yan'nopo̱i̱ka'. Konigyo'
yan'batia'pakika'. Nogpa' nogpa' batia'pakhue' yanika'. Konigyo'
yan'nopo̱i̱ka'. Konig Dios o'pakika'nig yan'nopo̱i̱ka', egomey pogomey.
Jesucristo Huairi kenda o'paknok diga̱'da o'nona'ne. 11 Huayahuaya
nogpa' nogpa' huadik on'batia'pakika'. Cloéen jak hua̱e̱'eri kenda
mename'ne, egomey pogomey. 12 "Pabloen huaknopo̱e̱'eri i̱jje̱y."
Sue'ada o'da'ika'. "Apolosen huaknopo̱e̱'eri i̱jje̱y." Nogomeya̱
o'da'ika'. "Pedroen huaknopo̱e̱'eri i̱jje̱y." Nogomeya̱ o'da'ika'.
"Cristoen huaknopo̱e̱'eri i̱jje̱y." Nogomeya̱ o'da'ika'. Ken konig
nogpa' nogpa' opuda̱ boa'ika'ne. 13 Cristotaj po'sakeahue' o̱'nuy.
Hue̱ypa cruzte do Pabloa nigbueyhue' o̱'ne'uyne. Konig do'hued
huaknopo̱e̱'eri ka'ne'po bautiza o̱gkahue' o̱'nuyne. 14 Botta'tayo'da
bautiza ijmagka'uy. Crispotaj Gayotaere bautiza ijmagka'uy. Nogtanayo
bautiza magkahue'da i̱jje̱'uy. 15 Pabloen huaknopo̱e̱'eri ka̱e̱'po bautiza
mogka'uyne be'api' ahue'dik o̱'ne. 16 ...Aa' yokkahueate nogtaj bautiza

yo̱gka'uy. Estéfanas huabeteretaj bautiza yo̱gka'uy. Nogtanayo
bautiza magkahue'da i̱jje̱'uy ijnopo̱e̱y. 17 Bautiza kamagke'po Cristoa
ta'monahue' me'u̱yne. Jesúsen huadak hua'a kamanbatia'pakike'po
Diosa me'ta'mona'uyne. Aratbuttaj Jesúsa o'manigbuey'uyate.
Oro'en dakhuea' e'ka' a'bakkahueaya'po o'manigbuey'uyate. Jesús
onte'ti o'noepo aratbuttaj o'manoeanhuahuika'apo. Kenpa' Jesúsa
o'ka'uyate kamanbatia'pakike'po me'ta'mona'uyne. Do'huedda
'urua'da huadik kamanbatia'pakike'po ta'monahue' me'u̱yne.
'Urua'da huadik aratbuten huadikda e'manbatia'pakika'nayo
Cristotaj oknopo̱e̱hue'dikda ya̱'neapet. Kenpa'ti Diosa dakhuea' e'ka'
bakkahueahue'dik ya̱'e̱a̱pet. Kenpa'ti Cristoere noeonhuahuahue'dik
ya̱'neapet.

Onte'ti kan'manounhuahuike'po Jesús o'manigbuey'uyate. Kenda Diosa o'manigka'uyate. Kenda huadak hua'a huakka'da o'noknopo̱e̱denok Diosa o'manopo'yarea'de.

18 Hue̱ypa cruzte Cristo o'buey'uyate o'manmadika'ikay. Kenda
hua'a nama'da o̱'e̱ oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eria on'nopo̱i̱ka'po kenpa'da
bueydik o̱'nika'apo. Oro'nayo Cristoen huadak hua'a oknopo̱i̱ka'po
onte'ti Cristoere o'noeonhuahuika'apone. Teyda huadika Dios oro'taj
mo'noeanhuahuika'apone. 19 Apagba'te inpa' o'madoya'uyate:
Oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eria huakka' katetapi' on'nopo̱i̱ka'nig'a. Nogok
nopo̱e̱hue'da o̱'neapo. Aratbut huakka' on'nopo̱e̱nig'a kenda
nama'da on'nopo̱e̱ ijhuaa'apoy. A'nennada Diosa oa'uyate.
20 Huakka' huanopo̱e̱'eri 'urua'da huanopo̱e̱'eri nama'da
on'nopo̱i̱ka'nig'a Diosa o'manopo̱e̱a̱'de. Diosyo'da huadaknada o'nopo̱e̱.
21 Dios o'paknok aratbut hua̱'enda daka' on'nopunhuahuika'po Diostaj
oknopo̱e̱hue'dik o̱'nika'. Diosa daka' o'nopo̱e̱po Jesúsen huadak
hua'a huaknopo̱e̱'eritaj o'manopo'yarea'ika'. Ken huadak hua'ataj
oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'erianayo on'tierikika'.
22 Judío aratbuta aknopo̱e̱ya'po konig Diosayo'da ka'dik o̱'e̱nig
eaktiahuayenta' on'pakika'. Nogda nogda e'nopo̱e̱'ta' nog aratbutada
on'pakika'. 23 Hue̱ypa cruzte Cristo oro'taj mo'nigbuey'uyate.
Oro'a o'manbatia'pakikay. Kenda judío aratbut on'pe̱e̱po huakka'
o'nokbira'po oknopo̱e̱hue'dik o̱'nika'. Jesús hue̱ypa cruzte aratbuttaj
o'manigbuey'uyate nog aratbutada on'pe̱e̱po nama'da hua'a o̱'e̱
on'nopo̱i̱ka'. 24 Judío aratbut huaknopo̱e̱'eri kenpa'ti nog aratbut
huaknopo̱e̱'eri Jesucristotaj on'nigpe̱e̱nok kenomeytanayo Diosa
o'bakkahuea'po onte'ti Diosere o'manoeanhuahuika'apo. Kenda
Dios o'nopo̱e̱po 'urua'da o'kika'. 25 Kamanigbueye'po Diosa kurudya̱'
Jesústaj o'ta'mona'uyate. Dios nopo̱e̱hue'ada o'ka' teyhue'ada o'ka'uy
aratbutada en'nopo̱e̱'tada Diosa kenda o'ka'po huakka'nanada
o'nopo̱e̱po o'ka'uyate. Teynanada o'ka'uyate. 26 Opudomey
huaknopo̱e̱'eri sue'ada huakka' huanopo̱e̱'eri e̱e̱'pi' sue'ada teyda huairi
e̱e̱'pi' sue'ada huairi huairiensi'po e̱e̱'pi' Diosa boktie'ea'uyne. Kenda
nopo̱e̱'dik mo'e̱ne, egomey. 27 Diosa o'pakpo sue'da huanopo̱e̱'eritaj
o'baktie'ea'uyate. Huakka' huanopo̱e̱'eria kan'bira'e'po Diosa
nopo̱e̱hue' hua̱e̱'eritaj o'baktie'ea'uyate. Teyda aratbut kan'bira'e'po
aratbut sue'da teytaj Diosa o'pakpo o'baktie'ea'uyate. 28 Aratbuttaj
huairi ehue'kon kan'bayahue'po Diosa huairi ehue'takon huanaba'taj
pai'da aratbuttaj huatibirae'eritaj o'baktie'ea'uyate. 29 "Huadakda

ijjey. Huairi ijjey. Huakka'da ijnopoey." Dios e'peete ahue'dikda ka'nike'po kenda Diosa o'ka'uy. 30 Diosa o'paknok oro'omey Jesucristotaj oknopoika'ne. Jesucristotaj oknopoepo Diosa 'urua'da e'kika' mo'nopoika'ne. Jesucristotaj oknopoepo Diostaj huadakyo' o'ika'ne. Jesucristotaj oknopoepo Diosenyo'da e'kikata' o'pakika'ne. Jesucristotaj oknopoenok Diosa mo'nopo'toepo mo'noeanhuahuika'apone. 31 Konigepo, "Huaboro'da Dios. Huadakda o'e Dios. Huamatinepahui'eri Dios o'e. Huakka'da o'ka'uyate. Kenpa' aratbuta kan'manbatia'pakike'." Ken konig Apagba'a oa'.

2

Jesucristo hueypa cruzte mo'nigbuey'uyate. Kenda huadak hua'a Pabloa o'manbatia'pakika'uy.

1 A'nenda opudomeytaj ata'huadeya'po on'huahua'uy, egomey. Jesucristoa mo'nigka'uyatenig ijmanbatia'pakika'uy. Diga'da huanopoe'erien hua'a onikahue' o'nika'uyne. 2 A'nenda opudomeyere ijjunhua'po opudtaj Jesucristotayo'da e'tia'pakika'ta' ijpakuy. Kenpa'ti Cristo hueypa cruzte o'buey'uyate kendayo'da e'manbatia'pakta' ijpakika'uy. 3 Jesucristoen huadak hua'a ijmanmadika'po konig teyhue'da ijika'po kenpa'ti ijjiriga'po ijme'pukika'uy. 4 Jesucristoen huadak hua'a ijmanbatia'pakpo konig huakka' huamanopoe'eria 'urunanada on'manmadika'nig manmadikahue' ijika'uy. Diosen Nokireganayo teyda be'tihuapokika'nok daka' Jesucristoen huadak hua'ayo'da ijmanbatia'pakika'uy. 5 Huabokereken 'uruda hua'a mo'peedepo Diostaj moknopoenig'a Dios kenda pakhue' o'e. Diosen teyda hua'a mo'peedepo moknopoika'. Kenda Dios o'pak.

Diosen e'nopoe' Diosen Nokiregа mo'nopoea'ika'

6 Huaknopoe'eri daka'da o'noknopoeonhuahuika'nigtaj Diosen 'urua'da huanopoe' o'manmadikikay. Kenda oknopoehue' huae'eri on'nopoika'nig manmadikahue' o'ikay. Oy gobierno huairi o'nika'nignayo on'bueyapo kenpa'ti kenomeyen e'nopoe' ehue'da o'eapo. Kenomeyen hua'a manmadikahue' o'ikay. 7 A'nennanada Dios soatayo' o'nopoika'uyatenig aratbuttaj ijmanbatia'pakikay. Huadari kahued oro'taj kurudyo ijbatohua'apoy Diosa soatayo' o'nopoe'uyate. Kenda ijmanbatia'pakikay. 8 Kenda nogbayo nogbayo huairi nopoenkahue' o'ne'uyate. E'nopoenka'nayo Jesús oro'en 'uruda huairitaj hueypa cruzte arakhue' ya'neay'uyet. 9 Apagba'a oa'po:

Diostaj di'da huae'eritaj 'urua'da Diosa mo'nigkika'apone. Kenda Dios 'urua'da mo'nigkikaponig aratbuten huakpoa tiahuayhue'dikda o'nika'uy. Kenda peehue'da o'nika'uy. Kenpa'ti kenda Diosa mo'nigkikaponig nopoehue'da o'nika'uy.

10 Kenda Diosa mo'nigkika'aponig oro'taj a'manopoenkaya'po Diosen Nokirega bo'tihuapokuyne. Aya'da Diosa o'nopoe Diosen Nokireg kenpa'ti o'nopoepo oro'taj mo'nopoea'uyne.

11 Konig nog aratbuta on'nopoika'nig oro'omeynayo nopoehue'dik o'ika'ne. Ke'nen nokiregayo'da kenda on'nopoe. Konigti kenda Dios o'nopoika'nig Diosen Nokiregayo'da o'nopoe. 12 Konigti kenda Diosa katetehue' mo'nigkika'aponig a'nopoenkaya'po Diosen Nokireg oe'uy. Aratbuten nokireg baehue' o'uyne. 13 Kenda Diosa oro'taj mo'nigkika'apone Diosen Nokiregа mo'nopoea'uyne.

Kenda o'manmadikikay. Konig huabokerekada on'nopoika'nig manmadikahue' oika'y. Diosen Nokirega mo'nopo'toenok Diosen hua'a oro'a o'manmadikikay.
14 Aratbuta Diosen Nokireg toehue' o'nepo kenda Diosen Nokiregaa o'manmadikika'nig peehue'dik o'nika'. Diosen e'manmadika' nama'da o'e on'nopoepo. Diosen e'manmadika' nopounkahue' o'nika'. Kenomeynayo Diosen Nokiregaa o'manopo'toenok on'nopoenkika'. 15 Aratbut Diosen Nokireg on'nopo'toepo aya'da nopoe'dik o'ne. Huadak yaetpi' dakhue' yaetpi' nopoe'dik o'ne. Nogomey Diosen Nokireg toehue' o'nepo "dakhuea' ogka'," oro'omey huaknopoe'eritaj huaahue'dik o'nika'. 16 "Kenda Dios Huairi o'nopoika'nig be'api' nopoehue'dik o'ne. Diostaj onmadikahue'dik o'ne." Apagba'a kenpa' oa'. Oro'nayo Diosen Nokireg o'nopo'toene o'nopoey. Konigepo Cristoen e'nopoe' oro'akon o'nopoene.

3

Oro' Diosenyo'da huabaa'eri o'ene.

1 Ken konig huabokerek Diosen Nokiregaa nopo'toehue'da mo'enok opudtaj onbatia'pakdik iji'uy, egomey, pogomey. Konig huasi'po huaboa'da Cristotaj o'noknopoedenigtaj onbatia'pakdik iji'uy. 2 Konig huasi'potaj on'hue on'yokika' konig sigda sigda daka'da opudtaj o'nonmadikika'uyne. Konig huabokerektaj ijmanmadikikay opudtaj onmadikahue' o'nika'uyne. Huabokerektaj e'manmadika' peehue'dikda mo'ika'uyne oyda kenpa'ti peehue'dik mo'ika'ne. 3 Aratbutada on'pakpo ogkika'nig opudomeyakon Diosen Nokiregaa o'pakika'nig kikahue' mo'ika'ne. Nogtaj nogtaj dig mo'bahuahuaypo kenpa'ti nogtaj nogtaj mo'maboyika'ne. Konig Diostaj oknopoehue' huaae'eri ogkika'nig opudomey bokika'ne Diosen Nokiregtaj nigpeehue'da mo'ika'ne. 4 "Pabloen huaknopoe'eri ijjey." Nogaa boa'ne. "Apolosen huaknopoe'eri ijjey." Nogaa boika'ne. Konig huabokerek Diosen Nokireg nopo'toehue'nanada huae'eri mo'ika'.
5 Do Pablo Apolosere Diosen huanaba' o'epo Diosen o'kikay. Jesucristoen huadak hua'a o'nonmadika'uynok opudomey Jesústaj moknopoe'uy. Konig Diosa mena'uynigda ijmanmadikika'uy. Konig Diosa Apolostaj ona'uynigda o'kika'uy. 6 Do Jesucristoen huadak hua'a o'nonbatia'pakonhuahuika'uyne. Diosa opudtaj huaboa'da moknopoeaa'uyne. Apolosa opudtaj monmadikika'uyne. Diosa o'tihuapoknok nogiti nogiti Cristotaj moknopoe'uyate. 7 Be'api' Cristoen huadak hua'a huamanbatia'pakeri hueretda ehue'da o'ne. Be'api' huamanmadika'eri hueretda ehue'da o'ne. Diosayo'da nogiti nogiti yaknopoe'taj o'batihuapokika'. 8 Jesucristoen huadak hua'a huamanbatia'pakeri kenpa'ti Diosen huamanmadika'eri konigti huadaknada ogkika'. Kenda nogaa nogaa ogkika' Diosa o'nopoepo dakhuapa o'bayokapo. 9 Oro' Diosenyo'da huanigka'eri o'ene. Opudnayo konig Diosen ta'ba mo'ene. Opudtaj 'urua'nanada Diosa mogkika'ne.
Opudomey Jesucristotaj moknopoenok konig Diosen jak mo'ene Diosa o'ka'. 10 Do konig 'uru jak huaka'eri ijjepo Diosa be'teya'nok jak huanhuad konig 'iddu ijka'uy. Jesucristoen huadak hua'a ijmanbatia'pakikay. Ijmanmadikikay. Diosa

be'tihuapokonhuahua'uyne. Jak 'iddu aya' jak huanhuad o̱'e̱.
Jesucristotaj eknopo̱e̱' konig jak iddu o̱'e̱. Huaknopo̱e̱'eritaj noga̱
Diosen hua'a on'manmadikika'. Jesucristotaj huaknopo̱e̱'eritaj
kan'manmadikike'po daka' kan'manmadikike'. 11 Jesucristo konig
Diosen jak 'iddu Diosa onhuada̱' noga̱ jak 'iddu ehue'dikda o̱'ne.
12 Jesucristoen huaknopo̱e̱'eritaj nogte huamanmadika'eria 'urua'da
on'manmadika'apo. Nogomeya̱ sue'da huadakdik huaknopo̱e̱'eritaj
on'manmadika'apo. 13 Jesús e'tiakte Diosen kene'hua̱ya̱' huame'noe
o̱'e̱a̱po. Kenoka' aya'da Diosen dakhuapa on'baa'de'ika'nig'a
aya'ada on'tiahuayapo. Diosa o'batiahuay'ea'apo. Dios konig ta'ak
o'bakpaka'apo. Sue'da huadak en'baa'nayo o'bakpakapo. Sue'da
huadak e'manmadika' o'bakpaka'apo. Huadakda e'manmadikika'
bakpakahue' o̱'e̱a̱po. 14 Konig 'iddute jak o̱gkadhua'po Diosen huadak
hua'a on'manmadikika'uy. Huaknopo̱e̱'eritaj daka' on'manmadikika'uy.
Huaknopo̱e̱'eri daka'da eknopounhuahuika'nayo batikhue'da
e̱'i̱ka'nayo huamanmadika'eritaj dakhuapa ya'bayokapet Diosa.
15 Sue'da huadak huamanmadika'erien huaknopo̱e̱'eri eknopo̱e̱'ada
e'batiknayo Diosen hua'a huamanmadika'eria sue'da huadakamon
on'manmadikika'nok ehue'da o̱'e̱a̱po. Huamanmadika'eriyo'da konig
jak e'bakpakya' o'noro̱kpo Cristoere onte'ti on'noeonhuahuika'apo.
16 Opud Cristoen huaknopo̱e̱'eri mo'e̱ne. Opud konig Diosen jak
mo'e̱po Diosen Noki̱re̱g opudennopo'yo o̱'i̱ka'. 17 Diosen jak kenpa'da
'urua'da o̱'i̱ka'. Diostaj 'urua'da o̱'e̱. Kenpa'ti opud Diosen jak konig
mo'e̱ne. 'Urua'da Diostaj mo'i̱ka'nok. Diosen huaknopo̱e̱'eritaj be'api'
dakhuea' e'batoka'nayo Diosa kentaj ke'poda castiga o'magka'apo.
18 Huata'da nama'da onahue' yanika'. "Donayo huakka' ijnopo̱e̱y."
Ahue' yanika'. Aratbutenda e'nopo̱e̱' huakka'da ijnopo̱e̱y bepi'
e'nopo̱e̱'nayo hueretda e'nopo̱e̱' a'nopo̱e̱ya'po "nopo̱e̱hue'da i̱jje̱y,"
kan'nopo̱i̱ke'. 19 In huadariya' huabokerek huakka'da on'nopo̱i̱ka'.
Aratbutada e'nopo̱e̱' Diosa pakhue'da o̱'i̱ka'. "Huakka'da ijnopo̱e̱y
aratbuta ea'ada nama'da o̱gkika'nok Diosa o'nopo̱e̱po ehue'da o'maea'."
Apagba' kenpa' oa'. 20 "Huakka' huanopo̱e̱'erien e'nopo̱i̱ka'taj Diosanayo
o'nopo̱e̱. Kenomey nama'da on'nopo̱i̱ka'nig Diosa o'nopo̱e̱." Kendakon
Apagba' oa'. 21 Konige̱po, "Oro'en huamanmadika'erinayo 'urua'da
monmadikika'ne," ken konig batia'pakhue' yanika'. Diosanayo opudtaj
aya'da bo'yokdeme'ne. 22 Kan'manmadikike'po opudtaj Diosa Pablo
Apolosere Pedrotaere bo'yokuyne. Huadari bo'yokuyne. E'noe' kenpa'ti
e'buey bo'yokuyne. Oyda kenpa'ti nogok mo'noeonhuahuika'apone.
Kenda aya'da o'puden mo'ta̱e̱ne. 23 Opud Cristoen mo'e̱ne kenpa'ti
Cristo Diosen o̱'e̱.

4

Cristoen huata'moneria konig o̱gkika'.

1 Apolos doere Cristoen huanaba' o̱'e̱po Jesucristoen buttida
hua'a daka' kan'manmadike'po Diosa mo'nopo̱e̱a̱'uyne kenpa'ti
mo'ta'mona'uyne. Ken konigda opuda̱ oro'taj moki̱e̱'ne. 2 Huanaba'a
huairien o'tamato̱e̱po daka'da tamato̱e̱dik o̱'nika'po kenpa'ti ke'nen
huairitaj daka'da kan'nigpeeonhuahuike'. 3 Pablo huadakda huanaba'
Diosen o'kika' do'taj opudomey mo'nopo̱e̱tpi'. Pablo sue'da huadak
huanaba' o'kika' mo'nopo̱e̱tpi'. Kenda mepu'kehue'dik i̱jje̱y. Kenda

ijkika'uy huadakpi' dakhue'pi' do kenpa'ti huata'da tome'pukhue'dik
ijjey. 4 Opudomeyere dakhue' huamanmadika'eri huanaba' ehue'
ijika'uy donayo ijnopoey. Konigepo Diostaj huadakda ijjey ahue'dik ijjey.
Diosayo'da kenda huaa'dik me'ene. 5 Kurudya' Cristo tiakhued ee'ted.
"Cristoen huanaba' huadak o'ka' dakhuea' o'ka'," ahue' yanika'. Cristo
e'tiakte katepi' huanaba' huanopoya'da o'nopoika'nig kenpa'ti katepi'
o'kika'nig konig iregireg o'kika'nig kenda Cristoa o'batiahuay'ea'apo.
Aya' Cristoa kenda o'manopoea'apo. Huabokerek 'urua'da e'kika'nayo,
"Huadakda i'kikame'ne." Cristoa o'mana'apo.

6 Kenda huaboa'da o'nona'dene, egomey, kenda opudtehuapa'
on'nigbatia'pakne. Konig Apolos doere Apagba' o'kika'nig opudtaj
o'nonmadika'ne. Apagba'tayo'da nigpeika'dik mo'ene. Diosen
huamanmadika'eri noga "Huadakda o'e. Kentaj ijpaki. Noga
huamanmadika'eri dakhue'da o'e." Ken konig ahue' yanika'. Aya'tada
konigti yan'bapakika'. 7 "Oro'nayo huadakda o'ey. Nogomey sue'da
huadak o'ne." Kenpa' nopoehue'dik mo'ene. Aya'da mo'matoika'nig
kenpa'ti aya'da mo'nopoika'nig Diosa mo'bayokuyne. Konigepo
do'huada aya'da ijbae'ika'uy nopoehue' yanika'.

8 Huakka'da Diostaj oknopoikay. Aya'da katepi' o'paknig o'matoey.
Opud oy mo'nopoenig'a. Oro' huairi o'ey, Pablo Sósteneseretaj pakhue'
o'ey opuda mo'nopoenig'a. Opudomey huairi ka'ne' ijjeretpaki. Opud
huairi eea'nayo oro' opudere huairi yahue'dik o'eapet. 9 Jesucristoen
huadak hua'a kan'manbatia'pake'po oro'taj Diosa mo'ta'mona'uyne.
Diosa o'paknok oro' huairi ehue' o'ey. Huanaba'onig o'ey. Kenda aya'ada
bo'tiahuayika'nig bueydik o'ne. Aratbuta on'batia'pakika'. 10 Cristoen
o'kika'nok huasegda o'nepo ogkika' aratbuta oro'taj mo'tinopoepo.
Oro'nayo Jesucristotaj daka' oknopoikay huata'da mo'tinopoika'ne.
Oro'nayo teyhue'da o'ey. Opudnayo teyda mo'ene. Nopoehue'da o'ne.
Oro'taj aratbuta mo'tinopoika'nok opudomey huadakda o'ne aratbuta
mo'tinopoike'po. 11 A'nenda oydakon aypota' o'ikay kenpa'ti maymaya'
o'ikay. Kenpa'ti yudtata' pai'da o'ikay. Aratbuta oro'taj dakhuea'da
mogkika'ne. Oro' konig nogyon nogyon o'hua'udhuahuikay. Oro'en
jak sigpi' ehue'da o'ika'. 12 Aypotehuapa' yudtatehuapa' huakka'da
o'baa'ika'po o'aroogikay. Aratbuta oro'taj e'tidi'ke'tada oro'nayo
kenomeytaj huadakda hua'a o'baa'tokikay. Kenoka' oro'taj dakhuea'
egka'te bahuadiayhue' o'ikay. 13 Dakhuea'da oro'taj en'huaa'tada oroa
kenomeytaj huadakda hua'a o'maboroayikay. A'nenda oydakon oro'
konig tajpo o'enok, oro' konig pakhue' o'nika'nig o'enok oro'taj pakhue'
mo'epo mo'enne.

14 Kan'bire'po opudtaj nigmadoyahue' o'nene. Opud konig
do'hued huasi'po mo'enok daka'da on'boroaypo on'nigmadoya'ne.
15 Jesucristoen huadak hua'a huamanmadika'eria huakka'da e'toe'pi'
huaknopoe'eri nogtida huaoj mo'toene. Do'taj mo'toene. Konig opuden
huaoj ijjey. Jesucristo Diosen huamanoeanhuahuika'eri o'e opudtaj
o'nonbatia'pakika'uynok opud moknopoe'uyne. 16 Konig do 'urua'da
ijkika'nig konigti yag'kika'. Kenda huakka'da ijpakpo o'nona'ne.

17 Konigepo opudtaj Timoteotaj on'nigta'moname'ne. Timoteo Je-
sucristotaj huaknopoe'eri o'epo konig do'hued huasi'po huadi'nanada
o'e. Ke'na Diostaj daka' o'nigpeika'. Konig Jesucristotaj ijnigpeika'nig
kenda monbatia'pakapone. Nog huakka' jakyo nog huakka' jakyo

Jesústaj huaknopo̱e̱'eritaj ijmanmadikika'uynig kenda Timoteoa mon-
batia'pakapone. 18 Pablo ome'pukpo oro'te tiakhue' ya̱'e̱a̱pet sue'ada
do huadakda i̱jje̱y huanopo̱e̱'eria e'nopo̱e̱'tada, 19 a'ti opudte ijtiakapoy
ijnopo̱e̱y Diosa e'paknayo. Kenoka' do e'tiakte huadakda i̱jje̱y huaa'eri
menpa' huadak ka'dik o̱'neapo ijnopo̱e̱a̱poy. Oy kenda ondapakika'nig
buttida o̱'e̱ ijnopo̱a̱poy. 20 Dios Huairitaj e'nigpe̱i̱ka' huakka'dik huapa
ehue' o̱'e̱ Dios Huairitaj e'nigpe̱i̱ka'te Diosa oro'taj mo'nopo'to̱e̱po Diosen
e'ka' montihuapokika'ne. 21 ¿Kateataj bo'pak opud? A'ti do e'tiakte
opudtaj dakhuea'da e'magkapi' di' e'maepi' daka'da e'mato̱e̱'pi'. ¿Kateataj
bo'pak?

5

Huaknopo̱e̱'eri e̱'e̱a̱da dakhuea' o'ka'nok yan'maoro̱ka'. Pabloa o'mana'uyate.

1 Opudomeyere nogtida huaknopo̱e̱'eria ke'nen huaoen hua̱to̱e̱'taj
okto̱e̱, o'tipe̱e̱y. Kenda dakhuea'nanada o̱'e̱. Ken konig Cristotaj
oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eritipi' kahue' o̱'nika'. 2 Oro'omey huadakda o̱'e̱y.
¿Mena'po kenpa' opud huata'da mo'tinopo̱i̱ka'? Ke'na dakhuea'da
o'kika'po suhue'nanada e̱'dik mo'i̱ka'ne. Opud e'kupopakya'
maoro̱ka'dik yanika'. 3 Do'hued hua̱so̱' opudere ehue' e̱e̱'pi' do'hued
noki̱re̱gnayo opudere o̱'i̱ka'. Ken huabokerek dakhuea'da o'kika'
ijhuaa'dey. 4 Huairi Jesucristo o'paknok yan'kupopak. Do'hued noki̱re̱g
opudere mo'e̱a̱pone. Kenpa'ti Jesús Huairia opudtaj bo'tihuapokapone.
Diosen ka'dik mo'e̱a̱pone. 5 Ken dakhue' huabokerek ke'nen hua̱so̱'taj
castiga ka̱gke'po toto'taj yan'yokti'. Nogok Jesús Huairi e'tiakte ke'nen
noki̱re̱g onte'ti Diosere ka'noeanhuahuike'po toto'taj yan'yokti'.

6 Dakhuea' huaka'eritaj, "Dakhuea' i'kika'ne. Kenpa'da ya̱o̱ro̱kti'."
Onahued mo'e̱ne. "Huadakda o'kikay." Opuda̱ nama'da boa'ika'ne.
Nogtiada opudya̱' dakhuea' e'kika'nayo kenpa'ti kentaj o̱ro̱kahue'
e̱e̱'nayo a'ti aya'adakon dakhuea'da bo'kika'apone. 7 Opud dakhuea'
kahue' mo'e̱a̱petpi' kenpa'ti huadak bo'kika'apetpi' kenpa'ti
Cristotaj daka' mo'nigpe̱i̱ka'apetpi' ken huabokerek dakhuea'
e'ka'taj yanenti'. 'Urunopo'da ka'nike'po Cristo cruzte oro'taj
mo'nigbuey'uyate. 8 Konige̱po huadaknopo'da mo'to̱i̱ka'po kenpa'ti
buttidayo' mo'nopo̱i̱ka'po nogi̱ti Cristotaj yanoknopo̱i̱ka' nogi̱ti Cristotaj
yan'nigpe̱i̱ka' kenpa'ti nogomeytaj bahuadiayhue' yanika', kenpa'ti
nogomeytaj batuktukhue' yanika'.

9 Huabokerek to̱e̱pakhued e̱'e̱a̱da ettone'taj en'bakde'ika'nayo
dakhue'nanada o̱'e̱. Kenomeyere i̱kahue'dik mo'e̱ne. Kenda
a'nenda o'nigmadoya'uyate. 10 Oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eria nogtaj nogtaj
on'bakde'ika', kenpa'ti noga̱ e'eretmato̱e̱a̱da nogi̱ti nogi̱ti huakka'da
on'pakika', kenpa'ti noga̱ on'berika', kenpa'ti noga̱ e'ketka' diostaj
on'deretpakika'. Kenomeyere i̱kahue'dik yanika' opudtaj onahue'
o̱'nuyne. Kenomeytaj kenpa'da bakhuahue'dik mo'e̱ne. 11 Aratbut
Cristotaj huaknopo̱e̱'eri huama'buy i̱jje̱y ea'ada nogta nogta ettone'taj
on'bakde'ikapi', e'mato̱e̱a̱da nogda nogda on'eretpakikapi', e'ketka'
diostaj on'pakikapi', nogeria on'tierikikapi', borrachoa' o̱'i̱kapi',
huabere'eri o̱'nepi', Kenomeyere i̱kahue' yanika'. Kemomeyere
bapehue' yanika'. Kenda e'mana'ta' ijpaki. 12-13 Oknopo̱e̱hue'
hua̱e̱'eritaj dakhuea'da bo'ka'ne. Manahue'dik i̱jji̱kay. Diosayo'da kenda

mana'dik o̱'e̱. Opudomey huaknopo̱e̱'eri bo'kupopakika'ne. Be'api dakhuea' e'kika'nayo opuda̱da maoro̱ka'dik mo'i̱ka'ne. Konige̱po ke'na huaknopo̱e̱'eri ke'nen huaoen hua̱to̱e̱'taj okto̱i̱ka', kentaj yanen'.

6

Oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eri huairite huama'buytaj batohuahue' yanika'.

1 Menokapi' o̱'nen huama'buy huaknopo̱e̱'eri opudtaj dakhuea' o'ka' mo'nopo̱e̱po gobierno huairitaj mo'batohua'ika'nig'a. Gobierno huairi Cristotaj oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eri o̱'e̱. ¿Mena'po Cristotaj huaknopo̱e̱'eried huairite batohuahue' mo'i̱ka'? Huadakpi' dakhuea'pi' o'ka' opuden huairia ona'dik mo'e̱ne. 2 Nogok kene'hua̱ya̱' huame'noete aya' aratbut katepi' o̱gkadhuahuika'uyate Jesúsen huaknopo̱e̱'eria on'mape̱e̱depo, "Dakhuea' on'magkadhuahuika'uyate." On'bahuaa'apo. Kenda mo'nopo̱e̱ne. Opudere huaknopo̱e̱'eri huama'buya sue'da nama'da dakhuea' eka'nayo opuden huairianayo manoeyika'dik mo'e̱ne. 3 Diosen huata'moneria nama'da e̱gka'nayo nama'da o̱gka' oro'a bahuaa'dik o̱'e̱a̱pone. Kenda mo'nopo̱e̱. Konige̱po oro'en huaknopo̱e̱'eritaj daka' o'pe̱e̱po dakhuea' o'ka' huaa'dik o̱'e̱a̱pone. Yan'manoeynoeypo yan'bakkahuea'. 4 Huama'buy nog huama'buytaj dakhuea' eka'nayo oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eri huairite batohuahue' yanika'. 5 Kenda mona'nig opud bira'dik mo'e̱ne. Opudere nogtida huaknopo̱e̱'eriapi' nog huaknopo̱e̱'eritaj dakhuea'da e̱gka'nayo opudere nogtida huama'buy huadakda huanopo̱e̱'eria menpa' ya̱'e̱. Ke'na manoeynoeyika'dik o̱'e̱. 6 Huama'buya dakhuea' e̱gka'nayo oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eri huairite kan'manoeye̱'po batohuahue' yanika'.

7 Kenoka' nog huaknopo̱e̱'eria opudtaj dakhuea'da mogka'nok kan'manoeye̱'po oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eri huairite mo'batohua'ika'ne. Kenpa' bo'kika'po dakhue'nanada bo'kika'ne. Nog huaknopo̱e̱'eria ontaj dakhuea' e̱gka'te sohuata'da i̱ka'dik i̱'e̱t kenda huadakda o̱'e̱. Nog huaknopo̱e̱'eri ontaj ekbere'nayo kenpa'da kake' nopo̱e̱tdik i̱'e̱t kenda huadakda o̱'e̱. 8 Opud huaknopo̱e̱'eria nog huaknopo̱e̱'eri huama'buytaj huayahuaya dakhuea'da bo'kika'ne. Kenpa'ti mo'berika'ne. Dakhuea'da bo'kika'ne.

9-10 Nama'da huaa'eritaj manpe̱e̱hue' yanika'. Nogok aya'ada Diostaj nigpe̱i̱ka'dik o̱'neapo. Dakhuea' huaka'eri Diosere i̱kahue' o̱'neapo. Kenpa'ti hua̱to̱e̱ere ehue'ada nogtaj nogtaj ettone'taj huabakdejeri Diosere i̱kahue'dikda o̱'neapo. Kenpa'ti e'ketka' Diosta' huaeretpakeri Diosere i̱kahue'dikda o̱'neapo. Kenpa'ti nogen hua̱to̱e̱'taj huabakdejeri Diosere i̱kahue'dikda o̱'neapo. Kenpa'ti huabotbokereka' huabakdejeri Diosere i̱kahue'dikda o̱'neapo. Kenpa'ti huabereeri Diosere i̱kahue'dikda o̱'neapo. Kenpa'ti nogen en'tamae' huaeretpakeri Diosere i̱kahue'dikda o̱'neapo. Kenpa'ti borrachoa' huakika'eri. Diosere i̱kahue'dikda o̱'neapo. Kenpa'ti huamahui̱a̱'eri Diosere i̱kahue'dikda o̱'neapo Kenpa'ti nama'da ia'po huabakbere'eri Diosere i̱kahue'dikda o̱'neapo. 11 Nogte huakka'mona opud kenpa' bo'kika'uynig'a Diosa bokkahuea'uyne kenpa'ti Diosa mo'nopo'to̱e̱nok Diosenyo'da bo'kika'ne. Jesús Huairi o'paknok Diosen Noki̱re̱ga̱ o'paknok "huadakda mo'e̱ne," Diosa mona'uyne.

Oro'en hua̱so̱' Diosen o̱'e̱.

12 “Katepi’ e’ka’ta’ ijpakpo ka’dik i̱jje̱y.” Aratbuta on’batia’pakika’.
Katepi’ kahue’ yanika’ Diosa manahue’ e̱e̱’nayo kenda ka’dik e̱e̱’pi’
kenda kika’dik e̱’e̱a̱da tihuapokhue’dik mo’i̱ka’ne. Katepi’ oro’omey
kika’dik e̱’e̱a̱da batikhue’dik o̱’e̱a̱petpi’ o’nopo̱e̱po kenda kikahue’
mo’nika’. 13 Huaaypotehuapa Diosa aypo mo’nigka’uyate. Aypotehuapa’
Diosa huaaypo bo’ka’uyate. Nogok aypo ehue’ o̱’e̱a̱po kenpa’ti
huaaypo ehue’da o̱’e̱a̱pone Diosa kenpa’ oa’nok. Nogen hua̱to̱e̱’taj
kan’bakde’ike’po Diosa oro’en hua̱so̱’ kahue’ o̱’u̱yate. Cristotaj
huadakdayo’ ka̱gkike’po Diosa oro’en hua̱so̱’ o’kuyate. Kenpa’ti
Cristoa daka’ mogkika’ne. 14 Diosa Jesús Huairitaj huakudaka’da
e̱e̱’tada o’noyhuada̱’uyatenig konigti kubarakya’ Diosa teyda o̱’e̱po
mo’noyhuada̱’apone oro’taj.
15 Oro’en hua̱so̱’ Cristoen o̱’ta̱e̱ne. Do Cristoenso̱’ i̱jje̱po huabakde-
jeritaj sigpi’ bakdejhue’dikda i̱jikay. 16 Huabokerek huabakdejer-
itaj e’bakdejnayo botta’ e̱’e̱a̱da konig nogtida o̱’ne. Kenda opud
mo’nopo̱e̱tpi’. “Botta’ e’bakdeada konig nogtida o̱’ne.” Apagba’a
kenpa’ oa’. 17 Aya’da huaknopo̱e̱’eri Cristotaj o’noknopo̱e̱po Cristoere
konig nogtida hua̱so̱’ o̱’ne. Konig Cristo o’pakika’nig kenomey konigti
on’pakika’.
18 Nogen hua̱to̱e̱a̱ e’bakdejta’ e’paknayo yan’makmonikati’.
Kenpa’ti nogen hua̱to̱e̱’taj on e’bakdejta’ e’paknayo ka̱e̱’ yan’nopo̱e̱po
yan’monikati’. Nog ettone’taj hua̱tino e’mati̱e̱’nayo o̱’nen hua̱so̱’tada
dakhuea’da i’ka’ne. Nogda katepi’ dakhuea’ eka’nayo o̱’nen hua̱so̱’taj
dakhue’ o̱gkahue’ i̱’e̱ne. 19 Oro’en hua̱so̱’ Diosen jak o̱’e̱ne. Oro’omeytaj
Diosa ke’nen Noki̱re̱g bo’yokuyne. Oro’en hua̱so̱’yo o̱’i̱ka’. Oro’en hua̱so̱’
Diosen o̱’ta̱e̱. 20 Huakka’teda e̱e̱’tada Diosa mo’nigbae’uyne. Diosa
oro’taj a’nigbaeya’po Jesústaj mo’nigbueya’uyate. Konige̱po oro’en
hua̱so̱’ ’urua’da mogkika’nok aratbut oro’omeytaj bo’tiahuaypo, Dios
huadaknanada o̱’e̱. On’huaa’ika’apo.

7

E’to̱e̱paktaj Pabloa o’manmadika’uyate.

1-2 E’to̱e̱pak menpa’ huadak ya̱’e̱ do’taj on’nigmadoya’uyate. Kenda
e’nopo̱e̱’ta’ bo’pakpo on’nigmadoya’uyate. Huabokerek to̱e̱pakhue’ e̱e̱’
huadakda o̱’e̱nig’a nogta’ nogta’ e’eretpaknayo kan’to̱e̱pakike’. Kenpa’ti
ettone’ konigti hua̱to̱e̱yo’da to̱e̱’dik o̱’ne. 3 Ettone’ e’bakdejta’ e’paknayo
hua̱to̱e̱ereda bakdejdik o̱’e̱. Konigti huabokerek e’bakdejta’ e’paknayo
hua̱to̱e̱ereda bakdejdik o̱’e̱. 4 Huabokerek e’to̱e̱pakde’ hua̱toeen hua̱so̱’
on’ta̱i̱ka’. Kenpa’ti ettone’a̱ hua̱toeen hua̱so̱’ on’to̱i̱ka’. 5 Hua̱to̱e̱
e’paktada “Bakdeahue’ i̱jje̱y,” ahue’ yanikati’. Kenoka’ onpapayo’
bo’pakpo sue’da huame’noe bakdejhue’ ya’nunhuati’. A’tiona’pakya’po
sue’da huame’noe bakdejhue’ ya’nunhuati’. Ken ona’ti hua̱to̱e̱ere
yan’huedikati’. I̱dada onte’ti hua̱to̱e̱ere e’huednayo konig huanopoada
nama’da o’paknok kenpa’ti kenda toto’ o’paknok kahue’ mo’e̱a̱pone.
6 “Yan’to̱e̱pak.” Manahue’ i̱jje̱y. E’to̱e̱pakta’ e’paknayo to̱e̱pakdik
mo’e̱ne. 7 Do hua̱to̱e̱ to̱e̱hue’ i̱jje̱y. Do i̱jje̱nig konig aya’ada e̱e̱’nayo kenda
do e’paktada nogte kan’to̱e̱pake’po Diosa o’batihuapokika’ kenpa’ti
nogte to̱e̱hue’ ka’ne’po Diosa o’batihuapokika’.
8 Konig do opud to̱e̱pakhue’ e̱’i̱ka’nayo huadakda o̱’e̱. Opud
to̱e̱pakhued hua̱e̱’eritaj kenpa’ti ayhuataj o’nona’ne. 9 Huakka’da

huatino e'matie'ta' e'paknayo kenpa'ti bakdejdikda mo'epo, yan'toepakti'. E'toepaknayo huadakda o'e. Huatoe toehue' e'eada e'bakdejta' e'eretpakika'nayo dakhue'da o'e.

10 Huatoe'taj enhue' yanika'. Ettone' e'toepakde'taj ijmanay. Kenda Jesús Huairia huakkuruda o'mana'uyate. 11 Ettone'a huatoe'taj e'ennayo nogdakon toepakhue' ka'nike'. Onte'ti huatoe'taj kan'noeyike'. Konigti huabokereka huatoe'taj kenpa'ti enhue'dik ka'nike'.

12 Huabokerek huaknopoe'eri o'epo ke'nen huatoe oknopoehue' huae'eri e'eada ke'nen huatoe'taj e'enta' pakhue' o'nika'nok huabokereka huatoe'taj enhue' yanika'. 13 Kenpa'ti ettone' huaknopoe'eri o'epo huatoe oknopoehue' huae'eri e'eada huatoe'taj e'enta' pakhue' o'enok ettone'a huatoe'taj enhue' yanika'. 14 Cristotaj oknopoehue' huae'eri huatoe e'taae'pi' enhue' e'nika'nayo ettone' huaknopoe'erien huatoe Diostaj 'uruda e'dik o'nika'apo. Kenpa'ti huabokerek huaknopoe'erien huatoe Diostaj 'uruda e'dik o'nika'apo. Huatoe'taj e'ennayo huasi'po konig oknopoehue' huae'eriensi'ponig ya'neapet. Dakhue'da ya'neapet. Huatoe enhue' ee'nayo huasi'po huadakda o'nika'apo. 15 Huabokerektapi' ettone'tapi' huatoe oknopoehue' huae'eria pakhue' o'epo e'enta' e'paknayo ka'nene'. E'ennayo huabokerekapi' ettoneapi' huaknopoe'eria hua'dik o'ne. Oro'taj e'nopo'noeya'ta' o'pakika' Diosa. 16 Ettone' o'nen huatoe oknopoehue' huae'eritaj enhue' ee'nayo huatoe i'nopo'korea'nok Jesústaj oknopoe'dikpi' o'ne. Kenda nopoe'dik mo'ene. Huabokerek o'nen huatoe oknopoehue' huae'eritaj enhue' ee'nayo huatoe i'nopo'korea'nok oknopoe'dikpi' o'ne. Kenda nopoe'dik mo'ene. Kenda Cristoa onahue' mo'uynig'a do'huada ijnopoepo o'nona'ne.

17 Konig Diosa mona'uyne, konig Diosa o'pakika'nig yag'kika'. Kenpa'ti nopo'koreahued mo'epo mo'ika'nig konigti yanikati'. 18 Cristotaj yanopo'korea' kenpa'ti yanoknopoe' Diosa ena'te kenoka' huabokerekensi'dak ektegnayo kenpa'da yanikati'. Cristotaj yan'nopo'korea' kenpa'ti yanoknopoe' Diosa ena'te kenoka' huabokerekensi'dak okteghue' ee'nayo kenpa'da yanikati'. 19 Huabokerekensi'dak ektegde' ee'nayo Diostaj huadakda o'e. Kenpa'ti huabokerekensi'dak okteghue' ee'pi' konigti Diostaj huadakda o'e. Oro'omeya Diostaj 'urua'da e'nigpeika'ta' bo'erettipakne Diosa. 20 Yan'nopo'korea' Cristotaj yanoknopoe' Diosa mona'uyne. Kenoka' konig bo'kika'uynig konigti yag'kikati'. 21 Yan'nopo'korea' Cristotaj yanoknopoe' Diosa mona'uyne. Kenoka' on nogen huanaba' ee'nayo huanaba' ee'pi' mepu'kehue' yanikati'. "Kenpa'da yahuati'." O'nen huairia ena'nayo yahuati'. 22 Yan'nopo'korea' Cristotaj yanoknopoe' Diosa mona'uyne. Kenoka' opud nogen huanaba' ee'pi' oyda Diosention 'uruda kika'dik mo'ika'apone. Kenoka' yan'nopo'korea' Cristotaj yanoknopoe' Diosa mona'uyne nogen huanaba' ehue' ee'nayo opud konig Cristoen huanaba'onig katepi' Diosa o'pakika'nig yag'kikati'. 23 Oro'taj a'manopo'yareaya'po huakka'teda ee'tada bo'yokuyate. Diosa Cristotaj cruzte mo'nigbueya'uyate. Konigepo konig oknopoehue' huae'eria nama'da on'nopoika'nig konigti nopoikahue' yanika' kenpa'ti konig oknopoehue' huae'eria ogkika'nig kikahue' yanika'. 24 Yan'nopo'korea' Cristotaj yanoknopoe' Diosa mona'uyne. Kenoka'

ken konig mo'ika'uynig huanaba'pi' konigti yanika'. Jesúsa kenpa'
onahue' mo'uynig'a do'huada o'nona'ne egomey pogomey.
25 Ettone' toepakhued huae'eria kate ka'dik ya'ne. Cristoa do'taj
onahue' me'uynig'a doada ijnopoepo o'nona'ne. Diosa do'taj
me'tinepahui'uynok konigepo opuda do'taj men'pee'. 26 Oyda
oknopoehue' huae'eria oro'omeytaj dakhuea'da mogkika'nok
opudomey huaknopoe'eri oyda konig mo'ika'nig konigda yanika'.
27 Ettone' huatoe e'toe'nayo enhue' yanika'. Huatoe toehue' e'ika'nayo
ettone' a'toepakya'po 'ukhue' yanika'. 28 E'toepaknayo Diostaj dakhuea'
kahue' mo'e. Mune'yo e'toepaknayo Diostaj dakhuea' kahue' o'enig'a
mo'toepakdepo oyda pai'da nopoe'dik mo'etpi' ijnopoey.
29 Idamon Cristo o'tiakaponok tiona'pakonhuahua'dik yanika'
kenpa'ti huayahuaya batihuapokika'dik yanikati'. E'toepakde' konig
toepakhued huae'erionig yan'noikati'. 30 Kenpa'ti on suhue'nada i'epo
pai'da ee'nayo ida yabatikpo Diosen yakati' kenpa'ti fiesta ogka'po
en'durugpaknayo konig kenomeyere durugpakhue' ee'pi' daka' Diosen
yag'kikati'. Kenpa'ti opudomey huakupete e'baikapi' konig toehue'
huae'erionig ee'pi' Diosention daka' yag'kikati'. 31 Indariyo mo'ika'po
bo'kika'po katetapi' eretpakhue' ya'nepo daka' yag'kika'. Katetapi'
indariyo diga' durugpakhue' yanika'. Ken konig ijpakpo o'nona'ne,
egomey.
32 Katetapi' mepu'kehue' ya'nepo Diosen yag'kikati'. Kenda ij-
paki. Huabokerek toepakhued o'epo Diostaj huakka' pakdik o'ika'.
Kenpa'ti Diostaj e'durugpaka'ta' o'pak. 33 Huabokerek e'toepakde'
katetapi' mepuke'dik o'nika'. Kenpa'ti huatoe'taj tihuapokika'dik
o'nika'apo. 34 Mune'yo toehue' o'nepo Diosenyo'da e'kata' pakdik o'nika'.
Ke'nen huaso' kenpa'ti ke'nennopo' 'urunanada o'nepo kenpa'da Diostaj
e'nigpeika'ta' on'pak. Ettone' e'toepakde' nogta' nogta' o'pak. Jakta' man-
huada'dik ijjey on'nopoika'. Kenpa'ti huatoe'ta' durugpaka'dik o'ika'.
35 Opudtehuapa' kenda 'uruda o'nona'ne. Toepakhue'dikda mo'ene.
Nogda nogda kahue'dik mo'ene, onahue' o'nene. Huadak e'ka'
kenpa'ti butukda e'ka' kenpa'ti kenda Dios o'pakika'nig yag'kikati'.
Yan'eretpakpo Diosen yag'kikati'.
36 Huabokereken huayobu toepakhueda'ded o'tone'paknok toepakdik
o'ede apag on'tanopoenok kan'toepakike'. Kenda dakhuea' e'ka'
ehue' o'e. 37 Nogen huayobu toepakhued e'taeted toepakhue'dik o'e
huaoa daka' oknopoenok toepakhue'dik o'ne. Kenda huadak o'e.
38 Konigepo huaoa ke'nen huayobu e'toepaka'nayo sue'da huadak o'ka'.
Toepakahue' ee'nayo huadakda ogka'.
39 Ettone'en huatoe e'noe'nayo monhue'dik o'enig'a huatoe ekbuey-
nayo nogtaj be'erepi' o'pakpo Cristotaj huaknopoe'eritation toepakdik
o'ne. 40 Ona'ti e'toepaknayo sue'da durugmon o'nika'apo. Toepakhue'
ee'nayo durugnada o'nika'apo. Ken buttida ijnopoey. Kenda Diosen
Nokireega me'nopoea'ne.

8

E'ketka' diostaj huaen e'yokika' o'timadoya'uyate.

1 E'ketka' diostaj huaen e'yokde' menpa' bape'dik o'ika'apo oy
ijtimadoya'apoy. Kenda huakka'da mo'nopoika'po huadakda ijjey
huadakda nopoika'dik mo'ene. Nogomeytaj oro' di' e'maika'nayo

huadakda o̱'e̱po nogi̱ti nogi̱ti Diostaj oknopo̱i̱ka'apone. 2 Aratbut be'api'
huakka'da ijnopo̱e̱y e'nopo̱e̱'nayo konig daka' nopo̱e̱hued e̱'e̱a̱da sue'da
on'nopo̱e̱nig'a 3 oro'omey Diostaj di' e̱e̱'nayo do'huedsi'po o̱'nea' Diosa
mo'tinopo̱i̱ka'ne.
4 ¿Aypo e'ketka' diostaj e'yokde'taj menpa' oro' bape'dik o̱'e̱? Kenda
on'nopo̱e̱a̱'dene. E'ketka' dios noehue' o̱'ne. Oro'omey o'nopo̱e̱ne.
Kenpa'ti nogtida Dios o̱'e̱. 5 Kurudyo̱ kenpa'ti huadariyo nogda nogda
dios o̱'nepo dios o'dikka' aratbuta. Huakka' dios kenpa'ti huakka' huairi
e̱e̱'tada 6 nogtida Apag Dios oro'nayo o'to̱e̱ne. Apag Diosa aya'nada
o'ka'uyate. Kenpa'ti kentayo'da o'nignoika'ne. Kenpa'ti nogtida Je-
sucristo Huairi o̱'e̱. Ke'na katetapi' aya'tada o'mato̱i̱ka'. Kenpa'ti
oro'omeytaj mo'to̱i̱ka'ne.
7 Aya'ada kenda nopo̱e̱hue' o̱'ne. Nogte a'nenda e'ketka' diostaj
on'pakika'po huaen e'ketka' diostaj e'yokada o̱'nada on'bapika'.
Cristoen huaknopo̱e̱'eri e̱'e̱a̱da kenda huaen on'bape'po nama'da
ijkay on'nopo̱i̱ka'. 8 Huaen e'bape'nayo nogi̱ti Diostaj huadak i̱kahue'
o̱'e̱a̱pone. Huaen bapehue' e̱e̱'pi' nogi̱ti Diostaj huadak i̱kahue' o̱'e̱a̱pone.
Huaen e'pe'pi' pehue' e̱e̱'pi' Diosa oro'taj konigti di' mo'i̱ka'ne. 9 Ken
huaen bape'dik e̱'e̱a̱da huama'buy teyda Diostaj oknopo̱e̱hue' o̱'nepo
on kenda huaen e'pe'te on'tiahuaypo ke'nakon e'bape'nayo dakhuea'
ijkay yan'nopo̱e̱a̱pet. 10 Huaen e'ketka' diostaj e'yokde'taj bape'dik o̱'e̱
o̱'napi' i'nopo̱e̱po e'ketka' diosen jakyo e'bape'nayo huama'buy teyda
oknopo̱e̱hue' o̱'e̱po ken huaen bapehue'dik o̱'e̱ o'nopo̱e̱nig'a on'taj
be'tiahuaypo ke'nakon ya'bapeapetpi'. Nama'da ijkay e'nopo̱e̱'ada
o'bape'. Ken dakhue'da o̱'e̱. 11 Huaen e'ketka' diostaj e'yokde' bape'dik
o̱'e̱ i'nopo̱e̱po on e'pe'nayo huama'buy teyda oknopo̱e̱hue' o̱'e̱po on'taj
be'tiahuaypo e'pe'nayo nama'da ijkay e'nopo̱a̱da oknopo̱e̱batikpo
kenpa'da bueydik o̱'e̱a̱po. Kentabeta' Cristo o'nigbuey'uynig'a.
12 Kenda bo'pakpo huaen mo'bape'nok huama'buy teyda oknopo̱e̱hue'
o̱'nepo opudtaj bo'tiahuaypo nama'da ijkay o'nopo̱e̱po e'pe'nayo
opud kenda nama'da mo'nigka'nok Cristotaj dakhuea'da bo'kika'ne.
13 Huama'buytaj dakhuea' e'manigka'ta' pakhue' i̱jje̱y. Ken huaen do
e'pe'nayo do'hued huama'buykon be'tiahuaypo konig pehue'dik i̱jje̱y
e'nopo̱i̱ka'ada ya'bapeapetpi' kenda ijtinopo̱e̱po ke'na dakhuea' kahue'
ka'ne'po ken huaen bapehue'da i̱jji̱ka'apoy.

9

Jesucristoen huadak hua'a huamanmadika'eritaj Diosa o'mata'mona'uyate. Huamanmadika'eria nogda nogda kika'dik o̱'nika'.

1 Jesucristoen huadak hua'a kamanmadike'po Diosa
me'ta'mona'uyne. Jesúsen huata'moneri i̱jje̱po nogda nogda kika'dik
i̱jje̱y. Jesús Huairitaj ijtiahuay'uy. Jesucristoen huadak hua'a opudtaj
o'nonmadika'uynok Diostaj opud mo'nopo'korea'uyne kenpa'ti
Diosen bo'kika'ne. 2 Do Jesucristoen huata'moneri o̱'e̱ nogte aratbut
oknopo̱e̱hue' me'nene. Do Jesucristoen huata'moneri o̱'e̱ opudnayo
mo'nopo̱e̱ne. Do Jesucristoen huadak hua'a e'manbatia'pakte opud
Jesús Huairitaj moknopo̱e̱'uyate.
3 Nogda nogda Pabloa kikahue'dik o̱'i̱ka'. Sue'ada on'huaa'ika'ne.
Kenomeytaj ijbaa'toki. 4 Aypo hue̱'e̱yere aratbuta e'yokpi' ba'pokika'dik
i̱jje̱y. 5 Aya'ada Jesucristoen huata'moneria hua̱to̱e̱ on'tohua'ika'.

Kenpa'ti konig Jesús Huairien huama'buy kenpa'ti konig Pedro hua-
knopo̱e̱'eri hua̱to̱e̱ on'tohua'ika' dokon e'paknayo huaknopo̱e̱'eri hua̱to̱e̱
tohua'ika'dik i̱jje̱y. Nog huakka' jakyo nog huakka' jakyo e'hua'te
Jesucristoen huadak hua'a a'manmadikaya'po hua̱to̱e̱ tohua'ika'dik
i̱jje̱y. 6 Jesucristoen huadak hua'a a'manbatia'pakikaya'po Bernabé
doereyo'da e'baa' batikhue'dik o̱'ne. Kenpa' nama'da mo'nopo̱e̱tpi'.
7 Sorotataj ta'ba kahue'dik o̱'nika'. Nog aratbutanayo ta'ba eka'nayo
ta'bayo aypo bape'dik o̱'nika'. Oveja huamato̱e̱'eria oveja on'hue̱
mai'dik o̱'nika'. 8 Konig aratbutada on'batia'pakika' kenpa'ti o̱gkika'nig
kenda onahue' i̱jje̱y. Moisésenba' konigti oa': 9 "Vaca 'uhua huakid-
taj o'ti̱o̱gkubere'epo e'tikaa'te o̱jpatidokahue'dik ka̱i̱ke'. Vaca sue'pi'
bape'dik ka̱i̱ke'." Moisésa Apagba'te o'mana'uyate. Diosa vacata'
o'mepu'kenig'a 10 oro'ta'kon o'mepu'kika'. Kenda oro'tehuapa' Diosa
mo'niga'uyate. Konige̱po kenomey on'burupo kenpa'ti o'nogkupaea'po
ijbape'deapoy on'nopo̱i̱ka'. 11 Diosen hua'a Jesúsen huadak hua'akon
opudomeytaj o'manmadika'onhuahua'uynok oro'taj dakhuapa yokdik
mo'e̱ne, oro'a huaa'dik o̱'e̱y. 12 Nog huamanmadika'eri dakhuapa beyok
a'dik e̱'nepi' dakhuapa nogi̱ti beyok oro'ataj ona'dik e̱'e̱a̱da ahue'dik
o̱'i̱kay.

"Pablomey huakupeta' on'pakpo Jesucristoen huadak hua'a
on'manmadikika'nok oro'omey oknopo̱e̱hue'dik o̱'e̱y." Noga̱
nopo̱e̱'dikpi' o̱'nenok o'baa'ika'po huakupe aypopi' menyok ahue'
o̱'i̱kay. 13 Judío aratbuta aypo Diostaj on'nigbatotiakika'. Diosen
jakyo o'nigbatotiakika'. Diosen jakya' huabaa'eria ken aypo
on'bape'ika'. Kenomeyen aypo o̱'e̱. 'Uhua Diostaj on'nigarakpo
Diostaj on'nigmahui̱gika'. Ken e'mey okta'pe on'bape'ika'. Kenda opud
mo'nopo̱e̱ne. 14 Konigti Jesucristoen huadak hua'a huamanmadika'eria
on'manbatia'pakonhuahuika'nok dakhuapa aypo huakupepi' bae'dik
o̱'nika'. Kenda Jesús Huairia o'mana'uyate. 15 Huakupete yudtapopi'
manmadikahue' i̱ji̱kay. In beroba'te dakhuapa beyok kenpa'ti
nigmadoyahue' o̱'nika'ne. Katetehue' e'manmadika'ta' huakka'
ijpakikay.

16 Jesucristoen huadak hua'a manmadika'dik i̱jje̱po ijmanmadika'po
"Do huadakda ijkay." Do huata' huaahue' i̱ji̱kay. Cristotaj man-
madikahue' e̱e̱'nayo do'tehuapa' dakhue'da e̱'dik o̱'e̱. 17 Do ijpakpo Jesu-
cristoen huadak hua'a e'manmadikika'nayo Diosa dakhuapa bayokdik
me'e̱a̱pone. Diosa mena'uynok Jesucristoen huadak hua'a ijman-
madikikay. 18 Ken Cristoen huadak hua'a ijmanmadikika'po huakupe
baehue' i̱ji̱ka'po ijdurugpaki. Cristoen huadak hua'a ijmanmadikika'po
dakhuapa bae'dik e̱'e̱a̱da baehue' i̱ji̱kay.

19 Do huanaba' ehue' e̱'e̱a̱da konig aya'enda huanaba' ijyahuepo
huakka'tada a'manopo'koreaya'po. 20 Judío aratbut Cristotaj
a'nopo'koreaya'po kenoka' judío aratbutere i̱jje̱po konig judío o̱gkika'nig
konigti ijkikay. Moisésenba' huanigpe̱i̱ka'eri Cristotaj a'nopo'koreaya'po
kenomeyere ijmata̱i̱ka'po Moisésenba'taj nigpe̱i̱kahue'dik e̱e̱'pi'
ijnigpe̱i̱kay. 21 Nog aratbut Moisésenba' to̱e̱hue' hua̱e̱'eritaj
a'manopo'koreaya'po kenomeyere i̱ji̱ka'po Moisésenba' kahue' o̱'nika'nig
dokon nigpe̱e̱hue'dikda i̱jje̱po Cristotaj Dioseretaj ijnigpe̱i̱kay. 22 Diosere
onte'ti kan'noeonhuahuike'po a'tihuapokya'po teyda oknopo̱e̱hue'da
huaknopo̱e̱'eriere i̱ji̱ka'po kenomeyonigti ijyahuikay. Ken nogte

a’manopo’yareaya’po konig aratbut o̱’nika’nig konigti ijbatayahuikay.
23 Kenpa’ ijkika’po aratbut Jesucristotaj kan’pe̱e̱’po kan’nopo’kore’po
Diosere onte’ti kan’noeonhuahuike’po do kenomeyere onte’ti
a’noeonhuahuikaya’po.
24 On’bake’tepo nogda nogda on’bake’tenig’a nogtiada a̱ro̱ghue’da
o̱’e̱po huakkuruda o̱kye̱dik o̱’ne. Opud kenda mo’nopo̱e̱t. Cristoen
e’ka’ konig e’bake’te’ikanig o̱’e̱nok Diosyo kurudyo̱ a̱kye̱ya’po diga̱’da
Cristoen mogkika’. 25 Bola huaka’eri a̱ro̱ghue’ a̱’i̱kaya’po daka’da huata’
tiokika’dik o̱’nika’. ’Uru e’ba e’bijkiok gana huaka’eritaj on’bayokika’.
Ken e’ba huakiok i̱dada o’ayika’. Oro’nayo konig gana huaka’erionig
mo’nepo kurudyo̱ Diosere a’noeonhuahuikaya’po Cristotaj daka’
mon’nigpe̱i̱ka’. 26-27 Cristoere e’noeonhuahuika’ta’ ijjeretpakpo
e’ke’tepa’ kethue’ i̱ji̱ka’po nama’da e’batuktukpa’ kikahue’ i̱ji̱ka’po
konig huanopoa ijpaknig kikahue’ i̱jje̱po konig Cristo o’paknig ijkikay.
Nogomeytaj e’manmadikikade’te “kurudyo̱ huahue’dik i̱’e̱ne,” nogok
Diosa do’taj onahue’dik me’e̱ne.

10

E’ketka’ Diosta’ pakhue’ yanika’. Pabloa o’manmadika’uyate.

1 In ijmanmadika’apoy yan’nopo̱e̱’, egomey, pogomey. Oro’en
judío adhuea’pane’omey Diosen e̱’si̱hui̱’taj on’tahua’ika’uyate. E̱’po̱g
huabed huanopoda aya’ada Diosa kanoktege’po o’manigokparatuyate.
2 Ken Moiséstaj kan’nigpe̱i̱ke’po e̱’si̱hui̱’yo̱ kenpa’ti e̱’po̱gyo̱ konig
bautiza e̱gka’nigti o’nokteguyate. 3 Kenpa’ti ken aypo Diosa
o’bayokika’uyatenig aya’ada on’bapika’uyate. 4 Ken hue̱’e̱y Cristoada
o’bayokika’uyatenig aya’ada on’mai’ika’uyate. Sipanaya̱’da hue̱’e̱y
o’manigo̱ro̱kika’uyate. Cristo konig ken sipananig kenomeyere
o’hua’ika’po o’batihuapokika’uyate. 5 Kenomeynayo aya’damon Diostaj
e’nigpe̱e̱ta’ pakhue’ o̱’nuyatenok Diosa o’bahuadiay’uyate. Konige̱po
aratbut ehue’ e̱’i̱ka’ya’ huakka’nada on’mabuey’uyate.
6 Konig kenomey dakhuea’ o̱gkika’uyatenig oro’omey konigti
dakhuea’ kikahue’ ka’nike’po Diosa judío adhuea’pane’taj castiga
o’magka’uyate. 7 Konige̱po e’ketka’ diosta’ pakhue’ yanika’.
Kenomeya̱ e’ketka’ diospa’ o̱gka’uyate. O̱gka’depo “A’bapeya’po
kenpa’ti a’mamayya’po on’bahuadpo baile a̱’e̱ya̱’po on’boduyate.”
Apagba’te kenda o’madoya’uyate. 8 Kenomey adhuea’pane’a̱ hua̱to̱e̱
ehue’tada on’bakde’uyate. Kenme’noe veintitrés mil on’mabuey’uyate.
Konig kenomeya̱ dakhuea’ o̱gka’uyate oro’nayo kikahue’ mo’nika’.
9 Huakka’ada Diostaj on’dikdikuyatenok bihuia o’mabokenok
huakka’nada on’mabuey’uyate. Konig kenomey o̱gka’uyatenig
konigti kahue’ mo’nika’. 10 “Dakhuea’da Diosa mogkika’ne.” Sue’ada
Diostaj on’huaa’nok Diosen huata’moneri huabarakeria kenomeytaj
o’barakuyate. Konig kenomeya̱ dakhuea’da o̱gka’uyatenig kahue’
mo’nika’.
11 Oro’en adhuea’pane’taj ken konig Diosa castiga o’magka’uyate.
Kenda Apagba’te oro’tehuapa’ mo’nigmadoya’uyate. Oro’
o’ba’tiahuaypo in kene’hua̱ya̱’ huame’noete kate ’urua’da nigkika’dik
o̱’e̱a̱po nopo̱e̱’dik o̱’e̱ne. 12 Huadakda Diostaj o’kika’po oknopo̱i̱kay
batikhue’dik o̱’e̱a̱poy. Kenpapi’ mo’nopo̱i̱ket. Keyoj, oknopo̱e̱batikdikpi’
mo’e̱t daka’ yanoknopo̱i̱ka’. 13 Toto’a aya’tada me’nigpe̱e̱’po dakhuea’

kạgke'po o'madikdikika'. Opudomeytakon konigti mo'dikdikika'. Opudomeytanayo Diosa bo'tihuapokika'nok dakhuea' kahue'dik mo'ịka'. Toto'a e'dikdikte Diostaj moknopọẹpo dakhuea' kahue'dik ọ'ẹạpoy daka' yan'nopọẹ'.

14 Kena'po e'ketka' diostaj eretpakhue' yanika', di'da egomey pogomey. 15 Opudomey daka' mo'nopọịka'po kenda ijjay menpa' buttida yạ'ẹt opudạda daka' nopọẹ'dik yane'. 16 Cristotaj a'batadi'keya'po o'kupopakpo vino o'mai'uyatenig Jesús*en* mimi okkahuehue' ẹẹ' vino o'mai'ika'apoy Diostaj dakiti ona'po mai'dik ọ'ịka'apoy. Cristo oro'taj mo'nigbuey'uyatenig okkahuehue' ọ'ẹpo pan e'posakea' o'bape'ikay. 17 Huakka'nada ẹẹ'pi' Cristotaj oknopọịka'po nogsọ'tida ọ'ẹne. Konigti ken pan o'bape'po nogsọ'tida Cristoen huạsọ' ọ'ẹne.

18 Israel aratbuttaj yan'nopọẹpo. Diosen jak huabaa'eria 'uhua e'nigarakde' Diostaj on'yokdepo on'bape'ika'. 19 E'ketka' dios ehue' ọ'ẹ. Noehue'da ọ'ẹnok huaen e'ketka' diostaj eyokde' dakiti ehue' ọ'ẹ. Kenda ea'ta' ijpaki. 20 Diostaj oknopọẹhue' huạẹ'eri huaen e'ketka' diostaj on'nokyokpo dakhue' toto'ted on'nokyokika'. Dios kuruderitaj yokhue' ọ'nika'. Kenda ea'ta' ijpaki. Huaen toto'taj e'yokde' toto'en huaknopọẹ'eriere bapehue' yanika'. 21 Jesús Huairien mimi okkahuehue' ẹẹ' vino nogme'noetekon yan'mai'depo toto'en vinokon mayhue'dikda yanika'. Jesús Huairien okkahuehue' ẹẹ' aypo yan'bape'depo nogme'noete toto'en aypokon bapehue'dikda yanika'. 22 Toto'taj aypo e'yokde' e'pe'nayo Jesús Huairia ya'diayapet. Konigẹpo ken aypo bapehue' mo'nika'. Jesús Huairinayo teyda ọ'ẹnok okmonhue'dikda ọ'ẹne.

Cristoen huaknopọẹ'eri Diostaj huadak kika'dik ọ'ne kenpa'ti di' maika'dik ọ'ne. Pabloa oa'uyate.

23 Katepi' o'pakpo ka'dik ọ'ẹne. Aratbuta e'da'ika'tada nogomeytaj tihuapokhue' ẹẹ'nayo kahue' mo'nika'. Katepi' o'paki kika'dik ẹẹ'tada nogomey Diostaj nogịti di' ẹ'ịka'taj tihuapokhue' ẹẹ'nayo kahue' mo'nika'. 24 Oro'tehuapayo'da eretpakhue'ada nogomeytakon huadak mon'nigkika'.

25-26 Huadari ọjpai' 'uhua, aya'da aypo Diosa o'ka'uyatenok dakhuea'da ijkay nopọẹhue'ada aypo jakya' huaen mon'baika'po mon'bape'ika'.

27 Opudtaj "Mon'bape'," nogomey oknopọẹhue' huạẹ'eria ena'nayo opud e'bape'ta' e'paknayo yan'bapikati'. Aya'da katepi' yan'bapikati'. Huaen bapehue'dikpi' yạ'ẹt e'nopọẹ'ta' i'pakpo. "Menpa' e'ketka' diostaj eyokde' yạ'ẹ," manahue' mo'nika'. 28-29 "In huaen e'ketka' diostaj e'yokde' ọ'ẹ." Be'api' eda'nayo bapehue' yanika'. E'pe'nayo ke'na oa'nig'a nama'da o'bape' mo'tinopọạpet. Nama'da o'ka' nogạ e'tinopọẹpi' mena'po kenda kahue'dik ịjjẹy. Be'api' do'taj mena'apetpi'. 30 Do aypotaj Diostaj dakiti ea'nayo "Dakhuea' o'ka'," huaahue' menika'. 31 Opud e'bape'nayo e'mai'nayo katepi' boka'po 'urua'da Diosen yạg'kika'. Aratbut opudomeytaj bo'tiahuaypo 'urua'da Dios ọ'ẹ on'batia'pakapo. 32 Daka'da Diosen yạg'kikati'. Judío aratbut, nog aratbutda Diosen huabaktie'ea'eria oro'taj bo'tiahuaypo nama'da dakhue' kahue' yạ'neapetpi' oknopọẹbatikhue' yạ'neapetpi'. 33 Aya'ada Jesucristotaj kan'nopo'kore'po aya'tada e'madurugpakata' ijpakpo daka' ijkikay. Do'tehuapa' e'kika'ta' pakhue' ịjjẹpo nogtehuapa' huadaka' ijkikay.

11

1 Konig Jesucristo o'kika'uyate konigti ijkikay. Konig do ijkikay konigti
yąg'kikati'.

Diosen e'manmadikaya' ettone' kate kika'dik ǫ'ne.

2 Do'taj okkahuehue' mo'ịka' kenpa'ti do'hued e'manmadika'
mo'nigpẹịka'nok huadakda ǫ'ne opudtaj ijtia'pakpo ijmana'ikay. 3 In
o'nona'ne yan'nopoenka'. Cristo aya'da huabokereken huairi ǫ'ẹ.
Ettone'en huątǫẹ ke'nen huairi ǫ'ne. Ken konigti Dios Cristoen huairi
ǫ'ẹ. 4 Huaknopǫẹ'eri Diostaj ǫgkupopakpo on'batadi'kea'po huabokerek
o'kumootpo e'tiona'paknayo Diosen e'manmadika'nayo birae'dik
ǫ'ne. 5 Kumoothue' ẹẹ'nayo ettone' o'tiona'pakpopi' Diosen e'nopǫẹ'
o'manmadika'po kubirae'dik ǫ'ẹ. Konig kusẹrena'da e'kupi'unig ǫ'ẹ.
Dakhue'da ẹ'dik ǫ'ẹ. 6 Huaknopǫẹ'eri ẹgkupopakyo ettone' e'kumootta'
pakhue' ẹẹ'nayo aya'da huakuhuij kąg'kupi'e'. Aya'da ẹg'kupi'ete
e'kubira'nayo kumootdik ka'nike'. 7 Dios onigda huabokerektaj
o'ka'uyate. Huabokerektaj on'tiahuaypo Dios 'uruda ǫ'ẹ, aya'ada
aratbut nopǫẹ'dik ǫ'nika'. Konigẹpo Diostaj ǫgkupopakpo huabokerek
kumoothue'dik ǫ'nika'. Huabokerek 'uruda ǫ'nenok ettone'takon 'uruda
aya'ada tiahuaydik ǫ'ne. 8 Huakkuru huabokerektaj Diosa o'ka'uyate.
Diosa huabokerekenpid ettone'taj o'ka'uyate. 9 Huabokerektehuapa'
ettone'taj o'ka'uyate Diosa. Ettone'tehuapa' huabokerektanayo kahue'
ǫ'ụyate Diosa. 10 Konigẹpo ettone' kumootdik yanika'. Ǫgkumootpo
huabokerektaj huanigpẹẹ'eri ǫ'nika' aya'ada nopǫẹ'dik ǫ'ne. Kenpa'ti
Diosen huata'moneria bo'tiahuayika'nok ettone' kumootdik yanika'.
Huątǫẹ'taj nigpẹẹ'dik yanika'. 11 Huabokerek ettone'ere Jesucristotaj
o'noknopǫẹpo onpayo' huadakda ǫ'ne. Diostaj huabokerek huadak
ǫ'ẹ. Ettone'kon Diostaj huadak ǫ'ẹ. Onpayo' Diosen ǫgkika'po.
12 Huabokerekenpid ettone' o'ka'uyate. Kenpa'ti huabokerek
ettone'endapoya' on'si'popakika'. Huabokerek ettone'eretaj Diosa
o'ka'uyate.

13 Menpa' ettone' kumoothue'ada Diostaj tiona'pakdik yą'ne.
Opud Corintoya' huaknopǫẹ'eri nopǫịka'dik mo'ẹne. 14 Huabokerek
huabidkuhuijda ǫ'ẹpo bira'dik ǫ'ẹ. Kenda opudą mo'nopǫịka'ne.
15 Ettone'nayo huabidkuhuijda huakka' on'pak. Huakuhuij konig
ettone'en akumoot ǫ'ẹ. Diosa kenda bo'yokuyate. 16 Jesucristoen
huaknopǫẹ'eri a'batadi'keaya'po ẹgkupopakyo "Ettone' kumoothue'dik
mo'ẹne," be'api' e'mana'ta' e'paknayo oro' nog huaknopǫẹ'eriere kenda
manahue'dik ǫ'ẹne kan'nopǫẹ'.

Jesús e'buey okkahuehue' ẹẹ' aypo a'bapeya'po e'kupopakada dakhuea' ǫgkika'.

17 In on'nigmadoya'nig huadakda bo'kika' opudtaj ahue'dik ịjjẹy.
Opud Diostaj bo'kupopakpo dakhuea' bo'kika'ne. 18 A'batadi'keaya'po
bo'kupopakpo onyo' eknopǫẹ'ta' pakhue' mo'ịka'ne. Kenda
huakkuruda on'tipẹẹme'ne buttida onda' ijnopǫẹy. 19 Buttida Jesústaj
huaknopǫẹ'eritaj akịẹya'po ondikyo' nopǫẹhue'ada mo'ẹpo mo'ịka'.
20 Ondikyo' nopǫịkahue' mo'ẹpo bo'kupopakpo ken aypo mo'bape'po
hueretda Jesús e'buey okkahuehue' ẹẹ' aypo bapehue' mo'ẹne. 21 Aypo
en'batoka'de'te nogą huakkuruda huakka' on'bakbape'po. Nogte
bapehue' ǫ'nepo aypota' ǫ'nika. Nogą huakka'da borrachoa' ǫ'nika'.

Dakhuea' bo'kika'. 22 Mena'po kenpa' bo'kika'. Jakbet mo'ẹne. Huakka'
e'kusitoknayo opuden jakya'da bape'dik mayi̱ka'dik mo'ẹne. Kenpa'
bo'kika'po Diosen huabaktie'ea'eritaj dakhuea'da mo'manigkika'ne.
Kenda opud bo'kika'po pai'da aratbuttaj mo'mabira'ika'ne. Opud
e'kupopakte huadakda bo'kika'ne ahue'dik i̱jjẹy.

Jesús e'buey okkahuehue' huaunhuahuika' aypo on'bape'uyate.
(Mt. 26.26-29; Mr. 14.22-25; Lc. 22.14-20)

23-24 Kenda Jesúsa menmadika'uynig o'nonmadika'ne: Ken sikyo
Jesústaj taka'taj bahuayahued ẹẹ'ted Jesús pan huaba'te o'tọẹpo
dakiti, Apag Dios, oa'depo o'posakea'uyate. "In do'hued huạsọ'
ọ'ẹ. Opudtehuapa' Diosa mo'bayokne. Yan'bape'. Kenoka' Diostaj
yan'kupopakika'po pan e'posakea' mo'bape'po do'taj okkahuehue'
huạẹ' yạg'kikati'." Jesúsa o'mana'uyate. 25 On'bape'depo konigti vino
huamai'pu' huaba'te o'tọẹpo, "In vino huamai'pu' konig do'hued
mimi ijmanigjoy opuden dakhuea' e'ka' yokkahuea'apoy. Menokapi'
yan'mayi̱ka'po do'taj okkahuehue' yanikati'." Jesúsa o'mana'uyate.
26 Jesús onte'ti tiakhued ẹẹ'ted menokapi' in pan mo'bape'ika'
kenpa'ti in vino mo'mai'ika' Jesús Huairi mo'nigbuey'uyne opudạ
mo'manopọẹạ'ika'ne.

Monig Jesústaj okkahuehue' huạẹ' aypo bape'dik ọ'i̱ka'.

27 Huama'buytaj di' ehue'ada kenpa'ti daka' oknopọẹhue'ada be'api'
Jesústaj okkahuehue' huạẹ' pan e'pe'nayo Jesúsen huạsọ'taj dakhuea'da
o'ka'. Huama'buytaj di' ehue'ada kenpa'ti daka' oknopọẹhue'ada be'api'
Jesústaj okkahuehue' huạẹ' vino adte nama'da e'mai'nayo Jesúsen
mimitaj dakhuea'da o'ka'. 28 Bapehuedạded menpa' Diostaj daka'
ijnigpẹi̱kay huakkuruda yan'nopọẹ'. Diostaj huadakda e'kika'nayo
ken pan kan'bapike' ken vino kan'mayike'. 29 Jesús huạsọ'da
mo'nigbuey'uyate okkahuepo be'api' adte nama'da e'pe'nayo kenpa'ti
adte nama'da e'mai'nayo Diosa kentaj castiga o'magka'apo. 30 Konigẹpo
opud huakka'da dakhue'da mo'ẹne, huakka'da teyhue'da mo'ẹne,
kenpa'ti sue'da on'bueydeme'. 31 "Menpa' do huadakda ijkika'," oro'ada
daka'da e'nopọi̱ka'nayo Dios oro'taj dakhuea' ọgkahue'dik mo'ẹạpone.
32 Diosa oro'taj e'nopo'korea'ta' bo'tipakpo sigpi' castiga mogka'ene.
Oknopọẹhue' huạẹ'eritaj Diosa kenpa'da castiga o'magka'apo. Oro'
huaknopọẹ'eritanayo kenpa'da castiga ẹgka'ta' tipakhue' mo'i̱ka'ne.

33 Ken Jesústaj okkahuehue' ẹẹ' aypo a'bapeya'po bo'kupopakpo
adte pehue' yạ'nepo yan'manigẹ'ika', egomey pogomey. 34 Diosa cas-
tiga kahue'dik kạẹ'po be'api' huakka' aypotaj ẹẹ'nayo ọ'nen jakya'da
yan'bapikati'. Do ijtiakdepo nogda o'nonmadika'apone.

12

Diosen Noki̱rẹgạ o'manopo'tọẹnok nogạ nogạ nogda nogda Diosen
kika'dik ọ'ne Diosen huaknopọẹ'eria.

1 Diosen Noki̱rẹgạ o'manopo'tọẹnok nogạ nogạ nogda nogda Diosen
kika'dik ọ'ne Diosen huaknopọẹ'eria. Kenda e'manopọẹạ'ta' ijpaki,
egomey, pogomey.

2 A'nenda huaknopọẹ'eri ehued ẹẹ'ted e'ketka' dios apakhue'dikda
ẹẹ'tada opudạ bo'pakika'uy. 3 Diosen Noki̱rẹgạ o'nopo'tọẹnok "Jesús
dakhue'da ọ'ẹ," be'api' ahue'dikda ọ'ne. Kenpa'ti Diosen Noki̱rẹgạ

nopo'tǫẹhue' ǫ'ẹnok "Jesús Huairi ǫ'ẹ," be'api' ahue'dik ǫ'ne. Kenda e'manopǫẹą'ta' ijpaki.
4 Diosa o'pakpo nogda nogda e'kika' Diosen Nokiręgyo'da nogtida
ẹ'ẹąda bo'tihuapokika'ne. 5 Dios Huairitayo'da o'nigpeikapo nogpa'
nogpa' e'ka' oro' aratbuttaj o'batihuapokikay. 6 Nogą nogda nogda
Diosen kika'dik ka'nike'po Diosada aya'tada o'batihuapokika'.
7 Aya' huaknopǫẹ'eritada a'tihuapokikaya'po nogta'ti nogta'ti
aya'tada huaknopǫẹ'eritaj Diosen Nokiręgą mo'nopo'toika'po.
8 Nogte Diosen Nokiręgą o'batihuapoknok 'urua'da e'ka' e'nopǫẹ'
manmadika'dik ǫ'nika'. Nogte Diosen Nokiręgą o'batihuapoknok
Diostaj 'urua'da e'nopǫẹ' on'manbatia'pakika'. Kenpa'ti e'manmadika'
Diosa o'batihuapokika'. 9 Nogomeytaj Jesústaj huakka' huaknopǫẹ'
o'batihuapokika'. Kenpa'ti nogomeytaj konigti Diosen Nokiręg
o'batihuapoknok dakhue'taj bayarea'dik ǫ'nika'apo. 10 Nogomeytaj
Diosen Nokiręgą o'batihuapoknok konig Diosayo'da ka'dik ǫ'ika'nig
ka'dik ǫ'nika'apo. Nogomeytaj Diosen Nokiręgą o'manopǫẹą'nok
Diosen manbatia'pakika'dik ǫ'nika'apo. Kenpa'ti nogomeytaj
huamakiẹ' Diosa o'tihuapokika'. Buttida huamanmadika'eria
e'tiakpi' nama'da huamanmadika'eri e'tiakpi' makiẹ'dik ǫ'nika'apo.
Nogomeytaj Diosen Nokiręgą o'batihuapoknok nogen hua'ate
manbatia'pakika'dik ǫ'nika'apo. Kenpa'ti nogomey Diosen Nokiręgą
o'nopǫẹą'nok nogen hua'ate o'manpẹẹdepo opuden hua'ate konigti
oa'. 11 Ken konigą' ijja'dey nogda nogda ka'dik ǫ'ẹne Diosen Nokiręgą
o'batihuapokika'nok. Nogtiada Diosen Nokiręgąyo'da o'batihuapokika'.
Diosen Huanokiręgąda o'pakpo nogda nogda e'ka' nogtaj nogtaj
o'batihuapokika'.

Aya' huaknopǫẹ'eri konig nogsǫ'tida ǫ'nika'.

12 Oro'en huąsǫ'ą hua'i huaku huaba' nogda nogda e'tǫẹąda nogsǫ'tida
ǫ'ẹne. Konigti Cristoen huąsǫ' huakka' ẹ'ẹąda konig nogsǫ'tida ǫ'ẹne.
Oro' huaknopǫẹ'eri konig Cristoen nogsǫ'tida ǫ'ẹne. 13 Ken, oro' aya'da
nogda nogda aratbutda ǫ'ẹpo judío aratbutpi' griego aratbutpi' huan-
aba'pi' huanaba' ehue'pi' bautiza ẹgka'de'te Diosen Nokiręgąyo'da nog-
tiada mo'nopo'tǫẹnok nogtida huąsǫ' ǫ'ẹne.
14 Nogtida huąsǫ' nogda nogda o'tǫẹ. Huaku o'tǫẹ. Hua'i o'tǫẹ.
Huaba' o'tǫẹ. 15 "Huaba' huąsǫ'en ehue' ijjẹy," hua'iapi' ea'pi' aya'enda
huąsǫ' ǫ'ẹ. 16 "Huakpo huąsǫ'en ehue' ijjẹy," huapeokapi' ea'pi' aya'enda
huąsǫ'en ǫ'ẹ. 17 Aya'da huąsǫ' huakpoyo'da ẹẹ'nayo sigpi' pẹẹhue'dik
ǫ'ẹne. Aya'da huąsǫ' huapeokyo'da ẹẹ'nayo sigpi' huirikhue'dikda ǫ'ẹne.
18 Konig Diosa o'pakpo huąsǫ' o'ka'uyate. Kente akay' o'nopǫẹpo huakpo
huapeok hua'i huaba' huaku o'ka'uyate. 19 Huąsǫ' ǫ'ẹpo hua'i huaku
nogda nogda tǫẹ'dik ǫ'ẹ. 20 Kenpa'ti nogda nogda ẹẹ'pi' nogtida huąsǫ'
ǫ'ẹ.
21 "Ontaj pakhue' ǫ'ẹne," a'dik ẹ'ẹąda huaba'taj huakpoa ahue'dik,
ǫ'ẹ. "Ontaj pakhue' ǫ'ẹne," a'dik ẹ'ẹąda hua'itaj huakua ahue'dik ǫ'ẹ.
22 Ken huąsǫ'en katepi' sue'da huadak ẹẹ'pi' kentaj huakka' o'paki. 23 Ken
huąsǫ'en katepi' sue'da 'uruda ǫ'ẹ e'nopǫẹpi' 'uruda o'otika'ne. Kenpa'ti
nog huąsǫ'en katepi' tiahuayahue'dik ǫ'ẹ o'nopǫẹpo daka'da o'otika'ne.
24 Nogta' huąsǫ'ta' othue'dik ǫ'ika'ne. Ken konig kika'dik ka'ne'po oro'en
huąsǫ'taj nogda nogda Diosa o'ka'uyate. Katepi' huąsǫ'en dakhue' ẹẹ'pi'
o'nopǫẹpo daka'da tǫẹ'dik ǫ'ẹne. Ken konig huąẹ' Diosa o'ka'uyate.

25 Huakpopi' huaba'pi' hua'ipi' Diosa 'urua'da o'ka'uyatenok aya'da nogtiada o'kika'ne. Aya' huasoͯ'en tihuapokika'dik oͯ'eͯne. 26 Nogta'tipi' huakpopi' hua'ipi' huaba'pi' kateta'pi' dakhue'da eͯeͯ'nayo aya'da huasoͯ' pai'da nopoͯeͯ'dik oͯ'eͯ. Nogtiada huaba'a huakpoapi' 'urua'da eka'nayo aya'da huasoͯ' durugda eͯ'dik oͯ'eͯne.

27 Ken oro'omey Cristoen huaknopoͯeͯ'eri oͯ'eͯpo Cristoen huasoͯ' oͯ'eͯne. Nogda nogda huakka'da eͯeͯ'pi' Cristoen huasoͯ' oͯ'eͯne. 28 Cristoen huaknopoͯeͯ'eritaj kan'batihuapokike'po sue'tada Diosa o'baktie'ea'uyate. Huakkuruda Cristoen huamata'moneritaj o'mata'mona'uyate. Botta'taj Diosen e'nopoͯeͯ' huamanbatia'pakerikon o'baktie'ea'uyate. Bapa'takon huamanmadika'eritaj o'baktie'ea'uyate. Nogaͯ konig tiahuayhued o'neunhuahuika'nig huaka'erikon o'baktie'ea'uyate. Nogaͯ dakhue' eͯeͯ' huabayarea'eri o'baktie'ea'uyate. Huatihuapokeri konig yaͯgka' huamana'erikon o'baktie'ea'uyate. Nogen hua'ate huaapakkon o'baktie'ea'uyate. 29 Cristoen huaknopoͯeͯ'eri huakka'da oͯ'ne. Aya'da Cristoen huaknopoͯeͯ'eri suigda Cristoen huamata'moneri oͯ'ne. Sue'da Diosen e'nopoͯeͯ' huamanbatia'pakeri oͯ'ne. Sue'da huamanmadika'eri oͯ'ne. Konig tiahuayhued o'neunhuahuika'nig huaka'eri sue'da oͯ'ne. 30 Dakhue' eͯeͯ' Diosen huabayarea'eri sue'da oͯ'ne. Nogen hua'ate sue'ada batia'pakdik oͯ'ne. Sue'ada nogen hua'ate on'mapeͯeͯdepo opuden hua'ate konigti a'dik oͯ'ne. 31 'Urua'da Diosen oͯgkika'nig yan'pakika'. Kenda huadak eͯeͯ'pi' nogiͯti nogiͯti 'uruda e'kika' on'nigmadoya'ne. Kention aya'ada kika'dik mo'eͯne.

13

Di' yan'maika'.

1 Di' e'maika'taj daknanada oͯ'eͯ. Aratbuttaj di' maehue' eͯ'iͯka'nayo nogda nogda nogen nogen hua'a do 'urua'nanada e'batia'pakika'nayo kenpa'ti konig Diosen huata'monerien hua'anig e'batia'pakika'nayo Diostehuapa' konig tambor e'pobitbitpa' kenpayo'da e'anig eͯ'dik iͯjjeͯy. Kenpa'ti konig siroenpa e'bitbitte kenpayo'da e'anig eͯ'dik iͯjjeͯy. 2 Do Diosen hua'a e'manbatia'pakpi' aya'da Diosen iͯreͯgiͯreͯg e'nopoͯeͯ' do e'nopoͯeͯpi' kenpa'ti aya'da aratbuten e'nopoͯeͯ' do e'nopoͯeͯpi' kenpa'ti do huakka' yoknopoͯeͯpo huakupa'taj ta'mona'dik eͯeͯ'pi' do di' maehue' eͯ'iͯka'nayo dakhuea'da eͯ'dik iͯjjeͯy. 3 Aya'da do'hued katepi' ijmatoͯeͯpo pai'da huaͯeͯ'eritaj i'bayokika'po kenpa'ti Cristotaj do'hued huasoͯ' kan'nigbakpake' do'hua ena'nayo di' maehue' eͯ'eͯaͯda ken konig ea'nayo do'tehuapa' dakhue'da eͯ'dik oͯ'eͯ.

4 Di' e'maika' konig oͯ'eͯ o'nonmadika'apone. Be'tapi' o'maepo iͯda bahuadiayhue' monika'po. Be'tapi' di' o'maepo matinepahui'ika'dik oͯ'iͯka'apone. Be'tapi' di' o'maepo dig huahuayhue' mon'maika'. Di' o'maepo huairi iͯjjeͯy ahue' monika'. 5 Di' o'maepo oroayo'da huakka' o'nopoͯika'ne ahue' monika'. Di' e'maeada dakhuea' bahuaahue' monika'. Di' e'maeada oro'enda pakhue' monika'. Di' o'maepo diayhue' mo'iͯka'. Dakhue' e'kuyte di' o'maepo bakkahuehue' ehue' monika'. 6 Nogaͯ dakhuea'da eka'nayo di' huamae'eria durugda ehue' oͯ'nika'. Nogaͯ buttida e'ika'nayo di' huamae'eria durugda oͯ'nika'. 7 Di' o'maepo nogomeytaj dakhuea'da oͯgka' e'bahuaa'ta' pakhue' oͯ'eͯpo di' huamae'eria huadak oͯgka'nigaͯ oa' maknopoͯeͯ'dik oͯ'eͯne. Kenpa'ti nogomey a'ti huadaka'da oͯgkaapopi' di' huamae'eri o'maknopoͯika'ne.

Di' o'maepo katepi' dakhue'da e̱e̱'pi' kenpa'da di' o'maepo batikhue' monika'.
8 Di' e'maika' kenpa'da o̱'unhuahuika'apo. Nogok Diosen hua'a manbatia'pakikahue'dikda o̱'neapo. Nogok nogda nogda aratbuten hua'ate batia'pakhue'dikda o̱'neapo. Kenpa'ti nogok huakka' e'nopo̱e̱'ta' mepu'kehue'dik o̱'neapo. 9 Ken oyda suhuigda Diosen o'nopo̱e̱ne. Suhuigda Diosen hua'a o'manbatia'pakika'ne. 10 Jesús e'tiakte Diostaj aya' dakhuapada o'nopo̱e̱a̱pone. Kenpa'ti konig oy suhuigda o'nopo̱e̱po o'kika'nig ona'ti konigti kahue'dikda o̱'e̱a̱pone.
11 Do huasi'po e̱'hua̱e̱'oka' huasi'poa menpinig ijbatia'pakika'uy. Huasi'poa on'nopo̱i̱ka'nig ijnopo̱i̱ka'uy. Huasi'poa on'pakika'nig ijpakika'uy. Huabokerek i̱jje̱depo huasi'poa ijkika'uynig ijbatikuy. 12 Konigti oyda Diosen sue'pi' huadak o'nopo̱i̱ka'ne oro'. Konig huakoktiahuaytone'te sigda huadak o'tiahuayika'nig konig oyda Diosen sue'pi' huadak o'tiahuayika'ne. Nogoknayo Diosen 'urua'da o'tiahuayika'apone. Oyda suigda ijnopo̱e̱y nogok aya'da ijnopo̱e̱a̱poy. Dios do'taj aya'da meknopo̱e̱a̱'aponok aya'da Diosen ijnopo̱e̱a̱poy. 13 Diostaj oknopoeonhuahuika'po. Kenpa'ti konig Diosa oro'tehuapa' o'kika'aponig batikhue' oknopounhuahuika'po. Kenpa'ti batikhue' di' o'maunhuahuika'po. Kenpa'da di' e'maunhuahuika' huakka' Dios o'pak.

14

Diosa mo'nopo'to̱e̱nok nogen hua'ate tiona'pakdik e̱e̱'nayo e̱gkupopakya' kenoka' nogen hua'ate tiona'pakdik mo'e̱t.

1 Di' e'maeta' yaderetpakika'. Diosen Noki̱re̱ga̱ mo'nopo'to̱e̱nok nogda nogda Diosenyo'da kika'dik e̱'hua̱e̱' yan'pak. Diosen Noki̱re̱ga̱ o'manopo̱e̱a̱'nok Diosen e'nopo̱e̱' manbatia'pakdik mo'e̱ne yan'nopo̱e̱po yan'pakika'. 2 Kenomey nogen hua'ate ena'nayo Diostaj on'tiona'pakpo aratbuttehuapa' manige̱a̱hue' o̱'e̱. Aratbuten hua'ate ahue' o̱'nenok manpe̱e̱hue'da o̱'nika'. Diosen noki̱re̱ga̱yo'da nogen hua'ate o'manopo̱e̱a̱'nok on'batia'pak. Kenda Diosyo'da o'nopo̱i̱ka'nig on'batia'pak. 3 Nogen hua'ate ea'nayo huaknopo̱e̱'eria nopoenkahue' o̱'nepo kenomeyen hua'ateda Diosen e'nopo̱e̱' e'manbatia'paknayo aratbut on'nopoenka'po nogi̱ti Diostaj o'noknopo̱e̱a̱po nogi̱ti Diosta' on'pakapo kenpa'ti Diostaj on'nopo'durugpakapo. 4 Be'api' nogen hua'ateda Diostaj on'tiona'pakikapi' ke'nayo'da nogi̱ti nogi̱ti o'noknopo̱i̱ka'apo. Noga̱nayo daka' Diosen e'nopo̱e̱' on'manbatia'pakika'nok Diosen huabaktie'ea'eri Diosaj nogi̱ti nogi̱ti daka' o'noknopo̱i̱ka'apo.
5 Aya'ada opud nogen hua'ate a'dik ka'ne' kenda sue'da ijpaki. Opudomey aya'ada Diosen e'nopo̱e̱' o̱'nen hua'ateda manbatia'pakika'dik ka'ne' kenda huakka'da ijpaki. Diosen e'nopo̱e̱' e'manbatia'pakika'nayo nogi̱ti on'maknopo̱e̱a̱'ika'. Nogen hua'ate ea'nayo sue'da huadak o̱'e̱. Nogen hua'ate e'manmadika'te noga̱ kenpa' oa' oro'en hua'ate e'ika'nayo huadakda o̱'e̱. Diosen huabaktie'ea'eri nogi̱ti Diostaj daka' oknopo̱i̱ka'dik o̱'neapo. 6 Konige̱po do nogen hua'ate opudtaj e'manika'nayo Diosen e'kika' nopo̱e̱a̱hue'dik o̱'nene. O̱'nen hua'ate Diosen e'nopo̱e̱' e'manmadikika'nayo Diosen huakika' nopo̱e̱a̱'dik o̱'nene. Diosenba' e'manmadikika'nayo Diosen huakika' nopo̱e̱a̱'dik o̱'nene, egomey pogomey.

7 Huatoka’pu’a kenpa’ti guitarra daka’da batadi’keahue’ e̱e̱’nayo
katea’ ya̱’e̱t nopo̱e̱’dik o̱’e̱ne. Huatoka’pu’ guitarraere noehue’ o̱’nika’.
8 Sorotataa a’barakya’po yan’huati’ huatoka’pu’te ’urua’da ea’nayo
onokteteyo’ aya’da hua’dik o̱’ne. Huatoka’pu’a nogpa’da ea’nayo
a’barakya’po be’api’ huahue’dikda o̱’ne. 9 Konigti opud nogen hua’ate
e’manmadika’nayo huaknopo̱e̱’eri pe̱e̱hue’da o̱’nepo peunkahue’
o̱’nepo. Nogen hua’ate boa’po kenda bapokatayo’da mona’ne.
10 Indariyo huakka’nada hua’a o̱’ne. Aya’ aratbutada hua̱’en hua’ada
pe̱e̱’dik o̱’ne. 11 Nogen hua’ata do nopo̱e̱hue’ e̱e̱’tada be’api do’taj
batia’pakdik mo’i̱ka’ne. Konig esoerida mo’e̱po. 12 Konige̱po nogda
nogda Diosen ’urunanada a’kikaya’po Diosen Noki̱re̱g e’nopo’to̱e̱ta’
bo’pakika’po Diosen huabaktie’ea’eri nogi̱ti nogi̱ti kanoknopo̱i̱ke’po
Diosen Noki̱re̱gtaj yan’eretpakika’.

13 Diosen Noki̱re̱ga̱ mo’nopo’to̱e̱nok nogen hua’ate e’manmadika’nayo
ken hua’a nopo̱e̱hue’ e̱’e̱a̱da “Huaknopo̱e̱’eritaj kenpa’ ijjay
huamana’kon be’tihuapok Dios,” yan’tiona’pakika’. 14 Do’hua nogen
hua’ate nopo̱e̱hue’ e̱’e̱a̱da e’tiona’paknayo do’hued noki̱re̱ga̱ o’tiona’pak.
Kenda huadik ijtiona’paknig nopo̱e̱hue’ i̱jje̱y. 15 Diosen Noki̱re̱ga̱
me’nopo’to̱e̱nok nogen hua’ate ijtiona’pakika’apoy. Kenpa’ti oro’en
hua’ate ijtiona’pakika’apoy. Kennayo nopoenka’dik o̱’nika’apo.
Diosen Noki̱re̱ga̱ me’nopo’to̱e̱nok nogen hua’ate ijbatadi’kika’apoy.
Kenpa’ti oro’en hua’atekon ijbatadi’kika’apoy. Aratbuta kennayo
nopoenka’dik o̱’nika’apo. 16 Opuda̱da huakka’mona Diosen Noki̱re̱ga̱
mo’nopo’to̱e̱nok nogen hua’ate bo’tiona’pakika’nig’a opudomeyen
hua’atekon manahue’ e̱e̱’nayo nog huaknopo̱e̱’eri e’pe̱e̱a̱da opudere,
“Dakiti Dios,” tiona’pakhue’dik o̱’neapo. Opudtaj nopo̱gkahue’dikda
o̱’neapo. 17 Nogen hua’ate ’urua’da mo’tiona’pakika’nig’a nogomey
nopoenkahue’ o̱’nika’po nogi̱ti Diostaj oknopo̱e̱hue’ o̱’neapo. 18 Nogen
hua’ate donayo huakka’da tiona’pakika’dik i̱jje̱y. Opudomeynayo
nogen hua’ate sue’da tiona’pakdik mo’i̱ka’ne. Konige̱po Diostaj
dakiti ijikay. 19 Diostaj a’batadi’keaya’po Diosen huabaktie’ea’eri
e̱gkupopakya’ huaknopo̱e̱’eritaj ijmanmadika’po kan’nopo̱e̱gke’po
aratbuten hua’ate huabaniga̱’ huadikyo’da ea’ta’ ijpaki. Nog hua’ada
aratbut nopoenkahue’dik o̱’nenok huakka’ huadik ea’ta’ pakhue’ i̱jje̱y.

20 Huasi’po sue’da huadak o’nopo̱i̱ka’ konig huasi’po nopo̱e̱hue’
yanika’. Huasi’po dakhuea’ e’kika’ nopo̱e̱hue’ o̱’ne. Ken konigyo’
yan’nopo̱i̱ka’. Konig huatone’ on’nopo̱i̱ka’nig daka’ yan’nopo̱i̱ka’,
egomey pogomey. 21 “In aratbuttaj nogen hua’ate ijmanbatia’pakapoy.
Nog aratbut nogbaya’ do ijpaknok on’manbatia’pakaponig’a do’hued
aratbuta pe̱e̱hue’da me’neapone.” Dios Huairia oa’. Kenpa’ Diosba’te
o’madoya’uyate. 22 Diosen Noki̱re̱ga̱ huakka’montaj mo’nopo’to̱e̱nok
nogen hua’ate e’mana’nayo huaknopo̱e̱’eritaj nogi̱ti tihuapokhue’
mo’i̱ka’apone. Diosa ke’poda castiga magka’dik o̱’e̱a̱po. Oknopo̱e̱hue’
hua̱e̱’eria nopo̱e̱’dik o̱’neapo. Diosen Noki̱re̱ga̱ mo’nopo’to̱e̱nok
Diosen e’nopo̱e̱’ opud huaknopo̱e̱’eri en’manbatia’paknayo opud
nogi̱ti oknopo̱e̱’dik mo’e̱a̱pone. Oknopo̱e̱hue’ hua̱e̱’erinayo
e’pe̱e̱a̱da Diosa ke’poda castiga magka’dik o̱’e̱a̱po oknopo̱e̱hue’da
o̱’nika’. 23 Ken aya’ Diosen huabaktie’ea’eri e̱gkupopakyo nogen
hua’ate aya’ada e’tiona’paknayo esoeripi’ oknopo̱e̱hue’ hua̱e̱’eripi’
e’kudnayo, opudtaj “huaseg o̱’ne,” huaa’dik mo’e̱a̱pone. 24 Diosen

Nokiręga huaknopǫę'eritaj mo'nopǫęa'nok Diosen e'nopǫę' aya'ada e'manbatia'paknayo esoeripi' oknopǫęhue' huaę'eripi' on'kudpo mo'pęępo nama'da dakhuea' ijkika'mey on'nopǫęapo. Aya'da on'tiahuaydepo Apagba'kon on'pęępo nama'da dakhuea' ijkika'mey on'nopǫęapo. 25 Kenomey dakhuea'da ijkika'mey huanopoya'da on'nopǫępo 'urua'da Dios ǫ'ę on'batia'pakapo. Kenpa'ti opudere Dios ǫ'ika' on'da'apo.

Huaknopǫę'eri Diostaj yagkupopakpo 'urua'da yag'kikati'.

26 In konig bo'kika'ne ijja'apoy, egomey. Bo'kupopakdepo opud sue'ada mo'batadi'kika'ne, noga on'manmadikika', noga Diosen e'nopǫę' on'manbatia'pakika', noga nogen hua'ate on'manbatia'pakika' noga koniga' oa' on'mana'ika'. Kenda aya'da bo'kika'po huaknopǫę'eria nogiti moknopǫika'apone 'urua'da Diosen bo'kika'apone. 27 Nogen hua'ate e'manbatia'paknayo kenigada botta' bapa'api' a'dik ka'ne'. Nogti nogtiada kan'batia'pake' kenpa'ti noga be'api' koniga' oa' kan'mana'ike'. 28 Ęgkupopakya' nogen hua'ate ea'nayo koniga' oa' be'api' mationtaahue'dik ęę'nayo nogen hua'ate ahue' yanika'. Nogen hua'ate soatayo' yan'batia'pakika' kenpa'ti Diostaj soatayo' yan'tiona'pakika'. 29 Diosen Nokiręga e'manopǫęa'nayo botta'a bapa'api' kan'dapake'. Menpa' buttida yadet. Nama'dapi' yadet. Noga daka'da yan'mapęędepo yanda'. 30 Nog huabokerektaj Diosa huaboa'da e'manopǫęa'nayo ke'na o'manbatia'pakdenig'a kan'batike'. 31 Aya'da opudomey Diosen Nokiręga mo'manopǫęa'denok yan'manbatia'pakti'. Nogti nogtiada yan'manbatia'pakika'. Aya'da huaknopǫę'eri kan'manopǫę'po kenpa'ti Diosen kan'eretpake'po yan'manbatia'pakika'. 32 Kenomey Diosen Nokiręga e'manopǫęade'te manbatia'pakdik ǫ'nepo e'paknayo kenpa'ti noga e'manbatia'pakte daka'da nigika'dik ǫ'neapo. 33 Konigępo e'kupopakya' onokteyo' yan'batia'pakika' Diosanayo manahue' ǫ'ę. Nogti nogtiada e'niga'pakta' Diosa o'pak.

Nogya' nogya' Diosen huabaktie'ea'eri Diostaj ǫgkupopakpo ettone'omey batia'pakhue' ka'nike'. 34 En'batadi'kea'te mogkupopakpo ettone' soatayopi' batia'pakhue' ka'nike'. Konig Apagba'a o'mana'ika'nigda huatǫę'taj nigpęika'dik ǫ'ne. 35 On'batadi'kea'po ęgkupopakya' ettone' e'batia'paknayo dakhue'da ǫ'ę. Konigępo ettone' huatǫę'taj katea' yaa' enatuta' e'paknayo hua'en jakyo yan'tiakdepo katea' yaa' ka'nonike'.

36 Oro'omey Jesucristoen huadak hua'a huakkuruda o'pęę'uy nopǫęhue' yanika'. Oroyo'da huadak hua'a o'nigpęikay nopǫęhue' yanika'. Nogomey kenpa'ti Diosen hua'a on'e'uyate. Yan'nopǫika'. 37 Diosenba' manmadika'dik ijjęy kenpa'ti Diosen Nokiręga me'nopǫęne kenda be'api' e'nopǫika'nayo kenda do Pabloa on'nigmadoya'nig Jesúsen hua'a ǫ'ę, kan'nopǫike'. 38 Konig do on'nigmadoya'nig kenomey huamanmadika'eria e'nopǫę'ta' pakhue' ęę'nayo ke'nen hua'a pęęhue'dik yanikati'.

39 Diosen e'nopǫę' a'manopǫęaya'po yaderetpakika'. Noga nogen hua'ate ea'ta' en'paknayo kee' manahue'dik yanika', egomey. 40 Nogen hua'ate a'dik ęę'pi' onokteteyo' ahue' yanika'. Ona'ti ona'ti nogda nogda 'urua'da kika'dik mo'ęne. Aya'da huadakayo' kika'dik mo'ęapone.

15

Cristo e'bueyada o'noyhuaduyate.

1 Kenda yan'diknopoika' oydakon ona'ti o'nona'ne, egomey, pogomey.
Opudtaj a'manoeanhuahuikaya'po Jesucristoa mo'nigbuey'uyate.
O'nona'uynok opuda moknopoe'uy. Kenpa'ti daka'da moknopoika'ne.
2 Moknopoika'nok Diosa dakhuea' e'ka' bokkahuea'uyne kenpa'ti
onte'ti mo'noeanhuahuika'apone daka'da eknopoika'nayo. Daka'da
oknopoikahue' ee'nayo onte'ti noeanhuahuikahue'dik mo'eapone.
3 Kenda Diosa me'nopoea'uynig huakkuruda opudtaj
o'nonmadika'uyne. Konig Apagba'te Cristotaj o'timadoya'uyatenig
konigti oro' dakhuea' o'kika'nok Cristo mo'nigbuey'uyatenig
o'nonmadika'uyne. 4 Egkubarakka'de'te bapa' huame'noe e'tipokde'te
konig Apagba' oa'uyatenigda konigda Diosa Cristotaj o'noyhuada'uyate.
5 Cristo o'noyhuaddepo Pedrotaj o'huahua'po o'huahuay'ea'uyate.
Nogok doce Cristoen huamata'moneritaj Jesúsa o'bahuahuay'ea'uyate.
6 Nogok onteteyo' quinientos huama'buya Jesústaj on'tiahuay'uyate.
Onen' kenomey huakka'mon bueyhued o'ne. Nogte on'mabuey'uyate.
7 Nogok Jacobotaj Jesúsa o'huahuay'ea'uyate kenpa'ti aya'da Cristoen
huata'moneritaj o'bahuahuay'ea'uyate.
8 Jesús do'taj kenpa'ti ta'pota'da be'huahuay'uyne. Do nogpa'da
ta'pota'da ijnopo'korea'uy. 9 Nog Cristoen huata'moneri huadakda
o'ne. Donayo dakhue'mon ijjey. Kenpa'ti Cristotaj huaknopoe'eritaj
dakhuea'da ijmagkika'uynok do'taj Cristoen huata'moneri dikkahue'dik
o'nene. 10 Diosa me'tinepahui'po bekkahuea'uynok Cristoen hu-
ata'moneri ijjje'uy. Nama'da okkahueahue' me'uyne. Nogomey Diosen
sue'da ogkika'uy. Donayo huakka'mon Diosen ijkikay. Do'huada
kikahue' ijjepo Diosa do'taj me'nopo'toenok ijkikay. 11 Nog Cristoen
huata'moneria doapi' Cristoen huadak hua'a o'nonbatia'pakuynok op-
udomey moknopoede'uy.

Cristotaj huaknopoe'eri en'bueyika'tada nogok Diosa o'manoyhuada'apo.

12 Cristo huakudaka'da e'eada o'noyhuaduy. Oro'a
o'manbatia'pakikay. "On'bueypo noyhuadhue' o'nika'apo." Mena'po
sue'ada kenpa' boa'ika'. 13 On'bueydepo noyhuadhue'dik ee'nayo
Cristokon noyhuadhue' ya'eay'uyet. 14 Cristo noyhuadhue' e'uynayo
oro' huadak hua'a nama'da o'manbatia'pakikayet kenpa'ti opud
Cristotaj nama'da moknopoikayet. 15 Cristo noyhuadhue' e'uynayo
oro' Diosen nama'da huamanbatia'pakeri o'ika'yet. Dios Cristotaj
o'noyhuada'uyatenig oro'a o'nonbatia'pakika'uy. Ken en'bueyada
noyhuadhue'dik buttida ee'nayo Cristokon noyhuadhue' ya'eay'uyet.
16 E'buey noyhuadhue'dik ee'nayo Cristokon noyhuadhue' ya'eay'uyet.
17 Cristo noyhuadhue' ee'nayo nama'da Cristotaj moknopoeayetnig'a
kenpa'ti dakhuea' e'ka' mo'toeayetnig'a. 18 Kenpa'ti Cristotaj
huaknopoe'eri on'bueydepo kenpa'da yan'buey'ayetnig'a. 19 Oyda
o'noepoed oro' Cristotaj nogok noyhuadhue'dikda ee'nayo pai'nanada
o'eayetnig'a.
20 Cristo e'bueyada o'noyhuaduyate. Buttida ijjay. Cristotaj
huaknopoe'eri e'mabueyada on'manoyhuadapo. Cristo huakkuruda
o'noyhuaduyate. 21 Nogtida huabokerek Diostaj nigpeehue' o'epo

huakkuruda o'buey'uyatenok oy aya'da on'mabueyika'. Konigti nogtida huabokerek huakkuruda o'noyhuaduyatenok aya'da noyhuaddik ya̱'neapet. 22 Aya'da aratbut Adánen adhuea' huasi'poen o̱'nepo on'mabueyika'apo. Kenpa'ti aya'da Cristoen huanigpe̱ika'eri onte'ti Diosere on'noeonhuahuika'apo. 23 Huakkuruda Cristoa o'noyhuaduyate. Nogok Cristo e'tiakte aya'ada Cristoen huaknopo̱e̱'eri on'noyhuada̱po. 24 Kenoka' kene'hua̱ya̱' huame'noe o̱'e̱deaponok gobierno huairitaj, huantopataj, kurud huairitaj Cristoa kenpa'da o'mabatika'deapo. Apag Diostaj aya'da huaknopo̱e̱'eritaj Cristoa o'bayokapo. 25 Cristoen taka'taj aya'tada maenhued e̱e̱'ted Cristoa huairi e̱'dik o̱'i̱ka'apo. 26 E'bueyika' Cristoen kene'hua̱ya̱' taka' o̱'e̱. Ta'pota'da e'bueyika' o'batika'apo onte'ti aratbut bueyhue'dik o̱'nika'apo. On'noeonhuahuika'apo. 27 Aya'ada Cristotaj nigpe̱ika'dik o̱'nika'apo. Diosa o'mana'uyate. Aya'ada Cristotaj nigpe̱ika'dik o̱'nenig'a Diosayo'da nigpe̱e̱hue'dik o̱'e̱. Diosa o'mana'po Diosayo'da Cristotaj nigpe̱e̱hue'dik o̱'e̱. 28 Do'hued Huasi'poa aya'tada manika'dik o̱'e̱. Diosa o'mana'uyate. Kenoka' aya'ada Cristotaj on'nigpe̱e̱depo Cristo Diosen Huasi'po o̱'e̱po Diostaj o'nigpe̱ika'apo. Ayedda huairi Dios o̱'i̱ka'apo.

29 Nogi̱ti in yan'nopo̱e̱': Sue'ada aratbut e'bueytaj bautiza on'magkika'. ¿Mena'po kenpa' ya̱g'kika'? ¿E'buey noyhuadhue' e̱e̱'nayo mena'po nogomey e'bueytaj bautiza yan'magkika'?

30 ¿E'buey noyhuadhue'dik ene'nayo mena'po oro'taj kirigayo̱' e'arakta' bo'tipakika'ne? 31 Aya'da huame'noe kirigayo̱' do'taj e'arakta' men'tipakika'ne. Buttida ijjay. Kenpa'ti Jesucristo Huairitaj daka'da moknopo̱ika'nok, durugda i̱jje̱y, egomey pogomey. 32 Do Jesúsen huadak hua'a ijmanmadikika'nok Efeso oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eria konig o̱jpai' toyahuehue'dik hua̱e̱'eria diga̱' me'nogkika'uyne. En'buey noyhuadhue'dik ene'nayo nama'da pai'da ijnopo'e̱ayetnig'a konig o'da'ika' mon'bape' mon'mamai' mon'durugpak eme'te o'bueyapone.

33 Nog aratbuta nama'da e'da'nayo pe̱e̱hue' yanika'. "Huadakda huaka'eri dakhuea' huaka'eriere e̱'i̱ka'nayo huadak huaka'eri onte'ti dakhuea'da o̱gkika'apo." 34 Yan'nopo'yarea'. Dakhuea' e'ka' yan'batik. 'Urua'da Diostaj ya̱g'kika'. Opud sue'ada Diostaj oknopo̱e̱hue' mo'i̱ka'ne. Opud me'pukdik ka'nike'po kenda ijjay.

¿Monig e'bueyomey yan'noyhuada̱pet?

35 ¿Monig e'buey yan'noyhuada̱pet? ¿Monigso̱' ya̱'neapet? Be'api' yan'da'apet. 36 Konig a'ay' nopo̱e̱hue' e̱'e̱a̱da yan'da'apet. Huakid e'batuke'onig aratbut huakudaka'da o̱'nika'. Huakid e'batuke'te huakpi o'tibodepo huakidnayo para'dik o̱'e̱. 37 Ken e'batuke' huakidyo'da o̱'e̱, toketkidpi' katekidpi'. Huakpi e'kerekte huakid konigti ehue' o̱'i̱ka'. 38 Konig Dios o'pakpo nogti nogti huakidtaj huakiden nogso̱'dakon o'ka'uyate. 39 Nogda nogda hua̱so̱' Diosa o'ka'uyate. Aya'da hua̱so̱' konigti ehue' o̱'ne. Aratbuten hua̱so̱' o̱'e̱. Ojpai' nog hua̱so̱'da o̱'ne. Bakoy nog hua̱so̱'da o̱'ne. Biig nog hua̱so̱'da o̱'ne. 40 Kurudyo̱ hua̱e̱'erien hua̱so̱' on'to̱ika'. Huadariyo hua̱e̱'erien hua̱so̱' on'to̱ika'. Kurudyo̱ hua̱e̱'eri 'urunanada o̱'ne. Huadariyo hua̱e̱'eri 'uruda o̱'nepo nogpa'da o̱'ne. 41 Niokpo jeyda o̱'i̱ka'. Puugnayo sigda jey o̱'i̱ka'. Siokpo suhuigda jey o̱'i̱ka'. Nog siokpoa jeymon o̱'nika'. Nogda nogda siokpo nogpa' nogpa' jeymon o̱'nika'. 42 Konigti hua̱so̱' on'bueydepo

e'kubarakka'de'te para'dik o̱'ne. Nogpa'da on'noyhuada̱po. Onte'ti
bueyhue'dik o̱'nika'apo. 43 Kenpa'ti hua̱so̱' kubarakya' dakhue'da
o̱'ne. 'Urua'nanada Diosa o'manoyhuada̱'apo. Hua̱so̱' kubarakya' tey-
hue'da o̱'nika'. E'noyhuada̱de'te teyda o̱'neapo. 44 Aratbuten hua̱so̱'da
on'kubarakka'po nokı̱re̱g hua̱so̱'da on'noyhuada̱po. Aratbuten hua̱so̱'da
o̱'nika'. Kenpa'ti nokı̱re̱g hua̱so̱'dation o̱'nika'.
45 "Adán huakkuruda huabokerek o̱'u̱yate. Diosa o'noea'nok
o'noe'uyate." Apagba'te kenpa' o'madoya'uyate. Cristonayo
konig nog Adán huata'poeri o̱'e̱po o'manoea'po kenpa'ti onte'ti
o'manoeanhuahuika'apo. 46 Huakkuruda oro'en hua̱so̱' o'to̱e̱ne. Nogok
nokı̱re̱gda hua̱so̱'kon o'to̱ı̱ka'apone. 47 Huakkuruda huabokerek
soroktaj e'ka' o̱'u̱yate. Sorokte hua̱ı̱ka' o̱'u̱yate. Nogokda Jesús
Huairi kurudya̱' o'tiakuyate. 48 Aya'da huabokerek huadarieri konigti
Adán o̱'nika'. Soroktaj e'ka' o̱'e̱ne. Aya'da Cristoen huaknopo̱e̱'eria
konig Cristoen hua̱so̱' on'to̱e̱a̱po. Konig kurudyo̱ hua̱e̱'erien hua̱so̱'
on'to̱ı̱ka'apo. 49 Diosa soroktaj Adántaj o'ka'uyate. Oro' Adánonigti o̱'e̱ne.
Cristo kuruderi o̱'e̱po mo'nigtiakuyate. Cristonigti o̱'e̱a̱pone.
50 Aratbut huadarieri hua̱so̱' huaay'ere ı̱dada on'bueyapo. Konige̱po
Dios Huairiere ehue'dik o̱'neonhuahuika'apo, ijjay, egomey, pogomey.
51 Kenda Diosayo'da sohuatayo' o'nopo̱ı̱ka'nig kenda ijmanopo̱e̱a̱'apoy.
Oro' aya'da bueyhued e̱e̱'pi' aya'da nogpa'da o̱'e̱a̱pone. 52 Nogok
Diosen huatoka'pu' ta'pota'da en'toka'te a'timon konig ekposikatupa'
ı̱dada o'manoyhuada̱'apo. Nogpa'da o̱'e̱a̱pone. E'buey'uy kenpa'da
o'manounhuahuika'apone. Ona'ti bueyhue'dikda o̱'e̱a̱pone. Oro' aya'da
nogpa'da o̱'e̱a̱pone. 53 Oro'en hua̱so̱'nayo bueydik o̱'ı̱ka'ne. Nogda
hua̱so̱' to̱e̱dik o̱'e̱a̱pone. Konig parahue'dik kenpa'ti bueyhue'dik e̱'dik
o̱'e̱a̱pone. 54 Oro'en hua̱so̱'nayo bueydik o̱'ı̱ka'ne. Nogok nogda hua̱so̱'
o'to̱e̱deapone. Parahue'dik kenpa'ti bueyhue'dikda o̱'e̱a̱pone. "'Urua'da
Diosa o'manoea'nok ona'ti bueyhue'dikda o̱'e̱a̱pone," Diosba'a kenpa'
oa'. Nogok ken konigda o̱'e̱a̱po. 55 Oro' Cristoere o'noeonhuehuika'po
pai'da nopo'e̱hue'dik o̱'e̱a̱pone. Onte'ti bueyhue'dik o̱'e̱a̱poy. 56 Dakhuea'
o'ka'po bueydik o̱'e̱nig'a, Moisésenba' nigpe̱ı̱kahue'dik o̱'e̱po dakhuea'
o'kika'uynig'a, 57 Jesucristo Huairi oro'taj mo'nigbuey'uyatenok 'urua'da
kika'dik o̱'ı̱ka'ne kenpa'ti kenpa'da bueyhue'dik o̱'e̱a̱pone. Konige̱po
"Dakiti Dios," ona'ika'ne.
58 Konige̱po Jesús Huairienyo'da daka' mogkika'. Kirige̱a̱yo̱' daka'
mogkika'. Nogı̱ti nogı̱ti daka' mogkika'. Batikhueada mogkika'. Jesústaj
moknopo̱e̱po Diosen bokika'po nama'da kikahue'dik mo'e̱ne.

16

Pai'da huama'buy huaknopo̱e̱'eritaj huakupe a'bayokya'po yan'manigı̱ka'.

1 Jerusalénye̱o̱ pai'da huama'buy huaknopo̱e̱'eritaj huakupe
a'bayokya'po yan'manigı̱ka'. Konig Galacia huadaribayo
huaknopo̱e̱'eritaj ijmana'uynig opud konigti yan'manigya̱'ika'. 2 Aya'
huame'noe ibaa'po huakupe e'ika' domingote suepi' yan'manigya̱'ika'.
Huakka' e'to̱e̱'nayo sue'da huakka' yan'manigya̱'ika'. Do e'tiakte
dakhuapa huakupe e'manigya̱'de' ya̱'e̱a̱pet. Onte'ti onte'ti "beyok"
manahue'dik mo'ı̱ka'apet. 3 Do e'tiakde'te huakupe kan'tohue'po sue'da
huabokerektaj opuda̱ e'baktie'ea'de'te Jerusalénye̱o̱ ijmata'mona'apoy.

Opuden huakupe mo'manigya̱'ika'nig on'tohua'apo. Kenpa'ti beroba'te
kenda ijmanigmadoya'aponig on'tohua'apo. 4 Do hua'dik e̱e̱'nayo
kenomeyere ijhua'apoy.

Nogyon nogyon ijhua'eapoy, Pabloa oa'uyate.

5 Ijhua'udhuahua'po Macedoniabayo do a'bata'huadunya'po pokdik
i̱jje̱a̱poy. Nogok Corintoyo huakka' jakyo ijhua'apoy. 6 Opudere
ijhue'da i̱ji̱ka'apetpi'. Uua' huaka'ok i̱ji̱ka'apetpi'. Opudere ijjundepo
meyo̱pi' ehua'te tihuapokdik o̱'neapone. 7 Huapokateda e'tiahuayta'
pakhue' o̱'nene. Diosa e'paknayo opudere ijhue'da i̱ji̱ka'apoy ijnopo̱e̱y.
8-9 I̱yo̱ Cristoen huadak hua'a manmadikika'dik i̱jje̱y. Huakka'ada
e'nopo'korea'ta' on'paknok kenpa'ti huakka'ada Cristoen huadak hua'a
pakhue' o̱'nika'nok. I̱yo̱da Efesoyo Pentecostés fiestate ijpokanapoy.
10 Timoteo opudte e'tiaknayo 'urua'da yan'to̱e̱ti'. Do e'kapa'ti Diosen
o'kika'nok 'urua'da yan'to̱e̱ti'. 11 "Timoteo dakhue'da o̱'e̱." Huaahue'
yaneti'. Do'te Timoteo ehua'te yan'tihuapokti'. Nogma'buyere o̱'nige̱y.
12 "Corinto huaknopo̱e̱'eritaj a'bata'huade̱ya̱'po nogma'buyere
yahuati'." Apolostaj diga̱'da ena'tada oynayo huahue'dik o̱'e̱po. Nogok
hua'dik o̱'e̱po o'hua'apo.

Ta'pote kene'hua̱ya̱' saludo Pabloa o'madikta'mona'uyate.

13 Cristo o'tiakaponok daka' ya'nonmabo'ika'. Diostaj daka'da
yanoknopo̱i̱ka'. Oknopo̱e̱batikhue' yanika'. Huabokerekonig
me'pukhue' yanika'po. Diosen teyda ya̱g'kika'. 14 Aya'da ya̱g'kika'po
di'da yan'maepo ya̱g'kika'.
15 Estéfanas hua̱to̱e̱ere huasi'poere Acaya huadaribaya' huakkuruda
Cristotaj o'noknopo̱e̱'uyate. Cristoen huaknopo̱e̱'eritaj kenpa'da
on'batihuapokika'. Oy opudtion kenpa' mo'nopo̱e̱ne. 16 Estéfanasomeytaj
yan'nigpe̱i̱kati'. Kenpa'ti Estéfanasen huatihuapokeritaj yan'nigpe̱i̱ka'.
17 Estéfanas Fortunato Acaicoere on'tiakme'nok ijdurugpaki. Opud
aya'da tiakhue'dik mo'e̱nok kenomeynayo e'tiakte ijdurugpaki.
18 Diostaj nogi̱ti eknopo̱e̱' montihuapokme'ne. Opudtaj konigti
bo'tihuapokme'ne. Kenomey huadakda o̱gkika' yan'maknopo̱i̱ka'.
19 Asia huadaribaya' Diosen huabaktie'ea'eri huakupopakeria salu-
dos on'dikta'mona'. Aguila Priscilaere kenpa'ti kenomeyen jakyo
huakupopakeriere saludos on'dikta'mona'. Jesús Huairia o'paknok
saludos on'dikta'mona'. 20 Aya' huama'buyada saludos on'dikta'mona'.
Huayahuaya di'da yan'maepo yan'mabajbajti'.
21 In saludo hua'a huadik ijdikta'monay. Do Pabloa do'huedba'ada
ijmadoyay.
22 Be'api' Jesucristo Huairitaj di' ehue' e̱e̱'nayo Diosa kenpa'da castiga
kamagkike'. "Oro'en Huairi katiake'." Ijjay.
23 Jesucristo Huairia opudtaj daka' mo'to̱i̱ke'. 24 Cristo Jesús
me'nopo'to̱e̱nok opudtaj di'da o̱'nika'ne.

2 CORINTIOS
Pabloa onte’ti botta’a’ Corinto huakka’ jakyo huaknopo̱e̱’eritaj o’manigmadoya’uyate.

Pablo Corinto huaknopo̱e̱’eritaj o’manigmadoya’uyate.
1 Do Pablo i̱jje̱y. Jesucristoen huadak hua’a kamanbatia’pakike’po
Diosa me’ta’mona’uyne. Huama’buy Timoteoere i̱jje̱po
on’nigmadoya’ne. Corinto huakka’ jakyo Cristoen huaknopo̱e̱’eri
kenpa’ti Acaya huadaribayo Jesucristoen huaknopo̱e̱’eri mo’e̱ne. Diosa
boktie’ea’uyatenok Diosen mo’e̱ne. Opudomeytaj on’nigmadoya’ne.
2 Dios oro’en Apag o̱’e̱po Jesucristo Huairiere opudomeytaj daka’
montihuapokike’ kenpa’ti opudtaj daknopoa’da mo’nopo’noeyi̱ke’.

Pablo pai’da o’nopo’unhuahua’uy.
3 ’Urua’da o̱’e̱ Dios. Apag Dios oro’en Huairi Jesucristoen huaoj
o̱’e̱. Oro’omey huaknopo̱e̱’eritaj mo’tinepahuika’po oro’omey
huaknopo̱e̱’eritaj mo’noeynoeyike’. 4 Menokapi’ oro’ pai’da
e’nopo’e̱te Diosa mo’nopo’durugpaka’ika’ne. Ken nogomey pai’da
e’nopo’e̱nayo nogomeytaj nopo’durugpaka’dik a̱’e̱ya̱’po oro’ pai’da
e’nopo’e̱te Diosa oro’taj mo’nopo’durugpakika’ne nogomeytakon
konigti manopo’durugpaka’dik o̱’i̱ka’apone. 5 Cristo huakka’ pai’da
mo’nignopo’u̱ynok oro’kon konigti Jesucristotaj oknopo̱i̱ka’po
pai’nanada o’nopo’unhuahuika’ne. Jesucristotaj oknopo̱i̱ka’nok
Cristoa mo’nopo’to̱e̱po huakka’ mo’nopo’durugpaka’ika’ne. 6 Diosa
opudomeytaj kamanopo’durugpaka’ike’po kenpa’ti opudomeytaj
Diosere kamanoeanhuahuike’po oro’a pai’da on’nignopo’i̱ka’ne.
Oro’a pai’da e’nopo’e̱te Diosa oro’taj mo’nopo’durugpaka’ika’ne.
Konige̱po opudomey konigti pai’da e’nopo’e̱nayo konigti Diosa
mo’nopo’durugpaka’apone, mo’noeanhuahuika’apone. Diostaj
moknopo̱e̱po mo’nigpe̱i̱ka’po oknopo̱e̱batikhue’dik mo’i̱ka’apone.
7 Konig oro’ pai’da o’nopo’i̱kay opudkon konigti pai’da mo’nopo’e̱nok
Diosa opudomeytakon daka’ mo’nopo’durugpakika’apone. Oro’a kenpa’
daka’ o’nopo̱e̱y.
8 Asia huadaribaya’ diga̱’ pai’da o’nopo’unhuahuamey. Kenda
yan’nopo̱e̱’, egomey pogomey. Cristotaj oknopo̱e̱nok diga̱’da
mogkame’ne. Ehue’da o̱’e̱a̱poy o’nopo̱e̱mey. 9 Oro’taj bo’arakapet
nama’da o’nopo̱e̱me’nig’a. Diostaj nogi̱ti oknopo̱e̱’dik a̱’e̱ya̱’po diga̱da
pai’da o’nopo’e̱mey. Diosanayo e’bueytaj noyhuada̱’dik o̱’e̱. Oro’nayo
huata’da noyhuada̱hue’dik o̱’e̱ne. 10 E’bueyaytada Diosa bo’tiokame’nok
bueyhue’ o̱’emey. Oydation Diosa bo’tioka’ne kenpa’ti bo’tioka’apone.
Oro’taj bo’tiokadhuahuika’apone daka’ o’nopo̱e̱y. 11 Pablotaj yabatioka’,
Dios, yan’tiona’pakika’. Kenda opudomey e’nigtiona’pakika’nayo
Diosa oro’taj daka’ bo’tiokika’apone kenpa’ti ’urua’da mogkika’apone.
Kenpa’ti huakka’ada Diostaj dakiti o’nona’apo.

Corintoyo Pablo ehuata’ e’pakada huahue’dik o̱’u̱yate.
12 Nog aratbutere huadakda ijkika’mey. Opuderenayo nogi̱ti
huadakda o’kikame’ne. Kenpa’ti sigpi’ engaña magkahue’da i̱jje̱po
’urua’da o’nigkikame’ne. Kenda do’huednopoya’da ijnopo̱e̱po

durugda i̱ji̱kay. Diosen Noki̱rẹgạ be'tihuapokika'nok daka' ijkikay. Do'ada ijnopọẹpo kahue' i̱ji̱kay. Konig Diosa me'nopọạ'nok daka' ijkikay. 13-14 Huakka' huadikda opudtaj on'nigmadoya'uyne. Kenda opudomeyạ aya'da huadik tiahuaydik ka'ne'po kenpa'ti nopoenka'dik ka'ne'po opud Corinto huaknopọẹ'eritaj on'nigmadoya'uyne suhue'ada mo'nopoenkame'ne. Opudạ aya'da huadik e'nopoenka'ta' do Pabloa on'tipakne. Ken huame'noe oro'en Huairi Jesús e'tiakapote Pabloa daka' monmadikikame'ne opudạ durugteda mo'nopọẹạpet kenpa'ti opud 'urua'da Jesústaj moknopọi̱ka'po mo'nopo'yare'uy, konigẹpo do opudomeytaj durugda on'tọẹạpone.

15-16 Kenda daka' ijnopọẹy. A'madurugpakaya'po opudtaj botta'a' e'bata'huadẹ'ta' e'pakada Macedoniayo ijhua'po Corintoyo ijpokpo opudtaj ijbata'huadunapoya' ijnopọẹme'nig'a kenpa'ti nogok Macedoniaya' ijtiakpo onte'ti opudtaj ijbata'huadunapoya'. Onte'ti ijbata'huadẹpo e'ta'huadunde'te Judea huadaribayo do'taj ta'mona'dik ọ'neapet. Nama'da ijnopọẹ'uy. 17 Kenda buttida ijnopọẹ'uynig'a. Huahuedạded ijnopọẹpo nama'da nopọẹhue' ạ'ẹy' ijnopọẹ'uynig'a. Konig oknopọẹhue' huạẹ'eria nogpa' nogpa' ọda'ika' donayo nogpa' nogpa' ahue'dik i̱ji̱kay. 18 Diosa do'taj daka' o'nopọi̱ka'. Do nogpa' nogpa' ahue'dik i̱ji̱kay. 19 Kenpa'ti Jesucristo Diosen Huasi'po nogpa' nogpa' ahue' ọ'i̱ka'. Buttida oa'ika'. Jesucristoen huadak hua'a Silvano Timoteoere opudtaj o'nonmadikikame'ne. 20 Ken kenpa' Cristoa o'ka'apo kahued ẹẹ'ted Diosa huakkuruda Cristotaj buttida o'huaa'uyate. Konig Diosa buttida o'huaa'uyatenig Cristo o'tiakdepo o'kadhuahuika'uyate. Aya'da Diosen hua'a buttida ọ'i̱ka' Cristoa o'manopọẹạ'ika'uyate. Konigẹpo "Dios 'urunanada ọ'ẹ," Jesucristotaj oknopọẹpo buttida oa'ikay. 21-22 Oro'omeyạ Diostaj daka' eknopọẹ' oknopọẹbatikhue'da ka'ne'po Diosa oro'taj bo'tihuapokika'ne. Diosa bo'tihuapokika'nok daka' Cristotaj oknopọi̱ka'ne. Okbatikhue'da oknopọi̱ka'ne opudomeyere. Opudtaere Diosen Noki̱rẹgạ mo'nopo'tọi̱ka'ne. Diosa oro'taj mo'baktie'ea'uyne. Kenda Diosen Noki̱rẹgạ mo'nopọẹạ'ne oro'taj. Kenpa'ti Diosen ọ'ẹy, kenda Diosen Noki̱rẹgạkon mo'nopọẹạ'ne. Diosen Noki̱rẹgạ mo'nopo'tọẹnok Diosere Diosensi'po oro' ọ'ẹpo durugnanada ọ'unhuahuika'apone daka' o'nopọi̱ka'ne.

23 Opud Corinto huaknopọẹ'eriere dakhuea' huakika'eri ọ'nepo Diostaj nopo'koreahued ọ'nika'nok i̱ghua'nanada e'manata' pakhue' i̱jjẹpo opudenbayo huahue' i̱jjẹ'uy. Buttida o'nona'ne. Diosapi' buttida meknopọẹne. 24 Opudạ Diostaj daka' moknopọẹnok konig opud oknopọẹ'dik mo'ẹne e'manata' pakhue' ọ'nene. Diostaj opudạ nogi̱ti kamadurugpake'po opudtaj e'mantihuapokikata' o'paki.

2

1 Onte'ti opudtaj e'ta'huadenhuahua'ta' e'pakada onte'ti opud pai'da ẹ'dik mo'ẹnok onte'ti opudenbayo huahue' i̱jjẹạpoy ijnopọẹ'uy. 2 Doa opudomeytaj e'huatiaknayo huiyokada e'mana'nayo pai'da ẹ'dik mo'ẹnok. Pai'da mo'ẹpo do'taj durugpakahue'dik ọ'nenok. 3 A'nenda o'nigmadoyame'ne. Dakhuea' huaka'eritaj yanorọka'de' on'nigmadoyame'nok do ijtiakdepo huiyokada manahue'dik i̱jjẹạpet. Kenpa'ti opud pai'da ehue'dik mo'ẹạpet. Opudạnayo do'taj durugda

me'nea'. Opud Diostaj e'nigpe̱e̱'nayo durugda i̱jje̱a̱poy. Do durugda e̱e̱'nayo opudkon durugda mo'i̱ka'apone. 4 Opudomeytaj pai'da nopo'e̱a̱hue' a'maeya'po on'nigmadoyame'ne. Opudtaj huakka'da di'da mo'e̱ne e'manopo̱e̱a̱'taj ijpakpo pai'nanada o'noknopo'e̱po opudtaj on'nigmadoyame'ne.

Dakhuea' huaka'eritaj yanokkahueati' Pabloa o'mana'uyate.

5 Opudomey huaknopo̱e̱'eria nogtiada dakhuea' o'ka'uynok opud suhue' moke̱'uynok. Do'takon suhue'da me'e̱a̱'uyne. Aya'tada opudtanayo suhue' mo'e̱a̱'uyne. Ke'na dakhuea' huaka'eria suigpi' pai'da mo'e̱a̱'uyne. 6 Ken dakhuea' huaka'eritaj opud huaknopo̱e̱'eriomeya̱ castiga mogka'deme'ne. Kenpa'da moname'ne. Nogi̱ti dakhuea' onahue' yane'. 7 Ke'na o'nopo'korea'denok oy yanokkahueati' kenpa'ti yan'noeynoeyti'. Kentaj okkahueahue' e̱e̱'nayo kenpa'da suhue'da o̱'unhuahuika'apo. 8 Konige̱po "Di'da o̱'e̱ne," kentaj onte'ti ya̱'nonati'. Kenda diga̱'da o'nona'ne. 9 Do'taj menpa' e'nigpe̱i̱kata' yanpakikaapet a'nopo̱e̱ya'po opudtaj on'nigmadoya'uyne. 10 Be'tapi' opudomeya̱ bokkahuea'de do'huakon ijbakkahueay. Be'api' do'taj dakhuea' e̱gka'nayo kentaj yokkahueay. Opudomey daka' Diostaj kan'nigpe̱i̱ke'po kentaj yokkahueay. Cristoen huakpoteda yokkahueay. 11 Toto' huairia oro'omeytaj engaña e'magkikata' diga̱' o'eretpakika' o'nopo̱e̱ne. Nama'da kahue' ka'nike'po ken huabokerektaj yokkahuea'demey.

Pablo Troas huakka' jakyo o̱'unhua'po o'mepu'kudhua'uyate.

12 Cristoen huadak hua'a a'manmadikanhuaya'po Troasyo huakka' jakyo yo̱kye̱mey. I̱kye̱depo Cristoen e'manbatia'pakte huakka'ada e'pe̱e̱ta' on'pakme'. Huairi Cristoen huadak hua'a huakka' manbatia'pakdik e̱'e̱a̱da 13 oro'omeyen huama'buy Titotaj huahuayhue' i̱jje̱po ijmepu'kudhua'po, "ijhua'apoy," ijmananpo ijbakhua'mey. Macedonia huadaribayo ijhua'mey.

Cristotaj oknopo̱i̱ka'po toto' huairitaj sigpi' pe̱e̱hue' o̱'i̱ka'ne.

14 'Urua'da Cristoa mo'nigkika'uyate oknopo̱e̱po kenpa'ti o'nigpe̱i̱ka'nok Diosa bo'tihuapokika'nok toto' huairitaj sigpi' pe̱e̱hue' o̱'i̱ka'ne. Jesucristotaj oknopo̱e̱po kenpa'ti o'nigpe̱i̱ka'po meyo̱pi' ohua'ika'po Jesucristo 'uruda o̱'e̱ o'manopo̱e̱a̱'ikay. Konig e'hui̱ri̱ko̱nig o̱'nepo huabada Cristo 'uruda o̱'e̱ on'nopo̱i̱ka'. 'Uru'hui̱e̱da Diosa bo'tihuapokika'nok konige̱po "Dakiti Dios" ona'ikay. 15-16 Cristotaj huaknopo̱e̱'eri Diosere on'noeonhuahuika'apo. Cristotaj oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'erinayo kenpa'da on'mabueyapo. Diosere noeonhuahuikahue' o̱'neapo. Diosa o'paknok aya'tada Cristo Diosen 'urunanada huamanopo'yarea'eri o̱'e̱nig oro' e'manbatia'pakika'tada sue'da huakka' oknopo̱e̱hue' o̱'nepo kenpa'da on'mabueyapo. Diosere noeonhuahuikahue' o̱'neapo. 17 Huakka' huakupeta' on'pakpo huakka' nogyo̱ nogyo̱ on'hua'epo Jesucristoen huadak hua'a on'manbatia'pakika'. Oro'nayo ken konig kahue' o̱'i̱kay. Diosa oro'taj mo'ta'mona'uynok Jesucristotaj o'nigpe̱i̱ka'po daknopoada Jesucristoen huadak hua'a o'manbatia'pakikay.

3

O'matinepahui'po Jesucristoa Diostaj o'nigpe̱e̱po oro'en dakhuea' e'ka' a'bakkahueaya'po mo'nigbuey'uyate. Kenda Diosa huaboa'da o'manopo̱e̱a̱'de'uy.

1 Kenda o'nona'denig donayo huadakda i̱jje̱y onahue' o̱'nene. Kenpa'ti "Pablo huadakda o̱'e̱. Buttida o'manmadikika'." Be'api' e'nigmadoyaba' opudtaj nigta'monahue'dik mo'e̱ne. Kenpa'ti "Pablo huadakda o̱'e̱. Buttida o'manmadikika'." Opuda̱ men'nigmadoya' do'a onahue'dik o̱'nene. Sue'ada ken konig e'nigmadoyaba' beroba' on'pakika'. 2 Do daka' Jesucristoen huadak hua'a opudomeytaj o'nonbatia'pakonhuahua'uynok opudomeya̱ Diostaj mo'nopo'korea'depo huaboa'da Jesucristotaj mo'nigpe̱ika'po 'urua'da bo'kika'uy. Aya'ada nogya̱' nogya̱' opud Corinto huaknopo̱e̱'eritaj bo'tiahuaydepo Jesucristoen huaknopo̱e̱'eri o̱'ne mo'tinopo̱e̱po Pabloa buttida o'manmadikika' on'nopo̱e̱a̱po. 3 Oro'a Cristoen huadak hua'a o'manmadika'uynok opuda̱ Cristotaj mo'nopo'korea'uyne. Diosen Noki̱re̱ga̱ mo'nopo'to̱e̱nok 'urua'nada Cristoen bo'kika'nig aya'ada tiahuaydik o̱'nika'apo.

4 Opudtaj daka' ijmanmadikika'mey a'dik ijnopo̱e̱y. Jesucristoa do'taj be'tihuapokika'nok Diostaj daka' yoknopo̱i̱kay. 5 Katepi' doada ijnopo̱e̱po kahue'dik e̱'e̱a̱da Diosa be'teypaka'nok aratbuttaj Jesucristoen huadak hua'a manmadika'dik i̱jje̱po Diostaj manopo'korea'dik i̱jje̱y. 6 O'matinepahui'po Jesucristoa Diostaj o'nigpe̱e̱po oro'en dakhuea' e'ka' a'bakkahueaya'po mo'nigbuey'uyate. Kenda Diosa huaboa'da o'manopo̱e̱a̱'de'uy. Ken Diosa bo'tihuapokika'nok kenda manbatia'pakika'dik i̱jikay. Diosere a'nounhuahuikaya'po Moisésenba' e'nigpe̱ika'ada mo'e̱po kenpa'da bueydik o̱'e̱a̱pone. Diosere a'nounhuahuikaya'po Diosen Noki̱re̱ga̱ mo'nopo'to̱e̱po bo'tihuapokika'apone. Moisésenba' noeanhuahuikahue'dik mo'e̱ne. Diosen Noki̱re̱ga̱nayo mo'noeanhuahuika'apone.

7 Moisésenba' huakkuruda huidpentate Diosa o'manigmadoya'uyate. Moiséstaj Diosa hua'a e'yokde'te Dios senognanada 'urunanada o̱'e̱nok Moisés oteya' o'bahuahuarakpo ke'nenkok senognanada o̱'e̱po israel aratbuta Moisésenkoktaj okpodejhue'dik o̱'nuyate. Koksenognanada e̱'e̱a̱da sig sig okta'bitonyakuyate. Ken Moisésenba' huidpentate Diosa o'madoya'uyatenig 'urunanada e̱'e̱a̱da kenpa'da mo'mabueya'ika'ne. 8 Kenda Diosen Noki̱re̱ga̱nayo mona'ika'nig 'urua'nananada o̱'e̱. Noeanhuahuika'dik mo'i̱ka'apone. 9 Ken Moisésenba' 'urunanada o̱'e̱po oro' e'pe̱e̱deada dakhuea' o'kika'nig o'nopo̱e̱depo kenpa'da bueydik o̱'e̱a̱poy o'nopo̱e̱ne. Diosa mo'tinepahui'po oro'en dakhuea' e'ka' bokkahuea'po, huadakda mo'e̱ne, Diosen Noki̱re̱ga̱ mo'nopo̱e̱a̱'ne. Diosen Noki̱re̱g hua'a 'urunananada o̱'e̱. 10 Konigti Moisésenba' 'uruda o̱'u̱nig'a oynayo konig 'uruda ehue' o̱'e̱. Oynayo Diosen Noki̱re̱ga̱ 'urua'nananada huanopo' mo'e̱a̱'ne. 11 Moisésenba' huamame'puka' senogda on'ba'e'uyatenig'a i̱da Moisésenba' ehue'da o̱'e̱a̱po. Diosen Noki̱re̱ga̱nayo 'urua'da Jesucristoen huadak hua'a mo'nopo̱e̱a̱'ne kenpa'da o̱'eonhuahuika'apone.

12 Diosen Noki̱re̱ga̱ Diosere mo'noeanhuahuika'apone daka' oknopo̱e̱y. Jesucristoen huadak hua'a buttida o̱'e̱ daka' oknopo̱e̱po me'pukhue'da o'manmadikikay. 13 Konig Moisésa o'ka'uyatenig konigti

kahue' o̱'i̱kay. Moisésenkok senogda o̱'e̱po daka'da okbatitikpo israel
aratbuta okpodejhue'dik o̱'nenok Moisésa huata' o'koktidoka'uyate.
14 Kenpa'ti israel aratbut Moiséstaj e'pe̱e̱a̱da nopoenkahue'da o̱'nuyate.
Oyda kenpa'ti Moisésenba' e'pe̱e̱a̱da israel aratbut nopoenkahue'dik
o̱'nika'. Cristotaj o'noknopo̱e̱depo Moisésenba' nopoenka'dik o̱'nika'apo.
15 Kenpa'ti oy Moisésenba' e'pe̱e̱a̱da israel aratbut nopoenkahue'
o̱'nepo konig e'koktidoka'nig o̱'nepo nopoenkahue' o̱'ne. 16 Jesucristo
Huairitaj on'nopo'korea'depo konig e'koktidoka'nig e̱'e̱a̱da oktikujdepo
huaboa'da Diosen hua'a nopoenka'dik o̱'ne. 17 Huairi Jesucristoen
Noki̱re̱g o̱'e̱po Diosere mo'noeanhuahuika'pone. Jesucristoen Noki̱re̱ga̱
oro'omeytaj mo'nopo'to̱e̱nok huanopoada Diostaj e'nigpe̱i̱ka'ta'
o'pakika'ne kenpa'ti Diostaj e'durugpaka'ta' o'pakika'ne. Diostaj
dakhuea' e'nigkikata' pakhue' o̱'e̱ne. 18 Konige̱po oro'omey Cristoen
huaknopo̱e̱'erinayo koktidokahue' o̱'e̱po Jesucristotaj nogi̱ti nogi̱ti
oknopoenka'po, nogi̱ti nogi̱ti o'nigpe̱e̱po nogi̱ti nogi̱ti konig Cristonig
'urunanada o̱'e̱a̱pone. Jesucristo Huairi Noki̱re̱g o̱'e̱po oro'omeytaj
'urua'nanada mogkika'ne. Diosa oro'taj Cristonigti 'urua'nanada
mogkika'apone.

4

1 Konige̱po Diosa me'tinepahui'po me'ta'mona'uynok Jesu-
cristoen huadak hua'a ijmanbatia'pakika'po batikhue'da i̱ji̱kay.
2 Kan'manopo'kore'po nama'da huadik manbatia'pakhue' i̱jje̱a̱poy
ijja'uy. Nama'da Jesucristoen huadak hua'a manmadikahue' i̱jje̱po
Diostaj kenpa'ti aratbuttaj birahue' i̱jje̱po buttida Jesucristoen huadak
hua'a ijmanmadikikay. 3 Jesucristotaj oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eriomey
kenpa'da Diosbayoa' on'mabueyapo. Kenomeynayo Jesucristoen
huadak hua'a nopoenkahue'dik o̱'nika'. 4 Jesucristo Diosonigtion
o̱'i̱ka'. Jesucristoen huadak hua'a konig huakjeytone' 'urunanada
e̱e̱'tada oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eri tiahuayhue' ka'ne'po nopoenkahue'
ka'ne'po toto'a nama'da o'mana'ika'. 5 Ijmanbatia'pakpo huata'da
huaahue' i̱ji̱kay. Jesucristo Dios Huairi o̱'e̱ ijmanmadikikay. Jesús
o'paknok donayo opudomeyen huanaba'nig i̱ji̱kay. 6 Sikki̱re̱gya̱'
"Huakjey kata'te'," Dios oa'uyate. Kenpa'ti oro'en huanopoya' konig
jeyda Diosa nopo'eyda mo'e̱a̱'ne. Dios 'urunanada o̱'e̱ a'nopo̱e̱a̱ya'po
Diosa huanopoya' jeyda mo'e̱a̱'ne. Jesucristo 'urua'nananada o̱'e̱nok
Dios 'urunanada o̱'e̱ oro'omey oknopo̱e̱'dik o̱'i̱ka'ne.

*Jesucristoen huadak hua'a ijmanmadikika'po pai'da ijnopo'i̱ka'po Jesu-
cristo 'urunanada o̱'e̱ ijmanopo̱e̱a̱'ikay. Pabloa o'manigmadoya'uyate.*

7 Diosensi'po Jesucristo 'urunanada o̱'e̱ huanopo'ada daka' ijnopo̱i̱kay.
Jesucristo Huairi o̱'e̱po oro'omeytaj mo'nigbuey'uyate huanopo'ada
ijnopo̱i̱kay. Oro'enso̱'nayo konig sorokkosonig i̱da sakdik o̱'e̱a̱ponok
Dios teyda o̱'e̱, donayo teyhue'da i̱jje̱y aratbuta nopo̱i̱ka'dik o̱'nika'.
8 Aratbuta do'taj dakhuea'da me'nogkadhuahuika'ne. Nogpa' nogpa'
dakhuea'da me'nogkadhuahuika'nig'a Cristotaj oknopo̱e̱batikhue'
i̱ji̱kay. Katia'ta ijka'apet e'nopo̱i̱kada oknopo̱e̱batikhue' i̱ji̱kay.
9 Dakhuea'da me'nogkadhuahuika'nig'a Diosanayo do'taj 'enhue'
me'i̱ka'ne. Sorokte do'taj be'api' e̱'enpi' huabueya'da ehue'dik
i̱ji̱kay. 10 Konig aratbut Cristotaj dakhuea'da o'nogka'po o'darakuy.
Konigti do'takon dakhuea'da me'nogkika'ne. Aratbuta kan'tiahuaypo

kan'nopoenke'po meyo̱pi' ijhua'ika'nig Jesúsa me'nopo'to̱ika'ne. 11 Jesús
donopoyo o̱'e̱po me'to̱ika'nok aratbuta kenda kan'tiahuayike'po do
Jesucristoen huadak hua'a huamanmadika'eri ijnoepo bueyhued
e̱e̱'ted do'taj nogok nogok e'arakta' men'tipakika'ne. 12 Donayo pai'da
ijnopo'e̱po ijbueyayikay. Opud Jesucristotaj moknopo̱e̱nok Diosa
daka'da mo'noeanhuahuika'ne.
13 "Diostaj yoknopo̱e̱po Diosen huadik ijbatia'pakmey." Apagba'te
kenpa' o'manigmadoya'uyate. Do kenpa'ti Diostaj yoknopo̱e̱po
Jesucristoen hua'a ijmanbatia'pakikay. 14 Jesús e'bueytada Jesús
Huairitaj Diosa o'noyhuada̱'uyate. Kenda oro'omey o'nopo̱ika'nok
Diosa oro'takon Jesúseretaj mo'noyhuada̱'apone. Oro'taj opudomeytere
Diosyo bo'tohua'apone. Kenpa'da Jesúsere o'noeonhuahuika'apone.
Kenda daka' o'nopo̱ika'ne. 15 Opudomey Cristotaj daka' kanoknopo̱e̱'
kenpa'ti Diostaj daka' kan'nigpe̱ike' huakka' pai'da ijnopo'enhuahuikay.
Kenpa'ti Diosa mo'matinepahui'nok opudomeyere huakka'ada daka'
o'noknopo̱e̱po "Dakiti Dios" huakka'ada o'nona'ika'apo. Kenpa'ti Dios
'urunanada o̱'e̱ o'noknopo̱e̱po o'nona'ika'apo.
16 Konige̱po Diosen hua'ataj ijmanbatia'pakpo batikhue'dik i̱ji̱kay.
Do'huedso̱' nogok nogoka' ijtone'pakpo e'a̱ro̱gpi' aya'me'noeda
Diosa be'teypaka'ika'ne. Do'hued noki̱re̱ga̱ nogi̱ti nogi̱ti Diostaj
yoknopo̱ikay. 17 Oknopo̱e̱hue hua̱e̱'eria Cristotaj on'huadiaypo oro'taj
dakhuea'da mogkadhuahuika'nig'a oro' konig sigda huakka' pai'da
o'nopo'e̱po a'ti onte'ti pai'da nopo'i̱kahue'dik o̱'e̱a̱poy. Jesucristoere
Diosere 'urua'nanada o'noeonhuahuika'apone. Durugnanada
o'noeonhuahuika'apone. 18 Katetapi' oyda o'tiahuayika'nignayo ona'ti
tiahuayhue' o̱'i̱ka'apone. Kennayo o'tiahuayika'nig o̱'e̱a̱po. Katetapi'
oyda o'tiahuayika'nig pakhue' o̱'i̱ka'apone. Katepi' Diosen kurudyo̱
tiahuayhue' o̱'unhuahuika'nignayo kenpa'da o̱'nunhuahuika'apo.

5

1 Oro'omey e'bueyde'te huaboso̱' oro'en o̱'e̱a̱po. Huabokerekada
kahue' e̱e̱'tada Diosa o'ka'depo kurudyo̱ Diosere o̱'unhuahuika'apone.
2 Oro'omey huaknopo̱e̱'eri oro'en hua̱so̱'taj o'tinosikdepo kurudyo̱
Diosere ehua'ta' o'pakika'ne. Diosa huaboso̱' e̱gka'deta' o'pakika'ne.
3 O'bueydepo hua̱so̱' ehue'da e̱'e̱a̱da huaboso̱' oro'omeyen o̱'e̱a̱po.
4 Oro'enso̱' o'noepo pai'da o'nopo'unhuahuika'po e'bueyta'
pakhue' e̱'e̱a̱da Diosa huaboso̱a̱' e̱gka'deta' o'pakpoe̱yo̱po Diosere
e'noeonhuahuika'ta' o'pakika'ne. 5 Diosa huaboso̱' daka' monigka'denok
nogok Diosere o'noeonhuahuika'apone. Kenda oro' daka'
kan'nopo̱ike'po Diosa ke'nen Noki̱re̱g bo'yokuyne.
6 Konige̱po Diostaj daka' oknopo̱e̱po kirige̱ayo̱' durugda o̱'i̱kay.
Oro'omey huaknopo̱e̱'eri kenigapi' huabayok in huadariyo o'noika'po
Jesús Huairiyo huahued o̱'e̱po kurudyo̱ Jesús Huairiere ehued o̱'e̱ne.
7 Kurudyo̱ Diosere monig o̱'e̱a̱pet nopo̱e̱hued o̱'e̱po Jesucristotaj
oknopo̱e̱po o'nigpe̱ika'po o'noika'ne. 8 Daka' Diostaj oknopo̱e̱po
oro'en hua̱so̱' e̱'endeta' o'pakpo Jesús Huairiere e̱'i̱ka'ta' o'pakne.
Kenerenayo huadaknanada o̱'i̱ka'apone o'nopo̱e̱ne. 9 Oro' e'noepi'
e'bueypi' Jesús Huairitaj e'durugpaka'ta' o'pakika'ne. 10 Aya'ada
huaknopo̱e̱'eria Cristotaj kurudyo̱ huahua'dik o̱'e̱a̱pone. Cristote
e'koka' nigmabodik o̱'e̱a̱pone. Aya'da katepi' oro'omey o'kadhuahua'uy
huadak e'ka' dakhuea' e'kapi'. Kenda Cristoa mo'tinopo̱e̱a̱pone.

In o'noika'nig'a oro' huadak e'kika'uynayo Diosa katepi' huadak ẹẹ' mo'nigkadhuahuika'apone. Oro'taj mo'durugpakika'apone. In o'noika'nig'a oro' daka' kahue' e'kika'uynayo Diosa katepi' huadak ẹẹ' nigkahue'dik mo'ịka'apone. Oro'taj durugpakahue' mo'ịka'pone. Konigẹpo oy Jesús Huairitaj mon'durugpaka'ika'.

Diosa oro' huaknopọẹ'eriomeytaj mo'nopo'noeyạ'uyate. Pabloa o'manbatia'pakuyate.

11 Do Diostaj yokme'pukpo nigpẹika'dik ịjịka'po Diostaj nopo'korea'dik yane' aratbuttaj ijmanikay. Kenpa'ti Diostaj ijmaknopọẹay. Konig daknopo'da ịjịkay. Buttida ijmanikay. Diosa me'tinopọẹne. Daknopo'da ịjịka'po buttida o'nonika'po opudtaj e'manopọẹạ'ta' ijpakikay. 12 Do'huada ijpakpo huata' doda huadak ịjịkay. Ahue' ẹ'ịka'tada do'taj daka' mentinopọẹ' o'nona'nok huamanmadika'eri opudere "Judío ịjjẹy." "Bokerekensi'dak ekteg ịjjẹy." "'Urua'da ijtiona'pakikay." "Huạitake' jakyo ijkudikay," on'batia'pakika'nig'a huanopoya' dakhuea'da on'nopọika'nig kenomeytaj Pabloa buttida o'batia'pakika' huaa'dik mo'ẹạpet. 13 Do ijjeretpakpo Diostaj ijnigpẹika'nok "Pablo huasegda ọ'ịka'," aratbuta huaa'dik me'nene. Opudomeytaj a'batihuapokya'po Diostaj ijjeretpakpo ijnigpẹikay. 14 Cristoa oro'taj di'da mo'ẹnok oknopọẹpo kenpa'da Diostaj e'nigpẹika'ta' pakika'dik ọ'ẹne. Aya'ada oknopọika'dik me'nike'po Jesucristoa mo'nigbuey'uyate. Oro'en dakhuea' e'kika'te Jesucristoa mo'nigbuey'uyate. 15 Aya'ada on'noepo Cristotaj o'noknopọẹpo kenomey kenpa'da ontehuapa'da nignoikahue' ka'nike'po Cristotayo'da nignoika'dik ka'nike'po aya'tada Cristoa mo'nigbuey'uyate. Huaknopọẹ'erien dakhuea' e'ka'taj a'bakkahueaya'po Cristoa mo'nigbuey'uyate kenpa'ti oro'taj 'urunopo'da a'magkaya'po Diosa huakudaka'da e'bueytada mo'nignoyhuadạ'uyate. 16 Oro'mey aratbuttaj o'batiahuaypo konig ọ'ne, konig huadakpi' dakhue'pi' oynayo matinopọẹhue' ọ'ẹne. ¿Be'a ke'nen huaoj? ¿Kate aratbut yạ'ẹ? ¿Kate yakiket? Ken konig oyda matinopọẹhue' ọ'ịka'ne. A'nennayo be yạ'ẹt Cristotaj o'tinopọẹ'ika'uynig'a, ¿Be'a ke'nen huaoj? ¿Kate aratbut yạ'ẹ? ¿Kate yakika'? Ken konig o'tinopọẹ'uynig'a oynayo kenda konig Cristotaj tinopọẹhue' ọ'ịka'ne. Diosen Huasi'po ọ'ẹ o'nopọika'ne. 17 Oro'omey Cristotaj oknopọẹpo Diostaj o'nopo'korea'depo Cristoenyo'da ọ'ẹdepo huabonopo'dakon ọ'ẹne. Konig a'nenda oknopọẹhue' ọ'ịkame'ne ona'ti nopọẹhue' ọ'ẹne. Konig a'nenda katetapi' digạ'da o'eretpakikame'nig'a ona'ti pakhue' ọ'ẹpo a'nenda nama'da o'kikame'nig'a onte'ti kikahue' ọ'ẹne. Konig Diosa o'paknok huaboa'da o'nopọẹpo, o'pakpo, o'kika'po. Oynayo huabonopo'da ọ'ẹpo o'noika'ne.

18-19 Kenda aya'da Diosa mo'nigka'po Cristoa Diosensi'po huẹypa cruzte mo'nigbuey'uyatenok oro'taj mo'noeyạ'ne, oro'en dakhuea' e'ka' bokkahueame'ne. Dios Cristoere ọ'ẹpo aratbuten dakhuea' e'ka' o'bakkahuea'po onte'ti "dakhuea' boka'ne," onahue' mo'ẹạpone. Kenpa'da bokkahuea'uyne. Kenda Cristo mo'nigka'uynok, Diosa aratbuttaj o'manoeyạ' kenpa'ti o'bakkahuea' kamanbatia'pakike'po Diosa do'taj me'ta'mona'uyne. 20 Konigẹpo Cristoa be'ta'mona'nok nogbayo nogbayo ijhuaudhuahuika'po Jesucristoen huadak hua'a ijmanbatia'pakikay. Diostaj nopo'koreahued ẹẹ'nayopi' Diosen eretpakhue' ẹẹ'nayopi', "yan'nopo'korea' Diostaj yan'noeyạ'."

Jesucristoere ighua'da o'nonika'ne. 21 Jesucristoa aya' Diosa e'huapak
o'nigpeepo o'kika'uyate. Dakhuea' kahue'da o'ika'uyate. Cristotaj
konig dakhuea' huaka'erinigtaj Diosa pai'da mo'nignopo'ea'po
mo'nigbueya'uyate. Cristo oro'taj mo'nigbuey'uynok Diosa oro'
huaknopoe'eritaj konig 'urunopo'da ka'nike' tinopoe'dik mo'ika'ne.

6

1 Ken Timoteo doere Diostaj o'nigpeika'po Jesucristoen huadak hua'a
o'manbatia'pakika'po kenpa'ti o'manmadikika'po opud Corinto hua-
knopoe'eritaj ighua'da o'nona'ne. Konig Dios opudtaj di' o'maepo opu-
den dakhuea' e'ka'taj a'bakkahueaya'po Jesucristoa mo'nigbuey'uyate.
Kenda okkahuehue' yanika'. Daka' yan'nigpeika'. Ighua'da o'nona'ne.
2 Kenoka' opudtaj doa on'tinepahui'po "Dakhuea' e'ka' menopo'yarea'."
Opuda e'nona'te on'nigpeee'uy. Enade'te on'tihuapokpo dakhuea'
e'ka' on'nopo'yarea'uyne. Kenda Diosa oa'uyate.
Yan'peee'. Oyda yan'nopo'korea'. Diosa mo'tinepahui'po opudtaj
e'manopo'yarea'ta' o'pak. 3 "Pablomey huadak kikahue' o'nenok
Jesucristotaj oknopoehue' ijjeapoy." Aratbuta kenda ahue' ka'ne'po
sigpi' dakhuea' kikahue' o'ikay. 4 Oro' pai'da o'nopo'unhuahuikay oro'taj
aratbut dakhuea'da mogkika'pone, pai'da o'ika'pone, oknopoebatikhue'
o'epo. Diosen daka' o'kika'nok opudomeytakon mo'nopoea'ika'ne.
5 Huabokereka menhuadiaypo ke'poda do'taj menbitbituyne,
huabakuda' jakyo nogok nogok megkudika'ne, huakka' aratbut
ogkupopakpo huiyokda men'huadiaypo men'boy'uyne, huakka'
ijbaika'po, sikyoereda ijbaa'bedika'po sue'da ijtay'ikay. Nogok
nogok bapehue' ijika'po sigda ijbapikay. 6 Diosen huadak hua'a
huamanbatia'pakeri ijjey. Kenda opudtaj a'manopoeaya'po huadakyo'
ijkikay. Dakhuea' kahue' ijika'po. Diosen buttida hua'a huakka'da
ijnopoikay. Jesucristo o'manigbuey'uyate kenpa'ti o'noyhuaduyate
daka'da ijnopoikay. Aratbuta be'api' do'taj dakhuea'da egka'tada
diayhue' ijikay. Huadaknopo'da di'da ijjepo huadakda ijkikay.
Diosen Nokireega me'nopo'toepo be'tihuapokika'ne. Daka'da di'da
ijmaikay. 7 Buttida huadik ijmanikay. Kenpa'ti Dios teyda o'epo
be'tihuapokika'nok Diosen ijkikay. Diostaj daka' ijnigpeika'po
toto' huairitaj yogkikay. Kenpa'ti Diosa be'tihuapokika'po toto'taj
be'tiokika'ne. 8 "Pablo 'uruda o'kika'." Aratbuta on'da'ika'.
Nogok "Pablo dakhuea'da o'ka'." Nog aratbuta on'batia'pakika'.
"Nama'da huaa'eri i'ene," me'nonika'ne. Kenpa'ti nogomeya
"buttida huaa'eri i'ene," me'nonika'ne. 9 "Pablotaj nigpeehue'dik
o'ey." Sue'ada do'taj men'tinopoika'ne. "Pablotaj nigpeedik o'ey."
Nogomeya men'tinopoika'ne. "Pablo o'bueydeapo." Nogomeya
nama'da on'nopoika'. Do'taj dakhuea' huaka'eria castiga egkika'ada
huabueyya'da arakhue' me'neme'ne. 10 Huakka'mon Jesústaj
oknopoehue' o'nenok suhue'da e'eada Diostaj yoknopoepo durugda
ijikay. Pai'da ijmanigepo katepi' toehue' ijjepo Diostaj kanoknopoe'po
huakka'tada ijbatihuapokikay. Katepi' sigpi' toehue' eee'pi' Diosa aya'da
beyokika'ne. Ken konig ijika'po Diosen huadakda huakika'eri ijika'nig
kenda aya'ada nopoe'dik o'ne.
11 Opud Corinto huaknopoe'eritaj daka' e'manbatia'pakta' ijpakpo
daka' o'nona'ika'ne. Opudomeytaj di'nanada o'nene, egomey pogomey.
12 Do'taj sigda di' o'nika'nig'a opudtanayo di'nanada o'nika'ne.

13 Opudtaj konig do'huedsi'potanig 'urua'da o'nonika'ne. "Konig opudtaj
di'nanada o̱'nika'ne. Do'taj konigti di'da menika'." Daka' o'nona'ne.

Dios o'noeonhuahuika'. Oro'ensoʼ konig Diosen jakonig o̱'e̱nok Diosen Nokiṟeg̱a̱ mo'nopo'toika'ne.

14 Oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eriere ehue' yanika'. Huadak huaka'eriere
dakhuea' huaka'eriere ehue'dik o̱'i̱ka'. Konig oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eritaj
to̱e̱pakhue' yanika'. Kenere e'to̱e̱paknayo oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eri huadak
huaka'eriere ehue'dik o̱'nepo nogpa'da e'kika'ta' on'pakika'. Huakjeyere
sikki̱ṟe̱g ehue'dik o̱'e̱ o'nopo̱e̱ne. 15 Konigti Cristoere toto' huairiere onyo'
nopo̱e̱hue'dik o̱'nika'. Oro'omey o'nopo̱e̱ne. Kenpa'ti huaknopo̱e̱'eriere
oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eri konigti pakhue' o̱'nika'apo. 16 E'ketka' dios
hueretda Dios ehue' o̱'e̱. Diosen jakyo e'ketka' dios ehue'dik o̱'i̱ka'
o'nopo̱e̱ne. Diosen Noki̱ṟe̱g̱a̱ mo'nopo'toi̱ka'po oro'omey huaknopo̱e̱'eri
konig Diosen jakonig o̱'i̱ka'ne.

"Kenomeyere i̱ji̱ka'apoy. Kenomeyere ijhua'ika'apoy. Kenomeyen
Dios ijmanigi̱ka'apoy. Kenomey do'hued aratbut o̱'nika'apo."
Diosa oa'uyate. 17 Kenpa'ti Diosa inpa' oa'uyate: "Oknopo̱e̱hue'
hua̱e̱'eriere mo'i̱ka'uyne. Kenomeytaj yan'bakhua'po
kenomeyere i̱kahue' yanika'. Kenomeytaj to̱e̱pakhue' yanika'.
Konig dakhuea' o̱gkika' konigti sigpi' kahue' yanika'. Kenda
e̱gkika'te opudtaj durugteda e̱'dik o̱'neapone. 18 Opuden huaoj
i̱jje̱a̱poy. Opud do'huedsi'po mo'e̱a̱pone." Diosa o'mana'uyate.
Dios Huairi teynanada o̱'e̱po o'mana'uyate.

7

1 Kenda Diosa on'nigka'apone o'mana'uyate, huadi'da egomey
pogomey. Konige̱po oro'en dakhuea' e'ka' mo'nopo'korea'po onte'ti
'urua'da mogkika'. Kenpa'ti Diostaj mo'nokme'pukpo Diosen hua'ayo'da
mon'pakpo Diostayo'da mon'nigpe̱i̱ka'.

Corinto huaknopo̱e̱'eriomeya̱ nama'da dakhuea' o'kikay on'nopo̱e̱depo on'nopo'korea'uyate.

2 Do'taj Pablotaj di' menika'. Opudomeytaj do'hua be'tapi' dakhuea'
o̱gkahue' o̱'ne'uyne. Opudomeytapi' do'hua nogtatipi' nama'da on-
ahue' o̱'ne'uyne. 3 "Dakhuea' bokame'ne," onahue' o̱'nene. Kenda
konig o'nona'depo, "di'da o̱'nene." Oy di'da o̱'nene. Nogoktion di'da
o̱'nika'apone. 4 Huadak bo'kika'nok daka' o'noknopo̱e̱ne. Opudomey
Jesucristotaj daka' moknopo̱e̱po Diostaj mo'nigpe̱i̱ka'nok durugda i̱jje̱y.
Do pai'da e'nopo'i̱ka'pi' opudomeytaj huakka' ijdurugpaki. Opudomey
Diostaj daka' moknopo̱e̱nok huakka' ijdurugpaki.

5 Macedonia huadaribayo ijtiakdeme'po do pai'da
ijnopo'eunhuahuika'po batikhue'da pai'da ijnopo'eunhuahuikay
Meyo̱pi' ijhua'ika'mey do'taj ke'poda diga̱'da o'nogkikame'ne.
Huaknopo̱e̱'eritaj kenpa'ti Cristoen huadak hua'a e'manbatia'pakte
dakhuea' on'bahua'aika'po kenpa'ti huaknopo̱e̱'eritaj on'magkika'nok
huaknopo̱e̱'eri daka' yanoknopo̱i̱kapet onte'ti oknopo̱e̱batikhue'
ya̱'neapet ijnopo̱e̱po ijme'puke'ika'uy. 6 Suhue'da o̱'nepo pai'da ene'te
Diosa o'madurugpaka'ika'. Diosada do'takon me'durugpakame'ne.
Do'taj Titotaj Diosa me'nigtotiakpo do'taj me'durugpakanme'ne.
7 Titoa be'huatiakme'nok ijdurugpakmey kenpa'ti opudomeya̱ Titotaj
mo'durugpakame'nok doakon on'tipe̱e̱po durugnanada i̱jje̱mey. Do'taj

huakka’ eta’huadẹta’ bo’pakika’ne. Do’taj suhue’da mo’i̱ka’po kenpa’ti do’taj mo’mepu’kudhuahuame’te Titoa kenda mename’nok nogi̱tinada huakka’da ijdurugpakmey.
8 Beroba’ on’nigmadoya’uyne. Bo’tiahuaydepo sue’me’noeda suhue’ ẹ’u̱ypi’ nogpa’da ijmanigmadoya’uy nopo̱ẹhue’ i̱jjẹ’uy. 9 Oyda durugda i̱jjẹy. Suhue’ moe’u̱ynok do kenpa’ti durugda ehue’ i̱jjẹ’uy. Suhue’ mo’ẹpo Diostaj mo’nopo’korea’uyne. Diosa o’pakpo mo’nopo’korea’uyne. Konigẹpo ijdurugpaki on’nigmadoya’uyne dakhuea’da nigkahue’ o̱’ne’uyne. 10 Suhue’ mo’ẹpo dakhuea’ e’kika’ Diostaj mo’nopo’korea’po onte’ti Diostaj mo’nigpẹi̱ka’nok Dios durugda o̱’ẹpo dakhuea’ e’ka’ mo’nopo’yarea’po Diosere mo’noeanhuahuika’apone. Onte’ti suhue’ i̱kahue’ mo’ẹa̱pone. Oknopo̱ẹhue’ hua̱ẹ’erinayo suhue’ ẹ’ẹa̱da nopo’koreahue’ o̱’nika’po kenpa’de on’mabueyapo. 11 Opud suhue’ mo’unhua’uyne. Suhue’ mo’i̱ka’depo Diostaj diga̱’da e’nigpẹẹta’ bo’pakuynok. Kenbokerektaj castiga o̱gkahued Diostaj bo’eretpakpo mo’en’uy. Onte’ti dakyo’da e’kikata’ be’pakika’uy. Nogok do’taj eta’huadẹta’ bo’pakuyne. Castiga mogka’uynok dakhuea’ o̱gka’uy opudtaj be’api’ huaahue’dik mo’ẹne. 12 A’nenda opudtaj on’nigmadoya’po kenbokerek dakhuea’ huakika’eritaj kenpa’ti ke’na o’birae’uynigtaj kenomeytaj sue’pi’ ijmepu’kepo on’nigmadoya’ne. Diosa bo’tiahuayika’po oro’taj huakka’ di’ mo’ẹne kenpa’ti oro’taj huakka’ mo’timepu’kepo opuda̱da kenda kan’nopo̱ẹ’po on’nigmadoya’uyne. 13 Oro’taj huakka’ di’ mo’ẹnok onte’ti mepu’kehue’ o̱’ẹdepo durugda o̱’ẹy.
Durugda o̱’ẹdepo Tito opudenbaya’ behuatiakdepo durugnanada o̱’ẹnok oro’omeykon nogi̱ti durugnanada o̱’ẹy. Tito opudere ẹẹ’te daka’ bo’kika’nok durugda o̱’i̱ka’uy. 14 Opud Corinto hua̱ẹ’erienbayo Tito huahued ẹẹ’ted “huadakda huaknopo̱ẹ’eri o̱’nepo Diostaj on’nigpẹi̱ka’.” Titotaj buttida yona’mey. Nama’da onahue’ i̱jjẹpo birahue’dik i̱jjẹy. Tito opudere o̱’ẹdepo aya’da opudtaj onhuaa’po buttida onhuaa’uynok kenda bo’tiahuay’uy. 15 Titotaj konig huairitanig bo’ẹme’po mokme’pukme’ne kenpa’ti kentaj mo’nigpẹi̱kame’ne. Kenda oy Tito okkahuehue’ o̱’i̱ka’po nogi̱ti nogi̱ti di’ mo’i̱ka’ne. 16 Diostaj kenpa’ti do’taj mo’nigpẹi̱ka’nok do Pabloa daka’da on’tinopo̱ẹpo durugnada i̱ji̱kay.

8

Huaknopo̱ẹ’eri pai’da hua̱ẹ’eritaj huakka’da on’bayokuyate.

1 Macedonia huadaribayo huaknopo̱ẹ’eritaj ’uru’nopoa’da o’magkame’te Diosa. Oy kenda opudtaj e’manbatia’pakta’ ijpaki, do’hued egomey pogomey. 2 Macedonia huaknopo̱ẹ’eri pai’nanada en’nopo’eonhuahuapi’ oknopo̱ẹbatikhue’ada huanopo’ada durugda o̱’nika’po. Kenpa’ti pai’da ẹẹ’pi’ sonnopo’da Jerusalén pai’da huaknopo̱ẹ’eritaj huakka’mon on’bayokuyate. 3 Huakka’ e’yokta’ on’pakpo on’bayokika’uy. Kenda bahuaa’dik i̱jjẹy. Konigda bayokdik o̱’nika’po huakupe on’bayokika’uy. Kenpa’ti on’pakpo nogi̱tida huakka’da on’bayokika’uy. 4 Jesucristotaj huaknopo̱ẹ’eritaj durugteda e’bayokta’ on’pakpo, “Jerusalénye̱ huaknopo̱ẹ’eritaj oro’en huakupe yan’manigtohua’.” Oro’taj i̱ghua’da mona’uyne. 5 Huakupeyo’da on’manigta’mona’apo ijnopo̱ẹ’uynig’a huakkuru

Diostaj a'nigpeikaya'po ke'nen huasoʼkon on'yokuy, nogok Diosa
oʼpaknok oro'takon nigpeika'dik oʼnuy. 6 A'nenda e'manige'ika'uyada
Titotaj opuden huakupe katetehue' bo'yokika'uy kenda e'manige'ika'da
aya' manige'hued oʼepo. Konigepo "Corinto huaknopoe'eritaj onte'ti
yabahuahuati'. Jerusalényo huaknopoe'eritaj dakhuapa huakupe
a'manigbaeya'po yahuati'." Titotaj yona'uy. 7 Ken opud Corinto
huaknopoe'eri Diostehuapa' katepi' huakka'da nogda nogda 'urudayo'
bo'kika'ne. Jesucristotaj daka' diga' moknopoika'ne. Diosen eknopoe'
daka' mo'manmadikika'ne. Diosen huakka' mo'nopoene. Diostaj
e'nigpeika'ta' huakka' bo'pakika'ne. Kenpa'ti oro'taj huakka' di'da
mo'ika'ne. Konigepo kenpa'ti huakka'da bo'pakpo pai'da huaknopoe'eri
huama'buytaj yan'bayokikati'.

8 Yan'bayokika' onahue' oʼnene. Nog huaknopoe'eria huakka'da
on'pakpo on'bayokikame'tenig opudomeytaj e'manopoea'ta' ijpaknok
opudomeya di'nada on'maika' nogomeya kan'nopoe'po daka'
yan'bayokikati'. 9 Huairi Jesucristoa huakka' mo'tinepahui'po
di'da mo'ene. Mo'nopoene. Diosere Jesucristo oʼika'po aya'tada
o'matoe'ika'uyate. Opudomeytaj huakka' di' mo'epo kurudyo
aya'da o'maeandepo pai'da o'manigyahue'uyate. Opudomey
Diosere durugnanada kan'manoeonhuahuike'po Jesúsa pai'da
o'manigyahue'uyate. Konigepo Jesucristonig di'da yan'maepo
nogomeytaj yan'bayokika'.

10 Opudtehuapa' dakda ka'nike'po on'boroayne. Do'taj daka'
yan'peee'. A'nen nogbayok pai'da huaknopoe'eri Jerusalényo
huakupe a'ta'monaya'po opudomey huaboa'da bo'yokika'uy. Kenda
huakka' bo'pakpo bo'yokika'uy. 11 Oydakon huakupe nogda
yan'bayokonhuahua'po kenpa'ti aya'da yan'dakeati'. Konig a'nen
huakka' e'bayokta' bo'pakuy oydakon konigti huakka' yan'pakpo
yan'bayokikati'. Huakka' e'tahuaea huakka' yan'bayokikati' Sue'da
e'tahuaea sue'da yan'bayokikati'. 12 Be'api' e'yokta' e'paknayo suepi'
e'tahuaea sue'da e'yoknayo Diosa durugda oʼeapo. Huakka'mon
e'tahuaea huakka'mon e'yoknayo Diosa durugda oʼeapo. Sue'da
e'tahuaea huakka' yan'bayokti'. Diosa ahue'dik oʼe.

13 Ken Jerusalén huaknopoe'eri huakka'da huakupe kan'matoe'
opudomeynayo pai'da e'dik ka'ne' kenda doa pakhue' e'eada 14 opud
kenomeyere onigonigayo' huakupe yan'toikati'. Oyda Jerusalénya'
huaknopoe'eri pai'da oʼnenok opudomey Corinto huaknopoe'eria
bayokdik mo'ika'ne. Nogok Jerusalén huaknopoe'eri huakka' huakupe
en'toe'nayo opud pai'da ee'nayo opudtaj huakupe bayokika'dik
mo'eapone. Ken konigti opudomey kenpa'ti kenomey ke'nigati toika'dik
mo'ene. 15 "Ke'na huakka' aypo e'toika'ada huakkiti toehue' oʼika'. Ke'na
sue'da e'toika'ada pai'da ehue' oʼika'." Diosenba'a oa'. Huayahuaya
on'bayokika'po aya'ada dakhuapa aypo on'toika'apo.

Titoere botta' nog huaknopoe'eriere huakupe kan'bae'po Corinto huaknopoe'eritaj Pabloa o'mata'mona'apo.

16 Doa opudtaj huakka' di'da oʼnepo huakka' ijmepu'kikay. Diosa
Titotaj o'nopo'toenok konigti Tito opudtaj huakka' di'nada mo'epo
o'mepu'kika'. Opudtaj huakka'nada e'tihuapokta' o'pakika'. Konigepo
dakiti Dios, yonikay. 17 "Corinto huaknopoe'erite yahuati'," Titotaj ena'te

“Doada ijpakpo ijhua’apoy,” do’taj mena’po opudtaj huakka’da o’pak kenpa’ti e’batihuapokta’ o’pakika’ Titoa.
18 Titoere nog huaknopo̱e̱’eri huama’buyere ijmata’mona’apoy. “Ke’na Cristotaj huaknopo̱e̱’eri o̱’e̱po Cristoen huadak hua’a ’urua’da o’manbatia’pakika’.” Nogya̱’ nogya̱’ Jesucristoen huabaktie’ea’eria on’huaa’ika’. 19 Kenpa’ti ke’na oro’ere kahua’ike’ oro’omeyere Jerusalényo̱ pai’da huaknopo̱e̱’eritaj huakupe o’bae’ika’po ke’na boktihuapokike’po Cristoen huaknopo̱e̱’eri kentaj boktie’ea’uyate. Huairi Jesús huadakda o̱’e̱ aratbuta kan’nopo̱e̱’po kenpa’ti pai’da huaknopo̱e̱’eritaj opud Corinto huaknopo̱e̱’eri e’bayokta’ huakka’ bo’eretpaknig oro’a aratbuttaj o’maknopo̱e̱a̱’ikay. 20 Jerusalényo̱ huaknopo̱e̱’eritaj huakupe a’bayokya’po huakka’ huakupe o’bae’ikay. Onokteteyo’ o’hua’ika’po daka’ o’manigto̱ika’nok Pablomeya̱ on’berika’ aratbuta huaahue’dikda mo’e̱ne. 21 Diosa aratbutereada e’tiahuayte daknopo’da ’urua’dayo’ e’kika’ta’ o’pakikay.
22 Titomeyere nog huama’buytaj o’ta’mona’apoy. Ke’na Diostaj huakka’ e’nigpe̱ika’ta’ o’pakika’po kenpa’ti nog aratbuttaj e’batihuapokta’ o’eretpakika’. O’tiahuaymey. Oynayo opud Jerusalényo̱ pai’da huaknopo̱e̱’eritaj e’bayokta’ bo’paknok kenda daka’ o’nopo̱e̱po Titoere opudtaj e’hua’ta’ huakka’ o’eretpak. 23 Titonayo doere hua̱e̱’eri o̱’i̱ka’ doere opudtaj o’batihuapokikay. Nog botta’akon opudte on’hua’apo. Nog Cristotaj huaknopo̱e̱’eriomeya̱ opudtaj mo’nigta’moname’te. Huadakda o̱gkika’nok kenomeytaj aratbuta on’batiahuaydepo “Dios ’urunanada o̱’e̱,” on’batia’pakika’apo. 24 Di’nanada mo’nika’ne kenpa’ti huadaknanada o̱gkika’nig ijbahuaa’ika’nok konige̱po huaknopo̱e̱’eri huakupopakeria tinopo̱ika’dik ka’ne’po Titomaytaj daka’ yan’baepo di’nanada yan’maika’.

9

Jerusalényo̱ pai’da huaknopo̱e̱’eritaj huakupe bayokdik o̱’neapo.

1-2 Jerusalényo̱ pai’da huaknopo̱e̱’eritaj huakupe e’bayokta’ huakka’ bo’pakika’nig kenda ijnopo̱e̱po Macedonia huaknopo̱e̱’eritaj durugteda ijmanbatia’pakmey. Huabayok o’pokme’nig kenoka’da opud Acaya huaknopo̱e̱’eria huakupe en’bayokta’ on’pakuynig ijmanbatia’pakme’nok, “oro’omeykon e’bayokta’ o’paki.” Macedonia huaknopo̱e̱’eria mona’uyne. 3 Opuda̱ huakka’ huakupe e’yokta’ on’pakika’ kenda ijmanbatia’pakme’nok opuden huakupe yan’tounhuahua’po Titomeytaj a’bayokya’po opudte nog huama’buy Titomeytere ijta’mona’apoy. Huakupe en’yokde’te Pabloa nama’da oa’ika’ be’api’ ahue’dik ka’nike’. 4 Sue’da Macedonia huabokerek doere opudenbayo nogok e’tiakde’te opuda̱ huakupe Jerusalén huaknopo̱e̱’eritehuapa’ bayokhue’dik e̱e̱’nayo oro’ huakka’da birae’dik o̱’e̱a̱poy. Huakka’ huakupe on’bayokapo a’nen daka’ ijnopo̱e̱mey. Yokhue’ e̱e̱’nayo huakka’da birae’dik i̱jje̱a̱poy. Opuda̱kon birae’dik mo’e̱ne. 5 Konige̱po huakkuruda Titoere nog botta’ huama’buyere opudte mata’mona’dik i̱jje̱a̱poy ijnopo̱e̱y. A’nenda “Huakka’ huakupe o’bayokika’apoy.” Boa’uyne. Titomeya̱ huakupe e’bae’ opudomeytaj bo’tihuapokapone. Ken opuden huakupe opuda̱da e’bayokta’ bo’paknok on’manigbae’apo. Doa yan’bayokti’ enakda bayokhue’dik mo’e̱ne.

6 Konig ta'ba huabatuke'eri sue'da huakid e'batuke'nayo sue'da
o'kerekpo. Sue'da aypo o̱'e̱a̱po. Noga̱ ta'ba o̱gka'depo huakka'
e'batuke'nayo huakka'da o'kerekpo huakka'da aypo o̱'e̱a̱po. Konigti
sue'da huakupepi' pai'da aratbuttaj e'bayoknayo sue'dation
mo'mato̱e̱a̱po. Huakka' e'bayoknayo huakka'nada mo'mato̱e̱a̱po.
7 Durugteda huabayokeritaj Diosa di' mo'maika'ne. Huanopoya'da
e'bayokta' yan'eretpakpo yan'bayokikati'. Pakhue' e̱e̱'nayo yokhue'
yan'maika'. Be'api' yayok enapi' yokhue'dik yanika'. 8 Opudtaj katepi'
huakka'da bayokika'dik mo'e̱ne Diosa. Nogda nogda huakka'da
bayokika'dik mo'e̱ne. Aya'da bo'pakika'nig bayokdik mo'e̱ne. Ken
aya'da bo'pakika'nig to̱e̱dik mo'e̱ne kenpa'ti opud nogomeytaj
batihuapokika'dik mo'e̱po kenpa'ti bayokika'dik mo'i̱ka'apo. 9 Apagba'te
Pai'da hua̱e̱'eri aratbuttaj be'api' huakka' e'bayokika'nayo aratbuta ken-
taj okkahuehue' o̱'neonhuahuika'apo. Apagba'a kenpa' oa'.
Opudomey sonnopo'da mo'e̱po e'bayokika'nayo Diosa okkahuehue'
mo'e̱a̱po. 10 Batuke'dik ka'nike'po Diosa huakid o'bayokika'. Kenpa'ti
aypo o'bakereka'ika'po o'bayokika'. Huakka' o'bayokika'nok ken
nogtaj nogtaj bayokika'dik mo'e̱po kenpa'ti nogtehuapa' huadaka'da
manigkika'dik mo'e̱ne. Pai'da hua̱e̱'eri aratbuttaj huakka' bayokika'dik
mo'i̱ka'ne. 11 Huakka' a'bayokikaya'po huakka'da mo'mato̱i̱ka'apone.
Huakka' huakupe mo'bayokaponok pai'da Jerusalénye̱o̱ hua̱e̱'eria
o̱'nen huakupe on'baedepo durugda o̱'nepo Diostaj dakiti o'nona'apo.
12 Konige̱po Jerusalénye̱o̱ hua̱e̱'eri huama'buytaj huakupe e'bayokde'te
aypobayo' o̱'nepopi' bae'dik o̱'neapo kenpa'ti nogi̱ti nogi̱ti nogda
nogda Diostaj dakitia' o'nona'onhuahua'apo. 13 Jerusalénye̱o̱ hua̱e̱'eritaj
kenpa'ti nogomeytaj opudomey huakka' e'bayokde'te aya'ada
on'tiahuaydepo Jesucristoen huadak hua'a opuda̱ moknopo̱e̱po
Diostaj daka' mo'nigpe̱i̱ka'nig mo'tinopo̱e̱a̱pone. Dios huaboro'da
o̱'e̱po aya'da ka'dik o̱'i̱ka'. Dios 'urunanada o̱'e̱. Kenomeya̱
huakka'ada on'batia'pakapo. 14 Kenpa'ti opudomeytaj Diosa di'nanada
mo'e̱po 'urua'nanada mogkika'ne, kenpa'ti Diosa mo'tinepahui'po
huadak e'kika' bo'tihuapokika'ne. Jerusalén huaknopo̱e̱'eria kenda
on'nopo̱e̱depo opudtaj di'nanada mo'e̱a̱pone. Opudtaj kenpa'ti
mo'tiona'pakika'apone. 15 Diosa ke'nen di'nanada e̱'ta̱e̱'tada
nogsi'potida bo'yokuyate. 'Urunanada bo'yokuyate. Konige̱po "dakiti
Dios," mo'nona'ika'.

10

*Pablo Jesúsen huata'moneri o̱'e̱po Diosen hua'a daka'
o'manmadikika'nok huaknopo̱e̱'eria nigpe̱i̱ka'dik o̱'nika'.*

1 Cristoa aratbuttaj daka' o'mana'ika'uyate. Kenpa'ti huiyoka
manahue' o̱'i̱ka'uyate. Cristo o'matinepahui'po o'mana'ika'uy.
Do konig Cristonig i̱jje̱po o'nona'ne. Huakka' opudtaj ijpakpo
o'nona'ne. Do Pablo opudere i̱ji̱ka'po huiyoka' onahue' o̱'nika'ne.
Bidteda o̱'e̱poa'ta Pablo huiyoka' beroba'te oa'ika'. Sue'ada
kenpa' on'huaa'ika'. 2 Do huabokerekyo'da i̱jje̱po Diosen Noki̱re̱g
to̱e̱hue' i̱jje̱po ijkika'nig ijmana'ika'nig sue'ada huabokereka
do'taj nama'da menhuaa'po. Opudte e'tiakde'te do'taj dakhuea'
huahuaa'eritaj huiyokada manahue'dik ka̱e̱'po huiokda onenhue'dik
me'ne'po do'taj mentihuapok. 3 Huabokerektion i̱jje̱po indariyo

nogbokerekere i̱ji̱ka'po do'taj nama'da huaa'eritaj makme'pukhue' i̱ji̱ka'po toto'taj kenpa'ti toto'en huanaba'taj yo̱gka'ikay. 4 Aratbut pi̱ya̱'a̱ kumejte taka'taj on'barakika' ken konig donayo kahue' i̱ji̱kay. Diosen teyda hua'a ijmanbatia'pakika'po huakka'tada Diostehuapa' ijmanopo'korea'ikay. 5 Ken be'api' huabokereka nama'da e'batia'paknayo "Diostaj oknopo̱e̱hue'dik yanika'. Cristotaj oknopo̱e̱hue'dik yanika'." Kenpa' e'mana'nayo Diosa be'tihuapokne nama'da on'mana'ika'nig aya'tada ijmanpo̱e̱a̱'apoy. Aratbuta nama'da Diostaj o'noknopo̱e̱po kan'nopo'kore'po onte'ti Diostaj 'urua'da kanoknopo̱e̱'po kenpa'ti Cristotaj daka' kan'nigpe̱i̱ke'po Diosa be'tihuapokika'nok ijmana'ika'apoy. 6 Noga̱ Cristotaj daka' bo'pakpo dakhuapada mo'nigpe̱i̱ka' opudomey noga̱ nopo'korehue' e̱e̱'nayopi' kan'nopo'kore'po castiga ijmagka'apoy.

7 Daka' yan'tiahuaypo kenpa'ti daka' yan'nopo̱e̱po. Cristoen huamanbatia'pakeri i̱ji̱e̱y huakka'mona mo'nopo̱i̱ka'. Dokon Cristoen huamanbatia'pakeri o̱'e̱ yan'nopo̱i̱ka'. 8 Opudomey nogi̱ti nogi̱ti Diostaj yanoknopo̱i̱ka' nogi̱ti daka' yan'nigpe̱i̱ka' kamanmadikike'po Cristoa me'ta'mona'uyne. Diosen hua'a o'nonika'ne. Do'taj nigpe̱e̱dik me'nika' nogi̱ti nogi̱ti diga̱'da o'nonika'ne. Kenda kiriga̱yo̱' o'nonika'po birahue' i̱ji̱kay. 9 Huiyokda huadik do'hua opudtaj on'nigmadoya'nok opudtaj e'mamepu'keadta' pakhue' i̱ji̱e̱y. 10 "Pabloa nogya̱' o'madoya'poa'ta huakka'dikda o'madoya'ika'. Huiyoka' o'madoya'ika'nig'a i̱yo̱ oro'ere o̱'e̱po huiyokda ehue' o̱'e̱po kenpa'ti oro'ere o̱'e̱po sue'da huadak mona'ika'ne." Sue'ada opudomeya̱ do'taj on'huaa'ika'ne. 11 Bidteda o'noke̱po konigda ijnigmadoya'ika'po opudte ijtiakdepo konigti ijmanmadikikay. Kenpa' huaa'eritaj yan'manopo̱e̱a̱'.

12 Opudomeya̱ noga̱ huata'da huadak i̱hue̱y on'tinopo̱i̱ka'. Kenomey huadak o̱'ne do konigti huadak ahue' i̱ji̱kay. Kenomeya̱ nogta nogta on'batiahuayika'po, "Ken sue'da huadak o̱'e̱, donayo huadaknada i̱ji̱e̱y." Kenda nama'da on'batia'pakika'. Konig huasegda o̱'nepo sigpi' nopo̱e̱hue'da o̱'nepo o'dika'. 13 Nogda nogda huadakda ijkikamey nama'da ahue' i̱ji̱e̱a̱poy. Kenyo'da kenda menigkika' Diosa mena'uynig ijkikay. Opudte Corintoyo yahuati' Diosa mena'uyne. 14 Ke̱yo̱ yahuati' Diosa mena'uynok ijhua'ika'uy. Jesucristoen huadak hua'a a'manbatia'pakya'po ijhua'ika'uy. Opudte Corintoyo Jesucristoen huadak hua'a opudtaj huakkuruda o'non'batia'pakuyne. Do tiakhued e̱e̱'ted noga̱ onbatia'pakhue' mo'u̱y. 15 Ke̱yo̱ Diosa ta'monahue' me'u̱yne kenpa'ti ke̱yo̱ nogbokerekomey on'manmadikika'deme'te. Ke̱yo̱ti huadakda ijkika'mey. Donayo ahue' i̱ji̱kay. Opud nogi̱ti daka' Jesucristotaj kanoknopo̱i̱ke'po opudtaj nogi̱ti nogi̱ti e'manmadika'ta' ijpaki. 16 Opudtaj nogi̱ti nogi̱ti o'nonmadikanhuahua'depo nogbayo opudenba adpen bahuahua'dik i̱ji̱e̱a̱poy. Kenteda nogomeya̱ Cristoen huadak hua'a manbatia'pakhued e'nahue̱'yo̱ ke̱yo̱ e'hua'ta' ijpaki. Ke̱ya̱' noga̱ on'manmadikame'te doakon e'hua'nayo ke̱ya̱' doyo'da Cristoen huadak hua'a ijmanmadika'mey ahue'dik i̱hue̱y.

17 "Huadakda i̱ji̱e̱y." Kenpa'ti "Huadak ijkikay." Huata'da tinopo̱e̱hue' yanika'. "Dios Huairiyo'da huadakda o̱'i̱ka'." Kenpa'ti "Dios Huairi huadakda o'kika'." Yan'nopo̱i̱ka'po yada'ikati'. 18 "Huadakda i̱ji̱e̱y." Kenpa'ti "Huadakda ijkikay," be'api' huata'da e'huaika'nayo e'tinopo̱i̱ka'nayopi'. Kennayo Diostehuapa' dakhue'da o̱'e̱pi'.

“Huadakda o̱’e̱.” “Huadakda o’kika’.” Be’tapi’ Diosada e’huaa’nayo kennayo huadak o̱’e̱.

11

Corinto huaknopo̱e̱’eria nama’da huamanmadika’eritaj on’bae’po on’pe̱ika’nig’a Pabloa Corinto huaknopo̱e̱’eriere ’urua’nanada o’kika’nok ke’nen e’mamadika’teyo’da nigpe̱ika’dik o̱’nika’apo.

1 Sue’da konig huaseg eapa’ e’nonbatia’pakpi’ do’taj daka’ men’pe̱e̱’. 2 Diosa o’paknok opudomeytaj huakka’nada ijpakikay. Huakka’da di’da o̱’nika’ne. Opudomeytaj Cristotaj on’yokapone. Konig mune’yo̱ to̱e̱pakhued dakhuea’ kikahuedo̱nig nogbokerektida e’to̱e̱pako̱nig opudomey Corinto huaknopo̱e̱’eri Cristotaj e’yokta’ ijpakikay. Opudomeya̱ dakhuea’ kikahue’ mo’e̱po kenpa’ti Diostaj mo’nigpe̱ika’nok Cristotaj e’yokta’ ijpaki. 3 Konig bihuia Evataj nama’da ona’uyatenok Eva Diostaj nigpe̱e̱hue’ o̱’u̱yate. Konigti opudomeya̱ nama’da huamanmadika’eritaj mo’nigpe̱e̱a̱petpi’ onte’ti Cristotaj daka’ di’ ehue’ mo’e̱a̱pet kenpa’ti ’urunopohue’ada nigpe̱e̱hue’ mo’e̱a̱pet. Kenda on’time’pukene. 4 Opud huaknopo̱e̱’erite nama’da huamanmadika’eriomeya̱ enhuatiakde’te Jesucristoen huadak hua’a nogpa’da on’nopo̱e̱po nama’da monmadikapet. Jesucristoen huadak hua’a oro’omeynayo buttida o’manmadikikay konig oro’ kenomeya̱ buttida manmadikahue’ o̱’nepo. Kenomeya̱ en’tiakde’te opuda̱ bo’pakpo mo’manigpe̱e̱a̱petpi’ ijnopo̱e̱po ijme’pukey. Kenpa’ti nog noki̱re̱g Diosen Noki̱re̱g ehue’ta’ bo’pakapet ijnopo̱e̱po ijme’pukey. Konig dakhuea’ e’ka’ kan’manopo’yare’po o’nonmadikikame’ne on’pe̱e̱nede nogpa’da e’manmadika’ e’nigpe̱e̱ta’ bo’pakapet ijnopo̱e̱po on’tome’pukne. 5 Kenomey huabokerek Jesucristoen huata’mona’eri o̱’e̱y nama’da on’nopo̱e̱po ’urunanada o̱’e̱y huata’da on’tinopo̱e̱po. Huadakda o̱’nepi’. Dokonpi’ huadak i̱jje̱y. 6 Do sue’da huadak huamanbatia’pakeri i̱jje̱nig’a kenda ijmanmadikikay daka’ ijnopo̱e̱y. Diosen hua’a daka’ ijnopo̱e̱y. Kenda opudnayo daka’da mo’nopo̱e̱ne. Onte’ti onte’ti kenda opudtaj on’nopo̱e̱a̱’uyne.

7 Jesucristoa oro’taj a’manopo’yareaya’po mo’nigbuey’uyne. Kenda ijhue’da o’nonbatia’pakonhuahua’uyne kenpa’ti o’nonmadika’onhuahua’uyne. Katetehue’ opudtaj o’nonmadika’onhuahua’uyne. Kenda o̱gkika’po nama’da nigkahue’ o̱’nuyne. Opudomey Diostaj daka’ eknopo̱ikata’ on’tipakuyne. Opudte huadakda mo’e̱ on’nopo̱e̱a̱’uyne. Do sue’da i̱jje̱po on’nopo̱e̱a̱’ika’uyne. 8 Opudomeytaj katetehue’ a’manmadikikaya’po nog huaknopo̱e̱’eria huakupe menyokika’uyne. Opudtehuapa’ kenomeytaj konig e’baktiparatpa’ o’nokika’uyne. 9 Do opudere o̱’i̱kame’ne kenpa’ti menokapi’ aypobayo’ huakupebayo’ i̱jje̱depo “Beyok,” opudomeytaj onahue’ o̱’nikame’ne. Macedonia huaknopo̱e̱’eri huama’buy e’tiakde’te aypoere huakupeere do’taj beyokika’uynok. Aypopi’ huakupepi’ opudomeytaj beyok onahue’ o̱’nikame’ne. Kenpa’ti beyok onahue’ o̱’nika’apone. 10 Jesucristoen hua’a buttida o̱’e̱ ijnopo̱e̱po Cristoen huadak hua’a opudtaj o’nonbatia’pakika’po huakupepi’ aypopi’ beyok onahue’ o̱’nika’ne. Aya’da huabada Acaya huadaribayo aypo huakupepi’ beyok onahue’dik o̱’nika’apone. Konige̱po durugda i̱ji̱kay. 11 Opudtaj huakka’ di’ o̱’nepo opuden huakupe bakbaehue’ o̱’nikame’po “Pabloa

oro’taj di’ ehue’ mo’e̱ne,” ahue’ yane’. Huakka’da do’a di’ o̱’nene. Diospi’
o’nopo̱e̱.
12 “Konig Pabloa o’kika’ oro’ konigti o’kikay.” Kenomeya̱ nama’da
huamanbatia’pakeria nama’da on’batia’paknig’a kenpa’tion kahue’dik
o̱’nika’. Onte’ti nama’da manbatia’pakhue’dik ka’ne’po huakupe
menyok ahue’ i̱ji̱ka’apoy. 13 “Jesucristoen huamata’mona’eri
o̱’e̱y.” Kenomeya̱ huabokerek nama’da o̱da’nig’a Jesucristoen
huamata’mona’eri ehue’ o̱’ne. Nama’da huamanmadika’eri
o̱’nika’po “Oro’ Jesucristoen huamata’mona’eri o̱’e̱y,” nama’da
e’manopo̱e̱a̱’ta’ on’pakika’. 14 Kenomeya̱ nama’da huamanmadika’eria
nama’da on’manika’nigtaj do’taj okme’pukehue’ me’nene. Konigti
toto’ huairi huadaknanada i̱jje̱y nama’da o’mana’ika’. Konig
Diosen jeyda huata’mona’eri i̱jje̱y toto’a nama’da o’mana’ika’.
15 Konige̱po oro’ huadakda o̱’e̱y kenpa’ti huadakda o’kikay. Nama’da
huamanmadika’eriomeya̱ toto’ huairien huanaba’ o̱’nepo nama’da
e’manopo̱e̱a̱’ikata’ on’pakika’. Nama’da huamanopo̱e̱a̱’eri o̱’nenok
Diosa castiga o’magka’apo.

Pablo Jesucristoen huata’mona’eri o̱’e̱po pai’da o’nopo’unhuahua’uyate.

16 Onte’ti o’nona’pone. Pablo huasegda o̱’e̱ opuda̱ oknopo̱e̱hue’ mene’.
Huaseg o̱’e̱pi’ eknopo̱e̱pi’ huata’da ijtia’pakapoy kenda do’taj me’nigpe̱e̱’.
Konig huasego̱nig i̱jje̱po do huata’da ijtia’pakapoy. Huadakda i̱jje̱po
huadaka’ ijkikay huata’ ijtia’pakapoy. Opudomeya̱ me’noknopo̱e̱’po
kenpa’ sue’pi’ huata’ ijtia’pakapoy. 17 Cristoa onahue’tada ijjay.
Konig huaseg e̱’e̱a̱dapi’ huadakda i̱jje̱po huadaka’ ijkikay huata’da
ijtia’paki. 18 Huakka’ nogomey huadakda i̱jje̱po huadaka’ ijkikay opudtaj
bo’huaa’ika’. Dokon konigti huadak i̱jje̱y huata’ ijtia’pakapoy. Huadakda
i̱jje̱po huadaka’ ijkikay huata’ ijtia’pakapoy. 19 Oro’ huakka’da o’nopo̱e̱y
opud huata’da mo’tinopo̱e̱po huasegtataj durugteda mo’mape̱i̱ka’.
20 “Do’taj mentihuapokika’.” Nama’da huamanmadika’eria opudtaj
mona’ika’. Beyok huakupe nama’da huamanmadika’eria mona’ika’.
Opudtaj nama’da o̱gkika’. Dakhue’da mo’e̱. Opudtaj mona’ika’ne.
Opudtaj bo’pebasika’. “O̱gkika’nig kenpa’da yan’batik.” Nama’da
huamanmadika’eritaj opuda̱ manahue’ mo’e̱. 21 Ijme’pukpo ken konig
opudtaj o̱gkahue’ i̱ji̱kamey. Ijbira’po opudtaj o’nona’ne.
Huadakda i̱jje̱y kenomey nama’da huamanmadika’eria huata’da
on’tia’pakika’. Dokon konigti huadak i̱jje̱y a’dik i̱jje̱nig’a
konig huasego̱nig i̱jje̱po o’nona’apone. 22 Kenomey nama’da
huamanmadika’eri hebreo hua’ate huaa’pakeri ya̱’nepi’. Do kenpa’ti
hebreo hua’ate huaa’pakeri i̱jje̱y. Israel aratbut ya̱’nepi’. Do kenpa’ti
Israel aratbut i̱jje̱y. Abrahamen huayayo ya̱’nepi’. Dokon Abrahamen
huayayo i̱jje̱y. 23 Kenomey Cristoen huanaba’ ya̱’nepi’. Sue’da huadak
huanaba’ o̱’nenig’a donayo Cristoen huanaba’ i̱jje̱po huadakda i̱jje̱y.
In ijja’po konig huaseg eapa’ ijjay. Nama’da huamanmadika’erinayo
sue’da o̱gkadhuahuame’, donayo huakka’da ijkadhuahua’mey.
Kenomeytaj suhuigdapi’ e’pidbianig on’mabitbitonhuame’te. Do’taj
huakka’da e’pidbianig mo’bitbitonhuame’ne. Huabakuda̱’ jakyo
sue’da on’bakuda̱me’. Do’tanayo huakka’da megkudi̱kame’ne.
Nogok nogok donayo huakka’da huabueydikte i̱ji̱ka’uy. 24 Nogok
nogok huabanigaa̱’ judío aratbuta me’bitbitme’ne. Treinta y

nuevea’ me’bitbitme’ne. 25 Bapaa’ huẹypa’a menbitbitme’ne.
Nogme’noetida huidạ menpaea’uyne. Ẹ’pọgte kusi’petone’te
ehua’te kusi’petone’ạ menta’kotuyne. Bapaa’ menta’kotuyne.
Ẹ’pọgtone’yọ ijta’kotaymey. Nogtia’ eksik nogtia’ huame’noe
kusi’pe e’ta’kotde’te kusi’peente ijbetonhuamey. Ijkubodhuamey.
26 Cristotaj ijnigpeonhuahua’ika’po nogda nogda huakka’ jakyo
ijhua’udhuahuikamey. Kẹyạ’ ta’kotdikda nogda nogda huiyokhuẹda
huạhuẹ yoktegonhuamey. Dagte kẹyọ huabereeri ẹ’nika’yo do’taj
okberediktada ijhua’udhuahuikamey. Nogyọ nogyọ huiyokda judío
aratbutyo do’hued aratbutyo i̱jjunhuahuikamey. Kẹyọkon nog aratbut
huiyokda ẹ’ne’tada i̱jjunhuahuikamey. Huakka’ jakyo aratbutpi’
do’taj dakhuea’ ọgka’dikpi’ ẹ’ne’tada i̱jjunhuahuikamey, kenteda
jakbahue’yo do’taj huiyokda ọgka’dikpi’ ẹ’ne’tada i̱jjunhuahuikamey,
huiyokda ẹ’pọg ta’kotdik ẹẹ’tada yoktegikamey, kenpa’ti huama’buy
hueretda ehue’ do’taj ọgka’dikpi’ ẹ’ne’tada i̱jjunhuahuika’mey.
27 Cristotaj ijnigpẹi̱ka’po huakka’a’da ijnigbaadhuahuamey. Kenpa’ti
sikyotion ijkadhuahuikamey. Sue’pi’ ijtay’ikamey. Nogyạ’ nogyạ’
ijkusitokonhuahuamey kenpa’ti maymayta’ ijjadhuahuamey.
Nogok nogok a’tiona’pakya’po bapehue’ i̱jji̱kamey. Nogok nogok
ijjuju’pakonhuahuamey. Sue’da yudtaj ijtọi̱kamey.
28 Kenda kenpa’ti nogda nogda pai’da ijnopo’unhuahua’po kenpa’ti
aya’da Cristoen huaknopọẹ’eritaj ijmatimepu’kikay. Menpa’ti
daka’ Jesucristotaj yan’nigpẹi̱kapet aya’me’noeteda ijnopọẹpo
ijmatimepu’kikay. 29 Opud be’api’ sue’da eknopọẹ’nayo nama’da
eka’nayopi’ kenomeytaj ijmatinepahui’po. Kenoka’ be’api’ opud
huaknopọẹ’eritaj dakhuea’ e’toka’nayo ijhuadiaypo kenpa’ti
ijtibira’apoy. 30 Do huadakda i̱jjẹy huata’da tinopọẹ’dik ẹẹ’nayo
tey ehue’ i̱jjẹpo, Diostaj pai’da ijnignopo’ẹpo ijtia’pakapoy. 31 Dios
Huairi Jesucristoen huaoj huadakda ọ’ẹpo kenpa’da huadakda o’kika’.
Aratbuta kenpa’ tia’pakika’dik ọ’ne. Diosa buttida oa’ me’tinopọẹne.
32 Damasco huakka’ jakyo do ẹ’ụyte sorotataj do’taj huabakudạ’
jakyo a’tohuaya’po huairi Aretasen gobernador huairia sorotatataj
do’taj Pablotaj ka’duke’po o’mata’mona’uyate. Huakka’ jak kuru huid
jekbirik huakbogpete Pablotaj ka’duke’po o’mata’mona’uyate. Pablo
a’monya’po jekbirik huakbogpete e’ọrọknayo sorotataa tohua’dik
ọ’nenig’a 33 huakka’ jakya’ jekbirik ventanaya’ kusogtone’te do’taj
jekbirik kurupen me’nonhuaraka’uyne. Huakka’ jak jekbirik kurupen
e’nonhuaraka’de’te ijmakmon’uy.

12

*Kurudyọ Diosenbạyo Pabloa o’tiahuạy’uyate. Diosa Pablotaj
’urunanada o’nopọẹạ’uyate.*

1 Huadakda i̱jjẹy be’api’ huata’da e’tia’paknayo huadak ehue’
ẹ’ẹạda huadakda i̱jjẹy donayo huata’da tia’pakdik i̱jjẹy. Kurudyọ
Dios ọ’i̱ka’po be’tiahuaya’uyne kenpa’ti Dios Huairia ’urunanada
me’nopọẹạ’uyne. 2-3 A’nenda catorce huabayok kurudyọ kente Dios
ọ’i̱ka’po Diosen Nokẹ̱rẹgạ be’tobehuikuyne. Cristotaj yoknopọi̱ka’uynok
be’tobehuikuyne. Huạsọ’dapi’ nokẹ̱rẹgpi’ kurudyọ be’tobehuikuyet
nopọẹhue’ i̱jjẹy. Diosanayo o’nopọẹ. 4 Paraíso ’urubayo kurudyọ
kenteda Diosere aya’da Diosen huabaktie’ea’eria durugnanada

o̱’neonhuahuika’apo. Ke̱yo̱ Diosa be’tobehuikuyne. Ke̱ya̱’da Diosen
hua’a ijmape̱e̱’uy. Kendikti nogomeytaj manahue’ yanikati’. 5 Paraíso
ijhua’uypo huadakda i̱jje̱y tia’pakdik e̱’e̱a̱da huadakda i̱jje̱y tia’pakhue’
i̱jje̱po tey ehue’ i̱jje̱nigtaj ijtia’pakapoy. 6 Huadakda i̱jje̱y kenpa’ti
daka’ ijkikay huata’da e’tia’pakta’ e’paknayo huata’ tia’pakdik i̱jje̱y.
Nama’da tia’pakhue’ i̱jje̱po huata’da buttida ijtia’pakikay. Huadakda
i̱jje̱y. Daka’ ijkikay tia’pakdik e̱’e̱a̱da kenpa’ tia’pakhue’ i̱jje̱y. Huadakda
i̱jje̱y. Huadakda ijkikay. Aratbuta tinopo̱e̱hue’ me’ne’po manahue’
i̱jje̱y. Kenyo’da kenda do’taj men’tiahuaypo kenpa’ti men’pe̱e̱po kenda
men’tinopo̱e̱’.
7 Kurudyo̱ kenda ijtiahuay’uynigtaj kenpa’ti ijpe̱e̱’uynigtaj ’urunanada
o̱’u̱ynok huadakda do i̱jje̱y do huata’da tinopo̱e̱hue’ a̱’e̱ya̱’po pai’da
nopo̱e̱’dik i̱ji̱kay. Konig e’pida e’tiokhuedpa’ huanopoya’ i̱ji̱kay. Kenda
kake’po Diosa o’pakme’nok toto’en huata’mona’eria behuatiakme’ne.
8 “Huakka’ pai’da ijnopo’unhuahuika’po do’taj be’yare’po toto’en hu-
ata’mona’eritaj mekmaena’.” Jesús Huairitaj bapaa’ huata’da ijnig-
tiona’pakme’nig’a 9 “Ontaj di’ o̱’i̱ke’ne. Kenpa’da di’ o̱’e̱po nog pakhue’dik
o̱’e̱nok aratbut tey ehue’ e̱e̱’nayo doa teyda i̱jje̱po batiahuaya’dik i̱ji̱kay.”
Jesús Huairia mena’uynok ken tey ehue’ i̱jje̱po durugda i̱jje̱po Dios tey-
nanada o̱’i̱ka’ batiahuaya’dik i̱ji̱kay. 10 Konige̱po tey ehue’ i̱jje̱po durugda
i̱jje̱y. Aratbuta dakhuea’ do’taj en’tidike’te durugda i̱jje̱y. Sue’da aypo
ijto̱e̱po e’kusitokpi’ durugda i̱jje̱y. Jesucristotaj ijnigpe̱i̱ka’nok aratbuta
dakhuea’da menogka’nok durugda i̱jje̱y. Jesucristotaj yoknopo̱e̱po
pai’da ijnignopo’e̱po durugda i̱jje̱y. Konige̱po kenoka’ tey ehue’ i̱jje̱nok
Diosa be’teypaka’ne kenpa’ti be’tihuapokne.

Corinto Jesucristoen huabaktie’ea’eritaj Pabloa o’matimepu’ke’uy

11 Do’taj huadakda tia’pakdik e̱’ne’tada konig tia’pakhue’
o̱’neme’nok konig opudere huadakda ijkika’uy huasego̱nig huata’da
opudtaj madoya’dik i̱jje̱y. Dopi’ sigda huadak e̱e̱’pi’ inomey
’urunanada huamanmadika’eri huadak o̱’ne mo’tinopo̱e̱pi’ dokon
huadak i̱jje̱y yan’nopo̱e̱’. 12 Diosa be’teya’nok opudere ’urua’da
on’nigkadhuahuika’uyne. Konig Diosayo’da ka’dik o̱’e̱nok ijkika’uy.
Ijbayarea’uy. Konig aratbuta tiahuayhued o̱’nika’nig doa on’nigka’uyne.
E’ka’te, “ka’tihuay” opudomeya̱ on’da’uy. Do Jesucristoen
huamata’mona’eri i̱jje̱y. Kenda opudomey kan’nopo̱e̱’po konig Dios
e’ka’pa’ ’urua’da o’nigkika’uyne. Opud Corinto huaknopo̱e̱’eriere i̱jje̱po
kenda on’nigkadhuahuika’uyne. 13 Nog huakka’ jakyo nog Jesucristoen
huaknopo̱e̱’eritaj Jesucristoen huadak hua’a daka’ ijmanmadikika’uy.
Opudtakon konigti daka’ on’manmadikika’uyne. Kenomeya̱ huakupe
bo’yokika’uy. Opudtanayo “Huakupe yokhue’ mene’,” o’nona’uyne.
Opudomeytaj nama’da ena’nayo do’taj bekkahuea’.
14 Onte’ti opudtaj a’bata’huadunhuahuaya’po ijhuahua’apoy. Bapaa’
ijhuahua’apoy. En’mandikayo’da huakupepi’ beyok onahue’ada
o’nokea̱pone. Opuden huakupe pakhue’ i̱jje̱po Jesucristotaj opuda̱
daka’ eknopo̱e̱’ kenpa’ti do’taj daka’ e’pe̱e̱ta’ kenyo’da ijpaki.
Doa huakkuruda Jesucristoen huadak hua’a o’nonbatia’pakpo
o’noknopo̱e̱a̱’uyne. Konige̱po do konig opud huaknopo̱e̱’erien
huaojonig on’ta̱e̱ne. “Huakupe beyok, do’huedsi’po,” onahue’
o̱’nika’ne konige̱po huaojomeyapi’ huasi’potaj on’bayokika’.
Huasi’poanayo huaojomeytaj bayokhue’dik o̱’nika’. 15 Do konig

opudomeyen huaojonig i̱jjẹ̱po opudomeytaj huakka'nanada on'pakne. Ijpakpo opudtaj katetehue' on'manmadikanhuahua'apone kenpa'ti on'tihuapokonhuahua'apone. Nogi̱ti nogi̱ti Jesucristotaj kanoknopọ̱ẹ̱'po Diosere kan'noeonhuahuike'po on'tihuapokonhuahua'apone. Opudtaj nogi̱ti nogi̱ti di' ọ̱'nika'nig'a do'taj di' ọ̱'nenok nogi̱ti nogi̱ti di' ehue' menika', ijnopọ̱ẹ̱po.

16 "Pabloa oro'en huakupe okbaehue' mo'u̱yne." Opudomey be'api' yan'batia'pakapetnig'a "Pabloa nogpa'da oro'taj dakhuea' mogka'po konig nama'da mogka'uyne." Yan'batia'pakapetpi'. 17 Kan'manmadike'po huabokerektaj opudte ijnigmata'mona'uy. Opudomeytaj nama'da kamagke'po bata'monahue' ọ̱'nuyne. Opuden huakupe pakhue' ọ̱'nepo okbaehue' ọ̱'nuy. 18 "Corintoyo huaknopọ̱ẹ̱'eritaj yan'bahuahuati'." Titotaj nog huaknopọ̱ẹ̱'erieretaj ijmana'uy. Titoa nama'da magkahue' mo'mae'uy. Tito doere konigti o'nopọ̱i̱kay kenpa'ti konigti o'kikay.

19 "Pablo huadakda ọ̱'ẹ̱." Opudomeya̱ do'taj kan'tia'pake'po huata'da daka' o'batia'pak opudomeya̱ nama'da on'tinopọ̱ẹ̱tpi'. Kenpa' tinopọ̱ẹ̱hue' mene'. Diosa be'tiahuayika'ne Jesucristotaj yoknopọ̱ẹ̱po opudtaj on'nigmadoya'ne kenpa'ti' konigẹ̱po opudomey Diostaj nogi̱ti nogi̱ti kanoknopọ̱ẹ̱'po Jesucristotaj yoknopọ̱ẹ̱po on'nigmadoya'ne, huadi'da egomey pogomey. 20 Opudtaj ijhuahua'apoy. On'huatiakdepo kenda opudomeya̱ bo'kika'nok do'hua pakhue'dikpi' ọ̱'neapet ijme'puki. Kenpa'ti do'hua on'huatiakdepo kenda do'hua o'nogka'apetnig opudomeykon kenda pakhue' mo'ẹ̱a̱pet. Kenda on'tomepu'kene Do'hua en'huatiakatode'te opuda̱ nogtaj nogtaj i̱ghua'da mo'mana'pakapetnok on'tomepu'kene. Do'hua en'huatiakatode'te opuda̱ nogtaj nogtaj dig mo'bahuahuayapetnok on'tomepu'kene. En'huatiakatode'te opuda̱ dig mo'mahuanopọ̱ẹ̱a̱petnok on'tomepu'kene. En'huatiakatode'te huata'da huakka' bo'eretpakikapetnok on'tomepu'kene. Do'hua en'huatiakatode'te aya'da on'pẹ̱ẹ̱po huayahuaya dakhuea'da mo'bahuaa'apetnokpi' on'tomepu'kene. En'huatiakatode'te nogtaj nogtaj mo'manmahui̱'i̱apetnok on'tomepu'kene. Do'hua en'huatiakatode'te opudomeya̱ huata'da huakka' di'nanada i̱jjẹ̱y mo'nopọ̱ẹ̱a̱pet on'tomepu'kene. En'huatiakatode'te aratbuta onteteyo' dakhuea'da yan'magka'apet ijnopọ̱ẹ̱po opudtaj on'tomepu'kene. 21 Kenpa'ti opudomeyte onte'ti en'huatiakatode'te opuda̱ sue'da a'nen dakhuea'da bo'kika'depo nopo'koreahued mo'ẹ̱po kenpa'ti nogomeya̱ e'bokerekbo ọ̱gka'po e'mune'bo' ọ̱gka'po nogtaj nogtaj on'bakdejpo Diostaj dakhuea'da ọ̱gkika'po do en'huatiakde'te opudomeytaj diga̱'da okbira'dik i̱jjẹ̱a̱petpi', huakka'da huikdik i̱jjẹ̱a̱petpi'. Kenda ijme'puki.

13

Daka' ya̱g'kikati' Pabloa o'maboroaypo kenpa'ti saludos o'manigdikta'mona'uyate.

1 Onte'ti opudtaj ijhuahua'apoy. Bapaa' ijbahuahua'apoy. A'bata'huadunhuayapo ijbahuahua'apoy. Huaknopọ̱ẹ̱'eri dakhuea' eka'nayo castiga ijmagka'apoy. Huaknopọ̱ẹ̱'eri dakhuea' e'ka'de'te kentaj castiga ka̱gke'po dakhuea' o'ka' bapapi' bottapi' bahuaa'dik ọ̱'ne. 2 Opudomeya̱ nogte dakhuea'da boka'uy. Diostaj nigpẹ̱ẹ̱hue'ada dakhuea'da boka'uy. "Yan'nopo'korea', dakhuea' e'ka' yan'batik,"

o’nona’uy. Bottaa’ opudtaj on’ta’huadunhuahua’po “Yan’nopo’korea’
dakhuea’ e’ka’ yan’batik,” o’nona’uyne. Oy opudtaj ta’huadẹhued
i̱jjẹpo onte’ti konigti o’nona’ne. Do onte’ti en’huatiakde’te kenomeyerea
nogomeyerea nopo’koreahue’ ẹẹ’nayo kenpa’ti dakhuea’ e’ka’ batikhue’
ẹẹ’nayo castiga o’nogka’apone. 3 Cristoa mena’nok ijmaboroayikay
kenda e’nopọẹ’ta’ bo’paknok dakhuea’ huaka’eritaj Diosa castiga
ẹgkade’te mo’nopọẹạpo. Cristoa opudtaj ẹgka’te teynanada ọ’ẹpo
mo’nopo’to̱ika’. 4 Huabokereka Cristotaj huẹypa cruzte e’arakte
konig teyhue’ ẹẹ’tada oynayo Dios teynanada ọ’ẹpo Cristotaj
o’noeanhuahuika’. Konig Cristo teyhue’ ọ’u̱yate. Oro’ kenpa’ti
teyhue’da ọ’i̱kay. Opudtaj a’tihuapokya’po kenpa’ti a’manmadikaya’po
Cristotaj daka’ oknopọẹnok Diosa mo’nopo’tọẹpo mo’nopo’teypaka’nok
’urunanada o’noikay.
5 “¿Menpa’ do daka’ Jesucristotaj yoknopọẹ?” Daka’ ọ’nada yan’nopọẹ’.
“¿Menpa’ Cristota’ daka’ ijnigpẹi̱ka’?” Daka’ onda yan’nopọẹ’. “¿Menpa’
hueretda Diosen huabaktie’ea’eri i̱jjẹ?” Daka’ onda yan’nopọẹ’.
Daka’ eknopọẹ’nayo Cristoa opudennopo’ o’nopo’tọẹpo hueretda
Cristoen ọ’ẹy nopọẹ’dik mo’ẹ. 6 Cristotaj yoknopọi̱kay kenpa’ti
Cristoa me’nopo’to̱ika’ne. Buttida ijjay. Kenda opudomeyạ eknokotta’
ijpaki. 7 Opudomey dakhuea’ kahue’ ka’nike’po ijmanigtiona’pakikay.
Cristotaj yoknopọẹpo buttida ijjay kan’nopọẹ’po konigẹpo kenpa’
nigtiona’pakhue’ i̱jjẹy. Opud dakhuea’ kahue’ ẹ’nika’ta’ ijpaki. Pabloa
’uruda oknopọi̱ka’po kenpa’ti huadakda ọ’i̱ka’ do’taj kan’batia’pake’po
manigtiona’pakikahue’ i̱jjẹy. 8 Cristotaj mo’nigpẹi̱ka’po buttida
e’huaa’nayo castiga ọgkahue’dik i̱jjẹy. Cristotaj nigpẹẹhue’ mo’ẹpo
buttida e’huaa’nayo castiga ọgka’dik i̱jjẹy. 9 Castiga ọgkahue’dikọnig
i̱jjẹpo konig huiyok ehue’ i̱jjẹy kenpa’ti opudomey Diostaj daka’
mo’nigpẹi̱ka’po konig Diostaj teyda mo’ẹnok menokiti durugda
i̱ji̱ka’apoy. Opudomey nogi̱ti nogi̱ti ’urua’nanada ka’nigpẹi̱ke’po
ijmanigtiona’pakikay. 10 Dakhuea’ huaka’eritaj huiyoka’ maboroaydik
i̱’ẹ, castiga ọgka’dik i̱’ẹ Jesús Huairia mena’uyne. Do yọkyẹdepo huiyoka’
maboroayhue’ ạ’ẹyạ’po huahued i̱jjẹpoed daka’ ijmanigmadoyay.
Opudạ nogi̱ti nogi̱ti kanoknopọẹ’po kenpa’ti okbatikhue’ ka’ne’po Jesús
Huairia mena’uyne.
11 Kenyo’da on’nigmadoya’ne, egomey, pogomey. Yan’durugpak,
dakhuea’ eka’nayo yan’nopo’korea’, nogi̱ti nogi̱ti Jesucristotaj
yan’nigpẹi̱ka’. Do’takon mennigpẹi̱ka’. Nogtaj nogtaj bahuadiayhue’
yanika’. Nogtaj nogtaj yan’manopo’noeyạ’. Dios di’ o’maika’po
huamanoeyạ’ika’eri ọ’ẹpo opudere ka’nike’. 12 Nogtaj nogtaj di’da
yan’maepo huayahuaya yan’mabajbaj. 13 Aya’ huaknopọẹ’eri
huama’buya saludos on’manigdikta’mona’.
14 Jesucristo Huairia opudtaj daka’ bo’tihuapokike’. Diosa di’
mo’maike’. Diosen Nokẹrẹgạ opudtaj kamanopo’to̱ike’.

GÁLATAS
Galacia huaknopo̱e̱'eritaj Pabloa o'manigmadoya'uyate.

Galacia huadaribayo huaknopo̱e̱'eritaj Pabloa o'manigmadoya'uyate.

1-2 Do Pablo i̱jje̱y. Opud Galacia huadaribayo huaknopo̱e̱'eri mo'e̱po Diostaj a'tiona'pakya'po bo'kupopakika'nok opudomeytaj on'nigmadoya'ne. Aya'da huaknopo̱e̱'eri huama'buy doere o̱'nepo on'nigmadoya'ne. Jesucristoen huadak hua'a kamanbatia'pakike'po Jesucristoa Apag Dioserea men'ta'mona'uyne. Diosa Jesucristotaj kubarakya' o'noyhuada̱'uyate. Huakudaka'da e'bueytada o'noyhuada̱'uyate. Huabokereka do'taj ta'monahue' me'nuyne. 3 Apag Diosa oro'en Huairi Jesucristoerea opudomeytaj daka' mo'matinepahui'po montihuapokike' mo'madurugpakike' kenpa'ti mo'manoike'. 4 Aya' huadaribaya' aya' aratbut dakhuea'da o̱gkika'. Konigti dakhuea' kikahue' ka'nike'po Jesucristoa o'pakpo oro'en dakhuea' e'ka'taj mo'nigbuey'uyate. Oro'en Apag Diosa o'paknok Jesúsa mo'nigbuey'uyate. 5 "Dios huadaknada o̱'e̱." "'Urunanada o̱'e̱ Dios." Oro' kirige̱ayo̱' okbatikhue'ada mon'batia'pakika'. Dios huadaknada o̱'i̱ka'nok mon'batia'pakika'.

Kan'nopo'kore'po nogda e'manmadika' hua'a ehue' o̱'e̱.

6 Diosa di' me'e̱'po, "yan'nopo'korea'po me'noknopo̱e̱po do'taj men'nigpe̱i̱kati'," mona'uyne. Opudomey moknopo̱e̱po mo'nigpe̱e̱'uynig'a oy i̱da Jesucristoen hueretda e'manmadika' mo'dikendepo nog e'manmadika'kon moknopo̱e̱depo. Konig nog e'noeanhuahuika' e'manmadika' moknopo̱e̱'denig'a. Kenda nog e'manmadika'nayo noeanhuahuikahue'dik mo'e̱ne. Konige̱po diga̱'da ijmepu'key. 7 Nog e'manmadika' Diosere e'manoeanhuahuika' hua'a ehue' e̱e̱'tada suhue'ada huabokereka nama'da opudomeytaj monmadika'nig'a nogpa'ded e'noeanhuahuika' hua'a nama'da monmadikika'ne. 8 A'nounhuahuikaya'po kate ka'dik mo'e̱. O'nona'uyne do'a. A'nounhuahuikaya'po Jesucristotaj oknopo̱e̱'dik mo'e̱ne. Hueretda huadik o'nona'uyne. Be'api' do'api' Diosen huata'moneriapi' nogded e'noeanhuahuika' hua'a nama'da e'manmadika'nayo Diosa kentaj castiga diga̱'da o̱gka'dik o̱'e̱a̱po. 9 Konig huaboa'da o'nona'ne on'nigmadoya'po ona'ti o'nona'ne. Jesucristoen e'noeanhuahuika' hua'a o'nonmadika'uyne opudomeya̱ mo'pe̱e̱depo moknopo̱e̱'uyne. Nogded e'nounhuahuika hua'a be'api' e'manmadika'nayo Diosa castiga diga̱'da o̱gka'dik o'maeapo, ijjay.

10 Kenpa' ijmana'po aratbuttaj e'madurugpaka'ta' pakhue' i̱jje̱y. Kenpa'ti "Pablotaj ijpaki," aratbuta e'huaa'ta' pakhue' i̱jje̱y. Diostayo'da e'durugpakata' ijpakpo Cristoenyo'da ijkika'po kenda huaboa'da ijjay.

Cristotaj huadak hua'a nogyo̱ nogyo̱ kamanmadikike'po Diosa Pablotaj o'manigta'mona'uyate.

11-12 Huanounhuahuika' hua'a Cristoen huadak hua'a nogyo̱ nogyo̱ aratbuttaj ijmanmadikika'uy. Huanounhuahuika' hua'a Cristoen huadak hua'a huabokerekapi' onahue' me'nuyne kenpa'ti

onmadikahue' me'nuyne. Jesucristoayo'da me'nopo̱e̱a̱'uyne.
Huanounhuahuika' hua'a Cristoen huadak hua'a me'nopo̱e̱a̱'uyne.
Kenda yan'nopo̱i̱ka', egomey, pogomey.
13 Konig judío aratbut o'noknopo̱i̱ka'po o̱gkika'nig do'huakon
konigti ijkika'uy. Cristoen huaknopo̱e̱'eritaj diga̱'da ijmagkika'uy.
Huabakuda̱' jakyo ijbakudika'uy kenpa'ti kan'barake' ijja'po
ijmata'monika'uy. Kenda opud Galacia huaknopo̱e̱'eri on'tipe̱i̱ka'uyne.
14 Konig oro'en judío adhuea'pane' Diostaj o̱gkika'uyatenig kenpa'ti
o'noknopo̱i̱ka'uyatenig dokon huakka' ijjeretpakpo daka' ijkika'uy.
Judío huabokerek do konigok o̱'nepo suhue'da on'nopo̱e̱po suhue'da
o̱gkika'uy. Donayo huakka'da ijnopo̱e̱po huakka' ijkika'uy. 15 Do
si'poe̱hued e̱e̱'ted Diosa bektie'ea'uyate. Huakka' di' me'e̱po
"Saulo, Saulo, do'taj oyda menigpe̱i̱kati'," mena'uyne. Ken Diosa
o'pakpo 16 Jesucristo ke'nensi'potaj meknopo̱e̱a̱'uyne. Judío aratbut
ehue' e̱'hua̱e̱'taj Jesucristoen huadak hua'a kamanbatia'pake'po
kenpa'ti yan'nopo'korea' yanoknopo̱e̱' kenpa'ti yan'nounhuahuika'
kamanike'po Diosa Jesucristotaj meknopo̱e̱a̱'uyne. Kenoka' kenda Diosa
meknopo̱e̱a̱'de'uyne aratbuttaj batia'pakhue' i̱jje̱'uy. Jesucristotayo'da
yoknopo̱e̱po be'tapi' batia'pakhue'dik i̱jje̱'uy. 17 Kenpa'ti Jerusalényo̱
huakkurueri Jesúsen huamata'moneritaj a'mape̱e̱a̱ya'po kenoka'
huahue' i̱jje̱po aratbut ehue' e̱'i̱ka'yo Arabia huadaribayo ijhua'uy.
Diosayo'da buttida hua'a Jesucristotaj meknopo̱e̱a̱'uyne. Nogok
Damasco huakka' jakyo ijkume'uy.
18 Bapa' huabayok e'pokde'te Pedrotaj a'ta̱'e̱ya̱'po Jerusalényo̱ ijhua'uy.
Botta' semana i̱jta̱e̱'uy Pedrotaj. 19 Nog Jesúsen huamata'moneritaj
tiahuayhue' i̱jje̱'uynig'a Jacobotayo'da ijtiahuay'uy. Jacobo Jesús
Huairien huama'buy o̱'e̱. 20 In on'nigmadoya'nig buttida ijjay. Diosa
buttida meknopo̱e̱tane.
21 Nogok Siria huadaribayo kenpa'ti Cilicia huadaribayo Cristoen
huadak hua'a ijmanbatia'pakika'uy. 22 Huama'buy Cristotaj
huaknopo̱e̱'eri Judea huadaribayo nogyo̱ nogyo̱ o̱gkupopakika' do'taj
o̱ki̱e̱hued o̱'nuy. 23 Kenyo'da do'taj on'tipe̱e̱po, "A'nenda Pablo diga̱'da
mogkika'uyne oro'taj. Oy nogyo̱ nogyo̱ o'hua'po, Cristoen huadak
hua'a o'manbatia'pakpo Cristotaj oknopo̱e̱'dik mo'e̱. O'mana'ika'.
A'nenda Cristoen huaknopo̱e̱'eritaj e'madakea'ta' o'pakika'uyate."
On'tipe̱e̱'uyate. 24 Pablo o'nopo'korea'po Cristotayo'da oknopo̱e̱'uy.
Konige̱po "Dakiti Dios, huadakda i̱'e̱ne." Cristoen huaknopo̱e̱'eria
o'nona'onhuahua'uyate.

2

Nog Jesúsen huamata'moneria Pablotaj o'de'uy. Pablo Jesúsen huamata'moneri o̱'e̱de'uyatenok o'de'uy.

1 Catorce huabayok e'pokde'te Jerusalényo̱ onte'ti ijhua'uy. Bernabéere
Titotaj o'tohua'uy. 2 Jerusalényo̱ hua'dik i̱'e̱. Diosa me'nopo̱e̱a̱'uynok
ijhua'uy. "Pablo Jesúsen huamata'moneri ehue' o̱'e̱. Nama'da
o'manmadika'." Judío huaknopo̱e̱'eri huairia onahue' me'ne'po.
Jerusalényo̱ Cristotaj huaknopo̱e̱'eri huairitayo'da ijmanbatia'pakuy.
Jesucristo Diosen Huasi'po o̱'e̱po mo'nigbuey'uyate. O'noyhuad'uyate.
Kentaj aya'ada oknopo̱e̱'dik kenpa'ti nigpe̱i̱ka'dik ya̱'ne. O'noknopo̱e̱po
Diosere on'noeonhuahuika'apo. Nog aratbuttaj judío aratbut ehue'taj

ijmanmadika'ikay. Kenda judío huairitaj ijmanbatia'pakuy. 3 Kenpa'ti
Tito doere o̱'e̱po Tito judío aratbut ehue' e̱e̱'pi' "Huabokerek i̱'e̱po
huasi'dak oktegdik i̱'e̱." Huaknopo̱e̱'eri huairia Titotaj onahue'
o̱'nuy. 4 "Titoensi'dak oktegdik o̱'e̱." Nama'da huaknopo̱e̱'eria
huama'buya ona'uynig'a. I̱re̱gire̱g oro'omeyere o̱gkupopakpo
kenpa'ti "Jesústaj o'noknopo̱e̱po huabokereksi'dak okteghue'dik
o̱'ne." Oro'a ea'te a'pe̱e̱ya'po o̱gkupopakuy. Pablo nama'da oa'
enata' onpakpo kenpa'ti, "Judío ehue' hua̱e̱'eri huabokereksi'dak
oktegdik o̱'ne yan'manmadika' kenpa'ti Moisésen e'mana' nigpe̱i̱ka'dik
ka'ne', yan'manmadika'." Nama'da huaknopo̱e̱'eria oro'taj
enata' on'pakuynig'a. 5 Nama'da huaknopo̱e̱'eri huama'buytaj
sigpi' manpe̱e̱hue' o̱'u̱y. Jesucristotaj moknopo̱e̱nok Diosere
mo'noeanhuahuika'apo buttida hua'a o̱'e̱ yan'nopo̱e̱' kenpa'ti Diosere
a'nounhuahuaya'po huasi'dak bakteghue'dik mo'e̱po kenpa'ti Moisésen
e'mana' hua'ataj nigpe̱i̱kahue'dik mo'e̱ne. Ken buttida o̱'e̱ oknopo̱e̱'dik
mo'i̱ka'ne.
6 Jesucristoen huadak hua'a daka' ijnopo̱e̱po ijmanmadikika'denok
Jerusalénye̱o̱ Cristotaj huaknopo̱e̱'erien huairia do'taj nog e'manmadika'
manmadika'dik ya̱'e̱ onahue' me'nuyne. Huairi e̱e̱'pi' huairi ehuepi'
Dios e'nopo̱e̱'ta' pakhue' o̱'i̱ka'. Do'huakon kenpa' e'nopo̱e̱'ta' pakhue'
i̱jje̱y. 7 Nogdikda yamanmadika' hueretda judío huaknopo̱e̱'eri
huairia onahue' me'nuyne. Judío aratbut ehue' e̱'hua̱e̱'taj Jesúsen
huadak hua'a kamanbatia'pake'po Diosa do Pablotaj o'ta'mona'uyate
on'nokotuyate. Konigti judío aratbuttaj Jesúsen huadak hua'a
kamanbatia'pakike'po Diosa Pedrotaj o'ta'mona'uyate. Judío
huaknopo̱e̱'eri huairia on'nopo̱e̱'uyate. 8 Ken Diosa judío aratbuttaj
o'ta'mona'uyate Pedrotaj. Konigti kenda Dios judío aratbut ehue'
e̱'hua̱e̱'taj do'taj me'ta'mona'uyne. Jesúsen huadak hua'a huakka'
aratbuttaj kamanbatia'pakike'po me'ta'mona'uyne.
9 Konige̱po Jacobo Pedroere Juanere huaknopo̱e̱'erien hueretda
huairi o̱'nepo Diosa Pablotaj o'ta'mona'uy kenpa'ti huakka'tada ka-
manopo'kore'po Diosa be'tihuapokuyne Jacoboomey on'nopoenka'depo
"Jesucristotaj oknopo̱e̱po, huama'buy o̱'e̱y kenpa'ti oro'takon Diosa
mo'ta'mona'uyne." Do'taj Bernabétere mona'po kenpa'ti "Nog
aratbuttaj judío ehue' e̱'hua̱e̱'taj Jesucristotaj yanoknopo̱e̱' kenpa'ti
yan'nopo'korea' yan'mana'. Oro'omey judío aratbuttaj konigti
o'mana'apoy." Oro'taj mona'po, 10 "Aratbut pai'da e̱'i̱ka'taj bayokika'dik
yane'. Kenpa'ti nog aratbuttaj yan'mana'." Jacoboomeya̱ mona'uyne.
Kenda huakka' e'kika'ta' ijpakikay.

Antioquía huakka' jakya' "Nama'da i'kame'ne, Pedro." Pabloa ona'uy.

11 Nogok Antioquíayo Pedro o'tiakdepo dakhuea'da o'ka'uynok,
"Nama'da i'kame'ne, Pedro." Huakpoteda ona'uyne. 12 Sue'da judío
huabokerektaj Jacoboa Pedrote o'mata'mona'uyate. Huabokerek
tiakhued o̱'nepo Pedro judío ehue' huaknopo̱e̱'eriere o'bape'ika'uyate.
Enhuatiakde'te judío ehue' huaknopo̱e̱'eriere Pedro sigda sigda
e'bape'ada o'bakbatikonhua'po. Judío huabokerek onhuatiakdepo
huabokereksi'dak baktega̱'dik o̱'ne on'manopo̱i̱ka'uy. Kenomeytaj
Pedro o'makme'pukpo judío ehue' huaknopo̱e̱'eriere e'bape'ada
o'bakbatikuy. 13 Pedroa huadakda ijkikay nama'da huata'da o'tinopo̱e̱po
nama'da o'ka'uy. Antioquíaya' nog judío huaknopo̱e̱'eri Pedrotaj

on'tiahuayonhua'po konigti o̱gka'po huadak o'kikay nama'da huata'da
on'tinopo̱e̱nig'a kenomeya̱ konigti nama'da o̱gka'uy. Bernabékon
o'tiahuayonhua'po kenpa'ti nama'da o'nopoenig'a judío ehue'
huaknopo̱e̱'eriere o'bape'po o'bakbatikuy. 14 Jesucristoen buttida
hua'a Pedroomey o'noknopo̱e̱nig'a nama'da o̱gkikame'nigtaj do'hua
yoknokotdepo aya' huaknopo̱e̱'eritaj "Judío e̱'e̱a̱da konig judío ehue'
hua̱e̱'eri i'kikame'. Konig Diosere a'noeanhuahuikaya'po Moisésen
hua'a kikahue' i̱'e̱me'. Diosere a'noeanhuahuikaya'po Moisésen hua'a
kika'dik mo'e̱. ¿Judío ehue' aratbuttaj mena'po i'maname'? Nama'da
i'kame'." Pedrotaj yona'uy.

Judío konigti nog aratbut Jesucristotaj oknopo̱e̱'dik o̱'ne. Jesucristotaj eknopo̱e̱'nayo Diosa dakhuea' e'ka'taj o'bakkahuea'po Diosere o'manoeanhuahuika'apo.

15 Oro'omey judío hua̱e̱'eri o̱'e̱po judío e̱'hua̱e̱ya' o'si'poe̱'uy.
Huadakda o'kika'po Moisésen hua'a kikahue' o̱'nepo dakhuea'da o̱gkika'
o'nopo̱e̱ne. 16 Moisésen hua'a e'kika'nayo "Dakhuea' nigkahue' me'nene
ijnopo̱e̱po." Kenda Diosa onahue' mo'e̱a̱pone. Kenyo'da Jesucristotaj
e'noknopo̱e̱'nayo "Dakhuea' nigkahue' me'nene, ijnopo̱e̱po." Diosa
mona'apone. Konige̱po "Dakhuea' nigkahue' me'nene ijnopo̱e̱po."
Diosa mone'po oro' judío hua̱e̱'eri kenpa'ti Jesucristotaj oknopo̱e̱'dik
o̱'e̱ne. Moisésen hua'ataj o'kika'nok "Dakhuea' nigkahue' me'nene,
ijnopo̱e̱po." Diosa onahue'dik mo'e̱a̱pone. Konige̱po be'api' Moisésen
hua'a e'kika'nayo "Dakhuea' nigkahue' me'nene ijnopo̱e̱po," Diosa
onahue'dik o̱'e̱a̱po.

17 Ken "Dakhuea' nigkahue' me'nene, ijnopo̱e̱po." Diosa mone'
oro' Cristotaj oknopo̱e̱denok konig judío ehue' hua̱e̱'eri Moisésen
hua'ataj nigpe̱e̱hue' o̱'nika'po oro'omey dakhue' huaka'erionig
Cristoa mogka'ne be'api' sigpi' ahue'dik o̱'ne. 18 Konig dakhuea'
nigkahue' me'nene, Diosa ka'nopo̱e̱'po Moisésen hua'ataj nigpe̱e̱hue'dik
mo'i̱ka'ne, do'a e'mana'nayo kenpa'ti nogok konig dakhuea' nigkahue'
me'nene, Dios ka'nopo̱e̱'po Moisésen hua'ataj nigpe̱e̱dik mo'i̱ka'apone
doa nogpa'dakon e'mana'nayo dakhuea' i'ka'ne Diosa ona'dik
me'e̱ne. 19 "Konig dakhuea' nigkahue' me'nene, me'tinopo̱e̱po."
Diosa mene'po Moisésen hua'ataj nigpe̱i̱kahue'dik i̱ji̱ka'po konig
Moisésen hua'ataj konig e'bueyonig i̱jje̱po Moisésen hua'ataj menpa'
nigpe̱i̱kahue'dik i̱jje̱'uynig'a Jesucristotayo'da yoknopo̱i̱ka'po Diosen
'uru'nanada kika'dik i̱jje̱y. 20 Jesucristo hue̱ypa cruzte o'buey'uyate.
Do Diostaj e'nopo'koreade'te konig Jesúsere cruzte e'bueyonig
i̱jje̱po onte'ti dakhuea' kikahue' i̱jjeonhuahuikay. Do'huada katepi'
ijpakpo kikahue' i̱ji̱ka'po Jesucristoen Noki̱re̱ga̱ me'nopo'to̱e̱nok
Diosenyo'da ijkikay. Hua̱so̱'a̱da ijnoepo Diosensi'potaj yoknopo̱e̱po
ijnigpe̱i̱ka'po Diosen ijkikay. Diosensi'po do'taj huakka' di'nada
me'e̱po me'nigbuey'uyate. 21 Diosa huakka' di'nanada mo'e̱po
oro'tehuapa' Jesucristoa mo'nigbuey'uyne, Diosere 'urunanada
a'noeonhuahuikaya'po Jesústayo'da oknopo̱e̱'dik o̱'e̱ne. "Dakhuea'
nigkahue' o̱'e̱ne me'tinopo̱e̱po." Diosa menaye̱t Moisésen hua'ataj
do nigpe̱i̱ka'dik e̱e̱'nayo Cristo nama'da mo'nigbueya'uyet. Konige̱po
Moisésen hua'ataj nigpe̱i̱kahue' i̱ji̱ka'apoy. Jesucristotayo'da
yoknopo̱i̱ka'apoy.

3

Moisésen hua'a e'kika'nayo "Dakhuea' nigkahue' me'nene, mo'tinopo̱e̱po." Kennayo Diosa onahue'dik mo'e̱a̱pone. Cristotaj eknopo̱e̱'nayo "Dakhuea' nigkahue' me'nene, mo'tinopo̱e̱po." Kennayo Diosa mona'apone.

1 Opud Galacia huaknopo̱e̱'eri konig nopoenkahue' hua̱e̱'eri
mo'e̱ne. Nogomeya̱ nama'da mon'mandika'nok opudomey i̱da
mo'pe̱e̱deme'nig'a, Jesústaj buttida e'manmadika' nigpe̱e̱hue'dik
yane', nama'da mo'nopo̱e̱a̱me'ne. Jesucristoa oro'taj hue̱ypa cruzte
mo'nigbuey'uyate opudtaj huakpoteda daka' o'nonbatia'pak'uynok
opuda̱ daka' mo'pe̱e̱po moknopoenka'uyne. 2 Moisésen hua'a
mo'nigpe̱i̱ka'uynok Diosen Noḵi̱re̱ga̱ opudtaj nopo'to̱e̱hue' mo'u̱yne.
Cristo cruzte mo'nigbuey'uyate onte'ti o'noyhuad'uypo kurudyo̱
Diosere o'noeonhuahuika'. Kenda mo'pe̱e̱depo moknopo̱e̱'uynok
Diosen Noḵi̱re̱ga̱ opudtaj mo'nopo'to̱i̱ka'ne. 3 A'nenmon
huaboa'da Jesucristotaj moknopo̱e̱de'uynok Diosen Noḵi̱re̱ga̱
mo'nopo'to̱i̱ka'ne Diostaj daka' mo'nigpe̱i̱ka'uyne. Oy 'uru'nopoa'da
megke'po nogda nogda ka'dik o̱'e̱ne, konig huabokereksi'dak
oktegdik o̱'e̱ne kenpa'nayo nama'da mo'nopo̱i̱ka'nig'a Diosennayo
nopounkahue'da mo'i̱ka'ne. 4 Jesucristotaj moknopo̱e̱po huakka'da
pai'da mo'nopo'eonhuahua'deme'ne. Nama'da pai'da nopo'e̱hue'
mo'unhuahuame'ne ijnopo̱e̱y do'hua. Jesucristotaj buttia'da
moknopo̱e̱ne, oknopo̱e̱batikhue' mo'e̱a̱pone ijnopo̱e̱y. 5 Moisésen hua'a
mo'nigpe̱i̱ka'nok Diosen Noḵi̱re̱ga̱ nopo'to̱e̱hue' mo'i̱ka'ne kenpa'ti
opudomeytaj bayareahue' mo'i̱ka'ne. Jesucristotaj huadak hua'a
mo'pe̱e̱depo moknopo̱e̱'uynok Diosen Noḵi̱re̱ga̱ mo'nopo'to̱i̱ka'ne
kenpa'ti opudomeytaj mo'bayarika'ne.

6 Ken, a'nennada Diosen hua'ataj Abrahama oknopo̱e̱'uynok "Konig
dakhuea' nigkahue' me'e̱ne, o'tinopo̱e̱po." Diosa Abrahamtaj ona'uyate.
7 Konige̱po huabokerek Diosen hua'ataj daka' o'noknopo̱e̱po konigti
Abrahamen hueretda huayayonig o̱'nepo kenda nopoenka'dik mo'e̱ne.
8 "Konig dakhuea' nigkahue' me'nene, mo'tinopo̱e̱po." Judío ehue'
hua̱e̱'eri huaknopo̱e̱'eritaj ijmana'apoy, Diosa a'nennada o'nopo̱e̱po
Abrahamtaj "Meknopo̱e̱nok kenpa'ti menigpe̱i̱ka'nok, konige̱po
huakka' judío ehue' hua̱e̱'eria konigti e'noknopo̱e̱de'te 'Konig dakhuea'
nigkahue' me'nene, mo'tinopo̱e̱'po,' kenomeytaj ijmana'apoy." A'nenda
Diosa Abrahamtaj ona'uyate. Apagba'te kenda oa'uynig Moisésa
o'timadoya'uyate. 9 Ken Diosen hua'ataj Abraham oknopo̱e̱'uyate.
Aya'da huabokerek konigti o'noknopo̱e̱nok kenomeytaj Abrahamtaere
"Dakhuea' nigkahue' me'nene, mo'tinopo̱e̱po." Diosa o'mana'ika'apo.

10 "Aya' huadik Moisésa o'nigmadoya'uyate aya'ada nigpe̱i̱ka'dik
o̱'nepo nogdiktida nigpe̱e̱hue' e̱e̱'nayo 'Dakhuea' boka'ne.' Diosa
o'mana'po castiga o'magka'apo." Apagba'a oa'uyatenok. Moisésen hua'a
do e'nigpe̱i̱ka'nayo "Dakhuea' nigkahue' me'nene, me'tinopo̱e̱po." Diosa
mena'apet. Aya'ada kenpa' en'nopo̱i̱ka'nayo "Dakhuea' boka'ne." Diosa
mona'po castiga mogka'apone. 11 "Diostehuapa' huadak huakika'eri
Jesucristotaj o'noknopo̱e̱po Diosere on'noeonhuahuika'apo."
Diosa oa'uynok Moisésenba' huakika'eritaj "dakhuea' nigkahue'
men'e̱ne," Diosa onahue'dik o̱'e̱a̱po. 12 "Dakhuea' nigkahue' me'e̱ne,
me'tinopo̱e̱po." Diosa mone'po Diostaj oknopo̱e̱'dik mo'e̱ne. Moisésen

hua'anayo kenpa' onahue' mo'ẹne. "Diosere a'nounhuahuikaya'po aya'nada Moisésen hua'a nigpẹika'dik mo'ẹ." Kenpa' Moisésen hua'a ena'tada aya'nada nigpẹikahue'dik mo'ịka'ne.

13 "Pai'nanada kan'nopo'unhue'po dakhuea'nanada huakika'eritaj huẹypa cruzte on'betika'." Apagba'a kenpa' oa'. Oro'tehuapa' Cristo huẹypa cruzte mo'nigbuey'uyatenok oro'omey Cristoen hua-knopọẹ'eritaj castiga ọgkahue'dik mo'ẹạpone. Kenpa'da bueyhue'dik ọ'ẹạpone. 14 "Ọ'nen adhuea'si'potaj ijmanopo'tọẹạpoy." Diosa Abra-hamtaj ona'uyate. Nog aratbut huaknopọẹ'eritakon Diosen Nokịrẹgạ kamatọike'po Jesucristo mo'nigbuey'uyate.

Moisésen hua'a konig ọ'ẹ kenpa'ti kenda Abrahamtaj ijnigka'apoy Diosa ona'uyate.

15 Konig o'kika'nig ijmanbatia'pakapoy, egomey, pogomey. "A'ti o'nigka'apone." Be'api' o'madoya'depo ke'nen huadik o'madoya'depo nogda kahue'dik ọ'ẹạpo kenpa'ti kenda oktihuekehue'dik ọ'ẹạpo. 16 O'nigka'apone Diosa Abrahamtaj nogok nogok ona'ika'uyate. Ọ'nen huayayotaj ijnigka'apoy Diosa ona'uyate. Kenda Abrahamen aya' huayayotaj ijmanigka'apoy onahue' ọ'ụyate. Kenda Abrahamen noghuayayotatida ijnigka'apoy, ona'uyate. Kenda Cristotaj o'tia'pakuyate. 17 Onte'ti daka' o'nonapone. Huakkuruda Diosa Abrahamtaj ona'uyate. Ọ'nen huayayotaj 'uruda ijnigka'apoy Diosa ona'uyate. Diosa kenda enade'te cuatrocientos treinta huabayok e'pokde'te judío aratbuttaj Diosen hua'a Moisésa o'mana'uyate. Kenda Diosa huakkuruda Abrahamtaj ona'uyatenigda kenpa'da Diosa o'ka'apo. Kenda Moisésa o'mana'uyatenig Abrahamtaj Diosa ena' dikenhue'dik ọ'ẹpo kenda o'ka'apo. 18 Moisésen hua'a ọ'nen adhuea' huayayo en'nigpẹika'nayo ijmanoeanhuahuika'apoy Diosa Abrahamtaj onahue' ọ'ụyate. "Ijnoeanhuahuika'apoy," Abrahamtaj Diosa ona'uyatepo katetehue' manoeanhuahuika'dik o'maika'apone.

19 Moisésenba'taj aratbuta nigpẹikahue'dik ọ'nepo dakhuea'da ọgkika'nig kamanopọẹgkike'po judío aratbuttaj Diosen hua'a Moisésa o'mana'uyate. Konig Diosa Abrahamtaj ona'uyatenig adhuea' huayayo Jesucristo o'tiakapo. Tiakhued ẹẹ'ted Moisésen hua'a aratbut nigpẹika'dik yane' o'mana'uyate. Cristo e'tiakde'uyte onte'ti Moisésenba'taj nigpẹikahue'dik ọ'neapo. Diosen huata'moneria Moisésta'j o'nopọẹạ'uyate. Diosa kenda o'paknok Moisésa aratbuttaj o'mana'uyate. 20 Diosen huata'moneri Moisésere judío aratbuttaj on'mana'uyate. Diosayo'da huayayo i'tạẹạpone Abrahamtaj ona'po, Jesucristotaj o'ta'mona'uyate.

Aya'ada dakhuea' huaka'eri ọ'ẹdene, Moisésenba' mo'nopọẹạ'ne. Kenpa'ti Cristo tiakhued ẹẹ'ted Moisésen hua'a oro'omeytaj konig huamatọẹ'erionigạ mo'tọika'uyne.

21 Diosa Abrahamtaj huayayo o'yokapone ona'uyate. Moisésenba' Abrahamtaj hua'a en'hue'dik ọ'ẹ. Abrahamtaj hua'a kenpa'ti Moisésen hua'a huadaknada ẹ'ẹạda Moisésenba'nayo manoeanhuahuikahue'dik ọ'ẹpo kenpa'ti 'urunopo' kahue'dik ọ'ịka'. 22 Aya'ada dakhuea'da ọgkika'depo batikhue'da dakhuea'da ọgkika'apo. Kenpa' Diosba'a oa'uyatenig'a konig Diosa Abrahamtaj ona'uyatenig

Jesucristotaj huaknopo̱e̱'eriomeytaj Diosa mo'manopo'korea'po
mo'noeanhuahuika'apone.
23 Cristoen huadak hua'a pe̱e̱hued o̱'e̱po Jesucristotaj oknopo̱e̱hued
o̱'e̱po oro' kenyo'da Moisésenba'taj nigpe̱ika'dik o̱'u̱nig'a. Cristo
e'tiakde'te Diosa dakhuea' e'ka' mo'nopo'yare'po Cristotaj oknopo̱e̱'uy
oroa. 24 Cristo tiakhued e̱e̱'ted Moisésenbaa konig oro'en huam-
atoe̱'erionig mo'toika'uyne. Jesucristo e'tiakde'te kentaj oknopo̱e̱denok
"dakhuea' nigkahue' me'nene, mo'tinopo̱e̱depo," Diosa mona'uyne.
25 Cristo o'tiakdeuynok oynayo kentaj oknopoika'nok Moisésenbaa oro'taj
to̱e̱hue' o̱'ika'. Oynayo Moisésenba'taj nigpe̱ikahue'dik o̱'ika'ne.
26 Oyda Jesucristotaj moknopo̱e̱po Diosensi'po mo'e̱ne. Aya'ada
moknopo̱e̱po Jesucristoere Diosensi'poda mo'e̱ne. 27 Opudomey
Jesucristotaj moknopo̱e̱denok bautiza mogka'de'uyne. Cristoa
mo'nopo'toika'nok Jesucristonig mo'ika'po Diosensi'po mo'ika'ne.
28 Oro' Jesucristotaj huaknopo̱e̱'eri o̱'e̱po Diostaj konig nogaratbuttida
o̱'e̱ne. Judío aratbut e̱e̱'pi', griego aratbut e̱e̱'pi', huanaba' e̱e̱'pi',
huanaba' ehue' e̱e̱'pi', huabokerek e̱e̱'pi', ettone' e̱e̱'pi', oro'omey
huaknopo̱e̱'eri Diostaj nogaratbuttida o̱'e̱ne. 29 Abrahamtehuapa'
ijnigka'apoy Diosa ona'uyatenig konigti opudomey huaknopo̱e̱'eritakon
Diosa mogka'apopo mo'noeanhuahuika'apone.

4

1-2 Nogiti daka'da o'nona'apone. Huasi'po kerekhued e̱e̱'ted
huaoen e'tamae' huabae'eri e̱e̱'pi' konig huanaba' o̱'e̱po huaoen
huatamato̱e̱'eritaj nigpe̱ika'dik o̱'ne. Kenoka' bae'dik huaoa
o'dikka'uyatenok aya'da huaojkudaken o'tabaeapo. 3 Oro' konigti
o̱'ika'uy. Cristo tiakhued e̱e̱'ted oro' konig huasi'po o̱'e̱po konig
huabokerek ehued o̱'u̱y. Oro'en adhuea'pane'en e'manmadika'taj konig
huanaba' o'nigpe̱ika'uyne. 4 Kenme'noete Diosa o'pakpo ke'nen huasi'po
o'ta'mona'uyate. Ettone'a̱ Diosen Huasi'po o'si'popakuyate. Huasi'po
judío aratbutda o'si'poe̱po Moisésenba'taj nigpe̱ika'dik o̱'ika'uyate. 5 Oro'
judío hua̱e̱'eriomey huanaba'onig o̱'e̱po Moisésenba'taj nigpe̱ika'dik
o̱'ika'uyate. Moisésenba'taj a'bakkayya'po osi'poe̱'uyate. Kenpa'ti
oro'omey Diosensi'po ka'nike'po osi'poe̱'uyate.
6 Oro'omey huaknopo̱e̱'eri Diosensi'po o̱'e̱denok Diosa oro'omeytaj
Huasi'poen Nokire̱ga̱ mo'nopo'to̱e̱ne, "Do'hued Apag" Diostaj
Cristoen Nokire̱ga̱ oro'ennopoya' o'okuy. 7 Ken Diosensi'po o̱'e̱depo
Moisésenba'taj nigpe̱ika'dik hua̱e̱'eri huanaba' ehue' o̱'e̱depo
Jesucristotaj moknopo̱e̱nok. "Konig dakhuea' nigkahue' me'nene,
mo'tinopo̱e̱po," Diosa mona'po mo'noeanhuahuika'apone.

Galacia huaknopo̱e̱'eritaj Pabloa o'matinepahui'po o'matimepu'ke'uyate.

8 A'nenda hueretta'da Diostaj oknopo̱e̱hued e̱e̱'ted toto'taj
mo'me'pukika'uyate. 9 Oynayo Diostaj moknopo̱e̱dene kenpa'ti
Diosa mo'baktie'ea'de'uyne. Konig judío adhuea'pane' o̱gkika'uynig
mena'po konig huanaba' onte'ti e'kika'ta' bo'paknig'a. Ken konig
e'kika'nayo nopo'yareahue'dik mo'ika'apone. 10 Diosa mo'nopo'yare'po
mena'po aya' Moisésenba' fiesta bo'kika'nig'a huame'noe fiesta,
sábado fiesta, puug fiesta huabayok fiesta kenpa' bo'kika'nig'a,
Diosa me'nopo'yare'po nama'da bo'kika'ne. 11 Konige̱po opudtaj

on'matinepahui'po on'tomepu'kene, huakka'a'da nama'da opudtaj
o'nonmadika'onhuahua'uyne.
12 Ken "Dakhuea' nigkahue' me'nene, mo'tinopo̱e̱po." Diosa
mone'po Moisésenba' nigpe̱i̱ka'dik mo'e̱ne. Judío aratbuta nama'da
mona'ika'nig'a. Konig judíomey o̱gkika'nig opud konig kikahue'
mo'u̱yne. Opudonigti i̱jje̱po oy kenda judíomey on'mana'ika' kahue'
i̱jji̱kay. Konig do ijkika'nig konigti ya̱g'kikati'. Kenda ijjeretpakpo
o'nona'ne, egomey pogomey. A'nenda opudere e̱e̱'te do'taj di'nada
o̱'nepo daka' on'to̱e̱'uyne. 13 A'nenda opudere dakhue'da i̱jje̱po
Jesucristotaj huaknopo̱e̱'eri Diosere on'noeonhuahuika'apo kenda
huakkuruda opudtaj o'nonbatia'pakonhua'uyne. 14 Do dakhue'da
e̱e̱'pi' konig pai'da e'nopo'e̱tepi' do'taj dig huahuayhue' o̱'nuyne
kenpa'ti tibiraehue' o̱'nuyne. Konig Diosen huata'moneritaj e̱gkapa'
do'taj o'de'uyne. Konig Jesucristotanig do'taj o'de'uyne. 15 A'nenda
Jesucristoen huadak hua'a o'nonmadika'onhuahua'uyne. Do'hua
e'nonmadika'onhuahua'te durugnada mo'u̱yne. Do'taj durugnada
mo'u̱yne. Oy mena'po do'taj durugda ehue' mo'e̱. A'nenda katepi'
ijpakika'uynok on'yokika'uyne. Do'a opuden huakpo e'pakuynayo
opuda̱ okpotokdik e̱e̱'nayo opuden huakpo on'yokay'uyyet. Oyda
menpa' do'taj e'nigpe̱e̱ta' pakhue' mo'e̱ne. 16 Oy buttida o'nonmadika'po
opudomeytaj me'huadiayne, menpa' mo'nopo̱e̱.
17 Judío nama'da huamanmadika'eriomey konig judío aratbut
Moisésenba' o̱gkika'nig opudomey konigti ka̱gkike'po nama'da bo'pakne.
Kenpa'ti kenomey opudtaj huakka' on'eretpakpo opudomeya̱ onte'ti
do'taj nigpe̱e̱hue' ka'nike'po kenda on'pak. 18 Be'api' opudtaj huadak
e'kika'ta' e'paknayo opudtaj e'tihuapokta' e'paknayopi' kenda huadakda
o̱'e̱. Do opudere e̱e̱'te opudere ehue' e̱e̱'tepi' huadak e'kika'ta'
e'paknayo kenda huadakda o̱'e̱. 19 Do'hua Jesucristoen huadak
hua'a opudtaj a'nen e'manmadika'onhuahua'de'te moknopo̱e̱'uynok
do'hued huasi'ponig mo'e̱ne. Oy onte'ti opudtaj diga̱' on'tinepahui'po
on'tomepu'kene. Cristoa onte'ti daka' mo'manopo'to̱e̱deapet opudtaj
huakka' on'tinepahuika'ne. 20 Huakka' opudtaj on'tinepahui'po a̱yo̱
opudere huakka' e̱e̱'ta' ijpaki. Nogpa'da 'urua'dakon opudtaj e'manata'
ijpaki. Monig moet opudomeytaj tinopo̱e̱hue' i̱jje̱y.

Agarkudak konig o'kika'uyate kenpa'ti Sarakudak konig o'kika'uyate Pabloa o'manbatia'pakpo, o'manmadika'uyate.

21 "Dakhuea' nigkahue' mo'e̱ne mo'tinopo̱e̱po." Diosa mone'.
Opudomeya̱ sue'ada Moisésenba'taj e'nigpe̱i̱kata' bo'pakika'nig'a
Moisésenba'taj nopoenkahue'da mo'e̱ne. 22 Moisésenba' sigpi'
e'manopo̱e̱a̱'ta' ijpaki. Abraham botta'si'po o'to̱e̱'uyate. Agarkudak
ettone' huanaba' o̱'e̱po nogsi'potida Abrahamensi'po o'si'popakuyate.
Abrahamen hueretda hua̱to̱e̱ Sarakudak o̱'e̱po huanaba' ehue' o̱'e̱po
nogsi'potida o'si'popakuyate. Apagba'te kenpa' o'madoya'uyate.
23 Saraen huanaba' ettone'a̱ o'si'popakuyate. Konig aya' ettone'
on'si'popakika'nig Agar konigti o'si'popakuyate. "Huasi'po i'to̱e̱a̱pone."
Diosa Abrahamtaj ona'uyatenok Abrahamen hueretda hua̱to̱e̱nayo
konig huanaba' ehue' e̱'e̱a̱da o'si'popakuyate. "Huasi'po i'to̱e̱a̱pone."
Diosa ona'nok o'si'popakuy. 24-25 Abrahamen botta' hua̱to̱e̱ konig botta'
Diosen hua'a o̱'ne. Ote' Sinaíte Arabia huadaribayo Diosa Moisés'taj
ona'uyate. Konig Agar huasi'poere huanaba' o̱'nika'nig aya' Moisésenba'

huanigpeika'eri konigti huanaba' o'nika'. Kenpa'ti Jerusalényo huaika'eri a'noeonhuahuikaya'po Moisésenba' on'nigpeika'nig'a huanaba'nig o'nika'.

26 Oro'omey huaknopoe'erinayo Diosen jak kurudyo huae'eri o'ika'po Diosensi'po o'ene. A'nounhuahuikaya'po Jesucristotayo'da oknopoika'ne. Moisésenba'taj nigpeikahue'dik o'ika'ne.

27 Si'popakhue'dik i'epo huasi'po toehue' i'epo yadurugpak, ettone'. Si'popakhue' i'epo diga' noehue' i'epo nogok huakka' huasi'po i'taeapo. Huakka' huaknopoe'eri huasi'po i'matoeapone. Nog ettone' huatoebet e'eada sue'da huasi'po o'toeapo. Apagba'a kenpa' oa'. Saraen huakka'nada adhuea'si'po o'taee. Agaren sue'da o'toee.

28 Ken oro'omey Jesucristoen huaknopoe'eri konig Diosensi'po o'ene. "Huasi'po i'taeapo." Diosa Abrahamtaj ona'uyatenok, Abraham Isaacsi'po o'taee'uyate. Oro'omey konig Saraensi'po Isaac o'ene. Ken Diosa Abrahamtaj ona'uyatenok oro'kon huaknopoe'eri Diosensi'po o'ene egomey pogomey. 29 Ken konig aya'da isi'po on'si'popakika'nig konigti a'nennada Ishmael Agarensi'po o'si'popakuyate. Abrahamen Saraenere nogsi'potida Isaactaj Ishmaela dakhuea' o'kika'uyate. "Huasi'po i'taeapo." Diosen Nokirega Abrahamtaj o'nuynok Isaac o'si'poe'uyate. Oy konigti o'e. Cristotaj oknopoehue' huae'eriomeya oro'taj dakhuea' mogkika'ne. Oro' huaknopoe'eri Diosensi'po o'enok dakhuea' mogkika'ne. 30 "Ettone' huanaba'ensi'potaj pakhue' ijjepo noeanhuahuikahue' ijmaeapoy." Diosa oa'uynok Apagba'te, "Do'hued ettone' huanaba' yaen. Do'huedsi'poere Diosere noeonhuahuikahue'dik o'neapo." Sara Abrahamtaj ona'uyate. 31 Oro'omey huaknopoe'eri konig Saraensi'po o'ene. Huanaba'ensi'po ehue' o'epo a'nopo'koreaya'po Moisésenba'taj nigpeikahue'dik o'ene.

5

Oro'omey onte'ti konig huanaba'nig ehue' o'epo "Dakhuea' nigkahue' mo'ene mo'tinopoepo." Diosa mone'po onte'ti Moisésenba'taj kikahue'dik o'ene.

1 Jesucristotaj oknopoenok Diosa dakhuea' e'ka' mo'nopo'yarea'ne. A'nopo'yareaya'po Moisésenba' onte'ti nigpeikahue'dik o'ene. A'nopo'yareaya'po Moisésenba' nigpeikahue' yanika'.

2 Men'pee'. Do Pabloa opudtaj o'nona'ne men'nigpee'. "Dakhuea' nigkahue' me'nene, mo'tinopoepo." Diosa mone'. "Do'hued bokereksi'dak bekteg." Opuda ena'nayo opudtehuapa' Cristoa hueypa cruzte mo'nigbuey'uyatenig'a opudtaj dakhuea' e'ka' nopo'yareahue'dik mo'eapone. 3 "Dakhuea' nigkahue' me'nene mo'tinopoepo." Diosa mone'po aya'da huabokereka bokereksi'dak e'noktegnayo aya' Moisésenba'taj kenpa'da nigpeika'dik o'neonhuahuika'apo. Onte'ti opudtaj o'nona'ne. 4 "Dakhuea' nigkahue' me'nene, mo'tinopoepo." Diosa mone'po opudomeypi' Moisésenba'taj mo'nigpeika'nok konig onte'ti Diosensi'po ehue' mo'edepo Cristoen ehue' mo'edepo Diosa opudomeytaj matinepahuihue' mo'edeapone. "Dakhuea' nigkahue' me'ene mo'tinopoepo." Diosa onahue'dik mo'eapone. 5 Oro'tanayo Diosensi'potaj kan'nigike'po Diosen Nokiega bo'tihuapokika'ne. Kenpa'ti daka' Jesucristotaj oknopoenok "Dakhuea' nigkahue' me'nene mo'tinopoepo." Diosa mona'apone. Kenda oroa oknopoika'po Diostaj

o’nigi̱ka’ne. 6 Oro’omey Cristotaj daka’ e’maknopo̱e̱de’te Cristoen
o̱’e̱dene. Huabokereksi’dak e’noktegpi’ huabokereksi’dak okteghue’
e̱e̱’pi’ Diostaj konigti huadak o̱’nige̱ne. Oroa Jesucristotaj eknopoi̱kata’
Diosa huakka’ o’pak. Cristotaj oro’ oknopo̱e̱po aya’tada di’ o’maika’ne.
7 Daka’ Cristotaj moknopoi̱ka’uyne kenpa’ti Jesucristoen buttida hua’a
daka’ mo’nigpei̱ka’uynig’a menpa’ nama’da huamanmadika’eritaj
mo’pe̱e̱po Cristoen buttida hua’ataj eknopo̱e̱’ bokkahue’deme’ne.
8 “Moisésenba’taj nigpei̱ka’dik mo’e̱.” Diosa oro’taj onahue’ mo’u̱yne.
“Cristotaj oknopo̱e̱’dik mo’e̱ne.” Diosa mona’uyne. 9 Sue’ada nama’da
huamanmadika’eria e’manmadika’nayo i̱da huakka’da nama’da
o’noknopo̱e̱a̱po, nama’da o̱gkika’apo. Kenda okkahuehue’ yanika’.
10 Opud Galacia huaknopo̱e̱’eri nogpa’da oknopo̱e̱hue’ mo’e̱a̱pone do
Jesucristo Huairitaj yoknopo̱e̱po kenda on’tinopo̱e̱ne. Kenpa’ti be’api’
nama’da monmadikika’ne kentaj Diosa castiga kamagke’.
11 O̱’nen judío aratbuta dakhuea’ mogkika’ne. “Diosa dakhuea’
e’ka’ mo’nopo’yare’po huabokereksi’dak oktegdik mo’e̱.” Pabloa
o’manmadikika’. Sue’ada nama’da do’taj men’huaa’ne. Kenpa’
do manmadikahue’ i̱ji̱kay. Kenpa’ Jesucristoen huadak hua’aere
e’manmadika’nayo do’taj dakhuea’ o̱gkikahue’ ya̱’neayet. 12 Opud
Jesucristotaj huaknopo̱e̱’eritaj eknopo̱e̱batika’ta’ o’deretpakpo opudtaj
nama’da monmadikika’. Kenpa’da kan’bahue’ onte’ti opudere
kupopakhue’ ka’nike’. Kenda ijpaki.
13 Diosa mo’baktie’ea’uynok Moisésenba’taj konig huanaba’ ehue’
mo’e̱po nigpei̱kahue’dik mo’e̱ne. Kenpa’ti konig judío o̱gkika’nig
konigti kikahue’dik mo’e̱ne. Cristotayo’da yanoknopoi̱ka’. Diosa
o’mana’uyate. Konige̱po “Moisésba’taj konig huanaba’ ehue’ i̱jje̱po
katepi’ ijpakpo kika’dik i̱jje̱y,” nopo̱e̱hue’ yanika’. Diosa di’ mo’e̱nok
huayahuaya yan’batihuapokikati’. 14 “Konig opud huata’da di’da
mo’i̱ka’nig konigti nog aratbuttakon huakka’da di’da yan’maika’.”
Diosba’a o’mana’nok kenda o’nigpei̱ka’po konigti aya’ Diosen hua’ataj
o’nigpei̱ka’ne. 15 Opudomey huayahuaya dig e’bahuadiayika’nayo, dig
e’bahuahuaynayo, huayahuaya e’mamahui̱’i̱a̱’nayopi’, keyoj, o’nona’ne.
Ken konig kikahue’ yanika’. E’kika’nayo Cristoen huaknopo̱e̱’eri ehue’
mo’e̱a̱pone.

Konig dakhuea’ e’ka’ta’ o’eretpakika’uynig konigti kikahue’ o̱’e̱po konig Diosen Noki̱re̱ga̱ o’paknigda mogkika’.

16 Diosen Noki̱re̱ga̱ o’paknigda mogkika’. Kenda oro’ nama’da
o’eretpakika’nig ken konig kikahue’ mo’ne. 17 Oro’ennopoada dakhuea’
e’ka’ta’ o’eretpakika’ konigti Diosen Noki̱re̱ga̱ konig e’nigkata’ pakhue’
o̱’i̱ka’. Kenda Diosen Noki̱re̱ga̱ o’pak konig oro’ennopoada e’ka’ta’
pakhue’ o̱’i̱ka’ne. Konige̱po kenda o’pakika’nig menpa’ kikahue’dik
o̱’e̱ne. 18 Diosen Noki̱re̱ga̱ e’nopo’to̱e̱’nayo Moisésenba’ nigpei̱kahue’dik
o̱’i̱ka’ne. Ken konig o’nona’ne, egomey, pogomey.
19 Diosen Noki̱re̱ga̱ nopo’to̱e̱hue’ e̱e̱’nayo konig oro’nopoada o’pakpo
dakhuea’ kika’dik o̱’e̱ne, daka’ o’nopo̱e̱ne. Kenpa’ti Diosen Noki̱re̱ga̱
nopo’to̱e̱hue’da e̱e̱’nayo oro’ada o’pakpo nogen hua̱to̱e̱’taj on’bakde’ika’,
huabokerekere nog ettone’ere dakhuea’da ka’dik o̱’i̱ka’ne. Kenpa’ti
nogen hua̱to̱e̱’taj e’bokerekbo’ nogen hua̱to̱e̱’taj ettone’a̱kon e’mune’bo’.
20 Kenpa’ti Diosen Noki̱re̱ga̱ nopo’to̱e̱hue’da e̱e̱’nayo e’ketka’ diostaj
eretpakdik o̱’i̱ka’ne. Kenpa’ti tidig eretpakdik o̱’e̱ne. Kenpa’ti

huayahuaya maboyika'dik o̱'e̱ne. Nogtaj nogtaj dig bahuahuaydik
o̱'e̱ne. Nogomeytaj bahuadiaydik o̱'e̱ne. Kenpa'ti Diosen Nokı̱re̱ga̱
nopo'to̱e̱hue' e̱e̱'nayo huata'da o'eretpakika'ne. Nogpa'da o'pakpo
o'kika'po maundik o̱'e̱ne. 21 Kenpa'ti Diosen Nokı̱re̱ga̱ nopo'to̱e̱hue'da
e̱e̱'nayo o'pakpo nogen katepi' en'ta̱e̱' batihuadiaye'dik o̱'e̱ne. Kenpa'ti
nogomeytaj o'huadiaypo, barakdik o̱'e̱ne, kenpa'ti fiestate diga̱'da
borracho e̱'dik o̱'ı̱ka'ne. Kenpa'ti Diosen Nokı̱re̱ga̱ nopo'to̱e̱hue'da
e̱e̱'nayo o'pakpo nogda nogda dakhuea' kika'dik o̱'e̱ne. Ken konig
e'kika'nayo Dios oro'en huairi to̱e̱hue' o̱'e̱a̱pone. Kenpa'ti Diosensi'po
ehue'dik o̱'e̱a̱pone. Diosere ehue'dik o̱'e̱a̱pone. Kenda a'nenda
on'boroay'uyne konigti onte'ti on'boroayne.

22 Diosen Nokı̱re̱ga̱ mo'nopo'to̱e̱denok nog aratbuttaj di'
o'maika'apone, durugnada o̱'unhuahuika'apone, o'nopo'noeyne,
oynayo nog aratbuttaj huadiayhue' o'maene, nogomeya̱ oro'omeytaj
dakhuea' ena'te ı̱da bahuadiayhue' o̱'e̱ne, nogomeytaj daka'
o'batihuapokika'ne, huadak katepi' nogomeytaj o'bayokika'ne,
katepi' "Ijka'apoy," ena'nayo kenda o'ka'apoy. 23 Diosen Nokı̱re̱ga̱
mo'nopo'to̱e̱denok oro'taj dakhuea' e̱gka'nayo bahuadiayhue'
o̱'ı̱ka'apone. Oro'ennopo'a dakhuea' e'kata' e'paknayo kikahue'
o̱'e̱a̱pone. Diosen Nokı̱re̱ga̱ mo'nopo'to̱e̱nok huadakyo'nada kika'dik
o̱'ı̱ka'apone. Ken konig o'kika'po Diosen hua'a aya' o'kika'ne. 24 Kenpa'ti
oro'omey Jesucristotaj oknopo̱e̱po Diosen Nokı̱re̱ga̱ mo'nopo'to̱e̱nok
onte'ti konig oro'omeyennopo' dakhuea' e'ka'ta' o'eretpakika'uynig'a
konig cruzte Jesúsere o'buey'uy onte'ti kenda oro' o'eretpakika'uynig
kahue' o̱'ı̱ka'apone. 25 Ken Diosen Nokı̱re̱ga̱ oro'taj Diosen e'kika'
bo'tihuapokika'ne. Diostaj eknopo̱ı̱ka'taj bo'tihuapokika'ne. Diosen
Nokı̱re̱ga̱ mo'nopo'to̱e̱nok aya'da Diosa o'paknig mogkika'.

26 Ken, "Donayo huadaknada ı̱jje̱y," nopo̱e̱hue'dik mo'nika'. Hu-
ata'da eretpakhue' mo'nika'. Huata'da e'eretpaknayo huayahuaya dig
o'bahuahuayapetpi' kenpa'ti huayahuaya dig o'mahuanopo̱e̱a̱petpi'.

6

Diostaj daka' yan'nigpe̱ı̱ka'po huayahuaya yan'batihuapokikati'.

1 Opudere Cristoen huaknopo̱e̱'eri nogtiada nama'da dakhuea'
eka'nayo Diostaj nigpe̱e̱hue' e̱e̱'nayo, egomey, Diosen Nokı̱re̱ga̱
mo'nopo'to̱e̱nok opudomey kenda Diosa o'paknig bo'kika'po
dakhuea' huaka'eri kanopo'kore'po daka' yan'tihuapokti'. Onte'ti
Diostaj kanigpe̱ı̱ke'po yan'tihuapokikati', yan'tinepahui'po daka'
ya̱'nonati'. Opudnayo daka' ya̱g'kikati'. Keyoj konigti dakhuea' kahue'
yaneti'. 2 Diostaj kan'nigpe̱ı̱ke'po huayahuaya yan'batihuapokikati'.
Kenpa'ti dakhuea' kahue' ka'nike'po yan'batihuapokikati'. Ken
konig mo'batihuapokika'po di'nada yan'maikati'. Kenda Cristoa
o'mana'uyate.

3 "Huadakda ijkikay, dakhuea' kahue' a̱'e̱ya̱'po men'tihuapok ahue'dik
ı̱jje̱y." Be'api' kenda e'nopo̱e̱'nayo nama'da o'nopo̱e̱nig'a nama'dapi'
kika'dik o̱'neapo. Huata'da nama'da kenpa' on'tinopo̱e̱po. 4 Kenda
ijkika'nig menpa' huadak ya̱'e̱tpi' dakhue' ya̱'e̱tpi' oro'a aya'ada
nogti nogtiada nopo̱e̱'dik o̱'e̱ne. Huadaka' e'kika'nayo Cristotaj
e'nigpe̱ı̱ka'nayo durugda e̱'dik o̱'e̱ne. "Nogomeya̱ dakhuea' o̱gkika'nig'a
donayo huadak ijkikay." Nopo̱e̱hue'dik o̱'e̱ne. 5 Ken oro'enyo'da

dakhuea' e'ka'taj aya' nogti nogtiada nopo'korea'dik o̱'e̱ne kenpa'ti "do'taj dakhuea' e'ka' bekkahuea', Dios," tiona'pakika'dik o̱'e̱ne.

6 Opudomeyen huadak hua'a huamanmadika'eritaj katepi' aypo huakupepi' yan'bayokikati'.

7 Huata'da nama'da tinopo̱e̱hue' yanika'. Kenpa'ti Diostaj da huaahue'dik o̱'e̱ne. Oro' huadak e'kika'nayo huamanmadika'eritaj e'bayokika'nayo Diosa oro'taj huadakda mo'nigka'apone. Dakhuea' e'kika'nayo bayokhue' e̱e̱'nayo Dios konigti huadaka' o̱gkahue' mo'e̱a̱pone.

8 Kenpa'ti konig oro'ennopo' o'pakpo e'kika'nayo nogok ke'poda o̱'e̱a̱po, kenpa'da bueydik o̱'e̱a̱pone. Oy kenda Diosen Nokı̱re̱ga̱ o'paknig e'kika'nayo nogok Diosen Nokı̱re̱ga̱ mo'noeanhuahuika'apone. 9 Ken nogomeytaj mon'batihuapokonhuahuika' huadaka'da mon'batihuapokonhuahuika'. A̱ro̱ghue'ada huadaka'da mon'nigkadhuahuika'. Batikhue'da huadak e'kika'nayo Diosa oro'taj huadakda mo'nigkika'apone durugda o̱'unhuahuika'apone. 10 Konige̱po menokapi' ka'dik o̱'e̱depo aya' aratbuttaj be'tapi' huadakda mon'batihuapokika'. Huakkuruda huaknopo̱e̱'eri huama'buytaj daka' mon'batihuapokika'po huadaknada mogkika'.

Ta'pota' Pabloa o'maboroaypo saludos o'dikta'mona'uyate.

11 Huaboa'da do'hued huaba'a on'nigmadoya'ne. Do'hued huaba'a huaboro'dika'da on'nigmadoya'ne. Yan'tiahuayti'. 12 Huabokereksi'dak oktegdik mo'e̱ne, huamanmadika'eria on'mana'ika'nok judíomeya̱ diga̱' o̱gkahue' mo'e̱a̱pone on'nopo̱e̱po kenpa'ti "Huamanmadika'eri huadakda o̱'ne." Kenpa' aratbuta e'huaa'ta' on'pakika'. "Kamanopo'yare' kamanoeanhuahuike' Jesucristo hue̱ypa cruzte mo'nigbuey'uyate." Kenyo'da e'manmadika'nayo judío aratbuta oro'taj diga̱' mogka'apet on'nopo̱e̱po. 13 Kenomey huabokereka huabokereksi'dak ektega̱da aya' Moisésen hua'ataj nigpe̱e̱hue' e̱'e̱a̱da opuden huabokereksi'dak ektegta' huakka' o'deretpakika'. Opuden huabokereksi'dak o'noktegde e'manbatia'pakta' on'eretpak. 14 Oro'en Huairia Jesucristo hue̱ypa cruzte pai'da mo'nignopo'e̱po mo'nigbuey'uyate. Oro'en dakhuea' e'ka' a'bakkahueaya'po mo'nigbuey'uyate. Donayo kenyo'da yoknopo̱e̱po e'manbatia'pakika'ta' ijpaki. Konige̱po Jesucristo cruzte mo'nigbuey'uyate yoknopo̱e̱po ken konigti indariyo aratbut dakhuea' o̱gkika'nig, o'deretpakika'nig, kenpa'ti on'batia'pakika'nig donayo onte'ti e'kika'ta' pakhue' i̱ji̱kay. Cristoenyo'da ijkikay. 15 Huabokereksi'dak ekteg e̱e̱'pi' okteghue' e̱e̱'pi' konigti huadak o̱'e̱. Konigti Diosa o'pakika'. Diosen Nokı̱re̱ga̱ oro'taj mo'nopo'to̱e̱nok kenpa'da Diostaj e'nigpe̱i̱ka'ta' o'paki. Kenpa'da huadaka'da e'kika'ta' o'paki. 16 Jesucristotaj moknopo̱i̱ka'nok Diosen Nokı̱re̱ga̱ mo'nopo'to̱e̱po daka' Diostaj mo'nigpe̱i̱ka'nigtaj Diosa opudomeytaj kenpa'ti aya' Diosen aratbuttaj kamanopo'noeyanhuahuike'po kenpa'ti kamatinepahuionhuahuike'.

17 Jesucristoen hueretda huata'moneri ehue' o̱'e̱ oyda kenpa'ti nogok be'api' huaahue' menikati'. Jesucristoen huadak hua'a ijmanmadikika'po huakka' pai'da ijnopo'eonhuahua'depo, do'huedso̱'ta' konig e'tipaybahued. Jesúsen hueretda huanaba' i̱jje̱y aya'ada tiahuaydik me'nene.

18 Opud huaknopo̱e̱’eritaj Huairi Jesucristoa kamatinepahuion-
huahuike’ di’da kamaike’ ijtiona’pakikay, egomey, pogomey.

EFESIOS
Efeso huaknopo̱e̱'eritaj Pabloa o'manigmadoya'uyate.

Efeso huaknopo̱e̱'eritaj Pabloa o'manigmadoya'uyate.
1 Do Pablo i̱jje̱y. Jesucristoen kamanbatia'pakike'po Diosa
o'pakpo me'ta'mona'uyne. Opudomey Jesucristotaj huaknopo̱e̱'eri
mo'e̱ne. Diosen mo'e̱ne. Opudomey Efeso huakka' jak hua̱e̱'eritaj
on'nigmadoya'ne. 2 Oro'omeyen Apag Dios, Jesucristo Huairiere
opudomeytaj daka' mogkika'po mo'nopo'noeyike'.

Cristotaj moknopo̱i̱ka'nok Diosa nogda nogda daka' mogkika'ne.
3 Dios Jesucristo Huairien Apag 'urua'nanada o̱'i̱ka'.
Oro'omeya̱ mo'da'ika'. Cristotaj oknopo̱e̱nok Diosa kurudya̱'
oro'omeyen huanopo'taj daka' mogkika'ne. Mo'nopo'yarea'ika'ne,
mo'nopo'noeya̱'ika'ne kenpa'ti mo'noeanhuahuika'apone. 4 A'nennada
huadari kuruderetaj Diosa kahued o̱'e̱poed aratbut Jesucristotaj
o'noknopo̱e̱a̱po Diosa o'nopo̱e̱po oro'omeytaj mo'baktie'ea'uyate.
Oro' kenpa'da Diosen a̱'e̱a̱ya̱'po kentayo'da men'nigpe̱i̱ke'po
kenpa'ti oro'omey huadaknopo'da a̱'e̱a̱ya̱'po Diosa oro'omeytaj
mo'baktie'ea'uyate. 5 Oro'omeytaj diga̱'da di'nada mo'e̱po, do'huedsi'po
o̱'neapo konig do'huedsi'po oro'omeytaj ijbae'apoy Diosa o'nopo̱e̱'uyate.
Kenda Diosa a'kaya'po hua̱'ensi'poda Jesucristoa kamanigbueye'po
o'ta'mona'uyate. Diosa o'pakpo o'ka'uyate. 6 Oro' Diosen huadi'da
Huasi'potaj huaknopo̱e̱'eritaj Diosa di'nanada mo'e̱po boe'uynok "Dios
'urunanada o̱'i̱ka'," o'huaa'ika'ne. 7 Diosa di'nada mo'e̱po oro'taj
a'manopo'yareaya'po oro'omeyen dakhuea' e'ka' a'bakkahueaya'po
hua̱'ensi'poda mo'nigbueya'uyate. Ke'nen mimi mo'nigmimihua'uyate.
Ken konig Diosa di'nada mo'e̱po dakhuea' e'ka' mo'nopo'yarea'uyne.
Oro'omeyen dakhuea' e'ka' bokkahuea'uyne. 8 Diosa di'nanada
mo'e̱po huakka' mo'matinepahui'po oro'omeytaj mo'manopo̱e̱a̱'uyne.
Nogi̱ti nogi̱ti mo'manopo̱e̱a̱'ika'ne. 9 Oro'omeytaj dakhuea'
e'ka' a'manopo'yareaya'po a'bakkahueaya'po do'hued Huasi'po
ijta'mona'apoy Diosa kenda soatayo' o'nopo̱e̱'uyate. Kenda Diosa e'ka'ta'
o'pakpo o'nopo̱e̱'uyate. Kenda mo'nopo̱e̱a̱'uyne. 10 Kenda Diosa e'ka'ta'
o'pakpo o'nopo̱e̱'uyate. Nogok kenme'noe Diosa o'pakpo aya'tada
o'bakupopaka'apo. Aya'tada kurudyo̱ hua̱e̱'eritaj aya'tada huadariyo
hua̱e̱'eritaj o'bakupopaka'apo. Cristoere ka'nike'po o'bakupopaka'apo.
Aya'enda huairi Cristo o̱'e̱a̱po. Cristotaj aya'ada on'nigpe̱i̱ka'apo.
11 Diosa o'pakpo a'nennada oro'omey huaknopo̱e̱'eritaj
mo'baktie'ea'uyate. Katepi' Diosen Huasi'poa o'bae'aponig oro'omeya̱
Cristotaj huaknopo̱e̱'eriakon o'baeapone. Aya'da huadakda o̱'e̱
Diosa o'nopo̱e̱po kenda o'pakpo o'kika'. 12 Konige̱po oro' judío
aratbut huakkuruda Cristotaj oknopo̱e̱de'uy 'urua'da o'noepo 'urua'da
o'kika'nok aratbut oro'taj bo'tiahuaypo Dios 'uruda o̱'e̱, on'huaa'ika'apo.
13 Jesucristoen buttida hua'a nopo'yarea'dik hua'a opudomeykon
mo'pe̱e̱depo moknopo̱e̱'uyne. Kenpa'ti Diosensi'po o̱'e̱y Diosen Noki̱re̱ga̱
daka' mo'nopo̱e̱a̱'uyne. "Do'hued Noki̱re̱g on'yokapone." A'nennada

Diosa oa'uyate. 14 Diosen Nokiręgą oro'omeytaj mo'nopo'tǫępo
Diosere durugnanada ǫ'ęąpone 'urunanada Diosa mogkika'apone
Diosen Nokiręga mo'nopǫęą'ika'ne. Kenoka' aya'da Diosen aratbut
e'manopo'koreade'te Diosa kenda mo'nigkika'apone. Kenda Diosen
Nokiręgą oro'omeytaj daka' mo'nopǫęą'ika'ne. "Dios 'urua'da ǫ'ę. Dios
huairitone' ǫ'ę." Aya'ada on'huaa'ika'apo.

"Huaknopǫę'eritaj daka' e'ka' yamanopǫęą', Dios." Pabloa o'mationa'pakuyate.

15 Jesús Huairitaj moknopǫika'uy kenpa'ti Diosen aratbuttaj
aya'tada di' mo'ika'nok on'tipeika'po 16 Diostaj okkahuehue'da dakiti
kirigąyǫ' ijika'po opudomeytaj ijmanigtiona'pakikay. 17 Dios Jesucristo
Huairien Apagtaj ijmanigtiona'pakikay. Ken 'urua'nanada Apag
Diostaj ijmanigtiona'pakikay. Jesucristotaj 'urua'da kanoknopǫike'
kenpa'ti Cristoen e'manmadika' kanoknopǫike' Diosa kamanopǫę'po
kenpa' ijtiona'pakikay. Diosen Huasi'po Jesucristotaj nogiti nogiti
kanoknopoenke' kenpa'ti Diostaj nogiti nogiti kanoknopoenkike'.
Opudtehuapa' ijtiona'pakikay. 18 Kurudyą' kenda Diosa on'nigka'apone,
Diosa mona'uyne. Opudomey daka' kanoknopǫike', ijtiona'paki.
Opudomey Diosen mo'ęnok Diosa dakhuea' e'ka' mo'nopo'yarea'po
kenpa'ti Jesús 'urua'da ǫ'ędenig 'urua'da bo'kika'apone kenpa'ti kenere
kurudyǫ durugda mo'noeanhuahuika'apone. Kenda kanoknopǫike'
on'nigtiona'pakika'ne. 19 Diosnayo teynanada ǫ'ika'. Kentaj
oknopǫika'nok oro'omeytaj teynanada bo'teypakika'ne. Oro'omey
teyda ǫ'ędepo Diostaj nigpeika'dik ǫ'ęąpone huadakda kika'dik
ǫ'ęąpone. Kenpa' kanoknopǫike'po ijtiona'pakikay. Ken teynanada
Diosa o'ka'uyatenig aratbuttaj o'batiahuay'ea'uy. 20 Diosa teynanada
ǫ'ępo kubarakya' Cristotaj o'noyhuadą'po kurudyǫ o'tobehuikuyate.
Ke'nen huada'kopen o'huadą'uyate. Kente Cristotaj aya'ada
nigpeika'dik ǫ'neapo. 21 Kurudyǫ Cristo huakkuruda huąę'eri huairi
kenpa'ti huadariyo huakkurueri huairi ǫ'ę. Aya'ada gobierno huairi
Cristotaj nigpeika'dik ǫ'nika'apo. Oy nigpeika'dik ǫ'ne. Nogokkon
nigpeika'dik ǫ'neapo. 22 Aya'da Diosa o'ka'uyatenig aya'ada Cristotaj
nigpeika'dik ǫ'ne. Aya'ada kuruderia aya'ada huadarieria Cristotaj
nigpeika'dik ǫ'ne. Apag Diosa oa'uyate. Konig huąsǫ'ą huanopo'taj
o'nigpeika', Cristo aya' huaknopǫę'erien huanopo' ǫ'ęnok aya'ada
Cristotaj nigpeika'dik ǫ'ne. Diosa oa'uyate. 23 Aya' huaknopǫę'eria konig
Cristoensǫ' ǫ'ne. Cristo oro'omeytaj mo'manopo'toika'nok oro'omey
huaknopǫę'eri aya'ada Cristoen nogtida huąsǫ' ǫ'ęne. Cristo aya'bayoda
ǫ'ika'po aya'tada daka' o'matoika'.

2

Dios di' mo'ępo oro'omeytaj mo'nopo'korea'ne.

1 Dios Cristoere mo'nopo'korea'po mo'nopo'noea'uyne. A'nenda
Diostaj nigpeikahue' mo'ika'uyne. Dakhuea' bo'kika'uyne. Diostaj
e'bueyonig mo'ika'uyne. 2 Kenpa'da dakhuea' bo'kika'po Diostaj
nigpęęhue'da mo'ika'uyne. Konig nogą ǫgkika'nig opudomey konigti
bo'kika'uyne. Konig nogą on'nopǫika'nig konigti mo'nopǫika'uyne.
Toto' huairitaj mo'nigpeika'uyne. Toto' kurudyǫ huąę'eri ǫ'ępo
nama'da aya'tada o'mana'ika'po Diostaj nigpęęhue' huąika'eritaj
o'mana'ika'. 3 Oro'omey judío huąę'eri judío ehue' huąę'eriere a'nenda

Diostaj nigpęęhue' ǫ'ıka'uyne. Ken oro'en huąsǫ'ą katepi' o'eretpakpo
o'kika'uyne. Katepi' oro'en huanopo' o'pakpo, katepi' oro'ada o'pakpo,
dakhueapi' o'pakpo kenda o'kika'uyne. Konigti nogomeytaj Diosa
castiga ǫgka'dik o'maeapo kenpa'ti Diosa oro'omeytaj castiga ǫgka'dik
mo'ęąyetnig'a. 4-5 Diosnayo huakka'da mo'tinepahui'po oro'omey
Diostaj nigpęęhue' ę'ıka'te ken konig Diostaj noehue' ǫ'ępo Diostehuapa'
konig e'bueyonig o'mauyne kenoka' Diosa mo'tinepahui'po huakka'da
di' moe'ǫyne. Diosa di' mo'ępo Cristo e'bueyde'te kubarakya'
mo'nignoyhuadą'uyate. Oro'omeytakon mo'noea'uyne. Diosa di'
mo'ępo kenpa'ti o'pakpo opudomeyen dakhuea' e'ka' bokkahuea'uyne
kenpa'ti mo'noea'uyne kenpa'ti mo'nopo'korea'uyne. 6 Kenpa'ti Cristotaj
moknopǫęnok Diosa mo'noea'ne. Huaboa'da Diostaj o'nigpęıka'po
Cristoere Diostaj o'noika'ne. Cristoere kurudyǫ o'noika'ne.
Cristoere 'uruda ǫ'ıka'ne kenpa'ti durugda ǫ'ıka'ne. 7 Jesucristotaj
mo'nigta'mona'uyne Diosa oro'omeytaj huakka'da di' mo'maepo
oro'omeytaj mo'noea'uyne. Huakka' mo'tinepahui'po mo'noea'uyne.
Ken nogok aya'tada a'manopǫıkaya'po Diosa kenda mo'nigka'uyne.
8 Oro'omey dakhuea' huaka'eritaj Diosa mo'tinepahui'po di' mo'ępo
mo'nopo'korea'uyne. Oro'omey Cristotaj o'nopo'korea'po oknopǫęnok
Diosa dakhuea' e'ka' mo'nopo'yarea'uyne. Huata'da dakhuea' e'ka'
nopo'yareahue'dikda ǫ'ıka'ne. Diosa katetehue' dakhuea' e'ka'
mo'nopo'yarea'uyne. 9 Oro' huadaka'da o'nigkika'nok oro'omeytaj
Diosa nopo'yareahue'dik mo'ıka'apone. "'Urua'da ijkika'nok Diosa
me'nopo'yarea'ne." Oro'omeyą ahue'dik ǫ'ęne. 10 Oro'omey
huaknopǫę'eritaj Diosa 'urua'da mo'nopo'ka'uyne. Huadaknanada
kan'nopǫıke'po huadakda hua'a kan'batia'pakike'po, huadakda
kan'kike'po, Diostaj kan'nigpęıke'po, nogomeytaj di' kan'maike'po
Diosa a'nennada o'pakpo 'urua'da mo'nopo'ka'uyne. Cristo Jesústaj
oknopǫęnok Diosa 'urua'da mo'nopǫęą'ika'ne.

Cristotaj moknopǫęnok Cristoa mo'manopo'noeyą'ne. Diostaj mo'manoeyą'uyne.

11 Opudomey judío aratbut ehue' mo'ıka'uy. Judío aratbut
huabokerekensi'dak o'noktegıka'. Judío aratbuttaj huaktegęri
on'bahuaa'ika'. Opudomey okteghue' huąę'eri bo'huaa'ika'ne.
Kenda okkahuehue' yanika'. 12 A'nenda Cristotaj oknopǫęhue'
mo'ıka'uyne. Cristoere ehue' mo'ıka'uyne. Diosen aratbut ehue'
mo'ıka'uyne. Israel aratbut ehue'da mo'ıka'uyne. Israel aratbutyo'da
Diosen aratbut ǫ'nika'uy. Israel aratbuttaj 'urua'da ijmanigkika'apoy
Diosa o'mana'uyate. Opudomey kenda nopǫęhue' mo'ıka'uyne.
Diosa nopo'korea'dik kenpa'ti Diosere nounhuahuika'dik ǫ'ęy
oknopǫęhue' mo'ıka'uyne. In huadariyo mo'noika'nig'a Diostaj
oknopǫęhue' mo'ıka'uyne. 13 A'nen Diostaj konig bidteda ę'ǫǫnig
mo'ıka'uyne. Oynayo Jesucristotaj moknopǫędepo Diosen aratbut
mo'ıka'ne. Cristo mo'nigbuey'uynok judío aratbutere Diosen aratbut
mo'ędene. 14 Oro' judío aratbuttaj kenpa'ti judío ehue' aratbuttaj
mo'manoeynoey'uyne Cristoa. A'nen huayahuaya o'bahuadiayika'uy.
Konig taka' ǫ'ıka'uy. Jesucristoa mo'manoeyą'depo nogaratbuttida
bo'ka'uyate. 15 Jesús cruzte o'manigbueypo Moisésenba' e'nigpęıka'
o'dakea'uyate. O'manigbueypo nogtida huaboa' aratbuta' o'ka'uyate.
Judío aratbut nog aratbut ę'ęąda nogtida huabo aratbuta' o'ka'uyate.

Ken konig o'ka'po judío nog aratbuttakon o'manoeya'uyate. 16 Ken Cristo
cruzte mo'nigbuey'uynok judío aratbut judío aratbut ehue' e'huae'taj
huayahuaya e'bahuadiayika'tada Jesúsa kenpa'da o'mabatika'uyate,
kenpa'ti o'manoeya'uyate. Diostehuapakon o'manoeya'uyate. Kenpa'ti
botta' aratbut ee'tada konig nogtida aratbut o'ka'uyate.
17 Cristo o'tiakdepo, Diostaj yanoknopoepo yan'nopo'noey', Cristoa
o'mana'ika'uyate. Judío aratbut ehue' huae'eritaj o'mana'ika'uyate.
Kenpa'ti judío aratbuttaj konigti o'mana'ika'uyate. 18 Cristoa
mo'nigbuey'uyatenok Apag Diostaj huahua'dik o'ika'ne. Oro' aya'ada
judío kenpa'ti judío ehue' huae'eri Apag Diostaj huahua'dik o'ika'ne.
Diosen Nokirega bo'tihuapokika'nok Diostaj huahua'dik o'ika'ne.
19 Konigepo opudomey judío ehue' huae'eri konig nog aratbutenbayo
huae'eri ehue' mo'ika'ne. Diosen aratbutere opudomeykon
Diosenbayo huae'eri mo'epo Diosen aratbut mo'ika'ne. 20 Opudomey
Jesucristotaj huaknopoe'eri konig huaboro' jakonig mo'ika'ne. Jesúsen
huamanbatia'pakeri kenpa'ti Diosen huamanbatia'pakeri opudomeytaj
monmadikika'po konig jak huaka'erionig one'uy. Kenpa'ti Jesucristotaj
moknopoepo Jesucristo konig huidtone'teonig aya' huaboro'
jaktone'onig daka' o'huadika'. 21 Cristotaj moknopoepo konig jak hueypa
nogtaj nogtaj daka' on'tinukuika'nig konig onteteyo' moknopoepo
konig jak Diosa o'dakea'depo konig Diosen jak mo'epo konig onpapayo'
Diosenyo'da nogiti nogiti o'kika'ne. 22 Ken opudomeykon Jesucristotaj
moknopoika'po nog huaknopoe'eriere moknopoika'ne Diosen Nokirega
mo'nopo'toika'nok konig Diosen jak mo'ika'ne.

3

Nog aratbuttada Jesucristoen huadak hua'a kamanbatia'pakike'po Pablotaj Diosa

o'ta'mona'uyate.

1 Konigepo do Pabloa opudomeytehuapa' on'nigtiona'pakika'ne.
Jesucristotaj ijnigpeika'po kenpa'ti opudomey judío ehue' huae'eritaj
Jesucristoen huadak hua'a o'nonbatia'pakika'nok konigepo huabakuda'
jakyo ijjeunhuahuikay. 2 Opudtehuapa' Jesucristoen huadak hua'a
kamanmadikike'po Diosa mo'tinepahui'po o'ta'mona'uy. Kenda
mo'nopoene ijnopoey. 3 Jesucristotaj eknokot soatayo' Diosayo'da
o'nopoika'uyate. Kenda Diosa do'takon me'nopoea'uyne. Kenda
suhuigda on'nigmadoya'uyne. 4 Cristotaj konig iregireegte eknopoe'
ijnopoey. In beroba' o'nigmadoya'nok opudomey bo'tiahuaydepo
mo'nokotapet. 5-6 Nog aratbut a'nenda Diosen aratbut ehue' e'eada oyda
nog aratbut huaknopoe'eri Diosen aratbut o'ne. Judío aratbutere konig
nogtida aratbut o'nika'. Kenda judíomeytaj ijka'apoy Diosa oa'uyatenig
konigti nog aratbut huaknopoe'eritaj o'manigka'apo. Jesucristoen
huadak hua'a on'peedepo o'noknopoe. A'nenda kenda nopoehue'
o'nika'uyate. Oynayo Jesucristoen huadakda huata'moneritaj kenpa'ti
huamanbatia'pakeritaj Diosen Nokirega o'manopoea'ika'uyate.
7 Doda huadakda ijkika'nok Diosa ta'monahue' me'uyne. Diosa
o'pakpo Cristoen huadak hua'a kamanbatia'pakike'po Diosa teyda
o'epo me'ta'mona'uyne. 8 Nog huaknopoe'eriata huadaknada
o'nepo huadaknada ogkika'nig donayo dakhuea'da e'kika'tada Diosa
me'tinepahui'po bekkahuea'po nog aratbuttaj Cristoen huadak

hua'a kamanbatia'pakike'po me'tamona'uyne. 9 Diosa ijka'apoy
o'nopo̱e̱'uynigda kenda Diosa a'nennada aya'da o'ka'uyate. Judío ehue'
hua̱e̱'eri aratbut Cristotaj o'noknopo̱e̱a̱po kenpa'ti judío ehue' hua̱e̱'eri
aratbuttaj Diosa o'manopo'korea'apo. Kenda Diosa a'nennada soatayo'
o'nopo̱ika'uyate. Kenda aratbuttaj kamanopo̱ike'po Diosa do'taj
bee'uyne. 10 Judío ehue' hua̱e̱'eri aratbut judío aratbutere Jesucristotaj
o'noknopo̱e̱po konig nogaratbuttida o̱'nika'. Kenda Kuruderi Huairi
kenpa'ti Kuruderi Huata'mona'eria kan'nopo̱e̱'po kenpa'ti Diosa
'urua'da o'nopo̱e̱po kenpa'da huadaknada o'kika' kan'nopo̱e̱'po,
aya'ada Jesucristotaj huaknopo̱e̱'eria kenda o'manopo̱e̱a̱'dene.
11 Dios kenda e'ka'ta' o'pakonhuahuika'uyate. Jesucristo oro'omeyen
Huairitaj o'ta'mona'depo Diosa huadakda o'kika'nig kenpa'ti 'urua'da
o'nopo̱ika'nig o'manopo̱e̱a̱'uyate. 12 Jesucristotaj oknopo̱e̱po,
me'pukhue' o̱'e̱po, Diostaj tiona'pakdik o̱'i̱kay, daka' o'nopo̱e̱ne.
13 Do Pabloa opudtehuapa' pai'da on'nignopo'e̱po huabakuda̱' jakyo
i̱jje̱po kenda e'tipe̱e̱pi' Cristotaj oknopo̱e̱batikhue' yanikati'. Pabloa
opudomeytaj pai'da on'nignopo'e̱nok opudomey huadakda o̱'ne aratbut
nopo̱e̱'dik o̱'neapo.

Cristoa aratbuttaj huakka'da di'nada mo'e̱po.

14 Konige̱po Huairi Jesucristoen Apag Diostaj huikudate ijtihuadpo
opudtehuapa' on'nigtiona'pakne. 15 Kurudyo̱ hua̱e̱'eri kenpa'ti huadari
hua̱e̱'eri Apag Diosen huabet o̱'ne. 16 Apag Dios huadaknanada
o̱'e̱. Huakka'da o'matinepahui'ika'. Opudomeyen huanopo'taj daka'
yamanopo'teypakika'. Diosen Noki̱re̱ga̱ opud huaknopo̱e̱'eritaj
teya'nada kamanopo'teypakike'. Kenda on'nigtiona'pakne.
17 Diostaj moknopo̱e̱nok Cristoa opudtaj huanopo'yo kamata̱'i̱ke'po,
on'nigtiona'pakne. Diostaj kenpa'ti nog aratbuttaj batikhue'da di'
kan'maike'. Kenpakon on'nigtiona'pakne. 18-19 Jesucristoa huakka'da
di' o'maeonhuahuika'. Huakka'nanada di' o'maenok Cristoa di'
huakka'da o'maika'nig oro'omey nopoenkahue'dik o̱'e̱ne. Konig Cristo
huakka'nanada di' o'maika'nig opudomey aya'da huaknopo̱e̱'eriere
nogi̱ti nogi̱ti kan'nopoenkike' kenpa'ti konig Cristo huakka'nanada
di' o'mae nogi̱ti nogi̱ti kanoknopo̱ike' on'tiona'pakne. Konig Dios
o̱'i̱ka'nig opudomey huanopo'yo kan'nopo̱ike'. Diosayo'da opudomeytaj
kamanopo'to̱ike'. Diosa 'urua'da o'noika'po opudomeytaj kenpa'da
kamanopo'to̱ike'. Konig Diosen e'noe' kan'nopo'to̱ike'. Kendakon
on'tiona'pakne.

20 Oyda "'Urua'da o̱'e̱ Dios. Dakiti Dios," a'dik o̱'i̱ka'ne. Diosnayo tey-
nanada o̱'e̱nok katepi' o'tiona'pakika'ne nogda nogda huakka'nanada
oro'tehuapa' o̱gkika'dik mo'i̱ka'ne. Ken konig oro'nayo nopo̱e̱hue'dikda
o̱'e̱ne. Dios teynanada o̱'e̱po huakka'nanada tihuapokika'dik mo'e̱ne.
21 "Dios 'urua'da o̱'e̱." "Dakiti Dios." Jesucristo Jesucristoen hua-
knopo̱e̱'eriere kada'onhuahuike' oy kenpa'ti nogok kada'onhuahuike'.

4

*Aya' Cristoen huaknopo̱e̱'eritaj Diosen Noki̱re̱ga̱ o'manopo'to̱e̱nok on-
papayo' on'pakpo Diostaj e'nigpe̱i̱ka'ta' on'pakika'.*

1 Konige̱po Jesucristotaj ijnigpe̱i̱ka'po Jesucristoen huadak hua'a
ijmanbatia'pakikame'nok huabakuda̱' jakyo do i̱ji̱kay. Do Pabloa
opudomeytaj daka' o'nona'ne. Opudomey daka' kan'nopo'kore'po

’urua’da kan’nigpeike’po Diosa opudomeytaj mo’baktie’ea’uyne. Konigepo Diosen ’urua’da yag’kika’, kenpa’ti Diostaj yan’nigpeika’.
2 “Huadakda ijikay.” “Kenpa’da huadak ijkikay.” “Huairi ijjey,”
nopoehue’ mo’nika’. “Nogomeynayo huadakda o’ne,” mon’nopoika’.
Pai’da aratbuttaj daka’ mon’matoika’. Nogtaj nogtaj di’ mon’maika’. Nog
aratbuttaj huadiayhue’ mo’nika’. Nogomey dakhuea’ egkapi’ konigti
pakhue’ mo’nika’po di’ mon’maika’. Dig mahuanopoehue’ mo’nika’.
3 Opudomey huaknopoe’eri Diosen Nokiregea huatihuapokeriere
onpapayo’ batikhue’ada Diostaj di’nanada mo’ika’po yan’nigpeika’.
Kenpa’ti huayahuaya yan’manoeya’ika’. 4 Oro’omey Jesucristotaj konigti
oknopoepo konig nogso’tida o’ene. Konig Jesucristo nogso’tida o’enig
oro’ huaknopoe’eri konigti nogso’tida o’ene. Diosen Nokiregkon nogtida
o’e. “Kurudyo Diosere mo’noeonhuahuika’apone.” Diosa mona’uyne.
Kenda onpapayo’ oknopoika’ne. 5 Nogtida Dios Huairi o’e. Oro’omeya
konigdayo’ Diostaj oknopoika’ne. Nogtiedda Cristoen huadikte
huaknopoe’eritaj bautiza o’magkika’ne. 6 Oro’omey huaknopoe’eri
nogtida Apag Dios mo’taene. Kentayo’da aya’ada o’nigpeika’ne. Apag
Diosa aya’ oro’omeytaj bo’tihuapokpo o’kika’. Kenpa’ti oro’omeyere
o’ika’.

7 Cristonayo aya’da o’nopoe aya’da ka’dik o’epo nogta nogta
oro’omeytaj huaknopoe’eritaj nogda nogda kika’dik mo’nopoea’ne.
8 Konigepo kenpa’ Diosba’a Cristotaj o’tia’pakuyate:

O’noyhuaddepo ke’nen taka’taj kenpa’da huayakhue’ o’magka’depo
kurudyo o’tobehuikuyate. Aratbuttaj katetehue’ konig nogda
nogda kika’dik nogta nogta o’manopoea’uyate. Kenda Apagba’a
oa’uyate.

9 “Kurudyo o’behuikuyate.” Apagba’te Diosa oa’uy. In kenpa’ oa’nigda:
Huakkuruda Cristo kurudya’ o’huarakuyate. 10 Ke’na o’huarakuyate
onte’ti o’behuikuyate. Kurudyo kutayonanada o’behuikuyate.
Aya’bayoda a’ikaya’po o’behuikuyate. 11 Konig nogda nogda e’ka’
huanopoete o’manopoea’uyate. Doce huamata’moneritaj doeretakon
konig Cristo o’e kenpa’ti kenda Jesúsa o’ka’uyate, huamanbatia’pakika’te
mo’manopoea’uyne Cristoa. Diosen hua’a ’urua’da mana’dik
ka’nike’po Cristoa nogomeytaj o’manopoea’uy. Nogomeykon nogbayo
nogbayo hua’dik o’nepo, “Cristotaj yan’noknopoepo yan’nopo’korea’.”
’Urua’da mana’dik ka’nike’po Cristoa nogomeytakon o’manopoea’uy.
Cristotaj manmadika’dik ka’nike’po nogomeytakon o’manopoea’uy
Cristoa. Huaknopoe’eri egkupopakika’te huamatoe’eritaj Cristoa
o’manopoea’uy. 12 Cristoa ken konig o’manopoea’uynok aya’
huaknopoe’eri Diostaj nigpeika’dik o’nika’po kenpa’ti nogiti nogiti teyda
yan’noknopoika’apet. 13 Kenda on’manmadika’onhuahua’nok kenpa’ti
Jesucristoen on’mabatia’pakonhuahua’nok kenpa’ti huaknopoe’eritaj
on’mantihuapokonhuahua’nok aya’da oro’omey huaknopoe’eria
konigti Cristotaj kaknopoike’po. Oro’omey huaknopoe’eri konigti
oknopoepo konig nogiti nogiti oknopoika’apone, nogiti nogiti
o’nigpeika’apone. Kenda Diosa o’paknok o’kika’apone. Ken nogiti
nogiti konig Cristo o’ika’nig oro’omeykon konigti o’ika’apone.
Kenpa’ti nogiti nogiti konig Cristo o’kika’uyatenig oro’omeyakon
konigti o’kika’apone. 14 Konig isi’po e’ikapa’ ehue’ mo’nika’. Isi’po
nogda nogda e’manmadika’taj on’mapeika’. Kenpa’ti nama’da

e'manmadika'tada on'manigpeunkika'. Ken konig isi'po e̱e̱'pa' ehue' mo'nika'. Oro'nayo nogded e'manmadika' oknopo̱e̱hue' o̱'i̱ka'ne. Sue'ada huamanmadika'eria nama'da on'manmadika'apo. Kenomeytaj pe̱e̱hue'dik o̱'e̱ne. 15 Di' mon'maepo Diosen buttida hua'a mon'batia'pakika'. Cristotaj nogi̱ti nogi̱ti mo'noknopoi̱ka'. Konig Cristoa o'kika'uyatenig konigti nogi̱ti nogi̱ti mogkika'. Oro'omey huaknopo̱e̱'eri konig Cristoen hua̱so̱' o̱'e̱ne. Cristo konig oro'omeyen huanopo' o̱'e̱. 16 Cristo oro'omeyen huanopo' o̱'e̱nok aya'ada onpapayo' Cristotaj o'nigpe̱i̱ka'ne. Huayahuaya Cristotaj aknopoi̱kaya'po o'batihuapokika'ne. Konig Cristoenso̱' Cristotaj nogi̱ti nogi̱ti oknopo̱e̱po konig e'kerekonig o̱'i̱ka'ne. Onpapayo' Cristoen daka' o'kika'ne. Kenpa'ti nogi̱ti nogi̱ti, huayahuaya di' o'maika'apone.

Cristotaj oknopo̱e̱po konig huabonopo'da Diosen 'urua'da mogkika'.

17 Kenda Cristo Huairia mena'uynig opudomeytaj o'nona'ne. Konig oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eri o̱gkika' konigti opudomey bo'kika'uy. Oynayo konig oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eri o̱gkika'nig konigti kikahue' yanika'. Kenomeynayo nama'da on'nopoi̱ka'po nama'da o̱gkika'po 18 oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eri Cristotaj eknopo̱e̱'ta' pakhue' o̱'nika'. Konig ekpobig o̱'nepo Diostaj oknoponkahue'da o̱'nika'. Huadak e'ka' noponkahue' o̱'nepo konig sikki̱re̱gyo̱nig o̱'nepo Diostaj oknopo̱e̱hue'dik o̱'nika'. Konig Dios o'kika'nig kenomey kikahue'dik o̱'nika'. Konige̱po Diostaj oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eritaj 'urua'da manoeanhuahuikahue'dik o'maika'apo. 19 Dakhuea' e'kika'ada oynayo dakhuea' kahue' i̱jje̱y nama'da on'nopo̱e̱po birahue'da o̱'nika'. "Katepi' ijpakpo ijka'apoy." On'nopoi̱ka'po. Nogtaj nogtaj ettone'pi' huabokerekapi' e'bakdejta' on'eretpakika'. Nogda nogda dakhuea' e'kika'ta' en'eretpakika'tada. 20 Ken konig huakika' Cristoanayo onmadikahue' moe'uyne. 21-22 Jesucristoen huadak hua'a e'pe̱e̱nayo kenpa'ti Jesústaj buttida e'manmadika'taj e'nigpe̱e̱'nayo konig a'nen huanopoya'da dakhuea'nanada mo'nopoi̱ka'po dakhuea'da e'kika'ta' bo'eretpakika'po konig dakhuea' bokika'nig kenpa'da yan'batikti'. 23 Nogpa'da konig huabonopo'da huaboa'da yan'nopoi̱ka'po yan'eretpakpo huadakyo'nanada ya̱g'kikati'. 24 Konig Dios o'paknig huabonopo'da 'uruda yan'nopo'toi̱ka'. Konig Diosennopo' yan'nopo'toi̱ka'. Diosa e'tihuapokte daka' yan'nigpe̱i̱ka'. Diosenyo'da daka' ya̱g'kika'. Konig Diosa huadakda o'kika'nig konigti ya̱g'kikati'.

25 Konige̱po da ahue' yanika'. Oro'omey Cristotaj oknopo̱e̱po konig nogso̱'tida o̱'e̱nok huayahuaya buttida moda'ika'.

26 E'huadiaynayo dakhuea' kahue' yane'. Dakhuea' onahue' yane'. I̱da e'diay yan'batik. Kenme'noeteda yan'batik. 27 Opuda̱ kan'diaye' kenpa'ti dakhuea' ka̱gke' toto' huairia o'pakika'. Kentaj nigpe̱e̱hue' yanika'. I̱da e'diay yan'batikika'. Dakhuea' kahue' yanika'.

28 Opudomey sue'ada huabereeri mo'i̱ka'uy. Kenpa'da yan'batik onte'ti berehue' yanika'. Berehue'ada huadakda yan'baa'ika'. Daka' yan'baa'po katepi' pai'da aratbuttaj bayokika'dik mo'e̱a̱pone.

29 Hua'a dakhue'dik ahue' yanika'. Hua'a huadakdik e̱'hua̱e̱' yan'mana'ika'. Ken hua'a huadakdik aratbuttaj nogi̱ti nogi̱ti yan'maknopo̱e̱a̱'ika' kenda yan'mana'ikati'. Ken hua'a huadakdik aratbuttaj yan'madurugpaka' kenda yan'mana'ika'. 30 Dakhue'dik hua'a e'mana'nayo Diosen Noki̱re̱gtaj suhue' o̱'e̱a̱'nok dakhue'dik

hua'a ahue' yanika'. Diosen o̱'e̱y Diosen Noki̱re̱ga̱ oro'omeytaj mo'nopo̱e̱a̱'ika'ne. Ken huame'noe nogok Cristo e'tiakde'te kurudyo̱ Diosere ka'nike'po a'tohuaya'po kenoka' Diosen o̱'e̱y Diosen Noki̱re̱ga̱ mo'nopoeanhuahua'apone.

31 Dig nopo̱e̱hue' yanika'. Sigpi' bahuadiayhue' yanika'. Yan'diaypo 'utta'da maboyhue' yanika'. Matidi'kehue' yanika'. Kenpa'ti nogomeytaj dakhuea' kahue' yanika'. 32 Nogpa'dakon 'urua'da ya̱g'kika'. Huayahuaya di'da yan'maika'po huadakda ya̱g'kika'. Huadakda yan'batia'pakika'. Huayahuaya yan'matinepahui'po. Huayahuaya yan'bakkahuea'ika' Cristotaj moknopo̱e̱nok Diosa opudomeytaj bokkahuea'uyne konigti noga̱ nama'da e̱gka'nayo ya'nokkahuea'ika'.

5

Diosensi'po mo'e̱po sigpi' dakhuea' kahue' ya̱'nepo huadakyo' yanikati'.

1 Opudomey Diosensi'po mo'e̱nok Diosa huakka' di' mo'i̱ka'ne. Konig Dios o̱'i̱ka'nig konigti opud a̱'e̱ya̱' yan'nopo̱i̱ka'po konig Diosa o'kika'nig konigti ya̱g'kikati'. 2 Huayahuaya di' yan'maika'. Konig Cristoa di' mo'i̱ka'ne konigti huayahuaya di' yan'maika'. Cristoa di' mo'maepo oro'taj o'paknok huabokereka on'tohua'po oro'omeyen dakhuea' e'ka' o'to̱e̱nok Cristotaj mo'nigarakuyate. Konig 'uru ovejataj on'arakika'po Diostaj on'yokika'po, ken konig o̱gka'po konig 'uru'hui̱e̱da Diosa durugda o'hui̱ri̱kuy. Ken konig Cristoa di' mo'maepo mo'nigbuey'uyatenok huayahuaya di' yan'mae'ika'.

3 Diostaj moknopo̱e̱po Diosensi'po mo'e̱depo nogen hua̱to̱e̱'taj bakdejhue' yanika'. Kenpa'ti to̱e̱pakhuedą̱da nogtaj nogtaj bakdejhue' yanika'. Nogda katepi' dakhue'da e̱e̱'nayo kahue' yanika'. Katetapi' nogenpi' eretpakhue' yanika'. Opudomeytaj dakhuea' o'ka' huaahue'dik ka'nike'. 4 Konig dakhue'dik manahue' yanika'. Konig nama'da huasegeapa' batia'pakhue' yanika'. Kan'erike'po dakhue'dik manbatia'pakhue' yanika'. Ken konig e'ika'nayo dakhue'da o̱'e̱. Dios huadakda o̱'e̱ yan'huaa'ika'. Kentaj dakiti ya̱'nona'ika'. 5 Aratbut nogen hua̱to̱e̱'taj en'batohuedika'nayo, nogtaj nogtaj dakhuea'da e'kika'nayo aratbut nogenta' e'eretpakika'nayo Cristoere kenpa'ti Diosere noeonhuahuikahue' o̱'neapo. Kenomey konig Diosensi'po ehue' o̱'neapo. Kenda opudomey daka' mo'nopo̱e̱ne. Nogenta' e'eretpak konigti e'ketka' diostaj e'eretpakonig o̱'e̱. 6 "Katepi' bo'pakpo ka'dik mo'e̱ne dakhuea' e'ka' ehue' o̱'e̱." Sue'ada nama'da mona'apetpi'. Ken nama'da e'mana' o̱'e̱. Pe̱e̱hue' yanikati'. Aratbut ken konig dakhuea' o̱gkika'po Diostaj nigpe̱e̱hue' hua̱e̱'eritaj Diosa o'bahuadiaypo diga̱' castiga o'magka'apo. 7 Kenomey Diostaj nigpe̱e̱hue' hua̱e̱'eriere dakhuea' kahue' yanika'.

8-9 A'nenda Diostaj oknopo̱e̱hue' mo'i̱ka'uy. Konig sikki̱re̱gya̱' dakhuea' bokika'uynig'a oyda Jesucristo Huairitaj moknopo̱e̱po huakjeyyo mo'i̱ka'ne. Aratbut Cristotaj o'noknopo̱e̱po huakjeyyo on'noika'po huadakda o̱'nika', Diostaj on'nigpe̱i̱ka'. Buttida hua'a on'pe̱i̱ka'. Buttida on'batia'pakika'. Oyda Jesús Huairitaj moknopo̱e̱po. Huakjeyyo yanika'po, huadakda yan'kika'po, Diostaj yan'nigpe̱i̱ka'. Kenpa'ti buttida yan'batia'pakika'. 10 Kenda Jesús Huairi o'pakika'nig a'nopo̱e̱ya'po nogi̱ti nogi̱ti yan'pakpo yan'nopo̱i̱ka'. 11 Diostaj oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eri konig sikki̱re̱gyo̱ o̱'nika'po dakhuea'da o̱gkika'po nama'da o̱gkika'nig. Kenomeyere konig o̱gkika' konigti kikahue'

yanika'. Opudomeynayo Cristotaj moknopo̱e̱po, mo'nigpe̱ika'po huadakda bo'kika'nok kenomey dakhuea' huakika'eri i̱jje̱ya̱' huata' ya'noknopo̱a̱petpi'. 12 Oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eriomey konig sikki̱re̱gyo̱ o̱'nika'po konig i̱re̱gi̱re̱g dakhuea'nanada o̱gkika'. Kenda o̱gkika'nig batia'pakhue'dik, o̱'e̱ne. Kenda e'batia'paknayo bira'dik o̱'e̱a̱pone. Kenda o̱gkika'nig dakhue'nanada o̱'e̱nok. 13 Opudomeynayo huadakda bo'kika'po Cristo Huairitaj mo'nigpe̱ika'po konig huakjey mo'e̱ne. Huakjeyya' katinig tiahuaydik o̱'neaponok, opudomeytaj on'tiahuaydepo dakhuea'da o'kikay huata' yan'tinopo̱a̱pet. 14 Konige̱po, Dakhuea'da bo'kika'po e'bueyonig konig e'tai'onig mo'e̱ne. Yan'mabo' yan'nopo'korea'. Cristoa o̱'nen huakjey o̱'e̱a̱po. Kenpa' on'batadi'kea'ika'.

15 Daka' yan'nopo̱e̱po ya̱g'kika'. Konig Diosenba'taj nopo̱e̱hue' hua̱e̱'eri o̱gkika' konigti kikahue' yanika'. Konig aratbut Diosen buttida hua'a on'nopo̱e̱po 'urua'da o̱gkika' konigti 'urua'da ya̱g'kikati'. 16 Aya' huame'noete menokapi' huadak ka'dik ya̱'nepo huadakda ya̱g'kikati'. Be'tapi' daka' yan'batihuapokikati'. 17 Huasego̱nig ehue' yanika'po kenda Jesús Huairia o'pakika'nig daka' yanoknopo̱e̱po ya̱g'kika'. 18 Borracho kikahue' yanika'. Be'api' borracho e'kika'nayo dakhuea'nada̱ kika'dik ya̱'neapet. Dakhuea' mana'pakdik yanika'apet kenpa'ti Diostaj Jesucristotere oknopo̱i̱kahue' ya̱'neapet. Konige̱po borracho opud ehue' mo'e̱nok opudomeyennopo'taj Diosa kamanopo'to̱i̱ke'. Diosen Noki̱re̱ga̱ mo'nopo'durugpakika'apone. 19 Diosa mo'nopo'to̱e̱nok, "Dios huadakda o̱'e̱." "Jesucristo Huairi 'urua'da o̱'e̱." Huayahuaya yan'manbatia'pakika'po yan'batadi'kika'. Jesucristo Huairitaj yan'batadi'kika'. Huanopoya'da durugda ya̱'nepo yan'batadi'kika'. 20 Apag Diostaj dakiti ya̱'nona'ika'. Aya'da katepi' huadakpi' dakhue' e̱e̱'pi' dakiti ya̱'nona'ika'. Oro'omeyen Jesucristo Huairi kenda o'paknok dakiti ya̱'nona'ika'.

Huabokereka hua̱to̱e̱'taj di' e̱'dik yanika'. Ettone'a̱ hua̱to̱e̱'taj nigpe̱ika'dik yanika'.

21 Diostaj yan'nigpe̱ika'po huayahuaya di' yan'maika'. Huayahuaya yan'manigpe̱ika'. Yan'batihuapokika'.

22 Opudomey ettone' konig Jesús Huairitaj mo'nigpe̱ika' konigti hua̱to̱e̱'taj yan'nigpe̱ika'. 23 Konige̱po ettone'en hua̱to̱e̱ ke'nen huairi o̱'e̱. Huabokerek hua̱to̱e̱'taj di' o̱'e̱po, o'tiokika'po, kenpa'ti o'tihuapokika'. Konigti Cristoen huaknopo̱e̱'erien huairi o̱'e̱. Huaknopo̱e̱'eritaj o'bakkahuea'po, o'manoeanhuahuika'po, o'batiokika'. Huaknopo̱e̱'eri konig Cristoen hua̱so̱' o̱'ne. Cristo konig huaknopo̱e̱'erien huanopo' o̱'e̱. 24 Konig aya' huaknopo̱e̱'eri Cristotaj o'noknopo̱e̱po on'nigpe̱ika'. Konigti ettone'a̱ hua̱to̱e̱'taj nigpe̱ika'dik yanika'.

25 Konig Cristo aya' huaknopo̱e̱'eritaj di' mo'e̱po mo'nigbuey'uyate. Konigti opudomey huabokereka hua̱to̱e̱'taj di'nada yanika'. 26 Huaknopo̱e̱'eritaj 'uruda huanopo' ka'nike'po kenpa'ti Diosenyo'da ka'nike'po Cristo di'da mo'e̱po mo'nigbuey'uyate. Aya' huaknopo̱e̱'eritaj di'da mo'e̱po mo'nigbuey'uyate. Konig hue̱'e̱ya̱ bautiza e̱gka' kenpa'ti Cristotaj huadak hua'a on'nigpe̱ika'po Cristoa huaknopo̱e̱'eritaj mo'manopo'tihuekea'uyate. 27 'Urua'da huaknopo̱e̱'eritaj kurudyo̱ Cristote e'batohuata' Diosa o'pak. Huaknopo̱e̱'eri 'urunopo'da on'to̱e̱nok dakhuea' kahue'da diayhue'da ken konig huaknopo̱e̱'eritaj Cristote

e'batohuata' Diosa o'pak. Kurudya̱' e'baeta' o'pak. Cristo kenda o'pakpo
oro'omey huaknopo̱e̱'eritaj mo'nigbuey'uyate. 28 Ken huabokerekpi'
konig huata'da di'da o̱i̱ka'nig konigti hua̱to̱e̱'taj di'nada yanika'.
Konige̱po huabokerek hua̱to̱e̱ere konig nogtida o̱'e̱po hua̱to̱e̱'taj di'
o̱'e̱po konigti huata'da di' e̱e̱'onigti o̱'e̱. 29-30 Be'api' huata' huadiayhue'
o̱'nika'. Huata' on'pakpo on'bape'ika', daka' on'o̱o̱'i̱ka', kenpa'ti
yudtaj on'otika'. Kenpa'ti konig Jesucristo aya' huaknopo̱e̱'eritaj
di' o'maepo daka' mo'mato̱e̱'ika'ne. Huaknopo̱e̱'eri ke'nen hua̱so̱'
konig o̱'nenok. 31 "A'to̱e̱pakya'po huabokerekpi' huaojtaj hua̱ye̱tere
o'makke̱ypo o'to̱e̱pakdepo, botta' e̱'e̱a̱da konig nogso̱'tida o̱'ne." Kenda
Apagba'a oa'. 32 Konigti Cristo oro'omeyere o̱'e̱. Oro'omey aya'ada
huaknopo̱e̱'eri oknopo̱e̱po o'nigpe̱i̱ka'po konig Cristoenso̱ o̱'e̱ne. Kenere
nogso̱'tida o̱'e̱ne. Kenda i̱re̱g i̱re̱g o̱'i̱ka'uyniga oynayo o'nopo̱e̱ne. Ijjay.
33 Onte'ti o'nonapone. Opudomey huabokerek aya'ada o̱'nen hua̱to̱e̱'taj
di'da i̱ka'dik mo'e̱ne. Konig huata' di'da mo'i̱ka' konigti hua̱to̱e̱'taj
di'da yanika'. Opudomey ettone' o̱'nen hua̱to̱e̱ huadakda me'te̱ne
yan'nopo̱i̱ka'po yan'nigpe̱i̱ka'.

6

1 Huasi'po Jesús Huairitaj moknopo̱e̱po opuden huaojtaj hua̱ye̱tere
yan'nigpe̱i̱ka'. Kenda huadakda o̱'e̱nok kenda kika'dik mo'e̱ne.
2-3 Opuden huaoj hua̱ye̱ere huadakda me'ta̱e̱ne yan'nopo̱i̱ka'po
yan'manigpe̱i̱ka'. "Apag hua̱ye̱tere huadakda me'ta̱e̱ne e'nopo̱i̱ka'nayo
kenpa'ti e'manigpe̱i̱ka'nayo Diosa mo'durugpakika'apone kenpa'ti
huakka'da huabayok mo'noeanhuahuika'apone in huadariyo." Ken
konigyo'da huakkuruteda Apagba'te Diosa oa'uyate.

4 Opud huaoa o̱'nensi'potaj yan'mahuadiaypo diga̱'da mabitbithue'
yanika'. Diga̱'da e'mabitbitnayo huasi'poa bo'huadiayapone. Huasi'po
nigpe̱e̱hue' e̱e̱'nayo sue'dapi' castiga yan'magkika'. Huasi'potaj
yan'manmadikika'po Jesús Huairitaj daka' eknopo̱e̱' nogi̱ti nogi̱ti
eknopo̱e̱' yan'manmadikika'. Jesús Huairitaj nogi̱ti nogi̱ti e'nigpe̱i̱ka'
daka' yan'manmadikika'.

5 Opudomey huanaba'a o̱'nen huairitaj yan'nigpe̱i̱ka'. Daka'
yan'nopo̱e̱po yan'nigpe̱i̱ka'. Yan'makme'pukpo yan'nigpe̱i̱ka'. Konig
Cristotaj mo'nigpe̱i̱ka' konigti o̱'nen huairitaj daka' yan'nigpe̱i̱ka'.

6 O̱'nen huairia e'tiahuayteyo'da daka' kahue' yanika'. Huairia
tiahuayhue' e̱e̱'pi' huadaka'da ya̱g'kika'. Konig Cristoen huanaba'
Diostaj a'durugpakaya'po yan'pakpo daka' ya̱g'kika'. 7 Huabokerek
huairitaj mo'baa'po mo'nigpe̱e̱po, "Huabokerektayo'da ijnigkay."
Nopo̱e̱hue' ya̱'nepo, "Dios Huairitakon ijnigbaay." Yan'nopo̱e̱po
durugnopo'da huadakda yan'baa'ika'. 8 Huanaba'pi' huanaba' ehuepi'
noga'ti katepi' huadak e'kika'nayo Jesús Huairiakon konigti huadak
mo'nigkika'apone. Kenda mo'nopo̱e̱ne.

9 Opudomey huairi mo'e̱po huanaba' mo'to̱e̱po daknopo'da huan-
aba'taj yan'mato̱i̱ka'. "Huakka'da baahue' e̱e̱'nayo castiga o̱gka'apone."
Huanaba'taj i̱ghua'da manahue' yanika'. Opudomey huairi huanaba'ere
Jesucristo Huairien huanaba' mo'e̱ne. Okkahuehue' yanika'. Jesucristo
kurudyo̱ o̱'i̱ka'. Jesucristo Huairi aya' huabokerektaj konigti o'pak.
Huairitaj konigti o'pak. Huanaba'taj konigti o'pak.

Oro'omeyạ Cristotaj oknopọẹnok toto' huairia oro'taj e'batikata' bo'tipakika'ne. Toto'taj daka' yan'tioka'ika'. Pabloa monmadika'uyne.

10 Oydakon o'nonapone, egomey. Jesucristo Huairi teynanada
ọ'ẹ. Kentaj oknopọika'nok teyda toto'taj mo'nokịka'. 11 Taka'taj
huatioka' Romano sorotataj siro akumoot on'otika'po, baka'bijtone'
on'otika'po siropẹg huakạgkate on'beta'po teyda hua'iot on'otpo siropẹg
huatioka' on'bapadpo, kenpa'ti huabid siro on'bapadika'. Huạsọ'
aya'da ke'na be'tioke'po on'otpo. Opudomeyen taka' toto' huairi
ọ'ne. Opudomey dakhuea' kạgkike'po toto'a nama'da monika'ne.
Diostaj eknopọika' e'batikata' huakka' bo'tipakika'nok Diostaj daka'
aknopọikaya'po oknopọẹbatikhue' ạ'ẹyạ'po Diosen huatioka' yan'otika'.
Diosa opudomeytaj kabatiokike'. 12 Konigẹpo oro'omeyen taka'
aratbuten huạsọ'nig ehue' ọ'ne. Oro'omeyen taka'taj tiahuayhue'dik
ọ'ẹne. Ken oro'omeyen taka' toto' huairi ọ'ne. Huiyokda ọ'ne. Teyda
ọ'ne. Huakka'nanada aratbuta toto'taj on'nigpẹika'po dakhuea'da
ọgkika'. Sikkịrẹgyạ' toto' dakhuea' huaka'eri ọ'ne. Aya'yoda huabada
toto'a dakhuea' on'mana'ika'. 13 Kenoka' toto' huiyoknanada e'manata'
o'eretpakika'nok, kenoka' da e'manata' o'eretpakika'nok nama'da
kahue' ạ'ẹyạ'po oknopọẹbatikhue' ạ'ẹyạ'po Diosen teyda huatioka'
daka' mon'otika'. 14 Diostaj buttida e'manmadika' o'nigpẹika'po
konig bo'tioka'nok toto'taj pẹẹhue' mo'nika'. Suigpi' dakhuea' kahue'
mo'nika'. Suigpi' da ahue' mo'nika'. Kenpa'ti buttida mo'da'ika'. Kenda
buttida huamanmadikika' konig baka'bijtone' bo'tioke'po mon'otika'.
Huadakda mogkika'. Diostaj mon'nigpẹika'. Ken konig o'kika'po
konig Romano sorotataj sironokbeta huakạgkata' on'tioka'ika'nig.
Ken konig Diostaj mon'nigpẹika'po toto' huairitaj mon'nopo'tiokika'.
15 Jesucristoen huadak hua'a a'manbatia'pakya'po nogịti nogịti
Cristotaj yanoknopọika'. Konig Romano sorotataj a'huaya'po hua'i
teyda on'iotika'. Ken konig yan'otika'. 16 Oro'omeyen huanopo'
huanopo'korea'eritaj Jesucristotaj daka' mo'noknopọika'. Ken konig
oknopọika'po konig Romano sorotataen siropẹg huatioka' on'tọika'po
taka'en pịyạ'taj on'tioka'ika'. Toto' oro'omeyen taka' oro'omeytaj engañạ
ẹgkika'ta' o'eretpakpo konig pịyạ' e'bakpaka oro'omeytaj e'tinajdajonig
ọ'ẹ. Cristotaj daka' oknopọika'po konig huatioka' ọ'ẹ. Totoen pịyạ'
e'bakpaka huekhue'dik mo'ẹne. Dakhuea' kikahue' ọ'ẹạpone. 17 Diosa
oro'omeytaj mo'nopo'kore'po Jesucristotaj daka' mo'noknopọika' ken
konig Romano sorotataen siro akumoot on'tạẹpo huakuta' be'tioke'po
on'kumootika'. Apagba' mon'tiahueyika'po mon'mana'ika'. Apagba'
mon'nopọika'po mo'noknopọika'. Apagba' konig Diosen Nokịrẹgen
huabid sironig toto'taj huatioka' ọ'ịka'. 18 Kenda mogkika'po Diostaj
mon'tiona'pakika'. Kenda Diosa o'paknok mon'tiona'pakika'. Diosen
Nokịrẹgạ bo'tihuapoknok mon'tiona'pakika'. Taytaya' ahue'ada
mon'tiona'pakika'. Batikhue'ada mon'tiona'pakika'. Aya' Cristotaj
huaknopọẹ'eritaj mon'mationa'pakika'. 19 Do'takon men'tiona'pakika'.
Do e'manmadika'te Dios do'taj ke'nen hua'a me'nopoenke'po Cristoen
huamanopo'korea' hua'a do'hua me'pukhue'ada kamanbatia'pakike'po
men'tiona'pakika'. A'nenda Cristoen huamanopo'korea' hua'a
Diosayo'da o'nopọika'uyate. 20 Cristoen huadak hua'a nog
aratbuttaj judío ehue' ẹ'huạẹ'taj kamanbatia'pake'po Dios huairia
me'ta'mona'uyne. Huadak hua'a ijmanbatia'pakikame'po huabakudạ'

jakyo ɨjɨkay. Me'pukhue'da Cristoen huadak hua'a manbatia'pakdik ɨjɨka'nok do'taj men'tiona'pakika'.

Kene'hueạ' Pabloa saludos o'dikta'mona'uy.

21 Tíquico huaknopọẹ'eri huama'buy huadi'da mo'tạẹne. Jesús Huairien huadak hua'a doere batikhue'ada o'manbatia'pakika'. Do konig ɨjɨka'nig opudtaj monbatia'pakapet. Kenda ijkika'nig monbatia'pakapet. 22 Konigẹpo opudomeyte Tíquicotaj on'nigta'mona'ne. Ɨyọ konig o'maika'nig monbatia'pakpo opudomeytaj mo'manopo'durugpake'.

23 Apag Dios Jesucristoerea huama'buy huaknopọẹ'eritaj mo'manoeyɨke', huayahuaya di' mo'maike', kenpa'ti daka' yanoknopọɨkati'. 24 Aya'da Jesucristo Huairitaj batikhue'da di' ọ'nenok kenomeytaj Diosa mo'madurugpakike' kenpa'ti mo'matinepahuike'. Kenegda ijjay.

FILIPENSES
Pabloa Filipos huakka' jakya' huaknopo̱e̱'eritaj o'manigmadoya'uyate.

Pabloa huabakuda̱' jakya'da Filipos huaknopo̱e̱'eritaj o'manigmadoya'uyate.

1 Pablo i̱jje̱po Timoteoere Jesucristoen huakika'eri o̱'e̱po opud
Filipos huaknopo̱e̱'eritaj on'nigmadoy'ne. Huaknopo̱e̱'eritaj
huamato̱e̱'eri huairi kenpa'ti huaknopo̱e̱'eritaj huatihuapokeri huairitaj
on'nigmadoya'ne. Opudomey Jesucristotaj moknopo̱i̱ka'po Diostaj
'uruda mo'nigpe̱i̱ka'ne. 2 Apag Dios Jesucristo Huairierea di'da mo'e̱po
daka' bo'tihuapokonhue' mo'matinepahuionhue' mo'nopo'noeyanhue'.

Pabloa Filipos huaknopo̱e̱'eritaj o'mationa'pakuyate.

3-4 Kiriga̱yo̱' kenda opudtaj ijdiknopo̱e̱po durugda Diostaj
ijtiona'pakika'po do'hued Diostaj dakiti yonikay. Opud aya'tada
dakiti yonikay. 5 Jesucristoa dakhuea' e'ka'taj o'manopo'yarea'
ijmanbatia'pakika'uy. Opudomey huakkuruda moknopo̱e̱'uypo
nogok nogokkon oy kenpa'ti do'taj on'tihuapokika'ne. Doere
huadak hua'a mo'batia'pakika'. Konige̱po Diostaj dakiti yonikay.
6 Kenpa'ti a'nenda Diosa opudtaj mo'matinepahui'uypo huaboa'da
mo'nopo'korea'uyne. Oy kenpa'ti nogok nogok Jesús e'tiakte
Jesucristotaj mo'nigpe̱i̱ka'po Diosa mo'tihuapokika'nok nogi̱ti
nogi̱ti 'urunopo'da mo'i̱ka'apone. Jesús e'tiakte 'urunanada Diosen
bo'kika'apone daka' ijnopo̱e̱y. 7 Cristotaj daka' yoknopo̱e̱po di'da
o̱'nene. Konige̱po kenda daka' ijnopo̱e̱y. Do huabakuda̱' jakya'
pai'da e'nopo'e̱te do'taj Apag Diosa be'tihuapokika'ne. Kenpa'ti
huadak hua'a ijmana'nok buttida hua'a o̱'e̱ oknopo̱e̱'dik mo'e̱ne.
Diosa di'nanada me'e̱po be'tinepahui'po me'nopoteypaka'ne. Diosa
opuderetaj doeretaj mo'tinepahui'po bo'tihuapokika'ne. 8 Konig
Jesucristo di'nanada mo'e̱ne konigti do'huakon aya' opudomeytaj
di'nanada o̱'nene. Kenda Diosapi' o'nopo̱e̱. 9 Opudtehuapa' Apag Diostaj
ijtiona'paknok nogi̱ti nogi̱ti di' mo'maeapone opud kenpa'ti huayahuaya
di' mo'maeapone. 'Urunanada mo'nopo̱e̱a̱pone kenpa'ti Diosen huakika'
daka' mo'nopo̱e̱a̱pone. 10 Opudomey huadak e'ka' kan'nopo̱i̱ke'po
Cristo e'tiakte Diostaj 'urunopo'da huadakyo'da ka̱gkike'po huakka'
ijpakpo ijtiona'pakikay. 11 Ken Jesucristoa bo'tihuapokika'nok
'urua'da bo'kika'apo. 'Urua'nada bo'kika'nok Dios 'uruda o̱'e̱ aya'ada
on'nopo̱e̱a̱po kenpa'ti dakiti Dios aya'ada o̱dika'apo. Kenda ijpakpo
ijtiona'pakikay.

Do Cristoen ijnoenok aratbut oknopo̱i̱ka'dik ya̱'neapet.

12 Do'taj huabakuda̱' jakyo megkuda̱'uynok Jesucristo cruzte aya'tada
mo'nigbuey'uyate huakka'ada on'pe̱e̱de. 13 Ken Cristotaj yoknopo̱e̱po
huadak hua'a ijmanbatia'pakika'nok huabakuda̱' jakyo megkuda̱'uyne.
Kenda aya' gobierno huairien jak sorotataa nogomeypi' on'nopo̱e̱. 14 Ken
do huabakuda̱' jakyo i̱jji̱ka'nok konige̱po huakka'da huaknopo̱e̱'eria
on'nopo̱e̱po Jesucristoen huadak hua'a e'mana'ta' on'eretpakika'.

Me'pukhue'ada e'mana'ta' on'pakika'. Kenpa'ti 'urua'da Jesús Huairitaj o'noknopoika'. Kenda opudomeytakon e'nopoea'ta' ijpaki, egomey.

15-17 Nogomeya menhuadiaypo Cristoen huadak hua'a on'manbatia'pakika' kenpa'ti 'uruda huamanbatia'pakeri o'ne e'huaa'ta' on'pakpo Cristoen huadak hua'a on'manbatia'pakika'. Hua'enda on'pakpo Cristoen huadak hua'a e'manbatia'pakada daknopo' ehueada on'manbatia'pakika'. Kenpa'ti do nogiti pai'da ka'nopo'epo on'pakpo Cristoen on'manbatia'pakika'. Nogomeynayo daknopo'da do'taj on'pakpo Diostakon on'pakpo Jesucristoen huadak hua'a on'manbatia'pakika'.

Jesucristoen huadak hua'a kenpa'da buttida hua'a o'e. Aya'ada oknopoe'dik o'ne. Kenda kenpa'da yamanmadikika', Dios Huairia Pablotaj ona'uyate on'nopoe. 18 Kenda 'urunopo' ehueadapi' Cristoen huadak hua'a on'manbatia'pakika'. Daknopoada Cristoen huadak hua'a on'manbatia'pakika'. Konigepo ijdurugpaki.

Nogiti nogiti ijdurugpakapoy. 19 Do'tehuapa' opuda on'tiona'pakika'nok. Kenpa'ti Jesucristoen Nokiregа be'tihuapokika'nok do pai'da ijnopo'epo kenda do'tehuapa' huadakda o'eapo ijnopoey. 20 Ken Diosen Jesucristoenere 'urua'da e'kika'ta' ijjeretpaki. 'Urunanada e'manbatiapakika'ta' huakka' ijpaki. Okbirahue'dik ijjeapoy. Okbirahue'da Jesucristoen huadak hua'a e'manbatia'pakika'ta' ijjeretpaki. Oy konigti nogok nogok aratbut do'taj bo'tiahuaypo mo'peepo Jesucristo 'urua'nanada o'e on'nopoeapo. Do e'noe'pi' e'bueypi' Cristo 'urunanada o'e on'nopoeapo. Kenda ijpaki huakka'. 21 Cristo 'urunanada o'e aya'ada kanoknopoe'po Cristo me'nopo'toenok kenyo'da Cristoenyo'da ijkikay. Kenpa'ti ijbueydepo do'tehuapa' huadakda o'e kurudyo Diosere durugnanada ijika'apoy. 22 Do e'noenayo Jesucristoen huadak hua'a ijmanmadikadhua'apoy huakka'ada on'nopo'korea'po, huakka' nogiti nogiti daka' on'nigpeika'apo. E'bueypi' e'noepi' katea'ta ijpaki nopoehue' ijjey. 23 ¿Kate ijka'apet? E'bueyta' ijpakpo Cristoere e'ika'ta' ijpakpo durugnanada ijjunhuahuika'apoy. 24 Opudtehuapa' a'manmadikikaya'po noedik ijjeapoy. 25 Bueyhue' ijjepo ijnoeika'apoy daka' ijnopoey. Opudomey nogiti nogiti kanoknopoe'po durugda ka'ne'po a'tihuapokya'po ijnoeapoy. 26 Ken onte'ti opudere ijika'aponok Jesucristotaj moknopoepo durugnanada mo'ika'apone.

27-28 Kenyo'da Jesucristoenyo'da huadak hua'a 'urua'nanada yag'kikati'. Opudte ijhua'apetpi' huahue'pi' ijjeapet opudomeya aya'da onpayo' Jesucristotaj daka' o'noknopoe e'tipeeta' ijpaki. Onpapayo' Jesucristoen huadak hua'a on'batia'pakika'po oknopoehue' huahuadiayeritaj mididhue'ada on'batia'pakika' e'tipeeta' ijpaki. Me'pukhue' mo'epo huadaknada bo'kika'nok oknopoehue'ada huadiayeria "kenpa'da o'mabueyapoy," nopoe'dik ya'neapet. Kenpa'ti opudomey huaknopoe'eri Jesucristoere durugda o'noeonhuahuika'apoy nopoea'dik mo'eapone Diosa. 29 Diosa o'paknok Cristotaj moknopoepo kenpa'ti Cristotehuapa' pai'da nopo'e'dik mo'ene. 30 Jesucristotaj ijmanbatia'pakika'nok do'taj diga'da menogkika'ne. Konigti opudomeytaj diga' mogkika'ne. Do'taj diga'da menogka'uyne opuda on'tiahuay'uyne kenpa'ti oydakon diga'da menogka'ne on'tipeene.

2

Diosere Cristo dakteyda ’urunanada Huairi e̱’e̱a̱da indariyo o’si’poe̱po oro’tehuapa’ cruzte o’manigbuey’uy. Oy onte’ti Diosere dakteyda ’uru Huairitone’ o̱’i̱ka’.

1-2 Cristoa mo’nopo’yarea’po mo’nopo’durugpaka’po kenpa’ti Cristoen nokire̱ga̱ mo’nopo’to̱e̱nok konige̱po huayahuaya di’ e’mae’nayo e’matinepahui’nayo opudomey aya’ada konigti yan’nopo̱e̱po konigti huayahuaya di’ yan’maika’po kenpa’da Diosenyo’da e’nigpe̱i̱ka’ta’ yan’pakpo ken konig bo’kika’nok do’taj durugnanada o̱’nika’apone. 3 Hua̱’enda e’pakada sigpi’ kahue’ yanika’. “Huadakda o̱’ne.” Aratbuta mo’tinopo̱e̱’ nopo̱e̱hue’ yanika’. Donayo dakteyda ehue’ i̱jje̱y huata’da yan’tinopo̱e̱po yan’kika’. Nogomey hudaknada o̱’ne, donayo sue’da huadak i̱jje̱y, yan’nopo̱i̱ka’. 4 Kenpa’da hua̱’enda pakhue’ yanika’po nogomeyen e̱’hua̱e̱’taj yan’pakika’.

5 Kenpa’da dakteyda huairi i̱jje̱y Cristo Jesús nopo̱e̱hue’ o̱’u̱ynig konigti opudą̱da yan’nopo̱i̱ka’. 6 Cristo Jesús ke’na Dios o̱’i̱ka’uyate. Dios e̱’e̱a̱da kenpa’da Dios Huairida e̱’i̱ka’ta’ pakhue’ o̱’u̱yate. 7 Ke’na ’Uru Huairi e̱e̱’ Diosyo o̱’e̱a̱’uy konig huabokerek huanaba’nig o’si’poe̱’uyate. 8 Huabokerek o̱’e̱depopi’ nogi̱ti huairi ehue’da o̱’unhua’uy. Apag Diostaj o’nigpe̱e̱po o’buey’uyate. Konig dakhuea’ huaka’erionig hue̱ypa cruzte o’buey’uyate. 9-11 Konige̱po Diosa o’noyhuada̱’po o’tobehuikuyate. Jesústaj o’tobehuikuyate kurudyo̱. Dios Huairi huadik ’uru’diknada o’dikka’uyate Diosa. Aya’ada Jesústaj nigpe̱e̱’dik o̱’nika’apo. “Jesús Diosen huakhuairi o̱’e̱. ’Urunanada o̱’i̱ka’. Kenpa’da Apag Dios ’urunanada o̱’i̱ka’.” Kenpa’ aya’ada kurudyo̱ hua̱e̱’eria, aya’ada huadariyo hua̱e̱’eria, aya’ada kubarakyo hua̱e̱’eria huikudate on’tibahuadpo o’nona’apo. Apag Dios ’urunanada o̱’e̱. Aya’ada on’nopo̱e̱a̱po.

Cristotaj huanigpe̱i̱ka’eri konig huakjey ’urunanada o̱’nika’nok nogomey on’tiahuaypo onpe̱e̱po oknopo̱e̱’dik ya̱’neapet.

12-13 Diosa mo’manopo’to̱e̱nok Diosen e’ka’ta’ bo’eretpakpo kenpa’ti Diosen e’ka’ bo’tihuapokika’nok Diosta’ yan’me’puke’ika’po oknopo̱e̱batikhue’da konig kurudyo̱ huahua’eri ’urunopo’da Diosen huadaka’da ya̱g’kikati’. Opudere do e̱e̱’te do’taj on’nigpe̱i̱ka’uyne, oy huey’yoda e̱e̱’pi’ nogi̱ti nogi̱ti men’nigpe̱i̱ka’, huadi’da egomey, huadi’da pogomey.

14 Maboyhue’ada ayada Diostaj daka’ ya̱g’kika’. 15-16 Nogi̱ti nogi̱ti ’urua’da Diosen bo’kika’nok nog aratbuta dakhuea’ huaahue’dik mo’e̱ne. Diosensi’po ’urua’da mo’noika’po nog aratbutere da huaa’eriere dakhuea’ huaka’eriere mo’noika’po huadak hua’a e’noeanhuahuika’ hua’a mo’manbatia’pakika’po konig ’urunanada huakjey bo’eypakika’. Jesucristo castiga a’magkaya’po e’tiakde’te opudomeytaj durugda i̱jje̱a̱poy. Opudtaj nama’da manbatia’pakonhuahuahue’ i̱jji̱kamey ijnopo̱e̱a̱poy. 17 Diostaj daka’ yan’durugpakpo huadak moknopo̱i̱ka’po mo’nigpe̱i̱ka’po huakka’ bo’yokika’po opudtehuapa’ dokon Diostaj bueydik e̱e̱’pi’ opudere durugda i̱jje̱y. 18 Opud daka’ kanoknopo̱i̱ke’po do bueydik e̱e̱’pi’ doere mon’durugpak.

Timoteo Epafroditoeretaj o’batia’pak.

19 Jesús Huairia e'paknayo opudomeyte Timoteotaj i̱dada
ijta'mona'apoy, bo'tahuade̱'po ijta'mona'apoy. Onte'ti e'tiakde'te opudtaj
kenda ijtipe̱e̱depo e'durugpakta' ijpaki. 20 Doere Timoteoereyo'da
opudomeytaj huakka' o'pakpo o'me'puke'po nogomeynayo konigti
ehue' o̱'ne. 21 Nogomey hua̱'enda on'pakpo Jesucristoen pakhue'
o̱'nepo kahue' o̱'ne. 22 Timoteonayo doere 'urua'nada Jesucristoen
huadak hua'a o'manmadikika'uy mo'nopo̱e̱de. Konig huasi'poa
huaojtaj o'tihuapokika' konigti be'tihuapokika'po doere huadak hua'a
o'manmadikika'uy. 23 Kenda huairia menogka'apone ijnopo̱e̱depo
opudte Timoteotaj ijta'mona'apoy. 24 Jesús Huairia me'o̱ro̱ka'apone
ijnopo̱e̱po opudte doadakon i̱da ijhua'apoy.
25 Kenpa'ti opudte Epafroditotaj ta'mona'dik i̱jje̱y ijnopo̱e̱y. A'nen
do'taj katihuapoke'po on'nigta'mona'uyne. Doere Jesucristoen huadak
hua'a o'manbatia'pakonhuahua'uy. Doere Diosen diga̱'da teyda e̱e̱'tada
o'kika'uy. 26 Opudomeyte e'huata' o'pakpo hua'dik o̱'e̱. I̱yo̱ dakhue'da
o̱'e̱me' bo'tipe̱e̱me'nok mo'me'pukeme'nok. 27 Dapita' ke'poda o̱'e̱po
huabueydikte o̱'e̱me'. Buttida ijjay. Diosanayo o'tinepahui'po
o'yareame'. Do'takon o'tinepahui'nok nogi̱ti pai'da ehue'dik i̱jje̱y.
28 Konige̱po oy huakka' e'ta'mona'ta' ijpaki. Onte'ti bo'tiahuaydepo
opud kan'durugpake'po do kenpa'ti nogi̱ti mepukehue'dik i̱jje̱a̱poy.
29 Dakiti Jesús Huairi yan'nopo̱e̱po konig huama'buy durugteda
yadeti' Epafroditotaj. Konig Epafrodito nog huaknopo̱e̱'eria huadak
e̱gkika'nayo "Huadakda o̱'nika'," yan'maknopo̱i̱ka'. 30 Ke'na Cristoen
o'ka'po be'tihuapokpo o'bueyayme'. Opudomeynayo bidteda e̱'e̱o̱k
do'taj tihuapokhue'dik e̱e̱'tada ke'na i̱yo̱da o̱'e̱po be'tihuapokikame'ne.

3

Huereta'da huaknopo̱e̱'eri.

1 Nogi̱ti o'nona'ne, egomey pogomey, Jesús Huairitaj moknopo̱e̱po
yan'durugpakika'. A'nen o'nonmadikame'ne. Kenda e'batihuapok
ijnopo̱e̱po a̱ro̱ghue'ada onte'ti o'nigmadoya'ne. 2 Nama'da
huamanmadika'eri o̱'ne. Dakhuea'da huaka'eri o̱'ne. ¡Keyoj!
Pe̱e̱hue' yaneti'. A'nopo'yareaya'po huabokerek si'dakoktegdik
mo'e̱ne. Nama'da on'manmadika'ika'. 3 Oro'omeynayo huereta'da
huaknopo̱e̱'eri o̱'e̱ne. Diosensi'po o̱'e̱ne o'nopo̱e̱po Diosen Noki̱rega̱
mo'nopo'to̱e̱po Diostaj durugda o̱'e̱po "dakiti Dios" o'tiona'pakika'ne.
Do'taj on'si'dakoktegdenok huadakda i̱jje̱y nopo̱e̱hue'dik o̱'e̱ne.
4 Huadakda ijkika'po Diosensi'po i̱jje̱y nopo̱e̱hue'dik i̱jje̱y. Huadakda
ijkika'po Diosensi'po i̱jje̱y huakka'mona nama'da on'nopo̱e̱pi' donayo
huadaknanada i̱jje̱y nopo̱e̱hue'dik i̱jje̱y. 5 Do e'si'poe̱' ocho huame'noe
e̱'e̱de'te men'si'dakokteg'uyne. Israel aratbut ijsi'poe̱'uy. Benjamín
aratbut i̱jje̱y. Do'hued huaoj hua̱ye̱ere hebreo hua'a hua'aeri
o̱'nuy. Hebreo aratbut i̱jje̱y. Konig fariseo hua̱e̱'eri Moisésen hua'a
on'manmadika'ika' dokon konigti yoknopo̱i̱ka'uy. 6 Kenpa'ti Moisésen
hua'a diga̱'da ijjeretpakpo Jesucristoen huaknopo̱e̱'eritaj dakhuea'da
ijmagkika'uy. Moisésen hua'a aya'da ijkika'uy. Pablo dakhuea' o'ka'
be'api' huaahue'dik menika'uyne. 7 A'nenda ken konig ijkika'uy,
huadakda ijkikay ijnopo̱e̱po nama'da ijnopo̱i̱ka'uyate. Oynayo
Jesucristotaj yoknopo̱e̱po kenyo'da huadak o̱'e̱ ijnopo̱e̱y. 8 Jesucristo
do'hued Huairitaj eknopo̱e̱' huadaknanada e̱e̱'tada kenda i̱jje̱'uy

kenpa'ti kenda ijkika'uy do'tehuapa' konig tajpo o̱'e̱ ijnopo̱e̱y. Cristotaj yoknopo̱e̱po kenda ijkika'uy tajponig ijmaen'uy. Do ijkika'uy konig tajpo e̱e̱'tada Cristotaj eknopo̱e̱'nayo 'urunanada o̱'e̱nok kendayo'da ijpaki. 9 Kenpa'ti Jesucristotaj yoknopo̱e̱nok ke'nen i̱jje̱po Diostaj huadakda i̱jje̱y. Moisésenba' ijnigpe̱ika'nok "Huadakda o̱'e̱," Diosa do'taj onahue' e̱e̱'tada Jesucristotaj eknopo̱a̱taj "Huadakda o̱'e̱," Diosa mena'po Jesucristo Diosensi'potaj huaknopo̱e̱'eritaj "Huadakda o̱'ne," Diosa oa'ika'. 10 Kentayo'da Cristotaj eknopo̱e̱'ta' ijjeretpakikay. Konig Dios teyda o̱'e̱po Jesucristotaj e'bueytada o'noyhuada̱'uyate konigti teyda o̱'e̱po huanigpe̱ika' do'takon be'tihuapokike'po kenpa'ti huadakyo e'kika' do'takon teyda be'tihuapokike'. Konig Cristo Diostaj o'nigpe̱ika'po pai'da o'nopo'e̱po o'bueypo o'noyhuaduyate. Konig Jesús do'huakon Diostaj e'nigpe̱ika'te pai'da ijnopo'e̱po ijbueyapoy. 11 Cristoen huaknopo̱e̱'eri huabueyere ijnoyhuadapoy ijnopo̱ikay.

Nogi̱ti nogi̱ti Diostaj a'durugpakaya'po katepi' oro' o'ka'ne nogi̱ti nogi̱ti daka' mon'nigpe̱ika'.

12 Kenda e̱e̱'ta' ijpaki kenpa'ti kenda e'ka'ta' ijpaki kahued i̱jje̱y. Kenpa'ti 'urunanada e̱'hua̱e̱' Diosa o'pakika'nig donayo ehuedda i̱jje̱y. Jesucristo me'nopo'to̱e̱nok konig 'urunanada konig Diosa o'pakika'nig huakka' e̱e̱'ta' ijpaki kenpa'ti e'kika'ta' ijpaki. 13 Kenyo'da 'urunanada konig Dios o'pakika'nig ehuedda i̱jje̱y ijnopo̱e̱po kenda ijkadhuahuika'uy kenpa'da yokkahuuddey. Cristoenyo'da e'kika'ta' ijjeretpaki. 14 Apag Dios kenda o'pakika'nig kenyo'da huakka' e'kika'ta' ijpaki. Jesucristotaj yoknopo̱e̱po ijnigpe̱ika'po Diosa huadak be'to̱e̱ne kenpa'ti Cristo Dioste be'tohua'apone.

15 Opudpi' aya'da daka' Jesucristotaj moknopounhuahua'depo konig do ijkikame'nig yokkahuuddey Cristoenyo'da ijpakpo ijkikay ken konig yan'pakpo ya̱g'kikati'. Nogded e'nopo̱e̱'nayo kanopo̱e̱'po Diosa mo'nopo̱e̱a̱'apone. 16 Ken konigda moknopo̱e̱depo dakhuapa ya̱g'kadhuahuikati'.

17 Do'taj mentiahuayika'po konig daka' ijkikay kenpa'ti konigti ya̱g'kikati'. Kenpa'ti nogomey oro'taj on'tiahuaypo huadakda o̱gkika'. Kenomeytakon yan'batiahuaypo konigti ya̱g'kikati', egomey pogomey. 18 Huakka'mona Cristoen huaknopo̱e̱'eri i̱jje̱y ea'ada huadakda kikahue' o̱'ne. Konig Cristo cruzte mo'nigbuey'uyate oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eri o̱gkika' kenomeya̱kon konigti o̱gkika'. Kenda a'nenda kiriga̱yo̱' o'nona'ikame'ne. Onte'ti suhue'nada i̱jje̱po o'nona'ne. 19 Kene'hua̱ya̱' huame'noete Diosa castiga o'magka'apo, ehue'da o̱'neapo. Diostaj pakhue' o̱'nepo kenpa'da aypo huamai'hue̱pi' o'deretpakika'. Nama'da o̱gkika'po huadakda ijkay e'nopo̱a̱da bira'dik o̱'ne. Kenpa'ti katetapi' on'tiahuayika'nig on'eretpakika'. 20 Oro'omeynayo kurudyo̱ hua̱e̱'eri o̱'e̱ne. Oro'en Jesucristo Huairi, oro'en huamanopo'yarea'eri oro'taj mo'nigtiakaponok o'nigi̱ika'ne. 21 Oro'omeyen pai'da hua̱so̱'taj o'maso̱'to̱e̱po huaboso̱a̱' mogka'apone. Konig Cristoen 'urua'nanada hua̱so̱' konigti mogka'apone. Konig Cristo teynanada o̱'e̱po aya'tada o'mato̱e̱po, ken konig teyda o̱'e̱po huaboso̱a̱' mogka'apone.

4

Jesús Huairitaj yanoknopo̱e̱po kiriga̱yo̱' yan'durugpakika'.

1 Konigeͮpo Jesús Huairitaj daka'da yanoknopoͮika'po batikhue'da
yanoknopoͮika', huadi'da egomey pogomey. Jesústaj daka'
mo'nigpeͮika'nok durugda ͮijjeͮpo konig do'hued gana huaka'eri mo'eͮne.
Opudomeytaj huakka'da ijpakpo e'tiahuayta' ijpaki, huadi'da egomey
pogomey.
2 Evodia kenpa'ti Síntique huaknopoͮeͮ'eri huaidpo mo'eͮnok
yan'nopo'noeypo konigti yan'nopoͮika', ijjay. 3 Oͮ'nakon hueretda
huaknopoͮeͮ'eri huama'buy o'manmadikika'uy, inomey botta' ettone'taj
kan'nopo'noey'eͮpo yabatihuapok. Kenomey doere Clementeere
nogomeyere huadak hua'a on'manbatia'pakika'uy. Kenomeyen huadik
Diosen huanoeonhuahuika' beroba'te Diosa o'timadoya'depo Diosere
on'noeonhuahuika'apo.
4 Jesús Huairitaj yanoknopoͮeͮpo kirigaͮyoͮ' yan'durugpakika'. Onte'ti
ijjay. 5 Jesús Huairi o'tiakdeaponok opud huadakda oͮ'nepo huayahuaya
bahuadiayhue' huaͮeͮ'eri oͮ'ne aya'ada kan'nopoͮike'.
6 Katetapi' mepukehue' yaͮ'nepo Diostaj yan'tiona'pakika'.
Menpa' eͮgkapi' yan'tiona'pakpo dakiti yada'ika'. Katepi' bopakpo
yan'tiona'pakika'. 7 Diosa 'urua'nada mo'nopo'noeyaͮ'apone.
Oro'omeynayo huata'da nopo'noeyaͮhue'dik oͮ'eͮne. Jesucristotaj
moknopoͮeͮnok Diosa daka' mo'nopo'noeyaͮ'ika'apone.

Katepi' huadakda eͮ'huaͮeͮ', katepi' 'uruda e'kika' yan'nopoͮika'.

8 Kene'huaͮyaͮ' o'nona'ne egomey, pogomey, buttida hua'a, buttida
e'nopoͮeͮyo'da yan'nopoͮika'po, huadakda huakika' yan'nopoͮika'po,
nogomeytaj butukdikyo' yamaknopoͮika'po, 'uru'nopoyo' e'kika'
yan'nopoͮika'po, di' e'maika' yan'nopoͮika'po, katetapi' huadakda oͮ'eͮ
on'batia'pakika'nig yan'nopoͮikati'.
9 Opudomeytaj ijmanmadikadhuahuika'uy daka'
on'peonhuahuika'uyne kenda yaͮg'kikati'. Kenpa'ti aya'da ijkika'uynig
bo'tiahuayonhuahua'uy, kenda yaͮg'kikati'. Ken konig bo'kika'po Apag
Dios huamanopo'noeyaͮ'eri opudere mo'ͮika'apone.

Pablotehuapa' huakupe Diostaj on'yokika'uyate Filipos hua-knopoͮeͮ'eria.

10 Do'taj onte'ti okkahuehue' oͮ'nika'nok Jesús Huairitaj huakka'
ijdurugpaki. Do'taj e'tihuapokta' e'pakada kahue'dik moe'uͮyne.
11 Pai'da ͮijjeͮy ahue' ͮijͮikay. Konig ͮijͮika'po katepi' toͮeͮhue' eͮeͮ'pi' kenda
Diosa o'paknig ijnopoͮeͮpo durugda ͮijͮikay. 12 Nogok pai'da ͮijjeͮ'uy.
A'nenda huakka' ijtoͮeͮ'uy. Pai'da ͮijjeͮpo durugda eͮ'dik ͮijjeͮy ijnopoͮeͮdey
oyda kenpa'ti huakka'da ijtoͮeͮpo durugda eͮ'dik ͮijjeͮy ijnopoͮeͮdey oyda.
13 Jesucristo be'teypaka'nok katepi' Diosa o'pak kenda ka'dik ͮijjeͮy.
14 Kenpa' ea'pi' do pai'da e'nopo'eͮte on'tinepahui'po on'tihuapokuyne.
Huadaka'da bo'ka'uyne ijnopoͮeͮy.
15 Opudenbayo huaboa'da Jesucristoen huadak hua'a
e'manbatia'pakonhuahua'te Macedonia huadaribaya' e'huade'te
opud Filipenses huaknopoͮeͮ'eriayo'da huakupe on'yokuyne. Huadak
hua'a mo'peͮeͮdepo durugda mo'eͮpo on'yokuyne. 16 Kenpa'ti
Tesalónica huakka' jakyo eͮeͮ'te huahued eͮeͮ'te do'taj a'tihuapokya'po
nogok nogok huakupe on'nigta'monika'uyne. 17 Huakupe
do'tehuapa' Diostaj bo'yokika'nignayo sue'da ijpaki. Do'tehuapa'
bo'yokpo Diostaj huakka' mo'durugpaka'nok Diosa 'urunanada

mo’nigkadhuahuika’apone. Kenda huakka’ ijpaki. 18 Epafrodito opuden
huakupe me’nigtotiakme’ne. Dakhuapa kenpa’ti nogi̱tida ijbaedemey.
Huakka’da ijto̱e̱y. Kenda do’taj on’yokme’ne konig Diostaj e’yok
’uru’hui̱e̱o̱nigda durugda o’bae’. 19 Dios Jesucristoere huakka’nanada
on’to̱e̱po di’nanada mo’e̱po opudomeytaj daka’ tihuapokdik mo’e̱ne.
Katetapi’ pai’da e̱e̱’nayo Diosa bo’yokapone. 20 Apag Dios ’urua’nanada
o̱’unhuahuika’, ’Urua’nanada Dios, mon’tiona’pakika’.

Nogi̱ti kene’hua̱ya̱’ Pabloa huaknopo̱e̱’eritaj o’madikta’mona’po o’manigmadoya’uyate.

21 Aya’ Jesucristoen huabaktie’ea’eritaj yan’madikta’mona’. Ken
huama’buy doere o̱’nepo mo’dikta’mona’ne. 22 Aya’da Jesucristo-
taj huaknopo̱e̱’eria mo’dikta’mona’ne. Roma huairien jakyo hua-
knopo̱e̱’eriakon huakka’ on’pakpo mo’dikta’mona’ne.

23 Jesucristo oro’omeyen Huairia opudomeytaj mo’tinepahui’po
bo’tihuapokike’. Kenpa’ ijtiona’pakikay, do Pablo.

COLOSENSES
Pabloa Colosas huakka' jak huaknopo̱e̱'eritaj o'manigmadoya'uyate.

Pabloa Colosas huaknopo̱e̱'eritaj o'manigmadoya'uyate.
1 Do Pablo i̱jje̱y. Jesucristoen huadak hua'a kamanbatia'pakike'po
Diosa me'ta'mona'uyne. Huama'buy Timoteoere o̱'e̱po 2 Cristoen hua-
knopo̱e̱'eri huama'buy mo'e̱ne. Diosensi'po mo'e̱ne. Huakka' jak
Colosasyo mo'i̱ka'ne. Do Pabloa on'nigmadoya'ne. Opudomeytaj Apag
Diosa kamatinepahuie'po di' kamae' kamanopo'noeye̱'.

Pabloa huaknopo̱e̱'eritaj o'mationa'pakika'uyate.
3-5 Jesucristotaj daka' moknopo̱i̱ka'po mo'nigpe̱i̱ka'po aya' nog
Jesústaj huaknopo̱e̱'eriomeytaj di' mo'maika'ne. Kenpa'ti kurudyo̱
Diosere durugnanada o̱'unhuahuika'apoy mo'nopo̱e̱po mo'nigi̱ka'.
Kenda on'tipe̱e̱depo o'tiona'pakpo Apag Diostaj Jesucristoen
Apagtaj dakiti ona'ikay. Jesucristoen huadak hua'a, buttida hua'a
Diosere durugda huanoeanhuahuika' hua'a mo'pe̱e̱depo Diosere
durugnanada o̱'unhuahuika'apoy mo'nopo̱i̱ka'ne. 6 Nogbayo
nogbayo huabada meyo̱pi' aratbut o̱'nika'nig Jesucristoen huadak
hua'a on'manbatia'paknok huakka'amon huaboa'da o'noknopo̱e̱po
on'nopo'korea'po Diostaj on'nigpe̱i̱ka'. Kenpa'ti buttida hua'a Dios
di'nanada mo'e̱po mo'tinepahui'po konigti opudomeya̱ mo'pe̱e̱depo
buttida hua'a o̱'e̱ mo'nopo̱e̱po mo'nigpe̱i̱ka'uyne. 7 Jesucristoen huadak
hua'a Epafrasa opudomey Colosenses aratbuttaj monmadika'uyne.
Ke'na oro'ere Cristoen huadak hua'a o'manmadikanhuamey. Oro'
o'pakuynok opudomeytaj daka' monmadikika'uy. 8 Opudomeytaj
Diosen Noki̱re̱ga̱ mo'nopo'to̱i̱ka'nok di' mo'maika'ne. Kenda Epafrasa
oro'taj monbatia'pakme'ne.
9-10 Jesús Huairitaj moknopo̱e̱po kenpa'ti nog huaknopo̱e̱'eritaj di'
mo'maika'. Kenme'noete kenda on'tipe̱e̱depo huaboa'da opudomeytaj
on'nigtiona'pakika'po, konig Dios Huairien Huasi'po 'urua'da
o'kika'uyate opudomey konigti ya̱g'kikati' kenpa'ti konig Diosa
o'paknig nogi̱ti nogi̱ti ya̱g'kikati', kenpa'ti nog aratbut pai'dapi'
ene'nayo yan'bayokikati', yan'tihuapokikati' kenpa'ti nogi̱ti nogi̱ti
Diostaj yanoknopo̱e̱'. Kenda Diosa o'paknig opudomeytaj Diosa
kamanopo̱e̱'. Kenda on'nigtiona'pakika'ne. Kenpa'ti huadak dakhueapi'
e'ka' kan'nopo̱e̱' kenpa'ti 'urua'da kan'nopoenke' Diosen Noki̱re̱ga̱
opudtaj kabatihuapokike'. Kenpa' on'nigtiona'pakika'ne. 11 Dios
'urua'da o̱'e̱po konig huakjey o̱'e̱po teynanada o̱'e̱po opudennopo'taj
mo'manopo'teypakike' teynanada mo'maike'. Kenpa' opudomeytaj
on'tiona'pakika'ne. Ken e'manopo'teypakde'te aratbut opudomeytaj
dakhuea' e̱gka'te pai'da e'nopo'e̱a̱da batikhue'ada moknopo̱e̱po
huadiayhue'ada durugda mo'i̱ka'apone. On'tiona'pakika'ne. 12 Kenpa'ti
Apag Diostaj dakiti ka'nona'ike' on'tiona'pakika'ne. Oro'omey
huakjeyyo Diosere nog huaknopo̱e̱'eriere a'noeanhuahuikaya'po oro'en
dakhuea' e'ka' Apag Diosa bokkahuea'uyne kenpa'ti oro'taj dakhuea'
e'ka' mo'manopo'yarea'uyne. Konige̱po, dakiti Dios, ona'ika'dik o̱'e̱ne.

13 Oro'omey Diostaj nigpe̱e̱hue' o̱'i̱ka'uyne. Konig huanaba' o̱'e̱po toto'
huairitaj o'nigpe̱i̱ka'uyne. Konig sikki̱re̱gyo̱ o'noika'po, oroada dakhuea'
e'kika' batikahue'dik o̱'i̱ka'uyne. Apag Diosa bo'tihuapokuynok
dakhuea' e'ka' o'mabatikuyne. Diosa huasi'potaj di'nanada o̱'i̱ka'po
oro'omeytakon ke'nensi'po bo'yahuea'dene. 14 Jesús Diosen Huasi'poa
mo'nigbuey'uypo oro'omeytaj e'manopo'koreade'te oro'omeyen
dakhuea' e'ka' bokkahuea'po mo'nopo'yarea'uyne.

Opudomey Diostaj nigpe̱e̱hue' o̱'i̱ka'po dakhuea'da o'kika'po konig Diosen taka' o̱'i̱ka'uyne. Cristoa mo'nigbuey'uypo Diostaj mo'manopo'noeya̱'uyne.

15 Apag Diostaj tiahuayhue'dik o̱'e̱ne. Diosen Huasi'po
Jesucristo Diosonigti' o̱'e̱po o'tiakuypo Dios konig o̱'e̱nig oro'taj
mo'manopo̱e̱a̱'uyne. Diosen Huasi'po Cristo Diosere huakkuruda
o'noika'uyate. Aya'da o'tiahuayika'nig konig huadari, huadariyo
hua̱e̱'eri, siokpo, niokpo, puug, aratbut, aya'da hua̱e̱'eri kahued Cristo
o'noika'uyate. Cristo huakkuruda o̱'i̱ka'uyate. 16 Dios o'paknok Diosen
Huasi'poa aya'da o'ka'uyate. Katepi' o̱'i̱ka'nig kurudyo̱ aya'da o'ka'uyate.
Katepi' huadariyo aya'da o'ka'uyate. Katepi' tiahuaydik o̱'i̱ka'nig
aya'da o'ka'uyate. Kenpa'ti aya'da katepi' tiahuayhue'dik o̱'i̱ka'nig
o'ka'uyate. Diosen Huasi'poa kurudyo̱ noki̱re̱g huairi hua̱e̱'diktaj
o'ka'uyate. Diosen huata'moneri huairi hua̱e̱'diktakon o'ka'uyate.
Huata'da o'nigka'uyate. 17 Indari, kurudyo̱ hua̱e̱'erikon katepi' ehued
e̱e̱'ted Cristonayo o'noe'ika'uyate. Aya'da katepi' kahued e̱e̱'ted kennayo
o'noe'ika'uyate. Ke'na teynananada o̱'e̱po aya'da o'mato̱i̱ka'nok aya'da
o'maunhuahuika'apo. 18 Aya' huaknopo̱e̱'erien huairi Cristo o̱'e̱.
Huaknopo̱e̱'eria Cristotaj on'nigpe̱i̱ka', Cristoa aya'tada o'manoea'ika'.
Cristo huakkuruda kubarakya' o'noyhuaduyate. Huakkurueri o̱'e̱po
aya'enda huairi o̱'e̱. 19 Konig Dios o̱'e̱nig Diosa o'pakpo konigti Cristo
o̱'e̱. Cristo konig Dios o̱'e̱. 20 Diosa aya'tada kamanoeye̱'po cruzte Cristo
o'buey'uy. Huadariyo hua̱e̱'eritaj kenpa'ti kurudyo̱ hua̱e̱'eritaj aya'tada
Diosa e'manoeya'ta' o'pakpo, Cristo cruzte o'buey'uy.

21 Opudomey a'nenda nog aratbutda Diosen ehue' mo'i̱ka'uyne.
Konig Diosen taka' mo'e̱po Diostaj nigpe̱i̱kahue' mo'e̱po dakhuea'
bo'kika'uynig'a oynayo Diosa opudtaj mo'manopo'noeya̱'dene. Oy
Diosen huadi' mo'i̱ka'ne. 22 Cristo hua̱so̱'a̱da pai'da o'nopo'e̱po
mo'nigbueypo Diostaj mo'manopo'noeya̱'uyne. Daknopo'da kenpa'da
Diosenyo'da mo'i̱ka'po kentayo'da mo'nigpe̱i̱ka'ne. Konig dakhuea'
da ahue' mo'e̱nig, "Dakhuea' o̱gka'." Huaahue'dik mo'e̱a̱pet. Ken
konig opudomeytaj Diostaj kabayoke'po Cristo pai'da mo'nignopo'e̱po
mo'nigbuey'uyne. 23 Konige̱po daka' Jesucristotaj yanoknopoeon-
huahuika'. Oknopo̱e̱batikhue'ada yanoknopoeonhuahuika'. Oro'en
dakhuea' e'ka'taj Cristo mo'nigbuey'uyne. Oro'taj a'manopo'yareaya'po
mo'nigbuey'uyne kenpa'ti kenere mo'noeonhuahuika'apo. Kenda
mo'pe̱e̱deika'nig, moknopoeonhuahuika'po batikhue' yane', "Oro'en
dakhuea' e'ka'taj Cristo mo'nigbuey'uyne. Oro'taj a'manopo'yareaya'po
mo'nigbuey'uyne kenpa'ti kenere mo'noeonhuahuika'apo." Aya'
huadariyo hua̱e̱'eri aratbuttaj on'manbatia'pakuyate. Doa Pabloakon
konigti ijmanbatia'pakikay.

Cristoen huaknopo̱e̱'eritaj yamanmadikikati'. Diosa Pablotaj ona'uyate.

24 Oy durugda i̱jje̱po opudomeytehuapa' pai'da on'nignopo'e̱ne. Aya' Cristoen huaknopo̱e̱'eritaj Cristo pai'da o'manignopo'e̱'uy. Opud huaknopo̱e̱'eritehuapa' Jesucristoen aya' a'dakeaya'po do'huakon hua̱so̱'da pai'da on'nignopo'unhuahuika'ne. Aya' huaknopo̱e̱'eriomey Cristoen hua̱so̱' konigti o̱'ne. 25 Opudtehuapa' nog huaknopo̱e̱'eritere aya'da Diosen hua'a kamanmadikadhuahue'po Diosa me'ta'mona'uyne. 26-27 Opud judío ehue' hua̱e̱'eritaj 'urunanada o'magkika'po Cristoen Noki̱re̱ga̱ mo'nopo'to̱i̱ka'. Diosere durugnanada mo'noeonhuahuika'apo Diosa mo'nopo̱e̱a̱'dene. A'nennada kenda ijka'apoy Dios e'nopo̱i̱ka'ada judío aratbuttaj manopo̱e̱a̱hue' o̱'i̱ka'uyate. Judío ehue' hua̱e̱'eritaj 'urunanada ijmagka'apoy manopo̱e̱a̱hue' o̱'i̱ka'uyate. Oynayo ke'nen huaknopo̱e̱'eritaj o'manopo̱e̱a̱'de.

28 Aya' huaknopo̱e̱'eri Cristotaj daka' kanoknopo̱i̱ke' kenpa'ti Cristotaj daka' kan'nigpe̱i̱ke', konig huaknopo̱e̱'eri nogi̱ti nogi̱ti kanoknopo̱i̱ke'po Cristoen huadak hua'a o'manmadikikay. "Diostaj yan'pe̱e̱'." "Diostaj yan'nigpe̱e̱'." "Diostaj yan'nopo'korea'." Aya'tada o'maboroayikay. Daka' kan'nopoenke'po aya'tada daka' o'manmadikikay. 29 Kenda diga̱'da ijkikay. Teyda ijkikay. Kenda kakike'po Diosa be'teypakika'ne.

2

1 Opudomeya̱ Laodiceaomeya̱ nogomeya̱kon do'taj tiahuayhued o̱'nene. Opudomeytaj kenomey huaknopo̱e̱'eritere huakka'da ijmepu'ke'ika'po on'nigtiona'pakika'ne. 2 Opudomey nogi̱ti nogi̱ti Diostaj yan'pakika'apet kenpa'ti huayahuaya di'da yan'maika'apet, Cristotaj huakka'da yanoknopo̱i̱ka'apet. Cristotaj moknopo̱e̱po Diostaj daka'da yanoknopoenka'apet. Kenpa'ti Cristotaj huaknopo̱e̱' Diosa o'i̱re̱ganhuahuika'uynig kendakon kanoknopo̱e̱'po, do'hua diga̱' on'tiona'pakika'ne. 3 Cristo Diosen aya'da o'nopo̱i̱ka'. Cristotaj daka' eknopo̱e̱'nayo 'urua'da e'ka' mo'nopo̱i̱ka'apone kenpa'ti huakka'nada mo'nopoenkika'apone. Cristo Diostere moknopoenka'apone. 4 Nog aratbuta 'urua'da e'manmadika'te engaña o̱gkahue'dik ya̱'neapet. Kenda opudomeytaj o'nona'ne. 5 Opudenbayo opudere ehue' e̱'e̱a̱da opudomeytaj huakka'da ijpaki. Opudomey Cristotaj daka' moknopo̱i̱ka'nok kenpa'ti oknopo̱e̱batikhue' mo'i̱ka'nok do'a durugda i̱ji̱kay.

6 Huairi Jesucristotaj konig huaboa'da moknopo̱e̱de'uynig kenpa'ti huaboa'da durugda mo'nopo'korea'de'uynig konigti daka' yanoknopo̱i̱ka'po yan'nigpe̱i̱ka'. 7 Konig hue̱ymey hua'ihuit sorokyo o̱'e̱po o'kerekpo o'meybia'po, teyda o̱'e̱po. Konigti kenpa'da Cristoen yan'pakika'po daka' yanoknopo̱i̱ka'po, nogi̱ti nogi̱ti yanoknopo̱i̱ka'. Cristotaj a'nenda monmadika'onhuahuika'uynigtaj nogi̱ti nogi̱ti yanoknopo̱i̱ka'po Diostaj dakiti ya̱'nonikati'.

Cristotaj oknopo̱e̱nok Cristotere Diosa mo'noeanhuahuika'ne.

8 Keyoj o'nona'ne. Opudomeyere nama'da huamanmadika'eri o̱'nepo engaña e̱gkata' on'pakpo konig aratbutada nama'da on'nopo̱i̱ka'nig opudomeytaj enmadikata' bo'tipakne. Daka' Cristotayo'da yanoknopo̱e̱po kenomeytanayo manigpe̱e̱hue' yanikati'. Konig adhuea'pane' o̱gkika'uyatenig kenpa'ti on'nopo̱i̱kuyatenig

nama'da monmadikapetnig manigpe̱e̱hue' yanikati'. Kenda Cristo o'manmadika'uyatenig ken konig onmadikahue' mo'e̱a̱pet.
9 Aya'tehuapa'da Dios o̱'e̱ konigti Cristodation o̱'e̱. 10 Opudomey
Cristotaj moknopo̱e̱po Diosen Noki̱re̱ga̱ mo'nopo'to̱e̱po, opudomeytaj
mo'noea'ika'ne. Cristo aya' huairien huairi o̱'e̱. Cristoa aya'tada
kuruderi huairitaj mata'mona'dik o'maika'. Aya'ada Cristotaj
nigpe̱ika'dik o̱'nika'. 11 Judío huabokerektaj on'si'dakoktegika'po.
Opudomeynayo Cristotayo'da moknopo̱e̱po Diosensi'po hueretda
mo'e̱ne. Konig bo'eretpakika'po dakhuea' e'kikameada onte'ti kikahue'
mo'e̱ne. 12 Kenpa'ti Jesucristo e'bueyde'te e̱gkubarakka'uytada Diosa
teyda o̱'e̱po o'noyhuada̱'uyate. Opudomey kenda moknopo̱e̱po
bautiza mogka'po konigti Cristoere e'kubarakka'nig Cristoere
Diosa mo'nopo'noea'uyne. 13 A'nen Diostaj o̱ki̱e̱hued mo'e̱po
dakhuea'da bo'kika'po Diostaj nigpe̱e̱hue' mo'i̱ka'uy. Huabokereksi'dak
okteghue' hua̱e̱'eri mo'e̱po Diosensi'po ehue' mo'u̱yne. Diostaj
oknopo̱e̱hue'da mo'u̱yne. Oynayo aya' dakhuea' bo'ka'uyatenigtaj
Diosa bokkahuea'depo Cristoere mo'noeanhuahuika'ne. 14 Diosen
hua'a Moisésa o'manigmadoya'uyate. Opudomey kenda nigpe̱e̱hue'ada
dakhuea' bo'kika'uyne. Moisésenba'taj nigpe̱e̱hue' hua̱e̱'eritaj castiga
magka'dik o̱'e̱. Oro'omeya̱ dakhuea' o'kika'nok Cristotaj hue̱ypa
cruzte mo'nigbeta'uyne siropia mo'nigbeta'uynok mo'bakkahuea'uyne.
15 Aratbuta en'tiahuaya'te Cristo cruzte o'bueydepo toto' huairitaj
okbiraepo o'teyhue'paka'uyatenok. Konige̱po oro'omey huaknopo̱e̱'eri
dakhuea' o̱gka' toto' huairia onte'ti huaahue'dik mo'e̱a̱pone.

Kenda Cristo kurudyo̱ o'pakika'nigtaj yan'pakpo ya̱g'kika'.

16 Oynayo Cristotaj moknopo̱e̱po "Ken aypo mo'bape'po pehue'dik
mo'e̱ne." Be'api' ena'nayo manigpe̱e̱hue' yanikati'. "Ken huamai'
mayhue'dik mo'ne." Be'api' ena'nayo manigpe̱e̱hue' yanikati'.
Huabayok judíoen Diostaj e'durugpak fiestate huahue' e̱e̱'nayo, huabo
puug judíoen Diostaj e'durugpak fiestate huahue' e̱e̱'nayo judíoen
Diostaj e'durugpak okmapi̱e̱'ahuaddik fiestate huahue' e̱e̱'nayo
"Hua'dik mo'ne." Be'api' e'na'nayo manigpe̱e̱hue' yanikati'. 17 Kenda
fiestate aypote huamai'takon judíoa on'mana'ika'po o̱gkika'uynig'a
Cristo cruzte e'bueyde'te onte'ti kikahue'dik mo'e̱ne. Cristoen
hueretda hua'a o̱'e̱nok Cristotayo'da yan'nigpe̱ikati'. 18 Hua'ikudate
yan'huadpo Diosen huata'moneritaj tiona'pakdik yanikati'. Sue'ada
nama'da huamanmadika'eria on'mana'nig'a tiahuayhueda̱da nama'da
on'nopo̱e̱po on'mana'nig'a. "Kenda o'nona'nig nigpe̱e̱hue' e̱e̱'nayo
nama'da boka'. Diosensi'po ehue' mo'e̱ne." Kenomeya̱ ena'nayo
pe̱e̱hue'dik yanikati'. Konig aratbut Diostaj oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eri o̱'nepo
nama'da on'nopo̱i̱ka'po. Huadakda i̱jje̱y, huadaknada ijkikay nama'da
on'nopo̱i̱ka'po. 19 Cristotaj daka' oknopo̱e̱hue' o̱'nika'. Cristo konig
huaknopo̱e̱'erien huanopo' o̱'e̱. Huaknopo̱e̱'eri konig Cristoen hua̱so̱'
o̱'ne. Huaknopo̱e̱'erinayo Cristotayo'da on'nigpe̱ika'. Nama'da huaa'eri
Cristotaj nigpe̱e̱hue' o̱'nika'. Oro'omey huaknopo̱e̱'eri konig Cristoen
hua̱so̱' o̱'e̱ne. Konig nogso̱'tida o̱'e̱po nogi̱ti nogi̱ti moknopo̱e̱a̱'ne Cristoa.
Nogi̱ti nogi̱ti o'nigpe̱ika'ne. Kenpa'ti konig nogso̱'tida konigti Cristotaj
moknopo̱e̱a̱'ne Diosa.
20 Cristoa oro'omeytaj mo'nigbuey'uyatenok opudomey
a'nopo'yareaya'po moknopo̱e̱depo konig Cristoere mo'bueydepo

konig oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eria nama'da on'nopo̱ika'nig onte'ti
nopo̱e̱hue' yanikati'. Konig oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eria nama'da
on'nopo̱e̱po on'mana'ika'nig manigpe̱e̱hue' yanika'. A'nopo'yareaya'po
kenda pe̱e̱hue'dik yane'. Konig oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eriomey nogen
e'manmadika' o̱gkika' kenda kahue' yanika'. 21 "In nejhue'
yanikati'." "Ken aypo pehue' yanikati'." "Kentaj huaba'api'
to̱e̱a̱hue' yanika'." Ken konig on'mana'ika'nig manigpe̱e̱hue'dik
yanikati'. 22 Nejhue'dik, pehue'dik, bapadhue'dik huabokerekayo'da
on'mana'ika'nig kenda on'mana'ika'nig ehue' o̱'e̱a̱po. 23 Kenda
on'manika'nig 'urua'da e'nopo̱e̱'o̱nig aratbuta nama'da on'nopo̱e̱po.
Aratbuta on'manigpe̱ika'po nama'da hua'ikudate onhuadpo Diosen
huata'moneritaj on'tiona'pakika'po, Diostaj on'tiona'pakika'po, sue'da
i̱jje̱y huairihue' i̱jje̱y nama'da on'nopo̱ika'po, kenpa'ti nama'da
Diosta' pai'da on'nopo'e̱po. Kenda o̱gkika'po huadakda o̱'e̱y aratbuta
nama'da on'nopo̱e̱po kenpa'da dakhuea' e'ka'ta' on'eretpakika'. Kenda
huabokereka nama'da on'mana'ika'nig kenpa'ti nama'da on'kika'nig'a
dakhuea' bo'kika'nigtaj batikhue'dik o̱'nika'.

3

1 Ken, Cristo e'bueytada kubarakya' Diosa o'noyhuada̱'po onte'ti
o'noea'uyate. Cristoere Diosa opudomeytaj mo'noea'uyne. Konig
Diosen 'urunanada huaknopo̱e̱'eri mo'noea'uyne. Konige̱po kenda
Cristo kurudya̱' o'pakika'nig mon'pakpo mogkika'. Cristo kurudyo̱
Diosere teynanada 'urunanada o̱'i̱ka'nok ke'nenyo'da moderetpakika'.
2 Kurudyo̱ Dios o'noika'po Cristoere o'noika'. Kenda Cristo o'paknig
konigti mon'pakika'. Konig Cristo o̱'e̱po o'kika'nig mon'nopo̱ika'.
Katepi' indariyo o̱'i̱ka'nig kenpa'ti katepi' aratbuta o̱gkika'nig
nopo̱ikahue' mo'nika'. 3 Cristo oro'omeytaj mo'nigbuey'uyate oro'omeya̱
o'nopo̱e̱depo konig aratbut kubarakya' katetapi' onte'ti dakhuea'
kahue' o̱'nenig, oro'omeya̱kon onte'ti dakhuea' kahue' mo'nika'.
Oy huaboa'da oknopo̱e̱po Cristoere Diosyo o'noika'ne. Diosa daka'
mo'nopo'to̱e̱nok Cristoere o'noeonhuahuika'apone. 4 Ken Cristo oro'en
huamanoeanhuahuika'eri o̱'e̱. Ke'na onte'ti kurudya̱' e'tiakte kenoka'
oro'omey huaknopo̱e̱'eri Cristoere 'urunanada o̱'eonhuahuika'apone.

A'nenda Cristotaj oknopo̱e̱hued mo'e̱po dakhuea'da bo'kikame'nig'a.
Oynayo Cristotaj moknopo̱e̱depo huadakda ya̱g'kika'. Diosenyo'da
ya̱g'kika'.

5 Katepi' dakhuea'da e'ka'ta' e'paknayo Jesucristotaj yoknopo̱e̱po
Cristoere do'huedso̱' o'bueyde, do'hued e'nopo̱e̱' o'bueyde, onte'ti
dakhuea' kahuea'dik i̱jje̱y, yan'nopo̱ikati'. Ken konig mo'nopo̱e̱po,
nogen hua̱to̱e̱'taj bakdejhue' yanika'. Huabokerek nogtaj nogtaj
ettone'taj bakdejhue' yanika'. Ettone' nogtaj nogtaj huabokerekta'
bakdejhue' yanikati'. Katepi' dakhuea'da konig oro'enso̱' o'pakika',
onte'ti pakhue' yanika' kenpa'ti kahue' yanika'. Kenpa'ti katetapi'
e'tamaeta' eretpakhue' yanikati'. Katetapi' e'eretpaknayo konig
e'ketka' diostaj e'pak o̱'e̱. Dakhue'da o̱'e̱. 6 Aratbut ken konig
dakhuea'da o̱gkika'po Diostaj nigpe̱e̱hue' o̱'nika'nok Diosa diga̱'nada
castiga o'magka'apo. 7 Kenda dakhuea'da o̱gkika'nig opudomeya̱
bo'kika'uynig'a konig Cristotaj oknopo̱e̱hued mo'e̱po bo'kika'uynig'a.
8 Oy Cristoere mo'noedepo aya' in konig onte'ti kahue' yanika':

Nogomeytaj bahuadiayhue' yanika'. Maboyhue' yanika'. Mahuj̱'i̱a̱hue' yanika'. Batidi'kehue' yanika'. Dakhuea'da bahuaa'pakhue' yanika'.
9 Huayahuaya da bahuaahue' yanika'. A'nenda Cristotaj oknopo̱e̱hued
mo'e̱po nama'da mo'nopo̱ika'po dakhuea'da bo'kika'uyate. Oynayo
Cristotaj moknopo̱e̱depo onte'ti konigti dakhuea' kikahue' mo'i̱ka'ne.
10 Oy konig huabonopo' mo'e̱depo konig Diosa o'nopo̱ika'nig huaboa'da
mo'nopo̱ika'po. Konig Diosa o'paknig nogi̱ti nogi̱ti bo'pakpo
mo'nopo̱ika'ne. Diosa aratbuttaj huamatimea'eri o̱'e̱nok nogi̱ti nogi̱ti
daka' moknopo̱e̱a̱pone. 11 Ken konig Cristoere o'noepo huaboa'da
o'nopo̱e̱po ken konig huaboa'da o'kikay, "Judío ehue' i̱jje̱y." Ahue'
o̱'e̱ne. "Judío i̱jje̱y." Ahue' o̱'e̱ne. "Do'huedsi'dak okteg'uy." Ahue'
o̱'e̱ne. "Do'huedsi'dak okteghue' o̱'u̱y." Ahue' o̱'e̱ne. "Nog aratbut i̱jje̱y."
Ahue' o̱'e̱ne. "Esoeri i̱jje̱y." Ahue' o̱'e̱ne. "Huanaba' i̱jje̱y." Ahue' o̱'e̱ne.
"Huanaba' ehue' i̱jje̱y." Ahue' o̱'e̱ne. "Kenyo'da Cristoen i̱jje̱y. Kenyo'da
Cristotaj ijpaki. Kenyo'da Cristotaj e'nigpe̱ika'ta' ijpaki." Kenda aya'ada
a'dik o̱'e̱ne.

12 Diosa opudomeytaj di' mo'e̱po mo'baktie'ea'uynok Diosenyo'da
mo'e̱ne. Konige̱po aya'tada yan'matinepahuika'po. Daknopo'da
huadaka'da yan'manigkika'. Donayo huairi ehue' i̱jje̱y, yan'nopo̱ika'.
Nogomeytaj daka' yan'manigpe̱ika'. Nogomeya̱ dakhuea' e̱gka'nayo
bahuadiayhue' yanika'. 13 Nogomeytaj dig mahuanopo̱e̱hue' yanika'.
Noga̱ dakhuea' e̱gka'nayo kentaj yan'bakkahuea'po huadiayhue'
yanika'. Konig Cristo Huairi oro'taj bokkahuea'uynig konigti
nogomeytaj yan'bakkahuea'ika'. 14 Huakka' di' yan'maika'. Huayahuaya
di' yan'maika'. Kenda Diosa huakka' o'pak. Di'nada e'maika'nayo konig
onpapayo' mo'i̱ka'po konigti Diostaj bo'pakika'po aya'da 'urunanada
bo'kika'apone. 15 Opudomeyennopo'taj Diosa kamanopo'noeye̱'. Kenda
Diosa o'pak. Aya'ada konigti yan'nopo̱ika'. Konigti yan'pakika'. Konigti
ya̱g'kikati'. Ken konig nogso̱'tida ka'ne'po Diosa mo'baktie'ea'uyne.
Kenpa'ti Diostaj dakiti ya̱'nonika'.

16 Aya'da Cristo o'manmadika'uyatenigtaj yan'nopo̱ika'po,
huanopoya'da yan'diktoi̱kati'. Kenda nogtaj nogtaj yan'manmadikika'.
Kenpa'ti Cristoen e'manmadika'taj yan'nigpe̱ika'. Nogomeyere
huayahuaya yan'manikati'. Diosen e'manmadika' 'urua'da yan'nopo̱e̱po
huayahuaya yan'mandikika'. Diostaj dakiti mona'po daknopo'da
Diostaj yan'batadi'kea'ika'. Huanopoya'da dakiti ya'nona'po
yan'batadi'kea'ikati'. Dios Jesucristoere 'urua'da mo'to̱ika'ne
yan'batadi'kika'. 17 Katepi' bo'kika'nig katia'pi' boa' kenda Huairi Jesús
o'pakika'nig yadika'po ya̱g'kika'. Jesústaj moknopo̱e̱po Diostaj dakitia'
yan'tiona'pakikati'.

Konig Cristoen huaknopo̱e̱'eria huayahuaya Cristotaj 'urua'da nigka'dik o̱'ne.

18 Ettone'a̱ Jesús Huairitaj eknopo̱e̱'nayo Huairi Jesúsen mo'e̱po, Jesús
o'pakika'nigda opuden hua̱to̱e̱'taj yan'nigpe̱ika'. 19 Huabokereka opu-
den hua̱to̱e̱'taj di'da yanika'. Hua̱to̱e̱'taj huadiayhue' yanika'. Kenpa'ti
huiyoka'da onahue' yanika'. 20 Apag Diosa o'paknok huasi'poa op-
udomeyen huaojtaj hua̱ye̱tere yan'manigpe̱ika'. Huaojtaj hua̱ye̱tere
e'nigpe̱ika'nayo Diosa durugda o̱'i̱ka'apo. 21 Huaoa huasi'potaj diga̱'da
barakhue' yanika'. Huasi'potaj diga̱'da e'bitbitnayo huasi'po pai'da

ya̱’neapetpi’. Onte’ti daka’ nigpe̱e̱hue’ ya̱’neapetpi’. 22 Opudomey hua-
naba’ mo’e̱po opuden huairitaj yan’nigpe̱ika’. Huairia e’tiahuayteyo’da
daka’ nigpe̱e̱hue’ yane’. Huairia e’tiahuayte kenpa’ti huairia tiahuayhue’
e̱e̱’tepi’ daka’ yan’nigpe̱ika’. ’Urunopo’da Diostaj daka’ yanoknopo̱e̱po
daka’ yan’nigpe̱ika’. 23 Katepi’ bo’kika’nig daka’ ya̱g’kika’. Jesústehuapa’
ijkay yan’nopo̱e̱po ’urua’nanada ya̱g’kika’. Huabokerektayo’da ij-
manigkay nopo̱e̱hue’ yanika’. 24 Cristo opuden Huairi o̱’e̱nok ken-
tayo’da yan’nigpe̱ika’. Diosen Huasi’poere mo’noeonhuahuika’apo.
Kenda mo’nopo̱e̱ne. 25 Be’api’ dakhuea’ e̱gka’nayo pai’da on’nopo’e̱a̱po.
Be’api’ huairi huanaba’pi’ dakhuea’ e̱gka’nayo Diosa castiga diga̱’da
ya’magka’apet.

4

1 Huairia huanaba’taj mo’mato̱ika’po daka’ yan’mato̱ika’. Dakhuapa
yan’bayokika’. Huairi mo’ta̱ika’nok okkahuehue’ yanika’.
2 Kirigayo̱’ yan’tiona’pakika’. Tayhue’ada daka’ yan’tiona’pakika’.
Dakiti Dios, yan’tiona’pakika’. 3 Kenpa’ti oro’taj motiona’pakika’.
Cristoen huadak hua’a a’nenda Diosa soatayo’ e’nopo̱e̱a̱da
manopo̱e̱a̱hue’ o̱’u̱yate. Oy Cristoen huadak hua’a oro’a
e’manbatia’pakta’ o’paki. Oroa kan’manbatia’pake’po Jesús Huairia
oro’taj bo’tihuapokike’po yan’tiona’pakika’. Cristoen huadak
hua’a ijmanbatia’pakikame’nok huabakuda̱’ jakyo megkuda̱me’ne.
Huabakuda̱’ jakyo i̱jje̱y. 4 Pabloa Cristoen huadak hua’a aratbuttaj
’urua’da kamanopo̱e̱a̱’ike’po do’taj men’tiona’pakikati’.
5 Daka’ yan’nopo̱ika’po ya̱g’kika’. Ken oknopo̱e̱hue’ hua̱e̱’eri
opudomeyere o̱’nika’po opudomeytaj bo’tiahuayika’nok daka’
yan’nopo̱e̱po ya̱g’kikati’. Nogomeytaj kirigayo̱’ yan’mantihuapokika’.
6 ’Urua’da yan’batia’pakika’. Nogomeytaj a’batihuapokya’po huadakda
yan’batia’pakika’. Daka’ yan’nopo̱e̱po dakteynopoada nogomeytaj daka’
yan’manbatia’pakatokika’.

Saludos on’manigdikta’mona’uyate.

7 Tíquico oro’omeyen huadi’da huama’buy o̱’e̱. Do’taj daka’
be’tihuapokika’uyne. Doere Jesús Huairitaj o’nigpe̱ika’uy. Do
konig o̱’e̱a̱’ montia’pakapone. 8 Konige̱po Tíquicotaj opudomeytaj
on’nigta’mona’ne. Konig o̱’e̱a̱’ do’taj be’huae’po kenpa’ti nogi̱ti nogi̱ti
Cristotaj kanoknopo̱e̱’po on’nigta’mona’ne. 9 Kenere Onésimoeretaj
on’nigta’mona’ne. Onésimo oro’omeyen huama’buytion o̱’e̱. Di’da
mo’ta̱e̱ne. Diostayo’da o’nigpe̱ika’. Opudomeyen aratbut o̱’e̱. Ke’na
Tíquicoere monbatia’pakapone. I̱yo̱da aya’da huaknopo̱e̱’eria o̱gkika’nig
kenda opudomeytaj monbatia’pakapone.
10 Aristarco doere huabakuda̱’ jakyo o̱’e̱po, opudomeytaj saludos
mo’nigdikta’mona’ne. Marcosakon saludos mo’nigdikta’mona’ne.
Marcos Bernabéen huama’buy o̱’e̱. Marcos huadaktion huaknopo̱e̱’eri
o̱’e̱nok kenpa’ti opudomeyte ehua’te daka’ yadeti’. 11 Kenpa’ti
Jesús Justoa saludos mo’nigdikta’mona’ne. Aristarco Marcosere
Jesús Justoere judío huaknopo̱e̱’eri o̱’ne. Kenomeyyo’da judío
huaknopo̱e̱’eri doerea on’manmadikika’po, “Yan’nopo’korea’po
Jesucristo Huairitaj yan’noknopo̱e̱po yan’nigpe̱ika’.” Doerea
on’mana’ika’nok do’taj on’durugpakanhuame’ne. 12 Epafras saludos
mo’nigdikta’mona’ne. Konig Cristoen huanaba’ Cristoenyo’da o’kika’po

opudomeyen aratbut o̱'e̱. Opudomeytaj huakka'da mo'tiona'pakika'ne.
Opudomey Diostaj daka' moknopo̱ika'po batikhue'da yanoknopo̱ika'.
Aya'da Diosa o'pak daka'da moknopo̱ika'po aya'da bo'kika'apo.
Kenda Epafrasa mo'tiona'pakika'ne. 13 Epafras opudomeytaj
mo'timepukepo diga̱'da mo'tiona'pakika'ne. Kenpa'ti Laodicea
huaknopo̱e̱'eritaj kenpa'ti Hierápolis huaknopo̱e̱'eritaj o'matimepukepo
o'manigtiona'pakika'. Kenda ijtiahuayika'po opudomeytaj o'nona'ne.
14 Lucas huamadakka'eri o̱'e̱. Di'da mo'e̱ne. Opudomeytaj saludos
mo'nigdikta'mona'ne. Demasakon saludos mo'nigdikta'mona'ne.
15 Laodicea huama'buytaj saludos ijmanigdikta'monay. Ninfastakon
saludos ijmanigdikta'monay. Kenpa'ti Cristoen huaknopo̱e̱'eri Ninfasen
jakyo o̱gkupopakika'nigtaj saludos ijmanigdikta'monay. 16 In beroba'
ijnigmadoya'dey opuda̱ yan'mona'pakdepo Laodicea huaknopo̱e̱'eritaj
yan'bata'mona'. Nogda beroba' Laodicea huaknopo̱e̱'eritaj
ijnigmadoya'po ijta'mona'mey e'mokye̱de'te yan'mona'pakti'.
17 "Huairi Jesús aya'da ona'uyate, Arquipo, 'uruda yanopo̱e̱po daka'
yakadhuahuika'." Kenda Arquipotaj ya'nonati'.
18 In saludo huadik on'nigta'mona'ne do'hued huaba'a
on'nigmadoya'ne. Huabakuda̱' jakyo i̱jjeonhuahuikay. Do'taj
okkahuehue' menika'. Dios opudomeytaj daka' mo'to̱ike', ken.

1 TESALONICENSES
Tesalónicaya' huaknopo̱e̱'eritaj Pabloa huakkuruda o'manigmadoya'uyate.

Tesalónicaya' Jesucristotaj huaknopo̱e̱'eri huakupopakika'eritaj Pabloa nogerea o'manigmadoya'uyate.

1 Huadi'da huama'buy huadi'da huidpo o'maene. Apag Diostaj Jesucristo Huairitaere moknopo̱e̱po. Tesalónica jakyo bokupopakika'. A'batadi'keaya'po bo'kupopakika'. Do Pabloa on'nigmadoya'ne. Doere Silvano kenpa'ti Timoteoere o̱'e̱y. Apag Diosa Jesucristo Huairierea daka' 'urua'da mo'tounhue', bo'tihuapokonhue' mo'nopo'noeyanhue'po ijtiona'paki.

Tesalónica jak huaknopo̱e̱'eriomey Jesucristotaj daka' o'noknopo̱e̱po 'urua'nanada o̱gkika'. Pabloa ona'ti o'matinopo̱e̱po Diostaj dakiti ona'uyate.

2-3 Jesucristotaj daka' moknopo̱e̱po nogomeytaj huadakda bokika'. Kenpa'ti Diostaj di' mo'e̱po nogomeytakon daka' mo'matihuapokika'ne. Kenpa'ti moknopo̱e̱po batikhue'da Jesucristo Huairi e'tiaktaj mon'maboika'. Kenda durugda on'tinopo̱e̱po Apag Diostaj "Tesalónica huaknopo̱e̱'eritaj dakiti Dios," kirigą̱yo̱' o'tiona'pakikay. 4 Diosa di'nanada mo'e̱ne. Ke'nensi'po huą̱e̱' mo'baktie'ea'uyne o'nopo̱e̱ne, egomey, pogomey. 5 A'nenda opudomeyere o̱'i̱ka'po Jesucristoen huadak hua'a o'nonbatia'pakonhuahuame'ne. Ijja'poda onbatia'pakhue' o̱'neme'ne. Diosen hua'a o'nonbatia'pakikame'ne. Kenda huadak hua'a buttida o̱'e̱ Diosen Noki̱re̱gą̱ mo'nopo̱e̱ą̱me'ne. Diostaj eknopo̱e̱' a'tihuapokya'po Diostaj o'nigpe̱i̱kay. Huadakda opudere o̱'i̱ka'mey opud kenda mo'nopo̱e̱t.

6 Jesucristoa Diostaj o'nigpe̱i̱ka'po pai'nanada o'nopo'e̱'uyate. Oro'akon Diostaj o'nigpe̱i̱ka'po pai'nanada o'nopo'i̱kay. Opud konigti Jesucristoen huadak hua'a durugnanada mo'pe̱e̱'uy. Diosen Noki̱re̱gą̱ mo'durugpaka'uyne. Moknopo̱i̱ka'nok pai'nanada mo'nopo'e̱'ika'. 7 Macedoniabayo Acayabayo aya'ada Jesucristotaj huaknopo̱e̱'eria kenda mo'tipe̱e̱depo opudomeyo̱nig Jesucristotaj eknopo̱e̱'ta' on'pakika'. 8 Huakka' aratbuttaj nogyon nogyon Jesucristoen huadak hua'a mo'manbatia'pakonhuame'ne. Macedonia huadaribayo huą̱e̱'eria Acaya huadaribayo huą̱e̱'eria nogbaya' nogbaya' huą̱e̱'eria huadak hua'a on'pe̱e̱depo kenpa'ti Diostaj daka' moknopo̱e̱ on'tipe̱e̱de. Konige̱po Diostaj moknopo̱e̱nok kenda nogyą̱' nogyą̱' batia'pakhue'dik o̱'e̱y. 9 Opud Tesalónica huaknopo̱e̱'eria Jesucristotaj daka' o'noknopo̱i̱ka'. Kenda nogyą̱' nogyą̱' bo'huaika'ne. "Tesalónica huaknopo̱e̱'eria Pablomeytaj durugteda on'baedpo on'manigpe̱e̱'uyate. Kenpa'ti on'nopo'korea'depo ke'nen e'ketka' diostaj on'maenondepo huaboa'da hueretda Diostaj o'noknopo̱i̱ka'." Kenda nogyą̱' nogyą̱' bo'huaika'ne. 10 Kenpa'ti Diosensi'po Jesústaj e'bueytada Diosa o'noyhuadą̱'uyate. Kenpa'ti Diosa ke'ponananada castiga o'magka'apo. Jesúsa oro'tanayo huaknopo̱e̱'eritaj daka' bo'tioka'apone. Ken Jesucristo

kurudya̱’ o’tiakapo. Jesucristotaj daka’ o’noknopo̱e̱po o’nonmabo’ika’. Kenda nogba nogbaya’ bo’huaika’ne.

2

Tesalónica aratbuttaj Diosen Jesucristoenere ’urua’da o’manmadika’uyate Pabloa.

1 A’nenda opudtaj ijmata̱’unhua’po Jesucristoen huadak hua’a
o’nonbatia’pakonhua’po daknopoada o’nonbatia’pakonhua’nok
mo’nopo’korea’po daka’ Jesucristotaj moknopo̱e̱’uy. Nama’da i̱jje̱po
ta̱’unhuahuahue’ o̱’ne’uy, kenda mo’nopo̱e̱t egomey. 2 A’nenda
Filipos huakka’ jakyo i̱jjeonhua’po Jesucristoen huadak hua’a
ijmanbatia’pakonhua’depo diga̱’ do’taj mentidi’kudhua’po kenpa’ti
dakhuea’ menogkadhua’uyne. A’ti o̱’nen jakyokon opudtaj ijtiakpo
huadak hua’a e’manbatia’pakte huakka’mona pakhue’ e̱’ne’tada
kenda nopo̱e̱hue’ada kenpa’ti me’pukhue’ada Diosa be’tihuapoknok
teynopo’da Jesucristoen huadak hua’a o’nonbatia’pakonhua’uyne.
Kenda mo’nopo̱e̱t. 3 Huadak hua’a nama’da manbatia’pakhue’
i̱jjunhua’po aratbuttaj nama’da huaknopo̱e̱’ nama’da e’mana’
manmadikahue’ i̱ji̱kay. Aratbuttaj buttida huaknopo̱e̱’ daknopo’da
buttida hua’a ijmanmadikikay. 4 Huadak hua’a Pablo daka’
o’manbatia’pakika’ Diosa o’nopo̱e̱nok “Aya’tada huadak hua’a
yamanbatia’pakika’,” Diosa mena’uyne. Konige̱po huadak hua’a
’uruda ijmanbatia’pakikay. “Huadakda o’manbatia’pakika’.” Kenpa’
aratbuta e’huaa’taj pakhue’ e̱’e̱a̱da “Huadakda o’manmadika’ika’,
do’huedyo’da o’kika’,” Diosayo’da e’huaa’ta’ ijpakpo. Diosa oro’en
e’nopo̱e̱’ o’nopo̱e̱’ika’. 5 Do’taj me’nonpe̱i̱ke’po “Huadakda mo’e̱ne,
huadakda bo’kika’,” kenda nama’da onahue’ o̱’nika’uyne. O̱’nen
huakupe a’bakaya’po nama’da onahue’ o̱’nika’uyne. 6 “Pablomey
huadakda o̱’e̱ne.” Yan’batia’pakonhua’. Oro’anayo onahue’ o̱’nika’uyne.
“Oro’ Cristoen huata’moneri o̱’e̱y. Oro’taj nigpe̱i̱ka’dik mo’e̱ne.” Kenda
ona’dik o̱’nenig’a onahue’ o̱’nika’uyne. 7 Daka’ on’to̱i̱ka’ne. Do’tayo’da
me’nigpe̱i̱ke’po i̱ghua’ onahue’ o̱’nika’ne. Konig hua̱ye̱ yo̱bedtaj di’
o̱’nika’ daka’ on’to̱i̱ka’, ken konigti opudtaj di’ o̱’nika’ne. 8 Huakka’ di’
o̱’nepo Jesucristoen huadak hua’a e’manmadikika’ta’ ijpakpo kenpa’ti
Jesucristotaj kanoknopo̱e̱’po kenpa’ti kan’nigpe̱i̱ke’po opudomeytaj
o’tihuapokta’ ijpakika’uy. 9 “Diosen hua’a o’nonmadikika’nig kente
huakupe men’yok.” E’mana’ta’ pakhue’ i̱jje̱po huadak hua’ayo’da
kenpa’da e’manmadikika’ta’ ijpakpo o’nonmadikika’ne. Huadak hua’a
o’nonmadikendepo do’hueddakon aypotehuapa’ diga̱’ ijbaa’ika’uy.
Huame’noe sikyoere diga̱’ ijbaa’ika’uy. Kenda mo’nopo̱e̱t.

10 Opud huaknopo̱e̱’eriere i̱ji̱ka’uy. Do’taj bo’tiahuayikame’ne
on’pe̱i̱kame’ne. Diostaj daka’ yoknopo̱i̱ka’uy, kenpa’ti huadakda
ijkika’uy kenda on’tinopo̱e̱ne kenpa’ti Diosa me’tinopo̱e̱ne. Dakhuea’
o’ka’uy be’api’ huaahue’dik me’nene. 11-12 Konig be’api’ huaoa
huasi’potaj daka’ o’manmadikika’ ken konig Diostaj daka’ yan’nigpe̱i̱ka’
daka’ o’nonmadikikame’ne opudtaj. Diosen mo’e̱ne. Konig Diosensi’po
mo’e̱ne. Diosere ’urunanada mo’noeonhuahuika’apone. Diosensi’po
ya̱’nepo huadak ya̱g’kika’. Kenda aya’tada o’nona’ika’ne.

13 Diosen hua’a o’nonbatia’pakonhua’uynig mo’nigpe̱e̱po
moknopo̱e̱’uyne. Konig huabokereken e’manmadika’ o̱’e̱ nopo̱e̱hue’ada

mo'pe̱e̱po, moknopo̱e̱'uyne. Diosen buttida e'manmadika' o̱'e̱
mo'nopo̱e̱po mo'nigpe̱e̱'uy. Konige̱po opud Tesalónica huaknopo̱e̱'eritaj
"dakiti Dios," yona'ikay. 14 Jesucristotaj moknopo̱ika'nok
onyoyo' hua̱e̱'eria bo'tierikonhuame'ne. Dakhuea'nanada
mogkadhuahuame'ne, egomey pogomey. Konigti Judea huadaribayo
judío huaknopo̱e̱'erien onyoyo' hua̱e̱'eria dakhuea' on'magka'ika'.
Judío huaknopo̱e̱'eritaj on'magka'ika'. 15 A'nennada judío aratbuten
adhuea'pane' Diosen huamanbatia'pakeritaj on'batiarakikame'te.
Kenpa'ti judíoa Jesús Huairitaj on'arakuyate. Do'takon dakhuea'
mogkika'po do'taj me'nen'uyne. Kenpa'da dakhuea' o̱gkika'po Diostaj
durugpakahue' o̱'nika'. Aratbuta huadak hua'a pe̱e̱hue'dik ka'nike'po
dakhuea'da on'kadhuahuika'. 16 Dios judío ehue'taj dakhuea' e'ka'
kamanopo'kore'po Jesucristoen huadak hua'a ijmanbatia'pakika'uy.
Judío aratbuta mo'manmadika'batika'uyne. Ken konig o̱gkika'nig'a
Diostaj nogi̱ti nogi̱ti dakhuea'da o̱gkika'. Oynayo Diosa diga̱'
o'bahuadiaydepo ke'ponanada castiga o'magka'apo.

Tesalónica jak huaknopo̱e̱'eritaj onte'ti e'bata'huadunhua'ta' o'pak Pabloa.

17 Opudtaj o'nokhua'depo nogyo̱da adteda o'noki̱ka'po opudtaj
huakka' ijnopo̱ikay. Kenpa'ti e'ta'huadunhua'ta' huakka' ijpakikamey.
18 Opudtaj a'bata'huadey e'nopo̱ika'tada huahue'dik o̱'i̱kamey.
Donayo nogok nogok a'bata'huadey e'nopo̱ika'tada toto' huairia
menokboe'ikame'ne. 19-20 A'timon Jesucristo Huairia onte'ti
bo'huatiakapone. E'huatiakde'te do'hua e'manmadika' Jesucristoen
daka' moknopounhua'po 'urua'da mo'nigpeunhua'nok Jesucristo
Huairia e'bahuahuayde'te durugnanada ijdurugpakapoy. Kenpa'ti
huadakda moknopounhua'nok kenpa'ti Jesucristo Huairitaj daka'
monigpe̱i̱ka'nok "dakiti Dios" yona'ika'apoy, egomey.

3

1 Konige̱po Atenas jakyo i̱ji̱ka'po opudomeytaj tipe̱e̱hued
i̱jje̱po "Tesalónica huaknopo̱e̱'eri monig yanoknopo̱e̱t monig
Diostaj yan'nigpe̱i̱ket," ijnopo̱e̱po, "I̱yo̱ Atenas jakyo Silvanoere
botta'yo'da a̱'i̱kaya'po. 2 Timoteotaj oro'en huama'buy opudtaj
a'manigta'monay'." Ijnopo̱e̱'uy. Diosa Timoteotaj oktie'ea'uy, huadak
hua'a kamanbatia'pakike'po kamanmadikike'po oktie'ea'uy. Doere
huadak hua'a daka' o'manbatia'pakika'uy. Opudomeytaj nogi̱ti
nogi̱ti eknopounhuahuika' kabatihuapoke'po on'nigta'mona'uyne.
Kenpa'ti nogi̱ti nogi̱ti e'nigpe̱i̱ka' kabatihuapoke'po on'nigta'mona'uyne
Timoteotaj. 3 Kenpa'ti aratbuta opudtaj en'tieriktada kenpa'ti dakhuea'
e̱gka'tada moknopo̱e̱po batikhue' ka'ne'po on'nigta'mona'uyne.
Jesucristo moknopo̱e̱nok aratbuta bo'tierekonhua'apone,
bo'tidi'kudhua'apone, dakhuea' mogkadhua'apone mo'nopo̱e̱t.
4 Kenpa'ti opudtaj on'ta'huadunhua'po, "Jesústaj oknopo̱e̱hue'
hua̱e̱'eria oro' huaknopo̱e̱'eritaj mo'batierikapone kenpa'ti
dakhuea' mogka'apone." Kenda o'nona'uyne. Kenda opudtaj
mogka'depo kenpa'ti oro'takon mogka'uy mo'nopo̱e̱t. 5 Konige̱po
"Menpa' opudtaj toto' huairia kenda yanoknopo̱e̱batik nama'da
ya'manetpi'. Kenpa'ti yanoknopo̱e̱batikdetpi'. Huadak hua'a
o'nonmadika'uynig'a." Ijnopo̱e̱po ijmepu'kuy. Kenpa' ijnopo̱e̱po

Timoteotaj on'nigta'mona'uyne. "Jesucristotaj monig moknopoika'. Monig monigpeika'." Yamanati'. Timoteotaj yona'uy, ken.
6 Oynayo Timoteo bo'ta'huadunhua'depo do'tekon o'kumejdeme'. Huadakda Diostaj o'noknopoika'te kenpa'ti huayahuaya di'da on'maika'te menbatia'pakato'me'ne. Oro'taj di'da moknopoika'po kenpa'ti e'tiakta' on'tipaknok konigti opudtaj e'tatiakta' o'paki. 7 Jesucristoen huadak hua'a ijmanmadikika'nok aratbuta menhuadi-ayika'ne kenpa'ti dakhuea' me'nogkika'ne. Opudomeynayo Jesucristotaj daka' moknopoika'tenok on'tipeedepo durugnanada o'nea'ne do'taj. 8 Oy opudomey Jesucristotaj oknopoebatikhue'da moknopoika'po daka' mo'nigpeika'po oro'omeya kenda o'nopoepo durugnanada o'noeonhuahuikay. 9 Kenpa'ti opuda daka' moknopoika'nok durugnanada o'epo dakiti Dios ona'ikay. 10 "Tesalónica huaknopoe'eritaj Jesucristoen nogiti nogiti kan'manmadike'po, nogiti nogiti eknopoe' nogiti nogiti e'nigpeika' kan'mantihuapoke'po mota'mona'." Sikyo huame'noeere Diostaj o'tiona'pakikay.
11 "Tesalónica huaknopoe'eriedbayo betohua', Apag Dios, Jesús Huairi. 12 Konig Tesalónica huaknopoe'eritaj oro'a di'nanada o'maikay. Konigti Tesalónica huaknopoe'eria huayahuaya di' e'maika' kenpa'ti aya'tada di' e'maika' yabatihuapokika', Jesús Huairi. 13 Kenpa'ti huaknopoika' yamanopo'teypaka', Dios. Kenpa'da huadaknada huamae', dakhuea' kahue' kan'maike'po Diosa yabatihuapokika'. Jesús Huairiere hua-knopoe'eriyo' en'tiakte 'uruda e'noknopoika'te, kenpa'da huadakda en'maika'te yabahuahuayti'." Kenpa' Diostaj o'tiona'pakikay.

4

Kenda Diosa o'pakika' nogiti nogiti yag'kikati'.

1 Oyedda, egomey pogomey, Jesús Huairia kenda o'paknok ighua'da ona'ne. Daka' men'peee' do'taj. Diostaj a'durugpakaya'po monig kika'dik o'ey a'nenda o'nonmadika'uyne. Kenda nogiti nogiti yag'kikati'.
2 Jesús Huairia kenda o'paknok kika'dik mo'ene o'nona'uyne. Kenda o'nona'uynig mo'nopoet. 3 Huadakda yanika'. Diosenyo'da daka' yag'kika'. Kenda Diosa huakka' o'pak. Nog huabokerekere bakdejhue' yanika'. O'nen huatoe ehue'tada bakdejhue' yanika'. 4 Huatoe'taj daka' yan'matoika'. Konig Diosa o'pak daka'da yan'manika'. 5 Diostaj oknopoehue' huaee'eria on'toepakpo daka' matoehue' o'nepo huatoeda o'deretpakpo kenpa'da on'bakdejika'. Kenomey ogkika' konigti kahue' yanika'. 6 Dakhuea' kahue' yane'. Huaknopoe'eri huama'buyen huatoe'taj bakdejhue' yane'. Kenpa' huaka'eritaj Jesús Huairia castiga o'magka'apo. Kenpa' daka' a'nenda o'nona'uyne. 7 Huadaknanada kagkike'po kenpa'ti Diostayo'da kan'durugpakike'po Diosa bo'baea'uyne. Dakhuea' kagke'po Diosa baehue' mo'uyne. 8 Be'api' oro'taj e'peeta' pakhue' eee'nayo Diostaj peehue' o'ne. Diosen Nokireega mo'nopo'toene. Oro'omey Diostayo'da o'nigpeikay.
9 Kenda Diosa mon'madika'uynok huayahuaya di' yan'maika'. Nogiti do'akon ahue' o'nene egomey. 10 Huabada nogyon nogyon Macedonia huadaribayo huaknopoe'eri huama'buytaj di' mo'maika'. Nogiti nogiti di'nada yan'maika', o'nona'ne. 11 Huakka' bo'pakpo daka' yanika'. Nog-taj dakhue'da bahuaahue' yanika'po o'nenda yag'kika'. Kenda a'nenda

o'nona'uyne. 12 Ken konig bo'kika'nok oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eria daka' mo-
knokotdepo mana'dik mo'e̱ne. Konig aya'da e'toeonigti e̱'dik mo'e̱a̱pone.
Kusitokhue'dik mo'e̱a̱pone.

Jesucristo o'tiakpo huaknopo̱e̱'eritaj o'batobehuikapo.

13 Oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eri on'bueydepo onte'ti noyhuadhue'
o̱'neaponok kenomeyen huabeta diga̱'da on'tabahuikika'.
Huaknopo̱e̱'eria ekbueyde'te suhue' ehue'dik o̱'e̱ne kenpa'ti oro'nayo
huikhue'dik o̱'e̱ne, egomey. Huaknopo̱e̱'erinayo noyhuaddik o̱'neapo.
Kenda e'manopo̱e̱a̱'ta' o'paki. 14 Jesús o'buey'uyate. E'bueyada
o'noyhuaduyate o'nopo̱e̱ne. Kenpa'ti aya' huaknopo̱e̱'eri e'buey'uytaj
Jesús kenoka' e'tiakte Diosa o'manoyhuada̱'apo. Jesúsere kurudyo̱
o'batobehuikapo o'nopo̱e̱ne.
15 Kenda Jesús Huairia mo'nopo̱e̱a̱'uynig kenda o'nonmadika'apone.
Jesús Huairi e'huatiakte Jesúsen huaknopo̱e̱'eri on'mabueyde'uy
ke'na noyhuadhued oro'omeytaj huakkuru tohuahue'dik mo'e̱a̱pone.
Onokteteyo' bo'tohua'apone e'buey'uytaere huanoe'eriere
mo'batobehuikapone. 16 Ken kurudya̱' Jesús Huairi o'huarakapo.
'Utta'da o'okoypo o'huarakapo. Konig Diosen huata'moneri huairi
'utta'da o'okoyapo, Diosen huatoka' trompeta 'utta'nada ea'te Jesús
Huairi o'huarakapo. Huaknopo̱e̱'eri e'buey'uytaj huakkuruda
o'manoyhuadapo. 17 Kenta' oro'omey bueyhued hua̱e̱'eritaj
kenomeyere kurudyo̱ e'si̱hui̱'yo̱ Diosa bo'tobehuikapone. Kurudyo̱
onokteyo' Jesús Huairitaj o'huahuayapone. Jesús Huairiere kenpa'da
o'manoeonhuahuika'apone. 18 Konige̱po kenda mon'batia'pakika'po
huayahuaya mon'madurugpakika', ken.

5

1 Keniga huabayok Jesús Huairi o'tiakapo kenpa'ti kenoka' Jesús Huairi
o'tiakapo nigmadoyahue'dik o̱'nene, egomey. 2 Castiga a'magkaya'po
Jesús Huairi o'tiakapo. Kenme'noete kenoka' onmabohue' e̱e̱'te i̱dapi'
o'tiakapo. Konig sikyopi' nopo̱e̱hue' e̱e̱'te huabereeri on'tiakika'. Ken
konig nopo̱e̱hue' e̱e̱'te Jesús Huairi i̱da o'tiakapo. Castiga a'magkaya'po
i̱da o'tiakapo. Kenda oyda mo'nopo̱e̱t. 3 "Daka'da o'maene. Be'api'
oro'taj o̱gkahue'dik mo'e̱a̱pone." Oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eria kenpa'
e'batia'pakte i̱dada Diosa castiga o'magka'apo. Konig ettone' bogdakhue'
o̱'nepo asi'popakya'po i̱dada diga̱' on'tiri'ika'. Ken konig i̱dada castiga
o'magka'apo. Be'api' monhue'dik o̱'neapo. 4-5 Opudnayo Diosen mo'e̱po
konig huakjeyyo mo'i̱ka'po huadakda bo'kika'. Huadak bo'kika'po
konig huame'noeteda mo'i̱ka'. Konig sikki̱re̱gyo̱ hua̱e̱'eri dakhuea'
o̱gkika' ken konig, dakhuea' kahue' yanika'. Konig huabereeria
aratbuttaj pai'da o'manopo'eanika', ken konig Jesús Huairi o'tiakpo
opudomeytaj pai'da nopo'eanhue' mo'e̱a̱pone, egomey. 6 Nogomey
sue'da on'nigpe̱e̱po Jesús Huairitaj onmabohue' o̱'nika'. Konig
kenomey o̱gka' kahue' yanet opud. Ya'nonmabo'ika'. Jesús Huairitaj
ya'nonmabo'ika'. Daka'da mo'nopo̱e̱po huadakda bo'kika'po Jesús
e'tiakte ya'nonmabo'ika'. 7 Sikyo on'batayika'. Kenpa'ti sikyokon
on'mamayika'. O'nokkudika'. 8 Oro'omeynayo Diosensi'po o̱'e̱po konig
huame'noete hua̱e̱'eri o̱'e̱po, huadakda o'kika'ne. Okkuda̱hue' mo'nepo
daka' mon'nopo̱i̱ka'. Toto' huairia oro'taj nama'da ena'ta' bo'tipakika'ne.
Kentaj mo'noktioka'. Sorotataj hua̱so̱'taj on'tioka'ika'. Huakutaj

on'tioka'ika'. Ken konig daka' Diostaj mo'noknopoika'po kenpa'ti di' huayahuaya mon'maika'po mo'noktioka'ika'. Konig huakutaj e'tioka'nig a'eya'po Diosa mo'nopo'yare'po oknopoikay. 9 Diosa castiga e'magka'ta' pakhue' o'epo e'manopo'yarea'ta' o'pakika'. Oro'omeytaj a'manopo'yareaya'po oro'en Jesucristo Huairia mo'nigbuey'uyate. 10 Jesucristoa a'manoeanhuahuikaya'po mo'nigbuey'uyne. Jesús e'tiakapotada oro' e'buey'uynayopi' e'noenayopi' konigti Jesúsere o'manoeonhuahuika'apone. 11 Konigepo huayahuaya daka' yan'batiakpakika'. 'Uruda yanoknopoe'. Daka' yan'nigpeika'. Huayahuaya yan'batia'pakika'. Konig oy Diosen daka' bo'kika' konigti nogiti nogiti daka' yag'kikati'.

Pabloa huaknopoe'eritaj o'maboroay.

12-13 Opuden huaknopoe'eri huairi o'nepo Jesucristoen mo'manmadikika'ne kenpa'ti Diostaj daka' yan'nigpeika' mona'ika'ne. Kenomeytaj daka' yan'matinopoika'po, yan'manigpeika'po, kenpa'ti di' yan'maika'. Kenda ijpakpo konig ighua'da o'nona'ne, egomey pogomey. Kenpa'ti huayahuaya bahuadiayikahue' yanikati'.

14 Huakka'ahuiti baahue' o'nika'. "Yan'baa'." Yan'manika'. Nogomeypi' nopo'durugpakhue' o'nika'. "Yan'nopo'korea'po yan'nopo'durugpak." Yan'manati'. Nogomeypi' sue'da on'nigpeika'. "Nogiti nogiti yan'noknopoepo yan'nigpeika'." Yan'manikati'. Aya'tada bahuadiayhue'da ya'neonhuahuika'. 15 Be'api' dakhuea' egka'nayo kenpa'ti ogkahue' yane'. Huayahuaya 'urunanada yan'matoika'. Aya'tada huadakda yanika'. 16 Diostaj daka' yanoknopoika'po yan'durugpakikati'. 17 Kenpa'da yan'tiona'pakonhuahuikati' Diostaj. 18 Ke'poda e'eadapi' dakhue'da e'eadapi' huadakda e'eadapi' kenpa'da Diostaj dakiti ya'nona'ika'. Jesucristoen huaknopoe'eri mo'enok kenpa'ti Dios o'paknok dakiti yan'tiona'pakikati'.

19 Diosen Nokireega opudtaj mon'madikika'ne mo'nopo'toika'ne kenpa'ti bo'tihuapokika'ne. Diosen Nokireega kenda egkika'te "keje'" ahue' yane'. Diosen Nokiregtaj "keje'" ahue'dik yane'. 20 Huamanmadika'eritaj Diosa daka' o'manopoea'nok kenomeytaj yan'manigpeika'. 21 Sue'ada huamanmadika'eri buttida on'nopoepo buttida hua'a on'manmadikika'. Nogomeynayo nama'da on'manmadika'. Daka' yan'maknopoepo, menpa' buttida onda', nama'dapi' e'manmadika' o'e, daka' yan'maknopoepo buttida huadik en'manmadika'nayo daka' yan'maknopoepo yan'manigpeika'. 22 Dakhuea' e'ka' yan'maenonpo onte'ti dakhue' e'ka'ta' pakhue' yanikati'.

23 Diosa 'urunopoa'da mo'manopo'eanhue', huadak e'nopoika' bo'tihuapokonhue', dakhuea' e'nopoika'te bo'tihuapokonhue', Diostaj huadak huakika' mo'tihuapokonhue'. Jesucristo onte'ti e'tiakde'te opuda'da huadakda kagkike'po kan'nopoike'po kenpa' on'tiona'pakika'ne. 24 Diosa boktie'ea'uyne. Da onahue' moika'ne. Aya'tada huadak e'kika' bo'tihuapokika'apone.

Ta'pota' e'tiona'pak o'manigdikta'mona'.

25 Oro'takon motiona'pakika' egomey.

26 Huama'buytaj keyoda yan'manigdikta'mona'.

27 In beroba' o'nigmadoya'nig aya' huama'buytaj yan'manati'. Jesús
Huairierea doereada o'nona'ne.
28 Jesucristo Huairia di' yamaika'. Kenpa'ti yamatinepahui'ika', opu-
domeytaj ijmationapakikay, ken.

2 TESALONICENSES
Tesalónica huaknopo̱e̱'eritaj Pabloa bottaa' o'manigmadoya'uyate.

Tesalónicaya' Jesucristotaj huaknopo̱e̱'eri huakupopakika'eritaj Pabloa nogerea o'manigmadoya'uyate.

1 Tesalónica hua̱e̱'eri huama'buey huidpoere huadi'da on'ta̱e̱ne. Jesucristo Huairitaj kenpa'ti Apag Diostaj huaknopo̱e̱'eri mo'e̱po bo'kupopakika'. Do Pabloa on'nigmadoya'ne. Do Silvano Timoteomeya̱ on'nigmadoya'ne. 2 Oro'omeyen Apag Dios Jesucristo Huairierea 'urua'da motounhuahuike' bo'tihuapokonhuahuike' mo'manopo'noeyike' opudomeytaj.

Jesucristo e'tiakte Diosa castiga o'magka'apo. Dakhuea' huaka'eritaj castiga o'magka'apo.

3 Nogi̱ti nogi̱ti Diostaj 'urunanada moknopo̱e̱nok kenpa'ti huayahuaya nogi̱ti nogi̱ti di' mo'maika'nok opudomeytaj on'tinopo̱e̱po dakiti, Dios o'tiona'pakikay. Kenpa' ea' huadakda o̱'e̱nok, egomey pogomey. 4 Oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eria bo'tierikika'ne. Dakhuea' mogkika'ne. Pai'da e'nopo'unhuada Jesucristotaj oknopo̱e̱batikhue' mo'unhua'po daka' moknopounhuahuika'nok kenda durugteda Jesucristoen huaknopo̱e̱'eritaj nogyo̱ nogyo̱ e̱gkupopakika'te o'manbatia'pakonhua'po daka' o'noknopounhuahuika' oro'ada o'manbatia'pakonhuay. 5 Konige̱po kenoka' opudtaj diga̱' mo'huanopo̱e̱po kenpa'ti diga̱' mogka'nig'a opuda̱ daka' moknopo̱e̱ batikhue'da moknopoeonhuahuika'nok Diosa opudtaj daka' me'noknopo̱i̱ka'ne. Buttida Diosa o'batia'pakapo. Jesucristo kurudya̱' e'tiakte, "Konige̱po opud daka' moknopo̱i̱ka'nok opudtaj diga̱' mogkika'ne. Do'huedsi'po mo'e̱ne." Diosa mona'apone.

6 Opudtaj pai'da huamanopo'e̱a̱'eritaj Diosa daka' o'matinopo̱e̱po kenomaytataj pai'nanada o'manopo'e̱a̱'apo. 7 Nogok Jesús Huairi kurudya̱' e'tiakte castiga a'magkaya'po e'tiakte oro'omey pai'da huanopo'unhuahuika'eritaj durugda mo'manopo'tounhuahua'apone, Diosere durugda monopo'unhuahuika'apone. Jesús Huairi Diosya' kurudya̱' o'huarakpo e'bakpaknopoya' teyda Diosen huata'moneriere o'huarakapo. 8 Diostaj oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eritaj kenpa'ti Jesucristoen huadak hua'ataj nigpe̱e̱hue' hua̱e̱'eritaj Jesucristoa o'tiakdepo castiga o'magka'apo. 9 Jesús Huairia castiga o'magkadhuahuika'apo. Jesús Huairi jeynananada kenpa'ti teynanada o̱'i̱ka'po kenpa'nada ke̱yo̱da Diosa o'maenapo. 10 Jesús Huairi e'tiakte aya'ada huaknopo̱e̱'eria opudomeyere on'me'puke'po 'urua'nanada o̱'e̱ aya'ada konigti o'huaa'apone. Jesucristoen huadak hua'a opudomeya̱ oro'taj mo'pe̱e̱'uynok Jesucristo e'tiakte kenere mo'unhuahuika'apone.

11 Opudomeytaj o'nigtiona'pakika'po ke'nen 'urusi'ponig e'mae' opudtaj mo'bayahue', opudtaj mo'madurugpake', huadak e'kika' bo'paknok bo'tihuapokike', teyda o̱'e̱po bo'tihuapokike' kenpa'ti huaknopo̱i̱ka' huanigpe̱i̱ka' teyda bo'tihuapokike', kenpa' o'nigtiona'pakika'ne. 12 Kenpa' o'nigtiona'pakika'nok 'urunanada bo'kika', daka' moknopo̱i̱ka', kenda nogomeya̱ bo'tiahuayika'po

Jesús Huairi ’urunanada o̱’e̱ o’noknopo̱e̱po on’batia’pakika’apo. Opudomeykon Jesús Huairien mo’e̱nok huadakda o̱’nika’ aya’ada moknopo̱e̱a̱po. Diosere Jesucristo Huairiere di’ mo’maepo mo’matinepahui’po ’urunanada monigkika’apone.

2

Dakhuea’da huaka’eri huairi o̱’e̱a̱po.

1 Oro’en Huairi Jesucristo o’tiakapo. Kenere o’kupopakapoy. Jesúsere Diosa oro’taj bo’kupopaka’apone. Kenda e’batia’pakta’ o’paki, egomey pogomey. 2 Sue’ada nama’da on’batia’pakpo nama’da mo’nigmadoya’po, do’a Pabloa on’nigmadoya’ne nama’da on’batia’pakapo. Jesucristo Huairi onte’ti o’tiakdeme’ nama’da on’batia’pakapo. Jesucristo Huairi onte’ti o’tiakdeme’ e’pe̱e̱’ada i̱da me’pu’kudhue’ yane’. 3 “Jesucristo Huairi o’tiakdeme’.” Nama’da mona’apone. Kenda manpe̱e̱hue’ yane’. Nogok Jesús Huairi o’tiakapo. Tiakhued e̱e̱’ted huakkuru aratbut Diostaj on’huadiayapo kenpa’ti huabokerek dakhuea’da huaka’eri huairi o̱’e̱a̱po. Kentaj Diosa castiga o̱gkadhuahuika’apo. 4 Ke’na dakhuea’ huaka’eria Diostaj diga̱’ o’huadiayapo. Dios e’ketka’takon o’bahuadiayapo. Donayo huadaknada i̱jje̱y o’batia’pakapo. Diosen jakyo o’huadpo “Dios i̱jje̱y,” “Do’taj men’nigpe̱i̱ka’,” nama’da oa’ika’apo.

5 Kenda opudomeyere i̱jje̱poed o’nonbatia’pakuyne. Menpa’ bokkahuepi’. 6 Oy nogtiada o’paknok dakhuea’ huaka’eri huairi tiakhueddik o̱’e̱. Nogok o’paknok tiakdik o̱’e̱a̱po. Kenda mo’nopo̱e̱t. 7 Konig i̱re̱gi̱re̱g dakhuea’ o’ka’depo oy dakhuea’ huaka’eritaj Diosa o’to̱e̱po a’ti nogok o’enonapo. 8-11 Kenoka’ dakhuea’ huaka’eri huairi o’tiakapo. Toto’ huairia o’tihuapoknok teyda o̱’e̱po o’tiakapo. Nama’de a’maknopo̱e̱a̱ya’po ’urua’nanada o’kika’apo. Konig tiahuayhue’ o̱’nunhuahuika’ kenda o’ka’apo. Nama’da o’mana’apo. Oknopo̱e̱hue’ hua̱e̱’eritaj kenpa’da huabueyeritaj dakhuea’da o’nopo̱e̱po nama’da o’manopo̱e̱a̱’apo. Kenpa’da on’mabueyapo a’nopo’yareaya’po Jesucristoen buttida hua’a pakhue’ o̱’nenok. Konige̱po “Nama’da kanoknopo̱e̱’,” Diosa oa’. Kenpa’ti ke’na dakhuea’ huaka’eritaj Jesús Huairia o’tipojpo o’arakapo. Kenpa’ti Jesús Huairi ’urunanada jeynanada o’tiakpo dakhuea’ huaka’eritaj kenpa’da o’batikanapo. 12 Ken konig o’ka’po aya’ buttida hua’a oknopo̱e̱hue’ hua̱e̱’eritaj aya’ dakhuea’ e’ka’ huapakeritaj kenpa’da castiga o’magka’apo.

Tesalónica huaknopo̱e̱’eritaj a’manopo’yareaya’po Diosa o’baktie’ea’uyate.

13 Diosa a’manopo’yareaya’po huakkuruednanada mo’bae’ea’uyatenok “Dakiti Dios” tiona’pakika’dik o̱’e̱ne, egomey pogomey. Jesús Huairied huadi’ mo’e̱ne. Diosen Noki̱re̱ga̱ mo’nopo’to̱e̱po ’urunopoa’da mogkika’ne kenpa’ti Jesucristoen buttida hua’a moknopo̱e̱nok Diosa mo’nopo’yarea’ika’ne. 14 Diosa o’paknok Jesucristoen huadak hua’a o’nonmabatia’pakuynok moknopo̱e̱’uyne. Jesucristo Huairiere ’urunanada kan’manounhuahuike’po.

15 Opudtaj on’ta̱’unhua’po daka’ o’nonmadikadhuahua’po kenpa’ti huamanmadika’ beroba’te on’nigmadoyadhua’uyne. Kenda okbatikhue’da okkahuehue’ ya̱’nepo daka’ yanoknopounhuahuika’, egomey. 16 Oro’en Jesucristo Huairi kenpa’ti oro’en Apag Dios o’pakpo

oro'omeytaj di' mo'ẹpo mo'nopo'durugpakanhuahuika'apone kenpa'ti 'urua'nanada mogkadhuahuika'apone oro'taj mo'nopọẹạ'ne. 17 Ken Diosa 'uruda huanopọẹyo' mo'nopo'toeonhuahuike' kenpa'ti huadakda huamanbatia'pakika' huadak huakika' mon'tihuapokonhue', ken.

3

Oro'taj motiona'pakika'.

1 Kene'huạyạ' o'nona'pone egomey pogomey oro'taj yan'tiona'pakika'. Jesús Huairien e'manmadika' ijhuiti ehue' manbatia'pakdik ịjjẹạpoypi'. Nogyọ nogyọ manbatia'pakdik ịjjẹạpoy. Kenpa'ti konig opudomey daka' mo'pẹẹ'uy. Konigti huakka'ada kan'nigpẹẹ'po ken konig yan'tiona'pakika'. 2 Aya'da huaknopọẹ'eri ehue' ọ'nepo huakka'ahuiti dakhuea' huaka'eri oro'taj dakhuea' e'magka'ta' on'pakika'nigta daka' yabatioka' Diostaj motiona'pakikati'. 3 Jesucristo Huairia kenda ijka'apoy oa'po kenda o'kika'. Kentayo'da daka' oknopọịka'dik ọ'ẹne. Opudomeyạ daka' Diostaj huaknopọịka' daka' huanigpẹịka' bo'tihuapokapone. Kenpa'ti toto'en nama'da huanopọẹ'taj bo'tioka'ika'apone. 4 Kenpa'ti kenda o'noname'ne bo'kika' kenpa'ti bo'kadhuahuika'apo Jesucristo Huairitaj oknopọẹpo daka' o'tinopọẹy. 5 Diosa di' o'maika'. Diostaj nogịti di' huạịka' Jesús Huairia bo'tihuapokike'. Kenpa'ti konig Jesucristo pai'da e'nopo'ụyada batikhue'ada daka' o'nigpẹịka'. Konigti opudomeykon batikhue'ada daka' huaknopọịka' Jesucristo Huairia bo'tihuapokike'.

Aypo huabae' yan'baa'ika'.

6 Sue'ada huama'buy aypo huabae' e'baa'ta' pakhue' ọ'ne. Kenda o'nonmadika'uynig nigpẹịkahue' ọ'nika'. Kenomeytaj huata' yan'makịkati'. Jesucristo Huairi kenda o'paknok o'nona'ne, egomey. 7 Opudere ọ'ịka'po bakahue' huạẹ'eri ehue' ọ'ịka'ne. Aypo huabae' o'baa'ika'ne. Konigti kika'dik ọ'ẹne mo'nopọẹt. 8 Be'tapi' aypote huakupe o'bayokika'ne. Aypo katetehue' be'api' yokhue'dik mo'ẹnok sikyoeta' o'baa'ika'ne kenpa'ti huame'noe o'baa'ika'ne. Huakupe aypotehuapa' o'bae'ika'ne. 9 Jesucristoen huadak hua'a o'nonmadikanhua'po katetehue' aypo boyok ona'dik ọ'neay'uynig'a kenpa' onahue' ọ'nika'ne. Aypotehuapa' o'baa'ika'po opudạ on'tiahuaypo kenpa'ti e'baa'ta' bo'pakapet. 10 Opudere ẹ'huạẹ'oka' "be'api' baahue' ẹ'nika'nayo bapehue'dik ka'ne'," o'nona'uyne. 11 Opudere sue'ada sigpi' baahue' ọ'nika'po on'manmahuị'ịka' o'pẹẹy. 12 Baahue' huạẹ'eritaj ijmanay, "Soata'da aypote yan'baa'ika'." Oro'en Jesucristo Huairi kenda o'paknok o'nona'ne.

13 Nogomey sue'da huadak ẹgkika'nayo opudomeynayo 'urunanada yạg'kika', batikhue'da huadaknada yạg'kika', egomey pogomey. 14 In beroba' on'nigmadoya'ne be'api' e'nigpẹẹta' pakhue' ẹẹ'nayo kentaj daka' yanokịạ'. Kabire'po kentaj tiahuayahue'dik yanika'. 15 Takanig oknopọẹhue' yạ'nepo konig huama'buytaj enapa' "yanopo'korea'," daka' yan'manikati'.

Ta'pote kene'huạyạ' Pabloa o'mationa'pakuyate.

16 Jesucristo Huairi huamanopo'noeyạ'eri ọ'ẹpo opudomeytaj kamanopo'noeyike', menokapi' kamanopo'noeyike', opudere kạịke', on'tiona'pakika'ne.

17 Do Pablo i̱jje̱po ijdikta'mona'po do'hued huaba'a ijmadoya'po
konigti aya' beroba'te ijmadoya'ikay. 18 Oro'en Jesucristo huairi opu-
domey aya'tada daka' kamanigkike'po ijtiona'pakikay, ken.

1 TIMOTEO
Huakkuruda Pabloa Timoteotaj o'nigmadoya'uyate.

Pabloa Timoteotaj o'nigmadoya'uyate.

1-2 Do Pabloa o'nigmadoya'ne, huadi'da Timoteo. Diosa Jesucristoerea me'ta'mona'uyne. Huadak hua'a kamanbatia'pake'po me'ta'mona'uyne. Diosa oro'omeytaj o'manoeanhuahuika'. Jesucristotaj oro'omey ḕkpọ̄ḕ' o'nigīka'ne. Jesucristoen huata'mona'eri ī̱jjḕnok, Jesucristotaj iknopọ̄ḕdenok konig do'hued hueretda huaknopọ̄ḕ'eri huasi'po ọ̄'tạ̄ḕne, Timoteo. Oro'en Apag Dios Jesucristo Huairierea 'urunanada megkadhuahuike' metinepahuiodhue' menopo'noeyanhue'.

Nama'da en'manmadika'taj yan'batik yamana', Pabloa ona'uyate.

3-4 Macedonia huadaribayo huaboa'da akhua'deya'po nogīti daka' o'boroayonpo Efeso huakka' jakyo yạ̄ika'po. Efeso huaknopọ̄ḕ'eriere sue'da huakka'ahuiti nama'da on'manmadika'ika' kenpa'ti adhuea'pane'endik batikhue'ada on'batia'pakonhuahuika'. Kenda manmadikahue' yane', yamana'. Daka'da oname'ne. Adhuea'pane'endik e'batia'pakonhuahuika'nayo onpapayo' maboi'dik ọ̄'ḕne. Kenda ea'nayo Diostaj eknopọ̄ḕ' Diostaj e'nigpḕika' tihuapokhue'dik mo'ḕne. Akhua'deya'po o'boroayon'uyne.

5 Kenda o'boroayon'uynok ona'po 'urunopo'da kenpa'ti buttida mon'nopọ̄ika'po daka' Diostaj mo'noknopọ̄ika'po aratbuttaj di'nanada mon'maika'. 6 Huakkitihue' huamanmadika'eri huadakda e'mandika' nopoenkahue' ọ̄'nepo nama'da on'batia'pakika'po on'maboi'ika'. 7 Moisésen e'mana' e'manmadika'ta' e'pakada Moisésen e'mana' nopọ̄ḕhue'ada ọ̄'nepo kenomeyen e'manmadika'kon nopoenkahue'da ọ̄'nepo.

8 Ken Moisésen e'manmadika' huadakda ọ̄'ḕ o'nopọ̄ḕne. Oro'nayo dakhuea' o'kikay nopọ̄ḕ'dik ọ̄'ḕne. 9-10 Huanigpḕika'eritaj kenpa'ti huadak huakika'eritaj Moisésa manahue' ọ̄'ṵyate. Dakhuea' huaka'eritaj manigpḕḕhue' huaka'eritaj Diosa o'paknok Moisésa o'mana'uyate. Dakhuea' e'ka' kan'nokote'po kenpa'ti kan'nopo'kore'po o'mana'uyate. Diostaj pakhue' huạ̄ḕ'eritaj Diosen hua'a huanigpḕḕhue' huạ̄ḕ'eritaj dakhuea' huaka'eritaj Diostaj oknopọ̄ḕhue' huạ̄ḕ'eritaj Diostaj tiona'pakhue' huạ̄ḕ'eritaj huaojtaj huạ̄yḕtapi' huarakeritaj ī̱diaypo huabarakeritaj nogen huạ̄tọ̄ḕ huabakdejeritaj nog huabotbokereka' huabakdejeritaj huabakbereeritaj da huaa'eritaj buttida ijjay nama'da huaa'eritaj Diosa o'paknok Moisésa o'mana'uyate. Kenpa'ti nogomey huadak e'manmadika'taj nigpḕḕhue' ḕḕ'nayo kan'nopo'kore'po Moisésa o'mana'uyate. 11 Kenda Jesucristoen huadak hua'a daka' o'manmadika'ikay. Jesucristoen huadak hua'a kamanmadike'po Diosa huadak hua'a yamanmadika' mena'po me'ta'mona'uyne do'taj.

Jesucristoa di' ọ̄'ḕpo Pablotaj o'tinepahui'uynok konigḕpo dakiti Jesucristotaj ona'uyate.

12 Diostaj do'a daka' o'nigpḕika'apo Jesucristo Huairia meknopọ̄ḕnok huadak hua'a huamanbatia'pakonhuahuika' Jesucristoa bektie'ea'uyne

kenpa'ti teynanada kamanmadike'po be'tihuapokika'ne. Konigẹpo
"dakiti" yona'ikay. 13 A'nenda Jesucristoendiktaj ijtidike'ika'uy. Je-
sucristoen huaknopọẹ'eritaj dakhuea'nada ijmagkika'uy kenpa'ti ij-
batidike'ika'uy. Kenda e'kika'tada Diosa me'tinepahui'po dakhuea'
e'ka' bekkahuea'uyne. Diosensi'po Jesucristotaj oknopọẹhued i̱jjẹpo
kenpa'ti nopọẹhue' i̱jjẹpo dakhuea' ijkika'uynok Diosa bekkahuea'uyne.
14 Kenpa'ti oro'omeyen Huairia 'urua'nanada megka'nok Jesucristotaj
yoknopọẹpo di' o'maey.
15 Dakhuea' huaka'eritaj a'bakkahueaya'po a'manopo'yareaya'po
Jesucristo Diosya' kurudya̱' bo'huatiakuyate. Kenda buttida o'da'ika'.
Daka' oknopọẹ'dik ọ'ẹne. Nogomey sue'da dakhuea' ẹgkika'tada
donayo dakhuea'nanada ijkadhuahuika'uy. 16 Dakhuea'nanada
e'kika'tada Diosa di' me'ẹpo me'tinepahui'po me'nopo'korea'uyne.
Aratbuttaj diga̱'nanada o'matinepahui'udhuahuika'po Diosa. Kenda
kamanopoeanhuahuike'po bekkahuea'uyne. Do'taj dakhuea'nanada
huaka'eri ẹẹ'tada bekkahuea'uyne. Aratbut on'tipẹẹpo Diosere
noeonhuahuika'dik kanoknopọẹ'po Diosa menopo'yarea'uyne.
17 Konigẹpo "Dios Huairia aya'tada o'mananhuahuika', bueyhue' ọ'i̱ka',
kentaj tiahuayhue'dik ọ'ẹy, kenyo'da hueretda Dios ọ'ẹ, aya'nanada
o'nopọẹ, huadaknanada 'urua'nanada ọ'i̱ka'." Mon'batia'pakika'.
18 Konig do'huedsi'po ọ'ta̱ẹne, Timoteo. "Diosa be'tihuapokika'apone,
yaknopọi̱ka'po yanigpẹi̱ka'po Diosen hua'a yamanmadika',"
Diosen huamanbatia'pakeria mona'uyne. Okkahuehue' ya̱ẹ'.
Yanopuenka'po daka' yaknopọẹpo, 'urunopo'da yanopọẹpo huadakda
yakika'po, me'pukhue'da buttida hua'a yamanmadikika'. Nama'da
huamanmadika'eritaj "nama'da manmadikahue' yane'," yamana'.
Ona'ne, sion. 19 Huakka'ahuiti huadak ijkay nama'da e'nopọẹa̱da
dakhuea' ọgka'uy. Onte'ti Jesucristotaj oknopọẹhue' ọ'nepo nama'da
o'noknopọẹ'uy. 20 Himeneo Alejandroere huabokerek ọ'nepo ken
konig ọgka'uyate. Huadak ijkay e'nopọẹa̱da dakhuea' ọgka'uy. Diostaj
dakhuea' onahue'dik huaboa'da kanopọẹtpake'po castiga kamagke'po
toto' huairitaj ijbayok'uy.

2

Konig e'tiona'pak Pabloa o'manmadika'uyate.

1 Huakkuru huakka' ijpakpo ijmanay. Yan'mationa'pakika' ijmanay.
Aya' aratbuttaj "yamatinepahui'po," "yabatihuapokika', Dios"
"dakiti, Dios" mon'mationa'pakika'. 2 Gobierno huairia oro'omeytaj
huadiayhue' mo'ẹ'po, kenpa'ti oro'omey 'uruda a̱'ẹya̱'po, oro'omeya̱
a'manopo'noeyaya'po, Diosenyo'da a'kikaya'po, huadak a'kikaya'po,
gobierno huakhuairitaj mon'mationa'pakika' kenpa'ti aya' huairitada
mon'mationa'pakika'. 3 Ken konig e'mationa'pakika' huadakda ọ'ẹ.
Diosa kenda o'pak. Diosa oro'en huamanopo'yarea'eri ọ'ẹpo kenda
o'pak. 4 Aya'tada e'manopo'yarea'ta' o'pak kenpa'ti buttida hua'a
Jesucristotaj aya'da eknopọẹ'ta' bo'tipakika'ne. 5 Diosyo'da huadakda
ọ'i̱ka'. Jesucristo nogbokerektida ọ'ẹpo, huamanopo'noeya̱'eri ọ'ẹpo
ke'nayo'da Diostaj manopo'noeya'dik mo'ẹne. 6 Ken Jesucristo
huabokerek ọ'ẹpo aya'tada dakhuea' e'ka' a'bakkahueaya'po kenpa'ti
castiga e'ka'taj a'batiokaya'po o'pakpo mo'nigbuey'uyate. Kenoka'
Diosa o'pakdepo kenda moknopọẹa̱'uy. 7 Kenda a'manbatia'pakya'po

Diosa bektie'ea'uyne kenpa'ti me'ta'mona'uyne. Nog aratbutte Diosa me'ta'mona'uyne. Nog aratbut kanoknopo̱e̱'po Jesucristotaj buttida hua'a yamanmadika' mena'uyne. Jesucristotaj yoknopo̱e̱po buttida ijjay. Da ahue' i̱jje̱y.

8 Konige̱po meyo̱pi' aratbut o̱gkupopakpo Diostaj a'batadi'keaya'po o̱gkupopakpo huabokerek yan'tiona'pakika'. 'Urunopo'da konig dakhuea' kikahue' ya̱'nepo yan'tiona'pakika'. Kenpa'ti huadiayhue' ya̱'nepo, maboyhue' ya̱'nepo Diostaj yan'tiona'pakika', kenda ijpakpo ijjay. 9-10 Kenpa'ti ettone' huaknopo̱e̱'eriere e̱gkupopakya' daka' kanotike'po, sue'da huadak yudtaj kanotike'po. 'Uru yudtaj huabokereka me'nontiahuayye'po othue' ka'nike'. Diosen o̱'nenok huadaknanada kan'kike'po. 'Urua'nanada huakuhuij a̱'e̱ya̱'po ijhue'da kumore̱tkadhuahuikahue' ka'ne'. Kenpa'ti siro oro huaka' kenpa'ti sakbij huakka'tenanada e̱e̱'tada kenpa'ti yudtaj huakka'tenanada e̱e̱'tada othue' ka'nike'po ijjay. 11 O̱gkupopakpo ettone' soata' ka'ne'po huadak hua'ataj daka' kan'pe̱e̱'po huaknopo̱e̱'eri huairitaj kan'nigpe̱e̱'. 12 E̱gkupopakte ettone'a̱ huabokerektaj manmadikahue' ka'ne'. Konig huairia manahue' ka'ne'. Utaka' ka'ne'. Ijjay. 13 Konige̱po huakkuruda Adántaj o'ka'uyate Diosa. Ta'pota' Evataj o'ka'uyate. 14 Toto'a da ena'te Adán dakhuea' kahue' o̱'u̱yate. Toto'a da ena'te ettone'nayo o'nigpe̱e̱po dakhuea' o'ka'uyate. Diostaj nigpe̱e̱hue' o̱'e̱po dakhuea' o'ka'uyate. 15 Ettone' Diostaj o'noknopo̱e̱po onsi'popakpo Diosen durugda o̱'neonhuahuika'apo. Nogomeytaj di' o̱'nepo, Diosen daka' o̱gkika'po, daka' on'nopo̱e̱po daka' o̱gkika'po, Diostaj daka' o'noknoponhuahuika'po Diosere durugda o̱'neonhuahuika'apo.

3

Huaknopo̱e̱'eritaj huamato̱e̱'eri huairi konig e̱'dik o̱'ne.

1 Huaknopo̱e̱'eritaj huamato̱e̱'eri huairi e̱e̱'ta' e'paknayo be'api' huadak e̱'dik o̱'e̱. Huaknopo̱e̱'eritaj huamato̱e̱'eri huairi huadik o̱'ne obispo. Huaknopo̱e̱'eritaj huamato̱e̱'eri huairi 'urunanada o̱gkika' o'nopo̱e̱y. Kenda buttida o̱'e̱. 2 Konige̱po huaknopo̱e̱'eritaj huamato̱e̱'eri huairi huadakda e̱'dik o̱'ne. Huadak o̱'nenok huaknopo̱e̱'eria dakhuea' huaahue'dik o̱'nika'. Nogtida ettone' hua̱to̱e̱ to̱e̱'dik o̱'ne. Sue'da katetapi' huapakeri e̱'dik o̱'ne. Huakka' huamai'hue̱ mayhue'dik o̱'ne kenpa'ti katepi' o'ka'po daka' o'nopo̱e̱po kadhua'dik o̱'ne. 'Uruda kika'dik o̱'ne. Huadakda o̱'ne nogomeya̱ on'maknopo̱ika'. Huaknopo̱e̱'eritaj huamato̱e̱'eri huairi esoeri huaknopo̱e̱'eritaj batokudika'dik o̱'ne jakyo. Apagba' 'uruda manmadika'dik o̱'ne. 3 Huamai'hue̱ okkuda̱hue' i̱ka'dik o̱'ne. Huabatuktukeri ehue'dik o̱'ne. Huamanoeynoeyeri e̱'dik o̱'ne. Huakupe engaña e'magka'ta' eretpakhue'dik o̱'ne. Sonnopo'da e̱'dik o̱'ne. 4 Huaknopo̱e̱'eritaj huamato̱e̱'eri huairi ke'nen huabettaj ke'nen hua̱to̱e̱'taj huasi'poeretaj daka' mato̱ika'dik o̱'ne. Daka' manika'dik o̱'ne. Ke'nensi'poa daka' nigpe̱ika'dik o̱'nepo huaojtaj daka' oknopo̱e̱po onika'dik o̱'ne. 5 Huabokerekpi' hua̱to̱e̱'taj huasi'poeretaj daka' mato̱e̱hue'dik e̱e̱'nayo kenpa'ti huaknopo̱e̱'eritaj daka' mato̱e̱hue'dik ya̱'neapet. 6 Jesucristotaj huaboa'da eknopo̱e̱'nayo ke'na hueretda huaknopo̱e̱'eritaj huamato̱e̱'eri huairi ehue'dik o̱'ne. Konig a'nennanada toto' huiri nama'da o'nopo̱e̱'uyate. 'Urunanada

ɨjjɛy nama'da o'nopoɛ'uyate, konigɛpo Diosa castiga o'magka'po tototaj
o'maen'uyate. Kenpa'ti hueretda huaknopoɛ'eri huamatoɛ'eri huairi
huaboa'da eknopoɛada nama'da huadakda ɨjjɛy nopoɛ'dik o'neapo.
Dakhue'api' ka'dikpi' o'neapo. 7 Kenpa'ti huadakda o'kika' oknopoɛhue'
huaɛ'eria oknopoɛ'dik o'ne. Kenpa' oknopoɛhue' ɛɛ'nayo huairitaj
dakhuea' hua'adik o'ne. Kenpa'ti toto' huairia engañа ka'dik o'maeapo.

Huaknopoɛ'erien huatihuapokeri huairi konig ɛ'dik o'ne.

8 Jesucristotaj huaknopoɛ'erien huatihuapokeri huairi, diáconos
o'nepo 'uruda kika'dik o'ne. 'Uruda daka' nopoɨka'dik o'ne. Nogpa'
nogpa' huaa'eri ehue'dik o'ne. Huakka' huamai'huɛ mayhue' o'nika'.
Huakupe engañа e'magka' eretpakhue'dik o'ne. 9 Jesucristotaj buttida
hua'a Diosa mo'nopoɛa'uyne. Oro'a oknopoɛy huaknopoɛ'erien
huatihuapokeri huairikon daka' oknopoɛ'dik o'ne. 'Urunopo'ada
oknopoɛ'dik o'ne. 10 Diáconostaj oktie'ea'hued kenomeytaj daka'
yan'batiahuayonhua'po yan'matinopoɛpo huadakda ɛ'ne'nayo
huaknopoɛ'erien huatihuapokeri ka'ne'po. 11 Kenomeyen huatoɛkon
'uruda kika'dik o'ne. Ettone'en huanopo'a daka'da o'noknopoɛpo
kika'dik o'ne. Huamahuɨa'eri ehue'dik o'ne. Huamai'huɛ huapakeri
ehue'dik o'ne. Daka' huanopoɛ'eri ɛ'dik o'ne. Nama'da ahue'da
ke'nen hua'a kenda huakika'eri ɛ'dik o'ne. 12 Huaknopoɛ'erien
huatihuapokeri huairi nogtida ettone' huatoɛ toɛ'dik o'ne. Huatoɛ
huasi'poeretaj daka' matoɨka'dik o'ne. 13 Jesucristoen huaknopoɛ'erien
huatihuapokeri huairi 'uruda en'tihuapokika'nayo huadakda o'ne
aratbuta on'tinopoɛapo. Kenpa'ti nogɨti daka' on'nopoɛpo Jesucristoen
huadak hua'a on'manbatia'pakapo.

Buttida hua'a Diosa moknopoɛa'uyne 'urunanada o'ɛ.

14 Onte ɨda ijhuahua'apetdapi' Timoteo. In o'nigmadoya'nig
15 ijhue'tada e'huahua'nayopi' Jesucristotaj huaknopoɛ'eri huairi be'a
yaɛ'neapet huabaktie'ea' kenda a'nopoɛaya'po ontaj o'nigmadoya'ne.
Oro'omey Diosen aratbut o'ɛy. Ken Dios o'noeonhuahuika'po kenpa'ti
buttida hua'a daka' mo'tounhuahuike'. Kenpa'ti buttida hua'a'a daka'
bo'tioka'ika'ne. 16 Buttida Jesucristoen hua'a Diosa moknopoɛaɛ'uyne
'urua'nanada o'ɛ. A'nenda nopoɛhue' o'ɨka'uyne.

Kurudyaɛ' Dios o'si'poɛ'uyate aratbutensoɛ'nigda. Jesucristo kenpa'da
huadak o'ɨka'po kenyo'da buttida oa'ika'. Diosen Nokɨrɛgaɛ
mo'nopoɛaɛ'uyne. Diosen huata'moneria on'tiahuayika'po daka'
on'tihuapokonhuahuika'uyate. Jesucristoen huadak hua'a aya'
aratbuttaj aya' huadaribaya' on'manbatia'pakonhuahua'de.
Nogbaya' nogbaya' nogdari nogdaribaya' aratbut Jesucristotaj
o'noknopounhuahuika'de. Kurudyo onte'ti o'hua'uyate.

4

Nogok huaknopoɛ'eri hueretda eknopoɛ' o'noknopoɛbatikapo.
Nama'da eknopoɛ'kon on'pakapo.

1 Nogok Jesucristotaj hueretda eknopoɛ' huakka'ahuiti
o'noknopoɛdenig'a o'noknopoɛbatikapo. Onte'ti Jesucristotaj
oknopoɛhue' o'neapo. Da huaa'eri toto' nokɨrɛgtaj on'pɛɨka'apo.
Toto'en nama'da huamanmadika'eritaj on'nigpeonhuahuika'apo.
Diosen Nokɨrɛgaɛ kenda daka' mona'uyne. 2 Da huaa'ika'eri da

ijjaya' nopo̱e̱hue' o̱'e̱po nama'da on'manmadika'apo. Huakka'ahuiti
on'manigpeonhuahuika'apo. 3 "To̱e̱pakhue'dik yane'." Nama'da
on'mana'ika'. Kenpa'ti "nogda nogda o̱jpai' aypopi' bapehue' yanika'," on'mana'apo. Kenda nama'da on'mana'apo. Diosa ken o̱jpai' aypoere o'ka'uyatenok Jesucristotaj huaknopo̱e̱'eri buttida huaknopo̱e̱'eri o̱'nepo Diostaj dakiti o'nona'depo aypo o̱jpai'eritaj kan'bape'ike'. 4-5 Kena'po Diosa aya'tada o'ka'uyatenok aya'da huadakda o̱'e̱. "Huadak o̱'e̱." Diosa oa'uyate. Kenpa'ti dakiti Dios mon'tiona'pakdepo mon'bape'. Bapokhue' ehue'dik o̱'e̱ne.

Jesucristoen huamanmadika'eri daka' nopo̱ika'dik o̱'ne. Huadak oknopo̱ika'dik o̱'ne. Huadakda kika'dik o̱'ne.

6 Efeso jak huaknopo̱e̱'eri huama'buytaj kenda daka' yamanmadika'.
I'manmadika'po Jesucristoen 'uruda i'nigpe̱e̱po huadak hua'a
iknopo̱e̱po Diostaj nogi̱ti teynopo'da i̱'e̱a̱po. Kenpa'ti buttida
eknopo̱e̱' daka' iknopo̱e̱po Diostaj 'urunopo'da i̱'i̱ka'apo. 7 Sue'da
huamanmadika'eriomey nama'da on'manbatia'pakonhuahua'.
Konig judío adhuea'pane' on'manbatia'pakonhuahua'. Kenomeytaj
manigpe̱e̱hue' ya̱e̱'. Diostaj yamationa'pakika'. Diosenyo'da
yakikati'. 8 Hua̱so̱' a'teypakya'po e'kete'nayo sue'da huadak
mo'e̱a̱'ne. Diostaj o'nigpe̱i̱ka'po huadaknanada mo'e̱a̱'ne. Diostaj
o'nigpe̱i̱ka'nok oy Diosa bo'tihuapokne. Durugda o̱'i̱kay kenpa'ti
nogok Diosere durugnanada o'noeonhuahuika'apoy. 9 Kenda
buttida o̱'e̱. Aya'ada oknopo̱e̱'dik mo'e̱ne. 10 Konige̱po Diosen
diga̱'da o'kikay kenpa'ti oro'taj e'tidi'kudhua'te diayhue' o̱'e̱po daka'
o'nigi̱kay. Kena'po Dios huanoeonhuahuika'eri o̱'e̱ daka' oknopo̱e̱y.
Aya' hueretda huaknopo̱e̱'eritaj Diosa o'manopo'toeonhuahuika'po
o'nopo'noeanhuahuika'apo.

11 Kenda yamana'ika' kenpa'ti yamanmadikika'. 12 'Urudikyo'
yabatia'pakika'. Huaknopo̱e̱'eria ontaj bo'tiahuaypo konigti
huadakdikyo' batia'pakdik o̱'neapo. Huadakyo' yakika'. Ontaj
bo'tiahuaypo konigti huadakyo' kika'dik o̱'neapo. Diostaj aratbuttere di'
yamaika'. Ontaj bo'tiahuaypo konigti di' on'maeapo. Cristoen nokı̱re̱ga̱
'urunopo'da ya̱i̱ka' kenpa'ti daka' yaknopo̱i̱ka'. Ontaj bo'tiahuaypo
'urunopo'da o̱'nika'apo kenpa'ti daka' o'noknopo̱i̱ka'apo. Sue'da
huatone'mon e̱e̱'pi' ontaj nigpe̱e̱dik o̱'neapo. 13 A'ti ijhuahua'apoy.
Ontaj huatiakhued e̱e̱'te huaknopo̱e̱'eri e̱gkupopakte Apag Diosba'
yamanika', yamaboroay'ika', yamanmadikika'. 14 Diosen Nokı̱re̱ga̱
huaknopo̱e̱'eri huairitaj o'manopo̱e̱a̱'nok "Diosa be'tihuapokika'apone,
e'maboroay', e'manmadika', e'mato̱e̱' kenda be'tihuapokapone."
Huairia bo'tibata'te'po mona'uyne. Kenda okkahuehue' ya̱e̱po
mepu'kehue' i̱'e̱po daka' yamaboroay'ika'.

15 Kenda huairia mona'uyne kenda yanopo̱i̱ka'po daka' yakika'.
Nogi̱ti nogi̱ti 'uruda Diosen i'kika'nok aya'ada tiahuaydik me'ne'po.
16 Dakhuea'pi' ijkay huata' yatinopo̱i̱ka'. Menpa' nama'dapi'
ijmanmadikay huata'da yatinopo̱i̱kati'. Daka' yanopo̱e̱po 'urunanada
Diosen hua'a yamanmadikika'. Kenda e'kika'nayo Diosere durugda
i'noeonhuahuika'apo. Ontaj huanigpe̱i̱ka'erikon Diosere durugda
on'noeonhuahuika'apo.

5

Huaknopo̱e̱'eritaj monig magka'dik o̱'e̱ne.

1 Huaknopo̱e̱'eritone'taj i̱ghua' onahue' ya̱e̱po konig huadi' huaojtaj
enapa' daka' yamaboroay. Huabokerek sue'da huatone'mon hua̱e̱'eri
konig huama'buytaj enapa' 'uruda yamaboroay'ika'. 2 Ettone'tone'taj
konig o̱'nen hua̱ye̱taj enapa' daka' yamaboroay'ika'. Kenpa'ti
mune'yo̱taj konig huaidpotaj bokerekbohue' ya̱e̱po daka' yamaboroay.
3 Ayhuatone'en huabet ehue'da o̱'ta̱e̱'nok konig pai'da e̱e̱'o̱k
ayhuatone'taj katepi' kan'bayokike' huaknopo̱e̱'eria. 4 Bepi' ayhuaen
huasi'po e'kerekde' hua̱yo̱bupi' e'kerekde' e'tamaenayo huasi'po
hua̱yo̱bupi' huaojen hua̱ye̱ereen a'nen mo'nigbae'ika'uynig huakka'da
dehuea' o̱'ne. Huaojtone'taj hua̱ye̱tone'tapi' kan'tihuapokike' Diosa
kenda o'paknok kan'bayokike'. 5 Ken ayhua huabet to̱e̱hue'da
konig pai'da o̱'nepo Diosa be'tihuapokapone on'nopo̱e̱po, kenpa'ti
huame'noe sikyoere Diostaj on'tiona'pakika'. Kenomey hueretda
ayhua o̱'ne. Kenomeytaj huaknopo̱e̱'eria kan'batihuapokike'. 6 Nog
ayhuanayo hua̱'enda diga̱'da o'deretpakika', huakka'da o'deretpakika',
kenomeynayo konig nopo'noeyhue' o̱'ne. Hueretda ayhua ehue'
o̱'nenok batihuapokhue' ka'nike'. 7 Kenda huaknopo̱e̱'eritaj yamana'.
Ayhuaensi'poapi' huayayoapi' katepi' aypopi' yan'bayokika'. Yamana'.
E'bayokika'nayo be'api' dakhuea' bahuaahue'dik o̱'neapo. 8 Huabet
konig pai'da huapane'tone'pi' huamamatone'pi' kenpa'ti hua̱ye̱
ayhuapi' pai'da e̱'ta̱e̱tada be'api' daka' mato̱e̱hue' e̱e̱'nayo kennayo
dakhue'nanada o̱'e̱. Kenomey nama'da Diostaj o'noknopo̱e̱nig'a konig
oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eri nogi̱tinada dakhuea'nada o̱'ne.
9-10 ¿Huaknopo̱e̱'eria be' ayhuatataj aypo yudtapi' bayokika'dik
ya̱'ne? Pai'da ayhua huatone'nada konig sesenta nogi̱tipi' huabayok
e̱e̱'nayo, nogtida hua̱to̱e̱ e'to̱e̱'uynayo, "huadakda o'kika'," aratbuta
en'batia'paknayo, ke'nensi'potaj daka' e'mato̱e̱'ika'uynayo, esoeri
huaknopo̱e̱'eritaj jakyo e'batokudika'nayo, pai'da huaknopo̱e̱'eritaj
e'tihuapokika'nayo, dakhue'taj e'matinoikame'nayo, kenpa'ti katepi'
nogda nogda huadak e'kikame'nayo kenomey ayhuataj aypo yudtapi'
huaknopo̱e̱'eria kan'bayokike'.
11 Ayhua sesenta huabayok ehued e̱e̱'taj aypopi' katetapi' bayokhue'
kan'maike' huaknopo̱e̱'eria. "Onte'ti to̱e̱pakhue' i̱jje̱po Jesucristotayo'da
ijnigpe̱i̱ka'apoy," ea'ada huabokerektaj e'mune'bo' o̱'nepo Cristotaj
o'nendepo onte'ti e'to̱e̱pakta' yan'pakapetpi'. 12 Ke'nada on'dikjenonpo
dakhuea'da o̱gka'. Aya'ada on'tipe̱e̱a̱po dakhuea'da o'ka', bahuaa'dik
o̱'neapo. 13 Kenpa'ti kenomey ayhuataj e'bayokika'nayo katepi'
kahue'dikda o̱'neapo. Nog jak nog jakyo on'hua'epo, on'mahui̱'i̱a̱'po
nogtaj nogtaj nama'da on'bahuaa'apo. 14 Konige̱po ayhua huatone'
ehued e̱e̱'ted kan'to̱e̱pakpo kansi'popakpo ta'ba jakeretaj daka'
kan'mato̱e̱'. Huadakda o̱gkika'nok oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eriomeya̱
sigpi' dakhuea' bahuaahue'dik o̱'neapo ijnopo̱e̱y. 15 Toto' engañ̃a
e̱gkak huakka'ahuiti ayhua Jesucristotaj e̱'nigpe̱e̱i̱ka'ada o̱'nokbatikpo
toto'takon on'nigpe̱e̱depo. Cristotaj o'noknopo̱e̱batikme'te.
16 Huabokerek ettone'pi' huaknopo̱e̱'eri o̱'nepo pai'da ayhua hua-
beta en'ta̱e̱'nayo yudtaj kenpa'ti aypo kan'bayokike', huaknopo̱e̱'eri
huakupopakerianayo aya'ada bayokhue'dik ka'nike'. Nog huerettayo'da
ayhuataj bayokika'dik ka'ne'.

17 Huaknopo̱e̱'erien huairi huadakda huaknopo̱e̱'eritaj huadak hua'a
e'mana'ika'nayo dakhuapa kan'bayokike'po huaknopo̱e̱'eria kenpa'ti
huadak o̱'ne kan'matinopo̱ike'. E'manbatia'pakika'nayo kenpa'ti
e'manmadikika'nayo nogi̱ti dakhuapa kan'bayokike'. 18 "Vacapi'
huakidtaj trigokidpi' on'ti̱o̱gkubere'epo on'tikaa'ika', hua̱o̱jpataj
tinukuhue'dik ka'ne'. Vacaa sue'pi' huakid bapika'dik ka'ne'."
Kenpa'ti "Huanaba'taj dakhuapa bayokika'dik ka'ne'." Kenda
Apagba'a o'mana'nok konigti huairitaj dakhuapa kan'bayokike'po
huaknopo̱e̱'eria.

19 Huaknopo̱e̱'erien huairitaj "Dakhuea' o'ka'," nogtiadapi'
e'huaa'nayo pe̱e̱hue'dik ka'ne'. "Dakhuea' o'ka'," botta'a bapa'api'
en'huaakda pe̱e̱'dik ka'ne'. 20 Huairia dakhuea' o̱gka'nok
batikhue'da o̱gka'nok aya' huaknopo̱e̱'eria onpe̱e̱depo "Nama'da
boka'. Yan'nopo'korea'po onte'ti huadakda ya̱g'kika'." O̱'na i̱ghua'
yamana'. Aya'ada mo'pe̱e̱po onme'pukpo dakhuea' e'ka'ta' pakhue'
o̱'neapo. 21 Diosa men'tiahuayne, Jesucristoa men'tiahuayne.
Diosen huata'moneria kurudya̱' bo'tiahuayne, i̱ghua'da yonay.
Kenda huaboa'da o'nigmadoya'ne huadakda yanopo̱e̱po, yakikati'.
Hua̱'enda yapakpo kikahue' ya̱e̱'. O̱'nen huadi'taj matinepahuihue'
ya̱e̱po yaka'. Aya'tada konigti yakikati'. 22 Daka' ya̱'nako̱kienpo
huaknopo̱e̱'erien huairi hua̱e̱' bae'dik ya̱e̱'ika'. I̱da maki̱e̱a̱hueda̱da
baehue' ya̱i̱ka'. I̱dada maki̱e̱a̱hue'ada e'bae'nayo dakhuea' ka'dikpi'
ya̱'net kenpa'ti nama'da o'baey nogomeya̱ mo'tinopo̱e̱a̱pet. Huadakda
o̱'e̱ yatinopoeonhuahuika'po nama'da kikahue' ya̱e̱'. Dakhue'en
kikahue' ya̱e̱'. Huadakyo' yakika'.

23 Nogok nogok o̱'nen huadapo dakhue' i̱'i̱ka'nok kenpa' i̱'i̱ka'nok
hue̱'e̱y sue'da vinoere yakmayikati'.

24 Aratbuta en'tiahuaytada sue'da huakka'a dakhuea' o̱gkika'.
Dakhuea' o̱gkika' aya'ada on'matinopo̱e̱. Dakhue'da o̱gkika'
e'tinopo̱e̱'nayo konig huaknopo̱e̱'erien huairi hua̱e̱' baehue'dik
ya̱e̱'. Aratbuta tiahuayhue' e̱e̱'te nogomey konig i̱re̱gi̱re̱g dakhuea'
o̱gkika'nok menpa' dakhuea' o̱gkikapi' menpa' huadak o̱gkikapi'
daka' yamaknopo̱e̱po. Daka' yabatiahuayika'. Dakhuea' o̱gkika'
e'matinopo̱e̱'nayo kentaj huairi hua̱e̱' baehue' ya̱e̱'. 25 Kenpa'ti aratbuta
en'tiahuaytada huabokerekpi' huadakda o̱gkika'. Kenda aya'da
on'tinopo̱e̱po huairi hua̱e̱' bae'dik ya̱e̱'. Soatayo' huadakda e̱gkikapi'
nogok huadakda o̱gkika' aya' on'matinokotdepo huaknopo̱e̱'erien huairi
hua̱e̱' bae'dik ya̱e̱'.

6

1 Huakka'ahuiti huairien huanaba' huaknopo̱e̱'eri o̱'ne. Aya'ada huan-
aba' huairitaj 'uruda kan'manigkike'. Huairi oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eri o̱'e̱pi'
daka' kan'tinopo̱ike' huadiayhue' ka'nike', daka' kan'nigpe̱i̱ke'. Ken
konig e̱gkika'nayo aratbuta huanaba'taj on'batiahuaypo Diosendiktaj
tidikehue' o̱'neapo kenpa'ti Jesústaj huadak hua'a tierikikahue' o̱'neapo.
2 Huairi huaknopo̱e̱'eri e̱e̱'nayo "Do'ed huama'buy huairi sue'da huadak
tinopo̱e̱'dik i̱jje̱po kenpa'ti sue'da nigpe̱e̱dik i̱jje̱y," huanaba'a ahue'
ka'ne'. Diosa huairitaj di' o̱'ta̱e̱nok kenpa'ti huairi huaknopo̱e̱'eri
huama'buy o̱'e̱nok nogi̱ti nogi̱ti huadak kan'tihuapokike' kan'nigpe̱i̱ke'.
Kenda yamanmadika' kenpa'ti yamana'. Huaknopo̱e̱'eritaj yamana'.

Diostaj e'nigpe̱ika' huadakda o̱'e̱nok durugnopo'da o̱'neonhuahuika'apo.

3 Sue'mon huamanmadika'eri Jesucristo Huairitaj buttida e'manmadika'taj e'nigpe̱e̱ta' pakhue' o̱'nepi' kenpa'ti Diosen huamanmadika' pakhue' o̱'nepi' nogpa'da e'manmadika'ta' e'paknayo kenomey konig o̱'ne on'batia'pakapone. 4 Kenomey huakka'da ijnopo̱e̱y nama'da on'nopo̱e̱nig'a nopo̱e̱hue' o̱'ne. Dakhue'nopoada nogpa' nogpa' nama'da e'batia'pakta' o'deretpak. Huadiktaj e'batia'pakta' o'deretpaknok kenomeytaj on'pe̱e̱po on'bahuadiayo̱gka'apo, huayahuaya dakhuea' on'mana'apo, on'mahui̱'i̱a̱'apo nama'da huayahuaya on'matinopo̱e̱a̱po. 5 Kenpa'ti nama'da huamanmadika'eria huayahuaya on'maboyika'apo. Nama'da huanopo̱e̱'eritaj kenpa'ti buttida hua'a nopo̱e̱hue' hua̱e̱'eritaj on'maboyika'apo. Diosen eka'nayo huakka'da katepi' ijmato̱e̱a̱poy nama'da on'nopo̱e̱. Kenomeytaj yabakhuati'. 6 Huakka' katepi' e'mato̱e̱'ta' pakhue' o̱'e̱po Diosen e'kika'nayo durugnanada o̱'unhuahuika'apone. 7 Ken e'si'po̱e̱'te katepi' mato̱e̱hue'da o̱'u̱yne kenpa'ti o'bueydepo sigpi' tohuahue'dik o̱'e̱a̱pone. 8 Huakka'da katepi' mato̱e̱hue' e̱'e̱a̱da aypo yudtaereyo'da o'to̱e̱po durugnada e̱'dik o̱'e̱a̱pone. 9 Nogomeynayo huakka'nada e'mato̱e̱'ta' o'deretpaknig'a nama'da nogda nogda bae'dik ya̱'neapet. Toto'taj nama'da yan'nigpe̱e̱a̱petpi'. Kenpa'ti nogta' nogta' yan'deretpakpo dakhuea' ya̱gka'apetpi'. Diosa castiga o'magka'po kenpa'da o'maenapo. 10 Be'api' huakupeta' on'eretpakpo nogda nogda dakhuea' o̱gkika'apo. Huakka'ahuiti huakupe o'deretpakpo nama'da o̱gka'depo Jesucristotaj o'noknopo̱e̱denig'a o'nokbatikdepo pai'nanada on'nopo'unhuahua'.

Jesucristotaj daka' yanigpe̱ika'po yaknopo̱ika'.

11 Onnayo Diosen huanigpe̱ika'eri i̱'e̱nok, Timoteo, kenda huaboa'da ona'ne kahue' ya̱e̱', dakhuea' kahue' ya̱ika'. Huakka' yapakpo huadakda yakika', Diostaj di' ya̱e̱po daka' yanigpe̱ika', Diostaj daka' yaknopounhuahuika', aya'tada di' yamaika', huaknopo̱e̱'eriapi' dakhuea' e̱gka'nayo huadiayhue' ya̱e̱po daka' yaknopo̱e̱po yamana'. 12 Oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eria e'tieriknayo, batikhue' ya̱e̱'. Dakhuea' e'ka'ta' e'paknayo kahue' ya̱e̱'. Jesucristotaj daka' yaknopounhuahuika'po Diostaj yanigpe̱ika'. Diosere durugda ijnoeonhuahuika'apoy diga̱' yaknopo̱ika'. Huakka' aratbut on'pe̱e̱po "Ijnopo'kore'uypo Jesucristotaj yoknopo̱ikay," o̱'na daka' e'mana'te "Doere yanoeonhuahuika'." Kenpa' Diosa menuyne. 13-14 Diosa aya'tada o'manoea'ika'. Poncio Pilatotaj Jesucristoa me'pukhue'ada "Judíoen Huairi i̱jje̱y," buttida ona'ne. Diosen hua'a yanigpe̱ika'. Aya'da ona'denig daka' yakika'. "Dakhuea' i'ka'," be'api' onahue'dik mo'e̱ne. Jesucristo Huairi tiakhued e̱e̱'ted huadaknada yakika'. 15 Nogok Diosa o'pakdepo o'ta'mona'apo Jesucristotaj o'batiahuay'ea'apo. Dios huamadurugpaka'eri o̱'e̱po kenyo'da huamananhua' huairitone' o̱'i̱ka'nok. Kenpa'ti teynanada o̱'i̱ka'. Aya' gobiernoen huairi o̱'e̱. Huamata'mona'erien huairi o̱'e̱. Diosnayo huaboro' huairida o̱'i̱ka'. 16 Diosyo'da bueyhue'dik o̱'e̱po o'noeonhuahuika'. Huakjeyyo o'noeonhuahuika'. Ke̱yo̱ be'api' huahuahue'dik o̱'e̱ne. Kenpa'ti Diostaj nogtiapi' aratbuta tiahuayhue'da o̱'nika'. Oydapi' tiahuayhue'dik o̱'nika'. Ke'nayo'da huadaknanada o̱'i̱ka' aya'ada kan'batia'pakike'. Kentaj kan'nigpe̱ike' aya'tada Diosa kamananhuahuike'po.

17 Huakka’da huamatoe’eri huairitaj yamanati’. “Huakka’ ijmatoey,
huairi ijjey, huadak ijjey.” Huata’da tinopoehue’ yane’, yamanati’.
“Huakka’ ijmatoey katetapi’ me’pukehue’dik ijjey,” nopoehue’ yane’,
yamanikati’. Menokapi’ kenda matoehue’dikda ya’neapet. “Oro’taj
bo’tihuapokika’po Diosa dakhuapa bo’yokika’ne. Diosa dakhuapa be-
yokika’apone,” yanoknopoika’. Yamana’. 18 “Nogomeytaj huadakda
yag’kika’, yan’batihuapokikati’, daknopo’da ya’nepo yan’bayokikati’.”
Kenda yamanika’. 19 Ken konig egkika’nayo Diosa ’urua’nanada
o’matoika’apo kenpa’ti Diosere durugnanada on’noeonhuahuika’apo.

Ta’pote kenpa’da Timoteotaj ona’uyate.

20 Diosa ’urudikda huakka’ me’nopoea’uyne. Daka’ yadiktoika’.
Daka’ yanigpeika’. Daka’ yamanmadikika’. Nogomey nama’da
en’manbatia’pakonhua’te peehue’ yamaika’. ’Urunanada o’nopoey
nama’da on’batia’pakika’. 21 Kenomey ’urunanada ijnopoey
on’nopoenig’a onte’ti Diosen hueretda eknopoe’ oknopoehue’ o’ne.
Kenomeytaj peehue’ yamaika’, Timoteo.

Ontaj Diosa daka’ me’tounhue’.

2 TIMOTEO
Onte'ti Pabloa Timoteotaj o'nigmadoya'uyate.

Pabloa Timoteotaj o'nigmadoya'uyate.
1-2 Huadi'da Timoteo, do Pablo o'nigmadoya'ne, sion. Ontaj
Jesucristoen huadak hua'a o'nigbatia'pakme'ne. Iknopo̱e̱po
o'nigpe̱e̱me'nok konig do'huedsi'po o̱'ta̱e̱ne. "Jesucristotaj aya'ada
o'noknopo̱e̱po aya'ada on'nigpe̱e̱po Diosere on'noeonhuahuika'apo."
Diosa be'pakpo do'taj bektie'ea'uyne, "Jesucristo huadak hua'a aya'tada
yamanbatia'pakika'." Mena'po nogbayo nogbayo nog aratbuttaj Diosa
me'ta'mona'uyne. Ontaj sion ijtiona'pakikay. "Apag Dios Huairia
Jesucristoere 'urunanada katiokike'po, katinepahuike'po, kenpa'ti
kanopo'noeyike'po," o'tiona'pakika'ne, sion.

Jesucristoen huadak hua'a yamanbatia'pakika'.
3 Diostaj do'hued adhuea'pane' on'nigpe̱i̱ka'uyate. Konigti
Diostaj ijnigpe̱i̱ka'po daknopo'da i̱jje̱po ijnigpe̱i̱kay. Diostaj
o'tiona'pakika'ne. "Timoteo daka' oknopo̱e̱po o'nigpe̱i̱ka', dakiti
Dios. Daka' yatihuapokika' yanopo'teypakika," o'tiona'pakika'ne.
4 Kenpa'ti a'nenda ontaj yokhua'denok suhue' i̱'e̱po i'huikon'uy.
I'huikuynok kenda oknopo̱i̱ka'ne. Konige̱po ontaj e'huahua'ta' ijpaki.
E'ta'huadunhua'ta' ijpaki. A'durugpakya'po e'ta'huadunhua'ta' ijpaki.
5 Diostaj daka' iknopo̱i̱ka' yoknopoenkikay O̱'nen huamama Loida hua̱ye̱
Euniceere huakkuruda Jesucristotaj o'noknopo̱e̱'uyate. Oy o̱'nakon
Jesucristotaj iknopo̱i̱ka' daka' ijnopo̱e̱y.
6 Konige̱po Diosen Noki̱re̱ga̱ nogi̱ti nogi̱ti ontaj menopo'teypake'po
betihuapokike'. Nogi̱ti nogiti Diosen yakika'. Jesucristoen huadak hua'a
yamanbatia'pakika'. Huakka' yamanmadika'. "Yan'nopo'korea', Jesu-
cristotaj yanoknopo̱e̱'." Yamana'ika'. A'nennada o'tibata'tepo kenpa'ti
o'tiona'pakuy. E'tiona'pakde'te Diosa menopo'to̱e̱'uyne. Huaboa'da
o'tihuapokpo o'nopo'teypakuy. Huadak hua'a e'manbatia'pak kenpa'ti
e'manmadika' Diosen Noki̱re̱ga̱ betihuapokika'ne. Konige̱po nogi̱ti
nogi̱ti Diosen huadak hua'a yamanbatia'pakika'po yamanmadikika'.
7 Diosen Noki̱re̱ga̱ mo'nopo'to̱e̱nok me'pukhue' o̱'e̱po teynopo'da
Diostaj nigpe̱i̱ka'dik o̱'e̱ne, Huayahuaya di' o'maika'ne, kenpa'ti
huadakyo' huaka' o'nopo̱e̱po o'kika'ne. 8 Konige̱po me'pukhue'ada
Huairi Jesucristoen yamanbatia'pakika'. Kenpa'ti Jesucristoen huadak
hua'a ijmanbatia'pakika'nok huabakuda̱' jakyo i̱ji̱kay. Huabakuda̱'
jakyo e̱e̱'pi' do'taj okbirahue' o̱'e̱ne. Jesucristoen huadak hua'a
e'manbatia'pakonhua'te mo'huadiayapone bo'tidi'keapone dakhuea'da
mogka'apone. Pai'da e'nopo'e̱a̱da okbatikhue'ada nogi̱ti nogi̱ti huadak
hua'a yamanbatia'pakika'. Diosa menopo'teypakapone. 9 Oro' dakhuea'
huaka'eritaj Diosa mo'manopo'korea'po mo'nopo'yare'uynok kenpa'da
bueyhue'dik o̱'e̱a̱pone. "Huadak ya̱g'kika' kenpa'ti do'huedyo'da
ya̱g'kika'. On'tihuapokika'apone." Diosa mona'ne. Diosere
o'noeonhuahuika'apoy. Oro'ada huadaknanada o'kika'nok Diosa
nopo'yareahue' mo'e̱ne. Diosada di'nanada mo'e̱po kenpa'ti bo'pakpo
oro'en dakhuea' e'ka bokkahuea'po mo'nopo'yarea'ne. A'nennanada
huadari kahued siokpoere kahued Diosa oa'po, "Aratbut dakhuea'

huaka'eritaj a'manopo'yareaya'po do'huedsi'po ijmanigta'mona'apoy."
Diosa a'nennanada oa'uyate. 10 Ken oynayo Diosa di' mo'ẹne
oknopọẹ'dik ọ'ẹne. Kena'po oro'en huamanopo'yarea'eri Jesucristo
o'si'poẹpo, o'kerekdepo o'manmadika'po, o'batihuapokika'po, aya'tada
o'manigbuey'uyate. E'bueytada Diosa o'noyhuadạ'po kurudyọ
o'tohua'uyate. Dios di' mo'ẹpo kenda mo'nigka'uyne oro'taj. Kenda
huadak hua'a ọ'ẹ, oknopọẹy. Oknopọẹpo kenpa'da bueyhue'dik ọ'ẹpo
Diosere o'noeonhuahuika'apoy.
11 Huadak hua'a kamanbatia'pake'po, Jesucristoen huadak hua'a
kamanmadike'po. Diosa me'ta'mona'uyne. "Judío ehue' ẹ'huạẹ'taj
yamanmadika'." Diosa mena'uyne. 12 Jesucristoen huadak hua'a
ijmanbatia'pakika'nok aratbuta dakhuea' me'nogkika'ne. Huabakudạ'
jakyo e'kudạ'tada birahue' ịjjẹy. Pai'da e'nopo'ẹạda birahue' ịjjẹy.
Huadakda ọ'ẹ Dios. Teynanada ọ'ẹ. "Huadak hua'a yamanbatia'pakika'."
Mena'uynok Jesús nogok e'tiakde'te do'taj be'tihuapokika'apone
be'tọẹika'ne daka' yoknopọẹy.
13 Diostaj kenpa'ti Jesucristotaj buttida hua'a on'madikika'ne.
O'peonhuahuika'ne, Timoteo. Do'hua buttida e'manmadika'taj
yanopoeonhuahua'. Okkahuehue' yạẹ'. Jesucristotaj daka'
yaknopọika'po, Diostaj di' yạika', kenpa'ti aya' Jesucristoen
huaknopọẹ'eriomeytaj di' yamaika'. 14 Diosen Nokịrẹgạ mo'nopo'tọẹne.
Diosen Nokịrẹgạ be'tihuapokpo Diosen buttida hua'a me'nopọẹạ'ne
daka' yaknopọika'po daka' yamanmadika'. Batikhue'da yaknopọika'po
yamanmadikika'.
15 Huakka' Asia huadaribayo huaknopọẹ'eria do'taj
me'nokhuame'ne. Kenda i'nopọẹ. Figelo Hermógenesere
me'nokhuame'ne. 16-18 Onesíforonayo kirigạyọ' be'ta'huadikame'ne.
Me'nopo'noeyạgkikame'ne. Do'te huabakudạ' jakyo behuati-
akikame'ne. Do'taj o'tiahuaypo okbirahue' me'ịka'uyne. Roma huakka'
jakyo huaboa'da o'tiakdepo be'ukonhua'po be'ukpo be'huahuayme'ne.
Kenpa'ti a'nenda Efesoyo oro'omeytaj huakka' bo'tihuapokika'uyne
i'nopọẹt. "Onesíforotaj yatinepahui'po dakhuea' e'ka' yakkahuea'.
Ke'nen huabettaj yamatinepahui'po yabakkahuea'. Jesucristo onte'ti
e'tiakte Onesíforotaj katinepahuie'po," ijtiona'paki.

2

Jesucristoen huadak sorotataj yạika'.

1 Konig do'huedsi'po ọ'tạẹne, sion. Jesucristotaj daka' iknopọika'nok
Diosa daka' menopo'teypakike'. Huadak hua'a kamanbatia'pakike'
Dios be'tihuapoke'po. 2 A'nenda Jesucristoen huadak hua'a
ijmanmadikanhua'po huakka'tada ijmanmadikika'uy. Do'hua
e'manmadika' me'pẹika'uyne. Do'hua e'manmadika' nogomey
huaknopọẹ'eritakon daka' yamanmadika'. Ken huabokerekomey
daka' Jesucristotaj yan'nigpẹika'apet okbatikhue' yạ'neapet
kenpa'ti nogomeytaj manmadikika'dik yạ'neapet, kenomeytaj
yamanmadikanhuati'.
3 Sorotataj menokanig pai'da o'nopo'ịka'. Huadak sorotatanayo
pai'nanada e'nopo'ịka'ada monhue' ọ'ne. Konig huadak sorotataj yạika',
Timoteo. Jesucristotaj iknopọẹnok kenpa'ti i'nigpẹika'nok aratbuta
dakhuea' ẹgka'te kenpa'ti pai'da e'nopo'ẹpi' oknopọẹbatikhue' yạẹ'.

Monhue' yąę'. 4 Kenpa'ti sorotatanayo huakupete bahuayikahue'dik
ǫ'ne, huakupete katepi' sigpi' kikahue'dik ǫ'ne, ta'bapi' kikahue'dik ǫ'ne.
Sorotataj ke'nen huairitayo'da nigpęika'dik ǫ'ne. Oro'omeykon konig
sorotataj ǫ'ępo oro'en huairi Jesucristotaj mon'nigpęika'. 5 Kenpa'ti
huake'te'eri nog huake'te'eriere o'ketpo huakkuruda jakǫkyęyą'po įda
okketpo. Gana ągkaya'po e'ke'te' huairitaj nigpęika'dik ǫ'ę. Oro' konigti
Diosen 'urua'da e'kika'ta' e'paknayo daka' Jesucristotaj nigpęika'dik
ǫ'ęne. "Huadakda i'kika'uy. Doere i'noeonhuahuika'apone." Diosa
mona'apone. 6 Kenpa'ti oro' Cristoen huamanmadika'eri konig ta'ba
huaka'eri ǫ'ęne. Huairitaj ta'ba huanigka'eri ǫgkika'po huakkuru
aypo e'boyogte bape'dik ǫ'nika'. Oro' konig ta'ba huaka'eri ęę'nayo
Diosa oro'takon huakkuruda 'urua'nanada mo'ęą'apone. 7 Kenda
huaboa'da ona'ne daka' yanoponhua'. Jesucristo Huairia aya'da
menopoenka'apone.

8 Jesucristotaj yanopǫępo Jesucristo David Huairien adhuea' huayayo
ǫ'ępo e'bueytada Diosa o'noyhuadą'uyate. Kenda huadak hua'a
aya'tada ijmanbatia'pakikay. Aratbuta Jesucristotaj o'noknopǫępo
on'nopo'korenok Diosa o'manopo'yarea'ika'. 9 Jesucristoen huadak
hua'a ijmanbatia'pakika'nok huakka'mon do'taj menhuadiayne.
Dakhuea' menogkika'ne, huabakudą' jakyo megkudįka'ne. Dakhuea'
huaka'erionig pai'da ijnopo'ęy. Donayo huabakudą' jakyo
ęę'pi' nogyą' nogyą' huabada nog huaknopǫę'eria Jesucristoen
huadak hua'anayo on'manbatia'pakika'. 10 Huakka'tada Diosa
o'baktie'ea'uyate. Jesucristotaj huaknopǫę' kenpa'ti huanopo'korea'
huanopo'yare' o'baktie'ea'uyate. Huakka' Jesucristotaj kanoknopǫę'po
kan'nopo'kore'po kan'nopo'yare'po Diosere kan'noeonhuahuike'po
pai'nada e'nopo'unhuahua'ada Diostaj batikhue' yoknopǫępo batikhue'
įjįkay.

11 In buttida huadik o'da'ika' aratbuta: Oro' Jesucristotaj oknopǫįka'po
pai'da o'nopo'ępo e'bueynayo kenere o'noeonhuahuika'apoy.
12 Cristotaj oknopǫępo pai'da o'manopo'ępo batikhue' ęę'nayo
Cristoere huairi ǫ'ęąpoy. "Jesucristotaj oknopǫęhue' įjjęy."
Oro' ea'nayo Cristotaj oknopǫęhue'da huąę'eritaj "Do'huedsi'po
ehue'da mo'ęne." Oro'taj mona'apone Diosa. 13 Jesucristotaj
eknopǫębatikpi' kenda Cristoa mona'uynig o'ka'apo. Kenda
oa'uypo o'ka'apo. Nogpa'da adhue'dik ǫ'ępo o'ka'apo.

*Huaknopǫę'eritaj daka' yamana'ika'. Diostaj daka' yanigpęika'. Daka'
e'nigpęika'te, "Daka' o'nigpęika'ne." Diosa mena'apone.*

14 Jesucristotaj huaknopǫę'eria o'noknopǫępo on'bueydepo Cristoere
on'noeonhuahuika'apo. Cristotaj mo'noknopǫępo batikhue' mo'ne.
"Cristotaj oknopǫęhue' įjjęy," ahue'dik ǫ'ęne. Kenda Cristo oa'uy
o'ka'apo. Kention huaknopǫę'eritaj onte'ti onte'ti yamanika'.
Kenpa'ti adhuea'pane'en hua'a maboyikahue'dik mo'ne. Kenda hua'a
e'maboi'ika' 'urunopoa' ǫgkikahue'dik mo'ęne. Kenda hua'a be'api'
on'pęika'po Jesucristotaj eknopǫįka'ada batikdikpi' onte'ti dakhuea'
kika'dikpi' ǫ'neapo. Huaknopǫę'eria 'urua'nanada kan'batia'pakike'po
Diosa o'pak. 15 Diostaj daka' yanigpęika'po Diosen buttida hua'a
butuknanada yamanmadikika'. Diosen daka' i'manmadikika'po
"Huadakda i'manmadikika'uy." Diosa mena'apone okbirahue' į'ęąpo
Diostaj. 16 Kęyǫda į'įka'nig kęyą' nama'da huamanmadika'eri ǫ'nika'po

dakhue'da on'batia'pakika'. Manigpe̱e̱hue'ada konigti batia'pakhue' ya̱e̱'. Nama'da huamanmadika'eria nama'da on'batia'paknok Jesústaj huaknopo̱e̱'eri sig sig o'noknopo̱e̱batikonhua'apo nogi̱ti nogi̱ti dakhuea' o̱gkika'apo. 17 Nama'da on'manmadika'nok nogya̱' nogya̱' huakka'ada on'nigpe̱e̱po Jesústaj eknopo̱e̱' sig sig o'noknopo̱e̱batikonhua'apo. Himeneo Filetoere nama'da huaman-madika'eri o̱'nepo 18 Jesucristotaj buttida huadik o'noknopo̱e̱batikdepo huaboa'da nama'da on'manmadika'de. "Jesucristoen huaknopo̱e̱'eri e'bueyde' kurudyo̱ Diosyo on'mabehuikde'uyate kenpa'da o̱'e̱ne." Kenda nama'da on'manmadikika'. Huakka'ada on'pe̱e̱depo onte'ti Jesústaj oknopo̱e̱hue' o̱'ne. 19 Diosen buttida hua'a o̱'unhuahuika'apo. Batikhue'dik o̱'e̱a̱po. Kenpa'ti hueretda huaknopo̱e̱'eri okbatikhue'ada o'noknopounhuahuika'apo. "Diosen hueretda huaknopo̱e̱'eritaj Diosa o'maki̱e̱'." Diosba' kenpa' oa'. "Aya'ada Jesucristotaj huaknopo̱e̱'eri dakhuea' onte'ti kahue' ka'ne'po," Diosa oa'.

20 Huakka'mon Jesúsen huaknopo̱e̱'eri e'nopo'korede'te 'urunopo'da Apag Diostaj daka' on'nigpe̱i̱ka'po Diostaj on'durugpaka'ika'. Kenomey konig huairien 'uru plato' o̱'ne. Konig huairien oro huakupe plato' konig o̱'ne. Nog huairi en'batiakte on'batobape'po 'uru oro plato' hua̱e̱'te on'bape'ika'. Nog huaknopo̱e̱'eria Jesúsen sue'da o'noknopo̱e̱ dakiti nigpe̱e̱hue' o̱'nenok Diosa batodurugpakhue' o'mae. Konig sorok koso o̱'nepo konig huakka'tehue' o̱'nepo konig oktig tajpo konig huaena' o̱'ne, be'api' pakhue'dik o̱'ne. 21 Diosen 'urunada e'ka'ta' e'paknayo 'urunopo'da i̱ka'dik o̱'e̱ne huadaknada nopo̱i̱ka'dik o̱'e̱ne, huadakda kika'dik o̱'e̱ne, "Do'taj bekkahuea'," tiona'pakika'dik o̱'e̱ne, kenyo'da huadakda o'kika'po 'urua'da Diostaj o'nigpe̱i̱ka'po Diosenyo'da o̱'e̱po, Diosa oro'taj durugnanada mo'e̱a̱pone.

22 Huaboa dakhuea' e'ka'ta' huakka' on'nopo̱i̱ka'po dakhuea' e'ka' o'deretpakika'. Ken konig pakhue' ya̱e̱. Dakhuea' e'ka' nopo̱e̱hue' ya̱e̱'. Huadak e'ka kenpa'ti kenda Diosa o'pak kenyo'da yanopo̱e̱po yaeretpakika'. Huakka' yapakpo Diostaj daka' yaknopo̱i̱ka'po yanigpe̱i̱ka'. Huakka' yapakpo aratbuttaj di' yamaika'. Huakka' ya'pakpo huaknopo̱e̱'eri aya'tada yamanoeynoeyika'. Nog hua-knopo̱e̱'eri 'urunopo'da Diostaj daka' on'nigpe̱i̱ka' daka' on'tiona'pakika' kenomeyere 'urua'da ya̱g'kika'. 23 Sue'da huaknopo̱e̱'eri o̱'nika' kenteda i̱'i̱ka'ne. Huakka'dikda on'batia'pakika'nig'a nama'da on'batia'pakika'. I̱da huayahuaya on'bahuadiaypo on'batoare'ika'. Kenomeytaj manpe̱e̱hue' ya̱e̱'. 24 Oro' Jesucristoen huanigpe̱i̱ka'eri o̱'e̱po Diosen huadak hua'a huamanmadika'eri e̱'e̱a̱da o'diaypo batoare'ikahue'dik o̱'e̱po aya'tada daka'da manbatia'pakdik o̱'i̱ka'po daka' manmadika'dik o̱'e̱ne. Nogomey dakhuea' e̱gka'te bahuadiayonhue'dik o̱'e̱ne. 25 Hueretda huaknopo̱e̱'eriere sue'ada nama'da o'noknopo̱e̱po Diosen buttida hua'a e'pe̱e̱ta' pakhue' o̱'nika'. Nopoenkahue' o̱'nepo toto'taj on'nigpe̱i̱ka'. Dakteynopo'da ya̱e̱po buttida hua'ayo' daka' yamanmadika'. Daka' i'manmadika'po kirigayo̱' yamationa'pakpo Diosa kamanopo'kore'po buttida hua'a ka'noknopo̱e̱'po. 26 E'nopo'korede'te onte'ti toto'taj nigpe̱i̱kahue' o̱'nepo Diostaj huaboa'da on'nigpe̱i̱ka'apo.

3

Nogok kene'huạyạ' huame'noete Jesucristo tiakhued ẹẹ'te aratbut dakhue'yo' on'nopọika'po dakhuea'da ọgkika'apo.

1 Nogok kene'huạyạ' huame'noete Jesucristo tiakhued ẹẹ'te
aratbut dakhuea'nanada ọgkika'apo. Ke'poda ọ'ẹạpo. Kenoka'
aya'ada Diostaj oknopounhuahuahue'dik ọ'neapo. 2 Huata'da
di'nanada ọ'neapo. Huakupe huakka' o'deretpakika'apo. 'Uruda
ịjjẹy kenpa'da on'nopọika'apo. Huadaknanada ijkikay nama'da
on'nopọika'apo. Huadaknanada ijkikay nama'da on'nopọika'apo.
Diostaj on'tibirae'ika'apo. Huaojtaj huạyẹeretaj manigpẹikahue'
ọ'neapo. Nogomeyạ huadak on'manigkika'nig'a "Dakiti" manahue'
ọ'nika'apo. Diostaj pakhue' ọ'neapo. 3 Nogomeytaj di' maehue'
ọ'neapo. Matinepahuihue'da ọ'neapo. Manoeynoeyhue' ọ'neapo.
Bakkahueahue' ọ'neapo. Dakhuea' on'mahuị'ịạ'apo. Katetapi'
o'deretpakika'apo. Matinepahuihue'da dakhuea' on'magka'apo.
Huadak huaka'eriomeytaj on'bahuadiayapo 4 Huadi'da on'tạẹne
e'mana'ada dakhuea' on'magka'apo. Daka' oknopọẹhue'ada
dakhuea' on'magka'apo. "Huairi ịjjẹy." "Huadaknanada ịjjẹy."
"Huakka' ijnopọẹy." Nama'da on'manbatia'pakapo. Diostaj
pakhue'da ọ'nepo huamai'huẹ e'mamayika'ta' o'deretpakapo,
baile o'deretpakika'apo, kenpa'da e'durugpakta' o'deretpakika'apo.
5 Onere yan'batadi'kea'apetpi'. Onere yan'tiona'pakapetpi'. Ontaj
mon'madika'apetpi', kenda e'ka'ada "Dios teyhue' ọ'ẹ. Aratbuttaj
batihuapokhue'dik ọ'ẹ. Dakhue'taj yareahue'dik, e'bueytaj
noyhuadạhue'dik ọ'ẹ Dios." Aratbuttaj mana'dik ọ'neapo.

Kenomeytaj yamakịka'. 6 Sue'damon nama'da huamanmadika'eri
ọ'nepo Diostaj nama'da e'manmadika' on'manmadikika'. Nama'da
on'manika'po nogen jakyo on'kudika'po ettone'taj nama'da
on'batia'pakpo engaña ọgkika'. Kenomey ettone'ạ ịda nama'da
e'manmadika' o'noknopọika'po nama'da on'nopọika'po dakhuea'da
ọgkika'. 7 Kenpa'ti inomey ettone' huabodik e'manmadika'taj
en'pẹika'ada Jesucristoen buttida hua'a nopoenkahue'dik ọ'nika'.
8 A'nennanada botta' tidig huaka'eri ọ'nika'uyate. Janes Jambresere
ọ'nika'uyate. Egipto gobierno huairia Moiséstaj nigpẹẹhue' kạẹ'po
tidig ọgka'uyate. Ken konig nama'da huamanmadika'eri ọgkika'po.
Jesucristoen buttida hua'a oknopọẹhue' yane' nama'da on'manika'apo.
Nama'dayo' on'nopọika'po buttida hua'a o'manmadikikay e'mana'ada
Diosen nama'nada on'manmadika'apo. 9 Sue'da huakka'mona
on'manigpẹẹạpo. Ịdada nama'da on'manmadikanhua' aya'ada
on'maknokotpo on'manigpẹẹbatikapo. Konigti a'nennanada Janes
Jambresere nama'da on'batia'pak'uyate. Aratbuta ịda on'maknokotpo
on'manigpẹẹbatik'uyate.

Kene'huạyạ' Timoteotaj ona'uyate Pabloa.

10 Diosen Jesucristoenere buttida hua'a o'manmadikika' daka'
o'tinopọẹne, sion. Diostaj o'nigpẹika' o'tinopọẹne. Kenda Diosa
o'pak o'kika' o'tinopọẹne. Diostaj o'durugpakika' o'tinopọẹne. Diostaj
Jesucristoeretaj daka' oknopọika' o'tinopọẹne. Be'api' oknopọẹhue'
ọ'neonhuahuika' kenomeytaj ịdada bahuadiayonhue' ọ'ịka'
o'tinopọẹne. Do'taj dakhuea' e'nogka'tada diayhue' ọ'ịka' o'tinopọẹne.
Aratbuttaj di' o'maika' o'tinopọẹne. Pai'da e'nopo'unhuahuada
oknopọẹbatikhue' ọ'ịka' o'tinopọẹne. 11 Huabokereka dakhuea'da

me'nogkame'ne. Pai'nanada ijnopo'enhuahua'mey. Antioquía huakka'
jakyo kenpa'ti Iconio huakka' jakyo kenpa'ti Listra huakka' jakyo
huabokereka dakhuea'nada menogkame'ne. Huakka' pai'nanada
en'nopo'eanhuahua'tada Diosa be'tihuapokonhuahuame'ne. Kenda
aya' o'tinopo̱e̱ne, sion. 12 Kenpa'ti aya'da Jesucristotayo'da
huanigpe̱ika'eritaj oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eriomeya̱ dakhuea' on'magka'apo
kenpa'ti pai'da on'manopo'e̱a̱'apo. 13 Huabokerekomey eknopo̱e̱'ta'
pakhue' o̱'nepo dakhue'da o̱'nepo da huaa'eri o̱'nepo nogi̱ti nogi̱ti
dakhue'ada on'nopo̱e̱a̱po. Nogi̱ti nogi̱ti dakhuea' on'magka'apo. Da
on'mana'ika'apo kenpa'ti nogtakon nama'da on'maknopo̱e̱a̱po.
14 Kirigayo̱' dakhuea' e̱gkika'tada do'a on'mandikanhuame'ne
kenda batikhue'da yaknopo̱ika'. Jesucristoen buttida hua'a
on'madikanhuame'nok kenda daka' yaknopoeonhuahuika'. 15 On
huasi'poeda̱da Diosen hua'ataj i'pe̱ika'uy. Diosen hua'a i'pe̱e̱po
Diostaj Jesucristoeretaj iknopo̱e̱'uy. Jesucristotaj iknopo̱e̱nok Diosa
o'nopo'korea'po o'nopo'yarea' kenpa'ti Diostaj kirigayo̱' e'nigpe̱ika'
huadak huakika' Diosa betihuapokika'ne. 16 A'nennanada Diosen
huamanbatia'pakeria mo'nigmadoya'uyate. Nogok nogok Diosenba'
mo'nigmadoya'uyate. Diosa o'manopo̱e̱a̱'nok mo'nigmadoya'uyate.
Nogomeytaj Diosen buttida hua'a huamanmadika' Diosenba'a
bo'tihuapokika'ne. Diosen hua'a boktibutukea'ika'ne. Dakhuea'
o'kika'nig ke'na mo'nopo̱e̱a̱'ne. Huadak e'kika' kenpa'ti Diostaj
e'nigpe̱ika' Diosenba'a mo'manopo̱e̱a̱'ika'ne. 17 Ken aya'ada Diosen
huakadhua' Diosenba'a daka' mo'nopo̱e̱a̱'ika'ne. Aya' huadak
huakadhua' Diosenba'a bo'tihuapokika'ne.

4

1 Onte'ti Jesucristo Huairi o'tiakapo. Aya'tehuapa'da huakhuairi
o̱'e̱po o'tiakapo. Aya'ada on'nigpe̱ika'apo. Aratbut e'noetaj e'bueytakon
dakhuea' e'kika'nayo Jesucristoa kenpa'da dakhuea' mogka'apone.
Ken Jesucristo Dioserea me'pe̱e̱'po 'urua'da ona'ne, sion. 2 Menokapi'
aratbut e̱gkupopakte Diosen huadak hua'a yamanmadikika'. E'pe̱e̱ta'
en'paknayo e'pe̱e̱ta' pakhue' e̱'ne'tadapi' Diosen huadak hua'a
yamanmadikika'. Batikhue'da kirigayo̱' yamana'ika'. "Dakhuea'
bo'kika'nig nopo'korea'dik mo'e̱ne. Jesucristotaj oknopo̱e̱'dik
mo'e̱ne." Kirigayo̱' yamana'ika'. "Dakhuea' bo'kika'nig yan'batik
yan'nopo'korea' huadakyo'da ya̱g'kika'po Diostayo'da yan'nigpe̱ika'."
Huaknopo̱e̱'eritaj kirigayo̱' yamana'ika'. Kirigayo̱' yamanmadikika'.
3 Nogok huakka' huaknopo̱e̱'eri buttida e'manmadika'taj pakhue'
o̱'neapo. Huamanoeanhua'diktaj pakhue' o̱'neapo. Huadakda huaka'
e'manmadika' pakhue' o̱'neapo. Nama'da huamanmadika'yo'da
on'eretpakapo. 4 Buttida e'manmadika'taj onte'ti pe̱e̱hue' o̱'neapo.
Adhuea'pane'en en'batia'paktaj huakka' on'pe̱ika'apo. 5 Onnayo,
daka' yanopo̱ika'po huadakyo' yakika'. Pai'da e'nopo'e̱pi' daka'
Jesucristotaj yaknopo̱ika'. Jesucristoen huadak hua'a batikhue'ada
yamanbatia'pakika'. Katepi' ka'dik i̱'e̱po kenda yakikati'. Ken daka'da
ona'ne, Timoteo.
6 Diostaj daka' yoknopo̱ika'nok i̱da huabokerekomeya̱ do'taj
men'arakaponok i̱da bueydik i̱jje̱a̱poy. 7 Batikhue'ada 'urua'da Diostaj
ijnigpeonhuahuikay. Diosen hua'a batikhue'da ijmanmadikan-
huahuikay. Toto'taj nigpe̱e̱hue' i̱ji̱kay. Aya' Diosa mena'uynig

kenda ijkadhuahuikay. 8 Konigẹpo konig “premio” kurudyạ’
Diosa me’noeanhuahuika’apone. Jesucristo Huairi e’tiakde’te
kurudyạ’ me’noeanhuahuika’apone. Oro’ huadakda e’kika’nayo
Jesucristoa huadaknanada mogkika’apone oro’taj. Konig “premio”
e’yok Jesús Huairi huadakda huamanoeynoeyeria huakka’tada
o’manoeanhuahuika’apo kurudyạ’. Aya’ Jesucristotaj on’maboika’po
aya’tada o’manoeanhuahuika’apo kurudyạ’ Diosere.

Timoteotehuapa’yo’da o’batia’pak Pabloa.

9 Ịdamon behuatiak, sion. 10 Demas doere ọ’ịka’nig’a do’taj
e’tihuapokika’ada katetapi’ o’batiahuayika’nig kenda huakka’ o’pakpo
bekhuame’ne Tesalónica huakka’ jakyo. Kenpa’ti Crescente Titoere
doere ọ’nika’nig’a e’tihuapokika’da Crescente Galacia huadaribayo
bekhuame’ne kenpa’ti Titoa bekhua’po Dalmacia huadaribayo
o’huame’. 11 Lucasyo’da doere ọ’ịka’. Marcostaj yaukpo yahuahuaypo
ịyọda onere yan’tiak. Ke’nanayo e’manmadika’te tihuapokdik
me’ẹạpone. 12 Efeso huakka’ jakyo Tíquicotaj ijta’mona’mey. 13 Kenoka’
yatiakpo do’hued yudtaj be’tatotiak. Troas huakka’ jak Carpoen jakyo
ịjjeanmey. Kenpa’ti do’hued beroba’ be’tatotiak.
14 Alejandro sirosot huaka’eri ọ’ẹ. Do’taj ke’na dakhuea’ megkame’ne.
Dakhuea’ o’kame’nok oro’en Jesús Huairia castiga ọgka’apo.
15 Keyoj ontakon dakhuea’ megka’apetpi’. Jesúsen huadak hua’a
o’manmadikika’nig kennayo pakhue’nanada ọ’ẹ.
16 A’nennada huakkuruda Romayo huakka’ jakyo huairitaj
ijbahuahua’po dakhuea’ kahue’ ịjịkay. Ijmana’po Jesucristoen huadak
hua’ayo’da ijmanmadikikay. Kenda huadak hua’ayo’da nogyọ nogyọ
ijmanmadikikay. Roma huairitaj ijmana’mey. Roma huairitaj e’mana’te
nogtiapi’ ehue’ doere men’tobome’ne. Be’api’ tihuapokhue’ me’neme’ne.
Aya’da me’nokhuame’ne. Diosa kabakkahue’po castiga magkahue’
kamae’po. Kenda ijpaki. 17 Roma huairitaj e’mana’pakte Jesús Huairia
be’tihuapokme’ne. Diosa be’tihuapokika’nok aya’ judío ehue’ aratbuta
kan’mapẹẹ’po Jesucristoen huadak hua’a ijmanmadikanhuamey.
Sue’ada do’taj digạ’ men’huadiayme’ne. E’arakta’ en’tipaktada Diosa
be’tiokame’nok arakhue’ me’neme’ne. 18 Dakhuea’ ẹgka’ta’ Diosa
be’tiokika’apone. Diosere kanoeonhuahuike’po me’tọịka’ne “Dios
’uruda ọ’ịka’.” Mon’batia’pakonhuahuika’.

Pabloa o’kuhuitdepo kene’huạyạ’ o’dikta’mona’po.

19 Priscataj Aquilataj kenpa’ti Onesíforoen huabettaj ij-
manigdikta’monay. 20 Erasto Corintoyo o’yahueme’. Trófimo dakhue’
ọ’eme’nok Melito huakka’ jakyo ịjjeanmey. 21 Huạhuịọk tiakhued
ẹẹ’te tiakdik ẹẹ’nayo do’taj yatiakti’. Huakka’a mo’dikta’mona’ne,
Eubulo, Pudente, Lino, Claudia, aya’ huaknopọẹ’eri huama’buya
mo’nigdikta’mona’ne.
22 Ontaj Jesucristo Huairia kanopo’teypakike’po kenpa’ti aya’ Efeso
huaknopọẹ’eriomeytaj daka’ kamatọike’po ijtiona’paki. Kenda do
Pabloa ona’ne, ken.

TITO
Pabloa Titotaj o'nigmadoya'uyate.

Pabloa Titotaj o'nigmadoya'uyate.

1-2 Pablo do i̱jje̱y. Diosen i̱jje̱po Diosen huanaba' Diosenyo'da
ijkikay. Jesucristoa me'ta'mona'uyne. Diosen huabaktie'ea'eritaj
buttida hua'a kamaknopo̱e̱'po nogi̱ti nogi̱ti buttida hua'a
kamaknopo̱e̱'po kenpa'ti ka̱gkike'po Jesucristoa me'ta'mona'uyne.
Diosen huabaktie'ea'eri Diosere kurudyo̱ on'noeonhuahuika'apo.
Kenda Diosen huabaktie'ea'eritaj daka' kamanopo̱e̱'po Jesucristoa
me'ta'mona'uyne. Diosere huaknopo̱e̱'eri on'noeonhuahuika'apo
Diosa oa'uyate. Huadari kuruderetaj kahued Diosa kenda oa'uyate.
Diosnayo da ahue'dik o̱'e̱. 3 Oyda Diosa e'manoeanhuahuika' hua'a
e'manopo̱e̱a̱'ta' o'pakpo, Diosen buttida hua'a yamanbatia'pak. Diosa
mena'uyne. Dios oro'omeyen dakhuea' e'ka' huanopo'yarea'eri
mo'ta̱e̱ne. 4 In beroba' o'nigmadoya'ne, Tito. Do'a Jesucristoen huadak
hua'a e'manbatia'pakte iknopo̱e̱'uypo do'huedsi'po konig i̱'e̱ne. Onere
Jesucristotaj oknopo̱e̱ne. Apag Dios kenpa'ti Huairi Jesucristoere on'taj
metinepahuie' menopo'durugpake'. Jesucristo oro'omeyen dakhuea'
e'ka' huanopo'yarea'eri mo'ta̱e̱ne.

Creta hua̱gkuta'mejyo huaknopo̱e̱'eritaj yamaboroayti' yabatihuapok.
Pabloa Titotaj ona'uyate.

5 Creta hua̱gkuta'mejyo nogyo̱ nogyo̱ huaknopo̱e̱'eri o̱gkupopakika'po
a'tiona'pakya'po a'batadi'keaya'po Apagba' a'pe̱e̱ya'po o̱gkupopakika'.
Kenda do'hua kahue' i̱jje̱'uynig yadakeati' kenpa'ti Cretayo
huaknopo̱e̱'eritaj aya' huairitone'taj oktie'ea'hued o̱'nenok nog huakka'
jakyo nog huakka' jakyo nogbaya' nogbaya' Cristotaj huaknopo̱e̱'eri
huatone' huairi huamanmadika'eri yabaktie'eati' konige̱po Cretayo
ontaj o̱'ean'uyne. 6 Be'api' huatone' huairi huamanmadika'eri a̱'e̱ya̱'po
dakyo' kika'dik ka'nike'. Huadakda o̱'e̱ aratbuta tinopo̱i̱ka'dik o̱'nika'.
Dakhuea' o̱gka'. Be'api' kenomeytaj bahuaahue'dik o̱'ne. Nogtida
hua̱to̱e̱ to̱i̱ka'dik ka'ne'. Kenomeyensi'pokon Cristotaj huaknopo̱e̱'
ka'nike'. Huatone' huairiensi'po huadakda o̱gkika'nok dakhuea' o̱gka',
aratbuta bahuaahue'dik o̱'ne. Kenpa'ti huasi'poa huaojtaj hua̱ye̱tere
on'nigpe̱i̱ka'nig onig. 7 Huaknopo̱e̱'erien huatioka'eri huairi Diosen
o̱'nepo Diosen kika'dik o̱'ne. Huadakda kika'dik o̱'ne. Hua̱'enda
e'nopo̱e̱'ta' pakhue' o̱'nika'. Kenomeynayo diayhue' o̱'nika'. Borracho
ehue' o̱'nika'. Huabatuktukeri ehue' o̱'nika'. Huakupe huapakeri
konig engañ̃a huaka'eri ehue' o̱'nika'. 8 Esoeritaj jakyo kan'taye'po
e'bae'ta' on'pakika'. Kenpa'ti huadak e̱e̱'ta' on'pakika'. Huadakda
e'kika'ta' on'pakika'. Daka' on'nopo̱e̱po daka' o̱gkika'. Diosenba'taj
on'nigpe̱i̱ka'. Daka' on'nopo̱i̱ka'po huadakyo' o̱gkika'. 9 Buttida
e'manmadika' daka' on'pe̱e̱depo oknopo̱i̱ka'dik o̱'ne. O'noknopo̱e̱po
okbatikhue'dik o̱'ne. Nog huaknopo̱e̱'eri daka' ka̱gkike' 'urudikda
manmadikika'dik o̱'ne. Nogte nama'da o'noknopo̱i̱ka'nigtaj huatioka'
huairia on'manmadika'po nopo'korea'dik ya̱'neapetpi'. Ken konig
huaknopo̱e̱'erien huatioka' huairi e̱'hua̱e̱' yabaktie'ea'.

10 Huakka'da huamanmadika'eri o̱'nepo huakka'mon judío aratbut-
tion huamanmadika'eri o̱'nenig'a buttida e'manmadika' e'nigpe̱e̱ta'
pakhue' o̱'nika'. Nama'da on'batia'pakika'. Aratbuttaj nama'da engaña
on'magka'po on'manmadikika'. 11 Onte'ti nama'da manmadikahue'
ka'nike'po i̱ghua'da yamana'. Huakka' huakupe men'yoke'po nama'da
e'manmadikapa' on'manmadikika'po huaoj hua̱ye̱ huasi'popi' Cristotaj
jeknopo̱e̱' on'batikdeme'te.
12 Creta hua̱gkuta'mejyo hua̱e̱'eri huabokerek o̱'u̱yate. Huaman-
batia'pakeri o̱'e̱po, "Creta aratbut da huaa'eri o̱'nika'. Dakhuea'
magkika'dik o̱'nepo dakhuea' huaka'eri o̱'ne. Kenpa'da eretbapeta'
on'pakpo e'baa'ta' pakhue' o̱'nika'." Oa'uyate. 13 Buttida oa'uyate.
Konige̱po Cristotaj huaknopo̱e̱'eritaj i̱ghua'da yamanika'. Onte'ti
daka' Cristotaj kanoknopo̱i̱ke'po i̱ghua'da yamanikati'. 14 Judío arat-
buten adhuea'pane'taj nama'da e'tia'pakonhuahua' kentaj nigpe̱e̱hue'
ka'ne'po oknopo̱e̱hue' ka'nike'. Kenpa'ti Diosen buttida hua'ataj pakhue'
hua̱e̱'eritaj nigpe̱e̱a̱hue' ka'nike'.
15 Keneri aratbuttaj Diosa o'bakkahuea'nok daknopo' on'nopo'to̱e̱po,
'urunopo' on'to̱e̱po, katepi' on'nopo̱e̱po huadakda on'nopo̱e̱po,
huadakda o̱gkika'apo. Katepi' aypo huaenpi' bape'dik o̱'nepo, aya'da
e'bape' huadakda o̱'e̱. Nogomeynayo dakhue'da o̱'nepo oknopo̱e̱hue'
hua̱e̱'eri o̱'nepo, dakhue'da o̱gkika' dakhue'da on'nopo̱i̱ka' kenpa'ti
katepi' huadak dakhue'pi' o̱'e̱a̱' nopoenkahue'da o̱'nika'. 16 "Diostaj
yoknopo̱e̱y." Nama'da o'nona'nig'a dakhuea' o̱gkika'po Diostaj
oknopo̱e̱hue' o̱'nenigtaj aratbuta matinopo̱e̱'dik o̱'nika'. Konig
dakhue'da ta̱hui̱ri̱gda on'make̱po dakhue'da o̱'nika' nog aratbuta
matinopo̱e̱'dik o̱'nika'. Diosba'taj nigpe̱e̱hue'da o̱'nika'po katepi' huadak
kahue'dik o̱'nika'.

2

Buttida e'manmadika' daka' oknopo̱e̱'dik o̱'nika'.

1 Huaknopo̱e̱'eri huadakda ka̱gkike' Diostaj durugpaka'dik ka'ne'
Diosen buttida hua'a yamanmadikika'. 2 Tone'bokerek huakka' hua-
mai'hue̱ mayhue' yanika'. Daka' ya̱g'kika'. Huadakda ya̱g'kika', daka'
yannopo̱i̱ka', 'urua'da ya̱g'kika', Cristotaj daka' yanoknopo̱i̱ka', Diostaj
di' yanika'. Aya'tada di' yanika'. Aratbuta dakhuea' e̱gka'nayo i̱da
diayhue' yane'. Tone'bokerektaj yamaboroay. 3-5 Ettone' hua̱to̱e̱'taj
di' kan'maike'po, huasi'potaj di' kan'maike'po, daka' kan'nopo̱i̱ke'po,
huakka'da eretpakhue' ka'nike'po, 'urunopo' kan'nopoto̱i̱ke'po, jak
huasi'poere daka' kan'to̱i̱ke̱'po, hua̱to̱e̱'taj kan'nigpe̱i̱ke'po ettone'tone'a
konigda Diosa o'paknok daka' kika'dik o̱'ne, mahui̱a̱hue'dik o̱'ne,
huakka' huamai'hue̱ mayhue'dik o̱'ne. Ken konig ettone'taj daka' yam-
aboroay. Ken konig ettone' e'kika'nayo Diosba'taj dakhue' huaahue'dik
o̱'neapo, kenpa'ti Diosen Huasi'po Jesucristotaj dakhue' huaahue'dik
o̱'neapo.
6 Tone'huabo dakteynopo'da yana'. Katetapi' e'to̱e̱ta' eretpakhue'
yanika'. Daka' yan'nopo̱i̱ka', yamaboroay'ika'. 7 Aya' ika'po, huadakda
yakika'. Daka' i'kika'nok huabokerek ontaj on'tiahuayika'po konigti
huadakda o̱gkika'apo. Yamanmadika'po buttida yamanmadika',
huadakda yamanmadika', daka' yamanmadika'. 8 Ontaj dakhuea'
huaahue'dik me'ne'po daka' yamanmadika', aya'da i'mana', huadakda

yamana'. Ken kenomey ontaj pakhue' o̱'nepo, ontaj on'tibira'apo
dakhuea' huaahue'dik mo'e̱a̱pone. Aya'da huadakda i'manmadika'nok
dakhuea' huaahue'dik mo'e̱a̱pone.
9 Huanaba'a huairitaj yan'nigpe̱ika' yamana'. Huairia aya'da
ena'te kenda ya̱g'kika', yamana'. Kenda huairi o'paknig ka̱gkike'.
Huairitaj keje' onahue'ada yan'nigpe̱ika', yamana'. 10 Huairitaj
okberehue' yanika' yamana'. Huanaba' katepi' huairien on'tamato̱e̱po
daka'nada yan'tamato̱ika' yamana'. Huanaba' huaknopo̱e̱'eri huairien
daka' e̱gkika'nayo Dios oro'omeyen huamanoeanhuahuika'erien
e'manmadika' hua'a huadakda o̱'e̱ aya'ada on'nopo̱e̱a̱po.
11 Aya'tada Diosa o'matinepahui'po dakhuea' e'ka' o'manopo'yarea'po
Diosa oro'omeytaj mo'nopo̱e̱a̱'uyne. 12 Kenda o'nopo̱e̱po dakhuea'
kahue'dik o̱'e̱y o'nopo̱e̱ne. Kenpa'ti nogta' nogta' katepi'
eretpakikahue'dik o̱'e̱y o'nopo̱e̱ne. Oy huadakda noika'dik o̱'e̱y
o'nopo̱e̱ne Diostaj o'pakpo nigpe̱ika'dik o̱'e̱y o'nopo̱e̱ne. 13 Diostaj
o'nigpe̱e̱po oro'omeyen huaboro' Diostaj oro'en huamanopo'yarea'eri
Jesucristotaj oro'omeya̱ e̱kpo̱e̱' o'nigi̱ka'po. E'tiakte durugda
o̱'e̱a̱pone. Diosa bo'huatiakapone mona'uyne. 14 Aya' oro'omeyen
dakhuea' e'ka' abakkahueaya'po a'manopo'yareaya'po Jesucristo
oro'omeytaj mo'nigbuey'uyate. Oro'omey Diosen huabetonig
a'mato̱e̱ya'po Jesucristo oro'omeytaj mo'nigbuey'uyate. Huadakda
e'ka' kan'eretpake'po Jesucristo oro'omeytaj mo'nigbuey'uyate.
15 Kenda yamanmadikika'. Huaknopo̱e̱'eri huadak ka̱gkike' i̱ghua'da
yamanika'. Jesucristo o'paknok i̱ghua'da yamanika'. Kenomey nama'da
e̱gka'nayo "Yan'nopo'korea' Diostaj yan'nigpe̱e̱'," 'utta'da yamana'.
Daka' 'uruda e̱'hua̱e̱' yamanmadikika' yamana'. Be'api' dakhuea' oa'
tinopo̱e̱hue'dik mo'e̱a̱pone.

3

Kenda Creta huaknopo̱e̱'eri kika'dik yanika'.

1 Gobierno huairitaj yan'nigpe̱ika'po okkahuehue' yane', yamana'.
Huakka' jakyo hua̱e̱'eri huairitaj yan'nigpe̱ika'po okkahuehue' yane',
yamana'. Katepi' huadakda e̱'hua̱e̱' ya̱g'kika'po okkahuehue' yane', ya-
mana'. 2 Be'tapi' gobierno huairitapi' dakhuea' bahuaa'pakhue' ya̱'nepo
okkahuehue' yane', yamana'. Yan'manoeya̱'ika'po okkahuehue' yane',
yamana'. Huayahuaya di' yan'maika'po okkahuehue' yane', yamana'.
Aya'tada daka'nada yan'matinopo̱e̱'. Creta huaknopo̱e̱'eritaj bakkahue-
hue' yane', yamana'.
3 Konige̱po a'nenda Cristotaj oknopo̱e̱hued e̱e̱'ted oro'omey
konig Diostaj nopoenkahue' hua̱e̱'eri o̱'u̱yne. Diostaj nigpe̱e̱hue'
o̱'i̱ka'uyne. Nama'da huamanmadika'eritaj nama'da o'nigpe̱ika'uyne.
Konig katetapi' o'eretpakika'po dakhuea' o'kika'uyne. Nogomeytaj
dig o'bahuahuayika'uyne. Huayahuaya o'bahuadiayika'uyne.
A'nenda dakhuea'da o'kika'uyne. 4-5 Nogoknayo Dios huadakda
o̱'e̱po oro'omeyen huatioka'eri oro'omeyen dakhuea' e'ka'
huamanopo'yarea'eri o̱'e̱po di' mo'e̱ne. Konig huakka' di'
mo'e̱ne. Mo'nopo̱e̱a̱'po mo'nopo'yarea'uyne. Oro'omeyen
dakhuea' e'ka' bokkahuea'uyne. "Konig huadak mo'e̱ne," Diosa
mona'uyne. Katepi' huadak o'kika'nok Diosa nopo'yareahue' e̱'e̱a̱da
mo'tinepahui'po dakhuea' e'ka' mo'nopo'yarea'uyne. Oro'omeyennopo'

mo'nopo'koyoa'uyne. Konig onte'ti huaboa'da e'si'poe̱' Diosa ke'nen
Nokire̱g boyo'ke'uynok oro'omeytaj kamanopo'toike'po boyo'ke'uyne.
Ken konig huabonopo' o̱'e̱po Diostaj noeonhuahuika'dik o̱'e̱a̱pone.
6 Oro'omeyen dakhuea' e'ka' Huamanopo'yarea'eri Jesucristo
mo'nigbuey'uynok kenpa'ti mo'nigtiona'pakika'nok Diosa oro'omeytaj
mo'nopo'yarea'uyne. Oro'omeytaj ke'nen Nokire̱g dakhuapa
boyo'ke'uyne. 7 Dakhuea' e'ka' bokkahuea'po "Huadak mo'e̱ne,"
mone'po Diosa huakka' di' mo'uyne. Huakka' mo'matinepahui'uyne.
Konige̱po Diosere o'noeonhuahuika'apone oro'omey e̱kpo̱e̱' o'nigika'ne.
8 Kenda ona'nig buttida o̱'e̱. Buttida o̱'e̱ daka' yanopo̱e̱po
huaknopo̱e̱'eritaj daka' yamanika'. Huaknopo̱e̱'eri daka'
o'noknopo̱e̱po huadaknanada ka̱gkike' ighua'da yamanika'. Kenda
huadakda o̱gkika'po aya'tada huadakda o̱'neapo kenpa'ti aya'tada
on'batihuapokapo. 9 Nama'da batia'pakhue' ka'nike', konig huasegada
eapa' batia'pakhue' ka'nike', adhuea'pane'taj batia'pakonhuahuikahue'
ka'nike', Moisésen hua'ataj dakhuea' tia'pakhue' ka'nike'. Kennayo
dakhue'nada o̱'e̱.
10 Be'api' nama'da e'manmadika'nayo huaknopo̱e̱'eritaj
ya'bapoespaka'po "Onte'ti nama'da manmadikahue' ya̱e̱'.
Huaknopo̱e̱'eritaj poespakahue' yae'," yana'. Batikhue' e̱e̱'nayo
onte'ti "Yabatik," yana'. Batikhue' e̱e̱'nayo kentaj yaenpo ke'na onte'ti
huaknopo̱e̱'eriere kupopakhue' ka̱e̱'. 11 Konige̱po nama'da oknopo̱e̱po
Diostaj dakhuea' o'ka' i'tinopo̱e̱.

Pabloa Titotayo'da ona'uyate.

12 Onte Artemastaj Tíquicotapi' ijta'mona'apoy. E̱kye̱de'te Nicópolis
huakka' jakyo yatiakti', do'te yatiakti'. A̱yo̱ Nicópolis juju' hua̱e̱'o̱k
ijika'apoy. 13 Apolostaj kenpa'ti gobiernoen hua'a huanopo̱e̱'eri Zenas-
taj huakka' yabatihuapok. Kanhua'udhuahue'po kenomeytaj aypopi'
huakupepi' katepi' on'pak yabayokti'. 14 Nog huaknopo̱e̱'erien katepi'
aypopi' ta̱e̱hue' e̱e̱'nayo huaknopo̱e̱'eri huama'buy huadak kanigkike'
kenpa'ti kan'bayokike'. Daka' yamanopo̱e̱a̱'ika'.

Saludos o'manigta'mona'uy Diosa daka' kamagkike' ona'uyate.

15 Ayada iyo̱ doere o̱'nepo saludos o'manigdikta'mona'ne. Oro'omeyen
huadi'da huaknopo̱e̱'eritaj saludos yamana'. Diosa aya' opudomeytaj
daka' kamagkike', ken.

FILEMÓN
Filemóntaj Pabloa o'nigmadoya'uyate.

Filemóntaj Pabloa o'nigmadoya'uyate.
1 Do Pablo ijjey. Cristo Jesústaj ijnigpeika'po Roma aratbuten
huabakuda' jakyo ijjikay. Do'hued huama'buy Timoteoere ijjepo
o'nigmadoya'ne. O'na Filemón huadi'da o'ene, oro'omeyere huadak
hua'a huamanbatia'pakeri i'ene. 2 Kenpa'ti Cristotaj huaknopoe'eri
o'nen jakyo ogkupopakika', kenomeytaere o'nigmadoya'ne. Kenpa'ti
oro'omeyen huaidpo Apiataj Arquipotakon o'nigmadoya'ne. Arquipo
konig Cristoen huanaba' oro'ere huadak hua'a o'manbatia'pakika'.
3 Oro'omeyen Apag Diosere Huairi Jesucristoerea opudomeytaj
o'matinepahui'po mo'nopo'durugpake'po mo'nopo'noeye'po.

Huaknopoe'eritaj Filemóna di' o'maika'po Huairi Jesústaj daka' oknopoika'ne.
4-5 Diostaj huaknopoe'eri aya'tada on Filemón di' i'maika'
kenpa'ti Huairi Jesústaj daka' iknopoika' o'tipee'uypo Diostaj
ijtiona'pakpo do'hued Diostaj dakiti yona'ikay. 6 Huairi Jesústaj
daka' iknopoika'nok aratbuta 'urua'nanada o'noknopoika' kenpa'ti
Cristotaj on'eretpakpo daka' on'nigpeika'. Cristo Jesústaj o'noknopoepo
durugda o'neonhuahuika'apo kenpa'ti Diosa daka' mo'nigkika'apone
kan'nopoe'po ijmanigtiona'pakikay. 7 Huakka' huaknopoe'eritaj di'
i'maepo i'batihuapokika'nok nogiti nogiti daka' Diostaj o'noknopoe.
Kenda ijtipeedepo Diostaj nogiti durugda ijjey kenpa'ti nogiti Diosen
e'kika'ta' ijpaki.

Konig do'taj oe'uynig, konigti o'nen huanaba' Onésimotaj daka' yae'ti' Pabloa Filemóntaj ona'uyate.
8 Cristoen huata'mona'eri ijjepo "Onésimotaj daka' yae'," ona'dik ee'pi'
o'enig'a 9 di' i'maika'nok "E'paknayo Onésimotaj daka' yae'," ona'ne.
Do Pablo ijjey. Tone'bokerek ijjepo Jesucristotaj huadak hua'a ijman-
madikika'po oyda huabakuda' jakyo ijjikay. 10 "Onésimotaj 'urua'da yae'."
Kenda huakka' ijpakpo ona'ne. Iyo huabakuda' jakyo ijjepo Jesucristotaj
do'hua e'manmadika'te oknopoe'uynok Onésimo konig do'huedsiponig
o'e konig ke'nen huaojonig ijnig'uynok.
11 A'nenda Onésimo o'nen huanaba'a ontaj nigpeehue' e'eada oynayo
ontaj kenpa'ti do'taj e'nigpeeta' o'pakika'. Oy Cristotaj huaknopoe'eri
o'epo ontaj e'nigpeeta' o'pak. 12 Onte kahue'po ijta'monay. Onésimotaj
'uruteda yaeti'. Konig do'huednopo' o'nigta'mona'nigtaj di'nanada
Onésimotaj yae'. 13 Jesucristoen huadak hua'a ijmanbatia'pakika'uynok
bokudame'nok huabakuda' jakyo ijjunhuay. On iyo ee'nayo do'taj
o'tihuapokika'ayetnig'a iyo ehue' i'enok ontehuapa' o'nen huanaba'
Onésimo do'taj be'tihuapokike' do'hua e'pakada 14 "Katihuapoke'po
me'tatoe'," onahue' o'uynok kenpa'ti kenta' i'paketpi' onte
ijnigta'mona'apoy. Katepi' do'taj nigka'dik me'ene ena'ta' pakhue'
o'ene. 15 Diosa o'paknok oy kenpa'ti nogok nogok onere onte'ti Onésimo
o'unhuahuika'apo konigepopi' ontaj sue'da huapuugte o'bakhua'uyate.
16 O'nen huanaba' i'taeonhuahuika'aponig'a huanaba'yo'da ehue'dik

i'tąęąpo. Konig ǫ'nen huadi'nanada huama'bueykon i'tąęąpo. Do'hued huama'buy konig įjtąępo huakka' di' įjjęy. Ǫ'nanayo Onésimotaj nogįti di' yąę'. Ken ǫ'nen huanaba' i'tąę nogįti di' yąę'. Ken Huairi Jesucristotaj huaknopǫę'eri huama'buy ǫ'ęnok nogįti di' yąę'.

17 Ken Jesucristotaj oro' onokteyo' oknopǫępo konig do'taj daka' be'ika'nig konigti Onésimotaj daka' yae'. 18 Ontaj a'nenda Onésimo dakhuea' eka'nayo dehuea' ęę'nayopi' do'hua o'yokapone. 19 Do Pabloa huaba'a o'nigmadoya'ne. Kenda Onésimo dehuea' ǫ'ępo ontaj o'yokapone. Jesucristoen huadak hua'a ontaj ona'uynok iknopǫępo Diosere i'noeonhuahuika'apo. Konigępo do'taj dehuea' ǫ'ęne. Kenda on i'nopǫįka'nok onahue'dik ǫ'ęne. 20 Ęę', eg' do Huairi Jesústaj yoknopǫępo do kanopo'durugpake'po huaknopǫę'eri huama'buy į'ępo Onésimotaj daka' yade'ti'.

21 Kenda ona'nig i'nigpęęąpone daka' ijnopǫępo o'nigmadoya'ne. Kenpa'ti nogįti menigka' ena'nayo o'nigka'apone daka' ijnopǫęy. 22 Onésimotaj ee'te kenpa'ti do'taj ǫ'nen jakyo adkorepen huatay daka' menigkati'. Do'tehuapa' on'tiona'pakika'nok Diosa me'ǫrǫkapetpi'. Ijjǫrǫkpo opudomeytaj huahua'dik įjjęąpetpi'.

Saludos on'manigdikta'mona'po kenpa'ti Huairi Jesucristo daka' kan'maike'po.

23 Epafras Cristo Jesústaj oknopǫęnok kenpa'ti o'nigpęįka'nok doere huabakudą' jakyo ǫ'ępo opudomeytaj saludos o'manigdikta'mona'. 24 Marcos Aristarcoere Demasere Lucasere doere huadak hua'a on'manbatia'pakika' saludos o'manigdikta'mona'.

25 Oro'omeyen Huairi Jesucristoa opudomeytaj daka' kamanike', ken.

LA CARTA A LOS HEBREOS
Hebreo aratbut huaknopo̱e̱'eritaj o'manigmadoya'uyate.

Diosa Huasi'potaj mo'mata'mona'po oro'omeytaj mona'uyne.

1 A'nennada oro'omey Israel aratbuten adhuea'pane' o̱'nuyate. Diosen huamanbatia'pakeri Israel aratbut o̱'nepo
adhuea'pane'taj on'manbatia'pakika'po onte'ti onte'ti Diosen
hua'a on'manbatia'pakika'uyate. Huamanbatia'pakeritaj Diosa
o'manopo̱e̱a̱'po nogda nogda o'manopo̱e̱a̱'po konig e'bayorokte
o'manopo̱e̱a̱'po Diosen huata'moneria o'manopo̱e̱a̱'po Diosen Noki̱re̱ega̱
o'manopo̱e̱a̱'uyate. 2 Oynayo kene'hua̱ya̱' huame'noe o̱'e̱. Oro'omeytaj
Diosen Huasi'poa Diosen hua'a Diosa o'paknok mo'nigbatia'pakuyne.
Diosa o'paknok Diosen Huasi'poa aya'da o'ka'po huadari, niokpo,
siokpo, puug, aratbutkon aya'da o'ka'uyate. Huasi'potaj kamato̱ike'po
aya'da Diosa o'yokuyate. 3 Dios huakjeytone'onig o̱'e̱po 'urua'nanada o̱'e̱.
Diosen Huasi'po konig Dios eynanada senognanada o̱'e̱po, konig Dios
o̱'i̱ka' o'manopo̱e̱a̱'ika'. Diosen Huasi'po aya'tada o'manika'nok aya'ada
niokpo siokpo puug aratbut nigpe̱i̱ka'dik o̱'ne. Teya'da o'mato̱i̱ka.
Ken Diosen Huasi'po oro'omeyen dakhuea' e'ka' kabakkahue'po
hue̱ypa cruzte o'manigbueydepo kurudyo̱ Diosere Dios huahuadte
o'huadika'po, Diosere aya'tada o'mana'ika'.

Diosen huata'moneritaj sue'da o'pakika'. Ke'nen huasi'potanayo diga̱'nanada o'pakika'.

4 Ke'nen Huasi'potaj Diosa diga̱'nanada di' o̱'i̱ka'. Diosere
o'huadika'. Do'hued Huasi'po 'uru'dikda o̱'i̱ka' Diosa oa'uyate. Diosen
huata'moneritanayo digi̱ti pakhue' o̱'e̱. 5 Do'hued Huasi'po i̱'e̱nok
e'bueyte oyda ijnoyhuaday. Diosen huata'moneritaj Diosa kenpa'
manahue' o̱'u̱yate. Diosen Huasi'potanayo kenda ona'uyate.
Ke'nen Apag i̱jje̱y. Ken do'hued Huasi'po o̱'e̱.
Diosen huata'moneritaj Diosa kenpa' tia'pakhue' o̱'u̱yate. Diosen
Huasi'potanayo kenda Diosa o'tia'pakuyate. 6 Nogok Diosen Huasi'potaj
in huadariyo aratbutte e'totiakuyte
Diosen Huakkuruerisi'po huadakda o̱'e̱. 'Urunanada o̱'e̱. Kenda aya'
Diosen huata'moneria kan'batia'pakike'. Diosa o'mana'uyate.
7 Diosen huata'moneritaj Diosa o'tia'pakpo:
Do'hued huata'moneri i̱da huahua'eri o̱'ne. Konig bapoka i̱da
o'hua'ika'nig konigti i̱da on'hua'ika'. Konig o̱jbed i̱da o'kotika'nig
konigti huata'moneri huanaba' i̱dada on'hua'ika'. Diosa oa'uy.
8 Diosen Huasi'potanayo o'tia'pakpo:
Konig gobierno huairia i'mata'mona'ika'apo, Dios. Huairi
i̱'unhuahuika'po batikhue'da i̱'unhuahuika'apone. Gobierno
huairi i̱'i̱ka'po buttida i'manika'. 9 Huadak e'kikata' ijpakika'nig
kenpa'ti huadakda i̱ji̱ka'nig huakka'da i'pak. Dakhuea' e'ka'
pakhue' i̱ji̱ka'nig o̱'nakon pakhue' i̱'i̱ka'. Konige̱po ontaj
huakka'da ijdurugpakay. O̱'nen huadi'taj sue'pi' durugda
ijmadurugpakay. Kenda Huasi'potaj Diosa ona'uyate.

10 Onte'ti Huasi'potaj Diosa ona'po:
Ọ'na Huairi i'ika'po, huadari i'ka'uyate. A'nennanada huakkuru
huadari i'ka'uyate. Kurud huaẹ'erikon i'ka'uyate. Puug, niokpo
siokpo aya'da i'ka'uyate. 11 Huadari, puug, niokpo, siokpo
ehue'da ọ'ẹapo. Ọ'na do'hued Huasi'ponayo kenpa'da bueyhue' i'ẹpo i'noeonhuahuika'apo. Huadari, puug, niokpo, siokpo
o'tone'pakapo. Konig yudtaj o'tone'pak. Konigti huadari kurudyọ huaẹ'eri o'tone'pakapo. 12 Konig yudta'tone' o'maenika'po
huabo yudtaj o'bae'ika'. Konigti huadari kurudere e'tone'pakde'te
o'maenapo. Huabo o'baeapo. Onnayo tone'pakhue' i'ẹpo
kenpa'da bueyhue' i'ẹpo i'noeonhuahuika'apo.
Diosa Huasi'potaj ona'po, a'nennada Apagba'te ona'uyate.
13 Doere da'kopen be'huad. Doere mo'manika'. Ontaj oknopọẹhue'
huaẹ'eri kenpa'ti dakhuea' huaka'eri konig ọ'nen taka' huamagkika'eri onte'ti on'taj nigpeika'dik ọ'neapo.
Diosen huata'moneritaj kenpa' Diosa manahue' ọ'ẹ'uynig'a ke'nen
Huasi'potayo'da ona'uyate. 14 Diosen huata'moneri aya'ada Diosen
huanaba' ọ'ne. Konig nokireg ọ'ne. Katepi' Diosa o'paknok
o'nigkika'. Cristoen huaknopọẹ'eritaj huabatihuapokika'eri ọ'ne.
Kan'batihuapokike'po Diosa o'mata'mona'ika'. Cristoen huaknopọẹ'eritaj Diosa o'manopo'yarea'ika'po o'manoeanhuahuika'nok
huaknopọẹ'eriomeytaj Diosen huata'moneria on'batihuapokika'. Ken
Diosen huata'moneria sue'da tey ọ'nepo, sue'da huadak ọ'ne. Diosen
Huasi'ponayo teynanada aya'da o'matoika'po 'urunanada ọ'ika'.

2

Aya'tada kamanopo'yare'po kamanoeanhuahuike'po Diosen Huasi'poa kurudyạ' mo'nighuarakuyate, mo'nigbuey'uyate, mo'nignoyhuaduyate. Konigẹpo batikhue'ada daka' mo'noknopoika' daka' mon'nigpeika'.

1 Cristo Diosen Huasi'po ọ'ẹnok huaboro' huairitone' ọ'ẹnok teyda
huairitone' ọ'ẹnok konigẹpo Cristoen huadak hua'a daka' peika'dik
ọ'ẹne. Oro'omey huaknopọẹ'eri nogiti nogiti nigpeika'dik ọ'ẹne.
Daka' oknopoika'dik ọ'ẹne. Huakka'da nogiti nogiti oknopoika'dik
ọ'ẹne. Jesucristotaj moknopọẹpo sigda sigpi' okbatikhue' mo'ne.
Kenpa'ti mo'nigpeika'po sigda sigda okbatikhue' mo'ne. Mo'deretpakpo
Cristoen huadak hua'a nogiti nogiti mon'nigpeika'. 2 Diosen
huata'moneria Diosen buttida hua'a on'manika'uyate. Aya' aratbuta
bepi' nigpẹẹhue' ọ'nenok castiga o'magkika'uyate Diosa. Nigpẹẹhue'
huaẹ'eritaj Diosa castiga ọgka'dik ọ'ẹpo o'magkika'uyate. 3 Oro'omeytaj
Diosa castiga ọgkahue' mokẹ'po Diosen Huasi'po pai'da o'nopo'ẹpo
mo'nigbuey'uyate. Konigẹpo oro'omeyen dakhuea' e'ka' okkahuea'dik
mo'ẹpo, nopo'yarea'dik mo'ẹpo, Diosere noeanhuahuika'dik mo'ẹne.
Huairi Jesucristo huakkuru kenda huadak hua'a o'mana'uyate.
Nogomey on'pẹẹdepo buttida oa' daka' on'nopọẹpo buttida hua'a
oro'omeytaj mona'uyne. Konigẹpo kenda Diosa mo'nigka'uyate,
okkahuehue'dik mo'ẹpo, Jesucristotaj oknopọẹpo okbatikhue'dik
mo'nika'. 4 Jesucristoa a'manopo'yareaya'po mo'nigbuey'uyate,
mo'nignoyhuaduyate kurudyọ Diosere o'noeonhuahuika'apo. Diosa
o'pakpo o'manopọẹạ'uyate. Kenda huadak hua'a Jesucristotaj buttida

hua'a e'manopo̱e̱a̱'ta' o'pakpo Diosa 'urua'da o'kika'uyate, konig Diosayo'da ka'tepi' ka'dik o̱'e̱po o'ka'uyate. Kenpa'ti buttida hua'a o̱'e̱ kan'manopo̱e̱'po Diosa dakhue'taj o'bayarea'uyate. E'bueytakon o'manoyhuada̱'uyate. Kenpa'ti buttida hua'a o̱'e̱ kan'manopo̱e̱'po, Diosa o'pakpo huaknopo̱e̱'eritaj o'manopo'to̱e̱po Diosen Nokı̱re̱ga̱ o'manopo'to̱e̱'uyate. Konige̱po ken huadak hua'a buttida hua'a o̱'e̱a̱' oro'omey huaknopo̱e̱'eri o'nopo̱e̱ne. Konige̱po kenda Diosa mo'nigka'po, huadak hua'ataj okkahuehue'dik oro'omey o̱'e̱po, huakka' bo'pakpo Huairi Jesucristotaj moknopo̱e̱po mon'nigpe̱ı̱ka'.

Diosen Huasi'po kurudyo̱ o̱'ı̱ka'po nogok huabokerek Diosa o'si'poka'uyate Jesús.

5 Nogok monig o̱'e̱a̱po o'nona'apoy. Huabokerek konig huairia aya'tada on'mana'ika'apo. In huadariyo Diosen huata'monerinayo konig huairia manahue' o̱'neapo. 6 Huabokereka aya'tada on'mana'apo, konig huairia aya'tada on'mana'apo. Kenda Apagba'te Davida Diostaj ona'po:

Oro'omey aratbut suhuigda e̱e̱'pi' konig ehue'da e̱e̱'pi' oro'taj Dios mo'tinopo̱ı̱ka'po, bo'tihuapokika'ne. Oro'omeynayo bueydik e̱e̱'pi' oro'omeytaj mo'timepu'kepo 'urua'da mogkika'ne. 7 Sue'da huabayok e̱'unhuahuika'te huabokereka toteda huadariyo o̱'nedepo, kenoka' Diosen huata'monerinayo bueyhue'dik o̱'nepo, kurudyo̱ Diosere o̱'nika'. Nogok aratbuttaj 'urua'da mogka'apo, Diosa. Aratbut Diosere 'urunanada o̱'neonhuahuika'apo. 8 O̱'na Dios i'paknok aratbut huairi o̱'neapo. Aya'tada on'mana'apo. Diostaj Davida ona'uyate. Diosbate ona'uyate.

Dapita' aya'ada nigpe̱ı̱ka'dik o̱'neapo. Huabokerektaj aya'ada manigpe̱ı̱ka'dik o̱'neapo. Oynayo huabokerektaj aya'ada nigpe̱ı̱kahued o̱'ne. 9 Sue'da huabayoktemon huabokerek Diosa o'si'poe̱a̱'uyate. Kuruderi e̱'e̱a̱da aratbutada Jesús o'si'poe̱'uyate. Diosa o'paknok sue'da huabayoktemon hua̱so̱'da Jesús o'noikame'po kenoka' sue'pi' huairimon o̱'unhuahua'po Diosen huata'monerinayo teymon o̱'nuyate. Apag Dios aya' aratbuttaj di' mo'maepo mo'matinepahui'po Diosa o'paknok Jesús pai'da o'nopo'e̱po aya'tada aratbuttaj o'manigbuey'uyate. Konige̱po konig 'urunanada Huairi Diosa Jesústaj kurudyo̱ o'tobehuikpo Diosyo o'tobehuikuyate. 'Urunanada Dios Huairi o̱'e̱a̱'.

10 Diosa aya'da o'ka'uyate. Aya'ada Diostehuapa' o̱'nigunhuahuika'apo. Aya'tada Diosa o'matoeonhuahuika'po. Huakka' aratbuttaj kamanopo'yare'po Jesús pai'da nignopoe̱'dik o̱'e̱a̱po, Diosa o'nopo̱e̱'uyate. Konige̱po Jesús aya'tada pai'da o'manignopo'e̱depo aya' Diosa ena' o'ka'depo o'kuhuituy. Konige̱po Jesús huakkurueri huamanopo'yarea'eri huakka'tada dakhuea' e'ka' o'manopo'yarea'nok Diosensi'po o̱'nepo Diosere on'noeonhuahuika'apo. 11 Oro'omeyen Huairi Jesucristoa pai'da o'manignopo'e̱po o'manigbuey'uypo oro'omeyen dakhuea' e'ka' bokkahuea'ne. Kenpa'ti huadak e'kika' bo'tihuapokika'ne. Kenpa'ti Diostayo'da e'nigpe̱ı̱kataj bo'tihuapokika'ne. Konige̱po "Do'hued huama'buy mo'ta̱e̱ne." "Do'hued huaidpo mo'ta̱e̱ne." Huairi Jesucristoa birahue'ada ona'dik mo'e̱ne. 12 Diosba'te Jesucristoa oa'po:

Ontaj Dios do'hued huama'buytaj ijbaknopo̱e̱a̱'apoy. Huaknopo̱e̱'eri e̱gkupopakte do'hued huama'buyere o'batadi'keapoy. Dios 'uruda o̱'e̱ o'batadi'keapoy. Jesucristoa ona'uyate.
13 Kenpa'ti oa'po:
Diostaj daka' yoknopo̱e̱y. Jesucristoa huama'buyere oa'.
Onte'ti oa'po:
Diosensi'po huaknopo̱e̱'eri kamato̱e̱'po Diosa me'bayokuyne. Ijmato̱i̱ka'po huama'buyere i̱jje̱y. Jesucristoa oa'uyate.
Ken "Huaknopo̱e̱'eri do'hued huama'buy me'ta̱e̱ne." Jesúsa birahue'ada ona'dik mo'e̱ne. O'nopo̱e̱ne.
14 Oro'omey huaknopo̱e̱'eri Diosensi'poda huaenere mimiere o'to̱e̱ne. Jesús konigti hua̱so̱'da o̱'e̱po huaenere mimiere o̱'to̱u̱yate. A'manigbueyya'po hua̱so̱'da o'si'poe̱'uyate. Jesúsa o'manigbuey'uypo huabueyada toto' huabatiarakeritaj o̱gka'nok onte'ti barakhue'dik o̱'e̱a̱po. 15-16 Be'api' aratbut e'bueytaj o'nokme'pukonhuahuika'. Jesúsa o'manigbuey'uynok aya'ada e'bueytaj okme'pukhue'dik o̱'neapo. Abrahamkudaken huayayo huaknopo̱e̱'eriomeya̱ e'bueytaj okme'pukhue'dik o̱'neapo. Abrahamen huayayo huaknopo̱e̱'eriomeytaj dakhuea' e'ka' kamanopo'yare'po Jesucristo kurudya̱' o'tiakuyate. Diosen huata'moneritaj kabatihuapoke'po Jesucristo tiakhue' o̱'u̱yate.
17 Abrahamen huayayo Israel aratbut o̱'nika'po Jesúskon Israel aratbuten 'uru sacerdote huanigtiona'pakika'eri a̱'e̱a̱ya̱'po konigso̱'ti o̱'u̱yate. Konig Diostaj 'urua'da huanigpe̱i̱ka'eri sacerdote huairi o̱'e̱a̱'uyate. Konig aratbuttaj 'urua'da huamatinepahui'eri sacerdote huairi o̱'e̱a̱'uyate. Kenpa'ti aratbuten dakhuea' e'ka a'bakkahueaya'po Jesús konigti Israel aratbut e̱'dik o̱'u̱yate. 18 Diostaj nigpe̱e̱hue' ya̱e̱' toto'a nama'da enae'ted Jesús pai'da o'nopoe̱'uyate. Diostaj Jesúsa o'nigpe̱i̱ka'uyate. Konige̱po oy aya' oro'omeytaj huadak e'kika' tihuapokdik mo'i̱ka'ne. "Dakhuea' yaka'. Diostaj oknopo̱e̱hue' ya̱e̱'. Nigpe̱e̱hue' ya̱e̱'." Toto'a oro'omeytaj nama'da ena'te Jesúsa dakhuea' kahue' ka'ne'po bo'tihuapokapone. Onte'ti Diostaj nigpe̱e̱'dik o̱'e̱a̱pone.

3

Jesús 'urunanada o̱'e̱. Huakhuairi o̱'e̱. Diosa Jesústaj huakka'da o'pakika'. Moisésnayo sue'da huairi o̱'u̱yate. Moiséstaj sue'da o'pak Diosa.

1 Kurudya̱' Apag Diosa Jesucristotaj mo'nigta'mona'uyate. Jesús oro'omeyen sacerdote huairi huamanigtiona'pakika'eritaj mo'nigta'mona'uyate. Kenda mo'nopo̱e̱po Jesústaj daka' yanoknopo̱i̱ka', egomey. Opudomeytaj Diosa mo'baktie'ea'uynok Diosenyo'da mo'i̱ka'po Diostayo'da mo'nigpe̱i̱ka'. 2 Jesús Diostaj daka' o'nigpe̱i̱ka'uyate. Konig Diosen huamanigtiona'pakika'eri huairi Diosa oktie'ea'uyatenok Diostaj o'nigpe̱i̱ka'uyate Jesúsa. Moisésakon Diostaj o'nigpe̱i̱ka'po Diosen aratbuttaj daka' o'manmadikika'uyate. 3-4 Apag Diosa aya'tada o'ka'uyate. Jesucristoerea aya'tada o'ka'uyate. Jesúsnayo 'urunanada o̱'e̱. Diosen aya'tada o'ka'uyate. Huakhuairida o̱'e̱. 'Urunanada o̱'e̱, tia'pakdik o̱'i̱ka'ne. Moisésnayo sue'da huairi o̱'u̱yate oknopo̱i̱ka'ne. Jesúsen huaknopo̱e̱'eritaj Jesúsa dakhuea' e'ka' o'manopo'yarea'ika'po aratbut Diosensi'po o'kika'. Moisésnayo aratbutda o̱'e̱po Diosen huanaba'da o̱'u̱yate. 5 Moisés Diosen huanaba' o̱'u̱yate. Diosen aratbuttaj daka' o'mana'ika'uyate. Kenda Diosa aratbuttaj ya'manapet

Moisésa o'mana'ika'uyate. 6 Jesucristonayo Diosen Huasi'po o̱'e̱po
aya'tada Diosen aratbuttaj huamato̱e̱'eri o̱'e̱po, daka' o'manika'.
Oro'omey hueretda Diosensi'po o̱'e̱po daka' Jesucristotaj oknopo̱ika'po
oknopo̱e̱batikhue'da oknopo̱ika'ne. Diosyo kurudyo̱ ahuay' o'nopo̱e̱po
o'durugpaki.

Diosen aratbut Diostaj daka' e'noknopo̱ika'nayo akma'pi̱e̱'onhuahuaya'po Diosenbayo kuddik o̱'neapo. Diosa o'mana'uyate.

7 In Apagba'te Diosen Noki̱re̱ga̱ oa'po:
Oyda Diostaj daka' yan'pe̱ika'. 8 A'nenda sue'da aratbut e̱'i̱ka'yo judío
aratbuta onte'ti e'nigpe̱ikata' pakhue' o̱'nuyate. Huanopoya'da
Diostaj pakhue' o̱'nuyate. Diosa castiga o̱gkahue' mo'e̱a̱pone
nama'da on'nopo̱e̱'uyate. Konig o̱gkika'uynig kahue'
yanika'. 9 Huadaribatone'yo̱ aratbut bahue'yo cuarenta
huabayok e̱'unhuahuika'te opudomeyen adhuea'pane'
o̱'nunhuahuika'uyate. Kenomeytaj ijbatohua'ika'uy.
Ijbatihuapokika'uy. Aypo ijbayokonhuahuika'uy. Kenda ijkad-
huahuika'uy adhuea'pane' nama'da en'tiahuayonhuahuika'uypi'
do'taj nigpe̱e̱hue' o̱'nunhuahuika'uyate. Diosa castiga o̱gkahue'
mo'e̱a̱pet nama'da on'nopo̱ika'po dakhuea' mogkika'uyate.
10 Konige̱po adhuea'pane'taj diga̱'da ijbahuadiay'uy.
Kenomeytaj "Nama'da mo'nopo̱ika'ne. Do'taj oknopo̱e̱hue'
mo'unhuahuika'ne. Do'taj e'nigpe̱e̱ta' pakhue' mo'i̱ka'ne."
A'nennada ijmana'uy. 11 "Doere akma'pi̱e̱'unhuahuikaya'po
do'hued huadaribayo bakudhue' ya̱'neapet." Opudomeyen
adhuea'pane'taj ijbahuadiaypo buttida ijjay ijmana'uy. Apagba'te
Diosen Noki̱re̱ga̱ oa'uyate.

12 Keyoj keyoj, egomey pogomey. Huanopoada dakhuea' nopo̱e̱hue'
yanika'. Dios o'noika'. Diostaj moknopo̱e̱po batikhue'da yanika'. Daka'
yanoknopoeonhuahuika'. 13 Aya'me'noeda huayahuaya yan'maboroay.
"Dios huadakda o̱'e̱nok daka' yanoknopo̱ika'. Huadakada ya̱g'kika'po
yan'nigpeonhuaahuika'." Huayahuaya yan'maboroayikati'. Be'api'
dakhuea' kahue' ka'ne'. Be'api' o'noknopo̱ika'nig okbatikhue'
ka'ne'. Huayahuaya daka' yan'maboroayikati'. 14 Jesucristotaj
huakkurudamon' oknopo̱e̱'uypo daka' oknopo̱ika'uy. Kene'hua̱ya̱'
huame'noete Jesucristotaj daka' oknopoeonhuahuika'po Jesucristoere
durugda o'noeonhuahuika'apoy.

15 Ken Apagba' oa'po:
Oyda Diostaj yan'pe̱e̱'. "Ontaj nigpe̱e̱hue' i̱jje̱a̱poy, Dios." Onahue'
yanika'. "Diostaj oknopo̱e̱hue' i̱jje̱a̱poy." Huanopoya' nopo̱e̱hue'
yanika'. Opudomeyen adhuea'pane' Israel aratbutda o̱'nepo
do'taj Diostaj moknopo̱e̱batikuyate. Onte'ti onte'ti adhuea'pane'
do'taj Diostaj nigpe̱e̱hue' o̱'nika'po dakhue' o̱gkika'uyate. Konig
kenomey o̱gkika'uynig konigti kikahue' yanika'. Diosa oa'uyate.

16 Huakka'ada adhuea'pane'a̱ nama'da Diostaj on'pe̱e̱'uyate.
O'noknopo̱e̱batikuyate. Diostaj nigpe̱e̱hue' o̱'nika'uyate. Israel aratbut
o̱'nuyate. A'nenda Egipto huadaribayo Egipto aratbuten huanaba'
o̱'nika'uyate. Pai'nanada o̱'nika'uyate. Moisésa Diostaj o'nigpe̱e̱po
o'makmato̱ro̱kuyate. Aya'tada o'bakbatohua'uyate. 17 Kenomey
Israel aratbut cuarenta huabayok huadaribayo o̱hue̱ybahue'yo

o̱’neonhuahuika’po, Diostaj nigpe̱e̱hue’ o̱’neonhuahuika’po, dakhuea’
o̱gkadhuahuika’uynok Diosa cuarenta huabayok o’bahuadiayika’po
kenomey Israel aratbuttaj o’bahuadiayika’uynok huadariba se̱renya̱’da
on’mabuey’uyate. 18 Huanigpe̱e̱hue’ hua̱ika’eritaj “Do’hued
huadaribayo Canán huadaribayo bahuahue’ mo’i̱kapone.” Diosa buttida
ijjay o’mana’uyate. Konige̱po huadariba se̱renya̱’da on’mabuey’uyate.
19 Israel aratbut Diostaj oknopo̱e̱hue’ o̱’nika’uypo Canán huadaribayo
huahue’dik o̱’nuyate. Canányo akma’pi̱e̱’unhuahuikaya’po huahue’dik
o̱’nuyate.

4

1 Ken “Do’hued aratbut do’taj huaknopo̱e̱’eri o̱’nepo doere
o’nokma’pi̱e̱’anhuahuika’apone. Doere on’noeonhuahuika’apone.”
Diosa mona’uynig oytion konigti mona’ne. Sue’da huaknopo̱e̱’eripi’
nama’da ya̱gka’apetpi’ Diostaj o’noknopo̱e̱batikapetpi’ Diosyo huahue’
o̱’neapo. Oro’omey aya’ada Diosere akma’pi̱e̱’unhuahuikaya’po kenpa’ti
a’noeonhuahuikaya’po ’urua’da mo’noknopo̱i̱ka’. Daka’ mon’nigpe̱i̱ka’.
Oknopo̱i̱ka’po okbatikhue’dik mo’ne. 2 Huadak hua’a Diosere
kurudyo̱ mo’noeonhuahuika’apone. Durugda mo’eonhuahuika’apone.
Oro’omeytakon Diosa mona’uyne. Israel aratbutnayo huadak hua’ataj
e’pe̱e̱a̱da nigpe̱e̱hue’ o̱’nika’uyate. Konige̱po on’mabueypo Diosenbayo
Canányo huahue’ o̱’nuyate. 3-6 Oro’omey huaknopo̱e̱’eri kurudyo̱ Diosere
durugda o̱’eonhuahuika’apoy. Adhuea’pane’nayo oknopo̱e̱hue’ o̱’nepo
Diosyo huahue’dik o̱’neapo.

Do’hued huadaribayo Canán huadaribayo doere jakmapi̱e̱’onhuahuikaya’po
huahue’ mo’i̱ka’apone. Buttida ijjay. Diosa o’bahuadiaypo
o’mana’uyate. Adhuea’pane’ oknopo̱e̱hue’ hua̱e̱’eritaj
o’mana’uyate.

Diosanayo a’nennada aya’da o’ka’uydepo huadari ku-
rudere o’ka’uydepo onte’ti kahue’ o̱’e̱po durugnanada
okmapi̱e̱’onhuahua’uyate.

Aya’da o’ka’depo siete huame’noete okmapi̱e̱’uyate. Diosba’a oa’po,
kenpa’ti nogkorepen doere okmapi̱e̱’onhuahuikahue’ o̱’neapo.
Diosa oa’uyate.

Israel adhuea’pane’ a’nennada Diosen huadak hua’a on’pe̱e̱nig’a, no-
gok nogok on’pe̱e̱batikpo nigpe̱e̱hue’ o̱’nika’uyate. Konige̱po Diosere
okmapi̱e̱hue’ o̱’nuyate. Oro’omeytanayo kenpa’ti nogomeytanayo
Diosere ekmapiunhuahuika’ta’ Diosa o’pak. 7 Konige̱po, oyme’noete
men’pe̱e̱de’: Oyme’noete men’nigpe̱e̱’, ekmapiunhuahuikata’ ijpaki.
Diosa oro’taj mona’ne:

Oyme’noe Diosen hua’ataj e’pe̱e̱’nayo “Diostaj nigpe̱e̱hue’ i̱jje̱a̱poy.
Diostaj oknopo̱e̱hue’ i̱jje̱a̱poy,” huanopoada ahue’ yane’.

Nogok huakka’ huabayok o’pokonhuahuika’po Davida Apagba’te
oa’uyate. 8 Josué a’nennada o̱’e̱po David si’poe̱hued o̱’u̱y. Huairi o̱’e̱po
Israel aratbuttaj Diosenbayo Canánbayo o’batohua’uynig’a Israel aratbut
Diostaj nigpe̱e̱hue’ o̱’nika’po okmapiunhuahuahue’ o̱’nuyate. Konige̱po
“nogok doere do’hued aratbut durugteda o’nokmapiunhuahuika’apo.”
Diosa nogomeytaj o’mana’uyate. 9 Konige̱po Diosere Diosen
aratbut durugteda o’nokmapiunhuahuika’apo. 10 Diosa aya’da
o’ka’depo durugteda okmapieonhuahuika’. Konigti Diostaj
huaknopo̱e̱’eri on’nigpe̱e̱po Diosen o̱gkika’depo Diosere durugteda

o'nokma'piunhuahuika'apo. 11 Konigẹpo Diosere durugteda
akmapiunhuahuikaya'po huakka' mo'deretpakpo Diosenba'taj
daka' mo'noknopoi̱ka'po mon'nigpeonhuahuika'. Batikhue'da daka'
mon'nigpeonhuahuika'. Konig Israel aratbut oknopọẹhue' ọ'nika'uynig
konigti kikahue' mo'ne.

12 Dios teynanada ọ'ẹpo o'noika'po Diosen hua'akon teynanada
ọ'ẹpo manoeanhuahuika'dik ọ'ẹ. Oy Diosa i̱ghua'da mona'nok
nigpei̱ka'dik mo'ne. Diosen hua'a konig siro igku'etnanada ọ'ẹpo
oktegdik mo'ẹne. Diosen hua'a konig siro igku'etnanada huanopoya'da
a'dik mo'i̱ka'po nama'da e'nopọẹ'nayo Diosen hua'a mo'nopọẹạ'ika'ne.
Nama'da e'eretpaknayo mo'nopọẹạ'ika'ne. 13 Diosere durugda
a'noeonhuahuikaya'po Diostaj mo'deretpakika' mon'nigpei̱ka' Diostaj
engaña ka'dik ọ'ẹy, nopọẹhue' mo'nika'. Oro'omey huanopoya'da
o'nopoi̱ka'nig aya'da Diosa moknokotika'ne. Oro'omey katetapi'
e'eretpaknayopi' Diosa moknopọẹne. Diosa huamanoea'eri ọ'ẹpo aya'da
o'nopoi̱ka'. Konigẹpo Diostaj mo'deretpakpo daka' mon'nigpei̱ka'.

Sacerdote Huairitone' Huamanigtiona'pakika'eri Jesús ọ'ẹ.

14 Jesús Diosen Huasi'po ọ'ẹ. Oro'omeyen sacerdote huairitone'
huamanigtiona'pakika'eri Jesús ọ'ẹ. Huairitone' oro'omeyen ọ'ẹ. Diosyo
o'hua'uyate. Diosere ọ'i̱ka'. Konigẹpo Jesústaj daka' mo'noknopoi̱ka'.
Batikhue'ada 'urua'da mo'noknopoi̱ka'. 15 Oro'omey huạsọ' ọ'ẹpo
dakhue' ẹ'dik ọ'ẹne. Kenpa'ti dakhuea' ka'dik ọ'ẹne. Jesús oro'omeyen
sacerdote huairitone' konigti huạsọ ọ'ẹpo toto'a dakhuea' yaka'
enika'tada dakhuea' kahue' ọ'i̱ka'uyate. Konigẹpo Jesús oro'omeytaj
mo'tinepahuika'po dakhuea' kikahue' ka'nike'po bo'tihuapokika'ne.
16 Jesúsa mo'tinepahuika'nok kenpa'ti e'tihuapokta' bo'pakika'nok
me'pukhue' mo'nepo Dios Huairitaj daka' mon'tiona'pakika'. Oro'taj
mo'tinepahui'po oro' e'tiona'pakte Diosa bo'tihuapokapone.

5

1 Aya'da sacerdote huairi huamanigtiona'pakeritaj Diosa
o'baktie'ea'ika'uyate. Huabokerektayo' o'baktie'ea'uyate. Aratbuttaj
kan'manigtiona'pake'po o'baktie'ea'uyate. Kenpa'ti aratbuten dakhuea'
e'ka' castiga magkahue' kamae'po 'uhua kan'nigbatiarakike'po
sacerdote huairitaj Diosa o'baktie'ea'ika'uyate. 2 Konig aratbut dakhuea'
ọgkika' sacerdote kenpa'ti dakhuea' kika'dik ọ'nika'uy. Konigẹpo
nopọẹhue' dakhuea' huaka'eritaj 'uhua nigbatiarakika'dik ọ'nika'uy.
3 Aratbuten dakhuea' e'ka' Diosa castiga magkahue' kamae'po 'uhuataj
manigbatiarakika'dik ọ'nika'uyate. Sacerdote kenpa'ti dakhuea'
ọgkika'po huata'da dakhuea' e'ka' 'uhuataj nigarakdik ọ'nika'uyate.

4 Be'api' sacerdote huairi e'yahueta' e'pakada yahuehue'dik ọ'ne.
Diosa ektie'ea'nayo sacerdote huairi ẹ'dik ọ'nika'. Aarón Israel arat-
buten huakkuruda sacerdote huairi ọ'ụyate. Konigti Diosa Aarónntaj
oktie'ea'uyate. 5 Kenpa'ti Jesucristo huata'da e'pakada sacerdote huairi
yahuehue'da ọ'ụyate. Diosa o'pakpo Jesucristo sacerdote huairi ok-
tie'ea'uyate.

Do'hued Huasi'po i̱'ẹne. Oyda ijnoyhuadạ'po. Doere Huairitone'
o'yahueapone.

Diosa Huasi'potaj ona'uyate. 6 Nogyọ Apagba'te,

A'nennada Melquisedec huairi o̱'u̱yate. Diosa sacerdote o'yahuea'uynok
Melquisedec Diosen sacerdote o̱'eonhuahuika'. Ontaj konigti
sacerdote ka̱e̱'po oktie'ea'ne. Sacerdote i̱'eonhuahuika'apo, sion.
Diosa Huasi'potaj ona'uyate. Apagba'te ona'uyate. 7 Jesucristo indariyo
o'noika'po Diostaj o'tiona'pakpo, "Pai'da i'nopo'e̱po bueyhue'dik ya̱e̱ti',
sion. Do'taj e'paknayo menati', Dios. Do konig ijpaknignayo kahue'
i̱jje̱a̱poy. Konig on i'paknig ijka'apoy, pag." Jesúsa 'utta'da o'okoypo
o'tiona'pakuyate. Huakka'da o'huikpo o'tiona'pakuyate. Diostaj
o'nigpe̱i̱ka'nok Diosa Jesústaj o'pe̱e̱'uyate. 8 Hueretda Diosen Huasi'po
e̱'e̱a̱da pai'nanada o'nopo'e̱po nogi̱ti nogi̱ti Diostaj o'nigpe̱i̱ka'uyate.
9 Diostaj aya'da o'nigpe̱i̱ka'depo kurudyo̱ o'hua'depo huanigpe̱i̱ka'erien
dakhuea' e'ka' huamanopo'yarea'eri o'yahuepo o̱'eonhuahuika'apo.
Huanigpe̱i̱ka'eritaj o'manopo'yarika'apo. 10 Huamanopo'yarea'eri
o̱'e̱nok Jesús sacerdote huairi ka̱e̱'po oktie'ea'uyate Diosa. Konig
Melquisedec Diosen sacerdote huairi huamanigtiona'pakika'eri
o̱'eonhuahuika'uynig. Jesucristo sacerdote huamanigtiona'pakika'eri
huairi konigti o̱'eonhuahuika'apo.

Jesucristotaj eknopo̱e̱batiknayo pai'da mo'e̱a̱pone.

11 Jesucristo Diostaj huamanigtiona'pakika'eri konig o̱'i̱ka'
huakka' e'manmadika'ta' ijpaknig'a opudomeynayo ijhue'ta'nada
mo'nopoenka'nok daka'nanada manmadika'dik i̱jje̱y. 12-13 A'nennada
huaboa'da mo'nopo'koreapo Jesucristotaj moknopo̱e̱'uyate. Huakka'
huabayok Jesúsen huadak hua'a mo'peunhuahua'de'uynig'a sigdamon
mo'nopo̱e̱ne. Konig huamanmadika'eri e̱'dik e̱'e̱a̱da ehue' mo'e̱ne.
Sigdamon mo'nopo̱e̱ne. Opudomeytaj konig huakkuru Jesucristoen
huadak hua'a huamanmadika' onte'ti manmadika'dik o̱'e̱y. Nog
Diosen 'urua'da e'manmadika' oknopoenkahue'dik mo'e̱ne. Opudomey
konig yo̱bed huaknopo̱e̱'eri mo'e̱ne. Yo̱bed aypo bapehue'dik
o̱'i̱ka'. On'hue̱yo'da on'minogika'. Opudomey konig yo̱bed
huaminogonhuahuika'eri mo'e̱ne. On'hue̱ konig Jesucristoen huadak
hua'a huakkuru huamanmadika' o̱'e̱. Kenyo'da moknopo̱e̱dene. Sigda
moknopo̱e̱dene. Konig yo̱bedo̱nig huaknopo̱e̱'eri mo'i̱ka'. Nogda
nogda Cristoen huamanmadika' nopo̱e̱hue' mo'e̱ne. Huadakda
e'kika' nopo̱e̱hue' mo'e̱ne. 14 Aratbut o̱g'kerekdepo aypo kenpa'ti
huaen on'bapika'. Konigti Cristotaj huaknopo̱e̱'eri nogi̱ti nogi̱ti
eknopo̱i̱ka'nayo, nogi̱ti nogi̱ti huadak e'kika'nayo, kenpa'ti nogi̱ti nogi̱ti
dakhuea' kikahue' e̱e̱'nayo nogi̱ti nogi̱ti huadak huamanmadika' daka'
nopoenka'dik o̱'nika'apo.

6

1 Konige̱po Jesucristotaj nogi̱ti nogi̱ti e'manmadika'ta' on'tipakne.
Opudomey nogi̱ti nogi̱ti eknopo̱e̱a̱ta' on'tipakne. Nogi̱ti nogi̱ti
Diostaj e'nigpe̱a̱'i̱kata' on'tipakne. Huakkuruda e'manmadika'
mo'nopo̱e̱depo, "Dakhuea' e'kika'taj Diostaj nopo'korea'dik
mo'e̱ne." "Jesústaj oknopo̱i̱ka'dik mo'e̱ne." Kenda moknopo̱e̱denok
onte'ti manmadikahue'dik o̱'neapone. 2 Kenpa'ti "Jesucristotaj
moknopo̱e̱depo bautiza o̱gka'dik mo'e̱ne." "Huaknopo̱e̱'erien
huairi ka̱e̱'po yan'tibata'tepo yan'tiona'pak." "Nogok aya' e'bueyte
Diosa o'manoyhuada̱'apo." "Dakhuea' huaka'eritaj castiga
o'magkadhuahuika'apo." Kenda e'manmadika' moknopo̱e̱denok onte'ti

konigti manmadikahue'dik o̱'neapone. 3 Konige̱po Jesucristoen huadak
hua'a nogi̱ti nogi̱ti e'manmadika'ta' o'pakne. Opudomey nogi̱ti nogi̱ti
Jesucristotaj e'nigoknopo̱e̱'ta' on'tipakne. Kenpa'ti opudomeya̱ nogi̱ti
nogi̱ti e'nigpe̱i̱kata' on'tipakne.
4-6 Be'omeyapi' Jesucristoen huadak hua'a daka' o'noknopo̱e̱po
durugteda o'noknopoenkadhuahua'depo, kenpa'ti Diosen Nokı̱re̱ga̱
o'manopo'toeonhuahua'depo, Diosen buttida hua'a 'uruda o̱'e̱
o'noknopounhuahuika'depo, kenpa'ti konig Dios teyda o̱'e̱po
'urua'nanada o'kadhuahuika'nigtaj o'noknopoeonhuahuika'depo,
nogokpi' Diosen hua'a kenpa'da e̱'ennayo onte'ti menpa'
nopo'korehue'dik o̱'neapo. Jesucristotaj kenpa'da eknopo̱e̱batiknayo
konigti Diosen Huasi'potaj onte'ti cruzte o'darak. Diosen hua'a
kenpa'da eknopo̱e̱batiknayo Diosen huasi'potaj tierikdik ya̱'neapet.
Aya'ada on'tiahuaypo yan'tierikapetpi'. Kena'po onte'ti menpa'
nopo'korehue'dik o̱'neapo. 7 Diosen 'uruda huaknopo̱e̱'eri o̱'nenig
konigti ijbatia'pakapoy. Konig dakdarionig o̱'ne. Nogok nogok
ehui' sorokyo o'hue̱kud. Huadakbua'da o'tipakboa'po, Diosa
'urua'da mo'nigtipakboa'ne. Konigti 'uruda huaknopo̱e̱'eritaj Diosa
o'batihuapokika'nok 'urua'da o̱gkika'. 8 Diosen hua'a kenpa'da
eknopo̱e̱batiknayo konig o̱'ne ijbatia'pakapoy. Konig dakhue'darionig
o̱'ne. Nogok nogok dakhue'dariya' e'pidbada o'tipakboika'. Huadari
huato̱e̱'eria o'mahui̱gapo. Konigti Diosen hua'a huaknopo̱e̱batikeritaj
castiga o'magka'apo. Konige̱po Diosen hua'a oknopo̱e̱batikhue'ada
daka' yan'nigpeonhuahuika'.

Diosere mo'noeonhuahuika'apone Diosa buttida mona'uynok daka' mo'noknopounhuahuika'.

9 Huiyokdika' edapi' opudomeytaj Diosa 'urua'da
mo'manopo'yarea'nok nogi̱ti nogi̱ti huadakda bo'kika'apone, daka'
ijnopo̱e̱y, huadi'da egomey pogomey. 10 Diostaj daka' moknopo̱e̱po
Cristotaj huaknopo̱e̱'eri huama'buytaj 'uruda okbatikhue'da
bo'tihuapokikame'ne. Di' mo'e̱po bo'tihuapokikame'ne. Nogi̱ti nogi̱ti
bo'tihuapokikame'ne. Diosa kenda okkahuehue'dik mo'e̱a̱pone. Dios
buttida huanopo̱e̱'eri o̱'e̱po huadak bo'kika'nok okkahuehue'dik
mo'e̱a̱pone. 11 Opudomey bo'eretpakpo 'urua'da bo'kadhuahuika'depo,
Diosen bo'kadhuahuika'depo, Jesucristo onte'ti e'tiakde'te konigti
bo'eretpakpo Diosen aratbuttaj di' mo'e̱po yan'batihuapokika'. Ken
konig e'kika'nayo Diosere durugda mo'noeonhuahuika'apo. 12 Jesústaj
oknopo̱e̱po tinosikhue' mo'nepo, oknopo̱e̱po sigda sigda okbatikhue'
mo'ne. E'pe̱e̱ta' pakhue' i̱hue̱y nopo̱e̱hue' yane'. Huakka'mon
a'neneri aratbuta Diostaj 'urua'da o'noknopoeonhuahuika'po
daka' on'nigonhuahuika'uy. Diosere on'noeonhuahuika'apo.
Konigti ya̱g'kika'. 'Urua'da yanoknopoeonhuahuika'. Daka'
yan'nigonhuahuika'. Kenda ijpakpo o'nona'ne.
13-14 "Ontaj huakka' o'tihuapokapone. Huasi'po kenpa'ti huakka'
huayayo o'bayokapone. Buttida ijjay. Dios i̱jje̱po da ahue'dik
i̱jje̱y." Abrahamtaj ona'uyate. 15 Ken Abraham Diostaj oknopo̱e̱po
o'nigonhuahua'depo huasi'po huayayokon o'mato̱e̱'uyate. 16 "Buttida
ijjay Diosa me'pe̱e̱ne." Judío aratbuta ena'nayo e'maboy batikdik o̱'ne.
Buttida oa' aya'ada on'nopo̱e̱. Da ea'nayo Diosa castiga megka'apet
on'nopo̱e̱. 17 "Diosere durugnanada mo'noeonhuahuika'apone."

Israel adhuea'pane' huanigpeika'eritaj kenpa'ti aya' huaknopoe'eritaj
Diosa o'mana'uyate. Kenda Diosa o'mana'uyate, dapita' o'ka'apo.
Nogpa'da kahue' o'eapo. Kenpa'ti nogpa'da manahue' o'eapo.
Kenda oro'omey huaknopoe'eri daka' aknopoeya'po "Dios ijjepo
da ahue'dik ijjikay." Diosa mona'uyate. 18 "Diosere durugnanada
mo'noeonhuahuika'apone." Diosa kenda mona'uyate. Kenpa'ti
"Dios ijjepo da ahue' ijjikay." Diosa kendakon mona'uyate.
Kenpa'ti Diosa nama'da ahue'dik o'ika'nok oro'omey oknopoepo
o'nopo'durugpakika'ne. Jesucristoa oro'omeytaj bokkahuea'nok daka'
oknopoika'ne. Kenpa'ti Jesucristo oro'omeytaj mo'nopo'yarea'dene
oknopoedene. Diosen buttida hua'a batikhue'da o'eapo oknopoene.
Diosere durugnanada o'noeonhuahuika'apone daka' oknopoika'ne.
19-20 Diosere durugda o'noeonhuahuika'apone. Okbatikhue'da
oknopoene. Diosere kurudyo konig oro'omeyen huamanigtiona'pakeri
huakkuruda Jesús o'behuikuyate. Daka' oknopoene. Oro'omeytehuapa'
mo'nigbehuikuyate. Kurudyo Diosere Sacerdote Huairi o'edepo
mo'nigbehuikdepo o'eonhuahuika'apo. Konig Melquisedec Sacerdote
Huairi o'eonhuahuika'uyatenig Jesucristo konigti Sacerdote Huairi
huamanigtiona'pakika'eri mo'nigonhuahuika'apone.

7

Melquisedec konig sacerdote huairi huamanigtiona'pakika'eri o'eonhuahuika'uyate. Jesús konigti sacerdote huairi o'eonhuahuika'apo.

1 A'nennada Melquisedec Salem huakka' jak huairi o'uyate.
Teyda Diosen sacerdote Melquisedec huamanigtiona'pakika'eri
o'eonhuahuika'uyate. Kenoka' cinco huakka' jak huairitaj
Abrahamomeya huayakhue' on'magka'uyate Abraham e'kumejde'te
Melquisedeca Abrahamtaj o'dejpakpo Diosa Abrahamtaj daka'
me'toike'po o'nigtiona'pakuyate. 2 Abrahamomey cinco huakka' jak
huairitaj huayakhue' on'magka'po huairien en'tamae' huakka'tada
on'bakbatiparatpo on'batotiakuyate. Melquisedec Diosen sacerdote
o'enok Melquisedectaj sue'da huakka' o'yokuyate. Konig
diezkupoa' o'posakposakpo Melquisedectaj nogkupotida o'yokuyate.
Melquisedecdika 'uruda huakika'eri huairi o'e. Kenpa'ti Melquisedec
Salem huakka' jak huairi o'epo huamanoeya'eri huairi o'uyate.
3 Melquisedecen huaojdik nopoehue' o'ene. Huaye'dik nopoehue'
o'ene. Adhuea'pane'endik nopoehue' o'ene. Kenok osi'poe'uyate
nopoehue' o'ene. Kenok o'buey'uyate nopoehue' o'ene. Cristo Diosen
Huasi'po o'epo o'manigtiona'pakonhuahuika'apo konigti Melquisedec
o'noeonhuahuika'po o'manigtiona'pakonhuahuika'apo.

4 Melquisedec huairitone' o'uyate, yanoknopoe'. Abraham
oro'omeyen adhuea'pane' cinco huakka' jak huairitaj huayakhue'
on'magka'po o'bakbatiparatpo Melquisedectaj sue'da huakka'mon
o'yokuyate. Konig diezkupoa' o'posakposakpo nogkupotida o'yokuyate.
Melquisedectaj o'yokuyate. Konigepo Melquisedec huakhuairi
o'ika'uynig o'nopoene. 5 Abrahamen huayayo huakka'nada o'nepo
sue'da huayayo Leví aratbut o'ne. Sue'da Leví huae'eri sacerdote o'nepo
Diostaj on'manigtiona'pakika'. Moisés Diosen hua'a o'mana'nok aratbut
on'baa'po on'baika' konig diezkupoa' o'posaka'po nogkupotida Leví

huạẹ'eri sacerdotetaj bayokdik ọ'nika'. Aratbut Abrahamen huayayo ẹẹ'pi' Leví huạẹ'eri sacerdotetaj bayokdiktion ọ'nika'.

6-7 Melquisedec Levíen huayayo ehue' ẹẹ'pi' Abrahamen diezkupoa' on'posakposakpo nogkupotida Melquisedeca o'bae'uyate. Melquisedec huairitone' ọ'ẹpo "Abrahamtaj daka' yatihuapokika'. Daka' yakika', Dios." Diostaj o'nigtiona'pakuyate. Abrahamtaj daka' o'ka'nok Melquisadec huaboro' huairi ọ'i̱ka'uynig o'nopọẹne. Abraham sue'da huairi ọ'i̱ka'uy o'nopọẹne. Abrahamtaj "Ọ'nen huayayo huakka'da o'nitakapo." Diosa ona'uyate. 8 Abrahamen huayayo Leví aratbut sacerdote ọ'nepo sue'damon on'bae'ika'. Leví aratbut bueydik ọ'nepo sue'damon on'bae'ika'. Melquisedecnayo bueyhue'dik ọ'ẹpo o'noeonhuahuika'apo. 9-10 Leví huạẹ'eri sacerdote ọ'nepo sue'damon on'bae'ika'nig'a Abrahamen huayayo Leví si'poẹhued ẹ'ẹạda Abrahamere Melquisedectaj huakka'mon o'yokuyate. Konigẹpo Melquisedec huaboro' huairi ọ'i̱ka'uynig o'nopọẹne. Abrahamnayo sue'da huairi ọ'ụyatenig o'nopọẹne.

11 Abrahamen huayayo sue'da Leví huạẹ'eri ọ'nepo, Aarón Leví aratbut kenpa'ti ọ'ẹpo huakkuru Levíeri sacerdote huairi ọ'ụyate. Aarónen huayayo nogok nogok sacerdote huamanigtiona'pakeri ọ'nepo Moisésenba' Diosen hua'a Israel aratbuttaj on'mana'ika'nig'a 'urunopo'da kahue'dik ọ'nika'uyate. Nopo'yareahue'dik ọ'nika'uyate. Konigẹpo Diosa nog sacerdote konig Melquisedec ta'mona'dik ọ'ụyate. Jesucristotaj o'ta'mona'uyate. 12 Leví huạẹ'eri sacerdote huamanigtiona'pakeri ọ'nika'po Moisésenba' on'mana'ika'uyate. Nog huabokerek Leví huạẹ'eri ehue' ẹ'huạẹ'taj sacerdote o'yahuea'depo Diosa nog hua'ada mana'dik ọ'ụy. 13 Jesucristo Leví huạẹ'eri ehue' ẹ'i̱ka'pi' sacerdote kayahue'po Diosa o'ta'mona'uyate. Jesús nog aratbut ọ'ẹpo Judá aratbut ọ'ẹpo Judáeri sacerdote ehue' ọ'nika'uyate. 14 Oro'omeyen Huairi Jesucristo Judá aratbut ọ'ụyate. Daka' o'nopọẹne. Judá aratbut sacerdote ọ'nika'. Moisésa manahue' ọ'i̱ka'uyate.

15 Diosa nogda o'pakpo Jesucristo sacerdote o'yahuea'uyate. Melquisedec sacerdote batikhue'da ọ'eonhuahuika'uyate. Konigti Melquisedec Jesucristo sacerdote ọ'ẹdepo batikhue'da ọ'eonhuahuika'apo. 16 Moisésa o'mana'uynok Leví huạẹ'eri sacerdote huamanigtiona'pakeri ọ'nika'uy. Diosa Jesústaj o'noyhuadạ'uynok Jesúsa sacerdote huamanigtiona'pakeri ọ'eonhuahuika'apo. Jesús onte'ti bueyhue'dik ọ'eonhuahuika'apo. Konigẹpo oro'omeytaj sacerdote mo'eonhuahuika'apone.

17 Do ijpaknok Melquisedec huamanigtiona'pakeri huairi ọ'unhuahuika'uyate. Melquisedeconigti ọ'nakon, sion, huamanigtiona'pakeri huairi i̱'unhuahuika'apo. Diosa huasi'potaj ona'uyate. Apagba'te ona'uyate.

18-19 Ken a'nennada Leví huạẹ'eri sacerdote huamanigtiona'pakeri ka'nike'po Moisésa o'mana'uyate. Moisésen e'mana'taj on'nigpẹika'uynig'a 'urunopo' ehue'dik ọ'nika'uyate. Kenpa'ti dakhuea' e'ka' bakkahueahue'dik ọ'nika'uyate. Kenpa'ti dakhuea' e'ka' nopo'yareahue'dik ọ'nika'uyate. Konigẹpo Leví aratbut sacerdote ka'nike'po Diosa onte'ti manahue' ọ'ẹ. Jesucristo oro'omeyen sacerdote Diosere ọ'eonhuahuika'apo daka' oknopọẹne. Jesucristoanayo 'urunopo' mo'i̱ka'nok Diostaj tiona'pakdik ọ'i̱ka'apone.

20-21 Leví aratbut sacerdote huamanigtiona'pakeri o'nuynok konigẹpo
huasi'poakon sacerdote on'yahue'ika'uyate. Sacerdote i̱'ẹ, buttida ijjay,
Diosa onahue'tada huasi'po sacerdote on'yahuea'ika'uyate.
Sacerdote i̱'unhuahuika'apo. Konig Melquisedec i̱'unhuahuika'apo.
Buttida yonay. Jesucristotayo'da Diosa ona'uyate. Nogpa'da
onahue' o̱'ẹa̱po Diosa. Apagba'te oa'uyate.
22 Diosa kenpa' ona'nok Jesúsnayo oro'tehuapa' 'urunanada
sacerdote huairi mo'unhuahuika'apone. (Kentaj oknopo̱ẹ̱'dik
o̱'unhuahuika'apone.) 23 Leví bueydik aratbut o̱'nepo sacerdote
ehue' o̱'neonhuahuika'apo. Konigẹpo nogok nogok huakka'da
o̱'neonhuahuika'uyate. 24 Jesucristonayo onte'ti bueyhue' o̱'ẹpo
o'noeonhuahuika'apo konigẹpo sacerdote o̱'unhuahuika'apo. Nogda
sacerdote ehue'dik o̱'neapo. 25 Jesús o'noeonhuahuika'po sacerdote
o̱'ẹpo o'manigtiona'pakonhuahuika'po, ke'nen huaknopo̱ẹ̱'eritaj Jesúsa
dakhuea' e'ka' manopo'yarea'dik o'maepo o'manoeanhuahuika'apo.
26 Ken Jesús 'urua'nanada sacerdote huamanigtiona'pakeri huairi
o̱'unhuahuika'aponok kenta' oknopo̱i̱ka'dik mo'nika'. Diosen
hua'ayo'da Jesúsa o'kika'. Huadakda o̱'i̱ka'. Kenpa'da huadakda
o'kika'. Dakhuea' e'ka' nopo̱ẹ̱hue' o̱'i̱ka'. Kenpa'ti dakhuea' kahue'
o̱'i̱ka'. Konig dakhuea' huaka'eri o̱gkika' konigti Jesúsnayo kahue'
o̱'i̱ka'. Diosa Jesústaj 'urua'nanada o̱'ta̱ẹ̱nok kurudyo̱ hua̱'enbayoda
o'tobehuikuyate. 27 Aya'me'noeteda Leví hua̱ẹ̱'eri sacerdote huairi
Diostaj 'uhua on'nigbatiarakika'uyate. Diosa castiga o̱gkahue'
kamae'po on'nigbatiarakika'uyate. Diostaj on'nighui̱gika'uyate.
Kenomeyen dakhuea' e'ka'taj kenpa'ti aratbuten dakhuea' e'ka'taj
on'manigbatiarakika'uy. Ken konig Jesúsnayo kikahue' o̱'u̱yate.
Aratbuten dakhuea' e'ka'taj aya'tada nogti'a'da o'manigbuey'uyate.
Aratbuttehuapa' Jesús o'pakpo o'manigbuey'uyate. 28 Leví aratbut
dakhuea' huakka'eri o̱'nenig'a sacerdote huamanigtiona'pakeri huairi
ka'ne'po Moisésa Diosen hua'ate o'mana'uyate. Nogok "Do'hued
Huasi'po sacerdote huairi o̱'unhuahuika'apo. Dios i̱jjẹpo buttida ijjay."
Diosa oa'uyate. Diosen Huasi'po Jesúsnayo huadakda sacerdote huairi
o̱'unhuahuika'apo.

8

Judío aratbuttaj Diosen huabo hua'a Diosa o'mana'uyate.

1-2 Ken konig 'urua'da sacerdote huairi mo'ta̱ẹ̱ne. 'Urua'nanada
huamanigtiona'pakeri mo'ta̱ẹ̱ne. Jesucristo o̱'ẹ̱. Judío aratbutere Diosen
hua'a huehuea' o'ka'depo, o'kuhuitdepo kurudyo̱ o'hua'depo Diosere
o̱'eonhuahuika'apo. Dios Huairitone' o̱'ẹpo Diosere o̱'eonhuahuika'apo
Diosen jakyo Diosere kurudyo̱ mo'nigtiona'pakonhuahuika'ne. Kenda
Diosa o'pakuyate. Aratbutanayo konigjak kahue'dik o̱'nuyate.
Kenda ea'ta' ijpakpo o'nona'ne. 3 Aratbut dakhuea' o̱gkika'nok
sacerdote Diostaj 'uhua kan'nigbatiarakike' aya' sacerdote huairitaj
Moisésen hua'a o'mana'uyate. Konigẹpo aratbuten dakhuea' e'ka'taj
kabakkahue'po cruzte Jesucristoa o'manigbuey'uyate. 4 Jesucristo
kurudyo̱ Diosere sacerdote huairi ẹ̱'dik o̱'i̱ka'. Huadariyo Leví
sacerdote huairi o̱'nepo Moisésen e'mana'taj on'nigpẹi̱ka'po 'uhua
on'nigbatiarakika'nok. Jesús huadariyo sacerdote huairi ehue'dik
o̱'i̱ka'. 5 Kurudyo̱ Diosen hueretda jak o̱'ta̱ẹ̱. Konig Jesucristo kurudyo̱

Diosen jakyo o'kika'nig huadariyo Diosen carpa huasi'dakakyo
sacerdote huairi sue'da konig Diosen o̱gkika'. Moisésa jak ka'dikte
Moisés*taj* "Ote'te konig o'tiahuay'eame'ne huasi'daka e'akka' konigti
yakati'." Moisés*taj* Diosa ona'uyate. 6 Huaboa'da Diosa 'urua'da
mona'uyne. E'nopo'korea'nayo Jesús*taj* eknopo̱e̱'nayo dakhuea'
e'ka' on'bakkahuea'apone. On'manopo'yarea'apone. Diosa 'urua'da
mona'uyne Jesúsa kurudya̱' orotehuapa' 'urua'da mo'nigkika'po
mo'nigtiona'pakika'ne. Mo'nignopo'yarea'ika'ne. Moisésenba'taj
e'nigpe̱ika'nayo nopo'yareahue' mo'e̱ne.
7 Diosen hua'a a'nennada Moisésa o'mana'uyate. Israel aratbut
nigpe̱e̱hue'dik o̱'nika'uyate. Kena'po konig huaboa'da Diosa 'urua'da
hua'a mona'uyne. Konig huaboa'da moknopo̱e̱a̱'uyne. 8 Do'hued Israel
aratbuta nigpe̱e̱hue' mo'i̱ka'uyne Diosa o'nopo̱e̱po kenpa' huaojba'te
o'tia'pakpo:
Nogok Israel aratbuttaj kenpa'ti Judá aratbuttaj huabo hua'a
ijmana'apoy. Dios Huairia o'mana'uyate. 9 A'nennada Israel
adhuea'pane'taj ijbakbatotiakuy. Egiptodaribayo huanaba'
pai'da o̱'nenok Egiptodaribaya' ijbatihuapokpo ijbakbatotiakuy.
Do konig ke'nen huaojonig ijmanige̱po huasi'potemagkapa'
huabata' e'otakui' ijbakbatotiakuy. Egiptoya' on'tiakdepo
do'hued hua'a nigpe̱e̱hue'da o̱'nika'uyate. Nigpe̱e̱hue'
o̱'nenok kena'po kenomeytaj onte'ti batihuapokhue' ijmae'uy.
Dios Huairia oa'uyate. 10 Nogok huakka' huabayok Israel
aratbuttaj nogda huabo hua'a ijmanopo̱e̱a̱'po ijmana'apoy.
Do'hued hua'a huanopoya'da on'nopo̱e̱a̱po. Huanopoya'da
e'nigpe̱e̱ta' on'pakika'apo. Do kenomeyen Huairi i̱jje̱a̱poy.
Do'huedsi'po o̱'neapo. 11 Aya'ada do'taj moknopo̱e̱a̱pone.
Huairiomeya̱ huanaba'omeyerea moknopo̱e̱a̱pone. Do'taj
moknopo̱e̱depo do'taj Dios Huairitaj kanoknopo̱e̱'po nogtaj
nogtaj manmadikahue'dik o̱'neapo. Kenpa'ti huama'buytaj
manmadikahue'dik o̱'neapo. Aya'ada do'taj moknopo̱e̱a̱ponok.
12 Kenomeytaj di' ijmaepo kenomeyen dakhuea' e'ka' castiga
magkahue' i̱jje̱a̱poy. Dakhuea' e'ka' ijbakkahuea'apoy. Diosa
o'mana'uyate.
13 Diosen hua'a Moisésa o'mana'uyate. Do'hued aratbuta nigpe̱e̱hue'
mo'i̱kame'ne. Huatone' hua'anayo 'urunopoa'da maya̱hue'dik o̱'u̱yate,
Diosa o'maknopo̱e̱'po huabo hua'akon ijmana'apoy. Diosa oa'uyate.
Moisésen hua'a konig yudta'tone' e̱'enonig o̱'e̱a̱po.

9

Huasi'dakakyo huakka'ada Levíeri sacerdote en'nigkika'uytada Jesucristo mo'nigbueydepo Diosyo o'hua'uyate. Diostaj mo'nigtiona'pakika'ne.

1 Ken konig sacerdote Diostaj nigkika'dik o̱'ne. Diosen hua'a Moisésa
o'mana'uyate. Kenpa'ti huasi'dakak menigka'ne. Diosa o'mana'uyate.
Huasi'dakakya' sacerdote huanigka'eri Diostaj on'nigkika'uyate.
2 Huasi'dakak e'nigka'de'te huasi'dakakki̱re̱gya̱' ibodpen sacerdote
Diostaj on'nigkika'po kenteda oro siropate huakjey huakpaka' o̱'ta̱i̱ka'uy.
Kenpa'ti kenteda oro e̱'ti̱hu̱i̱t kutopate pan on'nighueda̱'ika'uy.
Diosa katiahuaye'po on'nighueda̱'ika'uy. 3 Nopoya' yudta'tone'a

e’tiokpaka’ adyonda Diosa ata’huadeya’po o’tiakika’uyate. 4 Yakudpen
nogkutopasi’po o’huadika’uy. Oroa e̱’ti̱hui̱t kutopasi’po e’huadika̱ya̱’
ken kutapen huasihuaj ’uru’hui̱e̱da o’bakpakika’. Adpen ’uru huajen
manpotone’ o’huedika’uy. Nogpen nogpen oroa e̱’ti̱hui̱t o̱’u̱yate.
Manpotone’ Diosen hua’a e’mana’ hua̱toi̱ka’ o̱’u̱y. Manpotone’ki̱re̱gyo̱
oropu’ o’tapu’huadika’uyate. Oropu’ki̱re̱gyo̱ maná aypo o̱’ta̱i̱ka’uyate.
Judío aratbut Egipto huadaribaya’ e’bakhuade’te bahuayte
en’hua’udhuahuika’te Diosa maná aypo o’bayokonhuahuika’uyate.
Kenpa’ti manpotone’ki̱re̱gyo̱ Aarónen hue̱ypa o’teypa o’tahuedika’uyate.
Aarónen hue̱ypa o’ti̱pakboe’uyate. Huidpentate Diosen e’mana’
hua’a Diosa o’madoya’uyate. Manpotone’ki̱re̱gyo̱ o’tahuedika’uyate.
5 Manpotone’o̱jkute botta’ querubines Diosen huata’monerionig
orosо̱’ada e’ketka’ on’bo’ika’uyate. E’kok e’koka’ on’bo’ika’uyate.
Diosonig eynanada o̱’i̱ka’uyate. Manpotone’ huanokbeta’ ’uhuamimia’
o’tibahuidhuidika’uyate. Diosa aratbuten dakhuea’ e’ka’taj
o’matinepahui’ika’uyate. Diosen huata’moneri orosо̱’da e’ketka’
e’okajpebakde. Ken konig Diosen huasi’dakak o̱’u̱yate. Oyda
huasi’dakaktaj nogi̱ti manbatia’pakhue’ i̱jje̱y.

6 Diosen huasi’dakak ibodyonkorepen sacerdote huanigkika’eri
on’kudika’uyate. Diostaj a’nigkikaya’po on’kudika’. 7 Adkorepen
Diosa ata’huadya’po o’tiakika’, adkorepen sacerdote huairiyo’da
o’kudika’. Nogbayoktida nogme’noetida o’kudika’. Ke’nenda dakhuea’
e’ka’ ’uhua mimi adkorepen o’tokudika’. Adkorepen manpotone’
huanokbette mimia onhui̱khui̱kika’. Aratbuten dakhuea’ e’ka’taj
mimia o’manigonhui̱khui̱kika’. 8 Huasi’dakak men’nigka’. Jakya’da
men’nigkika’. Diosa o’mana’uyate. Diostaj on’nigpe̱i̱ka’depo
huasi’dakakya’ sacerdote on’nigkika’po, adkorepennayo kirige̱ayo̱’
kudhue’dik o̱’nuy. Dios e̱’hua̱e̱’yo̱ kudhue’dik o̱’nuy. Diosen Noki̱re̱ga̱
mo’manopo̱e̱a̱’ne. 9 Huasi’dak jakya’ Diostaj sacerdote on’nigkika’nig’a.
Huasi’dak jakya’ Diostaj on’bayokika’po kenpa’ti jakkurute ’uhua
on’batiarakika’nig’a ’urunopoa’da kahue’dik o̱’nika’. Nopo’yareahue’dik
o̱’nika’. 10 Kena’po Moisésen hua’ataj on’nigpe̱i̱ka’po nogda nogda ’uhua
huaen bapehue’dik o̱’nika’. Nogda nogda huamai’hue̱ mayhue’dik
o̱’nika’. Kenpa’ti ationa’pakya’po ba’koyo’dik o̱’nika’. Moisésa
o’mana’uyate. Ken konig o̱gkika’po ’urunopo’da kahue’dik o̱’i̱ka’.
Jesucristo e’tiakde’te kenda o̱gkika’nig’a batikdik o̱’nede.

11 Ken Jesucristo o’tiakde’uyate, oynayo oknopo̱e̱ne. Oy oro’omeyen
sacerdote huamanigtiona’pakeri huairi Jesucristo mo’ta̱e̱ne.
Oro’omeytaj ’urua’nanada bo’tihuapokika’ne. Kurudyo̱ Diosere
konig jak o̱’ta̱e̱po ke̱yo̱ oro’omeyen sacerdote huairi mo’ta̱i̱ka’po
mo’nigtiona’pakika’ne. Ke’nen jak kurudyo̱ hueretda o̱’ta̱e̱po
kurudya̱’ Jesucristoa oro’omeytaj ’urunopoa’ mogkika’ne. Ke’nen
jak kurudyo̱ aratbuta kahue’ o̱’nuyate. Diosanayo o’ka’uyate.
Diosen jak kurudyo̱ kenpa’da o̱’unhuahuika’apo. 12 Jesucristo
adkorepen nogtia’ada o’kudpo kurudyo̱ Dioste o’kuduyate. Konig Leví
sacerdote huairi o̱gkika’po ’uhuataj on’nigarakpo mimi huasi’dakakyo
on’tokudika’ konigti Jesúsnayo ’uhua mimi tohuahue’ada kurudyo̱
o’kuduyate. Jesucristonayo ke’nen mimiada o’tita’huarakondepo
nogtia’ada kurudyo̱ o’hua’po oro’omeytaj mo’manopo’yarea’po
mo’noeanhuahuika’apone. 13 Be’api’ judío aratbut dakhue’ e̱e̱’nayo

Diosen jak kurute a'tiona'pakya'po kudhue'dik ya̱'nika'. Moisésa o'mana'uyate. Kenomey dakhue' e̱e̱'nayo sacerdote 'uhua toropi' nigarakdik o̱'nepo mimia dakhue' ene'te tionhui̱khui̱ka'dik o̱'ne. 'Uhua cabritopi' nigarakdik o̱'nepo mimia dakhue' ene'te tionhui̱khui̱ka'dik o̱'ne. Kenpa'ti 'uhua becerra hua̱so̱' bakpaka'dik o̱'nepo ken parokupoa hue̱'e̱yere dakhue' ene'te tionhui̱khui̱ka'dik o̱'ne. Kenda o̱gka'depo Diosen jak kurute kuddik o̱'ne. Moisésa o'mana'uyate.
14 Jesucristo 'urua'da o̱'i̱ka'uyate. Diostaj o'nigpe̱i̱ka'uyate. Dakhuea' kahue' o̱'i̱ka'uyate. Aratbuten dakhuea' e'ka' Diosa castiga magkahue' kamae'po Jesucristoa o'manigbuey'uyate. Dios o'paknok mo'nigbuey'uyate. Diosen Noki̱re̱ga̱ o'tihuapoknok mo'nigbuey'uyate. Cristo Diosen Huasi'po o̱'e̱po mimikon o'tita'huarakpo oro'omeyen dakhuea' e'ka' Diosa nopo'tihueke'dik mo'e̱ne. 'Urua'nanada okkahuea'dik mo'e̱ne. Diosa 'urunopo'da e'magka'de'te Diostaj durugnopo'da nigpe̱i̱ka'dik o̱'eonhuahuika'apone.
15 Cristoa oro'omeyen dakhuea' e'ka'taj mo'nigbuey'uyate. Moisésen hua'ataj nigpe̱e̱hue' o̱'e̱po oro'omey dakhuea' o'kika'uyne. Oro'omeyen dakhuea' e'ka'taj Cristoa mo'nigbuey'uyate. Konige̱po Diosen huabo hua'a Cristo oro'omeytaj konig huanigtiona'pakeri mo'nigi̱ka'ne. Huabaktie'ea'eri Diosere kan'manoeonhuahuike'po Diosen huabo hua'a Cristo huanigtiona'pakeri mo'nigi̱ka'ne. 16-17 "Do e'bueyde'te huasi'potaj men'tabayoketi'." Judío aratbuta on'madoya'ika'. Huaoj e'tanoe'tednayo bayokhue'dik o̱'nika'. E'bueyde'teataj huasi'poa huaojen mato̱e̱'dik o̱'neapo. Kena'po Jesucristoa mo'nigbueyde'uynok ke'nen huabo hua'a nigpe̱e̱'dik o̱'e̱po. Cristotaj oknopo̱e̱po Diosere o'noeonhuahuika'apone.
18 Konige̱po a'nennada Moisésen hua'a nigpe̱e̱'dik ka'ne'po huakkuru 'uhua on'nigarakpo mimi o'tasurukuyate. 19 A'nennada aya' judío aratbut e̱gkupopakte Moisésa Diosen hua'a o'mana'uyate. Moisésenba' hua'a o'manmadika'po o'mana'uyate. 'Uhuataj on'darakdepo mimiere hue̱'e̱yere kosoyo on'tioktaoy'uyate. Ken Moisésa hisopo huakpitaj ovejahuij kutajbibedada o'tidukupo mimiere hue̱'e̱yyo̱ o'ta'buta'depo Diosenba' hua'ataj o'tionhui̱khui̱ka'uyate. Kenpa'ti aya' aratbuttaj o'mationhui̱khui̱ka'uyate. 20 Moisésen hua'ataj mimia o'tionhui̱khui̱ka'depo, "Diosen hua'ataj mimia ijtionhui̱khui̱ka'denok oy aya'ada nigpe̱e̱'dik mo'i̱ka'apo." Moisésa o'mana'uyate. 21 Moisésa Diosen huasi'dakaktaj mimia o'tionhui̱khui̱ka'uyate. Kenpa'ti huakjey huabakpaka'taj pan huadope kutopataj 'uru'hui̱e̱da huabakpaka' kutopataj manpotone'takon mimia o'tionhui̱khui̱ka'uyate. 22 Aya'da Diostehuapa' 'uruda kamanigke'po Diostaj 'uhua nigarakdik mo'e̱po mimihua'dik ya̱'e̱a̱pet. 'Uhuabueymimi mimihuahue' e̱e̱'nayo dakhuea' e'ka'taj Diosa okkahueahue'dik mo'e̱a̱pone. E'mimihua'nayo okkahuea'dik mo'e̱a̱pone. Ken konig Moisésenba'a o'mana'uyate.

Jesúsa oro'en dakhuea' e'ka'taj mo'nigbuey'uynok Diosa bakkahuea'dik mo'e̱ne.

23 Moisésa carpa si'dakak o'nigka'uyate. Jakyo aya'da e'tamae'kon o'nigka'uyate. Konig Diosenbayo o̱'i̱ka'nig o'nigka'uyate. Jakyo aya'da e'tamaetaj mimia onhui̱khui̱ka'uyate. 'Uhua mimia onhui̱khui̱kika'uy Diostehuapa' sue'da huadak o̱'u̱yate. Diosen 'urusi'poda Jesucristoanayo 'urua'nanada mo'nigka'uyate. Dakhuea' e'ka'taj a'manopo'yareaya'po cruzte mo'nigbuey'uyate. Ke'nen 'urumimi

mo'nigtita'huarakuyate. 24 Diostaj huasi'dakaka' yan'nigka' Moisésa
o'mana'uyate. Judío aratbuta on'nigka'uyate. Konigtimon Diosen jak
kurudyo̱ o̱'u̱yate. Leví hua̱e̱'eri sacerdote huamanigtiona'pakeri Diostaj
huasi'dakakyo on'nigkudika'uyate. Jesucristonayo huasi'dakakyo
kudhue' o̱'u̱yate. Dios e̱'i̱ka'yo kurudyo̱ o'hua'uyate. Oro'omeyen
sacerdote huairi a'nigi̱kaya'po o'behuikuyate. Oro'tehuapa'
a'manigtiona'pakhuaya'po o'hua'uyate. A'batihuapokhuaya'po
o'behuikuyate. 25 Leví sacerdote huairi aya' huabayok noga'tida
'uru'uhua o'nigbatiaraka'depo 'uhua mimi huasi'dakakyo o'tokudika'po
adkorepen manpotone' o̱jkute o'tionhui̱khui̱ka'uy. Cristonayo onte'ti
onte'ti oro'omeyen dakhuea' e'ka'taj cruzte nigbueyhue' mo'u̱yate.
Noga'tida cruzte mo'nigbueypo kurudyo̱ Diosyo o'behuikuyate.
26 Cristoa huadari o'ka'uyate. A'nennada e'ka'de'te Jesucristo
nogok nogok aratbuten dakhuea' e'ka'taj kirigu̱yo̱' nigbueyhue'dik
mo'i̱ka'uyate. Oynayo kene'hua̱ya̱' huame'noete Jesucristo Diosya'
noga'tida o'tiakuyate. Aratbuten dakhuea' e'ka'taj a'bakkahueaya'po
noga'tida mo'nigbuey'uyate. 27 Ken konig aya'ada noga'tida bueydik
o̱'neapo, kenpa'ti Diosen castigataj pai'da nopoe̱'dik o̱'neapo.
Huaknopo̱e̱'erinayo Diosere on'noeonhuahuika'apo. 28 Diosa
o'paknok Jesucristo o'manigbuey'uyate. Cruzte pai'da mo'nignopo'e̱po
o'manigbuey'uyate. Huakka' aratbuten dakhuea' e'ka'taj noga'tida
o'manigbuey'uyate. A'bakkahueaya'po o'manigbuey'uyate. Onte'ti
bo'huatiakapone. Onte'ti dakhuea' e'ka'taj nigbueyhue' o'maeapo.
Cristotaj e̱kpo̱e̱' huanige̱'eritaj Diosyo o'batohua'apo. Durugnanada
mo'noeanhuahuika'apone.

10

1 Ken konig judío aratbuttaj Diosa o'manigkika'apo Moisésen hua'a
sue'da huadakmon o̱'e̱po sue'da o'manopo̱e̱a̱'uyate. Nogbayok
nogbayok 'uru'uhuataj sacerdote on'nigbatiarakika'po Moisésen
hua'ataj on'nigpe̱ika'po on'nigbatiarakika'po huamationa'pakeritaj
'urunopo' magkahue'dik o'maika'. 2 Moisésen hua'ataj on'nigpe̱e̱po
'urunopo' eka'nayo onte'ti Diostaj 'urunopo'da i̱jje̱y on'nopo̱e̱po
'uru'uhua nigbatiarakahue'dik ya̱'nika'apet. 3-4 Moisés taj on'nigpe̱i̱ka'po
nogbayok nogbayokok Leví sacerdote 'uru'uhuataj e'nigbatiaraka'de'te
dakhuea' huaka'eri i̱jje̱y onte'ti onte'ti okkahuehue' o̱'nika'. 'Uhuataj
on'nigbatiaraka'po 'urunopo'da ehue' e̱'neada 'uhua'en mimianayo
dakhuea' e'ka'taj bakkahueahue'dik o̱'nika'.

5 Jesucristoa huadariyo e'tiakte Diostaj ona'po:

Aratbutomeya̱ ontaj mo'nigpe̱i̱ke' kenyo'da i'pakika'ne. 'Uhuataj
e'nigbatiarakika'ta' pakhue' i̱'e̱ne. Ontaj kanigpe̱i̱ke'po do'taj
o'si'po̱e̱a̱'uyne. 6 Judío aratbuta ontaj 'uru'uhua on'nigmahui̱gika'
kenpa'ti dakhuea' e'ka'taj kabakkahue'po 'uru'uhuataj
on'batiarakika'. Ken konig pakhue' i̱'e̱ne, Dios. Cristoa ona'uyate.
7 Onte'ti, "On'taj a'nigpe̱i̱kaya'po ijbahuatiakuy. Aratbuttaj
ijbahuatiakuy, Dios. Konig o̱'nen hua'ate mentimadoya'uy,
konigti a'nigpe̱i̱kaya'po ijbahuatiakuy, Dios." Cristoa ona'uyate.

8 Judío aratbuta dakhuea' o̱gkika'nok 'uhua batiaraka'dik mo'i̱ka'.
Kenpa'ti nigmahui̱gdik mo'i̱ka'. Moisésa e'manapi' Diosnayo ken
konig pakhue' o̱'e̱. Kenpa' Cristoa ona'uyate. 9 Onte'ti "Ontaj

a’nigpe̱ikaya’po huadariyo ijbahuatiakuy, Dios.” Cristoa ona’uyate.
Oynayo Jesucristoa oro’omeytehuapa’ mo’nigbuey’uyate moknopo̱e̱nok
oro’omeyen dakhuea’ e’ka’taj Diosa kabakkahue’po onte’ti ’uru’uhua
batiarakahue’dik o̱’e̱ne. 10 Kenpa’ti Diosa o’paknok Jesúsa
o’nigpe̱e̱po cruzte mo’nigbuey’uyate. Noga’tida mo’nigbuey’uyate.
Mo’nigbuey’uynok oro’en dakhuea’ e’ka’taj mo’nopo’yarea’po
’urunopoa’ mogkika’ne. Onte’ti Diosenyo’da ’urua’da o’kika’apone.
11 Ken aya’ judío sacerdotea ’uru’uhua on’nigbatiarakika’. Aya’
huame’noeda on’nigbatiarakika’. Batikhue’da en’nigbatiarakika’tada
dakhuea’ e’ka’ bakkahueahue’dikda o̱’e̱. 12-14 Jesucristonayo aya’enda
dakhuea’ e’ka’taj noga’tida mo’nigbuey’uyate. Dakhuapada o’dakea’uy.
Noga’tida mo’nigbuey’uypo aya’ huaknopo̱e̱’eritaj dakhuea’ e’ka’
o’bakkahuea’po ’urunopoa’da o’magkika’. O’ka’depo Dioste kurudyo̱
o’hua’uyate. Kurudyo̱ Diosere o̱’i̱ka’. Diosere o’nigunhuahua’apo.
Jesucristotaj pakhue’ hua̱e̱’eri Diosen taka’ o̱’nepo Diosa o’paknok
Diosensi’po Jesucristo Huairitone’taj nigpe̱ika’dik o̱’neapo. Kenokayo’
Jesucristo Diosere o’nigunhuahua’apo. 15 Aya’enda dakhuea’ e’ka’
kabakkahue’po Jesucristoa noga’tida mo’nigbuey’uyate. Diosen
Noki̱re̱ga̱kon konigti mona’po:
16 Nogok Israel aratbuttaj huabo hua’a ijmanopo̱e̱a̱’po ijmana’apoy.
Do’hued hua’a huanopoya’da on’nopo̱e̱a̱po. Huanopoya’da
e’nigpe̱ikata’ on’pakika’apo. Diosen Noki̱re̱ga̱ o’mana’uyate.
17 Nogbayokkon mona’po:
Kenomeyen dakhuea’ o̱gkika’uynig ijbakkahuea’apoy onte’ti castiga
magkahue’ i̱jje̱a̱poy. Diosen Noki̱re̱ga̱ o’mana’uyate.
18 Oro’omeyen dakhuea’ e’kika’ Diosa bokkahuea’denok dakhuea’ e’ka’
onte’ti ’uru’uhua batiarakahue’dik o̱’e̱a̱pone.

’Urunopo’da Diostaj daka’ mo’noknopo̱ika’po mon’tiona’pakika’.

19 Konige̱po Jesucristo oro’omeytaj a’bakkahueaya’po
mo’nigbuey’uynok ’urunopo’ada daka’ oknopo̱e̱po kurudyo̱
Diostaj tiona’pakika’dik o̱’e̱ne, egomey, pogomey. 20 A’nennada
Leví sacerdote huairiyo’da huabayok noga’tida huasidakakyon
yudtaj e’tiokpaka’ adkorepen o’kudika’uy. Adkorepen Diosa
o’huatiakika’ oro’omeya̱nayo kudhue’dik o̱’i̱ka’uyne. Oyedda Jesucristo
mo’nigbueydepo, o’noyhuaddepo, kurudyo̱ Dioste o’hua’denok
oro’omeya̱kon Diostaj nigpe̱ika’dik o̱’e̱po tiona’pakdik o̱’e̱ne. 21-22 Aya’
huanigpe̱ika’erien sacerdote huairi Jesucristo o̱’e̱po oro’omeyen
sacerdote huamanigtiona’pakeri huairi o̱’e̱nok ’urunopo’da Diostaj
mo’noknopo̱ika’, daka’ oknopo̱ika’po Diostaj mon’tiona’pakika’.
Jesucristo mo’nigbuey’uypo, bokkahuea’po, oro’omeytaj ’urunopoa’
mogka’uyne. Kenpa’ti hue̱’e̱yya̱’ bautiza mogka’nok ’urunopo’da
o̱’e̱ne. 23 Do’taj e’nopo’korea’nayo eknopoeonhuahuika’nayo
kurudyo̱ doere mo’nounhuahuika’apone. Diosa buttida o’mana’po
dapita’ mo’nigka’aponok sigpi’ okbatikhue’da Diostaj daka’
mo’noknopounhuahuika’. 24 Oro’omeyen huaknopo̱e̱’eri huama’buy
huidpoere huayahuaya di’da kan’maike’po kenpa’ti huayahuaya
daka’ kan’batihuapokike’po oro’omey huakka’ huayahuaya di’
mon’maika’ kenpa’ti huayahuaya daka’ mon’mantihuapokika’.
Kenpa’ti huayahuaya mon’maboroayika’. 25 Sue’da huaknopo̱e̱’eri
a’batadi’keaya’po kupopakhue’ e̱’nika’tada oro’omeynayo

a'batadi'keaya'po mon'kupopakika'. Kenpa'ti huayahuaya di' kan'mae'po daka' kan'batihuapokike'po Diostaj kan'nigpeike'po huayahuaya mon'maboroay. A'ti onte'ti Jesús o'tiakdeaponok nogiti nogiti di' mon'maika'. Nogiti nogiti mon'mantihuapokika'. Huayahuaya mon'maboroayika'.

26 Cristoen huadak hua'a oknopoedepo do'hued dakhuea' e'ka' Diosa bekkahuea'dene o'nopoedepo oro' o'pakpo dakhuea' e'kika'nayo oro'tehuapa' Cristo mo'nigbuey'uynig'a Diosa okkahuehue' mo'eapone. 27 Kenpa'da Diosa huiyoknanada castiga mogkadhuahuika'apone. Kenpa'ti Diosen taka'taj ta'akyo o'mahuigapo. Oro'omeytere mo'mahuigapone. Cristotaj kenpa'da eknopoebatiknayo mo'mahuigapone, ken. 28 A'nennada Moisésenba'taj be'api' nigpeehue' o'epo dakhuea' eka'nayo botta' bapapi' on'tiahuaypo "dakhuea' o'ka'," en'huaa'nayo matinepahuihue'ada castiga ogka'po arakdik o'nika'uyate. 29 Be'api' Diosen Huasi'potaj daka' eknopoedeada kenpa'da e'nennayo Jesucristotaj onte'ti oknopoehue' ee'nayo dakhuea'da ogka'. Kenomeytaj Diosa diga'da castiga o'magka'apo. Jesucristoen mimia o'bakkahuea'depo, 'urunopo' o'magka'deme'. Kenomeya Jesúsen mimitaj e'tidike'nayo dakhuea'da ogka'po kenpa'ti Diosen Nokireg huatinepahui'eritaj dakhuea' on'huaa'. Diosa nogiti diga'da castiga o'magka'apo. 30 "Do castiga huamagka'eri ijjepo dakhuea' huaka'eritaj castiga ijmagka'apoy." Dios Huairia o'mana'uyate. Kenda o'nopoene. "Diosa ke'nen aratbuttaj castiga o'magka'apo. Dakhuea' egka'nayo castiga o'magka'apo." Diosba'a oa'. 31 Dios o'noeonhuahuika'apo. Jesucristoen huadak hua'a huaknopoe'eri onte'ti huadak hua'a kenpa'da e'nennayo Diosa diga'nanada castiga o'magka'apo. Diga'nanada me'pukdik o'ene. Konigepo 'urua'da Diosensi'potaj mo'noknopoika'. Enhue'da daka' mo'noknopoika'.

32 A'nenda Jesucristoen huadak hua'ataj huaboa'da mo'peedepo o'pudomey mo'peedepo moknopoe'uy. Moknopoedenok oknopoehue' huae'eriomeya dakhuea'da opudomeytaj mogkika'uyne. Jesucristotaj moknopoepo oknopoebatikhue' mo'ika'uyne. Nogiti dakhuea'da egkika'uyte pai'da mo'nopo'ika'po Jesucristotaj oknopoebatikhue' mo'ika'uy. 33 Aratbutokpoteda opudomey huaknopoe'eritaj mo'tidi'kikame'ne kenpa'ti diga'da mogkikame'ne. Nogok nogomey huaknopoe'eritaj e'batidike'de'te e'magka'de'te mo'tinepahui'uy. Opudomeynayo moknopoedepo oknopoebatikhue' mo'ika'uyne. 34 Kenpa'ti nog huaknopoe'eritaj on'bahuadiaypo huabakuda' jakyo en'bakudade'te me'pukhue'ada bo'ta'huademe'ne. Mo'tinepahui'po bo'ta'huademe'ne. Kenpa'ti moknopoenok katepi' e'tamae' e'bakbakayde'te mo'durugpakonme'po, kurudyo Diosere durugda o'unhuahuika'apoy mo'nopounme'ne. 35 Okbatikhue'da Jesucristotaj daka' yanoknopounhuahuika'. Moknopounhuahuika'depo Diosere durugda mo'eunhuahuika'apone. 36 Jesucristotaj daka' yanoknopounhuahuika'. Moknopounhuahuika'po Diostaj mo'nigpeonhuahuika'apone. Kenpa'ti kenda Diosa mona'uyate konigti mo'nigka'apone. 37-38 Kenpa'ti Apagba'a oa'po:

A'ti Cristo onte'ti o'tiakapo. Idada o'tiakaponok daka' do'taj yanoknopounhuahuika'po yan'nigpeonhuahuika'. Daka' eknopoika'nayo

"huadakda mo'ẹne," o'nona'apone. Do'taj eknopọẹbatiknayo pakhue' ọ'neapone. Diosa o'mana'uyate.

39 Sue'da Jesucristotaj e'noknopoeonhuahuika'ada pai'da on'nopo'ẹdepo on'me'pukpo Jesucristoen hua'ataj o'nokbatiknok Diosa kenpa'da o'maenapo. Oro'omeynayo Jesucristoen hua'ataj huakka' o'pakika'ne. Okbatikhue' ọ'ẹpo daka' moknopounhuahuika'po Diosere durugda ọ'unhuahuika'apone.

11

Diosen buttida hua'ataj moknopounhuahuika'po daka' Diostaj mo'nigpeunhuahuika'ne.

1 Diostaj tiahuayhue'dik ẹẹ'pi' kennayo kenpa'da o'noika'. Diosa buttida mo'nika'uyne daka' mo'noknopounhuahuika'. "Opudomeytaj daka' on'tihuapokapone. On'manopo'yarea'apone. Kurudyọ do'te mo'behuikapone." Diosa buttida mona'uyne daka' mo'noknopounhuahuika'. Konig Diosa mona'uyne konigti mogka'apone. Mo'noknopounhuahuika'po ọ'nigunhuahuika'apone. 2-3 A'nennanada katepi' ehue' ọ'ụyate. Diosyo'da ọ'ịka'uyate. Huadari kạẹ'. Niokpo puug siokpo duba huạhuẹ kạẹ'. Diosa o'mana'uyate. Kenpa' o'mana'depo kenokda o'maea'uyate. Aya'da Diosa o'ka'uyate oknopọẹne. Diosa buttida mona'uyne oro'omeyen adhuea'pane' huaknopọẹ'eriomey daka' o'noknopọika'uyate. "Do'taj daka' me'noknopounhuahuika'nok, konigẹpo ijbatidurugpaki." Diosa oa'uyate.

4 A'nennada Abela 'uru'uhuatada Diostaj o'nigpẹẹpo o'arakuyate. Oknopọẹpo o'arakpo o'yokuyate. Diosa oe'uyate. Caínnayo oknopọẹhue'ada aypo e'yoktada Diosa onba'pokhue' ọ'ụyate. "Abel huadakda menigpẹẹne. Meknopọẹpo 'uru'uhuatada menigarakne." Diosa oa'uyate. Abel a'nennada o'buey'uyate. Diostaj 'urua' oknopọẹ'uyate oro'omeyạkon o'tipẹẹdepo konigti 'urua'da mo'noknopọika'.

5 Enoc judío adhuea'pane' ọ'ẹpo Diostaj 'urua'da oknopọika'uyate. 'Urua'da o'nigpẹika'po Diostaj o'durugpaka'uyate. Apagba'a oa'. Diostaj o'durugpaka'nok bueyhued ẹẹ'ted kurudyọ Diosa o'tohua'uyate. Onte'ti Enoctaj huahuayhue' ọ'nuyate. 6 Kenpa'ti Diostaj oknopọẹhue' ẹẹ'nayo Diostaj durugpakahue'dik ọ'ẹne. Kena'po Diostaj a'tiona'pakya'po Dios o'noika' nopọẹ'dik ọ'ẹne kenpa'ti Diostaj huaeretpakeritaj Diosa o'matinepahui'po dakhuea' e'ka' o'manopo'yarea'apo nopọẹ'dik ọ'ẹne.

7 Noe' adhuea'pane'kon nogoknada ọ'ụyate. Diostaj 'urua'da oknopọika'uyate. "Dakhuea' huaka'eritaj castiga a'magkaya'po huẹkurutone' ijta'monapoy. Aya' huakupa ijtiokma'huạyạpoy. Aya'da dakhuea' huaka'eri on'bata'kotapo. Onere huabetere huabatokud kusi'petone' yakati'." A'nennanada Noétaj Diosa ona'uyate. Noé huẹkuru tiahuayhued ẹ'ẹạda o'nigpẹẹpo huaboro'nanada kusi'petone' o'ka'uyate. O'kuhuitdepo Noéere huabetere on'bakuduyate. Huẹkurutone' o'tiakpo aya'da on'bata'kotuyate. Noénayo huabetere ta'kothue' ọ'nuyate. Konigẹpo Diostaj oknopọika'po ta'kothue' ọ'nuyate. Dakhuea' huaka'eriomeynayo oknopọẹhue' ọ'nepo on'mabuey'uyate. Kena'po Noé Diostaj daka' oknopọika'nok "Huadakda ọ'ẹ." Noétaj Diosa o'huaa'uyate.

8 Nogoknanada Abrahamkon adhuea'pane' o̱'e̱po Diostaj 'uruda
oknopo̱ika'uyate. "Nogda huadari o'yokapone. Kendariyo yahuati'."
Diosa Abrahamtaj ona'uyate. Abraham Diosen hua'ataj oknopo̱e̱po
o'nigpe̱e̱'uyate. O'nigpe̱e̱depo kendariyo o'hua'uyate. Kendari tiahuay-
hued e̱'e̱a̱da o'nigpe̱e̱po o'hua'uyate. 9 Diosa bo'yokaponok Abraham
kendariyo Diosen hua'ataj oknopo̱e̱po o̱'i̱ka'uyate. Abraham esoeri-
onig nog aratbuten huadariyo o̱'i̱ka'uyate. Yudtaj ba'akyo o̱'i̱ka'uyate.
Konigti ke'nensi'po Isaac yudtaj ba'akyo o̱'i̱ka'uyate. Kenpa'ti ke'nen
huayayo Jacob yudtaj ba'akyo o̱'i̱ka'uyate. "Isaactere Jacobtere kenpa'ti
indariba bo'yokapone." Diosa ona'uyne. 10 Diosen jakyo i̱jje̱a̱poy
Abraham o'nopo̱e̱po huadak huid jak kahue' o̱'u̱yate. Diosen jak Diosa
o'ka'po o̱'unhuahuika'apo.

11 Sara Abrahamen hua̱to̱e̱ o̱'u̱yate. Abrahamereda Sara huatone'da
o̱'nepo Sara si'popakhue'dik e̱e̱'pi' Diosen hua'ataj oknopo̱e̱nok Sara
kasi'popake'po Diosa o'tihuapokuyate. Sara isi'popakapo Diosa
mename'nok ijsi'popakapoy Saraa oknopo̱e̱po Abrahamensi'po
o'si'popakuyate. 12 Abrahamkon huatone'nanada o̱'e̱po Sarataj
onsi'pokahue'dik e̱e̱'pi' Diosa o'tihuapokuynok huasi'po o'to̱e̱'uyate.
Isaacsi'potaj o'to̱e̱'uyate. Kenpa'ti huayayo'en huayayo huakka'nanada
o̱'nuyate. Konig siokpo huakka'nanada o̱'i̱ka' konigti Abrahamen
huayayo huakka'nanada o̱'ne'uyate. Konig kuhuad huakka'nanada
o̱'i̱ka' konigti Abrahamen huayayo huakka'nanada o̱'nuyate. Be'a
dikkahue'dikda o̱'nuyate.

13 Abrahamomey, huasi'po, huayayo huayayo'ensi'po o̱'nepo
Diosen buttida hua'ataj o'noknopo̱e̱po on'mabuey'uyate. Huadari
on'yokapone, Diosa o'mana'uyate. Huadari to̱e̱hue' o̱'nepo
on'mabuey'uyate. Kenda Diosa bo'yokapone o'to̱e̱a̱poy huanopoya'da
on'nopo̱e̱po on'durugpakuyate. Esoerionig o̱'i̱ka'ne Abrahamen
huayayomeya̱ on'batia'pakika'uyate. 14 Esoerionig o̱'i̱ka'ne
on'batia'pakpo Diosere kurudyo̱ hua̱e̱'eri o̱'i̱ka'apoy on'nopo̱e̱'uyate.
15 Abrahamomey Abrahamen huaoen jakya' o'noro̱kon'uyate. Onte'ti
e'kumejta' pakhue' o̱'nuyate. 16 'Uruda huadari on'pakuyate. 'Uruda jak
on'pakuyate. Diosere e'noeunhuahuikata' on'pakuyate. "Doere e̱'i̱kata'
on'paknok ijdurugpaki. Kenomeyen Dios i̱jje̱y." Birahue'ada Diosa
o'mana'po 'urua'nanada huakka' jaka'da o'nigka'nede.

17-18 "O̱'nen huasi'po Isaac o̱'e̱po Isaacen huasi'poen adhuea'
huayayomey huakka'nanada o'nitakapo." Diosa Abrahamtaj enapi'
nogok, menpa' Abrahama do'taj buttia'da meknopo̱e̱' Diosa o'nopo̱e̱po.
"O̱'nensi'po Isaactaj yaarak." Diosa Abrahamtaj ona'uyate. Ken
Abraham buttia'da oknopounpo Diostaj o'nigpeunpo a'nigarakya'po
Isaacsi'potaj ote'yo o'tobehuikuyate. 19 Dios teyda o̱'e̱po huakudaka'da
e'bueytada manoyhuada̱'dik o̱'e̱. Abrahama buttia' oknopounpo
Isaacsi'potaj a'arakya'po o'tobehuikuyate. Abrahama o'arakaynig'a
konig e'arakayada onte'ti huasi'potaj oe'uyate.

20 "Isaacen huasi'poen adhuea' huayayomey huakka'nanada
o'nitakapo." Diosa ona'uyate. Isaaca daka' oknopo̱e̱po, "Diosa
bo'tihuapokapone. Mo'i̱takapone." Ke'nen huasi'potaj Jacoberetaj
Esaúeretaj ona'uyate. Diostaj daka' oknopo̱e̱po Isaaca ona'uyate.
21 Diosen hua'a daka' oknopo̱e̱po Jacob huabueydikte oteypate
onta'deypo, "Diosa daka' megka'apone." Diostaj huakka' o'pakpo,

ke'nen huayayo Joséensi'potaj nogti nogtitaj Jacoba o'nigtiona'pakuyate.
22 Diosen hua'a daka' oknopo̱e̱po Josékon huabueydikte o̱'e̱po o'mana'po:
"Egipto huadaribaya' opudomeyen adhuea' huayayo o'noro̱kapo.
Kendari Abrahamtaj Diosa o'yokuy ke̱yo̱ do'hueday kan'nigtohue'po."
José Israelen huayayotaj o'mana'uyate.

23 Nogoknanada Jacobed adhuea' huayayo huakka' o'nitakdepo Israel
aratbut Egiptodaribayo o̱'nepo pai'nanada on'nopo'unhuahuika'po
huabokerekyo̱bedtaj arakdik o̱'nika'uyate. Kenda Egipto gobierno
huairia o'mana'uyate. Kenoka' Moisés o'si'poe̱'uyate. Moisésen
huaoj hua̱ye̱ere Diostaj daka' o'noknopo̱e̱'uyate. 'Uruda huasi'po
o̱'e̱, on'nopo̱e̱po Diostaj o'noknopo̱e̱po gobierno huairitaj me'pukhue'
o̱'nepo jakyo bapa' puug o'nire̱ganhuahua'uyate. Ken konig Moisésen
huaoj hua̱ye̱ere Diostaj o'noknopo̱e̱'uyate. 24 Moisés o'kerekdepo Diostaj
daka' oknopo̱e̱'uyate. Israel aratbuttaj Egiptodaribaya' e'bato̱ro̱kta'
Diosa do'taj be'tipakne. Moisésa oknopo̱e̱'uyate. Huasi'poteda Egipto
huairien hua̱yo̱bu Moiséstaj e'tounhuahua'ika'uytada "Huairien
hua̱yo̱bu'ensi'po ehue' i̱jje̱y." Oa'uyate. 25 "Egipto huairi e̱e̱'ta' pakhue'
i̱jje̱y. Egiptoeri ettone' pakhue' i̱jje̱y. Egipto huairien 'uru aypota'
pakhue' i̱jje̱y. Do'hued aratbutere Israel aratbutere pai'da e'nopo'i̱kata'
ijpaki," Moisésa Diostaj oknopo̱e̱po oa'uyate. 26 "Diosen Cristo o'tiakapo
yoknopo̱e̱po pai'da nopo'unhuahuika'dik e̱e̱'nayo kenpa'ti aratbuta
do'taj tidike'dik e̱'ne'nayo Diosa me'durugpakanhuahuika'apone,
yoknopo̱e̱y. Do Egipto huadaribayo huairitone' e̱e̱'nayo sue'da durugda
i̱jje̱a̱pet." Moisésa o'nopo̱e̱'uyate. 27 Egipto huadaribaya' Moisésa
o'hua'uyate. Diostaj oknopo̱e̱po o'hua'uyate. Diostaj oknopo̱e̱po
Egipto huairia e'huadiayte okme'pukhue' o̱'e̱po okhua'uyate. Diostaj
tiahuayhue' e̱'e̱a̱da oknopo̱e̱po nogdaribayo o'hua'uyate.

28 Okkahuehue' o̱'nepo fiesta a'kaya'po "'Uru'uhua yabatiaraka',
'uhua mimia akbogpeta' yan'tionhu̱i̱khu̱i̱kati'. Diosa mona'nok
yan'nigpe̱e̱'." Moisésa buttida oknopo̱e̱po Israel aratbutomeytaj
o'mana'uyate. Kenoka' Diosen huata'moneria Egipto aratbuten
huakkuru huabokereksi'potaj o'mabueya'uyate. Israel aratbuten
huakkuru huabokereksi'potaj mabueyahue' ka'ne'po Israel aratbuta
Moiséstaj on'nigpe̱e̱po, 'uru'uhuataj on'batiarakanpo mimia akbogpete
on'tionhu̱i̱khu̱i̱ka'uyate. 29 Moisésere Israel aratbutere Diostaj
o'noknopo̱e̱po e̱po̱g huabed Diosa e̱a̱'itandagte o'nokteg'uyate.
Dag sorokjayda o̱'u̱yate. Egipto huairien sorotataj e'batahuada
on'bata'kotuyate.

30 Nogoknanada Diosen buttida hua'ataj Israel aratbuta o'noknopo̱e̱po
Jericó huakka' jak huida̱ ekbirik kurute huationpia' on'hua'epo
on'pijkubere'uyate. Siete huame'noeyo̱'da on'pijkubere'uyate.
O'noknopo̱e̱nok e'pijkuberede'te Diosa huida̱ ekbirik o'saka'uyate.
E'sakde'te a'barakya'po on'kuduyate. 31 Jericó aratbut Israel aratbuten
Diostaj pakhue' o̱'nepo nigpe̱e̱hue' o̱'nika'uyate. Rahab ettone' Jericóyo
hua̱e̱'eri o̱'e̱po huamune'boeri o̱'u̱yate. Rahabnayo Israel aratbuten
Diostaj oknopo̱e̱po botta' Israel huabatiahuayeritaj o'batioka'po
o'maki̱re̱ga̱'uyate. Nogok Jericóyo Diostaj nigpe̱e̱hue' hua̱e̱'eriomeytaj
Israel sorotataj on'barakpo Rahabtanayo arakhue' o̱'nuyate.

32 Katea' nogda o'nonapet. Huaknopo̱e̱'eritaj aya'tada
nogi̱ti nigmadoyahue'dik i̱jje̱a̱poy. Gedeón Diostaj huadakda

oknopo̱ika'uyate. Barac Sansón Jefté David Samuel Diosen
huamanbatia'pakerikon huadakda o'noknopo̱ika'uyate. Kenomeytaj
aya'tada nigmadoyahue'dik i̱jje̱a̱poy. 33 Kenomey huaknopo̱e̱'eri
huairia Diostaj o'noknopo̱e̱po sorotataere nogbayo hua̱e̱'eri sorotatataj
on'barakonhua'po nogdari huairitaj gana o̱gka'uyate. Nogbayo
hua̱e̱'eritaj 'urua'da on'manika'uyate. "Do'hua on'ta'ka'apone," Diosa
o'mana'uynok o'noknopo̱e̱nok Diosa o'bata'ka'uyate. Diostaj huadakda
o'noknopo̱e̱nok leóna mabokhue'da o̱'u̱yate. 34 Bapa' 'urunanada
huaknopo̱e̱'eritaj huaboro' ta'akyo juknananada e̱e̱'yo̱ on'ma'en'uynig'a
bueyhue' o̱'nuyate. Diostaj o'noknopo̱e̱po meyhue' o̱'nuyate.
Nogomeytaj oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'aria siroenpia e'barakta' e'pakada
Diosa o'batihuapoknok on'mon'uyate. Nogomey huaknopo̱e̱'eritaj
so̱'a̱ro̱gtada o'maso̱'teypaka'uyate. O'maso̱'teypaka'denok kenomeyen
taka'taj on'barakuyate. Diostaj o'noknopo̱ika'po gana on'magka'uyate.
35 Botta' ettone'a̱ Diostaj daka' o'noknopo̱ika'nok kenomeyensi'po
e'bueyde'te Diosa o'matinepahui'po o'manignoyhuada̱'uyate.

Nogomey Diostaj daka' o'noknopo̱ika'nok Diostaj eknopo̱e̱'
kan'batike'po pai'da e̱e̱'tada huakupen on'tidukupo kenpa'ti
hua'itakpipen on'tidukupo on'batotoke'po, pai'da e̱e̱'tada
on'mabitbituyate. Kenomey huaknopo̱e̱'eri o'noknopo̱e̱po okbatikhue'
o̱'nuyate. Diosere durugnanada e'noeonhuahuika'ta' on'pakpo
o'noknopo̱e̱po okbatikhue' o̱'nuyate. Pai'da on'nopo'e̱po on'buey'uyate.
36 Nogomey Diostaj huaknopo̱e̱'eritaj on'tibirae'uyate. Kenpa'ti
huiyokbiada o'batibitbita'uyate. Kenpa'ti sirobia huamata'koypita'
o'batiduku'uyate. Kenpa'ti hua'ita'pota' o'batiduku'uyate. Kenpa'ti
huabakuda̱' jakyo on'bakuda̱'uyate. 37 Kenpa'ti huaknopo̱e̱'eritaj
on'bapa'ea'uyate. Kenpa'ti huanopota' on'bakteg'uyate. Menpa'
yanokbatikapetpi' a'nopo̱e̱ya'po siroenpia on'barakuyate. Konig
pai'da hua̱e̱'eri yudtabayo' o̱'nepo 'uhuasi'dak on'otika'po nogyo̱
nogyo̱ on'huae'uyate. Pai'da on'nopo'e̱po on'huae'uyate. Kenpa'ti
huaknopo̱e̱'eritaj dakhuea'da on'magka'uyate. 38 Kenomey
huaknopo̱e̱'eri 'urua'da o̱gkika'uynok oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eri
huaknopo̱e̱'eritaj dakhuea' on'bahuaa'ika'uyate. Diosanayo huadakda
o̱'ne o'maknopo̱ika'. Diostaj o'noknopo̱ika'po aratbut ehue' e̱'i̱ka'yo
huae'dik o̱'nika'uyate. Ote' huakupate on'huae'ika'uyate. Sorokje̱yyo̱
on'tayika'uyate. 39 "Doere durugnanada mo'noeonhuahuika'apone."
Kenomeyen adhuea'pane'taj Diosa o'mana'uyate. Kenomey aya'ada
Diostaj buttida o'noknopo̱ika'uyate. Kenomeynayo Diosyo huahued
on'mabuey'uyate. 40 Kenomeytere oro'omeytere Diosa 'urua'nanada
mogka'apone o'nopo̱e̱'uyate. Oro'omeytaj kenomeytere 'urunopo'da
mogka'apone. Onokteteyo' dakhuea' e'ka'taj mo'nopo'yareapone.

12

Jesústayo'da daka' mo'noknopoeonhuahuika'.

1 Ken a'nennanada nogok nogok noga̱ noga̱ Diostaj
buttida o'noknopo̱e̱po on'nigpe̱ika'uyate. Kenomey 'urua'da
o'noknopo̱ika'uyate mon'matinopo̱e̱. Oro'omey konigti huadakda
aknopo̱ikaya'po huakka'da kateta'pi' eretpakhue' mo'nika'. Diostaj
huadakda aknopo̱ikaya'po kateta'pi' mepu'kehue' mo'nika'. Dakhuea'
e'ka'ta' pakhue' mo'nika'. Diostaj huadakda aknopo̱ikaya'po

dakhuea' e'ka' mon'batik. Diostaj huakka' mon'deretpakpo huadakda
mo'noknopoika'. Nogok nogok mo'noknopoika'. Batikhue'ada
mo'noknopoika'. 2 Jesúsa huakkuru huamaknopoea'eri oro'omeytaj
mo'manopoea'uyne. Kenpa'ti Jesúsa huamaknopoea' nogiti nogiti
dakhuapa mo'manopoea'ika'ne. Dakhuea'da huaka'eritaj cruzte
konig castiga ogka'po gobiernoen sorotataa o'darakika'uyate. Diosa
o'paknok Jesús cruzte pai'da o'nopo'epo, cruzte o'betpo bira'dik ee'pi'
mepu'kehue' o'uyate. Diosere durugda ijjeapoy Jesúsa o'nopoe'uyate.
O'bueydepo kurudyo Diosyo o'behuikuyate. Diosere Huairitone' o'epo
o'mata'mona'ika'.
3 Opudomey Jesucristotaj moknopoepo suhue'da pai'da mo'nopo'ika'.
Jesúsnayo digea'nanada pai'nananada o'nopo'uyate. Dakhuea'
huaka'eriomeya diga'da on'huadiaypo cruzte on'beta'uyate. Kenda
mo'tinopoika'po Jesústaj oknopoebatikhue' ya'nika'. Pai'da mo'nopo'epo
oknopoebatikhue' ya'nika'. Jesústaj daka' yanoknopoika'. 4 Jesús Diostaj
oknopoepo pai'nanada o'nopo'epo o'buey'uyate. Opudomeynayo
Diostaj moknopoika'po bueyhued mo'ene. 5 Oro'omey konig
ke'nensi'potanig Diosa 'urua'da mo'boroay'uyne. Menpa' okkahuehue'
moet.
Opudomey huaknopoe'eri konig do'huedsi'po on'taene. Do'taj
men'nigpeike'po nama'da eka'nayo konig isi'potaj egkapa'
castiga ogka'apone. Do'taj men'nigpeike'po castiga ogkika'apone.
Kenpa'ti do'hua castiga egka'de'te do'taj oknopoebatikhue'
ya'nika'. 6 Kena'po Huairi Dios di' mo'epo oro' nama'da e'ka'te
'urua'da mo'manmadikegka'ne. Oro'omeytaj konig ke'nensi'po
mo'taene. Dakhue' e'ka'te konig isi'potaj castiga mogka'ne.
Apagba'a oa'.
7 Opud kan'nigpeike'po Diosa castiga egka'nayo okbatikhue'da Diostaj
yanoknopoika'. Konig huaoa isi'potaj 'urua'da o'manmadikika',
konigti Apag Diosa opudomeytaj 'urua'da mo'manmadikegkika'ne.
Isi'po huaojtaj kanigpeike'po huaoa daka' castiga o'magkika'. Konigti
Diosa opudomeytaj mo'manmadikegkika'po daka' castiga o'magkika'.
8 Aya'tada Diosen isi'potaj Diosa 'urua'da o'manmadikegkika'po
suhue'da castiga o'magkika'. Opudomeytaj Diosa castiga ogkahue'
eee'nayo Diosensi'po hueretda ehue' mo'ene. 9 Kenpa'ti a'nennada
oro'omey huasi'poted oro'omeyen huaoen jakyo o'ika'uyne. Huaoen
hua'a ka'nigpeee'po oro'omeyen huaoa suhue'da castiga mogkika'uyne.
Oro'omeytaj castiga e'magka'de'te onte'ti daka' o'kika'uyne. Huaojtaj
huadiayhue' o'uyne. Apag Diostanayo bo'eretpakpo nogiti nogiti
mon'nigpeika'. Oro'omeytaj suhue'da castiga egka'nayo ida
mon'nopo'korea'. Ida onte'ti Apag Diostaj mon'nigpeika'po Diosere
mon'noeonhuahuika'. 10 Oro'omey huasi'poted, "Do'huedsi'potaj
huadakda ijmanmadikay." Oro'omeyen huaoa konig on'pakpo
a'manigpeeaya'po suhue'da castiga mogkika'uyne. Suhue'da huabayok
oro' e'kerekde'te castiga mogkika'uyne. Oro'omey huadaknanada
kagkike'po Diosanayo huadaknanada bota'ka'ne. Konig Dios
huadaknanada o'e, oro'omey konigti ka'nike'po Diosa suhue'da
castiga mogkika'nok Diosen 'urua'nanada kika'dik o'ika'apone.
11 Oro'omeytaj Diosa a'manmadikegkikaya'po suhue'da castiga
e'magka'te oro'omey pakhue' o'epo pai'nanada o'nopo'etuypo nogokda
Diosa oro'omeytaj suhue'da castiga egka'de'te kirigayo' huadaknanada

o'kika'apone, onte'ti Diostaj kirigayo' o'nigpeika'apone. Kenpa'ti Diostaj o'nopo'durugpakonhuahuika'apone.

Diosa ena'te kaeya' onahue' yanika'. Yanoknopoepo, yan'nigpeikati'.

12 Kenpa'ti Diostaj mo'nigpeonhuahuika'depo onte'ti huadakda kikahue'dik moet, suhue'da oknopoe'dik moetpi', Diostaj nogiti nogiti yan'nigpee'. Onte'ti daka' yanoknopoika'. Diostaj daka' yan'nigpeika'. 13 Jesucristoen butukdag yan'dukpo yan'huati'. Jesucristoen hua'a daka' yag'kikati'. Opud Diosen hua'a 'urunanada bo'kika'nok nogomeya sigda eknopoeada opudtaj on'tiahuaydepo okbatikhue' o'nepo nogiti daka' o'noknopoeapo. Nogiti daka' on'nigpeika'apo.

14 Aya'tada bahuadiayhue' yanika'. Aya'tada e'maboyta' pakhue' yanika'. Aya'tada e'manoeya'ta' yan'pakika'. Diostayo'da e'nigpeikata' yan'deretpakikati' Diosenyo'da huadaknananada e'kikata' yan'deretpakikati'. Diosenyo'da huadaknanada kikahue' ee'nayo Huairi Jesucristoere noeonhuahuikahue' mo'eapone. 15 Opudomey huaknopoe'eritaj aya'tada Diosa e'tihuapokta' bo'tipakika'ne. Aya'tada 'urunopoa' egkata' bo'tipakika'ne. Opudomeyere sue'da huaknopoe'eri ekbatikta' on'pakpo nama'da ogkika'. Diostaj yan'nopo'korea' yan'maboroayika'. Kenpa'ti nogtipi' huaknopoe'eri nama'da e'kika'nayo nama'da e'manmadika'nayopi' ke'na konig pai'nada hueymei'hue o'e. Nog huaknopoe'eri on'tiahuaypo on'peepo onte'ti Diostaj oknopoehue'dik yanikapet. Nama'da huamanmadika'eritaj yan'boroay. Onte'ti Diostaj ya'nigpeika'. Nama'da manmadikahue' yaee' yan'maboroay. 16 Be'api' nogen huatoe'taj bakdejhue' yanika' huayahuaya yan'maboroayti'. Kenpa'ti be'api' Diosen hua'ataj pakhue' ee'nayo nogiti nogiti Diosen hua'ataj yan'pakti', huayahuaya yan'manikati'. Konig Esaú Isaacen huakkuru huasi'po o'ka'uyate konigti kahue' yane'. Huayahuaya yan'manati'. Huakkurueri isi'potaj Diosa 'urua'da o'ta'kika'uyate. Esaú huama'buyen aypota' o'pakpo, Diosen e'ta'kika'ta' pakhue' o'epo huama'buytaj o'yokuyate. Aypotehuapa' o'yokuyate. Huama'buyen aypo o'bape'uyate. 17 Nogok Esaúen huama'buytaj Diosa huaboa'da huadaknanada o'ta'kika'uyate. Esaútanayo ta'kahue'da o'uyate. Diosa huadaknanada be'ta'ke'po e'eretpaktada ta'kahue' o'enok o'huikuynig'a, Esaú diga'da o'huikuyate.

18 Konig opudomeyen adhuea'pane'taj Israel aratbuttaj Diosa o'mana'uyate. Konigti opudomeytaj manahue' mo'ene. A'nennada Egipto huadaribaya' o'norookondepo nog huadaribayo o'nedepo Dioste ote'yo on'huahua'uyate. Moisésayo'da Diosen hua'ataj a'eya'po ote'yo o'huabehuik'uyate. Dios o'te'te o'epo huiyoknanada o'uyate. Diga'nanada e'bakpak on'tiahuay'uyate. Sikkiregnanada ee' on'tiahuay'uyate, konig e'sihui sikyo on'tiahuay'uyate. Huiyoknanada o'epo, diga'nanada e'bapok on'tiahuay'uyate. 19 Trompeta 'utta'nanada ea'te on'peee'uyate. Kenoka' Diosen hua'a huiyoka'nanada o'uynok adhuea'pane'a on'peedepo, "Onte'ti onahue' moe'." Diostaj o'nona'uyate. 20 "Aratbut 'uhuapi' huatota'poya' ote'te e'behuiknayo kabueye'po huida yan'pa'ea'ti'." Diosa o'mana'uyatenok. Diosen hua'ataj nigpeehue'dik o'nuyate. 21 Diostaj o'tiahuaypo, "Ijme'pukpo ijjirigamey." Moisésada oa'uyate.

22 Oro'omeynayo Jesucristotaj oknopoepo Diosen ote' Siónyo o'huahua'depo, kenpa'ti Dios huanoeonhuahuika'erien jakyo

o'huahua'depo Diosen jak Jerusalén kurudyo̱ o'huahua'depo. Diosen huata'moneri Diostaj a'batadi'keya'po e̱gkupopakyo o'huahua'depo. 23 Kenpa'ti huakka'da huaknopo̱e̱'eri Diosensi'po o̱'nepo o̱gkupopakpo kenomeyendik Diosa kurudya̱' o'manigmadoya'uyate. Kurudyo̱ on'hua'apo. Diosere on'noeonhuahuika'apo. Kenomey Diosen 'uru huaknopo̱e̱'eritaj oro'omey konig o'bahuahua'depo. Kenpa'ti Diostaj oknopo̱e̱po konig o'huahua'depo. Dios huairi o̱'e̱po dakhuea' huaka'eritaj kenpa'da castiga o'magka'apo. Huaknopo̱e̱'eritaj o'manoeanhuahuika'apo. Kenpa'ti huaknopo̱e̱'erikudak kurudyo̱ Diosere huadakda o̱'ne Diosa 'urunopoa'da o'magka'depo. Kenomeytaj oro'omey o'bahuahua'depo. 24 Jesúsa a'manopo'yareaya'po mo'nigbueypo mimia mo'nigtita'huarakuyate. Jesúsa huabo hua'a konig dakhuea' e'ka' huamanopo'yarea' hua'a o'mana'uyate. Jesústaj kenpa'ti Jesúsen mimitaj oknopo̱e̱po Jesúsen mimia oro'en dakhuea' e'ka' bakkahuea'dik o̱'e̱ oknopo̱e̱ne. A'neneri Abel Diostaj 'uhua o'nigarakpo o'mimihua'uyate. Ken mimianayo dakhuea' e'ka' okkahueahue'dik o̱'e̱ o'nopo̱e̱ne. Ken konig oknopo̱e̱po Diostaj meyo̱hue'da o'tiikay.

25 Konige̱po Diosen e'mana' hua'ataj oknopo̱e̱po nigpe̱e̱'dik o̱'ika'ne. A'nennada ote'kupata' Israel aratbuttaj Diosa o'mana'uyate. Israel aratbutnayo e'nigpe̱e̱ta' pakhue' o̱'nuyate. Diosa castiga e̱gka'te okmonhue'dik o̱'nuyate. Castiga o'magka'uyate. Oynayo kurudya̱' Diosa mona'ne. Oknopo̱e̱po nigpe̱e̱dik o̱'ika'ne. Buttida o'nona'ne. Nigpe̱e̱hue' e̱e̱'nayo dapita' castiga mogka'apone. Okmonhue'dik o̱'e̱a̱pone. 26 A'nennada ote'kupata' Diosa o'mana'uyate. Diosa e'mana'te huadari o̱'iye̱g'uyate. "A'ti onte'ti huadaritaj ijjiye̱ga'apoy. Kurudtakon ijjiye̱ga'apoy." Oynayo Diosa o'manade'uyate. 27 "Onte'ti ijjiye̱ga'apoy." Diosa oa'uyate. Konige̱po aya'da Diosa o'ka'uyatenig o̱'iye̱ga'apo. Nogtipi' yahuehue'da o̱'e̱a̱po. Dios, Jesucristoere, Diosen aratbutere Diosen huata'moneriere batikhue'da on'noeonhuahuika'apo o'nopo̱e̱ne. 28 Dios oro'omeyen huairia moknopo̱e̱a̱'uyne. Oro'omey Diosensi'po o'mauyne. Diosere o'noeonhuahuika'apone. Kenpa'da bueyhue'dik o̱'eonhuahuika'apone. Konige̱po "Huadakda i'kika'. Huadakda i'ika'." Diostaj mo'nona'ika'. Diostaj mon'mepu'kepo mo'noknopo̱e̱po mo'nigpe̱ika'apo 29 Dios konig huamahuig ta'akonig huiyokda o̱'e̱po oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eriomeytaj castiga o'magkadhuahuika'apo.

13

Diostaj a'durugpakaya'po 'urua'da nigkika'dik o̱'e̱ne.

1 Ken bakbatikhue'ada huayahuaya di' yan'maika'. Konig huama'buytaj di' mo'maika'nig konigti huayahuaya di' mon'maika'. 2 Bepi' en'tiaknayo di' yan'maepo jakyo yan'bakuda̱ti'. Bakkahuehue' ya̱'nepo yan'bakuda̱ti'. Suhue'ada Diosen huata'moneritaj o̱ki̱e̱hue' e̱'e̱a̱da on'bakuda̱'po on'tobape'uyate.

3 Jesucristotaj huaknopo̱e̱'eri huabakuda̱' jakyo e̱'ne'te kenomeytaj bakkahuehue' ya̱'nepo yan'matinepahui'po yan'tahuade̱po aypopi' yan'bayokikati'. Nog huaknopo̱e̱'eritaj dakhuea' e'magka'nayo pai'da en'nopo̱e̱'nayo pai'da hua̱e̱'eritaj yan'matinepahui'po kenpa'ti opudpi' pai'da nopo̱e̱'dik mo'e̱a̱pet.

4 E'tọẹpakde' ẹẹ'nayo daka' yan'tọika'. Kenpa'ti nogen huạtọẹ'taj
bakdejhue' yanika'. Nogen huạtọẹ'taj e'bakdejnayo dakhuea'da
boka'nok Diosa castiga mogka'apone. Huạtọẹbet ẹ'ẹạnayo huaboerepi'
mune'yọerepi' bakdejhue' yanika'. Nogtaj e'bakdejnayo dakhuea'da
boka'nok Diosa castiga mogka'apone.

5 Huakupeta' eretpakhue' yanika'. Katepi' mo'tamaenigyo'da kentaj
yan'todurugpak. Huakka' e'tamaeta' pakhue' yanika'. Kena'po "Op-
udtaj on'matounhuahuika'apone. Opudere ọ'ịka'apone. Ọkẹyạhue'dik
ọ'ịka'apone." Apag Diosa mona'uyate.

6 Be'api' huabokereka do'taj dakhueapi' ọgka'dikpi' menet. Do
me'pukhue' ịjịkay. Dios Huairia mentihuapokika'nok ijnopọẹy.
Kenda daka' o'nopọẹpo a'dik ọ'ịka'ne.

7 Opudomeyen huakkuru huairikudak Jesucristotaj 'urua'nanada
o'noknopọika'uy. Opudomeytaj Diosen hua'a mon'madikika'uyne.
Diosen 'urua'da on'kika'uy. Konig kenomey ọgkika'uy daka'
yan'nopọika'po konigti yạg'kikati'.

8 A'nennada Jesucristo Diosen Huasi'po ọ'ẹpo 'urua'nanada
ọ'ịkame'uyate. Oytion Diosen Huasi'po ọ'ẹpo 'urua'nanada ọ'ịka'.
Nogok nogok Jesucristo Diosen Huasi'po ọ'ẹpo konigti 'urua'nanada
ọ'eonhuahuika'apo. 9 Jesucristo 'urua'nanada ọ'ịka'nok Jesústaj
'urua'da e'manmadika' mo'pẹẹ'uyne konigti daka' yanoknopọika'.
Nogda nogda huamanmadika'eri opudomeyere en'tiaknayo nogpa'da
en'manmadika'nayo kenomeytaj nigpẹẹhue' yanika'. Nogda
aypo bape'dik mo'ẹne. Nogdanayo bapehue'dik mo'ẹne. Nogda
huaen bape'dik mo'ẹne. Nogda huaennayo bapehue'dik mo'ẹne.
Suhue'ada huamanmadika'eri nama'da mona'apetpi'. Kenomeytaj
e'nigpẹẹ'nayo Diostaj 'urunopo'da nigẹhue'dik mo'ẹạpone. Diostanayo
Jesucristoeretanayo oknopọẹnok Diosa mo'tinepahui'po 'urunopoa'
mogkika'apone.

10 Jesucristoa cruzte mo'nigbuey'uyate. Oro'omeytaj hua-
manopo'yarea' cruzte mo'nigbuey'uyate. Cruzte mo'nigbuey'uyate
oknopọika'nok Diosa mo'nopo'yareadhuahuika'ne. Judío
sacerdote huasi'dakak huakudika'erianayo 'uhua on'batiarakika'po
on'mahuịgika'. Aya' kenpayo'da o'noknopọẹpo Jesús cruzte
mo'nigbuey'uyate oknopọẹhue' ọ'nenok Diosa dakhuea' e'ka'
manopo'yareahue' o'maeapo. 11 Judío sacerdote huairi Moisésen
hua'ataj on'pẹẹpo ọgkika'. Jesucristotaj oknopọẹhued ọ'nepo 'uhuataj
on'batiarakika'. Diosa dakhuea' e'ka' kabakkahue'po 'uhuataj
on'batiarakika'po Diosen 'uru huid jakyo adkorepen mimi on'tohua'ika'.
Diosen manpotone'taj on'tionhuịkhuịka'ika'. On'tionhuịkhuịka'depo
huakka' jakya' adteda 'uhua huạsọ' on'tohua'po adyọda on'mahuịgika'.
12 Jesústaj kenpa'ti huakka' jakya' adyonda on'tohua'depo
o'darakuyate. Jesúsen mimianayo konig dakhuea' e'ka' kabakkahue'po
Diostaj 'urunopoa' kamagke'po Jesúsa pai'da mo'nignopo'ẹpo
o'manigbuey'uyate. Huakka' jakya' adyenda o'manigbuey'uyate.
13 Konig judío aratbut nama'da ọgkika'po Diosen kahue' ọ'nika'. Konig
ọgkika'nig'a konigti kahue' mo'ne. Jesucristotayo'da mo'noknopọika'.
Jesústaj oknopọika'nok oro'omeytaj bo'tierikapet, bo'huadiaypo
dakhuea' bo'huaa'apetpi'. Konig Jesústaj dakhuea' on'huaa'uyate
konigti oro'omeytaj dakhuea' bo'huaa'apetpi'. Moisésen hua'a

huakika'erite mo'nokhua'. Jesucristoen huaknopo̱e̱'eri i̱jje̱y huaa'eriere
mo'nika'. 14 Indariyo aratbut noeonhuahuikahue' o̱'neapo. Diosen
aratbutnayo kurudyo̱ on'noeonhuahuika'apo. Kurudyo̱ Diosen
aratbutere e'noeonhuahuika'ta' o'pakne. Oro'omeytaj e'tieriknayo
dakhuea' e'huaa'nayopi' kenpa'da kade'. 15 Jesucristotaj oknopo̱e̱po,
o'nigpe̱e̱po, "Dakiti Dios, 'urua'nanada mo'nigka'uyate, huadakda
mogkika'ne. 'Uruda i̱'i̱ka'ne Apag Dios," mon'tiona'pakika'. "Dios 'uruda
o̱'i̱ka'. Huadakda megkika'ne." Nogomeytaj mon'manbatia'pakika'.
16 Okkahuehue' ya̱'nepo huadakda yan'mantihuapokika' kenpa'ti
okkahuehue' ya̱'nepo katepi' mo'tamaenig yan'mabayokika'. Pai'da
hua̱e̱'eritaj yan'mabayokika'. Kenda e'kika'nayo Dios durugda o̱'e̱a̱po.
17 Opudomeyere suhue'ada Jesucristotaj o'noknopo̱e̱po Diosen
'urua'da o̱gkika'po huaknopo̱e̱'eritaj huamato̱e̱'eri huairi o̱'ne.
Kenomeytaj yan'nigpe̱i̱ka'. Opudomeyen huabatihuapokeri o̱'nepo
daka' moknopo̱i̱ke'po tihuapokika'dik mo'e̱ne. Cristo onte'ti e'tiakte
"Huaknopo̱e̱'eritaj huadakda ijbatihuapokikamey." A'dik o̱'neapo.
Opudomeytaj e'batihuapokte huadakda e'nigpe̱e̱'nayo durugda o̱'neapo.
Daka' nigpe̱e̱hue' e̱e̱'nayo suhue' o̱'neapo kenpa'ti pai'da o̱'neapo.
18 Do'taj men'nigtiona'pakika'. Huadakada ijkikaya', ijnopo̱e̱y. Aya'da
katepi' 'urua'da e'kikata' ijpaki. 19 Opudomeytaj e'nigkumejta' e'pakada
menpa' kumejhue'dik i̱jje̱dey. I̱da kumejdikada i̱jje̱a̱pet mentiona'pakti'.

Huaknopo̱e̱'eritaj Diosa daka' kamagkike'po o'manigtiona'pakpo huadik on'manigdikta'mona'uyate.

20 Opudomeytaj ijmanigtiona'pakpo, "Diosa huamanoeya̱'eria
mo'mato̱e̱ne. Huabueya'da e̱e̱'tada Huairi Jesucristotaj
i'noyhuada̱'uyate, Dios. Oro'omey huaknopo̱e̱'eri konig Jesúsen
oveja o̱'e̱ne. Jesús oro'omeyen huamato̱e̱'eri o̱'e̱. Oro'omeytaj
a'manopo'yareaya'po kenpa'ti a'manoeanhuahuikaya'po
mo'nigbuey'uyate. Jesúsa mo'nigbuey'uyatenok oro'omeytaj
mo'nopo'yarea'apone daka' oknopo̱e̱'dik o̱'e̱ne. 21 Ontaj kan'nigpe̱i̱ke'po
'urunopoa' Jesucristoen huaknopo̱e̱'eritaj yamagkikati'. Konig o̱'na
yapakpo yamagkikati'. Jesucristo o̱'nen Huasi'potaj o'noknopo̱e̱po
'urua'nanada kika'dik o̱'neonhuahuika'apo. Cristo 'urua'nanada o̱'i̱ka'."
Diostaj ijmanigtiona'paki.
22 Sue'da ijnigmadoya'depo opudomeytaj mo'maboroayne. Daka'
yan'nigpe̱i̱ka', egomey, pogomey. 23 Timoteo oro'omeyen huama'buytaj
huabakuda̱' jakya' o'noro̱ka̱'deme'te, yan'nopo̱e̱'. I̱da e'tiaknayo opudyo̱
ijtohua'apoy.
24 Aya' huaknopo̱e̱'eri huairitaj oro'en huadik yan'madikta'mona'.
Aya' huaknopo̱e̱'eri huama'buyeretaj huaidpoeretaj huadik
yan'madikta'mona'. Italiayo hua̱e̱'eriomey huama'buyakon huadik
on'madikta'mona'.
25 Opudomey huaknopo̱e̱'eritaj Diosa daka' mo'nigkike'.

SANTIAGO
Santiagoa o'manigmadoya'uyate.

Judío huaknopo̱e̱'eritaj o'manigmadoya'uyate Santiagoa.
1 Do Santiago i̱jje̱y. Diosen Huairi Jesucristoenere huanaba' i̱jje̱y. Opud
Israel huaknopo̱e̱'eritaj o'nigmadoya'ne. Nog aratbutenbayo nogbayo
nogbayo mo'i̱ka'ne. Saludos on'dikta'mona'ne.

Diosa daka' mo'nopo̱e̱a̱'nok huadakda kika'dik o̱'e̱ne.
2 Kenoka' pai'da e'nopo'e̱pi' dakhue' e̱e̱'pi' pai'da e̱e̱'pi'
mon'durugpakika'. 3 Oro' oknopo̱e̱batikdikpi' ka'ne'po
e'dikdikpi' nogi̱ti nogi̱ti Diostaj daka' mo'noknopo̱i̱ka' Diostaj
mo'noknopoeonhuahuika'po batikhue' mo'nika'. 4 Nogi̱ti nogi̱ti
eknopo̱i̱ka'nayo dakhuea' e'ka' kikahue'dik o̱'e̱ne kenpa'ti kenda Diosa
o'pakika'nig nogi̱ti nogi̱ti kika'dik o̱'eonhuahuika'apone. Dakhuapa
Dios Huairitaj moknopoeonhuahuika'apone.
5 Opudomeytaj nogda nogda dakhuea' ka̱gke'po e'dikdikpi' katepi'
e'ka' nopo̱e̱hue'da e̱e̱'nayo Diostaj yan'tiona'pakikati'. Do'taj konigyo'da
daka' e'kika' menopo̱e̱a̱', yan'tiona'pakikati'. Diosa bo'tihuapokpo daka'
e'kika' mo'nopo̱e̱a̱'apone. Diosa sue'nopo ehue' o̱'e̱po e'tihuapokta'
o'pakpo daka' e'kika' mo'nopo̱e̱a̱'ika'apone. 6 "Daka' e'ka' menopo̱e̱a̱',
Dios." Yan'tiona'pak. Diosa mo'nopo̱e̱a̱'apone. Daka' yan'nopo̱i̱ka'.
Diostaj daka' oknopo̱e̱hue' e̱e̱'nayo tihuapokhue'dik mo'i̱ka'apone.
7-8 Be'api' nogpa' nogpa' o'nopo̱e̱ konig oy Diostaj oknopo̱e̱po eme'te
oknopo̱e̱hue' o̱'e̱po kentaj Diosa tihuapokhue' o̱'i̱ka'apo. Daka' huakika'
nopo̱e̱a̱hue' o̱'e̱a̱po.
9 On pai'da hua̱e̱'eri e̱e̱'pi', eg', Cristotaj iknopo̱e̱po
yan'durugpakika'po Diosensi'po i̱'e̱ne. 10 Konig huakhuen
i̱da o'aypo okhuenkahua'ika' konigti huakka'da huamato̱e̱'eri
a'ti on'mabueyikaponok konige̱po Diostaj kanoknopo̱e̱'po
kan'durugpakike'. 11 Kenoka' niokpo o'behuikdepo diga̱'da o'ta'tepo
huakhuen i̱da okhuenaya'ika' huehuea'da o'kotika'. Ona'ti 'uruda ehue'
o̱'e̱a̱po. Huabokerek huakka' on'mato̱i̱ka' konig huakhuen o̱'nepo,
e'baa'ika'pi' i̱da on'buey.

Kenoka' dakhuea' ka̱gke'po e'dikdikte dakhuea' kahue' yanika'.
12 Opuda̱ dakhuea'da ka̱gke'po e'dikdiktada dakhuea' kahue'
e̱'i̱ka'nayo durugda mo'i̱ka'apone. Nogok nogok dakhuea' ka̱gkike'po
e'dikdikte kahue' e̱'i̱ka'nayo:
—"Huadakda bo'kika'po dakhuea' ka̱gkike'po e'dikdikte
dakhuea' kikahue' mo'i̱ka'nok huairi mo'e̱po do'hued jakyo doere
yan'noeonhuahuika'." Do'hua o'nona'apone. —Kenda Diosa huadi'
hua̱e̱'eritaj o'mana'uyate. 13 Kenokapi' dakhuea' kake'po Diosa
medikdikne nopo̱e̱hue'dik yanika'. Dios kenpa'da huadaknopo'da
o̱'i̱ka'. Dakhuea' kake'po Diosa madikdikhue'dik o̱'e̱ kenpa'ti dakhuea'
ka̱gke'po Diosa oro'taj dikdikhue'dik mo'i̱ka'ne. 14 Huakkuru oro'en
e'pakika'a dakhuea' e'ka' huanopoya'da o'eretpakpo 15 nogok diga̱'da
o'eretpakpo huaboa'da dakhuea'nada o'kika'ne. Ken dakhuea'da
e'kika'nayo kenpa'da o'bueyapone. Diosere ehue'dikda o̱'i̱ka'apone.

16 Huata'da nama'da nopo̱e̱a̱hue' mo'nika', huadi'da egomey pogomey.
17 Katepi' Diosa mo'nigkika'ne kenpa'ti bo'tihuapokika'ne kenpa'da
huadakda o̱'i̱ka'. Diosya' kurudya̱' kenpa'da huadakyo'da bo'yokika'ne.
Niokpo puugere aya'da siokpoere Diosa o'kuyate. Niokpo sikyo ta'tehue'
o̱'i̱ka'. Siokpo puugere huame'noe ta'tehue' o̱'i̱ka'. Diosnayo huakjey
huaka'eri huadak o̱'i̱ka'. Diosnayo nogok nogok konigti huadak o̱'i̱ka'
kenpa'ti nogok nogok konigti huadak o'kika'. Nogpa' nogpa' man-
ahue'dik o̱'i̱ka'. 18 Dios o'pakpo ke'nen buttida hua'aa mo'nopo'noika'ne.
Konig Diosen huakkurueri huasi'po konig 'urusi'po Diosa e'bae'po
mo'nopo'noeanhuahuika'ne.

Nama'da Diostaj kikahue' mo'nepo 'urunopoada 'urua'da mogkika'.

19 Konige̱po do'hued huadi'da egomey pogomey Diosbata' e'pe̱e̱ta'
yaderetpakika'. Daka' yan'nigpe̱i̱ka'. Daka' nopo̱e̱hue'ada i̱da
e'manmadika'ta' pakhue' yane'. Daka'da e'pe̱e̱pi' diayhue' yanika'.
20 Kena'po oro' o'diaypo kenda Diosa o'paknig kikahue'dik o̱'e̱ne.
O'diaypo Diostaj durugpakahue'dik o̱'e̱ne. 21 Kenpa'ti aya'da
dakhuea' e'nopo̱e̱' aya' dakhuea' e'kika' kenpa'da mon'batik. Apagba'
o'pe̱e̱deme'ne kenpa'ti huaboa'da o'pe̱e̱po huanopoya'da daka'da
mon'nigpe̱i̱ka'. Apagba' 'urua'da o̱gka'dik mo'e̱ne. Oro'taj Diosere
onte'ti noeanhuahuika'dik mo'e̱a̱pone.
22 Diosenba'taj daka'da mon'nigpe̱i̱ka'po mogkika'. E'pe̱e̱a̱da kikahue'
e̱e̱'nayo nama'da on'pe̱e̱. 23-24 Be'api' huabokerek Apagba'taj o'pe̱e̱po
kate kika'dik i̱jje̱y huaboa'da o'nopo̱e̱nig'a kikahue' e̱e̱'nayo ken konig
huabokerekpi' sigda o'koktiahuayatupo konig huakok o̱'e̱nig huaboa'da
o'nopo̱e̱nig'a i̱da okkahue'ika'. 25 Diosen huadak hua'a 'urunanada
o̱'e̱nok e'nigpe̱i̱kata' o'pakpo Diosen huadak hua'a okkahuehue'
mo'nepo mon'nigpe̱i̱ka'po mogkika'. Diosen huadak hua'a o'nigpe̱i̱ka'po
durugnanada o̱'i̱ka'apone.
26 Be'api' Diosen ijkikay e'nopo̱e̱a̱da dakhue' o'adhuahuika'po
batikhue'dik e̱'e̱a̱da Diosen ijkikay nama'da o'nopo̱e̱nig'a Diosen
kahue'dik o̱'i̱ka'. 27 Diostaj e'batadi'kea'ta' e'paknayo Diosen e'kika'ta'
e'paknayo kenpa'ti Apag Diostaj e'durugpaka'ta' e'paknayo pai'da
ayhuayotaj ayhuaeretaj di' yan'maepo yan'tihuapokika'. Konig nog
aratbut dakhuea'da on'kika'nig konig kikahue' yanika'. Kenda Diosa
o'pakika'.

2

*Huakka' huatamae'eritaj e'pakada pai'da hua̱e̱'eritaj pakhue' e̱e̱'
nopo̱e̱hue' mo'nika'.*

1 Do'hued huaknopo̱e̱'eri egomey pogomey, Jesucristo Huairitaj
daka' mo'noknopo̱i̱ka'po be'edpi' huakka'da o'tamaenok huadakda o̱'e̱
nopo̱e̱hue'dik mo'nika'. Noga̱ pai'da e̱e̱'te kennayo dakhue'da o̱'e̱
nopo̱e̱hue'dik mo'nika'. 2 Opud e'kupopakya' Diostaj e'batadi'kea'yo
huairi e'kudnayo oro huabapiokot o'mato̱e̱po 'urua'da yudtaj o'otpo
kenpa'ti pai'da hua̱e̱'eri e'kudnayo yudtatone'da o'otpo. 3 'Urua'da yud-
taj e'huaottaj bo'tihuapokpo, "In 'uru huahuadte yahuad." Ea'ada pai'da
hua̱e̱'eritaj "A̱yo̱pi' yabo'. Sorokte yahuad," ena'nayo 4 dakhuea'da
ka'dik mo'e̱ne. Opudpi' aya'da konigti huadak mo'e̱ne. Huairinayo
huadak o̱'ne. Pai'da hua̱e̱'eri dakhue'da o̱'ne. Nama'da mo'nopo̱e̱nig'a
dakhuea'da mo'nopo̱e̱ne. Ken konig dakhue' o̱'e̱.

5 Yan'pe̱e̱', huadi'da egomey pogomey. Diosa huakka' pai'da
hua̱e̱'eritaj o'bae'ika'. Kenomeya̱ Jesucristotaj daka'da o'noknopo̱i̱ka'po
Diosere Jesucristo huairiere durugda on'noeonhuahuika'apo. Aya'ada
Diostaj huadi'da o̱'nepo Diosere o̱'neonhuahuika'apo. Diosa kenpa'
oa'uyate. 6 Pai'da aratbuttaj dakhuea'da mo'manika'nok on'bira'ika'.
Huairitaj huadakda bo'kika'nig'a huakka'da huamato̱e̱'eria opudtaj
dakhuea'da mo'nika'ne kenpa'ti opudtaj dakhuea' a'huaaya'po
gobierno huairite bo'tohua'ika'ne. 7 Huairi huakka' huamato̱e̱'eria
Jesucristoen huadiktaj dakhuea'da on'huaa'ika'. Ke'nen 'uru huadik
opud mo'dikto̱i̱ka'ne.

8 Konig o̱'na huata'da huakka' i'pakika'nig nog aratbuttakon
konigti huakka' di' yan'maika'. Kenda Dios Huairia Apagba'te
o'mana'ika'. Kenda e'kika'nayo huadaknada bo'kika'ne. 9 Huakka'
huamato̱e̱'eritaj di'da e'maika'ada pai'da aratbuttaj dakhuea'da
e'kika'nayo Diosen e'mana'taj nigpe̱e̱hue' mo'i̱ka'po dakhuea'da
bo'kika'. 10 Diosa huakka'da huadik oro'taj mona'uyate. Moisésenba'taj
aya'da nigpe̱i̱ka'dik o̱'e̱ne. Oro' nog aya'da e'nigpe̱e̱a̱da nogdiktida
nigpe̱e̱hue' e̱e̱'nayo Diostaj dakhue'da o̱'e̱. Konigti Diostaj nigpe̱e̱hue'
e̱e̱' o̱'e̱. Dakhuea'da o̱'e̱. 11 "Nogen hua̱to̱e̱'taj bakdejhue' yanika'."
Diosa o'mana'uyate. "Nogtaj yadiaypo arakhue' yanika'." Kenpa'ti nogdakon
Diosa o'mana'uyate. Nogen hua̱to̱e̱'taj bakdejhue' e̱'i̱ka'ada nogtaj
e'araknayo aya' Moisésenba'taj nigpe̱e̱hue'da i̱'e̱ne. Dakhuea'da i'ka'ne.
12 Jesúsen huadak hua'a o'pakpo o'nigpe̱i̱ka'ne. Oro' e'nigpe̱i̱ka'nayo
Diosa di' mo'e̱po, "Huadakda bo'kika'uy." Mona'apone. Konige̱po
nogomeytaj di' mon'maepo 'urua'da mo'da'ika' kenpa'ti huadakda
mogkika'. 13 Oro'a pai'da hua̱e̱'eritaj kan'matinepahuike' Diosa
kenda o'pak. Oro' nogomeytaj matinepahuihue' e̱e̱'nayo Diosa oro'taj
tinepahuihue' mo'e̱a̱pone. Oro' pai'da hua̱e̱'eritaj e'matinepahui'nayo
Diosa bo'tiahuaypo oro'taj mo'tinepahui'po dakhuea' bo'kika'ne
onahue' mo'e̱a̱pone.

Diostaj eknopo̱e̱'nayo 'urudayo' ya̱g'kikati'.

14 Diostaj Jesúseretaj yoknopo̱e̱y. Opuda̱ ea'ada pai'da aratbut-
taj tihuapokhue' e̱'i̱ka'nayo "Diostaj yoknopo̱e̱y," nama'da boa'nig'a
Diostaj nama'da moknopo̱e̱nig'a Diosa dakhuea' e'ka' nopo'yareahue'
mo'e̱a̱pone. 15 Huaknopo̱e̱'eri huama'buy huidpopi' pai'da e̱e̱'nayo yud-
taj to̱e̱hue' e̱e̱'nayo aypopi' to̱e̱hue' e̱e̱'tada 16 "'Urua'da yahuati', yudtaj
yato̱e̱', Diosa mebayoke'. Aypo yabape', Diosa mebayoke'." Opud Jesúsen
huaknopo̱e̱'eria ea'ada yudtaj yokhue' e̱e̱'nayo aypo yokhue' e̱e̱'nayo
kenda nama'da ea' dakhue'da o̱'e̱. 17 O̱'na Cristotaj yoknopo̱e̱ ea'nayo no-
gomeytaj daka'da tihuapokika'dik i̱'e̱ne. Tihuapokhue' e̱e̱'nayo nama'da
Cristotaj iknopo̱e̱ne, do'hued huama'buy.

18 Sue'dada Diostaj yoknopo̱e̱y kenpa'da o̱da'ika'. Noga̱ kenpa'da
huadak o̱gkika'. Huadak kikahue' e̱e̱'nayo Cristoen huaknopo̱e̱'eri
o̱'e̱ do oknopo̱e̱hue'dik o̱'e̱ne. Nogomeytaj doa e'tihuapokika'nayo
Cristoen huaknopo̱e̱'eri o̱'e̱ nopo̱e̱'dik mo'e̱ne. 19 Nogtida Dios o̱'i̱ka'
mo'nopo̱i̱ka'ne. Kenda huadak e̱e̱'pi' huadak kikahue' e̱e̱'nayo onte'ti
Diosere noehue' mo'i̱ka'apone. Toto' kenpa'ti Diosen huadik eknopo̱a̱da
diga̱' o'nokme'pukika'. 20 Diostaj ijnopo̱e̱poyo'da dakhuapa o̱'e̱
mo'nopo̱e̱po huadak kikahue' e̱e̱'nayo kenda Diostaj eknopo̱e̱' dakhuapa
ehue' o̱'e̱. 21 Menpa' bokkahue'de. A'nennada Diosa oro'en adhuea'pane'

Abrahamkudaktaj “Ǫ’nensi’po menigarak,” ona’uyatenig. Kenoka’
Diosa Abrahamtaj ena’te Abraham Diostaj o’nigpe̱ika’po huasi’po
Isaactaj a’nigarakya’po ote’yo o’tohua’uyate. “Huadakda i̱’e̱ne.” Diosa
Abrahamtaj ona’uyate. 22 Ken Abraham Diostaj oknopǫe̱po Diostaj
konig dakhuapa o’nigpe̱e̱’uyate nopǫe̱’dik mo’e̱ne. Diostaj eknopǫi̱ka’
e’nigpe̱ika’ere Diosa o’pakika’. 23 Apagba’ oa’uyatenigda Abraham
o’nigka’uyate. Do’taj meknopǫi̱ka’nok “Huadakda i̱’e̱ne, Abraham.”
Diosa ona’uyate. Kenpa’ti Dios Abrahamtaj huadi’nada ǫ’tai̱ka’uyate.
24 Diostaj moknopǫe̱nok kenpa’ti mo’nigpe̱ika’nok “Huadakda
mo’e̱ne.” Diosa ona’dik mo’e̱a̱pone. Eknopǫe̱yo’da dakhuapa ehue’ ǫ’e̱.
25 Konigti Rahab huakupete huabakdejeri e̱’e̱a̱da botta’ Diosen aratbuttaj
o’batihuapoknok, “Huadakda i̱’e̱ne.” Diosa ona’uyate. Judío aratbut
huata’mona’eritaj Rahab ke’nen jakyo sorotatataj a’batihuapokya’po
o’bakuda̱’uy kenpa’ti nogdagpen o’mata’mona’uyate. 26 Konig aratbut
e’bueyde’ hua̱sǫ’yǫ huanoki̱re̱g tǫe̱hue’ ǫ’nika’. Konigti be’api’ Diostaj
eknopǫe̱a̱da Diostaj daka’ nigpe̱e̱hue’ ǫ’nepo Diostaj oknopoenig’a konig
e’bueyonig oknopǫi̱ka’.

3

Huakitta’a konig oa’ika’.

1 Huakka’da Diostaj huamanmadika’eri yahuehue’ yanika’, do’hued
egomey. Diosa aya’ huamanmadika’eritaj daka’da o’mape̱ika’. Nama’da
e’manmadika’nayo diga̱’ castiga mogka’apone. 2 Oro’omey huakka’da
nama’da o’kika’ne. Be’api’ o’batia’pakpo nama’da ahue’ e̱’i̱ka’nayo
huadaknada ǫ’e̱po aya’da katepi’ o’ka’po huadakda kika’dik ǫ’i̱ka’apo.
3 Caballo oro’taj me’nigpe̱e̱’po tioroe’dik caballo huakitta’yo siropasi’po
o’kudika’ne. Meyǫpi’ ehuata’ o’paknok bo’tohua’ika’. Huakittaya’
siropasi’po caballo hua̱sǫ’eta’ tioroika’dik ǫ’e̱ne. 4 Kenpa’ti huaboro’
barcotone’ ǫ’nepo kuperinatone’ e’oroa’ bapoka’ o’tohua’ika’. Hu-
ata’pobeta’eri huanokhuayaga̱’si’po o’bapadpo o’tionbahue’epo ke̱yǫda
ehuata’ o’pakpo ǫjpaendik ǫ’i̱ka’. 5 Kenpa’ti oro’en hua̱sǫ’ huaboro’da
e̱e̱’pi’ huakitta’ suhuigda ǫ’e̱po huiyokda ika’dik ǫ’e̱. Huakitta’a a’dik
ǫ’e̱. Kenpa’ti oro’en huakitta’ konig pai’pasi’ponig e̱e̱’pi’ huaboroa’da
bakpakdik ǫ’e̱. Konigti oro’ nama’da ea’nayo huakka’da dakhuea’
ka’dik ǫ’i̱ka’ne. 6 Oro’en huakitta’ konig ta’ak e’bakpakonig dakhuea’da
ka’dik ǫ’e̱. Oro’ huata’da dakhuea’ ǫgka’dik ǫ’e̱ne. Toto’a on’paknok
aratbut dakhuea’da ǫda’pakika’. O’noepo oro’en huakitta’ konig ta’ak
e’bakpakonig ǫ’e̱po dakhuea’da kika’dik ǫ’eonhuahuika’ne. 7 Aya’da
dubayo hua̱e̱’eri toyahue’dik ǫ’ne. Aya’da bakoy, barakte hua̱e̱’eri,
hua̱hue̱yǫ hua̱e̱’eri toyahue’dik ǫ’e̱. 8 Aratbutnayo huakitta’ toy-
ahuehue’dik ǫ’ne. Daka’ tǫe̱hue’dik ǫ’nika’. Konig bihui e’buey’uru
huakitta’ o’tǫe̱po mabueya’dikonig ǫ’e̱po. Oro’en huakitta’ dakhuea’da
kika’dik ǫ’e̱. 9 Oro’en Apag Diostaj “Huadakda i̱’e̱ne,” ona’ika’ne oro’en
huakitta’a. Dios konig ǫ’enigda huabokerektaj o’ka’uyate. Huabok-
erektaj dakhuea’da e’huaa’nayo oro’en huakitta’a, “Dios dakhue’da ǫ’e̱,”
o’huaika’ne. 10 Nogtia’da huakitta’ o’tǫe̱po Diostaj “Huadakda i̱’e̱ne,”
oa’po kenpa’ti huabokerektaj dakhuea’da o’huaa’ne. Ken konig o’ika’ne
dakhue’da ǫ’e̱, do’hued egomey pogomey. 11 ’Uruda hue̱’e̱y pai’ere
nogtida jenhui̱po’ onya̱yǫ’ ǫrǫkhue’dik ǫ’e̱. 12 Menpa’ mangote kumehui’
dapakdik ya̱’e̱. Ehue’ dapakhue’dik ǫ’e̱. Apoarete menpa’ jo dapakdik

ya̱'e̱. Ehue' dapakhue'dik o̱'e̱. Kenpa'ti hue̱'e̱ypai' jenhui̱po' 'uruda hue̱'e̱yere o̱ro̱khue'dik o̱'e̱. Huadakdikyo'da moda'ika'.

Diosa 'uruda e'kika' mo'nopo̱e̱a̱'ne.

13 Opudomeyere huakka'mon 'uruda e'kika' daka' mo'nopo̱e̱. 'Urua'da ijkikay nopo̱e̱hue'ada huaknopo̱e̱'eri kan'tiahuaye'po huadakda ka̱gkike'. 14 On dig e'matioknoponka'nayo kenpa'ti huakka'da huata' e'eretpaknayo "Huakka' ijnopo̱e̱po huadakyo' ijkikay." Ahue' ya̱e̱'. Dapi' a'dik i̱'e̱t. 15 Dig e'matioknoponka' kenpa'ti huata'da e'eretpak Diosa kenda nopo̱e̱a̱hue' mo'e̱ne. Ken konig eka'nayo nama'da bo'kika'apone. Dakhue'nopo'da mo'e̱nok kenda ka'dik mo'e̱ne. Toto' huairia mo'nopo̱e̱a̱'nok kenda bo'kika'apet. 16 Dig e'huahuayika'nayo kenpa'ti huata'da e'eretpakika'nayo diga̱'da e'maboyika'nayo nogtaj nogtaj dakhuea' on'mana'pakika'apo kenpa'ti nogda nogda dakhuea'da on'magkika'apo. 17 Diosa oro'tanayo 'urua'da e'ka' mo'nopo̱e̱a̱'nok onte'ti dakhuea' kikahue' mo'ne. Diostaj 'urua'nada mogkika'. Nogomeytaj mon'noeynoeyika'. Huadiayhue' mo'nika'. Daka'da mon'nopo̱e̱po nog aratbuttaj daka' mon'batia'pakika'. Nogomeytaj huadakda mon'mape̱ika'. Nog aratbuttaj mon'matinepahui'po mon'tihuapokika'. Nogtaj nogtaj huadakda mogkika'. Daka' mon'nopo̱e̱po mon'batihuapokika'. 18 Oro'nayo o'manoeya'po kenpa'ti nogomeytakon o'manoeynoeyika'nok nogomeykon huadakda ya̱g'kika'apet.

4

Indariyo nogta' nogta' e'eretpakada mon'nopo'korea'po Diosenyo'da mon'eretpakika'.

1 Nogte opuda̱ huayahuaya diga̱'da mo'bahuadiayika'ne kenpa'ti mo'magkika'ne. Huakka'da bo'eretpakika'ne. Nogpa' nogpa' dakhue'dikyo bo'eretpakika'. 2 Katetapi' huakka'da bo'eretpakpo to̱e̱hue' mo'e̱po noga̱ o'to̱e̱nok akto̱e̱ya̱'po kentaj bo'arakika'. "Beyok, Dios," onahue' mo'i̱ka'po to̱e̱hue' mo'i̱ka'ne. 3 "Beyok," Diostaj ena'tada Dios ontaj yokhue' mo'e̱nok Diostaj nama'da i'pakpo ina'nig'a o̱'nada i'pakpo nama'da Diostaj i'tiona'paknig'a konig Diosa o'paknig tiona'pakhue' mo'e̱nok Diosa yokhue' mo'i̱ka'ne. 4 Hua̱to̱e̱ e'to̱e̱a̱da nogtaj nogtaj o'pakika'nig konig mo'i̱ka'ne. Huakka'da bo'pakika'. Kenpa'da katetapi' e'eretpakika'nayo Diosen taka'onig mo'e̱ne. 5 "Diosen Noki̱re̱g oro'taj mo'nopo'to̱e̱po huakka'nada bo'pakika'ne." Menpa' Apagba' kenpa' nama'da yaa'. 6 Diostaj men'nigpe̱ike'po Diosa mo'tinepahui'po bo'tihuapokika'ne. "Huata'tada huapakeritaj Diosa pakhue' e̱'e̱a̱da pai'da i̱jje̱y huanopo̱e̱'eritaj o'matinepahui'po o'manopo'korea'ika." Apagba'te kenpa' oa'ika'. 7 "Ontaj me'nigpe̱ike'po be'tihuapok, Dios," yan'tiona'pakika'po toto'taj nigpe̱e̱hue' yanika'. Toto'taj nigpe̱e̱hue' mo'i̱ka'nok bokhua'apone. 8 Diostaj nogi̱ti nogi̱ti yan'pakika'po yan'tiona'pakika'. Diostaj e'tiona'pakika'te Dios oro'ere meyo̱hue' o̱'e̱po bo'tihuapokika'apone. Nama'da e'kika'nayo Diostaj yan'nopo'korea'. Dioseretaj katetapi' e'eretpakika'nayo yan'nopo'korea'po Diostayo'da onte'ti yan'pakika'. 9 Diostaj dakhuea'da bo'kika'po pai'da ya̱'nepo yan'huik. Diostaj nigpe̱e̱hue' mo'i̱ka'po yan'erikbatik. Yan'durugpakbatikpo yan'huik. Nama'da ijkikamey yan'nopo̱e̱po yan'huik. Huadaritaj durugpakikahue'

yanika'. 10 Dakhuea' ijkikame'po Diosensi'po ehue'dik i̱jje̱a̱pet,
Huairi. Yan'tiona'pakika'. Diosa bo'tihuapokapone. Diosensi'po
mo'yahuea'apone.

Cristotaj huaknopo̱e̱'eri huama'buytaj dakhuea' huaahue' yanika'.

11 Huayahuaya dakhuea' bahuaahue' yanika', egomey pogomey.
Huama'buytaj dakhuea' e'huaa'nayo di' ehue' mo'e̱po Cristoen
hua'atakon dakhuea' bo'huaa'. Huanigpe̱e̱'eri ehue' mo'e̱po dakhuea'
huaa'eri mo'e̱ne. 12 Diosayo'da huadak huakika' hua'a o'mana'uyate
kenpa'ti Diosayo'da aratbuttaj dakhuea'da o̱gka' huaa'dik o̱'e̱. Diosa
oro'taj noeanhuahuika'dik mo'e̱a̱pet kenpa'ti Dios oro'taj e̱'po̱gtone'
ta'akyo en'dik mo'e̱a̱pet.

Eme'te kate o'ka'apetnig Diosayo'da o'nopo̱e̱.

13 "Oy eme'tepi' adyonda huakka' jakyo oro' o'hua'apone. Nog-
bayoktida o̱'i̱ka'apone. Kenteda o'baadhuahuapone. Huakka' huakupe
o'baeyapone." Opud kenda boa'nig e'batia'pakta' ijpaki. 14 Inpa' ia'nig'a
monig eme'te o̱'e̱a̱petnig nopo̱e̱hue' o̱'e̱ne. Eme'te menpa' noe'dik o̱'e̱t
nopo̱e̱hue' o̱'e̱ne. Menokpi' oro' bueydik o̱'e̱ne. 15 "Dios oro'en Huairi
e'paknayo oro' o'noeapone. Dios Huairi e'paknayo inpapi' nogpa'dapi'
o'ka'apoy." Kenpa' ika'dik o̱'e̱ne. 16 Opudnayo do'huada ijpakpo
ijka'apoy boa'ika'nig'a kenda dakhue'da o̱'e̱. 17 Kenda Diosa o'pakika'
mo'nopo̱e̱ne. Opuda̱ kenda kahue' e̱'i̱ka'nayo dakhuea'da mo'e̱ne.

5

Huakka'da huamato̱e̱'eritaj, ¡Keyoj! Santiagoa o'maboroay'uyate.

1 Yan'pe̱e̱', opud huakka'da e'mato̱e̱'nayo huakka'da e'eretpaknayo
pai'nada mo'nopo'e̱po huakka' bo'huikapone. Huakka'da basagkeae'dik
mo'e̱a̱pone. Opud dakhuea'da mo'eonhuahua'apone. 2 Huakka'da
mo'mato̱e̱nig'a o'bapara'de. Huithuit o̱'nen 'uru yudtataj o'bape'de.
Dakhue'da o̱'e̱de. 3 O̱'nen oro huakupe o̱'nen plata huakupe huakka'da
e'mato̱i̱ka'pi' ehue' mo'e̱a̱pone. Huakka'da e'to̱e̱a̱da pai'da aratbut-
taj bayokhue' mo'i̱ka'nok dakhuea' o̱gka' on'huaa'aponok kene'hua̱ya̱'
huame'noete Diosa castiga mogka'apone. 4 O̱'nen ta'bate huakka'da arat-
but on'baadhuahua'uyate. Huakka'da e̱'ta̱e̱tada dakhuapa bayokhue'
mo'mae'uynok "Oyda huakupe beyok," 'utta'da beyok e'nona'te Dios ku-
rudyo̱ sorotataj huairia o'mape̱e̱depo castiga mogka'apone. 5 Indariyo
mo'noepo huakka'da mo'mato̱i̱ka'po huakka'da mo'durugpakika'po
konig 'uhua huasihuada arakdik mo'i̱ka'nig konigti huaboa'da kenpa'da
bueydik mo'e̱a̱pone. 6 Huadak e̱e̱'pi' "Bueydik o̱'e̱ne," mona'ika'ne.
Opud huakka' huamato̱e̱'eria mo'mana'po kenomeytaj mo'barakika'ne.
Opudtaj be'a tiokahue'dik mo'e̱nok bo'arakika'ne.

Cristo e'tiaktaj daka'da yan'nigunhuahuika'. Dakhue' e̱e̱'taj yan'tiona'pakunhuahuikati'.

7 Konige̱po Jesús Huairitaj e'tiaktaj daka'da yan'nigunhuahuika'.
Ta'ba huaka'eria daka'da on'nige̱po on'batukepo e'takerekte
on'nigunhuahua'. E'boyogtaj daka'da on'nigi̱ka'. Nogok nogok
e'hui'te on'nigunhuahuika'. E'taboyogde'te 'uruda aypo jakyo
on'totiakika'. 8 Konig ta'ba huaka'eri daka'da o'nigi̱ka' konigti Jesús
Huairitaj daka'da yan'nigi̱kati'. Daka'da yanoknopo̱i̱ka' Diostaj.
Jesús Huairi i̱da o'tiakaponok batikhue' yanika'. 9 Huama'buytaj

huayahuaya dakhuea'da huaahue' yanika', egomey pogomey.
Kenpa' e'huaa'ika'nayo "Dakhuea'da boka'ne." Diosakon a'dik
ya̱'e̱a̱pet. Jesús 'ibodteda o̱'e̱de a'timon o'tiakapo. 10 Sue'ada Diosen
huamanbatia'pakeri Dios Huairien hua'a on'manbatia'pakika'uynok
dakhuea' huakeri kenomeytaj dakhuea'da on'magkika'uyate.
On'bahuadiaypo dakhuea'da on'magkika'uynig'a kenomey Diosen
huamanbatia'pakeri batikhue'da onte'ti Dios Huairien hua'a
o'manika'uyate. Kenda huadak o̱gkika'uyatenig yan'nopo̱e̱po konigti
ya̱g'kika'. Diosen ya̱g'kika'po batikhue' yanika', egomey pogomey.
11 Kenomey Diosen huamanbatia'pakeri pai'da e'nopo'e̱pi' Diosen e'ka'
batikhue'da o̱gkika'uyate. Diosen o̱gkika'po durugda o̱'nika'uyate,
oro' o'nopo̱e̱ne. Job o'basetpo dakhue'da e̱e̱'pi' Diostaj daka'da
oknopoeonhuahua'po oknopo̱e̱batikhue' o̱'u̱yate. Nogok Diosa Jobtaj
ona'ti huadakda o̱'e̱a̱'uyate. Diosa o'tinepahui'uyate. Konigti Jesúsen
huaknopo̱e̱'eritakon di'da o'maepo o'matinepahui'ika'.
12 Daka' o'nonay. Daka' men'pe̱e̱', egomey pogomey. Kenpa'da
buttida yada'ika'. Diosa castiga kahue' ka̱e̱'po "e̱e̱', ijka'apoy," ea'nayo
kenda yakati'. "Keje'," ea'nayo kahue' ya̱e̱ti'. "Ijka'apoy Diosapi' ku-
rudya̱' be'tiahuayne." Ahue' yanika'. "Ijka'apoy huadariapi' kenda
me'tinopo̱e̱ne." Ken konig ahue' yanika'.
13 Be'api' pai'da e'nopo'e̱te Diostaj yan'tiona'pakika'. Diosa
be'tihuapokikapone. On durugda be'api' ya̱'nepo Diostaj
yan'batadi'kea'ika'. 14 Be'api' dakhue' e̱e̱'nayo Diostaj huaknopo̱e̱'eri
huamato̱e̱'eri huairitone'taj kan'tiake'po yan'mata'monika'. Kenomey
on'tiakdepo sue'da huasihuaj e'kutioyde'te Diosa kayare'po
kan'nigtiona'pakike'. 15 Diostaj daka' o'noknopo̱i̱ka'po on'tiona'paknok
dakhue'taj Diosa o'yarea'apo. Ona'ti huadakda o̱'e̱a̱po. Dakhuea'
eka'nayo Diosa bekkahuea'apone. 16 Konige̱po nogtaj dakhuea'da
eka'nayo kentaj yahuahua'po, "Nama'da o̱gka'ne, bekkahuea'," ya'dika'.
Ken konig huayahuaya ya'dika'. Kenpa'ti nogda dakhue' e̱'hua̱e̱'taj
nog dakhue' e̱'hua̱e̱'taj yan'mationa'pakika'. Diosa ya'bayarea'apet
Diosa o'pe̱e̱po o'yarea'apo. 17 Diosen huamanbatia'pakeri Elías
oronigtion o̱'u̱yate. "Huihue' kaunhuahue'." Kenoka' Diostaj diga̱'da
enade'te bapa' huabayok seis puug e'pok huihue' o̱'unhuahua'uyate.
18 "Kahuie'." Nogok Elías enade'te ona'ti o'hui'ika'uyate. Ta'bayo aypo
o'bakerekuyate.
19 Opud nogtiada Diosen buttida e'manmadika'taj eknopo̱i̱ka'ada
dakhuea' eka'nayo nog huaknopo̱e̱'eria o'tihuapokpo onte'ti Diostaj
e'nopo'korea'nayo huadakda o'ka'apo. 20 Ke'na Diosen buttida
e'manmadikataj ona'ti nigpe̱e̱hue' o̱'e̱depo dakhuea'da o'ka'nok.
Be'api' kentaj Diosba'te o'boroaypo dakhuea' e'ka'taj o'nopo'korea'po
ona'ti dakhuea' kahue' o̱'e̱a̱po. Kenpa'da Diosa enhue' o̱'e̱a̱po.
Diosere o'noeonhuahuika'apo. Huakka' dakhuea' e'kika'ta' Diosa
o'bakkahuea'apo. Kenda yan'nopo̱i̱ka'.

1 PEDRO
Pedroa huakkuruda o'manigmadoya'ate.

Pedroa huaknopo̱e̱'eritaj nogyon nogyon o'manigmadoya'uyate.

1 Do Pedro i̱jje̱po on'nigmadoya'ne. Jesucristotaj
a'manbatia'pakikaya'po Dios Jesucristoere me'ta'mona'uyne.
Jesucristoen huanigpe̱i̱ka'eri mo'e̱nok o̱'nenbaya' mo'bakmon'uyate.
Nogenbayo mo'i̱ka'po Ponto huadaribayo Galacia huadaribayo
Capadocia huadaribayo Asia huadaribayo Bitinia huadaribayo
mo'i̱ka'ne. 2 A'nenda Apag Dios o'pakpo opudtaj bokbatie'ea'uyate.
Oy Jesucristotaj moknopo̱e̱ kenda Dios o'nopo̱i̱ka'uyate. 'Urunopo'
yan'nopo'to̱i̱ka'po Jesucristoenyo'da yan'nigpe̱i̱ka'po Diosen Noḵi̱re̱ga̱
mo'nopo'to̱i̱ka'ne. Kenpa'ti opudomeytaj bokkahue'po Jesús
mo'nigbueypo mimia mo'nopo'tihueke'po. Ken Dios 'urua'da
botihuapokike' kenpa'ti mo'nopo'noeyike'po, ijtiona'paki ken.

Diosere 'uruda o'noeonhuahuika'apoy kenda oknopo̱i̱kay.

3 Dios Jesucristoen Apag 'urunanada o̱'e̱ mon'batia'pakika'.
Oro'omeytaj mo'matinepahuie'po Diosen Noḵi̱re̱ga̱ mo'nopo'to̱e̱depo
Diosensi'poa' o'yahuedepo kenpa'ti Dios Jesucristo e'bueytada
o'noyhuada̱'uynok oro'takon mo'manoyhuada̱'apone Diosere
o'noeonhuahuika'apone oknopounhuahuika'ne. 4 Kurudyo̱ Dios
'urunanada mo'nigkadhuahuika'depo daka' mo'matounhuahuika'po
kenda Dios o'ka' huadakda o̱'unhuahuika'apo batitikhue'dik o̱'e̱a̱ponok
durugda o̱'unhuahuika'apone. 5 Diostaj oknopo̱e̱nok teyda bo'tiokika'po
mo'tounhuahuika'po nogok kene'hua̱ya̱' huame'noete kurudyo̱
bo'tohua'apone.

6 Konige̱po durugnanada mo'e̱ne. Oypi' ijhue' ehue' pai'da e'nopo'e̱pi'
sue'da dakhuea' e'ka'ta' e'pakpi' daka' moknopo̱e̱po durugnanada
mo'e̱ne. 7 Diostaj opuden eknopo̱e̱' Diosa huakka' o'pak. Eknopo̱e̱' konig
huakka'teda o̱'unhuahuika'. Oro sirokupenayo huakka'teda e̱e̱'tada
nogok ehue'da o̱'e̱a̱po. Kenpa'ti oro menpa'ti oroyo' ya̱e̱t a'nopo̱e̱ya'po
huatihue' ta'aka e̱'i̱ka'yo on'tihuepo. Opudomeynayo hueretda mo-
knopounhuahuika' Diosa mo'tinopo̱e̱'po pai'da mo'nopo'e̱po batikhue'
moknopounhuahuika'po nogok Jesucristo e'tiakte "'Uruda mo'e̱ne."
"Huadakda o̱gkika'." Diosa bo'huaa'apone. 'Uruda o̱'ne aya'ada
mo'tinopo̱e̱a̱pone.

8 Jesucristotaj tiahuayhue'pi' e̱'i̱ka'da di' mo'e̱ne. Kenpa'ti
oy tiahuayhue' e̱'e̱a̱da moknopo̱e̱po diga̱'da mo'madurugpak.
9 Moknopoeonhuahuika'nok dakhuea' e'ka' Diosa bokkahuea'apopo
mo'manopo'yarea'apopo konig Diosensi'po Jesúsere kurudyo̱
mo'noeanhuahuika'apone.

10 "Opudomeytaj mo'matinepahui'apone Diosa kenpa'ti dakhuea'
e'ka' bokkahuea'apone, onte'ti mo'noeanhuahuika'apone." A'nennada
Diosen huamanbatia'pakeria kenda o'mana'uyate. "Monig kenda
Diosa mo'nigka'apone." E'nopo̱e̱'ta' onpakpo on'batia'pakuyate.
11 Cristo pai'da o'nopo'e̱po o'bueyapo o'noyhuadapo huairi o̱'e̱po
Diosere onte'ti o'mana'apo, onte'ti huiyokda o'mana'apo. Ken
Diosen huamanbatia'pakeria a'nennada on'manigmadoya'uyate.

Cristoen Nokiręgą o'manopǫęą'nok kenda on'manigmadoya'uyate.
Jesús si'poęhued on'manigmadoya'uyate. Nopoenkahue'ada
on'manigmadoya'po be'a pai'da o'nopo'ęąpo mo'nigbueyapo
kenpa'ti menoka' o'manigbueyapo digą' e'nopǫę'ta' on'pakuynig'a.
12 Ontehuapa'da madoyahue' ę'ęąda oro'omeytaj mo'nigmadoya'uyate.
Kenda Diosa o'manopǫęą'uyate mo'nigmadoya'uyate. Oy
huabokerek Diosen Nokiręgą o'manopo'tǫęnok huadak hua'a
mon'batia'pakdepo oro'omeytaj dakhuea' e'ka' kan'nopo'yare'po Jesús
o'si'poę'po pai'da o'nopo'ępo mo'nigbueypo mo'nignoyhuadpo kenda
on'manbatia'pakuyate. Kenda Diosen huata'moneriakon kurudyą'
e'nopǫę'ta' on'pak.

Dios kenyo'da huadaknanada ǫ'ika'. Oro'omey konigti huadaknanada mogkika'ne.

13 Konigępo katepi' mogka'po daka' mon'nopǫępo mogkika'. Jesucristo
e'tiakte Diosa mo'matinepahui'apone. 'Urua'nanada mogka'apone.
Daka' mo'nonmaboika'po huadak mogkika'. 14 A'nenda Diostaj
oknopǫęhue' ęę'te nogtaj nogtaj o'eretpakika'uyne. Dakhuea' e'ka'
o'eretpakika'uyne. Oynayo Diosensi'po ǫ'ępo dakhuea' e'ka' pakhue'
mo'ne. 15 Dios kenyo'da huadakda ǫ'ika'po kenpa'da 'urua'nanada
o'kika'nok oro'omeykon Diosensi'po ǫ'ępo 'urua'nanada mogkika'.
16 Apagba' o'mana'po, "Dios kenpa'da huadak o'kika'nok. Diosenyo'da
'urua'da yąg'kika'." Apagba'te kenpa' mo'nigmadoya'uyate.
17 Kenda katepi' o'kika'nok Apag Diosa aya'tada konigti digą'
magka'dik mo'ęąpone. Dakhuea' eka'nayo digą' ǫgka'dik mo'ęąpone.
Diostaj "Pag" be'api' ena'nayo okme'pukdik ǫ'ika'pone. 18-19 Oro'omeyen
adhuea'pane' Diostaj nigpęęhue'ada nama'da ǫgkika'uyate. A'nen
oro' konigti nama'da o'kika'uynig'a mo'nopo'yarepo Diosere
mo'noeanhuahuike'po Jesucristoa mo'nigbuey'uyate. Jesús konig
oveja 'urusǫ'da ǫ'ępo mo'nigbueypo mimi o'hua'uyate. Orokupe
sirokupepi' oro'omeytaj kan'nopo'yare'po Diosa yokhue' ǫ'ǫyate.
20 Huadari niokpo siokpo aya' o'tiahuayika'nig Diosa kahued
"Aratbuttaj kamanigbueye'po huadariyo i'si'poę'apo." Diosa ona'uyate.
Huaboa'da o'si'poędepo bo'huahuaya'uyne oro'omeytaj. 21 Jesús
e'bueytada Diosa o'noyhuadą'po kurudyǫ o'tobehuikpo 'urunanada
o'yahue'uyate. Jesucristotaj oknopǫępo Diostakon oknopǫęne. Diosa'
mo'noeanhuahuika'apone oknopǫęne.
22 Kenpa'ti oy Diosen Nokiręgą mo'nopo'tǫęnok Diosen buttida
hua'a o'nigpeeonhua'depo 'urunopo' o'nopo'tǫędepo huama'buy
huidpoeretaj di' mon'maika'. Huayahuaya di' mon'maika'po
huanopoabeta' mon'eretpakpo di' mon'maika'. Digą' di'
mon'maika'. 23 Huaoj huąyęere on'mabueyika'nig ke'nanayo
oro'taj noeanhuahuikahue'dik ę'ęąda Diosba'taj oknopǫęnok Diosa
mo'si'poęą'uyne. Diosba'a mo'noeanhuahuika'nok oro'omeyą
oknopǫępo o'noeonhuahuika'apone. 24 Kenpa' Apagba'te
o'manigmadoya'uyate oa'po,

Toket huakpi ida o'ay. Aratbut konigti ida o'tone'pakpo o'buey.
Kenpa'ti huakhuen 'urunanada ę'ęąda ida o'kot. E'hue'da
ǫ'ęąpo. Aratbut konigti 'urunanada ę'ęąda on'bueyapo.
'Urunanada katepi' e'ka'ada ehue'da ǫ'neapo 25 Dios Huairien

hua'anayo o̱'unhuahuika'apo. Batikhue'dik o̱'e̱a̱po. Kenpa'da o̱'unhuahuika'apo. Kenda Apagba' oa'uyate.

Ken hua'a Jesucristoen huadak hua'a Cristoen huamata'mona'eria mon'batia'pakonhua'uyne opudomeytaj.

2

1 Konige̱po dakhuea' e'ka' kenpa'da ya'nenpo yan'batik. Onte'ti dakhuea' kahue' yane'. Nama'da onahue' yane'. Dakhue'da e̱'e̱a̱da "huadakda i̱jje̱y," batia'pakhue' yane'. Kenpa'ti dig bahuahuayhue' yane'. Kenpa'ti bahua'ehue' yane'. 2 A'kerekya'po yo̱bed dige̱a̱'da e'mi'nogta on'pak. Opud huaboa'da huaknopo̱e̱'eri mo'e̱po konig Diosen yo̱bed mo'e̱po Diosensi'po mo'e̱po Diosen hua'a yaderetpakika'. Diostaj daka' aknopo̱i̱kaya'po Diosen hua'a yan'nopo̱i̱ka'po yan'nigpe̱i̱ka'. Nogi̱ti nogi̱ti Diostaj yanoknopo̱e̱'. 3 Jesús Huairia mo'matinepahui'nok nogi̱ti bo'eretpakpo nogi̱ti yanoknopo̱e̱'.

Jesucristo konig jak huaka' huid o̱'e̱. Oro' huaknopo̱e̱'eri konig jak huaka' huidsi'po o̱'e̱ne. Konig Diosen jak o̱'e̱po Jesucristo mo'noeanhuahuika'ne.

4 Jesucristo Huairi konig jak iddu enta'poeda̱' huid o̱'e̱po aya' jak huid onta'tihuedika'nig. Aratbutanayo Jesús Huairita' pakhue' e̱e̱'tada Diosnayo huakka' o'pakpo konig huamanoea' huid oktie'ea'uyate. Jesucristo Huairi huamanoeanhuahuika'eritaj daka' yanoknopo̱e̱'. 5 Opudnayo konig Diosen huid huakpa mo'e̱po mo'nigpe̱i̱ka'po Diosen Noki̱re̱ga̱ mo'nopo'to̱e̱po Diostaj mo'noeonhuahuika'po Diostayo'da yan'nigpe̱i̱ka'. Nogomey nogomeytaj yan'maknopo̱e̱po Diosa kamanopo'yare'po yan'manigtiona'pakika'. Kenpa'ti Jesucristotaj moknopo̱e̱po huadakyo' ya̱g'kikati'. Huayahuaya di' yan'maika'. Dakiti Dios ya̱'nona'ika'. Kenda Diosa o'pak. 6 Kenpa'ti a'nenda Apagba' oa'po, Jesucristotaj o'batia'pakpo,

Ke̱yo̱ Jerusalén jakyo, ken judío aratbutenbayo ijta'mona'apopo ke'na konig do'hued jak enta'poeda̱' huid ijhuada̱'apoy. Kentaj yoktie'ea'po huakka' ijpaki. Aya'ada kentaj o'noknopo̱e̱po durugda o̱'neapo. Birahue' o̱'neapo.

7 Opudomey Jesucristotaj moknopo̱e̱po huakka'da bo'pakika'ne. Oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eritaj Apagba' o'batia'pakpo,

Jak huaka'eriomey 'uru jak enta'poeda̱' huid on'tiahuaypo pakhue' e̱'ne'tada ke'na konig Diosen 'uru jak enta'poeda̱' huid o̱'e̱. Apagba' oa'.

8 Kenpa'ti

Ke'na konig dagte huid e'huedte o̱'e̱po aratbut on'pakpo konig tiahuayhue' o̱'nepo on'tikudepo on'hueda̱to'.

Kenda Cristotaj o'batia'pakuy, aratbut huadak hua'a Jesucristotaj e'nigpe̱e̱ta' pakhue' o̱'nepo dakhuea' o̱gka'po kenpa'da ehue'da o̱'neapo. Kenda a'nenda Diosa o'nopo̱e̱'uyate.

Diosen aratbut o'maene.

9 Oro'omeynayo Jesucristotaj o'pakpo oknopo̱e̱nok Diosa mo'baktie'ea'uyne. Kenpa'ti Dios Huairien huamanigtiona'pakeri o̱'e̱ne. 'Urunopo' monopo'ka'po Diosenyo'da 'urua'nada kika'dik o̱'e̱ne. Diosen aratbut o'maene. A'nenda oknopo̱e̱hue' o̱'e̱po dakhuea' o'kika'uyne konig sikki̱re̱gyo̱ o̱'i̱ka'uyne oro'omey. Diosa mo'tinepahui'po

mo'nopo'yarea'po konig Diosen huakjeyyo mo'bakudạ'uyne. "'Urua'nanada Diosa mogka'ne. 'Urunanada Dios ọ'ẹpo o'kika'. Dakiti Dios." Oy batia'pakdik ọ'ẹne. Kenda Diosa o'pak. 10 A'nennayo Diosen aratbut ehue' ẹ'ẹạda oynayo Diosen aratbut ọ'ẹne. A'nenda Dios mo'tinepahui'uyne oknopọẹhued ọ'ụnig'a oynayo mo'tinepahui'ne oknopọẹpo Diosensi'po ọ'ẹne oro'omey.

Diosenyo'da yạg'kika'po 'urua'nanada yạg'kikati'.

11 Nogda e'mana'ta' ijjeretpaki, huadi'da egomey. Jesucristo huaknopọẹ'eri mo'ẹpo Diosensi'po mo'ẹpo i̱yọ indariyo konig esoeri mo'ẹnok konig huanopo'a nama'da o'eretpakika' kahue' yanika'. Dakhuea' kikahue' yane'. Toto' Diostaj e'baktiparatta' bo'eretpakika'ne. 12 Huakka'ada Diostaj oknopọẹhue' ọ'ne. "Dakhue'da mo'ẹne," nama'da opudomeytaj e'huaa'pi' 'urunanada yạg'kika'. Huadakda yạg'kika'. Kenda bo'tiahuayapone. Kenme'noe Dios e'tiakte "Dakiti Dios." "Dios 'uruda o'ka'." On'huaa'pakapo.

13 Jesús Huairi o'paknok aya'ada gobierno huairitaj yan'nigpẹi̱ka'. Presidente huairitaj yan'nigpẹi̱ka'. 14 Kenpa'ti Presidenteen huairi ka'yahue' teniente gobernadortaj sorotatataj yan'nigpẹi̱ka'. Ken huairi dakhuea' huaka'eritaj castiga on'magka'ika'. Huadak huaka'eritaj "Huadak ọgkika'," on'bahuaa'ika'. 15 Huadakda e'kika'te oknopọẹhue' huạẹ'eri nama'da bahuaahue'dik ọ'ne. Kenda Diosa o'pak.

16 Jesucristotaj moknopọẹpo oy toto'en huanaba' ehue'da mo'ẹpo katepi' bo'pakpo kika'dik mo'ẹ. Katepi' huadak ẹ'huạẹ' kika'dik mo'ẹ. "Katepi' ijpakpo ka'dik i̱jjẹy. Dakhuea' ka'dik i̱jjẹy." Nopọẹhue'ada Diostaj yan'nigpẹi̱ka'. 17 Aya'tada huadakda yan'maknopọi̱ka'. Jesucristoen huaknopọẹ'eritaj di' yan'maika'. Diosa dakhuea' huaka'eritaj huiyoknanada o'magka'apo kenpa'ti huadaknanada ọ'i̱ka'. Diostaj daka' yanoknopọi̱ka'. Gobierno huakhuairitaj huadakda yan'maknopọi̱ka'.

Jesucristo o'bueypo pai'da o'nopo'ẹpo bahuadiayhue'ada o'buey'uyate. Oknopọẹhue' huạẹ'eria dakhuea' ẹgka'te pai'da yan'nopo'ẹpo Jesucristonig bahuadiayhue' yanika'.

18 Huanaba' ẹẹ'nayo ọ'nen huairitaj huadakda yanoknopọi̱ka'po yan'nigpẹi̱ka'. Huadak ẹ'huạẹ'taj yan'nigpẹi̱ka'. Dakhuea' huaa'eri huairitakon yan'nigpẹi̱ka'. 19 Diostaj mo'nigpẹi̱ka'po huadakda e'kika'te ontaj nogạ nama'da dakhuea' ẹgkayọ bahuadiayhue' yane'. Bahuadiayhue' ẹẹ'nayo Diosa durugda mo'tọẹạpone. 20 Opud dakhuea' eka'nayo kena'po castiga ẹgka'te diayhue' ẹẹ'nayo "Huadak i̱'ẹ," Diosa onahue'dik ẹẹ'tada huadak e'ka'tada huairia castiga ẹgka'nayo, huadiayhue' ẹẹ'nayo "Huadak i̱'ẹ," Diosa ona'apo. 21 Huadak e'kika'te dakhue' ẹgka'nayo huadiayhue' yane'. Kenda Diosa o'pak. Jesucristoa mo'nigbuey'uyate. Pai'da mo'nignopo'ẹ'uyate. Kentaj monoknopọẹpo pai'da mon'nopo'ẹpo huadiayhue' mo'neunhua'. 22 Jesúsnayo dakhuea' kahue' ọ'i̱ka'uyate. Sigpi' nama'da ahue' ọ'i̱ka'uyate. 23 Dakhuea' ena'tepi' madeahue' ọ'ụyate. Pai'da e'nopo'ẹạ'te bahuadiayhue' ọ'ụyate. Apag Diosa daka' me'tọi̱ka'ne oknopọi̱ka'po Dios buttida o'nopọi̱ka'po daka' o'matinopọẹpo castiga o'magka'apo Jesúsa oknopọẹ'uyate. 24 Oro'en dakhuea' e'ka' a'batikaya'po onte'ti huadakdakon akikaya'po huạsọ' oro'en dakhuea' e'ka' o'tọẹpo huẹypa cruzte mo'nigbuey'uyate. Oro'taj mo'nopo'yarea'po mo'nigenhuaduyate. 25 Oro' konig oveja ọ'i̱ka'uyne. Ovejaomey i̱da

o'yoyahue'. Dag meyon ya̱'e̱ nopo̱e̱hue' o̱'ne. Oro' konigti Diosendagya' diga̱'da o'yoyahue'ika'po dakhuea' e'kika'tada oynayo Jesucristo oro'en huairitaj o'kumejdene. Oro'omeytaj bo'tiokika'ne.

3

In konig hua̱to̱e̱'taj kika'dik mo'ne.

1-2 Ettone' hua̱to̱e̱'taj yan'nigpe̱ika'. Huakka'iti Jesucristoen huadak hua'a oknopo̱e̱hued e̱e̱'nayo kanoknopo̱e̱'popi' daka' yan'nigpe̱ika'. Daka' yan'baa'ika'. Daka' yan'manhuada̱'ika'. Nogbokerektaj mune'bohue' yane'. Madi'pakhue' yane'. Kenpa'da Diostaj yan'pakpo huadak ya̱g'kika'. Hua̱to̱e̱a̱ bo'tiahuaypo apakhue'da Diostaj yanoknopo̱e̱a̱petpi'. 3 Sue'ada ettone' hua̱'enda kenpa'da 'urunanada e̱e̱'ta' o'deretpakika'. Huakuhuij 'urunanada e'kika'ta' o'deretpak. Huakka' oro sakbij e'matihua̱kta' o'deretpakika'. Huakka'teda e̱'hua̱e̱' huaok e'baotta' o'deretpakika'. Ken konig pakhue' yane'. Ken konigti me'pukehue' yane'. 4 Kenyo'da 'urunopo'da yan'pakika'. 'Urunopo'da o̱'unhuahuika'apo. Batikhue' o̱'e̱a̱po. Daka' o'nopo̱ika'po diayhue' o̱'e̱. Kenpa'ti yan'nopo'noey'. Kenda Diosa o'pak. 5 Konigti a'nenda a'neneri ettone' Diostaj huaknopo̱e̱'eri o̱gkika'uyate. 'Urunopo'da Diosen huadakda o̱gkika'po hua̱to̱e̱'taj on'nigpe̱ika'uyate. 6 Sarakon Abrahamen hua̱to̱e̱ o'nigpe̱ika'uyate. "Do'hued huairi" ona'po o'nigpe̱ika'uyate. Konigti huadak e'kika'nayo kenpa'ti me'pukhue'da hua̱to̱e̱'taj e'nigpe̱ika'nayo konig Sara i̱'e̱a̱po. Diosa daka' bo'kika'apone.

7 Huabokerekkon hua̱to̱e̱ere daka' yanikati'. Daka' yan'tinopo̱e̱po yan'to̱ika'. Ettone' sue'da tey o̱'e̱nok daka' yan'to̱ika'. Hua̱to̱e̱ere moknopo̱e̱po Diosere mo'noeonhuahuika'apo. E'tiona'pakte Diosa mo'pe̱e̱'po hua̱to̱e̱'taj 'urua'da yan'to̱ika'.

8 Kenpa'ti opudomeytaj ijmana'apoy. Konigti noga̱ noga̱ yan'nopo̱ika'. Huayahuaya yan'matinepahuika'po huaknopo̱e̱'eri huayahuaya di' yan'maika'. Huayahuaya daka' yan'mato̱ika'. "Donayo huadakda i̱jje̱y," huata'da tinopo̱e̱hue' yane'. 9 Be'api' dakhuea' e̱gka'nayo konigti e'ka'tino ehue' yane'. Kentaj dakhuea' kahue' yane'. Noga̱ e'tidike'nayo kentaj dakhuea' huaahue' ya̱e̱po huadaka'da yanati'. Kenpa'ti kentaj daka' yationa'pakikati'. Diosa daka' ya̱gka' yationa'pakikati'. Kenda Dios o'pakpo oro'takon huadak mogka'apone. 10 Konigti Apagba' oa'po,

Durugda e'noika'ta' e'paknayo dakhuea' ahue' yane' kenpa'ti da ahue' yane'. 11 Dakhuea' e'ka' yan'nopo'korea'po huadakda ya̱g'kikati'. Aya'tada yan'manoeynoeypo huadiayhue' yane'. 12 Jesús Huairi huadak huaka'eritaj daka' o'mato̱ika'nok huadak huaka'erien e'tiona'paktaj o'pe̱ika'. Dakhuea' huaka'eritaj mape̱e̱hue' o̱'i̱ka'. Kenda Apagba'a oa'.

Huadak o̱gkika'depo huaknopo̱e̱'eri o̱'nenok pai'da on'nopo'e̱a̱po. Oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eria on'huadiaypo dakhuea' o'magka'po pai'da on'manopo'e̱a̱'apo.

13 Huadakda e'kika'nayo dakhuea' o̱gkahue' mo'e̱apetpi'. 14 Huadak i'ka'po Jesucristotaj iknopo̱e̱nok be'api' dakhuea' e̱gka'nayo pai'da e'nopo'e̱a̱'nayopi' durugda yane'. Mididhue' yane' kenpa'ti me'pukhue' yane'. 15 Jesucristo Huairitaj daka' yanoknopo̱e̱po konig do'hued huakhuairi mo'ta̱e̱ne huanopoya'da daka' yanoknopo̱ika'. "¿Mena'po Jesucristotaj moknopo̱e̱?" Be'api' ena'te daka' yan'nopo̱e̱po buttida

huadik yan'madea'. Diostaj daka' yanoknopo̱e̱po 'uruda yan'madea' kenpa'ti huata'da 'huadakda i̱jje̱y' tinopo̱e̱hue'ada yan'madea'. 16 Diayhue' mo'e̱po huadak yan'madea'po huadakyo' ya̱g'kika'po birahue'dik mo'e̱a̱po. Jesucristotaj moknopo̱e̱nok en'tidike'nayo nama'da ijjay on'nopo̱e̱po yan'bira'apetpi'. 17 Huadaknada e'ka'ada. Diosa e'paknayo pai'da nopo'e̱'dikpi' kenda huadakda o̱'e̱. Dakhue' i'ka'po pai'da e'nopo'e̱nayo kennayo dakhue'nanada o̱'e̱.

18 Jesucristo kenpa'da huadakda e̱'i̱ka'tada oro'nayo dakhuea'nanada o'kika'po Diostaj nigpe̱e̱hue' o̱'i̱ka'uynig'a oro'en dakhuea' e'ka' a'bakkahueaya'po mo'nigbuey'uy. Diosere a'manoeanhuahuikaya'po mo'nigbuey'uyate. Noga'tida o'buey'uyate. Hua̱so̱'nayo e'bueyada Jesúsen Noki̱re̱g o'noeonhuahuika'apo. 19-20 A'nenda Noé e'noe'oka' kusi'petone' e'kadhuahuika'te Diosa o'manigunhuahuika'po huakka'da Diosen hua'ataj en'peunhuahua'tada nigpe̱e̱hue'da on'ba'takotpo on'mabuey'uyate. Noki̱re̱gomey huanoki̱re̱g huakudbayo e̱'nika'yo Jesús Noki̱re̱g o'hua'depo huadak hua'a o'manbatia'pokonhua'uyate. Huanoki̱re̱gtaj o'manbatia'pakonhua'uyate. Kusi'petone'yo Noéere ocho aratbut bata'kothue' o̱'nepo. Diosa o'mato̱e̱nok hue̱'e̱yya̱' bueyhue' o̱'nuyate. 21 Konigti oy Diosa oro'omeytaj mo'nopoto̱e̱po mo'nopo'yarea'ne. Hue̱'e̱ya̱ bautiza e̱gka'te Diosa 'urunopo' mogka'ne. Bautiza e̱gka' so̱'koyoahue' e̱'e̱a̱da konig e'nopo'tihueke' o̱'e̱. Oro'en dakhuea' e'ka' mo'nopo'yareaya'po Jesucristo o'noyhuaduyate. 22 Kurudyo̱ o'hua'depo Diosere o̱'i̱ka'. Diosa Jesucristo huairi o'yahuea'nok aya'tada huiyoka o'mana'ika'. Aya'ada Jesucristotaj nigpe̱i̱ka'dik o̱'ne Diosen huata'moneri, nog huairiomey. Aya'da on'nigpe̱i̱ka' Jesucristotaj.

4

Konig Diosa mo'nopo̱e̱a̱'ne Diosen ya̱g'kadhuahuikati'.

1 Hue̱ypa cruzte Jesucristo pai'da o'nopo'e̱'uyatenok Dios e'paknayo oro'omeykon pai'da nopo'e̱'dik o̱'e̱ne. Pai'da e'nopo'e̱de' onte'ti dakhuea' kahue' o̱'e̱a̱pone. 2 In huadariyo e'noeonhuahuikade'te kenyo'da katepi' hua̱'enda bo'eretpakika'nig nopo̱e̱hue'ada kenda Dios o'pak yan'nopo̱i̱ka'po ya̱g'kikati'. 3 Konig Diostaj oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eri o'deretpakpo o̱gkika'po dakhuea' o̱gkika'nig opudomeykon konigti bo'kika'uy a'nenda. Nogen hua̱to̱e̱'taj nogtaj nogtaj mo'baktohuedika'po sinea mo'bakkuda̱'ika'po, mo'batuktukika'po kenpa'ti e'ketka' diostaj nama'de bo'eretpakika'uyate. Kenpa'da konig bo'kika'uyate. 4 Oynayo Diosen bo'kika'nok "Kenpihuay, mena'po inomey huaknopo̱e̱'eri oro'ere mayhue' o̱'ne, mena'po oro'ere bokerekbohue' o̱'ne. Dakhue'da o̱'ne." Oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eria on'huaa'po opudtaj mo'batidike'po. 5 Kenomeytaj pe̱e̱hue' yane'. Nogok Diosa castiga o'magka'apo. Huanoe'eri e'bueytaeri katepi' dakhuea' o̱gka'uy. Nogda nogda o̱gka'uy. Buttida o'bahuaa'depo Diosa castiga o'magka'apo. 6 Konige̱po kan'manopo'kore'po Jesucristo huadak hua'a aya'tada on'manbatia'pakuyate. A'nen aratbutkudaktakon huadak hua'a o'manbatia'pakuyate Jesúsa. E'bueya o'noknopo̱e̱depo noki̱re̱gyo'da Diosere durugda on'noeonhuahuika'apo.

7 Indariyo aya' Diosa katepi' e'ka'ta' o'pakpo o'kaynig'a a'ti o'dakea'apo. A'ti kene'hua̱ya̱' huame'noe o̱'e̱a̱po. Konige̱po daka'

yan'nopo̱e̱po nogta nogta eretpakhue' ya̱'nika'po daka' Diostayo'da
yan'tiona'pakika'. 8 Diga̱'da yan'pakpo huayahuaya di' yan'maika'.
Kenda Diosa o'pak. Di' e'maika'nayo nogomeytaj mo'manoeya̱'apo.
Nogen dakhuea' e'ka' okkahuea'dik mo'i̱ka'apone. 9 Durugda
huanopoya'da ya̱'nepo esoeri huaknopo̱e̱'eritaj huayahuaya o̱'nen
jakyo yan'batokudika'po aypo yan'batobapika'. 10 Nogpa' nogpa'
ka'dik ka'ne'po Diosa bo'tihuapokika'ne. Diostaj moknopo̱i̱ka'po konig
Diosen huadak huamanigtihuapokeri mo'matinepahui'po huayahuaya
yan'batihuapoke'. 11 Huaknopo̱e̱'eritaj be'api' e'manmadika'nayo
konig Apagba' o'ika'nig konigda kan'manmadikike'. Huaknopo̱e̱'eritaj
e'tihuapoknayo Diosa bo'teypaka'nok mon'batiahuapokika'. Ken konig
'urunanada bo'kika'nok huakka'ada Jesucristotaj o'noknopo̱e̱a̱po
on'batia'pakpo, "'Urua'da o̱'e̱ Dios." "Diga̱'da bo'tihuapokika'."
"Teynanada Huairi o̱'e̱." Huakka'ada on'batia'pakika'apo.

Jesucristotaj moknopo̱e̱nok konig Jesucristo pai'da o'nopo'e̱'uy konigti pai'da mo'nopo'e̱a̱po.

12 Ken, diga̱'da mogka'aponig'a me'pukehue' mo'ne. Menpa'ti
Jesucristotaj hueretda huaknopo̱e̱'eri ya̱'neta'po diga̱' mogka'apone,
huadi'da egomey. 13 Pai'da mo'nopo'e̱depo mepu'kehue' ya̱'nepo
yan'durugpakti'. Jesucristo cruzte pai'nanada o'nopo'e̱'uyate. Ken
Jesucristoere pai'da e'nopo'e̱nayo durugda mo'e̱a̱po. Jesucristo
'urunanada o̱'e̱po teynanada o̱'e̱po o'tiakapo. E'tiakde'te durugnanada
mo'e̱a̱po. 14 Jesucristoen huanigpe̱i̱ka'eri mo'e̱nok opudtaj
en'tidike'nayo durugda mo'e̱, Diosen 'uru Noki̱re̱ga̱ mo'nopo'to̱e̱nok
durugda mo'ne. Kenomey Jesucristotaj dakhuea'da en'batia'paktada
opudnayo huadakda yan'batia'pakika'. 15 Yan'huadiaypo barakhue'
yaneti'. Nogen en'tamae' berehue' yane'. Nogomeytaj dakhuea' kahue'
yaneti'. Kenda dakhue'da o̱'e̱. Ken konig eka'nayo pai'da nopo'e̱dik
mo'e̱ne. 16 Jesucristotaj moknopo̱e̱nok dakhuea' e̱gka'nayo bakbira'
ehue' ya̱'nepo, "Dakiti Dios, huadakda i'kika'." Yan'tiona'pakikati'.

17 Oyda Diosa castiga o'magka'depo huakkuruda Diosen
huaknopo̱e̱'eritaj kan'nopo̱e̱tpake'po sue'da castiga o'magka'depo.
Oro'omeytaj castiga e'magka'nayo oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eriataj diga̱'da
castiga o'magka'apo pai'nanada on'nopo'unhuahuika'apo. 18 Huadak
huakika'eri pai'da e'nopo'unhuahuika'pi' daka' oknopo̱i̱ka'po Diosere
durugda on'noeonhuahuika'apo. Dakhuea' huaka'erinayo kenpa'da
pai'da on'nopo'unhuahuika'apo. 19 Konige̱po kenda Dios o'paknok
pai'da e'nopo'unhua'nayo huadakyo'da mogkika'po, "Daka' bo'tioka',
huadak mo'nopo'to̱e̱'," Diostaj daka' monoknopo̱e̱po mon'tiona'pakika'.
Diosa aya'da o'ka'uyate. Kenda katepi' oa' o'ka'apo daka' oknopo̱e̱'dik
o̱'e̱ne.

5

Pedroa huaknopo̱e̱'eri huairitaj aya' huaknopo̱e̱'eritakon o'maboroay'uy.

1 Jesucristotaj huaknopo̱e̱'erien huairitaj o'maboroayne. Dokon
huaknopo̱e̱'eri huairi i̱jje̱po Jesucristo cruzte pai'da e'bueyte
ijtiahuay'uy. Onte'ti 'urua'nanada e'tiakde'te kenere huairi
i̱jje̱a̱poy. Kena'po huaknopo̱e̱'erien huairitaj ijmana'po, 2 Diostaj
huaknopo̱e̱'eri opudere e̱gkupopakika'te daka' yan'mato̱i̱ka'po

yan'manmadikika'po 'uruda yan'maboroayika'. Diosa huamaboroay
bo'yokuyne. Kamatoike'po mo'bayokuyne. Manmadikahue' ahue'ada
manmadikahue' yane'. Huanopoya'da yan'eretpakpo yan'manmadika'.
Kenda Dios o'pak. Huakka' huakupe pakhue' ya'nepo yan'manmadika'.
3 Huiyokda manahue'ada huaknopoe'eritaj daka' yan'manmadika'.
'Urunanada Diosen bo'kika'nok huaknopoe'eri bo'tiahuayika'po konigti
'uruda kika'dik o'neapo. 4 Jesucristo oro' huaknopoe'erien huamatoe'eri
Huairi e'tiakte opud Jesucristoen huaknopoe'erien huairitaj 'urunanada
mo'nigkadhuahuika'apone. Batikhue'da mo'nigkadhuahuika'apone.
5 Jesucristoen huaknopoe'eri huairitaj yan'nigpeika'. Nogomey
huadakda o'nepo donayo sue'da huadak ijjey, huayahuaya
yan'matinopoepo huayahuaya yan'batihuapokika'. Konigepo,
'Uruda ijjey huanopoe'eritaj Dios pakhue' ee'tada. Sue'da huadak ijjey
huanopoe'eritaj Diosa o'matinepahui'ika'. Apagba'a oa'.
6 Pai'da e'nopo'enayo Diostaj huadiayhue' yane'. Diosnayo teynanada
o'ika'. Daka' yan'nigpeika'. Nogok 'uruda mo'nigka'apone. 'Urunanada
mo'eapo. 7 Katetapi' me'pukehue' ya'nepo Diosa mo'tinepahui'po
bo'tihuapokapone yanoknopoe'.
8 Daka' yanoknopoika'. Toto' oro'en taka' da ea'ta' bo'tipakika'ne.
Engañа egka'ta' bo'eretpakika'ne. Konig huiyokda apetpet o'ika'.
A'barakya'po o'huae'ika'a. Konigti toto'a aratbut huaknopoe'eritaj
o'ka'po huaknopoe'eritaj e'batika'ta' bo'tipakika'ne. Konigepo Apagba'
daka' yag'kikati'. Daka' yanonmaboika'po 'uruda yanoknopoika'.
9 Toto'taj nigpeehue' yanika'. Jesucristotayo'da yan'nigpeika'po daka'
yanoknopoika'. Jesucristotaj moknopoenok pai'da mo'nopo'eapopi'.
Do'tayo'da dakhuea' megka'ne. Doyo'da pai'da ijnopo'ey, nopoehue'
yane'. Konigti nogbaya' nogbaya' huaknopoe'eritaj konigti
diga'da on'magka'. Huaknopoe'eri pai'da on'nopo'ika' yan'nopoe'.
10 Oro'taj di'da mo'ene Diosa. O'matinepahui'nok ijhue'mon pai'da
o'nopo'eonhua'depo oro'taj mo'nopo'teypakapone. Daka' eknopoe'
bo'tihuapokapone. Jesucristotaj oknopoenok kurudyo bo'tohua'apone.
Jesucristoere mo'noeonhuahuika'apone. 11 Diosyo'da teynanada o'epo
aya'tada o'mana'onhuahuika'. Aya'ada Diostaj nigpeika'dik o'ne.

O'dikta'mona'po dakhuapa o'manigmadoya'uy.

12 Silvano daka' huaknopoe'eri huama'buy o'e ijnopoey. Ke'na
be'tihuapokpo in beroba'te mo'nigmadoya'ne. Opudomeytaj sue'da
o'nigmadoya'ne. Diosen hua'a nogiti eknopoe' on'maboroayne. Kenpa'ti
Dios diga' di' mo'maika'po mo'matinepahui'ne. Mo'matinepahui'po
durugnanada mogka'ne. Buttida ijjay. Daka' mo'noknopoepo batikhue'
yaneti'.
13 Babilonia huakka' jakya' huaknopoe'eri Diosa o'baktie'ea'uyate.
Opudere o'baktie'ea'uyate. Opudomeytaj di' o'nepo on'dikta'mona'ne.
Marcos do'huedsi'ponig o'epo mo'dikta'mona'ne. 14 Di'da yan'maepo
huayahuaya yan'mabajbaj.
Daka' moknopoike'po me'pukehue'da daka' mo'manopo'noeynoeyike',
ken.

2 PEDRO
Pedroa onte'ti o'manigmadoya'uyate.

Huaknopo̱e̱'eritaj Pedroa o'manigmadoya'uyate.

1 Do Simón Pedro i̱jje̱po on'nigmadoya'ne, huadi'da huaknopo̱e̱'eri
huama'buy. Jesucristoen huanigpe̱ika'eri i̱jje̱y. Jesucristoen kamanba-
tia'pakike'po Diosa me'ta'mona'uyne. Opud konigti oro' Diostaj kenpa'ti
Jesucristotaj moknopo̱e̱ne. Dios kenpa'da huadakda o̱'e̱po Jesucristo-
taj oknopo̱e̱nok oro'en dakhuea' e'ka' bokkahuea'po mo'nopo'yarea'ne.
Huadakda mo'e̱ne mona'ne. 2 Diostaj Jesús Huairitaere nogi̱ti nogi̱ti mo-
knopo̱e̱nok Diosa nogi̱ti mo'tinepahui'po 'urunopo'da mo'manopo'to̱ike'
kenpa'ti daka' mo'manoeye'. Kenda on'nigtiona'pakika'ne.

Jesucristotaj huaknopo̱e̱'eri nogi̱ti nogi̱ti 'urua'nanada nopo̱ika'dik mo'e̱.

3 Teynanada o̱'e̱ Dios. Teyda o̱'e̱po 'urua'nanada e'ka'taj
bo'tihuapokika'ne. Kenpa'ti daka' kan'nigpe̱ike'po bo'tihuapokika'ne.
Diostaj oknopo̱e̱nok nogi̱ti nogi̱ti 'urunanada Diosen kika'dik o̱'e̱ne.
Kenpa'ti Dios 'urunanada o̱'e̱po huadaknanada o'kika'po oro'taj
mo'baktie'ea'uyne konig ke'nensi'po hua̱e̱' mo'baktie'ea'uyne. 4 Dios
o'pakpo kenpa'ti teynanada o̱'e̱po, "Katetapi' bo'eretpakika'uy
kan'batike'po on'tihuapokapone. Dakhuea' bo'kika'uy kan'batike'po
on'tihuapokapone. Kenpa'ti konig Diosen 'urunopo' kan'nopo'to̱ike'po
on'tihuapokapone." Diosa o'pakpo mona'uyne. 5 Konige̱po
Diostaj mo'noknopo̱e̱po huakka' mo'deretpakpo 'urua'nanada
mogkika'. Kenpa'ti Diosen nogi̱ti nogi̱ti mon'nopo̱ika'. 6 Kenpa'ti
katetapi' e'eretpakpi' keje' a'dik mo'nepo nogi̱ti nogi̱ti huadakyo'da
ijka'apoy mon'nopo̱e̱po huadak mogkika'. Dakhuea' kahue'
mo'ne. Kenpa'ti pai'da e'nopo'e̱nayo diayhue'ada Diostaj daka'
mo'noknopounhuahua'po batikhue' mo'ne. Kenpa'ti Diosda e̱'e̱pa'tij
huakka' mon'pakpo kenpa'da Diosenyo'da mon'pakpo mogkika'.
7 Diosenyo'da ya̱g'kika'po konig huama'buytaj di' e̱e̱'pa' aya'tada di'
mon'mae. Oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eritakon di' mon'mae.

8 Kenda konig nogi̱ti nogi̱ti e'kika'nayo nama'da kikahue' o̱'e̱a̱pone
kenpa'ti nogi̱ti nogi̱ti 'uruda Jesucristo Huairitaj oknopo̱e̱a̱pone. 9 Ken
konig kikahue' e̱e̱'nayo konig ikpobig konig ikpohuiok o̱'e̱ne. Diosa
oro'en dakhuea' e'ka' bokkahuea'uyne i̱da okkahuedene. 10 Diosa
konig huasi'po a'mato̱e̱ya'po mo'baktie'ea'uynok nogi̱ti nogi̱ti Diosen
mogkika'po nogi̱ti nogi̱ti mo'noknopo̱ika'po mo'noknopo̱e̱po batikhue'
mo'e̱a̱po. 11 Diosen 'urunanada o'kika'nok Jesucristo Huairi o'pakpo
durugteda kurudyo̱ bo'tohua'apone. Jesucristo huamanopo'yarea'eria
mo'noeanhuahuika'apone. Diosensi'po o'noeonhuahuika'apo.

12 Kenda o'nona'dene mo'nopo̱e̱det kenpa'ti buttida hua'a daka'
moknopo̱ika'det okkahuehue' ka'ne'po onte'ti on'manopo̱e̱a̱'ika'ne.
13-14 A'ti ijbueyapoy Jesucristo Huairia menopo̱e̱a̱'dene. Do bueyhued
i̱jje̱po ona'ti on'manopo̱e̱a̱'ne. 'Urunopo'da daka' yan'nigpe̱ika'.
Diostaj 'urunanada yanigpe̱ika'. Ona'ti on'manopo̱e̱a̱'ne. 15 In
on'nigmadoya'nig do e'bueyde'te yan'nopounhuahuika'apet.

Cristotaj Pedro nogomeyere on'tiahuay'uyate. 'Urua'nanada senogda o̱'u̱yate.

16 Jesucristo huaboro' huairi o̱'e̱po teynanada o̱'e̱. 'Urunanada o̱'e̱po
o'tiakapo. 'Urunanada kenpa'ti senogda o'tiahuay'uy. Da onahue'
o̱'nene. Ijtiahuay'uypo buttida o'nona'ne. 17-18 Ken Jesúsere ote'te
o̱'e̱po, nog huanigpe̱i̱ka'eri doere o̱'e̱po, konig Dios o̱'i̱ka' eynanada
keregnada senognanada o̱'e̱a̱'nok Apag Diosa o'eypaka'uy. Kenpa'ti "In
do'hued Huasi'po huadi'da me'ta̱e̱ne. Kentaj ijtodurugpaki." Kurudya̱'
hua'ayo'da o'pe̱e̱'uy. Jeyya'da Diosya' o'pe̱e̱'uy.

19 A'nennada Diosen huamanbatia'pakeria Cristotaj
on'timadoya'uyate. Apagba'te daka' on'timadoya'uyate. Apagba'
mon'to̱e̱po buttida o̱'e̱ mon'nopo̱e̱po nigpe̱e̱dik mo'ne. Huakjey
o'bakpakpo jeyda o̱'e̱nok 'uruda tiahuaydik o̱'e̱ne. Konigti Apagba'
o'tiahuaypo Jesucristotaj moknopo̱e̱a̱'ne. Kenpa'ti Jesucristo
e'tiakte mo'nopo'to̱e̱po 'urunanada moknopo̱e̱a̱po. Konig jeyda
siokpo huanopo'taj e'ta'te huadaknada moknopo̱e̱a̱po. 20-21 Diosen
huamanbatia'pakeria Apagba' on'manigmadoya'uyate. Cristotaj
buttida on'timadoya'uyate. Hua̱'enda on'nopo̱e̱po madoyahue'ada
Diosen Noki̱re̱ga̱ o'manopo'to̱e̱po o'manopo̱e̱a̱nok Diosen hua'a
on'batia'pakpo kenpa'ti on'manigmadoya'uyate. Kenda daka'
yan'nopo̱e̱ti', ijjay.

2

Nama'da huamanmadika'eritaj konig o̱'ne e'tia'pak.
(Jud. 4-13)

1 A'nennada Israel aratbuttaj Diosen hueretda huamanbatia'pakeria
'uruda on'mana'ika'uyate. Buttida on'manmadikika'uyate. Kenpa'ti
nama'da huamanbatia'pakeria nama'da on'manmadika'uyate. Oy
konigti opudomeyere nama'da huamanmadika'eri o̱'neapo. "Diostaj
buttida o'manmadikay," on'batia'pakpo da on'manmadika'apo.
Kenomeytaj Cristo hue̱ypa cruzte o'manigbuey'uynig'a "Jesucristotaj
oknopo̱e̱hue'dik mo'e̱." Nama'da on'batia'pakaponok Diosa i̱da castiga
o'magka'apo. 2 O'deretpakpo dakhuea'da o̱gkika'apo. Nama'da
on'manmadika'po nama'da o̱gkika'apo. Huakka' huaknopo̱e̱'eria
on'pe̱e̱depo konigti dakhuea'da o̱gkika'apo. Jesucristoen buttida
hua'ataj on'tierikapo. 3 Opuden huakupe on'pakpo nama'da
mo'manmadika'apone. "Huakupe beyok," mona'apo. A'nenda
"Dakhuea' huaka'eritaj kenpa'ti nama'da huamanmadika'eritaj castiga
diga̱' ijmagka'apoy." Diosa oa'uyate. A'ti castiga o'magka'apo.

4 A'nennada sue'da Diosen huata'moneri kurudyo̱ Diosere
o̱'nepo Diostaj nigpe̱e̱hue'da o̱'nepo dakhuea'da o̱gka'uyate.
Diosa matinepahuihue'da castiga o'magka'po sikki̱re̱gyo̱ pai'da
kan'nopo'unhuahuike'po o'maen'uyate. Diosen castiga diga̱' e̱gka'te
sikki̱re̱gyo̱ on'maunhuahua'. 5 Kenpa'ti a'nennada e̱'po̱gtone' tiakhued
Noéere huakka'nanada aratbut o̱'nuyate. Aratbut dakhuea'nanada
o̱gkika'uyate. "Yan'nopo'korea', yan'nopo'korea', Diostaj yan'nigpe̱i̱ka',
onte'ti huadak ya̱g'kika'." Noéa o'mananhuahuika'uynig'a
pe̱e̱hue' o̱'nika'uyatenok Diosa matinepahuihue' o̱'e̱po e̱'po̱gtone'
o'ta'mona'uyate. Aya'da on'bata'kot'uyate. Noétaj sietetakon
kusi'petone'yo Diosa o'batioka'nok ta'kothue' o̱'nuyate. 6 Kenpa'ti

a'nennanada Sodoma huakka' jak huąę'eri kenpa'ti Gomorra huakka' jakyo huąę'eri ǫ'nepo dakhuea'da ǫgkika'po nopo'koreahue' ǫ'nenok Diosa castiga o'magka'po aya'tada jakbeta' o'bakpaka'uyate. Aya'da on'mabuey'uyate. Parokupoyo'da ǫ'ǫuyate. Diosa aya' dakhuea' huaka'eritaj digą' castiga o'magka'apo a'manopǫęąya'po Sodoma Gomorraeretaj o'bakpaka'uyate. 7-8 Lotnayo huadaka'da ǫ'ǫuyate. Sodomayo ǫ'i̱ka'uyate. Jaktaj Diosa bakpakahued aratbut dakhuea'da ǫgkika'uyate. Aratbut dakhuea'nanada ǫgkika'nok Lot kenda o'batiahuayika'po suhue'da o'makępo kenpa'ti pai'da o'maknopo'unhuahua'uyate. Ken Sodoma jaktaj Diosa bakpakahued ęę'te Lottaj o'tǫępo o'tǫrǫkuyate. 9 Ken oro'takon Diosa dakhuea' e'ka' nopo'tiokika'dik mo'ęne. Diosenyo'da e'kika'ta' e'paknayo toto' engaña ę'nika'tada Diosa bo'tiokika'apone. Dakhuea' huaka'eritanayo pai'da on'nopo'unhuahua'po Diosa o'matounhuahuika'po nogok kene'huąyą' huame'noete "Dakhuea' boka'uy." Diosa o'mana'apo. Castiga o'magka'apo.

10 Kenomey nama'da huamanmadika'eri huą'enda o'deretpakpo Diostaj me'pukhue' ǫ'nepo Jesús Huairitaj e'nigpęęta' pakhue' ǫ'nepo Diosen 'urunanada huairitaj dakhuea' on'bahuaa'po. Me'pukhue'da kenpa'ti huiyoka on'bahuaa'po. Diosa castiga o'magka'apo. 11 Diosen huata'monerinayo teynanada ęę'pi' i̱ghua'da manahue'dik ǫ'nepo Diosen 'urunanada huairi "dakhuea' ǫgka'," huaahue' ǫ'ne Diostaj.

12 Inomey nama'da huamanmadika'eri nopǫęhue'ada dakhuea' on'da'ika'. Diosa castiga o'magka'apo. On'mabueyapo. Konig 'uhuanig ǫ'nepo. 'Uhuanayo nopǫęhue'ada o'pakpo o'ka'. Huape' on'batiaraka'ika'. 13 Nama'da huamanmadika'eri dakhuea' ǫgkika'nok pai'nanada on'nopo'ęąpo. Kenpa'da e'durugpakta' on'deretpakika'. "Hueretda huaknopǫę'eri ǫ'ęy." Nama'da on'batia'pakpo opudere ǫgkupopakpo on'batadi'kea'po durugteda on'batobape'po. Engaña ijmagkay on'nopǫępo durugda ǫ'ne. Nama'da huamanmadika'eritaj bakbira'dik mo'ęne.

14 Nama'da huamanmadika'eri ettone' on'tiahuaypo digą' o'deretpakika'po dakhuea' ǫgka'po sue'da huaknopǫę'eritaj, "Durugteda dakhuea' mogka'." Nama'da on'manika'po kenpa'ti huakka'da katepi' e'tamaeta' o'deretpakika'. "Dakhue'da ǫ'ne," Diosa oa'de. 15 Kenpa'ti inomey huamanmadika'eri buttida hua'ataj on'batikdepo konig Diosya' ekyoyahue' nama'da ǫgkika'po. Konig Balaam o'ka'uyate inomey ǫgkika'. A'nennada Balaam Diosen huamanbatia'pakeri ǫ'ępo Beorensi'po ǫ'ǫuyate. Huakka' huakupeta' o'eretpakpo Diostaj nigpęęhue'da ǫ'ępo dakhuea'da o'ka'uyate. 16 Diostaj nigpęęhue'ada e'hua'te Balaamen burra 'uhua'a aratbuten hua'a ona'po "Huakupeta' i'pakpo Diostaj nigpęęhue'ada dakhuea' i'ka'ne. Kenda kahue' yąę'." Burra 'uhua'a ona'nok o'kore'uyate.

17 Konig huę'ęy okposagyǫ ehue' ęę'yǫ nama'da huamanmadika'eri konig ǫ'ne. Huę'ęy okposagyǫ ehue' ęę'yǫ bohua'nig'a ehue' ǫ'ę. Nama'da huamanmadika'eriyo bohua'nig'a daka' manmadikahue' ǫ'ne. Kenpa'ti konig ę'si̱hui̱' huihued bapoka o'tohua' konigti kenomey ǫ'ne. E'hui'ta' bo'paknig'a huihue' ǫ'ę. 'Uruda e'manmadika' e'pęęta' bo'paknig'a pęęhue' mo'ę. Nama'da on'manmadika'nok Diosa castiga o'magka'apo. Sikki̱rę̱gyǫnanada on'noeonhuahuika'apo.

18 “Dakhuea’ e’ka’tada. Katepi’ o’pakpo e’kika’tada. Diosa castiga
ǫgkahue’ mo’ɨka’ne.” Da on’mana’po, “Yan’tiak, oro’ere dakhuea’
mogka’.” Nama’da on’mana’po huabokerek huaboa’da e’noknopǫẹde’te
huaboa’da Diosta e’nigpẹẹde’ kenomeytaj nama’da on’mana’po.
19 “Katepi’ bo’pakpo kika’dik mo’ẹne.” Huaboa’da huaknopǫẹ’eritaj
nama’da e’mana’tada nama’da huamanmadika’eria huadak
kikahue’dik ǫ’nepo dakhuea’ ǫgkika’. Konig toto’en huanaba’ ǫ’nepo
dakhuea’ ǫgkika’po batikhue’dik ǫ’ne. 20 Sue’da aratbut dakhuea’
ǫgka’depo huaboa’da Jesucristo Huairitaj o’noknopǫẹ’depo, Jesucristo
huamanopo’yarea’eritaj on’nopo’korea’depo onte’ti Diosenyo’da
ǫgkika’depo nogok ona’ti dakhuea’ ẹgkika’nayo kenomeytaj ke’poda
ẹ’dik ǫ’neapo. Dakhue’nanada ẹ’dik ǫ’neapo. 21 Oknopǫẹhue’
huạẹ’eria sue’da dakhue’mon ẹ’ẹạda Diosen huadak hua’a on’pẹẹdepo
ǫ’noknopǫẹdepo nogok eknopǫẹdeada e’batiknayo onte’ti dakhuea’
eka’nayo dakhue’nanada ǫ’ne. 22 Eknopǫẹde’te onte’ti dakhuea’
ẹgkika’nayo konig kuhua ǫ’ne kenpa’ti konig huakyari’ ǫ’ne. “Kuhua
huạ’enda ẹ’ǫkpi’ onte’ti on’minika’. Huakyari’ huaboa’da ẹ’ǫǫ’deada
onte’ti samibiyo o’huedika’.” Kenda aratbut buttida oa’ika’.

3

Jesucristo Huairi onte’ti o’tiakapo.

1 A’nenda on’nigmadoya’uyne. Onte’ti on’nigmadoya’ne, huadi’.
Onte’ti e’manopǫẹạ’ta’ on’tipakne. Onte’ti e’maboroay’ta’ ijpaki.
2 Diosen huamanbatia’pakeri on’mana’uyate. Kenda Diosa o’ka’apo
kenpa’ti konig ǫ’ẹạpo on’manbatia’pakuyate. Onte’ti onte’ti
on’nopoeanhua’apone. Kenpa’ti Jesucristo oro’en huairi kenpa’ti
oroen dakhuea’ e’ka’ huamanopo’yarea’erien e’mana’ Cristoen
huata’mona’eria mona’uyne. Onte’ti onte’ti on’nopoeanhua’apone.

3 In ijbatia’pakaponig yan’nopǫẹ’. Nogok Jesucristo tiakhued
kene’huạyạ’ huame’noete huakka’ oknopǫẹhue’ huạẹ’eri ǫ’neapo.
Katepi’ dakhue’da huạ’enda on’pakpo ǫgkika’apo. Diostaj on’tierikapo.
4 “Onte’ti ijtiakapoy.” Jesúsa oa’uyatenig’a, menpa’ nama’da oa’uyate.
Ehue’ tiakhue’ ǫ’ẹạpo. A’nenda huadari e’ka’te oro’en adhuea’pane’
on’mabuey’uyate oy kenpa’ti huadari konigti ǫ’ẹ. Oknopǫẹhue’
huạẹ’eria on’batia’pakaponig’a. 5 A’nennada Diosa oa’uynok huaboa’da
kurud siokpoere niokpokon puug nog ǫ’ụyate. Kenpa’ti huẹ’ẹy
ǫ’ụyate. Diosa onte’ti oa’uynok huẹ’ẹyyạ’ huadari ote’ere ǫ’ǫrǫka’uyate.
Huadariere ẹ’pǫg huạhuẹere ǫ’ụyate. Kenda oknopǫẹhue’ huạẹ’eria
eknopǫẹ’ta’ pakhue’ ǫ’ne. 6 Kenpa’ti a’nenda Noé e’noete aratbut
dakhuea’da ǫgkika’uynok Diosa castiga a’magkaya’po ẹ’pǫgtone’
o’matita’mona’po aya’da on’mabuey’uyate. 7 “Kurud huadariere aya’da
bo’tiahuayika’nig aya’da mahuɨgdik ǫ’ẹạpo.” Diosa kenpa’ti oa’po
oy ta’aka huamamey o’nigɨka’ne. Nogok “Dakhuea’ boka’nok castiga
ǫgka’dik ǫ’nene.” Diosa o’mana’depo castiga o’magka’apo kenpa’ti
kurud huadariere o’mahuɨgapo.

8 Kenpa’ti mil huabayok ijhue’nananada o’pokonhuahua’ oro’nayo
o’nopǫẹy. Diosnayo konig oro’ nopǫẹhue’ ǫ’ẹ. Mil huabayok
ijhue’nanada ǫ’unhuahua’ nopǫẹhue’ ǫ’ẹpo ɨdada o’pok o’nopǫẹ
Diosnayo. Mil huabayok ẹẹ’pi’ nogme’noetida Diosanayo o’tonopǫɨka’,
huadi’da egomey. 9 Kenpa’ti “Ijtiakapoy.” Jesús Huairia mona’uyne.

Tiakhued o̱'e̱po ijhue'nada o̱'e̱po o'tiak sue'da huakka'a nama'da
on'nopo̱e̱nig'a aratbuttaj o'matinepahui'po castiga e'magka'ta' pakhue'
o̱'e̱po dakhuea' huaka'eritaj e'manopo'korea'ta' o'manigunhuahua'po
castiga e'magka'ta' pakhue' o̱'e̱po aya'tada e'manopo'korea'ta' o'pak.
10 Dapita' Jesús Huairi o'tiakapo. Kentaj e̱kpo̱e̱' nige̱hue' e̱e̱'te
o'tiakapo. Kenoka' aratbut nopo̱e̱hue' e̱e̱'te huabereeri on'tiak. Konigti
Jesús o'tiakapo. E'tiakte kurud 'utta'nanada oa'nig ehue'da o̱'e̱a̱po.
Aya'da o'mamey'a̱po. Huadaritaj kenpa'ti aya'da katepi' o̱'i̱ka'nig
o'mahui̱gapo. Ehue'nanada o̱'e̱a̱po.
11 Ken aya'da o'tiahuayika'nig o'mameydepo ehue'da o̱'e̱a̱po.
Kenda mon'nopo̱e̱po mon'nopo'korea'. Onte'ti dakhuea' kahue'
mo'ne. Diosenyo'da mogkika'. 'Urua'nanada mogkika'. Diostayo'da
mon'nigpe̱i̱ka'. 12 Dios tiakdik o̱'e̱nok mon'nigunhuahua'ika'. Kenpa'ti
Dios Huairi e'tiakte daka' mo'nonmabodhuahua'. I̱da katiake'po daka'
Diosen mogkika'. E'tiakte kurudyo̱ aya' o'tiahuayika'nig o'mahui̱gapo.
Ehue'da o̱'e̱a̱po. 13 Huabo kurud huabo huadariere o̱'e̱a̱po. Diosa
oa'uyatenok huabo kurud huabodaritakon o'nigunhuahuika'ne
oro'omey. Huabokurudyo̱ huabodariya' aya'da huadakda o̱'e̱a̱po.
Aya'da huadak o̱gkika'apo.
14 Jesucristo o'tiakaponok huabo kurud huabodari o̱'e̱a̱ponok
Jesucristo e'tiakte huadak mogkika' kenpa'ti huayahuaya
mo'manoeynoey'ika'. Kahuahuaye'po kenpa'ti opudomeytaj
kamadurugpake'po bo'eretpakpo diga̱'da Diosen ya̱g'kika'.
'Urunanada ya̱g'kika', huadi'da huama'buy. 15 Oro'omeytaj
a'manopo'koreaya'po kenpa'ti Jesucristotaj kanoknopo̱e̱'po kenpa'ti
nogomeytaj a'manopo'yareaya'po Jesús Huairia o'matinepahui'po
mo'nigunhuahuika'ne yan'nopo̱e̱'. Konigti huadi'da huama'buy
Pabloa mo'nigmadoya'uyate. Diosa Pablotaj o'nopo̱e̱a̱'nok Pabloa
mo'nigmadoya'uyate. 16 Jesucristo o'tiakdeapo kenpa'ti Diosen
'urua'nanada ya̱g'kika' Pabloa o'manigmadoya'ika'. Pabloen hua'a
nogdik nogdik e'manigmadoya' dakhuapa be'api' nopoenkahue'dik
o̱'ne. Nopo̱e̱hue' hua̱e̱'eri kenpa'ti e'nopo̱e̱'ta' pakhue' hua̱e̱'eri nama'da
nogpa'da Pabloen e'manigmadoya' on'manbatia'pakika'. Kenpa'ti
Apagba'taj nama'da nogpa'da on'batia'paknok Diosa o'maenapo.
17 Inomey Diostaj nigpe̱e̱hue' hua̱e̱'eri inomey nama'da huaa'eri
inomey Diostaj nopoenkahue'da hua̱e̱'eri konig o̱'ne, on'nokota'ne,
huadi'da egomey. Nama'da manmadikahued e̱'ne'ted opudomeytaj
on'nopo̱e̱a̱'ne. Kenpa'ti moknopo̱e̱po okbatikhue' ya̱'ne on'nokota'ne.
18 Jesucristo Huairi oro'en dakhuea' e'ka' huamanopo'yarea'eritaj
nogi̱ti nogi̱ti yanoknopo̱e̱'. Kenpa'ti konig Jesús di' mo'e̱po
mo'nigbuey'uyate konigti nogi̱ti nogi̱ti di' yan'mae'ikati'. Jesucristo
Huairi kenpa'da huadaknanada o̱'i̱ka' mon'batia'pakika'. 'Urunanada
o̱'e̱ mon'batia'pakika'. Ken.

1 JUAN
Juana huakkuruda o'nigmadoya'uyate.

Cristo Diosen Huasi'po oro'taj onte'ti o'manoeanhuahuika'apo.

1 Opudomeytaj o'nigmadoya'ne. A'nennada Cristo o'noika'uyate. Huadari kurudere kahued e̱e̱'te o̱'u̱yate.

Ke'na e'manmadika'te o'pe̱e̱'uy. Kentaj o'tiahuay'uy. Kentaj hua̱so̱'teda huaba'a oroa o'tibata'te'e'uy. Ke'na oro'taj onte'ti mo'noeanhuahuika'apone. 2 Cristo Diosen huamanoeanhuahuika'eri o'si'poe̱'uyate. E'kerekde'te oroa o'tiahuay'uy. Ke'na Diosen Huasi'po o̱'e̱ buttida o'nona'ne. O'noeonhuahuika'po Apag Diosere o̱'i̱ka'uyate. Diosa Cristotaj bo'tiahuay'ea'uyne. 3 Oro' Diostaj Jesucristotaere oknopo̱ika'nig oro'ere konigti Diostaj moknopo̱ike'po kenpa'ti oro'ere konigti Diosen Huasi'po Jesústaj moknopo̱ike'po kenda o'tiahuayika'uynig kenda o'pe̱ika'uynig o'nonbatia'pakne. 4 Kenpa' Jesústaj on'timadoya'ne doere huakka' mon'durugpakika'.

Dios jeynada o̱'i̱ka'.

5 Dios jeynada o̱'e̱po huadakda o̱'e̱. Diosa sigpi' dakhuea' kahue' o̱'i̱ka'. Kenda Diosen Huasi'po Jesucristoa monmadika'uyne o'pe̱e̱po, opudomeytaj o'nonbatia'pakne. 6 Oro'omey dakhuea'da e'kika'nayo "Diostaj oknopo̱e̱po Jesúsen huadi' o̱'e̱y," ea'nayo, da oa'po, dakhuea' o'kay. 7 Konig Dios huakjeyonig o̱'e̱po huadakda o'kika'nig oro' kenpa'ti Diosen huadakda e'kika'nayo nogere nogere durugnada Diostaj oro' oknopo̱ika'po o̱'e̱ne. Kenpa'ti Cristo Diosen Huasi'po mo'nigbuey'uyatenok aya'da dakhuea' e'ka' mo'nopo'tihuekea'ne oro'en dakhuea' e'ka' mo'nopo'tihuekea'ne.

8 "Do dakhuea' kahue' i̱jje̱y," oro' ea'nayo huata'da nama'da o'huaa'po oay. Cristotaj oknopo̱e̱hue' o̱'e̱y. 9 "Dakhuea' ijkamey. Bekkahuea', Apag Dios." Oro' e'tiona'pakika'nayo Dios huadakda o̱'e̱po buttida huaa'eri o̱'e̱po mo'nopo'tihueke'apone oro'en dakhuea' e'ka' bokkahuea'apone. 10 "Do dakhuea' kahue' i̱jje̱mey." Oroapi' ea'nayo Dios da huaa'eri o̱'e̱ o'huaa'po Diosen hua'a hueretda o̱ki̱e̱hued o̱'e̱ne.

2

Cristo oro'en huamanopo'tihueke'eri mo'ta̱e̱ne.

1 Dakhuea' kikahue' ka'nike'po opudomeytaj on'nigmadoya'ne, sion. Dakhuea' eka'nayo Jesucristo huadakda o̱'e̱po Diostaj nigtiona'pakdik mo'e̱po dakhuea' e'ka' yanopo'tihuekea' mo'nigtiona'pakapone. 2 Oro'en dakhuea' e'ka'taj Jesucristoa mo'nigbuey'uypo mo'nopo'tihuekea'ne. Cristo oro'en dakhuea' e'ka'taj kenpa'ti aya'enda dakhuea' e'ka'taj mo'nopo'tihuekea'ne.

3 Diosen hua'a oro' e'nigpe̱ika'nayo Diostaj oknopo̱e̱po Diosensi'po o̱'e̱y daka' o'nopo̱e̱ne. 4 "Diostaj yoknopo̱e̱y." Be'api' ea'nayo Cristoen hua'a nigpe̱e̱hue' e̱'e̱a̱da da huaa'eri o̱'e̱po Diosen hua'a nopo̱e̱hue' o̱'e̱. 5 Be'api' Cristoen hua'a o'nigpe̱ika'po, o'kika'po, Diostaj nogi̱ti nogi̱ti di' o̱'e̱ne. Kenpa'ti Diosensi'po o̱'e̱y o'nopo̱e̱ne. 6 "Diosensi'po i̱jje̱y." Oro'omeya̱ ea'nayo konig Jesucristo o'kika'uynig konigti mog'kika'.

Di' yan'maika' Juana huaboa'da o'mana'.

7 A'nenda di' yan'maika' Cristoa o'mana'uyatenok mo'pe̱e̱'uy. Konig
a'nenda o'mana'uyate konigti o'nona'po o'nigmadoya'ne, egomey,
pogomey. 8 Huayahuaya di' yan'maika' onte'ti o'nona'ne. Cristo
aratbuttaj di' o'maika'uyate kenpa'ti oro'omey huayahuaya di'
mon'maika'. A'nenda konig sikki̱re̱gya̱' nopo̱e̱hue' mo'e̱po dakhuea'
bokika'uyatenig'a oynayo konig huakjeyyo huaboa'da Cristotaj
moknopo̱e̱po huadakda bokika'.

9 "Huakjeyyo i̱jje̱po Cristotaj yoknopo̱e̱po huadakda ijkikay," be'api'
ea'pi' nog huaknopo̱e̱'eritaj o'diaypo nama'da oa'nig'a Cristotaj
oknopo̱e̱hue' o̱'e̱po sikki̱re̱gyo̱ o̱'e̱. 10 Be'api' nog huaknopo̱e̱'eritaj
huadi'da o̱'e̱po huadak o'kika'. Nama'da kikahue' o̱'e̱a̱po. Diostaj
huadakda o'kika'apo. 11 Be'api' huaknopo̱e̱'eritaj o'huadiaypo
dakhue'da o̱'e̱po konig sikki̱re̱gya̱' dakhuea'da o'kika'. Nama'da
o'kika'po konig ekpobigo̱nig o̱'e̱po Diosen hua'a nopo̱gkahue' o̱'e̱.

12 Opud Cristoen huaknopo̱e̱'eri dakhuea' e'ka'taj Jesucristoa
mo'nigbuey'uypo mo'manopo'tihuekea'deme'nok opudtaj
on'nigmadoya'ne. 13 Cristo a'nennada o'noika'uyate. Aya'da
o'tiahuayika'nig o'ka'uyate. Opudomey tone'bokerek Jesu-
cristoen huaknopo̱e̱'eritaj on'nigmadoya'ne. Toto'taj nigpe̱e̱hue'
mo'i̱ka'po dakhuea' kikahue' mo'i̱ka'nok opudomey huabokerek
ettone'eretaj on'nigmadoya'ne. Apag Diostaj moknopo̱e̱nok opudtaj
on'nigmadoya'ne, sion. 14 Cristo huakkurueri huanoeonhuahuika'eritaj
opud huaknopo̱e̱'eritone' moknopo̱e̱ne, do'hued huaojonigtaj
on'nigmadoya'ne, pag. Opudomey huabo huaknopo̱e̱'eri Diosen hua'a
huanopoya' moknopo̱i̱ka'po teyda mo'e̱po toto'taj nigpe̱e̱hue' mo'i̱ka'ne.
Opudomeytaj on'nigmadoya'ne.

15 Konig aratbut oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eri dakhue'da o̱'nika'nig konigti
ehue' yanika'. Konigti pakhue' yanika'. Konig nama'da o̱gkika'nig
kahue' yanika'. Konig nama'da on'nopo̱i̱ka'nig nopo̱e̱hue' yanika'.
Konig nogomey katetapi' on'eretpakika'nig eretpakhue' yanika'.
E'eretpakika'nayo Apag Diostaj pakhue'dik mo'e̱ne. 16 Kenda aratbut
oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eri on'nopo̱e̱po o̱gkika'nigtaj Dios kenpa' pakhue'
o̱'e̱. Huakka' dakhuea' e'ka'ta' o'deretpakika'. Katetapi' huakpoa
o'tiahuaypo o'deretpakika'. Huata'da di'nada o̱'nika'. Ayada dakhuea'da
on'nopo̱e̱po o̱gkika'. 17 Aya'da katetapi' nama'da o̱gkika'po, aya'da
nama'da on'nopo̱e̱po ken konig ehue' o̱'e̱a̱po. Aya'ada dakhuea' e'kata'
o'deretpakika'nig ehue' o̱'neapo. Diostaj huanigpe̱i̱ka'erinayo onte'ti
Diosere on'noeonhuahuika'apo. Okbatikhue' on'noeonhuahuika'apo.

*Jesúsen hueretda huaknopo̱e̱'eri buttida hua'a on'nopo̱i̱ka'. Jesús ehue'
o̱'e̱ Diosen Cristo. Da huaa'eria kenda nama'da on'manmadikika'.*

18 Kene'hua̱ya̱' huame'noe o̱'e̱deapo. A'ti Cristo o'tiakapo. Cristoen
taka' huairi o'tiakapo mo'tipe̱e̱me'ne. Ken Cristoen taka' huakka'da
on'tiakdeme'. Kena'po kene'hua̱ya̱' huame'noe o̱'e̱po a'ti Cristo o'tiakapo
o'nopo̱e̱ne. 19 Cristoen taka' huamanmadika'eri a'nenda oro'omeyere
e'nika'ada konig oro' Cristotaj oknopo̱e̱po kenomey oknopo̱e̱hue'
o̱'nika'po on'bakhuame'. A'nenda kenomey konig oro' eknopo̱i̱ka'nayo
oro'ere o̱'nika'po bakhuahue' mo'e̱a̱ymet. Kenomey on'bakhuame'
kena'po konig Cristotaj o'nigpe̱e̱'nig oro', kenomey nigpe̱e̱hue' o̱'ne,
o'nopo̱e̱ne, sion.

20 Opudomeytanayo Cristoa Diosen Nokiręg bo'yokuynok Diosen
buttida hua'a mo'nopǫęne. 21 Kena'po buttida hua'a nopǫęhue' mo'ęnok
onahue'dik ijjęy. Buttida hua'a opud mo'nopǫęnok on'nigmadoya'ne.
Be'api' da ea'nayo buttida hua'a ehue' ǫ'ę.
22 Konig da huaa'eri ǫ'ne o'nona'apone. Jesús Diosen Huasi'po ehue' ǫ'ę
ea'nayo da huaa'eri ǫ'ne. Cristoen taka' ǫ'ne. Apag Diostaj oknopǫęhue'
ǫ'ne. Diosen Huasi'potaj oknopǫęhue' ǫ'ne. 23 Jesús Diosen Huasi'po
ehue' ǫ'ę. Aya'ada kenda ea'nayo Apag Diostaj oknopǫęhue' ǫ'ne. Jesús
Diosen Huasi'po ǫ'ę. Aya'ada ea'nayo Diostaj o'noknopǫę.
24 Kenda a'nenda huakkuruda Jesucristoen huadak hua'a
mo'peeonhua'uynigtaj daka' ya'noknopounhuahuika'. Kenda
huakkuruda mo'peeonhua'uyate eknopounhuahuika'nayo Diosen
Huasi'potaj mo'nopo'toeonhuahuika'po kenpa'ti Apag Diostaj
moknopoeonhuahuika'. 25 Kenpa'ti Cristoa mo'noeanhuahuika'apone
Cristoa mona'uyne.
26 Opudomeytaj da huamanmadika'eritaj on'nigmadoya'dene.
27 Jesúsa Diosen Nokiręg bo'yoke'uynok mo'nopo'tǫępo buttida
hua'a ǫkię'dik mo'ika'ne. Diosen Nokiręgą aya'da mo'nopǫęą'ika'ne.
Buttida hua'ayo'da mo'nopǫęą'po da nopǫęąhue' mo'ęne. Konig
mo'nopǫęą'ika'nigtaj Cristotaj daka' ya'noknopǫika'.
28 Oy Cristotaj daka' yanoknopǫika'po Cristo e'tiakte daka'
moknopǫępo me'pukhue' mo'ęąpet kenpa'ti birahue' mo'ęąpet,
sion. 29 Cristo huadakda ǫ'ika'po Diosen hua'a o'nigpęika'po sigpi'
dakhuea' kahue' ǫ'ika'. Kenda opud mo'nopǫęne. Kenpa'ti aya'ada
huadakda ǫgkika'po Diosen hua'ataj on'nigpęika'po Diosensi'po ǫ'nede
mo'nopǫęne.

3

Diosensi'po ǫ'ęne.

1 Apag Diosa oro'omeytaj huakka'da di' mo'ęne. Huakka' di' mo'ępo,
"do'huedsi'po mo'ęne," mona'ne. Huakka'ada Diostaj oknopǫęhue'
ǫ'nepo oro' Diosensi'po ǫ'ęnig sigpi' ǫkięhue' mo'ęne. 2 Oyedda
Diosensi'po ǫ'ęne. Monig ǫ'ęąpet nopǫęhued ǫ'ęne. Jesucristo
e'tiakde'te oro'a o'tiahuaydepo konigti ǫ'ęąpone, huadi'da egomey.
3 Cristonigtion ę'dik ijjęąpoy, aya'ada kenda on'nopǫępo konig Cristo
Diosen hua'a o'kika'uynig, huadakyo' o'kika'uynig dakhuea' kahue'
ǫ'ika'uynig konigti kągkike'.
4 Aya'ada dakhuea' ǫgkika'po Diostaj nigpęęhue'da ǫ'ne. Dakhuea'
e'kika' konigti Diostaj nigpęęhue' ęę' ǫ'ę. 5 Aratbuten dakhuea' e'ka'
a'bakkahueaya'po Jesucristo aratbutte o'tiakuyate, mo'nopǫęde. Diostaj
o'nigpęika'uyate. Jesúsa sigpi' dakhuea' kahue' ǫ'uyate mo'nopǫęt.
6 Aya'ada Jesucristotaj o'noknopǫępo on'nigpęika'po Diostaj dakhuea'
kahue' ǫ'nika'. Aya'da Diostaj nigpęęhue' huąę'erinayo Cristotaj
ǫkięhue' ǫ'nepo kenpa'ti Cristotaj nopǫęhue'da ǫ'ne. 7 Nama'da da
huamanmadika'eritaj pęęhue' yanika', do'hued sionomey. Konig Cristo
Diostehuapa' huadak ǫ'ęnig konigti aya'ada Diostaj on'nigpęika'po
Cristonigda huadakda ǫ'ne. 8 A'nennada huakkurutedda toto'
nama'da huamana'eri ǫ'ępo huaboa'dakon Diostaj nigpęęhue'
ǫ'eonhuahuika'nok aya'da Diostaj nigpęęhue' huąę'eria toto' huairien

huanaba' o̱'ne. Toto'a dakhuea' o'bakika'nigtaj da o'manika'nigtaj
a'batikaya'po Diosen Huasi'po o'tiakuyate.
9 Aya'da Diosensi'po Diosa o'nopo'to̱ika'nok Diostaj dakhuea' kahue'
o̱'nika'. Diosensi'po o̱'nepo nigpe̱e̱hue' ehue'dik o̱'nika'. 10 Diostaj
nigpe̱e̱hue' hua̱ika'eri Diosensi'po ehue'da o̱'ne. Nog aratbuttaj di' ehue'
hua̱e̱'eri Diosensi'po ehue'da o̱'ne. Kenda o'nopo̱e̱po Diosensi'potaj
maḵia̱'dik o̱'e̱ne oro'. Aratbut toto' nama'da huaa'eriensi'po o̱'ne
maḵia̱'dik o̱'e̱ne oro'.

Huayahuaya di'da mon'maika'po huadak e'kika' mon'batihuapokika'.
11 Huayahuaya di' mon'maika'. Kenda hua'a oro'a a'nennada
o'peunhuahuika'uyne. 12 Konig Caín kikahue'dik o̱'e̱ne. Caín toto'en
o̱'e̱po toto'taj o'nigpe̱e̱po huama'buytaj o'huadiaypo o'arakuyate.
Diostaj nigpe̱e̱hue' o̱'e̱po dakhuea' o'ka'uyate. Ke'nen huama'buy
huadakda o'ka'po Diostaj o'nigpe̱e̱nok Caína o'arakuyate. Konig Caín
kikahue' mo'nika'.
13 Opuda̱ Diostaj mo'nigpe̱ika'nok Diostaj pakhue' hua̱e̱'eria opudtaj
e'huadiaynayo mepukehue' yanika', do'hued egomey. 14 Oro' toto'en
e'kika'tada Diosa mo'nopo'noeame'nok oy Diosen o̱'e̱ne. Nog hua-
knopo̱e̱'eritaj di' o̱'e̱po kenda o'nopo̱e̱ne. Kenomey nog aratbuttaj di'
maehue' o̱'nika'po toto'en o̱gkika'po Diosen ehue'da o̱'ne. 15 Aya'ada
nog aratbuttaj huabahuadiayeri konig huabarakeri o̱'ne. Huabarakeri
Diosere onte'ti noeonhuahuikahue'dik o̱'neapo. 16 Jesucristo huakka'
oro'taj di'nanada mo'e̱po a'nopo'yareaya'po o'pakpo mo'nigbuey'uyne
o'nopo̱e̱ne. Kena'po oro'en huama'buy huaknopo̱e̱'eritaj huakka' di'
mo'nepo huadakyo' e'kika' mantihuapokika'dik o̱'e̱ne. Konig Jesús
huakka' di' mo'e̱ne konigti huama'buytaj diga̱'da di'nada i̱ka'dik o̱'e̱ne.
17 Oro'omeya̱pi' aypo o'to̱e̱po nog huaknopo̱e̱'eri huama'buy aypobayo'
e̱e̱'te e'tiahuayada sue'nopo'da o̱'e̱po sigpi' yokhue' e̱e̱'nayo Diostaj di'
ehue'dikda o̱'e̱ne. 18 "Nogtaj di' mon'mae," oro'a ea'nayo hueretda di'
o'maepo mon'batihuapokika', aypopi' mon'bayokika'.

Diosen hua'a e'kika'nayo Diosensi'po o̱'e̱ne daka' nopo̱ika'dik o̱'e̱ne.
19 Oro' nog aratbuttaj di' o̱'i̱ka'po buttida hua'a o'nigpe̱ika'po
Diosensi'po o̱'e̱ne nopo̱e̱'dik o̱'e̱ne. 20 Nama'da ijkay huanopoya'da oro'
e'nopo̱e̱'nayo Dios huahuakda o̱'e̱po aya'da o'nopo̱e̱po okkahuea'dik
mo'e̱ne. 21 Diostaj o'nigpe̱ikay oro' huanopoya'da e'nopo̱e̱'nayo
Diosensi'po o̱'e̱y daka' nopo̱ika'dik o̱'e̱ne. 22 Diosen hua'a o'nigpe̱ika'po
kenpa'ti Dios o'paknigda o'kika'nok oro' e'tiona'pakte Diosa oro'taj
mo'nigpe̱ika'ne, huadi'da egomey pogomey. 23 Jesucristo Diosen
Huasi'po o̱'e̱. Kenda oknopo̱e̱'dik mo'e̱ne. Diosen hua'a kenpa' oa'.
Huayahuaya di' mae'dik mo'e̱ne. Diosa kenpa' oa'. 24 Diosen hua'a
aya'ada o̱gkika'po Diosyo o̱'nika' kenpa'ti Diosa kenomeyennopo'yo
o̱'i̱ka'. Diosen Noḵire̱g oro'taj bo'yokuypo Dios oro'ere o̱'i̱ka' o'nopo̱e̱ne.

4

Nama'da huamanmadika'eri kenpa'ti Diosen huamanmadika'eri o̱'ne.
1 Huakka'da nama'da huamanmadika'eri o̱'nepo buttida hua'a Diosa
me'nopo̱e̱a̱'nok buttida hua'a ijmanmadikikay onda'ika'nok menpa'
buttida huamanmadika'eri yaneta'po yan'bata'huahuayti'. Menpa'ti
Diosen Noḵire̱ega̱ ya'manopo'to̱e̱t yan'bata'huahuayti'. 2 Jesús Diosen

Huasi'po o̱'e̱po kurudya̱' o'tiakuyate. Hua̱so̱'da o'si'poe̱'uyate huabok-
erek. Aya' huamanmadika'eria kenda o'manmadikika'po Diosen
Nokire̱ga̱ o'manopo'to̱e̱po kenpa'ti Diosen hueretda huamanmadika'eri
o̱'ne nopo̱e̱'dik o̱'e̱ne. 3 Jesús Diosen Huasi'po ehue' o̱'e̱. Kurudya̱'
tiakhue' o̱'u̱yate. Aya'da huamanmadika'eri kenda on'manmadikika'po,
Diostaj oknopo̱e̱hue'ya o̱'ne. Diosen Nokire̱g to̱e̱hue' o̱'ne. Cristoen
taka' nokire̱g on'to̱e̱. Cristoen taka' nokire̱g o'tiakapo mo'tipe̱ikame'nig,
indariyo aratbutere o̱'e̱de, huadi'da egomey pogomey.
4 Diosensi'po mo'e̱po Diosen Nokire̱ga̱ mo'nopo'to̱e̱nok nama'da
huamanmadika'eritaj manigpe̱e̱hue' mo'i̱ka'ne. Diosen Nokire̱g teyda
o̱'e̱po huadak e'kika' huakka' tihuapokika'dik mo'e̱ne. Cristoen taka'
nokire̱gnayo teyhue'da o̱'e̱nok nigpe̱ikahue'dik mo'e̱ne, huadi'da
sionomey. 5 Nama'da huamanmadika'eri Cristotaj nigpe̱e̱hue'
o̱'nika'po aratbutada on'eretpakika'nig on'manbatia'pakika'. Aratbut
Diostaj oknopo̱e̱hue' o̱'nepo nama'da huamanmadika'eritaj on'pakpo
on'mape̱ika'. 6 Oro'omeynayo Diosensi'po o̱'e̱ne. Diostaj huaknopo̱e̱'eri
oro'taj daka' mo'nigpe̱ika'ne. Nogomey Diostaj oknopo̱e̱hue'
o̱'nepo oro'taj nigpe̱e̱hue' mo'i̱ka'ne. Oro'taj huanigpe̱e̱'eri Diosen
Nokire̱g huanopo'to̱e̱'eritaj makie̱'dik o̱'e̱ne kenpa'ti nama'da
huamanmadika'eritaj makie̱'dik o̱'e̱ne.

Dios oro'taj di' mo'e̱nok oro'kon huayahuaya di' mon'maika'.

7 Dios oro'taj di' mo'e̱nok oro' huayahuaya di' mon'maika'. Aya'tada
di' huamae'eri Diosensi'po o̱'nepo Diostaj o'noknopo̱e̱. 8 Dios di'nada
e'maika'tada be'api di' ehue' e'mae'nayo Diostaj oknopo̱e̱hue' o̱'ne.
9 Oro'omeytaj kamanoeanhuahuike'po Diosa di' mo'e̱po ke'nen
nogsi'potida indariyo o'ta'mona'uyatenok Dios di' mo'e̱ne nopo̱e̱'dik
o̱'i̱ka'ne. 10 Dios oro'taj di' mo'e̱po ke'nensi'po oro'en dakhuea'
e'ka' kamanopo'tihueke'po o'ta'mona'uyate. Kenda o'ka'uynig Diosa
huakka'nada di' mo'e̱ne o'nopo̱e̱ne. Oro'anayo Diostaj sue'da di' o̱'e̱ne.
11 Diosa huakka'da oro'taj di' mo'u̱ynok huayahuaya di' mae'dik
o̱'i̱ka'ne. 12 Oro' aratbuta be'api' Diostaj tiahuayhue' e̱'i̱ka'ada
huayahuaya di' e'maika'nayo Dios oro'omeytaj mo'nopo'to̱i̱ka'ne. Diosa
di' mo'i̱ka'po mo'nopo'to̱e̱nok huayahuaya nogi̱tida di' o'maika'ne,
huadi'da egomey pogomey. 13 Oro'ennopo'yo Diosa ke'nen Nokire̱g
bo'yokuynok Diosere o'noika'ne kenpa'ti oro'yo Dios o̱'i̱ka' daka'
nopo̱e̱'dik o̱'e̱ne. 14 Dakhuea' huaka'eritaj kamanopo'yare'po Apag Diosa
Huasi'po o'ta'mona'uyate. Oro'ada Diosen Huasi'potaj o'tiahuayika'uy
o'huaa'ikay. 15 "Jesús Diosen Huasi'po o̱'e̱." Aya'ada o'noknopo̱e̱po
on'huaa'ika'po Dios kenomeyyo̱ o̱'i̱ka'. Kenpa'ti kenomey Diosyo o̱'nika'.
16 Oro'taj huakka' di' mo'i̱ka'ne Diosa. Daka' o'nopo̱e̱ne. Dios
di' mo'e̱nok nogomeytaj di' o'maika'po Diosere o'noika'ne kenpa'ti
Dios oro'omeyyo̱ o'noika'. 17 Oro' Diosere o'noika'po oro'yo Dios
o'noika'po nogi̱ti nogi̱ti huakka' Diostaj di' o̱'e̱po nogok kene'hua̱ya̱'
huame'noete Diosa castiga e'magka'te oro' mididhue' o̱'e̱a̱pone. Konig
Diosen Huasi'po Jesús oro'omeykon di' o'maika'po me'pukhue'dik
o̱'e̱a̱pone. 18 Kenda huayahuaya di' o'maika'po me'pukhue'dik o̱'e̱ne.
Kenoka' di' o'maika'po huadakda o'kika'nig o'nopo̱e̱po castiga e̱gka'taj
okme'pukhue'dik o̱'e̱ne. E'me'puknayo sigda di' o'maika'nig nokotdik
o̱'e̱ne.

19 Diosa huakkuruda oro'taj di' mo'u̱ynok kenpa'ti Diostaj di' o̱'e̱ne.
20 "Diostaj di' i̱jje̱y." Oro'api' ea'ada nogomeytaj e'huadiaynayo da
huaa'eri o̱'e̱y. Diostaj tiahuayhue'dik o̱'e̱po huama'buytaj e'tiahuayada
di' ehue' e̱e̱'nayo Diostaj sigpi' di' ehue'dik o̱'e̱y. 21 Diostaj di' mo'e̱po nog
aratbuttakon di' yan'maika'. Diosa mona'uyate.

5

Jesús Diosen Cristo o̱'e̱taj oknopo̱e̱po Diosen Huasi'potaj di'da o̱'i̱ka'po huama'buytaj di' o'maika'po katetapi' eretpakhue' o̱'i̱ka'po dakhuea' kikahue' o̱'i̱ka'ne.

1 Jesús Diosen Huasi'po o̱'e̱, Jesús Diosen Cristo o̱'e̱po kurudya̱'
o'tiakuyate. Aya'ada kenda o'noknopo̱e̱po Apag Diosensi'po o̱'ne.
Aya'ada Apag Diostaj di' o̱'nepo, Diosensi'potakon di' on'maika'. 2 Oro'
Diostaj di' o̱'e̱po Diosen hua'a o'nigpe̱i̱ka'po kenoka' Diosensi'po hua-
knopo̱e̱'eritaj di' o'maey o'nopo̱e̱ne. 3 Diostaj di' o̱'e̱po Diosen hua'a
o'nigpe̱i̱ka'ne. Diostaj di' o̱'e̱po Diosen hua'a daka' nigkika'dik o̱'e̱ne.
4 Aya'ada Jesústaj o'noknopo̱e̱po Diosensi'po o̱'ne. Jesústaj o'noknopo̱e̱po
katetapi' eretpakhue' o̱'nika'po dakhuea' kikahue' o̱'nika'. Diosenyo'da
on'pakpo o̱gkika'. 5 Jesús Diosen Huasi'po o̱'e̱. Aya'ada o'noknopo̱e̱po
dakhuea' kikahue' o̱'ne. Huakpoa on'tiahuaypo eretpakhue'dik o̱'ne.
Diosenyo'da o̱gkika'.

Jesús Diosen Huasi'po o̱'e̱.

6 Jesústaj bautiza e̱gka'te "In do'hued huadi'da huasi'po o̱'e̱."
Diosa oa'uyatenok kenpa'ti Jesús e'bueyte mimi o'mimihua'uyatenok Jesús
Diosya' o'tiakuy oknopo̱e̱'dik o̱'e̱ne. Diosen Noki̱re̱g buttida huaa'eri
o̱'e̱po "Jesús Diosya' o'tiakuyate," o'huaa'nok Jesús Diosen Huasi'po
o̱'e̱ oknopo̱e̱'dik o̱'e̱ne. 7 "Jesús Diosen Huasi'po o̱'e̱," Diosen Noki̱re̱ga̱
huanopoya'da oa', Diosa oa', kenpa'ti Diosen hua'a oa'. Bapa'a konigti
oa'. "Jesús Diosen Huasi'po o̱'e̱," oa'. 8 Kenpa'ti indariya' "Jesús
Diosen Huasi'po o̱'e̱." Diosa bautiza e̱gka'te oa'uyate. Diosen Huasi'po
o̱'e̱po Jesús o'buey'uy. "Jesús Diosen Huasi'po o̱'e̱," Diosen Noki̱re̱ga̱
oa'uyate. "Jesús Diosen Huasi'po o̱'e̱," Bapa'a konigti oa'uyate. 9 Bapa'
huabokereka konigti en'huaa'nayo oro' pe̱e̱'dik e̱'e̱a̱da Diosa buttida
o'manika'nok oro' nogi̱ti pe̱e̱'dik o̱'i̱ka'ne. Jesús do'hued Huasi'po
o̱'e̱. Diosa oa'nok oknopo̱i̱ka'dik o̱'e̱ne. 10 Jesús Diosen Huasi'po o̱'e̱
aya'ada o'noknopo̱e̱po buttida hua'a o̱'e̱ huanopoya'da daka' on'nopo̱e̱.
"Jesús do'hued huasi'po o̱'e̱." Diosa oa'uynig aya'ada oknopo̱e̱hue'
hua̱e̱'eria "Dios da huaa'eri o̱'e̱," on'huaa'ika'. 11 Diosa ke'nen
Huasi'po oro'taj bo'yokpo huadakda mo'noeanhuahuika'ne. Onte'ti
mo'noeanhuahuika'apone. 12 Aya'ada Diosen Huasi'potaj o'noknopo̱e̱po
Diosere on'noeonhuahuika'apo. Aya'ada oknopo̱e̱hue' o̱'nepo Diosere
noehue' o̱'nika'apo.

Juana mo'nigmadoya'depo mo'boroayne.

13 Diosen Huasi'potaj moknopo̱e̱po onte'ti Jesúsere
mo'noeanhuahuika' kan'nopo̱e̱'po opudomeytaj on'nigmadoya'ne.
14 Konig Diosa o'paknig oro'a konigti o'pakpo o'tiona'pakpo Diosa
mo'pe̱e̱ne daka' o'nopo̱e̱ne. 15 Diostaj o'tiona'pakpo oro'taj mo'pe̱e̱ne
daka' o'nopo̱e̱ne. Konig o'tiona'paknigda kenda Diosa mo'nigka'apone.
Daka' o'nopo̱e̱ne.

16 Huaknopo̱e̱'eri huama'buya dakhuea' e'kika'nayo Diostaj kenpa'da
oknopo̱e̱batikhue'da e'kika'nayo kentaj mon'tiona'paknok Diosa
o'noeanhuahuika'apo. Huama'buy kenpa'da oknopo̱e̱batikdepo
kenpa'da o'bueyapo. Kentaj tiona'pakhue'dik o̱'e̱ne, ijjay. 17 Dakhuea'
e'ka' konig Diostaj nigpe̱e̱hue' o̱'e̱nig dakhuea'da o̱'e̱. Aratbut Diostaj
nigpe̱e̱hue' e̱e̱'nayo onte'ti e'nopo'korea'nayo kenpa'da bueyhue'
o̱'neapo.
18 Aya'ada Jesucristotaj o'noknopo̱e̱po Diosensi'po o̱'nepo dakhuea'
kikahue' o̱'neonhuahuika'. Jesús Diosen Huasi'poa o'matinoea'ika'.
Toto' huairia kenomeytaj engaña magkahue'dik o̱'e̱. Kenda oro'omey
o'nopo̱e̱ne.
19 Oro' Diosensi'po o̱'e̱ne o'nopo̱e̱ne. Aya'da Cristotaj oknopo̱e̱hue'
hua̱e̱'eria toto' huairitaj on'nigpe̱i̱ka' o'nopo̱e̱ne.
20 Dios kurudyo̱ hueretda Dios o̱'e̱. Kenda oro'taj kanopo̱e̱'po Diosen
Huasi'po o'tiakuyate o'nopo̱e̱ne. Diosen Huasi'po Jesucristotaj oro'
oknopo̱i̱ka'ne. Jesús hueretda Dios o̱'e̱po oro'taj mo'noeanhuahuika'ne
o'nopo̱e̱ne. 21 Katetapi' eretpakhue' yanika'. Konig dios e'ketkatapi'
pakhue' yanikati', sionomey.

2 JUAN
Juana botta'a' o'manigmadoya'uyate.

Buttida hua'a oknopo̱e̱po huayahuaya di' mon'maika'.

1 Do Juan huaknopo̱e̱'eritaj huamanmadika'eri i̱jje̱po
on'nigmadoya'ne. Huidpo Cristoen huaktie'ea'eritaj o'nigmadoya'ne.
O̱'nen huasi'po huaknopo̱e̱'eritaj ijmanigmadoyay. Buttida hua'a
yoknopo̱e̱po daka' di' on'maene. Aya' buttida hua'a huaknopo̱e̱'eria
di'erea mo'e̱ne. 2 Kena'po Jesucristoen buttida hua'a oro'omeyen
huanopoya' oknopo̱i̱ka'ne. Buttida hua'a oknopounhuahuika'po di'
o̱'nene. 3 Jesucristo Huairi Diosen Huasi'po o̱'e̱po Apag Diosere oro'taj
daka' kamatinoike'. Oro'taj kamatinepahuie'po kenpa'ti kanopo'noeye̱'.
Diosa kenda mo'nigkikapone buttida hua'a oknopo̱e̱po huayahuaya di'
mon'maika'.
4 Huakka'mon huaknopo̱e̱'eri huasi'potaj ijbatiahuaypo Apag Diosen
buttida hua'a daka' on'nigpe̱i̱ka'po o̱gkika'nok ijdurugpakmey. 5 Oy
ijjeretpakpo o'nona'ne, huayahuaya di' yan'maika'. A'nennada kenda
Diosa o'mana'uyate. Onte'ti do'huakon o'nona'ne. 6 Diostaj di' o̱'e̱po
ke'nen hua'a o'nigpe̱e̱po o'kika'ne. Huayahuaya di' yan'maika'. Ken
Diosen hua'a a'nennada o'pe̱e̱'uyne.
7 Huakka'da da huamanmadika'eri aratbutere o̱'nika'. Oro'tehuapa'
Diosya' Jesús tiakhue' o̱'u̱yate. Jesús hueretda huabokerek ehue'
o̱'u̱yate. Nama'da on'manmadikika'. Jesucristotaj pakhue' o̱'ne.
8 Diosen 'uruda bo'kika'depo Diosya' huadakhuapa a'baeya'po da hua-
manmadika'eritaj pe̱e̱hue' yanika'. Kenomeytaj pe̱e̱hue' mo'i̱ka'po
huadakhuapa mo'bae'apone.
9 Cristoen e'manmadika'taj aya'ada e'pe̱e̱unhua'de'ada on'batikpo
Diostaj oknopo̱e̱hue' o̱'ne. Cristoen e'manmadika'taj aya'ada
on'nigpeeonhuahuika'po Apag Diostaj Diosen Huasi'poeretaj daka'
o'noknopo̱i̱ka'. 10 Cristoen hueretda e'manmadika' manmadikahue'
e̱'i̱ka'nayo o̱'nen jakyo en'tiaknayo o̱'nen jakyo bakuda̱hue' yan'maika'.
"Bo'tiak," manahue' yanika'. 11 "Bo'tiak," opuda̱ e'mana'nayo nama'da
huamanmadika'eriere dakhuea' bokika'apone.

Juana kene'hua̱ya̱' hua'a o'nigmadoya'uyate.

12 Huakka'da e'nona'ta' ijpaknig'a oy beroba'te nigmadoyahue'dik
o̱'nene. A'ti opudte e'huata' ijpaki. Oro'omey huakka' a'durugpakya'po
opudtaj e'ta'huadeta' ijpaki. 13 O̱'nen huama'bueyen huasi'po huabak-
tie'ea'eria saludos mo'nigta'mona'ne.

3 JUAN
Juana bapa'a' o'nigmadoya'uyate.

Gayotaj Juana huadak o'timadoya'uyate.
1 Do Juan huaknopo̱e̱'eritaj huamanmadika'eri i̱jje̱po Gayotaj
o'nigmadoya'ne. Buttida hua'a iknopo̱e̱nok di'da o̱'e̱ne.
2 Aya'da katepi' i'kika' huadakda ka̱e̱'. Kenpa'ti huadaknopo' ka̱e̱'.
Ontehuapa' ijnigtiona'pakikay. Diostaj durugda o'nigpe̱ika' ijnopo̱e̱po,
huadi'da eg'. 3 Jesucristotaj huaknopo̱e̱'eri sue'da o'nokye̱po i̱yo̱. "Gayo
Jesucristoen buttida hua'a oknopo̱e̱po huadakyo' o'kika'." Bo'huaa'nok
huakka' ijdurugpakmey. 4 Do'hued huaknopo̱e̱'eri huasi'po Cristoen
buttida hua'a o'noknopo̱e̱po on'nigpe̱ika'nigtaj ijtipe̱e̱po huakka'nada
ijdurugpaki.
5 Cristoen huadak hua'a huamanmadika'eri en'tiakde'te daka'
i'mato̱ika'. Kenpa'ti sue'da huaknopo̱e̱'eritaj nogbaya' i'mato̱ika'.
Kenda i'ka'po Diosen hua'a daka' i'kika'po, huadi'da eg'. 6 Gayoa
di' mo'i̱ka'ne mo'mato̱ika'ne. Cristotaj huaknopo̱e̱'eri e̱gkupopakya'
bo'tia'pakme'ne. Huadak huamanmadika'eri onte'ti en'hua'te
yabatihuapok. Aypopi' yabayokti'. Diosa betiahuaypo o'durugpakapo.
7 Cristotaj on'nigpe̱ika'po Cristoen hua'a a'manmadikaya'po
on'hua'udhuahua'po oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eried katepi' bakehue'da
o̱'nika'. 8 Kena'po oro' huaknopo̱e̱'eriayo'da bayokika'dik o̱'e̱ne. Oro'
o'batihuapoknok kenomey buttida hua'a manmadikika'dik o̱'nika'.

Diótrefes dakhuea' o'kika'.
9 Cristoen huaknopo̱e̱'eri o̱'nenbayo e̱gkupopakika'yo beroba' ijnig-
madoya'po ijnigta'moname'nig'a Diótrefes huabokerek opudya̱' o̱'nada
huairi e̱e̱'ta' o'pakpo do'taj nigpe̱e̱hue' o̱'e̱me'. 10 Do ijtiakdepo
aya'da kenda dakhuea' o'kika'nig ijhuaa'apoy. Do'taj dakhue'dika'da
be'huaa'po da be'huaame'ne. Nog kenpa'ti dakhue' o'ka'po Jesu-
cristoen huadak hua'a huamanmadika'eritaj totayhue' o̱'i̱ka'. Jakyo
kenpa'ti nogomeya̱ e'batotayta' en'pakte "keje'," o'manika'. Kenomeya̱
on'batotaynok Cristoen huaknopo̱e̱'eri e̱gkupopakya' o'maenika'.
11 Konig dakhuea' huakika'eri o̱gkika'nig konigti kikahue' ya̱i̱ka'.
Huadakda huakika'eri konig huadak o̱gkika'nig konigti yakika'.
Kenomey huadak o̱gkika'po Diosensi'po o̱'ne. Kenomey nama'da
o̱gkika'po Diostaj oknopo̱e̱hue' o̱'ne, ontaj ona'ne, huadi'da eg'.

Demetrio huadaka'da o'kika'.
12 Demetrio huadakbokerek o̱'e̱. Huadakda o'kika'. Aya'ada on'huaa'.
Diosen buttida hua'a o'kika'. Huadakda o̱'e̱ oro'akon o'huaay. Buttida
o'dika' opuda̱ mo'nopo̱e̱ne.

Juana ta'pote kene'hua̱ya̱'kon o'nigmadoya'uyate.
13 Huakka' nogi̱ti enata' e'pakada e'nigmadoya'ta' pakhue' i̱jje̱y. 14 A'ti
eta'huade̱ta' ijpaki. Kenoka' hua̱so̱'teda me'batia'pak.
15 Diosa menopo'noeye̱'. Huadi'da aratbut i̱ya̱'da saludos
mo'dikta'mona'ne. Kenpa'ti do'hued huadi' ke̱yo̱da saludos
ijmadikta'monay.

SAN JUDAS
Judasa o'manigmadoya'uyate.

Diosen huabaktie'ea'eriomeytaj Judasa o'manigmadoya'uyate.
1 Judas Jacoboen huama'buy ijjey. Jesucristoen huanaba' ijjepo ijnigkikay. Diosa mo'baktie'ea'uynok Apag Diosensi'po mo'epo mo'nigpeika'ne. Apag Diosa di' mo'ika'ne. Jesucristoere mo'nounhuahuike'po, Apag Diosa daka' mo'matoika'ne. Opudomeytaj on'nigmadoya'ne. 2 Opudomeytaj Diosa nogiti nogiti mo'matinepahui'po, nogiti nogiti mo'manoeye'po, nogiti nogiti di'da mo'maike'.

Opudomey noga nama'da huamanmadika'eri o'ne.
(2 Pe. 2.1-17)
3 Konig Diosa oro'omeytaj mo'bakkahuea'ne, mo'manopo'yarea'ne, mo'manoeanhuahuika'ne e'nigmadoya'ta' e'pakada Dios Jesucristotaere buttida hua'a aya'ada Diosen huaknopoe'eritaj kenyo'da oro'omey o'manmadikika'uynig daka' moknopoika'po manika'dik mo'ene. Opudomeytaj nigmadoya'dik o'nene. 4 Sue'da huamanmadika'eriomey nama'da o'noknopoe. Hueretda huaknopoe'eri ijjey nama'da e'ada Diostaj nigpeehue' o'nika'. Opudomeyere on'kudpo a'manmadikaya'po on'kudika'nok kenomeytaj sigpi' manpeehue' yanika'. Diostaj pakhue' o'nepo, nama'dayo' on'batia'pakika'. Diosa di'da o'epo dakhuea' eka'nayo bekkahuea'aponok ettone'taj diga'da bakdejdik mo'ene. Nama'da on'manmadikika'. Huairi Diostaj oknopoehue' o'nepo nigpeehue' o'nika'. Huairi Jesucristotaj oknopoehue' o'ne. Kenomeytaj Diosa castiga o'magka'apo a'nennada Diosba'te kenpa' o'madoya'uyate.
5 Diosa Israel aratbut oknopoehue' huae'eritaj castiga o'magka'uyate. Kenpa'ti Diosen huata'moneri nigpeehue' huae'eritaj castiga o'magka'uyate. Kenpa'ti huakka' jak Sodomataj Gomorraeretaj castiga o'magka'uyate. Kenda opud e'nopoepi' onte'ti on'nopoeanhua'ne. Diosen Israel aratbut Egipto huadaribayo o'neonhuahuika'uyate. Egipto aratbuten huanaba' o'neonhuahuika'po, pai'nanada o'neonhuahuika'po, pai'da on'nopo'eonhuahuika'po Diosa teyda o'epo o'batihuapokpo o'matoroкuyate. Egipto huadaribaya' o'matoroкuyate. Nogok Israel aratbut eknopoe' o'noknopoebatikuyate. Onte'ti Diostaj pakhue' o'nepo huakka'ada oknopoehue' o'nuyate. Diosa castiga o'magka'nok oknopoehue' huaе'eriyo' on'mabuey'uyate. 6 Kenpa'ti a'nennada Diosen huata'moneri sue'da kurudyo Diosere o'nepo Diostaj on'nigpeika'depo konig huairi o'nedepo huata'da on'pakpo Diostaj o'nokbahua'uyate. Nogokda kene'huaya' castiga huamagka' huame'noete castiga o'magka'apo. Kenomey dakhue'da huata'moneritaj Diosa sikkireegyo o'matoeonhuahuika'po keyoda huaunhuahuika'te bijteyanada o'matinuku'ika'. 7 Kenpa'ti jak Sodoma Gomorraere kenpa'ti meyohue'da huahuaderiomey dakhuea' ogkika'uyate. Konig sue'da Diosen huata'moneria dakhuea' ogka'uyatenig kenomeykon dakhuea'da ogkika'uyate. Sodoma nog huabotbokereka' o'deretpakpo on'mabakdejpo dakhuea'nanada ogkika'uyatenok Sodoma jaktaj Gomorra jaktakon

Diosa castiga o'magka'po o'bakpaka'uyate. Aya'ada nopo̱e̱'dik ya̱'neapet, Diosa dakhuea' huaka'eritaj castiga o'magka'po o'mabakpakanhuahuika'apo. Ken dakhuea' huaka'eritaj Diosa castiga o'magkadhuahuika'apo. Kenpa'ti nama'da huamanmadika'eritaj castiga o'magkadhuahuika'apo.

8 Kenda nama'da huamanmadika'eri nama'da on'nopo̱e̱po Diosa castiga magkahue' ya̱'e̱a̱pet opudomeyere o̱'nepo nama'da e'yorokya' on'nopo̱e̱po kenpa'ti ettone'taj on'bokerekbo'ika'po. Huairi Jesucristotaj e'nigpe̱e̱ta' pakhue' o̱'nika'po. Diosen huata'moneritaj on'tidikkika'. 9 Miguel Diosen huata'moneri huairi huadakda o̱'e̱po huadakda o'kika'uyate. Toto' huairitaj o'batia'pakpo Moisésenso̱'bueytaj toto'a e'tohua'ta' o'pakuynok, "Dakhuea'da i'ka'." Miguela o̱'nada toto'taj huiyoka onahue' o̱'e̱po. "Dakhuea' i'ka'. Dios Huairia kae'po." Miguela ona'uyate. 10 Inomey nama'da huamanmadika'erinayo Diostaj kenpa'ti Diosen huata'moneritaj nopo̱e̱hue'ada dakhuea'da on'bahuaa'pakpo, dakhue'da on'batidikkika'po. Konig dubayo hua̱e̱'eri katepi' on'pakpo o̱gkika' konigti nama'da huamanmadika'eriomey on'eretpakpo o̱gkika'. Dakhuea'da o̱gkika'. Konige̱po Diosa castiga o'magkadhuahuika'apo.

11 Konig Caína o'ka'uyate konigti o̱gkika'. Caín Diostaj nigpe̱e̱hue' o̱'u̱yate. Inomey huamanmadika'erikon Diostaj nigpe̱e̱hue' o̱'nika'po pai'da on'nopo'eonhuahuika'apo. Kenpa'ti Balaam huakupeta' o'eretpakpo Diosen aratbuttaj nama'da o'manmadika'uyate. Inomey konig Balaam huakupeta' o'eretpakpo huakupete nama'da on'manmadikika'. Pai'da on'nopo'e̱a̱po. Kenpa'ti a'nennada konig Coré Dios huairitaj nigpe̱e̱hue' o̱'i̱kame'tepo o'buey'uyate. Konigti nama'da huamanmadika'eri nigpe̱e̱hue' e̱'i̱ka'te Diosa castiga o'magkadhuahuika'apo. 12 Nogok nogok opudomey huaknopo̱e̱'eriomey a'bapeya'po bo'kupopakika'po huayahuaya di'da mo'maepo mo'bape'ika'. Ontatayo' mo'bape'po kenomey nama'da huamanmadika'eri opudomeyere o̱gkupopakika'. On'bape'po, huata'da on'pakpo dakhuea'da o̱gkika'. Nama'da on'batia'pakpo, huata'da on'pakpo durugda onyo'da huakka' on'bape'po opudomeytaj yokhue' mo'i̱ka'. Birahue'da o̱gkika'. Kenomey huamanmadika'eri huata'da daka' on'to̱i̱ka'po nama'da opudomeytaj bo'huatiakika'. Kenomey konig o̱'nika'nig ijbatia'pakapoy. Kenomey konig e̱'si̱hui̱' o̱'nenigtaj ijja'apoy. E̱'si̱hui̱' o'tiahuaypo o'hui'apo nama'da o'nopo̱e̱po bapoka o'tohua'nok sigpi' huihue'dik o̱'e̱. Kenomey nama'da huamanmadika'eri konig hue̱ymey o̱'nepo, huadapakok e̱'e̱a̱da dapakhue' o̱'i̱ka'. Nama'da huada o'nonmabo'ika'. Konigti nama'da huamanmadika'eri o̱'nepo 'uruda manmadikahue' o̱'nika'. Nama'da mo'pe̱e̱ne. Konig hue̱ymey o'aynok on'uruj. E'urujde'te kenpa'da o'para'apo. Konigti kenomey nama'da huamanmadika'eri o̱'nepo sigpi' huadaka' kahue' o̱'nika'. 13 Konig e̱'po̱gtone'te diga̱'da e'bapokte kuhuadbate huiyokda o'bosakika'po konig sorokda hue̱kuru kutaj huidbate on'bosakika'. Inomey nama'da huamanmadika'eri konigti dakhuea'da o̱gkika'nok aya'ada batibira'dik o̱'nika'nig'a birahue' o̱'nika'. Kenomey nama'da huamanmadika'eri konig siokpo e'kotonig dakhue'da o̱'ne. Sikki̱re̱gyo̱ o̱'neonhuahuika'apo. Kenomey huamanmadika'eriomey Diosen buttida hua'a manmadikahue' o̱'nika'po nama'da on'manmadikika'nok kenomeytaj manigpe̱e̱hue' yanika'.

14-15 A'nennada Adánen huasi'po huayayo huayayoensi'po
ke'nensi'po ke'nensi'po ke'nensi'po sietea Enoc o̱'u̱yate. Enoca
inomey nama'da huamanmadika'eritaj o'bahuaa'po inomey nama'da
huamanmadika'eritaj Diosa castiga o'magka'apo Enoca o'bahuaa'uyate.
Oa'po, "Kenpihuay, aya'tada dakhuea' huaka'eritaj castiga o'magka'apo.
Dakhuea'da o̱gkika'uyate. Dakhuea'da hua'a Diostaj on'huaa'ika'uynok
Diosa castiga o'magka'apo. Diosere Diosen huakka'ada huata'moneri
on'batiakapo. Castiga on'magka'apo." Enoca a'nennada o'mana'uyate.
16 Nama'da huamanmadika'eriomey dakhueyo' onda'ika'po
huairitaj dakhuea' on'bahuaa'ika'po gobierno huairitaj dakhuea'
on'bahuaa'ika'po katetapi' nama'da on'eretpakika'po durugnopo' ehue'
o̱'nika'. Katetapi' on'deretpakpo o̱gkika'. Kenpa'da on'deretpakpo
o̱gkika'. Nama'da 'utta'da on'mana'ika'. Engañ̃a e'magka'ta' on'pakpo
"huadakda o̱'i̱ka'ne," "di'da o̱'i̱ka'ne," on'mana'ika'. Nama'da
huamanmadika'eriomeya̱ ken konig o̱gkika'.

*Keyoj, huabatidike'eritaj keyoj ijjay. Diostaj daka' yanoknopo̱e̱po
'urua'da ya̱g'kikati'. Judasa huaknopo̱e̱'eritaj daka' o'maboroay'uyate.*

17-18 "Nogok huabokerek o̱'neapo. Diosen 'uruda hua'ataj
on'tibira'eapo. Huaknopo̱e̱'eritaj on'batibira'eapo, dakhuea'da e'ka'ta'
o'deretpakpo dakhuea'da o̱gkika'apo. Ken konigti o̱'neapo." Kenda
Huairi Jesucristoen huata'mona'eriomeya̱ on'mana'uyate, onte'ti
kenda yanoknopo̱e̱'ika', huadi'da egomey pogomey. 19 Kenomey
dakhuea'da huabokerek nama'da on'manmadika'po sue'da
opudomey nogpa' nogpa' yan'nopo̱e̱a̱petpi' onte'ti konigti hueretda
oknopo̱e̱hue' mo'e̱a̱petpi', konigti pakhue' mo'e̱a̱petpi'. Nama'da
on'manmadikika'nok. Kenomeykon konig on'pakpo o̱gkika'. Dakhuea'
o̱gkika'. Diosen Noki̱re̱ga̱ manopo'to̱e̱hue' o'mae. Konig kenomeya̱
o̱gkika' konigti kikahue' mo'nika'. Kenomeytaj manigpe̱e̱hue' yanika'.
20 Opudomeynayo nogi̱ti nogi̱ti Diostaj 'urua'nanada yan'nigpe̱i̱ka'po
ya'noknopo̱i̱ka', huadi'da egomey. Diosen 'uruda hua'a
daka' yanoknopo̱i̱ka'. Diosen Noki̱re̱ga̱ teyda be'tihuapoke'po
Diostaj yan'tiona'pakika'. 21 Diosen di' e'maika' 'urua'da
ya̱g'kika'. Onte'ti dakhuea' kahue' yanika'. Diostaj daka'
yan'nigpe̱i̱ka'. Diosa castiga o̱gkahue' me'e̱'po huadakda
ya̱g'kika'. Huairi Jesucristoa me'tinepahuie'po e̱kpo̱e̱' mo'nigi̱ka'.
Huairi Jesucristo mo'matinepahui'nok onte'ti Diosere durugda
mo'noeonhuahuika'apone.
22 Nama'da huamanmadika'eritaj sue'da huaknopo̱e̱'eria
on'pe̱e̱nig'a kenpa'ti nogomey yan'pe̱e̱a̱petpi'. Opudtaj e'pe̱e̱ta'
en'paknayo yan'matinepahui'po daka' kanoknopo̱e̱'po Diosen buttida
hua'a daka' yan'manopo̱e̱a̱ti'. 23 Nama'da huamanmadika'eritaj
huaknopo̱e̱'eri sue'adamon yan'pe̱e̱a̱petpi'. Oknopo̱e̱batikhue'
ka'ne'po daka' yan'mana'. Konig ta'ak e'bakpakyanig yan'batotokpo
yan'manopo'korea'. Nogomey dakhuea' huakika'eri ke'poda
o̱gkika'depo yudtakon dakhuea'da on'ta̱i̱ka'. Kenomeytaj
e'matinepahuipi' konig o̱gkika', keyoj, konigti kikahue' yanika'.

'Urunanada o̱'i̱ka' Dios teynanada o̱'i̱ka'. Diostaj mon'huaa'ika'. Judasa mo'nigmadoya'uyate.

24-25 Dios nogtida o̱'i̱ka'. Ke'nayo'da aya'da o'nopo̱i̱ka'. Oro'omeytaj
dakhuea' e'ka' mo'nopo'yarea'ne. Mo'noeanhuahuika'ne. Dakhuea'

kahue' ka'ne'po matoika'dik mo'eapone. 'Urunopo'da konig dakhuea' kahue' kurudyo oro'omeytaj hua'enbayo a'matoeya'po Diosa bae'dik mo'eapone. Bo'edenok diga'da o'nopo'durugpakapone. Dios 'urunanada konig eyda konig senogda kenere o'nopo'durugpakapone. Jesucristoere Dios 'urunanada o'ika', teynanada o'ika'po ighua' o'mana'ika', a'nennada, oyda, nogok batikhue'da Dios 'urunanada o'ika'apo.

EL APOCALIPSIS
Kenda Diosa o'ka'apo kurudya̱' huadaritere o'ka'apo. Diosa Juantaj o'nopo̱e̱a̱'uyate.

Kenda Diosa o'ka'apo Jesucristoa o'nopo̱e̱a̱'uyate.

1 Kenda Diosa i̱da o'ka'apo Diosa Jesucristotaj o'nopo̱e̱a̱'uyate. Jesúsen huaknopo̱e̱'eritaj kenda kamanopo̱e̱'po Jesucristotaj o'nopo̱e̱a̱'uyate. Do'taj Jesucristoa Diosen huata'moneri me'nigta'moname'ne. Do Juan Jesúsen huanigpe̱i̱ka'eri huanaba' i̱jje̱y. Kenda Diosa i̱da o'ka'apo Diosen huata'moneria me'nopo̱e̱a̱me'ne. Kenda opudomeytaj on'nigmadoya'ne. 2 Diosa me'nopo̱e̱a̱me'ne buttida ijjay. Aya' Jesucristoa me'nopo̱e̱a̱me'ne buttida ijjay. Aya'da ijtiahuaymey buttida ijjay.

3 Kenda Diosa o'ka'apo me'nopo̱e̱a̱'deme'ne. In beroba'te on'nigmadoya'ne. Ke'na on'mona'pakika'apo durugda o̱'nika'apo. Huaknopo̱e̱'eri e̱gkupopakte in e'madoya'taj on'pe̱e̱po on'nigpe̱i̱ka'po durugnada o̱'nika'apo. Kene'hua̱ya̱' huame'noe meyo̱hue'da o̱'e̱.

Siete huabata'dikea' jakeritaj Juana o'manigmadoya'uyate.

4 Asia huadaribayo nogyo̱ nogyo̱ opudomey Cristoen huaknopo̱e̱'eri Apagba'taj a'pe̱e̱ya'po bo'kupopakika'. Siete huabata'dikea' jakeritaj on'nigmadoya'ne. Dios oy o̱'i̱ka'. A'nennada o̱'i̱ka'uy. Kenpa'ti nogok bo'huatiakapone. Diosa opudomeytaj daka' mo'nigkike'po mo'tinepahui'po kenpa'ti opudomey huaknopo̱e̱'eritaj mo'manopo'noeyike'. Siete Diosen Noki̱re̱ga̱ Diosyo o̱'nika'po konigti opudomeytaj daka' mo'nigkike'po mo'matinepahui'po kenpa'ti mo'manopo'noeyike'. 5 Opudomeytaj Jesucristoakon daka' mo'nigkike'po mo'matinepahui'po mo'manopo'noeyike'. Jesucristoa Diostaj buttida o'huaa'ika'uyate. Konig huakkurueritaj Diosa Jesucristotaj kubarakya' o'noyhuada̱'uyate. Diosere o̱'eonhuahuika'po. Huakkurueri huairi o̱'i̱ka'. Aya' huadaribaya'da gobierno huairia Jesucristotaj nigpe̱i̱ka'dik o̱'ne. Jesucristoa oro'omeytaj di'da mo'e̱ne. Oro'omeytaj mo'nigbueydepo ke'nen mimia oro'omeyennopo'taj mo'nopo'tihueke'po oro'omeyen dakhuea' e'ka'taj mo'bakkahuea'uyne. 6 Oro'omeytaj konig huairionig bo'yahuea'uyne. Konig Cristoen huamanigtiona'pakika'erionig sacerdote bo'yahuea'uyne. "Dakiti Dios." "Diosnayo huadakda o̱'e̱." Tiona'pakika'dik o̱'i̱ka'ne. Kenpa'ti Diostayo'da nigpe̱i̱ka'dik o̱'e̱ne. Dios Jesucristoen apag o̱'e̱. Jesucristo hueretda Huairi o̱'e̱. Kenpa'da huadakda o̱'i̱ka'. Kenyo'da 'urua'da kenpa'ti teynanada o̱'i̱ka'. Aya'ada kenda kan'batia'pakike'. Aya'tada teyda kamanike'. Kenpa'ti aya'ada Jesucristotaj kan'nigpe̱i̱ke'. Kenyo'da ka̱i̱ke'.

7 Yan'tiahuayti', Cristo 'urunanada o̱'e̱po konig e̱'si̱hui̱'yo̱ e'huarakte aya'ada bo'tiahuayapone. Kenomeya̱kon on'pidtuka'uyatenig'a Cristotaj on'tiahuayapo. Nogbaya' nogbaya' nog aratbut nog aratbut aya'bayoda hua̱e̱'eri aya'ada yan'tiahuayapet. Pai'nanada o̱'nepo yan'bahuikapet. Huakka' on'me'pukpo yan'bahuikapet. Ken konigda o̱'e̱a̱po.

8 “Do Dios i̱jje̱po huakkuru hua̱e̱’eri i̱jje̱y. Konig la letra A huakkuru
letra o̱’i̱ka’nig do huakkuru hua̱e̱’eri i̱jje̱y. I̱jjeonhuahuikay. Kenpa’ti
kene’hua̱ya̱’ hua̱e̱’eri i̱jje̱po konig la letra Z kene’hua̱ya̱’ letra o̱’i̱ka’nig do
kene’hua̱ya̱’ hua̱e̱’eri i̱jje̱y, i̱jjeonhuahuika’apoy.” Huairi Diosa oa’uyate.
Kenyo’da teyda o̱’e̱po aya’da ka’dik o̱’e̱. Oy o̱’i̱ka’. A’nennada o̱’i̱ka’uyate.
Nogok mo’nigtiakapone.

Cristo ’urunanada o̱’e̱nig Diosa Juantaj o’tiahuay’ea’uyate.

9 Juan i̱jje̱po Cristotaj huaknopo̱e̱’eri i̱jje̱po opuden huama’buyonig
i̱jje̱y. Opudomey Jesucristotaj moknopo̱e̱po pai’da mo’nopo’e̱de.
Opudomeyere dokon pai’da ijnopo’eonhuahuay. Opudomeyere Diosen
Huairi Jesucristotaj oknopo̱i̱ka’po o’nigpe̱i̱ka’ne. Opudomeytere Cristo
bo’tihuapoke’po Diostaj oknopo̱i̱ka’po o’nigpe̱i̱ka’po batikhue’ o̱’i̱ka’ne.
Diosen Huadak Hua’a ijmanbatia’pakikame’nok kenpa’ti Jesucristotaj
ijmanbatia’pakikame’nok hua̱gkuta’mejyo Patmosyo huabokereka
bo’tohua’uyne. 10 Patmosyo domingote, Huairi Jesucristotaj
e’tiona’pakikame’noete Diosen Noki̱re̱ga̱ me’nopo’toeonhua’depo
ta’poyen do’taj be’api’ Jesucristoapi’ ’utta’da menokoy’uyne. Konig
trompetatone’a eapa’ ’urua’da mena’uyne. Kentaj ijpe̱e̱’uy.
11 —Do konig la letra A i̱jje̱po, huakkuru hua̱e̱’eri i̱jje̱po
ijnoeonhuahuikay. Kenpa’ti konig la letra Z kene’hua̱ya̱’ hua̱e̱’eri i̱jje̱y.
Kenda i’tiahuaydenig beroba’te yamanigmadoya’. Asia huadariyo
huaknopo̱e̱’eritaj yamanigba’ta’mona’. Huakka’ jakyo huaknopo̱e̱’erien
jakyo o̱gkupopakika’, Efeso huakka’ jakyo huaknopo̱e̱’eritaj
yamanigba’ta’mona’. Esmirna huakka’ jakyo huaknopo̱e̱’eritaj
yamanigba’ta’mona’ kenpa’ti Pérgamo huaknopo̱e̱’eritaj, Tiatira
huaknopo̱e̱’eritaj, Sardis huaknopo̱e̱’eritaj, Filadelfia huaknopo̱e̱’eritaj,
Laodiceaya’ huaknopo̱e̱’eritaj yamanigba’ta’mona’. —Mena’uyne.
12 Be’api’ ijnopo̱e̱po tanya̱’ ijkorudpo oro huaka’ siete huabid huak-
jey huakpaka’ ijtiahuay’uy. 13 Ke’na konig Diosen Huasi’po Diosa
o’ta’mona’uyate, huabokerek hua’ite o’bopo oro huakjey huakpaka’
nopoyo ijtiahuay’uy. Huabokerek e’bo’te ijtiahuay’uy. Konig huairitone’
’urua’da o’dot’ika’nig yudtaj huabidokda e’ot ijtiahuay’uy. Huabidokda
o’otpo, huaka̱gkate e̱’ti̱e̱’ orobijtone’ o’otuy. 14 Huakuhuij yerenanada
konig kutajmenonig konig huakupakuno’te yerenanada o̱’i̱ka’ ken konig
huakuhuij o̱’e̱po, huakpo konig ta’ak diga̱’da e’bakpakonig eyda o̱’e̱po,
15 hua’ikon ’urunanada o̱’e̱po konig siroeyonig eynanada konig seno-
nada o̱’e̱po ken konig hua’i ’urunanada o̱’e̱po, ’utta’nanada oa’po konig
hua̱hue̱tone’ eapa’ ’utta’nanada o’ika’ konigti ke’na ’utta’nanada oa’po.
16 Ke’nenba’ huada’kopen siete siokpo o̱’e̱me’. Teyda o̱’e̱po o’to̱e̱me’.
Diosen hua’a i̱ghua’da o’mana’ika’nig konig ke’nen huakittaya’ siro
o̱’o̱ro̱kme’. Siro botpenpenda igku’etda o̱’e̱po, ke’nenkok konig niokpo
eynanada o’ta’teika’. Ke’nenkok niokponig eynanada o̱’e̱me’. Kentaj
ijtiahuay’uy.
17 Huairi Jesucristotaj ijtiahuaydepo e’bueyonig ke’nen’ita’pote
i̱jhue̱kon’uy. Konig huakka’nanada ijme’pukpo i̱jhue̱kon’uy.
Huada’kopen be’tibata’tepo,
—Me’pukhue’ ya̱e̱’. Do huakkuruda hua̱e̱’eri i̱jje̱y kenpa’ti kene’hua̱ya̱’
hua̱e̱’eri i̱jje̱y. 18 Doyo’da ijnoeonhuahua’apoy. Do ijbuey’uynig’a
onte’ti ijnoyhuadpo batikhue’ada ijnoeonhuahuika’apoy. Aratbut buey-
dik o̱’neapo mana’dik i̱jje̱y kenpa’ti aratbutkudaktaj mato̱i̱ka’dik i̱jje̱y.

19 Kenda i'tiahuaydenig yamanigmadoya'. Kenda konig oyda o̱'e̱
kenpa'ti konig o̱'e̱a̱ponig yamanigmadoya'. 20 Siete siokponig ke'na
o̱'ne. Kenpa'ti oro huaka' siete huakjey huakpaka' ke'na o̱'ne Diosa
soata'yo o'nopo̱ika'uyate. Diosa manopo̱e̱a̱hue' o̱'unhuahuika'uynig'a
oyda ijmanopo̱e̱a̱'apoy. Ken siete siokponig siete huakka' jakyo hua-
knopo̱e̱'erien huamato̱e̱'eri huairi o̱'ne. Siete huakjey huakpaka' siete
huakka' jak huaknopo̱e̱'eriomey kenda o̱'ne. —Huairi Jesucristoa ku-
rudya̱' mename'ne.

2

*Huaknopo̱e̱'eri siete huakka' jakya' e̱gkupopakika'yo yamanigmadoya'
Cristoa ona'uyate. Efeso huakka' jakyo huaknopo̱e̱'eritaj Juana
o'manigmadoya'uyate.*

1 Efeso huakka' jakyo huaknopo̱e̱'eri huamato̱e̱'eri huairitaj
yamanigmadoya'. In ona'nigda yamanigmadoya': "Do Huairi Jesucristo
i̱jje̱po do'hued huada'ko huaba' siete siokpo ijmato̱ikay. Siete oro
huaka' huakjey huakpaka'te ijhua'ikay. Huaknopo̱e̱'eriere i̱ji̱kay.
2 Aya'da huaknopo̱e̱'eri o̱gkika' ijmaknopo̱e̱y. Opudomey Efeso
huaknopo̱e̱'eri diga̱'da Diosen bo'kika'nig kenda o'noknopo̱e̱ne. Do'taj
mo'nigpe̱ika'po huakka'da bo'kika'depo batikhue'ada bo'kika'nig
o'noknopo̱e̱ne. Huabokerek opudomeyere o̱'nepo dakhuea' o̱gkika'nok
onte'ti oro'omeyere kupopakhue'dik mo'e̱ne, mo'mana'ika'uy. Kenda
o'noknopo̱e̱ne. Kenpa'ti nogomey huamanmadika'eri opudomeyere
o̱'nepo, 'Diosa huata'mona'eri huamanmadika'eri o̱'e̱y.' Nama'da
mona'uyne. Kenomeytaj daka' mo'batiahuaydepo mo'pe̱e̱po da huaa'eri
o̱'ne, mo'nokotuy. 3 Do'taj moknopo̱e̱po daka' moknopo̱e̱po pai'da
mo'nopo'eonhuahuika'po okbatikhue'ada moknopoeonhuahuika'po
do'taj huakka'da bo'kika'po a̱ro̱ghue'ada bo'kika'uyate. 4 Huakkuruda
do'taj o'noknopo̱e̱po do'taj huakka' di'da o̱'nika'uy. Kenpa'ti
huayahuaya huakka' di' mo'maika'uy. Oynayo suhuigda di' on'maika'ne.
Kenda dakhue'da o̱'e̱nok konig pakhue' i̱jje̱y. 5 Konig huakkuruda
huayahuaya di'da mo'maika'uy kenpa'ti do'taj huakka'da di'da o̱'nuyne,
kenda okkahuehue' yanika'. Yan'nopo'korea'. Konig huakkuruda
huakka'da di' o̱'nuyne onte'ti di'da me'nika'. Nopo'koreahue'
e̱e̱'nayo opudomeytaj on'huahua'apone. Castiga a'magkaya'po
on'huahua'apone. Nopo'koreahue' e̱e̱'nayo konig huakjey e'bakkay'onig
opudenbaya' onte'ti do'taj oknopo̱e̱hue' o̱'neapone. 6 Opudomeyanayo
huadakda boka'po nicolaítas nama'da en'manmadika'taj bo'huadiayne.
Dokon nicolaítas nama'da en'manmadika'taj ijbahuadiay. 7 Diosen
Noki̱rega̱ huaknopo̱e̱'eritaj o'mana'nigda daka' aya'ada kan'pe̱e̱':
Opudomey daka' o'noknopo̱ika'ne on'nigpe̱ika'po okbatikhue'ada
on'nigpe̱ika'po konig dakhuea' kikahue' mo'e̱po gana huaka'eri
mo'e̱a̱po. Kurudyo̱ Apag Diosere durugnanada mo'eonhuahuika'apo.
Efeso huaknopo̱e̱'eritaj yamanigmadoya'." Jesucristoa do'taj Juantaj
kenpa' mename'ne.

Esmirna huakka' jakyo huaknopo̱e̱'eritaj Juana o'manigmadoya'uyate.

8 Esmirna huakka' jakyo huaknopo̱e̱'eri huairitaj yamanigmadoya'.
In ona'nig yamanigmadoya': "Do huakkuruda hua̱e̱'eri i̱jje̱y.
Do kene'hua̱ya̱' hua̱e̱'eri i̱jje̱y. Ijbuey'uynig'a onte'ti kubarakya'
ijnoyhuadpo onte'ti ijnoeonhuahuikay. Opudomey huaknopo̱e̱'eritaj

o'nona'po: 9 Aya'da bo'kika'nig aya' pai'da mo'nopoika'nig kenda
ijnopoey. Opudomey katepi' matoehue' mo'epo pai'da mo'epo Diostaj
moknopoika'po Diosen huakka'da mo'matoika'ne. Kenda ijnopoey.
Judío aratbuta opudomeytaj mo'huamahui'ika'nig. Kenda ijnopoey.
Oro' judío huae'eri o'ey. Diosen aratbut o'ey. Nama'da mona'po
toto'taj on'nigpeika'po toto'en o'nika'. 10 Opudomey huaknopoe'eritaj
dakhuea'da mogka'aponig'a me'pukhue'da yane'ti'. Toto'a kenda
o'pakpo menpa'ti Diostaj oknopoebatikhue'da e'dik ya'eta'po
a'nopoeya'po suhue'da opudomeytaj huabakuda' jakyo bo'kuda'apone.
Diez huame'noe pai'da mo'nopo'eapo. Pai'da huabueydikteda e'eada
do'taj okbatikhue'da menoknopoepo menigpeika'nok dakhuapa
bo'yokapone, Diosere mo'noeonhuahuika'apo. 11 Diosen Nokiega
opudomey huaknopoe'eritaj mona'nig daka' aya'ada yan'pee'.
Opudomey huaknopoe'eri okbatikhue'da eknopoeonhuahuika'nayo
konig gana huaka'eri mo'epo e'bueyde'te ta'akyo maenhue' mo'eapet."
Esmirna huaknopoe'eritaj kenpa' yamanigmadoya' Jesucristoa do'taj
Juantaj mena'uyne.

Pérgamo huakka' jakyo huaknopoe'eritaj Juana o'manigmadoya'uyate.

12 Pérgamo huakka' jakyo huaknopoe'eri huairitaj yamanigmadoya'.
In ona'nig yamanigmadoya': "Do Diosen hua'a huamana'eria o'nona'ne.
Diosen hua'a konig siro botpenpenda igku'etda o'ika'nig o'nona'ne:
13 Aya'da bo'kika'nig ken do'a ijnopoey. Huakka' jakyo kente opudomey
mo'noika' aya'ada toto'taj e'nigpeika'ta' on'pakika'. Opudomeyen
huakka' jakyo toto' konig huairi ee'pi' opudomeynayo do'tayo'da
e'nigpeeta' bo'pakika'. Do'taj moknopoeonhuahuika'po batikhue'
mo'ene. Keyo o'nen huakka' jakyo kente toto' o'ika' Antipasa hueretda
huadik o'mana'ika'po, Jesucristotaj yanoknopoe' o'mana'ika'uy.
Antipasa meknopoika'nok nog huabokereka o'darakuyate. Kentaj
e'darakde'te opudomey do'taj o'noknopoepo batikhue'ada do'taj
o'noknopoene. 14 Opudomey huaknopoe'eri Pérgamoya' suhue'ada
nama'da bo'kika'po opudomeyere suhue'ada nama'da huaknopoe'
o'noknopoika'. Konig a'nennada Balaam nama'da o'manmadika'uyate.
Dios e'ketka'taj 'uhua on'arakpo e'nigmahuigde' Israel aratbut ken
huaen kan'bapike' kenpa'ti Israel aratbut nogen huatoe'taj nogtaj
nogtaj kan'bakde'ike' Diostaj dakhuea' kagkike'. Kenda Israel
aratbuttaj yamana'. Balaama Balac gobierno huairitaj nama'da
kamanike'po ona'uyate. 15 Opudomeyerekon suhue'ada kenda nicolaítas
aratbut nama'da on'manmadikika'uyate. Kenda o'noknopoepo
on'manmadikika'. Kenda nicolaítas on'manmadikika'uyatenigtaj
pakhue'nada ijjepo ijdiayikay. 16 Konigepo yan'nopo'koreati'.
Nama'da huaknopoe'eritaj yan'maenti'. Nopo'koreahue' ee'nayo
castiga a'magkaya'po opudomeytaj ijhuatiakapoy. Konig siro
huiyokda do'huedkittaya' o'orokpo nama'da huaknopoe'eritaj ighua'da
ijmana'apoy. 17 Diosen Nokiega me'nopo'toenok o'nona'ne. Opudomey
huaknopoe'eritaj do'hua o'nona'nig aya'ada daka' yan'pee'. Opudomey
huaknopoe'eri oknopoebatikhue' ee'nayo konig toto'taj huayakhue'
huaka'eri mo'eapo. Konig Diosa maná aypo Israel aratbuttaj
o'bayokika'uyate opudtaj mo'noeanhuahuika'apone. Kenpa'ti
huabodik on'dikka'apone. Huidyerete huabodik on'nigmadoya'ne.
Ken huid huatoe'eriayo'da huabodik on'nopoeapo." Kenda

Pérgamo huaknopo̱e̱’eritaj yamanigmadoya’ Jesucristoa do’taj Juantaj mena’uyne.

Tiatira huakka’ jakyo huaknopo̱e̱’eritaj Juana o’manigmadoya’uyate.

18 Tiatira huakka’ jakyo huaknopo̱e̱’eri huairitaj yamanigmadoya’:
“Opudomeytaj o’nona’po Apag Diosen Huasi’po i̱jje̱po do’hued huakpo
konig ta’akonig o̱’e̱po aya’da bo’kika’ kenda on’tiahuayika’ne. Kenpa’ti
aya’da huanopoya’ mo’nopo̱ika’nig kenda ijnopo̱ikay. Do’hued’i
konig siro jeynanada o̱’e̱po kenda Dios o̱’i̱ka’. Dokon konigti i̱ji̱kay.
Konigti ijja’ikay. Nogpa’ nogpa’ ahue’ i̱ji̱kay. 19 Aya’da bo’kika’nig
ijnopo̱e̱y. Nogomeytaj di’ mo’maika’ne. Diostaj doeretaj moknopo̱ika’ne,
pai’da aratbut hua̱e̱’eritaj bo’tihuapokika’. Kenoka’ pai’da
mo’nopo’eonhuahua’po oknopo̱e̱batikhue’ada moknopoeonhuahuika’.
Kenda ijnopo̱e̱y. Huakkuruda do’taj moknopo̱e̱’uyate. Oynayo
huakka’da moknopo̱e̱ne. 20 Nogda nogtiada dakhuea’ boka’po
opudere ettone’ Jezabel o̱’i̱ka’po opudtaj monmadikika’ne. Nama’da
monmadikika’nig’a keje’, oro’omeytaj onmadikahue’ ya̱e̱’, onahued
mo’e̱ne. Diosen huamanbatia’pakeri i̱jje̱y, Jezabel ea’ada do’hued
huanigpe̱ika’eritaj engaña e’magka’ada nama’da o’manmadikika’.
Nogen hua̱to̱e̱’taj bakdejdik mo’e̱ne, nama’da o’manmadikika’. Kenpa’ti
’uhua dios e’ketka’taj o’nigarakdepo e’nigmahu̱igde’ ken huaen
bape’dik mo’e̱ne, nama’da Jezabel do’hued huanigpe̱ika’eriomeytaj
o’manmadikika’. Kenda dakhuea’da o’kika’. 21 Yanopo’korea’,
yanopo’korea’. Nogok nogok ijhue’da Jezabeltaj ena’ika’tada
e’nopo’korea’ta’ pakhue’ o̱’u̱yate. Nogtaj nogtaj huabokerektaj
e’bakdejta’ o’eretpakpo e’batikta’ pakhue’ o̱’u̱yate. 22 Oynayo
Jezabeltaj castiga yo̱gka’apoy. Huatai’yo dakhuee̱’ onpahuedpo
pai’da o’nopo’e̱a̱po. Kenpa’ti kenomeya̱ Jezabeltaj on’nigpe̱ika’po
konigti dakhuea’ o̱gkika’po nopo’koreahue’ e̱’ne’nayo kenomeytakon
castiga ijmagka’apoy. Huakka’ pai’da on’nopo’e̱a̱po. 23 Kenomey
konig Jezabelensi’ponig Jezabeltaj huanigpe̱ika’eri o̱’nepo dakhuea’
o̱gkika’nok, kenpa’da ijbarakapoy. Kenda huanopoya’ mo’nopo̱ika’
kenpa’ti bo’pakika’ doa ijnopo̱e̱y. Kenpa’ti opudomey huadak
e’kika’nayo huadakda o’nogka’apone. Dakhuea’ eka’nayo castiga
o’nogka’apone. Kenoka’ huaknopo̱e̱’eri aya’ada do’taj yan’nopounapet.
24 Opudnayo suhue’da Tiatira huaknopo̱e̱’eri Jezabelen e’manmadika’taj
nigpe̱e̱hue’ mo’e̱ kenpa’ti toto’en e’i̱re̱g e’manmadika’ konig Jezabela
o’manmadikika’nig opudomey oknopo̱e̱hue’ mo’e̱ne. Nogi̱ti nogi̱ti
nogda kika’dik mo’e̱ne. Onahue’ i̱jje̱a̱poy. 25 Opudomeyte do tiakhued
e̱e̱’ted kenda oy huadakda bo’kika’po nogi̱ti nogi̱ti nogok nogok
batikhue’da huadakda ya̱g’kikati’. 26 Opudomey huaknopo̱e̱’eri konig
huayakhue’ huaka’eri mo’e̱po kenda do konig ijpaki e’kika’nayo
kenpa’da bo’kadhuahuika’po nogok doere aya’ aratbut aya’ huadaribayo
nogyo̱ nogyo̱ aya’tada i̱ghua’da o’mana’apone. 27 Konig do’hued Apag
Dios mena’po, be’teypaka’uyne, opudomeykon doere teyda o̱’e̱a̱pone.
I̱ghua’da mo’mana’apo. Diosen taka’taj barakdik mo’e̱a̱pone. Konig
siropa’a sorokkosotaj sakdik o̱’e̱ konigti Diosen taka’taj magka’dik
mo’e̱a̱pone. 28 Kenpa’ti Diosa siokpo magkesionig jeyda o̱’e̱nig
konigti jeynanada i̱jje̱nok do’taj ’urunanada o’noknopo̱e̱a̱pone.
29 Diosen Noki̱re̱ga̱ me’nopo’to̱e̱po opudomey huaknopo̱e̱’eritaj do’hua

o’nona’nok aya’ daka’ yan’pe̱e̱’.” Kenda Tiatira huaknopo̱e̱’eritaj yamanigmadoya’ Jesucristoa do’taj Juantaj mena’uyne.

3

Sardis huakka’ jakyo huaknopo̱e̱’eritaj Juana o’manigmadoya’uyate.

1 Sardis huakka’ jakyo huaknopo̱e̱’eri huairitaj yamanigmadoya’:
“Opudomeytaj o’nona’po Diosen siete Noki̱re̱ga̱ me’nopo’to̱e̱ne.
Kenpa’ti siete siokpo ijto̱e̱po: Opudomey Sardis huaknopo̱e̱’eri aya’da
bo’kika’nig kenda ijnopo̱e̱y. Diostaj o’noknopo̱e̱po Diostaj on’nignoe
aratbuta opudomeytaj nama’da bo’huaa’nig’a Diostaj e’bueyonig
mo’e̱po Diostaj eknopo̱e̱’ mo’batikay’uynig’a. 2 Yan’nopo’korea’. Diostaj
ya’nonmabo’ika’. Onte’ti nogi̱ti nogi̱ti do’taj menoknopo̱e̱’. Konig
mo’bueyaypo konig Diosa o’paknok suhue’da bo’kadhua’uy. Ken
konig bo’kika’nig Diosnayo pakhue’ o̱’e̱, ijnopo̱e̱y. 3 Huakkuruedda
Diosen huadak hua’a e’manmadikade’te mo’pe̱e̱depo moknopo̱e̱’uyate
kenpa’ti daka’ mo’nigpe̱i̱ka’uyate. Konig a’nennada do’taj daka’
moknopo̱i̱ka’uyatenig okkahuehue’ yanika’. Oyda suhuigda
moknopo̱e̱depo onte’ti yan’nopo’korea’, onte’ti daka’ yanoknopo̱e̱po
yan’nigpeonhuahuika’. Nopo’koreahue’ e̱e̱’nayo e̱kpo̱e̱’ nige̱hue’
e̱e̱’te opudomeytaj on’huatiakapone. Castiga a’magkaya’po
on’huatiakapone. Konig e̱kpo̱e̱’ nige̱hue’ e̱e̱’te huabereeri on’tiakika’.
Konigti do’taj e̱kpo̱e̱’ nige̱hue’ e̱e̱’te on’huatiakapone. 4 Sardis
huakka’ jakyo opudomey huaknopo̱e̱’eria suhue’ada dakhuea’
kahue’ mo’i̱ka’uy. Do’taj moknopo̱i̱ka’depo okbatikhue’ada daka’
mo’nigpe̱i̱ka’nok yerenanada bo’otika’po konig ’uru’nopo’da doere
on’noeonhuahuika’apo. 5 Kenomey do’taj moknopoeonhuahuika’po
okbatikhue’ada moknopoeonhuahuika’po kenpa’ti okbatikhue’ada
do’taj mo’nigpeonhuahuika’po konig huayakhue’ huaka’eri mo’e̱po
doere yereda yudtaj bo’otika’apo doere mo’noeonhuahuika’apo.
Opudomeyendik Diosen huanoeonhuahuika’ba’te e’timadoya’de’
o̱’e̱po Diosa diktihuekehue’ o̱’e̱a̱po. Kenpa’ti Diosa e’pe̱e̱te Diosen
huata’moneri en’pe̱e̱te ‘Inomey do’hued huaknopo̱e̱’eri o̱’ne.’
Ijbatia’pakapoy. 6 Diosen Noki̱re̱ga̱ me’nopo’to̱e̱nok opudomey
huaknopo̱e̱’eritaj do Cristoa o’nona’nig aya’ada daka’ yan’pe̱e̱’.” Kenda
Sardis huaknopo̱e̱’eritaj yamanigmadoya’ Jesucristoa do’taj Juantaj
mena’uyne.

Filadelfia huakka’ jakyo huaknopo̱e̱’eritaj Juana o’manigmadoya’uyate.

7 Filadelfia huakka’ jakyo huaknopo̱e̱’eri huairitaj yamanigmadoya’:
“Opudomeytaj o’nona’po, do Diosenyo’da ijnignoikay. Diostayo’da
ijnigpe̱i̱kay. Hueretda Diosen Huasi’po i̱jje̱y. Konig David huairi
o̱’uyatenig konigti huairi i̱jje̱y. Teyda mana’dik i̱ji̱kay. Diosyo ya̱gkud.
Dios Huairiensi’po mo’e̱ne. Suhue’tada ona’dik o̱’nene. Do’hua
enade’te Diosyo bakuddik mo’e̱a̱pone. Nogomeytaj: Tokudhue’dik
o̱’nene. Diosensi’po ehue’ mo’e̱ne. Ona’dik o’nene. Do’hua kenpa’
enade’te kudhue’dikda o̱’neapo. 8 Aya’da opud bo’kika’nig ijnopo̱e̱y.
Do’taj menhuatiakpo do’taj me’noknopo̱e̱po Diosensi’po yaneti’.
Opudomeytaj o’nona’uyne. Diosyo kudhue’ yane’. Be’api’ opudomeytaj
onahue’dik mo’e̱ne. Suhue’da tey e̱e̱’pi’ do’taj kenpa’ti do’hued
huadak hua’ataj mo’nigpe̱i̱ka’. Kenpa’ti Jesucristotaj yoknopo̱e̱y.

Mo'batia'pakika'ne. 9 Diosen aratbut o̱'e̱y. Suhue'ada nama'da o̱da'ika'.
Diosen hueret hua̱e̱'eri ehue' o̱'ne. Kenomey konig toto'en huanaba'
o̱'nepo toto'taj on'nigpe̱ika'po do'taj eknopo̱e̱'ta' pakhue' o̱'nepo
opudomey huaknopo̱e̱'eritaj diga̱' on'tierikika'. Nogoknayo do ijpaknok
kenomeya̱ opudomeytaj konig huairitaj hua'ikudate bo'tihuada̱pone
kenpa'ti opudomeytaj di' ijmaika'nig ijmanopo̱e̱a̱'apoy. 10 Do'taj daka'
men'nige̱po mennigpeonhuahuika'. O'nona'uynok opudomey daka'
mo'nigpe̱ika'dene. Konige̱po kenoka' aratbut huabada pai'nanada
on'nopo'eonhuahua'depo opudomeytaj on'batioka'apone kenpa'ti
on'tihuapokapone. Menpa'ti hueretа'da huaknopo̱e̱'eri ya̱'neta'po
huereta'da huaknopo̱e̱'eri ehuepi' ya̱'neta'po aya'tada pai'nanada
on'nopo'eanhuahua'apone. 11 Onte'ti i̱dada ijtiakapoy. Buttida
hua'a daka' oynayo moknopo̱e̱po do'taj di' mo'e̱po mo'nigpe̱ika'ne.
Okbatikhue'ada daka' menoknopo̱e̱'. Do'taj o'noknopo̱e̱po
okbatikhue'ada do'taj di' menika'. Kenpa'ti okbatikhue'ada menigpe̱ika'.
Kenda e'kika'nayo be'api' o̱'nen e'noeonhuahuika'taj oktiparathue'dik
me'neapone. 12 Aya'ada do'taj me'noknopoeonhuahuika'po
okbatikhue'ada me'noknopoeonhuahuika'po konig toto'taj huayakhue'
huaka'eri mo'e̱a̱pone. Diosere ijmanoeanhuahuika'apoy. Kenpa'da
durugnanada Diosere o̱'neonhuahuika'apo. Diosya' be'api'
okbatohuahue'dik o̱'neapo. Diosensi'po o̱'nika' aya'ada on'nopo̱e̱a̱po.
Huabo Jerusalén Diosen huakka' jak kurudya̱' o'huarakapo. Kenomey
toto'taj huayakhue' huaka'eri Diosen huabo jakyo Jerusalénye̱ o̱'nika'
aya'ada on'nopo̱e̱a̱po. 13 Diosen Noki̱re̱ga̱ me'nopo'to̱e̱po o'nona'po
opudomey huaknopo̱e̱'eritaj do'hua o'nona'nok aya'ada daka' yan'pe̱e̱'."
Kenda Filadelfia huaknopo̱e̱'eritaj yamanigmadoya' Jesucristoa do'taj
Juantaj mena'uyne.

Laodicea huakka' jakyo huaknopo̱e̱'eritaj Juana o'manigmadoya'uyate.

14 Laodicea huakka' jakyo huaknopo̱e̱'eri huairitaj yamanigmadoya':
"Kenda ia'nig ijka'apoy. Diosen hua'a buttida ijmana'ikay. A'nennanada
Diosere i̱jje̱depo aya'da bo'tiahuayika'nig ijka'uy. Opudomeytaj kenda
o'nona'apone. 15-16 Aya'da bo'kika'nig do'hua ijnopo̱e̱y. Jesucristotaj
daka' ijnigpe̱ikay nama'da boa'ika'nig'a 'urunanada nigpe̱e̱hue'
mo'i̱ka'po suhuignanada bo'pakpo do'taj suhuigda on'nigpe̱ika'ne
konige̱po opudomeytaj e̱'o̱k e̱kenpa' e'ka'ta' ijpaknig'a. 17 Huakka'da
o'mato̱e̱y. Huakka'da o'bae'uy. Nogi̱ti pakhue' o̱'e̱y. Kenpa'ti 'uruda
o̱'e̱y. Nama'da mo'nopo̱e̱po boa'ika'nig'a. Diostaj dakteynopo'
ehue' mo'e̱nok opudomeytaj be'api' matinepahui'dik o̱'nepo Diosen
e'nopo̱ika'nayo pai'nanada mo'i̱ka'po opudomey ekpobigo̱nig mo'e̱po
Diostaj oknopoenkahue' mo'i̱ka'ne. Kenpa'ti konig Diosa opudomeytaj
e'nigkika'ta' o'pakika' kendakon oknopoenkahue' mo'i̱ka'po kenpa'ti
Diostaj konig 'uruda yudtaj nigbaothue' e̱'i̱ka'nig Diostaj 'urunopo'
ehue' mo'i̱ka'ne. 18 Do'taj daka' menoknopo̱e̱po dakteynopo'da
ya̱g'kika'. Konig oroyeretaj diga̱'da e'tihuede'te 'uruda oroyo' o̱'i̱ka'.
Konigti opud do'taj yan'nopo'korea' onte'ti nama'da nopo̱e̱hue' yanika'.
Daknopo'da ya̱g'kika'. Onte'ti daknopo'da do'taj menoknopo̱ika'.
Do'taj durugnanada mo'e̱a̱pone. Konig yudtaj e'manbasa' keregda
o̱'i̱ka' konigti 'urunopo'da ya̱g'kika'. 'Urunopo'da boka'po Diostaj
okbirahue' mo'e̱a̱pone. Kenpa'ti konig ekpotasedapa' onte'ti Diosen

daka' bo'tiahuayapone. Kenda Dios e'nigka'ta' o'pakpo 'urunanada
moknopo̱e̱a̱pone. 19 'Dakhuea' boka'ne,' aya'tada di' ijmaepo ijmanikay.
Kenpa'ti kenomey kan'nopo'kore'po castiga ijmagkikay. Konige̱po
diga̱' yan'deretpakpo do'taj yan'nopo'korea'. 20 Ken konig opudomey
huanopoya'da do'taj e'dik o̱'nene ijbatia'pakapoy. Men'pe̱e̱'. Konig
huabokerekapi' opudomeyen jakyo on'tiakdepo 'Ijtiaki,' eade'te
kentaj mo'pe̱e̱po mo'nigokhuike'po mo'bakuda̱'ika'. Ken konig
e'nopo'to̱ika'ta' ijpaknok do'taj me'de'ika'. Opudomeyere i̱ji̱ka'apoy.
21 Okbatikhue'ada opudomey do'taj moknopoeonhuahuika'po konig
toto'taj huayakhue' hua̱gka'eri mo'e̱a̱pone. Doere kurudyo̱ Diosen
huahuadte bo'huadikapone. Ke̱yo̱ 'urua'nanada mo'e̱a̱pone. Do
Diostaj ijnigpe̱ika'uy toto'taj huayakhue' hua̱gka'eri i̱jje̱'uynok Diosa
kurudyo̱ me'behuika'uyne. Kenere huairi i̱jje̱po ijhuadikay. Konigti
opudomey toto'taj huayakhue' huaka'eriomey doere huairi kurudyo̱
bo'huadikapone. 22 Diosen Noki̱re̱ga̱ me'nopo'to̱e̱nok opudomeytaj
o'nona'po opudomey huaknopo̱e̱'eritaj do'hua o'nona'nok aya'ada
daka' yan'pe̱e̱'ika'." Kenda Laodicea huaknopo̱e̱'eritaj yamanigmadoya'
Jesucristoa do'taj Juantaj mena'uyne.

4

Kurudya̱' Diostaj "Dios huadakda o̱'e̱. Aya'da o'ka'uyate." Huikudate on'tihuadpo veinticuatro huairitone'a on'batia'pakika'uyate. Kenda Juana o'pe̱e̱'uyate.

1 Nogoka' kurudyo̱ do ijmabopo akbogpe ekhuike' ijtiahuay'uy.
A'nennada konig 'urua'nada trompeta Cristoa 'utta'da do'taj Juantaj
mena'uyne. Onte'ti konigti mena'po:

—I̱yo̱ do'te behuatiak. Nogoknanada konigti o̱'e̱a̱po
o'tiahuay'ea'apone. —Mena'uyne.

2 Ijhuiti ehue' Diosen Noki̱re̱ga̱ me'nopo'to̱e̱'uyne. Kurudyo̱ konig
huairitone'en huahuad ijtiahuaymey. Apag Dios kenteda o'huadika'.
3 Apag Dios senogda konig jaspe 'uruda huid kenpa'ti konig cornalina
huidbed senogda o̱'e̱, Apag Dios konig senognanada o̱'i̱ka'. Nogyo̱
nogyo̱ huahuad huaneg 'urunanada to̱gke' o̱'e̱. To̱gke' senognanada
konig esmeralda huid senognada o̱'e̱. 4 Kenpa'ti Dios huairien huahuad
huatiokpe huaneg veinticuatro huairitone' on'bahuadika'. Huairien
huahuadte huairitone' on'bahuadika'. Yereda yudtaj on'otika'po oro
huakupetada e'ka' huakuot on'kuotika'. 5 Diosen huahuadya' o̱jbed
o'hua'ika' kenpa'ti 'utta'da konig kurud ea' doa Juana ijpe̱e̱'uy. Diosen
huakkurupen Diosen siete Noki̱re̱g o̱'nika'po siete huakjeytone'onig
o'nokpakika'. 6 Dios Huairien kuruteda konig huaduyda konig vidrionig
irida ijtiahuay'uy.

Kenpa'ti Apag Dios huahuad huaneg cuatro huanoeonhuahuika'eri
o̱'nepo, hua̱so̱' huaneg huakpo on'to̱ika'. 7 Huakkuruda huanoeon-
huahuika'eri konig apetpetonig o̱'e̱'uy. Bottaa'te konig vacanig o̱'e̱'uy.
Bapaa'te konig huabokerekkokonig o̱'e̱'uy. Onte'ti botta' bottaa'tea'
konig huatoposi̱g e'yorepa' o̱'e̱'uy. 8 Kenomey cuatro huanoeon-
huahuika'eri okajpe on'to̱e̱. Nogtia nogtia huanoeonhuahuika'erien seis
okajpe on'to̱ika'. Hua̱so̱' huaneg huakpo on'to̱ika'. Huanopo'yobeta'
huakpo on'to̱ika'. Apag Diostaj o'nona'ika'po:

Onnayo kenpa'da huadak i̱'i̱ka', kenpa'da 'uruda i̱'i̱ka', Apag Dios. Onnayo kenpa'da huadak i̱'i̱ka', Apag Dios. Onnayo kenpa'da 'urunanada i̱'i̱ka', Apag Dios. Dios Huairi i̱'e̱. Teynanada i'ika', Dios. Aya'nanada ka'dik i̱'e̱. A'nennada i'noeonhuahuika'uy. Kenpa'ti oy i'noeonhuahuika'po. Nogoknadakon i'noeonhuahuika'apo, Apag Dios. Kenda cuatro huanoeonhuahuika'eria o'nona'ika'po, batikhue'da huame'noe sikyoere o'nona'ika'.

9-10 'Urunanada i̱'e̱ne, Dios. Dakiti, Dios, o̱'na Dios Huairi i̱'e̱ne, i'noeonhuahuika', Dios. Kenda onte'ti onte'ti onpayo' e'nonade'te veinticuatro huairitone' huikudate on'tibahuadpo Dios Huairi huanegte huikudate on'tibahuadpo oro huakupetada e'ka' huakuot Diostaj on'yokpo, Diostaj on'batadi'kea'po,

11 Dios Huairi i̱'e̱po kenpa'da huadaknanada kenpa'da 'urunanada i̱'e̱po, onyo'da teynanada i̱'e̱. Aya'ada kada'ike'. Konige̱po aya'tada i'ka'uyate. Konige̱po i'paknok aya'da o̱'i̱ka', kenpa'ti i'pakpo aya'tada i'ka'uyate. Kenda veinticuatro huairitone' Huairi Diostaj o'nona'ika'.

5

Beroba' kenpa'ti ovejasi'po Juana o'tiahuay'uyate.

1 Kenoka' beroba' e'korig Dios Huairien huada'koba'pen o'to̱e̱po beroba'ti̱o̱jpen kenpa'ti huaki̱re̱gpen e'madoya' e̱e̱' ijtiahuay'uy. Beroba'te sieteta' e'tiondapike' o̱'e̱nok okkujhue'dik o̱'u̱y. 2 Diosen huata'moneritaj ijtiahuay'uy. Teynanada o̱'i̱ka'po,

—¿Be'a huadaknopo'nada ya̱'e̱. Beroba' sieteta' e'tiondapike' okkujdik ya̱'ne? ¿Beroba'taj kan'tiahuaye'po be'a okkujdik ya̱'e̱? —Diosen huata'moneria 'utta'da o'mana'uy.

3 Ken beroba' be'api' nogtiapi' okkujhue'dikda o̱'nuy. Kuruderi, huadarieri soroktoeripi' en'uktada kan'tiahuaye'po be'api' okkujhue'dik o̱'nuy. Nogtiapi' okkujhue'dik o̱'nuy. 4 Konige̱po be'api' huadaknopo'nada yanetpi' ijnopo̱e̱po beroba'taj okkujdikpi' tiahuaydikpi' bahuahuayhue'da i̱jje̱po huakka'da ijhui'kuy.

5 —Nogi̱ti huikhue' ya̱e̱'. Judá aratbut nogtida teyda huairi o̱'e̱po konig León o̱'e̱po Huairi Daviden adhuea' huayayo o̱'e̱po cruzte huayakhue' mo'nigka'uyate. Kenpa'ti e'bueyada o'noyhuadpo huayakhue' mo'nigka'uyate. Konige̱po sieteta' e'tiondapike' okkujdik o̱'e̱. Beroba'taj tikujdik o̱'e̱. —Nogtiada huairitone'a mena'uyne.

6 Onpapayo' Diosere kenpa'ti cuatro huanoeonhuahuika'eri eretnopoyoda kenpa'ti huairitone' eretnopoyo ovejasi'ponig Jesús hua'ite o'boika'. Kentaj ijtiahuay'uy. Oro'tehuapa' o'nigarakuyate. Siroa e'tukka'en e'en' o̱ki̱o̱gde' o̱'e̱po ovejasi'po huakute siete huakupi kenpa'ti siete huakpo o̱'i̱ka'. Siete huakpo Diosen Noki̱re̱g o̱'ne. Diosen Noki̱re̱g huabada huadaribayo ohua'e'ika'. Ke̱yo̱ aya'tada Diosa o'tiahuaypo o'nopo̱i̱ka'. 7 Ovejasi'po Diostaj o'huahua'depo ken beroba' Diosen huada'koba'pen o'bae'uy. 8 Beroba' e'ma'to̱e̱de'te cuatro huanoeonhuahuika'eri veinticuatro huairitone'ere Ovejasi'potaj huikudate on'tihuadpo aya'ada huairitone'a arpa on'beta'po oro siropu' copa on'to̱e̱po, copate kenda 'uru'hui̱e̱da o̱'e̱po Diostaj huaknopo̱e̱'eria

en'tiona'pakika' kenda Diostehuapa' huiẹda oi̱ka'. 9-10 Huabodikda
on'batadi'kea'po:
Jesucristo i̱'ẹ. Dakhuea' huaka'eria bo'arakuynok o̱'nen mimia
o'nigo̱ro̱kpo huakka' aratbuttaj dakhuea' e'ka' i'manopo'yarea'po
o'bae'uy. Nogda nogda aratbut, nogda nog hua'a huaa'eri, nogda
nogda huakka' jak huạẹ'eri, nogda nogda huadaribayo huạẹ'eritaj
o'baepo kenomeytaj Diosen huairi kenpa'ti Diosen sacerdote
bo'yahuea'depo. Aya'tada huadariyo on'mana'ika'apo kenpa'ti
on'ta'mona'ika'apo. On'batadi'kea'uy.

11-12 Dios ẹ'huạẹ'yo̱ cuatro huanoeonhuahuika'eriere, huairitone'ere
huakka'nada millones Diosen huata'moneri ijbatiahuaypo kenpa'ti
ijmapẹẹmey,
Diosen Ovejasi'potaj on'nigarakuyatenok ke'na huairi teyda kạẹ'po,
aya'tada ta'mona'dik kai̱ke'po, aya'da ke'nenyo'da kabae'po
aya'da kanopo̱ẹ'po, aya'tada teyda ka'dik kạẹ'po, ke'nayo'da
huadaknanada o̱'ẹ kan'manbatia'pakike'po, 'urua'nanada o̱'ẹ.
Aya'ada batia'pakdik o̱'nika'apo. Aya'ada huata'moneria 'utta'da
o'da'nok kenda ijpẹẹ'uy. 13 Dios Ovejasi'poere kenpa'da huadakda
o̱'nika'. Dakiti. Yạ'nona'ika'. 'Urunanada mo'ẹne. Teynanada
mo'ẹne. Yạ'nona'ika'.
Diostaj kenpa'ti Ovejasi'potaj nogok nogok yan'batia'pakonhuahuika'.
Kenda aya'da en'da'te, aya' Diosa o'ka'uyatenig'a aya' kurudyo̱ huạẹ'eria
en'da'te, aya' huadariyo huạẹ'eria en'da'te, aya' soroktoyo huạẹ'eria
en'da'te, aya' huạhuẹyo̱ huạẹ'eria en'da'te, do'hua ijpẹẹ'uy.

14 —Kenda kai̱ke'. —Cuatro huanoeonhuahuika'eria o'da'uy.

Kenpa'ti veinticuatro huairitone' huikudate on'tibahuadpo, "Dios
'urua'nanada o̱'ẹ. Kenpa'da huadaknanada o'kika'. Dios huanoeon-
huahuika'eri o̱'ẹ." O'da'uy. Kenda veinticuatro huairitone'a o'da'uy.
Diostaj o'da'uy.

6

Sieteta' e'tiondapike' Ovejasi'poa okku'uy.

1 Diosen Ovejasi'poa nogtida e'tiondapik ekkujted ijtiahuay'uy.
Kenpa'ti:

—Yatiak. Yatiahuay'. Cuatro huanoeonhuahuika'eria onokteteyo'
'utta'da eda'te konig kurud eapa' 'utta'da ena'te ijpẹẹ'uy.

2 Yereda caballotaj ijtiahuaypo ke'na caballote o'huadpo kumej
o'to̱ẹpo. Huayakhue' huaka'eri huakuot o'edepo huayakhue'
e'ka'ta' o'pakpo nogtaj nogtaj Diosen taka'taj huayakhue'
ya'magkadhuahuika'apet. Kenda ijtiahuay'uy.

3 Diosen Ovejasi'poa bottaa' e'tiondapik ekkujde'te

—Yatiak. Yatiahuay'. Bottaa' huanoeonhuahuika'eria ea'te ijpẹẹ'uy.

4 Nogda caballo huabed o'hua'. Ke'na caballote on'huadpo huaboro'
siroda o'epo huadariere aratbut huayahuaya en'manoeyanhuahuika'te
huayahuaya kan'barakike'po caballo huabedte huahuaderitaj Diosa
teyda yạ'ẹạ'apet.

5 Diosen Ovejasi'poa bapaa' e'tiondapik ekkujde'te,

—Yatiak. Yatiahuay'. Bapaa' huanoeonhuahuika'eria ea'te ijpẹẹ'uy.

Caballo huasik ijtiahuay'uy. Ke'na caballote on'huadpo
huata'huahuay'ea' huaba'a e'tọẹ' ijtiahuay'uy. 6 Botta' botta'
huanoeonhuahuika'eriomeyen huanopoya' ea'te ijpẹẹpo,

—Nogok sue'da aypo ọ'ẹạpo. Trigo nogkilotida huakka'teda ẹẹ'te
nogme'noetida e'baa'huapa ọ'ẹnok. Bapa' kilos cebadakid aypo
huakka'teda ẹẹ'te nogme'noetida e'baa'huapa ọ'ẹnok. Huẹymey olivotaj
okteghue' yane'. Kenpa'ti uva huẹymeytaj okteghue' yane'. Ijpẹẹ'uy.
Olivo huada konig huasihuaj huaka' ọ'ẹ. Uva huada konig vino huaka'
ọ'ẹ.

7 Diosen Ovejasi'poa botta' bottaa' e'tiondapik ekkujde'te,

—Yatiak. Yatiahuay'. Botta' bottaa' huanoeonhuahuika'eria ea'te
ijpẹẹ'uy.

8 Caballo huaeykon ijtiahuay'uy. Ke'na caballote en'huadte
on'dikka'uy Huamabueyika'apoeri. Ke'nenta'poyen konig
kubarakonig ijtiahuay'uy. Ke'na o'paknok huakka'tada barakika'dik
yạ'neapet. Aratbut nogtaj nogtaj huayahuaya on'bahuadiaypo
yan'barakonhuahua'po huakka'da yan'mabueyikapet. Kenpa'ti
aypota' yan'kusitokpo yan'mabueyikapet, huakka' on'madigpakpo
huakka'nada yan'mabueyikapet. Kenpa'ti toyahuehue'dikda huạẹ'eria
huakka'tada ya'mabatiarakikapet.

9 Diosen Ovejasi'poa huabanigạ' e'tiondapik ekkujde'te aratbutku-
daken nokịrẹgtaj ijbatiahuay'uy. Diostaj 'uhua e'nigbarakika' ku-
topa ọ'ịka'. Kutopatoyo aratbut nokịrẹgtaj ijbatiahuay'uy. Kenomeyạ
Diosen hua'a on'manmadikika'uynig kenpa'ti Diosensi'po Jesucristo-
taj yoknopọẹ on'batia'pakika'nok kenomeytaj oknopọẹhue' huạẹ'eria
on'barakuyate. Kenomey huaknopọẹ'erien nokịrẹgtaj ijbatiahuay'uy.

10 —Kenpa'da huadaknanada ị'ịka', Dios Huairi. Kenda ijka'apoy
ea'nayo i'kika'ne. ¿Huadariya' oknopọẹhue' huạẹ'eria oro'omeytaj
bo'arakuyne. Kenomeytaj menokata castiga magka'dik yạ'ẹạpo? —
'Utta'da huaknopọẹ'erikudaken nokịrẹgạ Diostaj o'nona'uy.

11 Ken yereda yudtaj huaok Diosa o'bayokuy. Huaknopọẹ'erikudaktaj
o'bayokuy. "Nogịtimon yan'nigịka'. Nogok nogomey huaknopọẹ'eri
huama'buy Jesucristotaj huanigpẹịka'eritaj huehuea' dakhuapa
kanakbarakene' daka'da yan'nigunhua'." Diosa o'mana'uy.

12 Diosen Ovejasi'poa nogba'yo e'ayhua' e'tiondapik ekkujte doa
e'tiahuayde'te huadari digạ'da ọ'ịyẹgạponig, konig sikda yudtanig
niokpo o'sikpakaponig, konig mimia'da puug o'bedpakaponig kenda
ijtiahuaymey. 13 Kenpa'ti konig huakka'da e'bapokte higuera huada
burada digạ'da on'dakotika', huakka'da on'dakotika' ken konigti
huakka' siokpo kurudyạ' huadariyo o'bakotapetnig kenda ijtiahuaymey.
14 Kenpa'ti beroba' o'korigonpo onte'ti tiahuayhue'dik ọ'ịka' konigti
kurud o'korigonpo onte'ti tiahuayhue'dik yạ'ẹạpetnig kenda
ijtiahuaymey. Kenpa'ti aya' huakupa nogyondakon yan'hua'apetnig,
aya' huạgkuta'mej nogyondakon yan'hua'apetnig kenda ijtiahuaymey.
15 Aya'ada Diostaj on'me'pukpo huata' a'tiokaya'po huakogyọ
yan'ịrẹgapet kenpa'ti sipana'kupatoyo yan'ịrẹgapet. Gobierno huairi,
huakupe huairi, sorotataj huairi, huamata'moneri huairi, huanaba'ere
aya'ada yan'ịrẹgapet. Huakupataj huidtone'taj ona'po:

16 —Oro'omeytaj bo'tibuka' huidtone'. Diostaj mokiręgą'. Ovejasi'poa
castiga e'magka' mokiręgą'. —Huakupataj huidtone'eretaj yą'nona'apet.
Kenda ijpęęmey kenpa'ti ijtiahuaymey.
17 Oy aya' dakhuea' huaka'eritaj Diosa kenpa'da castiga ya'magka'apet.
Diostaj be'api' okmonhue'dik ǫ'ne.

7

Israel aratbuttaj o'batimadoya'uy. Diosen aratbut ǫ'ne kan'matinopǫike'po o'batimadoya'uy.

1 Nogok botta' botta' Diosen huata'moneritaj do Juan ijbatiahuaymey.
Huadariyo adyon nogyon nogyon en'bote ijbatiahuaymey. Bapoka
huadarite bapokhue' yąę', ę'pǫgte bapokhue' yąę', kenpa'ti ǫhuęyte
bapokhue' yąę' Diosen huata'moneria e'bapoktaj yą'nona'apet. 2 Nog
Diosen huata'moneritaj ijtiahuaymey. Kęyą' niokpo ǫrǫkika'yen
o'tiakpo "In Diosensi'po ǫ'ę," huatimadoya' o'totiak. Huatimadoya'
Dios huanoeonhuahuika'erien huadik huaka' ǫ'ę. Ke'na huata'moneria
'utta'da ya'mana'apet. Botta' botta' Diosen huata'moneri ene'te
'utta'da ya'mana'apet. Botta' botta' Diosen huata'moneritaj Diosa
o'bateypaka'denok ke'poda ǫgka'dik ka'nike'po, huadaritaj ę'pǫgeretaj
ke'poda ǫgka'dik ka'nike'po, kenomeytaj 'utta'da o'mana'po,
3 —Huanoyte Diosen huanigpeika'eritaj "In Diosensi'po ǫ'ę," timadoy-
ahued ęę'ted ke'poda ǫgkahue' yane'. Huadaritaj ę'pǫgtaj ǫhuęytapi'
ke'poda ǫgkahue' yane'. —Botta' botta' Diosen huata'moneritaj 'utta'da
ya'mana'apet.
4 Huanoyte "In Diosensi'po ǫ'ę," e'timadoya'de' inegą'
o'batimadoya'e'uyatenig huadik ijpęę'uy. Ciento cuarenta y
cuatro mil aya'tada Israel aratbuttaj o'batimadoya'e'uyate.
5 Doce mil Judá aratbuttaj o'batimadoya'e'uyate. Doce mil
Rubén aratbuttaj o'batimadoya'e'uyate. Doce mil Gad aratbuttaj
o'batimadoya'e'uyate. 6 Doce mil Aser aratbuttaj o'batimadoya'e'uyate.
Doce mil Neftalí aratbuttaj o'batimadoya'e'uyate. Doce mil
Manasés aratbuttaj o'batimadoya'e'uyate. 7 Doce mil Simeón
aratbuttaj o'batimadoya'e'uyate. Doce mil Leví aratbuttaj
o'batimadoya'e'uyate. Doce mil Isacar aratbuttaj o'batimadoya'e'uyate.
8 Doce mil Zabulón aratbuttaj o'batimadoya'e'uyate. Doce mil José
aratbuttaj o'batimadoya'e'uyate. Doce mil Benjamín aratbuttaj
o'batimadoya'e'uyate. Kenda ijpęę'uy.

Dios ę'huąę' huanegte huakka'ada ǫgkupopakpo on'bopo yere yudtaj yan'otapet.

9 Nogok kurudyǫ Dios ę'huąę' huanegte huakka'nada aratbuttaj
ijbatiahuaymey. Kenomey aya' huadarierida huąę'eri ǫ'neme', aya'
aratbutda nogerida ǫ'neme', aya' nogpa'da huaa'pakeri ǫ'neme', aya'ada
Dioste Ovejasi'pote huakkurupen yan'batoboapetnig ijtiahuaymey.
Huakka'nanada ǫ'nenok madikahue'dik yą'neapet. Yudtaj yereyo'
on'otpo konig yan'matǫęąpet. 10 Aya'ada 'utta'da o'dapo:

Oro'omeyen Dios ǫ'ępo Dios Huairitaj aya'ada nigpeika'dik ǫ'ne.
Dakhuea' e'ka' huamanopo'yarea'eri ǫ'ępo Ovejasi'poerea
huamanoeanhuahuika'eri ǫ'ę. Ke'nayo'da dakhuea' huaka'eritaj
o'manopo'yarea'ika'. 'Utta'da yada'apetnig.

11 Dios Huairi e̱'hua̱e̱' huanegte cuatro huanoeonhuahuika'eri kenpa'ti
huairitone' o̱'nika'po. Huairitone' e'nahui̱ka' huaneg aya'ada Diosen
huata'moneria on'tibopo Diostaj o'deretpakpo on'tihuedpo sorokyo
o̱gkokbetpo yada'apet:
12 Kenda, Dios huadaknanada o̱'i̱ka'. Ka'nonike'. Diosnayo 'urua'nanada
o̱'i̱ka'. Ka'nonike'. Diosnayo aya'da i'nopo̱e̱ne. Ka'nonike'. Dakiti,
Dios. Ka'nonike'. Diosnayo huadaknanada o̱'i̱ka'. Kanonike'.
Diosnayo teyda o̱'e̱po aya'da ka'dik o̱'i̱ka'. Ka'nonike'. Kenpa'
ka'kike'. Yada'apetnig ijtiahuaymey.
13 —¿Inomey yudtaj yereda e'baot o̱'nenig be'a ya̱'ne? ¿Meya̱' yan'tiakpo
ya̱'ne? Huairitone'a nogtiada do'taj mename'ne. Do'taj Juantaj
mename'ne.
14 —On i'nopo̱e̱ne, Huairi. —Yona'mey.
—Inomey Diostaj moknopo̱e̱po pai'nanada on'nopo'eonhuahuika'uy.
Moknopo̱e̱po okbatikhue' o̱'nepo pai'nanada on'nopo'eonhuahuika'uy.
Diosensi'po konig ovejasi'po o'manigbuey'uynok kenomeyen dakhuea'
e'ka' o'bakkahuea'uyate. Dakhuea' e'ka' o'manopo'tihueke'uyate.
'Urunopoa' o'magka'uyate. 15 Konige̱po Diosyo o̱'nika'po, huame'noe
sikyoere okbatikhue'ada on'nigpe̱i̱ka'po Diosen jakyo kente Dios
o̱'i̱ka' on'nigpe̱i̱ka'. Dios kenomeyere o̱'i̱ka'po o'batioka'ika'.
16 Onte'ti pai'da kusitokhue'da o̱'neonhuahuika'apo. Onte'ti "Diga̱'
maymaya̱' ijjay." Ahue' o̱'neonhuahuika'apo. Onte'ti niokpoa
kenomeytaj diga̱'da batita'tehue' o̱'eonhuahuika'apo. Onte'ti
diga̱'da 'ukpakhue' o̱'neonhuahuika'apo. 17 Diosen Ovejasi'po Jesúsa
Diosere onteteyo' kenomeytaj daka' o'batiokadhuahuika'po konig
ovejasi'potaj o'mato̱e̱'onhuahuika'po konig e'manoeanhuahuika' hue̱'e̱y
sipajyo o'batohua'ika'. Kenpa'ti Diosa kenomeyen huakpota̱'hue̱
o'baktihueyke'apo. Onte'ti suhue' ehue'da o̱'neonhuahuika'apo. —
Huairitone'a nogtiada mename'ne.

8

Sietea' e'tiondapik ekkujde'te oro siropuya' e'bakpak 'uru'hui̱e̱da Diostaj o'tibehuikuyate.

1 Ovejasi'poa beroba' sietea' e'tiondapik ekkujde'te konig ijhue'mon
konig una hora pokhue' sigpi' a'pakhue'da o̱'nepo kurudyo̱
Diosya'. 2 Siete Diosen huata'moneri Diosere o̱'nepo Diosen
huakkurute en'mabote ijbatiahuaymey. Diosa siete trompeta
ya'bayokapetnig. 3 Kenta' nogtida Diosen huata'moneri ya'tiakapet.
'Uhua Diostaj huanigmahui̱ga̱' kutopate o'tibopo oro sirobaeg huakka'
'uru'hui̱e̱da huasihuaj e'nigbakpaka' o'edepo ya'tohua'apet. Nog oro
kutopate Dios huakkurute 'uru'hui̱e̱da Diostaj ya'nigbakpakapet.
Diosen huaknopo̱e̱'eriomey e'nigtiona'pakte kenokti 'uru'hui̱e̱da
ya'nigbakpakapet. 4 Ken oro sirobaeg Diosen huata'moneri
o'bapadpo, 'uru'hui̱e̱da o'nigbakpaka'po 'uru'hui̱e̱da e̱'si̱hui̱' Diosyo
ya'nigbehuikika'apet. Diosen huaknopo̱e̱'eri on'tiona'pakpo konig
'uru'hui̱e̱da Diosyo e'tiona'pakhui̱e̱kon ya'nigbehuikika'apet. 5 Nogok
Diosen huata'moneri oro sirobaeg o'to̱e̱po 'uhua huanigarak kutopaya'
ta'ak e'nigbakpak o'etupo oro sirobaeg o'tihueda̱'po huadariyo ke̱ya̱'
castiga huamagka' ta'ak ya'enapet. 'Utta'da kurud yaa'apet. 'Utta'da

bapoka eapa' yaa'apet. Kenpa'ti digạ'da yạ'ọjbedapet. Huadariakon yạ'ịyịgạpet. Kenda ijtiahuaymey.

Siete trompeta yaa'apet.

6 Ken siete Diosen huata'moneri siete trompeta on'bapadpo huabogte
a'toka'deya'po on'tọẹpo.
7 Diosen nogtia'da huata'moneri trompetate e'mogde'te huadarite
huabada ọrẹ'okda ya'batikotapet. Huadarite huabada ta'ak e'bakpak
mimionokpared kurudyạ' ya'batikotapet. Huadaritaj huakka'tada
ya'bakpakapet, huakhuaraka' huadari ya'meyapet. Kenpa'ti
huakhuaraka'tion ọhuẹytaj ya'meyapet. Kenpa'ti huakhuaraka'
mirẹbakon ya'meyapet.
8 Diosen huata'moneri nogạkon botaa' trompetate e'mogde'te
huakupatone'a o'bakpakpo ẹ'pọgtone'taj e'tienpa' ya'tikotapet.
E'tikotde'te bapaa'tea' ẹ'pọg huẹ'ẹy mimida yạ'ẹạpet. 9 Ẹ'pọgyọ huạẹ'eri
huakka'nanada bapaa'tea' ya'mabueyapet. Huakka'nanada bapaa'tea'
barcotone' ya'batakotapet.
10 Diosen huata'moneri nogạkon bapaa'tea' trompetate e'mogde'te
huaboro' siokpoada kurudyạ' ya'batikotapet. Digạ'da o'bakpakpo
huadarite ya'batikotapet. Nogyọ nogyọ nog huạhuẹ nog huạhuẹyọ
ya'batikotapet. Konig bapaa'tea' huạhuẹte huẹ'ẹy enhuipoika'yo
ya'batikotapet. 11 Kenda huaboro' siokpo o'dikka' Ajenjo. Ajenjo
pai'nanada huaean ọ'ẹ. Huakka'da huạhuẹ kenpa'ti poso huẹ'ẹy pai'da
ọ'eandenok huakka'da aratbut yan'mabueyapet.
12 Diosen huata'moneri nogạkon botta' bottaa'kon trompetate
e'mogde'te huakhuaraka' niokpotaj puugtaj siokpotaj dakhuea'
ọgka'nok huakhuaraka' puug huakhuaraka' siokpo huakhuaraka'
niokpo yasikon'apet. Konigẹpo huame'noe sikkịrẹgmon sue'da
ya'ta'tika'apet. Sikkịrẹgmon sikyokon yạ'ẹạpet. Kenda ijtiahuaymey.
13 Kurudyọ eretnopoyo konig e'yore'te nog Diosen huata'moneritaj
ijtiahuaypo kenpa'ti ijpẹẹmey. 'Utta'da oa'po:
—Ee'... dakhuea' huaka'eri pai'nanada yạ'neapet. Dakhuea'da
o'manigẹạpo. Nog bapa' Diosen huata'moneria a'ti trompetate
e'mogde'te digạ'da pai'nanada yan'nopo'ẹạpet. Diosen huata'moneria
'utta'da oame'.

9

1 Nogạkon huabanigạạ' Diosen huata'moneri trompetate e'mogde'te
Diosen huata'moneri siokponig huadariyo e'kotte ijtiahuaymey.
Sorokkogyọ adteda dakhuea' huaka'erikudakenbayo huakhuike' llave
ya'eapet. 2 Sorokkogyọ dakhuea' huaka'erikudakenbayo yakhuike'apet.
Ekhuikede'te huakka' ẹ'sịhuị'sikda ọ'ọrọkika'po, konig huaboro'nanada
ta'ak huakka'da ẹ'sịhuị'sikda ọ'ẹpo kurudtaj sikkịrẹgnada yạ'ẹạ'apet.
Niokpotakon sikkịrẹgmon sue'da ya'ta'teapet. 3 Ẹ'sịhuịyạ' tegkeresonig
digạ'da o'bahua'po huadaribayo nogyon nogyon yan'bahua'apet.
Kenpa'ti tegkeres konig to'tid digạ'da o'bahuekika' konigtikon tegkeres
yan'bahuekapet. 4 "Huadarite mirẹtaj huakpiburataj ọhuẹytapi'
dakhuea' ọgkahue' yane'ti'. Diosen ọ'ẹ e'timadoya' ehue' ẹ'huạẹ'tayo'da
digạ' yamagkati'." Tegkerestaj Diosen huata'moneria ya'mana'apet.
5 Huabanigạ' puuga' tiriodhuahuika'dik yạ'neonhuahuika'apet.
Mabueyahue'dikada yaka'apet. Konig to'tid digạ'da o'bahuekika'

konigti kenomey tegkeresa digạ'da yan'bahuekonhuahuika'apet. Kenda
ijtiahuaymey. 6 Kenoka' tegkeresa konig to'tid digda o'bahuekpo
e'bahuekonhuahua'te aratbut e'bueyta' e'eretpakada bueyhue'dik
ọ'neapo.
7 Tegkeresonigtaj ijtiahuaymey. Konig yạ'ẹạpetnig ijmanba-
tia'pakapoy. Konig caballos taka'taj a'bahuahua'deya'po daka'
yabakka'apet. Konig a'barakya'po o'bahuahua'po ken huatioka'
on'otpo konig oro huakuot o'kuotpo, tegkeres ẹ'ẹạda aratbutkokonig
ọ'ẹpo 8 tegkeresenkuhuij konig ettone'kuhuijonig ọ'ẹpo, kenpa'ti
hua'id apetpetidonig ọ'ẹpo, 9 huạsọ'taj o'tiokka'po, siropẹg o'beta'po
okaa 'utta'da oa'. Konig carro caballoa o'oroapo o'totokpo taka'taj
a'barakya'po ịdada o'huahua'po carro'i'a 'utta'da oa', konigti tegkeres
okaa 'utta'da yaa'apet. 10 Konig to'tid huạsịg'ạ digạ'da bahuekdik
ọ'ẹpo aratbuttaj digda mayạ'dik ọ'ẹpo huabanigạ' puug digda
mayanhuahua'dik yạ'ẹạpet. 11 Sorokkogyọ dakhuea' huaka'erikudaken
huata'moneri huairi tegkeresen huairikon ọ'ẹpo, Hebreoen hua'a
o'dikka' Abadón. Griegoen hua'a o'dikka' Apolión. Ke'na huabarakeri
ọ'ịka'.
12 Huakkuruda dakhuea' huaka'eri pai'nanada on'manopo'ẹdepo,
onte'ti botaa' pai'nanada yan'manopo'ẹạpet. Ijtiahuaymey.
13 Ken, Diosen huata'moneri nogbayo e'ayhua' trompetate o'mog'uy.
Oro kutopa Dios ẹ'huạẹ'yọ o'huadpo botta' botta' huakupi ehua'nopoya'
ea'pak ijpẹẹmey.
14 —Huaboro'huẹda Eufrateste botta' botta' Diosen huata'moneritaj
e'matinukue'taj kan'hua'epo yabatikuj. —Nogbayo e'ayhua'
huata'moneritaj Diosa ona'uy. Nogbayo e'ayhua'a huata'moneria
trompeta o'tọẹ'uy.
15 Ken botta' botta' Diosen huata'moneri huakka'tada huadariyo
aratbuttaj huakhuaraka' kan'barake'po ya'batikujde'apet. E'barak ho-
rataj, e'barak huame'noetaj, e'barak puugtaj, e'barak huabayoktaj
on'nigẹ'onhuahua'de'uyate. 16 Botta' botta' Diosen huata'monerien
sorotataj caballote on'bahuadpo huakka'nanada yạ'neapet. Sorotataj
caballote on'bahuadpo doscientos millones yạ'neapet, kenda ijpẹẹmey.
17 Huakka'nanada caballote sorotataj en'bahuadte ijbatiahuaymey.
Konig ọ'eme'nig o'nonbatia'pakapone: Sorotataj caballote on'bahuadpo
sirokusibega huakạgkata' on'tiokika'po, sirokusibeg nogpa' nogpa'
ẹ'tịhuịt huabeda kihuea eyakon ọ'ẹme'. Caballoenku konig
apetpetkuonig ọ'ẹpo caballokittaya' ta'akonig yạ'ọrọkapet. Ẹ'sịhuị'ere
yạ'ọrọkapet. Kenpa'ti a'matịhuịtọg'onig juknanada yạ'ọrọkapet.
18 Konig castiga o'magka'po caballokittaya' ta'akonig ọ'ọrọkpo
o'mameypo, ẹ'sịhuịẹre a'matịhuịtọg'ereanig aratbuttaj castiga
o'magka'po huakka'nanada on'mameypo yan'mabueyapet. Aratbut
huadariyo huakhuaraka' yan'mabueyapet. 19 Caballokittaa barakdik
yạ'neapet. Caballo huạhuẹpaakon barakdik yạ'neapet. Huạhuẹpa
bihuionig ọ'ẹpo huakua huabueya'da digạ' maboke'dik yạ'neapet.
20 Nogomeytajnayo caballoa barakhue' ẹẹ'tada Diostaj
e'nopo'korea'ta' pakhue'da yạ'neapet. Kenpa'da dakhuea' ọgkika'po
batikhue' yạ'neapet. Toto'taj digạ'da on'pakika'po batikhue' yạ'neapet.
Oro diosa' e'ketka' o'deretpakika'po batikhue' yạ'neapet. Kenpa'ti
nog dios e'ketka' plata e'ka', siro eytada e'ka', 'uru huid dios

e'ketka', huęymey'en dios e'ketka' nama'da o'deretpakika'nig'a dios e'ketka' noehue' ęę'tada tiahuayhue'dik ęę'tada pęęhue'dik ęę'tada hua'ehue'dikpi' ęę'tada yan'pakika'apet. 21 Kenpa'ti kenomeyąkon on'huadiaypo on'barakika'po e'nopo'korea'ta' pakhue' ǫ'nepo. Kenpa'ti tidig e'magka'ta' o'deretpakpo batikhue' yą'neapet. Nogta nogta e'bakdejta' o'deretpakpo batikhue' yą'neapet. Kenpa'ti yan'bereika'apet. Kenda ijtiahuaymey.

10

Diosen huata'moneria beroba'si'po ya'bapadapet. Kenda Juana o'tiahuayuyate.

1 Kenoka' nog Diosen huata'moneritaj ijtiahuaymey. Teynanada ǫ'ępo kurudyą' o'huarakpo, konig 'uru ę'sįhuį'ą e'otonig ǫ'ępo kenpa'ti ke'nenkute tǫgke' o'bopo. Konig niokpo ke'nenkok eynanada yą'ęąpet. Kenpa'ti ke'nen huabopi konig ta'ak e'bakpak oknonig yą'ęąpet. Ken konig Diosen huata'moneria ęę'te ijtiahuaymey. 2 Beroba'si'po e'bokhuike' o'bapadpo, huada'ko'ipen ę'pǫgte o'bopo, ope'to'ipen huadarite ya'boapet. 3 Diosen huata'moneria 'utta'nanada o'okoy'uy. Konig apetpet 'utta'nanada e'huikpa' ke'na ya'okoy'apet. E'okoyde'te sieteaa' kuruda 'utta'nanada yaa'apet. 4 Kenoka' sieteaa' kurud ea'te huaboa'da a'madoyay' e'nopǫęte kurudyą' Diostaj ijpęęmey:

—Kenda sieteaa' kuruda ea'te soatayo' yadiktǫę' madoyahue' yąę'. —Diosa mename'ne.

5 Kenpa' enade'te ke'na Diosen huata'moneri ę'pǫgte huadarite o'ibopo kurudyǫ Diostaj huada'kopen o'ba'tepo 6 buttida ijjay. Diosa do'taj me'pęęne. Dios o'noeonhuahuika'apo. Diosa aya'tada o'ka'uyate. Kurudtaj huadaritaj ę'pǫgtaj o'ka'uyate. Aya'da kurudyǫ huąę' Diosa o'ka'uyate. Aya'da huadariyo huąę' Diosa o'ka'uyate. Ę'pǫgyǫ aya' huąę' o'ka'uyate. Buttida ijjay. Diosa kenda o'nopǫę.

—Nogįti ijhue' nigęhue'dik mo'ęąpone. Įda ǫ'ęąpo. 7 A'ti sieteaa' Diosen huata'moneri huaboa' trompetate e'mogde'te kenda ijka'apoy Diosen huanigpęika'eri ę'ęąda huamanbatia'pakeritaj Diosa o'mana'uyatenig kenda Diosa ijka'deapoy. Konig soatayo' Diosa e'nopǫę' kenda nopǫęhue' ǫ'nika'uynig. Kenda a'ti Diosa o'ka'deapo. —Diosen huata'moneria mename'ne.

8 Kurudyą' Diosa ena'te onte'ti ijpęępo,

—Diosen huata'moneri ken ę'pǫgte huadaritere o'ibonigtaj yahuahua'. Ke'nenba'te beroba' e'bokhuike' o'tǫęnig yabae'. —Mename'ne. 9 Diosen huata'moneritaj ijhuahua'po, "Beroba'si'po beyok," yona'mey.

—Įne yabape'. Huakittaya' setda konig ay'morǫ'noea' i'nounapone. Dakda ǫ'ęą' i'nopǫęąpone. Hua'aypoya'nayo pai'da ǫ'ęąpo. Diosen castigaba' ǫ'ę i'nopǫęąpone. —Diosen huata'moneria mename'ne.

10 Ken, beroba'si'po ijba'epo ijbapemey. Huakittaya' setda konig ay'morǫ'noea' ijnounmey. Ijyękdepo hua'aypoya' pai'nada ijnoeatomey.

11 —Huakka'nada aratbut, nogda nogda huadaribayo huąę'eri, nogda nogda hua'a huaa'pakeri, huadaribayo gobierno huairikon konig ǫ'ęąpo onte'ti manbatia'pakdik į'ęne. —Diosen huata'moneria mename'ne.

11

Diosen botta' huamanbatia'pakeritaj o'manigmadoya'uyate.

1 Kenoka' jak huadik huẹypi menpiyokme'.
—Yahuahua'. Diosen jakyo huahuahua'. Diosen jaktaj yadikti'.
Kenpa'ti kutopataj yadikti'. Jakyo menigạ' Diostaj on'nigtiona'pakika'
yamadikati'. 2 Jak kurute nog aratbut i̱ka'dik ọ'neapo. Kenta'
kurutenayo tidikahue' yạẹ'. Esoeria Diosen huakka' jak Jerusalénta̱j
on'barakonhuahua'apo. Dakhuea' on'magkadhuahua'apo. Cuarenta
y dos puug aya' me'noeda on'magkadhuahua'apo. 3 Do'taj Diostaj
mentia'pake'po botta' huamanbatia'pakeri ijmata'mona'apoy. Jerusalén
huạẹ'eritaj ijmata'mona'apoy. Mil doscientos sesenta huame'noe do'taj
botta' huamanbatia'pakeria mentia'pakonhue'po ijmata'mona'apoy.
Konig pai'da huạẹ'erien yudtaj konig saco yudtaj on'otonhuahua'apo.
—Diosa mename'ne.
4 Inomey botta' huamanbatia'pakeri konig botta' olivo huẹymey
ọ'ne. Konig botta' huakjey Diosen on'manopoeanhuahuika'po.
Inomey botta' huamanbatia'pakeritaj Diosen Noki̱rẹgạ o'manopo'tọẹpo
Dios Huairitaj on'manbatia'pakonhuahuika'apo. 5 Kenomey
Diosen botta' huamanbatia'pakeritaj be'api' dakhuea' e'magka'ta'
e'paknayo dahuea' a'magkaya'po huạẹ'eritaj on'mahui̱gapo.
Huamanbatia'pakeri huakittaya' ta'ak ọ'ọrọka'po kenomeyen taka'taj
kenpa'da on'mahui̱gapo. Ken konigạ yan'mabueyapet. 6 Kenoka' Diostaj
on'manbatia'pakonhuahua'po, Diosa botta' huamanbatia'pakeritaj
o'bateypaka'ika'apo Diostaj en'manbatia'pakonhuahua'te kurudtaj
yakhuik ena'nayo huihue'dik ọ'unhuahua'apo. Kenpa'ti e'paknayo
huẹ'ẹytaj mimiakon yahuea'dik ọ'nea'apo. Kenpa'ti huadarieri
aratbuttaj nogda nogda pai'da manopoẹ'ika'dik ọ'nea'apo. Ke'poda
castiga magka'dik ọ'neapo. Menokapi' on'pakpo magkika'dik
ọ'neapo. 7 Ken on'manbatia'pakonhuahua'depo en'kuhuitde'te.
Ke'na toyahuugkahue' huạẹ'erionig huiyokda ọ'ẹpo sorokkogyạ'
adteda dakhuea' huaka'erikudakenbaya' o'mati̱ọrọkdepo. Botta'
Diosen huamanbatia'pakeritaj a'barakya'po o'magka'po o'barakapo.
8 Jerusalényọ huakka' jakyo dagte Diosen huamanbatia'pakeri e'bueysọ'
on'huedonhua'apo. Kenda huakka' jakyo aratbut dakhuea' huakka'eri
ọ'nika'po, Diostaj pakhue' ọ'nepo konigti Sodoma huakka' jakyo
dakhuea' huaka'eri ọ'nuyate. Kenpa'ti konigti Egiptobayo dakhuea'
huaka'eri ọ'nuyate. Kẹyọ Jerusalényọ e'bueysọ' on'huedonhua'apo.
Ken konigti huakka' jakya'tion oro'omeyen Huairia cruzte
mo'nigbuey'uyate. 9 Botta' huamanbatia'pakeritaj e'barakde'te bapa'
huame'noe nogme'noe okta'pete huakka'nanada aratbut e'bueysọ'taj
on'sọ'tiahuayonhua'po nogbayo nogbayo huạẹ'eri nog hua'a nog hua'a
huatọẹ'eri huakka'nanada on'sọ'tiahuayonhua'apo. "Bakubarakkahue'
yane'." On'mana'apo. 10 Botta' Diosen huamanbatia'pakeritaj huakka'
aratbut e'pẹẹta' pakhue' ọ'nika'po. Botta'a bueyhued ọ'nepoed Diostaj
on'manbatia'pakika'po aratbuttaj pai'da on'manopo'ẹạgkika'nok nogok
en'bueyde'te dakhuea' huakka'eria huakka'da on'durugpakatu'apo.
Huayahuaya katetehue' on'bayokeapo. 11 Bapa' huame'noe
nogme'noe okta'pete e'bueysọ' en'huedonhua'de'te Diosen Noki̱rẹgạ
o'manopo'tọẹpo o'manoyhuadạ'apo. Hua'ite on'boapo. Kentaj
huakka'nanada on'tiahuayapo. On'tiahuaydepo huakka'nanada

on'mamididapo. 12 Nogok kenomeyạ̱ botta' huamanbatia'pakeria
kurudyạ̱' on'pẹ̱ẹ̱po,
—Ḭyọ̱ yan'tiak. Kutayo yan'behuik. Ena'te on'pẹ̱ẹ̱po.
Ken on'pẹ̱ẹ̱depo kurudyọ̱ ẹ̱'sḭhuḭyọ̱ en'behuikte kenomeyen taka'a
yan'batiahuaya'apet. 13 En'behuikte huadari digạ̱'da ọ̱'ḭyẹ̱gapo.
Jerusalényọ̱ huakka' judío aratbut sorok jakyo ene'te o'mahuẹ̱kpo
o'manbetapo. Sorok jak huakka' konig nog huakhuaraka' diez jaktion
o'mahuẹ̱kapo. Ẹ̱'ḭyẹ̱gte siete mil aratbut huakka' jakyo huạ̱ẹ̱'eri
yan'mabueyapet. Nogomeyạ̱ huakka'ada on'me'pukpo "Dios kurudyọ̱
huạ̱ẹ̱'eri huadakda ọ̱'ẹ̱. Teynanada ọ̱'ẹ̱." On'batia'pakapo.
14 Botaa'tea' dakhuea' huaka'eri pai'nanada on'nopo'ẹ̱de a'timon ba-
paa'tea'kon pai'nanada on'nopo'ẹ̱ạ̱po.

Siete'a trompetate o'mogapo.

15 Siete'a Diosen huata'moneria trompetate e'moge'te ijpẹ̱ẹ̱mey.
'Utta'da kurudyạ̱' ea' ijpẹ̱ẹ̱po:

Oro'omeyen Dios Huairi ke'nen Cristoere huakhuairi
ọ̱'nedepo Diosayo'da kenpa'da huairi ọ̱'eonhuahuika'po
o'mana'onhuahuika'apo. Kenda ijpẹ̱ẹ̱mey.

16 Diosen huakkurute huairi huahuadte on'huadika'po veinticuatro
huatone' huairia on'huadika'po Diostaj on'tihuedpo o'deretpakpo
17 o'nona'po,

Dakiti Dios Huairi. Teyda ḭ'ẹ̱ne, Dios. Aya'da ka'dik ḭ'ẹ̱ne.
Aya'enda huairi ḭ'ḭka'. A'nennada ḭ'ḭka'uyate. Oyda
kenpa'ti ḭ'ḭka'. Nogokkon ḭ'ḭka'apo. Huaboa'da konig
teynada ḭ'ẹ̱po aya'tada teyda i'manika'apo. 18 Ontaj digạ̱'
bo'huadiayika'uyne. Huakka'ada nogbaya' nogbaya' huạ̱ẹ̱'eria
digạ̱' bo'huadiay'uynig'a oynayo on Dios ḭ'ẹ̱po dakhuea'
huaka'eriomeytaj digạ̱' i'bahuadiaypo e'bueyomeyeretaj
castiga i'magka'apone. Kenpa'ti oynayo ọ̱'nen huanigpẹ̱ḭka'eri,
kenomey ọ̱'nen hua'a daka' on'manbatia'pakika'uy, kenomeytaj
'urua'da dakhuapa i'bayokapone. Kenpa'ti kenomey ontayo'da
aya'da on'nigpẹ̱ẹ̱po ọ̱gkika'uy. Kenpa'ti ọ̱'nendiktaj huakka'
on'pakuynok 'urua'da dakhuapa i'bayokapone. Huasi'potaj
huatone'eretaj huanaba'taj huairitaj 'urua'da dakhuapa
i'bayokapone. Kenpa'ti huaboa'da aratbuttaj dakhuea'da
huaka'eriomeytaj kenpa'da i'barakapone.

19 Kenoka' kurudyọ̱ Diosen jak okhuikepo, "Kenda do'hued Israel
aratbuttaj ijka'apoy," Diosa o'mana'uynig kenda e'madoyade' huaenok-
teg caja'poyo Diosen jakyo on'tiahuaypo ken en'tiahuayde'te ọ̱'ọ̱jbedpo,
kuruda ya'aapet kenokti huadari yạ̱'ḭyẹ̱gapet kenpa'ti ọ̱rẹ̱' ya'kotapet.
Kenda ijtiahuaymey.

12

Ettone'taj kenpa'ti huamayụ̱ẹ̱keri bihuitone'taj kurudyọ̱ Juana o'tiahuay'uyate.

1 Kurudyọ̱ ka'tihuay: Ettone' eyda konig niokpo ọ̱'ẹ̱po, konig puugte
o'bopo, doce siokpo konig huakuot ya'kuotapet. 2 Bogdakhue' ọ̱'ẹ̱po
o'si'popakpo pai'da o'nopo'ẹ̱po ya'sagkia'eapet. 3 Kurudyọ̱ onte'ti
ka'tihuay: Huabed huamayụ̱ẹ̱keri bihuitone' yạ̱'ẹ̱ạ̱pet. Sieteku
diez huakupi yạ̱'ẹ̱ạ̱pet. Sietekute siete huairi huakuot ya'kuotapet.

4 Huąhuępa'a kurudyą' huakka'tada siokpotaj o'batotokpo siokpo
huakhuaraka' o'batotokpo huadariyo ya'maenapet. Ettone'kokpen
huamayuękeri bihuitonea yakboapet. Ę'yǫbedęte yǫbedtaj a'yuękya'po
yakboapet. 5 Ken ettone'ą huabokereksi'po yasi'popakapet. Ke'na
huasi'poa aratbuttaj nogba nogbayo aratbut huairitaj aya'tada
teyda ya'mana'ika'apet. Konig siropa o'bapadpo teya'nanada
ya'mananhuahuika'apet. Huasi'potaj o'etupo Diosyo ya'tobehuikapet.
6 Ta'ba bahue' ęę'yǫ kenpa'ti aratbut bahue' ęę'yǫ kenteyo ettone'ą
yakhua'apet. Kęyǫ aypopi' huę'ęypi' katepi' kabae'po Diosa
huakkuruteda ya'nigka'apet. Kęyǫ mil doscientos sesenta huame'noe
aypo ya'beyokika'apet.

7 Kenoka' kurudyą' on'barakpo, Diosen huata'moneri huairi
Miguel ǫ'ępo Miguelen huata'moneriere digą'da on'barakpo
huamayuękeri bihuitone'taj digą'da on'barakpo, huamayuękeri
bihuitone'en huata'moneritakon yan'barakapetnig kenda ijtiahuaymey.
8 Huamayuękeri bihuitonea menpa' huayakhue' magkahue'dik
o'maepo kurudyą' okbahua'dik yą'neapet. 9 Ken konig huamayuękeri
bihuitone'taj yan'maenapet. Kurudyą' yan'maenapet. Ke'na a'neneri
bihuitone' konogda o'dikka' toto' kenpa'ti Satanás. Ke'na huadarieri
aratbuttaj aya'tada dakhuea' kągke'po nama'da o'manika'. Ke'nen
huata'moneritaj kenpa'ti kentaj huadariyo yan'maenapet. Kenda
ijtiahuaymey.

10 A'timon kurudyą' 'utta'da ea' ijpęęmey:

—"Dakhuea'da ǫgkika'." Oro'omeyen huama'buy nogą
huaknopǫę'eritaj o'batia'pakpo toto'a Diostaj o'bahuaa'ika'. Huame'noe
kenpa'ti sikyo o'bahuaa'ika'. Kurudyą' kentaj o'nendenok oy aya'ada
huaknopǫę'eriomey Diostaj on'nopo'yaredepo, oy Diosa teynanada
ǫ'ępo ke'nen taka'tone'taj digą' o'magka'depo, oy Dios Huairiyo'da
ke'nen Cristoere aya' huąę'eritaj o'mana'ika'apo. Kenpa'ti oro'omey
huaknopǫę'eri Diosensi'po ǫ'ęne. 11 Huakka'ada Jesucristoen
huaknopǫę'eri e'bueyta' me'pukhue' ǫ'nika'. Diosa e'paknayo bueydik
ǫ'ęy, on'nopǫępo kenpa'ti konigępo Jesucristo Diosen Ovejasi'poa
o'manigbuey'uyate, ke'nen mimi mo'nighua'uy, o'noknopǫę'nok
kenpa'ti "Jesucristoen huaknopǫę'eri ǫ'ęy." On'batia'pakika'po
nama'da huaa'eri toto'taj huayakhue' ǫgkika'. 12 Kurud kenpa'ti
kuruderi kan'durugpakike'. Huadariyo kenpa'ti ę'pǫgyǫ huąę'eri
ke'poda pai'da mo'nopo'eonhuahuika'aponok toto'a opudomeytaj
digąda mogkadhuahua'apone. Opudomeytaj on'huahuarakdenok
sue'da ijhue'mon magkadhua'dik ijjęąpoy o'nopǫępo digą'nanada
bo'huadiayapet. Kenda ijpęęmey.

13 "Kurudyą' me'endene." Huamayuękeri bihuitone'a o'nopǫędepo
ettone'taj ya'tahua'apet. Ke'na ettone' o'si'popakuynigtaj ya'tahua'apet.
14 Bihuitone'taj bidteda okmondik kąę' konig aratbut bahue' ę'ika'yo
ta'ba ehue' ę'ika'yo kabode'po konig hua'dik kąę'po ettone'taj sigtone'
botta' okajpetone' ya'yokapet. Kęyą' aypo o'baudhuahua'apo.
Bapa' huabayok e'tionpok aypo o'baudhuahua'apo. 15 Huękurua
ettone'taj kaoye'po kata'kotepo bihuitone'a konig huękurutone'
huakittaya' ya'huęǫrǫka'apet. 16 Ettone'taj soroka o'tihuapokpo
konig sorok okhuikepo ettone'taj ta'kotahue' kąę'po huękurutone'
sorokyo yakhuękudapet. 17-18 Konigępo huamayuękeri bihuitone'a

ettone'taj digạ'da o'huadiaypo nog huasi'po ettone'en huayayotaj ya'bahuahua'apet. A'barakya'po ya'bahuahua'apet. Kenomey ettone'en huayayo Diosen hua'a on'nigpẹika'po kenpa'ti Jesucristotaj o'noknopọẹpo, "Jesucristo Diosen Huasi'po ọ'ẹ." On'batia'pakika'. Kenomeytaj toto'a a'barakya'po ya'bahuahua'apet.

13

Botta' monstruo huiyoknanada huạẹ'eritone'taj ijtiahuaymey.

1 Ẹ'pọg kuhuadte do Juan ijbopo huiyoknanada huạẹ'eritone' ẹ'pọgyạ' e'ọrọkte ijtiahuaymey. Siete huaku kenpa'ti diez huakupi ọ'ẹpo, aya' huakupi konig gobierno huairien huakuot o'otpo kenpa'ti huakute Diostaj tạhuịrịgdika'da e'timadoya' ọ'ẹme'. 2 Ke'na huiyoknanada huạẹ'eritone' konig apetpettone'onig ọ'ẹpo hua'i konig ahuadtone'ionig ọ'ẹpo kenpa'ti huakitta' konig león teynanada ọ'ẹme'. Ijtiahuaymey. Huamayụẹkeri bihuitone' toto' ọ'ẹpo ke'na huiyoknanada huạẹ'eritone'taj o'teypaka'po kentaj gobierno huairitone'onig yạ'ẹạ'apet. Kenpa'ti huiyokda huamana'eri kạịke'po huamayụẹkeria bihuitone'a yạ'ẹạ'apet. 3 Huiyoknanada huạẹ'eritone' nogkutida e'kuhuek ọ'ẹme' e'bueyayada ya'yareapet. Huiyoknanada huạẹ'eritone' o'yarenok "kenpihuay" aya'ada nogbaya' nogbaya' huạẹ'eria yada'apet. Huiyoknanada huạẹ'eritone'taj yan'nigpẹika'apet. 4 Huamayụẹkeri bihuitone'a huiyoknanada huạẹ'eritone'taj huairi kạẹ'po o'teypaka'nok huadariyo huabada aya'ada huamayụẹkeri bihuitone'taj yạ'deretpakapet. Kenpa'ti huiyoknanada huạẹ'eritone'taj o'deretpakpo,

—In huiyoknanada huạẹ'eritone' bepi' konigti ehue'dik ọ'ẹpo teynanada ọ'ẹ. Kentaj be'api' huayakhue' ọgkahue'dik ọ'ne. —Kenda aya'ada ya'da'apet.

5 Huamayụẹkeri bihuitone'a o'paknok huiyoknanada huạẹ'eritone'a Diostaj dakhuea'da ya'huaa'apet. Huakhuairida ịjjẹy, Diosda ịjjẹy, o'mana'po Diostaj ya'tidi'keapet. Kenpa'ti huamayụẹkeri bihuitone'a o'paknok cuarenta y dos puugte aya'tada teyda mana'dik yạ'ịka'apet. 6 Kenda yaa'apet kenpa'ti yaka'apet. Diostaj dakhuea'da o'huaa'po Diosen huadiktaj o'tidi'kepo Diosenba kurudyọ ehue'da ọ'ẹ, kenpa'ti Diosere aratbuttaj dakhue'da ọ'ne, ya'bahuaa'apet. 7 Diosen aratbut huaknopọẹ'eritaj digạ' magka'dik yạ'ẹạpet. Huayakhue' yamagka'apet. Kenpa'ti aya'tada aratbuttaj aya'tada huadaribayo huạẹ'eritaj, aya'tada nogda nogda hua'a huaa'eritaj kenpa'ti aya'tada huadaribayo huairitaj teyda mana'dik yạ'ẹạpet. 8 A'nennada Dios ọ'ịka'uyate. Huadari kahued ẹẹ'te aya' Diostaj huaknopọẹ'eri Diosere on'noeonhuahuika'apo. Dios o'manopọẹdepo kenomeyendik Diosen huanoeonhuahuikaba'te o'manigmadoya'uyate. Kenomey huanoeonhuahuika'eria Jesucristotaj huaknopọẹ'eria huiyoknanada huạẹ'eritaj pakhue' ọ'nepo. Kentaj nigpẹẹhue' yạ'neapet. Nogomey, aya'ada nogyọ nogyọ huadariya' huiyoknanada huạẹ'eritaj huakka'da on'pakpo yan'nigpẹẹạpet.

9 Kenda opudomeytaj o'nona'apone, kenda daka' yan'pẹẹ'. 10 Be'api' a'bakudạya'po opudomeytaj e'batohua'nayo kenpa'ti nogok kentakon a'bakudạya'po on'batohua'apo. Nogok siroa opudomeytaj e'araknayo kenpa'ti nogok kentakon siroation on'barakika'apo. Konigẹpo opudomey Diostaj moknopọẹpo, Diosen mo'ẹpo, opudomeyen taka'taj

Diosa castiga ya'magka'apet. Opudomeyanayo castiga magkahue'dik mo'ika'ne. Diostaj daka' ekpoe' yan'nigunhuahuika' kenpa'ti daka' yanoknopounhuahuika'.

11 Nogok nog huiyoknanada huae'eritone'taj ijtiahuaymey. Sorokya' ya'orokapet. Konig ovejasi'po botta' huakupi o'ika'nig konig huamayuekeri bihuitone' huiyokada eapa'tion yaa'apet. 12 Huakkuruda huiyoknanada huae'eritone' meyohue'da o'epo konig huakkuru huiyoknanada huae'eritone' huiyokda mana'dik ya'ika'apet. Ke'na konigti kenpa'ti huiyokda manika'dik ya'eapet. O'mana'po, "Ken huakkuru huiyoknanada huae'eritone' e'kuhuek o'epo bueydik e'eada ya'noyhuadapet. Kentaj eretpakdik ya'nepo yan'nigpeika'." Aya'tada huadari huae'eritaj huiyokda ya'mana'apet. 13 Kenpa'ti kenda konig aratbuta kahue'dik o'nika'nig yaka'apet. Aratbut kentaj kanoknopoe'po konig 'urua'da konig tiahuayhued o'nika'uy ya'manigkika'apet. Aratbut en'tiahuayte huiyoknanada huae'eritone'a kurudya' ta'ak e'bakpaktone' ya'manigkoteapet. 14 Huakkuru huiyoknanada huae'eritone' e'tiahuayada kenda aratbuta kahue'dik o'nika'nig 'urunanada o'ka'po aratbuttaj engaña ya'magka'apet. Huakkuru huiyoknanada huae'eritone'taj konigsoa'tion dios yagketka'. Ya'mana'apet. Kenda huakkuru huiyoknanada huae'eritone'taj siro e'kuhuek o'epo bueydik e'eada ya'noyhuadapet. 15 Huakkuru huiyoknanada huae'eritone'a nog huiyoknanada huae'eritone'taj yateypaka'apetnok e'ketka'taj ya'noea'apet. E'ketka'taj pakhue' huae'eritaj ke'nada ya'barakapet. 16 Huaba' da'kobapen huanoytapi' aratbut aya'tada ontojyo' eee'pi' huaboro' eee'pi' huakka' huamatoe'eri eee'pi' pai'da huae'eri eee'pi' huanaba' eee'pi' huanaba' ehue' eee'pi' aya'tada yabatidoyae'ti' ya'mana'apet. 17 Aya'ada huaba'tapi' huanoytapi' huiyoknanada huae'eritone'endik en'tidoya'nayo katepi' bae'dik ya'neapet kenpa'ti katepi' bayokdik ya'neapet. Huiyoknanada huae'eritone'dik tidoyahue' eee'nayo katepi' baehue'dik ya'neapet kenpa'ti katepi' bayokhue'dik ya'neapet. 18 Daka' yan'nopoe'. E'nopoenka'ta' e'paknayo huiyoknanada huae'eritone'en numerodiktaj daka' yan'nopoepo. Huabokerekdikonig o'e. Seiscientos sesenta y seis huadik o'ika'.

14

Ciento cuarenta y cuatro mil aratbuta yan'batadi'kea'apet.

1 Nogok onte'ti ijmabopo, ote' Siónte Diosen Ovejasi'po o'bopo kenere ciento cuarenta y cuatro mil aratbut Cristoen huaknopoe'eri o'nepo aya'ada huanoyte Ovejasi'poen huadik kenpa'ti Huaojendikere e'timadoya' kenda ya'eapetnig ijtiahuaymey. 2 Kenoka' a'ti kurudya' konig ea' ijpeemey. Konig huakka' huahue huekuru utta'da eapa', konig kurud 'utta'da eapa' kenpa'ti 'urua'da konig huakka' arpas 'urua'da música egka' ijpeemey. 3 Dios eretnopote ee'te, cuatro huae'eri Dios e'ika' huanegte ene'te, veinticuatro huairitone' e'nika' huaneg huakkurute o'nepo huakkurute ciento cuarenta y cuatro mila aratbuta on'batadi'kea'po kenomeyayo'da kenda e'batadi'kea' nopoe'dik ya'neapet. Huadarieri aratbut e'ne'tada kenomeytaj Diosa dakhuea' e'ka' yamanopo'yarea'apet. 4 Inomey ciento cuarenta y cuatro mil Jesucristoen 'uruyo' huaknopoe'eri o'nepo konig nogen huatoe'taj bakdejhue' huae'eri o'nepo konig oknopoehue' huae'eri

ǫgkika’ konig kahue’ ǫ’nika’po huadaknanada ǫ’nika’po katepi’
Diosen Ovejasi’po o’manika’ kenda on’nigpeika’po. Huakkuruda
Diosa kenomeytaj o’baeapo, konig huakkurueri Diosen o’tamaeapo
kenpa’ti Ovejasi’poen o’tamaeapo. Dakhuea’ huaka’eriomey ę’ne’tada
o’manopo’yarea’uyate. 5 Da ahue’ ǫ’nika’uyate. Diostaj daka’
on’nigpeika’po Diostaj ’uru’nopo’da on’nigkika’uyate.

Diosen bapa’ huata’monerien hua’a Juana o’mapęę’uyate.

6 Kurudnopoyo nog Diosen huata’moneritaj okajte e’bodte
ijtiahuaymey. Huadari nogyǫ nogyǫ huąę’eritaj kenpa’ti nogbayo
nogbayo gobierno huąę’eritaj, nogda nogda aratbuttaj, nogda
nogda hua’a huaa’pakeritaj, nogda nogda huakka’ jakyo huąę’eritaj
dakhuea’ e’ka’ a’manopo’yareaya’po huadak hua’a a’manaya’po
yabahuahua’apet.
7 —Diostaj yanokme’pukpo yan’nigpeika’ “Hueretda Dios i’ęne.”
“Teynanada Huairi i’ęne, Dios.” Yą’nona’ika’. Konigępo oy Diosa
huadaka’ huaka’eritaj o’baktie’ea’apo kenpa’ti castiga a’magkaya’po
dakhuea’ huaka’eritaj huata’ o’baktie’ea’apo. Diosa aya’tada o’ka’uyate.
Kurudtaj huadaritaj ę’pǫgtakon o’ka’uyate. ’Urua’da huę’ęy sipataj
sorokyą’ ǫ’ǫrǫkika’nig kenpa’ti ’uruda huę’ęy o’ka’uyate. Kentaj Diostaj
yaderetpakika’ kenpa’ti dakiti yan’tiona’pakika’. —Ke’na huakkuruda
Diosen huata’moneria ’utta’da ya’mana’apet.
8 Nog huata’moneria kente’ti o’tatiakpo,
—Babilonia huakka’ jakmon ǫ’ępo huakka’nanada aratbut ǫ’nepo
nog aratbut nogbayo nogbayo huabada aya’tada nama’da e’ka’
yan’manopǫęą’ika’apet. Huąsǫ’ą̨da e’eretpak kika’dik mo’ęne. Nogtaj
nogtaj bakdeika’dik mo’ęne. Nama’da kenda yan’manopǫęą’ika’apet.
Konigępo huaboro’ Babilonia kenpa’da o’mahuigde Diosen castiga
e’magka’ o’mahuigde. —Ke’na Diosen huata’moneria yaa’apet.
9 Konogą̨dakon Diosen huata’moneri kente’ti o’tatiakdepo,
—Huiyoknanada huąę’eritone’taj be’api’ en’pakika’nayo
huiyoknanada huąę’eritone’ e’ketka’taj en’pakika’nayo huiyoknanada
huąę’eritone’dik huanoyte huaba’tepi’ “be’tidoya’,” ena’nayo
10 Diosen huata’moneri on’tiahuaypo kenpa’ti Diosen Ovejasi’po
o’tiahuaypo Diosa huiyoknanada huąę’eritone’en huaeretpakeritaj
digą̨’ o’bahuadiaypo digą̨’da castiga o’magkadhuahuika’apo konig
ta’ak azufreere o’mabakpakadhuahuika’apo. 11 Nogok nogok
batikhue’ada pai’nanada on’nopo’eonhuahuika’apo. Sigpi’ yareatuhue’
ǫ’neonhuahuika’apo, kenpa’da pai’nanada on’nopo’eonhuahuika’apo,
huame’noe sikyoere pai’nanada yan’nopo’eonhuahuika’apet.
Kenomey huiyoknanada huąę’eritone’taj o’deretpakpo kenpa’ti
huiyoknanada huąę’eritone’ e’ketka’taj o’deretpakpo kenpa’ti
ke’nendik huanoyte huaba’tepi’ e’tidoya’de’ ǫ’nepo pai’nanada
yan’nopo’eonhuahuika’apet. 12 Konigępo Diosen aratbut Diostaj
on’nigpeika’po Jesústaj o’noknopǫika’po daka’ kan’nigunhuahuike’po.
—Bapa’tea’ Diosen huata’moneria ’utta’da yaa’apet.
13 Ken kurudyą’ do’taj ena’te ijpęęmey.
—“Oy kenpa’ti nogok aya’ada Huairi Jesucristotaj o’noknopǫępo
on’bueydepo durugda yą’neapet.” Yamadoya’. “Dapita’ Diostaj
huanigkadhuahuika’eriomey ya’nokmapię’onhuahuika’apet. Kenda

Diostaj on'nigkadhuahuika'nigtaj Diosa okkahuehue' o'maeapo."
Diosen Nokiręgą ea'te ijpęęmey.

Ta'baya' aypo e'taboyogte on'totiakika' konigti huadariya' Diosa ke'nen huabaktie'ea'eritaj o'baeapo. Kenpa'ti konig aratbut uvas e'boyogte sirosi'poa o'nogkupoktegika' kenpa'ti uva huada on'sapaika' konigti huadariyo Diosa aya' dakhuea' huaka'eritaj castiga ya'magka'apet.

14 Onte'ti ijtiahuaypo yereda ę'sihuite ya'huadapetnig. Huabokerek konig Diosen Huasi'po ya'huadapet. Oro sirotaj e'ka' huairied huakuot e'kuotte kenpa'ti igku'etda siroenpi e'bapadte ijtiahuaymey.
15 Dios huana'pak jakya' nog Diosen huata'moneri o'ookdepo "Siroenpia ta'bayo aypotaj yągkupoktegą'po yamagkupaya'. Huadariyo aypo konig o'boyogdenok." Ken huata'moneria 'utta'da yana'apet. Diosen Huasi'po ę'sihuite e'huadte yana'apet.
16 Ken Diosen Huasi'po konig siroenpia aypotaj ogkupoktegą'po o'baea'po huadariyo ke'nen huabaktie'ea'eri ę'huęę'taj ya'bae'apet.
17 Ken, nog Diosen huata'moneri Dios huana'pak jakya' o'ookonpo ke'nakon igku'etda siroenpi o'toępo. 18 Diostaj e'nigmahuig kutopaya' nogą Diosen huata'moneri o'ookonpo. Ke'na huamamey ta'ak huairia ona'po,

—Uva e'boyog o'ęnok siroenpia uvas huadariyo yamagkupoktega'. —'Utta'da yana'apet. Nog Diosen huata'moneria siroenpi e'toętaj yana'apet.

19 In konig huadari huęę'eri dakhuea' huaka'eritaj Diosa castiga o'magka'apo. Uvas konig dakhuea' huaka'eri o'ne. Diosa huadariyo aya'da uvas o'magkupoktegą'apo. O'magkupoktegą'depo huaboro'kogyo on'togpo kenta' o'batugą'apo. Konig aratbuta uva on'tugą'ika' konigti dakhuea' huaka'eritaj Diosa castiga ya'magka'apet.
20 Huakka' jak adpen ken konig ya'batugą'apet. Castiga o'magka'apo. Huakka'nanada on'mabueypo huakka'nanada mimi yą'ęąpet, odnanada konig caballo eakittęę'te mimia odnanada yą'ęąpet. Kenpa'ti bidteda konig huęhuę mimi yą'huęhua'apet, konig trescientos kilómetros yą'huęhua'apet.

15

Siete Diosen huata'moneria sietea kene'huęyą' ke'poda castiga yan'magka'apetnig Juana o'tiahuayme'.

1 Onte'ti kurudyo 'uruda o'ęnok ijtomepu'kepo ijtiahuaymey. Diosen huata'moneria kene'huęyą' sietea' nogpa' nogpa' ke'poda castiga e'magkapo'te ijtiahuaymey. Diosa digą' o'bahuadiaypo castiga o'magka'depo aya'da ya'dakea'apet.
2 Nogdakon ijtiahuaymey. Konig 'urunanada ę'pog irinada konig vidrionigere ta'akonigere ijtiahuaymey. Huiyoknanada huęę'eritone'taj kenpa'ti ke'nen e'ketka'taj huakka'ada, nigpęęhue' o'nika'po kenpa'ti ke'nendik timadoyahue' o'nepo irinada ę'pog okta'bogpeirite on'mabopo arpas on'toępo Diostaj yan'batadi'kea'apet. Diosen arpas Diosa e'bayok yan'toęąpet. 3 Diosen huanigpeika'eri Moisésen e'batadi'kea' kenpa'ti Ovejasi'poen e'batadi'kea' on'batadi'kea'po:
Kenpihuay, 'urua'nanada i'ka'uyate, Dios. Konig huaboroa'da i'ka'uyate.

Aya'da i'ka'uyatenig 'urua'nanada o'ę, Dios Huairi. Dios Huairia aya'da ka'dik i'ępo teynanada i'ę. O'nen hua'a buttida o'ika'. O'nen

hua'a butukda o̱'i̱ka', Dios Huairi. Nogbayo nogbayo hua̱e̱'erien
Huairi i̱'eonhuahuika'. 4 Dapita' aya'anada ontaj okme'pukdik
mo'e̱ne, Huairi. Dapi' Dios huadaknanada o̱'e̱ aya'ada ontaj
tia'pakdik mo'e̱ne, Huairi. Onyo'da huadaknada i̱'i̱ka'ne. Onyo'da
kenpa'da 'urunanada i̱'i̱ka'ne. Konige̱po nogba nogbayo hua̱e̱'eri
yan'batiakapet. Diostaj huikudate on'tibahuadpo o'deretpakpo
'uruda Dios i̱'unhuahuika', ya̱'nona'apet. Huakka'ada e̱'po̱g oktabogpete on'mabopo yan'batadi'kea'apetnig ijtiahuaymey.

5 Nogdakon ijtiahuaypo kurudyo̱ Dios kente e̱'i̱ka' konig Diosen
jakyo adkorepen Moisésen huidpe̱gta' diez hua'a e'mana' o̱'i̱ka' konig
ekhuike'te jakyoda ijtiahuaymey. 6 Ke̱ya̱' jakya' siete Diosen huata'moneri sietea' nogpa' nogpa' ke'poda castiga yan'magka'deapet. 'Uru
yudtaj on'otpo yereda kenpa'ti senogda yudtaj on'otpo kenpa'ti orobijso̱'daktone'tada e'ka' huaka̱gkate e̱'ti̱e̱' on'otpo. 7 Botta' botta' huanoe'eri Diosere onteteyo' o̱'nika'po nogtiada ya'bayokeapet. Siete Diosen
huata'moneritaj copa orotada e'ka' ya'bayoke'apet. Siete copa orotada
e'ka' ya'bayokeapet. Siete copa dakhuapa dakhuea' o̱gka'deika'nigtaj
Dios huanoeonhuahuika'eria diga̱'da o'bahuadiaypo castiga diga̱'da
ya'magka'apet. 8 Dios eynanada o̱'e̱po senognanada o̱'e̱po teynanada
o̱'e̱po Diosen jak kurudyo̱ Dios o̱'i̱ka'nok konig huakka' e̱'si̱hui̱' o̱'e̱nok
aratbutpi' be'api' kudhue'dik ya̱'neapet. Diosen sietea huata'moneri
nogpa' nogpa' ke'poda castiga dakhuapa magkahued e̱'ne'ted Diosen
jakyo be'api' kudhue'dik ya̱'neapet.

16

Siete copa orotada e'ka' dakhuapa dakhuea' o̱gka'deika'nigtaj Diosa diga̱'da o'bahuadiaynok sietea Diosen huata'moneria dakhuea' huaka'eritaj castiga ya'magka'apet.

1 Diosen jakya' 'utta'da ea' ijpe̱e̱mey. Diosen siete huata'moneritaj
o'mana'po,
—Konig huadariyo siete copa dakhuapa castiga e'magka' yanoypo
do'hued hua'ate castiga yan'magka'. —Diosa ya'mana'apetnig ijpe̱e̱mey.
2 Diosen huata'moneri huakkuruda o'hua'po huadariyo copate
yadoyapet. Huadariyo Diosen hua'ate castiga ya'magka'apet. Aratbut
huiyoknanada hua̱e̱'eritone'dik e'tidoya'de' kenpa'ti huiyoknanada
hua̱e̱'eritone' e'ketka'taj o'deretpakika'nok huasi'dak diga̱'da on'setpo,
dignada yan'batiriapet kenpa'ti pa̱gda ya̱'neapet.
3 Diosen huata'moneria kenta' noga̱kon e̱'po̱gyo̱ copate o̱doypo,
e̱'po̱gyo̱ konig Diosen hua'ate castiga o'magka'po, e̱'po̱g hue̱'e̱y
e'bueyen mimida yan'maeanapet. Aya'da e̱'po̱gyo̱ hua̱hue̱yo̱ huanoe'eri
yan'mabueyapet.
4 Diosen huata'moneri noga̱kon bapaa' hua̱hue̱yo̱ kenpa'ti kente
hue̱'e̱y sorokya̱' enhuipoika'yo copate o̱doypo hua̱hue̱ kenpa'ti hue̱'e̱y
mimida yan'maeanapet. 5 Kenokati nog Diosen huata'moneritaj ijpe̱e̱po,
ke'na hua̱hue̱ huamato̱e̱'eri o̱'i̱ka'uyate.
—Castiga i'magka'po kenda castiga magka'dik i̱'i̱ka'po, huadakda
i'ka'ne, Huairi. Dios Huairi i̱'e̱po, kenpa'da huadaknanada i̱'e̱po, oy
i̱'i̱ka'po, kenpa'ti a'nennada i̱'i̱ka'uyate. 6 O̱'nen huanigpe̱i̱ka'eritaj
on'barakuyatenok kenpa'ti o̱'nen buttida hua'a huamanbatia'pakeritaj
on'barakuyatenok kenomeytaj siroa yan'baarakapet. Dakhuea'da

on'magka'nok mimi huakka' on'o̱ro̱kpo yan'mabueyapet. —Diosen huata'moneria kenda yaa'apetnig ijpe̱e̱mey.

7 Diostaj huanigmahui̱g kutopaya' ea'te ijpe̱e̱mey:

—Teynanada Dios i̱'e̱ne. Aya'da ka'dik i̱'e̱ne, Dios Huairi. Buttida i'mana'ika'po, butuknanada i'kika'po castiga i'magka'dene. Kenda Diosen huanigmahui̱g kutopaya' ea' ijpe̱e̱mey.

8 Diosen huata'moneri noga̱kon botta' botta'a niokpote castiga copate o̱doypo niokpotaj Diosa ukda ya'eanapetnok aratbuttaj diga̱'da kabatita'te'po mameydik ka̱je̱po 9 aya'tada o'batita'tepo hua̱so̱' e'mameytada nopo'koreahue' o̱'nepo, "'Uruda i̱'e̱ne." Diostaj onahue' ya̱'neapet. Diostaj yan'tidike'apet. Ken Diosa sietea'a' ke'poda castiga magka'dik ya̱'e̱a̱pet.

10 Diosen huata'moneri noga̱dakon huabaniga̱'a' huiyoknanada hua̱e̱'eritone'yo copate yan'doyapet. Dios Huairia ka'poda castiga o'magka'po, huiyoknanada hua̱e̱'eritone'en huanigpe̱i̱ka'eriomey sikki̱re̱gyo̱ o̱'nepo pai'nanada on'nopo'e̱po huakka'nanada diga̱'da e'tiriada 11 nopo'koreahue' o̱'nepo huadig dakhuea'da ya̱g'kika'apet. Diga̱'da on'tiripo kenpa'ti huasi'dak on'basetpo Diostaj on'huadiaypo yan'tidike'apet.

12 Nog Diosen huata'moneriakon seisa Eufrates huaboro' hua̱hue̱yo̱ copate yandoyapet. Niokpo e'o̱ro̱kyen gobierno huairi yan'batiakapet. Sorotataere yan'batiakapet. Huaboro' hua̱hue̱ kanoktege'po ya'manigai̱tapet. Konig dag e̱e̱'te oktegdik ya̱'neapet.

13 Ken, huamayu̱e̱keri bihuitone' huakittaya' dakhue' noki̱re̱gda ya̱'o̱ro̱kapet. Huiyoknanada hua̱e̱'eritone' huakittaya' nog dakhue' noki̱re̱gda ya̱'o̱ro̱kapet. Nama'da huamanbatia'pakerien huakittaya' dakhue' noki̱re̱gda ya̱'o̱ro̱kapet. Bapa' dakhue' noki̱re̱g konig hua̱hua̱nig o'noro̱kpo ke'na engaña huamagka' yan'huapet. Kenda ijtiahuaymey. 14 Dakhue' noki̱re̱g konig toto' noki̱re̱ya̱ engaña a'magkaya'po 'urua' ya̱g'kika'apet yan'bayarea'apet. Nogyon nogyon on'bahua'po kan'batiarake'po gobierno huairi sorotataere yan'bakupopaka'apet. Diosnayo teynanada o̱'e̱po aya'da ka'dik o̱'i̱ka'. Kenme'noe Diosenme'noete aya'nada yan'batiaraka'apet. 15 "Yan'pe̱e̱'. E̱kpo̱e̱' nige̱hue' e̱e̱'te huabereeri a'bereya'po on'tiakika'. Konigti aratbuta e̱kpo̱e̱' nige̱hue' e̱e̱'te ijtiakapoy. Ke'na e̱kpo̱e̱' on'nigi̱ka' durugnada ya̱'neapet. Kenpa'ti konig yudtaj daka'da mo'to̱i̱ka'nig konigti do'taj moknopo̱e̱po mo'nigpe̱i̱ka'po okbatikhue'da moknopo̱e̱po do'a e'huatiakte durugda mo'e̱a̱pet. Do e'tiakde'te yudtaj othue' e̱'e̱onig mo'e̱po ehue' o̱'neapone. Kenpa'ti okbirahue'dik o̱'neapone." Jesucristoa o'uyate. 16 Ken Armagedónyo gobierno huairitaj yan'bakupopaka'apet. Kan'batiarake'po dakhue' noki̱re̱ga̱ yan'bakupopaka'apet. Armagedón hebreoen hua'adik o̱'e̱.

17 Kene'hua̱ya̱' Diosen huata'moneri sietea' copate kurudya̱' yadoyapet.

—Aya'da kenda o'dakea'de. —Hua̱'enbaya'da Diosa 'utta'da yaa'apet.

18 Ken huakka' o̱jbed o̱'e̱po, 'utta'da o'adpo, kenpa'ti kurudakon yaa'apet. Menoka' hua̱e̱huepa' huadari diga̱'da o̱'i̱ye̱gpo, 'utta'da ya̱'i̱ye̱gapet. 19 Huakka' jak huaboro'nanada e̱e̱'tada bapata' ya'posaka'apet. Nogyo̱ nogyo̱ nog huadaribayo nog huadaribayo huakka' jak o'mahue̱kpo ya'basakapet. Kenpa'ti huakka' jak Babilonia,

huaboro'nanada Babilonia, huakka'da dakhuea' huaka'eri on'maetaj
Diosa o'noponpo digạ'da o'bahuadiaypo digạ'da castiga ya'magka'apet.
20 Kenpa'ti digạ' castiga o'magka'po ẹ'pọgte huạgkuta'mej ẹ'ịkada
ya'titikonapet. Kenpa'ti castiga ẹgkade'te huakupa ẹ'ịkada
yatitikonapet. 21 Kurudyạ' huaboro'da ọrẹ' ya'bakahua'apet.
Orognanada ọ'ẹpo nogtida cuarenta kilos yạ'ẹạpet. Aratbut ẹẹ'yọ
o'batikotnok aratbuta Diostaj yan'tidike'apet. Ke'ponadakon Diosa
castiga ya'magka'apetnig kenda ijtiahuaymey.

17

Ettone' huabakdejeri huairi ẹẹ'tada kentaj castiga ya'magka'apet.

1 Diosen huata'moneri siete ọ'nepo, siete copa on'tọẹpo, do'taj nogti-
ada behuatiakpo,

—Yatiak. Diosa ettone' huabakdejeri huairitaj castiga e'magka'
o'tiahuayay'. Ettone' huabakdejeri huairi Babilonia huakka' jak konig
ẹ'pọgte e'huadọnig konig huairitone' ọ'nika'. 2 Ken ettone' huabakdejeri
huairi huakka' huadaribayo gobierno huairiere konig on'bakdejika'nig
dakhuea' ọgkika'po, konigti aya'ada huadaribayo huạẹ'eria digạ'da
on'bakdejika'nig e'anig dakhuea'da ọgkika'. —Diosen huata'moneria
mename'ne.

3 Ken Diosen Nokịrẹgạ me'nopo'tọẹpo Diosen huata'moneria
be'tohuame'ne. Aratbut bahue' ẹ'ịka'yo be'tohuame'ne. Diosen
Nokịrẹgạ ettone'taj be'tiahuayame'ne. Huiyoknanada huạẹ'eritone'
huabedte e'huadte ijtiahuaymey. Huabed huiyoknanada huạẹ'eritone'
sieteku ọ'ẹpo diez huakupi ọ'ẹpo Diostaj tạhuịrịgdikyo' o'huaa'ika'.
4 Ayagda yudtaj kenpa'ti bedda yudtaj ettone'ạ o'otpo oro 'uru huidsi'po
kenpa'ti 'uru perlas sakbij yudtate o'mabetika'. Copa orotada e'ka'
o'bapadpo, kenda dakhuea'da o'kika' eapa' Diostaj pạgda ọ'nigẹpo
konig copayo e'kika' huedạ'da ọ'ẹpo ke'na aya'tada digạ'da dakhuea'
o'kika'. 5 Ettone'noyta' huadik e'timadoya' ẹẹ'te kendik aya'ada
nopọẹhue'da ọ'nika'. Ken huadik: "Babilonia huakka' jak huairi
ịjjẹy. Ettone' huabakdejeri nagonig ịjjẹpo aya' huadariyo aratbuttaj
dakhuea' huaka'eri ịjjẹy." Kenda ijtiahuaydepo ijnopounmey. 6 Diostaj
huaknopọẹ'eritaj ettone'ạ o'barakpo kenomeyen mimi huakka'
on'mimihua'po kenpa'ti Jesústaj huamanbatia'pakeritaj o'barakpo
kenomeyen mimi huakka' on'mimihua'po digạ' o'pakpo o'magkika'.
Kenda ijtiahuaydepo digạ'da ijmepu'kemey.

7 —Me'pukhue' yạẹ'. Ken huabed huiyoknanada huạẹ'eritone' ke'na
ettone'taj o'tohua'ika'. Sieteku kenpa'ti diez huakupi ọ'ịka'. Ken be'a
yạ'ẹ. E'tiokhue ẹ'ịka'tada ontaj o'nopọẹạ'apone. 8 Ke'na huiyoknanada
huạẹ'eritone' i'tiahuaydenig o'noika'uy oynayo e'bueyonigti ọ'ẹde.
Nogok soroktoya' dakhuea' huaka'erikudak nokịrẹgbaya' ọ'ọrọkpo
kente pai'da o'nopo'unhuahuika'apopo o'bueyapo. Aratbut
huadariyo huạẹ'eri Diosen huanoeonhuahuika'ba'te ke'nendik
timadoyahue' ọ'nepo Jesúsen huaknopọẹ'eri ehue' ọ'nepo a'nennada
Dios huadari e'ka'te huanoeonhuahuika'ba'te ke'nendik timadoyahue'
ọ'nuyate kenomey huiyoknanada huạẹ'eritone'taj on'tiahuaydepo
on'mame'pu'kepo on'nigpẹika'apo konigẹpo ke'na a'nennada
o'noe'uyate, oynayo e'bueyonigti ọ'ẹ, onte'ti a'ti ọ'ọrọkapo.

9 In kenda e'nopo̱e̱a̱'ta' ijpaki. Be'api' pe̱e̱'dik e̱e̱'nayo men'pe̱e̱':
Huiyoknanada hua̱e̱'eritone'en siete huaku o̱'e̱nig siete huakupa o̱'e̱.
Kente siete huakupate huakka' jak Babilonia o̱'i̱ka'. 10 Siete huaku
o̱'e̱nig siete gobierno huairi o̱'ne. Huabaniga̱' huairi a'nenda no-
gok nogok huairi o̱'nikame'te aratbuta on'nigpe̱i̱kame'te. Kenomey
on'bueyde'uyate. Nogtida oyedda gobierno huairi o̱'e̱denok aratbuta
on'nigpe̱i̱ka'. Noga̱kon gobierno huairi ehued o̱'e̱. A'timon o̱'e̱a̱po
aratbuta on'nigpe̱i̱ka'apet. Ke'na ijhuiti huairi i̱kahue' ya̱'e̱a̱pet. 11 Ke'na
huabed huiyoknanada hua̱e̱'eritone' o'noika'uyate. Oynayo e'bueyonig
o̱'e̱. Siete gobierno huairi e̱'e̱a̱da ke'na ocho gobierno huairi e̱e̱'pi' ke'na
huiyoknanada hua̱e̱'eritone' kenpa'da ya'bueyapet.
12 Kenpa'ti diez huakupi i'tiahuaynig diez gobierno huairi ya̱'neapet.
Konig gobierno huairi teyda manahued o̱'ne. Sue'da puug teyda
mana'dik o̱'nedepo. Huiyoknanada hua̱e̱'eritone'ere sue'da puug
teyda mana'dik o̱'nedepo. 13 Inomey diez gobierno huairi konigti
on'pakpo huiyoknanada hua̱e̱'eritone'taj huiyoka'da kamane'po
on'teypaka'apo. 14 Diosen Ovejasi'potaj dakhuea' o'nogka'aponig'a
Ovejasi'ponayo huayakhue' ya'magka'apetnok Diosen Ovejasi'po
aratbut huairien Huairi o̱'e̱ kenpa'ti gobierno huairien gobierno
Huairi o̱'e̱. Kenere Diosen e'baktie'ea' hua̱e̱'eri o̱'nepo okbatikhue'
o'noknopoeonhuahuika'apo. —Kenda Diosen huata'moneria
mename'ne.
15 —Ken huaboro' e̱'po̱gyo̱nig ettone' huabakdejeri huairi
o'huadika'nig. Kenda i'tiahueydenig o'nopo̱e̱a̱'ne. Huaboro' e̱'po̱g konig
huakka' jak o̱'ne, nogda nogda huadaribayo hua̱e̱'eri, kenpa'ti nog hua'a
nog hua'a huaa'pakeri konig e̱'po̱g o̱'ne. 16 Diez huakupi i'tiahuaydenig
o'nopo̱e̱a̱pone. Diez gobierno huairi o̱'nepo ettone' huabakdejeri
huairitaj diga̱'da on'huadiaypo, ettone' huabakdejeri huairitaj diga̱'da
castiga ya̱'nogka'po yan'biradapet. Ta'akyo yan'hui̱ga̱pet. 17 Diosa
o'paknok diez gobierno huairia huiyoknanada hua̱e̱'eritone'taj
yan'nigpe̱e̱a̱pet. Huiyoknanada hua̱e̱'eritone'a ettone'taj castiga
ya̱gka'apet. 18 Kentaj ettone' huabakdejeri huairitaj i'tiahuaydenig ke'na
huakka' jakda o̱'e̱. Ken jaktaj aya'ada gobierno huairi nogbaya' nogbaya'
on'nigpe̱i̱ka'po. —Diosen huata'moneria kendakon mename'ne.

18

Huakka' jak Babiloniataj castiga Diosa o'magka'po o'mahui̱gapo.

1 Kenta' a'timon nog Diosen huata'moneri kurudya̱' o'huarakpo tey-
nanada i̱ghua'nanada mana'dik o̱'e̱po aya'tata mana'dik o̱'e̱po ey-
nanada o̱'e̱po kenpa'ti senognanada o̱'e̱po huadariyo nogbaya' nogbaya'
huabada eynanada e̱e̱'te ijtiahuaymey. 2 'Utta'nanada o'okoypo,
—Huakka'nanada jak Babilonia ehue' o̱'e̱de oynayo toto'enbayo
o̱'i̱ka'po, ke̱yo̱da aya' dakhue' noki̱re̱g o̱'nika'apo kenpa'ti aya' dakhue'
bakoy huayorere'eripi' konig matuk pa̱ga'da e̱'hui̱e̱' ke̱yo̱ti o̱'i̱ka'apo.
3 Babilonia hua̱e̱'eria huakka'nanada on'tamaika'nok aya'ada nogbayo
nogbayo aratbuttaj huakka' katetapi' on'baeretpaka'uynok nogbaya'
nogbaya' hua̱e̱'eri huakka'tada on'baeretpakika'. Kenpa'ti aya'
huadaribayo huairi Diostaj o'nokkahuepo Babiloniaen en'tamae
diga̱'nanada o'deretpakika'po on'bae'ika'. Konig e'bakde'ikanig
kenpa'da katetapi' o'deretpakika'. Kenpa'ti huadaribayo noga̱ noga̱

huabahuaya'eriomey Babilonia huaẹ'erien huakka'da on'bae'ika'po huakka'nanada on'tamaika'nok. Kenda Diosen huata'moneria 'utta'da oa'uy. Kenda ijpẹẹmey.

4 Ken kurudyạ' nogạ ea' ijpẹẹdepo,

—Ken Babilonia huakka' jakyo huaẹ'eritaj yan'bakhua', do'hued aratbut. Kenomeyere konigti dakhuea' kahue' ạ'ẹyạ'po kenomeytaj yan'bakhua'. Kenpa'ti castiga kenomeytaj Diosa o'magka'apo opudomeytaj castiga ọgkahue' me'ẹ'po yan'bakhua'. 5 Kenomeyạ dakhuea'da ọgkika'uy. Huakka'nanada dakhuea' e'ka' o'tihueddenok konig huakupanig kurudnejneja' ọ'ẹdenok kenda dakhuea' ọgkika'nok Diosa okkahuehue' ọ'ẹpo castiga o'magka'apo. 6 Kenomey huakka' jak huaẹ'eria nogomeytaj dakhuea'da on'bakika'uyatenok kenomeytaj castiga digạ'da kamagke'. Botaa' castiga e'magkapa' kamagke'. Nogomeytaj huakka' pai'da on'manopo'ẹạ'uyate. Nogomeytakon huakka'tada dakhuea'da on'batokika'uyatenok huakka' castiga konig botaa' ẹẹ'pa' pai'da kan'manopo'ẹ'. 7 'Urua'da i̱jjẹpo ijkikay nama'da on'nopọi̱ka'po kenpa'ti konig kenomeyạ huakka'nanada on'eretpakpo on'tamaika'nok kenomeyạkon pai'nanada kan'manopo'i̱ke'. "I̱yọ konig ettone' gobierno huairi i̱jjẹy. Ayhua ehue' i̱jjẹy. Pai'da ehue' i̱jjẹạpoy. Pai'da nopo'ẹhue' i̱jjẹạpoy," huanopoya'da nama'da on'nopọi̱ka'. 8 Konigẹpo nogme'noetida Diosa castiga kenomeytaj ya'magka'apet. Huakka'nanada yan'mabueyapet. Huakka'nanada pai'nanada yan'nopo'ẹạpet. Huakka'nada yan'bakusitokapet. Kenda Babilonia huakka' jaktaj ta'aka ya'mameyapet. Dios Huairi teynanada ọ'ẹpo kenomeyạ dakhuea' ọgkika'uynok pai'da nopo'ẹdik ọ'neapo. Diosa castiga magka'dik o'maeapo. Kenda kurudyạ' ena'te ijpẹẹmey.

9 Nog huadariyo nog huadariyo gobierno huairi nogyọ nogyọ huaẹ'eri ken huakka' jak Babilonia huaẹ'eriere katetapi' huakka'tada o'deretpakika'uyate. Huakka'nanada on'tamae'i̱ka'uyate. Diosa Babiloniataj castiga o'magka'depo o'mahui̱gpo. Gobierno huairia e'mahui̱gte on'tiahuaydepo yan'bahuikapet. Suhue'nada ọ'nepo yan'bahuikapet. 10 Digạ'da on'mame'pukpo castiga e'magkade'te huakka' jak e'meyte adteda on'mabopo,

—Aaj, kenpihuay, pai'nanada mo'nopo'ẹ, Babilonia huaẹ'eri. Hueretnada huairi i̱'i̱ka'nig'a teynanada i̱'i̱ka'nig'a noghoratida ontaj Diosa castiga mogka'denok ehue'da mo'ẹne. —Huakka' gobierno huairia Babiloniataj ya'da'apet.

11 Kenpa'ti huadarieri nogbaya' nogbaya' huabahuaya'eriomey on'bahuikonhuahua'po kenomeyen huabahuaya' e'tamaika' ken be'taj bahuayahue'dik ọ'nepo. 12 Kenomeyen oro, kenomeyen 'uru siro plata, kenomeyen 'urunanada huidsi'po huakka'teda kenomeyen perlas sakbij huaka', 'uru tela lino e'ka', 'uru tela seda e'ka', tela ayagda, tela bedda, kenomeyen 'uru'hui̱ẹda ọhuẹyen, katepi' elefanteidtaj e'ka', nog 'uruda ọhuẹyen huakka'teda, bronce siro, hierro siro, 'uru mármol huid, kenomey e'bahuaya'ta' en'paktada 13 kenpa'ti canela, huasihuaj 'uru'hui̱ẹda, 'uru'hui̱ẹda huabakpaka', kenpa'ti 'uru'hui̱ẹda mirra, 'uru'hui̱ẹda perfume, vino, huasihuaj aypo huamayạka', harina 'uruda, trigo, huabatohua'eri konig mula, oveja, caballo, konig carro caballo huatotok, aratbut huanaba'pi' e'bahuaya'ta' on'pakika'nig'a Babilonia

huairi ehue'da o̱'nenok meyo̱ bahuayahue'dikda o̱'ne. 14 Ken huakka'
jak Babilonia hua̱e̱'eritaj:

—Nogda nogda 'uruda e̱'hua̱e̱' huada bo'eretpakika'nig oynayo
ehue'nanada mo'ta̱e̱ne. Onte'ti baehue'dikda mo'e̱ne. Kenpa'ti katepi'
'uruda mo'tamae'ika'uyne. Katepi' huadaknanada mo'tamaika'uynig
kenpa'da oynayo mato̱e̱hue'da mo'e̱a̱pone. Onte'ti maehue'da
mo'ta̱e̱a̱pone. —Huabahuaya'eria yan'mana'apet.

15 Nogya̱' nogya̱' huabahuaya'eria Babilonia huakka' jakya'
huakka'nanada gana o̱gkika'uyate. Babiloniataj castiga e'magka'te
on'tiahuaydepo on'me'pukpo adta'da on'tiahuaypo, suhue'da o̱'nepo
yan'bahuikapet.

16 —Aaj, kenpihuay, huakka' jak Babilonia hua̱e̱'eria pai'nanada o̱'ne.
Babilonia huakka' jak konig ettone' 'urua'da o'otika', 'uru lino tela yudtaj,
'uru ayagda yudtaj, 'uru huabed yudtaj, yudtaj oro sakbij o'betika', 'uru
huidsi'po o'betika', perla sakbijkon o'mabetika'. Ken konig Babilonia
'urunanada o̱'i̱ka'uyate. 17 I̱da konig nogminutotida aya'da ehue'nada
on'ta̱e̱'uy. —Huabahuaya'eria yan'mana'apet.

Barco capitán, huabatohua'eriere marineroere e̱'po̱gya̱'
huakjene'eriomeyere huakka' jak Babilonia bidteda ya̱'neapet.
18 Huakka' jak e'bakpakte on'tiahuaydepo,

—Ken jak huaboro' o̱'e̱po huakka'nanada on'mato̱i̱ka'po nog konigti
huakka' jak ehue'da o̱'e̱. —'Utta'nanada yada'apet.

19 Suhue'nada o̱'nepo soroka huata' o̱gkusorokka'po on'bahuikpo:

—Aaj, menpa' ken huaboro' huakka' jak pai'nanada o̱'nede. Ken
huakka' jakya' huakka'da o'mato̱i̱ka'nok kusi'pe barco hua̱ta̱e̱'erition
gana o̱gkika'po ke'na huairionigtion o̱'nika'po. Ijhuiti ehue' konig nog-
minutotida o'bakmamey'denok huakka' jak ehue'da o̱'e̱de. —'Utta'da
ya'da'apet.

20 Kurudyo̱ hua̱e̱'eritaj, huaknopo̱e̱'eritaj, Cristoen huata'mona'eritaj
kenpa'ti Diosen huamanbatia'pakeritaj ken huaboro' jak hua̱e̱'eriomeya̱
dakhuea'da on'magkika'uynok Diosa castiga o'magka'denok
yan'durugpakti'.

21 Kenoka' Diosen huata'moneri nogtida o̱'e̱po teyda o̱'e̱po kate'kidpi'
huatarua' huidtone'taj o'to̱e̱po e̱'po̱gtone'yo̱ o'huidenpo, o'okoypo,

—Ken konig huaboro' huakka' jak Babiloniataj ke'poda
ya'magka'apet. Ehue'da ya̱'e̱a̱pet. Onte'ti tiahuayhue'dikda ya̱'neapet.
22 Babilonia jak kurute dagta' arpa música, flauta música, trompeta
músicakon onte'ti pe̱e̱hue'da ya̱'neapet. Onte'ti Babiloniayo katepi'
baahue' ya̱'nika'apet. Katekidpi' huatarua' huidtone'ya̱' e'tarua'
onte'ti pe̱e̱hue' ya̱'nika'apet. 23 Huakjeypi' onte'ti ey i̱kahue'dik
ya̱'i̱ka'apet. E'to̱e̱pak fiestapi' onte'ti música pe̱e̱hue' ya̱'nika'apet.
Babilonia huabahuaya'eriomey konig huabada huadaribayo adteda
konig huairitone' o̱'nuynig'a. Nama'da tidig e'magkapa' engaña
on'magkika'uyate. Diosen huata'moneria kenpa' ea'te ijpe̱e̱mey.

24 Ken, Diosen huamanbatia'pakeritaj on'barakika'uyate.
Diostaj huaknopo̱e̱'eritaj on'barakika'uyate. Nogbayo nogbayo
on'barakika'uyate. Babilonia hua̱e̱'eriomeya̱ on'magka'uyatenok Dios
Huairia castiga o'magka'apo. Kenda Diosen huata'moneria e'okoyte
ijpe̱e̱mey.

19

1 Onte'ti kurudya' huakka'nanada 'utta'nanada ea'te ijpee'mey:
'Urunanada i'ene, Dios Huairi. Dios Huairi oro'en Dios huadaknanada mo'taika'ne. Dios Huairiayo'da dakhuea' e'ka' o'manopo'yarea'ika'. Huabatioka'eri mo'taika'ne. Dios Huairiyo'da 'urua'nanada i'ika'. Eynanada i'ika'. Teynanada i'ika'ne. 2 Diosayo'da buttida o'maknokotpo castiga magka'dik ya'ika'apet. Ettone' huabakdejeria nogda nogda huadariyo aratbuttaj dakhuea' e'kika' o'manopoea'ika'uyate. Kenpa'ti huakka'tada e'eretpakika' o'manopoea'ika'uyate. Ke'nakon Diosen huanigpeika'eritaj o'barakika'uyate. Konigepo ettone' huabakdejeritaj Diosa castiga ya'magka'apet. Kurudya' 'utta'nanada ea'te ijpee'mey.
3 Onte'ti ea'te ijpeepo,
—'Urunanada i'ene, Dios Huairi. Dios Huairi oro'en Dios huadaknanada o'ika'. Ettone' huabakdejeritaj Diosa castiga o'magka'po o'mahuigika'. Esihui'kon kurudyo ya'behuikonhuahuika'apet. Batikhue' ya'eonhuahuika'apet. Kenpa' kurudya' ijpeemey.
4 Ken Diosyo veinticuatro huairitone' cuatro huanoeon-huahuika'eriere Dios e'huahuadte on'eretpakpo okkubuka' on'tibahuedpo,
—Amén. 'Urunanada i'ene, Dios Huairi. —Diostaj ya'nona'apet.
5 Dios e'huahuadya' onte'ti ijpeemey:
Oro'en Apag Dios huaboro'da i'ene. Huadaknanada i'ene. Teynanada i'ene mo'nona'ika'. Diostaj huanigpeika'eri kenpa'ti Diostaj huakme'pukeriapi' huairiapi', huanaba'api' mo'nona'ika'.
Kenda Dios e'huahuadya' ea'te ijpeemey.

Diosen Ovejasi'poen e'toepak fiesta ya'eapet.

6 Konig huakka'nanada aratbuta en'batia'pakte, konig huakka'nada huekuru eapa' 'utta'da ea', konig kurud 'utta'nanada eapa' ea'te ijpeemey:
'Urunanada i'ene, Dios Huairi. Oro'en Dios Huairi teynanada o'epo o'mana'ika'de. Aya' huadarieria huairiapi' kentaj peika'dik o'nede. 7 Mon'madurugpak. Kentaj dakiti mo'nona'ika'. Huadaknanada i'ene, mo'nonika'. Jesúsa aya' huaknopoe'eritaj Diosen huabo jakyo o'matohua'depo Diosere Jesucristoere 'urua'nanada o'neonhuahuika'apo. Ken konig Diosen Ovejasi'po o'toepakdepo, oro' ke'nen huatoeonig 'urunopo'nanada o'tedepo 'urunanada o'baotdene. 8 Yudtaj 'uru lino tela otdik o'ika'ne. Keregnanada senogda otdik o'ika'ne.
Oro'omey Diosen huaknopoe'eri huatoeonig o'taepo o'nigpeika'po huadakda o'kika'po ken konig 'uru lino yudtaj o'otika'ne. Kenda kurudya' eda'te ijpeemey.
9 Kenda inpa' Diosen huata'moneria do'taj mename'ne:
—Do'hued jakyo yan'tiakpo yan'kudti'. Do'huedsi'poed e'toepak fi-estate yan'tiakti'. Kenda yan'peepo durugada ya'neapet. Kenda ya-madoya'. Kenda Diosa buttida mena'ne. —Diosen huata'moneria mename'ne.
10 Kenta' Diosen huata'moneritaj a'eretpakya'po huikudate ijtihuadme'nig'a,

—Do'taj huikudate tihuadhue' mee'. Onere Diosen huanigpeika'erition ijjey. Kenpa'ti o'nen huaknopoe'eri huama'buyere Diosen huanigpeika'erition ijjey. Kenomey Jesústaj daka' o'noknopoika'po Jesúsen hua'ataj daka' o'noknopoika'. Kenomeyere huanigpeika'erition ijjey. Diostayo'da huikudate yatihuadpo Diostaj yaeretpakikati'. —Diosen huata'moneria mename'ne.

Kenda Jesúsa buttida o'manmadika'onhuahua'uynig Diosen huamanbatia'pakeritaj o'manopoea'ika'.

Yereda caballota'pite Cristo e'huadte Juana o'tiahuayme'te.

11 Kenoka' kurud ekhuike'te yereda caballotaj ijtiahuaymey. Caballota'pite Cristo o'huadpo Diostaj okbatikhue'da daka' o'nigpeika'. Buttida huaa'ika'eri o'e. Ke'na huadakda o'ka'po, castiga o'magka'po konig Diosen taka'taj o'barakika'po huadakda o'kika'. 12 Ke'nen huakpo konig ta'ak e'bakpakonig o'epo ken huakpoa aya'da tiahuaydik o'e. Huakute gobierno huairien huakka' 'uru huakuot o'ku'otpo aya' huadarien huairien huairi o'enok aya'ada kentaj nigpeika'dik o'ne. Ke'nen huadik e'timadoya'de' ee' ke'nayo'da o'nopoe. 13 Ke'nen yudtaj huaok o'otpo mimia e'tibahuidbahuid o'eme'. Jesúsen huadik "Diosen Hua'a" o'e. 14 Huakka'nanada kurudyo huae'eria Diosen sorotataa on'ta'hua'po 'uruda lino yudtaj yereda on'baotpo yere caballota'pite on'bahuadpo on'ta'huame'. 15 Ke'nen ighua'da hua'a huakittaya' konig siroenpi igku'etda o'orokpo nogbayo nogbayo huakka' oknopoehue' huae'eritaj e'batituktukapa' ke'nen taka'taj e'batituktukapa' huiyokda ya'manika'apet. Konig vino huaka'eria uvadataj e'basapaa'pa' Diosa o'mahuadiayondenok Cristoa huiyokda castiga ya'magka'apet. Diosnayo teynanada o'epo aya'da ka'dik o'ika'. 16 "Aratbuten huairien Huairi o'e. Gobiernomeyen huiri Huairi o'e." Kenda huaokte e'timadoya' o'eme'. Huakutipotekon e'timadoya' o'eme'. Kenda kurudyo ijtiahuaymey.

17 Diosen huata'moneri niokpote o'bopo kurudte huayorere'eritaj:

—Diosa castiga o'magka'po huakka'nanada on'mabueyapo. A'bapeya'po yan'batiak. 18 Dakhuea' huaka'eri on'mabueyapo. Gobierno huairi on'mabueyapo, capitán huairi on'mabueyapo. Nogda nogda huairi on'mabueyapo. Caballo on'mabueyapo. Caballota'pite huahuaderi on'mabueyapo. Diosa castiga o'magka'nok aya'da aratbut on'mabueyapo. Huanaba' kenpa'ti huanaba' ehuepi' on'mabueyapo. Kenpa'ti noyehuepi' tone'yahuepi' on'mabueyapo. Yan'kupopakpo e'bueyenso' yan'bape'. —Huayorere'eritaj Diosen huata'mona'eria 'utta'nada ya'manokoyapetnig. Kenda ijtiahuaymey.

19 Nogdakon ijtiahuaymey. Huiyoknanada huae'eritone'ere huadaribayo nogyo nogyo gobierno huairi sorotataere a'barakya'po ogkupopakdepo kentaj yere caballota'pite o'huadnigtaj ke'nen sorotatataj a'barakya'po yagkupopakapetnig ijtiahuaymey. 20 Diosa huiyoknanada huae'eritone'taj teyda o'toepo, nama'da huamanbatia'pakerieretaj teyda o'matoepo, huaboro' e'pogtone' ta'akyo ya'maenapet. Huiyoknanada huae'eritone'a e'tiahuayteda kenda aratbuta tiahuayhued o'nika'nig nama'da huamanbatia'pakeria o'manigkika'uy. Engaña a'magkaya'po 'urua'da nama'da o'manigkika'uy. Engaña o'magka'nok aratbuttaj huiyoknanada huae'eritone'endik huaso'ta' on'timadoya'uy kenpa'ti huiyoknanada

huạẹ'eritone'en e'ketka'taj on'eretpakika'uy. Huạẹ'eritone'taj nama'da huamanbatia'pakerieretaj teyda o'matọẹpo nohuẹy huaboro' ẹ'pọgtone' ta'akyo ya'majenapet. Ta'ak azufreere digạ'da o'bakpakika'. 21 Nogomey huiyoknanada huạẹ'eritone'en huadaribayo huairitaj sorotatatere siro o'barakuy. Ken siro huakittaya' ọ'ọrọkpo ke'na caballota'pite o'huadpo kenkittaya' siro ọ'ọrọkpo aya'tada o'barakuy. Aya' e'barakde'te kenomeyen huạsọ'taj huayorere'eria dapoteya'da kenomeyen huạsọ' ya'bapeapet. Kenda ijtiahuaymey.

20

Mil añosta o'tia'pak.

1 Nogdakon ijtiahuaymey. Kurudyạ' Diosen huata'moneri nogtida o'huarakpo, sorokkogyọ adteda dakhuea' huaka'erikudakenbayo huakhuik llave o'tọẹpo sirobi cadenatone' o'tọẹpo, 2 huamayụẹkeri bihuitone'taj teyda o'tọẹpo sirobia o'tinukupo mil años tiokhuikehue' yạ'unhuahuika'apet. Huamayụẹkeri bihuitone'taj o'dikka'uyate Satanás diablo toto'. 3 Kentaj sorokkogyọ adteda dakhuea' huaka'erikudakenbayo o'endepo o'tinokhuikpo teyda yatiokkasapet mil huabayok ẹ'unhuahuika'te huadaribayo aratbuttaj engaña kahue'dik kaunhuahuike'po. Mil huabayok e'tipokde'te sue'da huabayok kaunhue'po hua'dik ọ'ẹnok ọrọka'dik yạ'ẹạpet. Kenda ijtiahuaymey.

4 Kenokti huakka' huairi on'bahuadpo huaboa'da dakhuea' huaka'eritaj castiga magka'dik yạ'neapetnig ijtiahuaymey. Kenpa'ti huakka' aratbut Jesucristotaj on'tia'pakika'uyatenok kenpa'ti Apag Diosba' on'tia'pakika'uyatenok, oknopọẹhue' huạẹ'eria on'bakuokeg'uyate. Kenomey huaknopọẹ'eri huiyoknanada huạẹ'eritone'taj eretpakhue' ọ'nika'uyate. Huiyoknanada huạẹ'eritone' e'ketka'ta' eretpakhue' ọ'nika'uyate. Huanoytapi' huaba'tapi' huiyoknanada huạẹ'eritone'dik timadoyahue' mee' o'nona'ika'uyate. Kenomeytaj ijbatiahuaymey kenomey kubarakya' on'noyhuadpo Cristoere ọ'neonhuahuika'po mil huabayok Cristoere huairia yan'mana'onhuahuika'apet. 5 Kenomeyạ huakkuruda manoyhuaddik yạ'neapet. Nog aratbutkudaknayo kubarakya' ọ'neonhuahua'po mil huabayok e'pokte yan'noyhuadạpet. 6 Aratbut huakkuruda on'manoyhuadpo durugnanada ọ'neonhuahuika'apo. Diosenyo'da ọ'neonhuahuika'apo. Kenpa'ti 'urunopo'nanada ọ'neonhuahuika'apo. Onte'ti mabueyhue'dik ọ'neonhuahuika'apo. Kenomeynayo Diosenere Cristoenere konig sacerdote huamanig-tionapakika'eri ọ'neonhuahuika'apo. Mil huabayok Cristo huairiere on'mana'onhuahuika'apo. Kenda ijtiahuaymey.

7 Ken mil huabayok e'pokde'te Diosen huata'moneria Satanástaj yanokhuikeapet. Sorokkogyạ' yạ'ọrọkapet. 8 Huadaribayo nogyọ nogyọ aya'tada engaña a'magkaya'po yạ'ọrọkdeapet. Gog aratbuttaj Magog aratbuttaj engaña a'magkaya'po ya'bahuahua'apet. (Diostaj pakhue' huạẹ'eri ọ'nenok) Diosen aratbuttaj kan'barake'po Gog sorotataj Magog sorotataeretaj ya'bakupopakapet. Huakka'nanada yạ'neapet. Konig kuhuadonig huakka'nanada ọ'nepo sorotatayo' huakka'nanada yạ'neapet. 9 Huadariya' aya'baya'da yan'batiakapet. Diosen huadi' aratbuttaj yan'bahuatiakapet. Diosen aratbuttaj kenpa'ti Diosen di' huakka' jak kurute yạgkupopakapet. Diosa kurudyạ'

ta'aka aya'tada ya'mahuīgapet. 10 Diabloa engañа huaka'eritaj
huaboro' ē'pōg ta'akyo e'bakpakyo ya'enapet. Huaboro' ta'ak
konig ē'pōgtone' uknanada ya'bakpakonhuahuika'apet, azufreere
uknanada ya'bakpakonhuahuika'apet. Kēyōtion ta'akyo huiyoknanada
huāē'eritone'taj nama'da huamanbatia'pakerieretakon huakkuruda
o'maendej. Kēyō kenpa'da yā'neonhuahuika'apet. Kēyō castiga
o'magka'nok pai'da yan'nopo'eonhuahuika'apet. Huame'noeere
sikyo'eta' pai'nanada yan'nopo'eonhuahuika'apet.

Aya' e'bueykudak oknopōēhue' huāē'eritaj Dios Huairia castiga o'magka'apo.

11 Huaboro' yereda huairien huahuadtaj ijtiahuaymey. Kente
e'huadte Diostaj ijtiahuaymey. Diosya' huadari kurudere o'titikonme'.
Onte'ti be'api' huahuayhue'da yā'neapet. 12 Dioste huakokpen
e'bueykudaka on'tikupobopo aya'ada huairiere huanaba'ere
aya'ada on'tikupobome'. Beroba' e'ba'korig a'batiahuaya'po
o'ba'tikujme'. Nog beroba' e'noeonhuahuika'ba'kon o'ba'tikujme'.
E'bueykudak katepi' ēgkadhuahuika'uyde'te beroba'te e'timadoya'de'
ō'ēnok huadakpi' dakhuea' e'ka'pi' Diosa beroba'taj o'tiahuaydepo
castiga ya'magka'apet. 13 Aratbut huāhuēyāpi' ē'pōgyāpi'
nogyō nogyō huadaritapi' on'mabueyika'uyatenig ke'na Dioste
on'hua'depo on'tikupobonok beroba'te kenda ēgkadhuahuika'uyde'te
e'timadoya'de' ō'ēnok huadakpi' dakhuea' e'ka'pi' o'tiahuaydepo castiga
ya'magka'apet. 14 E'bueyika' kenpa'da a'dakia'po a'batikaya'po kenpa'ti
e'bueykudakenba a'dakia'po a'batikaya'po huaboro' e'mahuīg ta'akyo
ya'maenapet. Ken huaboro' e'mahuīg ta'ak bottaa'tea' kene'huāēā'da
huabuey ō'ē. 15 Āyō huaboro' ta'akyo a'mahuīgikaya'po ya'maenapet.
Huadik e'noeonhuahuika' beroba'te timadoyahue' ē'huāē'tanayo
ya'maenapet. Huaboro' ē'pōg ta'akyo ya'maenapet. Kenda aya'da
ijtiahuaymey.

21

Huabo kurud huabo huadari Juana o'tiahuay'uyate.

1 Nogok huabo kurud huabo huadari ijtiahuaymey. Huakkuruda
kurud a'nennada ō'īka'uynig kennayo ehue'nada ēē'te kenpa'ti
huakkuruda huadari a'nennada ō'īka'uynig kennayo ehue'da ēē'te
kenpa'ti ē'pōgpi' ehue'nada ēē'te ijtiahuaymey. 2 Huabo Jerusalén
Diosen huakka' jak kurudyā' Diosya' e'huarakte do Juana ijtiahuaymey.
Jak 'urunanada ijtiahuaymey. Konig ettone' huaboa'da a'tōēpakya'po
huātōē'taj 'urunanada yudtaj onotika' konigti Diosen huabo jak
'urunanada yā'ēāpet. 3 'Utta'da hua'a kurudyā' Diosenbaya' ijpēēmey:

—Yan'pēē'. Oyda aratbutere Dios o'noika'. Aratbutere o'noika'apo.
Ke'nen aratbut ō'neapo. Aratbuten Dios ā'ēyā'po aratbutere ō'īka'apo.
4 Diosa o'manopo'yarea'denok onte'ti suhue' īkahue'dikda yā'neapet,
onte'ti bueyhue'dikda yā'neapet, onte'ti huikhue'dikpi' yā'neapet onte'ti
bahuikikahue'dik yā'neapet, onte'ti digpi' īkahue'dikda yā'neapet.
Konig a'nen ō'īka'uynig konigti oynayo ehue'da yā'ēāpet. Kenpa'
kurudyā' ea'te ijpēēmey.

5 —Yan'pēē'. Aya'da huaboa' ijka'nig. —Diosa kurudyā' mename'ne.
Kenpa'ti,

—In huadik ona'nig buttida huadik o̱'e̱nok yamadoya'. In do'hued huadik oknopo̱ika'dik me'neapone. —Diosa mename'ne.
6 —Aya'da ijka'po ijkuhuitdey. Do huakkurueri i̱ji̱kay. Kene'hua̱ya̱' hua̱e̱'eri i̱ji̱kay. Konig la letra A huakkuruda letra o̱'e̱. Konigti do huakkurueri i̱ji̱kay. Konig la letra Z kene'hua̱ya̱' letra o̱'e̱. Konigti do kene'hua̱ya̱' hua̱e̱'eri i̱ji̱kay. Maymaya̱' huaa'eria hue̱'e̱y huakka' on'pakika'. Konigti do'taj huakka' e'paknayo konig katetehue' mo'manounhuahuika'apone. 7 Aya'ada do'taj daka' moknopo̱ika'po okbatikhue'ada o̱'nepo konig huayakhue' huaka'eri o̱'nepo aya'da do'hued yan'bae'apet kenpa'ti do'huedsi'po ya̱'neapet kenpa'ti kenomeyen Apag Dios i̱jje̱a̱poy. 8 Dakhuea' huaka'eri kenpa'ti huamidideri Cristotaj eknopo̱e̱'taj huame'pukeri, oknopo̱e̱hue' hua̱e̱'eri, dakhuea' huahuaa'eri, imahuadiaypo huabarakeri, ieretpakpo huabakdejeri, tidig huaka'eri, dios e'ketka'ta' huaeretpakeri, da huaa'eritakon huaboro' e̱'po̱g ta'ak huamahui̱gyo̱ yan'mahui̱gonhuahuika'apet. Azufreere yan'mahui̱gonhuahuika'apet. Pai'nanada yan'nopo'eonhuahuika'apet. Kenda bottaa'tea' huabuey o̱'e̱. Dios kurudya̱' ena'te ijpe̱e̱mey.

Huabo Jerusalén Juana o'tiahuay'uyate.
9 Diosen huata'moneri siete copa huato̱e̱'eria o̱'nepo Diosen castiga huamagka'eri siete e̱'e̱a̱da nogtiada do'taj mena'po,
—Yatiak. Diosen Huasi'poen hua̱toeen jak ontaj o'totiahuayi'. Ke̱yo̱ huaknopo̱e̱'eri yan'noeonhuahuika'apet Diosere. —Do'taj mename'ne.
10 Diosen Noki̱re̱ga̱ do'taj a'tiahuayaya'po Diosen huata'moneria be'tohuame'ne. Huabidkupayoda be'tohuame'ne. Kurudya̱' Diosen Jerusalén huakka' jak e'huarakte be'totiahuayme'ne. 11 Konig Dios eynanada o̱'e̱po konig senogda o̱'e̱me'. Diosen jakkon eynanada senogda o̱'e̱po konig 'uru huidsi'po senogda o̱'e̱po, konig huid jaspe 'uruda o̱'e̱po, konig vidrionig irida o̱'e̱po Diosen jak 'urunanada o̱'e̱me'. 12 Jak kuru huanigte huaboro'da ekbiriktone' o̱'e̱po, huabidda o̱'e̱po ekbirikyo doce akbogpe o̱'e̱po, Diosen huata'moneri nogti nogtia' aya' akbogpete o'bopo, doce Israel aratbutdik doce nogendik nogendik e'timadoyae' o̱'e̱me'. 13 Niokpo e'o̱ro̱kyen' bapa' akbogpea' o̱'e̱po, niokpo e'sikpen bapa' akbogpeation o̱'e̱po, kenpa'ti e'dea' norteyon bapa' akbogpeation o̱'e̱po, nog e'dea' suryon bapa' akbogpeation o̱'e̱po. 14 Jak kuru ekbiriktone' doce huid huaboro'a enhuada̱' o̱'e̱po Ovejasi'poen doce huamata'mona'eridik nogdik nogdikti doce huidtone' enhuada̱'te e'timadoya' o̱'e̱me'. Kenda ijtiahuaydepo nogdakon ijtiahuaymey.
15 Ken Diosen huata'moneria do'taj menbatia'pakpo orotada e'ka' siropi jak huatidika' o'to̱e̱po Diosen huakka' jaktaj a'tidikaya'po, ekbiriktaj a'tidikaya'po, ekbirik akbogpekon a'tidikaya'po oro siropi jak huatidika' o'to̱e̱me'. 16 Diosen huakka' jak huabidnanada o̱'e̱po huabidda konigti huabidda e'dea'. Diosen huata'moneria huakka' jaktaj o'tidika'po oro siropi huatidika' o'tidika'po, dos mil doscientos kilómetros huabidda o̱'e̱me', konigti huabidda e'dea', kutayo konigti o̱'e̱me'. 17 A'timon ekbiriktone'taj o'tidikame'. Ojkuya' e'dea' sesenta y cuatro metros Diosen huata'moneria o'tidikame'.
18 Huakka' jak ekbirik jaspe 'uru'huidtada e'ka' o̱'e̱me'. Diosen huakka' jak oroyo' e'ka' o̱'e̱me'. 'Uruda konig vidrionig o̱'e̱me'. 19 Ekbirik huid huaboro'a enhuadhuadte 'uru'huidsi'poa e'timabeta' o̱'e̱me'. Nogda

nogda ’uru’huidsi’poa e’timabeta’ o̱’e̱me’. Huakkuru enhuada̱’ta’ jaspe
’uru’huidsi’poa e’timabeta’ o̱’e̱me’. Burada o̱’e̱me’. Bottaa’ enhuada̱’ta’
’uru zafiro huidsi’poa burada e’timabeta’ o̱’e̱me’. Bapaa’ta’ enhuada̱’ta’
’uru ágata huidsi’poa e’timabeta’ o̱’e̱me’, botta’ botta’ enhuada̱’ta’
’uru esmeralda kihuey huidsi’poa e’timabeta’ o̱’e̱me’. 20 Huabaniga̱’
enhuada̱’ta’ ’uru ónice bedda huidsi’poa e’timabeta’ o̱’e̱me’. Seista’
enhuada̱’ta’ ’uru cornalina bedda huidsi’poa e’timabeta’ o̱’e̱me’. Sieteta’
enhuada̱’ta’ ’uru crisólito nog kihueyada huidsi’poa e’timabeta’ o̱’e̱me’.
Ochota’ enhuada̱’ta’ ’uru kihueyada berilo huidsi’poa e’timabeta’ o̱’e̱me’.
Nueveta’ enhuada̱’ta’ ’uru jeyda topacio huidsi’poa e’timabeta’ o̱’e̱me’.
Diezta’ enhuada̱’ta’ ’uru burada crisoprasa huidsi’poa e’timabeta’
o̱’e̱me’. Onceta’ enhuada̱’ta’ ’uru bed jacinto huidsi’poa e’timabeta’
o̱’e̱me’. Doceta’ enhuada̱’ta’ ’uru ayagda amatista huidsi’poa e’timabeta’
o̱’e̱me’. 21 Ekbirik doce akbogpete nogti nogtia e’beta’ perla o̱’e̱me’.
Huakka’ jak dag eretnopoyo dagtaj ’uru orotada e’ka’ o̱’e̱po ’urunanada
o̱’e̱me’.

22 Diosen e̱’hua̱ika’ jak tiahuayhue’ i̱jje̱mey. Teyda Dios Huairi
kenpa’ti Diosen Ovejasi’po aya’ jakyoda o̱’nika’. 23 Niokpoa eyda
nige̱hue’dik mo’e̱ne kenpa’ti puugapi’ ey nige̱hue’dik mo’e̱ne. Dios
ke̱yo̱da o̱’i̱ka’po eyda o̱’i̱ka’nok. Kenpa’ti Diosen Ovejasi’poa aya’
jakyoda huakjey o̱’e̱. 24 Nog huadari nog huadari aratbut Diosen
dakhuea’ e’ka’ huamanopo’korea’eri huaboda huakka’ jak huakjeyyo
on’noeonhuahuika’apo. Huadari gobierno huairia huakka’ jaktaj
’urunanada o̱’e̱ on’huaa’ika’apo. Diostaj ’urua’da on’nigkika’apo.
25 Ekbirik akbogpe okhuikhue’ o̱’i̱ka’apo. Huame’noe okhuikhue’
o̱’i̱ka’apo. Sikhue’dik o̱’i̱ka’apo. 26 Kenda Diosen huakka’ jak kenpa’da
huadaknanada o̱’e̱. ’Urunanada o̱’e̱. Huakka’ aratbut nog huadariyo
nog huadariya’ hua̱e̱’eria on’daika’apo. 27 Aya’ dakhuea’ huaka’eri,
aya’ Diostaj pakhue’ hua̱e̱’eri, aya’ nogtaj nogtaj huadiayeri aya’ Diostaj
nigpe̱e̱hue’ hua̱e̱’eri aya’da nama’da huaa’erikon Diosen jakyo kud-
hue’dik ya̱’neapet. Ovejasi’poen huanoeonhuahuika’ba’te kenomeyen
huadik e’timadoya’ o̱’nepo oro’omey huaknopo̱e̱’eri oro’omeyyo’da
Diosen huakka’ jakyo kuddik ya̱’neapet. Kenda ijtiahuaymey.

22

1 Ken Diosen huata’moneria nogdakon be’totiahuayme’ne.
’Uru’hue̱yda be’totiahuayme’ne. Hue̱i̱ri̱da konig vidrionig o̱’e̱po.
Kenhue̱y’a̱ Diosen aratbuttaj o’manoeanhuahuika’. Dios huahuadya’
Ovejasi’po huahuadya’ ’uru’hue̱yda o̱’o̱ro̱konhuahuika’apo. 2 Huakka’
jak dagnopoyo o’hue̱hua’ika’po, hua̱hue̱te botpenpenda akta’bogpepen
huamanoeanhuahuika’ hue̱ymey o’bakerekika’po, ken hue̱ymey
nog huabayoktida aya’ puugda o’dapakika’. Ken huaba’a aratbuttaj
o’bayarea’ika’. 3 Katepi’ dakhuea’ e’ka’ kenpa’ti dakhuea’ huaka’eri
ke̱yo̱ Diosen huakka’ jakyo ehue’da ya̱’neapet. Dios Ovejasi’poere
huakka’ jakyo o̱’nika’aponok Diosen huanigpe̱i̱ka’eria Diostaj
on’eretpakonhuahuika’po Diostaj on’nigpe̱i̱ka’. 4 Diosenkoktaj
yan’tiahuayonhuahuika’apet. Diosendik huanoyte e’timadoya’
ya’nunhuahuika’apet. 5 Huakka’ jakya’ sikhue’dikda ya̱’e̱a̱pet. Jakyo
hua̱e̱’eria onte’ti huakjey huakpakata’ pakhue’ ya̱’neapet. Niokpoa
e’nigta’teta pakhue’ ya̱’neapet. Dios Huairiada huanigpe̱i̱ka’eritehuapa’

huakjey o̱'eonhuahuika'apo. Huanigpe̱ika'eriomeya̱ Diosere konig gobierno huairi ya̱'neonhuahuika'apet.

Jesucristo i̱da o'tiakapo.

6 Diosen huata'moneria do'taj mename'ne:

—In hua'a buttida o̱'e̱. Daka'da oknopo̱ika'dik ka'nike'. Dios Huairien Noki̱re̱ga̱ Diosen huamanbatia'pakeritaj o'manopo̱e̱a̱'ika'uyate. Diosa ke'nen huata'moneritaj o'mata'mona'de'uy. Diosen huanigpe̱ika'eritaj kamane'po o'mata'mona'de'nok. Ken konigda o̱'e̱a̱po, kenda Diosa o'ka'aponig kamane'po mo'ta'mona'ne. —Diosen huata'moneria mename'ne.

7 —I̱dada ijtiakapoy. —Huairi Jesucristoa oa'uyate. In beroba'taj aya'ada e'nigpe̱ika'nayo durugda ya̱'nika'apet.

8 Do Juan i̱jje̱po kenda aya'da ijpe̱e̱mey aya'da ijtiahuaymey. E'pe̱e̱de'te e'tiahuayde'te Diosen huata'moneri'ite kentaj a'eretpakya'po huikudate e'tihuadtada 9 kennayo do'taj

—Keje'. Kenda kahue' ya̱e̱'. Do'taj huikudate tihuadhue' mee'. On onigtion Diostaj huanigpe̱ika'eri i̱jje̱y. Kenpa'ti konig Diosen huamanbatia'paken o̱'nen huama'buy huanigpe̱e̱'eri onigti i̱jje̱y. Kenpa'ti in beroba'taj aya'ada huanigpe̱ika'erionigti Diosen huanigpe̱ika'erionigti i̱jje̱y. Diostayo'da diga̱'da yaeretpakika'. Diostayo'da huikudate yatihuadika'. —Diosen huata'moneria mename'ne.

10 —In beroba'te huabodik yamadoya'po konig i̱re̱gi̱re̱g mato̱e̱hue' ya̱e̱ti'. Ken i'tiahuaydepo i'madoya'denig a'ti kenda Diosa o'ka'apo. 11 Oynayo kenpa'da dakhuea' huaka'eria nogi̱ti nogi̱ti dakhuea' o̱gkika'apo. Kenpa'ti dakhuea' huaa'eri nogi̱ti nogi̱ti dakhuea' on'bahuaa'ika'nok Diosa castiga ya'magka'apet. Kenpa'ti huadaka' huaka'eriomeynayo batikhue'ada huadaka' ka̱gkike'. Nogi̱ti nogi̱ti huadaknanada ka̱gkike'. Diosenyo'da huaka'eria Diosenyo'da nogi̱ti nogi̱ti ka̱gkike'. —Diosen huata'moneria mename'ne.

12 —Yanpe̱e̱'. I̱da ijtiakapoy. Ijtiakdepo dakhuea' huaka'eritaj castiga ijmagka'apoy. Huadak huaka'eritaj huadaka'nada ijmanigkadhuahuika'apoy. Ijmanoeanhuahuika'apoy. 13 Do konig la letra A i̱jje̱po, huakkurueri i̱jje̱y. Kenpa'ti konig la letra Z i̱jje̱po, huata'pote kene'hua̱ya̱' hua̱e̱'eri i̱jje̱y. —Jesús Huairia oa'uy.

14 Aratbuta on'manopo'korea'po Cristotaj o'noknopo̱ika'po Jesúsa o'manigbueypo dakhuea' e'ka' o'manopo'tihueke'po o'bakkahuea'nok Diosere on'noeonhuahuika'apo kenpa'ti huaboda jak Jerusalénya o̱ kuddik o̱'nika'apo. Durugnanada o̱'nika'apo. 15 Jak kurute o̱'nepo konig kudhue'dik o̱'nepo, dakhuea' huaka'eriomey, tidig huaka'eriomey, nogtaj nogtaj huabakdejeriomey, o'huadiaypo huabarakeriomey, dios e'ketka'taj huaeretpakeriomey, kenpa'ti da huaa'eriomey Diosen huaboda Jerusalén jak kurute o̱'nepo, kudhue'dik ya̱'neapet.

16 —Do Jesús i̱jje̱po Cristoen huaknopo̱e̱'eritaj aya'da Juan i'madoya'denig buttida o̱'e̱ kamanopoeanhue'po do'hued huata'moneritaj o'nigta'mona'ne. Do Davidkudaken adhuea'pane' i̱jje̱y. Oyda do'huakon Daviden huayayo i̱jje̱y. Konig siokpo magkesi eyda o̱'i̱ka'nig ken eyda konig 'urunanada i̱jje̱nok do'taj 'urua'nanada o'noknopo̱ika'pone. —Jesúsa oa'uy.

17 —Yan'tiak, Cristotaj yanoknopo̱e̱'. —Diosen Nokı̱re̱ga̱ o'mana'.
Kenpa'ti Ovejasi'poen hua̱to̱e̱a̱, Cristoen huaknopo̱e̱'eria on'mana'.
Be'api' kenda e'pe̱e̱nayo yan'tiak.

Kenomey Diostaj on'pakpo Jesucristotaj kanoknopo̱ı̱ke' Diosere
yan'noeonhuahuika'apet. Konigti hue̱'e̱yta' maymaya̱' eapa' kada'po
Cristotaj kan'huahue', kenpa'ti Cristotaj kanoknopo̱e̱'. Konig Diosen
huanoeanhuahuika' hue̱'e̱y kan'maye̱'. Katetehue' kan'maye̱'.

18-19 In beroba'te Diosen hua'a ijnigmadoya'denig be'omeyapi'
in hua'a inberoba'te e'tiahuayika'ada nogpa'da on'mana'po nogda
e'manmadika'nayo konigda Diosa castiga ya'magka'apet. In
beroba'te oa'ika' konigda kenomeytaj Diosa castiga ya'magka'apet.
In beroba'te Diosen hua'a be'omeyapi' e'tiahuayika'ada eknopo̱e̱'
pakhue' o̱'nepo manmadikahue' o̱'nika'nok kenomeytaj Diosen
e'manoeonhuahuika'ba'yo kenomeyendik yabaktihuekeapet kenpa'ti
Diosen huaboda huakka' jakyo kudhue'dikda ya̱'neapet. Diosen
e'manoeonhuahuika'ba'taj kenpa'ti Diosen huabo huakka' jaktaj in
beroba'te ijtimadoya'dey. Aya' Diosen hua'a in beroba'te huape̱e̱'eritaj
daka' ijmaboroay.

20 Kenda aya'da en'manade'te,
—Dapita' ı̱da ijtiakapoy. —Huairi Jesúsa oa'uy.
Kenda ia'nig ı̱da yatiak, Huairi Jesús. Do Juana yona'mey.

21 Opudomeytaj aya'tada oro'en Huairi Jesucristoa daka' mogkike',
ken.